

14675912

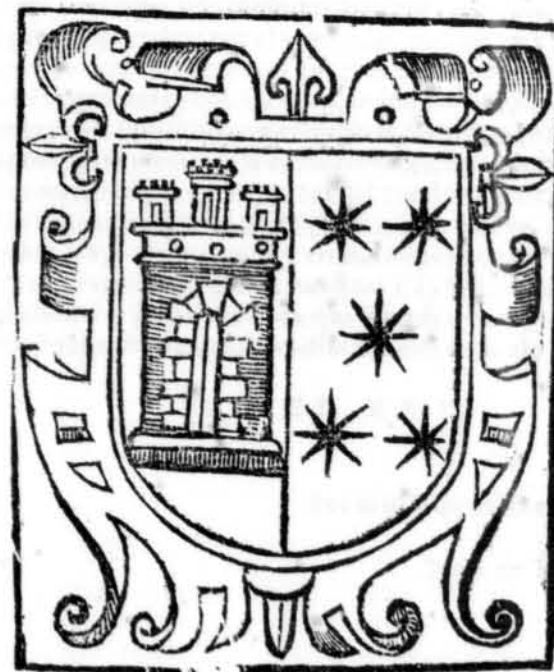
TRACTATVS
DE CENSIBVS HISPANIAE
CONTINENS LIBRVM VNVM, ET CENTVM
& vndecim quaestiones, in quibus materia census per doctę ex-
plicatur, & omnia Iura tam Canonica quam Regia,
& Cibilia de Censibus loquentia mirifice
interpretantur.

OPVS SANE TAM THEOLOGIS QVAM
*Iuris peritis in Scholis, & foro versantibus per-
utile, & necessarium.*

AVTHORE LICENTIATO LVDOVICO VELAZ-
quez de Auendaño in Regia Chancelleria Pinciana Aduocato.

AD D. PETRVM DE VEGA PHILIPPI
III. Hispaniarum, & Indiarum Regis, Consiliarium, ac
Praesidem, apud Vallisoletum, spectatissimum
virum, & omni laude cumu-
latissimum,

Anno

1614.

CVM PRIVILEGIO.

Ex Typographia Ludouici Martinez Grande, Compluti.

Expensis Baptista Lopez Vibliopole.

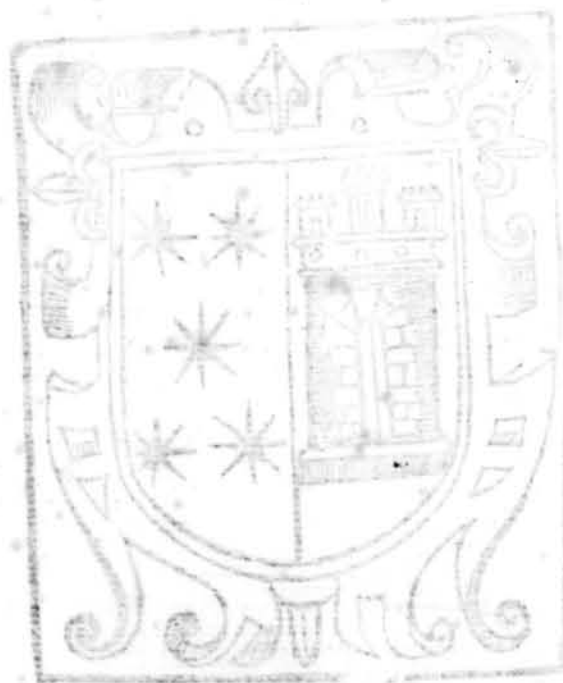
EL REY.

POR quanto por parte de vos Iuan Fernandez de la Flor vezino de la Villa de Alcala de Henares, como marido y conjunta persona de deña Bernarda Velazquez de Abendaño vuestra muger, hija y heredera del Licenciado Velazquez ya difunto, nos fue fecha relacion, que el dicho Licenciado Velazquez de Abendaño de xò có puesto y acabado vn libro intitulado Tributis & Censibus, el qual era muy vil y prouechoso, nos pedistes y suplicastes, os mandasemos dar licencia para le poder imprimir, y preuilegio por el tiempo que fuésemos seruido, ò como la nuestra merced fuese, lo qual visto por los del nuestro Consejo, por quanto en el dicho libro se hizieron las diligencias que la pragmatiza por nos vltimamente fecha, sobre la impresion de los libros dispone, fue acordado que de uiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos tubimoslo por bien. Por la qual por os hazer bien y merced, os damos licencia y facultad, para que vos, ò la persona que vuestro poder obiere, y no otra alguna, podays imprimir el dicho libro intitulado Tributis & Censibus, que el dicho Licenciado Velazquez de Abendaño compuso, que de sulo se haze mencion, en todos estos nuestros Reynos de Castilla, por tiempo y espacio de diez años, que corran y se cuenten, desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante, fopena que la persona, ò personas, que sin tener vuestro poder lo imprimiere, ò vendiere, ò hiziere imprimir, ò vender: por el mismo caso pierda la impresion que hiziere, con los moldes y aparejos della, y mas incurra en pena de cincuenta mil marauedis, cada vez que lo contrario hiziere: la qual dicha pena sea la tercia parte para la persona q lo acusare, y la otra tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el juez q lo sentenciare, con tanto q todas las vezes que obieredes de hazer imprimir el dicho libro, durante el tiempo de los dichos diez años, le traygays al nuestro consejo, juntamente con el original, que en el fue visto, que va rubricado cada plana, y firmado al fin del de Iuan Gallo de Andrada nuestro secretario de Camara de los que residen en el nuestro Consejo, para que se vea si la dicha impresion esta conforme el original, o traygays fee en publica forma, de como por corrector nombrado por nuestro mandado se vio y corrigio la dicha impresion, por el original, y se imprimio conforme a el, y quedan impresias las erratas por el apuntadas, para cada vn libro de los que anfi fueren impresos, para que se tasse el precio que por cada volumen obioresdes de auer. Y mandamos al impressor q asfi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio, ni el primer pliego del, ni entregue mas de vn solo libro con el original, al autor, ò persona a cuya costa lo imprimiere, ni a otro alguno, para efecto de la dicha correccion y tassa, hasta que antes y primero, el dicho libro este corregido y tassado, por los del nuestro Consejo: y estando echo, y no de otra manera, pueda imprimir el dicho principio y primer pliego, y sucesiuamente ponga esta nuestra Cedula, y la aprouacion, tassa y erratas, fopena de caer è incurrir en las penas contenidas en las leyes y pragmatizas destos nuestros Reynos: y mādamos a los del nuestro Consejo, y a otras qualesquier justicias dellos, que guarden y cumplan esta nuestra Cedula, y lo en ella contenido. Fecha en Madrid a tres dias del mes de Iunio, de mil y seyscientos y doze años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Iorge de Touar.

TASSA.

O Iuan Gallo de Andrada secretario de Camara del Rey nuestro señor, de los que residen en su Consejo, certifico y doy fee, que auiendo se presentado ante los señores del, vn libro intitulado Tractatus de Censibus, compuesto por el Licenciado Velazquez de Auendaño, tassaron cada pliego del dicho libro, a quatro marauedis, el qual tiene ciento y cinquēta y ocho piegos, que a los dichos quatro marauedis cada vno, monta el dicho libro seyscientos y treynta y dos marauedis, en que se ha de véder en papel, y dieron licencia para que a este precio se pueda vender: y mandarō que esta tasa se ponga al principio del dicho libro, y no se pueda vender sin ella. Y para que dello conste di la presente, en Madrid a veynte y cinco dias del mes de Nouiembre, de mil y seyscientos y trece años.

Iuan Gallo de
Andrada.

CENSURA LICENTIATI IOANNIS DELGADO
& Agüero sanctorum Martyrum Iusti, & Pastoris Ecclesiæ Col-
legiata Complutensis Scholastici, totius Archiepisco-
patus Toletanus officialis, & Vicarij gene-
ralis, & sanctæ Inquisitionis To-
letanus Consultoris, &
Commissarij.

LIBRVM de Tributis, & Censibus Hispaniæ à Licenciato Velazquez de Auendaño Iuris vtriusque professore, Pincia nique amplissimi Tribunalis Regij Aduocato compositū: ex supremi Christianissimi nostri Regis Philippi mandato qua potui diligentia, per legi. In quo nihil, aut fidei nostræ contrarium, aut bonis moribus dissonum reperi: quin potius illum typis dignissimū iudico, licet enim de eadem re in alijs huius instituti Codicibus, plures ab eorum autoribus diluantur quæstiones, ita exactæ, & diligenter, & summorum Pontificum antiqua, & noua placita, & Iureconsultorum responsa, difficiliaque Regiarum legum dubia, ad materiam censualem attingentia huiusq; non vidimus declarata, difficilesq; articulosæ, & doctè, & eruditè, vtiliterq; per tractat. sicuti vnicuiq; librum legenti notissimum erit, Datum Complutensis die. 30. Octobris, de anno. 1611.

Licentiatu Ioannes
Delgado, & Agüero.

VNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

GREDO.SALES

Muy poderoso señor.

DO R mandado de vuestra Alteza he visto el libro de *Tributis & Censibus*, compuesto por el Licenciado Velazquez de Auendaño, en el qual trata la materia fundamental y doctamente, y por buen estilo, y los capitulos y questionnes son muy practicable, y estan con buena y clara disposicion: y ansi me parece digno de la licencia que se pide para imprimirle, y que impresso serà de mucha utilidad. En Madrid a 18. de Mayo, de 1612. años.

Licenciado Bernardo Perez
Montemayor.

Erratas.

Fol. 20. pag. 3. col. 2. lin. 19. vbi, leg. ibi. fol. 25. pag. 1. col. 2. li. 36. foluto, leg. folito. fol. 29. p. 2. col. 1. li. 21. maior, leg. maiora. fol. 37. p. 1. col. 2. li. 28. formites, firmiter. Ibid. p. 2. col. 2. li. 19. redimilem, redimibilem. fo. 48. p. 1. col. 1. li. 30. ouus, onus. fo. 51. p. 1. col. 1. vsurarū, vsuram. fo. 58. p. 1. col. 2. li. 22. ingressa, ingressu. fo. 72. p. 2. col. 1. li. 7. sentia, sententia. fo. 77. p. 1. col. 2. li. 35. ad, ab. fo. 83. p. 2. col. 1. li. 18. creatur, creatus. fo. 89. p. 1. col. 2. li. 52. nulla, nullam. fo. 97. p. 1. col. 2. li. 28. doceat, docent. fo. 98. p. 2. col. 1. li. 52. debitorom, debitorem. fo. 101. p. 2. col. 1. li. 10. polam, solum. fo. 106. p. 1. col. 1. li. 35. traditiones, traditionis. fo. 111. p. 1. col. 2. li. 22. voluntatem, voluntate. fo. 116. p. 1. col. 2. li. 19. censet, census. fo. 116. p. 2. col. 2. li. 21. perpetuas, perpetuos. fo. 121. p. 1. col. 2. li. 14. nocea, noua. Ibid. col. 1. li. 40. veli, vel. fo. 139. p. 1. col. 2. li. 13. transeam, transenam. Ibid. li. 47. pars, pari. fo. 140. p. 1. col. 1. li. 15. ad, an. fo. 141. p. 2. col. 2. li. 19. poteretur, peteretur. fo. 143. p. 2. col. 1. li. 2. mobilia, immobilia. Ibid. li. 22. capium, capiuntur. fo. 144. p. 1. col. 1. li. 29. perlonam, persona. Ibid. li. 37. sit, sic. fo. 147. p. 1. col. 1. scientes, scienter. fo. 148. p. 1. col. 1. li. 15. hypotecuria, hypotecaria. Ibid. li. 30. solunioni, solutioni. fol. 151. p. 1. col. 1. li. iuros, iura. fo. 154. p. 1. col. 2. li. 52. testamentum, testamento. fo. 155. p. 2. col. 1. li. 3. apochtemarū, apophthecmatū. fo. 158. p. 1. col. 2. li. 10. soluis, solius. Ibid. li. 11. facultatis, facultates. fo. 159. p. 1. col. 2. li. casus, casu. fo. 165. p. 2. col. 1. li. 14. praecedentibus, praecedenti. fo. 170. p. 2. col. 2. li. 35. vegum, regem. fo. 181. p. 1. col. 2. li. 10. fructiferas, fructiferas. fo. 183. p. 1. col. 2. li. 28. merito, marito. fo. 186. p. 1. col. 1. li. 19. mertes, mortes. fo. 188. p. 1. col. 2. li. 12. beneficium, beneficiarium. Ibid. li. 22. folleicis, follierius. fo. 192. p. 1. col. 2. li. 25. dicure, diuite. fo. 200. p. 2. col. 1. li. 42. iurabi, iubari. Ibid. col. 2. li. 51. in intercunisse, interuenisse. fo. 201. p. 2. col. 2. li. 15. faciendo, facienda. fo. 208. p. 1. col. 1. li. 8. pretio, puto. fo. 231. p. 2. col. 1. li. 32. reseruatium, reseruatuo. fo. 336. p. 1. col. 2. li. 25. an sit, an sint. Ibid. li. 30. vi census tenent, vice sustinent. fo. 242. p. 1. col. 2. li. 18. facundo, fauendo. Ibid. li. 43. impugnaveris, impugnauerit. Ibid. li. 12. iudicum, iudicio. Ibid. li. 24. ecudenter, euidentes. fo. 244. p. 2. col. 1. li. 6. perfuneriam, perfunetoriam. fo. 248. p. 1. col. 2. li. 55. emptoris, emptori. fo. 252. p. 2. col. 1. li. 14. casum, casu. fo. 254. p. 2. col. 2. li. 39. opinionē, opinionum. Ibid. p. 1. col. 2. li. 32. necessaria, necessaria. fo. 266. p. 1. col. 1. li. 30. possidebut, possidebat. fo. 268. p. 1. col. 2. li. 49. cerrum fundam, certū fundum. fo. 271. p. 1. col. 1. li. 5. dominium, dominum. fo. 272. col. 2. li. 39. cum sit, cum si.

Demptis his mendis hic liber de Censibus suo respondet exemplari. Datis Compluti die 16. mensis Iulij, anni 1613.

Magister Sebastianus
de Lirio.

LICENTIATO DON PEDRO de Bega Philippi Tertij Hispaniarum
& Indiarum Regis Consiliario Præsi-

di apud Vallem Oleti spectatissimo viro Ioan-
nes Fernandez de la Flor semper
suus. S. P. D.

OSTI, clarissime & nobilissime vir, focerū meū Licē-
tiatū Auendaniū tibi charissimū, omnibus de se incre-
dibili relicto desiderio, cum hunc de Censibus librum
tibi Mœcēnati suo dicatum iam edere decreuisset, im-
matura morte decessisse: qui, si viueret, plura tibi pro tua
erga eum singulari beneuolentia, conseraturus erat,
multa quippe eaq; magnifica de te in eum iucunde commemorari sole-
bat, crebro honores, tam apud Salmanticam, quam apud Cordubam, in
super & in Regio Senatu, abs te magna cum laude gestos repetebat,
erat enim gratissimus vir & in tua beneficia memoria singulari. Ego igitur
illius extremæ voluntatis fidus interpret, & qui vltimum exhallan-
tis animam spiritum exæpi, tibi nobilissime vir vigilantissimi viri hos-
ce de censibus labores pro mutuo amore in eū, & in me præcipua mag-
nificencia, quod ille maximum potuit, & quod ego gratis possum, offe-
ro, consecro, & veluti in perpetuum duraturæ memoriæ anathema pa-
rietibus templi lubens appendo. Suscipe, imo, aspice non despicienda
munuscula ea fronte, qua cæteris esse soles gratissimus, & faxit Deus, vt
te sospitem multo maiora in communem reipublicæ vtilitatem adeptū
omnes de te benemeriti videamus, cum meritis tuis munificencia regis
respondeat. Vale.

ELENCHVS QVÆSTIO-
num quæ in hoc toto libro de censibus
tractantur, & resolbuntur.

APVT primum. De
diuersis verbi, census,
seu redditus, significa-
tionibus. fol. 1.

Cap. 2. De redditibus, seu pensioni-
bus, quæ sub verbo, census, tam
genericè, quam propriè continen-
tur. fol. 2.

Cap. 3. De censu testamentario,
& eius forma, atque iustitia.
fol. 6.

Cap. 4. Censu testamentarius, an
temporalis sit, vel perpetuus,
quando priuato, vel vniuersita-
ti relinquitur, explicatur circa
intellectum l. an vsusfructus.
ff. de vsufructu. l. si vsufru-
ctus municipibus. ff. de vsu-
fructu legato cum alijs. folio.
2.

Cap. 5. De censu ex temporis cursu
sine causæ concomitantia indu-
cendo. fol. 12.

Cap. 6. De censu ex temporis cur-
su cum causæ concomitantia
inducendo, circa intellectum l.
cum de in rem verso de vsuris.
fol. 14.

Cap. 7. De censu ex consuetudi-
ne soluendi virtute tituli inua-
lidi in futurum inducendo, cir-
ca intellectum. l. si certis an-
nis. C. de pact. & l. 1. C. de fidei-

commis. fol. 17.

Cap. 8. De censu impositionum do-
minorum contra vassallos circa
intellectum l. 8. tit. 15. lib. 4. no-
uæ Recopilat. vtilissima discepta-
tio. fol. 20.

Cap. 9. De censu ex pœna conuen-
tionali facto hominis, vel da-
tioni speciei, seu quantitati cer-
tæ adiecta creando, circa intel-
lectum l. 10. tit. 1. part. 5. l. 40. tit.
11. part. 5. cum alijs, quæ verè,
& nouiter interpretantur. folio.
24.

Cap. 10. De censu, & inter
usurio promiscuo, & succes-
suo, ratione dotis promissæ,
non traditæ, formando,
circa intellectum textus in ca-
pit. salubriter de vsuris. folio.
27.

Cap. 11. De censu emphytheotico,
& eius forma, atque concep-
tionibus. fol. 30.

Cap. 12. De censu vassallorum, qui
vocantur solariegos, quem
ipsi dominis temporalibus ra-
tione soli exoluunt. folio.
32.

Cap. 13. De censu reseruatiuo per-
petuo, redimibili, seu ad vitam,
& eius forma, atque iustitia.
fol. 35.

Cap.

- Cap. 14. An in dubio census referuatur iudicandus sit perpetuus, vel redimibilis. fol. 37.
- Cap. 15. An census referuatibus perpetuus, redimibilis, seu ad vitam sit vera emptio, & venditio, locatio, permutatio, vel emphytheosis, explicatur. folio. 38.
- Cap. 16. De origine, & iustitia census consignatiui in genere. folio. 41.
- Cap. 17. De natura eiusdem census consignatiui in genere, & qui contractus in eo celebretur. fol. 43.
- Cap. 18. De iustitia census consignatiui perpetui in specie. folio. 46.
- Cap. 19. De censu consignatibo redimibili, & eius natura. folio. 48.
- Cap. 20. De iustitia census consignatiui redimibilis ad vitam. folio. 51.
- Cap. 21. An certitudo vite ex qua iustificatur census ad vitam, possit aliquo modo, assecurari. folio. 53.
- Cap. 22. An in dubio census, emphytheosis, colonia perpetua, vel locatio ad longum tempus presumatur. fol. 56.
- Cap. 23. An in censu contrahatur hypotheca regularis, vel irregularis, ius nempe seruitutis. folio. 59.
- Cap. 24. De censu reali formando, legando, vel promittendo pensionem annuam ex fundo, vel de fundo, ex causa alimentorum, seu alia simili, circa intellectum. l. finalis. §. final. ff. de contrahenda emptione. fol. 62.
- Cap. 25. De censu iure personali quomodo concipiatur, & formetur, circa intellectum. l. final. ff. de contrahenda emptione. fol. 64.
- Cap. 26. An possessorium vel petitorium forma se detur in censibus personalibus, quorum in capitibus precedentibus, meminimus circa intellectum cap. querele de electione cap. finali, de an integram restitutione utilis disceptatio. fol. 66.
- Cap. 27. De pretio naturali in genere, & quando in creatione census referuatiui, & consignatiui interuenire possit. fol. 69.
- Cap. 28. De legitimo, & indiuiduo pretio census in genere tam referuatiui, quam consignatiui, perpetui redimibilis, seu ad vitam. f. 71.
- Cap. 29. De pretio census referuatiui in specie perpetui redimibilis, seu ad vitam. fol. 73.
- Cap. 30. De natura, iustitia, & pretijs census, qui creatur ex pretio rei immobilis venditæ. folio. 75.
- Cap. 31. De quantitate pretij census consignatiui perpetui. fol. 77.
- Cap. 32. De quantitate pretij census consignatiui redimibilis. folio. 78.
- Cap. 33. De quantitate pretij census consignatiui ad vitam: circa intellectum.

- tellectum. l. 8. tit. 15. lib. 5. Recop. fol. 80.
- Cap. 34. De iustitia venditionis veteris census circa intellectum textus in l. 6. tit. 15. lib. 5. nou. Recop. fol. 81.
- Cap. 35. An census referuatibus perpetuus redimibilis, seu ad vitam, illegitimo pretio constitutus, in totum sit nullus, vel remedio. l. 2. C. de rescindenda venditione rescindendus, aut reduci debeat ad legitimam pretij quantitatem. fol. 85.
- Cap. 36. An census consignatibus perpetuus redimibilis, seu ad vitam, illegitimo pretio creatus, in totum sit nullus, vel remedio. l. secunda. C. de rescind. venditione rescindendus, seu ad legitimam pretij quantitatem reducendus. fol. 88.
- Cap. 37. An pretium creationis census in pecunia numerata soluendum sit, vel in alijs rerum speciebus solui sufficiat. fol. 92.
- Cap. 38. De censu pro legitimo debito ex mercantijs, seu alijs rerum speciebus, contracto, creando, fol. 96.
- Cap. 39. De censu referuatibo, vel consignatibo pro auro seu argento creando. fol. 99.
- Cap. 40. An census ex sententia condemnatoria creari possit, & quando. fol. 101.
- Cap. 41. An census a principio iniuste creatus, possit per sententiam confirmari, cuius sententiæ in futurum obstat exceptio rei iudicatæ. f. 103.
- Cap. 42. De censu iuste ex transactione nobiter creando, vel iniuste creato confirmando. fol. 104.
- Cap. 43. An pretium tradendum sit in actu celebrationis instrumenti coram testibus, ac notario, vel sufficiat si iustum, & integrum anticietur. fol. 105.
- Cap. 44. Quibus modis constare euidenter possit de integra traditione, atque receptione pretij creationis census. fol. 108.
- Cap. 45. An vera receptio, & traditio integri pretij census prouetur per solam confessionem censuarii. fol. 110.
- Cap. 46. De quantitate pensionis censualis, & an possit constitui instrumento, vino, oleo, vel in alia simili specie, seu in pecunia præcisse, sit constituende atque de reductione census frumentari, vtilissima disceptatio. folio. 113.
- Cap. 47. De censibus perpetuis frumentarijs constituendis, & antiquis reducendis. fol. 115.
- Cap. 48. De censu emphytheotico præcisse creando super certis rebus immobilibus soli, circa intellectum textus in. §. adeo institut. locatæ, & in l. 28. tit. 8. part. 5. fol. 118.
- Cap. 49. De censu referuatibo præcisse creando ex rebus iure immobilibus, circa intellectum cap. constitutus de religiosis domibus l. finalis. C. de rerum permutatione fol. 120.
- Cap. 50. De censu consignatiuo præcisse

- cisse creando super certis rebus immobilibus circa intellectum extrauagantium. 1. & 2. de emptione, & venditione, atque propij motus Pij V. super forma creā di census. fol. 121.
- Cap. 51. An bona, ex quibus census creatur, debeant esse præcisse im mobilia soli, vel sufficiat, si sint simpliciter immobilia circa in tellectum extrauagantium, & propij motus Pij V. fol. 123.
- Cap. 52. An bona ex quibus census creatur, licet non sint immobilia soli, vel simpliciter immobilia, possint esse coherentia solo inseparabiliter. fol. 125.
- Cap. 53. De censu creando ex rebus, vel super rebus de sui natura fructiferis circa intellectum extrauagantium. 1. & 2. Martini, & Calix ti, atque propij motus Pij V. & l. 2. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopilatio nis. fol. 127.
- Cap. 54. An cēsus creari possit super alio, vel ex alio censu iam cōstitu tio, vtilissima disceptatio. fol. 129.
- Cap. 55. An census possit creari ex officijs, vel super officijs, vel dignitatibus reipublice. fol. 131.
- Cap. 56. De censu creando ex bonis, vel super bonis quæ licet nō sint immobilia soli, neq; simpliciter immobilia, pro immobilibus ta men habentur. fol. 133.
- Cap. 57. An census consignari possit generalitē super omnibus bonis cēsuarij, vel sic præcisse constituē dus super certis rebus nominatis designatis. fol. 136.
- Cap. 58. Censu consignatibus, per petuus, redimibilis, seu ad vitam, an possit super sola persona cen suari, cōsignari, bulgaris, licet vti lissima disceptatio. fol. 138.
- Cap. 59. An in censu detur persona lis obligatio, ita quod censuarius non soluendo capi, & incarcerari possit. fol. 143.
- Cap. 60. An perempta re censuali in totū, vel in parte, remaneat obli gatio personalis, vel in totū ex tinguatur census. fol. 146.
- Cap. 61. De censu creando ex bonis, vel super bonis propijs, & liberis censuari. fol. 150.
- Cap. 62. De censu creādo ex bonis, vel super bonis maioratus, cū Re gia facultate, vel sine vlla. fol. 152.
- Cap. 63. De his, quæ præcedere de bent, atq; sequenda sunt ad expe ditionem facultatum regiatum, quæ conceduntur ad census con stituēdos super bonis maioratus, & earum executionem. fol. 157.
- Cap. 64. De cōuertēdo pretio cēsus qui super bonis maioratus crea tus ex facultate Regia in eā cau sam propter quā facultas Regia concessa fuit. fol. 162.
- Cap. 65. De census redemptione a possessore maioratus facta an re cuperetur cum vsuris ab hæredi bus. fol. 165.
- Cap. 66. De censu creando super bo nis, vel ex bonis feudalibus. fol. 167.
- Cap. 67. De censu creando super bo nis, vel ex bonis emphytheoticis fol. 168.

Cap.

- Cap. 68. De cēsu creando ex bonis, vel super bonis vniuersitatis, ciui tatis, villæ, seu oppidi. fol. 169.
- Cap. 69. An census creari possit à domino, vel superficiario super solo, aut superficie rei, vel ex eis referuari. fol. 174.
- Cap. 70. An census creari possit ab vsufructuario, vel proprietario, super nuda proprietate rei. fol. 176.
- Cap. 71. An super vsufructu, seu cō moditate vsusfructus census crea tio consistat. fol. 177.
- Cap. 72. An super vsu, & habitatio ne census consistat, circa intelle ctum. l. 24. tit. 31. part. 3. fol. 178.
- Cap. 73. An in seruitutibus vrbanis, vel rusticis census consistat. fol. 180.
- Cap. 74. De censu creando super re bus communibus duorum, vel plurimorum, circa intellectum l. 2. de seruitutibus, & l. 10. tit. 31. part. 3. atque aliarum legum Reg ni. fol. 181.
- Cap. 75. An census creari possit à marito, vel vxore, vel ab eisdem simul super bonis, vel ex bonis, constant matrimonio quæsitis, circa intellectum l. 5. tit. 2. lib. 5. nouæ Recopilat. fol. 183.
- Cap. 76. De censu creando super re bus, vel ex rebus sacris, vel pro phanis ecclesiarum, ac prelatorū, fol. 185.
- Cap. 77. De censu creando super fructibus, vel ex fructibus bene ficiorum, seu prebendarum à clerico seu prelato. fol. 187.
- Cap. 78. An monasteria seu loca pia, confraternitates, hospitalia, vel alia similia religiosa sine licen tia ordinarij, possint cēsum crea re. fol. 189.
- Cap. 79. De censu creando à marito constante matrimonio super re bus, vel ex rebus dotalibus. fol. 191.
- Cap. 80. De censu creando à patre, vel filio ex profectitijs, adueritijs, seu castrensibus bonis. fol. 194.
- Cap. 81. De censu creando super bo nis, vel ex bonis infantis, pupilli, proximi, pubertati, seu minoris, cum tutoris autoritate, vel sine vlla. fol. 196.
- Cap. 82. De censu creando super bo nis vel ex bonis furiosi, mente capti, prodigi, muti, surdi, atque cæterorum, quibus non est intel lectus. fol. 198.
- Cap. 83. Quomodo probetur, solem nitatem interuenisse in censibus minorum, ecclesiarum, vel earū personarum, quæ sine solemnitate contrahere non possunt. fol. 199.
- Cap. 84. De scriptura conficienda in constitutione census. fol. 201.
- Cap. 85. De conditione non alienan di rem censui subiectam in scrip tura censuali adiicienda. fol. 203.
- Cap. 86. De conditione retractus in census creatione adiecta. fol. 207.
- Cap. 87. An dominus census habeat ius retractus, ex l. societatis, vel sanguinis sibi competens. fol. 208.

Cap.

Cap. 88. An, & quando censuarius habeat ius retractus communis rei. fol. 210.

Cap. 89. De retractu sanguinis in censu admittendo. fol. 212.

Cap. 90. De conditione commissi in censu adiicienda, & eius natura, atque iustitia. fol. 215.

Cap. 91. An pœna commissi admittatur in censu, si excedat dimidiam, & intellectus ad l. 68. tauri. fol. 218.

Cap. 92. De pacto exigendi salaria, & expensas itineris & exactionis in census creatione adiecto. fol. 220.

Cap. 93. An decima, vel gabella debeatur, & soluenda sit ex constitutione census. fol. 222.

Cap. 94. De correis, vel fideiussoribus censum in solidum obligatis via executiva, vel ordinaria in solidum, vel pro parte a creditoribus conueniendis. fol. 224.

Cap. 95. De hæredibus creditoris, vel debitoris census, quomodo via executiva, seu ordinaria conueniant, vel conueniantur. fol. 227.

Cap. 96. De tertijs possessoribus rerum censualium via ordinaria, vel executiva, pro redditibus decursis conueniendis. fol. 230.

Cap. 97. De fideiussoribus censum, quales, & quando cum hypotheca, vel sine vlla accedere possint. fol. 234.

Cap. 98. De via executiva in materia censuali pro redditibus decursis census, brevis compilatio. folio.

237.

Cap. 99. De recognitione census, ab hæredibus censuarij possidentibus, vel non possidentibus hypothecas censuales, seu ab alijs tertijs possessoribus rerum censualium præcisse facienda. folio. 242.

Cap. 100. De cessionibus, quæ a debitoribus fiunt correis, vel fideiussoribus soluentibus sortem, vel pensionem censualem. fol. 245.

Cap. 101. De libertate redimendi censum sub ea facultate a principio creationis eius contracta. folio. 247.

Cap. 102. De natura, atque forma redemptionis census consignatiui redimibilis. fol. 249.

Cap. 103. An redemptio fiat per præscriptionem census, & quanto tempore census præscribatur a censuario, vel tertio possessore. fol. 252.

Cap. 104. An in præscribenda obligatione soluendi in futurum censum necessariae sint tot præscriptiones, quot præstationes, vel vni ea præscriptio sufficiat. fol. 254.

Cap. 105. An præscriptio tertij possessoris rerum censualium currere incipiat a tempore, quo principalis debitor soluere cessauit, vel a quo tertius ipsa possessor est. fol. 256.

Cap. 106. De personis, quæ possunt facere redemptionem, & quibus facienda est. fol. 259.

Cap. 107. De census redemptione in

in totum, vel pro parte facienda. fol. 260.

Cap. 108. De possessionibus, quas correi, seu fideiussores pro sorte, vel pensione censuali bonorum debitoris accipiunt, & an per eas census redimatur. fol. 263.

Cap. 109. De tertijs oppositoribus qui pro suo interesse, vel coadiuuando se opponunt executionibus, seu possessionibus creditorum. fol. 265.

Cap. 110. De inope debitore census, qui vel petit dilationem ad soluendum, quæ vocatur, esperas, vel rem censualem dereliquit offerendo eam creditori, vel censum extinguere vult, dando bona in solutum æstimata. folio. 267.

Cap. 111. De prælatione creditorum censualium inter se, vel cum alijs non censualibus creditoribus. fol. 270.

F I N I S.

INCIPIT LIBER DE CENSIBUS Hispaniæ.

FINIS, ET INTENTIO HVIVS Tractatus.

IN TENTIO, & finis huius libri de Censibus non est agere de omni censu, ut quid quatenus annua pensio sit, sub generico verbo census comprehendatur, neq; de interesse successiuo, & promiscuo casuali, vel momentaneo, quod ex mora regulari, vel extra moram sepius causatur; neq; de redditibus usurarijs, qui multoties iustè, vel iniuste petuntur, & præstantur, cum agere de his omnibus non solum esset laboriosum, sed difficillimum, atq; serè impossibile. Sed finis, & intentio huius operis est agere tantum de vero contractu censuali emphyteutico, reservatino, & consignatino, qui non solum propriè sed strictè census sunt. Ideò cognita prius significatione verbi, Censu, de qua in cap. 1. & traditis in cap. 2. aliquibus pensionum speciebus, quæ sub generico verbo census, & redditus continentur, in sequentibus de vero censu, iustitia, creatione, progressu, & resolutione eius agendum erit.

DE DIVERSIS VERBI, *Census*, seu *Reditus*, significationibus. Caput primum.

SVMMARIVM.

Deus est uniuersi operis principium effectuum, causæque causarum, & in omni scientia principium est spectandum num. 1.
Census significat estimationem patrimonij, & descriptionem facultatum ciuium. n. 2.

Verbum, vitia, denotat per emptionem census, quod per alluionem causatur: traditurq; interpretatio ad l. vitia. ff. de censibus, & ad l. forma. 4. cod. tit. n. 3.
Censum agere significat nomina, & facultates singulorum ciuium Romanorum recensere. numer. 4.
Vnde censeres dicti sint. n. 5.
Roma solebat fieri descriptio personarum, & rerum ciuium Romanorum, ut status distingueretur ad effectum soluendi tributa. n. 6.
Alia significationes, & effectus præfatæ descriptiois traduntur. n. 7.
Census aliquando pro substantia ipsius patrimonij sumitur. n. 8.
Census adiectiue acceptus quid significet. numer. 9.
Census quandoq; pro codice, in quo bona censuاليا describuntur, usurpatur. n. 10.
Lex 3. tit. 15. lib. 5. Recopilationis quo pacto intelligenda. n. 11.
Proprior, & strictior, census, significatio exponitur. n. 12.

CAPVT. I.

QUIA difficulter bono peraguntur exitu, quæ malo sunt inchoata principio, cap. Paul. 1. q. 1. & Deus vniuersi est operis principium effectuum, & prima causa efficiens, qui secundum Arist. in omni oratione debet esse superior, & secundum Bald. in præmio feudorum dat cordi concipere veritatem, cogitare equitatem, & iustitiam, eius inuocamus auxilium, atque intemeratæ Virginis Mariæ suffragium, ut in hoc censuali tractatu veritatem amemus, & inde ad bonum publicum spectet, quia hominis intellectus

A tantò

tantò magis præsumit de affluentia diuinæ bonitatis, quanto cogitatum suum ad bonum publicum dirigit; & quoniam in omni scientia principium expectandum est. l. 1. ff. de orig. iuris, veram tam antiquam, quam nouiorem huius verbi, *Census*, significationem, quæ passim, licet non ut oportuerat, ab scribentibus traditur, breuiter adducere decreui.

2 Et primò, verbum, *Census*, significat estimationem patrimonij, & descriptionem facultatum ciuium Romanorum ad effectum, ut Reges tributum, pensionem, seu quamlibet aliam contributionem eis legitimè debitam cōsequantur; quæ descriptio sermone Hispano vocatur, *Pátron, ó repartimiento de pechos*, & hæc significatio, & acceptio ex eo constat, quòd verbum *Census*, deriuatur à censendo, id est, estimando, quasi censendo hominū patrimonia estimantur, ex Cicerone de legibus, dum dicit: *Censores populi ciuitates, soboles, familiasq; censent*. Et ita in eam significationem acceperunt verbum *Census*, Couar. lib. 3. vari. c. 7. n. 1. Albar. Vaez de iure emphyt. q. 32. n. 1. Ioan. Lupus de vsuris Comment. 2. §. 2. n. 54. qui pro ea sententia referunt, & ponderant. l. vitia. 2. ff. de censib. dū dicit, *Priorum censuum*, & l. forma. 4. ff. eod. tit.

3 Quorum resolutio verissima est, licet prædicta iura eam malè probent; quia d. l. vitia, ibi: *Priorum censuum*, non significat estimationem patrimonij, nec verba illa ad villam facultatum descriptionem adaptari possunt; sed potius verbum, *Vitia*, denotat peremptionem, & extinctionem census, quæ per alluionem causatur, ut verba eiusdem legis præsupponunt, ibi: *Euanescent*, & probat Accurs. ibid. gloss. 1. & 2.

Et similiter. l. forma. 4. eod. tit. quāuis sœpè repetat verbum, *Census*, non denotat patrimonij estimationem, sed solum significat contributionem, quæ ex forma censuali Regi, vel domino annuatim est facienda, ut ex eius contextura constat: idè non benè prædicta iura ponderauerunt Couar. & alij; melius tamen eorum sententia probatur in l. omne territorium. 4. C. de censibus, & censitoribus lib. 12. dum dicit, *Omne territorium censatur*, quod interpretandum est, id est, *Omne territorium estimetur*, ut intelligit Cuiat. in rubr. eiusdem tit. ut in l. decreat. F. C. de Episcop. audient.

4 Et hinc vulgariter dictum est, *Censum agere*, id est, nomina, & facultates singulorum ciuium recensere, indeque censores, & censitores, quasi patrimonia, & facultates censere, & estimare; ut vtrumque deducitur ex prædictis, & constat ex Varrone lib. 4. de lin-

gua Latina, & fest. lib. 3. quos referens sequitur Othoman. in descrip. Magistratum Roman. verb. *Census*, & ex Rub. C. de cens. & censitis lib. 11. atq; aduertit Valasc. in d. q. 32. n. 1. Benedict. Bon. in tract. de censib. art. 1. per totum.

Qui quidem censores sterilia prædia cum fertilibus compensando, censusq; pro rata valores, & redditus eorum persequendo, familias, soboles, pecunias censabant, id est, estimabant, ut ex earum estimatione secundum vnius cuiusq; ciuis facultates à quocumq; tributum præstarent, ut prosequitur Benedict. Bon. in tract. de cens. art. 1.

6 Neque verbum hoc, *Census*, descriptionem tantum patrimonij, sed & simul personarum significabat; quæ Romæ solebat fieri ad distinguendos status populi Romani, ad aliaque plurima ad Reipublicæ gubernationem summè necessaria, & nominatim ad hoc ut ex ea estimatione, & descriptione facultatum, & personarum ciuium status distingueretur, ut notat Budæus in annotat. ad Pandectas circa explicationem. l. fin. de Senatorib. Bon. in d. art. 1. de censib. Cagnol. post Vlder. Casium in l. 2. §. post, deinde numer. 295. ff. de orig. iuris, ubi Orosc. n. 61. aduertit, & Couar. atque Aluar. Vaez in locis suprā citatis notauerunt.

7 Secundò, ex eā descriptione facultatum, & personarum nascebatur, quòd in omnibus prouincijs, exceptis his, quæ ius Italicum habebant, id est, immunitatem à tributis, de quibus in l. 1. & fin. ff. de censib. & per Sarmient. lib. 1. Selectar. interpret. c. 15. secundum vnius cuiusq; facultatem tributa fideliter, & absq; dolo, & fraude solueant. l. liberto. §. fin. ff. de annuis legatis, & ut simul per eam descriptionem deducebant. *Census*, quid esset auferendum à tributario, ex non solutione tributij, per text. in authent. ut nulli iudicium. §. si verò aliquando.

Tertiò, ea descriptio numerum eorum, qui arma ferre poterant, ostendebat, & pecuniarium magnitudinem, qua bellorum sumptus sustinebantur, indicabat, ut benè considerauit Sigonius de antiquit. iuris ciuilib. c. 14. Ioan. Lup. de vsuris comment. 2. §. 2. n. 54.

Quartò, ea descriptio, & estimatio cum nomine fundi, aut rerum estimatarum infallibiliter designabat bona censuaria. l. forma de censib. l. 2. & 3. C. de cens. & censitis lib. 11.

8 Secundo modo census antiquitus sumebatur pro substantia ipsa patrimonij, teste Iuuenali.

Protinus ad censum de moribus vltima fiet, questio.

Et

Et secundum hanc acceptionem intelligitur respectum Vlpiani in l. de creationib. C. de Episcop. audient. dum dicit: *Si autem non talis census eius reperitur, tunc & fideiusio in quantum possibile est, ab eo exploretur*. Et in hoc sententia reperitur apud Ciceronem pro Lucinio, dum dicit, *Census nostros*, & pro Flaco homine egente, & sordido, sine honore, & sine censu, & apud Horat. epist. 7.

Præconium tenui censu sine crimine notum.

Et ita interpretantur verbum, *Census*, Zafius in l. 2. §. post de inde. num. 8. ff. de orig. iur. Couar. lib. 3. variat. c. 7. n. 1. Aluar. Vaez de iure emphyt. quest. 32. numer. 1. vers. *Secundus casus*, Ioan. Lup. in d. §. 2. n. 55. & secundum hanc significationem accipiendus est text. in l. cogi. ff. ad Trebel. & in l. liberto. 21. §. fin. ff. de annuis legat.

9 Tercio modo census sumitur adieciue, & in hac significatione, *Diuitem*, significabat, ut habetur per Ciceronem in 3. action. in verum, ut notat Ascens. & ita accipitur in l. Viconia, cuius meminit Iustin. in princ. Instit. de l. Falcid. & ibidem scripserunt Othom. & alij, & melius Cuiac. & Balduin. ad ll. de iure ciuili, pag. 8. & Couar. in cap. Raynunt. in princip. numer. 23. de testamentis.

10 Quarto modo accipitur verbum, *Census*, pro codice, in quo bona censuaria describuntur. l. census de probat. & aduertit Lucas de Pena in rubr. c. de censib. lib. 11. cuius codicis, atque libri professione census probatur, ut resoluunt Cassan. in Consuetud. Burg. rubr. 11. §. 3. Aretin. responsio. 36. Ioan. Bapt. Boer. de stat. ciuium gloss. 19. n. 22. & iterum Cassan. conf. 15. n. 4. ubi statetur, quòd solutio diuturna census patens per libros Ecclesiæ probat ius exigendi pensionem, quod intellexit Panormitan. in d. c. ad audientiam. num. 4. de præscrip. dummodò liber censuarius Ecclesiæ reperitur custoditus, & obseruatus in loco non suspecto. Quod sequitur Roman. consil. 123. & tradit alios referens Auiles c. 19. prætor. gloss. verb. *Essen*, n. 24. quāuis in præiudicium tertij semiplenè tantum probet, ut post Molinæum resoluit Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 2. casu 3. n. 4. de quo videndus est Aymon. Crauet. de antiq. tempor. 1. p. ca. de lib. officialis. Auend. de exequend. mand. 1. p. c. 21. n. 2. & eleganter Borel. Causalean. decif. 45. n. 94. vsq; ad fin. & singulis quindecim annis hos libros bonorum censuaria Ecclesiæ, & similia, reformari consueuisse scripsit Alciat. lib. 8. Pareg. c. 1. l. 1. quo datur intel

11 lectus ad constitutionem l. Toleti conditam anno 1539. quæ habetur in l. 3. tit. 15. libr. 5. nouæ Recop. ubi videtur, quòd in qualibet ciuitate vnus codex bonorum censuaria formetur, in quo describantur, & quasi registrentur contractus censuales, qui in loco creantur, & contrahuntur.

12 Denique magis ad speciem accedendo, census significat, & comprehendit omnem annuam præstationem, contributionem, seu pensionem realem, personalem, vel mixtam Regi, vel priuato debitam, omnesque redditus, & prouentus emphyteuticos, seu ex mercede, vel donatione debitos, & creatos, aut ex tempore, vel quolibet facto hominis inductos, ut bene considerauit Gaspar Roder. de annuis redditib. q. 1. n. 1. vsq; ad n. 13. ubi an partus ancillarum sub nomine census contineantur, explicuit, & n. 14. & 15. pro quacumq; annua pensione, post Bon. & Paris. accipi agnoscit, & statim. q. 2. per totam veram redditus significationem descripsit, & iterum. q. 2. propriam census designauit. Quod etiam prosequitur Felician. in proæm. de censib. in princ. Quorum resolutio confirmatur ex traditis in cap. quæsitum. 1. q. 3. & notat Gofred. in Summ. eod. tit. Angel. Syluest. & alij Summistæ. Ottalora de nobilit. 1. p. c. 2. n. 13. & post eum Valasc. de iure emphyt. q. 32. n. 6. Sed quia plures sunt pensiones censuales, quæ sub verbo, *Census*, largo modo continentur; de pluribus, quæ licet verè census non sint, sub eo generico verbo, quatenus annuæ pensiones sunt, comprehenduntur, & deniq; de tribus, ex quibus tractatus iste componitur, quæ magis ad naturam census accedunt, in capitibus sequentibus agendum erit.

DE REDDITIBVS, SEV pensionibus, quæ sub verbo, *Census*, tā genericè, quā propriè continentur.

Cap. II.

S V M M A R I V M.

Reditus, seu vsure pupillares, quæ debentur à tutoribus, seu curatoribus, pupillis, seu minoribus, veniunt sub nomine census. n. 1.

Reditus, qui à depositarijs quoque proueniunt, sub census nomine continentur. n. 2.

Interuersum promiscuum, & successuum, quod formatur, quando emptor eligit, vel condemnatur restituere rem venditam cum fructibus, non

A 2

min

mine census comprehenditur. n. 3.
Vsura, quæ prouenit ex ordinatione montis pietatis, census etiam appellatur. n. 4.
Inter esse momentaneum, vel casuale, quod debetur ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, census etiam dicitur. n. 5.
Inter vsurium promiscuum, & successuum ratione rei venditæ, non solum census vocatur. numer. 6.
Census creatur, & constituitur ex sententia, & transactione. n. 7.
Constituitur etiam ex pœna conuentionali adiecta facti hominis, vel dationi quantitatis, vel traditioni certæ speciei. n. 8.
Decimæ quæ iure diuino debentur, nomine census intelliguntur. n. 9.
Gabella venit census appellatione. n. 10.
Ex dote promissa non soluta multoties census formatur. n. 11.
Census dicitur, quem Vassalli solariegi dominis præstant. n. 12.
Impositiones Vassallorum sub nomine census continentur. n. 13.
Formatur etiam ex testamento. n. 14.
Inducitur quoque non semel ex tempore cum causa concomitantia, vel sine ulla virtute tituli validi, seu inuvalidi. n. 15.
Pensio locationis ad modicum tempus sub censu concipitur. n. 16.
Quod idem contingit etiam in locatione ad longum tempus. n. 17.
In quo differant præfatæ pensiones inter se, quo pacto à vero censu distinguantur, & quando per eas domini directi, vel utiliter translatio fiat. ibi dem.
Pensio, quam soluit annuatim colonus pro terra inculta colenda, & fructibus ex ea percipiendis, sub censu quoque continetur: & in quo is contractus à locatione, & vero censu differat latè discutitur. n. 18.
Pensio, quæ ex contractu libellario soluitur, sub censu continetur, & cuius qualitatis sit ea pensio, & in quo is contractus à vero censu differat, taxaturque Conanus. n. 19.
Pensio, quæ ex contractu perpetuario prouenit, perpetuarijque solunt coloni, qui fundum à Principe seu Republica in viâ conductum habent, census appellatur, in quo tamen à vero censu differat, ostenditur. n. 20.
Stipendia, quæ annuatim militibus præstantur seu officialibus Reipublicæ, quæ vocantur militaribus, sub censu appellatione contineri, & in quo à vero censu distinguantur, exponitur. numer. 21.
Pensio, quæ prouenit ex contractu feudali sub censu comprehenditur, & in quo à vero censu differat, ostenditur. n. 22.

Pensio, quam soluit superficiarius pro superficie sub censu continetur, & in quo differat superficialis à censuario, & unus contractus ab alio. numer. 23.
Census multoties sumitur pro iuribus regalibus, quæ vulgò vocantur, luros, & quæ ratione inter se differant. n. 24.
Census etiam sumitur pro privilegio percipiendi aliquid annuatim ex iuribus Regalibus, veluti, de rentas Reales, alcaualas, pechos, y de rechos. n. 25.
Census accipitur pro tributo, & quod tributum differt à censu in eo, quod species à genere. numer. 26.
Census etiam accipitur pro tributis, quæ vocantur, pechos reales. n. 27.
Emphyteosis comprehenditur sub nomine census, & in quo ab emphyteosi differat. numer. 28.
Census verè, & propriè diuiditur in reservatiuum, & consignatiuum. n. 29. & 30.

CAPVT. II.

VERBVM, *census*, genericum est, & non solum comprehendit veros census, & omnes annuas pensiones, sed & redditus vniuersos, idè vt contractus verè censuales cognoscantur plures redditus, & pensiones, de quibus in hoc opere agendum non est, quæ sub generico verbo, *Census*, continentur, & qui verè censuales sunt, in præsentì enumerantur.

Et primò, sub censu non improprie continentur redditus, seu vsuræ pupillares, quæ debentur à tutoribus, seu curatoribus, pupillis, seu minoribus suis ratione suæ administrationis, de quibus agit latè Gaspar Rodericus de annuis redditibus. q. 10. per totam, & nos non agimus, quia tantum de vero censu agere decreuimus: cum enim Rodericus magis de annuis redditibus, quàm de censu ageret, atque sub verbo, *Redditus*, vsuræ pupillares continentur, meritò de his latè egit, & nos eas vsuras, & redditus pupillares omittimus.

Secundò, etiam sub generico verbo, *Census*, continentur redditus, qui proueniunt à depositarijs, de quibus egit Rodericus. dist. lib. tertio. quæst. 11. per totam; sed quia cum ipse materiam annui redditus, magis quàm veri census scriberet, & nos de vero tributo, & censu agamus, meritò ille de redditibus depositarij, qui sub eo tractatu propriè continebantur, egit, & nos de his nihil dicemus.

Tertiò,

3 Tertiò, non improprie venit sub censu, & redditus interusurium promiscuum, & successuum, quod formatur, quando emptor elegit, vel condemnatur restituere rem venditam cum fructibus, & vult sibi restitui pretium cum vsuris, de quo egit Rodericus. d. lib. 3. quæst. 7. numer. 15. vsque ad finem, sed quia non est propriè censualis, omittimus eam.

4 Quertò etiam, ordinatio illa Montis pietatis, de qua tractatum composuit Petrus de Vio, & egerunt Nauar. in c. 1. 14. q. 3. numer. 66. Ioan. Lup. de vsur. comment. 3. §. 3. numer. 8. non improprie, quatenus continet pensionem successiuam, sub censu continetur, sed quia magis accedit ad redditum vsurarium, quàm ad censum, mitto vos ad ea, quæ dixit Rodericus d. lib. 3. q. 7. n. fin.

5 Quintò, poterat etiam discuti, & tractari, an census aliquando formetur ex interesse momentaneo, & casuali, quod ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, data mora regulari, vel extra moram solet prouenire, de quo ipse Rodericus d. lib. 3. q. 7. n. 21. vsque ad 23. & numer. 39. & 94. & q. 5. n. 12. & 20. & q. 9. atque ferè per totum tractatum egit: imò etiam discipulari quid sit, si huiusmodi interesse proueniret ex pacto, vel à lege ipsa, ex quibus iuncta materia moræ, quæ consimilis est, integrum librum, atque tractatum facillè componeremus; sed quia magis spectat ad interusurium redditus, quàm ad materiam census, de his nihil agendum est.

6 Sextò, de censu interusurio promiscuo, & successiuo ratione pretij rei venditæ, non solutæ, qui propriè vocatur *Redditus*, agendum non est, nisi quatenus conueniat ad cognitionem census reservatiui, de quo latè agemus: sed de interusurio promiscuo, & successiuo ratione dotis non traditæ, quod magis ad censum accedit, suo loco, & capite tractabimus.

7 Septimò, similiter etiam census creatur, & constituitur ex sententia, seu transactione partium, vt quia ex eo quoddam aliqui litigant, seu condemnati sunt ad aliquid soluendum, annuatim conuentionem certis modis, clausulis, & conditionibus de præstanda certa pensione in perpetuum, vel ad tempus efficiunt: quæ conuentio, seu condempnatio, donec durat census vocari potest, licet in aliquibus à vero censu differat; idè de his cæbus, qui etiam verè redditus sunt, suis locis, atque capitibus agendum erit.

8 Octauò, ex pœna etiam conuentionali multoties annua pensio, seu census annuus forma-

tur, adiiciendo pœnam tam facto hominis quàm certæ speciei reddendæ, seu dationi quantitatis pecuniæ præstandæ, & circa formam eius census annui, seu pensionis, quam plures dubitationes se offerunt: idè quàmuis annua pensio inducta ex pœna conuentionali non sit verus, & proprius census, tamen quia scèpissimè adijcitur in fraudem vsurarum; & quando iuste formatur, plurima notatu digna, atque in praxim conducibilia continet, de conceptione, iustitia, & iniustitia eius pœnæ suo loco agendum erit.

9 Nonò, Decimæ, quæ de iure diuino debentur, & sub verbo, *Tributum censuale*, rectè continentur, etiam quatenus præsupponunt tributariam obligationem antiquissimam, & iustitiam, in præsentì tractatu non improprie includi poterant: sed quia decimarum materia, & requirit peculiarem tractatum, & eam plures, tam antiqui, quàm nouiores, diuersis in locis explicuerunt, de his nihil agendum erit, nisi quatenus ad censum connotationem, seu tributum foret necessarium.

10 Decimò, census etiam gabellarius vulgaris est, & cognitus, vt quia sit tributum, quod Regibus præstat pro gabella, seu decima venditionis, & permutationis rerum omnium, quæ venduntur, & permurantur. Quod quidem, quatenus est tributum successiuum, & perpetuum, atque sub censu continetur, proprie in hoc opere discuti, & tractari poterat: sed quia eius materia amplissima est, & de gabellis, seu decimis scripserunt Gironda, & Lafarte plurima in praxim conducibilia tradentes, ex quibus quæstiones, quæ contingere possunt, deciduntur, ea tantum de his dicenda, ac repetenda erunt, quæ ad veram nostri census, seu tributum cognitionem sint necessaria.

11 Vndecimò, census multoties formatur ex dote promissa non soluta in casu cap. salubriter de vsuris, de quo, licet sub censu propriè non contineatur, suo loco, & capite agendum est, quia passim ea dubitatio contingit.

12 Duodecimò, census etiam dicitur, quem vassalli solariegi dominis præstant, de quo in præsentì agendum non est, egerunt tamen Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 18. n. 10. & de expensis. c. 19. fere per totum, maxime n. 61. Petrus Surd. de aliment. q. 56. & 57. fol. 111. Felician. de censibus in proæmio. n. 7. vers. *Vnde effluxit*, Flores de Mena lib. 1. var. quæst. n. 2. ad fin. nos enim de censibus emptiis acturifumus.

13 Decimo tertio, impositiones etiam, quas vassalli

A 3

vassalli

vassalli ex aliquo titulo, vel præscriptione immemoriali dominis præstant in specie, vel pecunia iure seruitutis, vel alio modo, ad materiam censualem magis accedunt; ideo quia, ut oportuerat, cognitæ non sunt, aliquantulum de his suo loco agendum erit, ut natura, atque iustitia earum impositionum agnoscatur, & in quo differant à vero censu & tributo, competentum sit.

14 Decimo quarto; multoties pensio annua promittitur, & debetur ex testamento, ex diuersis testamentum conceptionibus, seu dispositionibus, quæ magis accedit ad nostram materiam censualem, atque sub verbo, *Census testamentarij* rectè continetur: vnde de his nominatim agemus, separando formas creandi similes census, ut ex differentia, & iustitia cuiuslibet apertius cognoscatur ipsorum natura, & in quo à censibus emptiis differant, ut videndum erit in capitibus de censu testamentario.

15 Decimo quinto, census etiam multoties inducitur ex tempore cum causæ concomitantia, vel sine vlla virtute tituli validi, seu invalidi, ut quia ex antiquissimo tempore quidquam annuatim præstitum est, ex qua vni formi, & antiquissima præstatione census creatur; vnde de his in tribus capitibus, quæ de censu ex tempore, & eius diuersis speciebus in hoc opere describuntur, agendum erit.

16 Decimo sexto, census vocatur pensio, quæ provenit à locatione simplici, nempe ad modicum tempus, biennium scilicet, vel triennium, de qua in tit. ff. & C. locati, & per totum tit. 8. part. 5. quæ pensio, quamvis sub generico verbo, *Census*, possit contineri, longè tamen distat à pensione censuali, sicut & locatio differt à censu, quia hi contractus tam circa originem, quam circa substantiam, & effectum dissimiles sunt, ut ad sensum patet: quia in censu emptio, & venditio formatur, ut suo loco dicemus: in locatione verò simplex tantum concessio utendi re conducta contrahitur. Rursus in censuarium reservatium transferitur utrumque dominium, tam utile, quam directum, ut dicendum erit in cap. de censu reservatium, & in locatorem neque etiam utile transferri constat. l. cum manu fata. §. fin. ff. de contrah. empt. l. non solet. ff. locati: neque possidet ipse, sed dominus per eum, tantumquam per instrumentum. l. peregrin. l. quibus explicitis. l. si quis ante. l. qui vniuersas. §. quod per colonum. ff. de acquirend. posses. & probat eleganter Aluar. Valasc. de iur. emphyt. quæst. 20. numer. 9. & 10. imò etiam circa subiectum, & materiam differunt, cum

locatio consistat quoque in rebus mobilibus, vel se mouentibus, & census in immobilibus tantum, vel quæ pro immobilibus habentur, ut dicendum erit in cap. de creat. census super re immobili, & fructifera necessariò faciendæ; vnde cum pensio locationis longè distet à censuali, de ea non est agendum.

17 Alia species pensionis est, quæ debetur, & soluitur ex locatione ad longum tempus, ut quando res locatur in decennium, vel ultra: nam & illa locatio dicitur ad longum tempus, ex gloss. in cap. 2. verb. *Non modicum*, de rebus ecclesiæ, gloss. in l. 2. in fin. ff. si ager vectigalis, Bart. in l. 1. §. quod autem. ff. de superficie. Decius conf. 204. Paris. conf. 118. vol. 3. Boer. decis. 234. Couar. lib. 3. variar. cap. 16. numer. 10. Greg. Lup. in l. 18. tit. 8. part. 5. verb. *Si videat*, Ant. Gom. in 2. tom. de contract. c. 3. n. 8. vers. *Secundò inferitur*, & plurimos referens Aluar. Vaez de iur. emphyt. q. 29. n. 5.

Vel quando ad vitam locatio contrahitur: quo casu similiter formatur locatio ad longum tempus. Clement. 1. de reb. Eccles. & resoluunt Bald. in l. 6. ff. de usufruct. Philipp. Cornel. conf. 55. numer. 2. Philipp. Dec. conf. 204. Nicol. Boer. decis. 234. colum. 2. in fin. Nauar. in c. consideret. §. debeat. de pœnit. distinct. 1. in §. notabili. Et hæc pensio locationis ad longum tempus ab ea, quæ provenit ex contractu censuali, differt, cum hi contractus, census nempe, & locatio ad longum tempus in quam plurimis differant, & maximè, in eo quod censuarium reservatium in utrumque dominium rei censualis transfertur, & venditor census consignatui, non obstante consignatione, adhuc verus dominus est rerum, super quibus census consignatur: ex locatione verò ad longum tempus utile tantum dominium, & naturalis possessio transfertur, ut de translatione utilis dominij habetur in Clement. 1. ubi omnes de rebus Ecclesiæ, & per Tiraquel. latè in 1. part. retractuum. §. 1. gloss. quarta. numer. 79. & 80. de translat. naturalis possessionis, agit text. cum gloss. in l. si quis ante, verb. *Novissimè*, ibi: *Non ad modicum tempus*. ff. de acquirend. possessio. Bart. in l. 1. §. interdum. ff. uti possidetis. numer. 11. Ias. in l. naturaliter in fin. numer. quinto. ff. de acquirend. possessio. Angustin. Beroius. quæst. 47. numer. 1. Carolus Ruin. conf. 159. numer. 6. lib. 1. Tiraquel. 1. part. retract. §. 1. gloss. 14. ex numer. 79. Anton. Gom. in l. 45. Taur. numero. 100. Et sic apertissimè constat differentia inter eas pensiones locationis ad longum tempus, &

censualem. Et hinc confirmatur resolutio dicentium, quod ex locatione ad longum tempus non debetur gabella, cum non sit emptio, nec venditio, neque permutatio, sed vera & propria locatio, ut post Tiraquel. & alios eduxit Ignat. Lafarier in tractat. de decima venditionis, & permutationis. capit. 2. numer. 59. per totum, ubi utiliter id explicat.

18 Decimo octavo, altera species pensionis est, quam soluit annuatim colonus pro terra inculta colenda, & fructibus ex ea percipientis, & hæc pensio multipliciter diuiditur; quia aliquando colonus colit terram pro mercede in pecunia numerata constituta; & in hoc casu dicendum est, quod in locatione scriptimus, quia vera locatio, & conductio contrahitur. l. si merces. ff. locati, & resoluunt Aluar. Vaez de iure emphyteot. quæst. 20. numer. 5. & ideo ea pensio colonorum à censuali longè distat, sicut & locationis pensio dissimilis est; aliquando tamen colonus terram colit pro certa mercede annuatim constituta, non in pecunia, sed in alia specie, ut pro modio frumenti, vel olei; vel si quis locat fundum pro alia mercede in frugibus consistente; puta, pro certa quantitate frumenti, & in hoc casu plures dixerunt esse contractum in nominatum, non verò locationis; & ideo agi præscriptis verbis, ex regula. l. naturalis. ff. de præscrip. verb. l. 1. §. si quis seruū. ff. de positi, gloss. & Bart. in l. si olei. C. locati, & iterum Bart. in l. si merces. §. vis maior. numer. 10. ff. locati, licet quandoque ex opinione modernorum, improprie tamen, appellatur locatio, ex dict. l. si olei. C. locati, & ita Bart. in l. apes. §. item constat, de furtis, & post Arer. Belon. Felin. & alios resoluunt Aluar. Vaez de iure emphyteot. quæst. 20. numer. 5. ad med. & in hunc sensum accepta locatio eius pensio dissimilis erit à pensione censuali, ex rationibus supra dictis.

Interim etiam quis colit prædium ad decennium, vel ultra, pro mercede in pecunia, vel incertis redditibus, vel pro quota parte fructuum, & eo casu dicendum est, quod in locatione ad longum tempus scriptimus, vel quod in emphyteosi dicendum erit, cum ea locatio ad decennium, vel ultra, equiparetur emphyteosi, ut resoluunt Imola in cap. nulli, & in cap. ad audient. de rebus Eccles. & post Alexandr. Tiraquel. Anton. Mart. & alios tradit Aluar. Vaez de iure emphyt. q. 29. numer. 19. per totum; ideo colonia hæc ad longum tempus, & censualis contractus dissimiles sunt, & pensiones diuersæ.

Aut colonus colit terram pro certâ quota fructuum eiusdem prædij, nempe pro tertia, vel dimidia parte, & dicitur colonus partiarus; quia fructus cum domino pro quota parte diuidit, & hinc non est proprie conductor, nec censarius, sed magis accedit ad naturam societatis, & eam plerumque sequitur. Ita resoluunt Bart. in l. si merces. §. vis maior in princip. ff. locati, Bald. in l. emptorem. numer. 7. C. locati, Panorm. numer. 14. Anan. numer. 18. in c. propter sterilitatem de locato, & tradit Signorol. conf. 84. per tot. Francisc. Colan. lib. 7. comment. cat. numer. 1. & melius. numer. 13. & hæc societas respectu fructuum tantum contrahitur, ex Dec. in l. si pasciscenda. numer. 13. C. de pactis, & adducitur ex dict. §. vis maior in verb. *Quasi*, & ideo apud Catonem habetur de rusticis, *Veteres solitos inire sepe huiusmodi contractus*. Cuius meminit Balduin. in scholijs ad l. rusticas. numer. 20. qui hunc contractum in nominatum vocat; & in hunc sensum accepta colonia, & eius pensio, manifestum est, quod differt à censu, & pensione censuali, quia ex huiusmodi contractu coloniarum cum accedat societati, ut supra diximus, nascitur actio pro socio non locati, neque exempto, ex Bart. numer. 1. Angel. numer. 2. in l. si apes. §. 1. ff. de furtis, & iterum Bart. in l. cum in plures. §. messes, & ibi Fulgos. & Paul. ff. locati. Rursus contractus coloniarum partiarum morte finitur, neque ad hæredes transit, sicut societas. l. 4. l. nemo. ff. pro socio, Bart. n. 9. Fulgos. n. 2. in d. §. vis maior. Roman. in l. filius familias. §. fin. ff. solut. matrimon. Riminald. conf. 100. n. 15. & 16. lib. 1. census tamen perpetuus est, & ad quoscunq; transit hæredes, satis ex eius natura constat: vnde distat ab omni colonia.

19 Decimo nono, alia pensionis species est, quæ soluitur ex contractu libellario, qui contractus formatur, quando quis ab eo, qui utile tantum dominium habet, accipit prædium pro certa annua pensione soluenda, ut quia fundum in emphyteosim, vel feudum concessum emphyteota, vel feudatarius alteri concessit: quo casu ille secundus non diceretur emphyteota, vel feudatarius, sed libellarius: & in effectu erit is contractus quædam substitutio, & subrogatio emphyteotica, & feudalis, ut probat text. in c. 1. §. fin. de prohibita feud. alienat. per Lotar. Iacob. Belon. & Hernia in cap. 1. de alienat. feud. & post Aluarot. Bart. Negusant. & alios, Aluar. Vaez de iure emphyteot. quæst. 35. ex principio. Et iste contractus manifestum est, quod differt à censuali, sicut emphyteosis,

cum in effectu emphyteoticus sit, ex Valasc. in d. q. 35. num. 2. Ex quo merito reprobatur Francisc. Conan. vir alioquin doctissimus, & accuratissimus, qui in Commentariis iuris civilis. c. 2. ad finem securè scripsit, contractum libellarium, & censualem non esse dispares: libellarium enim Conan. cum ex censuali contractu utrumque dominium, tam utile, quam directum in censuarium transire certum sit, & in libellarium utile tantum, & existimo, erroris causam præstitisse, quod ipse Conan. opinatur secundum aliquorum opinionem, non transire utrumque dominium, utile, & directum in censuarium. Quæ sententia vera non est, ex his, quæ ad longum dicenda erunt in cap. de natura & iustitia census reservatiui vnde Conani æquiparatio de contractu libellario ad censualem non sustinetur.

20 Vigesimo, altera pensionis species provenit ex contractu perpetuario, quam solvunt perpetuarij coloni, qui fundum à Principe, seu Republica in vita conductum habent, vel etiam ea lege, ut ad illos transferatur; de quo in l. fin. C. de locat. prædior. civil. lib. 11. ubi constituitur, quod prædia domus Augustæ locari possunt ad vitam, vel ea lege, ut ad posteros transferantur: cuius legis meminerunt Alciat. lib. 1. Parergon. capit. 37. & eum non referens Valasc. de iur. emphyt. quæst. 29 num. fin. versic. addendum est: quæ quidem pensio, seu contractus similiter differt à censu; quia secundum Alciat. supra, hi perpetuarij non consequuntur nisi ius conductionis; censuarius verò utrumque dominium, vè sæpè dictum est; & si contra Alciat. tenere velimus, quod hi perpetuarij utile in rem actionem habeant, ex traditis per Valasc. d. quæst. 29. vel alius considerando naturam huius contractus, fateamur, perpetuarios colonos, & emphyteotas nulla in re differre; vel forsan in origine tantum; ut quia originaria causa emphyteoticiandi super prædijs sterilibus, & incultis ab initio consideretur, & conductores perpetuarij in publicis fundis constitui solebant. Ea tamen sententia admissa, quam Franciscus Conan. designavit in libr. 7. iuris civilis. cap. 12. numerat. adhuc constat, quod is contractus perpetuarius, sicut emphyteosis, differt à contractu censuali: quæ originis differentia deduci potest ex eleganter adductis per Tiraquel. de retractu. lignag. §. 1. gloss. 14. num. 84.

21 Vigesimo primò, demum sub nomine, *Redditus*, continentur stipendia, quæ annuatim in alimoniam militibus præstantur, officialibus nempe Reipublicæ, quorum officia militæ dicuntur. omni modo. §. imputari. C. de

inofficios. testam. quorum officialium vnde cum erant Scholæ, seu ordines, ut constat ex l. fin. C. de locatorib. & conditorib. libr. 11. Brisonius de verb. iuris, verb. *Schola*, Cuiac. in rubr. de annonis. num. 6 & 7. dicens, quod similia stipendia vocantur annona civiles, & in num. 5. quod annona civilis vocatur tributum, & in numer. 24. quod sæpè numero res annonaria, & census confunduntur.

Constituitur enim prædicta annona civilis pro remuneratione servitiorum, meritorum, atque laborum personarum, absque villo titulo contractus, ut in toto tit. C. de annonis & capitatione, ubi verbum, *Capitatio*, exponitur pro tributo, quod annuatim soluebatur, debitum à capite, vel capiti, id est, dignitati: & hinc militaris annona dicitur, quæ à provincialibus militibus singulis diebus, aut mensibus expediebatur. l. 1. & per totum C. de erogat. inclit. annona lib. 12. l. ass. in l. placet. num. 15. C. de sacrosanct. Eccles. inde etiam nonnunquam hæc pensio annona vocatur tributum, ut in rubric. C. de annon. & tribut. libr. 10. Et alio nomine annona civiles appellantur (portula. l. nihil proponi 123. ff. delegat. 1. ubi verbum, *Sportula*, accipitur pro alimentis singulis annis præstandis, ut declarat Budæus in l. 1. §. si mulier. ff. de donat. inter vir. Alciat. lib. 3. disputationum. cap. 17. Imò & alio vocabulo accipitur. *Annona civilis pro soldata*, quæ erat præstatio annua gratuita in frumento, vino, oleo, lardo, & ceteris similibus speciebus. cap. 1. in fin. quis sit Dux, vel Marquis in vñibus feudorum: nam & hæc annona civilis in his speciebus præstare consueverat. l. 1. C. de erogat. militaris annona lib. 12.

Sed hæc pensiones annonariæ, licet maximam habeant proximitatem cum censu, & sæpè numero res annonaria, & census confunduntur, ut in l. 2. C. sine censu, vel reliquis, in aliquibus tamen differunt: & primo in eo, quod annona, quatenus est stipendium, vel sportula, vel aliquid simile, procedit ex gratia, ut supra diximus; census verò ex emptione, & venditione, vel ex translatione utriusque dominij, si reservatiuus est, ut probant omnes per text. ibi in cap. constitutus de relig. donib. Valasc. de iur. emphyt. q. 23. num. 7. Molinæus in consuet. Paris. tit. 2. §. 57. & 58. & dicendum erit in cap. de censu reservatiui: & si consignatiuus est, in eo vera emptio formatur, Extravag. Martini & Calixti. 1. & 2. de emptione & venditione, & constat ex proprio motu Pij V. super forma creandi census, Couarr. libr. 3. varia. c. 7. num. 2. & 3. & dicendum erit in capitibus de censu consignatiui, & si annona civilis pereat, adhuc remanet obligatio personalis;

nalis, quæ principalior est, & cuius virtute debitor tenetur pensionario, ut resoluit Couarr. d. c. 7. numer. 5. quod in censu non procedit: quia cum in eo formetur vera emptio, & venditio, & utrumque dominium, directum, vel utile sortis in censuarium transferatur, necessario sequitur ad eum pertinere periculum, & damnum sortis, & rei, super qua census constituitur, ut si pereat, amplius præstatio non debeat, sed obligatio solvendi pensionem extinguitur. l. 1. & per totum C. de periculo, & commodo rei vendite. §. cum autem, instit. de emptio. & vendit. & in censu dicendum erit in c. an peremptare perimatur, & extinguatur census, & alias inter annona civilem, & emphyteosim differentias constituit Emmanuel Castro in tit. de annonis civilibus in repetitione rubricæ per totam, quas ex industria omittimus, cum de censu agendum sit: qui quidem omnes redditus, licet sub generico verbo contineantur, cum tamen verè censuales non sint, sicut hi, qui ex vero censu procedunt, de his nominatim agendum non erit.

22 Vigesimo secundò, alia pensionis species provenit ex concessione feudali; feudum enim est beneficium, quod ex benevolentia alicui datur, ut proprietates rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat: & ideo constat, quod differt à censu; quia si est species beneficij. c. unico in fin. in quibus causis feudum amittatur, & census est contractus emptionis, & venditionis, ut dictum est, notissima est inter eos differentia. Rursus feudum absque fidelitate consistere non potest. c. 1. qualiter iuram. deb. §. nulla, per quos fiat investitura: quod adeò verum est, ut quamvis iuramentum fidelitatis remitti possit propter magnam confidentiam feudatarij. d. §. nulla, ipsa tamen fidelitas, quæ de substantia feudi est, remitti non potest. Census tamen nullam fidelitatem requirit, sed pensionis solutione; ideo differunt inter se. Similiter feudum ex natura sua scēminas excludit, nisi aliter pactum sit. c. 1. vers. hoc quoque notandum, de his, qui feudum dare possunt. c. 1. §. filia, de successionem feudi. d. c. 1. de natura success. feudi. c. 1. de feudo Marquæ. Census verò omnes admittit, cuiuscunque sexus sint. Iterum feudum naturales excludit. §. si naturales, si de feudo defuncti, Alciat. conf. 39. num. 2. census verò non. Item in feudatarium utile tantum dominium transfertur, nisi pactum sit, quod utrumque transferatur. c. 1. §. fin. de investitura, de re aliena facta, & post Guillelm. & Claud. advertit Valasc. de iur. emphyt. q. 38. num. 2. In censuarium verò absque villo

pacto utrumque transferri dominium, certum est, ut sæpius diximus: & inter eas pensionis species, censualem scilicet, & feudalem, plures aliæ differentia deduci possunt, ex his, quæ refert Valasc. de iur. emphyt. q. 38. 39. & 40. per totam.

23 Vigesimo tertio, alia species pensionis est, quam solvit superficiarius, ut quando dominus directus, manente apud ipsum pleno iure in solo, concedit alicui in perpetuum, vel ad longum tempus superficiem eius soli pro aliqua annua pensione in recognitionem proprietatis, vel quando vendit, aut donat superficiem solam, etiam si nihil annuatim sibi præstetur: vel quando simpliciter locat etiam ad modicum tempus, & iste contractus superficie à censuali distat: quia superficiarius in superficie tantum habet utilem confessoriam pro servitutibus, ut est text. & ibi Cuman. in l. si ego. ff. de novi operis nuntiatio. habet enim dominus concedens, vel dans plenum dominium in solo, & directum in superficie, ut per Bart. in l. 1. §. 1. ante num. 1. & in l. fin. ff. de superficiebus, Alvarot. in proæmio feudorum col. penult. & facit text. in l. 1. §. quod autem ait Prætor, ibi: *Habet in re qualem habet in solo*. ff. de superficiebus: censuarius verò in solo, & superficie utrumque dominium habet, tam utile, quam directum rei in censum datæ, & eius, super qua census consignatur; ideo censuales contractus à superficiario dissimiles est. Item superficiarius diceretur is, qui non solum pensionem solvit ex l. superficiario. ff. de rei vendicat. Sed etiam si nihil annum præstiterit, sed rem emerit, ut supra dixi, vel si eam habuerit ex locato, legato, vel donato, ut explicat eleganter Bart. in l. fin. ff. de superficiebus in fin. l. 1. §. si ego superficiarius. num. 2. ff. de novi oper. nuntiatio. Alciat. in l. si bonorum. 49. super verb. *Superficiaria*. ff. de verbor. sign. censuarius tamen non diceretur, nisi pensionem annuatim solveret. Item superficiarius pro superficie tantum recognoscit, ut post Alciat. lib. 1. Perergon. c. 36. explicat eleganter Alvar. Vaez de iur. emphyt. q. 33. num. 14. per totum. Censuarius verò pro solo, & superficie solvit pensionem: vnde hi contractus dissimiles sunt.

24 Vigesimo quarto, verbum, *Census*, multoties sumitur pro iuribus Regalibus, ut nominatim probat text. in l. 6. tit. 15. libr. 5. novæ Recop. ibi: *Imponer ni vender censo ni juro alguno al quicar*: & ita ibi: *Juros y censos*, & demum ibi: *En los juros que hasta aqui*: quam quidem legem intelligendam esse constat in iuribus emptitijs, quæ ab ipso Rege ad rationem 14. pro vno venduntur, & super iuribus Regalibus

galibus consignantur, nuncupati *Turos*; quia ab effectu iura ipsa Regalia vendita censentur, ut ibi notat d.l. 6. ibi: *Vender censo, ni juro alguno al quitar a menos precio de a caratce mil maravedis el millar.* & in eum sensum accepta d.l. 6. nouiter ponderatur, ut neque Princeps possit vendere prædicta iura minori pretio, quam ad rationem 14. pro vno: quia licet regulariter lex Principem conditorem non comprehendit. l. Princeps legibus, ff. de legibus, hoc intelligitur secundum communem scholam coactiue, directe tamen ipsum comprehendit: cum igitur lex 6. pretium indiuiduum, & legale censibus à priuatis creandis designauerit, & iustitiam pretij Principem comprehendere iustum sit, ut alibi latius dicendum erit, merito dixit *Census*, comprehendens priuatos, & simul *Turos*, comprehendens Regem ipsum, à quo solo iura ipsa venduntur, ut constat ex l. 9. 15. 17. & 20. tit. 10. lib. 5. nouæ Recopil. & l. 10. tit. 16. lib. 9. Recop. In quibus legibus promiscue videtur hoc verbo. *Census* & *iuro*; quia quamuis in aliquibus differant, ut constat ex dictis legibus: quantum verò ad effectum soluendi annuam pensionem vniformem, inter se non differunt.

25 Vigesimo quinto, Multoties vocantur Regia priuilegia emptitia, vel gratiosa, ut quia alicui nobili, priuatove à Rege conceditur priuilegium percipiendi quid annuatim, ex dictis iuribus Regalibus, ut sunt *Priuilegios de tercias y alcavalas y rentas y derechos reales*, de quibus in d. tit. 10. lib. 5. nouæ Recopil. Quæ quidem priuilegia si à Regibus vendantur in effectu, & substantia verè census nuncupantur, & in his emptitijs priuilegijs intelligenda est d.l. 6. tit. 15. lib. 5. Sin verò non ex venditione, sed ex Regia libera concessione proueniant, licet sub nomine, *Census*, quatenus annuatim præstantur, continerantur, à censu tamen in quam plurimis differunt, quia multoties reuocari possunt, ut differentie colliguntur, ex dictis legibus 9. 15. 17. & 20. tit. 10. d. lib. 5. & quæ ibi latè tradit Azebed. & antea tradiderat in l. 2. eiusdem tit. quod quidem non est nostrum examinare, cum esset procedere in infinitum; sed tantum veram significationem verbi, *Census*, ostendere; idè de his iuribus Regalibus, quæ sub nomine, *Census*, continentur, vltra iura supra dicta vide Lafarte de gabellis. c. 10. n. 76. vsque ad finem.

26 Vigesimo sexto, verbum, *Census*, accipitur pro tributo, quod annuatim Regibus soluitur à Republica, vel priuato in recognitione subiectionis, atq; superioritatis. Itaque loquitur Matth. 22. *Licet censum dare Cesari*, & Lucæ

cap. 20. vbi omnes verbum, *Census*, pro tributo acceperunt: & ita exponit ibi verbum illud Nicolaus de Lyra, atque cum de ea re ageret D. Ioannes Euangelista, dixit: *Licet tributum dare Cesari*; & de iure ciuili, atque canonico il ipsum probatur; de iure nempe ciuili ex l. 2. C. sine censu vel reliquis, glossa. & D. D. in rubric. de censib. & censitor, lib. 11. & C. sine censu, vel reliquis, & C. si propter publicam pensionem, & in l. competit. de prescrip. triginta, vel quadraginta annorum. §. coges autem, inauthent. de mandatis Principum: de iure canonico, ut traditur per Innocent. in cap. præterea, vbi glossa. verb. *Transfatione*, de transfat. & in cap. magnum. 2. q. 1. & in cap. tributum. quæst. 8. & vtrumque probant Angel. in l. 3. C. de naturalib. liberis, Alexandr. consil. 34. volum. 4. Bald. in d. l. 3. & in l. data opera. C. qui accusare non possunt, & authent. quibus modis naturales efficiuntur sui. §. si quis, & aduertunt Couarr. Lupus, & Valasc. supra, Ottalora de nobilita. c. 2. numer. 4. Benedict. Bonn. de censib. artic. 4. numer. 14. Quorum sententia probatur nominatim in l. 8. tit. 22. part. 1. ibi: *Censo, & tributo*. l. 2. tit. 15. ibi: *Census, & tributos*, & ferè per totum tit. 15. lib. 5. nouæ Recop. Ex quo reprobatur Zalius, qui lib. 2. singulari intellectu. ca. 3. credidit in hunc sensum non reperiri acceptum verbum, *Census*, in toto iure ciuili. Eamque significationem inuentam fuisse à iure canonico in cap. peruenit. cap. prohibemus. cap. significauit de censibus. cap. magnum. 11. quæst. 1. Secundo deducitur, non bene dixisse Dominic. de Soto lib. 3. de iustit. & iure. articul. 7. col. 2. censum à tributo differre, tam ratione materiae, quam ratione finis, ex eo quod tributum de fructibus terræ Regi, vel Republicæ in subsidium datur, & census pro capitibus ad profitendam subiectionem soluitur: videmus enim contra Sotum, quod census etià pro rebus præstatur, l. 2. l. ætatem, verfic. *Rebus*, ff. de censibus: & è cōuerso, quod tributum in signum subiectionis soluitur ex sententia D. Augustini relata in cap. omnis anima de censib. ibi: *Idè enim tributa præstantur, quia hæc est probatio subiectionis*; differunt tamen tributum & census in alijs quibus: quia tributum iustum à iure diuino derivatur, ut sæpè dictum est, census verò à iure positiuo, ut etià est certum. Rursus tributum à solo Rege ex iusta causa imponitur, census verò inter priuatos contrahitur: demum in alijs conueniunt, atque differunt, quæ apertius ex infra dicendis constabunt.

27 Vigesimo septimo, census proprie dicitur tributum, quod vulgus nuncupat *Pechos reales*, ut probat nominatim text. in l. 8. tit. 22. part. 1. ibi:

ibi: *Censo & tributo es llamada pecho señalado*, & sub ea significatione verbi, *Pechos*, comprehenduntur omnia seruitia ordinaria, vel extraordinaria, quæ Regibus annuatim dantur, de quibus in tit. 14. lib. 6. nouæ Recop. ut latè per Molinam in peculiari tractatu de tributis per totum. Quæ quidem seruitia cum annuatim Regibus præstentur, non improprie sub nomine census comprehenduntur. Ita colligitur ex text. in l. 6. tit. 29. part. 3. ibi: *Tributos pecho, & rentas, & otros derechos qualesquier*. l. 9. ibi: *Censos de las Iglesias*, & l. 21. ibi: *Creer no puede censo*, l. 12. ibi: *Tributo, & censo*, tit. 22. part. 1. aliaq; l. eiusdem tit. de quo censu Regio, id est, *Pechos y seruitios reales*, infra suo loco dicendum erit.

28 Vigesimo octauo, emphyteosis etià verè & proprie census vocatur, ita quod non solù comprehenditur sub verbo, *Census*, sed quod verè census sit: sed quia de contractu emphyteotico plures peculiarem tractatum fecerunt maximè Aluar. Valasc. de iur. emphyt. illud tantum eius contractus emphyteotici quod ad cognitionem, & differentiam censualis contractus necessarium sit, referendum, & explicandum in omnibus capitibus huius operis erit.

29 Vigesimo nono, reseruatius census verè, & proprie census est, imò licet à paucis cognitum, ita vulgaris, & summè necessarius, ut securè possit affirmari, quod non solù in Hispaniarum, sed exteriorum Regnis frequentissimè reperitur, & vsitatur, sed quod cæteris omnibus censibus frequentior est, & ita videmus, quod Ecclesiarum, vniuersitatum, collegiorum, maioratum, seu priuatorum bona ex censibus emphyteotico, & reseruatiuo, magis quam ex alijs facultatibus constat. Idè de eo contractu, natura, iustitia, forma, & attributis: quorum scribentes non meminerunt, neque forsam cognouerunt, in hoc opere ad longum agendum erit.

30 Trigesimo, demum census consignatiuus perpetuus, redimibilis, seu ad vità propria species census est: de quo in hoc opere agendum erit: & quamuis Felicianus de censibus peculiarem tractatum composuit, de reseruatiuo paululum, aut nihil scripsit. Gaspar etiam Rodericus, qui etiam librum de annuis redditibus edidit, frequentius de vsuris, de redditibus pupillaribus depositarij hæreditatis de interesse momentaneo, & promiscuo, ac de alijs similibus, quam de vero censu egit, & similiter de reseruatiuo paululum scripsit. Qui quidem duo nostræ facultatis meritisimi professores, quamuis antea scripsissent, & in lucem libros suos de censibus, & annuis redditibus

edidissent; prius tamen quam cæperunt, ego meum postea datum consumaueram, ut ipsi, de quorum veritate cōfido testaretur. Quod desidero notetur, ut certificentur tam prædicti doctissimi amici mei, quam cæteri omnes qui negligent me dicerent, non mea culpa, sed ex alijs iustissimis causis tardum fuisse, quibus iudicando, & patrocinando fui impeditus. Iam ego desiderans filium hunc (ne dicam abortiuum) Regnicolis, & cæteris gratissimum dare, diuisum in tres partes, de census creatione progressu, & resolutione, libenter offero.

DE CENSU TESTAMENTARIO, & eius forma, atque iustitia, Cap. III.

SUMMARIVM.

Census in testamento, & per donationem constitui potest Felicianusque declaratur. numer. 1. & sequentibus.
In testamento rectè contrahi posse, traditur. n. 2.
Qua ratione id in testamento possit contingere, declaratur. n. 3.
Quandoque nulla sors, neque pretium ex parte recipientis censum interuenit, variæque conceptiones instituendi censum testamentarium asseruntur. n. 4.
Census testamentarius ad alimenta constitutus, an duplicem hypothecam habeat. n. 5.
Legare Petro centum annua, iustum est. legatum que algermasium formatur, in quo principale exigi non potest. n. 6. & sequentibus.
In censu testamentario per modum annui legati constituto, nullo pacto vera vsura reperiri potest. n. 7.
Neque interpretatiua. n. 8.
Pena adiecta hæredi: si decem annua Titio non deris, eidem centum solvere tenearis, non inducit vsuram: quod secus in contractibus contingit, & quare. num. 9. & 14.
Traditur intellectus ad l. 3. §. si cui certa quantitas. De annuis legatis. n. 10.
Census testamentarius sub hac conceptione: lego Titio centum, & interim, dum præstantur, decem annua, an iustus sit. n. 11. & sequent.
Legatum uxori factum interim, dum dos sibi præstetur, an valeat. l. 2. §. 16.
Amplius expenditur text. in d. l. 3. §. si cui certa quantitas. De annuis legatis. n. 13.
Idem persequitur. n. 14.
In legato, & fideicommissio post mortem hæredis vsura.

usque debentur n. 15.

Verius est valere legatum annuum interim, dum uxori dos restituitur. n. 16.

Difficultas text. in d. l. 3. §. finali. declaratur. n. 17.

Prohibitio usurarum ad contractus, non ad testamenta preteritur. n. 18.

Feliciani intellectus ad text. in d. §. finali. refertur. n. 19.

CAPVT III.

ENSVM testamentarium constitui, & creari posse certum est, vt Rodericus aduertit de annuis reddit. lib. 3. quæst. 6. num. 1. vsq; ad 4. vbi. num. 3. ad fin. refert Aymonem, Menchacam, & Dominicum à Soto illud tenentes, quod extendit ad donationem vt donando constitui possit census, & reprobat Felianum, qui contrarium dicit tenuisse in tract. de censib. lib. 2. cap. 5. num. 18. vbi Felicianus id non tenuit, sed solum resoluit, quod solo titulo emptionis, & venditionis census creatur, imò & ante a num. 8. dixit hæc verba. *Ipse verò licet pro certa habeam, vltima voluntate relinqui, & constitui posse annum redditum,* vbi non negat, censum ex testamento posse creari, sed solum credit, quod licet census sit, tamen nomine, ratione, & substantia differt à vero censu: quod quidem an verum sit, latius dicemus: igitur si census in testamento creatur, & resistentia non datur ex parte testamenti, neque testantis, videamus, an ex forma, & conceptione creandi censum aliqua subsistat.

2 Et primò exemplificari potest in censu emphyteutico, vel reservatino, vt quando testator dat alicui in testamento rem immobilem, fructiferam, cum reservatione pensionis hæredibus, vel alicui infuturum soluendæ: quia eo casu creatus erit census emphyteoticus, vel reservatius secundum naturam contractus, de quo ageretur, vt quia in testamento recte contrahi potuisset, vt ex gloss. in l. hæredes palam. §. fin. de testam. resoluit, & plures refert Felicianus d. numer. 8. ad med. & casus iste dubitabilis non est, ex Roderic. suprà. n. 1. vsque ad 4.

3 Secundò exemplificatur in censu consignatino, vt quando in testamento census per contractum creatur consignando ius percipiendi pensionem super rebus immobilibus pro legitimo pretio secundum leges eius contractus: quia ea dispositio & sustinebitur, & erit verè contractus censualis ex eadem ratione, quod in testamento recte contrahitur, vt post

Mieres, & alios aduertit Roderic. d. num. 4. Et est mirandum, quod resoluens Felicianus in d. num. 8. post plures, posse contrahi in testamento, neget hunc censum consignatiuum in testamento posse formari, cum respectu testantis nulla detur maior resistentia in censu, quam in alijs contractibus, si secundum leges testator disponat, vt aduertit Roderic. num. 4. & ante ipsum plures, qui eum censum testamentarium iustum esse dixerunt, vt constat ex Benedict. Bonn. in tract. de censib. art. 35. Dominic. à Soto de iust. & iur. lib. 6. quæst. 5. art. 1. col. 3. Iacob. Menoch. libr. 3. præsumpt. 107. numer. 7. vsque ad numer. 10. & ita post Bald. & Alexand. resoluit Foller. in praxi censuali. gloss. verb. *huiusmodi sensus*. numer. 66. & 68. imò & ipse Felician. in d. ca. 5. in princ. cum Aymone consil. 227. num. 4. resoluit censum testamentarium esse verum censum: ergo dubitandum non est de iustitia, sed de forma, de qua in sequentibus casibus agendum est.

4 Tertius casus verificari potest, quando nulla fors, neque pretium ex parte percipientis censum interuenit, sed census formatur ex legato: & in hac specie non stat difficultas in potestate disponendi, sed in forma dispositionis, vt quia simpliciter legatur, *quid annuum*, vel *centum*, aut *decem annua*, seu *censum* & *incensum* dum præstantur, *quid annuatim*: vel quando vsque ad certum tempus annua pensio peti potest, & non legatum, post tempus tamen vtrumque. Ad quas quatuor casus reducuntur conceptiones, census testamentarij, quæ contingere possunt. Et in primo casu dubitari non potest de iustitia census, si quidem esset dubitare de iustitia legati annui, quod regulariter validum est, ex toto tit. ff. de annuis legatis, maxime quando is census annuus legatur ex fundo, vel de fundo in perpetuum, vel ad tempus, vel quando nominatim cum censum designauit, & supposuit super rebus immobilibus fructiferis: quæ quidem duæ conceptiones testamenti scilicet *de fundo*, vel *ex fundo*, aut *super fundo* inducerent censum realem, nempe conceptio super fundo, ex natura verbi. *super*, conceptio verò ex fundo, vel de fundo, non tam ex natura conceptionis, quam ex dispositione testamenti, quæ hypothecam producit, vt vtrumque infra dicitur ad lógum. Et est certissima iuris regula, cum ex testamento competat hypothecaria. l. 1. C. communia deleg. l. 26. titu. 13. part. 5. de quo latè egerunt Paul. & Alexand. in l. quærebatur ad l. Falcid. Alciat. libr. 3. Parerg. capit. 1. Rip. in l. 1. n. 38. delegat. 1. Fanus de pignori. bus. 2. p. 4. membro. n. 157. & 3. mēbro n. 29. Couarr

Couarr. in c. Raynuntius. §. 1. num. 2. de testam. vbi Benedict. in verb. *si absque liberis*. 2. numer. 159. & 155. & in specie, census testamentarij infra dicemus; & probat Aluar. Vaez post Constileon. & modernos, Paris. in tract. de iur. emphyt. quæst. 32. num. 21. Benedict. Bon. art. 25. num. 51. ad medio. Foller. in eod. tract. verbo, census.

5 Quod à fortiori procederet, imò duplex competere hypotheca si census testamentarius relinqueretur ad alimenta, vna ex capit. testamenti, alia ex lege alimentorum, vt de hypotheca ex testamento diximus suprà: & de producta ex causa alimentorum primò dicemus, & post speculat. & Guid. probat Valasc. in d. quæst. 31. num. 20. & vtroque casus census testamentarius à sola dispositione testatoris proveniens iustissimus est, cum in eo casu non detur usura formaliter, neque secundum intentionem, aut interpretatiue: quia nō adest mutuum, neque aliquid simile mutuo, aut reducibile in mutuum, neque legatarius pro creatione similis census aliquid præstet loco fortis, sed solum formetur annuum legatum à iure comprobatum, ex tit. ff. de annuis legat. & de alimentis, & cibarij. legat. ideò ad aliam conceptionem accedamus.

6 Quàto potest verificari, quando testator dixit: lego Petro centum, vel decem annuatim: quò casu principale nunquam exigi potest, sed legatum est alternatiuum, & in hac specie dubitauerunt scribentes de iustitia similis casus: & non esse licitum scripserunt Aretin. consil. 151. & post Bart. & alios Iass. in l. 1. lectura. 1. numer. 59. & 69. C. de summa Trini. & in l. vnica col. 2. C. de his, qui pen. nomin. Cagnol. in l. 2. col. 1. C. de pact. inter emptor. & ita consuluit Barbac. consil. 66. lib. 2. & tenet Lancelot. Decius in l. 3. §. si cui certa quantitas. ff. de annuis legat. a quo fundamentum, licet malè, deduxerunt.

7 Contrariam tamen sententiam in hoc casu existimo veriore esse, ex eo quod in hac census testamentarij specie impossibile videtur posse dari usuram, cum nullum sit mutuum, verum neque interpretatiuum, neque quidquam reducibile in mutuum, nulla pactio, nulla extorsio, seu negotiatio, nullum opus legatarij, neque vlla fors ex parte recipientis pensionem, sed solum testantis voluntas relinquere legatum annuum; ex quo deficiunt substantialia usuræ.

8 Rursus in eo casu non datur usura, non solum vera, sed neque etiam interpretatiua in continenti, neque ex post facto post acceptationem legati: quia non adest materia usuræ, tam ex eo quod deficiant substantialia usuræ-

rum, vt suprà diximus, quàm quod hæres in specie huius legati annui non est obligatus præcise ad sortem relictam, neque legatarius poterit eam præcise ab hærede inuito exigere, sed legatum est alternatiuum respectu hæredis, cum centum, vel decem annua relinquuntur, & eo ipso, quod hæres eligit soluere pensionem, non possit variare soluendo sortem. l. huiusmodi. §. si stichum deleg. 2. apud Aufidium. ff. de optione legata: ergo non bene consideratur usura eius, quod non præcise debetur, sed alternatiue, cum de natura usurarum sit multiplicatio obligationis, non alternatio, gloss. & Bart. in l. lucio de legat. 2. si milititer ex parte legatarij, vt dictum est, nulla fors proficiscitur, neque è conuerso ex parte hæredis fors vlla est soluenda præcise, sed alternatiue: ergo usura dari non potest, quia vbi non est fors, non est usura. l. 4. quæstion. 3. per totam, & est principium infallibile usurarum.

9 Denique plures notauerunt, quod in hac conceptione legati proprius formatur pœna hæredis nolentis, seu negligentis soluere legatum, quàm usura, cum legatum sit de soluendo centum, vel decem annuatim: quæ quidem pœna simplex committenda in defectu quantitatatis legatæ soluendæ, quamuis in contractibus videatur adiecta in fraudem usurarum. l. Julianus, §. Idem. 3. ff. de actionib. empti. l. cum allegat. C. de usuris. l. pecuniam. l. pœnam. de usuris: cum tamen in vltimis voluntatibus non ita fraus præsumatur, sicut in contractibus. lex hoc edicto. §. 1. ff. de alienat. iudic. mutandi. caus. facta. quamuis ea pœna adijceretur valeret relictum nomine pœnæ. §. fin. instit. de leg. l. 1. C. de his qui pœnæ nomine, & vtroque scribentes. & Bald. in l. rogasti. §. si tibi, col. fin. versic. *sed nunquid*, ff. si cert. petat. resoluens, quod in vltimis voluntatibus pœna non censetur adiecta in fraudem usurarum. Ex quibus fundamentis sic nouiter congestis hanc sententiam existimo veriore, & eam tenent, licet non ita comprobauerint, Paul. de Castro in l. 1. C. de sum. Trinit. num. 14. Bald. in l. 1. numer. 38. C. de his, qui pœnæ nomine. & iterum Paul. Castr. in l. 2. num. 3. eod. tit. Roman. consil. 510. Alciat. lib. 1. Paradox. c. 20. id notat Socin. in d. l. 2. C. de his, qui pœnæ nomine, dicens noluisse consulere contra legatarium, & quod postea causa ventilata Florentiæ in eius fauorem fuit patrociniatum. Idem Socin. consil. 41. lib. 4. Ripa in l. nemo potest. num. 23. delegat. 1. Petr. Anguissol. consil. 39. per totum lib. 6. Socin. in l. pœnam. num. 7. ff. de his, qui pœnæ nomine, Couarr. lib. 3. variar. cap. fin. ad fin. & licet

licet non his fundamentis, idcirco resoluit Felician. de censib. lib. 2. c. 5. numer. 2. & 3. Menchaca de success. creat. lib. 1. §. 6. num. 24. De regim. de fideicommissis. art. 8. num. 78. Et quibus hæc est verissima, & recepta sententia.

10. Quia firmiter retentis non obstant fundamentis, contrarium adducit. Et primò doctrina Arretini, & ceterorum, deducta, ex d. l. 3. §. si cui certa quantitas, ff. de annis legat. quia textus ille, à quo fundamentum sumptum, aperitissimè loquitur, quando fors, id est, quantitas legati peti potest, & ad eius solutionem hæres præcisse compellendus est, ita quod legatum sortis non sit alternatiuum, sed præcisum, ut constat ex Vlpiano, d. §. si cui, dum dicit: *si cui certa quantitas legatur, & quoad præstetur*. Quocirca, cum hæres non detur electio soluendi sortem, vel usuram, neque legatum sit alternatiuum, sed præcisum, non bene textus ille adaptatur ad casum nostrum, in quo legatum alternatiuum est, & fors nunquam peti potest, sed ex electione hæredis soluendi pensionem extinguatur obligatio soluendi sortem, ut probat conceptio ipsa legati, dum dicit: *lego Petro centum, vel decem annua*. Vnde mirandum non est de Arretino, ceterisque, dum cum text. contrariis nostram conceptionem census testamentarij ponderauerunt, imò si rectè consideretur textus ille etiam in legato annuo præcisso, ut quando certa quantitas legatur, & quoad præstetur, certum quid annuatim promittitur, non reprobatur, neque usurarium facit legatum annuum, sed potius nominatim illud confirmat, dicens: *legatum valet*; & quantum ad usuram eas admodum probabiliter usurarium restringit, dicens: *in usuris eatenus debet valere, quatenus modum probabilem usurarium non excedit*. Ergo non solum in legato annuo alternatiuo, sed in præcisso non committitur usura, de quo in sequenti casu agendum erit; & consequenter malè Arretin. & sequaces deduxerunt fundamentum suæ opinionis, ex text. in d. §. si cui certa quantitas.

11. Quintus casus verificari potest, quando testator reliquit Petro centum, & interim dum præstantur decem annua: in qua specie stat propriè responsum Vlpiani in l. 3. §. si cui certa quantitas, ff. de annis legatis: sed quia eius propria conceptio est, quando legatur certa quantitas, & quoad præstatur, certum quid annuatim soluendum, eam census testamentarij conceptionem examinandum elegi: dicit enim Vlpianus: *si cui certa quantitas legatur, & quoad præstetur, in singulos annos certum quid, veluti usuram iusserit testator præstare*. Per quem text. resoluunt plures notabiles viri, quod legatum annuum per dinu-

merationem temporis quantitas certa Petro restituenda relictum usurarium est, siue legatum annuum apponatur quantitati aliàs debita nempe doti restituendæ, siue quantitati aliàs non debita, nempe legato voluntario; quia utroque casu credunt usuram formari, cum non sit legatum alternatiuum, sed præcisum, legatariusque, & vxor recipiant aliquid ultra sortem principalem. Ita resoluunt Bart. in l. cum stipulari, ff. de verb. oblig. Bald. & Salic. in l. cum allegas. C. de usur. Ancharr. in cap. peccatum, & in c. nemo potest, col. 3. de reg. iur. & consil. 33. num. 139. Paul. Cast. consil. 101. lib. 1. Alexand. in l. diuortio in princip. ff. solut. matrim. & in consil. 29. lib. 4. Socin. consil. 56. lib. 3. Lancelot. decis. in l. apud Iuliam, num. §. fructus, col. 2. notabili 4. de legat. 1. Purpurat. in l. rogasti. §. si tibi, ff. si cert. petat. Aym. Crauet. consil. 89. & alij per Crot. in l. nemo potest col. 1. vbi Gutier. num. 104. de legat. 1. Cagnol. in l. 2. num. 8. C. de pact. inter emptorem & venditorem, Palac. Rub. in cap. per vestras notabili. 6. num. 8. & 9. & dicit communem post Socinum, Couarr. lib. 3. variar. c. 10. n. 9. Didac. Perez in procem. tit. 2. lib. 6. Ordinam. pag. 21.

12. Et ita in simili legato vxori facto interim dum dos sibi restituitur, quod est legatum præcisum. Et non alternatiuum, usuram committunt Ancharran. consil. 97. verb. *statuti*, & consil. 93. verb. *Testamenti*, & consil. 193. Alexand. consil. 27. num. 4. lib. 6. Aym. Crauet. consil. 89. num. 1. ergo à fortiori idem dicendum est in legato annuo præcisso, licet sit voluntarium, in quo utrumque, fors, & usura promittuntur, cum causa dotis fauorabilior sit cuicunque legato.

13. Ego tamen nouiter non considerabam, quomodo supra dicti scribentes potuerunt pro hac sententia inducere, & ponderare text. in d. l. 3. §. si cui certa quantitas, cum si verba eius considerantur, contrarium potius nominatim probant: quia postquam Vlpianus dicit: *si cui certa quantitas legatur, & quoad præstetur, in singulos annos certum quid veluti usuram iusserit testator præstare*, subdit in continenti: *Legatum valet*: ergo non solum id non probat, sed contrarium inducit, nisi consideres verba finalia d. §. ibi: *sed & in usuris eatenus debet valere, quatenus modum probabilem usurarium non excedit*: ut intelligas, quod sicut de iure civili non permittebatur usura, nisi intra legitimum modum usurarium, ex dictis verbis ita existiment scribentes hodie in totum prohiberi, cum in totum usura prohibeantur, ut in hunc modum acceptus text. in dict. §. si cui certa quantitas aliquantulum probet supra dictam sententiam.

Sed

14. Sed adhuc nihil obstante Vlpiani responsio in d. §. si cui, neque communi sententia supra relata, contrarium in utroque casu legati annui quantitas debita, vel indubitata, verius existimo: & quantum ad legatum annuum quantitati indubitata adiectum, ut quia testator reliquit Petro centum, & interim decem annuatim, peculiaris, & euidentis ratio versatur, scilicet, quod ex parte legatarij nulla fors progreditur, ultra qua dicatur accipere pensionem, vel cum qua usura sint computandæ, neque aliud interim, quod succedat loco sortis, sed totum factum proveniat ex dispositione, & mente testatoris volentis præstare sortem legati, & iterum dum præstetur, decem annua deberi, ac solui, cuius voluntas omnino seruanda est, ac si sortis, & usurarum simul vnicum tantum legatum fuisset, ex l. cum illud 25. in princip. ff. quando dies legati cedat. l. si illud 27. ff. de legat. 2. vel tanquam si fecisset duo legata, vnum purum sortis, & aliud conditionale usurarum. l. cum sine. 19. ff. quando dies legati cedat: quare in legato annuo adiecto quantitati indubitata hoc est securum fundamentum, & in utroque legato ratio vrgens versatur, nempe quod hic non formetur mutuum, neque aliud simile mutuo, aut reducibile in mutuum, sed mera liberalitas testatoris, non ex necessitate & pacto legatarij proveniens, sed ex libero eius arbitrio producta, & animi tantum nutu formata, cuius liberalitatis effectus non impeditur à lege, sed potius quantum est possibile iuuatur, neque ex parte legatarij resistit possibilitas petendi sortem, cum è conuerso, imò & fortius condemnet hæredem facultas restituendi illam, ex cuius negligentia resultat iniustitia soluendi pensionem, cum negligente hærede soluere sortem, non ut fructus sortis annua decem præstentur, sed in pœna, hæredis recusantis, & negligentis soluere legatum: valet enim in ultimis voluntatibus pœna, & relictum nomine pœnæ, §. fin. instit. de legatis, & l. 1. C. de his, qui pœnæ nomine, & probat notanter Bald. in l. rogasti. §. si tibi col. fin. versic. *Sed nunquid* ff. si certum petatur. Vnde hanc sententiam in specie nostri legati annui probant Paulus in rubr. C. de his, qui pœnæ nomine in fin. & in l. 1. col. 3. C. de summa Trinit. Roman. consil. 510. col. 1. Alciat. lib. 5. Paradox. c. fin. Veroi. in rubr. de usuris. num. 46. & post Roman. consil. 100. col. 10. & alios, resoluunt Felicia. de censib. lib. 2. c. 5. num. 5. licet fundamenta nostra non referat. Ex quo reprobatur sententia Ioannis in l. 1. C. de sum. Trinit. Guillelm. Benedict. in cap. Raynútius, verb. *si absque liberis* num. 319. in distinctè dicentium non valere

pœnam dationi quantitatibus appositam in testamento, quorum in aduertentia reijcitur ex supra dictis: & hæc nostra sententia iterum duobus potissimum fundamentis confirmatur.

15. Primò, quod in legato & fideicommissio post moram hæredis debetur usura, ut omnes in l. Titio. §. usuram, & in l. si quis seruor. de legat. 2. l. si cui, de condit. & demonstrat. l. 1. C. de usuris & fructibus legatorum, & latè agit Cephal. consil. 620. num. 52. & sequentibus. vol. 4. l. ass. in §. ex maleficijs. numer. 23. instit. de actionib. si enim usura legatorum debentur à tempore moræ, nihil noui, neque contra iuris regulas induceret testatoris dispositio volentis, quod interim dum legatum ab hærede soluitur, quid annuatim legatario præstetur: habemus etiam, quod in legatis postquam dies cessit, fructus efficiuntur legatarij, vel antea si gratia eius dilatio fiat, ut per l. ass. in l. si quis bonorum num. 2. de legat. 1. & in l. domus num. 98. eodem tit. & in l. nō amplius. §. cum bonorum num. 17. eodē tit. Mier. in tract. maioratus. 4. p. quæst. 36. num. 3. & hi fructus à morte testatoris legatario debentur, ut resoluunt Gregor. Lop. in l. 37. titu. 9. part. 6. verb. *los frutos*, & latissimè Burgos de Paz in l. 3. Tauri. num. 943. cum alijs, & nouissime Ioan. Matienço in l. 1. tit. 4. lib. 5. nouæ Recop. gloss. 4. num. 30. Quibus rationibus consideratis mirum non est, si ex dispositione expressa testatoris interim dum legatum soluitur, quid annuum legatario præstetur, cum ex legis prouidentia fructus, & usura ei dem debeantur.

16. Et similiter quatenus ad vxorem tangit, longè verius est valere simile legatum annuum interim dum sibi dos restituitur, ex resolutione Ioan. Andr. in cap. salubriter de usur. Ancharran. consil. 194. & resoluunt Grammat. decis. 70. & 101. & melius Foller. in tract. de contractibus usurarijs, gloss. magna num. 77. & 78. qui tractatus habetur in 6. volu. tractatum fol. 145. cui veritati accedat, quod quando per mulierem non stat, quominus dos sibi ab hæredibus restituatur propter moram ipsorum, atque rationi lucri cessantis, & damni emergentis, poterit cum hæredibus conuenire, ut interim dum dos sibi restituitur, certum annuatim percipiat. Ita resoluunt Paul. Castrenf. consil. 449. num. 4. lib. 2. Alexand. in l. diuortio in princip. num. 24. ff. solut. matrim. & in consil. 181. num. 6. lib. 5. Aym. Crauet. consil. 189. numer. 7. versic. *Certus casus*, Cagnol. in l. 2. num. 17. C. de pact. inter emptor. Plotus in l. si quando. §. 11. num. 27. de in litem iurand. Couar. lib. 3. variar. cap. 1. num. 3. versic. 6. ad med. ergo longè maiori ratione defen-

defendi posset legatum annuum, dum quid interim legatario præstatur, cum & inconuen-
tione vxoris factum eius, & intentio lucran-
di interueniat, quod quidem maxime proce-
deret nostris temporibus, in quibus passim mu-
lieres inuenire possent censum venditores,
à quibus cum pecunia, si statim eis restituere-
tur, eandem, vel forsitan maiorem redditus quan-
tatem emissent, ut considerat Ancharran.
consil. 149. Alex. consil. 200. num. 3. libr. 6. &
in l. diuortio. num. 23. ff. solut. matrim. Negu-
sant. de pign. 5. mēbro. 5. p. ad fin. Palac. Rub.
in repet. c. per vestras. §. 8. num. 4. dicens hanc
opinionem communem Crauet. consil. 189.
num. 7. Cagnol. in d. l. 2. num. 16. Plot. in d. l.
si quando, §. 11. num. 23. imò & secundo mari-
to competere contra hæredes prioris ius pe-
tendi interesse dotis retardatæ, ut resoluit
Gratus consil. 56. col. 2. num. 3. & post Bart.
& alios Plotus in §. 11. numer. 26. Angelus in
in summa verb. *Vsuræ*, num. 19. & consequen-
ter fortius id procederet, quando à priori ma-
rito vxori relictum esset quid annuum ad ali-
menta, interim dum dos sibi restituitur. Ex
quibus iam constat, quod legatum an-
nuum, census nempe testamentarius ita con-
ceptus, *lego Titio centum, & quoad præstentur,*
decem annua, iustissimus est: quia licet legatū
non sit alternatum, sed præcissum, pendet
tamen à voluntate, & negligentia hæredis de-
bentis solvere legatum.

77 Quæ sententia recta, nihil obstat Vlpiani
responsum in d. §. si cui certa quantitas. l. 3.
ff. de annuis legatis: quia si diligenter confide-
retur, potius probat nostram sententiam: non
enim efficit vsurarium legatum annuum, in-
terim dum quantitas certa præstatur relictū,
sed vsuras, quas testator quoad id legatū præ-
stetur, solui iussit, non excedere probabilem
modum vsurarum, constituit his verbis: *Legat-
um valet, sed in usuris eatenus debet valere,*
quatenus modum probabilem vsurarum non exce-
dit, sentiens Vlpianus legatum illud quanti-
tatis certæ sub ea conditione relictū, ut quoad
id præstetur, certum aliquid annuum legatarius
accipiat, usque ad probabilem modum vsura-
rum sustineri; & ita eum text. intelligit Anto-
nius Anguif. in consil. 39. per totum lib. 6. ex
ipsiusque textus litera, atque contextura
constat; & ut clarius percipiatur verus in-
tellectus. d. §. fin. aduertendum est, quod
eius difficultas non consistit in eo, quod lega-
tum quantitatis & vsurarum sit præcissum, cū
adhuc textus dicat: *Legatum valet*, sed in eo
tantum, quod vsuræ excedant, vel non exce-
dant legitimam vsurarum quantitatem, ut di-
cunt verba ibi: *Sed in usuris eatenus debet vale-*

re, quatenus modum probabilem vsurarum non ex-
cedit. Et ratio dubitandi eius textus fuit: quia
cū vsuræ relinquerentur in testamento,
quoad legatum præcissum quantitatis præ-
staretur, videbatur dicendum, non contineri
sub regulis vsurarum, cū deficeret fors ex
parte legatarij, & conuerso verò, cū in eo le-
gato præcisso quantitatis detur fors, & interim
vsura præstetur, etiam si totum, fors, & vsuræ
à testatore & testamento proueniant; cū ta-
men correspondentia vsurarum ad sortem,
quæ iusta, & legalis deberet esse, foret excels-
sua, vsura non sustinetur, ut noster text. no-
minatim probat, quia sic est intelligendus ex
l. placet. 29. ff. de vsuris, & ita intelligitur Ac-
cursius ibid. gloss. fin. & Bart. atque alij, & An-
gnifolia, quem supra retulimus: si enim diffi-
cultas non consistit in conceptione legati an-
nuj, an scilicet concipiatur sub ijs verbis; ne-
que inter sit quidquam, an legatum quantita-
tis sit alternatum, vel præcissum, sed in ex-
cessu vsurarum consistat, nihil obstat d. §.
fin. contra nostri census testamentarij con-
ceptionem, imò potius pro iustitia legati ex-
pressus est.

18 Ex quo respondetur ad confirmationem
suprà adductam. num. 3. quod non benè sequi-
tur, sicut antea de iure ciuili non permitteba-
tur vsuræ, nisi intra legitimū modum vsurarū
per text. in d. §. fin. ita & hodie cū in totum
prohibite sint in totum prohibetur, & in nullā
quantitate permittitur: quia præterquā q̃ illa
prohibitio antiqua & noua loquitur incōtrā
b^o, & nō in vltimis voluntatibus in quib^o etiā
hodie non prohibentur vsuræ, nisi in excessu
legitime quantitatis vsurarum, per text. in d.
§. fin. qui hodie remanet incorruptus: tamen
etiam si illud in vltimis voluntatibus procede-
ret (quod negandum est) non est bona conse-
quentia, quod hodie in totum prohibeantur,
ex eo quod tempore Vlpiani conditoris. d. §.
fin. in excessu prohibite essent: ergo nihil
obstat noua consideratio suprà relata. nu-
mer. 3.

19 Ex quo reprobatur euidente intellectus,
quem Felician. in lib. 2. cap. 5. numer. 5. tradit
ad d. §. fin. dicit enim, quod verbum, *Vsuras*,
de quo ibi, non significat veram vsuram, sed
annuam pensionem de iure permissam: quia
verbum, *Vsuræ*, æquiuocum est, & analogum,
atque largo modo ibi sumptum pro quocum-
que in cremento, vel superabundantia, sen-
tens Felicianus, quod textus ille fortissimus
erat, si intelligeretur in vsuris. Cuius intelle-
ctus aperte rejicitur ex sequentibus. Primò,
dum omnes suprà relati, qui reprobaucrunt
legatum quantitatis, præcissum cum textum
intelli-

intelligunt in vsurā, & non in incremento:
imò, & ipse Felicianus in d. lib. 2. cap. 5. num.
5. aperte intelligit eum textum, quando le-
gator expressit se legare loco census, & vsu-
rarum. Secundò rejicitur eiusdem Feliciani
intellectus ex verbis eiusdem §. fin. ibi: *Velut*
vsuras, ubi Vlpianus nominatim exemplifi-
cat legatum annuum in legato vsurarum,
dum dicit, *Velut*, quod est verbum exem-
plificatiuum. Tertio rejicitur ex verbis se-
quentibus ibi: *Sed in usuris eatenus debet va-*
lere, quatenus modum vsurarum non excedit. Er-
go loquitur Vlpianus de vsuris, quæ exce-
dunt modum probabilem vsurarum; & sic de
prohibitis, & non de annuo legato, interesse,
vel incremento permissio. Quæ omnia intelli-
genda sunt in censu testamentario temporalis:
vnde quid in perpetuo dicendum sit, videam-
us.

CENSUS TESTAMEN-
tarius an temporalis sit, vel perpe-
tuus, quando priuato, vel vniuersi-
tati relinquitur, explicatur intelle-
ctus. l. an vsusfructus. ff. de vsufu-
ctu. l. si vsusfructus municipi-
bus. ff. de vsufuactu lega-
to, cum alijs.

Cap. III.

SUMMARIUM.

Legatum annuum vsusfructus vsufuctuarius mor-
te finitur, & quantum ad perpetuitatem, &
extinctionem utrumque legatum, & vsus-
fructus, & annuum equiparantur. n. 1.

In quibus differunt. n. 2.

Census testamentarius vel legatum annuum, si
directe respiciat personam legatarij, vsusfru-
ctus est: si vero personam hæredis soluentis,
legatum annuum dicitur: traditurque intel-
lectus ad l. si quis ita legauerit. 20. de vsu-
fructu, & ad l. de functo. 58. vers. Sempronio.
cod. tit. n. 3.

Census testamentarius, in quo de vsufuactu men-
tio fit, vel de annuo legato, eius naturam non
mutat, & si certum est ad quem eius solutio re-
feratur, an ad legatarium, an ad hæredem. nu-
mer. 4.

Census testamentarius directus ad censuarium
contra quemlibet possessorem actione confessoria
petendus est: directus verò ad rem, ut de
fundo, vel ex fundo actione personali petitur.
num. 5.

Censuarium ex testamento, si sit vsusfructuarius,
tenetur restituere prædium, & tenetur ad on-
era tributaria prædij: si vero legatarius
sit, ad id nullo pacto contingitur. n. 5.

Censuarium testamentarium, si vsusfructuarius, sit
capit propria auctoritate censum, quod si lega-
tarius esset, non faceret. n. 7.

Censuario vsufuctuario habitatio debetur, non
verò legatario, quod ex natura vtriusque cen-
sus, vsusfructus, & legati proficiuntur. nu-
mer. 8.

Census testamentarius ad vsusfructum relictus,
si res, ex qua præstari debet, pereat, quoq̃ peri-
bit: relictus verò ut annuum legatum conser-
uatur. n. 9.

Census testamentarius ad vsusfructum relictus,
confiscato vsufuctu, confiscabitur, quod
secus in annuo relictio contingit. n. 10.

Census testamentarius vniuersitati, vel Muni-
cipibus relictus, quando temporalis, seu per-
petuus indicandus sit, explicanturque text.
in l. si vsusfructus Municipibus. De vsufuactu
leg. n. 11.

Exponitur text. in l. annua. 20. §. fin. De ann. leg.
num. 12.

Legatum vsusfructus, & annuum legatum in
quibus differant, afferunturque intellectus ad l.
an vsusfructus. 56. De vsufr. & ad l. si vsus-
fructus. 8. De vsufuactu. legat. n. 13.

Auctoris sententia, circa præfatum differentiam
adducitur. n. 14.

Legatum vsusfructus, vel annuum Reipublice re-
lictum perpetuum, esse contra Couaruiam no-
uiter defenditur: nouusque intellectus ad l. si
vsusfructus Municipibus. De vsufr. traditur.
num. 15.

Nouus quoq̃ intellectus ad l. cum quidam. 23. De
ann. leg. afferitur. n. 16.

Exponitur lex. 26. tit. 31. p. 1. 3. & eleganter
explicatur. n. 17.

CAPVT III.

IN capite præcedenti scripsimus
naturam, & iustitiam census testa-
mentarij, & eius ordinatas con-
ceptiones designauimus, in præ-
senti agendum est, an temporalis,
vel perpetuus sit, & quando illud cognosci
possit: in quo duo casus principales confide-
randi sunt.

Primus, in censu testamentario priuatio
relictio sub aliqua conceptione de contentis
in capite præcedenti.

Secundus in censu testamentario Reipub-
licæ, ciuitati, ecclesiæ, collegio, hospita-
li, monasterio, vel cuilibet vniuersitati
reli-

relicto.

In primo casu duerendum est, quod legatum annuum, & ususfructus in perpetuitate, & extinctione equiparantur: quia sicut legatum ususfructus privato relicto morte usufructuarij finitur. §. fin. instit. de usufructu. l. corruptionem. C. sed. l. 24. tit. 31. part. 3. ita legatum annuum morte legatarij extinguitur. l. 4. l. in singulos. ff. de annuis legatis. l. cum Titio. ff. ad l. Falcid. & hoc quia legatum annuum sicut ususfructus censetur relictum ad alimenta. l. cum ij. §. si in annos. ff. de transact. & inde census testamentarius privato relicto conceptus per verba denotantia annuum legatum, vel importancia vsumfructum, quantum ad perpetuitatem, & extinctionem eodem iure regulabitur, & eiusdem naturae, atque potestatis erit, & quoad hunc finem omnino colligata equiparantur.

2 In aliquibus tamen differunt, & primo; quando verba census testamentarij legati sunt directa ad legatarium, ut quia velit testator eum propria auctoritate fructuum census percipere, tunc censetur relictus, & formatus ususfructus, non annuum legatum: sin vero verba non directe ad legatarium referantur, sed constet testatorem voluisse, quod legatarius de manu alterius, vel defundo, aut ex fundo legati percipiat, tunc census non erit ususfructus, sed annuum legatum. Ita probat gloss. in l. si ita quis legavit. 20. ff. de usufructu, & gloss. verb. *Differentiam*, in l. fundi Trebatiani. ff. de usufructu legato, quae communis est, secundum Alexand. consil. 14. num. 1. libr. 6. Afflict. decis. 252. num. 1. & 3. & tradit Pinel. de bon. matern. 2. par. num. 11. explicat Corraf. libr. 5. Miscellaneorum. cap. 8. num. 6. Conan. lib. 4. Commentar. c. 3. n. 4. in fin. & num. 5. in effectu dicentes, quod si census testamentarius referatur directe ad legatarium, ususfructus sit: sin vero ad alium, ut ipse legatario census praestare debeat, vel defundo, aut ex fundo praestandus sit, annuum legatum iudicetur: & rationem eam esse dicunt, quia ex qualitate dispositionis colligitur mens disponentis. l. non codicillum, ubi Corn. notab. 3. C. de testamen. & secundum hanc differentiam conceptionis census testamentarij per verba importancia vsumfructum, vel denotantia annuum legatum, inferunt Scribentes ad intellectum text. in l. si quis ita legaverit. 20. ff. de usufructu, ubi dicunt Vlpianum probare, nihil differre legatum annuum, a legato ususfructus.

3 Sed quamvis eorum resolutio vera mihi vi-

deatur, & ad plurimam conducibilis, ut infra dicetur, male tamen probatur, atque deducitur ex l. si quis ita legaverit: quia Vlpianus ibi nullam constituit differentiam inter legatum directum ad legatarium, vel ad alium: neque e converso similitudinem inducit inter eas conceptiones legati annuum, & ususfructus; sed cum in rubr. ageretur de usufructu, dubitarum fuit, an ex ea conceptione legati, *Fructus annuos fundi Cornelianii Caio Saedo, lego*, formaretur legatum ususfructus, vel annuum: & cum testator fructus annuos legasset, merito Vlpianus respondit, non esse legatum annuum, sed ususfructus his verbis: *Perinde accipi debet hic sermo, ac si ususfructus fundi esset legatus*: ideo male omnes ponderauerunt eum textum ad inducendam similitudinem legati annui, & ususfructus, cum de solo legato ususfructus loquatur. Et consequenter nihil obstat contra differentiam, quam Accursius, & alij constituerunt inter legatum per verba directa ad legatarium, ut constituent vsumfructum, & ad alium, ut constituent annuum legatum, quae differentia probatur nominatim in l. defuncta: 58. vers. *Sempronio*, ff. de usufructu, ubi Scabola subdit: *Sempronio dolego ex reditu fructuum mleris, & porrina, quae habeo in agro Farrerorum, partem certam*: & statim quaerit, an his verbis usufructus legatus videatur? respondetque eleganter: *Non vsumfructum, sed ex eo, quod reditum est, partem legatam*, decidens aperte ibi: *Dolego ex reditu fructuum*: quod quando legatum non dirigitur ad personam legatarij, ut ipse propria auctoritate illud capiat, sed ad aliam personam, vel rem, ex qua praestetur, non dicitur legatum usufructus, sed legatum annuum. Quem intellectum ad text. in dict. §. *Sempronio*, licet non ita clare deductum post Bart. in dict. l. fundi Trebatiani in princip. designavit Conan. libr. quarto. Commentar. capit. 3. numer. 4.

4 Quae resolutio, & differentia verissima est, quamvis in legato usufructus fiat mentio de annuo legato, & e converso in legato annuo fiat mentio de usufructu: quia si verè constet, census annuum directum esse ad legatarium, diceretur usufructus: sin vero ad aliam personam, vel rem, diceretur legatum annuum: quia sicut quando legatum est certum, causa adiecta in fauorem legatarij illud non mutat, neque restringit, ut in l. si mulier, ubi Cynus, Bald. Salicet. & Alberic. C. de iur. dot. Bart. & Scribentes in l. cum

eum tale. §. 1. de condit. & demonstrat. ita ususfructus directus ad rem magis ponitur ad designandam, aut obligandam rem ipsam, ex qua redditus praestari debent, quam ad inducendum formalem vsumfructum. l. Lucius, & l. penult. §. fin. in fin. de aliment. & cibarij. legat. & facit, quod tradit Paulus de Montepico in l. Titia. §. Titia eum nuberet. num. 83. ff. deleg. 2. Mantica de coniectur. libr. 9. tit. 5. in fin. num. 6. & sic verbum, *in usufructu*, relatum ad rem exponi debet, id est, ex fructibus illius rei, Aym. consil. 222. quem refert Simon de Pratis lib. 2. de interpretat. vltimi. volunt. fol. 223. numer. 24. solut. 1. Quae quidem omnia eleganter probant differentiam Accursij, & aliorum, quam designauerunt inter legatum directum ad legatarium, vel ad aliam personam, aut rem, ut ex ea differentia cognoscatur natura census testamentarij.

5 Et primò ex ea differentia deducitur, quod census testamentarius directus ad censuarium, & sic relictus ad vsumfructum actio ne possessoria petitur contra quemlibet possessorem. §. & què si agat. instit. de action. l. uti frui, vers. *Verum*. ff. si usufructus petatur: directus vero ad rem, vel redditus rei, tantum petitur actione personali. l. fin. §. fin. ff. de contra. empt. nisi accedat consignatio super re, vel ex causa alimentorum relinquatur defundo, vel ex fundo, secundum ea, quae latè scripsimus in capitibus praecedentibus, & scripsit eleganter Carol. Rayn. consil. 144. libr. 1. incipit, *De pluribus*, & explicat Paul. in l. ut pommum. ff. de servitutibus, Cepol. de servit. vrb. ban. c. 2.

6 Secundò, dominus census ex testamento si sit usufructuarius, tenetur reficere praedium, ex quo census praestatur, & simul tenetur ad onera & tributa. l. haec tenus ibi: *Quia alia onera cognoscit*. ff. de usufructu. l. nihil in fine. ff. de impensis in rebus dotalibus factis: explicat Molin. in Consuetud. Paris. tit. 1. §. 21. numer. 156. Pinel. de bon. matern. 2. part. cap. 1. numer. 72. Balasc. de iure emphyt. quaest. 17. sin vero dominus census non sit usufructuarius, sed verè legatarius, ut quia census solutio dirigatur ad rem, non tenetur reficere praedium, ex quo eidem fructus praestantur, sed potest compellere heredem, ut illud reficiat, ut notatur in d. l. fundi Trebatiani, & observat. Bald. in l. unica §. libertatibus. C. de caduc. tollend. & eleganter resolvit Afflict. decis. 252. & in fortioribus terminis Molina de Hispan. primogen. capit. 27. numer. 9.

7 Tertiò, si censuarius testamentarius usu-

fructuarius sit, caput censum propria auctoritate, quod non facit legatarius, cui census annuus relictus est, non ad vsumfructum, ut notat gloss. per text. ibi in l. fundi Trebatiani, verb. *Differentiam*. ff. de usufructu legato: Alexand. Afflict. & Pinel. quos supra retulimus, numer. 2. & facit text. in l. legabis, ibi: *Fideicommissi petitione*. ff. de annuis legat.

8 Quartò, censuario usufructuario alicuius rei, qui verè usufructuarius est, debetur habitatio. l. 7. l. item. l. sed siquid. ff. de usufructu: legatario verò annuae pensionis, qui verè usufructuarius non est, habitatio non debetur, ut in d. l. fundi Trebatiani. 2. responsio, & ibi tradunt Doctores, qui de hac re meminerunt.

9 Quintò, si census testamentarius ad vsumfructum relictus sit, & res, ex qua praestari debeat, pereat, census ad vsumfructum finitur. l. si cui in fula. ff. de usufructu. l. repeti. §. 2. ff. quibus modis usufructus amittatur: sin vero censuarius non sit usufructuarius, sed verè legatarius, ut quia legatum dirigitur ad rem, ex qua nascitur personalis, finita re non extinguatur annua pensio, cum eo casu obligatio personalis sit principalior, ex l. fin. §. fin. ff. de contrahend. empt. & resolut. Gigas de pensionib. quaest. 62. quod in censu testamentario, ubi datur vera, & propria personalis, verum existimo: in censu tamen emptio contrarium tenendum est, ut utroque casu, perempta re censuali, census extinguatur, ut latè dicendum erit in capit. an, reperèpta, extinguatur obligatio soluendi censum.

10 Sextò, & utiliter, si census testamentarius ad vsumfructum relictus est, ita quod censuarius sit verè usufructuarius, confiscato usufructu, confiscabitur ipse census ad vsumfructum relictus, ut notanter resolvit Franz. Marc. decis. 833. num. 1. Bornin. Cavaucan. de usufructu mulieri relicto. num. 232. sin vero censuarius non sit verè usufructuarius, sed & proprius, & verus legatarius annuae pensionis ad alimenta de fundo, vel ex fundo relictis, non confiscabitur census, etiam viuentis alimentario, quia damnatus capax est alimentorum. l. is qui. ff. de aliment. legat. l. in meralum. ff. de his, qui pro non scriptis habentur, tradit Salicet. in l. si ademptis. C. de sententiam passis, A Egid. Bos. in tit. de publicat. bonorum. num. 72. Peregrin. de iure Fisci. lib. 5. tit. 1. num. 123. Ex quibus constat de natura census testamentarij in fauorem alicuius privati relicti circa primum casum huius capituli, scilicet perpetuum non esse, sed morte

morte censuarij finiri. ad instar legati annui priuato relictū, ex l. 4. ff. de annuis legat. l. in singulos eod. tit. l. cum Titio. ff. ad l. Falcid. cum legatum annuum sit relictum ex causa alimentorum. l. cum ij. §. si in annos. ff. de transact. & legatum ad alimenta heredibus legatarij non debetur. l. cum praefinitione. ff. quando dies legati cedat, & aduertit Couarr. lib. 3. variar. c. 9. in fin. Vnde ad secundum casum census testamentarij vniuersitati relictū transeamus.

11 Et in eo secundo casu principali videbatur dicendum, quod si testator Ecclesiae, ciuitati, collegio, hospitali, monasterio, vel cuilibet vniuersitati censum annuum in perpetuum soluendum reliquerit, huiusmodi census perpetuus non sit, sed quod centum annorum cursiculo tantum finitur, & extinguatur, probat Bart. in l. annua. §. à Titia. ff. de annuis legat. & in l. an vsusfructus. ff. de vsufructu, & in l. si vsusfructus. ff. de vsufructu legato; Jacob. de Raiuena, Andr. de Pisis, Nicol. de Neapol. in l. annua. ff. de annuis legat. Cardin. consil. 66. Federic. de Sen. consil. 12. Ancharan. in cap. fin. de testam. Alexand. in l. 1. in princip. ff. soluto matrim. vbi Iass. Rip. Decius, Claudius, & Ruyn. consil. 143. volum. 4. numer. 11. Decius consil. 378. dicentes, quod legatum annuum, & vsusfructus equiparantur. l. in singulos. ff. de annuis legat. dum dicit Caius: *In singulos annos relictum legatum simile est vsufructui*, cum morte finitur: sed legatum vsusfructus Reipublicae relictum centum annis tantum durare existimant. l. an vsusfructus. 56. ff. de vsufructu, ibi: *Et placuit centum annos tuendos esse municipibus*. l. si vsusfructus municipibus. 8. ff. de vsufructu legato ibi: *Vnde centum annos obseruandos esse constat*: ergo non male argumentando delegato vsusfructus Reipublicae factio ad legatum annuum eidem relictū resoluunt, legatum annuum, censum nempe testamentarium vniuersitati in perpetuum relictum centum annorum tempore extingui, & finiri. Vnde hanc sententiam sequuntur plures, quos refert Couarr. libr. 3. variar. capit. 9. numer. 10. in principio, dicens post Cardin. Alex. Boruin. & alios, hanc esse communem opinionem, licet ipse eam non sequatur, sed potius contrariam, vt ex infra dicendis constabit.

12 Contrariam tamen sententiam, id est, censum testamentarium legatum, nempe annuum vniuersitati in perpetuum relictum perpetuum esse, & non temporale, neque centum annorum tempore finiri, sed in per-

petuum durare probant Roger. relatus ab Accurs. & alijs in l. vsusfructus. ff. de vsufructu, Abb. in cap. fin. de testam. Barbacia consil. 20. volum. 4. Angel. Cuman. & Salicet. in l. 3. §. fin. ff. ad l. Falcid. Corn. consil. 12. numer. 19. volum. 3. Pontanus, & Ripa in d. l. an vsusfructus de vsufructu. legat. Alber. Cuman. & din. in l. in singulos. 2. ff. de annuis legat. & plurimos referens hanc sententiam eleganter comprobat Couarr. libr. 3. variar. cap. 9. numer. 10. per totum: quorum sententiam nominatim probat text. in l. annua. 20. §. à Titia. ff. de annuis legat. vbi Sequola Iurisconsultus in ea conceptione legati: *Quis mihi haeredit, fidei eius committo, vt det ex redditu coenaculi mei, & horrei post obitum sacerdoti, & Hierophilaci, & libertis, qui in illo templo erunt, denarios decem die nundinarum, quas ubi posui*, resoluit legatum esse perpetuum, & decem annua in perpetuum praestanda esse, decidens dubitationem in fine text. ibi: *Respondi in perpetuum*. Ego tamen considerabam, quod licet textus ille probet hanc sententiam, non tamen procedit ex sola natura annuae pensionis, aut legati perpetui, sed ex eo principaliter, quod ibi decem annua relictā fuerunt per fideicommissum perpetuum, vt praesupponit in principio text. dicens: *Actia fideicommissum his verbis reliquit*. Imò, & non solum ex natura fideicommissi, sed quia templo datum fuit, quod perpetuitatem praesupponit, vt probant verba text. ibi: *Ministerium quidem nominatorum designatum ceterum templo datum*; cum enim in eo textu plurima simul, quae perpetuitatem inportant, concurrant, vt annua pensio perpetua, & templum, cui relinquitur, quod perpetuum est, atque iure fideicommissi pensionem annuam relictam esse mirum non est, si legatum annuum perpetuum sit nullo tempore perituum. Secundò probat supra dictorum sententiam text. notandus in l. annua. 6. ff. de annuis legatis; vbi Modestinus. in legato ad ludos ciuitatis relictū respondit in perpetuum Reipublicae praestandum esse, ibi: *Modestinus Respondi, fideicommissum quoniam in perpetuum Reipublicae praestandum esset*: Quamuis in eo textu etiam possit considerari natura fideicommissi, dum dicit text. *Ad tempus fideicommissum an perpetuo praestari voluerit*. Probat etiam text. in l. cum quidam. 23. ff. eod. tit. de annuis legatis ibi: *Non esse verisimile testatorem de vno anno sensisse, sed de perpetuo legato*: Facit etiam text. in l. cum erat. 24. eodem tit. ibi: *Diui Verus & Antoninus rescripserunt*,

serant. videri perpetuam pensionem requisisse testatorem. Neque aduersus praedicta obstabit dicere, quod verbum, *Perpetuo*, potest intelligi vsque ad centum annos: quia eius verbi interpretatio aperte reijcitur ex eo, quod si legatum annuum priuato relictum, ita quidem vt eius heredibus debeatur, in infinitum, & perpetuo durat, etiam ultra centum annos. l. annalibus, vbi glossa. C. de legatis, à fortiori si Reipublicae decem annua perpetua legentur, legatum erit perpetuum, siquidem in legatis priuatorum non ita ampla interpretatio, sicut in legatis Reipublicae relictis est efficienda. l. hereditatis. ff. ad l. Falcid. ergo legatum annuum ciuitati relictum perpetuum est: & ita interpretatur verbum, *Perpetuo*, Couarr. in d. lib. 3. cap. 9. numer. 10. in principio.

13 Neque aduersus hanc veritatem obstabit text. in l. an vsusfructus. 56. de vsufructu, & in l. si vsusfructus. 8. ff. de vsufructu legato: quia loquuntur in vsufructu legato, & in legato annuo: inter quae legata plurimae differentiae constituuntur, vt constat elegantet ex Couarr. d. lib. 3. cap. 9. numer. 10. per totum: quae differentiae ad nostrum casum recte adaptantur, & principaliter differentia consistit in eo: quia quamuis legatum vsusfructus, & annuum si priuato fiant, equiparentur, & morte legatarij finiantur, vt in legato vsusfructus supra probauimus, & notisimum est, & in legato annuo constat ex l. 4. l. in singulos. ff. de annuis legatis. l. cum Titio. ff. ad l. Falcid. equiparatioque probetur in l. cum ij. §. si in annos. ff. de transact. ex eo quod vtrumque legatum conferatur relictum ad alimenta: si tamen fierent Reipublicae, longè diuersa essent, quia legatum vsusfructus respiceret principaliter vitam eorum, qui Reipublicam gererent, annuum tamen respiceret temporis perpetuitatem: idè primò durabit centum annorum spatium. l. si vsusfructus. ff. de vsufructu legato, & d. l. an vsusfructus. ff. de vsufructu: secundum verò perpetuum erit. d. l. in annua, & d. l. annua. §. à Titia, cum similibus. ff. de annuis legatis: quod in effectu resoluunt Couarr. in d. lib. 3. cap. 9. numer. 10. per totum, vbi circa naturam legati annui, & vsusfructus plurima notatu digna adducit.

14 Ego tamen considerabam contra Couarr. & alios, nullam constitui differentiam inter legatum annuum, & vsusfructus priuato, vel reipublicae relictum: sed vtroque casu existimo verius legatum esse perpetuum,

nullo tempore etiam centum annorum perituum. Pro qua sententia pondero textum in l. cum fuerat. 24. ff. de annuis legatis; vbi nulla alia ratio, ne legatum, de quo ibi, perpetuum fuit, nisi quia Reipublicae, quae perpetua est, relictum erat, vt praesupponit Marcellus, dum dicit: *Cum erat pecunia certa, id est, centum Reipublicae sandinorum relictā*; & statim dum in decisione subdit: *Diui Verus & Antoninus rescripserunt, videri perpetuam pensionem reliquisse testatorem*. Vbi non consideratur à Marcello alia ratio ad efficiendum legatum perpetuum, nisi quod Reipublicae, cui relinquitur, perpetua est. Idem praesupponitur in l. annua. 6. ibi: *Ad ludos ciuitatis relinquitur*, & in l. annua. §. fin. eodem tit. Neque si ex parte legatarij, aut legatariae, aut ex parte conceptionis legati deficeret perpetuitas, legatum esset perpetuum: ergo si perpetuum est, ab ea parte recipit perpetuitatem. Si enim legatum annuum priuato relictum morte legatarij ad instar vsusfructus finitur, & perit, ex eo quod vtrumque legatum ad alimenta relictum censetur, nisi forte testator perpetuum esse nominatim, & expressè dixerit, eadem ratione relictum Reipublicae, quae perpetua est: quamuis legatum vsusfructus sit ad instar legati annui, perpetuum erit, cum vtroque casu testatorem considerasse perpetuitatem legati existimetur: non enim sustineri, neque fateri potest, quod legatum annuum ex sua propria natura magis perpetuum sit, quam legatum vsusfructus: neque etiam tentari valet, quod legatum vsusfructus, si natura, aut conceptio perpetuitatis accedat, temporale sit: ergo vtroque casu, & in vtroque legato annuo, & vsusfructus dicendum est, quod relictū Reipublicae, in qua datur perpetuitas perpetuum sit. Vnde Barbacia in consil. 20. lib. 4. in vtroque legato dari perpetuitatem resoluit: & plures ex his, quos supra retulimus, in vtroque legato id verum esse praesupponunt. Vnde hanc esse verissimam sententiam existimo.

15 Et ad text. in l. si vsusfructus municipibus. ff. de vsufructu legato, quem Couarr. supra numer. 10. in principio retulit ad probandam, quod legatum Reipublicae relictū centum annorum tempore finitur, nouiter, licet verissimè respondetur, quod loquitur in legato vsusfructus nō Reipublicae relictū, sed municipibus Reipublicae factio, vt fitetur Caius Iuriscōsultus, dū dicit: *si vsusfructus municipibus*

B 3 legatus

legatus sit: idem mirum non est, si tempore ceterum annorum legatum finiat: quia cum id tempus longissimum vitæ spatium viuentiū sit. l. fin. C. de sacros. Eccles. finitis municipibus finietur legatum, ut pro ratione considerat ipse Caius in finalibus verbis, dum postquam dicit: *Vnde centum annos observandos esse constat*; subdit rationem dicens: *Qui finis vita longissimus est*: & idem probat ipse Caius. in l. an usus fructus. §. 6. ff. de usufructu, ibi: *Municipibus dari debeat*, & ibi: *Et placuit centum annos tuendos esse municipes, quia is finis vitæ longæ hominis est*. Vbi Consultus ex eadem ratione, quod longissimum viuendi spatium sit centum annorum, resoluit, quod usus fructus municipibus legatus eo tempore finitur.

16 Neque aduersus hunc intellectū, atque iura supradicta obstat Marcelli responsum in l. cum quidam. 23. ff. de annuis legatis, ubi legatum decurionibus relicto perpetuum esse Marcellus fatetur: quia præterquam quod textus ille loquitur in legato annuo, intelligendus est, quando legatum relicto fuit decurionibus, dandum tamen in die natiuitatis legantis, ut constat ex textu ibi: *Dari voluisset die natalis sui*: cum enim legatum decurionibus relicto annuatim die natalis præstandum esset, & consequenter ex adiectione dici inducitur perpetuitas, merito legatum, quod respicit temporis perpetuitatem, perpetuum erit.

17 Vnde nihil obstat textus ille contrarium resolutionem: sed quamvis de iure communi hæc videatur recepta sententia, obstat tamen de iure Regio fortis textus in l. 26. tit. 3. r. part. 3. dum dicit: *A ciudad ó villa, seyendo otorgado usufruto*, iunctis verbis sequentibus, ibi: *Dene durar cien años, y nomas*: ergo legatum usus fructus non municipibus, sed ciuitati relicto centum annorum tempore finitur, & consequenter differentia inter legatum annuum, & usus fructus, quam infra trademus, verissima videtur, & intellectus novus ad l. si usus fructus municipibus, sustineri non videtur, nisi respondeas ad dict. l. partitæ. quod quamvis dicat: *A ciudad ó villa, seyendo otorgado usufruto*: intelligitur tamen legato municipibus ciuitatis relicto, ut præsupponunt verba sequentia, ibi: *Esto es porrazon, porque el usufruto, que es otorgado señaladamente al comun de algun lugar, por la muerte de todos se pierde, é asmaron los jabs, que en el tiempo de los cien años pueden ser muertos quantos eran nacidos el dia que fue otorgado el usufruto*: ergo verba: *A ciudad ó villa*, interpretantur per verba sequentia,

ibi: *por la muerte de todos se pierde*, & ibi: *pueden ser muertos todos quantos eran nacidos*, ut sic interpretatis verbis dictæ legis, idem erit relinqui legatum communitati, quod relinqui municipibus ciuitatis, ut utroque casu legatum finitis personis finiat: fin verò in legato nulla consideratio principaliter habetur ad personas communitatis, sed ad præsentem, & futuros municipales, & ad ipsam communitatem, ciuitatemque, & personam fictam, legatum etiam usus fructus non finitur per centum annorum spatium, sed perpetuum sit, ex dict. l. cum erat 24. & l. cum quidam 23. cum similibus. ff. de annuis legat: vel intelligi potest supradicta controuersia, & conciliari valent prædicta iura, ut in legato annuo semper dicendum sit, si fiat vniuersitati, perpetuum esse, ut supradiximus: & idem in legato usus fructus vniuersitati relicto intelligit Gregor. ibi: gloss. verb. *Cien años*: fin verò legatum annuum, vel usus fructus municipibus, & non ciuitati relinquatur, perpetuum non sit, sed centum annorum tempore extinguatur, ex dict. l. si usus fructus municipibus, cum vulgaris: quæ omnia notatu digna sunt ad recognitionem census testamentarij, an scilicet perpetuus, vel temporalis sit. Vnde ad censum ex consuetudine inducendum transeamus.

DE CENSU EX TEMPORIS CURSU SINE CAUSÆ CONCOMITANTIA INDUCENDO.

Caput. V.

S V M M A R I V M.

Census ex temporis cursu sine causæ concomitantia quando possit induci, & intellectus ad l. cum de in rem verso. De usuris. n. 1. & sequentibus.

Tempus sine vlla causæ concomitantia, quando possit inducere, vel tollere obligationem n. 2.

Verior in hac re sententia ostenditur, traditurque intellectus ad l. obligationum ferre. §. placet. De obligat. & action. n. 3.

Annue præstationes ad inducendam obligationem in futurum debent esse causatæ, & non simplices, neque in solo temporis cursu fundatæ, exponiturque intellectus ad d. l. cum de in rem verso. n. 4. cum sequentibus.

Satis sit obiectioni contra præcedentem doctrinam. num. 5.

Tempus

Tempus res solum non est causa inducendi obligationem, sed neque ipso tantum prolari potest obligationem inducendam fuisse. numer. 6.

Debitum cum quando per decennium præscribitur, asserturque intellectus ad l. 63. Tauri. & ad l. 6. tit. 5. lib. 4. nou. Recop. n. 7.

Intellectus adducitur ad pragmaticam, quæ salaria famulorum trienio præscribi constituit. habeturque in l. 9. tit. 15. lib. 4. Recop. & ad aliam Madriti conditam anno 1367. referturque in d. l. 9. n. 8.

Per tempus immemorabile sine alterius causæ concomitantia induci posse census obligationem probant nonnulli. n. 9.

Oppositam sententiam veriorē esse suadet. numer. 10.

Confirmatur allata sententia. n. 11.

Rursus præfata sententia stabilitur. numero. 12.

Sine sorte non datur usura, neque fructus. numer. 13.

Quæ de causa census frumentarij antiquissimi per leges ad pecuniam reducti fuerint, interpretaturque res. in cap. peruenit. de censibus, & quid sit census ignorantia explicatur. numer. 14.

CAPVT V.

MVLTOTIES contingit, censum non constare emptione, neque venditione, neque ex testamento, neque ex alia hominis dispositione, sed prætendi formatū esse ex solo temporis cursu soluendi, & exigendi pensionem censualem, absque vlla causæ concomitantia: vnde cum in capitibus præcedentibus de censu testamentario egerimus in præsentem, & in sequentibus de inducendo ex temporis cursu agendum est, ut quando quis ex eo quod tempore ordinario, vel longissimo censum percepit, eundem in futurum percipere cōtendit, nullo titulo, neque causa percipiendi allegatis, sed in solo temporis cursu fundans perceptionem: & in hac specie videbatur dicendum, censum in futurum ex solo temporis cursu creatum esse, & exigi posse, & hoc per text. expressum in l. cum de in rem verso. ff. de usuris, ubi Papinianus ex Antonino resoluit, idem soluendas in futurum usuras, quod longo tempore præstitæ, & solutæ fuissent, dicens Anton. in dict. l. cum de in rem verso: *Idem soluendas usuras indicauit, quod eas ipse dominus, vel pater longo tempore præstitisset*: ergo dum Papinianus subdit: *Idem soluendas, iunctis verbis sequentibus*, ibi: *Quod eas ip-*

se dominus, vel pater longo tempore præstitisset, manifestè sentit, quod ex sola temporis diuturnitate absque tituli allegatione deducitur præsumptio solemnæ stipulationis, quam aliter præcessisse non constabat: & ita textum illum acceperunt Iass. in l. si certis annis. num. 7. C. de pactis, Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 32. numer. 2. Bernard. Diaz reg. 26. Socin. reg. 82. & in specie census eam sententiam sequitur Bened. Bon. in tractat. de censib. lib. 1. art. 1. n. 67. ad med. dicens, quod ad inducendam obligationem soluendi censum in futurum non requiritur titulus, neque causa, ex Bald. in l. de quibus. ff. de legib. Alexan. conf. 123. lib. 5. quos ipse refert: quoniam in dubio fatetur, præsumi iustam causam inducendi consuetudinem soluendi pensionem præcessisse, ex d. l. cum de in rem verso, credens securè Bonnius, quod ex consuetudine valeamus censum petere, & si nullus titulus, neque causa, cur debeat, præcedat: sat enim esse credit, quod ita semper sit solum, atque longum tempus sufficere, tam ex Cæsareo, quā Pontificio iure existimat, ex l. libris. C. de agricol. & censit. ex Ioanne Fabro in §. præiudiciales col. 10. instit. de actio. respondens ad text. in cap. peruenit de cens. quod res, pro qua census penditur, satis causa iudicatur, ut firmat Bart. & Cassan. in Consuetudin. Burgund. tit. de censibus rubr. 17. §. 2.

2 Cuius Bened. Bon. sententia, quamvis ex eo videatur impugnari, quod tempus non sit causa inducendæ, vel tollendæ, l. obligationū fere. §. placet de actionib. & obligat. l. creditor. C. de usuris. l. si certis annis. C. de pactis. l. operis. ff. de operis libertorum. l. quod de bonis. §. non id circo. ff. ad l. Falcid. ex tempore tamen probat, sublatam, vel inducendam esse obligationem, ex Bald. in l. si ex cautione. numer. 14. C. de non numer. pecunia, Alex. Iass. Dec. Riminald. in l. si certis annis. C. de pactis, & hoc in effectu scripsit Bald. in l. vnica. numer. 7. vers. Præterea. C. quando non petentium partes, dicens, quod quamvis tempus non inducat, neque tollat obligationem, quia res humanæ tempore solo non formantur, est tamen conies, cuius concomitantia creantur, & perficiuntur; & iterum in l. præci bus numer. 24. C. de impuber. subdit, quod tempus non est causa effectiua, sed occasionalis, & in l. si cum hermes. C. locati, quod tempus non ponitur inter causas, sed inter mensuras, & in l. A. Emilius Largianus 2. l.ectura. numer. 22. ff. de minoribus: quod tempus non ponitur inter causas, sed inter media streporum; quasi dicat, quod tempus non causat

actus humanos, sed est comes ipsorum: ergo licet in specie nostri casus tempus solum non inducat obligationem soluendi in futurum, cum tamen actus humani accedant, præstationes nempe annuæ uniformes ex ea concomitantia temporis cum eisdem, non immerito induceretur obligatio soluendi eas, quæ per decennium solutæ fuerunt.

- 3 Contrariam tamen sententiam omnino veriorē existimamus, per text. in d. l. obligationum fere. §. placet. ff. de act. & obligat. ibi: *Nam cui alicui debetur caput, certis modis debetur finire*, quasi dicat Consultus, quod cum in iure nostro certi constituantur modi ad tollendam obligationem, tempus inter eos non connumeratur, quasi sufficiens non sit ad eam tollendam: ergo neque ad inducendam ex correspondentia verborum Consulti. Facit etiam text. in princip. & per totum tit. instituit. quibus modis tollitur obligatio, ubi tempus computatur inter res, quæ obligationem tollunt, vel inducunt. Facit etiam text. notandus in l. operis. ff. de operis libertorum, ibi. *Aliquo tempore præstiterit, compelli ad præstandas, quas non promissit, non potest*, ubi Modestinus ex solo tempore non induci obligationem probat, quamvis ingeniosè ad eum textum possit responderi, quod verbum, *Aliquo tempore*, potest intelligi de non legitimo ad inducendam obligationem, sicut l. creditor. C. de usuris, ibi: *Neque enim si aliquando ex consensu præstiterit, obligationem constituunt*: qui etiam potest accipi pro tempore illegitimo. Ideo hanc sententiam tenet Bart. in l. cum de in rem verso, vers. Primo casu. ff. de usuris, ubi Florian. numer. 9. Salicet. numer. 3. & 5. Curt. iun. in l. si certis annis. numer. 14. C. de pactis. Balb. de præscrip. 1. part. tertiæ partis principales. quæst. 2. numer. 7. vers. *At verò*, Covarr. in reg. possessor. 1. part. §. 4. numer. 2. Menchaca controu. illust. cap. 84. numer. 41. & omnes infra referendi, tenentes in sequenti casu principales præstationes debere esse causatas, & non simplices, neque in solo temporis cursu fundatas, & dicentes, quod annua præstatio, neque quilibet actus humanus quidquam probat, nisi quatenus de necessitate inde inferatur, sentientes temporis cursum absque causa non efficere, quod annuæ præstationes producere possint obligationem soluendi in futurum. Idem in effectu resoluit, atque latè prosequitur Rodericus, licet prædictas considerationes non referat de annuis redditibus libr. primo. capit. 15. ex princip. ubi numer. 3. reddit rationem, dicens, quod annua præstatio, vel quilibet alius

actus nihil probat, nisi quatenus de necessitate ab eo inferatur, ex l. ad probationem. C. locati, Menoch. Surd. & alij, quos ipse refert.

- 4 Neque aduersus hanc veritatem obstabit text. in d. l. cum de in rem verso: quia si diligenter consideretur obligatio soluendi in futurum, neque præstationes usurarum, de quibus ibi, non fundantur in solo temporis cursu, neque simplices fuerunt, sed uniformes, & causatæ, cum eas specificè tanquam usuras fortis mutuatæ dominus uniformiter mutuanti soluisset, ut constat ex verbis text. ibi: *Idè soluendas usuras indicauit*, iuncta ratione verborum sequentium, ibi: *Quod eas ipse dominus, vel pater, longo tempore præstiterit*, sentiens Papinianus, quod sententia Antonini fundata fuit in decenniali præstatione specificè facta ex causa usurarum, & consequenter uniformi, & causata: quæ ratione mirum non est, si ex temporis cursu cum causa resulter præsumptio tituli solemnitis, nempe promissionis usurarum, & inde formetur obligatio soluendi in futurum usuras, ut dicendum erit ad longum in sequenti casu principali, ubi de vero intellectu d. l. cum de in rem verso agendum est: quem sic intelligendo singularem esse constat.

- 5 Et magis notandum mihi videtur, dum præsumptio tituli solemnitis stipulationis, & promissionis usurarum resultat contra filium, vel seruum, ex decenniali præstatione domini. Cui nouæ considerationi respondeatur, quod cum de in rem verso cum hæredæ patris, vel domini ageretur, & in effectu centum filio, vel seruo sub usuris mutuata in rem suam dominus conuerteret, atque ex eo solutiones usurarum annuas præstiterit, nimirum si ex domini solutione resultaret præsumptio tituli solemnitis stipulationis, & promissionis contra seruum, cum in effectu idem esset solutas fuisse usuras à domino, in cuius utilitatem centum mutuata conuersa fuerunt, ac si à seruo, vel filio soluerentur.

- 6 Minus etiam obstabit dicere, quod quamuis tempus non sit causa tollendæ, vel inducendæ obligationis, ex tempore tamen probatur, sublatam, vel inductam esse obligationem: quia ea resolutio, qua Baldus, & alij supra fortiter nostram sententiam impugnant, pro ea non violenter retorquetur: si enim tempus est comes humanorum actuum, & occasionalis causa ipsorum non effectiua, neque ponitur inter causas actuum, sed inter media streporum, quasi non sit causa ipsa, sed

sed ipsorum actuum concomitantia, ut in effectu Bald. in locis supra citatis considerat, necessariò inferitur, quod ex solo temporis cursu absque alicuius actus concomitantia non solum non inducitur obligatio, sed neque probatur esse inductam: & inde Ioan. Gutier. in l. nemo potest delegat. 1. postquam in numer. 194. vsque ad num. 198. prædictas Baldi doctrinas retulit, & explicuit, statim, num. 199. respondit ita ad l. cum de in rem verso, firmiter tenens, non fundari in solo temporis cursu.

- 7 Ex qua verissima resolutione primò inferatur ad intellectum legum Regni, quibus constituitur, quod debitum decennio, vel alio legitimo tempore præscribatur, seu hypotheca, vel actio realis extinguatur, ut habetur in l. 63. Tauri, & in l. 6. tit. 5. lib. 4. nouæ Recop. Quæ quidem leges intelliguntur, quotiescunque ad præscriptionem non solum tempus adducitur, sed causa & titulus solutionis, ut quia debitor allegat solutionem, & ad eius probationem excipit de temporis cursu decem, viginti, vel triginta annorum: quia eo casu temporis cursus cum causæ, atque tituli solutionis concomitantia præscriptionem legitimam induceret: sin verò solutionem non allegaret, sed in solo tempore fundaret exceptionem, certe succumberet, & leges Regiæ non procederent, quæ solo tempore non dedunt eam potestatem. Ita aduertit Ioan. Gutier. in l. nemo potest. num. 200. & 201. ff. de legat. 1.

- 8 Similiterque inferitur ad intellectum pragmaticæ, quæ salaria famulorum triennio præscribi constituit, quæ habetur in l. 9. tit. 15. lib. 4. nouæ Recopil. & ad aliam Matriti conditam anno 1567. quæ habetur in l. 9. tit. 15. lib. 4. nouæ Recopil. quæ triennio quoque præscribi debita pharmacopola probat, ut intelligatur, quando præscriptio non in solo temporis cursu fundatur, sed simul in solutione, ut quia ex causa solutionis pro eo tempore præscriptum esse debitum constet, ut aduertit ipse Ioannes Gutier. in d. l. nemo potest. numer. 202. & 203. ubi numer. 204. post alios existimat in his præscriptionibus necessariam esse bonam fidem: quod etiam post eum resoluit Azebed. in dict. l. 9. supra relata.

- 9 Quæ quidem omnia restringenda præcisè erunt, ut non procedant, quotiescunque præscriptio fundatur in solo cursu temporis immemoriali quia licet regulariter quodcumque tempus non inducat, neque tollat obligationem absque causæ concomitantia, & inde inferatur, quod ex solo temporis cursu etiam longissimo soluendi pensionem in futurum

census non formetur; tempus tamen immemoriale ex eius longitudine sine vlla causâ soluendi, & causam legitimam præcisè præsupponit, & formaliter necessariam ad actum interuenisse probat, & denique pro causâ ipsa habetur; atque inde si ex iuris fortissima præsumptione causæ concomitantiam secum habet priuilegiumque, titulum solennem, & Regiam concessionem probat, atque omnia formaliter necessaria ad cuiuslibet actus perfectionem interuenisse præsupponit, ex vulgata. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana & æstiuæ. cap. super quibusdam. §. præterea de verborum significat. cap. 1. de præscriptionib. lib. 6. mirum non erit, si absque vlla tituli allegatione, vel causæ concomitantia efficere possit, ut census ex eius perceptione per tempus immemoriale in futurum formetur. Ita in specie resoluit Felician. de censib. libr. 2. cap. 5. num. 2. versic. *Cessaret, aut hoc in præstatione*, ubi refert Cynum. Angel. Paul. Iass. Covarr. & Mascard. Et latè id comprobat Anton. Gabr. libr. 5. comm. opin. tit. de præscript. conclus. 1. num. 45. vsque ad num. 54.

- 10 Hoc tamen de consuetudine immemoriali, quod sola sine allegatione tituli, neque causæ sufficiat ad inducendam obligationem soluendi in futurum, nunquam mihi placere potuit, imò firmiter existimo, quod tempus solum etiam mille annorum ad id sufficiens non sit. Quod in effectu tenuit Bened. in ca. Raynuntius verb. *De uxorem nomine Adelasiam*, numer. 6. credens præstationem annuam esse impræscribibilem: quod intelligi ex solo tempore sine causæ concomitantia: sed clariùs loquitur Menchaca libr. 2. controuers. c. 84. qui tenet, quod etiam per cursum mille annorum census non inducitur sine causa: quem reprobatur Roderic. de annuis redditibus libr. 1. quæst. 15. n. 4. ex ea ratione, quod quando adest immemoralis, non solum non est necessarium probare titulum, sed neque necesse est, titulum allegare, ex gloss. in cap. super quibusdam. §. præterea, versic. *Non extat*, & ibi Hostiens. & Cardin. de verbor. signific. Aymon. de Antiquit. 4. p. §. de absolutis differentiis. num. 49. Ex quo Roder. non bene respondit ad resolutionem Menchacæ, quia Menchaca accedente immemoriali neque requirit tituli probationem, nec allegationem, sed solam causam, in qua fundentur annuæ præstationes: ut quia solum tempus sine causa non possit inducere obligationem successiuam soluendi annuam pensionem, & ad hoc de causæ defectu non respondit Roderic. imò si rectè consideretur eius resolutio

lucio

luto, potius confirmat, quam excludit opinionem Menchacae. dicit enim Rodericus cum Mascarda, de probat. conclus. 1371. num. 28. quod illud de praescriptione immemoriali, ut non requirat probationem, neque allegationem tituli, limitatur, quando immemorialis causatur ex sola potentia, & possidens est incapax illius iuris, quod praetendit quæsitum sibi esse praescriptione: si enim non admittit immemorialem inductam ex sola potentia: ergo aperte excludit inductam sine causa, quæ fundatur in sola potentia. Rursus si excludit immemorialem, quando praescribens est incapax eius iuris: ergo & inductam sine causa, quæ neminem potest efficere capace, excludit: unde non bene reprobatur, neque intelligit Menchacae.

Demum Menchacae non loquitur, quando possidens est incapax acquirendi praescriptione: quia tunc ex alio capite corrumpit praescriptio, scilicet ex initio vitioso, ex quo etiam immemorialem reprobaui pluribus, ut post Paulum, Craueram, Covarr. aduertit ipse Rodericus dict. quæst. 15. nu. 8. sed solum impugnat consuetudinem mille annorum sine causa inductam, ut quia solum tempus sine causa vera, vel praesumpta allegata non sufficit ad inducendam obligationem successivam. Quod quidem diuersum est, cum longe distent allegare & probare titulum censuales contractus, & allegare, & probare, causam percipiendi pensionem ad titulum praesumptiue inducendum: potest enim dari titulus sine causa, & causa sine titulo: idem cum in praesenti agatur de defectu causæ, ut quando quis per centum, vel plures annos percipit pensionem, & infuturum praetendit eam percipere, non tamen allegat causam percipiendi, dicendo, quod ratione census perpetui, vel temporalis, aut emphyteosis, seu coloniae, vel alterius similis contractus sub quidquam annuatim debetur; sed solum fundans se in tempore longissimo, etiam immemoriali sine ulla causa, merito in eo resolutio Menchacae procedit, ut scilicet solum tempus etiam mille annorum non sit sufficiens ad inducendam obligationem. Quod ex eo confirmatur: quia quando allegatur causa, praesumitur praecessisse ex tempore, quando verò ignoratur, & non allegatur, si nulla dicitur praecessisse: ergo nulla praesumi potest: igitur si nulla praesumitur, ergo à solo tempore nulla inducitur. Quod iterum suadet, quia si in contractibus causa est origo & principium, à cuius radice oritur obligatio, ex Bald. in l. 1. verific. *Quæro quomodo*, C. de falsa causa adiecta legato, quem refert & sequitur. Tiraquel. de cens.

sante caus. n. 24. ubi hoc eleganter probat ex n. 36. vsq; ad 47. ergo sine causa mediata solo tempore impossibile est quod inducatur: factum enim nudum praestandi, atque recipiendi, quamuis innumerabilibus praestationibus repetitum sit, si tamen causam non habeat, imò potius in repetitis praestationibus defectus causæ detur, eam non inducit, sed potius probat à principio nullam fuisse, cum non sit verisimile, quod si praecessisset, obliuioni tanto tempore traderetur: igitur causa vera, vel praesumpta necessaria est.

Quod ex eo iustificatur: quia si solum tempus, absque causæ concomitantia induceret obligationem, sicut immemorialis, sufficeret in his, quæ requirunt immemorialem; sufficeret etiam ordinaria in his, quæ praescribuntur tempore ordinario, cum in utroque casu praescriptio respectu habeat eandem potestatem; sed certissimum est, quod ordinariæ praescriptiones solvendi quid infuturum requirunt praestationes causatas, ut dicendum est in cap. sequenti: ergo immemorialis eandem causam veram, vel praesumptam requirit.

Quæ quidem omnia in materia census à fortiori procedunt, cum omnes requirant pro substantia sortem, pretium nempe, respectu cuius praestentur vsure, quia sine sorte non datur vsura, neque fructus. 14. quæstion. 3. per totam, & constat ex præceptis iustitiæ commutativæ, quæ prohibent, ne quis locupletetur cum iactura aliena: ergo necessarium est, quod in censibus detur fors, & pretium, nempe in emphyteotico, vel reservatiuo res immobilis, cuius respectu pensio praestetur, & in consignatiuis pretium pecuniarium, quod dupliciter probetur intervenisse, aut verè, & realiter, vel praesumptiue, allegando titulum & causam; ut quia causa ipsa, quæ allegatur, & praesumptiue probatur, præcise succedat loco sortis, igitur ut fors non deficiat, alleganda, & probanda est.

Rursus si extincta re censuali, etiam emphyteotica, extinguatur census, ut alibi dictum est; quanto maiori ratione deficiente causa à principio, ut quia intelligatur sortem non praecessisse, cum census reperiatur in eo statu à quo incipere non potuit; in hoc enim fundantur omnes leges, quæ census frumentarios etiam antiquissimos ad pecuniam reducerunt, quia cum devenissent ad eum in iustitiæ statum, à quo incipere non poterant, ne tantò maior, esse iniustitia, quanto magis in eo statu durarent, & in totum non resciderentur, tanquam iniusti, neque in totum sustinerentur, tanquam antiquissimam, inveniunt prædictæ leges suavisimum reductionem.

nis mediū, desiderantes ne fors & causa in eisdem censibus deficeret. Ex quibus omnibus aperte constat, causam esse necessariam, veram, & probatam, seu allegatam, & praesumptam. Qui quidem discursus nominatim probatur in cap. peruenit de censibus, ubi agens Pontifex de his antiquissimis censibus sine causa inductis, subdit, *qui census ignorantia neque divinis, neque humanis legibus invenitur*, verbum enim *census ignorantia* exponitur, id est, cuius causa ignoratur, ut aduertit gloss. 1. ibi: *ignorantia*, id est, cuius causa ignoratur, & gloss. verb. *invenitur* subdit: *supleque, solum debeat sine causa* ubi idem omnes communiter aduertunt & Antonius de Butrio n. 4. Guido Papæ quæst. 408. per quem tex. Hostiens. in summa tituli de censib. §. si quis census, dicit, quod si agatur tantum ex tempore, succumheret agens, ut quia nullum tempus sit causa inducendæ obligationis: quem sequitur Gregor. in l. 12. tit. 22. verb. *Que ha quarenta años*, ubi Greg. per totam illam gloss. & per gloss. 1. atque per totam l. probat, quod licet per longissimum tempus non teneatur quis causam, & titulum probare, tenetur tamen eam allegare, ut allegata praesumatur: imò text. ille in l. 12. notandus est, dum agens de isto censu ignorantia subdit: *Ha menester, para que lo haga con derecho, que muestre con que razon lo deve aver, e en que tiempo se lo deve dar*, sentiens, ibi: *Que muestren*, & ibi: *Que crean que fue puesto*, quod requiritur probatio originis, inductionis, & causæ: quæ tamen lex est notanda, dum prius quoad possessorium servitiurum sufficiunt quadraginta anni. ibi: *Solamente que prueue, que ha quarenta años que le tomaron el, e los que fueron antes del*: ergo si in praescriptione quadraginta annorum requiritur causam, & titulum in immemoriali saltem causam allegari praesupponit: Rursus dicta lex probat expresse nostram opinionem, quia admittit immemorialem, quando non probatur titulus & causa. ibi: *Tanto tiempo, que no se acuerden dello quando fue puesto, o quando se lo dieron primeramente*: ergo si non requirit probationem tituli, & causæ, quam antea regulariter requirebat, non tamen ipsius causæ allegationem necessariam non esse probat, sed potius requiri praesupponit.

Ex qua resolutione, licet nova existimetur, obtinui in Regia Pinciana Chancelleria: quomodo tamen intelligatur hoc de causa, vel de praestationibus causa.

tis, dicendum erit in cap. sequentibus.

(3.)

DE CENSU EX TEMPORIS CURSU CUM CAUSÆ CONCOMITANTIA INDUCENDO CIRCA INTELLIGENTIAM L. CUM DE IN REM VERSO DE VSRIS.

Cap. VI.

SUMMARIVM.

Emphyteosis, vel census reservatiuus, an praesumatur, vel inducatur ex tempore cum causæ concomitantia. num. 1. ubi an ex tempore praesumatur scriptura ipsius contractus.

Census consignatiuus an probetur ex decenniali praestatione uniformi cum causæ concomitantia numer. 2. & 3. & quid formaliter requiratur ad eius census inductionem; atque verum in intellectu ad l. cum de in rem verso.

Qualitas contractus probanda est & nullus actus probat, nisi quatenus de necessitate à causa inferatur, & sublata causa corrumpit obligatio. numer. 4. Et quod causa specialis sit alleganda, & probanda. nu. 5. & quod ex ea causa immediata, & specifica annuæ praestationes factæ fuerunt. num. 6.

Causa non accipitur pro titulo, sed pro causa immediata, contra Salicetum & Alexandrum; num. 7. & sola canonis praestatio causata inducit subiectionem. n. 8.

Annua praestationes simplices non sufficiunt ad inducendam obligationem solvendi infuturum etiam si sint triginta annorum. numer. 9. ubi ad longum probatur, quod debent esse causata etiam in causis Ecclesiarum. numero 10. & numer. 11.

Solutio primi & ultimi anni decem annorum an sufficiat ad inducendam obligationem solvendi infuturum in terminis legis cum de in rem verso. num. 12.

Probatio decem annorum ex quibus annua praestationes factæ sunt, an recipiat probationem in contrarium. num. 13. & an sufficiat iuramentum. num. 14.

CAPVT. VI.

RESOLVIMVS in capite praecedenti, centum ex solo temporis cursu non formari, ut quia solum tempus sine causæ concomitantia non sufficiat ad inducendam obligationem solvendi infuturum. vnde

in presenti agendum est de censu cum causa inducendo. Et primo emphyteoticus, & reservatiuus, qui quoad hunc effectum similes sunt respectu Ecclesiae, vel privati, quo tempore per annuas prestationes inducantur, tradit Roderic. de annuis redditibus lib. 1. q. 15. numer. 53. vsque ad 55. ubi refert opiniones varias circa temporis longinquitatem, ex quo hi contractus inducuntur, & num. 56. resoluit prolationes debere esse causatas, praestitatis nempe expressa causa soluendi: & demum quatuor formaliter debere concurrere credit, ut ex tempore emphyteosis inducatur. Primum, quod emphyteota possideat per longissimum tempus, nempe triginta, vel quadraginta annorum; secundum, quod eo tempore solueret uniformiter pensionem; tertium, quod allegetur investitura, seu titulus emphyteosis: Quartum, quod praestatio sit causa, quibus concurrentibus praesumptiue probari emphyteoticum contractum firmiter resoluit, & num. 57. obijcit ipse Roderic. dicendo, quod cum in eo contractu necessaria sit scriptura, non videtur induci posse praesumptione: cui respondet, quod satis ipsa scriptura praesumitur praecessisse ex tempore, argum. 5. fin. in lit. de fideiusorib. l. sciendum, ff. de verb. & ex l. in l. 2. numer. 155. C. de iur. emphyt. Quod ego non admitto; quia resisterent duae praesumptiones fortissimae; prima, contractus emphyteotici; secunda, scriptura ipsius contractus: quae difficilior est, ut quia nudum factum praesumatur. Vnde credo quod contractus praesumatur, scriptura vero non, sed ex praesumptione compellatur emphyteota conficere scripturam praesumpti contractus, ut dicendum erit in cap. de scriptura conficienda in constitutione census; alias enim sequeretur, quod in emphyteosi praesumpta haberet locum commissum: quod negandum est, ut in cap. de commissio dicemus.

2 Quoad censum vero consignatum contingere potest dubitatio, quando agitur de inducendo censu infuturum soluendo, & allegatur titulus solennis stipulationis, donationis permissionis, concessionis, seu alterius cuiuslibet legitimi contractus; & tamen non specificè probatur, sed probari praetenditur praesumptione iuris fortissima resultanti ex annua census praestatione uniformiter facta per decennium: quo casu cum non fundetur quis in solo temporis cursu, sed in titulo praesumpto, & in eius legitima causa, quam allegat, verissimum est, & titulum praesumptione probati, & obligationem soluendi censum in futurum ex decennali praestatione

ne uniformi formari, & induci. Et haec est verissima resolutio, quam sequuntur omnes in dict. l. cum de in rem verso. ff. de usuris, ubi Bart. in 14. versic. *Sed si non soluisse simpliciter*, Fulgos. numer. 9. Floria. 11. Salicet. 4. & 11. & in l. si certis annis. numer. 7. C. de pactis, ubi l. ass. num. 7. Bald. in l. cum falsa. num. 5. C. de iuris & facti ignorantia, & in l. si certis annis. num. 6. Decius. nu. 2. l. ass. 7. Iacob. 12. Curt. Junior. 12. Butrius in c. peruenit 15. de censu; Paul. Castr. consil. 5. lib. 2. Panorm. consil. 6. num. 3. lib. 2. Alexand. consil. 123. num. 2. lib. 1. Felin. in c. cum causam ad med. de rescriptis. Aym. Crauet. consil. 226. numer. 22. Balb. de praescript. 3. part. tertiae partis principalis quaest. 10. num. 22. cum praecedentibus. Molinaus in consuetud. Paris. §. 7. numer. 9. Rub. consil. 13. num. 7. Ruyn. consil. 61. num. 11. & consil. 75. num. 6. lib. 3. Gozadin. consil. 4. num. 28. Couarr. in reg. possessor. 2. part. §. 4. num. 2. Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 101. num. 3. cum alijs volum. 1. Menchaca lib. 2. controuerf. illust. cap. 56. numer. 16. Iacob. Menoch. qui elegantissimè id prosequitur in tract. de praesumpt. lib. 3. praesumpt. 131. num. 59. cum alijs, & referens Iacob. Benench. de annua praest. & alios, aduertit Felician. de censib. libr. 2. capit. 5. num. 24. versic. *Igitur constitutio*.

3 Quae receptissima sententia ab omnibus deducitur ex text. in d. l. cum de in rem verso de usuris, quam ab aliquibus impugnationibus liberat Ioannes Gutierrez in d. l. nemo potest. num. 199. & melius, atque elegantius Iacob. Menoch. d. praesumpt. 131. nu. 59. versic. *Et haec quidem*, ubi reprobat Angeli intellectum, & alium subtilem Duarenii in commentar. de usuris cap. 3. resoluens ibi praecisse requiri annuas praestationes uniformes causatas, ex quibus cum temporis cursu decem annorum deducitur praesumptio tituli solennis stipulationis, ex quo infuturum formatur obligatio: & statim ipse numer. 60. post Salicet. in dict. l. cum de in rem verso. numer. 4. considerat pro ratione dicendi eiusdem legis, quod in ea sequentia concurrunt. Primum, causa soluendi; quia nemo praesumitur iactare suum. Secundum, finis soluendi; quia solutio decennalis facta fuit ad liberationem inducendam, & illam supponit. Tertium, materia & causa; quia cum annua praestationes solutae sint ut debita, praesupponitur materia, & causa debiti. Quartum forma; nam reiteratio frequens soluendi pensionem annuam uniformem inducit formam soluendi in futurum, atque recognitionem solutionis: & ob id soluens contrauenire non debet. Quibus concurrunt

rentibus, ut verè concurrunt in d. l. cum de in rem verso, mirum non est, si praecedentes annuae praestationes uniformes, & causatae, inducant infuturum obligationem soluendi censum. Quam sententiam sic dare deducta probat etiam text. in l. litibus in princip. de agricol. & censit. lib. 11. ibi: *Eorundem dicimus, qui non ex longo prolixoque tempore vel ex longiqua, & inueterata redditum subiectione sufficientem habent cautelam*. Facit etiam text. in cap. peruenit de censib. ibi: *Opportet quippe, ut omnis census ad quid, & quando persolui debeat, perspiciatur*: qui quidem text. ad nostram resolutionem notandus, & vnicus est, utrumque enim complectitur, & quod census ex solo temporis cursu non inducitur, & quod causa soluendi interuenire debeat. Primum, dum Gregorius dicit: *Quod census ignorantia neque diuinis, neque humanis legibus inuenitur*. Verba enim, *Census ignorantia*, verificantur in censu, cuius causa ignoratur, ut aduertit gloss. ibid. verb. *Census ignorantia*, quam omnes ibi sequuntur: quem censum neque diuinis, neque humanis legibus inueniri probat Gregorius ex sola ratione ductus, quod tempus solum non inducit, neque format obligationem: & statim causam requirit, dum dicit: *Opportet quippe, ut omnis census ad quid, & quando persolui debeat, perspiciatur*: verba enim, *Ad quid, & quando*, causam inductionis, atque solutionis census respiciunt. Quod etiam probat text. in l. 2. tit. 22. part. 1. ubi text. in d. c. peruenit.

4 Quae verissima resolutio iterum suadet ex eo, quod qui praetendit ex annua uniformi decennali praestatione censum infuturum sibi deberi, negari non potest, quin fundetur in praesumptione tituli censuali praecedentis, cum ex causa censuali praestationes factae fuisse praesupponat: ergo titulum calificarum, & causam annexam, cuius concomitantia titulus iustificatur, allegare, & probare debet, tamen ex his, quae de probatione cuiuscunque qualitatis tradiderunt passim scribentes, maxime Aymon consil. 80. num. 17. Tiraquell. de retract. lignag. in fin. num. 98. cum alijs, quam ex eo, quod si specificè id non constaret, praesumendum non est, cum ex alia causa, quam censuali, possint fieri praestationes, & nullus humanorum actus quidquam probet, nisi quatenus de necessitate à causa inferatur. Inequales. C. de probation. l. ad probationem. C. locati, cum vulgatis: ergo causa censuali alleganda & probanda est, tanquam formalis praestationis census, & sublata causa corrue-ret obligatio. l. nam origo. ff. quod vi, aut da, cum vulgat. Ita nominatim resoluit Bart. in

d. l. cum de in rem verso. numer. 1. dum dicit, quod usus praestationis annuae non producit effectum, nisi in eo tantum, quod necessariò ex illo inferatur. l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de itinere, actuque priuato, & bene resoluit Menoch. in tract. de recuper. possess. remed. 5. num. 64. Quam considerationem, licet Bart. neque Menoch. referat, adducit Felician. d. lib. 2. de censib. cap. 5. nu. 24. versic. *Igitur constitutio*. Rursus, si certissimum est, ex his, quae supra diximus, quod ex solo temporis cursu census non formatur: ergo ad eius creationem titulus saltem praesumptus, & causa creationis accedere debet.

5 Quae quidem omnia de vera cause concomitantia intelligenda sunt, ut vera & specialis causa allegetur, non verò solus titulus, dicendo generaliter, quod ex causa census sibi debetur: quia cum census contineat plurimas species, de quibus diximus in cap. 2. huius operis, non diceretur causa specialis, sed generalis, & vaga, quae non sufficeret, imò diceretur eo casu census ignorantia, de quo supra diximus: quia ratione specialis alleganda, & probanda est, ex Ant. de Butr. nu. 20. in c. peruenit de censib. Guid. Pap. quaest. 408. dicens quod licet in actionibus realibus, sufficiat allegare causam propinquam, puta dominiū, in personalibus tamen causa remota alleganda & probanda est, scilicet contractus specialis. Ex quo insurgit obligatio: gloss. in l. 2. §. circa ff. de doli except. & in c. seruitium. 18. quaest. 2. & nominatim, quod causa remota, ex qua debetur & praestatur census, exprimenda, & probanda sit, probat Cynus in d. l. si certis annis. num. 12. C. de pactis, ubi Salicet. quaest. 1. Alexand. consil. 113. numer. 1. lib. 1. Balb. de praescript. 1. p. tertiae partis principalis, quaest. 10. num. 22.

6 Imò non solum probanda est causa immediata, & specifica, sed etiam probari debet, quod ex ea annuae praestationes factae fuerint alias in specie non concluderet. Quod in specie tenuerunt Carol. Ruyn. consil. 61. numer. 11. consil. 75. num. 9. lib. 1. Aym. in tract. de antiquit. tempor. 2. p. 4. p. princip. numer. 55. sequitur Balb. ubi supr. ubi cum Saliceto aduertit, hanc fore difficilem probationem. Idem resoluit Menoch. 1. part. praesumpt. lib. 3. praesumpt. 131. numer. 33. Mascard. concl. 279. n. 18.

7 Ex quo reprobantur Salicet. & Alexand. dicta l. cum de in rem verso, existimantes causam accipiendam esse pro titulo, quos merito reprobat Roderic. libr. 1. de annuis reddit. q. 15. num. 3. cum alijs. & ex supra dictis vgentius reprobantur.

Venit

- 8 Venit etiam ex his intelligenda alia recepta, & communis sententia dicentium, quod per canonis præstationem inducitur probatio subiectionis, de qua per Bart. in d. l. cum de in rem verso, & in l. litibus. numer. 2. C. de agricol. & censit. libr. 11. & per Iul. Clar. in §. feudum. quæst. 29. per Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 258. *Canone præstationem*, ut procedat, quando canonis præstatio fuit causata & uniformis: fin verò simplex, & in solo temporis cursu fundata, nullam recognitionem importabit.
- 9 Ex qua resolutione deducitur veritas alterius communis, & veræ resolutionis dicentium sufficere cursum triginta annorum ad inducendam obligationem solvendi censum in futurum. Quæ resolutione post Carolū Molinæū, Couarr. & Foller. tradit Felic. d. lib. 2. c. 5. numer. 24. versic. *Quod si præstationes*, & ultra Felician. eam sententiam probat specul. in tit. de restit. Spoltator. §. nunc dicamus, Guid. Pap. quæst. 407. Balb. in l. solent. §. fin. in fin. ff. de offi. pro consil. Roman. in l. qui in aliena. ff. de acquirend. hæred. Barbac. consil. 8. numer. 25. volum. 1. Anton. de Butr. in cap. peruenit. de censib. Alexand. consil. 5. volum. 5. Bened. in capit. Raynuntius verb. *Ex uxorem nomine Adalafiam*. numer. 101. & magis in specie Alexand. consil. 124. libr. 4. Quorum sententia, vel est intelligenda quando titulus allegatur & probatur, vel quando allegatus præsumitur ex triginta annorum cursu, & annuæ præstationes uniformes, & causatæ sunt: quia si simplices sint in solo temporis cursu fundatæ non sufficeret triginta annorum tempus ad inducendam obligationem in futurum, cum si tempus non est causa, sed concomitantia causa inducendæ obligationis, non accedente causa distinguendum non erit inter ordinarium, & triginta annorum: quia licet solennitas per id triginta annorum tempus præsumatur, titulus tamen & causa, hoc est, substantia ipsa obligationis non præsumitur, ut latissime explicando text. in l. sciendum. ff. de verbor. tradit Menoch. lib. 3. de præsumpt. præsumpt. 132. per totam, & consequenter obligationis substantia per id tempus induci non poterit absque vlla causæ concomitantia, ut supra dictum est, & hoc modo sunt intelligenda quæ tradit Mascard. de probat. conclus. 279. *Censum probare*. numer. 2. & 8. dicens, quod quævis de iure canonico quadraginta annorum tempus requiratur ad probandum censum, hoc non procedit in rebus priuatorum, sed Ecclesiarum tantum, sentiens, quod in priuatorum rebus sufficiunt triginta anni. Cuius sententia sic est accipienda, ut non solum tempus triginta

annorum non sufficiat sine causæ concomitantia, sed quod causa accedere debeat evidenter probata, vel saltem allegata, & præsumpta ex temporis cursu triginta annorum, secundum ea, quæ suprà dicta sunt.

- 10 Deducitur etiam interpretatio ad aliam receptam sententiam dicentium, quod sicut de iure civili decem annorum cursus cum causa inducit obligationem in futurum, ita de iure canonico in rebus Ecclesiæ necessarium sit quadraginta annorum tempus ad eam inducendam. Quam latissime resolvit Ioseph Mascard. in d. conclus. 279. *Censum probare*, per totam, maxime numer. 9. & 10. & antea scripserat conclus. 101. numer. 1. ut eius resolutio intelligenda sit accedente causa, quæ præstationes annuas uniformes causatas efficiat, secundum ea, quæ suprà dicta sunt. Ex quo datur novus & verus intellectus ad text. in l. 12. tit. 22. p. 1. ibi. *Que ha quarenta años passados*; qui textus facit mentionem de tempore quadraginta annorum, & non de causa, intelligendum est non de præscriptione quadraginta annorum, quæ causam requirit, ut dictum est, sed de præscriptione immemoriali; quæ cum causam omnem legitimam præsupponat, nullam requirit specialem probari: & hic intellectus aperte deducitur ex ea l. dum dicit: *Tanto tiempo que no se acuerda dello quando fuesse puesto o quando se lo dieron primeramente*; ubi Gregor. in verb. *Que ha quarenta años*, intelligit ut non referatur ad præscriptionem, sed ad testes, qui in probatione immemorialis debent deponere de visu quadraginta annorum ut & nos latè scripsimus in l. 41. Tauri: ergo etiam in rebus Ecclesiæ necessarie sunt annuæ præstationes causatæ cum tempore quadraginta annorum.

- 11 Et cum contra Ecclesiam præscriptio ordinaria sit, quæ annorum quadraginta tempore formatur, mirandum est de doctissimo Menochio, qui lib. 3. de præsumpt. præsumpt. 131. numer. 61. vsque ad 67. circa explicationem text. in d. l. cum de in rem verso, existimavit legem illam locum habere aduersus Ecclesiā quoad testamenta temporales, ut si Ecclesia, prælatusve per decennium aliquid præstitissent, ex eo tempore ordinario præsumatur titulus verus, & quod Ecclesia in posterum obligata sit ad eandem præstationem annuam exoluendam. Refert Menochius, Salicetum, Alexand. Riminald. Iass. & Aleiat. dicentes, quod Ecclesia quoad res temporales videtur iure communi, ex glossa in capit. peruenit de censib. cuius Menochij resolutio etiam de iure civili vera non est, ut quia eo iure contra Ecclesias necessaria sit præscriptio ordinaria quadra-

quadraginta annorum, autem. quas actiones C. de sacrosanct. Eccles. ubi in omnibus casibus, in quibus contra priuatum datur ordinaria præscriptio, contra Ecclesiam competit quadraginta annorum, ut probant verba ibi: *Hac si loco religioso competant, quadraginta annis excluduntur*. Ex quo reperio, quod ipse Menoch. in d. lib. 3. præsumpt. præsumpt. 108. explicans quando præsumatur emphyteota possidisse. numer. 3. cum alijs, & reprobatis Salicet. in d. l. cum de in rem verso, cum Anchoran. Angel. & Paris. resoluit, quod in emphyteosi Ecclesiæ præsumenda necessariò est præscriptio quadraginta annorum, sentiens, quod cetera omnia, quæ ibidem tradit, intelligenda sunt in rebus priuatorum: idè rectè dicit poterit, quod eius sententia in dict. præsumpt. 131. n. 61. cum alijs, tenenda non est contra Ecclesiam, & eius bona.

- 12 Similiter ex vero intellectu d. l. cum de in rem verso rejicitur opinio Paul. Castren. consil. 51. prope medium lib. 2. dicentis, satis esse si probetur solutio primi, & extremi anni, ut præsumatur solutio cæterarum decem annorum, qui inter medio tempore fuerunt: & ex eo conuincitur, quia si probatis extremis tribus media præsumerentur, plurima privilegia concurrerent contra l. 1. C. de dotis promiss. Vnde Paulus reprobatur Tiraquell. de præscript. rubric. 1. gloss. 5. nu. 5. versic. *Illud tamen* Menchac. controuers. illust. c. 58. numer. 11. Mascard. de probat. conclus. 101. numer. 6. vsque ad numer. 8. & Felician. d. lib. 2. de censib. caput. 5. prope fin. Quorum sententiam confirmat nominatim ea consideratio, quod præsumptio dicta. cum de in rem verso procedit, & admittitur, quando singulis annis facta fuit uniformis præstatio, ut omnes securè tenent: & inde resoluit post Cyn. Dec. & alios Menoch. in d. præsumpt. 131. numer. 84. & 85. quod vna sola præstatio pensiones semel tantum facta pro omnibus pensionibus decem annorum nullo casu sufficeret, cum plures sint formaliter necessaria: & iterum aduertit ipse Menoch. ante numer. 12. & 13. & statim. numer. 59. versic. *Et hæc quidem recepta sententia*, & post Cyn. Bald. Paris. & Foller. Mascard. de probat. conclus. 179. *Censum*, numer. fin. si enim præstatio decem annorum debet esse continua, & uniformis: quæ ratione ex prima, & vltima solutione continuum & uniforme factum induci possit, ignoro.

- 13 Ea tamen iuris præsumptio fortissima, quæ ex suprà dictis omnibus confirmatam reliquimus, ut scilicet census probetur, & in futurum quis ad eius solutionem obligatus existat, quando per decennium continuè soluit per

sionem uniformem, & causatam, intelligenda est, ut quamvis ex allegatione tituli & causæ eum temporis cursum decem annorum ea præsumptio inducatur, sit tamen titulus allegandus & causa, ex qua præstationes factas fuisse prætenditur, euidenter probanda, ut omnes huius nostræ resolutionis sequaces, quos suprà retulimus, nominatim probant, & alij, quos refert & sequitur Felician. in d. lib. 2. c. 5. numer. 24. versic. *igitur constituo*, & melius Jacob. Menoch. in d. præsumpt. 131. numer. 72. & 73. imò & ea præsumptio, atque probatio causæ præstationis reciperet aliam probationem in contrarium, ex Cyn. in dict. l. si certis annis, ubi Iass. Alexand. & fere omnes, atque Couarr. in d. §. 4. numer. 3. ab eadem conclus. Menchac. in d. lib. 2. controuers. illust. ca. 56. numer. 16. & 58. & numer. 14. Mascard. in dict. conclus. 279. numer. 19. & suprà numer. 20. & melius omnibus Jacob. Menoch. in d. præsumpt. 131. numer. 74. & 75. ubi in fine infert ad declarationem regulæ Chancellariæ de triennali possessore, ut quamvis pro eo præsumatur, quod iuste possidet, admittatur tamen probatio in contrarium: & post Bald. Alexand. & alios existimat esse probationem in contrarium Mascard. d. conclus. 279. numer. 16. & 17. quando soluens pensionem annuam, licet uniformem protestatus fuerit eam non soluere ex causa census, neque in futurum obligatus existat. Cuius resolutio periculosa mihi videtur, cum protestatio contra sequentem actum contrarium solutionis nihil efficiat, ut vulgaria iura probant: in d. enim l. cum de in rem verso consideratur continuatio solutionis, pensionis; allegatio tituli & causæ, probatio, vnde contra hæc omnia nihil, aut parum importet protestatio soluentis. Ex quibus omnibus euidenter iam constat materia. d. l. cum de in rem verso; & quod ad inducendam obligationem solvendi censum in futurum necessariae sunt annuæ præstationes uniformes, & causatæ eum tempore ordinario decem annorum, vel immemoriabilis absque titulo & causa.

- 14 In omnibus tamen casibus, in quibus titulus præsumitur ex cursu decennij, debet accedere iuramentum ex parte præscribentis, de quo latè per Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 1377. numer. 122. cum alijs sol. mihi 290. Andr. Tiraquel. de præscript. gloss. 8. numer. 1. fol. 561. fin. verò igitur de censu formando & inducendo ex consuetudine soluendi pensionem uniformem, allegato titulo, alijs inualidis, quando, & quomodo possit induci, videndum erit in cap. sequentii.

(.)

DE CENSU EX CON-
suetudine soluendi virtute tituli in
ualidi infuturum inducendo, circa
intellectum. l. si certis annis.

C. de pact. & l. i. C. de fidei-
commis. Ca-
put, VII.

SUMMARIVM.

Census quando inducatur consuetudine soluendi
virtute tituli inualidi. si inualidus est, fa-
uore tantum soluendi. numer. 1. & 2. & an
hoc procedat in censu testamentario. numer.
3.

Titulus allegatur ad inducendam obligationem
soluendi infuturum ex decenniali solutione, si
inualidus sit, odio recipientis, an census indu-
catur. n. 4.

Titulus, qui allegatur ad inducendam obligatio-
nem soluendi infuturum ex decenniali presta-
tione, si inualidus sit, autoritate iuris publici
propter solennitatis defectum, ut in causa te-
stamenti, vel alia simili, an inducatur census,
habetur, & eleganter n. 5. & 6.

Census, vel annua prestationes, quae per decennium
prestatur virtute alicuius tituli inualidi
an, & quando sufficiant ad inducendam obliga-
tionem soluendi infuturum, & intellectus ad
l. si certis annis. C. de pactis, & ad l. i. C. de
fidei commissis numer. 7. & 8. usque ad fi-
nem.

Actus voluntarij, & spontanei non inducunt ne-
cessitatem, neque extenduntur ultra volunta-
tem agentium. n. 9.

Tempus siue non est modus inducenda obligationis,
ita neque inualida confirmatio, quamvis pos-
set esse modus probanda obligationis efficaci
allegata, & intellectus ad l. si certis annis. nu-
mer. 10.

Annua prestatio facta animo se liberandi quan-
do inducat liberationem, & intellectus ad l.
si certis annis. n. 11.

Prestatio annua limitata ex unica causa, vel ra-
tione unius debiti, an aliquid operetur, vel in-
ducatur extra eam causam, vel debitum, & intel-
lectus ad l. si certis annis. n. 12.

Titulus visiosus si allegatur cum annuis presta-
tionibus, an inducere possit infuturum obli-
gationem soluendi, & intellectus ad l. si cer-
tis annis. numer. 13. & quid si cum titulo visio-
so allegetur immemoralis. numer. 14. 15. &
16.

N capite precedenti scripsimus
censum infuturum soluendum
formari ex consuetudine solu-
di vniformem pensionem, alle-
gando titulum validum preces-
sisse, & probando eum praesumptiue ex an-
nuis prestationibus vniformiter factis per de-
cennium, circa intellectum l. cum de in rem
verso. ff. de vsuris: vnde in praesenti agendum
est de censu inducendo, & formando ex con-
suetudine soluendi pensionem vniformem,
allegato aliis inualido: & in hac specie sequo-
tes casus considerandi, ac dicendi sunt.

Primus, quando titulus, qui allegatur, inua-
lidus est, fauore tantum soluendi censum, ut
quia ipse valebat solutionem recusare, neque
virtute alterius tituli compelli ad prestatio-
nem poterat: quo casu si per decennium con-
tinuum soluit vniformem pensionem, per
subsequentes prestationes conualidabit titu-
lum inualidum, qui non ex alio capite inuali-
dus erat, quam ob eius soluendi fauorem.
Hac est Bartholi resolutio in l. cum de in re
verso. num. 2. ff. de vsuris, vbi, postquam egit
de intellectu l. i. C. de fidei commissis. & l. si cer-
tis annis. C. de pactis, quae inter se pugnant vi-
dentur, ad earum conciliationem, atque ma-
teriae resolutionem quandam elegantem di-
stinctionem his verbis designat. Quandoque ti-
tulus est inualidus fauore praestantis, & tunc titu-
lus inualidus confirmatur per sequentem prestatio-
nem, ut in authent. sed cum testator ad l. Falcid.
l. 2. C. si maior factus ratum habuerit. l. filio prete-
rito. ff. de in iure iur. l. penult. in fin. & l. fin.
de inoffic. testam. Et cum hoc residet Bart. cu-
sus resolutionem confirmat ibi Florian. num.
9. & eleganter Iacob. Menoch. in tractat. de
praesumptionibus praesumpt. 131. num. 1. & 2.
& ex eo confirmatur, quia approbatio cuius-
cunque actus facto approbantis deduci cer-
tum est, ut respondit Socin. consil. 194. lib. 4.
Alex. consil. 101. versic. Et hoc clarius. lib. 6.

Ea tamen Bart. resolutio, quam intrepidè
sequitur doctissimus Menoc. sustineri posse
non videtur, ex eo quod quando expresse al-
legatur titulus inualidus, impossibile est,
quod praesumptio tituli validi, quae nascitur
ex decenniali prestatione, formetur, neque
inducatur, cum veritas inualiditatis tituli al-
legati excludat praesumptionem nascituram in
contrariu: & inde praesumptio, quae alias ex de-
cenniali prestatione nascitur, induci non possit.
Ita in simili casu respondit Bellamera cōl. 10.
Factum tale est, sub numer. 29. & latissimè id
prosequitur Ioseph. Mascard. in tract. de
proba.

probationib. concl. 1377. vbi postquam in
principio designauit regulam illam, quod ti-
tulus praesumatur ex diuturnitate temporis,
eam limitat n. 63. quando expresse produci-
tur, vel allegatur titulus inualidus, & latissi-
mè id comprobat usque ad n. 82. malè ergo
Bart. Flor. & Menoch. eam resolutionem tra-
diderunt, nisi eos intelligas, quando quis cen-
suarius, nempe sciens titulum inualidum esse,
adhuc soluit censum: quia eo casu videtur ap-
probasse titulum inualidum, & ex eius con-
sensu, atque scientia, censum soluisse, quasi fa-
uori suo renuntiaret. Quem intellectum de-
duco ex eodem Bart. in d. l. cum de in rem ver-
so. n. 1. ff. de vsuris in 1. dist. dum dicit. Quod in-
telligit, si ille praestans est talis conditionis, quod
possit renuntiare fauori suo, aliis secus, argum. l.
doli mali exceptio. ff. de nouationibus. Cuius
Bart. satisfactionem post Florian. in d. l. cum
de in rem verso. n. 9. confirmat Menoch. in d.
praesumpt. 131. num. 2. & declarat Aymon in
tract. de antiquit. 4. p. sect. Incipit, Materia
ista. n. 15. vers. Hanc tamen. 12. q. & post Gabr.
sic intelligit Ioseph. Mascard. in d. cōcl. 1377.
n. 83. & 84.

Ea tamen Bart. resolutio sic accepta & in-
tellecta adaptari potest ad censum testamen-
tarium, vel ad alium personalem ex sola vo-
luntate promittentis creatum & institutum, cu-
ius iustitia notissima est, ut diximus in capiti-
bus precedentibus de censu testamentario, in
quibus censibus cum nulla sit forma creatio-
nis inuiolabiliter obseruanda, neque requisita,
quae in censibus emptitijs necessaria sunt, for-
maliter debeant interuenire, sed tota ipsorum
censuum substantia à voluntate, atque disposi-
tione promittentis eos pendeat, & consequen-
ter publicam utilitatē, atque solennitatē prin-
cipaliter non respiciat, atque inde debitores eo-
rum censuum renuntiando fauori suo, titulum
inualidum praestando pensionem confirmare
possint, mirum non est, si per subsequentes
prestationes vniformes titulus inualidus alle-
gatus confirmetur: sin verò census, qui prae-
tenditur deberi, atque ex annuis prestationi-
bus formatur, & titulus inualidus allegatus,
quem ex eisdem annuis prestationibus con-
firmatum dicit, emptitijs sit, ea Bart. & Me-
noch. resolutio non procederet, neque perse-
quentes prestationes titulus inualidus allega-
tus validabitur: quia cum in eius census em-
pitij creatione plurima formalia interuenire
debeant, pretium nempe integrum, & traditio
vera eius, ut sic detur fors, vnde vsura iusta
proueniat, sequentes prestationes titulum in-
ualidum allegatum non confirmabunt, cum
neque censuarius tacite, scilicet praestando pen-

sionem, neque expresse fauori suo eo casu re-
nuntiare possit, ut quia fauori publico potius
eo casu renuntiare videatur, qui versatur in
iustificatione creationis, similis census, ut sci-
licet vsurarius non sit, neque iniustus, sed ab om-
ni labe vsurae alienus, cui fauori, atque solemni-
tati publicae renuntiare non potest, ut infra in
sequentibus casibus dicendum erit. Et hoc in
effectu resoluit Bart. Flor. & Menoch. supra
relati, dum limitant confirmationem tituli in-
ualidi, quando inualidus est, fauore tantum pre-
stantis, non tamen fauore publico; quod in ef-
fectu idem est: ac si dicerent, quod in censu
emptitio, in quo publica solennitas, atque fa-
uor & ius versatur, eorum sententia non pro-
cedit.

Secundus casus considerari potest, quan-
do titulus, qui allegatur inualidus est, non ta-
men fauore praestantis, sed odio tantum reci-
pientis censum: & in hac specie resoluit Bart.
in d. l. cum de in rem verso. n. 1. quod etiam eo
casu titulus inualidus confirmatur persequen-
tes prestationes, ibi: Quandoque procedit titulus
inualidus & in habilis, odio eius, cui praestatur
& tunc idem, quia titulus in habilis confirmatur
persequentem prestationem, ut in l. cum fidem. C.
de non numerata pecunia, & supra ad Macedonia
num. l. sed iusta. 9. fin. cum l. sequenti. Cuius
Bart. resolutionem sequitur Florian. ibid. d.
n. 9. Curt. lun. in l. si certis annis. n. 18. C. de
pactis, & melius Iacob. Menoch. in d. prae-
sumpt. 131. n. 3. & 4. Quod quidem existimat
Fulgos. (quae sequitur Curt. lun. in d. l. si cer-
tis annis. n. 18.) contingere, ex eo quod per
subsequentes prestationes, & solutiones pre-
sumit. l. praecedisse pecuniae numerationem,
ut post Socin. Sen. in consil. 143. n. 18. lib. 1. ad-
uertit Menoch. d. n. 3. vbi n. 4. post Bart. &
Flor. intelligit verum, quando recipiens presta-
tionem talis est, quod possit iuri suo renuntia-
re, atque sibi praedjudicare, sicut in casu prece-
denti scripsimus: sed ea resolutio, quae in suo casu
verissima est, ad nostrum censum malè adapta-
tur: quia si titulus allegatus, qui ex sequenti-
bus prestationibus validari praetenditur, inua-
lidus sit, odio recipientis censum, census qui
dem sustineri, neque validari potest, cum res-
pectu recipientis eius requisita omnia ad eius crea-
tionem formaliter necessaria interuenire de-
beant, & nullam inualiditatem, neque iniusti-
tiam creatio ipsa & constitutio patiat, nisi
forte casus iste exemplificaretur in censu te-
stamentario, vel personali, de quibus egimus
in capitibus precedentibus, sicut praecedens ca-
sus exemplificatur: quia eo casu etiam si titulus
allegatus inualidus sit odio recipientis censum,
ut quia ex aliqua causa recipere cum non poterat

conualidabitur, & confirmabitur inualiditas per sequentes præstationes, vt Bart. Florian. & Menoch. resoluunt.

5 Tertius casus considerari potest, quando titulus præcedens, qui allegatur, inualidus est, auctoritate iuris publici propter solemnitatis defectum, & tamen in solitione census ex eo titulo prouenienti aliquis ex annuis præstationibus sequentibus conualidatum esse præ tendit, fauor publicus versatur: vt quia ex causa alimentorum, vel ex dispositione testamenti census debetur, & præstat: & eo casu dixerunt communiter Scribentes, quod titulus inualidus allegatus ex fauore publico validatur, & confirmatur, non solum per plures, sed per tres tantum annuas præstationes sequentes. Quam sententiam tradit Bart. in d.l. cum de in rem verso. n. 1. vlt. *Primo casu*, vbi Florian. n. 9. Pro qua sententia referunt textum quem dicunt esse expressum in l. 1. C. de fideicom. vbi fauore vltimæ voluntatis, & alimentorum in testamento inualido relictorum, ita triennialis præstatio titulum legati inualidum conualidat, vt in futurum heredes ad alimenta præstata teneatur. Quæ textus ita communiter intelligunt Ias. in l. si certis annis col. 1. vbi Dec. n. 7. Curt. iun. n. 15. Curt. sen. 6. Gozad. 5. & post Placidium Seyfeltum Alex. Platea, & Alios resoluunt Menoch. de præsumpt. d. præsumpt. 131. n. 5. & Ant. Padill. in d.l. 1. colum. 2. C. de fideicommiss. Menchac. controu. illustr. cap. 84. num. 42. is tamen intellectus ad textum d.l. 1. C. de fideicom. Licet communis & verus in se sit, non tamen literæ text. conuenit, cum in eius cõtextura nullum verbum reperitur, quod ad testamentum referri possit, imò potius constet, dispositionem extra testamentum fuisse factam, dū dicit text. *Si probaueris Demetrium petijisse*, iunctis verbis sequentibus, ibi: *Eamque secutus voluntatem filij sui permixtum tempus, id est, non minus in tali causa triennium præstijisse*. Quæ verba ex petitione Demetrii filij matrem præstitisse alimenta, & vestuaria euidenter probant: ergo non ex legato testamenti, cū filius testando non peteret à matre, sed iuberet; & denique cum in eo textu nulla fiat mentio delegato, non est, cur ad dispositionem testamentariam eum referamus.

6 Vnde Philipp. Dec. in l. si certis annis. n. 22. vlt. *Primo ultra*, considerat ingeniose, quod in l. 1. C. de fideicommiss. alimenta promissa erant menstrua, id est, singulis mensibus præstanda, & quod ideo præstita fuerunt triginta sex vicibus, & vestuaria annuum triplici anno continuo: quæ ratio mirum non est, si ex tot, tantisque alimentorum præstationibus vniuersis inducatur in futurum obligatio

soluendi. Cuius intellectus probatur ex eod. text. ibi: *Alimenta mensura, & vestuaria annuum præstaret*; quem intellectum ponderat etiam Menoch. supra n. 5. reprobans intellectum eiusdem Philip. Dec. dicentis, quod licet in d.l. 1. Legatum alimentorum non erat relictum in minus solemnibus testamento, erat tamen incertum, & quod ideo ex annuis præstationibus sequentibus certificatur: qui intellectus Philippi Decij fuit Curtij senioris, vt refert Curt. iun. in d.l. si certis annis. n. 4. & eum reprobant Menoch. dicens, quod si incertum fuisset legatum, ex vnica præstatione efficere certum, cum vnus actus declararet voluntatem, ex l. Paul. ff. rem ratam haberi. Ego tamen existimo, omisis interpretationibus Acurf. in d.l. si certis annis, quod ex eo verisimile procedit, quia præter fauorem alimentorum plures præstationes vniuersas secutæ fuerunt, vt sic intellectus communis, & alius Philippi Decij simul procedant: eam tamē resolutionem octo modis declarat & intelligit Menoch. in d. præsumpt. 131. ex n. 6. vsque ad num. 20. Quæ omnes, licet ad intellectum & interpretationem d.l. 1. C. de fideicom. proficiant, ad nostrum casum emptitium non bene adaptantur, neque in eo procedere possunt, sed in censu tantum testamentario, vel ad alimenta relicta: quia in censu emptitio, in cuius creatione versatur fauor publicus, totque requirita formalia necessaria sunt, titulus inualidus ex præstationibus sequentibus confirmari non potest, secundum ea, quæ in casibus præcedentibus dicta sunt, & in sequentibus dicenda erunt; ex quibus veritas clarius constabit.

7 Quartus casus, & ad nostram census materiam conducibilis considerandus est, quando quis allegat titulum creationis census minus solemnem, vel inualidum, & eum conualidare præ tendit ex annuis præstationibus sequentibus: in qua dubitatione nominatim loquitur, & præcedit text. in l. si certis annis. C. de pactis, vbi sequentes præstationes non confirmant titulum inualidum præcedentem. Quem text. ponderat ad id Bart. in l. cum de in rem verso. n. 1. ff. de vsuris, ibi: *Aut fauor non versatur, & tunc nulla præstatione confirmatur, vt in l. si certis annis. C. de pactis*, resoluens, quod quod titulus est inualidus auctoritate iuris publici, & nullus versatur fauor, annuæ præstationes confirmare non possunt titulum inualidum allegatum, neque inducere in futurum obligationem soluendi pensionem, quem ibi sequitur Salicet. col. 1. Royn. consil. 156. num. 15. lib. 1. & plurimos referens Menchac. controu. illustr. cap. 84. n. 41. Quæ resolutio ad nostrum

nostrum censualem contractum proprie adaptatur: quia cum titulus inualidus creationis census auctoritate iuris publici inualidus sit, vt quia publicus fauor versetur in iustitia creationis eius, merito per annuas præstationes sequentes non conualidabitur. Sed hæc resolutio à d.l. si certis annis deducta crudelis, & dura videbatur; quia debitor soluendo sponte præstationes annuas principaliter agnoscit, & confirmat debitum: ergo virtualiter titulum inualidum conualidat, sicut in specie l. 1. C. de fideicom. vbi triennio confirmatur inualidus titulus allegatus, vel sicut in d.l. cum de in rem verso, vbi iuris præsumptione probatur titulus allegatus: & inde poterat inferri sic esse obseruandum in d. l. si certis annis: quare ad eum text. sequentes dantur intellectus.

8 Primus, quod text. ille ideo procedit, quia fuit allegatus titulus inefficax, hoc est, pactum nudum, quod de iure civili actionem non producit. Iuris gentium, §. igitur nuda. ff. de pactis. & quod ideo cum in ea causa fauor non versetur, sicut in l. 1. C. de fideicommiss. mirum non sit, si quamuis constet, quem multis annis soluisse pensionem, ad soluendam eam in futurum non remaneat obligatus; conciliantque text. illum cum l. cum de in rem verso dicentes, quod ibi allegatur titulus efficax stipulationis, ex quo agi poterat ad annuam præstationem in futurum soluendam: quæ quidem stipulatio cum excursu decem annorum soluendo pensionem vniuersam præsumatur, non est mirandum, quod titulo præsumptione iuris priuato obligatio exigendi censum formetur. Quem intellectum ad d.l. si certis annis, & conciliationem ad prædicta iura tradiderunt Bart. utrobique Salicet. dicens communem. n. 4. Ias. 6. Alex. 7. Decio. 12. Curt. iun. 18. Riminald. colum. pen. Curt. sen. num. 14. Ludou. Gozadin. numer. 7. in d. l. si certis annis. C. de pactis Bart. in l. tollent. §. 1. num. 4. ff. de offic. Proconsul. & legati, vbi Oroz. num. 13. dicit communem, & post alios Ioan. Gut. in l. nemo potest. num. 199. ff. delegat. 1. Menoch. d. præsumpt. 131. numer. 21. qui intellectus deducitur ex verbis d.l. si certis annis ibi: *Quod nudo pacto conuenerat, datum fuerit*. Quæ aperte præsupponunt pactum nudum ibi intervenisse, & in sequentibus verbis, *Nisi placitis stipulari intercessisset*: quæ similiter præsupponunt, stipulationem efficacem esse allegandam, vt contingit in d.l. cum de in rem verso. Ille tamē intellectus communiter patitur magna difficultatem, quia ex eo sequeretur cautela euidentis, & nimis præiudicialis, qua semper homines vterentur,

scilicet, quod quis nunquam allegaret titulum inefficacem & inualidum, sed potius validum & efficacem ad effectum, vt ex ipsius allegatione, cum temporis diuturnitate longissimus præsumatur. Cui considerationi non potuit satisfacere Decius ibi n. 12. Secundò, quauis in d.l. si certis annis allegaretur titulus efficax, vt donationis. l. si quis argentum. §. penult. C. de donat. adhuc procederet eius dispositio: quia licet constet, quem ex causa donationis multis annis soluisse, non teneretur soluere in futurum. l. operis. §. 1. ff. de operis libertorum: ergo non ex eo, quod titulus inualidus ibi allegatur, per annuas præstationes sequentes non confirmatur. Tertiò, licet pactum nudum, de quo ibi sit mentio, sit titulus inefficax de iure civili, multoties tamen producit actionem, vt traditur in c. 1. de pactis, & in l. pacta nouissima. C. eod. tit. & plures casus refert Ioan. Gratian. reg. 16. per totam, Ioa. Matien. in l. 2. tit. 16. lib. 5. nou. Reco. per totam: perquam l. videtur corrigi d.l. si certis annis, & quando pactum nudum geminatum est, actio nem producit, vt tradunt omnes in l. legem, & in l. si pacto, quo pœnam. C. de pactis: ergo quamuis in d.l. si certis annis pactum nudum interuenisset ex præstationibus per decennium, deliberata voluntas promittentis colligitur ex l. mulier. C. ad Velleianum, & pactum nudum vestiretur, atque consequenter intellectus communis videtur procedere non posse.

9 Vnde secundus intellectus ad d.l. si certis annis est, quem tradit Salicet. in d.l. cum de in rem verso. num. 4. dicens, quod cum ibi semel per pluries quis præstiterit ex sola sua voluntate, ac sponte ad id, quod de iuris rigore compelli non poterat, actus illi voluntarij & spontanei necessitatem non debent importare, cum similes humanorum actuum voluntarij & spontanei non extendantur ultra voluntatem agentium, neque quidquam operentur, nisi illud tantum, quod ab eis de necessitate infertur. l. 1. §. si quis hoc interdico, vbi Bart. in fin. ff. de itinere, actuque priuato. Menoch. de recuper. remed. §. numer. 64. quem intellectum, suppresso nomine Saliceti sibi vendicauit Curt. iun. in d.l. si certis annis numer. 2. sed hic intellectus rejicitur ex eo, quod regula, quod actus voluntarius non concludit, nisi quatenus de necessitate infertur, procedit in actibus omnino spontaneis, ac voluntarijs, & vbi nulla civilis, neque naturalis obligatio concurrat, ex qua possit agens compelli. l. Lucius. §. testator de legat. 2. l. tutor. C. de negot. gest. l. voluntarij. C. de excusat. tutor.

l. i. C. de his, qui sponte munera publica subeunt, lib. 10. at verò in d. l. si certis annis naturalis obligatio interuenit: ergo præstationes sequentes ad eius obligationem sufficiunt. l. fin. C. ad l. Falcid. Vnde eum intellectum Saliceti, & Curtij iunioris improbavit Ioa. Corri. lib. 3. Miscellan. iuris. cap. 15. num. 7. Rursus Salicetus nihil noui adducit, sed in effectu priorem intellectum communem cõprobat: quia dum dicit, quòd actus præstationum, de quibus in d. l. si certis annis, non inducunt necessitatem, idem est, ac si diceret, quòd quia pactum nudum interuenit necessitate iuris, soluens infuturum cõpelli non potest; vt cõmunis intellectus præsupponit.

10 Vnde tertius intellectus ad text. in d. l. si certis annis traditur à Paul. Castr. & Iass. ibi dicentibus, quòd sicut tempus non est modus inducendæ obligationis. l. obligationum fere. §. placet. ff. de act. & oblig. ita neque inuálidæ confirmandæ ex d. l. si certis annis, quamuis possit esse modus probandæ obligationis efficacis allegata, ex d. l. cum de in rem verso. ff. de vsuris. Qui quidem intellectus sustineri non potest; quia præsupponit in d. l. si certis annis solum tempus cõsiderari posse ad confirmandam obligationem, quòd falsum est, cum interuenerit pactum nudum, vt ex d. l. constat, simulque dantur annuæ præstationes. Ex quibus dubitatur, an confirmatio præcedentis tituli inuálidi sequatur: neque in d. l. si certis annis dubitari poterat, an ex solo temporis cursu obligatio soluendi pensionem infuturum induceretur, cum ex regula, quam omnes d. ducunt ex l. obligationum fere. §. placet, illud antea constitutum erat: qua ratione eum intellectum improbauit Corras. lib. 3. Miscellan. cap. 15. num. 5. Et mirandum est de Paulo Castr. aliàs diligentissimo, qui contra verba, & mentem d. l. si certis annis eum intellectum considera- uir.

11 Quartus intellectus ad l. si certis annis traditur à Bald. Alber. & Castelio. ibidem dicentibus, quòd temporalis illa præstatio, de qua in l. si certis annis facta fuit à debitore ad effectum se liberandi ab obligatione naturali, qua se legatario astrictus erat: vnde soluendo singulis annis non debet obligationem reuocare, vt infuturum eam inducat, ne productum a l. vnum effectum, & finem, liberationis nempe, contrarium effectum, hoc est, obligationem infuturum producant. l. legata inutiliter. ff. delegat. l. in numerationibus. ff. de solut. & ne actus agentium quidquam operentur contra. l. præter eorum intentionem. l. non omnes. ff. si cert. petatur.

Sed hic intellectus apertè diuinãtorius est; quia non solum ex eo textu deduci non potest, quòd præstationes factæ sint à debitore ad se liberandum, sed potiùs euidenter constat factas fuisse in vim pacti antecedentis: quòd quidem pactum saltem naturaliter, etiã infuturum obligabat; si enim pacto nudo quis promisit dare singulis annis quo modo, quaque ratione ex eo pacto deduci potest, quòd dedit ad se liberandum, & non ad infuturum se obligandum? cum in consequentiam dandi si titulus, aut causa legitima fuisset, non solum soluens se non liberaret, sed infuturum obligaretur, ex l. i. C. de fideicom. mis. ex l. cum de in rem verso. ff. de vsuris: negari tamen non potest, quòd hic intellectus ingeniosus sit, licet ex text. non colligatur: quia qui tenetur vinculo naturali soluere singulis annis, soluendo videtur agere ad se liberandum, & non ad inducendam de nouo obligationem, seu veterem infuturum confirmandam, nisi dicas, quòd cum pacto nudo ibi deberetur, deberi non dicitur; idèò soluendo non se liberat, sed confirmat titulum inefficacem; & quia etiam is titulus inefficax est, auctoritate publica confirmari non potest, vt supra diximus. Rursus intellectus Castelio: rejicitur ex l. fin. & authent. sed cum testator. C. ad l. Falcid. ubi hæres, qui falcidia uti poterat, soluerat integrum legatum, vt se liberaret naturali obligatione, qua legatario astrictus erat: & tamen soluendo adeo fortificat obligationem præcedentem, vt falcidia nullo modo vri possit, non solum cõtra eum, sed neque contra alios legatarios; idèò Castelio intellectus ad l. si certis annis verus nõ est.

12 Vnde quintus intellectus ad l. si certis annis post longam disputationem traditur à Corras. lib. 3. Miscellan. iur. c. 15. num. 9. dicit enim, quòd cum ex annuo debito quidquam soluitur, habet solutio causam limitatam; tam ratione rei, quàm tẽporis; soluit enim, quòd debet, illo anno dumtaxat: vnde solutio, & obligatio soluendi non debet recipere extensionem infuturum. l. quod de bonis. §. non id circò. ff. ad l. Falcid. Neque solutio vnius debiti infert obligationem ad aliud. l. fin. C. neque vxor pro marito: neque obligatio concepta in vnum tempus ad aliud extenditur. l. si quis ira. ff. de vulgar. cum limitata causa limitatum producat effectum. l. in agnis limitatis. ff. de acquir. rer. domin. Ex quo deducit Corras. quòd cum solutiones factæ in casu. l. si certis annis limitatæ sint, respectu cuiuslibet anni, non debeant confirmare pactum nudum, vt infuturum obligatio-

gationem producant. Quem sensum ad eam. lantea sentit Conan. lib. 5. con ment. iuris. cap. 3. numer. 7. sed etiam is intellectus merito rejicitur; quia dum præsupponit, quòd ex eo datio infuturum non extenditur; quia limitata fuit, sustineri non potest: quia si obligatio ex pacto nudo inuálida fuit fauore præstatis, præstando debitor pensionem, diceretur obligationem conualidare, vt ex Bart. supra retulimus; & sic infuturum extenderetur: ergo non ex eo quòd limitata fuit, obligatio nõ extenditur. Rursus, conualidare, & prorogare infuturum obligationem præcedentem, est quid indiuiduum, cum pactum nudum cõualidari non potest respectu præteriti, & non futurit temporis; quia esset pro vna parte, & tẽpore effici validum, & pro altera inuálidum, contra l. cum qui ædes. ff. de vsucapio: ergo vel in totum validatum fuit, aut in totum nullum. Neque pro consideratione Corrasij quidquam facit. l. quod de bonis. §. non id circò. ff. ad l. Falcid. ubi solutio legati sine detractione falcidiæ non infert obligationem infuturum, vt ex alijs detraçtio impediatur: quia præterquam quòd Papinianus ibi loquitur, quãdo legatum primo, & secundo anno sine detractione falcidiæ fuit solutum, vt constat ibi: Quòd primo a 2 secundo anno sine vlla detractione fuit legatario soluta; & inde ad solutionem vniformem, & continuam decem annorum extendi non possit, vt gloss. ibidem nominatim aduertit. Loquitur etiam, quando nullus procedit titulus. seu obligatio, aut promissio non detrahendi falcidiam; idèò non accedente promissione, neque causa non detrahendi ex sola vnica aut duplici solutione legati sine detractione, obligatio non detrahendi infuturum induci non potest: quamuis enim in testamento, & alimentorum causa solutio inuálida sit fauore præstantis, sufficiunt tres solutiones, vt in l. i. C. de fideicom. duæ tamen nunquam sufficiunt, vt in d. §. non id circò; idèò intellectus Corrasij subuertitur. Demum præsupponit Corras. quòd in d. l. si certis annis præstationes fuerunt factæ simpliciter & limitatè, atque sine vllò animo soluendi infuturum: quòd omninò falsum est; quia præstationes per decennium de perse, maxime si causatæ sint non præcedente titulo inuálido fauore publico præsumptionem soluendi infuturum inducunt, vt diximus in l. cum de in rem verso, & in l. i. C. de fideicom. ergo in d. l. si certis annis, non ex eo quòd fuerunt limitatæ infuturum non extenduntur, vt Corras. malè existimauit.

13 Vnde nouiter & verè dicendum est, quòd

in d. l. si certis annis actum fuit de inducendâ præscriptione soluendi pensionem annuam infuturum ex decennali vniformi præstatione: quæ quidem præscriptio induci non potuit; quia cum pro fundamento allegeretur initium vitiosum, titulum scilicet inuálidum pacti nudi, contra initium vitiosum & inuálidum inchæari neq; perfici potuit. l. quemadmodum. C. de agric. & censu. lib. 1. l. fin. §. fin autem. C. communia delegat. bonus text. in l. fin. ff. pro donato, reg. qui contra iura de reg. iur. lib. 6. gloss. in l. 2. C. de fidei strum. & iur. astæ fise. lib. 10. l. ass. in §. item si quis in fraudem. n. 45. in l. tit. de action. Boer. decis. 1. n. 54 Tiraq. de retract. Lign. in fin. n. 42.

14 Quæ quidem omnia non solum procedunt in præscriptione ordinaria, vel maiori, sed in immemoriali; quia si constat, titulum vitiosum præcessisse, non conualidabitur ex immemoriali tempore, imò tantò iniustior erit præscriptio, quantò maior & antiquior, vt quia tantò maiora sint peccata, quantò diutius detinent infelicem animam alligatam. c. fin. de cõsuet. & aduertit Alberic. in rubr. C. de vsuris: cum igitur agatur de continuanda vsura & iniustitia, nulla videtur admittenda præscriptio, quia quantò magis scænus illicitum continuatur, tantò grauius peccatum committitur, quia non solum tempore non purgatur, sed potiùs augetur, ex d. c. fin. & post Purpurat. Dec. & alios constituit pro regula Ant. Gabr. libr. 3. tit. de præscript. concl. 6. numer. 12. Ioann. Lup. de vsuris, cõment. 2. §. 3. n. 102. pro quo facit l. 6. tit. 15. lib. 5. Reco. quæ agens de purganda iniustitia antiquissima censuræ; & reducendo contractus ad equalitatem & iustitiam subdit: No embargante que sean antiguos, y de mucho tiempo impuestos.

15 Et idèò quòd principium vitiosum excludat immemoriam, resoluunt Paul. conf. 423 Crauet. de antiquit. 2. p. quartæ partis principalis. n. 60. vers. Contrarium. Couar. reg. possessor. 2. p. §. 8. n. 4. ad fin. Menoc. de præsumpt. præsumpt. 131. num. 49. Mench. controu. illust. lib. 2. c. 84. num. 10. Mascard. de probat. concl. 1372. num. 28. Burg. de Paz conf. 15. numer. 17. Quamuis enim immemoriam non excludat titulus contrarius, vt diximus in l. 41. Taar. gloss. 1. num. 13. initium tamen vitiosum eam excludit ex omnibus supra dictis: & consequenter cum pactum, de quo in d. l. si certis annis, in quo fundatur perpetuatio obligationis soluendi pensionem infuturum, initium vitiosum sit, vt quia nullam producebat actionem, mirum non est, si præscriptio, quæ contra soluentem induci prætendebatur, formari nõ potuisset, neq; ab eo titulo inuálida

inualido, initioque virioso incipere. Qui quidem intellectus parum impugnat ex eo, quod supra diximus circa impugnationem prioris communis intellectus, scilicet quod sequeretur, quod in omnibus casibus, in quibus pactum nudum actionem produceret, procederet d.l. si certis annis: quod libenter fatemur; quia si pactum nudum titulus validus esset ad producendam actionem, negari non posset, quod ex eo titulo vero, & legitimo produceretur obligatio, cum ex praesumpto allegato producenda sit, ut in d.l. cum de in rem verso. Neque minus obstat, ut etiam supra diximus, quod poterit quis timore. l. si certis annis allegare semper titulum validum; quia nullum est inconueniens presumi validum ex annuis praestationibus, cum ut supra diximus in cap. praecedenti circa declarationem. l. cum de in rem verso, ea praesumptio tituli solemnitis admittat probationem in contrarium, unde his intellectus videtur mihi verior, quamvis in effectu, & substantia prior intellectus communis, quem supra retulimus, idem importet.

Iterum etiam, & nouiter, considerabam, ad text. in d.l. si certis annis, quod ibi praestationes annuae causatae fuerunt ea nempe causa, quae nascebatur ex pacto nudo, a quo & causa, & praestationes nascebantur, ac descendebant; cum enim & initium viriosum fuit, titulusque inutilis, & annuae praestationes illud vitium per actus reiterationem, atque frequentiam confirmarent, imò & multiplicarent; quia quae libet annua praestatio viriosa erat, nullo modo per decennium, neque per longissimi temporis cursum praestationes inducere possent infuturum obligationem.

DE CENSU IMPOSITIONUM DOMINORUM CONTRA VASSALLOS CIRCA INTELLECTUM. l. 8. tit. 15. lib. 4. nouae Recop. vtilissima disceptatio.

Cap. VIII.

SUMMARIVM.

Impositionum species quae praestantur dominis huius Regni a vassallis, referuntur n. 1. Impositiones dominorum contra vassallos in proprietate, vel possessione, quo tempore praescribuntur, traditur n. 2. & per totum caput, ubi n. 2. referuntur, an sufficiant duo actus praestationis in possessione, & n. 3. an sit necessarium quadraginta annorum tempus, & n. 4. & 5. cum praecedenti.

bus an causa solacii sit necessaria in praescrip-tione immemoriali, vel nulla requiratur. Impositiones dominorum contra vassallos in proprietate an praescribantur per immemorialem n. 6. usque ad finem ubi quod non sufficit immemorialis, & quod datur resistit ex parte ipsarum impositionum, n. 7. & ex parte dominorum n. 8. & n. 9. quod sufficit immemorialis, ubi probatur, quod immemorialis habet vim tituli, & inducit praesumptionem, quod vassalli solunt, non ex tyrannide, & extorsione, sed spontanea voluntate.

Vassalli an praesumantur soluere impositiones ex tyrannide, & coactione dominorum, vel spontanea voluntate n. 2. & n. 10. cum praecedentibus & sequentibus; & an ea praesumptio procedat in vassallis dominorum, qui non recognoscunt superiorem n. 11. & 12. & an immemorialis excludat probationem in contrarium n. 13. & quid quando vassalli compelluntur a iudice n. 14. Vassalli si solunt praestationes ratione alicuius fundi, seu terrae, an praesumantur coactos soluisse, vel ex voluntate n. 15. & an exclusa omni praescriptione, excludatur immemorialis n. 16. & quid in praescriptione quadraginta annorum cum titulo n. 17.

Impositiones dominorum contra vassallos an praescribantur per tempus triginta annorum n. 18. & quid in praescriptione ordinaria cum titulo n. 19. & 20. ubi an habeat locum in impositionibus, l. cum de in rem verso. Fiscus an censetur privilegiatus in terminis, l. cum de in rem verso, vel utatur iure priuati n. 21. & seruitia personalia quo tempore praescribuntur n. 22.

Pr. scriptio etiam immemorialis an requirat contradictionem, & a quo tempore currere incipiat, n. 23. & 24.

CAPIT. VIII.

IN capitibus praecedentibus egimus de censu inducendo infuturum ex consuetudine soluendi cum vni-formiter virtute tituli validi, seu inualidi, in his tamen annuis praestationibus, quae iuris resistitiam non habent, sed iuste fieri possunt: unde in praesenti agendum est de his obligationibus infuturum inducendis, quibus ius commune resistit, ut de impositionibus dominorum contra vassallos; in qua disceptatione duo casus distinguendi, ac considerandi sunt.

Primus, quantum ad possessorium exigendi impositiones.

Secundus, quantum ad proprietatem percipiendi eas.

Et

Et primo aduertendum est, quod de his impositionibus egerunt text. in l. 12. tit. 22. part. 1. & l. 12. tit. 1. part. 2. & 8. tit. 15. lib. 4. nouae Recop. l. 19. tit. 6. lib. 3. Recop. & Latius haec materia impositionis habetur per totum titulum. l. 1. lib. 6. nouae Recop. in quo titulo per discursum legum eiusdem referuntur plures impositionum species, ex quibus plures, quae in iure exempli causa referuntur, ut clarius, & leges Regni in casibus, quibus loquuntur, verificentur, & intelligantur, & materia impositionis deinceps facile cognoscatur.

Prima species impositionis nuncupatus sermone Hispano, *Portazgos*, de quibus egi text. in l. 19. tit. 6. lib. 3. nouae Recop. l. 1. 2. 4. 5. 6. 7. 11. 13. 14. tit. 11. lib. 6. nouae Recop. l. 19. tit. 7. lib. 1. l. 19. tit. 5. lib. 3. ¶ Secunda vocatur *Almojarifazgos*, d. l. 19. tit. 6. lib. 3. l. 1. tit. 11. lib. 6. quae quidem impositio vocatur a nobis portagium, id est *Portazgo*, ut aduertit gloss. per text. ibi in l. 5. tit. 7. p. 5. verb. *El ochaño*, de quibus habetur in nouae Recop. in tit. *De los almojarifazgos*, & Latius in Repor. nouae Recop. in verb. *Almojarifazgo*, per discursum totius verbi. ¶ Tertia vocatur *Castillares*, ut habetur in d. l. 19. tit. 6. lib. 3. nouae Recop. l. 1. 4. 11. lib. 6. tit. 11. ¶ Quarta appellatur *Vorras*, ut habetur in d. l. 19. ¶ Quinta species vocatur *Assaduras*, ut habetur in d. l. 19. tit. 6. lib. 3. nouae Recop. & in l. 11. tit. 11. lib. 6. ¶ Sexta vocatur *Vareages*, de qua in d. l. 19. & 10. tit. 11. lib. 6. ¶ Septima vulgariter dicitur *Estancos*, d. l. 19. l. 10. 12. & 13. tit. 11. lib. 6. de qua impositionis specie agit Auiles in c. 12. praeor. n. 12. lib. 1. Azebed. in l. 12. tit. 11. lib. 6. post Roland. conf. 22. & sub hac impositionis specie aliae continentur, de quibus infra dicendum erit, nepe omnes prohibitiones dominorum, ne vassalli ad furnum, molendinumque eant, vel quid aliud faciant. ¶ Octaua species impositionis vocatur *Reages*, l. 1. & 2. tit. 11. lib. 6. nouae Recop. ¶ Nona species vocatur *Rodaz*, l. 1. l. 4. & 11. d. tit. 11. lib. 6. nouae Recop. ¶ Vndecima comprehendit tributos, l. 3. & 4. tit. 11. lib. 6. & sub ea recte continentur, *Diezmos*, *Alcanalas*, *sisas*, *repartimientos*, & otros tributos, & similiter quaelibet impositio, quae imponitur super fructibus, l. 3. tit. 11. lib. 6. ibi: *Ni en frutos ni en esquilmos*. ¶ Duodecima species impositionis verificatur, *En las caigas y bestias*, l. 4. tit. 11. lib. 6. nouae Recop. ¶ Decimatercia nuncupatur *Passage*, l. 4. tit. 11. lib. 6. & est quaedam species portagij, ut supra diximus. ¶ Decimaquarta impositio vocatur *Carreterias*, l. 4. tit. 11. lib. 6. ¶ Decimaquinta vocatur *Mercaderias*, l. 4. tit. 11. lib. 6. ut quae venduntur, exportantur, & trahuntur. ¶ Deci-

masexta verificatur, *En los mantenimientos*, l. 4. tit. 11. lib. 6. ¶ Decimasextima verificatur, *En los ganados*, d. l. 4. tit. 11. lib. 6. ¶ Decima octaua exemplificatur, *En el passo de la madera por el agua*, d. l. 4. tit. 11. lib. 6. ¶ Decimanona appellatur *Martiniegas*, l. 8. tit. 11. lib. 6. ¶ Vigesima appellatur *Tantares*, l. 8. tit. 11. lib. 6. ¶ Vigesima prima verificari potest in officiis tabellionatus, l. 8. ibi: *Escriuanias*, tit. 11. lib. 6. nouae Recop. ¶ Vigimasexta species impositionis dicitur prohibitio exigendi, vel reficiendi pontes, *Porrazon de los vareages*, l. 9. tit. 11. lib. 6. ¶ Vigimatertia impositio est, *Lleuar los derechos de los rios*, d. l. 19. tit. 11. lib. 6. ¶ Vigesima quarta comprehendit venationem, atque ius, & prohibitionem venandi, de quo per Roland. a Valle confil. 22. numer. 17. lib. 2. & praeter alios, qui de materia venationis egerunt, scripsit peculiarem tractatum Sebast. Med. Florent. in tract. de venat. piscat. & aucupat. & de piscat. egi Roland. supra numer. 28. in quibus proprie cadit impositio dominorum, ut quotidie videmus. ¶ Vigesima quinta impositio verificatur, ut supra diximus in prohibitione eundi ad aliud molendinum, quam ad domini iurisdictionis, de quo egi late Roland. in d. conf. 22. & Couar. in reg. possessor. §. 4. n. 6. per totum. ¶ Vigimasexta impositionis species considerari potest in consuetudine recipiendi hospites, de qua egerunt Roland. in d. conf. 22. & Couar. in d. §. 4. maxime n. 6. verbi. *Etenim*, Menoch. de praesumpt. lib. 3. praesumpt. 131. n. 8. usque; ad n. 83. ¶ Vigimasextima impositio verificari potest in prohibitione eundi ad furnos priuatorum, quae sub nomine *Estanco*, continentur, de qua per Couar. in d. §. 4. n. 6. verbi. *Atque ideò vassalli*, Roland. supra.

In his enim casibus, & in alijs, quae contingere possunt, & generaliter in omni exactio-ne, atque coactione dominorum contra vassallos verificatur hoc verbum *Impositio* neque quidquam interest, an agatur de adquirendo iure exigendi eas impositiones, vel praestationes, quarum exactio proprie ad principium competeret, & quoddam summi principatus privilegio ad ipsum spectaret, vel tantum de inducenda obligatione infuturum soluendi eas praestationes annuas, vel seruitia, quae licet non sint de principibus reseruatis, atque ipsis iure principatus competentibus, sunt tamen seruitia, quae quodammodo recogniti-onem, atque solutionem important; quia in his omnibus verificatur verbum, *Impositio*, cum in eis concurrat prohibitio, atque iuris resistitiam, praesumptioque metus, violentiae, & extorsionis, atque subiectionis, & reueren-

reuerentia vassallorum, de quibus infra dicendum erit.

2 In his enim impositionum speciebus, & in alijs omnibus, quæ excogitari possunt, verificatur huius nostri capituli dubitatio; & quantum ad possessorium dicendum est, quod si quis per spatium decem annorum sit in possessione percipiendi eas pensiones annuas uniformes impositionum, cuiuscunque qualitatis sint, tuendus, & manutenendus est in ea possessione percipiendi eas in futurum, donec actum sit de iustitia proprietatis: quod nominatim probat text. in l. 8. tit. 15. lib. 4. nou. Recop. dum dicit: *Mandamos a todos aquellos, que por espacio de quarenta años han estado en posesion de llevar algunas imposiciones, no sean quitados ni privados de la dicha posesion por juizes de imposiciones, ni otros algunos, salvo que sobre la propiedad se haga justicia a los que pretendieren tenella.* In quo quidem videtur lex illa correctoria; quia in possessorio percipiendi alias annuas prestationes, quæ impositiones non sunt, receptum est sufficere duos actus prestationis uniformes, ad hoc ut recipiens manuteneatur in possessione, de quo latè videndi sunt Guillel. Bened. in c. Raynuntius, verb. *uxorem nomine Adalafiam*. numer. 100. Guid. Papa quæst. 407. in fin. Cassan. in consuet. Burg. rub. 11. §. 2. numer. 26. & prædicta fol. mihi. 351. col. 3. Rodon. de reb. Eccles. rubr. 16. num. 76. Petr. Foller. in praxi censuali. num. 101. Bened. Bon. in tract. de censib. art. 37. per totum, Tiraq. eleganter, & latius de retract. Lignag. §. 1. gloss. 6. num. 11. & 12. Bornin. Causalcan. decis. 45. num. 87. ne tamè videatur hæc nostra l. 8. correctoria iuris communis, intelligi potest strictè in casu, de quo loquitur, scilicet in possessorio percipiendi in futurum impositiones, & non in cæteris prestationibus annuis; quæ non sunt impositiones; & hoc quia cum contra dominos impositiones exigentes sit iuris resistentia, præsumptioque metus violentia, reuerentia, atque extorsionis, iustissimum fuit in possessorio quadraginta annorum tempus requiri, & in petitorio titulum, vel immemoriale, ut prædicta. l. 8. probat, & nos infra in secundo casu petitorij ad longum probauimus.

3 Ego nouiter considerabam circa intellectum d. l. 8. quod quamuis supra dicta ratio decidendi de iuris resistentia, & metus præsumptione iuridica sit, ad eam tamen legem alia proprius, & verius adaptatur, scilicet quod dicta. l. procedat, etiam si annuæ prestationes quadraginta annorum cautatæ non sint, sed tantum uniformiter simpliciter fiant, & in solo tempore quadraginta annorum sun-

dentur, absque vilo titulo vero, & præsumpto; quia sicut petitorium, quod non nisi ex annuis præstationibus causatis, vel titulatis ex decem annorum cursu formabatur, per immemorialem non causatam, nec titulatum inducitur; ita possessorium, quod per duas tantum uniformes, & cautatas, aut titulatas præstationes inducebatur, ut supra diximus, per text. in d. l. 8. ex solo tempore quadraginta annorum inducatur, & formetur. Quæ consideratio videtur probari in d. l. 8. dum in petitorio dicit: *Sea auida en lugar de titulo bastante*, & sic præsupponit, quod immemorialis, (ut prædicta iura probant) non requirit titulum verum, neque præsumptum, nec consequenter causam exigendi, & sic id est dicendum in possessorio quadraginta annorum, cum lex quibaret eos duos casus petitorij, & possessorij. Rursus inconuicibiliter id suadetur; quia si cum tempore quadraginta annorum concurreret titulus, vel causa, sufficeret ad inducendum non solum possessorium, sed petitorium, cum certum sit, quod quadraginta annorum tempus cum titulo, vel causa habet vim immemorialis, etiam in terminis d. l. 8. ergo eadem l. 8. loquitur de possessorio quadraginta annorum, etiam sine titulo, & causa ex solo temporis cursu, cum aliàs esset petitorium, & non possessorium. Qui nouus intellectus etiam suadet ex l. 1. tit. 11. lib. 6. nou. Recopil. ibi: *No teniendo carta de privilegio*, & ibi: *No auiendo privilegio ni carta de los Reyes donde nos venimos*, & statim; *Porque es contra derecho, y daño de la misma tierra*; ergo accedente privilegio non est necessaria immemorialis, & è conuerso, accedente immemoriali non est necessarius titulus, neque causa privilegij, sed solus usus, atque cursus immemorialis, ex eadem. l. 1. ibi: *No lo auiendo ganado por tiempo que se pueda ganar por derecho*, scilicet per immemorialem præscriptionem ex d. l. 8. ergo eadem l. loquitur, & est intelligenda in possessorio percipiendi eas impositiones à solo cursu temporis quadraginta annorum inducto absque vilo titulo vel causæ allegatione; quia ea omnia præsumuntur per illud temporis lapsum.

4 Hic tamen intellectus atque discursus verus est quantum ad titulum, ut etiam non allegato, neque probato procedat. l. Regni: sed quantum ad causam non existimo verum; quia licet nudæ prestationes annuæ sine causa sufficiant, in possessorio per quadraginta annorum tempus, & in petitorio per immemorialem, debet tamen causa allegari, licet titulus non allegetur; ut quia sine causâ

causa nulla datur obligatio, neque origo obligationis, & sine tituli dari possit, ut ita allegando causam præsumptiue probetur in possessorio, & petitorio per tempus illius. l. & sine causâ allegatione non datur ea præsumptio, si quidem quod non dicitur, nec allegatur, præsumi non potest. Quod probatur ab ipsa lege ibi: *En posesion de llevar algunas imposiciones*, interpretando prædicta verba, id est, *Cum causa vera del presumpcio*; quam causam, etiam si non præcessisset, dummodò allegetur, lex ipsa præsumere potest, licet non possit efficere, quod existat causa, quæ non fuit, nec allegatur; quia nunquam lex operatur impossibili; & clariùs probatur ibi: *Y sea auido en lugar de titulo bastante*; non enim dixit lex, *En lugar de causa bastante*, ut quia allegata causa, etiam si titulus non allegetur, cum tamen ex causa titulus nascatur, possit lex efficere, ut ex tempore titulus causæ, quæ allegatur, præsumptiue probetur; quod est summe notandum ad verum intellectum huius legis, quibus accedant, quæ diximus in capite præcedenti.

5 Ex quo reprobantur omnes, qui existimauerunt, immemorialem causam non requiri ad præscribendas annuas impositiones, ut videtur tenuisse Couarr. in reg. possessor. 2. p. §. 4. num. 4. & post plures Burgos de Paz col. 15. num. 17. Auiles cap. 24. prætor. gloss. 1. num. fin. & plures per Anton. Gabr. tit. de præscript. concl. 1. num. 47. & quamuis Rodericus de annuis redditibus lib. 1. quæst. 15. numer. 70. sequatur Couarr. & alios, existimo ex eiusdem Roderici sententia antea num. 62. illud subuerti, ubi resoluit, quod in præscribendis impositionibus requiritur iusta causa quando aliàs non debentur de iure communi, ut quia in his impositionibus exigendis semper præsumatur violentia. Sed sic est, quod prædictæ impositiones non præscribuntur, nisi tempore quadraginta annorum in possessorio, & immemoriali in petitorio, ex d. l. Regia: ergo in his præscriptionibus causam requirit Rodericus, & consequenter contrarius est sibi ipsi in n. 62. & 70.

6 In secundo verò casu principali, quando agitur de præscribendo iure percipiendi impositiones in proprietate, aduertendum est, quod plures dixerunt non sufficere immemorialem sine titulo verò, vel allegato & præsumpto ex aliquibus adminiculis, seu præsumptionibus. Ita resoluit Mene. in l. si aquam. num. 38. C. de seruitutib. Gregor. Lup. in l. 6. tit. 25. part. 4. gloss. magna. & hoc quia similes impositiones præsumuntur per vim ex torte, & quod vassalli propter reuerentiam dominorum subiectionem, atque metum, & forsan

violentiam & extorsionem, quibus passim domini contra eos vtuntur, impositiones soluerent, ut latè resoluit Roderic. d. quæst. 15. nu. 65. & deducitur ex l. fin. §. si iusto. ff. quod metus causa. Quam præsumptionem metus & violentia in specie fortissimam dixerunt, Innocent. in capit. bone. 2. de postulat. prelat. Egid. Bellamera, & cæteri Scribentes in c. diligenti de præscript. Ioan. Fauet in §. aqua si agat instit. de act. 3. quæst. principali ad fin. Bald. in cap. 1. §. pactiones de pace constantia, Aretin. consil. 14. col. 11. Guid. Pap. consil. 1. num. 7. & consil. 65. num. 2. Ioan. Andr. & Domin. in c. 1. de præscript. lib. 6. & iterum Guid. Pap. in tract. de præsumpt. quæst. 106. & in decis. 407. & ex nostratibus aduertit bene Couarr. in reg. possessor. §. 4. numer. 5. 2. part.

7 Quæ resistentia non solum datur ex parte dominorum, sed ex parte ipsarum impositionum, ut quia omni iure prohibita sint, capit. quanquam de censib. lib. 6. l. 1. & 2. C. noua vectigalia. d. l. 1. tit. 11. lib. 6. nouæ Recopil. ibi: *Porque es contra derecho y daño de la misma tierra*.

8 Imò & etiam datur resistentia ex parte dominorum, qui non possunt suis vassallis imponere tributum, seu collectam, ut quia eius impositio sit de Regalibus, ut diximus in tract. de tributis, maxime in c. 1. & in c. 4. cum sequentibus, & probatur in l. 1. & in l. 6. 8. & 19. atque fere per totum tit. 11. lib. 6. nouæ Recopil. & post Iul. Clar. Grammat. Cephal. & alios resoluit Azeb. in l. 1. & 2. d. tit. 11. lib. 6. consideratque ingeniosè Menoch. de præsumpt. præsumpt. 131. numer. 76. vsque ad num. 83.

9 Sed adhuc tenendum est, quod immemorialis sufficiat ad præscribendas impositiones in proprietate, ex eo quod immemorialis præscriptio seu consuetudo non solum habet vim ac potestatem specialis privilegij à Principe legitime concessi, & tituli solennis, sed habetur pro vero titulo, imò & pro veritate, atque totius metus, violentia, & extorsionis præsumptionem excludit, ut hæc omnia, & alia plerumque peculiaris immemorialis tradit Ant. Gabr. lib. 5. comm. opin. tit. de præscript. conclus. 1. per totam, ubi vnde effectus notabiles immemorialis adducit, & Ioseph. Masc. in tract. de probat. concl. 120. *Diximus*. num. 42. vsque ad num. 55. Ludouic Molin. de Hispan. primog. lib. 2. cap. 6. per tot. ubi plurima de huius immemorialis potestate tradit, & nos etiam multa tradidimus in l. 41. Tauri per totam. Vnde hanc sententiam ex nostratibus tenuerunt Auend. de exequend. mādāt. Regum.

gum cap. 4. num. 9. & 10. Couarr. in d. §. 4. num. 5. per totum. Burgos de Paz in consil. 15. n. 31. & consil. 3. n. 26. Ioan. Garc. de expens. & meliorat. c. 9. num. 23. Olan. in Anthinom. litera d. num. 41. & 42. & his non relatis Melchior. Mier. in tract. maior. 4. p. q. 2. num. 55. per totum, dicentes, quod accidente immemoriali consuetudine, vel prescriptione, credendum est, vassallos dominis seruitia præstittisse, non ex tyrannide, metu, vel extorsione, sed ex libera spontanea voluntate ex natura ipsa immemorialis, quæ omnem veritatem præsupponit. Imò immemorialis potentior est privilegio, difficiliusque tollitur ius ex ea quæ situm, quam ex privilegio concessum, ut dicit Innocent. in capit. accedentibus de privileg. Aymon. de antiq. i. p. in princip. nu. 42. Ex quo dicebat eleganter Bald. consil. 439. in fin. lib. 3. *Quod immemorialis est alterius ius naturale, quod immutari non potest*; cuius doctrinam sequitur Aym. consil. 238. numer. 8. & 9. ergo contra immemoriam nihil obstabit præsumptio metus. Et demum quod probata immemoriali cesset omnis præsumptio metus & violentiæ, resoluit Ioann. Andr. in addit. ad Speculat. in tit. de præscript. §. 1. col. 5. num. 26. versic. *Sed ubi*, & versic. *Quid ergo*, Lucas de Pena in l. hac lege. colum. 2. versic. *Et nota quod collecta*. C. de aquæ duct. lib. 1. & post Ioan. Andr. Burg. de Paz in consil. 15. num. 34. & hæc opinio probatur in l. 8. tit. 15. lib. 4. Recop. ibi; *Si prouen la immemorial consuebre por la manera y con las calidades y circunstancias, que por derecho y leyes de los Reynos se deve prouar, sea aui da en lugar de título bastate*; text. etiam in l. 1. tit. 11. lib. 6. ibi: *On lo auendo ganado por uso de tanto tiempo, que se pueda ganar segun Derecho*. l. 19. tit. 6. lib. 3. ibi: *Que no tienen título o prescripcion immemorial, para que de derecho las puedan llevar*, & facit. l. 5. tit. 2. lib. 5. ibi: *O por consuebre antigua, que el Derecho ignala a privilegio*. l. 2. tit. 3. lib. 6. ibi: *Les sea guardado el uso y consuebre, que huieren en esta razon de tanto tiempo aca, que memoria de hombre no sea en contrario*.

10 Non obstat præsumptio metus, seu violentiæ, deducta ab Innocentio & alijs in c. quod latent; quia respondetur, quod ea præsumptio excluditur per immemoriam, ut probatur in l. 3. tit. 1. lib. 4. Recopil. & id aduertit Couarr. d. §. 4. n. 5. Auend. de exequed. 2. p. c. 4. num. 10. versic. *Et in hoc casu*, Burg. de Paz consil. 15. n. 33. & 34. Ioan. Garc. de expens. c. 9. num. 23.

11 Et ea præsumptio metus, atque violentiæ procederet in vassallis eorum dominorum, qui non recognoscunt superiorem, ut aduertunt

Lucas de Pena in l. lib. 3. C. de agricol. & cens. Burg. de Paz d. consil. 15. num. 35. & latè confirmat Roder. lib. 1. de annuis redditibus, quæst. 15. num. 69. per totum, ubi eos dominos vassallorum, quos domicillos subalternos vocat, terribiles & crudeles existimat esse.

12 Quam conclusionem ampliabis, etiam si dominis non probetur, quod vassalli libenter atque sine metu & violentia seruitia præstittissent; quia sola immemorialis liberat eos ab onere probandi. ut quia aliàs nihil importaret præsumptio legis, & fortissima, quam producit immemorialis, nec habere, sicut habet, vim privilegij. Ex quo aduertendū est, quod plures dixerunt non sufficere immemoriam, nisi simul & specificè à dominis exigentibus eas probetur, quod non ex metu, neque violentia, aut extorsione, sed spontè, libere, & si ne vlla coactione vassalli impositiones vniformiter soluisent. Quod ex eo manifestè dicunt, quia cum in his annuis præstationibus, accensibus, qui vocantur *imposiciones*, potius vim, ac coactionem præsumi, quam subditorum libertatem probauerimus, ut constat ex l. 1. C. ne liceat potentiores. l. 1. & 3. ff. de alienat. iudicij; & plures referens tradit Mascard. de probat. concl. 1307. *Seruitia indebita*, merito libera, & spontanea voluntas, atque consuetudo soluendi absque vlla tyrannide, vi, coactione, vel metu probanda est. Ita dixit Gregor. Lup. post alios in l. 6. tit. 25. part. 4. gloss. magna per totam, maximè in versic. *Vnde bene aduertendum est*, dicens, quod alias domini contra vassallos non obtinerent. Idè probat Oroz. in l. solent. numer. 18. ff. de offic. Proconsul. & legat. Menchac. dicens communem lib. 2. controu. illust. c. 83. num. 27. & eleganter id comprobatur Fr. Antonio de Cordo. in tract. *De casis de conciencia*, quæst. 112. per totam, & infortiori casu Padilla in l. 2. numer. 34. C. de seruit. & aqua, ubi defendere tentauit non sufficere immemoriam, etiam probata voluntate soluendi. Ex quorum resolutione, si vera esset, intellectus nouus deducitur ad text. in d. l. 19. tit. 6. lib. 3. & ad l. 8. tit. 15. lib. 4. nouè Recop. & ad alias leges Regni, quæ probant prescriptione, aut consuetudine acquiri posse ius percipiendi eas impositiones, ut prædictæ leges intelligunt, quando ex parte dominorum probatum sit contra vassallos, spontaneæ, atque libera voluntate eas soluisse; quia cum metus, reuerentia, subiectio, vis, atque extorsio præsumatur, hæc omnia deficere in actibus soluendi, & spontaneæ voluntatem interuenisse, probandum esse videbatur. Quorum resolutio ex dictis legibus Regni veram non existimo; quia cum stante præ-

prescriptione immemoriali excludatur omnis præsumptio metus, atque violentiæ, & pro dominis præsumatur, quod impositiones sine vlla coactione perceperunt, merito ab onere probandi spontaneam vassallorum soluendi voluntatem liberantur, & vassalli onere probandi metum & violentiam obligati existunt. Si enim Gregorius, & alij supra relati requirunt dominorum probationem spontaneæ voluntatis soluendi, idè est, quia solam immemoriam non admittunt; cum enim immemorialis sufficiens sit; ergo ea probatio necessaria non est.

13 Temperatur tamen ea resolutio, ut quamuis immemorialis excludat præsumptionem metus & violentiæ, non tamen excludat probationem in contrarium, sed quod vassalli contra dominum metum, violentiam, & extorsionem probare possint vno ex modis, quibus metus probatur, quos refert latè Ioseph. Mascard. de probat. concl. 1055. vsque 1057. incipiunt, *Metus*; quia quamuis regulariter verum sit, quod immemorialis, & præsumptio tituli solennis, quæ deducitur ex ea, omnem probationem, quæ in contrarium admitti potest, cuiuscunque sit qualitas, excludat, ut diximus in capitibus præcedentibus, & probat Anton. de Butr. in cap. peruenit, versic. *Ad tertium*, de censib. Felin. in c. cum nobis, versic. *Scias etiam*, de rescript. Gozadin. consil. 8. num. 37. Cassan. consil. 34. numer. 37. Marian. iunior. consil. 15. num. 38. & sequenti col. 2. Aym. de antiquit. tēpor. 4. part. n. 155. & 165. tamen in his, quæ iuris habent resistantiam, ut impositiones censuales dominorum, iustissimum est, quod in contrarium probationes admittantur, & ratio pater ad sensum, quia prescriptiones, vel consuetudines earum rerum, quæ contra iuris præcepta præscribuntur, quamuis immemorales sint, in locum ordinariarum prescriptionum succedunt; cum enim contra iuris resistantiam ordinariæ non sufficerent, ut quia ordinariæ nullā iuris resistantiā præsupponant, ad excludendas regulas iuris prescriptiones excludentes immemorales necessarie erant & consequenter in locum ordinariarum easu succedunt; ergo sicut contra præsumptionem tituli solennis, quæ deducitur ex annua præstatione decennali vniformi admittitur probatio in contrarium, ut diximus in capitibus præcedentibus, & probant Cyn. in l. si certis annis. quæst. 19. last. col. final. C. de pactis, Alexandr. consil. 13. lib. 1. & post Bald. aduertit Couarr. in d. §. 4. numer. 2. versic. *Ab eadem conclusione*, contra eam præsumptionem iuris, & de iure productam ex immemoriali, quæ contra iuris resistantiam formatur, iustis-

simum est, quod probatio in contrarium admittenda sit; quia licet in immemoriali tēpus sit causa inductiua obligationis soluendi in futurum censum, cum tamen iuris resistantia detur, & præsumptiones metus, extorsionis, aut violentiæ, ex natura ipsius rei considerati possint, ut in censu impositionis leges Regni considerauerunt, tempus solum, licet non accedente probatione in contrarium sit causa inductiua obligationis, interueniente tamen metu, violentia, aut extorsione, hisque allegatis, quæ quasi naturaliter, ex natura nempe rei præstationibus impositionum insunt, non erit tempus solum inductiua; & formalis causa obligationis, cum eius inductio ex præsumptione naturali allegata & probata turbetur, & quasi impediatur, saltem quoad hunc effectum, ut probationem in contrarium excludat. Sic enim sunt intelligendi, qui longissimum tempus admittere probationem in contrarium crediderunt, nempe gloss. 1. in cap. 1. in verb. *Nisi*, de præscript. in 6. decis. Neapol. 368. num. 9. Felin. in capit. de quarta, versic. *Considero duo*, de præscript. Cepola de seruit. Urban. prædior. cap. 19. versic. *Et idè non credo*, Socin. consil. 16. num. 51. vol. 2. Paris. consil. 27. num. 120. vol. 1. & 13. num. 23. eodem volum. Quis enim negabit, quod hæc metus præsumptio, atque violentiæ, & reuerentiæ ex natura subiectionis fortissima sit, & quasi naturalis, cum reuerentiam sequatur? si enim quasi naturalis est, sicut ea, quæ arte & natura constāt, nobiliorem, & fortioiorem alijs esse constituit, & consequenter preferenda erit præsumptio ni accidentalī. l. qui habebat in fin. ff. de titulis; de qua quasi naturali præsumptione quidquid egit Ioseph. Mascard. de probat. in princip. quæst. 10. num. 18. vsque ad num. 26. Vnde mirum non est, si contra immemoriam inductiuam impositionum probatio admittenda sit, quamuis regulariter contra aliam immemoriam non admittatur, maximè quia nonnulli etiam regulariter tenuerunt, immemoriam non excludere omnem probationem contrariam, ut tradunt plures per Anton. Gabr. d. concl. 1. num. 50. cum alijs, Mascard. de probation. concl. 377. Titulum. numer. 38. & 39. & à fortiori quando agitur de prescriptione impositionum, ut tradunt plures per Burgos de Paz consil. 15. fere per totum, maximè numer. 29. ubi refert Innoc. illud tenentem; idè mirum non est, neque contra iuris præcepta constitutum, quod in his impositionibus censualibus immemorialis probationem in contrarium admittat. Ex quibus omnibus hæc est vera, & communis resolutio, quod ad inducendum censum impositionis in propriam

tate necessaria est immemorialis cum qualitate a iure requisitis legitime probata.

- 14 Ampliatur supra dicta conclusio, quamvis vassalli probarent, soluisse compulsores a iudicibus dominorum; quia non dicitur compulsores, quæ a iudicibus sit, neque vim, seu coactionem facit, qui in iudicio recuperat, quod sibi debetur. l. extat. ff. de eo quod metus causa: non enim presumitur, quem in iudicio vim passum esse, ex Bart. in l. de pupillo. §. si quis ipsi Prætori. nume. 14. ff. de noui operis nuntiat. & ita declarat Boer. de cis. 125. numer. 5. Dec. in cap. fin. num. 1. de appellationib. quævis contrarium videatur tenere Garc. de expens. cap. 9. num. 36. & 37. Quod ego non admitto, ut quia coactio & violentia non præsumitur in actibus iudicialibus, imò semper pro iudicibus præsumendum est, quod iuste procedunt, & quod vassallos ex causa condemnant.

- 15 Limita tamen omnia supradicta, quod quando vassallus soluit ratione fundi, seu terræ domini, quia neque præsumitur coactio, neque est necessaria immemorialis, sed sufficit decennium, cum ea causa expressa, ad hoc ut infuturum compellatur, ex Bart. in l. cum de in rem verso de vsuris. Bald. in l. si certis annis. num. 8. C. de pactis, Couarr. in reg. possessor. 2. p. §. 4. num. 2. Menoch. controuer. illust. lib. 2. ca. 84. num. 16. Burgos de Paz. consil. 15. numer. 20. Quod intelligendum est, dum vassallus possidet fundum, cuius ratione consuevit dominis soluere pensionem, quia præstatio & respectiva, & ideo sequitur possessorem. l. munerum. §. prætere. ff. de munerib. & honoribus. Bart. in d. l. cum de in rem verso col. fin. Auend. de exequend. 2. part. capit. 4. numer. 19.

- 16 Ex quibus infertur intellectus ad omnia iura, quæ probant; quod similes impositiones nulla iustificari possint consuetudine, vel prescriptione, ut non contineatur sub ea prohibitione immemorialis, quæ nunquam exclusæ censetur. Quæ resolutio proprie ad nostrum casum impositionum adaptatur, cum de iure communi tot, tantæque iuris præsumptiones impositionibus resistant, atque prohibitiones aduersentur; & nihilominus dictæ leges Regiæ non solum immemoriam non excludunt, sed nominatim admittunt; quod est vniuersale præceptum, & ad intellectum plurimarum sacri Concilij Tridentini constitutionum utilisissimum & conducibile; passim enim in decretis sacri Concilij reperiuntur verba, *Nulla obstante prescriptione*, quorum prohibitio non excludit immemoriam, gloss. est notanda in authent. ut de cætero non fiant commutatio-

nes in verb. *Prescriptio*, quam communem & veram dixerunt Boer. & Ottalor. Couarr. Tiraquell. Menes. Auend. & Mier. quos retulimus in l. 41. Tauri gloss. 1. numer. 6. Mascard. de probatio. conclus. 337. verb. *Titulum*. numer. 45.

- 17 Secundò infertur, quod cum præscriptio quadraginta annorum cum titulo etiam, ut vulgariter dicitur, colorato, & aliis inualido, æquiualeat sit immemoriali. capit. 1. de præscriptionib. lib. 6. sufficeret ea quadraginta annorum titulata ad inducendam obligationem soluendi in futurum impositiones. Quod nominatim probat Couarr. in d. reg. possessor. 2. p. §. 4. num. 5. verfic. *Quadragesimam præscriptionem*, immemoriam & quadragesimam eam resolutionem tradiderunt Bart. Alexad. Iass. & alij, quos retulimus in l. 41. Tauri gloss. 6. num. 6. & 7.

- 18 Tertiò infertur, quod cum in prædictis legibus Regni ad inducendam obligationem soluendi in futurum impositiones formaliter necessaria sit immemorialis probata legitimi, ac cum qualitatibus legum Regni, ut prædictæ leges Regiæ nominatim probant, non sufficerent centenaria, quamvis plures eundem effectum habere; imò potiore, atque potentior esse tuerint, ut constat ex latè traditis à Molina libr. 2. de Hispan. primog. capit. 6. numer. 43. vsque ad numer. 50. Mier. de maiorat. 4. p. q. 2. nume. 43. & 44. & ante ipsum referens plures Ant. Gab. tit. de præscript. concl. 1. numer. 71. & 72. Quorum sententiam apertissimè probant omnes, qui formalem esse ordinem probandi immemoriam tenent, de quibus per Mieres d. q. 20. numer. 43. & nos latè diximus in l. 41. Tauri gloss. 7. Quorum resolutionem ego intelligerem, nisi in ea præscriptione centenaria qualitates immemorales concurrant, & principium simul deficiat; quia cum in eo casu vim & potestatem immemorialis obtineat, ut intelligit Molina libr. 2. de Hispan. primogen. cap. 6. num. 50. & nos rectè diximus in l. 41. Tauri gloss. 1. numer. 15. & 16. meritò centenaria sufficiens erit.

- 19 Quartò, ex eâ receptissimâ sententia infertur, quod quamvis regulariter verum sit, præscriptionem ordinariam cum titulo vero, vel præsumpto, & decennali præstatione vni formi inducere obligationem soluendi pensionem infuturum, ex his, quæ latè diximus circa intellectum l. cum de in rem verso de vsuris, in ea tamen impositionum censualem materia non sufficit sola ordinaria ad eius obligationis soluendi infuturum inductionem; quia cum ius, imò & plures iuris regulæ naturæ

uitati similium impositionum resistent, ut supra plenius scripsimus, succedit reg. text. in d. cap. 1. de præscript. lib. 6. quod quando restituitur præscriptioni, necessaria est immemorialis, & consequenter ordinaria sufficere non potest; & ita præterquam quod ea sententia & consideratio receptissima est, probatur nominatim à Couarr. in d. §. 4. num. 4. & 5. qui vtiliter in propositum loquitur.

- 20 Quintò infertur intellectus ad communem & receptam sententiam dicentium, quod regula text. in l. cum de in rem verso locum habent, etiam in rusticis & muliere, ut resoluit Bart. in d. l. cum de in rem verso num. 14. ff. de vsuris, & in l. litibus. C. de agricol. & censit. lib. 11. Couarr. in dict. §. 4. numer. 2. verfic. *Tertio probatur*, qui testatur hanc esse communem opinionem, & alij plurimi, quos refert & sequitur Iacob. Menoch. in tract. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 131. n. 70. ut hæc opinio & resolutio vera non sit, & contraria omnino verior, ut tradit Cyn. in d. l. si certis annis. C. de pactis, Bald. in l. solent. §. 1. ff. de offic. Procons. & legat. Roman. in l. qui in aliena in princip. ff. de acquirend. hæred. Guid. Pap. quæst. 407. Alexandr. in consil. 30. libr. 5. in fin. Socin. Senior. consil. 145. col. 2. libr. 1. Ripa de peste tit. de remed. præseruat. contra pestem. nume. 243. vel ut prædictæ sententiæ ad concordiam reduci possint, intelligantur, ut quando agitur contra rusticum à priuato, de inducenda nempe obligatione soluendi censum infuturum locus sit regulæ. d. l. cum de in rem verso: sin verò agatur de inducendis impositionibus à dominis vassallorum, non procedat ea sententia, cum ius omnino resistat, ex his, quæ latè supra diximus, & quæ aduertit Couarr. in d. §. 4. fere per totum, maxime ex n. 20. verfic. 3.

- 21 Sextò infertur ad declarationem alterius communis, & receptæ sententiæ dicentium, quod cum in specie d. l. cum de in rem verso non reperiatur fiscus priuilegiatus, dicendum est contineri sub generalitate illius legis disponentis ex decennali præstatione, & titulum allegatum præsumi, & in futurum obligationem soluendi censum induci. Quod tenuerunt Florian. post Butricarium in d. l. cum de in rem verso. num. 5. vbi Salicet. num. 2. Iass. in d. l. si certis annis. num. 14. vbi Decius. numer. 13. & in specie resoluit Menoch. d. præsumpt. 131. num. 68. & 69. Pro quibus vrgenter facit regula, quod fiscus in dubio vitetur iure priuati, & consequenter iure communi, nisi reperiatur specialiter priuilegiatus, per text. notandum in l. idem. ff. de compensat. & in l. cum vitiose. ff. de pignorib. & in l. de contract. C.

de rescind. vend. l. iustas. C. de vere fisci, de quo latissimè egerunt. Marc. Anton. Peregr. de iure fisci lib. 2. cap. 1. per tot. ex principio Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 72. num. 3. & per totam, ut hæc resolutio æquiparantium fiscum priuato in terminis d. l. cum in rem verso procedere non possit in materia impositionum contraria fiscalia, patrimonium nempe Regale; quia cum nominatim designatum sit tempus tam possessorij, quam petitorij, ex quo per annuas præstationes vni formes inducatur obligatio soluendi censum in futurum, corrigaturque per leges Regiæ illud tempus designantes; atque regula & materia d. l. cum de in rem verso, merito contra fiscum impositiones non inducerent minori tempore, quam eo, quod ab eisdem legibus designatur, atque simul interuenientibus qualitatibus à iure requisitis.

- 22 Septimò ex ea verissima resolutione deducitur veritas alterius communis opinionis dicentium, quod quando agitur de obligando aliquem ad ius personale, & subiectionis, vel vassallagij, nempe quando quis alicui seruiuit tanquam vassallus, & præstitit pensionem annuam vni formem per tempus triginta annorum, titulus & causa per illud tempus præsumatur, & obligatio soluendi in futurum seruicia inducatur. Quam resolutionem tenuerunt Bart. in l. cum de in rem verso in fin. ff. de vsuris, & in l. solent. §. 1. ad fin. ff. de offic. Proconsulis, & in l. litibus. C. de agricol. & censit. lib. 11. Iacobin. in d. l. si certis annis. num. 22. vbi Bald. col. fin. & Iass. ead. col. fin. Petr. Foller. in praxi censuali, verb. *Huiusmodi*. numer. 91. verfic. Quartò limitatur, Roman. in l. qui in aliena. ff. de acquirend. hæred. Barbacia consil. 8. num. 25. volum. 2. Anton. de Butr. in capit. peruenit de censib. Alexandr. consil. 5. vol. 5. & magis in specie consil. 124. lib. 4. Guillelm. Bened. in cap. Raynuntius, verb. *Proxime nomine Adalafiam*. nume. 1001. & alij plures, quos refert sequitur Menoch. præsumpt. 131. lib. 3. num. 90. Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 1377. verb. *Titulum*. num. 113. & 114. vbi dicit hanc communem, ut ea sententia in impositionibus hodie non procedat; quia cum prædictæ leges Regiæ supra relatæ ad possessorium quadraginta annorum tempus, & ad petitorium immemoriam requirant, atque hunc ordinem inducendi obligationem soluendi infuturum impositiones designauerit ferma inuiolabiliter seruanda est, & immemorialis debet interuenire, & communis sententia supra dicta correctæ manet; quamvis eo tempore, quo præscriptione triginta annorum omnia inducebantur, & extinguebantur, & obiecta

obseruabatur; & inde seclusa dicta præscriptione, aut consuetudine triginta annorum hodie necessariam esse immemoriam, reprobat consil. Alexand. 224. resoluit Couarr. in d. reg. possessor. 2. p. §. 4. numer. 5. intelligens, quod ipse antea dixerat, numer. 3. & sic sunt intelligenda, quæ resoluit Menchaca controu. illust. cap. 84. numer. 21. cum præcedentibus & sequentibus.

23 Quibus sic utiliter adductis ad intellectum prædictarum legum Regni examinandum se offert, an illud tempus quadraginta annorum in possessorio, & immemoriam in petitorio requiratur contradictionem & resistentiam vassalorum, & incipiant currere à tempore prohibitionis. In qua necessaria dubitatione distinguendum est inter actus affirmatiuos & negatiuos, affirmatiui enim sunt veluti soluere pensionem annuam ratione alicuius rei, vel quid aliud fieri, ad quod infuturum faciendū assistit, quis compelli possit: negatiui dicuntur omnes illi actus, qui operantur prohibitionem respectu alicuius personæ, ne quid fiat, ut contingit in seruitute, ne alijs ædifices, ne alteri quam mihi seruitia, vel censum præstes, ne furnum, vel molendinum facias, nec ad aliud, quam ad meum eas, ne me ut ex puro tuo aquam deducere possim prohibeas & in similibus seruitutibus negatiuis, quæ principium habent voluntarium seruiendi: in affirmatiuis enim non datur prohibitio ex parte petentiū, sed potius coactio ad faciendum, vel soluendum: unde à primo actu faciendi incipit præscriptio, quæ legitime inducitur modo supradicto: in negatiuis verò cum præsupponant prohibitionem, à prohibitionem incipere videtur, etiam si sit immemorialis: quia cum seclusa prohibitionem actus remaneant voluntarij, & spontanei, absque vlla necessitate, neque causa faciendi, dicerentur facti mera voluntate, ac facultate, & iure familiaritatis, potius quam necessitatis, & consequenter non inciperet currere præscriptio, nisi à tempore prohibitionis: ita in actibus meræ facultatis negatiuis probat gloss. quam omnes sequuntur in l. qui luminibus. ff. de seruit. urban. prædior. quam sequuntur plures, quos refert Balb. de præscrip. 4. p. quinte partis principalis. quæst. 5. numer. 3. vsque ad finem, ubi postquam constituit, quod in præscriptione immemoriali quærentur ea, quæ sunt meræ facultatis, denique resoluit incipere præscriptionem à tempore prohibitionis. Tradit etiam plures Couarr. in 2. p. reliq. reg. possessor. §. 4. nume. 6. versic. *Quibusdam*, in princip. & latius versic. *Huic sanè obiectio*, & melius eam sententiam prosequitur Roland. a Valle in consil. 22. vol. 2.

n. 23. vsq; ad fin. Sebast. de Medic. qui pulchre loquitur & id prosequitur in tract. de venatione, piscat. & aucupat. 2. p. q. 1. per totam; & in specie præscriptionis, vel consuetudinis immemorialis, plures ex eisdem loquuntur, & id prosequuntur, nominatim Capola de seruit. urban. præd. c. 50. Ripa in cap. cum Ecclesia Sutrina num. 68. de causa possess. & propriè Boer. quæst. 225. Aym. Crau. in tract. de antiquit. tempor. 4. p. c. materia ista. num. 98. Afflict. decis. 388. Roland. a Valle d. consil. 22. num. 25. & 34. Burg. de P32. consil. 10. nu. 32. Quorum ratio ea potest assignari; quia cum actus sua natura meræ facultatis, ac voluntatis sint, si ex prohibitionem non efficiantur necessarij, adhuc voluntarij existimantur, & consequenter iure familiaritatis facti censendi erunt, ac proinde succederet regula, quod nulla præscriptione, etiam immemoriali formari possint, ex l. fin. ff. quemadmodum. seruit. admittant. l. qui iura familiaritatis. ff. de acqui. rend. possess. & tradunt ferè omnes. supra dicti, & latè Mascard. de probat. conclus. 1220. *Diximus de præscriptione*, numer. 1. cum alijs, ubi num. 11. & 12. tradit huius communis sententiæ euidentem rationem, quam etiam considerauerunt Roland. & alij supra, & melius Sebastian. de Medic. qui eleganter id prosequitur.

24 Contrariam tamen sententiam veriore plures existimauerunt dicentes, quod immemorialis nullam requiratur contradictionem etiam in actibus negatiuis, & meræ facultatis, quia ex tempore præsumitur quæ sita quasi possessio præcedentibus legitimis, qualitatibus, atque requisitis, tam iuris, quam facti ad eius immemorialis perfectionem necessarijs, & consequenter prohibitionibus, ex quibus incipere posset præscriptio, ut deducitur ex Decio consil. 271 num. 14. & 15. Aym. consil. 111. col. penul. Salicet. qui nominatim id tenet. l. autoritatem. C. unde vi, & idem in effectu sentit Felin. in cap. cum M. Ferrariensis. nume. 7. de constit. in cuius sententiæ confirmationem ego considerabam, quod si immemorialis deberet incipere à tempore contradictionis, nunquam posset probari, vel si antiquissima præscriptio probaretur, non esset immemorialis, quæ semper caret principio: ergo incipere non potest ab actu contradictionis, neque ab alio, qui principium præsupponat. Rursus immemorialis ex solo temporis cursu nascitur, & perficitur absque vlla causæ concomitantia, ut supra latè probauimus: ergo non requiritur pro causa contradictionem, sed solum temporis cursum. Demum immemorialis non requiritur

rit scientiam, neque patientiam aduersarij, neque titulum, vel initium; quia hæc omnia supplet, ac præsupponit longissimum illud, atque immemoriam tempus, ut vulgaria iura probant; & in specie quod non requiratur scientiam, neque patientiam aduersarij, probat latissimè Ant. Gabr. in communis opin. tit. de præscript. conclus. 1. num. 61. & latissimè plures referens Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 1220. incipit: *Diximus*, de præscript. nu. 42. cum alijs: ergo si non requirit scientiam, neque patientiam, à fortiori neque vllam contradictionem; ex quibus hæc videtur receptior sententia. Couarr. tamen in d. §. 4. num. 6. versic. *Posterior*, ad med. existimat, quod licet verum sit non incipere immemoriam à tempore contradictionis, debent probari aliqui actus contradicendi, saltem ex tempore quadraginta, vel quinquaginta annorum, cuius medium, & conciliatio ad eas oppositio nes contrarias suauè quidem est, sed non existimo de iuris rigore verum; quia aut immemorialis debet incipere à tempore contradictionis, & vera non est resolutio Couarr. aut non est necessaria contradictio, & similiter non procedit: ergo utroque casu admittenda non est, & securè tenendum, immemoriam tam contradictionem, quam cætera omnia etiam formalia & præsupponere, & præcise probare: Ex quo ad ea, quæ in contrarium dicta sunt, facile respondetur.

DE CENSU EX POENA conuentionali facto hominis, vel dationi speciei, seu quantitati certæ adiecta creando, circa intellectum l. 10. tit. 1. part. 5. l. 40. tit. 11. part. 5. cum alijs, quæ verè & nouiter interpretantur. Cap. IX.

SUMMARIUM.

pena dupliciter accipitur, legalis & conuentionalis. num. 1. & ea, quæ adijcitur facto hominis, seruanda est. num. 2. & 3. sed an reducat ad legitimum interesse. n. 4. & 5. & quid accedente iuramento. n. 6.

pena adiecta dationi certæ speciei quando sit obseruanda. n. 7. & quid si resultet excessus ultra legitimum interesse. n. 8. & quid si factum

hominis, vel datio speciei non præsupponat interesse, sed nudum factum. n. 9.

pena adiecta dationi quantitatæ certa ex testamento, ut quando testator legauit Petro centum & interim dum sibi præstantur, decem annua, an valida sit. n. 10.

pena adiecta dationi quantitatæ certa in contractibus an & quando valida sit. num. 11. & 12. cum alijs, & quid si adijciatur inter solitos facerari, vel per dinumerationem dierum, mensium seu annorum. num. 13. & 14. & an ea differentia inter solitum, vel non solitum facerari procedat in mutuo. n. 15.

pena adiecta dationi quantitatæ certa per dinumerationem dierum, mensium, vel annorum, an possit excedere legitimum interesse. num. 16. & an ea num. 3. cum alijs, & num. 17. ubi agitur de salario excessiuo, & expensis, quæ superant legitimum interesse.

pena adiecta facto hominis, vel dationi speciei, seu dationi quantitatæ certa in contracto nullo an sit obseruanda. num. 18. & quid si promittitur non allegare nullitatem contractus. num. 19.

factum seu pena: ut interim dum soluitur pretium rei venditæ res sit locata pro tali pretio, an valeat. num. 20.

CAPVT IX.

DIXIMVS in capite præcedenti, aliquando centum formari ex pena conuentionali, adijciendo eam facto hominis, vel dationi certæ speciei, seu quantitatæ; idè ad eius census, seu pensionis cognitionem prænotandum est, quod pena dupliciter accipitur, alia est legalis, quæ à lege ipsa exprimitur, cuius materia traditur in l. omnes, instit. de actionibus & in rub. de perpetuis & temporalibus actionibus, de qua agit Menoch. de arbitr. lib. 3. centur. 3. casu 260. per totum, & nos non agimus; altera est conuentionalis, quæ ex partium conuentione proficiscitur. §. conuentionalis, instit. de diuersis stipulationibus. l. 3. §. conuentionales. ff. de verb. & post plures resoluit Menoch. nu. 1. quæ proprius ad nostram censualem materiam adaptatur; de quibus penis, tam legali, quam conuentionali egerunt Menoch. supra, Rebus. in l. vnica C. de sentent. quæ pro eo quod interest, Soto de iustit. & iure lib. 6. q. 1. art. 3. col. 1. Nauarr. in Manuali cap. 17. numer. 225. Villaguta in tract. de usur. quæst. 20. Mascard. de probat. 2. part. concl. 1172. Ioan. Gutier. de iurament. confirmat. 1. part. c. 36. Ioan. Garc. de expens. cap.

esp. 9. nume. 20. no oñerit. de annuis redditib. lib. 3. quæst. 5. fere per totam. Greg. per text. ibi in l. fin. tit. 5. p. 5. & in l. 7. tit. 18. p. 3. Olan. in anthynom. litera P. ex nu. 16. Thom. Parp. in repet. l. si quis maior. C. de transact. n. 104. ibi Padilla. n. 56. Rebus. 3. tom. ad leges Gallicas. tit. de arbit. glos. 5. l. 23. & l. fin. tit. 4. p. 3.

Afflic. decis. 135. Oñsc. decis. Pedamont. 70. Grammar. decis. 56. & alibi passim: nos autem accedendo ad speciem nostræ dubitationis, casus, in quib' proprie verificatur, designabim'.

2 Et primò potest hæc nostra dubitatio verificari, quando Ioannes promisit Petro domum intra certum tempus ædificare, vel molendinum, seu aliud simile ædificium perficere, quod ex tempore vsque dum perficiatur decem annua solvere teneatur; & in hac specie securè dicendum est, quod sustinetur contra ctus, & pensio censualis iustè formatur, atque pœna solueda sit, vt omnes probat per text. ibi in l. 4. 6. Cato. ff. de verb. & in l. sed & si quis. §. fin. ff. si quis caution. Rom. cõf. 510. Crot. cõf. 86. Capra cõf. 7. n. 28. Rebus. in d. l. vnica. C. de sentent. quæ pro eo quod interest. nume. 266. Menoch. supra numer. 23. Petrus Surd. decis. 59. nume. 10. & 11. vbi numer. 5. fatetur; ita in senatu fuisse iudicatum, Mascard. qui plures alios refert de probat. concl. 1172. num. 19. fol. 115. col. 4. in fin. Ioan. Gutier. de iuram. confirm. c. 36. num. 11. Ioan. Garc. de expens. cap. 9. num. 66. & probat nominatim text. in l. 40. tit. 11. part. 5. ibi: *Declaro de hazer alguna cosa, obligandose a pena cierta sino cumplieren aquello que se organ, o prometen;* & mel' us in decisione eiusdem, ibi: *Ex porende dezimos, que si la puesta sobre casa, que promete alguno de fazer, que cae en ella aquel que hizo la promission, e que es tenudo de la pechar si non haze aquello, que promete de fazer, assi como diximos en las leyes antes desta.* Et ratio secundum Petrum Surdum d. decis. numer. 11. est, quia cum vsura formalis detur in solo mutuo in hac facti obligationem cadere non potest, & consequenter neque cadit suspicio. Refer tur Ambrosius in cap. salubriter. nume. 92. de vsura, Imol. in c. dilecti de arbitr. Rodolph. & Rebus eius sententiæ sequaces.

3 Ex qua communi sententia infertur ad pœnam compromissi, quæ cum videatur adiecta facto hominis, omnino seruanda est, etiam si adijciatur a solito fœnerari. Ita aduertunt plures ex suprâ relatis, & Franc. Marc. decis. 411. p. 1. Menoch. d. loco. numer. 23. & 43. & in vtroque foro hanc esse receptissimâ, & communem sententiam, testatur Thom. Parp. in repet. l. si quis maior. C. de transact. num. 104. & ibi Padilla numer. 56. Rebus. 3.

tom. ad leges Gallicas tit. de arbit. glos. 5. numer. 23. & l. fin. tit. 4. part. 3. ergo si facto hominis adijciatur pœna soluendi quid annuatim interim dum factum ad impletur, contractus annui, & non ex implemento facti resultans iustus erit, neque ex pœna redderet suspensus de vsura.

4 Quod tamen intelligunt plures, vt pœna sit obseruanda, quatenus probetur interesse partis, non verò vltra id, quod interest, existimantes à vero interesse pendere obseruantiam, & iustitiam huius pœnæ. Ita declarat Afflic. decis. 135. nume. 3. Ioan. Garc. de expens. c. 9. numer. 63. & 64. Auendaño in suo dictionario verb. *pœna conuentionalis*, & referendo Pedamont. & alios, resoluit Gasp. Roder. de annuis redditib. lib. 3. quæst. 5. numer. 10. & 11. Sed in hac casus specie, scilicet, quando pœna adijciatur facto hominis, verius existimo non pendere iustitiam conuentionis à verò interesse partis, sed pœnam omnino esse seruandam, etiam vltra id, quod interest, vt resoluit Rom. cõf. 510. n. 18. reprobans Angelum contrarium tenentem; cuius Romani sententiâ sequitur Mascard. de probat. concl. 1172. n. 23. Ioan. Gutier. de iuram. cõfirm. cap. 36. l. p. numer. 10. & 11. quem malè refert Roder. pro sua opinione: quia si rectè consideretur, loquitur quando duo simul concurrunt, scilicet nihil partes interesse, ex quo eidem præiudicium sequeretur ex non implemento pœnæ, & quando pœna ex consuetudine non obseruatur: ergo his duabus deficientibus etiam vltra id, quod interest, admittit Gutierrez pœnæ obseruantiam. Idem in effectu decidit Oñscus decis. Pedamont. 70. numer. 7. 12. & 13. cum alijs, quam etiam pro sua opinione ponderat Roderic. distingue etiam Oñscus inter stipulationem pœnalem merè conuentionalem, quæ ex conuentione vtriusque partis concipitur, & stipulationem iudicialem, siue prætoriam, vt in prima conuentione non consideretur interesse. In secunda verò sit habenda eius ratio. Eodem etiam modo intelligenda est alia decis. Pedam. Ant. Thesaur. 79. qui loquitur in pœna à iudice adiecta, & alia decisio Ant. Thesaur. 99. quas etiam pro sua opinione ponperat Gaspar Roderic. Quæ quidem decisiones non loquuntur in pœna verè conuentionali, sed iudiciali & prætoriam, & quamuis Anton. Thesaur. in d. j. 100 p. 99. num. 4. loquatur in conuentionalibus, solum dicit, quod Bursat. in cõf. 53. numer. 12. & 14. refert opiniones contrarias, & quod Sarmiento select. interpretat. lib. 3. ca. 6. num. 11. vult saltem damnum aliquod inesse, non tamen reprobat pœnam vltra id, quod interest.

interest: ergo cõtra Rodericū verius est, iustitiam huius conuentionalis stipulationis non pendere ab interesse, sed etiam vltra id, quod interest, seruandam esse. Rursus sententia Roderici aperte est contra iuris regulas; quoniā pœna conuentionalis debetur, licet nil interest stipulatoris seruari principalem stipulationem. l. fin. ff. de prætorijs stipulat. & aduertit in terminis Grammar. decis. 58. num. 6. vbi dicit, quod etiam in foro conscientie hæc est vera sententia, & Cornel. cõf. 69. num. 36. volum. 2. & respondit Grammar. quod decis. Afflic. posset procedere, quando non esset taxata certa quantitas soluenda, & etiam procederet sententia Afflic. in casu Ioann. Gutier. d. cap. 36. n. 11. & 12. scilicet quando duo copulatiue concurrerent, deficere nempe interesse & damnum, & subsistere consuetudinem non exigendi similem pœnam: ergo his deficientibus pœnam conuentionalem, maxime adiectam facto hominis omnino seruandam esse cõstat. Quod fortificatur ex his, quæ in sequentibus difficilioribus casibus dicenda sunt, quæ à fortiori procedunt in hac nostra pœna adiecta facto hominis.

6 Et sine dubio præcedentia procederent, quoties in contractu interuenit iuramentum, quia accedente non consideratur id, quod interest. Ancharr. cõf. 149. Roman. cõf. 510. num. 12. Ioan. Gutier. d. c. 36. nu. 11. Menoch. post alios casu: 60. ex nu. 29. vbi ad hoc allegat text. in l. si quis maior. C. de transact. & à fortiori quando pœna fuit opposita propter contemptum conuentionis, vt verificari potest incompromissis ex pluribus per Menoch. vbi sup. numer. 38. & Rebus. in tit. de arbit. glos. 5. num. fin. & repet. l. vnica. C. de sentent. quæ pro eo quod interest. num. 568. & melius dixit Abb. in c. dilecti. numer. 14. de arbitris vers. *Quinta pœna*, & in vers. *Et ultima pœna* quem refert & sequitur Grammar. d. decis. 58. n. 6. vbi dicit communem: ergo aperte constat, quod promissio conuentionalis de soluendo quid annuatim adiecto facto hominis, non solum venit sub verbo *Census*, sed iustè inducit obligationem soluendi pensionem annuam, donec factum ad impleatur, etiam vltra id, quod interest, vt infra dicam in hoc c. n. 15.

7 Secundus casus, in quo verificatur hæc nostra dubitatio, est, quando pœna adijciatur dationi certæ speciei: ita quod si species non tradatur intra certum tempus ex tunc quocunque mense, seu anno quid annuatim soluendum sit: in quo casu dubitauerunt Scribentes, an pensio annua, quæ resultat ex adiectione similis pœnæ, & sub generico verbo

Census, quatenus pensio est; continetur iustè promittatur, & exigenda, atque soluenda sit: & denique resoluunt Scribentes, quod pœna, quæ dationi certæ speciei adijciatur, licet ea, quæ facto hominis adiecta est, valet, & iustè solui, atque exigi potest, vt probat Roman. dict. cõf. 510. Gaspar Roderic. iudict. lib. 3. quæst. 5. num. 5. ad medium, qui refert Mascard. de probat. conclus. 1167. & est 1172. numer. 23. vbi Mascard. reprobans Angelum id existimat verum esse, non solum in eo quod interest stipulatoris conuentionem adimpleri, sed etiam vltra id quod interest, licet antea diximus in casu præcedenti, quando scilicet pœna adijciatur facto hominis, cum videatur eadem ratio in vtroque casu militare, vt quia adiecta pœna facto hominis, vel dationi speciei, non detur mutuū verum, neque interpretatiuum, neque consequenter dari possit suspicio vsuræ formalis: ergo census interim dum species traditur, ex pœna rectè formatur. Quod probat eleganter in mutuo tex. in l. 10. tit. 1. part. 5. ibi: *Que aquel que roma la cosa prestada*, & ibi: *En demandar la cosa que se prestó*, & l. 4. tit. 12. ibi: *De dar, e de fazer alguna cosa*.

8 Quam sententiam tam in casu præsentis, quam in præcedenti limitandam existimo cum Angelo, qui sit intelligendus est, quando pœna non solum excedit legitimum interesse, sed est nimis excessiua, quia exorbitans, & nimis excessiua, præsumptionem continet vsuræ, licet non formaliter, si tamen & simulatè, siue dationi speciei, siue facto hominis, aut quantitatis dationi, adijciatur in soluto, vel non solito fœnerari, vt resoluunt plures, nempe Romanus cõf. 110. post Iacob. Butr. in l. cum allegas. C. de vsuris, Ioan. Andr. & alios, & hanc esse veram, & communem opinionem in iudicando, & consulendo resoluit Crot. in cõf. 82. numero 5. versiculo 6. quem referens dicit etiam communem Ioseph. Mascardus de probat. conclus. 1172. numer. 20. excessus enim legitimi interesse moderatus, & exorbitans pœnam efficeret iniustissimâ, vt quia summam inæqualitatem contineat.

9 Ex quo ego in vtroque casu cõsiderabam, quod si factum hominis, vel datio speciei, cui pœna adiecta sit, nullum contineat interesse stipulationis, sed nudū factum respiciat, eius nempe voluptatem, vt quia promittatur factum alicuius picturæ, vel traditio alicuius rei infra & fœneræ, non exequetur pœna facto, vel dationi speciei adiecta; quia licet pœna facto hominis, vel dationi speciei

D adia-

adiecta, possit excedere interesse, dummodò non sit nimis excessiua, non tamen poterit su-
stineri, nisi aliquod interesse præsupponat,
cùm in effectu & substantia ea, quæ non præ-
supponit interesse, nimis excessiua dicenda sit,
vt sic in ea procedat sententia Romani, & alio-
rum, quos supra retulimus.

10 Tertius casus est, quando pœna adijcitur
dationi quantitatis certæ ex testamento, vt
quia testator legauit Petro centum, & interim
dum sibi præstantur, decem annui: quo quidẽ
casu receptissimum est, legatum annuum nõ
esse usurarium, sed iustum, & omnino præstan-
dum; quia sicut pœna dationi quantitatis adie-
cta in contractibus inducit suspensionem usur-
arum, vt infra dicendum erit, ea verò, quæ ad-
ijcitur dationi quantitatis in testamento nul-
lã producit, ex Paulo Cast. in l. 1. C. de sum-
ma Trinit. n. 14. Bald. in l. 1. n. 38. C. de his,
quæ pœnæ nomine notantur, Socin. in l. 2. C.
de his qui pœnæ nomine dicuntur, noluisse con-
sulerẽ pro legatario, & quòd postea causa vè-
tilata Florentiæ in eius fauorem fuit pronun-
tatum, Ripa in l. nemo potest n. 23. de legat. 1.
Petr. Anguissol. consil. 39. per totum, Couar. lib. 3.
variæ. c. fin. ad fin. Felician. de censib. lib. 2.
c. 5. n. 2. & 3. Menchaca de success. creat. lib. 1.
c. 6. n. 24. Peregrin. de fideicom. art. 8. nu. 77.
& latius dicendum erit in capitib. de censu te-
stament. ergo annua pensio, quæ formatur ex
conceptione similis pœnæ in testamento, non
solum, quatenus est annua pensio, continetur
sub generico verbo, *Census*, sed iusta erit om-
nino, & exequenda.

11 Quartus casus, & in quo tota difficultas cõ-
sistit, est quando pœna adijcitur dationi quan-
titatis certæ in contractibus, vt quia Petrus
promisit soluere centum ad certum tempus,
vel ex tunc quid annuum præstandum, & in
hac specie dixerunt plures regulariter usurã
præsumi. l. rogasti, §. si tibi. ff. si certum petat-
ur gloss. in l. cum allega. C. de usur. latè post
Rebus. & alios retulit Menoch. de arbitrar.
lib. 2. casu 260. num. 41. Petrus Surd. decis.
259. in princip. Ioseph. Mascard. de probat.
concl. 1172. numer. 16. vbi plures refert, qui
hanc dicunt communem opinionem. Resol-
uit etiam Gaspar Roder. de censib. lib. 3. q. 5.
n. 6. quòd maiori ratione procederet, quan-
do non solum ponitur pœna pro vna vice,
sed adijcitur quantitati per dinumerationem
dierum, mensium, seu annorum, quia eo casu
fortius præsumeretur usuraria, vt quia lu-
crum repetatur, ex Bart. in l. cum stipulati
sumus. numer. 3. de verb. Anania in cap. fin.
de usuris, Villaguta de usuris. quæst. 2.
numer. 10. & post Gregor. & Gutierrez. ad-

uertit Roderic. d. q. 5. numer. 8. & quæst. 8.
num. 5.

12 Sed quia hæc materia confusè traditur ab
Scribentibus, & Rebus. in l. vnica. C. de sen-
tent. quæ pro eo quod interest in gloss. præfe-
runtur. n. 9. refert duodecim opiniones, Gu-
tier. de iuram. confirm. 1. p. q. 36. atq; Roderi-
alios cumulat, firmiter teneo distinctionem
Innocentij in c. 2. de pœnis dicentis, quòd so-
litus scenerari præsumitur adijcere pœnã da-
tioni quantitatis in fraudem usurarum, &
quòd ea præsumptio in eo, qui solitus scene-
rari non est, non datur. Cuius sententiam se-
quuntur tanquam verissimam Rom. in d. cõf.
510. num. 53. & cum sequitur Crotus in consil.
8. Bart. in l. stipulatio ista. §. alteri, vbi Alex.
numer. 11. de verbor. Bened. Capra consil.
50. numer. 28. vbi dicit communem Ioan-
Gutierrez. de iuram. confirm. 1. p. c. 36. num. 10.
vers. Rursus, vbi refert gloss. in l. pœnam,
verb. Potest, ff. de vturis, & in l. alteri, verb.
Quantitas, & gloss. fin. in l. vtrum. ff. de petit.
hæredit. & gloss. in cap. illo vos de pignori-
bus. Quam distinctionem probat text. in l. 10. tit.
1. part. 5. dum dicit: *Toma la cosa prestada, si
non la torna a la sazon que deuia, que tenudo es de
pechar aquella pena a que se obligo.* vbi Gre-
gor. in verb. *Aquella pena*, sequitur eam
distinctionem etiam in mutuo, in quo loqui-
tur l. partitæ. Probat etiam eam distinctionem
l. 7. tit. 18. part. 2. quæ dum generaliter lo-
quitur, intelligenda est secundum prædictam
distinctionem, quam verbis expressis pro-
bat l. 40. tit. 11. part. 5. ibi: *Si aquel que
recibe la posesion, es ome que aya usado de re-
cebir usura, entonces non es tenudo de pechar la pe-
na el que hizo la promission, maguer non lo cum-
pla al plazo: pero si el que recibe la promission
fuese a tal ome, que nunca huiese recebido
usura, entonces tenudo seria a pechar la pena el
que hizo la promission, si non diese aquello
que aya promerido de dar.* vbi Gregor. in verb.
Usura, aduertit, quòd l. illa approbat opinionẽ
Innocentij.

13 Ex qua verissima distinctione inter solitũ
& non solitũ scenerari inferitur, quòd etiam si
pœna adijciatur dationi quantitatis per dinu-
merationem dierum, mensium, vel annorũ, ad
huc in non solito scenerari non præsumeretur
in fraudem usurarum adiecta, per dictas le-
ges Partitæ, quæ nimis generaliter loquun-
tur: quamuis Gregor. in dict. l. 40. verb.
Usura, ad medium, referens solum Bart. in
l. cum stipulatus sumus de verb. crediderit,
quòd lex illa procedit, quando pœna appo-
nitur pro vna vice, non verò si apponatur
per dinumerationem præstationem. Cuius
Gregor.

Gregorij auctoritas circa legem Partitarum in
interpretationem magna semper mihi visa fuit,
sed in hac limitatione ad leges Partitæ exi-
stimo lapsum fuisse: debuerat enim aduer-
tere, quòd de iure communi diuersæ opi-
niones erant, quarum vnã meliorem, &
iustiores leges Partitæ elegerunt, & simi-
liter quòd l. Partitæ fin. ibi: *Que si non cum-
plieren aquele que otorgan a promeren*, non fan-
datur indinumeratione præstationum, sed
in non implemento conuentionis. Rursus,
verba ibi: *Por llevar alguna cosa como en razon
de usura*, aperte præsupponunt pœnam adie-
ctam fuisse dationi quantitatis per dinu-
merationem præstationum, siquidem usura præ-
supponit reiteratas annuas præstationes.
Quod iterum præsupponit l. dum dicit:
Que aya usado de recebir usura; vnde Gre-
gor. in l. fin. tit. 1. part. 5. verb. *Aque-
lla pena*, absque vlla distinctione, an pœna
adijciatur, vel non per dinumerationem die-
rum, seu mensium, sequitur opinionem Inno-
centij.

14 Quam ego indistinctè verissimam existi-
mo, considerans, quòd nulla possit dari ratio
differentiæ respectu eius, qui non est solitus
scenerari inter pœnam adiectam vnica tan-
tũ solutioni, vel pluribus repetitis: quia
cũ vtroque casu suspicio usuræ deducatur
ex consuetudine scenerandi, quæ fuit vnica
causa suspensionis, vt leges Partitæ præsup-
ponunt, ex parte nempe scenerantis, & non
conuentionis, meritò conuentio, in qua
vnica ratio militat, scilicet consuetudo scene-
randi, siue vnica, siue plures præsup-
ponat solutiones, iustissima debet esse ex
parte ipsius, aliàs daretur, quòd census,
seu pensio iusta ex sola vniformitate, & plu-
ralitate præstationum contineret suspicio-
nem usuræ: quod quidem absurdum est;
quia nullus census ex parte præstationis con-
tinet iniustitiam, neque vlla pensio repeti-
ta & vniformis ex parte ipsius præsupponit
suspicionem, cùm sequeretur, quòd etiam iu-
sta ex sola repetitione redderetur iniusta: pen-
det enim iustitia à creatione, à pretio, ab
equalitate, à præceptis nempe iustitiæ com-
mutatiuæ, non ab vniformitate, singularitate,
seu pluralitate: ergo nihil efficit singularitas,
neque pluralitas, sed sola veritas, & iustitia: &
consequenter distinctio Innocentij indistin-
ctè vera est.

15 Secundò inferitur, quòd quamuis eam di-
stinctionem inter solitum, vel non solitum
scenerari non procedere in mutuo aliqui exi-
stiment, vt quia in mutuo detur usura forma-
lis, vt tenet gloss. in l. rogasti, §. si tibi. ff. si cer-

tum petatur, Bald. in l. cum allegas. C. de
usur. Roman. d. consil. 510. numer. 13. quos se-
quitur Mascard. de probat. concl. 1172. num.
21. Rebus. in l. vnica, gloss. 1. numer. 60. C.
de sentent. quæ pro eo quod interest: con-
traria tamen sententia verior semper mihi vi-
sa fuit; quia cùm iniustitia pœnæ, non pendeat
à natura contractus, vt quia mutuum de se li-
citur sit, sed à consuetudine scenerandi, cùm
solitus scenerari extra contractum mutui pos-
set aliquando recipere aliquid ultra sortem,
& è conuerso non solitus scenerari etiam in
mutuo posset non committere usuram, meri-
tò natura mutui non inducit suspensionẽ, neq;
iniustam reddit pœnam: ideo contra gloss. te-
nent Domin. Sot. de iust. & iure. quæst. 1. art.
3. concl. 1. vbi scripsit licere mutuantis stipula-
ri aliquid pœnæ nomine mutuatario, si non
soluerit statuto die, dummodò non sit solitus
scenerari. Conrad. de contractib. quæst. 21.
col. 1. Gaspar Roder. d. libr. 3. q. 5. num. 7. ad
medium vsq; ad n. 9. vbi respondet ad text. in
cap. plerique. 14. q. 3. & in d. num. 7. aduertit,
quòd ex dictis legibus hodie id constitutum,
& obseruandum est, & n. 3. ad medium fate-
tur, Theologorum sententia illud fuisse con-
firmatum, posseq; in mutuo moderatam pœ-
nam stipulari. Quòd si rectè considerentur
prædictæ leges Partitæ, dũ loquuntur in mu-
tuo, aperte probant, & est verissima resolu-
tio.

16 Tertio, & notanter inferitur, quòd quam-
uis in casu permissio, vbi pœna adijcitur facto
hominis, dationi species, vel quantitatis, exi-
stiment plures, regulari obseruantiam ad in-
star quantitatis interesse, vt quatenus inter-
est stipulatoris, & non ultra, pœna præstetur,
vt constat ex Matthæo de Afflict. decis. 135.
Ioan. Garc. de expens. cap. 9. numer. 63. Gu-
tierrez, Auend. & alij, quos referens sequitur
Roderic. de annuis redditib. lib. 3. q. 5. nume-
10. & 11. tamen ex legibus Partitæ contra-
riam sententiam existimo veriorẽ, scilicet
quòd quamuis pœna excedat interesse, dum-
modò non sit multum excessiua, obseruanda
& exequenda sit, ex his, quæ supra latè dixi-
mus de obseruantia & potestate pœnæ con-
ventionalis. Quod apertissimè probatur in
d. l. fin. tit. 1. part. 5. quæ etiam loquitur in mu-
tuo, ibi: *E si pena non fuere puestas, deue pechar
los daños e intereses*: ergo damna & interesse
succedunt loco pœnæ, vt quando non adijci-
tur pœna, soluenda sint, & consequenter si ad-
ijciatur, non est reducenda ad solũ interesse,
sed etiam ultra id, quod interest, obseruanda,
dummodò excessiua non sit: quæ quidem lex
caulari non potest, neque recipit aliam
D 2 inter-

interpretationem; text. etiam in l. 40. tit. 11. part. 5. dum agens lex illa de pœna conuentionali, subdit: *Seanmas acuciosos en cumplir la promission por medio de la pena*: ergo implementum non pendet ab interesse, sed à meritu pœnæ. Quare omnes, qui ad instar interesse pœnam regulandam esse credunt, procedunt absque dubio, quando pœna non adijcitur ex conuentione expressa, sed tantum subintelligitur à lege, & hoc est, quod voluit d. l. partitæ fin. ibi: *E si pena non fuere puesta, deue pechar los daños é intereses*. Ex quibus omnibus iam constat, quod etiam quando pœna adijcitur dationi quantitatis per dinumerationem dierum, mensium, seu annorum, à non solito fœnerari, etiam in mutuo formatur census ex pœna iustè, atque præcisè soluendus.

17 Constat etiam, quod quamuis in eo censu ex pœna adijciatur conditio, vt si certa die pensio non soluatur in domicilio emptoris, quoddam salarium pro expensis præstetur, conditio, seu pœna seruanda erit, etiam ultra id quod interest, dummodò nimis excessiua non sit, & quamuis contrarium existiment Ioan. Gutierr. de iurament. confirm. cap. 36. numero. 10. Roderic. libr. 3. quæst. 5. numero. 10. & 11. eos intelligo in censu emptitio consignatio, in quo quidem cum pretium debet esse indiuiduum & legale, quamuis conditio, seu grauamen salarij & expensarum in eo censu sustineatur (vt in cap. de salario census dicendum est) iustum erit prædicta salaria, seu expensas ad legitimum interesse, seu damnum creditoris reducendas esse: in censu vero ex pœna, de quo agimus, cum pretium nō sit indiuiduum, sed sola pœna, dummodò nimis excessiua non sit, obseruari debeat, merito salarium ex pœna impositum reducendum non est.

18 Quintus casus est, quando pœna adijcitur facto hominis, vel dationi speciei, seu quantitatis certæ in contractu nullo, vt quia census illegitimo pretio fuit constitutus, vel absque iuris solemnitate creatus: & in hac specie non posse pœnam validare contractum certum est, tamen ex parte pœnæ, quam ipsius contractus, ex gloss. celebri in l. si patronus, verb. *Fauiana*. ff. si quid in fraudem patroni, dicente, quod ubi contractus est nullus, & à lege reprobatus, pœnæ adiectio tanquam accessoria nihil valet, iuxta reg. accessorium, de reg. iur. in 6. & in l. cum principalis. ff. eodem, quam gloss. & eius resolutionem dicunt communem plures referentes Ioan. Gutierr. in l.

nemo potest. numero. 400. ff. de legat. Xuar. in l. quoniam in prioribus, ampliat. 7. C. de inofficioso testam. Anto. Com. in l. 17. Tauri. numer. 15. & in l. 45. numer. 3. & alij per Ioan. Gut. de iurament. confirm. 1. part. cap. 36. numer. 6. vsque ad numer. 9. ubi numer. 6. ad finem refert pro hac opinione text. expressum in l. 38. tit. 11. part. 5. & respondet ad ea, quæ in contrarium adduci poterant.

19 Et quamuis numer. 9. limitet eam sententiam, quando simul cum pœna promittitur quis non allegare nullitatem contractus, vel adiectum est iuramentum, in hac nostra specie non procedit eius limitatio: quia quando pœna iusta non est, vel contractus iniustus, nihil operatur consensus, cum agatur de consentiendo contractus simulato & fraudulento, in quo vel datur usura formalis, vel paliatur; & consequenter nihil etiam operabitur promissio de non allegando nullitatem, vt ipse Gutierr. aduertit in d. l. nemo potest. numer. 378. in d. cap. 36. num. 9.

20 Solent etenim aliqui loco pœnæ adijcere pactum conuentionale, vt interim dum pretium rei venditæ soluitur, res sit locata pro tali mercede, cuius pacti colore recipiunt annuas pensiones; quod si promittatur in fauorem illius, qui solitus est fœnerari, vel aliter probetur simulatio, contractus iniustus erit: sin vero seclusa omni simulatione contrahatur, ex natura sua rectè sustinebitur, ex text. in l. sicut emptio. §. fin. ff. locati, ubi Consultus respondet, quod si quis emat fundum pro certo pretio; donec soluat pretium, eundem fundum pro mercede certa conducatur, valet contractus conductionis, & emptor obligatur ad soluendam mercedem. Ita respondet Alexandr. consil. 121. Et ponderatis omnibus, libr. 12. Alexandr. refert Decius in consil. 119. sub numer. 4. & numer. 12. Angel. in summa verb. *Emptio*, vers. 5. similiter etiam quando datur dilatio ad soluendum pretium, & dominium non est translaturum, donec pretium soluatur, atque certum quid singulis annis promittitur, contractum licitum esse tenet. Abb. consil. 66. *Vise quodam instrumento*, quem sequitur Socin. senior consil. 176. col. ult. vol. 2. quod est repetitum in vol. 4. sub numer. 103. idem comprobat Cagnol. in l. curabit. numero. 63. C. de action. empt. de quo videndus est Gasp. Roderic. in libro. 1. de annuis redditib. quæst. 3. numero. 62. vsque ad numero. 64.

DE

DE CENSU, ET INTERUSURIO PROMISCOUO, & SUCCESSIUO RATIONE DOTIS PROMISSÆ, NON TRADITÆ, FORMANDO, CIRCA INTELLECTUM TEXT. IN CAP. SALUBRITER DE VSURIS.

Cap. X.

SUMMARIVM.

Interusurium promiscuum reprobatur est omni iure. n. 1. nisi sub nomine interesse lucri cessantis, & damni emergentis.

Interesse ratione dotis retardatur quando peti, ac solui possit, & intellectus ad text. in c. salubriter de usuris. n. 2. vsque ad fin. cap. & an in eo textu à principio fuisse necessaria promissio certa dotis, & traditio certi funus. n. 2. 3. 4. & 5.

Onera matrimonij faciunt, vt gener possit recipere fructus dotis retardatæ interim dum sibi soluitur absq. labe usurarij, & quomodo hoc verificetur, & intelligatur. n. 6. vsq. ad finem.

Fructus dotis retardatæ si excedant onera matrimonij, an in excessu computentur in sortem, vel non sit considerandus excessus, sed fructus, quantumcumq. excessiui, non computentur. n. 8. cum alijs.

Maritus non sustinens onera matrimonij fructus non lucratur, vt quia deficiat ratio text. in d. c. salubriter. n. 11. & quid si nulla dantur genero pignora, sed solū interuenit dotis promissio. n. 12. & quid quando à principio adiectum non fuit pactum de lucrands fructibus. n. 13.

Gener an lucretur fructus, etiam si à principio non fuit promissa certa pensio, interim dum dos præstat. n. 14. & etiam si à principio constitutio dotis quantitas certa non destinetur. numer. 15.

Quando dominus à vassallo recipit fundum in pignus, & percipit fructus, an teneatur compensare: & verus intellectus ad text. in c. 1. de feudis traditur. n. 16. & annis text. habeat locum in emphyteota. n. 17.

Gener an faciat fructus suos, quandiu sibi dos promissa non traditur, si promittatur ab extraneo. n. 18. & quid in vidua. n. 19. & quod hæc omnia non procedant ex privilegio dotis, sed pro oneribus matrimonij sustinendis, n. 20.

Gener si distulerit petere dotem, an sibi præiudicet, & quomodo hoc intelligatur. n. 21. & quid in marito solito negotiari. n. 22.

CAPVT. X.

D veram cognitionem materiæ huius capituli prænotandum est, interesse dupliciter fore accipiendum, aliud est causale & momentaneum, aliud successiuum, &

promiscuum. Momentaneum & causale formatur, quando simul & eodem tempore pro vna tantum vice causatur. Promiscuum & successiuum est, quando totum non incurritur simul, sed successiuè, nempe annuatim: quæ quidem duo in aliquibus differunt, & primo in eo, quod momentaneum & causale nunquam debetur, nisi post moram, culpam, vel dolum debitoris, & quatenus probatur, vel iuramento partis liquidatur. Promiscuum verò, & successiuum citra moram debitoris causari potest. Vnde cum causale & momentaneum non præsupponant successiuam pensionem, de successiuo & promiscuo in præfati agentum est.

Et primò est aduertendum, quod census annuus ex eo successiuo & promiscuo interesse regulariter creari non potest, vt quia istud interesse sit improbatum omni iure, vt Couarr. aduertit lib. 3. variat. cap. 1. numero. 3. Quod in mutuo verissimum est, etiam ex mora, vel ex pacto, quia usura non possunt peti, nisi sub nomine interesse lucri cessantis, vel damni emergentis, ex gloss. & comm. in cap. conquestus de usuris, & prosequitur latissimè Barbosa in l. de diuis. num. 5. ff. de solut. matrim. in alijs verò contractibus citra mutuum solet aliquando haberi ratio interusurij ex aliquibus iustis causis, quæ diffiniri, neque cumulari possunt, cum à varijs negotiorum, seu casuum circumstantijs pendeant, inter quos reperitur celebre, licet vulgare Innocentij III. responsum in cap. salubriter de usuris, ubi in effectu formatur quoddam successiuum & promiscuum interesse, quod non improprie vocari potest census ex dote, cum genero, cui pro dote possessiones pignori obligatæ fuerunt, fructus, quos perceperat, non recipiat in sortem principalem, sed eos pro oneribus matrimonij sustinendis iustè retineat.

2 Quod quidem interesse iustum crediderunt Scribentes, dummodò seruetur in eius conceptione forma illius text. scilicet quod à principio conuentum sit non solum de certa summa dotis soluenda, vt ita detur certa fors, respectu cuius præstentur usura, sed etiam quod conueniatur de certo fundo fructifero, cuius fructus fortunæ subijciantur, interim

D 3

- interim dum dos soluitur tradendo & fruendo, nulla data dotis soluenda dilatione, existimantes quod extra illum casum neque textus ille procedit, neque vllum interesse successuum formari potest. Ita intelligunt & resoluunt Ioan. Andr. in d. cap. Salubriter, quem sequuntur Ant. Ioan. de Linian. ibi, Laurent. de Rodolph. in cap. consult. 2. p. q. 56. de vsuris, Alex. cōf. 27. lib. 4. & cōf. 74. & 141. & lib. 5. Socin. cōf. 88. lib. 4.
- 3 Ego tamen considero, quod prædicti Scribentes præsupponunt duo, quæ non probantur in text. dicunt enim, quod fundus fructiferus genero pro dote constituta traditus fuit, & in eo text. solum probatur, quod fundus pro dote fuit pignori obligatus ibi: *Quæ sibi à socero sunt pro dote connumerata pignori obligata*. Secundò dicunt, quod fuit traditus pro dote constituta, & tamen text. probat, quod fuit pignori obligatus pro dote numerata, ibi: *Pro numerata dote pignori obligata*. Si enim dos fuit numerata, non est verisimile, quod pro dote numerata possessiones genero in pignus tradentur: vnde & duo, quæ præsupponunt Doctores, non probantur in textu; & verba huius textus obscurissima sunt, nisi intelligas, quod verba textus ibi: *Pignori obligata*, præsupponunt post pignorationem possessionum conventionem factam tacitam, vel expressam inter generum & socerum initam fuisse, & interim dum dos sibi solueretur, eisdem pignoribus fructiferis pro sustinendis oneribus matrimonij uti posset, & virtute eius conventionis possessiones ipsæ, quæ pignori obligatæ pro dote fuerunt, sibi traderentur, & nisi simul intelligas verba, ibi: *Pro dote numerata*, id est, pro nominatim constituta in certa quantitate, quæ dum traditur infundo pignori dato non improprie dici poterit, *Numerata*. His enim præsuppositis, rectè probantur in textu duo, quæ requirunt Doctores, ut eius dispositio procedat.
- 4 Quæ noua interpretatio confirmatur ex summario eiusdem text. dum dicit: *Maritus dum recipiens pignus pro dote promissa*, ecce quod verba, *Recipiens pignus*, declarant verba textus ibi. *Pignori obligatæ*, ut adendum sit, id est, *Quæ tradita pro dote*, & dum dicit summarius, *Pro dote promissa*, declarat verba text. ibi: *Pro numerata dote*, ut dicatur numerata, quæ postquam fuit constituta & promissa traditur genero infundo fructifero: ergo quamuis verba videantur obscura, & difficillima, hoc modo rectè intelliguntur.
- 5 Sed adhuc admissa ea verborum textus interpretatione, sententia communis suprà rela-

ta non sustinetur; quia licet non concurrant duo illa ab Scribentibus requisita, dummodò sublit eadem ratio, decisio textus extendetur ad alium similem casum, ut Roderic. post Baldum Nouellum, Petrum Surdum, Barbof. & alios aduertit in tract. de annuis redditibus lib. 3. q. 7. numer. 49. cum alijs, inferens ex ea resolutione ad plures casus, qui textus si non extenderetur, ex rationis identitate non procederent.

- 6 Quare ut ab origine cognoscatur casus, textus, & ceteri omnes, ad quos eum Scribentes extendunt, necessarium erit querere eius decidendi rationem; & omisis, quæ traduntur ab interpretibus ibidem, & ab alijs, quos referunt Cenedo in collect. eiusdem text. collectan. 14. & à Ximenez in alia collectanea sub titulo de vsuris, quos non refero, quia nunquam sola relatione, sed ratione tantum fui contentus, firmiter credo, *Onera tantum matrimonij fuisse eius decisionis veram decidendi rationem, ut scilicet pro oneribus matrimonij sustinendis promittatur genero, non computare in sortem dotis promissa fructus, quos perceperat ex possessionibus pignoris*, ut præsupponit Pontifex ibi: *Cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonij supportanda*; & post eum omnes fatentur, ita quod sit communis, & recepta sententia, imò & vulgaris ratio decidendi illius textus.

- 7 Sed quamuis hanc esse dicant veram rationem decidendi illius textus, non tamen explicant, quomodo sit intelligendum, neque quæ ratione fieri posset, quod onera matrimonij vsuram formalem excusent. Vnde nouiter, & ultra omnes quos legerim, considero, quod in eo textu inter generum & socerum formatur quidam contractus censualis hoc modo conceptus, quod onera matrimonij ex parte generi succedant loco sortis, & fructus pignoris ex parte soceri loco pensionis, quasi pro oneribus matrimonij ematur à genero ius percipiendi fructus pignorum absque labe vsurarum, & inde resultet, quod contractus correptius impositioni & sorti iustus sit: si enim Pontifex ibi recognoscens onera matrimonij esse infinita, subdit: *Quia frequenter dotis fructus non sufficiunt ad onera matrimonij supportanda*: quæ fors censualis iustior & opulentior, considerari possit, cuius respectu fructus pignorum iuste percipiantur, quam ipsa onera matrimonij, obligationesque alendi vxorem, filios, & familiam, ignoro: ergo si ex parte generi recipientis pensionem datur in eo textu iusta fors, scilicet onera matrimonij, mirum non est si ex parte soceri respectu eius amplissimæ sortis promittatur annua

annua pensio, donec fors præstetur, censusque ex quantitate dotis promissæ ferme-tur.

- 8 Quæ noua consideratio confirmatur ex eo, quia ad vsuram formalem debet dari pensio ex parte soluentis, & fors ex parte recipientis, ita quod ubi non est fors, non est vsura. 14. quæst. 3. per totam, & similiter census creari non potest sine sorte & pensione: ergo in d. cap. salubriter dicendum est, vel quod nulla fors interuenit ex parte generi, ut inde non detur vsura, vel quod in locum sortis successerunt onera matrimonij: ergo utroque casu iustissima est decisio illius textus. Quæ verissima, & noua ratione decidendi retenta inferitur ad casus, in quibus Doctores extendunt, & limitant textum illum, & primò ad eum, in quo dubitatur, an si fructus excedant onera matrimonij, generi computabitur excessum in sortem; in quo dixerunt plures fuisse computandum, & textum illum restringendum ad onera matrimonij, & probabile interesse, ut fructus ultra id quod interfit, non sit maritus habiturus, tenuerunt Bald. in l. fin. §. præterea. ff. de iure dotium, Alexand. Ioan. Lup. Philip. Decius. Anania, Ant. de Fano, Dominicus Soto, & alij, quos refert Gaspar Roder. lib. 3. de annuis redditibus. quæst. 7. numer. 48. verfici. *Sed contrariam sententiam*. Contrariam tamen sententiam tenuerunt alij non minoris auctoritatis Adrian. Medin. Angel. Syluest. quos refert, & sequitur Couar. lib. 3. variar. cap. 1. numer. 3. Balasc. dicens se ita respondisse lib. 1. consultationum, consultatione. 8. numer. 3. Quas opiniones conciliat Rodericus ibi in hunc modum. Quod si fructus, licet excedant onera matrimonij, non tamen excedant interesse prouabile, atque verisimile mariti, quod ex redotali consequi poterat, non teneatur eos computare: si vero utrumque excedant, tam legitimum interesse, quam onera computet eos.

- 9 Cuius conciliatio mihi non satis facit; quia non est verificabile, quando fructus onera matrimonij, vel interesse mariti excedant; si enim matrimonij onera infinita sunt: ergo fructus dotis non possunt esse maiores, & si minores, vel æquales, excessus non dabitur, & consequenter conciliatio verificari non poterit. Ad quod nouiter pondero elegantissima verba Pontificis ibi: *Quia frequenter dotis fructus non sufficiunt ad onera matrimonij supportanda*. In quibus verbis non decidit Innocentius, an fructus dotis possint excedere onera, sed an possint sufficere ad ea supportanda, sentiens, quod excessus impossibilis erat, defectusque

frequens; & contingibilis: ergo si excessus non potest dari, neque liquidari, minus poterit verificari; & ideo conciliatio Roderici subuertitur. Rursus præsupponit Rodericus, quod potest esse maius interesse, & lucrum proueniens ex industria mariti, cum dote sibi data, quam onera matrimonij. Quod etiam magis videtur impossibile, quam verificabile, cum, ut dictum est, onera matrimonij non solum incerta, sed & infinita sint: ergo si sunt maiora quam interesse & fructus, non poterit esse iniustus contractus census ex parte sortis, neque in eo contractu deficerent præcepta iustitiæ commutatiuæ, quæ consistunt in equalitate, imò semper fors, fructus, & interesse superaret. Quæ ratione non est habenda consideratio ad fructus quantitatem, neque ad interesse mariti, sed quamuis fructus opulentissimi sint, iuste reciperet eos maritus, secundum opinionem Adriani, & sequatium.

- 10 Ex quo etiam subinfertur, quod si interim dum dos præstatur, promittitur pensio, quæ resultet constituta ad rationem septem, vel etiam quinque pro vno, non erit iniusta, tam ex eo, quod is census emptius non est, ut in eo procedant leges Regni, quæ de pretio egerunt, quam quod census iste non constituitur pro quantitate dotis promissæ, nec eius quantitati correspondere debet, cum quantitas dotis non sit fors, neque pretium, pro qua census formatur, sed eius pensionis constitutio respectu veræ sortis consideretur, & reguletur, id est, respectu eius, quod à genero loco pretij, atque sortis datur, scilicet onera matrimonij, quæ cum sint infinita, nulla pensio respectu eorum resultat iniusta: & inde videmus, quod multoties soceri promittunt mille pro dote, & interim dum præstatur, alimenta necessaria, quæ si deberent regulari ad instar dotis, forent excessiua; & cum præstentur pro oneribus matrimonij, quæ loco sortis succedunt, iustissima sunt. Qui quidem discursus deducitur ex Alexandro consil. 221. numer. 8. volum. 2. qui post Castrum in l. insulam. §. vsuras. ff. solut. matrimoni. resoluit, quod interesse, de quo in cap. Salubriter, non est lucri cessantis, sed damni emergentis, quod transcendere potest consuetas vsuras, & peti non tanquam vsuræ proportionatæ ad dotem. Sequitur etiam Surdus de alimentis titulo primo. quæst. 42. numer. 2. ¶ Infertur etiam, quod

quod si maritus non sustinet onera matrimonij, cessabit constitutio d. cap. salubriter; ut quia deficiat ex parte generi legitima fors, cuius respectu fructus pignoris sibi præstentur, ut ex Bart. Alexand. & alijs resoluit Ioann. Lup. de vsuris comment. 1. §. 4. numer. 78. Boer. conf. 6. numer. 5. latissimè, atque eleganter Petrus Surdus d. tit. 1. q. 42. n. 31. cum alijs.

12 Infertur etiam procedere textum illum, etiam nullis datis genero pignoribus prodote promissa restituenda, ex quibus fructus percipiat, sed solum promissa certa dotis quantitate, & interim certa pensio annuatim solvenda; quia cum census iste non iustificetur ex datione pignorum, neque pignora succedant loco sortis, ut quia utrumque, & pensio & pignora proveniant à focero: sed vera fors & pretium, quod ex parte recipientis pensionem provenire debet, sint onera matrimonij, seclusa datione pignorum, ex sola promissione formaretur is census, ut contra Ioa. Andr. resoluit Anchar. Calderin. & Panormit. in d. cap. Salubriter, Bart. Roman. Imola, & Alexand. in d. §. vsuras, Couarr. libr. 3. variar. cap. 1. numer. 3. vers. 4. Molina de primogen. libr. 4. cap. 5. numer. 6. & alij plures, quos refert & sequitur Gaspar Rodericus de annuis redditib. libr. 3. quæst. 7. numer. 44. & bene Petrus Surd. d. tit. quæst. 42. numer. 11. & numer. 23. ubi id latè prosequitur: & ideo, exempli gratia, ut quia ita contingit, fecit Innocent. mentionem depignoribus, non tamen ex ea ratione, quod ad alios casus absque pignorum datione eius constitutio non extenderetur, ut prosequitur Barbosa in d. l. de diuisione. numer. 2. ff. solut. matrim. Surd. consil. 296. num. 7.

13 Infertur etiam textum procedere, quamvis à principio constitutionis dotis non adiciatur pactum de lucrands fructibus pignorum, sed simpliciter dos promittatur, & pignora dentur: quia cum non ex pacto, sed pro oneribus matrimonij fructus debeantur, & præstentur, sine ullo pacto ex præceptis iustitiæ commutatiæ gener eos perciperet. Ita Balasc. consult. 8. numer. 2. Couarr. libr. 3. variar. cap. 1. numer. 3. Barbosa in l. de diuif. numer. 2. ff. solut. matrim. Roderic. suprà numer. 46. ubi reprobatur Almain in 4. dist. 5. numer. 2.

14 Iterum procedit textus ille, etiam si à principio non promittatur certa pensio interim dum dos traditur, sed simpliciter certa dos promissa sit, quia interim dum præstatur, debetur genero legitimum quantitatis interesse, ut quia sustinendo onera matrimonij, illud

consequatur. Ex quo cessabunt resolutiones, quæ in contrarium referuntur per Roder. de annuis redditib. libr. 3. quæst. 8. fere per totam, maximè numer. 5. 11. 12. 13. & 18. Petr. Surd. d. tit. 1. numer. 50. vsque ad 57. si enim accedente pacto procedit text. ille cur non & simpliciter promissa dote sine pacto de lucrands vsuris, siquidem non in pacto æquitas illius textus fundatur, sed in præceptis iustitiæ commutatiæ.

15 Infertur etiam textum procedere, quamvis à principio contractus matrimonij quantitas certa dotis non designetur, sed arbitrio tertij committatur declaranda; quia licet certa quantitas promissa deficiat, & sic videatur deficere sortem, respectu cuius fructus, seu annua pensio præstentur; cum tamen, ut dictum est, fors & pretium huius contractus censualis non sit quantitas dotis, sed onera matrimonij, tanquam si pro his oneribus gener à focero emeret ius illud percipiendi fructus pignorum, vel pensionem designatam, merito deficiente certa quantitate dotis, ut quia arbitrio tertij conferatur, census dotalistad huc subsisteret quantum ad alimenta ad instar onerum matrimonij regulanda, ex Cagno in l. curauit. numer. 41. C. de actionib. empti, Ruyn. consil. 224. numer. 13. Aymon Crauer. consil. 189. numer. 7. Petr. Surd. conf. 266. numer. 3. Ex quo & merito reprobatur controuersia dubitantium, an ea pensio censualis possit à principio constitutionis dotis taxari, existimantes, quod si non taxetur, ad instar legitimi interesse foret regulanda, de quo Cepola consil. 15. Alexand. consil. 63. libr. 3. & consil. 31. libr. 4. Conrad. de contrahib. q. 35. concl. 11. & 12. si enim absque vlla designatione dotis debentur fructus ad instar onerum matrimonij, frustra dubitauerunt Scribentes ad cuius quantitatis rationem deberent à principio taxari.

16 Deducitur etiam ex omnibus suprà dictis verus intellectus ad text. in cap. 1. de feudis, ubi si dominus à vassallo recipit feudum in pignus, & eius fructus percipit, non tenetur computare fructus in sortem; ad quem text. plures intellectus tradiderunt Scribentes, quos refert & refutat Roder. libr. 3. de censib. quæst. 7. numer. 50. & 51. ubi denique intelligit idè procedere, quod vassallus, qui feudum domino pignoraui, cessauit à seruitijs, quorum occasione fructus erat percepturus, idè dominus eos iuste percipit, ut cum Paris. & Couarr. atque alijs verum existimat, & ex verbis text. eum intellectum comprobat. Cuius Roderici intellectus verus est, sed adhuc indiget declaratione: idè aduertatis certum

tum esse, quod vassallus propter seruitia utitur feudo, ita quod in eo feudo ex parte domini terra datur fruenda, & ex parte vassalli seruitia præstantur, quæ continent recognitionem vassallagij, quasi vassallus pro recognitione & seruitijs, quæ loco sortis succedunt, fructus annuos feudi percipiat: igitur si pignoraui domino feudum, & seruire, atque recognoscere desinit, sortem ipsam retradidit, & consequenter fructus, quos pro sorte illa recipiebat, perdidit, quasi interim dum seruitia cessarent, resoluatur, aut suspendatur contractus: ergo mirum non est, si deficiente sorte dominus fructus percipiat. Ex qua noua consideratione existimo errasse Paris. & Couarr. quos refert & sequitur Rodericus, dum existimant, quod si fructus à domino percepti excedat seruitia, computabitur in sortem excessus. Ego quidem non percipio, quemodò possit verificari, quod fructus seruitia excedant: si enim seruitium & recognitio non consistit in quantitate, sed in qualitate, ut quia in feudo non consideratur quantitas pensionis feudalis, sed subiectio seruiendi, & recognitio vassallagij, impossibile videtur, in eo quod æstimabile non est, excessum dari, sicut suprà diximus in oneribus matrimonij, quorum respectu fructus in presenti percipiuntur; & inde resultabit, dominum integros fructus rectè percipere absque vlla excessus computatione.

17 Resultabit etiam, non benè Rodericum reprobasse Romanum in consil. 325. dicentem, text. in cap. 1. de feudis habere locum in emphyteota. Cuius Romani sententiam sequuntur Imola, Anania, & alij relati à Roderico: quia quamvis in emphyteota deficiant seruitia, pignorando tamen emphyteota domino fundum emphyteoticum, cessandoque in solutione pensionis, & consequenter in domini recognitione, proinde habetur, ac si contractus ipse resolveretur, vel saltem pro tempore cessationis suspenderetur; idè dominus fructus perceptos non recompensabit, ut quia tempore, quo recepit eos, cessarent, vel dormirent effectus omnes directi domini; & in hunc sensum vera videtur sententia Romani, & aliorum.

18 Infertur etiam, Decretalem illam non solum procedere in dote promissa à patre, sed ab extraneo, ut intelligit Nauar. in cap. si fæneraueris. 14. quæst. 3. nume. 65. & 66. Aluiz. Balasc. consult. 8. num. 2. qui fatetur sic respondisse: & quamvis contrariam sententiam post Fortun. Garf. & Sotum teneat Couarr. libr. 3. variar. capit. 1. numer. 3. vers. Caterum, Surd. consil. 269. numer. 10. prima longè verior est;

quia cum perceptio fructuum non iustificetur ratione interesse, neque respiciatur persona dotantis, sed drincipialiter regulatur ab oneribus matrimonij, certum est, quod haberet locum in extraneo dotante, in quo militat eadè ratio. Ita contra Couarr. & Surd. resoluit Roderic. d. lib. 3. quæst. 7. num. 52. & ego reperio eundem Surdum, qui mutato consilio idem resoluit in tractatu de alimentis d. tit. 1. n. 29. vers. Ampliatur pariter.

19 Infertur etiam, quod quamvis plures notabiles viri eum text. ad viduam, cui dos restituta non est, extendant, non tamen in eo casu text. procedit: quia cum matrimonium, & consequenter eius onera morte mariti cessaret, licet viduæ danda sint danda alimenta ad instar legitimi interesse rationi damni emergentis, & respectu dotis restituendæ, quæ in eo casu succedit loco sortis, non tamen poterit vidua uti remedio dicti cap. salubriter, quod opulentiùs est; de quo videndus est latissimè Gaspar Roderic. d. quæst. 7. numer. 53. vsque ad 58. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 44. per totam, & quæst. 42. ex num. 11. vsque ad num. 124. & tit. 7. q. 22. ubi de alimentis viduæ præstandis ad longum agitur.

20 Infertur etiam, non esse in specie illius text. considerandum priuilegium dotis, cum neque dotis priuilegio permittantur vsuræ; ut nominatim resoluit Roderic. d. quæst. 7. num. 49. neque etiam fauore Ecclesiæ, contra gloss. in c. conquestus, verb. Nullo iuris colore, fatetur ipse numer. 50. Sed demum pro oneribus matrimonij sustinendis: ex quo ipse numer. 59. resoluit habere locum in cessionario. Quod latius comprobat Surd. d. quæst. 42. tit. 1. num. 22. post Rolandus. Ioan. Lup. Napar. & alios.

21 Procedit etiam decretum illud, etiam si gener distulerit petere dotem, seu recipere fructus; quia adhuc sibi deberentur, non à biennio post contractum matrimonij, sed à die, quo cœpit onera sustinere, etiam ante moram irregularem; quia quamvis fructus, qui succedunt loco interesse, non possint peti ante moram irregularem cum lapsu biennij, ut latè tradit Barbosa in l. de diuif. num. 40. ff. solut. matrim. Corn. consil. 145. numer. 8. libr. 2. & alij, quos refert Roderic. d. quæst. 7. numer. 62. & latius libr. 3. quæst. 5. per totam; cum tamen fructus, qui genero debentur in casu cap. salubriter, non debeantur ad instar interesse, sed pro oneribus matrimonij sustinendis, non à mora irregulari post biennium, sed à die, quo cœperunt onera matrimonij, debentur, & præstentur; quia sicut non possunt peti pro tempore, quo prædicta onera non sustinentur,

tur, vt supra diximus; sic è conuerso peti possunt, & debentur à tempore, à quo coeperunt onera matrimonij etiam ante mortem. De quo videndus est Surd. d. quæst. 42. tit. i. num. 13. cum alijs, & num. 125. quod limitat Roder. d. quæst. 7. numer. 69. quando gener recipit dotem, nulla facta protestatione de petendis vsuris, & numer. 65. quando stetit per decennium tacendo sine petitione interesse dotis non soluta, quia illud censetur remisisse, vt aduertit. num. 61. vel nisi maritus dum vixerit, non petierit sibi solui dotis vsuras, vt explicat num. 66. vsque ad num. 68. Hæc enim omnia cum procedant ab eius voluntate, renuntiatione tacita, vel expressa, possunt remitti, etiam habita consideratione ad onera matrimonij, nisi forsã ignorauerit maritus sibi vsuras deberi, quo casu non videtur renuntiasse, vt aduertit. n. 70.

22 Aliaque plurima circa materiam. cap. salubriter tradi poterat; sed quia maiora nos spectant, sufficiat aduerrere, quod Roderic. d. lib. 3. quæst. 8. num. 17. Petrus Surd. d. quæst. 42. numer. 8. & 9. dubitant, an maritus solitus negotiari recipiat fructus ultra legitimum interesse: quod non indiget explanatione, si quidem consideratis oneribus matrimonij (vt supra dictum est) ultra id quod interest, fructus percipiantur similiter Surdus d. quæst. 42. num. 43. explicat latè, quid erit, quando maritus ex pacto tenetur alere uxorem, & numer. 64. explicat quid erit dicendum, quando dos non promittitur marito, sed uxori, aliasque vsque ad finem quæstionis dubitationes tradit, quas ex industria omittimus.

DE CENSU EMPHYTEOTICO, & eius forma, atque conceptionibus. Cap. XI.

SUMMARIVM.

Census emphyteotici definitio: & an requiratur ad eius essentiam bona immobilia solui. numer. 1. vel solo coherentia inseparabiliter. numer. 2. non sterilia, sed fructifera à sui natura num. 3. & 4. ubi quod à communiter accidentibus sterilia dantur in emphyteosim ad culturam, plantationem, & meliorationem.

In emphyteosi non venditur res, sed datur cum reservatione pensionis annuæ. n. 5. & 6.

In emphyteosi an sit pro substantia contractus refer

uanda minima pensio, vel sufficiat, si maxima rescueretur. num. 7.

In emphyteosi an trans feratur utile dominium in emphyteotam, eleganter discutitur num. 8. 9. & 10.

Dominus concedens rem in emphyteosim an retineat in se directum dominium. numer. 11. & 12.

CAPVT XI.

DE census emphyteotici materia plures egerunt, idèd illud tantum, quod ad cognitionem ceterorum contractuum censualem necessarium sit, agemus; & vt clarius agnoscatur, omisis diffinitionibus, de quibus per Aluar. Valasc. de iur. emphyt. quæst. 1. per totam, eam, quæ vniuersam materiam cõprehendit, assignandam, & explicandam elegimus, quæ sic se habet. *Emphyteosis formatur, quando res aliqua immobilis soli, vel solo coherentia inseparabiliter fructifera, vel sterilis datur alicui cum reservatione certa pensionis minime annuatim uniformiter soluenda, cum retentione directi domini, acque civilis possessionis penes concedentem rem in emphyteosim, & translatione utilis tantum, & naturalis possessionis in emphyteotam.* Quæ diffinitio sequentibus modis ad cognitionem eius contractus interpretatur.

Dicitur in diffinitione *Res aliqua immobilis soli*, ad significandum, quod ad substantiam & essentiam huius contractus bona verè immobilia soli, ex quibus formetur, accedere debent, vt probat text. in §. adeò, instit. locati authent. si quas ruinas. C. de sacros. Eccles. authent. de alienat. & emphyt. per totam. l. 1. & l. 2. per totam. C. de iur. emphyt. c. ad aures de reb. Eccles. l. 28. tit. 8. part. 5. de quo latè dicendum erit in cap. de censu emphyt. creādo ex bonis verè immobilibus soli, ubi ratio huius primi præcepti census emphyteotici ad lōgū tradit; & in hoc rectè conueniunt census emphyteoticus, & reservatiuus; quia reservatiuus creari debet ex rebus etiam immobilibus. cap. constitutus de religiosis domibus, & dicendum erit in cap. reservatiui census. Imò etiam in hoc conuenit emphyteoticus cum consignatiuo, qui præcisè assignandus est super rebus immobilibus, Extrauag. 1. & 2. de empt. & vendit. Proprius motus Pij V. super forma creandi census, & dicendum erit in c. de censu consignatiuo super rebus immobilibus creando.

2 Dicitur in diffinitione, *Vel solo coherentia inseparabiliter*, vt probetur, quod quauis regulariter

lariter census emphyteoticus requiratur bona immobilia soli, possit tamen formari, & creari ex his, quæ licet verè non sint immobilia soli, sunt tamen solo inseparabiliter coherentia, veluti ius percipiendi vectigalia, piscandi, pascendi, decimandi, & alia similia; in quo census iste conuenit cum reservatiuo, vel consignatiuo, quia vterque potest consistere in his rebus, vt dicendum erit in cap. de censu creādo ex rebus solo coherentibus: imò quamuis bona non essent coherentia solo inseparabiliter, sed ab eo separari possint, veluti domus, furnus, molendinum, columbarium, & alia similia, quæ licet coherent solo possunt tamen ab eo separari incendio, ruina, naufragio, vel alia simili causa, adhuc super his census iste consisteret, quia prædicta bona verè immobilia sunt, & verisimiliter duratura, & existentia, atque stabile subiectum habentia. Quod sufficit ad substantiam, & essentiam huius contractus, vt resoluit Aluar. Valasc. de iur. emphyt. quæst. 12. per totam, & dicendum erit in cap. de censu creando super reb., quæ pro immobilibus habentur; & in hoc etiam conuenit iste contractus cum censu reservatiuo, vel consignatiuo; quia similiter creatur ex his bonis.

3 Dicitur in diffinitione *Fructifera*, quia res, quæ datur in emphyteosim, fructifera debet esse de sui natura, & non sterilis; quia sicut quando datur fructifera, si omnino pereat, vel infructifera effecta sit, omnino extinguitur emphyteoticus census. l. 1. & 2. C. de iur. emphyt. & latè resoluit Aluar. Vaz de iure emphyt. quæst. 27. per totam: ita sterilis de sui natura à principio dari non potest, in quo census emphyteoticus conformis est reservatiuo & consignatiuo, qui sunt reservandi ex bonis, vel consignandi super rebus fructiferis de sui natura, vt in censu reservatiuo constat, ex cap. constituit, de religiosis domibus, & in consignatiuo, ex Extrauag. 1. & 2. de empt. & vendit. & ex proprio motu Pij V. super forma creandi census, ibi; De sui natura *fructifera*, & latè dicendum erit in c. de censu creādo super bonis fructiferis.

4 Dicitur in diffinitione, *Vel sterilis*, quæ verba durissima videntur, dum præsupponit quod bona immobilia sterilia possunt dari in emphyteosim, cum in numero præcedenti contrarium dictum sit; & quia videtur contra naturale præceptum, quo deceditur, nequis locupletetur cū iactura aliena, de quo meminit Pomponius in l. nam hoc natura 14. l. hæc conditio 66. ff. de condit. indebiti, Vlpian. in liure naturæ 207. ff. de regul. iur. si quid si dominus concedendo rem sterilem de sui

natura in emphyteosim reciperet pensionem cum aliena iactura locupletaretur, & idèd cõcessio iniustissima resultaret. Rursus, emphyteotam soluere pensionem pro re sterili, ex qua & ipse fructus non percipit, esset contra præcepta iustitiæ commutatiuæ, quæ consistunt in æqualitate. l. si me & Titium. ff. si cert. petat. l. curauit. C. de action. empt. ergo ne detur in æqualitas inter commutantes res proprias, sterilia bona dari non possunt in emphyteosim. Denum, si perempta re emphyteotica census extinguitur, ex d. l. 1. & 2. C. de iure emphyt. Valasc. d. quæst. 27. per totam: ergo contractus non potest incipere ab eo statu, in quo non potest sustineri. Sed his considerationibus nihil obstantibus, verbum, *Sterilis*, intelligendum est, non quod terra, quæ datur in emphyteosim, possit esse de sui natura sterilis & infructifera: quia hoc esset contra præcepta naturalia, & iustitiæ commutatiuæ, quorum supra meminimus, sed quod tempore dationis possit esse sterilis, id est, inculta; vt quia ex primæua natura emphyteotici datur terra, quæ danda erat in emphyteosim, debebat esse inculta, & sterilis, cum daretur ad culturam, plantationem, & meliorationem. dict. §. adeò, instit. locati, & aduertunt Alciat. lib. 1. Parergon. iuris. capit. 36. Ioan. Corras. in l. ei qui. num. 20. ff. de seruit. Ludouic. Cel. lib. 7. art. 1. quæ. le. & cap. fin. ad finem, Anton. Natta consil. 49. numer. 7. potest tamen ex nouiori forma emphyteotici formari census emphyteoticus ex non sterilibus, sed fertilibus prædijs tempore creationis, vt deducitur ex authent. perpetua. C. de sacrosanct. Eccles. bonus text. in cap. perpetuus. 11. quæst. 2. & resoluit Valasc. de iur. emphyt. quæst. 1. num. 5. quamuis enim cultura, plantatio, seu melioratio dederit causam inuentioni huius contractus emphyteotici; hæc tamen causa non fuit finalis, sed impulsiva, ita quod etiam si deficiat, sustineatur census, vt aduertit Valasc. de iur. emphyt. quæst. 2. num. 5. & 6. Ergo bona fructifera de sui natura danda sunt in emphyteosim, in quo, vt supra dictum est in præcedenti consideratione, rectè inter se conueniunt census emphyteoticus, reservatiuus, & consignatiuus.

5 Dicitur in diffinitione *Datur alicui*, vt quia res emphyteotica à domino detur cum reservatione pensionis non tamen vendatur, vt constat ex d. §. adeò instit. locati ex l. 1. & 2. & per totum. C. de iure emphyt. Valasc. dict. quæst. 1. num. 3. In quo dissimilis est census emphyteoticus à reservatiuo, vt quia in reservatiuo non solum res detur, & non vendatur, & alius longè diuersus contractus formetur, sed

sed utrumque dominium, tam utile, quam directum in censuarium transfertur, ut constat ex cap. constitutus derelig. domib. & suo loco dicemus. Differt etiam à censu consignatio, in quo neque res censualis datur censuario, neque unquam fuit domini census, sed semper ipsius censuarij, pones quem remanet, licet super ea census consignetur, & solū in ea consignatione venditur ius percipiendi pensionem annuam ex fructibus eiusdem rei censualis, ut latè dicendum erit in cap. an in censu consignatio formetur vera emptio & venditio, ubi meritò reprobamus dicentes in eo censu vendi bona censualia, qui certè non cognouerunt naturam census: & quamuis in definitione dicatur, *Datur alicui*, est summe notandum, quòd & si non constet de datione per scripturam, poterit census emphyteoticus ex tempore induci, in quo est conformis reservatio & consignatio, qui ex temporis diuturnitate multoties inducuntur & creantur, ut latè dicendum in cap. de censu ex consuetudine vel prescriptione infuturum inducendo.

6 Dicitur in definitione, *Cum reservatione pensionis*; ergo reservatio pensionis est de substantia & forma census emphyteotici, ex l. 1. C. de iure emphyt. in quo convenit census cum reservatione, cuius datio præsupponit reservationem pensionis. d. cap. constitutus, & differt à consignatio, in quo pensio non reservatur, sed constituitur, & venditur ius percipiendi eam, Extravagan. 1. & 2. de empt. & vendit. Proprius motus Fij V. super forma creandi census.

7 Dicitur in definitione, *Minima pensio*; non quòd ad substantiam & essentiam huius contractus sit reservanda minima pensio, sed quia etiam si minima reservetur, valet contractus; quia cum reservatio non fiat in recompensationem fructum ex redacta in emphyteosim percipiendorum, sed in recognitionem directi domini manentis pones concedentem. l. 1. & per totum C. hoc titulo. Minima etiam potest reservari. Ex quo aperte deducitur, quòd etiam si minima reservetur, domino fiat reservatio in recognitionem directi domini, emphyteosis formabitur, ut benè resolvit Laurent. Sylvan. consil. 41. num. 5. Ex quo inferitur, male dixisse Bart. in l. 1. C. hoc titulo, esse de substantia emphyteosis, quòd reservetur minima. Cuius Bartoli sententia, quavis aliquibus sequatur, nulla tamen lege probari reperitur, ut advertit Alvar. Vaz de iure emphyt. quæst. 1. num. 8. verum tamen est, quòd communiter reservatur minima pensio; quia licet sit modica in quantitate, est ta-

men magna in qualitate, ut quia reservatur in recognitionem directi domini. Inde iustificatur plurima huius contractus attributa, quæ ex retentione directi domini proficiuntur ut prohibitio non alienandi rem, solutio decimæ, pœna commissi, acquisitio melioramentorum, & alia similia. Deducitur etiam ex reservatione minima pensionis coniectura contractus emphyteotici, potius quam locanij, quia à communiter accidentibus locatio non pro modica, sed pro maxima pensione sit, ut advertit Valasc. in d. quæst. 1. num. 9. & num. 11. Riminaldi junior consil. 461. num. 23. & 24. vol. 4. Bornin. Causalcan. decis. 46. num. 4. in quibus enim census emphyteoticus dissimilis est à reservatione, quia reservatio pro minima pensione iniuste creabitur, ut quia à communiter accidentibus eius pensio longè maior debet esse quàm emphyteotica, & facilius in eo reservatio admitteretur remedium recissorium contractus ex læsione, quam in emphyteotico, ut dicendum erit in cap. an in censu habeat locum remedium. l. 2. C. de rescind. similiter etiam in omnibus supra dictis dissimilis est census emphyteoticus à consignatio; quia consignatio creari non potest pro minima pensione, cum si formetur simpliciter redimibilis, vel ad vitam, pretium habet legale & individuum, ut dicendum erit in capitibus de pretio census consignatiui, & consequenter minimam pensionem non admittat: si verò perpetuus sit, maiori pretio creditus est, ut in cap. de pretio census consignatiui perpetui dicendum erit.

8 Dicitur in definitione, *Cum translatione utilis tantum domini*, atque naturalis pensionis in emphyteotam; ergo in creatione huius contractus emphyteotici directum dominium manet pones concedentem, & utile transfertur in emphyteotam. Quæ inueterata, atque recepta traditio deducitur per omnes communiter à text. in l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager vectigalis, vel emphyteoticalis, ibi; *Quamvis non efficiantur domini*; & similiter ponderant pro hac sententia text. quem existimant expressum in l. possessores. C. de fundis patrimonialibus lib. 11. Et denique hanc esse receptissimam sententiam probaverunt Bart. & fere omnes in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acquirend. posses. Bald. in rubr. hoc titulo. C. de iure emphyt. Valasc. in tit. de iure emphyt. & plurimas referens ipse Valasc. in d. tract. q. 13 in princip. & latissimè prosequitur noster Felician. in procem. de censib. num. 12. cum alijs, & inde Acurs. qui fere nihil ignoravit in d. §. qui in perpetuum, verb. *Domini*, subdit, id est, *Directi*, quasi sentiat, quòd licet domini directi

recti non efficiantur, efficiantur tamen domini utilis.

9 Sed quia nihil est tam receptum, quòd ex hominum cavilosa interpretatione non impugnetur, eam vulgarem, veterem, receptissimamque sententiam impugnaverunt ultramontani dicentes, neque etiam utile dominium transferri in emphyteotam, ut considerat Paul. Castrens. in l. si quis vi. §. differentia in fine. ff. de acquirend. posses. dicens, non esse text. in toto corpore iuris, qui hanc receptissimam probet sententiam, quem in hoc sequitur Valasc. in d. quæst. 13. in princ. vers. *Verum & hac tam inueterata*; ego tamen firmiter credo, inueteratam illam sententiam verissimam esse, non tamè probari in d. §. qui in perpetuum, neque in d. l. possessores, à quibus eam communiter omnes deduxerunt: & quantum ad text. in d. §. qui in perpetuum, ex sequentibus hæc nostra impugnatio apertissime deducitur. Primò certissimum est, quòd Iurisconsultus Paulus in d. §. qui in perpetuum in distinctè probat, colonos, vel emphyteotas, quorum ibi facit mentionem, dominos non efficiendos, dum subdit: *Quamvis domini non efficiantur*; ergo in distinctè intelligendus est, ut neque utile, neque directum dominium habeant, ex vulgata regula. l. de pretio. ff. de publican. & consequenter malè ponderatur text. illè ad probandum, quòd in emphyteotam transferatur, utile dominium. Secundo, text. illè non dat utilem in rem actionem, ut inde inferatur translatio utilis domini, cum utilis actio in rem loco utilis domini succedat ex notanda resolutione Baldi in præluo feudorum, col. 2. atque Curtij iunioris in tract. de feud. 1. part. quæst. 6. numer. 10. sed tantum concedit simplicem in rem actionem, dicens: *Tamen placuit competere eis in rem actionem*; ergo ex datione simplicis actionis in rem non transtulit text. illè utile dominium in emphyteotam: quòd quidem dominium utile in locum simplicis actionis in rem nunquam succedit; ergo malè ponderatur text. illè. Tertio & vrgenter sic argumentor. Paulus Iurisconsultus in d. §. qui in perpetuum simplicem actionem in rem concedit; sed actio simplex in rem multoties datur, atque dari potest absque ulla translatione utilis domini: ergo si negavit absolute dominium, & solum concessit in rem actionem, ibi; *Tamen placuit competere eis in rem actionem*: utile dominium non transtulit. Minor constat ex quam plurimis exemplis; nam & usufructuarius habet concessoriam. l. unica. §. item Iulian. ff. de remissoria, quæ est actio in rem. §. quæ si agat, instit. de actio. & tamen usufructuarius non est do-

minus. l. 1. ff. de usufructu. l. rectè dicimus. ff. de verb. signific. creditor etiam habet in rem actionem, & tamen dominus non est. l. pignus C. de pignorat. act. (Quibus, & alijs exemplis videtur Valasc. in d. tract. de iure emphyt. quæst. 13. num. 1.) ergo male ponderatur text. in d. §. qui in perpetuum. Quarto, & inconvincibiliter contra vulgarem allegationem. d. §. qui in perpetuum loquitur in conductoribus, ut probat text. ibi; *Qui in perpetuum fundum fructum conduxerunt*; ergo ad emphyteotas referendus non est. Ratio quidem differentie ad sensum petet; quia conductores in perpetuum, vel ad longum tempus utile dominium habent, Clem. 1. de rebus Eccles. & late tradit Tiraquel. de tetract. lignag. §. 1. gloss. 4. num. 79. & 80. Quod in emphyteota decusum non extat; ergo neque nos illud decidere debemus; & consequenter male text. ille ponderatur ad probandum, quòd utile dominium transferatur in emphyteotam.

10 Sed quamvis Paul. Cast. post ultramontanos in §. differentia in fine existimaverit, eam sententiam in d. §. qui in perpetuum non probari, atque inde periclitetur, imò & rejiciatur vulgaris allegatio illius textus, sententia tamen, quam ab eo deduxerunt communiter omnes, verissima est, & ex sequentibus evidenter suadetur. Primò quemadmodum omne damnum, siue patens, siue latens in re emphyteotica contingens expectat ad emphyteotam. l. 1. C. hoc titulo, de iure emphyt. ita & omne augmentum, siue patens, siue patens ipsum sequitur. l. secundum naturam. ff. de reg. iuris: quod virtute utilis domini in emphyteotam translati verissimum esse dixerunt plures quos refert, & sequitur Valasc. quæst. 16. num. 3. Secundo, id ipsum probatur ex eo, quòd emphyteotam ratione utilis domini in eum translati tenetur ad onera quæcunque à re, vel occasione rei præstanda, & non dominus directi solvere. l. 2. ibi; *Publicarum fructuum*. C. hoc tituli. de iure emphyt. & late tradit Valasc. quæst. 17. per totam. Tertio item videmus ex ea translatione utilis domini, quòd quamvis simplex conductor possit expelli propter non solutionem pensionis, ex l. ædem. C. locati, atque late explicat Valasc. quæst. 21. emphyteota verò non potest, nisi lapsa biennio. l. 2. C. hoc titulo, autem. qui rem. C. de sacrosanct. Eccles. c. potuit de locato. Quarto, ex eodem præcepto inferitur, & nascitur, quòd quamvis simplex conductor expelli possit à domino, si dominus probaverit rem proprijs visibus fore necessariam. d. l. ædem. C. locati: emphyteota verò ex ea ratione non poterit expelli, ex eo quòd utile

utile dominium, atque in rem utilem actione habeat, ut post Ioan. Andr. Specul. Ias. & alios latissime resoluit Valasc. de iur. emphyt. in d. quæst. 22. ex principio & per totam. Quinto, ex eodem fonte nascitur, quod quamvis locator finita locatione non teneatur conductori relocare domum, vel fundum, ut quia conductor nullam habeat in rem utilem actionem. Inneque cui. C. locati, & traditur per tex in l. dudum. C. de contrahend. empr. tamen dominus finita emphyteosi tenetur relocare emphyteosim eidem emphyteotæ potius quam alteri, Bart. in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. & æstiva, & latè comprobat Valasc. de iure emphyt. quæst. 24. per totam. Sexto de ducitur ex ea utilis dominij translatione, quod si forsan thesaurus reperiatur in terra data in emphyteosim, divideretur certo modo inter dominum & emphyteotam: quod non ita fieret inter conductorem & locatorem, cum deficiat ibi translatio dominij, ut resoluit Valasc. de iur. emphyt. quæst. 15. per totam. Ex quibus iam constat, quod in ea emphyteosis creatione utile dominium transfertur in emphyteotam: quæ quidem omnia non procedunt in censu reservatiuo, cum ut sæpius dictum est, in censuarium transferatur utrumque dominium, tam utile, quam directum, & penes concedentem rem in censum nullum remaneat præter ius percipiendi pensionem annuam, ut suo loco latè dicendum erit: & similiter prædicta omnia non procedunt in censu consignatiuo, quia penes censuarium, venditorem nempe census, remanet utrumque dominium, tam utile, quam directum rerum censualium, ut quia ipse censuarius non vendit, neque alienat bona censualia, sed tantum ius percipiendi pensionem ex fructibus eorundem, ut etiam dicendum erit in cap. de natura census consignatiui.

II Dicitur in definitione; Cum retentione directi dominij penes concedentem rem in emphyteosim: ergo dominus concedens rem emphyteosim retinet in se directum dominium: text. est in l. 2. & l. fin. C. de iur. emphyt. vulgata. l. 1. & per totum. ff. si ager vectigalis, vel emphyteoticus. Ex quo infert, atque latè resoluit Aluar. Vaez. de iure emphyt. quæst. 9. per totam; quod instrumentum emphyteosis probat penes concedentem dominium esse, ut quia præsupponat is contractus, manere directum dominium penes eum. Sed contra hoc requisitum obstat fortissime text. in capit. constitutus, de relig. domib. qui text. secundum plurimorum interpretationem loquitur in emphyteosi, & tamen præsupponit dominium rei, cum datur cum reservatione pensionis, trans-

latum fuisse in accipientem ergo. Secundo obstat text. in l. possesores. C. de fund. patrimon. lib. 11. qui text. emphyteotam vocat verum dominium; cum igitur dominium non possit esse penes plures in solidum. l. si ut cert. §. si duobus vehiculum. ff. commodati: ergo certum est, quod dominium translatum in emphyteotam non potest manere penes concedentem: sed licet hæc sint fortes considerationes, nihil tamen obstant; & ad text. in d. cap. constitutus de religiosis domibus respondetur, quod licet faciat mentionem de emphyteosi, non tamen loquitur in contractu emphyteotico, sed in censu reservatiuo. In quo quidem contractu certissimum est, quod transfertur in censuarium utrumque dominium, tam utile, quam directum, ut sæpius dictum est: idem ad nostrum contractum emphyteoticum referendus non est. Et quod ille textus loquatur in censu reservatiuo, præterquam quod ex verbis eiusdem aperte constat, præsupponit gloss. ibi: *Iuxta ratam*, Iul. Clar. receptarum sentent. §. emphyteosim. quæst. 1. Aluar. Vaez. Lusitanus de iur. emphyt. q. 32. num. 7. & num. 27. cum alijs. Anton. Gom. Palac. Rub. & Cast. in l. 68. Tauri, Ioan. Martiengo in l. 1. tit. 15. lib. 5. nouæ Recop. gloss. 1. per totum, Iacob. Menoch. consil. 291. num. 5. cum alijs lib. 3. & in tract. de præsumpt. 3. part. præsumpt. 106. ferè per totam. Minus etiam obstat. l. possesores. C. de fundis patrimonialib. lib. 11. quia text. ille loquitur in emphyteota fundi patrimonialis, qui pleno iure dominus est, ac si fundum illum patrimoniale eidem à Principe pro certo pretio datum esse constiterit, ut ad longum circa intellectum illius textus explicuit Aluar. Vaez. de iur. emphyt. q. 13. in princip.

12 Bene verum est, quod in hac specie consideratur duplex dominium, vnum verum, & proprium, atque directum, quod remanet penes concedentem; aliud verò subalterum, quod abusuè vocatur directum, & est minus scilicet quod remanet penes emphyteotam, quando rem alteri dat in emphyteosim, de quibus eleganter egit Petrus Surdus, decis. 288. ex principio, & nouissime Castillo de usufructu. cap. 75. per totum: in quo etiam censu iste emphyteoticus differt à reservatiuo; quia concedens rem in censum non retinet in se directum dominium, sed utrumque transfert in censuarium; & similiter differt à consignatiuo, quia emens censum nullum in se transfert dominium rerum censualium, sed totum remanet penes consignatorem, ut sæpius dictum est, & dicendum erit. Vnde transeamus ad censum reservatiuum.

DE

DE CENSU VASSALLORUM, qui vocantur *Solariegos*, quem ipsi dominis temporalius ratione soli exolunt. Cap. XII.

SUMMARIUM.

Census, quæ exolunt vassalli, qui vocantur Solariegos, quomodo formetur, & an sit de origine vel substantia creationis, quod detur solum, vel terra ad adificationem; quod vulgariè dicitur Poblacion, numer. 1. 2. & 3. ubi traditur intellectus legum Regiarum: & forma huius census solariegi, & in quo differat ab alijs censuum speciebus.

Censuarius solariegius an possit derelinquere solum cum edificijs, & secum portare bona mobilia. n. 4. & 5.

Dominus vassallorum, qui vocantur Solariegos, an, & quando possit expellere vassallos à solo, ab eisdemque solum cum edificijs abdicare. n. 6. & an persona vassallorum libera sint. numer. 4. & 5.

Vassalli, qui vocantur Solariegos, an aliquo modo possint alienare solum sibi datum, vel donare, legare, seu aliquo titulo transferre in filios cognatos, vel agnatos, seu extraneos. n. 7. cum alijs.

Vassallus, qui vocatur Solariegius, an possit expelli propter non solutam pensionem & seruitium & quid ad implere teneatur. n. 8.

Vassallus, qui vocatur solariegius, quomodo probetur solariegi esse, an ex privilegio, & scriptura, quæ vocatur Encartacion, & an ex consuetudine immemoriali, & quid quando soluitur conceptione alicuius terre, vel soli, & an potestas alienandi vassallorum excludat conceptionem vassallagij solariegi. numer. 9. & 10. usque ad finem, & quid dicatur Vchettias n. 2. atque in quo differat à solariegi.

CAPVT: XII.

NTER alias censuum species, quarum meminimus in capit. 2. huius operis, mentionem fecimus de censu, quem vassalli dominis solunt, qui vulgo dicitur *Censo de solariegos*, qui quidem, licet propriè census sit, cum certa & vniformis pèctio, atque seruitium annuatim præstetur, tamen in quam plurimis differt ab emphyteotico,

reservatiuo, & consignatiuo: ideo ut differentia cognoscatur, sequentia notatu digna proponuntur.

Primò, census iste formatur, quando dominus populi, loci, seu territorij, vel hæreditamenti dat alicui vassallo terras, & solum, quod vocatur *Solar*, cum aliquibus possessionibus, ut & in solo ædificet, & simul terras & possessiones colendo pensionem, aut seruitium vniforme in fructibus pro his annuatim præstet: quod nominatim probat l. 3. tit. 25. part. 4. ibi: *Solariego tanto quiere de xir como me que es poblado en suelo ageno* verba enim, *Que es poblado en suelo ageno*, necessariò accipienda sunt, id est, *Que ha poblado suelo ageno*, ut nominatim probant l. 2. 11. & 14. tit. 3. lib. 6. nou. Recop. & ante leges illas id ipsum, quasi diffiniendo eum censum solariegi scriptis Speculator in titulo de feudis lib. 4. 3. p. §. quoniam super homagij. num. 38. dicens hæc verba: *Est autè mansara, quando dominus dat alicui mansum cum diuersis possessionibus, & propter hoc ille facit se hominem domini, & ad certum seruitium tenetur & talis dicitur homo de mansara; quia est homo ratione possessionum.* De quo mansu, id est censu meminit text. in capit. 1. de censibus, ibi: *Vnus mansus integer*, & Cuiac. vir doctissimus lib. 1. de feudis tit. 1. dicens: *Mansum esse fundum, ex cuius redditibus Ecclesiæ seruitium præstatur: unde post Specul. hanc esse formam census vassallorum, qui vocantur Solariegos, aduertunt Gregor. in d. l. 3. tit. 25. p. 4. verb. solariegos. Ioan. Garc. de expensis. c. 9. num. 53. cum alijs, & illud repetit in tract. de nobilit. gloss. 18. nu. 10. & 11. Didac. Perez in l. 2. tit. 11. lib. 4. Ordinam. gloss. 1. pag. 881. & hoc ipsum quod Speculator, vocando scilicet solariegi hominem alterius, senserunt l. 13. d. tit. 11. lib. 4. ordin. ibi: *De aquel señor enyo es el hombre* l. 15. ibi: *Tel señor, cuyos erau los otros hombres a la sazon.* Quæ quidem leges, ut infra notandum erit, hodie abrogatæ sunt, & solum est obseruandum, quod in his vassallis solariegis constituitur in d. l. 2. 11. & 14. tit. 3. lib. 6. Recopil. Quomodoque igitur sit, vassallus solariegius dicitur homo de mansu, ut quia in solo & terra manet ad culturam, plantationem, & meliorationem tam soli, quàm terrarum, secundum scripturam inductionis, quæ vocatur *Encartacion*, de qua in d. l. 1. 2. unde eius contractus forma euidenter est, iustitiaque notissima, ut quia à principio inter dominum & vassallum ponit rectè conveniri, ut & vassallus domino subijciatur, seruitiumque præstet, & dominus vassallo conventionis scripturam, quæ vocatur *Encartacion*, libenter adimpleat, ex d. l. 4. est enim receptissimum*

num posse quemquam per pactum, seu stipulationem fieri hominem alterius, id est, subiectum, atque in solo manentem; ex Aluerico, quem refert & sequitur Iacob. de Sâctogeo in tra&. de homagio in princ. num. 7. & 8. Bald. in l. fin. C. de transact. vbi Menes. numer. 3.

2. Ex cuius vassallagij cognitione cognoscitur etiam, quid sit verè & propriè *vehetria*, cuius meminit Garcia de nobilitat. gloss. 6. in princip. numer. 13. & clarius d. l. 3. Partitæ his verbis: *Vehetria tanto quiere dezir como heredamiento, que es suyo, quito de aquel que recibe en el, e puede recibir por señor a quien quisiere, que mejor le faga*: ut si conveniant in eo, ut possint eligere dominum, quem voluerint, differant tamen in substantia, ut quia vassallus de *vehetria*, sit dominus soli, solariegus verò non ex d. l. partitæ, ut advertit Garcia supra Azebed. in rubr. tit. 3. lib. 6. nouæ Recopil. num. 1. & 2.

3. Secundò etiã ex cognitione vassallagij solariegorum apertissimè constat, non benè cognouisse eos vassallos Alborno, qui in lib. 3. de contract. tit. 1. dixit hæc verba: *En tiempo de los Emperadores mas modernos se llamarõ censos, los que en Castilla nuestro derecho llama solariegos, que quiere dezir, contados entre propria hacienda*: non enim censiti & solariegui sunt vassalli eiusdem speciei, sed licet aliquantulū æquiparentur, in effectu & substantia differunt, & vitra differētias, quæ ex infrà dicēdis apertissimè cōstabūt, ea inter solariegos, & ascriptitios notissima est, quòd solariegi liberè possunt derelinquere solum, ex d. l. partitæ, & Recopil. ascriptitij verò non, ut quia ascripti, & quasi vinculati solo sint, & ab eo non possint separari, ex toto tit. C. de agric. & censit. libr. 11. vnde Felician. de censib. in procem. numer. 7. reprobans Alborno, dissimiles esse vassallos solariegos à censitis & ascriptitijs ad longum probat, ut quia censiti à solo non separantur, ex l. 3. l. quemadmodum. l. cum satis. C. de agricol. & censit. libr. 11. l. si quis inquilinos in princip. deleg. 1. vassalli verò, qui *solariegos* vocantur, à solo possint separari, imò solum derelinquere, ut quia personaliter non sint obligati, ut suprà diximus, & infrà dicendum erit: atque post Didac. Perez ipse Felician. aduertit d. numer. 7. ad fin. Inde etiam Flores à Mena lib. 1. variar. quæst. 2. num. 2. postquam dixerat, quòd vassalli sunt veluti serui, qui censum occasione rerum à dominis traditarū soluunt, subdit hæc verba: *Prout faciant illi, quos vulgò foreros, aut vassallos solariegos dicimus*, vbi in modo soluendi assimilat eos vassallos ascriptitios, & solariegos, sentiens

in effectu, & substantia dissimiles omnino esse.

4. Tertio infertur, quòd census iste vassallorum, qui vocantur, *solariegos*, distat ab emphyteotico reservatuo, & consignatio in eo, quòd emphyteoticus potest formari pro terra inculta fructifera concessa ad culturam, plantationem, & meliorationem, sine vlla cōsideratione ædificandi, ut diximus in cap. de natura census, & solariegus non potest formari, nisi habita principali consideratione ad poblationem, atque ædificationem, ex dict. l. 3. Partitæ; ibi: *Solariego tanto quiere dezir como me que es poblado en suelo de otro*; nota verbū, *Que es poblado*, quòd interpretatur, id est, quòd solum recēpit ad construendum in eo ædificium: quòd iterum probat l. ibi: *A la sazon que poblò aquel lugar*, & melius probatur in l. 2. tit. 3. lib. 6. Recopil. ibi: *Y siempre deve tener el solar poblado*, iunctis verbis sequentibus ibi; *Y si esto non ficieren, puede el señor tomar el solar y darlo a poblar*. l. 14. eod. tit. 3. lib. 6. ibi: *Y todos los solariegos, que deuen en succion, sean tenudos de tener los solares poblados*: igitur solariegus differt ab emphyteota. Rursus etiam differt à censuario reservatuo, quia in censuario transfertur vtrumque dominium, tam utile, quàm directum, ut sæpè dictum est; in solariegum verò directum nequaquam, ut quia non potest alienare solum, licet aliquam administrandi, vtendique potestatem habeat, ut infrà dicendū erit. Demum omnino differt solariegus à censuario consignatuo, quia in solariegum ius tantum vtendi solo transfertur, terraque prouenit à concedente, & nihil à solariego proficiscitur, neque ex parte sua datur, præter seruitiū in censuario verò consignatuo diuersum est, quia nihil recipit ab emptore census, præter creationis pretium, & adhuc dominus remanet rerum censualiū, pensionemque tantum præstat, absque vlla pœna commissi. Denique in vtroque censu emphyteotico, reservatuo, & consignatuo, nulla contrahitur obligatio, neque nascitur ex natura contractus ædificandi, vel, ut aiunt poblandi, nisi aliquando in emphyteotico, vel reservatuo, à contrahentibus in pactum deductum sit. Ego tamen nouiter considerabam, quòd quāuis in censu solariego terra detur non solum ad culturam, plantationem, & meliorationem, sed & solum principaliter ad æfectum ædificandi, nempe ad poblationē, ut sic proprius dicam; hoc tamen de poblatione, quòd leges formaliter requirunt, non est de substantia huius census solariegui, sed tantum de origine creationis eius, ut quia à principio inductionis huius vassallagij principa-

liter

liter habeatur consideratio ad poblationem. Ex quo si semel populus, terra, vel solar, datum fuit ad poblationem, ut ita ex ea datione verè & propriè formetur census solariegus, & postea vassalli derelinquerent locum, vel solar, & se cum mobilibus ad alia loca transulerint, sicut facere possunt, ex l. 3. Partitæ, & ex l. 2. Recopil. alijque in eorum locum cum eisdem conditionibus subrogentur, & succedant, erunt vassalli solariegui, licet non ædificauerint solar, sed cum ædificijs atque poblatione illud acceperint, nisi forsitan dominus in emphyteosim, vel locationem, seu alium contractum solar, seu locum illum cum ædificijs alijs vassallis nominatim dederit: quia eo casu talis diceretur contractus, qualem partes nominauerint. Ex quo resultat notissima differentia inter emphyteoticum contractum & solariegum, ut emphyteosis, licet regulariter formetur ex terra inculta, & eius origo sit dari terram incultam ad culturam, plantationem, & meliorationem, possit tamen à principio creari ex alijs rebus immobilibus, vel solo cohærentibus, veluti domibus, molendinis, columbarijs, & alijs similibus, absque eo quòd præcisè danda sit terra, seu locus eremus, imò & sine vlla obligatione poblationis: solariegus verò census à principio non constituitur, nisi habita principali consideratione ad ædificium, vel poblationem, licet postea, ut dictum est, alias in eundem censum succedere possit cum ædificijs à principio factis. Secundò & principaliter is censuarius solariegus poterit quādoque voluerit, solum deferere, atque derelinquere solar, & mobilia ad alium secum portare locum, ut quia persona libera sit, ut probatur in dict. l. 3. Partitæ ibi: *Este a tal puede salir de la heredad quando quisiere, con todas las cosas que ahí tuuiere*. Quòd etiam probat text. in d. l. 2. tit. 3. libr. 6. Recopil. ibi: *Otro si es tablecemos, que todos aquellos que tuuieren solares, y fueren solariegos, y desampararen los solares por yr a morar a lo abadengo, o a lo realengo, o a la vehetria, no puedan llevar ni llevar algunos bienes deste solar a estos dichos lugares*. Quòd antea dixit speculator in loco suprà citato, & melius Gregor. in l. 2. verb. *Vender*, tit. 22. part. 4. Ioan. Garc. in dict. cap. 9. numer. 53. Azebed. in dict. rubr. tit. 6. n. 6. vbi post alios aduertit, personam huius censuarij liberam esse; & inde libere posse derelinquere solar, & mobilia secum portans ad alium locum se transferre.

5. Quòd tamen non est intelligendum, quan-

do vassallus aliquid acceperit à domino tempore ingressus, ut in solo ædificaret; quia donec illud, quòd receperit, soluat, neque poterit derelinquere solum, neque mobilia secum portare, ut notat d. l. Partitæ ibi: *Pero si el solariego a la sazon que poblò aquel lugar, recibio algunos maravedis del señor, quòd ego subintelligo dummodò tempore receptionis promisit soluere quòd recepit; quia non facta promissione, sed solum recipiens ad ædificandum, si receptum in ædificijs consumpsit, neque lex obligat eum ad soluendum, quòd recepit, neque iustum videbatur restituere, quòd in ædificijs soli consumpsit: quòd apertè deducitur ex l. dum postquam dixit: *Pero si el solariego a la sazon que poblò aquel lugar, recibio algunos maravedis del señor*, non obligat vassallam, ut derelicto solo restituat, quòd recepit; sed solum dicit, quòd si aliquid receperit, seu aliqua pacta, vel conuentiones fecerit, omnino seruentur, ibi: *O fizieren algunas posturas de so vno, deuen ser guardadas entre ellos, en la guisa que fueron puestas*: igitur cum decisio legis sit, quòd seruentur inter eos pacta, seu conuentiones, si quidquam receperit ad ædificandum, & soluere promiserit, non poterit à solo separari, donec soluat, dummodò illud in ædificijs consumpsit: sin verò consumpto quòd recepit in ædificijs, restituere non promittat, absque eius solutione exire poterit, cum persona libera sit. Et hic est verus sensus legum Regiarum; in quo contractus iste conformis est emphyteotico, cum emphyteota possit derelinquere rem, nisi aliud sit conuentum, ut quia persona libera sit; & in censuario reservatuo idem est dicendum cum aliquibus declarationibus suis locis notandis; imò & in censu consignatuo secundum nouam, licet verissimam opinionem, quam passim in hoc opere tradimus, receptius atque verius censemus, cum census consignatuius nō solum super sola persona non consistat, sed neq; in eo persona censuarij effectualiter obligetur, aut conueniri possit, ex his, quæ dicenda erunt in cap. an persona censuarij in censu sit obligata.*

6. Tertio, de natura huius census solariegui est, quòd dominus census non possit expellere solariegum à solo, præstita pensione, seu seruitio conuento; quòd aduertit Garcia d. cap. 9. de expensis numer. 60. imò neque suos descendentes, seu alios de generatione poterit expellere, ex d. l. 2. tit. 3. libr. 6. ibi: *No les puede tomar el solar a ellos, ni a sus hijos, ni a sus nietos, ni a aquellos, que de su generacion vinieren*. In quo lex illa vel inge-

E

laris, & notandissima est; videntemque differentiam constituit inter solariegos & emphyteotas, aliosque colonos, seu vassallos, vel necessaria explicatione, atque intelligentia indiget; quia certum est, quod emphyteosis, vel etiam census reservatiuus, seu consignatiuus, licet possit esse perpetuus, vt à filiis, ne potibus, vel alijs de generatione tolli non possit, potest tamen esse temporalis ad vnius, vel plurimorum vitas, atque similiter potest esse redimibilis; nolter verò census solariegos ex natura sua perpetuus videtur, dum lex dicit: *No les puedan tomar el solar á ellos, ni á sus hijos, ni á sus nietos, ni á aquellos, que de su generation vniereen.* Vnde intelligenda est illa, vt ex natura huius census solariegui perpetuus existimetur, respectu filiorum descendentium, seu generationis, vt quia cum locus, vel solum, aut terra detur ad edificandum, & edificia quandam præsupponant perpetuitatem, contractus inde perpetuus sit iudicandus, nisi forsitan ex conditionibus inductionis aliter cautum sit, vt quia formetur ad vitam vnius, vel plurimorum, vel pro aliquo tempore certo, seu alio modo, qui perpetuitatem excludat: quia cum conditiones, quæ creationis tempore adijciuntur, obseruandæ sint, ex d. l. 2. tit. 3. libr. 6. ibi: *Sean guardadas las condiciones, que en las cartas y privilegios, por donde fueron otorgadas las encartaciones, se contiene,* non est consideranda natura contractus, sed obseruanda partium conventio. Secundo etiam modo intelligitur illa, vt licet procedat ex natura contractus, non tamen ex culpa & dolo vassallorum; vt quia recusent, vel differant soluere pensionem, aut seruitium; quia eo casu ab eisdem auferri poterit solar, vt constat ex eadem l. 2. ibi: *Pagandole los solariegos aquello que deuen pagar de su derecho,* vt quia vassallus perdenegationem seruitij incedat in commissum, vt prædicta iura probant, & protequitur latè Garcia d. cap. 9. numer. 62. ad finem, & numer. 63. vsq; ad 66. atque in alijs casibus, in quibus vassallus iure suo priuari potest, quia in eis poterit dominus ab eo tollere solar cum edificijs, in quo census iste conformis est emphyteotico, quia seclusa conuentione ex natura contractus non potest emphyteota expelli, vt suo loco dicemus. Conuenit etiam cum reservatiuo, quia censuarius reservatiuus, in quæ transfertur vtrumque dominium, expelli non posse certum est, & à fortiori conuenit cum consignatiuo, qui nullo modo, neque casu ab hypothecis est expellendus, nisi pro de cursis pensionibus hypothecæ iudicialiter capiantur, & distrahantur.

7 Quarto, censuarius solariegos non potest alienare solar, ex d. l. 3. Partitæ, ibi: *Mas non puede enagenar el solar;* quod extendit ad omnem speciem alienationis d. l. 2. Recopil. ibi: *Ningun solariego no puede vender, ni empeñar, ni enagenar ninguna cosa de aquello que fuere del solar;* quod etiam erat de iure communi, ex relatis à gloss. in l. 2. tit. 22. part. 4. & post Socin. Iun. Paris. Marzar. Iul. Clar. & alios aduertit Azebed. in d. l. 2. numer. 2. & per totam, Ioan. Garc. in d. cap. 9. numer. 51. cum alijs; quod limitat eadem lex, nisi fiat alienatio alteri vassallo solariego eiusdem domini, ex verbis eiusdem legis, ibi: *Saluo á otro solariego, que sea vassallo de aquel señor, cuyo es aquel solar;* ex qua lege, quæ in hoc singularis est, credo permissam esse alienationem inter filios vassallorum; quod ante ipsam erat dubitatum, vt constat per Grassum recep. sentent. §. legatum. quæst. 14. numer. 19. cum alijs, Iul. Clar. in §. feudum. numer. 21. vsque ad 42. si enim alienatio alteri vassallo eiusdem domini facta permissa est, cur non filio eiusdem vassalli alienantis permittatur, ignoro, cum & mens ipsius domini, amorque vassalli erga filium à fortiori iustificet alienationem, præsupponatque vtriusque domini, vassallique alienantis consensum, & voluntatem interuenire; aliter enim alienantes priuandi erunt & solo & edificijs, vt dict. l. 2. probat ibi: *Y si de otra manera lo vendiere ó enagenare, non vala, y entieguelo todo á aquel, cuyo es el solar;* cadit enim, vt supra dictum est, vassallus in commissum, si contra formam dict. l. 2. alienauerit solar cum edificijs. Quæ quidem omnia diuersa sunt in alijs censuum speciebus, quia in reservatiuo & consignatiuo nullo modo prohibetur alienatio, in emphyteotico verò nullo modo, neque casu permittitur, nisi domini consensu, atque licentia accedente.

8 Quinto, dum l. 2. Recopil. dicit, *Pagando los solariegos aquello que deuen pagar de su derecho,* iunctis his, quæ supra diximus, scilicet non posse dominum expellere vassallum, nisi ex non solutione seruitij, aperte deducitur, quod nihil aliud vassallus debet adimplere ex natura contractus, quam edificare solar, seruitiumque libenter præstare, atque conuentiones & pacta custodire, ex d. l. 3. Partitæ, & l. 2. Recopil. & ex his, quæ tradit Garcia c. 9. numer. 51. & 55. vnde si vassallus ex parte sua adimpleat, & dominus contra conuentiones eum grauauerit, poterit se querellare, ex dict. l. 2. ibi: *Y ningun señor, que tuuiere la behetria,*

*no les pueda fazer fuerza ni tuerto, mas de quanto son aforadas, & aduertit Garc. dict. c. 9. numer. 59. cum alijs. Imò & vassallus poterit exire à solo, & derelinquere solar, dummodo in abcessu obseruet formam dict. l. 2. ibi: *E si fiziere una, dos, o tres vegadas tuerto, é non se lo quisiere enmendar á la tercera vegada, el labrador saque la cabeça por vnafinestra de aquella casa en que mora, é trayga testigos, é diga, que renuncia, é se parte del señorio de aquel que le faze tuerto, é que se torna vassallo con todo lo que ha de otro señor, que sea natural de aquella behetria, en que es aquel solar do el viue, y sea vassallo de aquel, á quien se tornó, y el otro no sea ofado de lo fazer mal ni tuerto.* Ea tamen legis forma decedendi aduertatur his, quæ supra diximus, imò eidem legi, dum per eam permittitur vassallo derelinquere solar, vt quia persona libera sit, nisi intelliga dictam legem, dum concedit vassallo libertatem decedendi, vt intelligatur in vassallo solariego, ibi: *Y fueren solariegos, y desampararen los solares, & dum ita datur formam decedendi, intelligatur in vassallo behetria, ibi: *Y ningun señor, que tuuiere behetria, & statim, De otro señor que sea natural de aquella behetria, en que es aquel solar, do el viue:* igitur in solariego libera facultas datur decedendi, in vassallo verò behetria discessus permittitur, seruando formam legis. Et mirum non est, quod vassallus behetriae grauatus à domino liberetur ab eo, quia dominus negans vassallo iustitiam perdit proprietatem, gloss. in c. 1. §. ite qui domino in vers. iustitiam, quæ fuit prima causa beneficij amittendi; & in capit. 1. §. 1. quid sit inuestitura, vbi Iacob. de Velouiso, Isernia, & Martinus Laudens. Luc. de Pena in l. in sacris, colum. 3. C. de proxim. sacror. scrutin. libr. 11. & post plures aduertit Petr. Surd. de aliment. tit. 1. quæstion. 56. numer. 8. vbi plures correspondentias inter vassallos & dominos obseruandas esse refert. Quæ quidem omnia non bene applicantur ad censum emphyteoticum, reservatiuum, vel consignatiuum, nisi aliquantulum ad emphyteoticum, vt supra diximus.**

9 Vltimò, circa cognitionem huius census solariegui aduertendum est, quod in dubio non præsumitur, nisi à dominis euidenter probetur, vt post Mieres de maioratu 4. p. quæst. 20. numer. 2. aduertit Azebed. in rubr. dict. tit. 3. libr. 6. Recopil. quod tamen dupliciter probabitur. Primò per scripturam, quæ vocatur Encartacion, ex dict. l. 2. ibi:

*Y en las encartaciones, que les sean guardadas las condiciones, que en las cartas y privilegios, por donde fueron otorgadas las encartaciones, se contienen: vt quia in eisdem scripturis nominatim constitutus, vel creatus sit. Qui casus probationis per privilegia verificatur, quando aliqua terra, terminus nempe incultus & eremus sine probatione, vt aiunt, conceditur alicui nominatim. Para que le pueblo, y para los que le poblaren, sean sus vassallos; quia ex his verbis aperte probatur vassallagium solariegorum, dummodo dominus privilegijs vtatur in eum finem, creandi nempe, atque conseruandi huiusmodi vassallagium, & non formandi alium contractum. Secundo modo probaretur hoc vassallagium per consuetudinem immemorabilem ex dict. l. 2. ibi: *Y si no buuiere cartas ni privilegios, que les sean guardado el uso, y la costumbre que hubiere en esta razon de tanto tiempo aca, que memoria de hombres no sea en contrario: habet enim immemoralis vim legis. l. 1. §. de nique. ff. de aqua pluua arcenda ibi: *Veritas estem vicem legis obinere.* l. in summa. ff. eodem tit. ibi: *Vetustas, qua pro lege habetur, & latè tradit Molina libr. 2. capit. 6. numer. 12. cum alijs: habetque vim privilegij, atque tit. l. 5. tit. 7. libr. 2. noua Recopil. ibi: *O por costumbre arrigua, que el Derecho iguala á privilegio.* l. 8. tit. 15. libr. 4. noua Recopil. ibi: *Sea auida en lugar de titulo bastante,* tradunt omnes per textum ibi in capit. super quibusdam. §. prætereade verbor. signif. vbi gloss. verb. *Pedagium,* Molina vbi supra num. 13. & 14. Mier. de maioratu 4. part. quæst. 20. numer. 47. Mascard. de probat. conclus. 1214. num. 46. Is tamen modus probandi per consuetudinem immemorabilem difficilior est; vt quia debet immemoralis, probari cum qualitatibus, quæ formaliter exprimentur per text. ibi ab omnibus in l. 41. Tauri, & simul in ea præscriptione, vel consuetudine debet saltem allegari causa huius vassallagij, quia licet immemoralis formetur sine titulo, vt quia ex tempore præsumatur, non tamen sine allegatione causæ, quæ allegata præsumitur, & si non allegetur, diceretur census ignorantia, id est, cuius causa ignoratur, qui diuinis, & humanis legibus improbat, ex capit. peruenit de censibus, & ex his, quæ latè diximus in capit. de censu formando ex consuetudine, si causæ concomitantia: ergo causa huius vassallagij à dominis est alleganda, scilicet quod terra data fuit ad poblationem.***

tionem, & quod ex ea causa uniformis pensio præstita fuit. Ex quo infero, quod licet dominis responsum sit de fructibus alicuius terræ, & inde ille, cui præstantur, præsumatur dominus. l. si urbana prædia, ff. de condit. in deb. colonus, ff. de vi, & vi armata, per quem ita tenet Bald. in consil. 130. numer. 1. libr. 3. Specul. de emphyteosi. §. nunc aliqua. numer. 108. Auend. de exequend. cap. 4. numer. 8. vers. Item deducitur: non tamen ex sola correspondentia fructuum probaretur census solariegus; quia cum possit alius probari, qui præstetur ratione terræ, & in quo verificetur præsumptio dominij non erit præsumendus ille, qui formaliter requirit dationem terræ, aut soli ad poblationem: ideo licet causa specificè in consuetudine immemoriali non sit probanda, alleganda tamè est, ut præsumatur.

10 Ex quo datur verissimus intellectus ad l. litibus C. de agric. & censu. libr. 11. ubi præstantur fructus ratione terræ, & ad l. Titia. ff. solut. matrim. ibi: *Redditus exegit*, & ad l. 2. C. de acquir. posses. ibi: *In possessione fuisse, omniaque ut dominum gessisse*, ut licet prædicta iura ex præstatione fructuum præsupponunt in domino proprietatem terrarum, non tamen præsupponunt, neque probant ex ea fructuum præstatione causam probari; ideo vel saltem si non probetur, alleganda est, ut ex immemoriali præsumatur: erit tamen fortis præsumptio huius vassallagij, si constiterit, terras, ex quibus seruitium præstatur, aliquando eremas fuisse, & in statu præsentis plenam edificij, & ut aiunt, *pebladas*, esse: his tamen deficientibus vassallagium solariegum non præsumitur, donec specificè probetur, ex traditis à Mieres de maioratu. 4. part. quæst. 20. numer. 9. & referens Pelaez, atque Mascard. Azebed. in rubric. titul. 3. libr. 6. numer. 7. Erit tamen nouiter notandum, quod cum solariegui non possint solum alienare, ex d. l. 3. Partitæ, & 2. Recopil. si probauerint sepius alienationes fecisse, non dicerentur solariegui, ut nominatim probant Gregor. in d. l. 3. Partitæ, Ioann. Garc. de expens. d. cap. 9. numer. 51. cum alijs, Azebed. in d. rubr. numer. 6. Sed hoc est intelligendum, quando non simpliciter probarent alienationes, sed quod eas fecerunt tam in filios, quam in extraneos; quia cum inter filios non solum fieri possint, sed de iure ad eos bona solariega transferantur, ex d. l. 2. Recopil. ibi: *No le pueda tomar el solar a ellos, ni a sus hijos, ni a sus nietos, ni a aquellos, que de su generacion vinieren*, meritò non solum est probanda facultas alienandi,

sed simul quod inter extraneos alienauerunt, ut constito de natura contractus solariegui, adhuc vassalli solariegui non existimentur.

DE CENSU RESERVATIVO perpetuo redimibili, seu ad vitam, & eius forma, atque iustitia.

Cap. XIII.

SUMMARIVM.

Census reservativus omnibus est frequentior, & creari potest perpetuus, redimibilis, seu ad vitam. n. 1. & 2. ubi de eius initio & forma.

Census reservativus in quo differat ab emphyteutico, & quando ex censu emphyteutico, vel reservativo, & quomodo transferatur dominium in censuarium. n. 3. & 4. ubi traditur intellectus ad text. in cap. constitutus de religiosis domibus usque ad finem capitis.

Contractus emphyteoticus, vel census reservativus, non tantum indicatur ex verbis, quam ex effectu, & substantia. n. 5. & 7. cum alijs.

Iustitia census reservativi fundatur in preceptis iustitie commutative, numer. 10. usque ad finem.

CAPVT XIII.

1 **C**ASPAR Rodericus de annuis redditibus q. 2. nu. 1. dicit, quod non agit de censu reservativo, quia satis eius materia explicatur in locis ab eo relatis, & non refert nisi gloss. & DD. in cap. constitutus de relig. domib. & in l. 1. §. 1. ff. de publican. & vetig. ubi de his censibus non agitur, ut oportuerat: quia ratione cum reservativus census sit omnibus frequentior, ut quia Ecclesiæ, monasteria, ciuitates, collegia, vniuersitates, atque alie communitates, seu privati plurimos ex his census habeant, de forma, & iustitia eorum, agere, necessarium mihi visum fuit.

2 Et primò aduertendum est, quod is census, sicut consignativus creari potest perpetuus, redimibilis, seu ad vitam, ut summarie aduertit Roderic. d. q. 2. numer. 1. ad finem, & utroque casu forma, & iustitia eadem est, quia formatur, quando res immobilis datur alicui

alicui cum reservatione pensionis annuæ uniformiter in futurum soluendæ, & translatione vtriusque dominij tam utilis, quam directi in censuarium, cuius contractus forma habetur Genes. cap. 47. ubi legimus, Ioseph prædia multa Aegyptijs tradidisse, reservata Pharaoni certa pensione annuatim soluenda, quod aduertit Medina in C. de restitutione titul. de rebus per usuram acquisitis cap. de censibus col. 5. vers. secundum patet, fol. 165. Molin. de contractib. disp. 381. in fine, cuius census meminit Imperator Dioclecian. in l. fin. C. de rerum permut. constituens, quod si ea lege quis fundum donauerit, ut annuatim decem corbes frumenti, vel quid aliud solueretur, huiusmodi contractus etiam valet. Idem etiam constituit Innocentius III. in cap. constitutus de religiosis domib. ubi Abbas, qui pensionem debitam multis retro annis non soluerat ex prædio in censum reservativum concessa condemnat deinde ad eius pensionis uniformem præstationem; & ita eum censum iustissimum dicentes diffinierunt gloss. & omnes in dict. cap. constitutus, & in cap. ad audientiam. 2. de rebus Eccles. Bart. in l. 1. §. 1. de public. & vetig. Ias. in authent. qui rom. numer. 10. C. de sacrosanct. Eccles. & in l. 1. C. de iur. emphyt. numer. 48. Aym. Crau. consil. 217. Beroi. numer. 64. Marc. Mant. numer. 26. in cap. 1. de in integr. rest. Ioan. Lup. in tract. de usuris comment. 2. circa l. 2. C. de pact. inter empt. §. 2. numer. 57. Iul. Clar. libr. 4. recept. sentent. §. emphyteosis. q. 1. Aluar. Velaz de iur. emphyt. q. 32. nu. 7. per totum, & n. 27. cum alijs, & ex nostratibus Ant. Gom. in l. 68. Taur. numer. 2. & 3. ubi Palac. numer. 2. Castillo verb. Censo, Matienço in l. 1. titul. 15. libr. 5. nouæ Recopil. gloss. 1. ubi omnes hanc dicunt veram naturam, atque diffinitionem census reservatiui.

3 Qui quidem quamuis in creationis forma assimiletur contractui emphyteotico, cum pensio uniformis annuatim soluenda ex domo, vel fundo utroque casu reservetur; in effectu tamen & substantia longè dissimilis est, quia ex emphyteotico contractu transfertur tantum in emphyteotam vile dominium. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager vectigalis. l. possessor. C. de fund. patrim. lib. 1. ff. ut latè resoluit Aluar. Velaz de iur. emphyt. q. 13. per totam, & facit text. in l. si quis, ex tit. C. de diuers. præd. lib. 1. Rursus emphyteota naturalem tantum possessionem acquirat, manente civili penes dominum fundi, ut etiam traditur latè ab eodem Valasco in cod.

tract. de iur. emphyt. q. 18. per totam: quod in censu reservatiuo diuersum omnino est, quia in censuarium tam vile, quam directum dominium, & vtraque possessio, tam civilis, quam naturalis verè transferuntur, & dominus rei censualis efficitur, nihilque iuris, seu commoditatis præterius percipiendi pensionem annuam in futurum apud concedentem rem in eum censum reservativum remanet: quæ differentia inter eos contractus censuales, & emphyteoticum, quæ clavis totius materiæ est ad cognoscendam vtriusque contractus naturam, deducitur ex l. fin. C. de rerum permut. & ex cap. constitutus de relig. domib. ex quibus eam deduxerunt gloss. Panor. & alij ibidem, & præter ordinarios Socin. consil. 208. numer. 5. lib. 2. & consil. 167. numer. 6. eod. libr. Decius consil. 164. col. 3. post Alex. consil. 14. numer. 8. libr. 2. & dicit communem Ias. in l. 1. numer. 28. C. de iur. emphyt. Rebus. 2. tom. comment. tit. de restit. redditus, gloss. 17. Cassan. in consuet. Burgund. rubr. 11. in princ. Gregor. Lup. in l. 5. titul. 30. part. 3. Iul. Clar. recep. sentent. §. emphyteosis. q. 1. in princip. Rodan. de reb. Eccles. rubr. 16. numer. 2. & 6. Mant. in c. 1. de in integr. restit. Sot. lib. 6. de iust. & iur. q. 5. art. 1. Aluar. Velaz de iur. emphyt. q. 32. numer. 27. Ioan. Lup. in d. comment. de usuris. 2. §. 2. n. 57. Iacob. Menoch. consil. 291. n. 5. cum alijs lib. 3. & in tract. de præsumpt. 1. part. præsumpt. 106. fere per totam, ubi eleganter id prosequitur; qui omnes eam differentiam, tanquam totius materiæ clauem designauerunt.

4 Ex qua verissima resolutione datur verus intellectus ad text. in d. c. constitutus de relig. domib. dum dicit: *In emphyteosim subannua octo denarij vsualium pensione monasterio vestro concessit*; ut quamuis ex his verbis, maxime dum text. dicit, *In emphyteosim*, aliqui existiment, intelligendum esse in contractu emphyteotico, nullo quidem modo sustineri possit is intellectus ex eà receptissima sententia & conciliatione inter eos contractus supra relata, quæ securè tenent omnes in censuarium transferri vtrumque dominium, tam vile, quam directum, & vtramque possessionem, tam civilem, quam naturalem; cuius dominij, ac possessionis translatio in contractu emphyteotico dari non potest, ut est vulgare, atque naturale præceptum emphyteosis. Et quod in d. c. constitutus vtrumque dominium, & possessio transferatur, probant euidenter verba text. ibi: *Vniuersas Ecclesias ad vestrum monasterium pertinentes, & statim ibi: Et quidquid iuris tam in monasterio vestro, quam in eis habebat*, & clariss.

in veris. Cum autem, ubi Pontifex decidens causam illius text. subdit: *Cum autem neque insolitum sit, neque nouum, ut cum Episcopi Ecclesie concesserint, prius locis, aliquid sibi referuent in eis nomine pensionis*, pondera verbum, *Concesserint*, quod significat translationem cum effectu; & hæc verba, *Aliquid sibi referuent in eis nomine pensionis*. Ex quibus aperte constat, nihil aliud esse in eo text. a concedente reservatum, quam aliquid nomine pensionis; quod contingere non potest in contractu emphyteutico, in quo non solum aliquid nomine pensionis reservatur, sed vtile tantum dominium conceditur, & naturalis possessio transferatur, directa & civili possessione penes dominum manente. Rursus non diceret text. *Vniuersas Ecclesias ad vestrum monasterium pertinentes, & quidquid iuris tam in monasterio vestro, quam in eis habebat*, neque similiter *Ecclesie concesserint*, nisi ut Pontifex euidenter demonstraret, vtrumque dominium in censuarium esse translatum, & consequenter contractum census reservatiui seruatum. Demum negari non potest, nisi quod in eo textu admitteretur commissum, si contractus fuisset emphyteoticus, sed non admittitur, ut suo loco dicitur: ergo censualis contractus fuit.

5 Ex quo verissimo intellectu intelliguntur etiam verba eiusdem textus, ibi: *In emphyteosim*, ut quamuis concessio facta fuisse in emphyteosim præsupponat, verumtamen censum ex translatione vtriusque dominij, & possessionis, atque ex natura eius contractus formatum fuisse dicendum est, tam ex eo, quod text. vtitur promiscue verbis, *Census, & emphyteosis*, quam quod etiam si solo verbo *Emphyteosis*, vteretur; cum tamen effectus translationis vtriusque dominij & possessionis ex concessione in emphyteosim non sequatur verum contractum censualem, ex quo transfertur, vtrumque creatum fuisse dicendum est, ut nominatim aduertit Ioannes Faber in §. adeo, col. penult. instit. locati, & post plures tradit Valasc. de iur. emphyt. q. 32. num. 28. atque nos infra dicemus, idem text. ille in censu est intelligendus.

6 Similiter ex supra dicta resolutione inferatur intellectus ad text. in l. 28. tit. 8. part. 5. dum dicit: *Contractus emphyteoticus en Latin, tanto quiere dezir en romance, como pleyto, o postura, que es fecho sobre cosa, raiz que es dada a censo*: ergo si contractum emphyteoticum lex illa comprehendit sub verbo, *Censo*, ut quia species census sit, ut diximus in cap. 2. Huius operis, mirum non

erit, si verbum, *in emphyteosim*, de quo in cap. constitutus, non mutet contractus censualis naturam, neque ad verba eius attendatur, sed ad essentiam & substantiam contractus, ut attenditur in d. l. Partita, ubi quamuis dicitur, *Que es dada a censo*, adhuc contractus emphyteoticus est. Quod etiam præsupponit l. 68. Tauri, dum loquens in censu admittit commissum, ut quamuis illud in censu non admittatur, ut suo loco dicemus, sub verbo, *Census*, contineatur emphyteosis, in quo contractu datur commissum, ut sic leges illæ promiscue vtantur his verbis, præsupposito, quod semper substantia & essentia debet attendi. Sic etiam videmus, quod tabeliones in similitum contractuum censualium consignatiuorum scripturis, quamuis eius naturæ sint, ut redimi possint, sepius dicunt, contractus emphyteoticos creari, & adhuc verè census emptitij & consignatiui sunt, neque conceptio verborum consideratur, sed vera, ac propria natura, & substantia contractus attenditur.

7 Ex quo merito reprobatur intellectus dicentium, quod text. in cap. constitutus loquitur in emphyteosi, & quod ibi emphyteota non soluens pensionem non incidit in commissum, quia illud speciale privilegium Ecclesiarum fuit: quorum intellectum post Ancharran. Anton. de Butr. Calderin. & alios reprobatur & merito Felician. in tract. de censib. in princip. num. 22. vers. *Quippe differentiam*; non enim fauore Ecclesiarum illud contingit, sed quia censuarius tanquam verè dominus rei censualis nunquam incidit in commissum, ex translatione vtriusque dominij, ut latius à nobis dicendum erit in c. de commissio in censu admittendo.

Reprobatur etiam, & merito, intellectus Feliciani in loco supra citato, dum existimat textum in d. cap. constitutus intelligendum esse in emphyteosi, & quod idem ibi commissum non admittitur, quia dominus directi id non petijt, dicens, quod quoties dominus caducitatem non petierit, emphyteota non incidit in commissum, ad quod plures illud axioma probantes refert. Cuius intellectus sustineri nullo modo potest; quia quamuis verum sit, quod commissum non datur, nisi domino volente, & petente, cum possit renuntiari caducitati, ad text. tamen in d. cap. constitutus, ea resolutio non adaptatur, cum in censu reservatiuo aperte loquatur, & intelligendus sit, in quo nunquam datur commissum, ut suo loco latius dicemus.

Secun-

8 Secundò & principaliter ex omnibus supra dictis inferatur intellectus ad text. in c. 1. de integr. restit. ut quauis aliqui eum intelligant in contractu emptionis & venditionis, alij in locatione ad longum, vel ad modicum tempus, alij verò in emphyteosi, ut constat ex latè traditis per Boer. in dict. cap. 1. ex numer. 44. verissimum tamen sit, intelligendum esse in contractu census reservatiui, de quo agimus, ut intelligunt Abb. numero 7. Berol. num. 65. & 66. & eum intellectum sequitur Felician. de censib. in procemio. num. 10. ubi numer. 11. ad finem existimat, nullibi expressius probari differentiam, quam supra designauimus inter censum, & emphyteosim, vique & effectum huius contractus census reservatiui, quæ in dict. cap. 1. Ex cuius Feliciani resolutione iobatur reprobatio ipsius in eo loco relato in numero præcedenti, dum existimat commissum dari in censu; sed in cap. constitutus ideo non admitti, quia dominus id non petijt: si enim Felicianus fateatur per text. in d. cap. 1. differentiam translationis vtriusque dominij inter eos contractus verissimam esse, verum etiam erit, quod in d. cap. constitutus ex ea vtriusque dominij translatione in censuarium commissum admitti nequit. Rursus eum intellectum ad text. in d. c. 1. euidenter confirmo ex verbis eius, dum dicit: *De possessionibus laicis sub modica pensione concessis*; verbum enim, *sub modica pensione*, præsupponit expressam reservationem pensionis; & consequenter translationem vtriusque dominij, totiusque iuris rei in censum concessam in censuarium. Quod iterum confirmat verbum, *Concessis*, & statim verbū, *Data consiliterit*, quæ dationem cum effectu, & concessioem integram, translationemque veram rei censualis denotant. Rursus verba ibi: *Ad ipsos conuenit ius & proprietatem redire*, euidenter probant, quod possessiones Ecclesiarum, quæ in censuarium quoad ius, & proprietatem traslatæ fuerunt, quoad ipsius iuris, & proprietatis effectum, ad ipsam ex vi restitutionis redire debent; verbum enim, *Redire*, præsupponit ad Ecclesiam redire eo modo, & iure, quo obuenerunt, ex l. cum pater. §. rogo, delegat. 2. l. l. §. elegant. ff. de positi, gloss. in cap. contra Christianos de hæret. in 6. & declarat Abb. in cap. cum pastore in fine de iure patronatus, & consequenter si obuenerunt sicut redeunt, & redire conuenit, cum omni iure proprietatis, ut verba text. probant aperte constat, quod obuenerunt cum translatione vtriusque dominij. Quæ noua consideratio confirmatur ex his, quæ diximus in

1. 6. Tauri, gloss. fin. circa intellectum illius legis, dum dicit: *Soluer los bienes al tronco, y la rraz a la rraz*. Demum, si text. in dict. capit. 1. subdit, *Quod agendum sit de possessionibus laicis, sub modico censu concessis*, quid egemus testibus, aut considerationibus ad probandum, quod text. ille loquitur in censu & ad confirmandam differentiam inter eos contractus, censualem & emphyteoticum?

9 Quæ quidem omnia, & forma, atque conceptio huius contractus fundantur in eo, quod in datione rei solæ poterit vnusquisque condiciones, quas voluerit, apponere, reservando pensionem annuam, arg. l. in re mandata C. mandata l. fundi partem. ff. de contrah. ed. empt. & aduertit in censu Ioan. Garc. de expens. & meliorat. c. 9. n. 62.

10 Constat etiam de iustitia, quia in eo contractu concurrunt quatuor, ex quibus iustificatur, nempe res, quæ traditur loco pretij & fortis; fructus ipsius rei; reservatio pensionis; & translatio dominij: ex quibus sit censuarius fructus rei censualis percipit, nullo pretio soluto præter pensionem reservatam, iustus est; quod pensionem cedenti rem in censu soluat, ut inter eos seruetur aequalitas iustitiæ commutatiuæ, de qua egerunt Imperatores, & Consulti in l. curauit. C. de A& empti, cui consonat l. 2. C. de v. iuris. l. Iulianus. §. ex v. edit. ff. de action. empti. l. fin. §. fin. ff. de fundo dotali de cuius materia egerunt decis. Genue. de mercat. 194. per totam, Ant. Gabr. libr. 3. commun. opin. tit. de empt. & vend. concl. 4. per totam, Covar. lib. 3. variar. cap. 4. Ioan. Gut. in practicis quæst. canonic. q. 39. nu. 20. & nouissime Gaspar Roder. de annuis reddit. lib. 3. quæst. 7. numer. 71. cum sequentibus ubi ad longum explicuit materiam legis curauit.

11 Quod & iure canonico confirmatur, quod decisum est, ut ex precio non soluto rei venditæ reatè percipiantur vsurgæ, ut notat gloss. & omnis in capit. conquestus de vsuris; quam canonistæ, & Theologi post Iuristas sequuntur, ut latè comprobatur Dominic. Soto libr. 6. de iust. & iur. quæst. 2. artic. 1. Covar. lib. 3. variar. cap. 4. num. 5. Ioan. Gutier. de iuram. confirm. confirm. 1. p. c. 2. nu. 3. & benè in practicis quæst. canon. cap. 39. nu. 20. Ex quibus omnibus iustitia huius contractus *Census reservatiui* redimibilis apertissime suadetur.

12 Ratio prædictorum ex illo vulgari, licet iustissimo præcepto, quod nunquam satis laudari potest, deriuatur, & pendet, quo constituitur, neminem cum factura aliena locupletem fieri debere. l. nam hoc nature. 14. ff. de condit.

E 4

condit. indeb. l. hanc conditio. ff. eod. tit. l. iure naturæ 207. de regul. iur. ex quo præcepto furti & rapinæ persecutiones competunt. §. ex maleficijs instit. de act. actionesque rerum amotarum, imò & conditio indebiti, & omnes conditiones, & persecutiones tam in rem, quam in personam, tanquàm iui ab eo fonte deducuntur, ne scilicet aliquem cum alterius iactura locupletem fieri patiamur, & in hoc potissimum fundantur singulares iuris decisiones, & inter alias l. si me & Titium. ff. si cert. petat. & nostra constitutio. l. curavit. C. de act. empr. aliæque omnes à præceptis iustitiæ commutatiuæ, quæ consistit in equalitate, pendentes: ergo si censuarius recipit fructus rei censualis, nullo pretio soluto præter pensionem ex re sibi data in censum reservatam, iustissimè debet, ac soluit eam pensionem.

13 Neque mirum est, quòd hæc omnia procedant in censu reservatuo, siquidem usura re-compensatoria etiam in mutuo admittitur, ut quia non sit vera usura, sed legitima conventio; de qua usura restauratoria & compensatoria egerunt Bald. & Salic. in l. 2. C. de usur. Anania in cap. 1. de usuris, & omnes in d. l. curavit, atque Couarr. d. lib. 3. cap. 4. numer. 1. & 2. Ioan. Lup. de usuris coment. 1. §. 7. numer. 136. Barbof. in l. de diuis. numer. 13. ff. solut. matrim. qui omnes in ea specie non requirunt moram regularem, neque irregularem; & inde resultat, quòd is contractus ex omni parte iustissimus est, atque moribus Hispaniæ ita receptus, ut dixerit Felician. in 2. par. de censib. lib. 1. c. 10. numer. 16. esse ad instar sacrilegij dubitare de eius iustitia. Sed quia in principio huius capituli diximus posse creari perpetuum, redimibilem, seu ad vitam, in sequenti hoc examine mus.

AN IN DVBIO CENSUS
reservatuius iudicandus sit: per-
petuus, vel redimibilis.
Cap. XIII.

SVMMARIVM.

Census reservatuius an in dubio sit iudicandus
perpetuus, vel redimibilis. numer. 1. & perso-
rum caput.

In censu reservatuo ad vitam pro tempore, quo
durat census, dominium transfertur in censua-
rium, licet sub conditione resolutiva contractus.
n. 2. 3. & 4.

In dubijs, quod minimum est, sequimur, & ideo
pro minori onere, seu obligatione iudicatur.
num. 5.

Reservatio omne illud, quod non conceditur, re-
servat: & ideo pensio reservata non perdit
naturam beneficii resignatiui, imò dicitur pars
rei, & onus reale, atque quadam servitus.
d. num. 6.

Fundans se in qualitate contractus tenetur eam
evidenter probare n. 10.

Declaratur, & intelligitur doctrina & resolutio
Feliciani. n. 11.

Natura contractus semper est consideranda. nu-
mer. 12.

CAPVT XIII.

IN capite præcedenti diximus, quòd census reservatuius potest creari perpetuus, redimibilis, seu ad vitam; sed hoc est intelligendum, quando nominatim & specificè vno ex prædictis modis creatur; sin verò simpliciter constitutus sit, dando rem immobilem in censum, cum reservatione pensionis annuæ, non adiecto pacto redimendi, solet & meritò dubitari, an perpetuus, vel redimibilis sit iudicandus, ut quia censuarius velit redimere pensionem ad rationem quatuordecim pro vno, & è conuerso dominus census non esse redimendum præten dit. In qua dubitatione reperio Couarr. libr. 3. variar. cap. 10. num. 5. vers. Primum illud, qui ex Angeli doctrina resoluit, quòd si à principio non adi ciatur pactum redimendi, census ex sua natura perpetuus sit, & reddens rationem subdit, quòd cum dominij translatio sit perpetua, eadem ratione census perpetuus esse debet, credens perpetuitatem ad instar trans lationis dominij esse regulandam. Quam sen tentiam, licet Couarr. non referat, sequitur Molin. de contract. 2. par. disp. 382. col. 4. ad med. & referens Couar. Gasp. Roder. lib. 1. de annuis reddit. q. 15. num. 43. & referens Mo lin. Felician. de cens. 2. p. c. 10. numer. 8. vers. Denique.

2 Sed eorum ratio non videtur concludens, quia etiam in censu reservatuo redimibili trans fertur dominium in censuarium, & tamen redimibilis est: ergo non indicatur perpe tuus ex translatione perpetua dominij. Rur sus in censu reservatuo ad vitam, pro tem pore, quo durat census, dominium trans fertur

fertur in censuarium, licet sub conditione re solutiva contractus. argum. l. 1. 2. & 3. ff. de in diem adiect. & resoluit Tiraquiel. de retract. conventio. §. 2. gloss. vnica num. 36. 37. 74. vsque ad 76. & tamen pensio non est perpe tua: ergo non bene infertur ex perpetua do minij translatione perpetuum esse censum; ideo alla ratio quærenda est.

3 Vnde in ea dubitatione duos casus confi derabat quidam aduocatus solemnus. Primus, quando pensio reservata minima est, ita quòd non correspondeat fructibus rei censualis, ut quia opulentiores sunt. Secundum, quando vel fructibus correspondet, vel non multum excedit. In primo casu dicebat, quòd census reservatuius iudicetur perpetuus: in secundo verò redimibilis. Quæ consideratio traditur in censu consignatuo à Roderico libr. 1. de annuis redditib. quæst. 15. num. 46. & 47. vbi agens, quando in dubio census consignatuius præsumatur perpetuus, existimat consideran dum esse pretium creationis, ut ex correspon dentia pensionis ad sortem illud cognoscat ur.

4 Sed ea consideratio & medium non vide tur sufficiens ad dicendum, an census reservat uius sit redimibilis, vel perpetuus; quia in censu consignatuo cum vtrumque sit pecunia & pretium, & pensio, & vtriusque census consignatiui pretium cognitum sit, rectè ad mittitur consideratio ex ea correspondentia de pensione ad sortem, ut ex ea inferatur ad cognoscendum & iudicandum, qualis sit cen sus perpetuus vel redimibilis: at vero in cen su reservatuo cum pretium non sit pecunia rium, neque multoties pensio, sed res, quæ in loco sortis in censum conceditur, detur in æstimata, non ita potest dari ea correspon den tia de pensione ad sortem: vnde conciliatio, atque medium non concludit, sed adhuc du bitatio in distinctè procedit, ita ut in distin ctè sit resoluendum, quando census reservat uius perpetuus, vel redimibilis sit iudican dus. Rursus, si ut existimat Couarr. perpetui tas resultat à translatione dominij, quæ perpe tua est, & utroque casu, quando pensio mini ma, seu magna sit, transfertur dominium in censuarium: ergo & in utroque census perpe tuus erit iudicandus.

5 Quare in hac dubitatione contra Couarr. & alios videbatur dicendum, quòd census re servatuius in dubio redimibilis, & non perpe tuus indicatur, ex eo quòd cum ex redimibi li minus grauius censuarius, atque leuius te teneatur & obligetur, pro minori obligatio ne, atque seuio: onere præsumendum est, ex l. semper in obscuris, cum vulgat. de regula cap. 30. & R. J. p. 6.

iur. & per text. qui loquitur in censu in cap. ex parte de censib. ibi: Volentes solvere ad minorem non sunt cogendi, ut ad maiorem soluant; & per eum text. ita tenet gloss. ibi. Quam regulam exornat Roderic. d. quæst. 15. numer. 36. vbi num. 37. in Ecclesia procedere credit, plures ad id referens, & eam ad censum consignati uum, ut in dubio redimibilis iudicetur, pon derat Couarr. d. lib. 3. cap. 10. num. 5. versic. 5. Idemque videtur tenere Felician. in 2. par. de censib. cap. 10. num. 9. vbi postquam num. 8 refert Molinam, qui contrarium resoluit, subdit, quòd ex communi, & frequentissima hominum æstimatione contractus iste iudica tur census redimibilis. Ex quibus hæc vide tur difficilis interpretatio.

6 Ego tamen cum Couarr. Molin. & Rode ric. formiter & in distinctè teneo, quòd in du bio census reservatuius perpetuus potius quàm redimibilis sit iudicandus, ex perpetua trans latione vtriusque dominij in censuarium, & hoc ex ea noua consideratione, quia cum re seruans pensionem non solum reservat sibi ius exigendi eam, sed respectu pensionis re servatæ retinet idem ius ac dominium, quòd ante concessionem rei in censum habebat, cum reservatio omne illud, quod non conce ditur, reservet, & conseruet in conce dente, ut eleganter post Ruyn. Socin. & Ay mon. resoluit Menoch. consil. 319. numer. 22. lib. 4. & elegantius consil. 341. num. 17. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 8. num. 12. ad similitu dinem pensionis reservatæ in materia bene ficij resignati, ut resoluit Flamin. de re sign. libr. 1. quæstion. 4. numero 31. vbi re fert plures. Imò pensio reservata dicitur pars rei, à qua reservatur & onus reale, atque servi tus, gloss. penult. in capit. nisi essent, de præ bend. Gemin. & alij communiter in capit. fin. de offic. ordin. lib. 6. Felin. in cap. ad audien tiam num. 5. de rescriptis Paul. de Castro cons. 338. lib. 1. ideo ius illud reale, atque servitus pensionis transit in quemcumque successore. cap. si quis laicus 16. quæst. 1. cap. 1. de solut. Gigas de pensionib. quæst. 43. Card. Paul. consil. 82. num. 2. & 36. col. 4. Put. decis. 189. lib. 2. & de censib. 151. lib. 3. si enim ius reale servitutis ex reservatione formatur, quòd se parari non potest à re censuali, sicut neque res separatur à causa, ut latè diximus in titul. de tributis. cap. 3. de tributo reali, ergo d. fi ciente pacto redimendi, illud ius perpetua rium erit.

7 Demum, licet in censuarium transferatur vtrumque dominium ita irrevocabiliter, ut dominus pensionis illud revocare non possit, etiam

etiam ex conditione commissi, vel non alienandi, si tamen ex aliqua causa perpetua dominus impediatur exigere pensionem, ut quia bona censalia pro debitis vendantur, vel fiat concursus creditorum, poterit dominus rem ipsam rei vendicare, atque reuocare dominium, quasi illud adueniente conditione resolutionis contractus, quæ tempore creationis eius inita fuit, nominatim conuentum fuisset addicendum erit in cap. de concursu creditorum; ergo ius ex reservatione sibi competens perpetuum est.

8 Qua sententia retenta non obstant fundamenta contraria. Et primo, quod in censu reservationis redimibili transfertur utrumque dominium, & nihilominus redimibilis est; quia reponderetur verum esse; sed non est redimibilis ex natura ipsius census, sicut foret, si crearetur simpliciter, sed ex pactione redimendi, ideo ex natura contractus perpetuus in dubio erit iudicandus.

9 Nec similiter obstat, quod in censu reservationis ad vitam transfertur utrumque dominium, & tamen resolvitur census, quia illud procedit ex natura conditionis resolutionis, non ex natura ipsius contractus.

10 Non etiam obstat regula. l. semper in obscuris, ut ex ea minimum ac leuius eligentes censum redimibilem iudicemus; quia hic non sumus in obscuris, siquidem deficiente pacto redimendi aperte constat, censum esse perpetuum. Quod patet, quia census probatur per scripturam, aut inducitur consuetudine. Si per scripturam, contra censuarium, qui se fundat in censu, ponderanda est, cum deficiat pactum redimendi, si ex consuetudine, eadem ratione: ergo utroque casu censuarium, qui habet contra se scripturam, & consuetudinem, fundans se in qualitate contractus, tenebitur eam euidenter probare, alias ex natura ipsius iudicabitur, ut ex reg. l. accusare. C. de ed. d. Tiraquel. de retract. lignag. §. 8. gloss. 7. num. 1. & 2. & plures per Mascard. de probat. reg. 1254. non enim presumuntur accidentia, ex gloss. in l. si verò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisfacere cogantur, Menoch. consil. 351. num. 121. ut quia accidens non mutet substantiam, neque attingat eam, ex Bald. in l. eius qui in prouincia. ff. si cert. petat. Menoch. consil. 35. num. 35. & ideo cum pactum redimendi sit quid accidens, ut quia substantiam non solum non mutat, sed neque attingat, siquidem abque pacto redimendi census sustineatur, qui se fundat in accidenti, debet illud probare, quod non ita esset in censu consignatio, quia cum de eius natura sit pactum redimendi, donec constet creatum fuisse perpe-

tuum, redimibilis est iudicandus, ut ex natura semper regulatur contractus.

11 Neque Felician. d. 2. p. cap. 10. num. 8. contrarium tenet, si recte intelligatur, quia in numer. 8. cum Molina resoluit, quod census reservationis ex natura sua perpetuus est, & statim numer. 9. quod ex hominum frequentissima estimatione iudicatur census redimibilis, qui sic est intelligendus, quod in nu. 8. verum dicat, & in num. 9. non id neget, neque dubitet, an indubio presumatur redimibilis, sed an sit contractus vere censalis, ut quia plures dicebant esse emptionem, alij per mutationem, alij emphyteosim, quod postquam ipse examinauerat per totam additionem, denique in numer. 9. resoluit, ex communi hominum estimatione vocari, atque iudicari censum redimibilem: ergo non resoluit, quod in dubio sit redimibilis, sed quod is contractus, qui frequenter creatur redimibilis, ex hominum frequentissima estimatione vocatur censu, quod ipse declarat, dum statim nu. 10. existimat, in hoc censu formari veram emptionem rei censalis cum pacto l. curauit. C. de act. empt. in quo presupponit, eius mentem fuisse resolvere, an is contractus sit censalis, non verò an in dubio presumatur redimibilis, vel perpetuus.

12 Erit tamen in hoc semper consideranda natura ipsa contractus, qui dubitatur, an sit perpetuus, vel redimibilis, ut inde facilius cognoscatur. Exemplum dari potest in censu reservationis, de quo agimus, qui quidem cum ex sua natura perpetuus sit, si forsitan dubitetur, an redimibilis, vel perpetuus sit iudicandus, perpetuus sit in dubio censendus, sicut in emphyteosi, qui contractus cum de sua natura sit perpetuus, ex l. 1. in princip. ubi Bald. ff. si ager vestigialis, si forsitan dubitetur, an sit temporalis, perpetuus erit iudicandus, donec aliud euidenter constet ex consuetudine regionis, seu alijs coniecturis, ex Menoch. de presumpt. lib. 3. presumpt. 109. Roder. de annuis reddit. lib. 1. q. 15. n. 55.

AN CENSUS RESERVATIUS PERPETUUS, REDIMIBILIS, SEU AD VITAM, SIT VERA EMPTIO, & VENDITIO, LOCATIO, PERMUTATIO, VEL EMPHYTEOSIS, EXPLICATUR. Caput XV.

SVM-

SVMMARIVM.

Census reservatiuus an possit vocari emphyteoticus, ut aliqui male existimauerunt. n. 1.

Census reservatiuus in quo differat à permutatione, & quæ sit natura tam eius contractus, quam permutationis. n. 2.

Census reservatiuus in quo differat à locatione simplici, vel ad longum tempus, & quæ sit natura utriusque contractus. n. 3.

Dominium utile, & naturalis possessio transferatur ex locatione simplici, vel ad longum tempus, & quomodo intelligatur. ibidem.

Census reservatiuus an sit vera emptio & venditio, latè discutitur. num. 4. vsque ad finem capituli, ubi refutantur aliquorum opiniones.

In censu reservationis contrahitur pactum nudum rei traditione vestitum. numer. 9. & 10. quod exemplificatur, & numeris sequentibus.

Decima, seu gabella quando debeat ex censu reservatiuus. numer. 8. ad finem, & fere per totum caput. & numer. 13. ubi cui gabellario debita sit, & quid in venditionibus conditionalibus, ibi traditur vsque ad finem.

CAPVT. XV.

IN capitibus præcedentibus explicauimus formam & iustitiam census reservatiui, qui creatur dando rem immobilem in censum, cum reservatione certæ pensionis annuæ, & an his contractus in dubio sit redimibilis, vel perpetuus; sed quia necessarium est resolvere, quæ sit eius natura, & an in eo contractu formetur emptio, venditio, locatio, permutatio, vel emphyteosis, de eo in præsentia agendum est, & prius aduertendum, quod non agimus de censu, qui creatur ex pretio rei immobilis venditæ, quem inaduerter crediderunt plures esse reservatiuum, cum sit verè & propriè consignatiuus, ut constabit ex dicendis in cap. de censu creando ex pretio rei immobilis venditæ; sed agimus de cognoscenda natura eius census, qui formatur dando rem immobilem in æstimatam cum reservatione pensionis annuæ, de quo agimus in duobus capitibus præcedentibus, & in hoc censu Felician. in 2. p. de censibus lib. 1. cap. 10. num. 3. refert Mexia, Ioann. Gutier. & Azebed. quos dicit tenuisse eum contractum esse emphyteoticum; & tamen prædicti Doctores non agunt de natura eius contractus, sed de censu, qui creatur ex pre-

tio rei immobilis venditæ, & etiam in eo censu non explicant quis contractus sit, sed solum dicunt, quod procedit in eo contractu dispositio l. 68. Tauri, de quo dicemus in cap. de commissio in censu admittendo: nec poterant dicere, quod contractus census reservatiui esset emphyteoticus, siquidem inter eos contractus plures dantur differentiæ, quas tradidimus in cap. de censu emphyteotico, & considerant Valasc. de iur. emphyt. quæst. 32. per totam. Molin. in tract. de contract. disp. 445. cum alijs, & in tract. de iustit. disp. 10. per totam, & latius per Gasp. Roderic. in tract. de annuis redditib. libr. 2. quæst. 22. per totam, ubi differentiam inter eos contractus reservatiuum & emphyteoticum refert & considerat: ergo reservatiuus emphyteoticus non est: unde videamus an sit permutatio.

2 Et quod is contractus sit permutatio, videtur ex eo, quod formatur permutatio, quando una res datur pro alia l. 1. ff. de rerum permut. l. 1. tit. 6. part. 5. ex quo si rem didero pro tali censu annuatim soluendo, permutatio videtur formata, ex l. naturalis. §. & si quidem. ff. de præscript. verb. quod ex ipsa permutationis definitione clariùs deducitur, de qua in d. l. 1. & per Acurf. in l. 1. C. de rerum permut. Iust. in §. actionum. numer. 92. & 98. instit. de action. Ripa numer. 25. in l. 2. ff. si cert. petat. Fabian. in tract. de empt. & vendit. quæst. 2. num. 25. Pinel. in rub. C. de rescind. vendit. 2. part. cap. 1. num. 9. adhuc tamen considerandum veram naturam huius contractus censualis, securè credo, nullam in eo formari permutationem, quod è conuerso probatur ex definitione ipsius permutationis, est enim permutatio vnius rei pro alia, datio, seu concessio; & presupponit ex parte utriusque contrahentis aliquid esse profectum, ex quo ad censum reservatiuum adaptari non potest: quia reservatio pensionis, & res quæ datur in censum, & simul eiusdem rei concessio vnica actus est indiuiduus, & pro vnico contractu habetur, neque ex parte censuarij quidquam proficiscitur, sed totum factum, & opus concessionis, & reservationis eodem instanti & momento creationis census à solo concedente rem prouenit & formatur: quo casu patet non posse dari permutationem, sicut quando dedi tibi bona cum reservatione alimentorum; quia cum tota conuentio circa bona mea versetur, non datur contractus permutationis. Quæ singularis & noua consideratio deducitur ex decisione text. in cap. constitutus de relig. domib. ex eo quod res fructifera in censum datur cum reservatione pensionis annuæ, & non nascitur contractus, Do, ut des, si cut

cut est permutatio; sed alius longè dissimilis contractus constat etiam ex eo, quòd quando tibi rem dedi, ut eam Titio post tempus dares, iuxta l. 2. l. quoties. C. de donationibus, quæ sub modo, non contrahitur, Do, ut des, sicut quando datur dos, ut soluto matrimonio fiat eius restitutio: quia nullus erit contractus, Do, ut des, sed potius pactum nudum rei traditione vestitum, ex Alex. in l. legem. num. 2. C. de pactis, quem sequitur Iass. in l. traditionibus. num. 1. C. eodem: ergo eadem ratione in actu dandi fundum in censum non potest formari permutatio, quæ præsupponit ab utraque parte rem proficisci. Rursus, evidentiùs hoc suadetur ex natura, do ut des, quæ in est permutationi l. naturalis. §. & si qui dem. ff. de præscript. verb. l. mortis causa. §. fin. ff. de donat. causa mort. neque reservatio pensionis est datio vnius rei pro alia, sed actus indiuiduus concedendi rem cum reservatione; idèd non benè ad permutationem adaptatur: ergo census reservatiuus permutatio nò est, sed alterius longè naturæ diuersæ contractus.

3 Vnde an sit contractus locationis videamus, ut constet euidenter, quòd neque loca- tionis, aut conductionis contractus est, cum in locatorem neque etiam utile dominium transfertur. l. cum manu lata. §. fin. ff. de contrahend. empt. l. non solet. §. locati: neque possidet ipse, sed dominus per eum, tanquam per instrumentum. l. peregrè. §. quibus explicitis. l. si quis antea. l. qui vniuersas. §. quod per colonum. ff. de adquirend. possess. & probat eleganter Aluar. Vaez de iure emphyt. quaest. 20. num. 9. & 10. Quæ quidem omnia notissimum est, quòd in contractu census reservatiui deficiunt, & quòd inde inter se differunt, sicut & locatio differt à censu, quia hi contractus tam circa originem, quam circa substantiam & effectum dissimiles sunt, cū in locatio ne simplex conductio utendi re conducta contrahatur; in censu verò alius contractus formetur, ut infra dicendum erit, & iterum in censuario, ut sæpè dictum est, transferatur utrūque dominium, & utraque possessio; in locatorem verò neque utile. Imò etiam circa subiectum & materiam hi contractus differunt, cū locatio consistat etiam in rebus mobilibus, vel se mouentibus, ut vulgaria iura probant, & census in immobilibus tantum, vel quæ pro immobilibus habentur, ut dicendum erit in capitibus de creatione census super rebus immobilibus; ergo census reservatiuus contractus locationis non est, & non solum simplex locatio non erit, sed neque ad longū tempus, cū ex eo contractu utile tantum

dominium, & naturalis possessio transferatur ut de translatione utilis dominij habetur in Clem. 1. vbi omnes de rebus Ecclesiæ, & latè per Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 14. numer. 76. & 80. & de translatione naturalis possessionis agit text. cum gloss. in l. si quis ante, verb. *Novissimè* ibi; *Non ad modicum tempus*, ff. de adquirend. possess. Tiraquel. in dict. gloss. 14. num. 179. Anton. Gom. in l. 45. Tauri. numer. 100. ergo apertè constat, quòd is contractus census reservatiui locatio non est.

4 Vnde an is census sit emptio, & venditio, videamus, & reperio, quòd noster Couar. credens veram huius contractus naturam se attigisse fatetur in lib. 3. var. capit. 10. numer. 6. vers. *Quinta ratio*, quòd in ea ratione fundi in censum duo contractus sub vnius forma, & conceptione verborum creantur, & quòd vterque emptionis & venditionis est, vnus vèditionis fundi pro centum aureis, qui purus est, atque perfectus: alter constitutionis census, iuxta ipsius fundi pretij quantitatem, sentiens Couar. ibi, & antea in versic. *Tertio casu*, quòd perinde habetur iste contractus, ac si dominus censuario verè fundum vendidisset pro certo pretio, & statim breui manu fictione legis tantundem emptor recipiens pro eodè pretio censum constitueret. argum. l. singulatia. ff. si certum petatur. l. licet. §. quoties. ff. de pact. dot. & traditur in l. certi conditio. §. si numos. ff. si certum petatur: quæ ingeniosa consideratio Couar. in distinctè sequitur à Ioan. Gutier. in lib. 2. pract. quaest. c. i. vil. quaest. 171. numer. 4. sed ego eam procedere existimo, quando domus, seu fundus datur in censum pro certo, & legitimo pretio eiusdem; & statim pro eodem pretio census constituitur, quia in ea datione fundi in censum verissimum est, & duos contractus formari, & vtrumque emptionis & venditionis esse; primum in concessione fundi pro pretio nominatim designato; secundum in creatione census pro eodem pretio rei facta; & hoc est, quòd in effectu, si diligenter consideretur, voluit noster Couar. in d. nu. 6. vers. *Tertia ratio*; cuius mentem sic nouissimè inteligit Ignat. Lafarte in tract. de decima vendit. & permut. cap. 10. num. 46. & 47. dicens, in eo casu duplicem gabellam deberi, nempe ab utroque venditore fundi & census, cū duo contractus formentur. Idem in effectu quod Couar. & Lafarte voluerunt Molin. de contract. 2. tom. disp. 381. Ioan. Gutier. lib. 2. pract. quaest. 72. num. 3. & quidem iuridica ratione; quia in prima emptione, quæ formatur vendendo rem immobilem pro certo pretio, licet

licet non videatur veram emptionem esse contractam, ut quia pretium non accedat in pecunia, sed in re æstimata, tamen ad substantiam emptionis sufficit consensus de re & pretio, ut ex l. 1. ff. de contrahend. empt. §. vendit, instit. de rerum diuis. aduertunt Angel. Faber, Partuis, & Platea ibid. & facit fere in specie l. curauit. C. de act. empt. ideo vera emptio formata fuit. In secundo tamen contractu, qui formatur vendendo censum, pro pretio rei immobilis venditæ etiam contrahitur emptio & venditio; quia verè pretium à partibus designatum accedit, licet de iustitia census dubitetur, ut suo loco dicemus: ergo utroque casu emptio contrahitur; & idèd in hoc primo casu rectè loquitur Couar.

5 Sed si consideremus secundum casum, quem Couar. designauit, scilicet quando fundus datur in censum, cum reservatione pensionis annuæ, quamuis ipse præsupponat, eū contractum similem esse priori, & in hoc sequatur eum Ioan. Matienço in l. 4. tit. 11. lib. 5. nouæ Recopil. gloss. 1. numer. 24. certissimum tamen est fore diuersos, & in ea secundi contractus specie non solum non formari duos contractus emptionis & venditionis, ut Couar. existimat, sed neque vllam emptionem dari. Quod ex eo nouiter suadetur, quia quando ego dedi tibi fundum in censum reservatiuum, nullum pretium accedit, eum reservatio pensionis pretium non sit: ergo nulla contrahitur emptio: sed longè distant hi duo contractus emptionis & censualis, quando enim fundus pro legitimo pretio datur, contrahitur vera emptio ex ratione l. naturalis. §. & si quidem. ff. de præscript. verb. & eorum, quæ supra diximus, atque tradit Iass. in l. 1. num. 48. C. de iur. emphyt. Ant. Gom. in l. 68. Taur. nu. 2. ideo mirum non est, si ex ea datione fundi in censum cum reservatione pensionis, & pro legitimo pretio rei, veram emptionem formari crediderit Couar. & ex eadem creatione census pro eodem pretio alteram; quando verò concessio fundi fit non pro legitimo pretio rei, ut quia de pretio contrahentes non meminerunt, sed simpliciter cum reservatione pensionis annuæ, cum eo casu nullum designatum, pretium accedat, sed totum factum, & opus à concedente rem proveniat, formari non potest emptio, quæ pretij substantiam præsupponit, sed alius diuersus contractus, idèd non benè Couar. præsupponit calumistum similem esse priori. Quòd probatur argum. text. in l. tenetur. §. 1. ff. de act. empt. vbi si pecunia interueniat cum pacto venditio est: sin verò pactum solū nequaquam; ex quo in specie concessionis

fundi in censum non pro legitimo pretio eiusdem, sed cum reservatione pensionis annuæ quòd nulla emptio formetur, nec venditio, deducitur à Molinæo in consuet. Paris. tit. 1. §. 23. quaest. 19. num. 56. & nouissimè reprobando Couar. idem defendit Ignat. Lafarte de decima vendit. & permut. cap. 10. num. 50. & 51. quorum sententia libenter amplectitur ex rationibus supra dictis, & infra dicendis.

6 Ex quo admittere non possum doctissimi amici mei Feliciani resolutionem in tract. de censib. lib. 2. c. 10. de pretio census n. 37. dum existimat, censum reservatiuum esse veram emptionem & venditionem cū pacto l. curauit. C. de act. empt. & regulandum esse ex eisdem legibus, quibus emptio & venditio regulatur, quod antea dixerat lib. 1. num. 16. c. 10. versic. *Censent*, & idem repetit in 2. p. de censib. c. 10. n. 10. dicēs, quòd quando alicui fundum quis concessit in censum reservatiuum, in effectu illum vendidit cum eo pacto, ut donec pretium soluatur, annua pensio præstanda sit in compensationem fructuum ex eo fundo ab emptore percipiendorum. Ex quo infert, quòd in eo censu ex natura emptionis retractus admittitur. Cuius Feliciani resolutio nò satisfacit, quia in d. l. curauit. C. de act. empti vera emptio & venditio formatur, verumque pretium nominatim designatū accessit, idèd ex præceptis iustitiæ commutatiuæ propter non solutionem pretij vltra debentur, perceptis fructibus, ut latè diximus suo capite: in nostro verò censu reservatiuo cū datur fundus simpliciter cum reservatione pensionis, nullum pretium accedit, neque interuenit ex parte censuarij, sed totum factum provenit à concedente rem in censum: ergo malè adaptatur ad eum censum constitutio l. curauit. Rursus in d. l. curauit nulla fit à venditore reservatio pensionis, sed sola res vendita ab eo proficiscitur, & ab emptore pretium promittitur, ex quibus contractus emptionis formatur: at vero in datione fundi in censum nihil reperiri potest ex parte censuarij, quòd loco pretij accedat; quia pensio reservata, quæ quodammodo loco pretij accedere videtur, non est verè pretium, sed pars prioris concessionis indiuiduæ, quæ similiter provenit à concedente rem in censum. Demum res ipsa censualis, pensioque reservata, totumque factum ipsius contractus à concedente descendit, neque censuarius quidquam facit: ergo contractus emptionis non est, quæ ab emptore pretium verum & legitimum, à venditore rem proficisci præsupponit. Quæ impugnatio facile iuuari poterat ex eo, quòd si is census fuisset

fuisse emptio cum pacto l. curauit, necessarium sitendum esset procedere in eo omnia; quæ circa intellectum & materiam l. curauit ab scribentibus tradita sunt: sed sic est, quod plurima in eo casu procedere non possunt, ut constat ex his, quæ diximus in cap. circa explicationem l. curauit: ergo census emptio cum pacto eiusdem l. esse non potest. Vnde reperio, quod ipse Felicianus in d. cap. 1. de prorio census num. 36. vers. *Quod verò census non sit*, vrgenter probat, quod is contractus non sit verè census, dicens, quod ad essentiam census requiritur, quod ex vna parte mers interueniat, & ex altera pretiū; ideo cēsus nō est. Quod fortificat ex eo, qd cū pretiū debeat interuenire in pecunia l. 1. C. de contrahend. empt. §. item pretiū. instit. eodē, cū vulgaris, & in ea specie pecunia nō interueniat, sed res immobilis detur, emptio cōtrahi nō potest. Deniq; id confirmat ex eo, quod Extravagan tes Martini & Calixti non comprehendere quoad pretium & alia eum censum credit: ergo sibi ipsi contrarius est, cū si huiusmodi census fuisset vera emptio & venditio, atque ex ea emptione & venditione verus census emptitiū formaretur, necessariū fatendū esset, quod omnia censualia præcepta eum contractum comprehenderent: vnde meritō reprobatur.

7 Ex quibus etiam rejicitur resolutio Ioannis Marienço, qui in l. 7. tit. 11. lib. 5. gloss. 1. num. 24. existimat nullam constitui differentiam inter eas contractus formas; quod ante ipsum videretur tenuisse Cassian. quem, & Marienço reprobatur Felician. de censib. 2. p. lib. 1. c. 10. num. 8. prope finem: ergo & Marienço reprobatur à Feliciano, & Felicianus, qui eū reprobatur, nō bene cognouerūt hūc cōtra hū.

8 Infertur etiam ad intellectum eorum, quæ resoluunt Auend. respo. 29. per totum, qui quidem examinans quæstionem illam, cui scilicet gabellario debeat gabella, an ei, qui fuit tempore, quo datur fundus in censum reservationum, vel quo redimitur ipse census, post longam disputationem denique resoluunt deberi gabellario, qui tempore dationis fundi in censum erat; quia per eam concessionem veram emptionem formari credit. Cuius Auendani resolutio verissima est in priori casu ex duobus, quos supra considerauit Couarr. scilicet quando census constituitur pro legitimo pretio fundi a contrahentibus designato; quia cū eo casu datio fundi in censum sit vera emptio & venditio, deberetur ex eo contractu gabella, & consequenter soluenda esset gabellario, qui tunc erat, cū census creatus fuit. In secundo tamen casu, scilicet,

quando fundus datur in censum, nullo pretio designato, sed cum sola reservatione pensionis annuæ, & facultate redimendi, neque sententia Auendani verificatur, neque sustineri possit; quia cū ex eadem datione fundi in censum non resultet emptio, neque venditio sed alius longè dissimilis contractus, ut supra diximus, non debetur ex eo cēsus gabellæ, vnde nouissimè contra Auend. resoluunt Ignat. Lafarte in tract. de decima vendit. & permut. c. 10. num. 50. 51. 55. & 57. cum alijs, vbi ex numer. 59. vsque ad num. 64. respondit ad fundamenta Auendani, referens aliquam non contemnendam.

9 Igitur si ex omnibus supra dictis apertissimè constet, quod ex actu dandi fundi in censum nulla permutatio, locatio, neque emptio resultat, necessariū quærendum est, quæ sit natura huius contractus, & considerando primariam, atque peculiarem, dicendum videtur, quod in hac datione in censum cum reservatione pensionis annuæ, nullo pretio designato, non formaretur vera emptio, neque venditio, permutatio, locatio, aut emphyteosis, sed quoddam pactum nudū rei traditione vestitum ex parte vnius tantum ex contrahentibus proueniens, nempe dantis fundum in censum, qui liberè potuit in rei suæ traditione pactum illud reservationis pensionis annuæ, vel aliam quamlibet conventionem adijcere, ex traditis ab omnibus per text. ibi in l. traditionibus. C. de pactis, & in l. legem. C. eodem cap. cū dilecti, vbi Abb. numer. 3. de donat. Alexand. in d. l. legem, numer. 3. Ex quo pacto nudo rei traditione vestito nascitur actio præscriptis verbis, ut vtrumque deducitur ex l. fin. C. de rerum permut. quam sentiens hanc esse naturam huius census considerauit ad id Domin. Soto de iust. & iure lib. 6. q. 1. artic. 1. in princip. & magis ad longum eam esse census reservationi naturam explicuit Ignat. Lafarte de decima vendit. & permut. cap. 10. numer. 53. & nouissimè Molina in tract. de contrahib. disput. 381. & 382. vbi peculiarem, atque propriam huius census naturam reservationi explicuerunt; & licet non ita, illud tamen confirmat Roder. libr. 2. de annuis reddit. q. 22. n. 28. vsq; ad 32. vbi ad aliqua in propositū infert.

10 Et quamuis Felicianus in d. 2. part. de censib. lib. 1. cap. 10. numer. 6. & 7. reprobet Lafarte, credo Felician. locutum fuisse, vel quando res venditur pro certo pretio, & in continenti vno contextu & spiritu creatur census ex pretio, ut notat numer. 6. vel quando venditur res immobilis pro certo pretio, & ex interuallo pro eo pretio census creatur, ut dixit numer.

numer. 7. in quibus casibus non procederet sententia Lafarte, neque formaretur alius contractus, quam emptio & venditio: quando vero res immobilis non datur æstimata cum reservatione certæ pensionis, neque emptio contractur, neque gabella debetur, ut eum Lafarte tenent Girónd. lib. 5. de gabell. §. 1. Azbedo in l. 1. tit. 15. lib. 9. Recopil. numer. 103. Erit tamen summè notandum, quod quamuis in hac datione fundi in censum, cum reservatione pensionis, & facultate redimendi, nulla emptio, neque venditio formetur, verissima tamen & pura contrahitur in actu redemptionis eius; quia quando de redimendo illo censu reservationis prædiali paciscimur, ego video censum illum ex re mea à me ipso seruatum, qui meus est, verè pro sorte, qua redimis eum, tibi vendere, quasi manifestè egerimus, quod census meus ille ex fundo meo reservatus pro pretio, quo redimis eum, tuus fiat. Neque est inconueniens, quod statim extinguatur in te, eo quod res tua tibi seruire nequeat. l. vti frui. ff. si usufructus petatur. l. in re communi. ff. de seruit. vrbani. Neque similiter obstat, quod per consolidationem finiatur & pereat. §. fin. instit. de usufructu; quia non ideo impeditur emptio & acquisitio ex parte redimentis, imò potius in actu, & in instanti redemptionis contrahitur vera emptio eius iuris exigendi pensionem, quod dans fundum in censum contra censuarium habebat, & resultat vera seruitus soluendi pensionem liberatio, quæ loco emptionis habetur, sicut quando nudam tibi proprietatem fundi dedi, reservato mihi usufructu, quem tu à me postea emisisti; quia vera emptio contrahitur eius usufructus reservatio te empti, cū verè quoddam meum est, per pecuniam consequaris, iuxta l. naturalis. §. & si quidem. ff. de præscript. verb. & ita quod proprietarius cuiusvis fundi usufructu emere possit, probat text. in l. si in emptione. §. item si emptor, vers. *Rei sua*, ff. de contrahend. empt. l. si aliquam rem. ff. de acquir. possess. & tradit Ti raquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. num. 60. Ex quo venit reprobandus Pizarro, qui in gloss. ordinationis de Guadalupe in 4. condit. verb. *Comprat*, fol. mihi 23. col. 3. existimat, quod venditor census redimendo nihil acquirit: quem eadem ratione reprobatur Ignat. Lafarte in d. c. 10. n. 69.

11 Hinc etiam bene deducitur, quod quauis ex censu consignatio, vel reservatio, ex prædico vendito iusto pretio, certum sit, decimam, seu gabellam non deberi ei, qui gabellarius erat tempore redemptionis, sed qui eam conductam habebat creationis tempore, cū

eo instanti formetur emptio & venditio, ut nominatim resoluunt Menchac. libr. 1. controuer. cap. 11. num. 16. Didac. Perez; in rubr. tit. 2. lib. 8. ordinam. pag. 34. Ignat. Lafarte in d. cap. 10. num. 10. & in d. c. 14. ex num. 37. & latius dicendum erit in cap. de gabella soluenda ex censu; ex censu tamen reservatio, qui ex fundo simpliciter in censum concessio formatur, non sic dicendum erit, sed ei gabellario soluenda erit decima; qui tempore redemptionis, & non creationis census gabellarius erat, cū eo tempore, quo redimitur census, reservatus, & non quo creatur, vera emptio & venditio formetur, ex omnibus supra dictis.

12 Aduersus quam veritatem eam ingeniosam obiectionem, & fortem quidem, licet non uiter pensatam, considerabam, scilicet quod quamuis à principio cū res in censum datur non pro legitimo pretio, sed simpliciter cum reservatione pensionis nulla emptio pure formetur; videtur tamen quod contrahatur condicionalis, scilicet si pecuniam nihivt fortem dederis, ut præsupponit Ignat. Lafarte in d. cap. 10. num. 5. 1. ad finem, & consequenter si condicionalis venditio in datione fundi in censum contrahitur, dicendum est, quod gabella soluenda sit gabellario, qui erat tempore dationis fundi in censum, & non redemptionis eius, cū certum sit, quod contractus condicionalis impleta conditione retrahitur ad tempus creationis, ac si à principio pure creatus fuisset. l. qui valneum. ff. qui potiores in pignore. l. necessariū, vers. *Quod si pendente*, ff. de periculo & commodo rei venditæ, ibi: *Quasi iam contracta venditione in pretium*. l. filius familias. ff. de verbor. oblig. & ita eā retro tractionem in fauorem gabellarij, qui erat in tempore creationis contractus condicionalis considerauerunt Boer. decis. 5. num. 25. Ant. Gom. 2. tom. variar. cap. 11. numer. 30. vers. *Tertius effectus*, & post Parlador. & alios probat latius Lafarte de decima vendit. capit. 5. per totum, maximè n. 10. cum alijs.

13 Sed quamuis ea noua, & elegans consideratio sit, adhuc credo gabellam, quæ datur pro redemptione census prædialis, non esse soluendam gabellario eius temporis, quo census creatus fuit, sed quo redimitur, & extinguitur, quia licet condicionalis venditio retrahatur, & ex ea retrotractione gabellario temporis constitutionis decima soluenda sit, non inde sequitur, ex redemptione census prædialis eidem soluendā esse, quia in ea creatione prædialis census non solum pura emptio, aut venditio non contrahitur, sed neque vlla condicionalis, ut malè sentit Lafarte in d. cap. 10.

num.

num. 37. ad finem, contra ea, quæ sæpius dixerat circa naturam eius census, ut scilicet nullam in eo fore nec emptio, aut venditio, & contra resolutionem à nobis supra dictam; Ex qua firmiter resolvimus, non solum emptionem, & venditionem, sed neque permutationem, locationem, seu emphyteosim in ea census creatione formari, sed alium longè dissimile contractum creatum esse: ergo si ex datione fundi in censum nulla contrahitur emptio, & ex redemptione pura formatur, non potest verificari fundamentum de retrotractione ad tempus dationis fundi, maxime quia in venditionibus conditionalibus non debet decima gabellario, qui tunc erat, cum fundus in censum datur, sed ei, qui tempore implendi conditionis reperitur. Denique tenent Ant. Gom. 2. tom. variat. cap. 11. numer. 30. versic. *Limita tamen*, Couarr. in practis quæst. cap. 39. num. 2. Pro quibus facit alia consimilis & recepta sententia dicentium, quod si fuerit facta venditio ab aliquo nomine alterius decima debetur gabellario, qui fuerit tempore ratificationis contractus, & non ei, qui fuit tempore creationis: quia ante ratificationem venditio non erat perfecta, & ratificatio non producit retrotractionem in præiudicium secundi gabellarij. Ita resoluit Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 10. nu. 7. Ioseph. Ludovic. in commun. opin. tit. de gabellis cōclus. unica, versic. *Infertur non*, quod eleganter restringitur, quando contractus fuisset purus, & perceptio fructuum, vel acquisitio cōmodi in aliquod tempus fuisset delata; quia in eo casu cum non differatur substantia contractus, sed qualitas eius, deberetur decima gabellario, qui foret tempore contractus, & non implendi conditionis, ut quia perfectio contractus nulla conditione suspendatur, sed qualitas tantum suspensa sit. Ita deducitur ex Bart. in l. sancimus in fin. C. de consulibus libr. 12. & ibi Ioan. de Plat. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 10. numer. 119. Ex quibus omnib⁹ remanet intellecta vera, atq; propria natura huius contractus census referuatiui prædialis, & an sit vera emptio, & venditio, locatio, emphyteosis, vel permutatio, seu alius dissimilis contractus. Unde ad naturam & iustitiam alterius census transeamus.

DE ORIGINE ET
iustitia census consignatiui in
genere. Cap.
XVI.

Origo & iustitia census consignatiui in genere perpetui, redimibilis, seu ad vitam, explicatur. n. 1. & per totum.

Census consignatiui in genere an licitus sit, late discutitur numer. 2. vsque ad finem, & an mutuum occultetur in eo censu, ibi, & numer. 11.

Debitorem obligare mutuum in genere, quod in censu non procedit, ideo, an iustum sit. numer. 3. & numer. 12.

Recipiens aliquid ultra sortem est usurarius, & ideo quidquid sorti accedat, est usura, & quomodo intellegatur. n. 4. & n. 13.

Emptor in censu an pensionem recipiat, & lucrum sentiat ex re aliena, & quomodo hoc intelligatur. n. 5. & n. 14.

Lucrum proveniens in censu est pecuniarium, & pecunia emptum, ideo an sit iustum. numer. 6. & n. 16.

Redditus annui cum adequatur ad sortem, cessat interesse, & quasi resoluitur. numer. 9. & numer. 19.

Consuetudo an possit approbare censum consignatiuum, etiam in foro conscientie. n. 20.

Proprius motus an sit seruandus in creatione census formaliter. n. 21.

CAPVT. XVI.

E origine huius contractus census consignatiui egerunt Felician. de censib. lib. 1. cap. 1. numer. 18. & in 2. p. lib. 1. cap. 1. numer. 1. Laſarte de gabel. in addit. ad cap. 10. num. 1. Gaspar. Roderic. de annuis redditibus lib. 3. quæst. 3. numer. 7. vsque ad finem, ubi disputant, an tempore Iustiniani cognitus fuisset is contractus; & Felician. d. cap. 1. nu. 18. existimat, censum pecuniarium veteribus Romanorum legibus fuisse incognitum, & 2. p. n. 1. id comprobatur referens Mieres de maioratu. 1. p. quæst. 4. numer. 6. credentes ante Extravagantes Martini & Calixti, neque Iuris consultorum responsis, neque Cæsarum Romanorum præceptis actum esse, an census inter immobilia computarentur, quod prosequitur vsque ad num. 4. Cuius contrarium tenet Laſarte, qui postquam in cap. 10. num. 1. de hac re meminit, in additione eius loci resoluit, quod constitutio. 160. quæ inscribitur, *Exemplum sacra pragmatice forma de usur. inter nouellas Iustiniani col. 10. de his annuis redditibus, quos census appellamus intelligenda est,*

est, & id magis ad longum explicat Roderic. ex d. num. 7. vsque ad 11. ubi numer. 12. post Sotum, Tiber. Decian. & Couarr. id comprobatur ex authent. ut ij, qui obligatos sepehibent, §. quoniam autem, ubi admonentur curatores emere minoribus suis redditus annuos; sed quia de origine non est quæstio, ad iustitiam contractus accedamus. Et est vulgaris quæstio, an hi census consignatiui liciti vel illiciti sint, atque iniustitiam contineant, ex sequentibus videbatur dicendum.

Primò, in censu mutuum occultatur, est inest, sed usura in mutuo committitur recipiendo aliquid ultra sortem: ergo illicitus est hic contractus. Maior constat ex eo, quod in censu deficient naturalia emptionis & venditionis: ergo magis accedit contractus ad mutuum. Antecedens probatur, quia licet in censu accedat pretium, deficit tamen mers: ergo non est emptio. Rursus persona non venditur, neq; domus censualis, neq; pensio, cum sit pecunia, quæ pecunia emi non potest, ut hæc omnia dicemus in capitibus sequentibus: ergo ad mutuum magis accedit is contractus, cum naturalia emptionis deficient, & consequenter usura formatur.

Secundò, debitor obligatur restituere mutuum in genere. l. 2. in princip. ff. si certum petatur, & eius dominium transfertur in debitorem, ac proinde debitor non liberatur rei per emptionem. l. incendium. l. si certum petatur. l. in ratione. §. si diligenter. ff. ad l. Falcid. sed hoc ipsum in censu contingit, cum non idem in specie, sed pecuniam, in genere censuarius soluere teneatur, atq; pecunia sortis periculo accipientis in ipsum transeat, ut ad censum patet: ergo ad mutuum is contractus accedit, & consequenter recipiens creditor aliquid ultra sortem committit usuram.

Tertio, receptissima est sententia, quod quidquid sorti accedit, usura est c. plerique 14. q. 3. & per totam quæstionem. c. nauigati, ubi omnes de usuris: sed negari non potest, nisi quod ex annua, vniuersali, & continua redditui perceptione sorti quid accedat: ergo usura committitur.

Quarto certum est, quod vendens annuum censum ex fundo, vel defundo suo nihil in emptionem transfert, præter ius percipiendi pensionem annuam in futurum; sed adhuc verus dominus rerum censualium est, ut late suo loco dicendum erit: ergo emptor pensionem percipit, & lucrum sentit ex re aliena, atque consequenter usuram committit, per text. in cap. 1. & 2. de usuris. cap. in ciuitate, cod. tit.

Quinto, lucrum ex creatione census proveniens in pecunia consistens, & pecunia emptum, certum est, ut patet euidenter; sed hæc certitudo non solum suspectum, sed usurarium efficit contractum: ergo in censu datur usura. Quod argumentum deducitur ex resolutione Baldi, & aliorum in l. unica. numer. 39. C. de his, quæ pœnæ nomine, & late traditur in cap. de censu testamentario, & eius conceptione.

Sextò, pecunia medium est emptionum & venditionum, aliarumq; commutationum, non verò extremum, hoc est, res emptæ; quia cum sit sterilis & infructifera fructus, & maxime aliam pecuniam non parit, neque eius usus locari, aut vendi potest, & cum non recipiat à re ipsa, atque ipsius rei proprietate separationem, nemo ea pecunia uti potest, nisi qui dominus eius est. Quo fit, ut legato pecuniæ usufructu, simul proprietate legata censeatur, ut hæc omnia iuris principiis constant: ergo si pecunia sterilis concipitur cum voluptate emptoris, & parit cum dolore venditoris, (quod naturæ aduersari certum est, ex Arist. Polyticor. 1. capit. 6. & 7. & 4. A Ethicor. capit. 1. & 5.) manifesta committeretur usura.

Septimò, in hoc genere contractus procedere videntur rationes, quibus conuincitur contractus de usura: ergo usurarius est. Antecedens patet, quia in eo contractu concurrunt omnia supra dicta, quæ contractum efficiunt usurarium: ergo si ex vnoquoque deducitur usura, ex omnibus simul apertius deducetur.

Octauò, ex eo censuali contractu nascuntur & proueniunt damna & incommoditates, quæ resultant ex usura, recipitur nempe quidquam ultra sortem, ex hauriuntur amplissima patrimonialia, homines debitis onerantur, pauperes efficiuntur, cultura terræ contemnitur, ementes cum iactura aliena, atque otiose viuendo locupletantur, ergo ut similia cessent, reliciendus est huiusmodi contractus.

Nonò, Romanorum lege constitutum fuit quod cum usura, seu redditus ad sortem accederent, & adequarentur, statim interesse periret; & eandem legem habuerunt Aegyptij, ut testatur Diodorus Siculus lib. 2. & idem ordinauit Iulius, ut refert Plutarchus in eius vita, & Romani in vim legis illud decreuerunt in l. si non sortem 26. ff. de condit. in debiti, & in l. nihil interest. ff. de nautico fœnore: ergo ne contractus deueniat ad statum iniustitiæ, formandus non est.

Decimò,

11 Decimò, hanc sententiam, quòd hi contractus censuales liciti non sint, post Enric. Salicet. & Pizarr. quos refert, licet non eos sequatur Felic. de cens. lib. 1. cap. 7. numer. 1. ad finem, resoluunt plures, qui in capitibus sequentibus referendi erunt, dum vnamquamque censuum speciem iustificare conamur; & inde plures dixerunt, quòd iste contractus census, & contractus mutui, nomine tantum differunt, & non substantia, neque effectu, uti sunt Hieron. de Gandabo quodlib. 8. quæst. 22. Salicet. in authent. ad hęc l. de vsur.

12 Sed his omnibus nihil obstantibus dubitari non potest de iustitia huius contractus, cum passim tam ex legibus, quam ex Pontificum decretis, atque interpretum receptis sententijs is contractus & permissus, & iustus sit, ut constat ex l. iubemus. §. fin. C. de sacrosanct. Eccles. authent. de non alienand. aut permutandis. §. ad hoc autem, authent. ut hi qui obligatos se habent. §. quod si minor, Extravag. 1. & 2. Martini & Calixti de empt. & vendit. atque proprius motus Pij V. super forma creandi census, & per totum tit. 16. lib. 5. nouæ Recopil. id ipsum probatur, eumque contractum iustissimum dixerunt plures notabiles viri infra referendi in capitibus sequentibus, quos refert & cumulat Felician. lib. 1. de censib. cap. 7. num. 2. versic. Postremò facit, & eandem sententiam tradunt plures, quos refert & sequitur Tiraquel. de retract. tit. 1. §. 1. quæst. 6. num. 15. Ancharran. in disput. incipit: *Antiquis & modernis*, & in reg. peccati venia, de reg. iur. in 6. quæst. 11. num. 14. Abb. disput. Augerius, Ant. in summa 2. part. tit. 1. cap. 8. §. 11. Soto de iust. & iure lib. 6. quæst. 5. art. 1. Couarr. libr. 3. variar. cap. 7. Valasc. de iur. emphyt. quæst. 32. num. 2. Tiber. Decian. cons. 2. lib. 1. nu. 71. Roder. latè lib. 1. quæst. 4. Nauar. in Manuali Latino. cap. 17. num. 234. & Felic. supra ex principio numeri 2. pro iustificatione huius contractus refert quinque fundamenta, quæ, ut ex eis constat, ad naturam nostri censuales contractus parum accedunt, ultra quem ego considero, quòd eius contractus censuales iustitia in eo potissimum fundatur, quòd in eo formetur vera emptio & venditio, non rerum hypothecæ subiectarum, neque earum, super quibus nominatim census consignatur, sed iuris tantum percipiendi redditus annuos ex fructibus rei immobilis censuales, super qua consignatur, proneuturos, in qua emptione pretium interuenit, quo census emitur, & mers, hoc est, redditus annuus, quæ sunt substantialia emptionis. In neque emptio. ff. de contrahend.

empt. §. 1. & §. pretium, in lit. de empt. & vendit. Neque huic contractui obstat, quòd non præexistit materia emptionis ante creationem contractus, neque tempore creationis eius, neque etiam ex post facto creato, & constituto, quia his nouis considerationibus satisfactio dabitur ex sequentibus, & similiter constabit ex satisfactionibus infra tradendis.

13 Qua veritate firmiter retenta, ad fundamenta contraria facile respondetur. Et ad primum dicendum est, quòd in creatione census non solum non occultatur mutuum, sed potius euidenter emptio demonstratur, tam verbis, quam effectu: verbis, quia interueniunt venditor & emptor: effectu, quia venditur, & emitur ius percipiendi pensionem annuam; quod quidem ius & ante census creationem, & in ipsius venditione, & demum constituto & formato contractu, loco mercis habetur, & consideratur. Neque pugnant est, pretio comparari ius istud percipiendi redditus annuos, & emptionem formari, cum non ipsa pecunia pensionis ematur, sed res emptæ sit, ius illud percipiendi pensionem pecuniariam, singulis annis, causaque non sit posita in pecunia, sed in bonis debitoris, ut si debitor non soluat in pecunia ex fructibus rei suæ censuales, vel cæteris deducta, emptor ex eisdem fructibus pensionem consequatur: quod non est emere pecuniam, cum pecunia, neque mutuum occultari, sed ut diximus, mercedem, hoc est, ius existens, & formatum percipiendi, pecuniam emere, sicut quando emitur ius eundi per fundum meum, vel ius hauriendi aquam ex puteo meo, vel ius piscandi, pascendi, aliudque simile in corporale & inuisibile, corporibus tamen coherentibus, quia mers vendibilis sua natura præexistit, & mutuum non adest: unde quamuis persona in censu non vendatur, neque res ipsa censuales, ut diximus in objectione, non ideo deficiunt naturalia emptionis, cum pretium accedat, & mers interueniat, atque consequenter mutuum non occultetur in eo contractu, sed vera formetur emptio.

14 Secundò, quamuis mutuum in genere restituendum sit, & hoc ipsum contingat in censu, tam respectu sortis redimendæ, quam pensionis soluendæ, non ideo contractus ad mutuum accedit: quia præterquam quòd hæc sola consideratio contractus non equiparat eum in alijs contractibus, qui diuersi omnino sunt, dari possit, debitor mutui: præcisè compellitur idem in genere restituere: censarius tamen voluntariè: quæ in certitudine restituendi sortem iustificat contractum, ut infra latè

latè dicam: ergo consideratio non procedit. Rursus transire periculum sortis in censuarium sicut in debitorem periculum mutui, non equiparat eos contractus, cum in facultate restituendi sortem diuersi omnino sint, atque in alijs quam plurimis differant: ergo malè deducitur ex actu soluendi, atque translatione periculi sortis inter eos contractus equiparatio.

15 Tertiò, sicut in mutuo accedere quidquid sorti usura est, in emptione & venditione naturale dicitur; quia cum de mutuo nihil speretur, accessio reprobat; cum verò ab emptione lucrum naturaliter proueniat, rectè pretio accedit, & sicut in mutuo lucrum sortem auget, in venditione nihil ratione lucri accedit: quia pensio pecuniaria non est accessio ad sortem, sed mers ipsa à principio creationis contractus emptæ, ideo accedendo non efficit contractum usurarium. Ex quo videmus, quòd in emptionibus rerum immobilium, aut iurium incorporalium accessiones longissimo tempore factæ maiores sunt pretio, & nihilominus cum ex contractu de sui natura iustissimo proueniant, eum inuestum non efficiunt, neque naturam eius mutant, imò naturaliter quasi à principio creationis eius prouenire dicuntur.

16 Quartò, non obstat fundamentum deductum ex c. 1. & 2. de vsuris: quia quamuis venditor census non transferat in emptorem rem ipsam censualem, ut supra dictum est, transfert tamen ius ipsum percipiendi pensionem censualem, tanquam rem verè venditam: & licet penes ipsum res ipsa censuales maneat, ius tamen venditum apud eum non remaneat, sed cum separatim sit à re ipsa, commoditate, & utilitate, atque effectu manente domo penes venditorem in emptorem transfertur: cuius iuris translati occasione neque mirum est, neque iniustum, quòd pensionem annuam emptor ex iure sibi translato recipiat: neque dici poterit, quòd ex realiena percipit fructus, sed ex propria legitimo pretio emptæ, sicut emens eundi seruitutem perfundum: quia quamuis fundi dominus non efficiatur, ut quia dominium fundi penes venditorem maneat, seruitutis tamen formalis fundi, quam emit, dominus est, unde & census recipitur ex propria, iure nempe empto, & iustitia contractus constat. Rursus text. in d. cap. 1. & 2. de vsuris malè ad nostrum casum adaptantur, quia locuntur in fructibus perceptis ex repignoratione, qui computantur in sortem, ex l. 1. & 2. C. de pignor. act. ergo mirum non est, si in dictis iuribus eodem modo in sortem computentur. Qui intellectus ex verbis eorum ca-

nonum nempe constat, ex cap. 1. ibi: *In pignus acceperit*, & ex c. 2. ibi: *In pignore*: ergo ad nostrum contractum censualem non benè adaptantur.

17 Quintò, ad fundamenta de certitudine lucrari respondetur, quòd redditus non percipiuntur ab emptore, tanquam lucrum certum pecuniæ, sed tanquam mers emptibilis, quæ vendita fuit, cum à principio creationis census redditus in futurum soluendi legitimo pretio venditi soluantur, non tanquam accessorij ad sortem, ut & sortem augeant, sed tanquam si actualiter superessent, cum vero similiter venditi sint, & inde in spe considerabili, atque potentia propinqua existere dicantur: cum enim de sui natura res censuales fructifera sit, atque potentia propinqua & cohabitualis perceptio fructuum considerabilis, & quasi certa, non dicerentur fructus lucrum certum pecuniæ, sed mers emptæ à principio creationis contractus.

18 Sextò non obstat, quòd pecunia sterilis sit, & medium, non extremum humanarum commutationum, & quòd inde fructus non parit, neque locari potest; quia non agimus de partu pecuniæ, neque de locatione eius, aut productione pensionis pecuniariæ, sed de iure percipiendi pensionem pecuniariam, quod emitur pecunia: quod quidem ius pecunia non est, sed mers emptibilis ad pecuniam reducibilis ex debitoris voluntate & electione: in quo casu dici non potest, quòd pecunia sit sui iuris estimatio, cum non pecunia, sed ius ipsum percipiendi pecuniam estimetur, maxime quia ex improprio & secundario usu pecuniæ, potest esse pecunia estimatio sui ipsius, & cum alia pecunia commutari, ex Aristotele libr. 1. Polyt. cap. 6. & 7. D. Thoma de regimine Princip. libr. 2. cap. 14. Dominic. Soto libr. 6. de iust. & iure. quæst. 9. art. vnico: ergo in specie creationis census pecuniæ sterilitas consideranda non est.

19 Septimò, in hoc genere contractus concurrere non possunt, quæ usuram efficiunt, ut malè opponitur ex aduerso, quia contractus non facit rem, naturaliter super valere naturæ suæ; imò res naturaliter augetur ex natura ipsius contractus, qui emptionis est, vel ut proprius dicam, non augetur, sed redditus annui, qui pro lucro habentur, à principio venduntur: ergo non ipsi redditus faciunt rem superualere naturæ suæ, neque quòd sterilis pariat, sed natura ipsius contractus à principio creationis eius naturaliter producit augmentum lucri in futurum proueniendum.

Octavo, quāvis ex contractu plurima dāna, & commoditates nascantur, hominesque multoties de pauperentur, atque de bitis onerentur, non inde sequitur usuram committi, quia si ob causam necessitatis de pauperari possint, bonaque ad libitum vendere, atque distringere, facultatesque perdere, atque his modis maiorem iacturam, quā redditus vendendo patiantur, & nihilominus eorum dispositione, non reprobetur ex sola census creatione, quā longē minorem cōtinet iniustitiā, atque iacturam, is contractus reprobatus non est.

Nonō, nihil obstat, quōd accessiones ex tempore fortem excederent; quia cū fructus à re ipsa naturaliter proveniant, perpetui possunt esse, ac debet sine vlla temporis restrictione, & si non fortem, atque si nihil interest, non loquuntur in fructibus rei emptæ.

Decimō, & finaliter, quāvis aliqui eum contractum impugnauerint, ut diximus suprà num. 9. plures tamen ē conuerso iustissimum eum dixerunt, ut resoluius n. 10. & ex capitibus sequentibus euidentius constabit. Vnde de hac veritate amplius dubitandum non est.

¹⁰ Quæ resolutio à fortiori procedit, stante generali totius Regni consuetudine, atque usu longæuo creandi similes census, quæ quidem cōsuetudo à Pontificū decretis originē sumpsit, & ab eisdem Pontificibus toleratur, à superioribusque, ac inferioribus tribunali-bus innumeris sententijs confirmatur, quibus accedentibus contractus & iustus, & confirmatus existit, & inuolabiliter seruandus est, quia quāvis consuetudo non possit mutare legem diuinā, neque naturalem, ex D. Thom. 1. 2. quæst. 97. art. 3. & tradunt Doctores in cap. fin. de consuetudine, & inde inferatur, quōd cū usura sit prohibita de iure diuino, naturali, & positio, non possit consuetudo eam approbare, potest tamen declarare contractum non cadere sub consideratione, atque labe usuræ, ut considerat Roch. de Curte in cap. fin. de consuetud. maxime quia etiam si contractus censu-
sualis suspectus esset de usura, consuetudo generalis ementes census à pœna exteriori liberaret, quāvis in foro conscientie omnino tuti non essent, ut ita distinguendo in consuetudine declarat Iass. in l. 3. §. iurari, col. penult. de iure iurand. & in terminis Roland. conf. 75. in fine vol. 1. atque in specie census resoluit Brunus à Sole in quæst. legal. q. 2. n. 13. & 14. cum præcedentibus: ergo à fortiori nostri contractus censuales, qui iustissimi

omnino sunt, consuetudine totius Regni confirmantur.

²¹ Intellige tamen omnia suprà dicta, de iustitia contractus censualis procedere, dummodò seruentur in eius creatione, atque simul concurrant conditiones, & requisiti, quibus Nicolaus V. Gregorius XIII. Martinus V. Calixtus III. atque Pius V. in suis Extrauagantibus, constitutionibus, atque decretis eos contractus permiserunt, ut resoluit Bartholomæus de Carranza in summa Conciliorum post Concil. Florent. in vita Calixti III. Pizarro in dictis Extrauagantibus circa statutum de Guadalupe, Nauarro in clement. de usuris in cap. 1. 14. q. 3. notabili. 22. numer. 72. decis. Pedem. 154. numer. 2. vers. Sex autem requisita, quāvis Conrad. de contract. q. 74. Sot. de iust. & iur. libr. 6. quæst. 1. art. 5. Michael de Palac. 4. prax. Theol. cap. 6. Matienç. in l. 1. tit. 1. De los censos, libr. 5. nouæ Recopil. gloss. 1. numer. 5. in contrariā sententia sint, existimantes non omnes conditiones à Pontificibus adductas formaliter simul debere interuenire, ut contractus iusti sint; de quorum veritate alibi ad longum agendum erit. Vnde cū de census iustitia actum sit, ad naturam eius accedamus.

DE NATURA EIVSDEM census consignatiui in genere, & qui contractus in eo celebretur. Cap. XVII.

SVMMARIVM.

In censu consignatiuo perpetuo, redimibili, seu ad vitam, formatur vera emptio & venditio, & quomodo hoc intelligatur. num. 1. & per totum caput.

Extrauagantes observantur in iudicijs, & sunt canones, atque decreta Pontificū inuolabiliter custodienda. n. 2.

Bona, quæ hypotheca subijciuntur ad securiorem exactionem census nullo modo venduntur, neque alienantur, sed solum obligantur. n. 3.

Bona, super quibus nominatim census constituitur, an vendita censeantur, vel obligata, late discutitur. n. 4. & alij vsq. ad finem, ubi n. 7. 18. & 19. quomodo intelligatur gabelam debere in loco ubi bona existant.

Alienatio

Alienatio an sit de natura emptiois & venditionis. num. 6. & 17. ubi n. 5. 14. & 16. traditur intelligitur ad leges Regias.

Et licet brevis manus, de qua in l. singularia. ff. si cent. petat. quomodo procedat. numer. 10. & an in censu consignatiuo vendantur fructus. numer. 21.

An in censu consignatiuo vendatur percipiendi pensio ex fructibus rei censualis. numer. 22. ubi numer. 23. an sit contractus pignorationis & numer. 24. impugnetur sacramento dicens, in censu ad vitam non formari emptioem sed aleatorium contractum.

Spes considerabilis, vel incerta, quando consideretur in materia vendibili, ut dicatur quid esse vendibile. num. 25. vsque ad finem, ubi traditur vera cognitio venditionis census.

CAPVT XVII.

IN capitibus præcedentibus egimus de iustitia census consignatiui in genere, perpetui, redimibilis, seu ad vitam, unde in præsentia agendum est de natura eiusdem; & qui contractus in censu consignatiuo in genere formetur. Et in hac dubitatione securè omnes crediderunt, quōd in ea contractus specie census consignatiui perpetui, redimibilis, seu ad vitam, vera emptio & venditio formetur, ut tradunt plures, quos reuolui in capite præcedenti, & nominatim probat Domin. Soto de iust. & iur. q. 5. art. 2. col. 1. & 2. Couar. lib. 3. variar. c. 7. per totum, Gregor. Lop. in l. 28. tit. 8. part. 5. verb. Censo, Parlad. rer. quotid. c. 3. Didac. Perez in rubr. tit. 8. lib. 2. ordinam. & eleganter decis. Pedem. 154. 2. p. & nouissimè Ludou. Molina de contract. disput. 383. per totam: qui omnes, atque alij tam exteri, quā nostrates, quos ipsi referunt, & veram emptioem in contractu formari, & ex ea sola ratione eum à labe usurarum liberari tenuerunt, & non solum interpretes, sed & Pontifices id decreuerunt, ut constat ex Extrauagantibus 1. & 2. Martini V. & Calixti III. de empt. & vendit. quod Nicolaus V. Gregor. XIII. atque Pius V. confirmauerunt, quorum decisiones refert decis. Pedem. 154. & licet summarie Felic. de cens. lib. 1. c. 8. n. 1. in princ.

² Et quāvis ad prædictas Extrauagantes, præsertim Martini, atque Nicolai aliqui respondeant, quōd in iudicijs pro decisionibus canonicis allegari non possunt, cū extra librum Decretorum sita sint, neque pro Canonibus à Doctoribus interpretentur, ut considerauit Anton. Natta consil. 498. num. 18.

tamen receptius est, eas inuolabiliter custodiendas esse, tanquam canonum statuta à Pontificibus decreta, ut probat text. in capit. canonum statuta. 1. de constit. & aduertunt plures per Couar. dict. lib. 3. variar. cap. 7. sub numer. 2. Casanat. in Catal. glor. mundi. parte 12. considerat. 99. versic. Aduerte. col. 10. Alciat. consil. 13. Bertrand. consil. 62. libr. 2. & latius Foller. qui constitutionem Nicolai latissimè commentatus fuit in suo tract. de censib. aduertitque And. Galle. pract. obseru. lib. 2. obser. 7. nume. 5. & post alios decis. Pedemont. 154. qui omnes prædictas Extrauagantes, atque Pontificum constitutiones, quæ de censibus meminerunt, pro legibus obseruandas esse probant. Ex quibus constat, non in totum procedere, quæ de autoritate Extrauagantium tradit Ioseph. Mascard. de probat. concl. 1274. Rescriptorum summorum Pontificum, cū hæc nostræ censuales Extrauagantes, atque canonum decreta, & à quam pluribus Doctoribus elegantissimis glossis interpretentur, & pro decretis haberi ipsi probent, maxime quia hæc nostra resolutio, nempe quōd in censu consignatiuo formetur vera emptio & venditio, etiam ante Extrauagantes verissima erat, ut ex omnibus suprà dictis constat.

³ Sed quāvis negari non possit, quōd in ea census creatione formetur vera emptio & venditio, non inde integrè natura eius contractus cognita est, sed adhuc ab origine inuestigandū erit, quid in eo contractu census consignatiui vendatur, an domus, seu fundus, super quibus sit consignatio census, vel reliqua bona immobilia, quæ ad eius securiorem exactionem hypothecæ subijciuntur, vel fructus rerum immobilium censualium, ut ipsa pensio annuatim soluenda, vel ius tantum percipiendi pensioem annuam ex fructibus rei censualis. Et in hac dubitatione utilissima & necessaria ad cognitionem nostri census, quæ à nullo, quem legerim, benè discussa fuit quantum ad bona ad securiorem census exactionem hypothecæ subiecta, securè dicendum videtur, quōd vendita non sunt, ex his, quæ de natura hypothecæ cognita sunt, est enim hypotheca quædam suppositio, vel obligatio rerum, dicta ab *υποθηκα*, quod est *sub*, & *thesis*, quod est polito, ut benè explicuit Anton. Negus. de pignoris. & hypothec. 1. part. in princ. numer. 2. intelligens rubricam de rebus eorum, dum dicit, *Non alienandis, vel supponendis*, de suppositione hypothecæ, quæ supponit, & obligat rem. Quod intelligens dictam rubricam aduertit Cuiacius ibi; ut quia frequentissimum sit, quod verbum, *supponere*,

F 3

accipiatur pro hypothecare, vel pignori dare, ex l. ult. C. quæ res pign. obligat. poss. aduertit Franc. Valdo in tract. de pignorib. cap. 1. ad finem, Budæus in l. penult. ff. de pignorib. Ergo res censualis hypothecæ subiecta vendita non est, sed tantum obligationi exigendi pensionem supposita. Quæ resolutio ad sensum patet, ideo non indiget probatione.

4 Quantum verò ad reliqua bona, super quibus sit constitutio, atque consignatio specialis census, videbatur dicendum, veram & propriam earum rerum venditionem formari, quod quia licet plures tetigerunt, & non ut oportuerat, illud explicuerunt, ex sequentibus suadet. Primò ex text. in authent. ut hi qui obligata. §. quoniam, versic. licebit, ibi: *Si aliquis forsitan cautè inuenire poteris redditus, & compensare minori*, iuncta expositione Acurfij ibidem in verb. *Redditus*, dicentis, *Redditus, id est fundus redditus afferentes, ut ff. de administr. tutorum, l. ita autem*; ex quo lentit Acurf. dum *redditus vocat fundos*, bona censualia in venditione census vendita censeri.

5 Secundò facit text. in l. 3. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. ibi: *Los que compran censos y tributos*, iunctis verbis sequentibus ibi, *Las heredes que compran*; ex quibus verbis maxime dū dicit lex, *Las heredes que compran*, clare deducitur, quòd in creatione census consignatiui earum rerum, super quibus sit census consignatio, emptio formatur.

6 Tertiò iubatur ex eo, quia licet domus, seu fundus, super quibus sit census constitutio, penes venditorem census remaneant, neque detur illa ipsorum alienatio, seu translatio in emptorem, non tamen ex eo deficiat in creatione eius contractus substantia emptionis, quæ absque alienatione consistere potest. l. rem alienam. ff. de contrahend. empt. & constat ex principio instit. de oblig. ex consensu, ibi: *At neque cuiquam dare necesse est, ut substantiam capiat obligatio*, quia alienatio de natura quidem emptionis est, non tamen de substantia, cum alienatione sublata venditio subsistat, ut aduertit Corraf. lib. 3. Miscellan. capit. 10. numer. 3. ergo non obstante, quòd domus, seu fundus, super quo census constituitur, in emptorem non transferatur, videtur eas fundi formari veram emptionem.

7 Quartò facit communis & recepta sententia, qua constituitur, quòd ex creatione census consignatiui non solum debetur decima, seu gabella, de quo dicendum est in c. de gabella census, sed quòd ea soluenda sit

in loco, vbi sita sunt bona, super quibus census consignatur, ut resoluit Parlad. rer. quotid. c. 3. §. fin. Auend. responso 23. n. 1. Didac. Per. in rubr. tit. 2. libr. 8. ordin. pag. 37. gnar. Lafarte de decima vend. c. 4. n. 31. Ludouic. Molina in tract. de contractibus disput. 384. per totā, vbi in versic. *Quando census*, aduertit, quòd si bona censualia in diuersis locis sita sint, facienda erit distributio pro rata bonorum iuxta quantitatem & qualitatem rerum, ut decima seu, gabella vtriusque loci gabellario pro rata soluat; quòd etiam aduertunt Guid. Pap. quæst. 432. Cassanat. in consuet. Burg. rubr. 5. §. 2. num. 35. Couarr. libr. 3. variar. c. 7. numer. 8. ergo si decima, seu gabella creationis census soluenda est in locis, vbi bona immobilia censualia sita sunt, & respectu eorum bonorum apertissime præsupponitur, quòd vera emptio & venditio eorundem bonorum formatur, cum gabella præsupponat emptionem & è conuerso emptio gabellam.

8 Quintò, in specie eam sententiam reprobauerunt Anton. Gom. in l. 68. Tauri numer. 2. Didac. Per. in rubr. tit. 2. libr. 8. ordin. pag. 33. col. 2. Matienço in l. 3. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. gloss. 1. per totam, dicentes, quòd eo casu emptor census videtur quodam ficto modo emere rem, super qua consignatur, & statim breui manu eam venditori restituere sub ea conditione, ut census creatum super ea annuatim soluat, arg. l. singularia. ff. si cent. petat. l. licet. §. quoties, verb. *Hunc enim*, ff. de iur. dot. Quod in effectu etiam tenuerunt Albornoz libr. 3. de arte contractuum tit. 2. *Del censo al quitar*, & Mier. de maiorat. 2. p. quæst. 40. num. 2. Palac. Rub. in l. 68. Taur. num. 2. Salicet. de usu & consuet. cap. 11. numer. 91. Casta. de annon. civil. in princ. nu. 25. Ex quibus hæc sententia his, qui non verè naturam huius census cognouissent, videtur tenenda.

9 Sed fundamentis prædictis non obstantibus, contrariam sententiam veriore existimo firmiter credens, quòd in census consignatiui creatione non solum non formatur emptio & venditio rei hypothecæ subiectæ, sed neque bonorum, super quibus consignatio fit. Quod ex eo manifestè constat, quia in census creatione non agitur inter contrahentes de venditione proprietatis rerum super quibus consignatur, sed de nuda cognitione venditionis census super eisdem bonis faciendæ, arg. l. fundus. ff. de annuis legat. ergo ex nuda cognitione emptio non formatur. Rursus, in census creatione aliud emitur & venditur, quam bona censualia, ut infra latè dicendum erit: ergo

ergo bona ipsa non venduntur, sed hypothecæ tantum subiecta sunt. Iterum censuarius non perdit usum fructum earum rerum, super quibus census consignatur, sed vtrumque do minium & possessio earundem rerum penes ipsum relidet, & tantum iuxta fortis quantitatem onerat possessiones obligatione soluendi census, creans super eisdem veram & efficacem hypothecam, iusque reale perpetuum, & inseparabile fundo coherens, eius natura & conditio longè distat ab emptione, quia si emptio formaretur, dominium & possessio in census emptorem transirent: ergo emptio non formatur. Quod deducitur ex l. generaliter in princip. ff. qui & à quibus, & ex l. 1. §. per seruum. ff. de acquirend. possess. & ex his, quæ tradit Tiraq. de retract. Lignag. §. 1. gloss. 4. num. 127. Accedat etiam absurdum, quòd ex ea venditione sequeretur, nempe quòd sæpissimè contingeret, venditas esse res, quæ mille valerent, pro centum aureis, ut considerat Auend. responso 12. num. 4. vers. *Qui enim*, qua consideratione habita succederet regula illa, quæ contractum efficit illicitum, scilicet quòd medietas pretij cum pacto de retrouendendo efficiat contractum usurarium, ex his, quæ latè tradit Couarr. libr. 3. variar. cap. 8. numer. 4. Gregor. in l. 28. tit. 8. part. 5. gloss. verb. *A censo*, quæst. 2. & 3. Mascard. de probat. concl. 447. ergo cum in ea census creatione si bona censualia venderentur, modicitas pretij cum pacto de retrouendendo accederet, sustineri non posset emptio & venditio. Huic tamen considerationi responderi posset, quòd emptio & venditio formetur non omnium bonorum censualium, sed respectu eorum tantum, quæ ex pretio creationis census emi poterant, ut considerauit Pizarro in gloss. ad ordinationes de Guadalupe, verb. *O compra de heredad*, statim post princip. Cuius consideratio non procedit, quia si per census creationem contraheretur emptio & venditio rerum censualium: ergo omnia, quæ in censu continentur, venderentur, cum respectu omnium contractus fuisset celebratus vnicus & indiuiduus, & ideo diuidendus non sit, maxime quia quamuis ex ea consideratione modicitatis pretij cum pacto de retrouendendo nostra hæc sententia non procederet, ex natura tamen emptionis & venditionis, atque creationis census, suppositionisque bonorum ad eius exactionem, quæ nullam translationem dominij præsupponunt, apertissime suaderetur.

10 Vnde eam sententiam, præter ea, quæ in hoc opere dicenda sunt de natura contractus censualis, & nominatim in hoc cap. & sequen

ti, & in cap. de hypothecis censuum, aperte probant Couarr. licet summarie in libr. 3. variar. cap. 7. numer. 1. vers. *Quarò hic contractus*, dicens, quòd fundus, super quo census constituitur, venditus non censetur, & magis ad longum Auend. responso 12. per totum, circa resolutionem eius dubitationis, an dominus census habeat ius retrahendi re censualem venditam à censuario, & iterum ipse Auend. in responso 23. per totum. Cuius Auend. resolutionem tam in retractu conuentionali, quam societatis, de quo in l. 55. tit. 5. part. 5. sequitur Couar. libr. 3. variar. c. 11. per totum, maxime nu. 5. vers. *Hi profecto*, Castell. in l. 70. Tauri, gloss. magna, col. 4. vers. *Ex quo vnum singulariter infero*, Ioan. Matienço in l. 7. tit. 11. lib. 5. nouæ Recopil. gloss. 1. num. 17. & Auend. sequi videtur Ignat. Lafarte in tract. de decima cap. 10. num. 21. & idem in effectu resoluit Grat. consil. 117. Rodoan. referens Gratum de rebus Eccles. rub. 16. nu. 6. Greg. Lup. in l. 28. tit. 8. part. 5. verb. *A censo*, in principio. vers. *Sed quid de contractibus*, per totum, Aym. Crau. consil. 217. num. 4. Follet. de censib. in verb. *Huiusmodi*, num. 5. Padilla in l. 3. C. de seruit. & aqua. n. 12. & post Mich. de Palac. Franc. Garf. Sarmiento, & Medin. Felicianus de censibus libr. 1. cap. 4. numer. 1. vers. *Denique*, ferè omnes, Ludouic. Molin. de contractibus disput. 383. fere per totam. Ex quibus hæc est verissima, & tenenda sententia; & Latius Rod. Suar. lib. 1. de annuis redditib. c. 3. n. 6. per totum, vbi bene id prosequitur, atque resoluit.

11 Qua sententia retenta, non obstant fundamenta in contrarium adducta, & primò nihil facit text. in d. §. quoniam, vers. *Licebit*, quia verbū, *Redditus*, de quo ibi, non importat fundos, sed proprius significat redditus annuos, quos minori curator cōparare debet; & quamuis Acurf. ibi in verb. *Redditus*, dicat, *Redditus, id est, fundos redditus afferentes*, sentiens, quòd curator fundos, vel redditus minori cōparare tenetur, non inde lequitur, ipsum Acurf. dixisse, quòd ex emptione redditus fundi redditus afferentes emuntur, sed quòd vnū ex his, aut redditus, aut fundū, emere debet; & inde statim in eadem glossa subdit, *Nel ponè proprie, nam redditus & pradia censentur immobilia*; ergo nihil facit cōtra nostram sententiā text. ille, neque Acurfij resolutio.

12 Secundò non etiam obstat text. in d. l. 3. tit. 15. lib. 5. nouæ Recop. dum dicit: *Las casas y heredes que compran*; quia ad eum text. respondet Felic. de censib. lib. 1. c. 4. n. 1. vers. *Denique*, prope finem, quòd lex illa nihil aliud significat, quam quòd creditor eius annui redditus

redditus emit in re nominatim hypothecae subiecta: cuius intellectus aperte conuincitur ex verbis eiusdem legis ibi *Las casas y heredades que compran*; quæ non solum videntur referenda ad emptionem annui redditus super re censuali, sed ad veram & propriam emptionem earum rerum censualium; quia cum lex loquatur de census consignatione, & statim dicat, *Las casas y heredades que compran*, ex census consignatione emptionem earum rerum formari probat: ergo non procedit intellectus Feliciani.

13 Vnde ad d.l.3. responderi potest, quod verba illa: *Las casas y heredades que compran*, intelligenda sunt improprie, atque largo & ficto modo, ut in consequentiam iuris percipiendi pensionem, quod ex eisdem bonis emptum est, eadem bona quasi emptas censeantur, cum ius illud reale sit, perpetuam habens existentiam, & inseparabiliter fundo coherens, atque ideo recte afficiat, ut largo modo bona, super quibus consignatum est, & fundatum, vendita dici possint, ex ratione vulgatæ regulæ iuris, qua constituitur, quod qui ius habet in re, rem ipsam habere videtur.

14 Vel secundò, & proprius, verba d.l. ibi, *Las casas y heredades que compran*, intelligi possunt, ut obligationem, alienationem, seu hypothecam, quæ ex ipsa census creatione producit, significant; quia verbum, *Que compran*, non solum emptionem & venditionem, sed ceteros omnes contractus, alienationesque comprehendit. l. sed & quod. ff. de pignor. l. sicut. §. venditionis. ff. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur. l. voluntas. C. de fideicommissis. l. statu liberi. §. fin. ff. de statu liberi. & eorum, quæ late tradit Pinel. in l. 2. C. de rescind. vend. 2. p. c. r. n. 10. Ioan. Matienço in l. 5. tit. 9. libr. 5. nouè Recop. gloss. 6. in princip. Ignat. Lafarte de decima vend. c. 1. ex n. 35. cum alijs, qui intellectus non solum verus est, sed literæ d.l. 3. conueniens, dicit enim lex: *Los que compran censos y tributos*, quæ verba clarè intelligenda sunt de emptione tributorum & censuum, & consequenter de emptione iuris percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis, quia hoc ius emitur in census creatione, ut infra dicendum est: ergo verba sequentia. l. ibi, *Las casas y heredades que compran*, intelligenda similiter sunt de emptione earum rerum, quatenus ex venditione iuris venditæ censentur, vel quatenus emptio & venditio importat omnem alienationem. Vnde contra nostram sententiam nihil obstat d.l. 3.

15 Tertiò respondetur ad considerationem Corrañi, quod quamuis alienatio non sit de substantia emptionis, licet sit de natura eius

contractus, ut præter Corrañi. aduertit eleganter Fabianus de Monte in tract. de emptione. quæst. 6. principali numer. 2. & 3. intelligens ibi text. in l. cum manu fata. §. fin. ff. de contrahend. empt. atque inde inferatur cessare absurdum illud, quod consideratur de alienatione bonorum censualium in emptorem census. Adhuc tamen ea Corrañi consideratio ad nostrum casum non adaptatur, quia Corrañi. & Fabian. loquuntur quando contrahentes principaliter agunt de vendendo rem: quo casu dubitari poterat, an de substantia emptionis & venditionis esset alienatio: & quamuis ex d.l. cum manu fata repugnet retentio dominij naturæ venditionis, substantiæ tamen non repugnat, quia consistit in consensu; sed ea dubitatio in census creatione verificari non poterit, imò superflua erit, quia cum non agatur principaliter de vendendo rem censualem, sed de consignando super ea censum, atque consequenter bona non vendantur, sed hypothecæ tantum subiiciantur, superflue dubitabitur, an ex venditione rerum censualium absque alienatione venditio subsistat, & consequenter nihil contra nostram resolutionem obstat consideratio Corrañi.

16 Quartò, nihil in contrarium facit communis & recepta sententia supra dicta, qua constituitur, quod decima, seu gabella venditionis census soluenda est in loco, ubi bona censualia immobilia sita sunt; ex qua deducitur argumentum illud, quod cum decima soluitur ex rebus venditis, ad eius solutionem considerentur bona censualia immobilia, super quibus census consignatur, eadem bona vendita censentur. Cui difficultati respondit Felician. libr. 2. de censib. cap. fin. numer. 12. per totum, maximè ad finem, verius esse decimam deberi in loco, ubi sita sunt bona censualia, quam ubi census creatus est. Quod ex eo suaderi probat, quia regulariter vestigal soluendum esse in loco contractus existimat, ex Bald. las. & alijs, quos ipse refert; quæ quidem regula cum non reperiatur nominatim limitata, in contractu census seruandam etiam esse in eius creatione firmiter credit. Cuius tamen Feliciani sententia sustineri non potest, imò contraria tam iuri conueniens, quam usu forense recepta, & in praxi admissa semper ubique fuit; & si rectè considerentur Feliciani considerationes, omnes propriè aduersus ipsum retorquentur; dicit enim in principio, quod in census creatione non venditur res ipsa censualis, sed ius quoddam exigendi pensionem annuam ex fructibus: ergo si ius venditum rebus immobilibus coheret, respe-

respectu earum soluenda erit gabella in loco ubi sita sunt. Rursus, in secundo fundamento resoluit, quod annui redditus inter mobilia computantur; sed sic est, quod ius annui redditus coheret inseparabiliter, & ex propria assistentia bonis immobilibus censualibus, ut satis notum principium est, & idem Felicianus ibidem præsupponit: ergo ad rem mobilem censualem habenda est consideratio gabellæ, & consequenter eo loco soluenda. Iterum ius census non est vere actio, ubi dici possit, quod loco non circumscribitur: sed est quasi seruitus inseparabilis à solo, & extinguibilis cum solo, accessoriaque inseparabiliter ad rem ipsam soli ex propria ipsius iuris assistentia: ergo respectus habendus est ad rem ipsam immobilem censualem in solutione gabellæ. Quibus & alijs considerationibus contra Felicianum tenendum est.

17 Vnde verisimè respondetur, quod non bene sequitur, Gabellam soluenda est in loco, ubi sita sunt bona immobilia censualia: ergo eadem bona vendita censentur; quia licet verum sit, eo loco soluendam esse gabellam, consequentia tamen ex prædicto antecedenti non inferitur, sed ideo gabella gabellario eius loci debetur, quia cum in census creatione vendatur illud percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis inseparabiliter, & ex propria assistentia eisdem bonis immobilibus censualibus coherens, ut quia bona censualia sint forma & substantia eius iuris venditi, ita quod extinctis rebus ipsum ius extinguatur, & finiatur, ut hæc omnia & infra dicenda erunt, & passim in hoc opere constat, meritò gabella solui debet eo loco, in quo ius rebus immobilibus coheret, non ex eo quod bona ipsa vendantur, sed quod ius ipsum ex propria assistentia eisdem bonis immobilibus inseparabiliter coherens venditum sit: & hoc est, quod in effectu præsupponit ipse Felicianus de censib. libr. 2. numer. 21. cap. 3. in princip. dum resoluit post Sarmiento, Padilla, Ioan. Gutier. Salaçar, Anton. Gam. & Parladi. quod census constitutio habet se ad instar seruitutis realis, ut quia rebus immobilibus censualibus inseparabiliter coheret.

18 Quinto & principaliter non obstat fundamentum de fictione brevis manus: quia ubi veritas adest, fictio nihil operatur; est enim verisimum, quod in emptorem census neque dominium, neque possessio rei censualis transfertur, neque censuarius effici potest verus dominus eius rei: vnde cum veritas patens sit, fictio omnino abest: neque enim dominium potest esse penes plures in solidum. l. si vero certo

§. si duobus vehiculum, ff. commodati, neque per fictionem unquam verificatur, quod est contra veritatem, cum fictio plus quam veritas non operetur, ut vtrūque; resoluit Tirac. de iure const. 2. p. ampliat. 32. nu. 6. & 3. p. limit. num. 3. ergo si per veritatem non aufertur à censuario rei censualis dominium, neque in emptorem transfertur, neque per fictionem forensis manus id contingere posset: ex quibus euidenter constat, quod in ea census creatione vendita non censentur bona censualia immobilia, super quibus census consignatur, & alia res emptibilis quaerenda est.

19 Vnde aliqui dixerunt, quod in ea census creatione fructus rei censualis venditi censentur, ut post Innocent. Ioan. de Lignano. Rodolph. & alios aduertit Felician. in tract. de censib. libr. 1. cap. 4. numer. 7. licet ipse in distinctè id non teneat: quorum sententia vera mihi non videtur ex eisdem rationibus, quibus supra defendimus, bona censualia vendita non censeretur; quod non procedit in venditione redditus; quia sicut bona censualia penes censuarium resident pleno iure, nullumque ipsorum dominium in emptorem transferatur, eadem ratione fructus ab eisdem rebus provenientes censuarij sunt, neque ad venditorem spectant: ergo venditi non sunt. Rursus, absurdum sequeretur passim, scilicet quod opulentissimi fructus pro modico pretio venderentur: ergo ne concurrat modicitas pretij cum pacto de retrovendendo in censu adiecto & inde iniustitia contractus nascatur, emptio redditus formanda non est. Demum scribentes, quos Felicianus refert, non probant simpliciter & absolute, quod redditus venditi censentur, sed quod in ea census creatione debent esse maiores, vel correspondentes pensioni, ut iustitia contractus accedat: quæ inter alia consistit in eo, quod bona censualia fructifera sint de sui natura, atque fructus maiores, vel correspondentes pensioni, ut dicendum erit in capitibus de censu creando super rebus immobilibus de sui natura fructiferis: ergo certum est, quod in eo contractu fructus venditi non sunt.

20 Vnde considerando veram, ac propriam huius contractus censualis naturam, dicendum est, quod in eo vera emptio, & venditio contrahatur non bonorum immobilium, super quibus consignatur, neque fructuum, atque reddituum eorundem, sed iuris percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis propter negligentiam censuarij non soluentis pensionem. Quæ resolutio verissima ad sensum patet, quia si bona censualia non venduntur, neque redditus eorum venditi sunt,

DE IVSTITIA CEN-
sus consignatiui perpetui
in specie. Cap.
XVIII.

SUMMARIVM.

Census perpetuus consignatiuus iustificatur ex perpetuitate, ut quia in eo deficiat certitudo lucri. n. 1. Traditur noua consideratio, ex qua is census videtur non ita iustus, quam redimibilis. n. 2.

Census consignatiuus quando indubio presumatur redimibilis vel perpetuus. n. u. 2. cum alijs. Quid quando census constat ex scriptura, & quid operetur confessio repetita in annuis praestationibus. n. 4.

Census ex natura contractus emptionis & venditionis presumitur perpetuus, ut quia non presumatur pactum de retrovendendo, & quando indubio, quod minimum est, sequatur. numer. 5. & alijs.

Census redimibilis an aliquomodo possit dici perpetuus, contra doctrinam Ignatii Lasarte: ubi quod finis rerum omnium sit attendendus. numer. 8.

CAPVT. XVIII.

VATENVVS in censu consignatiuo perpetuo formatur vera emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam eum iustificabimus in capitulis praecedentibus, sed habet specialem iustificationem ex eo quod perpetuus est, absque vilo pacto redimendi constitutus; cum enim in eo deficiat facultas redimendi nulla certitudo lucri respectu emptoris dari potest, & ideo iustior redditur contractus, ut hac ratione iustiores esse dixerunt Domin. Soto de iust. & iur. lib. 5. art. 2. quaest. 5. col. 2. Nauarr. in Manuali. ca. 17. nu. 223. & in cap. 2. 3. t. quaest. 1. & referens Panorm. in quaest. quaest. incipit: *Augerius*, aduertit, licet summarie Couar. lib. 3. variar. ca. 7. num. 2. ad finem, versic. *Ceterum*, & alijs plurimi, quos refert Felician. lib. 1. de censib. ca. 7. numer. 4. in princip. dicens eum contractum securiorem & iustiores esse, dummodo grauiamen redimendi iusto pretio compensetur. Cuius exemplum dari potest, quando legitimo pretio accedente, de quo dicendum est in cap. de pretio census consignatiui, is con-

ut supra dictum est, nihil aliud, quod vendibile sit, praeter ius percipiendi pensionem annuam remanet: ergo in illum venditum est. Quod non solum non obscure, sed aperte probant Martin, & Calixt. in Extrauag. 1. & 2. de empt. & vendit. dum sapientissime repetunt venditionem annui redditus, & iuris eos percipiendi: idque probant omnes, quos supra retulimus in principio huius capituli tenentes in eo contractu emptionem formari: quia aperte praesupponunt venditum esse ius percipiendi eos annuos redditus, & praeter eos id probauerunt Soto de iust. & iur. lib. 6. quaest. 5. art. 1. Couarr. lib. 3. variar. cap. 7. n. 2. versic. *Non oberunt*, Greg. Lup. in l. 28. tit. 8. part. 5. verb. *Censo*, & nouissime Ignat. Lasarte de decim. vendit. & permut. cap. 10. num. 4. & eleganter decis. Pedem. 154. 2. p. Iacob. Menoch. lib. 1. de praesumpt. praesumpt. 107. numer. 2. & 3.

21 Ex qua verissima resolutione huius contractus inferitur confirmatio ad elegantem doctrinam Speculatoris in tit. de locato. §. nunc aliqua. versic. 36. & 96. dicentis, quod istud genus contractus non est alienatio rei, sed quaedam pignoratitio eius pro securitate pensionis emptae; cuius sententia sequitur Castet. in l. 74. Tauri, Auend. responso 12. num. 4. & responso 23. num. 3. ut eius Speculatoris, & sequacium resolutio sit intelligenda respectu rei censualis, ut ea non vendatur, sed pignoretur; respectu vero iuris percipiendi pensionem annuam non sit contractus pignoratitio, sed vera & propria venditio.

22 Secundò etiam ex ea verissima cognitione huius contractus rejicitur resolutio Dom. Franc. Sarmient. lib. 2. selle. it. interpret. cap. 1. num. 4. dicentis, censum consignatum ad vitam non esse veram emptionem, sed aleatorium quendam contractum, quasi ex nunc cum restituatur, forte tibi dederim, si moriar, & tudes mihi pensionem annuam, si viuam; cum enim vera emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam in ea creatione census formetur, male Dom. Franc. Sarmient. nuncupatur est eum aleatorium contractum; eademque ratione rejicitur. Dominic. Soto lib. 4. de iust. & iur. quaest. 5. art. 2. in 3. conclusionem, qui credidit, eum contractum censum consignatum ad vitam esse innominatum, Do. ut des; si enim vera emptio & venditio contrahitur; ergo innominatus non est. Vnde utrumque reprobatur contra Dom. Sarmient. & Dominic. Soto Ignat. Lasarte de decima ved. c. 10. n. 30. cum alijs.

23 Adhuc tamen in hac nostra resolutione scrupulus manet, cum in emptione iuris percipiendi pensionem annuam, videatur, quod non accedat materia vendibilis, neque potentia propinqua materiae, sed tantum detur spes, & lucrum pecuniae, pecuniaque concipiat, & paciat contractus primariam naturam, unde ut haec omnia apertissime excludantur, & nostra haec natura emptionis census clarius cognoscatur, tres casus considerandi erunt, quibus clara distinctione difficultas cognoscatur, & decidatur.

24 Primus, quando venditur ius percipiendi pensionem annuam ex vectigalibus, seu censibus, aut alijs eiusdem conditionis, iuribus incorporalibus iam constitutis & creatis, vel ex fructibus rei immobilis fructiferae censualis, ut saepe in creationibus horum censuum consignatiuum consistit; & in hoc casu qui proprie ad nostrum censum adaptatur, verum est formari emptionem iuris percipiendi pensionem illam annuam super eisdem vectigalibus, seu iuribus, aut rebus consignatam; quia iam tunc datur materia vendibilis non ficta, & imaginaria, sed naturalis & propria, ius nempe percipiendi pensionem annuam constitutum & creatum, atque formaliter in esse productum, & super alio vero iure consignatum, de quo meminerunt, & intelligenda sunt Extrauagantes 1. & 2. Martini & Calixti de empt. & vend. quae loquuntur, quando ius percipiendi pensionem venditur, & super re immobili de sui natura fructifera consignatur, & proprius motus Pij V. super forma creandi census, atque omnes alij, qui ex censuali contractu veram emptionem produci probant. Secundus casus consideratur, quando non praexistit materia ante creationem contractus, sed in ipso momento perfectionis eius nascitur, & quidem non in actu, sed in spe, atque potentia propinqua, & considerabili, ut quando vendis usufructum praedij tui, aut super eo consignas obligationem soluendi quid annuatim, ut videtur contingere in specie creationis census, ubi ante creationem non praexistit materia in actu, sed in potentia propinqua cum fructus, ex quibus ius percipiendi pensionem venditur, non existat, sed futuri sint, & in hac specie, licet ante venditionem non sit usufructus formalis, qui vendi possit, & sic in actu materia vendibilis non praexistat, deducitur tamen ex potentia materiae spes quaedam probabilis & verisimilis fructuum percipiendorum, quae vendibilis est, nempe usufructus, qui probabiliter ex domo, seu fundo prouenturus erat, qui quidem vendi potest, ac si formaliter tempore creationis contractus praexistet. l. 3. ff. de usufructu. §. constituitur, iustit. eodem. Ex quo iactu retis quis emere potest.

potest. l. si iactum retis. ff. de contrahendo. empt. & in his duabus considerationibus creationis census recte emptio & venditio formatur, cum materia emptionis in actu & potentia verisimili praexistat.

25 Tertia consideratio venditionis est, quando nulla praexistit materia emptionis ante creationem contractus, neque tempore creationis, neque ex post facto nascitur spes probabiles materiae de iure communi cognita, & approbata, sed tantum datur spes ex hominum industria quaesita & inuenta, ut in nostra census creatione videtur contingere, in qua ex materia pecuniae solum speratur lucrum pecuniae, scilicet quando ex pretio pecuniario pensio pecuniaria proueniat; & in hac consideratione acceptus contractus videbatur dicendum non posse formari emptionem, cum materia omnino deficiat, nihilque vendibile reperitur, cum ex parte venditis nulla mers interueniat; sed utrumque & pretium & res, quae venditur, sit pecunia, & consequenter de emptione pecuniae, cum pecunia sterili agatur contra veram naturam emptionis, & venditionis, de qua in l. 1. ff. de contrahendo. empt. l. 1. in princip. ff. de rerum permut. imò potius diceretur formari usura, cum pecunia sterili concipiat cum voluptate emptoris, & pariat cum dolore venditoris. Ex quo, licet obscure, deduxerunt plures notabiles viri, quod similes census non possunt constitui ante quam vendantur; quod idem est, ac si dicerent, quod ante productionem materiae creari non possunt, & inde ab eisdem reprobantur ut haec consideratio deducitur ab Hostiensis, & Ioanne Andrea in cap. in ciuitate de usuris, à Rodolpho in cap. consuluit. quaest. 11. n. 4. t. eod. tit. & ideo ex eadem consideratione noua & iuridica difficilis redditur haec nostra resolutio, quod emptio formetur in contractu censuali: sed adhuc vera est, & omnino tenenda; quia licet secundum hanc posteriorem considerationem difficilior videatur, cum tamen ex pecunia ematur ius percipiendi pensionem principaliter ex fructibus rei censualis, ut supra dictum est, cessante nempe solutione pensionis in pecunia à censuario facienda, & fructus licet actu non existant, in potentia tamen propinqua & verisimili existere dicantur, materia emptionis non deficit, ex qua emptio produci possit: unde quocumque modo eum censum consideremus, veram emptionem & venditionem iuris percipiendi pensionem continuam in eo formari constabit.

contrañus creatus est, sine villo pacto redimēdi, imō cum ea pactione expressa, vt redimī nunquam possit. Vel etiam exemplificari potest is contractus in iuribus Regalibus perpetuis, qui *Iuros perpetuos* nuncupantur, de quibus agitur in titulo *De las mercedes*, libr. 5. nona Recop. quem legit Azebed. ibi, & cuius meminit Emmanuel Castro de annoniū ciuili bus fere per totum tractatum, maximē notabili 7. vbi num. 3. & notabili 8. num. 2. & notabili 11. num. 3. & 6. etiam meminit Molina de contractibus disput. 383. colum. 845. vers. *In hoc Regno*.

2 Ego tamē nouiter vltra omnes, quos legērim, considerabam, quōd is census consignatiuus perpetuus non solum ex impossibilitate redimendi iustior ceteris consignatiuus nō est, vt omnes suprà dicti crediderunt, sed potius ex ea impossibilitate redimendi magis suspectus de vsura sit. Quā consideratio ad sensum patet; videmus enim, quōd hi contractus censuales redimibiles, & perpetui in totum æquiparantur, nisi in pretij facultate, & quantitate redimendi, in quibus diuersi omnino sunt; ergo in reliquis qualitatibus euidētibus rationibus iustificatur, atque permittuntur, vterque enim contractus est vera emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam, & ex eo potissimum sustinentur, vt diximus in capitibus præcedentibus; sed consignatiuus redimibilis iustificatur ex facultate redimendi, quā seclusa non sustinetur, vt probandum erit in cap. sequenti; ergo perpetuus carens redimēdi facultate suspectus est. Rursus redimibilis quodammodo dicitur perpetuus, considerando scilicet statum præsentē, & quod perpetuo durare potest ex incertitudine redimendi, quā pendet à voluntate venditoris, licet considerando finem, actum nempe redemptionis, redimibilis sit, vt infra in hoc capite dicendum erit; ergo si redimibilis iustificatur ex redimēdi facultate, & seclusa iniustus est, perpetuus, qui redimī nunquam potest, iniustior erit. Demum considerationes, quarum supra meminimus in capit. precedenti ad probandam iusticiam creationis census in genere, in consignatiuo perpetuo etiam procedunt, & ex eisdem iustificatur, ita quōd nulla considerari possit ad iustificandum consignatiuum perpetuum, quā propria non sit consignatiui redimibilis: ergo si vera, eademque ratione iustificatur, & redimibilis non sustinetur absque redimēdi facultate, seclusa à consignatiuo perpetuo, iniustus erit; & quamuis in pretiodisimiles sint ita quōd redimibilis minori pretio creatus ex facultate redimendi iustificetur, & perpe-

tuus maiori pretio constitutus ex solā magnitudine pretij absque facultate redimendi sustineatur; longē maior iustitia versatur in redimendi facultate redimibilis, quā in magnitudine pretij perpetui, cum libertas se eximendi à seruitute soluendi censum, quis nullo pretio aestimare, ac vendi possit, & ita censui perpetuo resistunt natura ipsa redimendi, priuilegiaque, & fauores libertatis, quæ non benē pro toto venduntur auro. Ex quibus considerationibus, quæ ex natura vtriusque contractus proficiuntur, nouiter credo, quōd licet eisdem rationibus census perpetuus & redimibilis iustificentur, & ea potissimum sustineantur, quōd in eis emptio & venditio iuris percipiendi pensionem formetur, non tamen perpetuus sit iustior redimibili, vt malē plures existimauerunt, sed potius quōd difficilius sustineatur ex defectu facultatis redimēdi, nisi iustissimum pretium accedat: quōd quidem pretium efficeret, quōd onus non redimendi, quamuis rigorem contineat; sustineatur, si quidem pretio legitimo & seruittutes constituuntur, & cetera omnia, etiam in facultate existentia venduntur, vt vulgaria principia docent. Ex qua noua, & eleganti consideratione insertur, quōd cum iustitia huius census perpetui à iustitia pretij pendeat, cum ex pretio quasi ematur perpetuitas & impossibilitas redimendi, iustissimum debet esse, secundum ea, quæ in capite de pretio census consignatiui perpetui dicenda erunt, aliās nullus erit census, vt ibi videbimus. Ex quo etiam aliquando in eo censu perpetuo possēdari vsuram & iniusticiam, resoluit Sarmient. lib. 7. sect. interpret. cap. 1. num. 32. versic. *Item in datione*, ad med. quōd principaliter prouenire potest ex modicitate, aut iniustitia pretij, quōd cum ematur facultas redimendi, iustissimum debet esse.

3 Solet tamen dubitari, an census consignatiuus redimibilis, seu perpetuus præsumatur, quōd non potest contingere, quando census constat per scripturam, vt quia nullus reperiatur consignatiuus, in quo pretium designatum non sit; ideo si constituto de pretio deficiat in scriptura pactum redimēdi, adhuc constabit apertissimē, an census sit redimibilis, vel perpetuus, ex quantitate pretij, considerando cui censui correspondeat pretium, an perpetuo, vel redimibili, si quidem si resultat constitutus ad rationem quatuor decim, vel quindecim pro vno, censendus sit redimibilis, etiam si contrahentes vocauerint eum perpetuum, cum non possint mutare contractus substantiam, vt aduertit Roderic. libr. 1. de ann. reddit. quæst. 15. n. 47. licet neminem referat;

referat; & diximus in cap. de censu reservatiuo perpetuo, vel redimibili in dubio præsumendo, & probat text. notandus in l. 7. titul. 16. lib. 5. Recop. ibi: *Que suenan ser censos perpetuos*, & statim ibi: *sin embargo de que en la escritura suenan ser censos perpetuos*.

4 Sin verò census non constet ex scriptura, sed inductus sit ex annuis præstationibus repetitis secundum ea, quæ latē diximus in cap. de censu ex consuetudine, distinguendū est; quia si in solutionibus, seu præstationibus confiteatur recipiens pensionem recepisse ex censu perpetuo, vel redimibili, confessio repetita apertē probaret qualitatem census, vt latē resoluit Tiraq. in l. si vnquam, verb. *Reuertatur*. num. 45. C. de reuocand. donat. Méchac. de success. creat. 1. p. lib. 1. §. 3. num. 13. Mier. de maior. 1. p. quæst. 1. per totam, & nominatim Couarr. libr. 3. variar. cap. 10. numer. fin. in fine.

5 Sin verò non confiteatur recipiens, quōd recipit pro censu perpetuo vel redimibilis, sed dicat simpliciter, quōd recipit ex causa census, dubitari, & meritō potest, qualis census præsumatur, an perpetuus, vel redimibilis; & in hoc casu Felic. de censib. lib. 2. cap. 5. numer. fin. resoluit, redimibilem iudicari ex reg. l. semper in obscuris de regul. iur. quam exornat vsque ad finem, licet Couarr. non referat. Contra quos, & eos nō referens, reperio, quōd Roder. de ann. reddit. lib. 1. quæst. 15. num. 47. post Crauer. Conrad. & Sot. atque Menoch. resoluit censum iudicari perpetuum, ea potissimum ratione, quōd in eo contractu formetur emptio & venditio, quæ perpetua est; & quia nunquam præsumitur pactum reuocandi. Quæ consideratio vincit præsumptionem deductam ex l. semper in obscuris. Vnde ipse Roderic. in dict. quæst. 15. num. 36. & 37. constituit pro regula, semper in dubio esse præsumendum pro eo, quōd minimum & leuius est, etiam si redditus Ecclesiæ debeat, per text. in cap. ex parte de censib. & per ea, quæ ipse tradit numer. 37. demum. numer. 46. ex dictis duabus rationibus, censum in dubio iudicandum esse perpetuum existimauit, quōd tamen limitat statim num. 48. quando constat, quōd census fuit emptus pecunia, non tamen an perpetuus vel redimibilis emeret, quia eo casu credit redimibilem iudicari, ex d. l. semper in obscuris; atque refert Couarr. d. lib. 3. cap. 10. numer. fin. & infert ad intellectum l. 7. tit. 16. libr. 5. Recopil. quæ loquitur de reductione census frumentarii ad pecuniam: in quo certe Rodericus errauit; quia Couarr. non loquitur, quando constat de constitutione census pro pecu-

nia, sed quando census consuetudine inductus est; & in eo casu præsupposito quod verā emptio, & venditio ad iusticiam census est præsumenda, etiam contractus, qui præsumitur, iudicabitur perpetuus, vt ipse Roderic. antea dixerat num. 46. ergo malē limitat Roderic. suam propriam sententiam.

6 Secundō conuincitur Roder. dum constituto de pretio census, vt in terminis d. l. 7. credit hoc dubium posse verificari; si enim de pretio constat, impossibile videtur, quōd dubium verificetur, cum d. l. nominatim decidat, quid sit iudicandum, quando constiterit de pretio, imō nec in alijs casibus si constat de pretio, potest dubium verificari, si quidem quantitas pretij apertissimē insinuat census naturam, & an sit perpetuus, vel redimibilis: ergo constituto de pretio non datur dubium, & consequenter in casu dubij tenenda est resolutio eiusdē Roderici d. num. 46. scilicet, quōd census iudicetur perpetuus, non obstante æquitate l. in obscuris.

7 Nec obstat inconueniens, quōd ipse aduertit num. 48. scilicet quōd fieret iniuria debitoribus, vt quia creditores celarent scripturam census redimibilis, vt postea dicere possent, quōd erat perpetuus: quia non rectē argumentatur de iniuria & incommoditate debitoris contra illud, quōd de iure inductum est, si quidem idem dici posset contra legitimas præscriptiones & acquisitiones, quæ à iure iuste inducuntur, & approbantur, non habita consideratione ad præiudiciū, quōd inde resultaret.

Quæ resolutio ex eo iustificatur, quia si census redimibilem consignatiuum non esse ita iustum quā perpetuum, præsupponunt omnes, vt quia in eo deficiat pactum redimendi, mirum non est, imō iuri conueniens, si in dubio perpetuum potius quā redimibile præcelsisse præsumatur.

8 Ex quibus omnibus, atque simul ex natura perpetuitatis, quæ in est censui perpetuo, apertissimē reprobatur, & meritō resolutio Ignatij Lafarte de decima vendit. & permut. cap. 10. numer. 1. in fine, qui securē scripsit, quōd etiam ille census, qui redimī potest, perpetuus dicitur, eo quōd perpetuo durare potest, dum non redimitur, arg. l. sufficit. ff. de cōdit. indeb. Cuius sententia, licet confirmari possit, ex eo quōd dubia & in certa in dubio præsumantur & interpretentur perpetua. ea, si gratiosē de rescript. lib. 6. & eorum, quæ latē dicenda erunt in cap. de constitutione census super alio consignatiuo redimibili: tamen ea sententia Ignatij genericē & absolutē sustineri non potest; quia cum census perpetuus sit,

sit, qui nullo unquam tempore redimi valet, redimibilisque ex voluntate venditoris extingui posset, neque perpetuus redimibilis neque de conuerso redimibilis perpetuus dici potest, nisi intelligas, ut Ignat. Lasari te sentiat, quod considerato statu praesentis, & in certitudine redimendi ex parte venditoris redimibilis videatur perpetuus, ex eo quod perpetuo durare possit, donec redimatur, considerato vero sine, ad quem deuenire potest, facultate scilicet redimendi, quae finis est, qua venditor quodcumque voluerit, ut potest, redimibilis sit iudicandus. Qui quidem finis in quibuscunque humanorum actibus considerandus est ad cognoscendam eorum naturam, ex adductis per Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. n. 44. & §. 1. gloss. 14. n. 120 & 21. ergo habito respectu ad eum finem redemptionis, impossibile est, quod census redimibilis perpetuus iudicari possit; neque de conuerso perpetuus redimibilis existimetur. Cum igitur ex supra dictis & natura & iustitia census consignatiui perpetui cognoscatur ad consignatum redimibilem transire licebit.

DE CENSU CONSIGNATIUI REDIMIBILI, & eius natura. Caput XIX.

SUMMARIVM.

Censum consignatum redimibilem plures dixerunt iustum ex facultate redimendi, & alij iniustum n. 1. & 2.

Facultas redimendi iustificat census consignatiui creationem. n. 3.

Census constitutus sub ea conditione, ne liceat venditori eum redimere nisi post decem annos, an valeat, vel sit nullus. numer. 4. & 5. vsque ad nu. 8. ubi, an pactum redimendi sit pecunia aestimabile.

An possit emi census vsque ad 14. annos, cum ea pactione, ut transacto eo tempore sors restituatur. n. 9. & an valeat pactum, ut intra certum tempus redemptio fiat, & quod transactio redimi nequeat. n. 10. 11. & 12.

An valeat pactum in censu, quod si pensio non solvatur, sors restituenda sit. n. 13. & 14. ubi late discutitur.

An valeat pactum redimendi intra certum tempus, & si non redimatur, quod interim fructus alicuius fundi percipiantur. n. 15.

An licitum sit, emere censum ad certum & limitatum tempus, dando scilicet quatuordecim, ut in annos quindecim unum annuatim solvatur, ita ut certo tempore & census extinguatur, & unum ultra sortem recipiatur. numer. 16.

An valeat pactum, quo facultas redimendi censum in voluntatem emptoris conferatur, & explicatur resolutio Medina. n. 17.

Pactum redimendi censum a fideiussore adiectum an validum sit, & quando. n. 18.

CAPVT. XIX.

DIXIMVS in capitulis praecedentibus de censo consignatiui in genere, & de consignatiui perpetuo in specie, & quid in his contractibus ematur, vel vendatur: vnde in praesenti de iustitia consignatiui redimibilis agendum est, & praeter ea, quae dicta sunt in capitulis praecedentibus, hunc contractum consignatiui census redimibilis impugnaverunt Gabr. in 4. sentent. d. 15. quaest. 27. col. penult. Conrad. de contract. quaest. 83. conclus. 5. col. 7. & quaest. 79. col. 3. Rodolph. de vsur. 2. p. q. 12. in fin. & q. 18. in fin. Anchar. quem refert & sequitur Anania in c. in ciuitate de vsur. Syluest. in verb. *vsura*. 2. quaest. 12. Abbas in disput. 5. Paul. consil. 289. vol. 1. Cepol. de simulat. contractus. §. fin. versic. *sed profecto*. Cassan. in Consuet. Burg. rubr. 4. §. 23. num. 9. Bertrād. consil. 170. & consil. 15. vol. 3. Pizarro in gloss. 1. ordinationis de Guadalupe, ex quibus non nulli in distincte iniustum & usurarium eum dicunt, alij suspectum vocant, & demum omnes non cognoscentis naturam, huius contractus, vel negantes emptionem in eo formari, ipsum impugnaverunt.

Et de conuerso, & longe verius, atque receptius, plures notabiles viri tenuerunt, eum contractum censualem consignatiui redimibile iustum esse, & ab omni labe, atque suspitione vsurarum alienum, ut constat ex Oldraldo cōf. 207. Lup. allegat. 137. num. 15. Bald. in l. 1. col. 7. C. de his, qui poenae nomine, Medin. de restit. c. de censib. Soto de iust. & iur. lib. 3. quaest. 5. art. 1. Cassan. in Catal. glor. mund. 12. p. considerat. 99. fallentia 25. Nauarr. in cap. si saneraueris 14. quaest. 3. num. 7. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 1. num. 16. Greg. in l. 28. titul. 8. part. 5. Couarr. lib. 3. varia. cap. 7. Grat. conf. 207. Rodoan. de reb. Eccles. rubr. 16. num. 5. Ioan. Lup. de vsur. comment. 2. §. 2. num. 60. per totum, Aluar. Vaz de iur. emphyt. q. 32. num. 8. & his non relatis Felic. de censib. lib. 2. cap. 7. num. 4. quorum sententia & in distin-

ctè vera est in censu consignatiui, perpetuo, redimibili, seu ad vitam, in quibus veracem pactione & venditio formatur, ut saepius diximus, & in redimibili ex natura & facultate redimendi peculiari quadam ratione procedit.

Quae quidem peculiaris, atque naturalis ratio ex facultate redimendi deducta & notissima & fortissima est: notissima, quia formaliter designatur in Extrauagantibus, atque Pontificum decretis, quae censuales contractus permiserunt, nempe ex 1. & 2. Extrauaganti Martini V. de emptione & venditione, ibi: *Et semper in ipsis contractibus expresse ipsis venditoribus data fuit facultas atque gratia, quod ipsum annuum censum in toto, vel in parte pro eadem summa denariorum, quam ab ipsis emptoribus receperunt, quodcumque vellent, liberè absque alicuius requisitione, contradictione, vel assensu, possent extinguere & redimere*, & ex 2. Extrauag. Calixti III. dum postquam similes contractus censuales approbauerat, formaliter, & ad ipsorum contractuum essentiam, subdit: *Hoc adiecto, quod ipsi pro rata, qua huiusmodi per eos receperant dictis ementibus restituerent in toto, vel in parte pecuniam a solutione reddituum, seu censuum huiusmodi restituerant pecuniam contingentium liberi fore peritus, & immunes*; neque aliud virtualiter probant verba Proprii motus Pij V. super forma creandi census, incipit, *Cum vobis Apostolica*, ibi, *Cum vero traditione praeter redditus extinguendus erit*. Quae verba libera venditoris facultatem redimendi censum concedunt, & omnes, qui de hac re meminerunt, adeo veram esse redimendi facultatem crediderunt, quod existiment nullo modo, neque casu in voluntatem emptores censum conferri posse: sed demum ex mera, atque libera voluntate venditoris faciendam esse, & aliter censum iniustum, & usurarium iudicari, quasi deficiat in eius creatione primeua, atque peculiaris natura, & eius iustitia, quae consistant in mera redimendi facultate, ut praedicta Extrauagantes probant, & nominatione resoluunt omnes, qui eum censum iustificum dixerunt, supra relati, & Dominicus Soto de iust. & iur. lib. 6. quaest. 5. artic. 3. col. 2. Conrad. de contract. quaest. 74. conclus. 5. Couarr. d. lib. 3. variar. c. 9. numer. 4. Ioan. Lup. de vsur. comment. 2. §. 2. numer. 69. Ex quorum verissima resolutione plurima notata digna, & ad praxim conducibilia inferuntur.

Primo infertur verissima resolutio eius maximae dubitationis, quae semper nimis controuersa fuit, an scilicet census creari possit sub ea conditione, ne liceat venditori ipsum redimere, nisi post decem annos, vel post aliud

tempus ab emptore designatum. In qua dubitatione plures notabiles viri dixerunt, eam pactionem liberam esse omnino à vitio vsurarum, & iniustitiam non continere, ut deducitur ex Ioanne Fabro in l. finali, C. de pactionibus pignorum, ex gloss. Petro de Velapertica, & Cyn. ibid. & ex collectario in cap. significante col. 2. versic. *Sed quid si debitor*, de pignoribus. Angel. & Alex. in l. qui Romae in princ. ff. de verborum dicentibus, similem pactum de retrouendendo validum esse, dummodò tempus non excedat triginta annorum spationi, & idem in effectu deducitur ex resolutione Angeli in summa verb. *vsura*. 1. §. 67. Cepola de simulat. contract. num. 50. Bald. in cap. 1. de feudo dato in vicem legis commissoriae, Cagnol. in l. 2. num. 26. C. de pact. inter empt. & venditorem, Conrad. de contract. quaest. 83. conclus. 8. Ioan. de Medin. de restit. cap. de censu redimibili col. penult. Soto de iustit. & iur. lib. 6. quaest. 5. art. 3. in 3. conclus. Nauar. in Man. cap. 17. num. 249. Pro quorum sententia vrgentissimè facit, quia si à principio creari potest census absque vlla facultate redimendi, cur non & sub ea pactione, ut intra certum tempus redimi nequeat. Quae argumentatio ita fortis visa fuit Feliciano lib. 1. de censib. c. 7. num. 9. versic. *sed contractus*, ut existimet nullo modo eidem argumentationi posse responderi. Rursus ipse Felicianus ibidem pro hac sententia ponderat, quod pactum illud de non redimendo intra certum tempus aestimabile est pecunia: ergo in censu adiectum sustinetur: & demum cum aliquibus distinctionibus hac sententiam Felicianus veram existimat, quam prosequitur vsque ad n. 13.

Quae quidem sententia & resolutio ex natura nostri contractus census consignatiui apertissimè rejicitur: si enim iustitia huius contractus redimibilis principaliter consistit in libera hac spontanea facultate redimendi, quam Pontifices venditoribus integrari & absolutam concesserunt, & formaliter ea redimendi facultas in census creatione adicienda est; quo fundamento, aut ratione defendi potest pactum illud de non redimendo intra certum tempus, ignoret; & nulla quidem assignari valet. Vnde contrariam sententiam, scilicet pactum illud iniustissimum esse, & à census creatione omnino alienum, tenent omnes supra relati, qui liberam facultatem redimendi formalem esse dixerunt, & nominatim Guid. Pap. singulari 373. & 477. & decis. 515. Laurent. Rodolph. in esp. consilium de vsur. 2. p. quaest. 61. Lantfranc. in Clem. dispendiosam. col. penult. de iudicijs. Paul. Cast. conf. 109. *Visa petitione*, col. 2. lib. 2. Decius consil. 516. & ita

& ita pronuntiauit Rota, te de collectario in cap. ad nostram de empt. & vendit. vbi Host. Ioan. Andr. & Panorm. & dicunt communem Hostiens. & Henric. in cap. in ciuitate de vsuris. Bald. consil. 487. lib. 1. & consil. 114. lib. 3. & iterum Guid. Papa in tractatu de contractibus illicitis. num. 26. Imola consil. 25. Cabalin. de vsuris quaest. 55. & 58. & his non relatis Couar. lib. 3. variat. cap. 9. num. 4. Ioan. Lup. de vsuris comment. 2. §. 2. numer. 69. ad fin. & post Couarr. Molinæum, Guid. Papa, & alios Felician. in dict. lib. 1. de censib. cap. 7. num. 9. In princip. licet eam sententiam non in distincte teneat, sed cum aliquibus distinctionibus, vt supra dictum est. In quo certe lapsus fuit, quia sine vlla distinctione verissima & tenenda est ex natura ipsius census, neque cauillari potest.

6 Quare retenta nihil obstat argumentum, cui Felician. existimat responderi non posse, scilicet, quod cum census à principio ita creati valeat, vt nunquam redimi possit, à fortiori constitutus cum ea pactione, vt vsque ad certum tempus redimi nequeat, sustinebitur; quia huic argumentationi facile responderetur, quod longè distant hi duo casus, nunquam posse redimi censum, & vsque ad certum tempus redimendum non esse: quia primo casu cum census à principio creatus sit non redimibilis, sed perpetuus, cum ea nempe pactione, vt redimi nunquam possit, verè tanquam perpetuus sustinebitur; in secundo tamè cum à principio non perpetuus, sed redimibilis constituitur, & contra naturam creationis, atque liberam facultatem redimendi pactum illud, ne redimatur intra certum tempus adijciatur merito contractus, qui indiuiduus est ex pactione illa contra eius naturam adiecta, nullus exiit, vt quia tanquam redimibilis sustineri non possit, neque vt perpetuus, cum redimendi facultas in eo detur, iudicari. Rursus in censu perpetuo absque pacto redimendi emptor de lucro sortis incertus est: quando verò intra certum tempus census est redimendus, certitudo lucri datur: ergo pactum, quod eam certitudinem continet, iniustum est, & consequenter census vsurarius.

7 Minus etiam obstat, quod pactum illud de non redimendo censum intra certum tempus aestimabile est pecunia; quia in eo censu perpetuo libenter id fatemur; in redimibili tamen, vt intra certum tempus redimi non possit, nequaquam; sed potius in toto corpore iuris illud non probari existimamus, quia licet in venditione rei immobilis ex aliquibus iuris principijs circa pactum de retrouendo constitutis id deduci, ac inferri possit; in

creatione tamen census redimibilis neque de ceditur, neque insertur; quia in venditione rei immobilis, dummodo pretium legitimum accedat, nulla nascitur fraus ex pacto de retrouendo intra certum tempus, cum formaliter non sit venditoribus concessa libera & spontanea facultas redimendi; in census verò creatione, etiam legitimo pretio accedente, cum iustitia contractus principaliter consistat in ea redimendi omnimoda facultate, pactum illud, vt census intra certum tempus non redimatur, pecunia aestimabile non est. Vnde hac sententiam verissimam existimo, & post eos, quos supra retulimus, nominatim eam sequitur Bened. Bon. in tract. de censib. art. 88. Lupus de vsuris commentario 2. §. 2. numer. 69. ad finem.

8 Ex qua verissima resolutione reprobatur, & merito conciliatio ad eas opiniones contrarias, quam comprobat Felic. in d. lib. 1. cap. 7. num. 11. cum præcedent. & sequent. resoluit enim Felician. quod cum pactum illud, ne census redimi possit intra tempus certum, pecunia aestimabile sit, si pretium eius pacti legitime accedat, sustinebitur: sin verò legitimum deficiat, vsurarium erit: & inde num. 11. constituit pactionem, qua contrahentes dicunt, ne liceat redimere censum intra certum tempus, nulla facta recompensatione pretij esse vsurariam, & num. 12. constituit, etiam licitè esse conuentionem, si expressè actum sit inter contrahentes, vt quandiu tollitur facultas redimendi fiat compensatio pretij proportionabiliter; quod etiam exemplificat numer. 13. Et denique prædictam conciliationem securre comprobat, quam etiam comprobari posse constat ex his, quæ tradit Tiraq. de contractibus conuent. §. 1. gloss. 2. num. 67. Cepola dissimulat. contractus. numer. 50. Nauarr. in Manuali cap. 17. num. 249. Bened. Bon. de censib. art. 88. num. 121. Sed quamuis in pacto de retrouendo rei immobilis hæc omnia vera sint cum pecunia aestimetur, vt fere omnes supra dicti existimant; in pacto tamè in census creatione adiecto, vt intra certum tempus non redimatur; neque procedunt, neque sustineri possunt; quia eius pacti iustitia non pendet à legitima pretij quantitate, vt accedente iustificetur, sed ab omnino libera, & spontanea voluntate redimendi; vt seclusa directe vel indirectè contractus iniustus sit; idè de iustificatione pretij ad libertatem redimendi, & è conuerso, malè argumentatur. Quis enim dicere quod si in pacto de retrouendo rem immobilem de natura ipsius contractus esset facultas quandocunque redimendi, valeret pactum, vt intra certum tempus non redimatur nullus

nullus quidem: ergo si ex natura census conformati redimibilis ea facultas venditoribus conceditur, atque formaliter in eius creatione requiritur, nullus etiam pactum illud defendere possit; quod enim prædicta omnia in pacto de redimendo rem immobilem intelligenda sint, & iura probant, & interpretes fatentur: quos supra retulimus, maxime Cepola, Tiraquel. Nauar. Bened. Bon. & alij, & maxime Tiraquel. in dict. tract. de retracta conuent. §. 1. gloss. 2. numer. 42. cum pluribus, & alijs: ergo supra dicta nihil obstant.

9 Secundò, ex vera natura huius census conformati redimibilis insertur ad intellectum, & confirmationem eorum, quæ resoluunt Cavalin. de vsur. quaest. 63. per tota; dicit enim, quod si quis pro mille emerit ius percipiendi censum annum vsque ad quatuordecim annos, vel aliud tempus designatum, cum ea pactione, vt in fine illius temporis restitutio fortis fiat, & census redimendus sit, constitutio, & creatio contractus nullius erit momenti. Cuius resolutio ad nostrum censum proprie adaptatur, & in eo procedit; quia ex eo pacto & libera redimendi facultas tollitur, & fors non liberè, & irrevocabiliter alienatur, & emptor de lucro certus est: quæ omnia contractum efficiunt vsurarium.

10 Tertiò ex hac nostra redimendi facultate census utiliter infertur, quod si in census creatione adiectum sit pactum illud, vt intra certum tempus redemptio fiat, & quod eo transacto redimi nequeat, sed potius ex tunc perpetuus irredimibilis maneat, ac si à principio creationis perpetuus formaretur, ea conditio sustineri non possit, tanquam directe auferens redimendi facultatem. Ita tenent Florent. in summa tit. de vsuris. c. 2. §. 13. numer. 23. Syluest. in summa verb. vsura. q. 15. Guid. Pap. q. 516. & in tract. de contractibus illicitis. numer. 26. quod etiam post Molinæum resoluit Couar. lib. 3. variat. cap. 8. num. 6. & 7. & lib. 1. cap. 9. num. 9. Matiegò in l. 1. tit. De los censos, lib. 5. nou. Recop. gloss. 1. num. 6. & 7. qui omnes pro hac sententia ponderant Extravagantes Martini & Calixti, & clariùs poterat ponderari proprius motus Pij V. super forma creandi census, ibi: *Non obstantibus aliquibus pactis directè, aut indirectè ealem facultatem auferentibus, quibuscunque verbis, aut clausulis concepta sint*: circa cuius explicationem Nauarro numer. 122. ita aduertit: non enim solum ea conditio, seu pactio iniusta, & pro non scripta habebitur, sed non obstante poterit venditor quandocunque, etiam tempore designato transacto censum liberè redimere,

vt hæc resolutio deducitur ex Baldo consil. 487. lib. 1. & consil. 114. lib. 3. Imola consil. 25. Socin. consil. 24. Abb. consil. 76. Alexand. consil. 14. lib. 6. Guid. Papa sing. 477. col. 5. & his non relatis Couar. lib. 3. variat. c. 8. num. 7. & 8. cap. 7. num. 4. Ioan. Lup. de vsur. comment. 2. §. 2. numer. 69. Cagnol. in l. 2. C. de pactis inter empt. col. 4. de quo bene egerunt Faller. in praxi censuali gloss. magna num. 88. Bocat. de interdicto vt possidetis cap. 18. num. 54. Bened. Bon. in tract. de censib. art. 82. n. 115. Ex quibus hæc videtur vera, & receptissima sententia.

II Contrariam tamen tenent Ioan. de Medina in cap. de restit. cap. de censu redimibili; Dominic. Soto de iust. & iure lib. 6. quaest. 5. art. 3. concl. 5. dicentes, quod cum quis emere possit censum irredimibilem, à fortiori dicendum est, quod redimibilem possit creare sub ea conditione, vt si certo tempore non redimatur, perpetuus inde existat, ac si à principio sine pacto redimendi formaretur. Secundò considerant, quod quanto minor est in venditore redimendi facultas, tanto maior est in contractu censuali consideratio emptionis & venditionis, & consequenter minor vsuræ suspitio. Quæ fundamenta referuntur à Feliciano lib. 1. cap. 7. numer. 5. Sed hæc secunda Medina & Soti resolutio vera mihi non est, sed longè verior & receptior contraria; sunt enim fundamenta eorum leuissima: quia quamuis à principio quis iuste possit emere censum irredimibilem, non inde sequitur, etiam emere posse redimibilem sub conditione, vt si certo tempore non redimatur, perpetuus sit: quia cum ex natura irredimibilis pactum redimendi non accedat, imò accedere sit contra eius naturam, potest à principio legitimo pretio seclusa facultate redimendi constitui; cum verò natura redimibilis sit, quod quandocunque redimi valeat, non potest à principio creati cum ea pactione, quæ indirectè impediatur facultatem redimendi, neque cum pœna ob non factam redemptionem certo tempore; quia vtrumque contineret iniustitiam, atque simulationem, fictitiamque creationem census perpetui sub colore constitutionis redimibilis. Rutilus, falsum omnino est dicere, quod tantò minor est in venditione redimendi libertas, quàm eo maior in censu ratio emptionis & venditionis; vt inde minor vsuræ suspitio inferatur: quia licet non solum maior, sed finalis ratio iustitiæ sit emptio & venditio, quæ in eo contractu formatur, non tamen consideratio emptionis sola iustificat redimibilem censum, sed formaliter & essen-

& essentialiter iustificatur à facultate redimē di: ergo quāto maior est libertas, tantō magis census, qui contractus emptionis est, iustificatur. Quibus considerationibus, quæ non solum pro satisfactionibus contrariorum, sed pro fundamentis sufficiunt, hæc nostra sententia evidentiū suadetur.

- 12 Sed ut ab origine veritas huius dubitationis cognoscatur, distinguendum existimo inter eos duos casus; aut enim pactum illud, quod certo tempore census redimatur, & tractato perpetuus existat, à principio creationis census initum fuit inter contrahentes, accedente integro, vero, & legitimo pretio census perpetui: & in hac specie verissimam credo sententiam Dominici à Soto, & Medina; quia si à principio eodem pretio census absque pacto redimendi creari poterat, à fortiori ut certo tempore redimatur, & tractato perpetuus existat, creatus sustinebitur: imò & favorabilior census creatio esset hæc posterior, cum venditor, qui legitimum pretium census perpetui recepit ab emptore, habeat gratiam redimendi intra illud tempus. Sin verò census à principio cum eo pacto non redimendi eum post tempus constitutus sit, non tamen integro pretio perpetui census accedente, sed pro legitimo pretio, redimibilis nempe ad rationem quatuordecim pro vno, dubitandum non est, quin pactum contineat iniustitiam; quia cum impossibile sit, quod ex pretio redimibilis perpetuus sustineatur etiam in pœnam venditoris certo tempore non redimentis, pactum de redimendo sustineri nō posset, imò tanquam contra naturam, & iustitiam creationis census rejiceretur hæc resolutio; & conciliatio traditur & benè à Feliciano de censib. libr. 1. cap. 7. numer. 5. ad med. vbi pro ea refert Conrad. Gerson. Sarabiam, & Anton. Berarducium, & existimat fratres Medin. & Sor. hoc idem in effectu voluisse. Cuius resolutionem, atque conciliationem ad eas resolutiones libenter amplector, & reperio Ioann. Lup. de vsur. §. 2. comment. 2. numer. 69. ad medium, qui in specie id verum fateatur.

- 13 Quāto, & benè inferitur ex natura nostri census consignatiui, & redimibilis ad decisionem eius dubitationis, an in census creatione pactum illud sustineatur, quod si pensio per biennium non solvatur, fors restituenda sit; & reperio modernum Olan. in Anthinom. verb. *Annu redditus*. numer. 112. securè dicentem, valere huiusmodi pactum, dummodò census iusto pretio constituatur, quasi tendat in faciliorem executionem con-

tractus, & certiorē redditus ex actionem. Cuius sententiam prosequitur, ac eleganter consulendo defendit Hyeron. Gabr. consil. 152. per totum, resoluens, quod pactum illud non facit, quod contractus emptionis & venditionis, qui formatur in censu, transeat in aliam speciem diuersam contractus, mutui nempe, vel alterius simulati, & antea id ipsum tenuerat Medina in C. de restit. cap. de censu redimibili. §. ex dictis, vers. *Quod si censu lista*. Quorum sententia meritò ex natura nostri census reprobatur; quia cum ut sapius dictum sit, tam ex Pontificum decretis, quam Scribentium receptis sententijs venditor rem census liberè, & quādoque voluerit, cum redimere possit, directèque, neque indirectè gravari non debere per temporis, vel conditionis adiectionem, quominus censum liberè redimat, & sortem in perpetuum retineat; manifestum est etiam, sequens pactum, quo gravatur, ut si per biennium censum non soluat, sortem restituat, inualidum esse, tanquam libertatem redimendi tollens, vel impediens. Rursus negari non potest, quod in eo pacto mutuum occultetur, & abscondatur, cum ad instar mutui ex non solutione pensionis per biennium fors restituatur: ergo conventio sustineri non potest. Vnde hanc sententiam olani, atque Gabrielis, nostram securè tenens, & nominatim reprobans Ioann. Medin. impugnat Ioann. Gutierrez in practicis quæst. ad leges Recopilat. libr. 2. quæst. 175. per totam, dicens huiusmodi pactum reprobatur omnino esse, & similiter reprobando Gabrielem, & Olanum, eandem sententiam prosequitur benè Felician. de censib. libr. 1. cap. 10. numer. 18. per totum; in quo verum scripsit Felician.

- 14 Sed statim numer. 19. dicit se agnoscere libentissimè, lege, aut statuto effici posse, ut ob moram solutionis redditus debitoris bona distrahantur, ut ex eorum pretio creditori fors cum vsuris integrè restituenda sit, & coactus fuit ad id tenendum autoritate Nauarri in Manuali cap. 28. in additione ad cap. 23. numer. 66. & 67. vbi scribit Nauarr. in Regno Nauaræ fuisse lege sancitum, quod non solvente debitore census per biennium bona censuaria in publica subhastatione vendantur, atque fors cum vsuris emptori census restituatur. Quam legem iustissimam esse scripsit Gutierrez de iurament. confirm. 1. par. cap. 31. numer. 11. ad medium, cum quæ resolutio ne residet Felician. ex eo quod existimet solum prohiberi, ne ex conventionē contrahentium restitutio fortis fiat, ut ipse

ipse antea dixerat, non tamen quod lege sanciri possit; ut ex non solutione per biennium fors ipsi restituenda sit, ex quo inferat conventionem inter venditorem census & fideiussorem eius initam circa census redemptionem, ut secluso dolo & fraude sustineatur. Ut antea dixerat d. lib. 1. cap. 8. quæst. 6. Eius tamen Feliciani resolutio vera mihi non videtur, & ex ipsius resolutione apertè conuincitur: si enim Felician. fatetur sustineri non posse pactum illud, ut non facta per biennium solutione fors restituatur, imò illicitum, atque usurarium esse, & contra naturam creationis contractus: qua ratione quod iniustum & usurarium est, statuto conditi, vel permitti possit, ignoro. Rursus si contra naturam redimibilis census lege permitti non potest, ut facultas redimendi censum in emptoris voluntatem conferatur, atque pugnante venditore iustificetur, ut certissimum est ex omnibus, quæ de facultate redimendi censum dicta sunt, & dicenda erunt, eadem, imò & fortiori ratione statuto fieri non potest, quod non solvente venditore pensionem per biennium, sortem restituat, cum effectu & substantia idem sit compellere statuto venditorem propter non solutionem per biennium sortem restituere, quod facultatem redimendi contra eius voluntatem in emptoris conferre arbitrium. Demum, quamvis directè non videatur sublata per illud tempus facultas redimendi venditoris census, indirectè quidem auferitur, cum omnino libera non sit, ut esse debuerat; & eandem continet suspicionem indirectam quam directam grauamen expressus, vel sub intellectus, aut simulatus modus auferendi libertatem; quibus fortiter accedat, quod in venditorem census fors, pretium nempe creationis eius omni casu & tempore transferri debet, ut notissimum est, & formaliter requiritur: ergo si pactum illud saltem indirectè pretium ab eo reuocat, iniustum esse debet. Neque quidquam facit, quod propter debitoris negligentiam non soluentis per biennium pensionem fors reuocatur; quia si debitor in sortis restitutione, neque indirectè gravari potest, etiam negligens non grauatur, neque consequenter negligentia eius contra naturam contractus in pactum pœnale deduci potest. Et quāvis iterum ex aduerso replicetur de lege & pœna commissi, dissimilis est ab eo pacto: commissum enim resoluens contractum, restituit rem consuelem, statutum verò supra dictum restituit pretium. Secundo, commissum non habet locum in censu consignatio redimibili, ut certissimū est, & dicendum erit

in cap. de commissio census: ergo in hac specie non benè argumentabitur de lege commissi ad prædictum statutum. Considerabam tamē, ut Felicianum à contradictione ipsius liberarem quod eius resolutio, atque Nauarri sententia intelligi & verificari possit in censu consignatio redimibili, longè maiori pretio quam ad rationem quatuordecim pro vno constituto; in quo quidem censu, cum pretij magnitudo grauamen illud sublineat, ut non solvente debitore per biennium fors restituatur, statuto illud decidi, atque pacto conueniri potest, ut illud fiat: sin verò census ordinario pretio, à lege nempe designato constituitur, cum pretium illud legale & indiuiduum sit, nullam habens latitudinem iustitiæ, sicut directè minui non potest, neque indirectè per ullam conditionis, aut grauaminis adiectionem, quæ pars pretij est, & consequenter pretium minuit, ex l. fundi partem. ff. de contrahend. emptio. & ex l. is, quæ dicenda sunt in capit. de pretio census, vbi conditionem partem esse pretij probauimus, & pretium minuire diximus, ac proinde à census creatione rejiciendam esse defendimus: ergo & conditio, ut non solvente debitore per biennium fors restituatur, iniustissima est.

- 15 Quinto, ex nostra verissima resolutione, atque natura huius census redimibilis inferatur ad declarationem quæstionis, quam mouet Rupelau. libr. 1. forens. instit. capit. 34. vbi scribit Parisienses non semel respondisse valere pactum, ut venditor census possit intra certum tempus eum redimere, ita ut interim fructus certi fundi præstentur, & si eo tempore tractato non redemerit censum, pro eo pretio fundus emptoris venditus sit, & ad eum pertineat. Cuius Rupelani apertè conuincitur, & plurima turpia & illicita secū affert; tollit enim liberam redimendi facultatem, à qua pendet iustitia contractus, & quasi indirectè includit in se conditionem commissi, quæ in censu non admittitur, videnturque ex ea pactione prædicta censuaria pignori data esse vsque ad tempus certum redimendi, & postea pro sorte insolutum concessa, ac proinde pactum legis commissoriae eam conditionem continere. Quæ omnia, & alia, quæ, si rectè considerentur, pactio illa sub se prohibita continet, improbum efficiunt contractum. Vnde contra Rupelan. defendit, & meritò. contrarium Felician. de censib. libr. 1. cap. 10. n. 21. per totum, vbi benè respondet ad fundamenta Rupelani.

- 16 Sexto inferitur ex eā facultate redimen-

di in censu formaliter necessaria ad quaestione illam, quam latè disputat, & explicat Felician. de censib. cap. 7. num. 18. libr. 1. per totum, ubi quaerit, an licitum sit emere censum ad certum & definitum tempus, dando scilicet quatuordecim, ut in annos quendecim vnum annuatim solvatur, ita ut certo tempore & census extinguatur, & vnum ultra sortem recipiatur; & in hac dubitatione partem negativam fundat quatuor argumentis, & affirmativam quinque defendit; atque denique in vers. *Idem auctores gravissimi*, fatetur, quod gravissimi Doctores, licet id pactum usurarium non dicant, abstinendum tamen ab eo necessarium esse probant, & ad fundamenta in contrarium adducta etiam respondet. Cuius Feliciani resolutio sustineri non potest. si enim ipse Felicianus in eodem cap. sapientissime probat, ac defendit facultatem redimendi omnino liberam esse, & ad certum tempus restringi non posse, mirandum est, quod statim supradictum pactum admittat, cum in effectu & substantia per id pactum, & ad certum tempus facultas redimendi restringatur & emptor ex temporis certitudine de lucro sortis certus sit, & demum quidquam ultra sortem recipiat. Quibus concurrentibus, & usuram committi certum est, & nos supra latissime probavimus, & Felician. etiam passim fatetur, dum similem conventionem, similiaque pacta improbat.

17 Septimò genericè, & absolute ex ea facultate redimendi in censu creatione necessaria formaliter inferitur, quod quamvis Ioann. de Medin. in C. de resit. in c. de censu redimibili existimaverit valere pactum, quo facultas redimendi censum confertur in emptoris voluntatem, nullo modo, neque casu conferri potest, neque si conferatur, valet ea pactio; quia cum sapientissime dictum sit, facultatem redimendi liberam & absolutam in voluntatem venditoris, tam ex natura ipsius contractus, quam ex Pontificum decretis, quæ nominatim id decidunt, collatam esse, etiam securè dicendum est; neque contrarium dici, aut tentari potest, quod venditor quodocunque redimere censum valet, etiam pactione accedente, & emptore pugnante, & consequenter quod emptor neque ex natura contractus, neque ex pactione facultatem illam habere debet. Ita post Conrad. de contract. quæst. 84. & post Couarr. Domin. Sot. Mich. Palac. & Nauarr. resoluit Felician. in lib. 1. de censib. cap. 7. numer. 15. & 16. ubi quamvis Felician. consideravit differentiam inter censum merè realem & personalem, tentare quidem voluit, dum statim in utroque

casu veram esse hanc sententiam resoluit, & meritò, cum & census personalis non detur, ut dicendum erit in capit. de censu personali, quamvis ipse contrarium, & malè existimet, & in utroque censu reali, & personali, unica & finalis ratio versetur ad impugnandam priorem sententiam Medinæ, & tenendam hanc nostram secundam opinionem: libera nempe, & absoluta potestas venditoris census redimendi eum quodocunque voluerit, ex qua & contractus iustificatur, & peculiaris natura eius verificatur, & naturalis conditio, quæ virtualiter in est in creatione, & formaliter est verificanda, ad impletur, sine cuius implemento neque census redimibilis dici potest, neque si redimibilis non est, sustineri ex pretio redimibili censuum valet.

18 Octavò, & finaliter ex ea facultate redimendi inter emptorem & venditorem census formaliter necessaria utiliter inferitur, quod si non inter ipsos contrahentes, sed inter fideiussorem, & venditorem pacto illa de redimendo censum certo tempore adiecta sit, sustineri posse videtur, cum eo censu non ab emptore, sed à tertio, cum quo venditor non contraxit, facultas illa redimendi restringatur, & in tertij favorem non in emptoris venditor certo tempore censum redimere promiserit. Hæc resolutio traditur à Felic. in d. lib. 1. c. 7. m. 17. per totum, quam ego suo loco in cap. de fideiussoribus censuum, quia altiori indiget explanatione, altius examinabo. Vnde cum de censu consignatiuo perpetuo & redimibili actum sit, de iustitia consignatiui ad vitam in capite sequenti agendum est.

DE IUSTITIA CENSUS consignatiui redimibilis ad vitam. Caput XX.

SUMMARIVM.

Census redimibilis ad vitam an & quando validus sit ad unam, vel plurimorum vitas consignatus. n. 1. vsque ad finem.

Incertitudo vitæ iustificat contractum census ad vitam, & quomodo hoc intelligatur. nu. 2. vsq. ad fin.

Alimenta, & ius alimentorum an vendi possint, & venditio iusta sit propter incertitudinem contractus. n. 3.

Census ad vitam plurimorum quando & quomodo creari

creari possit, & intellectus ad leges Regias traditur n. 6. vsque ad finem.

CAPV T. XX.

ATVRAM & iustitiam census consignatiui in genere & in specie explicuimus in capitibus præcedentibus; vnde in præfenti de natura & iustitia consignatiui redimibilis ad vitam agendum est. Et primò circum naturam breuiter notatur, quod in eius contractu, sicut in reliquis consignatiuis vera emptio & venditio formatur iuris percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis, secundum ea, quæ late dicta sunt in capitibus præcedentibus; circa iustitiam verò, à qua tota hæc nostra disceptatio pendet, videbatur dicendum, quod hi census redimibiles ad vitam iniusti omnino sint ex sequentibus fundamentis. Primò, pro hac parte considerat Felicianus quinque fundamenta in hunc modum; dicit enim lib. 1. de censib. c. 7. num. 19. in princ. quod ille contractus, quo agitur, ut mutuet vnus alteri centum ad vndecim annos, ita ut debitor ultra sortem quidquam recipiat, usurarius est; sed in censu ad vitam existimat illud contingere: ergo is contractus iniustus est. Secundò, sic statim ipse argumentatur; Qui expectat aliquid ultra sortem, usurarium committit; sed qui hunc censum emet, lucrum ultra sortem sperat: ergo. Tertio sic insurgit; Fideles suam in Deo debent habere confidentiam; sed census ad vitam procedit ex diffidentia Dei; quia emitur, ut securam emens agat vitam, & securum victum habeat: ergo. Quarto subdit; Dispositio, ex qua nascitur votum captandæ mortis, iniustissima est; sed in censu ad vitam datur in emptore: ergo. Quintò, & finaliter sic argumentatur; ubi venditor non habet arbitrium extinguendi censum, creatio eius non tenet, sed censuarius ad vitam non potest redimere censum: ergo. Quibus quinque argumentis propositis, contrariam denique tenet sententiam, ut infra dicam; & ultra eum sexto facit pro hac sententia, quod si talis contractus permitteretur, usuris aperiretur via, & potius homines prædictos census emerent quam pecunias in prædiorum emptione erogarent. Ex quo fraudem plures deduxerunt. l. cum ij. §. vult igitur. ff. de transact. l. omnes. §. lucius. ff. de his qui in fraudem creditorum. Bart. in l. post contractum. in 1. præsumpt. ff. de donat. Alex. consil. 55. nu. 7. & 8. vol. 1. & sic nominatur argumentatur Brunolo

à Sole in quaestionibus legalibus q. 1. n. 8. vn. de septimò, & in specie, quæ prædicti contractus censuales ad vitam iniusti sint, probant Henric. de Gandavo Theologus antiquus quodl. 1. q. 39. & quodlib. 2. q. 15. Riminald. & Gofred. in summa de usuris. Panorm. in disp. 5. n. 9. de quo egerunt Oldrald. consil. 106. Cuman. cōs. 181. Rodolph. de usuris. 2. p. q. 11. & q. 15. & 28. Sed his omnibus parum obstantibus, iustitia huius contractus notissima est, & ex sequentibus suadetur. Primo consideratur natura eius contractus, quæ emptionis & venditionis est, ut supra diximus, ex qua iustitia descendat, cum & emptio & venditio etiā ad vitam regulariter iusta sit. Secundò & principaliter consideratur in eo tractatu incertitudo vitæ emptoris censu, ex qua producitur æqualitas lucri & comodi contrahentiū: quæ quidem æqualitas, atq; incertitudinis, dubijque euentus periculiq; lucri, consideratio efficiet licitū contractū, quamvis aliàs de se licitus non esset, & quod in eo contractu detur incertitudo, atq; dubius euentus, præterquā quod notissimum est, & omnes infra referendi aduertunt, probat nominatim text. singularis in l. sancimus 34. §. fin. C. de donat. ibi; *Incertus enim fortuna exitus hoc nobis suggerit, ut possibile sit vnus tantum anni, vel breuior, vel amplioris temporis metas superuivere.* Text. etiā notandus in l. senatus 35. §. mortis causa. ff. de donat. caus. mort. ibi; *Terra, marique tam pace, quam bello, tam domi, quam militia, multisque generibus mortis periculum metui potest; & quod ex ea incertitudine vitæ, atque dubio, & reciproco euentu iustificetur omnis contractus, maximè accedente lucri, vel damni incertitudine, probat etiam text. in l. si à lege. C. de usuris, ibi, *Propter incertum fructuum euentum, ubi gloss. verb. Non possunt, id comprobatur. Probatur etiam ex decal. text. in l. fideicommissi. C. de transact. ubi in reciproca remissione æqualis speciei propter incertitudinem vitæ nullus in iure fideicommissi legis intelligitur, neque senex, neque iuuenis; cuius decisionem in incertitudine vitæ designauerunt Doctores in l. qui Romæ. §. duo fratres, ubi Ripa. n. 19. de verb. oblig. Alex. cōs. 100. n. 1. vol. 7. Decius consil. 79. in 2. dubio, Gabr. consil. 24. num. 2. Bursat. consil. 12. nu. 44. & 45. Simon de Pretis consil. 137. numer. 127 Mascard. de fideicommissi. quæst. 59. in fine. Anton. Gabr. lib. 4. commun. opin. tit. de fideicommissi. concl. 1. num. 28. versic. *Secundo limitata*, facit etiam text. in l. si pater puellæ. C. de inoffic. test. ubi notant omnes per illum text. quod propter fideicommissum inuicē inter filios relictū, neuter filiorum videtur gravatus;**

quia omnes videntur in pari spe, ac incertitudine fundari, & quod ideo non habet locum querella inoffic. testam. Facit etiam text. in l. ambiguitatem 12. §. cū enim. l. de usufructu. l. si iactū retis. 12. ff. de contrah. empt. l. si ea lege 17. l. oleo 23. C. de usufructu, ex quibus, imò & ex vnoquoque, sumi poterat fortissimum fundamentum.

3 Hinc etiam videmus receptum esse, quod accepta certa quantitate pecuniæ ius alimentorum propter incertitudinem vitæ emi, seu vendi potest, vt post plures resoluit Pinel. in l. 2. C. de rescind. vendit. 3. p. c. 4. numer. 31. Et commoditatem vsusfructus maioratus vè di iustè posse constare ex resolutione Molinæ de Hispan. primog. libr. 1. cap. 19. numer. 42. Hinc etiam iustificatur contractus assecurationis nauium, de quo latè dicendum erit in c. sequenti. Fundantur etiam in ea incertitudine venditiones temporales, quarū meminit. l. fin. vbi gloss. verb. *Contractus*, C. de legatis, & latè per Tiraq. de retract. Lignag. §. 1. gloss. 14. num. 88.

4 Et deniq; hanc sententiam, quod contractus census ad vitam iustissimi sint, probat Oldrald. Doctor antiquus, & summæ autoritatis consil. 207. Bald. consil. 192. lib. 5. & consil. 410. lib. 1. Cuman. consil. 181. Roman. consil. 302. & iterum Bald. consil. 154. lib. 2. Panormi. q. 5. incipit. Augerius, Boer. decis. 44. numer. 37. Cavalin. de vsur. quest. 22. num. 472. Soto de iust. & iure, lib. 6. q. 5. art. 2. Couar. lib. 3. variat. c. 7. num. 3. & c. 9. ex n. 7. Ioan. Lup. de vsur. comment. 3. §. 4. n. 69. & 97. Ignat. Lafar. te de decima vendit. c. 10. ex n. 38. cum alijs, & latissimè id comprobat Brunoro à Sole in quaest. legalibus. q. 1. per totam, maximè ex num. 4. vsq; ad finem, vbi eleganter id comprobat, & notanter Andr. Gaill. libr. 3. obseruat. pract. obseru. 8. per totam, fol. mihi 128. & alios referens Felician. lib. 1. de censib. cap. 7. numer. 19. vers. Quo circa, ibi nonnulla pro hac parte fundamenta refert. Denique potest hic cadere vsura, si sequentia considerentur. Primum, quod fors nunquam restituitur. Couar. libr. 3. cap. 7. numer. 3. Medina in instit. confes. libr. 1. §. 26. pag. 2. Surd. de aliment. tit. 9. quaest. 11. numer. 2. & 19. Gutierr. cap. 39. canonic. quaest. numer. 64. Secundò, quod fiat cum ætatis consideratione habita ad verisimilitudinem breuioris vitæ, Ancharra. in disput. antiq. Abbas in disput. Auger. Tertiò ad pretij quantitatem, & numerum personarum, secundum leges Regias. Quortò poterit per coniecturas reddi hic contractus vsurarius. Decius consil. 123. Couar. libr. 3. cap. 3. n. 3. Et an is census possit esse personalis, di-

cendum erit suo loco, & vide Felician. 2. par. de censib. lib. 1. cap. 8. numer. 5. fol. 42. vsque ad 45.

5 Qua sententia firmiter retenta, non obstat fundamenta in contrarium adducta, & ad primum respondet ipse Felician. in d. cap. 7. nu. 19. vers. *Neque obstant argumenta*, quod de forma eius conuentiones, ex qua antea ad censum ipse argumentatus fuit, longè distat à censu ad vitam, & differentias euidenter demonstrat vnde cum casus dissimiles sint, tenet argumentum procedere non posse, & in effectu, atque substantia bene respondet; eiusque satisfactio confirmatur ex his, quæ diximus in cap. precedenti. numer. 16. Ego tamen considero, quod quamuis satisfactio Feliciani in se vera sit, est tamen omnino contraria resolutioni, quam antea tradiderat in eod. cap. 7. numer. 18. per totum: quod patet, quia in dict. numer. 18. resoluit non esse licitum emere censum, dando quatuordecim, vt in annos quindecim vnum annuatim solvatur, & statim numer. 19. in princ. argumentatur ex simili exemplo contra iustitiam census ad vitam, & denique statim in vers. *Neque obstant*, respondet ad illud argumentum: ergo in satisfactione, & responsione ad argumentum præsupponit contrarium eius, quod antea numer. 18. tenuerat. Quomodo cumque igitur sit, argumentum primum debile quidem est. Ad secundum argumentum respondet ipse Felician. quod sperare lucrum ultra sortem, absolutè & genericè non est malum, sed solum, quando lucrum speratur ex vimutui, & quod inde quidquid in censu videatur receptum ultra sortem, recipi potest, vt quia is contractus censualis sit vera emptio & venditio, vt sæpè dictum est. Cuius satisfactio & mihi placet, & argumentum non indigebat satisfactione. Ad tertium respondet ipse Felician. eius argumenti collectionem vitiosam esse, in quo quidem verum dixit, quia alias nulla acquisitio lucri fuisset iusta; absurdum equidem magnum; quia curare de secundis causis non est deficere de prima, cum secundæ desiderantur sub præsidio primæ, vt Felician. fatetur, & comprobat: quare illud facile argumentum, atque vt ipse fatetur, vitiosè deductum, facillimè extinctum est. Ad quartum argumentum, quod aliquantulum urgere videtur, respondet ipse Felician. quod in censu ad vitam non datur occasio captandæ mortis, quod suadet ex eo, quia actus tunc reprobatur, quando ex natura sua, & de perse in ducit occasionem mortis captandæ, non verò quādo per accidens, & inde infert, quod licet ex contractu census ad vitam vendens censum possit

possit desiderare accidentaliter mortem emptoris, illud accidens non arguit vsurarium contractum. Quod exemplificat in petente vsuras à non parato, vt non peccet mortaliter, quia non ex eo quod petijt, tribuit illi occasionem peccandi: & denique fatetur illud audiuisse à Doctore doctissimo Sahagum præceptore eius; & cum hoc contentus residet. Ego tamen cōsidero, quod vera satisfactio ad argumentum proprius deducitur ex decisionibus, quæ prohibent dispositionem inducentem votum captandæ mortis, nempe ex l. fin. cum vulgat. dicit enim text. quod pactum de hæreditate viuentis non valet, nisi dominus consentiat; ergo consentiente validum est: sic in præbenda vacatura, atque in ceteris omnibus, in quibus pactum, non consentiente eo, de cuius vocatione, vel morte agitur, non tenet, consentiente tamè valet, vt sic in effectu ex partium conuentione commoditates viuentium, & vendi, & redimi pro ipsorum vita legitimè possint, cessetque ex consensu vtriusque captandæ mortis occasio, & occasionis prohibitio, cum à principio censum creando actum iustum agerent, qui propter incertitudinem vitæ, atque dubium euentum damni & lucri & iustificatur, & sustinetur. Cum igitur in censu ad vitam id contingat, non est habenda consideratio ad occasionem captandæ mortis, quæ perfectò iam contractu ex partium conuentione euidenter nascitur. Ad quintum argumentum respondet ipse Felician. in d. c. 7. ad fin. quod facultas redimendi censum dumtaxat locum habet in censu redimibili, non verò in alia forma census, sentiens, vt in argumento proposuerat, quod in censu ad vitam ea facultas non datur. Cuius satisfactio non concludit, neque sustineri potest, vt quia sit contra iustitiam, atque naturam census ad vitam, quod redimi non possit; cum enim sit verè census consignatiuus, atque in eo forme tur vera emptio & venditio iures percipiendi pensionem annuam, sicut in ceteris consignatiuis, fatendum est, quod in eius creatione soluenda sunt omnia, quæ formaliter requiruntur in censu consignatiuo in genere, & consequenter facultas redimendi: sic enim regulariter videmus, quod similes census ad vitam & redimuntur, & redimi valent, & pactum de redimendo ad libitum venditores semper adiungitur, nisi forsan ex partium conuentione, accedente iustitia pretij absque pacto redimendi constituti sint; quod fieri potest sicut in alijs consignatiuis, qui non ad vitam creantur, qui quidem & redimibiles & perpetui forma

ri possunt. Non etiam obstat sextum argumentum, quia eadem ratio militat, idemque datur inconueniens in ceteris omnibus censuum speciebus; & tamen iustissimè creantur, atque sustinentur ex rationibus, quas circa iustitiam creationis cuiuslibet nominatim tradidimus.

6 Eam tamen resolutionem verissimam amplias, vt de iuris rigore census hi ad vitam constituti non solum ad vnius vitam, sed ad plurimorum formari possint, dummodò pretium legitimum accedat, quia si vnius vitæ incertitudo iustificat contractum, à fortiori plurimarum incertitudine iustificatur: qua ratione hanc sententiam tenuit Bald. consil. 292. volum. 5. incipit, *Quia ex effectu videtur*, & post Molinæum resoluit Andr. Gaill. libr. 2. obseruat. pract. obseru. 8. fol. mihi 128. num. 5. vsque ad finem. Sed hæc ampliatio hodie correcta reperitur per text. in l. 8. tit. 15. libr. 5. nouæ Recopil. quæ habetur in quaterno legum Regni, quæ additæ fuerunt Recopilationi fol. mihi 20. & fuit pragmatica in Curia Regia condita à nostro Christianissimò Rege Philippo II. Hispaniarum anno 83. dicit enim lex; *Ordenamos y mandamos, que de aqui adelante no se puedan otorgar ni fundar censos de por vida por dos ni por tres, ni por mas vidas, sino que se puedan tomar y constituir por sola una vida, y no por dos ni por mas vidas*. Quæ quidem lex enixam habet voluntatem excludendi census ad plurimorum vitas constitutos, dum sæpe repetit, *y no por dos ni por mas vidas*; cuius legis veram rationem dubitandi ac decidendi, nullus quem legerim, designauit, & ex eo incognita videtur, quia omnia, quibus conditores dictæ l. moti fuerunt, quæ referuntur in præfatione dictæ pragmatice, à quâ desumpta sunt, generalia sunt, & ad omnem census consignatiui speciem propriè adaptantur; mouentur enim conditores illius legis ad eam condendam ex modicitate pretij, ex simulatione contrahentium, ex traditione sortis non in pecunia numerata, sed in alijs rerum speciebus faciendæ; ex quibus iustam esse legem illam existimauerunt, & maiori ratione in censu ad plurimorum vitam constituto, dum dicunt in præfatione: *Tanto mas auendose otorgado no pocos dellos no solo por una vida, sino por dos, y por mas*: ergo cum ratio condendi legem non sit peculiaris respectu census ad vitam plurimorum, sed propriè etiam procedat in qualibet census specie, quæ sit vera & peculiaris nostre decisionis, querendum est; & ratio dubitandi, ex qua prædicta l. 8. impugnari videtur ea

considerari potest; quia cum census ad vitam vnius iustificetur ex incertitudine vitæ, futuroque, & dubio euentu, ex quo ceteri omnes contractus etiam alijs suspecti, imò & illiciti iustificuntur, & sustinentur, nulla ratio considerari poterat, cur ea incertitudo accedente legitimo pretio, censum ad vitam plurimorum non iustificaret; pro ratione verò decidendi è conuerso pensatur, quòd cum precium census ad vitam vnius sit ad rationem septem pro milliario, vt dict. l. 8. probat, difficilimum erat assignare legitimum, & legale censum ad vitam duorum, vel plurimorum; quia si assignaretur ad rationem octo pro milliario, vt antea visitatum erat, modicitas pretij pugnabat, cum secunda vita pro vno tantum milliario emeretur, & quamuis ambæ vitæ vno tempore current, & inde quasi pro vna vita quodammodò considerentur, vt etiam pretium minimum assignari possit, adhuc tamen urgebat modicitas pretij secundæ vitæ, quæ quidem modicitas quauis posset excusari emendo censum ad vitam duorum, maiori pretio, nempe ad 12. vel 14. nunquam tamen excusaretur, quia nunquam emptores reperirentur, qui cum possent emere census redimibiles, & sine periculo vitæ ad rationem 14. pro vno, eos emere vellent ad vitam duorum, vel plurimorum, atque fere eodem pretio: quis enim valens emere censum ad rationem 14. pro vno, secum manente sorte, emeret eum eodem fere pretio cum periculo fortis, & incertitudine vitæ? Nullus vnquam, qui fatuus non esset, reperiri posset: hæc enim inconuenientia, quæ non videbatur excusari, quamuis secunda vita emeretur iusto pretio, cum deficeret commercium ex illo bonæ gubernationis medio, excusantur, quando census pro vnica tantum vita formaretur, vt quia sic creato, & constituto, & pretium vnius vitæ iustum resultet, & incertitudo censum iustificaret, & simul absurda, atque dubitationes, quæ creando censum pro vita plurimorum nascebantur, cessarent. Hæc enim fuerunt, quæ meo iudicio mouere legislatorem potuerunt in dict. l. 8. ad reprobandos census ad plurimorum vitas constitutos. Secundò, & principaliter, atque à fortiori census ad vitam iustificatur, accedente, vt accedit totius Regni vniuersa consuetudine creandi similes census, vt resoluit Oldrad. consil. 207. arg. l. si in emptione. §. 1. l. 1. §. si constat. ff. communia prædiorum, & nominatim aduertit Brunor. à Sole dict. quæst. 1. numer. 11. Andr. Gail. libr. 2. præf. obseru. obseruat. 8. numer. 5. vbi refert. l. si

fundus. ff. de cuitationib. quàm benè interpretatur, & Couarr. libr. 3. variar. capit. 7. numer. 3. Quæ quidem resolutio, nempe vt census ad vitam iustus sit, regulariter vera est, potest enim contra regulam deduci in iustitia ex quam plurimis præsumptionibus simulationis contractus, quæ in cap. de simulatione contractus censuales referendæ erunt, & tradit nominatim in censu ad vitam Brunor. à Sole in dict. quæst. 1. numer. 11. per totum: vnde cum de iustitia census ad vitam egerimus, dubitandum se offert, an ea incertitudo vitæ, ex qua iustificatur contractus, possit aliquo modo assecurari, quòd in sequenti examinandum erit.

AN INCERTITVDO VITÆ, ex qua iustificatur census ad vitam, possit aliquo modo assecurari. Cap.

XXI.

SVMMARIVM.

Assecuratio periculi census ad vitam an & quando pro pecunia fieri potest, & in se quis periculum pro pretio assumere. n. 1. & an fideiussor pro pecunia possit fideiuiuere. n. 2.

Quod valeat pactum assecurandi naues, vbi quid si assecuratio fiat cum tertio. n. 3.

Assecuratio vitæ, ex qua iustificatur census ad vitam, an possit pro pecunia fieri cum ipso census venditore in continenti, vel ex interuallo, & intellectus ad text. in cap. fin. de vsur. n. 5. vsq. ad finem n. 4. & n. 5. cum alijs.

An sit vsura, aliquid recipere propter assecurationem periculi, & intellectus ad text. in cap. per vestras de donat. inter. n. 8.

Contractus, qui fieri potest cum pluribus, an possit fieri cum vno, & licitus sit. n. 5. & 9.

Vsura datur in mutuo, atque in alijs contractibus, & intellectus ad text. in e. fin. de vsuris, quòd procedat in mutuo, sed licet in se verus sit, reprobatur. n. 11.

Traditur alius intellectus, & reprobatur. numer. 12.

Traditur alius, & reprobatur. n. 13.

Assecuratio in continenti, vel ex interuallo, quando sit valida, & ratio differentia inter eas assecurationes, atq. nouus intellectus ad text. in cap. fin. de vsur. traditur. n. 14.

Caput

CAPVT. XXI.

IN capite præcedenti defendimus, contractus census ad vitam ex ipsius vitæ incertitudine iustificari, sed quia sæpissime contingit, vitam eius, pro qua census constituitur, ex partium conventionione pretio etiam assecurari, in præsentia agendum est, an huiusmodi assecuratio valida sit inter contrahentes, vel cum tertio, qui non contraxit. Ad cuius dubitationis veram cognitionem, sequentes distinctionis casus proponendi, ac decidendi sunt.

Primus, quando assecuratio fit cum tertio, qui non contraxit in continenti cum celebratione contractus censuales, vel ex interuallo, creato, & constituto censu, vt quia tertius pro certa quantitate pecuniæ vitam eius aliquo tempore assecurauit, pro qua census constitutus fuit: & in hac specie validam esse assecurationem constat, cum possit vnusquisque paciscendo periculum subire, & in se libenter assumere. l. opus quod auersione 36. ff. locati, & quod notatur in l. cum proponas. C. de nautico fœnore, & magis in specie in l. decem. ff. de nautico fœnore, & magis in specie in l. decem. ff. de verb. oblig. vbi assecuratio stipulari potest; & hoc quia assecuratio, vel susceptio periculi ex sua propria natura non efficit contractum illicitum. l. in nauì Saupheli. ff. locati. l. iuris gentium. §. item si quis pactum. ff. de pactis. l. & Arilston. ff. mandati. l. si in venditione. ff. de peric. & commodo rei venditæ: ergo cum tertio, qui non contraxit, assecuratio fieri potest.

Et ita fideiussor potest accipere pecuniam pro actu fideiussionis, ex eo quod in se periculum obligationis suscepit. l. si non remunerandi. §. Maurus. ff. mandati, & resoluunt Laurent. Rodolph. in c. consuluit de vsur. quæst. 3. Philipp. Deca. consil. 3. numer. 1. Palac. Rub. in cap. per vestras de donat. inter virum. 6. notabili. §. 9. nu. 11. & referens Caiet. & Soto, & alios Couarr. libr. 3. variar. cap. 2. nume. 6. & post Medin. Conrad. Nauar. & alios, Ioan. Lup. de vsur. comment. 3. §. 1. numer. 19. & 20.

Hinc etiam videmus, quòd valent pacta assecurandi naues propter incertitudinem periculi, dubiumque navigationis euentum. l. in nauì Saupheli. ff. locati. l. periculi. ff. de nautico fœnore, & tradunt latè Palac. Rub. suprà n. 5. Coua. n. 5. Menes. in l. 2. ti. 25. C. de rescind. vedit. & post plures Ioan. Lup. suprà n. 17. & 18. Vnde mirum non est, si assecuratio eius vitæ, pro qua census constituitur, cum tertio

facta valida sit, cum ex incertitudine, ex qua census ad vitam sustinetur, eadem assecuratio legitimo pretio accedente iustificetur. Et hic primus casus, quando assecuratio in continenti, vel ex interuallo, cum tertio, qui non contraxit, fit, notissimus est, & eum comprobant Rodericus de annuis reddit. lib. 3. quæst. 5. numer. 64. vbi numer. 65. & 66. limitat, quando conventio fit inter duos extraneos, quia in eo casu reincident conventio in aliam vanæ sponsonis speciem, cui accedat doctrina Pauli per eundem Rodericum. dict. quæstion. 5. numer. 54.

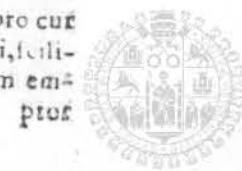
Secundus casus, & in quo tota difficultas consistit, est, quando assecuratio fit non à tertio, qui non contraxit, sed ab ipso census venditore, qui recepta certa quantitate pecuniæ pro assecuratione vitæ ultra pretium censu vitam emptoris assecurauit pro aliquibus certis annis; & in hac specie videbatur dicendum, quòd hoc assecurationis pactum contineat in iustitiam, & vsurarium præuitatem.

Primò, ex eo quòd in duobus contractibus in incontinenti, vel ex interuallo, ex vna causa, ab vnaque persona confectis, longè maior suspicio fraudis versatur, quàm ex vnico tantum, ex l. si sub imagine. C. de distract. pigno. & ex his, quæ per eam l. adducit eleganter Sarmiento lib. 7. Select. interpret. cap. 1. numer. 9. versic. *Verum tamen est*; ergo quamuis assecuratio cum tertio valida sit, ex his, quæ suprà diximus; inter ipsos tamen contrahentes in vno, eodemque contractu, & in continenti, suspecta erit. Secundò facit; quòd emptor census, qui vitam eius cum venditore assecurauit, & in effectu & substantia tollit ab eo contractu incertitudinem vitæ, ex qua contractus iustificatur, & certus efficitur pro tempore assecurationis de lucro fortis, vt ad sensum patet: ergo recipiens propter incertitudinem lucri aliquid ultra sortem, vsuram committit assecurando.

Tertiò, hæc sententia expressè probatur ex Pontificio responso Gregorij IX. in cap. fin. de vsuris, cuius verba sunt hæc; *Nauiganti, & eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quòd suscepit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, vsurarius est censendus*; ergo assecuratio vsuram sapit. Quem text. ad impugnationem eius assecurationis ponderauit Sarmiento in d. libr. 7. Select. interpret. c. 1. n. 10.

Contrariam tamen sententiam ex eo teneñdam esse videtur, quòd si pactum illud assecurationis cum tertio fieri potest, ignoro cur non & cum ipso contrahente principali, scilicet cum venditore census, dando eidem emptori

G 5

ptor pro assecurationis periculo vitæ certam quantitatem pecuniæ ultra sortem creationis census, cum nihil amplius commoditatis emptor consequatur ex assecuratione venditoris census, quam extranei. Rursus, si contractus principalis creationis census ab incertitudine vitæ pendet, accedente legitimo pretio iustificabitur, cum posset emptor vivere plus temporis, quam in assecuratione continetur; & inde venditor quantitatem, pro qua vitam emptoris assecuravit, ultra sortem census consequi, ex qualicet venditoris spe, quæ ab incertitudine vitæ emptoris pendet, è conuerso venditor sentire debet incommodum, si fortè ante temporis assecurationes emptor moriatur. Quæ resolutio in effectu deducitur ex traditis à Bald. in l. 1. colu. 4. C. de summ. Trinit. Syluest. in verb. *Vsura*, l. 1. §. 35. Córado de contract. quæst. 39. col. 1. Cavalin. de vsur. quæst. 3. Couar. post alios lib. 3. variar. cap. 2. num. 5. versic. *si pactum*, Nauar. in Man. cap. 17. numer. 254. & eam sententiam videtur sequi Parisienses, quos refert Couar. lib. 3. variar. cap. 3. numer. 4. versic. *Quod probatur*. In hoc enim casu non præstatur vsura propter officium mutuanis, neque propter nudum vsum pecuniæ, neque propter interusurium temporis, sed propter periculum ab emptore susceptum, quod pecunia assecurari potest: ergo valet assecuratio; quia quando aliquid præstatur ultra sortem, non propter mutationem, vel dilationem, sed propter aliam iustam causam, ex qua resultat, Facio, vt des, vel do, vel trado, vt des, videlicet propter susceptum periculum, non est vsura, ex Bald. in l. 1. C. de summa Trinit. & post alios Theologos & Iuristas Roderic. de ann. reddit. l. 3. q. 5. num. 52. ad fin.

8 Secundò pondero text. in cap. per vestras de donat. inter vir & vxor. ubi in solito lucrari, vel in eo, qui à communiter accidentibus cum pecunia lucratur, constituitur quod potest habere lucrum ex pecunia apud mercatorem deposita, etiam si mercator cautionem præstiterit de capitali integrè restituendo, & simul de certa pecunia lucranda; per quem text. id ipsum tenuerunt Hostiens. & Ioann. Andr. ibi, verb. *Committi*, & ipse Hostiens. in summ. tit. de vsuris col. 5. §. an aliquo casu, Raphael Cuman. & Bald. in l. cum duobus. §. in cohærendo. ff. pro socio; Nauar. in Manual. cap. 7. numer. 256. qui omnes, quando lucricautio offertur, loquuntur: ergo & hæc nostra sententia receptior est, quæ quidem euidentius probatur ex his, quæ in satisfactionibus ad argumenta contraria dicenda erunt.

9 Et primò retentà hæc sententiâ, pro qua semel iudicatum vidi in Regia Pinciana Chancellaria, respondetur ad primum argumentum, non solum regulariter non procedere, sed potius è conuerso regulam esse iuris, qua constituitur, quod contractus, qui fieri potest cum pluribus, fieri etiam poterit cum vno, deducta ex l. singularia, ff. si certum petatur, ibi; *Quod igitur in duabus personis recipitur, hoc in eadem persona recipiendum est*: & quamuis ab Vlpiano illius legis autore videatur dissentire African. in l. qui negotia. ff. mandati, vt aduertit Cuiac. vir doctissimus lib. 8. obseru. cap. 8. id tamen non obstat contra regulam dictæ legis, Singularia, vt post Nauar. in Manual. cap. 17. num. 255. & in materia vsurarum in c. 1. 14. quæst. 3. resoluit & bene Sarmient. lib. 7. Select. cap. 1. num. 8. versic. *Quod si hoc licet cum duobus*, sentiunt enim omnes supra dicti, & est receptissima sententia, quod seclusa fraudis suspicionem ex eo solo, quod duo contractus ex vna causa, & ab vna persona celebrantur, non nascitur simulatio, neque fraudis suspitio.

10 Ad secundum argumentum respondetur, quod quamuis emptor assecurando pro certo tempore, & pro iusto pretio vitam ipsius, cum census venditione certificetur de lucro sortis, hæc certificatio non provenit ex contractu census, qui ex facultate redimendi incertitudinem lucris debet continere, sed ex contractu assecurationis, qui contractus diuersus est; idè est assecuratione lucris, quæ nascitur in secundo assecurationis contractu, non redditus iniustus alter distinctus creationis census, cum vterque legitimo pretio accedente contrahatur, sed & census creatio valebit, & assecuratio iustificabitur, ex his, quæ de assecurationis iustitia etiam quando assecuratio inter contrahentes facta est, supra diximus.

Ad tertium, & principale fundamentum contrarium deductum ex cap. fin. de vsuris, multipliciter intelligendo textum illum, respondetur; & ad nostram materiam censualem omnes illius text. interpretationes & intellectus adaptabimus. Primò enim modo potest intelligi text. ille, vt loquatur in mutuo, vt probant verba, ibi; *Certam mutuanis pecuniæ quantitatem*, qua ratione mirum non est, si assecuratio, de qua ibi, vsuraria iudicetur: cum enim in mutuo formaliter detur vsura, in alijs verò contractibus regulariter non, Luc. cap. 6. Matth. cap. 5. dicentium, *Mutui dantes, nihil inde sperantes*, cap. in ciuitate. cap. consuluit de vsuris; quæ regula, vt vsura formalis detur in mutuo, & non in alijs contractibus, deducitur

deducitur à glossa communiter recepta in c. coquestus de vsuris, quam sequuntur Abb. in rubr. de vsuris, & in cap. fin. eod. tit. Dec. consil. 119. num. 5. Socin. consil. 88. numer. 9. vol. 2. Socin. lun. consil. 66. num. 4. & consil. 27. num. 8. vol. 4. Beroius in rubr. de vsuris. numer. 37. & 45. Soto de iustit. & iur. lib. 6. quæst. 1. art. 1. Ex quo cum in census creatione non formetur mutuum, sed vera emptio & venditio iuris percipiendi pensionem censualem, vt sæpè dictum est, videtur, quod nulla in eo contractu committatur vsura, ex assecuratione vitæ facta, ad instar eius, cuius fit mentio in d. c. fin. & ita quod ratione suscepti periculi, & assecurationis eius in terminis d. c. fin. non committatur vsura, nisi in contractu mutui, post Dec. consil. 123. col. 2. & Crauet. consil. 145. num. 5. tenet Ioan. Lup. de vsur. in comment. 3. §. 1. num. 22. idè ad nostrum casum nihil facit d. cap. fin. Iste tamen intellectus ad eum text. quamuis in se verissimus sit, cum expressè in mutuo loquatur, nõ tamen excludit, quin in creatione census ad vitam, etsi formetur emptio & venditio reperiri possit vsura, cum certum sit multoties committi, licet non formalis, & directa, indirecta tamen, & effectiua ex fraude & simulatione contrahentium, quæ in emptione reperiri potest, & ita in emptione & venditione implicitum mutuum dari dixerunt Beroi. consil. 168. num. 12. & 16. lib. 1. Federic. de Sen. conf. fin. num. 2. Iacob. Menoch. consil. 109. nu. 28. & 29. lib. 2. idè, & in emptione dari potest vsura, & text. in d. cap. fin. non bene nostram assecurationem impugnatur, cum in mutuo loquatur, & vtrumque quod intellectus supra dictus verus sit, & nostræ assecurationi non aduersetur, compatibile est.

Secundò, ad text. in d. cap. fin. respondet Parisienses, quod ibi proposita fuit vani periculi susceptio, vt sub illo colore creditor, qui iuste de aliquo damno timeat non poterat, certus esset de lucro sortis, quæ ratione mirandum non esse dicunt, si in eo text. conuentio vsuraria existimetur, cum nulla veri periculi assecuratio, sed vani, atque simulati interueniret, sentientes, quod si periculum vanum non esset, sed verissimile, assecuratio valida esset; ex quo ad nostrum casum assecurationis vitæ emptoris census rectè infertur, quod cum periculum vitæ non sit fictum, neque simulatum, sed certum, & verissimum, ex incertitudine assecuratio valuit, ex Parisiensium opinione. Sed hic intellectus literæ, neque veritati decisionis illius text. conuenit, imò & meti & verbis impugnatur: loquitur enim text. expressè in creditore, qui suscepit in se

periculum navigationis; idè de periculo vano, & velato, atque simulato intelligendus nõ est, sed de vero, aut verissimili, cum navigantibus plurima, & quasi certa imminant pericula, idè cum intellectum reprobatur Couar. lib. 3. variar. resolut. cap. 2. numer. 5. Ioan. Lup. de vsur. commentar. 3. §. 2. in princip. numer. 13. Roder. lib. 3. de annuis reddit. cap. 5. num. 55. & 56.

12 Tertio modo intelligitur illum text. Adrian. in tract. de vsuris super 4. sentent. c. occurrunt ad primum, vt responsum Pontifices procedat idibem, ex eo quod pretium suscepti periculi sit iniustum, excedens iustum ipsius rei periculi valorem, credens Adrian. iustitiam, vel iniustitiam pretij assecurationem etiam in mutuo iustificare, vel iniustam reddere. Qui quidem intellectus si verus esset, ad nostram assecurationem vitæ ementis censum posset adaptari, cum in eius creatione, vt sæpè dictum est, non contrahatur mutuum, sed vera emptio & venditio formetur, atque consequenter contractui de sui natura licito assecuratio accedat, & pretij iustitia, vel iniustitia in eo proprius consideretur. Sed adhuc is intellectus Adriani sustineri non potest: dicit enim text. *Recipiens aliquid ultra sortem vsurarius est censendus*: ergo quidquid ultra sortem reciperet, quantumcunque minimum esset, efficeret contractum vsurarium; & consequenter non est habenda consideratio ad quantitatem pretij periculi suscepti, vt ex ea assecuratio iustificetur. Quæ ratione intellectum Adriani impugnavit Couar. lib. 3. variar. 3. c. 2. numer. 5. versic. *Tertio tamen*, Benedic. Stacha in tract. de assecurationib. in præfact. n. 27.

13 Vnde quartus, & nouus intellectus ad d. c. fin. est, quod ibi assecuratio fuit facta simul cum ipso contractu mutui, atque in continenti ante eius perfectionem, vt constat ex verbis text. ibi, *Mutuanis certam pecuniæ quantitatem, eo quod suscepit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem vsurarius est censendus*; verbum enim, *Mutuanis*, iuncto sequenti, ibi *eo quod suscepit in se periculum*, manifestè probant, quod in actu mutuandi pro periculi susceptione suscepit quid ultra sortem, & sic in continenti, atque simul, *Cum ipso contractu mutui*; quo casu cum in continenti ex mutuo certum lucrum speretur ex assecuratione periculi, mirum non est, si vsura formalis committatur, ex illo *Mutuum dantes nihil inde sperantes*, & in hac specie etiam in contractu emptionis & venditionis census ad vitam videtur dicendum, quod detur vsura, cum in ipso momento creationis census certus sit emptor de lucro sortis, & sic ab initio deficiat iustitia contractus.

tractus, scilicet incertitudo, sicut quando ab initio ante perfectionem contractus emptio- nis subtrahitur materia, quia corrumpetur venditio, ut si vendo tibi rem pro centum, & antea quam perficiatur contractus, deducitur res ad pretium, puta centum & decem, ut illa tibi dem loco rei; quia tunc corrumpetur venditio, cum utrumque sit pretium, & ab initio contractus creationis deficiat materia. Ex quo eleganti intellectu infertur, quod si assecuratio fiat ex intervallo tam in causa mutui, de qua in cap. fin. quam in constitutione census ad vitam, non videretur usuram formari ex assecurationis contractu, neque emptio- nis materia subtraheretur, aut corrumpetur venditio; quia simul perfecto contractu mutui, de quo in d. c. fin. vel creationis census ad vitam, liberè & iuste accedere poterit assecuratio absque corruptione materiae, aut resolutione contractus, sicut emptio & venditio perfecta potest pecunia reduci in mercè, & mers in pecuniam, ut in l. pretij causa. C. de rescin. vendit. ubi si emi à te rem centum aureis, & postea carens pecunia dem tibi in solutum re- ipsam, non corrumpetur materia neque ven- ditio perfecta resolveretur: & sicut quando perfecta venditione pretium mihi remittitis. l. si tibi habitationem. ff. locati. l. 2. §. 1. ff. de contrah. empt. Quæ considerationes iuuan- tur, & fortificantur ex traditis per Sarmiento lib. 7. Sella. interpret. cap. 1. num. 10. 12. & 23. usque ad 25. Secundum quem intellectu, & novam considerationem restringitur reso- lutio supra dicta de iustitia assecurationis cē- sus ad vitam, ut si fiat cum venditore in conti- nenti, atque simul cum contractu creationis census, valida non sit ex corruptione mate- riæ: si verò ex intervallo perfecto iam con- tractu censuali sustineatur, & teneat, ea tamē differentia assecurandi in continenti, vel ex intervallo, licet severa sit, ex his, quæ tradunt Couar. lib. 3. variar. cap. 2. num. 4. Sarmient. lib. 7. Sella. c. 1. num. 10. ad textum tamen non rectè adaptatur, ut quia assecuratio fie- ret ibi in continenti, dum dicit: *Et quod in se periculum suscepit*, & etiam in continenti facta, dummodò non foret petita, sed sponte data & recepta, non redderet contractum usura- rium, ut omnes tenent, ex Roderic. de ann. redditib. lib. 3. cap. 5. numer. 58. Vnde verus intellectus est ad eum text. quod non solum ibi & mutuum, & assecuratio periculi in con- nenti, vnoque contextu, atque contractu in- teruenerunt, sed ita quod absque assecuratio- ne periculi nō mutaretur. Quo quidem casu mirum non est, si committatur usura, cum in mutuo lucrum certum ex assecuratione spe-

retur, ob eamque incertitudinem assecuratio- nis lucri principaliter mutuarum sit. Quod euidenter constat ex text. ibi. *Et quod in se periculum suscepit recepturus aliquid ultra sortē, usurarius est censendus*. Ex quo utiliter infer- tur, quod si assecuratio in mutuo, vel in cēsu, non æqui principaliter accedat cum contractu mutui, vel creationis census, neque sit imme- diata causa eius, neque propter eam contra- ctus principalis celebretur, sed tamen mutua- ti, vel emptori census minus principaliter of- feratur, atque recepta sit, ita quod absque as- securatione & mutuant mutaret, & emptor censum emeret, etiam accepta incōtinenti, ut quia contrahentes minus principaliter age- rent de assecuratione mutui, non erit contra- ctus usurarius, sed in hac specie considerandi erunt duo cōtractus; vnus nominatus mutui, seu venditionis, census principaliter initus, & alter innominatus, assecurationis scilicet mi- nus principaliter confectus, & sine quo alias principalis contraheretur, quorum alter ab altero non pendet, sed in effectu ratione & sine distant: idē vterque iustus est, & ab om- ni suspicionis labe alienus: qui quidem discus- sus & intellectus ad text. in d. c. si in effectu, deducitur à Ioan. Maior. in 4. sent. dist. 15. q. 3. in fine, Syluester in verb. *Usura*. quæst. 35. Caiet. in verb. *Usura exterior*, versic. *Deode- cimus casus*, Medina de reitut. cap. de usuris in princip. & in vers. Inde, Dominic. Sot. lib. 6. de iust. & iur. quæst. 7. art. 1. Couar. libr. 3. variar. cap. 2. num. 5. & eleganter Petr. Santer. Lusitan. in tract. de assecurat. 1. p. per totam, maximè ex num. 10. quem sensum communē esse ex frequentiori Theologorum iudicio post Nauar. in Man. confess. 3. cap. 17. numer. 222. & post Couar. & alios testatur Ioā. Lup. de usur. comment. 3. §. 1. n. 15.

Quorum sententia & resolutio confirmā- tur ex eo, quod quando minus principaliter assecuratio accipitur, apparet non habuisse contrahentes animum fānerandi, sed princi- paliter mutuandi, vel emendi censum, idē quod principaliter actum fuit, recipiendum est. l. si quid neque causam. ff. si cert. petat. c. ad quæstiones de rerum permut. l. qui excep- tionem, ubi Salicet. ff. de condit. indebiti, ex quo lucrum secundario proueniens etiam in contractu mutui non efficere eum usurarium resoluunt Corneus in l. si pascenda. C. de pa- sis, Nauarr. in cap. si fāneraueris numer. 19. quæst. 3. & sequentibus, & post Bernard. & Petr. Santerna resoluunt Ioan. Lup. in d. com- ment. 3. §. 1. numer. 19. ad fin. quando enim actus non destinatur directe ad finem fraudā- di legem, licet incidenter ad eum finem deue- nit,

ne sit, non censetur prohibitus, neque factus in fraudē. l. cum ea quæ secundariō accidunt, venire non debent in considerationem, ut re- soluunt Tiraq. de retract. lignag. in præfact. numer. 77. & in eodem tract. §. 30. gloss. 1. ex princip. & per totum, Aluar. Vaz de iur. em- phyt. quæst. 17. numer. 15. versic. *Quæ verò*, ad med. Quia mutuant principaliter propter as- securationē periculi, aut emens censum prop- ter spem lucri certi, quæ prouenit ex vitæ as- securatione, animum dirigit ad fānerandum; qui autem secundario securus existit, pro le- gitimo pretio perinde habetur, ac si non mu- tuaret, vel emeret propter spem lucri; idē eius secundaria intentio lucrandi non efficit contractum usurarium, ut notanter aduertit gloss. 2. & Innocent. in cap. consuluit de usuri- ris, Caietan. de usur. 3. tom. quæst. 3. num. 4. & alij, quos supra retulimus. Oculis igitur si- nister, & spes secundaria dirigi potest circa aliquā remunerationem; & ita licet seruire Ec- clesiæ, seu prælato cum spe minus principali, & secundaria obtinendi beneficium, per tex. in cap. si officio. 59. dist. cap. quid prodest. 61. dist. plurima enim sunt, quæ quamuis non pos- sunt esse fines principales & primarij alicuius actus, seu operis, possunt tamen esse minus principales & secundarij, ut in clerico, cui nō licet dicere Missas, & diuina officia principa- liter propter distributiones quotidianas, mi- nus tamen principaliter. Sic gloss. singularis, & communiter recepta in capit. 1. de clericis non residentibus in 6. non item licet amare Deum principaliter propter aliud, quia est vl- timus finis, & ideo propter se ipsum tantum amabilis est, ut post D. Thom. 2. 2. quæst. 27. art. 1. tradit Nauar. in cap. cum minister num. 4. 24. quæst. 5. Neque consequenter licet ei seruire propter aliud principaliter, quia esset facere de ultimo fine medium; licet tamen amare Deum, & seruire ei secundario propter retributionem, iuxta illud Psalmi. *Inclinaui cor meum ad custodiendas iustificaciones tuas propter retributionem*. idē Concil. Tridentin. sel. 6. cap. 3. 1. anathematizat eum, qui dixerit peccare iuitum, qui Deum tuitu premij ser- uit: ergo omnibus suprādictis apertissimè cō- firmatur distinctio illa, an quis principaliter mutuetur, vel emeret censum propter lucrū assecurationis, vel minus principaliter & secū- dariō assecurationem recipiat, ut primo casu assecuratio nulla sit, secundo valeat.

Ad cuius decisionis integram cognitionē aduertē dum est, quod omnia suprādicta pro- cedunt, quando euidenter consisteret, an prin- cipaliter, vel secundario qui accepisset assecu- rationem, & an aliter fuisset mutuatus, aut

emeret censum vel non: si verò hoc dubita- retur, cum res sit de sua natura dubitabilis, quando in continenti, atque simul cum con- tractu principali assecuratio accipitur, quæ- rendum est in hoc dubio, qua intentione, an principali, vel secundaria dicendum sit, asse- curationem fuisse receptam, ut inde iustitia contractus cognoscatur; & eam difficultatem excirauit Corneus in l. si pascenda. C. de pact. ubi denique resoluit, mutuantē recepta asse- curatione indubio debere iudicare usurariū, quem sequitur Benbenut. Araca, de assecura- tion. in præfatione numer. 32. cum alijs; sed contrarium verius est; eo quod contractus nunquam indubio præsumitur usurarius, idē contra Corneum tenendum est, ex Bald. in l. rogasti, versic. *si tibi*. ff. si cert. petat. pōderans ad id text. in d. cap. fin. sequitur Decius conf. 167. Crauet. consil. 84. num. 8. & consil. 145. num. 2. & consil. 156. num. 1. & alij, de quibus per Tiraq. de retract. conuent. in fin. numer. 127. & ita contra Corneum in specie nostræ dubitationis id comprobat, atque defendit in genio sē Petr. Santer. Lusitan. in tract. de as- securat. 1. p. num. 23. Aym. Crauet. conf. 145. num. 33. & melius Ioan. Lup. de usuris. com- ment. 3. §. ex principio, maximè numer. 90. & 91. Vbi respondet ad fundamenta in cōtrariū adducta: & hoc à fortiori procederet in asse- curatione vitæ emptoris cēsus ad vitam, cum contractus censuali ex sua natura iustissimus sit, ut quia in eo formetur vera emptio & vē- ditio iuris percipiendi penionem annuam, longè distans à mutuo: qui emptio- nis contra- ctus indubio semper iustus iudicatur; & con- sequenter iustus ad eum accedit assecura- tio.

17 Ex quibus primò rejicitur intellectus An- tonij, quem refert & reprobat Rodericus de ann. redditib. lib. 3. quæst. 5. numer. 57. usque ad 59. & ultra Rodericum ex eo improbat, quod non sufficit, quod debitor sponte, & non ratione mutui paciscatur cum creditore de suscipiendo periculo sortis pro iusta & cer- ta mercede, si quidem sponte usura neque præstetur, neque accipitur; vera enim ratio d. cap. fin. fuit, non recipi aliquid ultra sortem in continenti propter spem lucri, neque prin- cipaliter propter assecurationem.

18 Reijcitur etiam intellectus eiusdem Rode- rici in d. quæst. 5. num. 60. ubi sequitur gloss. Hostiens. & alios dicentes, quod si mutuatur nauiganti, vel eunti ad nundinas, etiam si pe- riculum in se suscipiat, recipiens aliquid ultra sortem erit usurarius censendus, ea ratione, quod cum usurae nautæ non dentur ratione mutui, neque propter vsum pecuniæ, aut pro- pter

per temporis interurium, sed propter causam iustam periculi, quod est æstimabile, merito Pontifex volens obviare vsuris paliatis, in quibus prætextu vani periculi recipitur aliquid ultra sortem, declarauit contractum illum vsurarium. Qui intellectus procedere non potest tam ex verbis text. quam ex ratione; si enim non reciperetur aliquid ultra sortem, impossibile foret in eo textu committi vsuram. 14. quæst. 3. per totam. Nec verba, *vsurarius est censendus*, fide sunt intelligenda, sed verè, ut quia verbum, *Censetur*, significet, id est, existimetur, & habeatur pro vsurario; idè non recipiens aliquid ultra sortem, esse vsurarius, quod est impossibile. Rursus verba text. ibi: *Eo quod in se periculum suscepit, recepturus aliquid ultra sortem*, apertè probant, quod principaliter in eo textu fuit aliquid receptum ultra sortem propter assecurationem periculi: ergo is intellectus non procedit.

AN IN DVBIO CENSUS, emphyteosis, colonia perpetua vel locatio ad longum tempus præsumatur Caput XXII.

SUMMARIVM

Quando indubio præsumatur census emphyteosis, colonia seu locatio ad longum tempus, latè explicatur, atque discutitur, & an emphyteosis indubio præsumatur. n. 1.

An pro substantia emphyteotici contractus requiratur scriptura, & an emphyteosis sine scriptura induci possit, quæ vocatur præsumpta. n. 2.

Censualis contractus an præsumatur indubio ubi plures dicunt præsumi, ut emiseretur penna commissa. n. 3.

Colonia perpetua seu locatio ad longum tempus an præsumatur indubio. n. 4.

Contractus, cuius natura sit, probatur ex nomine, quod partes eidem contractui dederunt. n. 5. vel ex nomine, quod partes dederunt per confessionem repetitam in solutionibus præstationum, confitendo talem esse. n. 6. vel ex verbis enunciatis partium, ut quia causa soluendi exprimitur. n. 7.

Qualitas probari debet, probata substantia, ex sententia Philosopher. n. 8. & natura, atque qualitas, & substantia contractus præ-

latetur ex quantitate pensionis & fructuum n. 9.

Quid emphyteosis probatur ex quantitate fructuum & pensionis, & quod pensio regulariter est minima, licet possit esse magna. n. 10.

Consideratur differentia inter eos contractus n. 11.

Substantia & essentia contractus multoties consideratur prius quam nomen. n. 12. 13. & 14.

Qualitas contractus debet probari per eum, quæ se fundat in eadem qualitate ubi quod quando deducitur factum cum qualitate, quæ est fundamentum intentiones agentis, utrumque debet probari, & factum, & qualitas. n. 16.

Indubio contractus natura probatur ex coniecturis: ut quando pensio præstatur occasione alienationis rei immobilis, vel quando adest aliqua consuetudo inductina, vel interpretatiua. n. 17.

Census personalis in dubio præsumitur, ut quia indubio minimum sit sequendum. n. 18. & quid quando soluitur aliquid nomine census, an indubio præsumatur reservatiuus, vel consignatiuus, aut emphyteoticus. n. 19. & 20. & 21.

Pensio uniformis præsupponit censum, informis verò locationem. n. 22. & an pensio uniformis præstata occasione rei immobilis præsupponat locationem, emphyteosim, vel coloniam. n. 23. & 24. usque ad finem, ubi n. 24. & 25. quando inducatur renouatio contractus præcedentis, cum n. 26. 27. & 28.

CAPVT XXII.

PASSIM dubitant Scribentes, an in dubio præsumendum sit præcessisse contractum emphyteoticum, vel censualem, coloniam, seu locationem ad longum tempus, & confusè illud explicant, ut constat ex quam plurimis, quos refert additio ad Anton. Gamm. decis. Gen. 38. in princip. Quam dubitationem diuiserunt in tres communis sententias. Prima est, quod emphyteosis potius quam census, colonia, seu locatio præsumatur: quam sequuntur Beron. in cap. potuit n. 8. de locat. Abb. consil. 74. lib. 1. Belon. consil. 27. n. 6. & 7. & referens Beron. Iul. Clar. in §. emphyteosis. quæst. 1. n. 3. & iterum Beron. quæst. 14. l. 1. in l. 2. n. 164. & 165. C. de iur. emphyt. Burfat. consil. 56. n. 6. & 7. vol. 4. quod ex eo probant; quia indubio non intelligitur quem à se abdicasse directum dominium. l. cum de indebito ff. de probat. l. si cum aurum. ff. de solut. sicut contingeret, si census, & non emphyteosis præsu-

praumeretur, ut quia ex censu utrumque dominium rei censualis in censuarium transferatur, & ex emphyteosi vtile tantum, ut latè diximus in capitibus de censu emphyteotico & reservatiuo; ut quia dominium rei præsumitur esse illius, cui annuatim eius rei contemplatione pensio præstatur, ex Roman. c. 6. fil. 127. & ita debet intelligi resolutio Aluar. Vaz de iur. emphyt. quæst. 32. n. 35. prope finem.

Quamuis enim emphyteosis regulariter requiratur scriptura, ut dicitur in cap. de scriptura necessaria in constitutione census, rectè tamen potest formari & induci sine scriptura ex sola consuetudine soluendi ex causa emphyteosis, & vocaretur emphyteosis præsumpta. Ita resoluunt Cyn. & Barr. post gloss. in l. 2. C. de iur. emphyt. ubi Salicet. n. 13. Alexand. in l. qui in aliena. n. 13. ff. de acquir. h. eredit. Felin. in cap. illud de rescript. 3. p. quæst. 10. n. 35. & dicit communem l. 1. in d. l. 2. n. 108. Molinæus in consuet. Paris. §. 7. n. 21. & plurimos referens Anton. Gabr. lib. 1. comm. opin. tit. de rescript. concl. 1. n. 18. & 19. & neminem ex his referens Roder. de ann. reddit. lib. 1. quæst. 15. n. 30. ubi dicit, quod quamuis emphyteosis requiratur scriptura, ex Valasc. & Mascard. quos refert, rectè tamen constabit sine scriptura, ex sola consuetudine soluendi, & vocaretur præsumpta, id est, *foro præsumpto*.

Secunda communis opposita fuit, quod indubio non emphyteosis, neque colonia, aut locatio ad longum tempus, sed contractus censualis præsumatur; quam probauerunt Alberic. in l. 2. col. 6. C. de iur. emphyt. Ruyn. consil. 42. n. 1. & consil. 143. n. 78. & 79. vol. 2. Aym. consil. 68. n. 9. volum. 4. & consil. 26. n. 17. & 24. volum. 1. Couar. libr. 3. variar. capit. 7. n. 1. versic. *Ex hac* Cassan. quem, & alios refert Valasc. de iur. emphyt. quæst. 32. n. 35. Bornin. Caualecan. decis. 43. n. 55. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 106. n. 3. dicentes, quod ut euitetur pœna commissi, potius census, quam emphyteosis, colonia perpetua, vel locatio ad longum tempus est præsumendus. Quæ quidè pœna nō excusaretur, si colonia perpetua, vel locatio ad longum tempus præsumeretur, ex Valasc. de iur. emphyt. quæst. 29. n. 20. & 21. & minus si præsumeremus præcessisse emphyteoticum contractum, ut est notissimum. Quam rationem pro hac sententia, ut census indubio præsumatur, tradiderunt Alberic. in d. l. 2. C. de iur. emphyt. quem in hoc sequuntur Socin. consil. 266. lib. 2. Philip. Dec. in authent. qui rem col. 3. C. de sacrosanct. Eccles.

Aym. Crauet. consil. 204. n. 20. Foller. de contract. censual. gloss. magna. n. 93. Rodan. de rebus Eccles. rubric. 16. n. 15. & post Alberic. & Mascard. Roder. d. quæst. 15. n. 40.

Tertia communis sententiā fuit, quod indubio non præsumatur contractus censualis, neque emphyteoticus, sed vel colonia perpetua, aut locatio ad longum tempus; quam probant Bald. & Angel. in l. malè agitur. C. de præscript. triginta, vel quadraginta annorum, de qua per Ruyn. consil. 151. lib. 3. Aym. Crauet. consil. 107. Ripa de peste. 2. p. principi. n. 39. Matth. de Afflict. decis. 365. n. 13. Ruyn. consil. 75. vol. 1. & iterum Crauet. de antiquit. 4. p. vers. *Materia ista*, n. 10. Rota Perusina 106. n. 21. & sequent. in 2. p. ubi omnes egerunt de præsumenda colonia perpetua, & consuetudine soluendi triginta, vel quadraginta annorum.

Sed ea dubitatio in prædictas tres communes opiniones diuisa nunquam videtur posse verificari; quia si de contractu fiat scriptura ex nomine; quod partes contractui darent, terminabitur, ut quia euidenter cognoscetur. l. si alij ff. de vsu & legat. Menoch. lib. 3. præsumpt. præsumpt. 105. n. 1.

Sin vero sit contractus præsumptus à tempore inductus, etiam deduceretur eius natura ex nomine, quod partes in præstationibus annuis, quas occasione eius contractus præstiterunt, & receperunt, eidem dederunt; quarum præstationum repetita confessio probat euidenter naturam præcedentis contractus, cuius occasione fiunt, ex Socin. Iun. conf. 167. n. 2. vol. 2. Alexand. consil. 79. n. 13. vol. 1. & consil. 69. vol. 5. Laurent. Syluan. consil. 57. col. 1. & nominatim Couar. libr. 3. variar. cap. 10. n. 5. ad fin. geminata enim confessio, atque repetitio coloniarum, emphyteosis, locationis, seu census in annuis præstationibus facta inducit euidentem contractus præcedentis probationem, ex his, quæ latè resoluit Tirraquel. in l. si vnquam, verb. *Reuertatur*. n. 41. C. de reuocand. donat. Menchac. de success. 1. p. lib. 1. §. 3. n. 13. cum alijs, Mier. de maiorat. 1. p. q. 1. per totam.

Etiam si nominatio contractus præcedentis facta fuisset in annuis præstationibus per verba enuntiatiua; quia cum inter contrahentes & geminati facta fuisset, omnino contractum præcedentem probaret, ex Bart. in l. cū scimus. C. de Agricol. & censit. lib. 11. Aym. Crauet. de antiquit. 3. p. verb. *Propositum*. n. 31. Felin. in c. si cautio. n. 39. de fide instrum. decis. Gen. 128. n. 3.

Si autem scriptura non ostendatur, neque annu-

annua præstationes causata sint, ita quod in eis non exprimaturs causa soluendi, sicut neque contractus ex eis induci posset, ita neque nomen probaretur, quia ubi non est substantia, qualitas deficit, & prius probari debet substantia, quâ qualitas, ex sententia Philosophi dicentis, quod non entis nullæ sunt qualitates, & quod ad qualitatis probationem præcedere debet probatio substantiæ, ex Bald. consil. 465. quem referens sequitur Aym. Crauet. consil. 21. numer. 15. libr. 1. Greg. in l. 4. tit. 11. part. 1. verb. *Adiones manifestos in fine*. Unde cum ex annuis præstationibus non probetur substantia præcedentis contractus, ut quia simplices sint sine causa soluendi, neque etiam nomen probabitur.

9 Demum si pensio respectu alicuius rei immobilis præstetur, etiam si scriptura contractus non reperiatur, neque in præstationibus annuis nomen repetatur, facile deduci poterit, quis præcesserit, an emphyteosis, census, vel colonia, seu locatio, considerando, & computando quantitatem pensionis, & fructuum. Ex quorum correspondentia & computatione euidenter probatur præcedens contractus, ut quia si pensio minima sit, & fructus opulentiores, præsumatur emphyteosis, cum pensio non præstetur in recompensationem fructuum, sed in recognitionem directi domini manentis penes concedentem: si vero pensio quasi correspondeat fructibus, vel æqualis sit, & uniformiter longissimo tempore præstita, præsumatur census, si correspondeat fructibus, vel quasi æqualis sit, & vno, vel duobus annis præstetur, præsumatur locatio, & sic de singulis. Ex qua correspondentia pensionis ad fructus contractum indubio cognosci, ac demonstrari resoluunt Bart. in l. 1. numer. 9. C. de iur. emphyt. ubi Iass. numer. 16. & 35. Belon. consil. 21. numer. 8. ubi fatetur ita infinitis vicibus consuluisse, ac vidisse iudicari, Valasc. de iur. emphyt. quæst. 1. numer. 9. & quæst. 29. numer. 18. Bald. in cap. literæ. numer. 5. versic. *Modo ego*, de dilat. Iass. in l. 1. numer. 55. & 56. C. de iur. emphyt. Barbac. in rubr. de locat. numer. 8. Dec. consil. 142. numer. 5. Afflic. decis. 72. numer. 4. Alexand. consil. 112. numer. 6. & 7. libr. 1. gloss. celebris in l. 1. §. 1. verb. *Agendo*, ff. de superficiebus, dicens, quod ex quantitate pensionis agnoscitur indubio contractus: quam exornat Alexander consil. 112. numero. 6. & 7. libr. 1. Valasc. de iur. emphyt. quæst. 1. numer. 10.

20 Quamuis enim non sit de substantia emphyteosis, minimam solui, seu promitti pensionem, cum sub quacumque creati possit, dum modò in recognitionem directi domini præ-

stetur, ut resoluunt Laurent. Sylvan. consil. 47. numer. 5. Marc. Anton. consil. 114. numer. 4. & consil. 49. numer. 16. Valasc. de iur. emphyt. quæst. 17. numer. 6. Tamen ad cognitionem huius contractus multum operatur modicitas pensionis, ut quia à communiter accidentibus pro minima pensione emphyteosis formetur. Ita intelligit Bald. in d. c. literæ, & respondit Valasc. de iur. emphyt. quæst. 1. numer. 9. maxime quia licet emphyteosis formari possit pro maxima pensione, pro vno etiam numo annuatim soluendo creati valeat, & multoties constituitur Bald. in l. 1. numer. 7. C. de iur. emphyt. & in authent. qui rem. numer. 2. C. de sacrosanct. Eccles. Et hoc quia emphyteosis non conceditur principaliter pro mercede, sed pro recognitione directi domini, Bald. numer. 7. Bart. 47 in d. l. 1. Iacob. de Sancto Georgio in authent. qui rem. numer. 25. C. de sacrosanct. Eccles. Ferret. in responso 31. numer. 10. & ideo si pensio minima sit, quamvis possit esse maior, ex eius tamen paruitate deducitur natura contractus præcedentis, non enim potest adaptari paruitas pensionis ad locationem, censum, vel coloniam, sed tantum ad emphyteosim, cuius contractus celebratur frequenter pro minori pensione, ut præter Bald. in d. c. literæ aduertunt omnes in authent. perpetua. C. de sacrosanct. Eccles. & probant Riminald. consil. 461. numer. 23. & 24. vol. 4. Alexand. consil. 112. numer. 6. & 7. vol. 1. Bornin. Caualecan. decis. 46. numero. 4. & in alijs contractibus, quod sit habenda consideratio ad naturam eius, qui præcessit, ut deueniamus ad eius cognitionem, notant Cyn. Alexand. & Ruyn. per Valasc. de iur. emphyt. quæst. 11. in fin. Bursat. consil. 23. numer. 4. & 5. & consil. 56. numero. 7. vol. 3. decis. Pedem. 38. numer. 8.

11 Quamuis enim emphyteosis, colonia, & locatio ad longum tempus æquiparentur in alijs quibus ex traditis per Tiraq. de retract. lign. §. 1. gloss. 14. & per Valasc. de iur. emphyt. quæst. 29. numer. 19. per totum Riminald. Iunior. consil. 461. numer. 26. & 27. Bornin. Caluacan. decis. 44. numer. 35. & decis. 45. numer. 65. differunt tamen in eo, quod emphyteosis pro modica pensione communiter formatur, colonia vero, seu locatio ad longum tempus, pro maiori sæpè constituitur, nempe fere æquali, vel correspondenti fructibus rei, cuius occasione præstatur. Ita resoluunt Baldus in l. 1. numer. 9. C. de iur. emphyt. ubi Iass. numer. 35. Alexand. consil. 112. numer. 6. & 7. libr. 1. Barbac. consil. 14. numer. 16. lib. 2. Belon. consil. 21. numer. 8. Cepol. de simul. l. contract. numer. 32. Alciat. in d. l. 2. in princip. numer. 22. ff. si cert. petat. Roland. à Valle consil. 96. numer. 25. & 44. imò & locatio,

catio, seu colonia pro vno numo facta non valet. l. si quis conduxerit numo vno. 49. ff. locati. l. si quis ante. ff. de acquirend. possess. Tiraquell. in l. si vnquam verb. *Remittatur*, numer. 3. C. de reuocand. donat. quia locatio pro mercede principaliter contrahitur. l. si quis ante. l. 2. ff. locati. l. mercedes. ff. de petit. hered. ergo ex quantitate pensionis, & fructuum rectè cognoscitur, qualis fuerit contractus præcedens, & consequenter à sufficienti partium enumeratione constat, quod hæc nostra dubitatio, in qua sunt tres opiniones contrariæ, nunquam, aut raro potest verificari.

Ego tamen considerando ab origine casum huiusmodi dubitationis, existimo posse contingere sequentibus modis.

12 Primum, quando per scripturam constat denominatione contractus, ut quia emphyteosis censualis, colonia, aut locatio ad longum tempus nominatur, sed natura eius, qui nominatim creatur à substantia, à conditionibus, ab implemento earum, à quantitate, & qualitate pensionis, seu rei, cuius respectu pensio præstatur, infertur non esse eam, quem partes nominauerunt, sed alium longè diuersum; quia eo casu cum pro vna parte sit nomen, pro alia veritas & substantia, quamvis contractui in scriptura partes nomen dederint, non erit curandum de nomine, sed de vera substantia, & effectu contractus, & talem iudicabitur præcessisse, qualem prædictæ demonstrationes naturales eiusdem ostenderent, ex l. insulam. ff. de præscrip. verb. & nominatim probat Ioann. Faber. in d. §. adeo, instit. de locat. Sequitur Brun. à Sole. quæstion. 5. numer. 14. & plures per Menoch. lib. 3. præsumption. præsumption. 106. numer. 10. & per text. in cap. constitutus de relig. domib. ubi nominatur emphyteosis, & tamen contractus, de quo ibi, est census reservatiuus, ex translatione vtriusque domini diximus in cap. de censu reservatiuo, & aduertit Roderic. libr. 2. de ann. redditib. quæst. 22. numer. 54. & numer. 13. 6. 62. & 64. Molin. de contract. disputation. 38. col. 3.

13 Et inde si concessio pro redditu sit perpetua, non erit locatio, sed vel emphyteosis, vel census reservatiuus, aut colonia, ex Bald. in cap. literæ de dilat. Angel. Iass. & alij, quos referens sequitur Menoch. d. præsumpt. 106. numer. 3.

14 Et similiter exemplificatur in censu consignatiuo, quia vulgariter & in aduertenter

contrahentes dicunt, *sepan quantos esla carra de censo emphyteosis*, & nihilominus quamvis emphyteosis nominetur, cum repugnet substantiæ & essentiæ contractus, ut quia sit impossibile, quod consignatiuus sit emphyteoticus, remanet verè consignatiuus, ut ad sensum patet, & notat Crau. consil. 217. numer. 4. Menoch. supra: ergo rectè procedit, atque verificatur in hoc casu hæc nostra dubitatio.

15 Secundo etiam casu potest verificari, quando contractus non constat ex scriptura, sed ex annuis præstationibus uniformibus repetitis, ut quia in eis nominatur, & exprimitur causa soluendi, ex quibus inducitur, & probatur, ut diximus in capitibus præcedentibus, sed quia vel obstat defectus scripturæ, quæ requiritur pro substantia contractus, vel natura rei, quæ possidetur, & cuius occasione pensio præstatur, ut quia non patitur emphyteosim, vel coloniam, seu locationem, vel quantitas pensionis magna, vel minima sit, seu aliæ coniecturæ resultent, quibus controuertatur de natura contractus præcedentis, dubitari, & merito potest, qualis præcesserit, & in eo casu recurendum erit ad prædictas coniecturas, eligendo fortiores, ut quamvis nomen contractus resultet ex dictis annuis præstationibus repetitis, si coniecturis diuersa inferatur substantia, nomen non attendatur, sed veritati, atque substantiæ standum sit, ut diximus in casu præcedenti, & probat text. in dict. cap. constitutus, & Abb. atque Beroius in cap. 1. de in integr. restit.

16 Tercio modo, atque proprius verificari potest ea dubitatio, quando contractus neque constat per scripturam, neque per annuas præstationes, ut quia non exprimitur nomen contractus, neque dicitur ex qua causa census fiat solutio, sed generaliter, & indistincte fatetur recipiens, quod recepit ex causa census; quia in eo casu cum verbum, *Census*, genericum sit, comprehendens omnes censuum species, tam consignatiui, quam reservatiui, & emphyteotici, imò & omnes pensionum species, quæ proueniunt non solum ex vero censu, sed ex colonia, aut locatione ad longum tempus, seu do, seu alio simili contractu successiui redditus, ut latè diximus in cap. 2. & 3. huius tractatus, dubitari & merito poterit de natura eius census, cuius occasione præstantur solutiones. Inqua dubitatione dicendum est regulariter, quod qui se fundat in natura contractus, & dicit talem præcessisse,

H

eum

eum debet euidenter probare, vt de qualitate probanda per eum, qui se fundat in ea, egerunt Hippolyt. in pract. crim. §. quoniam. numer. 51. Tiraquel. libr. 1. retract. §. 8. gloss. 7. numer. 8. Ioseph. Ludou. in commun. opinion. titul. de probat. concl. 1. decis. Genu. de mercat. 3. per totam, & 5. numer. 6. & decis. 192. numer. 12. maxime quando deducitur factum cum qualitate, quæ est fundamentum intentionis agentis; quia vtrumque probandum est, & qualitas & factum, ex Paul. per text. ibi, in l. fin. §. meum. ff. ne quis cum eo, Bart. in l. falcimus. §. cum hæc. ff. ex quibus causis in possess. eatur; & in l. 1. §. quod autem. ff. nequid in flumin. public. Simon de Pret. consil. 44. numer. 9. & consil. 8. numer. 24. & consil. 83. numer. 30. & quod qualitas debet in specie deduci, & probari, aduertit Anton. Natta consil. 153. numer. 2. & consil. 447. numer. 38. Berol. consil. 31. numer. 14. libr. 1. decis. Pedam. 108. numer. 11. & in qualitate locationis probat Alexand. consil. 181. num. 1. libr. 1. & in qualitate contractus mutui ipse Alexand. consil. 35. numer. 8. & consil. 179. numer. 5. libr. 2. & in qualitate contractus commodati ipse Alexand. consil. 121. numer. 7. libr. 1. & hoc iuris principium notissimum est, cum qualitas contractus sit facti. consilio. §. fin. ff. de curat. furios. l. eadem in princ. ff. de duobus reis, & consequenter in specie probanda, & non presumenda sit. l. in bello. §. cum quis. §. penult. ff. de probat. cap. 1. de constitut. in 6. maxime cum ex diuersis causis possint dari præstationes. Quo casu contractus contra eum, qui se fundat in eo, iudicandas est. l. veteribus. ff. de pact. l. si in emptione. ff. de contrahend. empt. cap. contra eum de regul. iur. in 6. & resoluunt Alexand. consil. 12. numer. 9. libr. 2. & consil. 106. numer. 6. libr. 4. & consil. 128. numer. 8. libr. 5. Gerard. singul. 97. numer. 9. libr. 1. Dec. consil. 313. numer. 4. decis. gen. 7. de mercat. ergo si annuæ præstationes etiam longissimo tempore simpliciter factæ sint, ita quod non constet, de natura contractus præcedentis, fundans se in qualitate, seu nomine contractus, eum probare tenebitur.

17 Sin verò integra probatio deficiat, recurrendum erit ad coniecturas, & si pensio præstetur occasione alicuius rei immobilis, non poterit dubitari, an sit census consignatiuus, sed an sit reuerentiuus & emphyteoticus, colonia, seu locatio ad longum tempus, vel alius similis, qui creatur dando rem immobilem cum reuerentione pensionis. Et hoc du-

bium aperte iudicabitur, considerando duo potissimè. Primum, quantitatem pensionis, & fructuum, vt quia si minima sit pensio, & fructus opulentissimi, præsumatur res immobilis data in emphyteosim, ex his, quæ supra diximus de quantitate pensionis; sin verò pensio magna sit, colonia, seu locatio ad longum tempus, præsumatur; quia quamuis emphyteosis, colonia, seu locatio ad longum tempus æquiparentur, in eo tamen differunt, quod pro emphyteosi præstatur modica pensio, pro colonia verò, seu locatione ad longum tempus magna: ergo ex quantitate pensionis & fructuum rei, cuius respectu pensio præstatur, recognoscitur contractus præcedens. Secundum, quod in hac dubitatione considerari debet, est consuetudo dandi in censum similia bona immobilia in loco, vbi sita sunt, an scilicet dentur in emphyteosim, coloniam, seu locationes, vel censum reuerentiuum; quia cum emphyteosis possit formari non solum pro modica pensione, sed etiam pro magna, vt supra diximus, & melius in cap. de censu emphyteotico poterit consistere dubitatio inter eos contractus: quæ quidem decideretur ex consuetudine dandi similia bona, vt quia quod frequentius accidere solet, præsumendum sit. l. certi conditio. §. si numos. ff. si cert. petat. & quia iuxta consuetudinem regionis dubij contractus interpretandi sunt. l. si fundus. ff. de euic. i. n. b. l. licet. 1. C. locati cum alijs traditis à Co. uarr. libr. 2. variar. cap. 10. numer. 4. Mier. de maiorat. 1. par. quæst. 48. numer. 28. Caldas de nominat. emphyt. quæst. 23. numer. 6. & nominatim Iass. in l. 2. numer. 165. C. de iure emphyt. Foller. in praxi censuali verb. *Huiusmodi census*, num. 8. Valasc. de iur. emphyt. quæst. 32. num. 35. Mascard. de probat. libr. 1. concl. 281. numer. 7. Menoch. de præsumpt. d. præsumpt. 106. numer. 14. qui omnes ex consuetudine regionis dandi rem immobilem cum reuerentione pensionis deducunt præsumptionis præcedentis contractus.

18 Sin verò pensio non præstetur ratione, vel contemplatione alicuius rei immobilis, neque constet de contractu speciali per scripturam, neque etiam per annuas præstationes, sed solum in eisdem annuis præstationibus dicatur, quod soluitur ratione census, dubitabitur, & merito, quis contractus præcesserit, & non potest dubitari de censu prædiali, cum prædium, cuius respectu præstatur census, non existat; ergo de consignatiuo, seu personali, inter quos caderet dubitatio, agendum erit, & in eo casu, qui se fundaret in

in qualitate census, deberet eam probare, alijs indubio præsumeretur census personalis, vt quia indubio minimum sit præsumendum. l. semper in obscuris de regul. iur. l. si ita sit adscriptum in fin. l. apud Iulianum 39. §. sciō de leg. 1. l. in i. m. m. §. 1. qui concubinam. §. cum ita de legat. 3. cap. ex parte de censibus, ibi: *Volentes soluere ad minorem non sunt cogendi vt ad maiorem persoluant.* cap. in obscuris, vbi Domin. de regul. iur. in 6. & latè tradit Roderic. libr. 1. de ann. reddit. quæst. 15. num. 37. & 39.

19 Ex quo conciliatur controuersia dubitantiū, an quando quid soluitur ex causa census, præsumatur præcessisse consignatiuum, vel reuerentiuum contractum, qui non rectè illud dubitauerunt, siquidem reuerentiuus prædialis præsupponat rem immobilem, cuius occasione præstetur census, & si talis res non existat, non potest is census considerari, neque consequenter de eo dubitari, idè rectè facerent, si dubitationem proponerent inter censum consignatiuum, redimibilem, seu ad vitam. Quæ quidem duæ species cum leuioribus, & minus præiudiciales sint, pro eis stat præsumptio præcedentis contractus, & inter eas pro censu ad vitam, qui leuior, & facilius est, & inde indubio potius præsumendus.

20 Et similiter rectè facerent, si dubitatione proponerent inter censum emphyteoticum, & reuerentiuum, quando ratione rei immobilis census præstatur, non cognita natura contractus præcedentis: quo casu reuerentiuum præsumi dixerunt, ex d. reg. l. semper in obscuris, Alberic. in l. 2. numer. 13. C. de iur. emphyt. Couar. libr. 3. variar. cap. 7. num. 1. Menoch. lib. 3. præsumpt. 106. num. 3. Bursat. consil. 56. numer. 8. Mascard. de probat. concl. 281.

21 Ex quibus denique resumitur, quod hæc dubitatio, an indubio contractus censualis præsumatur, non bene applicatur ad censum consignatiuum, quando ratione rei præstatur census; neque ad emphyteoticum reuerentiuum, coloniam perpetuam, vel locationem ad longum tempus, quando nulla bona immobilia existunt, quorum respectu census præstetur; sed quod ea dubitatio, quando bona deficiunt, propriè verificetur inter census consignatiuos redimibiles, seu ad vitam, & quando bona existunt, inter emphyteosim, coloniam, reuerentiuum, & locationem, vel alios contractus, in quibus ratione rei quidquam præstetur, vt dubitatio inter census consignatiuos redimibiles, seu ad vitam, decidatur ex

regula. l. semper in obscuris, & ex alijs supra relatis; dubitatio verò inter alios census prædiales ex fructibus, pensione, vel consuetudine, vt supra dictum est.

22 Sed adhuc inter eos census, qui præstantur ratione rei, sub generico verbo, *Census*, subsistit, & occultatur alia fortis dubitatio, an scilicet præsumantur indubio perpetui, redimibiles, seu ad vitam. Et quantum ad emphyteoticum & reuerentiuum iam diximus suo capite, quod in dubio præsumendus est perpetuus. Quantum verò ad coloniam, seu locationem, si pensio non sit vniformis, sed diuersa, præsumitur locatio reconducta de anno in annum, ex Bart. & Bald. in l. solent. §. fin. ff. de offic. Proconsul. & tradit Dec. in l. si certis annis numer. 19. C. de pact. Ita post Iacob. de Aren. docuit Cyn. in l. competit. numer. 6. quæst. 5. C. de præscript. 30. vbi Salicet. numer. fin. Sin verò pensio sit vniformis, ita quod ad coloniam applicari possit, duo casus considerandi sunt. Primus, quando constat de ingressa antiquæ colonie, vt quia à principio res fuit concessa titulo locationis ad modicum tempus pro certa pensione, & tamen colonus ex eo quod longissimo tempore soluit vniformem pensionem, velit eam in futurum soluendo, & rem ipsam retinere, & ius antiquum colonie præscripsisse, & è conuerso dominus finitam esse locationem prætendat, tanquam si colonus rem de anno in annum reconductam tantum habuisset. In quo quidem casu non præsumi coloniam perpetuam, sed tantum lapsis annis reconductionis finitam esse locationem tenuerunt plures, per text. in l. item quæritur. §. qui impleto. l. qui ad certum. ff. locati. l. Legem. C. eodem, vt constat ex Ruyn. consil. 160. numer. 8. volum. 1. Riminald. iun. consil. 244. numer. 42. volum. 1. Socin. iunior consil. 62. numer. 20. volum. 1. Ancharran. consil. 24. *Argens quæstio*, numer. 10. lib. 1. Anguisola consil. 71. numer. 20. lib. 1. Aymon de antiquit. §. materia ista. numer. 104. Bursat. consil. 23. numer. 11. & 12. volum. 1. Gozadin. consil. 94. numer. 51. Bald. consil. 116. volum. 1. Cephal. consil. 316. numer. 27. & 28. volum. 3. Decius in cap. Quoniam contra sub num. 48. de prob. Honded. consil. 85. num. 10. quorum sententia confirmatur ex eo, quod in locatione ad longum tempus non habet locum tacita reconductio, vt post Carol. Ruyn. resoluit Valasc. de iure emphyt. quæst. 29. numer. 17. referens Alexand. consil. 67. lib. 5. cuius sententiam referens alios, sequitur Bornin. Caualecan. decis. 44. numer. 79. vbi ex num. 77. id prosequitur.

à primordio enim tituli posterior formatur eventus, ex l. 1. circa fin. C. de imponend. lucrat. descript. libr. 10. & ideo cum quolibet anno, aut termino fiat noua reconductio, finito anno licebit colono recedere, & domino colonum expellere. l. si quis conductio- nis, iuncta gloss. C. locati, Burfat. consil. 330. numer. 73. lib. 3. Honded. in dict. consil. 85. num. 11.

- 23 Neque obstabit, quod Bald. in l. malè agitur. num. 4. C. de præscription. 30. vel 40. annorum contrarium tenuerit, quia eius sententia vera non est, ut per Valasc. de iur. emphyt. quæst. 20. num. 12. Caldas Pereira de re nouat. emphyt. quæst. 15. nu. 41. & 45. Crau. de antiquit. 4. par. §. materia singularis. n. 100. & sequentibus, & latius Roderic. libr. 2. de ann. reddit. quæst. 22. numer. 69. ubi in numer. 70. & 71. respondet ad Baldi doctrinam: cum enim constet per instrumentum, antiquam in uestituram finitam esse, manifestum est, quod sequentes annuæ præstationes etiam longissimæ non poterunt inducere nouam coloniam perpetuam, quæ nominatim post secundam locationis finitæ inducta non est, donec fundans se in creatione, & inductione posterioris eam euidenter probet. Ita resoluit, & aduertit Valasc. decis. 44. sub numer. 44. & decis. 45. sub numer. 90. & faciunt quæ tradit Cephal. consil. 238. numer. 17. & 18. volum. 2. non enim eo casu præsumitur pluralitas instrumentorum, seu contractuum, vel inuestiturarum, ex l. ass. consil. 45. numer. 5. volum. 1. Cephal. consil. 170. num. 45. vol. 1. & consil. 450. numer. 113. vol. 4. Gabr. consil. 198. num. 1. vol. 1. Iass. in l. bonorum. num. 8. & 15. C. de bonor. possess. secundum tabulas, Hippolytus de Marfil. consil. 439. Pluralitas num. 2. Socin. consil. 129. num. 3. vol. 4. maxime quando agitur ad idem & eadem, Aym. consil. 112. numer. 4. vol. 1. Socin. consil. 24. vol. 1.

- 24 Ex quo constat, malè dixisse tenentes non esse pro eis annis inductam renouationem simplicis locationis, quæ finita fuit anno posteriori, sed præscriptam esse coloniam perpetuam: siquidem si constet de origine, atque principio contractus simplicis locationis, cuius occasione sequentes præstationes etiam longissimæ fierent, impossibile est, mutata natura prioris contractus nouum, atque diuersum ex solo tempore inductum esse. Ideò reprobantur Menoch. consil. 40. numer. 20. & 30. libr. 1. Curt. Iunior, consil. 130. numer. 2. & 3. volum. 2. Laurent. Syluanus consil. 78. numer. 8. col. fin. volu. 2. Anto. Gabr. libr. 1. Commun. opin. titul. de præ-

scrip. concl. 1. numer. 17. 18. & 52. Guillelm. Rodoan. de rebus Ecclesi. §. sed an in alienat. numer. 19. Cephal. consil. 316. numer. 27. volum. 3. Philipp. Dec. in cap. quoniam contra sub numer. 48. de probat. Riminald. Senior consil. 46. numer. 13. volum. 3. Franc. Marcar, consil. 15. per totum, qui benè loquuntur in materia præsumptionis colonie perpetuæ, seu locationis ad longum tempus: sed in hoc euidenter errauerunt.

- 25 Ego tamen considerabam ad conciliandas prædictas opiniones, quod si finita prima inuestitura locationis simplicis eadem pensio in quantitate & qualitate pro eisdem terris vniformiter, atque eadem causa expressa longissimo tempore præstita sit, non censeatur inducta noua colonie perpetuæ inuestitura, sed renouata de anno in annum prior simplex locatio; si verò finita tempore prioris locationis diuersa pensio in quantitate, seu qualitate, seu pro diuersis terris, aut diuerso modo, & maxime si expressa diuersa causa longissimo tempore vniformiter præstita sit, intelligatur diuersum fuisse contractum inductum, & coloniam perpetuam, præsumatur præcessisse, non antiquam locationem simplicem renouatam. Aut enim non constat de antiqua inuestitura, sed ex eo solo, quod quis longissimo tempore possidet rem, præstita vniformi pensione contendit esse inductam antiquam coloniam; & eo casu dicendum est, quod si euidenter non reprobauerit ex ea causa præstationes factas fuisse, non obtinebit, ex his, quæ latè diximus in materia l. cum de in rem verso in capitibus præcedentibus de censu ex temporis cursu cum causæ concomitantia inducendo, & notat Bart. in dict. l. cum de in rem verso. quæst. 1. Ruyn. consil. 31. & 75. volum. 1. Valasc. de iur. emphyt. quæst. 20. num. 17.

- 26 Vltimò verificari potest hæc nostra dubitatio, quando nulla scriptura reperitur contractus præcedentis, neque præstationes annuæ causatæ sint, sed simplices. Neque constat, quod soluitur ratione rei, neque etiam quod præstatum ratione census, etiam genericè, ut præsumatur leuior & facilior censuum species; sed solum constat quidquam, etiam vniforme solutum esse longo, vel longissimo tempore: quo casu, si ut supra diximus, ex solo tempore formari, neque induci potest substantia contractus, ut in futurum aliquid præstetur, neque etiam formaretur qualitas illa, quæ proprie est accides, ex Bald. in l. eius qui in prouenia. ff. si cert. petat. & in l. 2. C. de bonor.

bonor. possess. secundum tabulas; Menoch. consil. 35. num. 31. & sine substantia dari non potest, ex l. 2. ff. de vsu fruct. Bart. in rubr. ff. eod. & in l. certi conditio. ff. si cert. pet. ideo præstatio non præsumeretur censualis, sed gratiosa, ut nominatim neminem referens aduertit Roderic. libr. 1. de annu. reddit. cap. 15. numer. 38. quod ego intelligerem, etiam si ex consuetudine immemorabili annua pensio vniformis præstaretur; quia cum non sit causata, nullius momenti fuit præscriptio, cum solum tempus sine causa non sit sufficiens ad inducendam obligationem in futurum, ut benè diximus in cap. de censu ex tempore inducendo.

AN IN CENSU CONTRAHATUR HYPOTHECA REGULARIS, VEL IRREGULARIS, IUS NEMPE SERVITUTIS. Caput XXIII.

SUMMARIVM.

In censu emphyteotico an detur sola personalis obligatio, vel simul hypothecaria, & quod non datur tacita hypotheca, nisi in casibus à iure expressis. n. 1.

Quando res sua alicui possit seruire utiliter explicatur. & an hypotheca detur in fructibus pendentibus tempore obligationis. num. 2. & 5. traditur intellectus ad l. 1. C. de iur. emphyt. num. 3. & 4.

In censu reservatio an formetur ius reale, vel hypotheca. num. 5. & quid in censu consignatio. num. 6. & 7. vsque ad finem, quod formatur ius quoddam reale coherens inseparabiliter fundo fortius, & opulentiùs ceteris omnibus hypothecis regularibus. n. 9. & 10.

Explicantur resolutiones Feliciani, & inter eas, an venditor rei censualis, vel possessor debeat conveniri. n. 11. 12. & 13.

An certius hypotheca possessor possit opponere beneficium excussionis. n. 15.

An personalis obligatio sit principalis, vel accessoria. n. 16.

CAPVT. XXIII.

IN capitibus præcedentibus actum sit de omnibus censuum speciebus, in præsentia agendum est de iure, quod in eorum con-

tractibus formatur, an sit reale, vel personale. Et primò in censu emphyteotico videtur dicendum, quod sit personale, & quod in eo nulla contrahatur hypotheca, sed tantum obligatio personalis ad soluendum, ex eo quod nullo iure reperiatur expressum dominium directè habere rem hypothecatam, imò naturæ, contractus aduersatur, si quidem dominus directi super re propria non videtur posse inducere hypothecam, etiam si alius habeat utile dominium. l. si rem alienam. ff. de pignoris. act. & habetur in l. 1. C. communia delegat. non enim contrahitur tacita hypotheca legati, nisi in casibus à iure expressis, ut ff. & C. in quibus causis pignoris vel hypotheca contrahatur, gloss. fin. in fin. in l. 2. ff. de priuil. credit. Ripa in adabimus. numer. 9. ff. eod. Petr. Surd. decis. 271. numer. 10. & decis. 31. vers. 9. & nominatim tenet Angel. in l. vniuersitas. numer. 2. C. neres dominij vel temporal. Imola in l. quod dicitur. numer. 8. vers. item quod si alius. ff. de verb. Modernus Gallie per Valasc. de iur. emphyt. quæst. 4. numer. 6. vers. Concludo igitur, ubi Valasc. nescio quæ fundamento ductus concludit iure non probari hypothecam contrahi in emphyteosi, ex quo dixit Sarmient. lib. 3. Select. cap. 3. numer. 3. quod post Canonis constitutionem in l. 1. C. de iur. emphyt. sola persona, & non prædium manet obligatum: unde videtur, quod emphyteosis non possit continere seruitutem, ut quia res sua nemini seruiat. l. tria prædia. ff. de seruit. rust. præd. l. uti frui. ff. si vsus fructus petatur. Idem Surdus decis. 32. nu. 2. vsque ad 6.

- 2 Sed his non obstantibus, contrariam sententiam veriorē esse constat ex Baldi doctrina in authent. si quas ruinas. numer. 3. in fin. C. de sacrosanct. Ecclesi. qui per textum, quem dicit menti tenendum in authent. de non alienand. §. iure autem, resoluit pro pensionibus emphyteoticis annuatim vniformiter soluendis prædium hypothecæ subiectum esse, cuius sententiam sequuntur Alexand. consil. 79. numer. 9. libr. 1. Afflict. decis. 95. & dicens receptiorem sententiam Gabr. Mudæus in l. in venditione in fin. ff. de act. empti, Iass. in l. 2. numer. 70. C. de iur. emphyteor. & post Alexand. de Neuo, & Roman. comprobatur Aluar Vaez Lusitanus de iur. emphyteor. quæst. 4. numer. 6. & 7. ubi postquam num. 7. vers. Concludo igitur existimat, Baldi opinionem iure non probari, denique incontinenti vers. Retenta autem opinione Baldi, eam comprobatur, & explicat, imò & hypothecam

ad tertios possessores extendit, de quo suo loco dicendum erit. Pro qua sententia facit l. Imperatores. ff. de publican. & vetigal. ibi: *in vetigalibus ipsa pradia non personas conueniri, & text. in §. adeo instit. locati, ibi: De pradijs, quae perpetuo fruenda traduntur*; quae verba principaliter ad rem, non ad personam referuntur, atque ius reale, & non personale praesupponunt. Neque obstat, quod dominus super re propria non videatur posse constituere hypothecam; quia praeterquam quod aliquando super re propria constituitur, ut in terminis l. in rebus. C. de iure dot. aduertit Ioan. Garc. de expensis. cap. 13. num. 22. in hac tamen specie recte in sequentibus casibus contrahitur. Primò, respectu utilis dominij, quod cum in emphyteotam transferatur. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager vetig. vel emphyt. hypothecae tamen subiacet, tanquam res aliena; cum enim dominus in concessione fundi in emphyteosim reseruauerit sibi annuam pensionem, & similiter emphyteota in ingressu promiserit ex fructibus eam soluere ex parte utriusque dominij, & emphyteotae mediante reservatione & promissione, hypotheca contrahitur, non quidem directi dominij ipsius fundi, ut quia dominus super re propria non potuisset seruitutem, vel hypothecam constituere, sed fructuum percipiendorum ex eo fundo, & quidem fortior ceteris omnibus regularibus hypothecis, ut quia hypotheca regularis solum detur in fructibus pendentibus tempore obligationis, Bart. in l. assiduus. C. qui potiores in pign. hab. & in l. 1. §. cum praedium. ff. de pignorib. Negulant. de pignorib. 2. par. memb. 2. num. 27. versic. *Limita*, Surd. decis. 171. numer. 28. & tamen fructus fundi emphyteotici pro pensione sunt hypothecati non solum pendentes, sed etiam à solo separati. l. in praedijs in princip. ff. in quib. caus. pignor. tacite contrahatur, Amadeus à Ponte quaest. 45. laudemali col. 1. vbi colum. 2. ad finem resoluit, quod utile dominium bonorum emphyteoticorum erit pro canone obligatum, Aurel. Corbulus in tract. de caus. emphyteot. tit. de causa priuationis ob non solum canonem. quaest. 40. numer. 5. Ideo licet respectu directi dominij non cadat hypotheca, producit tamen fortissima ex eius retentione, tam respectu utilis, quod transfertur in emphyteotam, quam fructuum omnium pendentium, & futurorum, imò & non solum hypotheca, sed ius opulentius, ac fortius vindicandi rem ipsam ex non solutione canonis, & in hunc sensum est accipiendum quod vulgariter dicitur, *fundum emphyteoticum non esse hypothecatum*, ut

respectu directi dominij non hypothecatur, sed fortius ius contrahatur, & respectu fructuum hypotheca ceteris omnibus fortior, ac opulentior.

3 Minus etiam obstat Sarmiento, qui non recte considerauit Cenonis mentem in d. l. 1. quia neque antea, neque post eam legem sola persona erat obligata, sed potius praedium, ex text. in d. §. adeo instit. locati, ibi: *De pradijs, quae perpetuo fruenda traduntur*, & per totum text. Neque similiter recte sentit Sarmient. decis. text. in d. §. adeo antiquatam esse à Cenone in d. l. 1. cum sit posterior constitutio d. §. adeo maxime: quia si recte consideretur Cenonis contextura, non solum non probat obligatam esse personam, & non rem, sed potius omnino contrarium. Quod patet ad sensum, quia in Cenonis contextura nullum verbum reperitur, ex quo solam personam obligari constet: ergo constitutio Imperatorum Antonini & veri in d. l. Imperatores. ff. de publican. & confirmatio Iustiniani in d. §. adeo instit. locati omnino seruanda est. Rursus Cenonis constitutio in d. l. 1. praesupponit, contractum emphyteoticum longè distare à contractu locationis, atque alijs, quorum ipse meminit, & proprium habere nomen contractus, atque plurima naturalia & pecuniaria attributa contenta in l. 2. & 3. C. de iur. emphyteosim. in authent. de alienat. & in emphyteosi per totum, in authent. perpetuis; authent. si quas ruinas. C. de sacrosanct. Ecclesi. Quae quidem attributa pecuniaria aperte praesupponunt, atque demonstrant, in eo emphyteotico contractu principalem obligationem esse realem, & accessoriam (si aliqua contrahatur) personalem: ergo non procedit resolutio Dominici. Franc. Sarmient. & quod magis est, ego nouiter considero, quod in censu emphyteotico nulla datur personalis obligatio effectiua, sed tantum realis, quae respicit, & sequitur rem ipsam, praedium scilicet emphyteoticum, ut in simili probat text. in l. Imperatores ff. de publican. ibi: *Ipsa pradia, non personas conueniri*, cuius decisio non reperitur correctae, neque antiquata à Cenone in d. l. 1. imò si recte consideretur, confirmata; & clarius confirmatur à Iustiniano in d. §. adeo, ibi: *De pradijs, quae perpetuo fruenda traduntur*; confirmaturque à natura ipsa reservationis pensionis emphyteotici: quid enim importat ex praedio emphyteotico reseruari pensionem, retinereque directum dominium, nisi constituere super ipso praedio ius & seruitutem realem soluendi pensionem annuam in futurum.

4 Minus etiam obstat, quod res sua nemini seruit:

seruit: quia in domino respectu directi dominij certum est, respectu tamen utilis, quatenus transit in emphyteotam, hypothecam, imò & seruitutem habet dominus, ut supra retulimus, & è conuerso emphyteota quatenus utile possidet, idem ius in fauorem domini potest constituere, ut in fortioribus casibus considerat Valasc. de iur. emphyt. q. 19. per tota: ergo apertissime constat, quod in emphyteo si non solum datur hypotheca, sed fortior omnibus regularibus.

5 In censu etiam reseruatiuo idem est dicendum, ut in eo ius reale praediale formetur, & inde eum censum praediale vocauit Lafarte de decima vend. & permut. c. 10. per totum: quod ex parte dantis, atque recipientis fundum in censum aperte constat; quia dans fundum sub reservatione pensionis, eum concedit, & recipiens eum accipit sub ea formali conditione soluendi pensionem reseruata: ex quo reseruatio transfert in censuarium integrum dominium sub ea conditione, ut de fundo, vel ex fundo, & fructibus eius pensio reseruata praestetur: ergo ex omni parte contrahitur hypotheca, ut latè diximus in capitulis de censu reseruatiuo. Vnde ad censum consignatum accedamus, scilicet quando in creatione census consignatiui aliqua res immobilis hypothecae nominatim subiicitur ad faciliorem, & securiorem exactionem census, cum pacto, vel sine pacto de non alienando, & in ea specie certum est, quod respectu eius rei, quae nominatim hypothecae subiicitur, seruanda sunt regulae iuris, quae de hypothecis loquuntur: sic enim à contrahentibus regularis hypotheca nominatim contrahitur, ut quia specialiter res immobilis hypothecae subiicitur, quis vnquam dubitabit, nisi quod regularis hypotheca formetur, quae ad similitudinem ceterarum hypothecarum iudicanda sit.

6 Quando verò super aliqua re immobili nominatim designata census specialiter consignatur, tota difficultas consistit, & in ea dubitatione videtur dicendum, quod vera hypotheca regularis formetur, & hoc ex sequentibus considerationibus. Primò considero, quod hypotheca regularis nihil aliud est, quam suppositio rei ad faciliorem debiti solutionem, ut resoluunt Negulant. de pignorib. 1. p. in princip. num. 2. & latius Ioan. Garf. de expens. & meliorat. cap. 4. num. 33. ponderans ad id rubricam. C. de praed. & alijs rebus minorum non alienandis, vel supponendis, & ex rubr. ff. eod. tit. referens etiam Budaeum & Brignonium: ergo è conuerso suppositio & consignatio erit hypotheca, & consequenter ex suppo-

sitione & consignatione hypotheca regularis formatur.

7 Secundò, census suppositio & consignatio non est verè seruitus realis, mixta, neque personalis, ut resoluit Felician. de censib. lib. 3. cap. 4. ex principio, maxime num. 7. & antea dixerat lib. 2. c. 3. n. 21. vers. *Ex quo quidem licet existimem*, per totum nu. 21. ergo si verè seruitus non est, hypotheca tantum regulariter contrahitur.

8 Tertiò id comprobatur Felician. d. lib. 3. cap. 4. num. 2. cum alijs, ex aliquibus illationibus, quae proprie inferuntur, ex eo quod hypotheca regularis contrahitur in censu, nempe quod perempta & extincta re censuali non perimitur census, sed remanet obligatio personalis ad soluendam pensionem, ut quia fundus supponatur ad securiorem census exactionem, ad similitudinem hypothecae regularis, ex l. creditor, qui non idoneum. ff. si cert. petat. l. aduersus. C. de action. & obligat. ergo non seruitus, sed hypotheca regularis formabitur.

9 Quartò, & in specie creationis census formari solam hypothecam regularem tenuerunt Conrad. de contract. quaest. 74. & 75. Ioan. Medin. in l. de restit. capit. de cens. col. 4. Couar. lib. 3. variar. cap. 9. num. 5. vers. 4. & numer. 6. Sot. de iust. & iur. lib. 6. quaest. 6. Michael de Palac. lib. 4. de contractib. cap. 7. & 8. Faño de pignorib. 2. p. memb. 4. nu. 164. Petrus Surd. de aliment. tit. 8. priuileg. 51. num. 4. & 7. & consil. 162. numer. 10. libr. 2. Ioan. Garc. de expens. cap. 4. ex numer. 30. vsque ad 33. & 35. Ioan. Maior. in 4. dist. 15. quaest. 44. Micr. de maiorat. 1. p. q. 4. numer. 6. & 7. Othoman. in tract. de vlur. lib. 2. cap. 4. Gail. in pract. lib. 2. c. 7. num. 13. Bursat. consil. 214. num. 9. & 10. vol. 2. Francis. Milan. in decis. Regni Siciliae. 7. num. 44. Felician. lib. 3. cap. 4. num. 1. & in 2. par. lib. 1. cap. 1. numer. 5. Pro quibus ponderatur text. in l. obligationum. 3. ff. de act. & oblig. vbi Vlpian. docet, quod si ususfructus, aut redditus ex stipulatione promittatur, substantia tamen obligationis in eo non consistat, ut seruitutem nostram faciat, sed ut nobis sponsorem obliget ad dandam seruitutem. Et denique omnes alij, qui tenent personam censuarij non solum posse obligari in censu, sed & super ea sola consignatum licitum esset. Quae resolutio fortificatur ex eo, quod si censuarius cum ceteris creditoribus passim agit de praedatione hypothecae, ut scripsit Felician. lib. 4. de censib. c. 5. & nos infra suo loco dicemus, certum erit, hypothecam formari, ex qua censuarios preferendos esse curant.

10 E conuerso tamen plures notabiles viri

H 4

dixit

dixerunt, census consignationem, & suppositionem habere se ad modum & similitudinem servitutis realis, ut advertunt Anton. Gama decisione Lusitana 145. Petr. Salazar de usu, & consuet. num. 6. & num. 12. Sarmient. lib. 7. Sele&. cap. 1. numer. 4. Ioan. Gutier. in consil. 38. num. 77. Padilla in l. pradi. num. 11. C. de fideicommiss. Parlad. rerum quotid. cap. 3. numer. 52. Gregor. in l. 28. tit. 8. part. 5. verb. *A censu limit.* 1. Namarr. in cap. 1. 14. quæst. 3. notab. 22. Simanc. de catholic. instit. tituli. 9. num. 130. Gutier. lib. 2. pract. quæst. 167. & in l. nemo potest num. 38. delegat. 1. & d. lib. 2. quæst. 167. nom. 4. Franc. Garc. de contract. 2. part. cap. 4. Auend. responso 12. numer. 12. Anton. Gama. decis. 145. Suarez de Paz in pract. 1. tom. 4. p. cap. 1. a num. 49. Azebed. in l. 1. tit. 15. lib. 5. quæst. *Subre su heredad*, Molin. de contract. disput. 383. late Roderic. lib. 2. cap. 19. numer. 11. ad fin. cum alijs dicentes, ius servitutis formatum in census creatione fortius esse alijs hypothecis regularibus: quorū sententia & resolutio ita exemplificari potest ut in census creatione contrahatur quædam vera emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam censualem ex fructibus rei censuales, ut diximus in capitulis de natura creationis huius census, & inde proprie dici posset, quod servitus quædam formatur super rebus censualibus exigendi pensionem, & earum fructibus, non tamen quod vera & propria servitus formetur, sed quod ius quoddam reale, affixum, & coherens rebus suppositis longè fortius & opulentius hypothecis regularibus contrahatur. Ita deducitur ex Ioan. Fabro in sitem serviana col. 9. in fin. de actionib. & resolut. Gregor. Lup. in l. 28. tit. 8. part. 5. verb. *A censu limit.* 1. Simancas de catholic. instit. tituli. 9. num. 130. Auend. responso 12. numer. 10. & ita videtur tenere Felician. lib. 1. de censib. 14. numer. 3. verb. *Non nego*, & cap. 8. num. 19. versic. *Pro qua sententia*, licet statim lib. 2. cap. 3. num. 21. verb. *Ego quidem licet existimem*, absolute teneat non formari servitutem, licet cum Covarr. lib. 3. variar. cap. 7. num. 6. credat formari *Ius quoddam opulentius & fortius ceteris omnibus hypothecis regularibus*, ex quo iure nascuntur plurimi effectus maximi ponderis, & momenti, qui ex sola hypotheca regulari non nascerentur, de quibus ad longum dicendum erit in capitulis sequentibus.

11 Qua quidem natura huius contractus sic cognita non obstabunt omnia supradicta de hypotheca regulari; quia respondetur, hypothecam quidem formari, sed non regularem, ita quod regulis ceterarum hypothecarum

terminetur, sed irregularem, fortius quidem, & opulentius ceteris hypothecis, ut quia cum hypotheca concurrat ius illud reale inseparabiliter coherens fundo, quod in quocunque transit possessores, ut ferè omnes supra relati advertunt, & apertius constabit ex his, quæ in capitulis sequentibus dicenda erunt. Ideò miror de Feliciano, qui cum in locis supra relatis referens plures videatur tenere in censu formari licet non veram, & propriam servitutem, ius tamen reale coherens fundo fortius & opulentius ceteris omnibus hypothecis regularibus, statim lib. 3. cap. 4. num. 2. existimat non formari servitutem realem personalem, neque mixtam, neque quidquam ad eius similitudinem, sed fundum absolute & generaliter adijci in censu loco fideiusoris, vel pignoris pro securitate exactionis pensionis, ex l. fundus quem, & ibi Bartol. ff. de annuis legat. inferens inde n. 3. non posse à principio in aliquo fundo censum constitui, nisi præcesserit obligatio pensionalis, ex eo quod hypotheca regularis à principio non consistit, nisi subsit aliqua personalis obligatio, cui accedat l. Iulianus in princip. ff. de legat. 3. l. grege. §. cum pignori ff. de pignoratitia actione. l. 2. C. si pignus pignori datum sit: in quo quidem labitur Felician. quia præterquam quod ipse in locis supra citatis existimat in censu formari quoddam ius fortius & opulentius hypothecis regularibus, eius resolutio nequaquam suffinetur: quia census à principio rectè constitui potest sine vlla personali obligatione, vendendo scilicet ius percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censuales, in qua venditione venditor non principaliter se obligat ad soluendum, nec personalis obligatio est principalior, sed in effectu & substantia obligat se ad præstandam patientiam perceptioni pensionum ex fructibus, ut diximus in capitulis de natura census, & in cap. an super sola persona censuarij census consistat: ergo non solum ab initio creationis census contractus subsistit sine obligatione personali, sed ex propria natura eiusdem, absque vlla obligatione personali contrahitur, imò secundum originariam naturam huius contractus nulla personalis obligatio effectiva in eo datur, ut diximus in cap. an persona censuarij in censu effectualiter obligetur: ergo non bene dixit Felician. quod census ab initio creari non potest sine personali obligatione; sequitur enim Felicianus opinio nem dicentium super sola pensione consistere censum, imò & personalem esse principalem; & ideò mirum non est, si inde inferat, non posse censum à principio creari sine obligatione personali. Cum igitur verior omnino sententia sit,

sententia sit, super sola personam consistere non posse, corrumpit aperte resolutio Feliciani, & consequenter in censu non solum contrahitur regularis hypotheca, sed ius quoddam reale coherens fundo inseparabiliter.

12 Secundò infertur ad declarationem alterius resolutionis Feliciani in d. lib. 3. c. 4. num. 3. infert enim, & resolut Felician. ex his, quæ antea dixerat, quod sicut hypotheca separari & dividi potest à personali obligatione, quæ principalior est, & ita personalis obligatio in censum rectè ab hypotheca separatur, & sola sustinetur, ex quo dicit, perempto fundo censuati manere integram obligationem personalem: in quo etiam lapsus fuit, quia licet fateamur personalem obligationem non solum dividi, & separari posse ab hypotheca irregulari census, sed ab initio contractum sine personali creari posse, ut supra diximus, omnino tamen negamus: ita dividi personalem ab hypothecaria irregulari, ut perempta re censuali duret obligatio personalis ad soluendum; quia longè verius est, in totum perimiri & extinguic censum, ut late dicemus in cap. an perempta re censuali perimatur census; sed quia Felicianus existimavit, ut supra diximus, super sola persona creari posse censum, tenuit eam resolutionem, quæ nullo modo sustineri potest.

13 Tertiò infert Felician. in d. lib. 3. cap. 4. numer. 5. quod sicut creditor, qui non idoneum pignus accepit, non amittit ex actionem quantitatis sibi debita, sed potest convenire personam debitoris. l. creditor, qui non idoneum ff. si cert. petat. l. adversus. C. de actionib. & obligat. ita & emptor census effecta non idonea hypotheca, poterit censuarium convenire. In quo etiam Felicianus erravit, tam ex eo quod existimat, solam hypothecam regularem formari in censu, quam quod credit non perimiri censum, extinctis hypothecis: utrumque enim falsum est, ut ex supra dictis constat: fuit enim ipse motus ex eo, quod sepius imò tenuisset, super sola persona consistere censum; absurdum equidem magnum; & ideò mirum non est, si fecisset illationem, quā impugnamus.

14 Quartò reprobat ipse Felicianus, dum in d. c. 4. num. 8. resolut, posse emptorem, omisso tertio fundi possessore agere adversus venditorem census, vel eius hæredes, qui re nullam censualem possident, in quo sequitur Covarr. lib. 3. variar. cap. 7. num. 6. Est enim longè verior contraria sententia: quia cum in census creatione non solum regularis hypotheca, neque principaliter personalis obligatio contra-

hatur, sed fortius & opulentius ius formetur, reale nempe coherens inseparabiliter fundo: quod quidem ius principalis est, iniuste emptor venditorem, non possessorem molestabit. Ita resolut Valasc. de iur. emphyt. q. 32. numer. 14. & ego latius dixi in cap. an super sola persona census consistere possit: & quamvis Felician. d. num. 8. & Ioan. Gutier. lib. 2. quæst. civil. q. 177. numer. 4. contra Valasc. contrarium teneant, advertendum est, quod loquuntur, præsupposito quod census consistit super sola persona, & quod perempta re censuali remanet obligatio personalis, quæ principalior est; & ideò cum falsum sit præsuppositum, falsa erit resolutio: non enim consideratur, quis censum vendidisset, sed quis rem censualem possidet. Quod evidenter suadetur ex resolutione eiusdem Covarr. in d. lib. 3. cap. 7. numer. 6. quem refert & sequitur ipse Ioan. Gutier. d. quæst. 177. num. 5. dicunt enim, quod si tertius possessor rei censuales recognosceret per scripturam in favorem creditoris censum, & post recognitionem alienaverit fundum, non poterit amplius conveniri, etiam si personaliter fuerit obligatus, quia se personaliter obligavit ratione fundi: ergo idem dicendum est in census venditore, vel eius hæredibus non possidentibus rem censualem, quia cum principaliter vendidissent ius percipiendi pensionem annuam ex fructibus eiusdem, licet se ad personaliter soluendum obligassent, cum tamen possessores esse dixerint, extinguatur personalis, & nulla differentiarum ratio reperiri potest inter venditorem census personaliter se obligantem, & tertium rei possessorem similiter in recognitione principaliter promittentem, cum uterque personaliter se obligaret. Unde si tertius personaliter obligatus alienando rem liberatur, venditor census, & eius hæredes, similiter alienatis bonis liberi existerent: ergo Covarr. & Gutier. quos Felicianus ponderat pro sua sententia, illam destruere videntur.

15 Cui veritati accedat, adeò verum esse in his censuum creationibus non solum hypothecam regularem formari, sed ius quoddam reale inseparabiliter fundo coherens induci, ut quamvis in hypothecis regularibus observatissima regula sit, quod si tertius hypothecæ possessor conveniatur, possit opponere exceptionem excussionis, ut debitor principalis, qui personaliter obligatus est, prius conveniatur, authent. hoc si debitor. C. de pignori. authent. sed hodie. C. de actionib. & obligat. l. 14. tit. 15. part. 5. si tamen tertius rei censuales possessor conveniatur, non poterit se defendere.

H 5

defend.

defendere excussionis beneficio, ut quia cum iure reali directe competenti ad rem, & eidem inseparabiliter coherenti conveniatur, non liberetur nominando debitorem, nec aliter beneficium excussionis obijciendo. Hanc sententiam in censu tenuerunt Guid. Pap. q. 42. & quæst. 576. Cassan. in consuet. Burgund. rubr. 11. §. 6. in principio. num. 2. & in versic. *Adverte*, nu. 16. Aluar. Vaez de iur. emphyt. quæst. 32. numer. 14. Petrus Salazar de usu & consuetudine cap. 11. num. 47. Foller de censibus. in gloss. verb. *Tanquam res indicatas*. numer. 12. 16. & 36. Suar. de Paz in sua praxi. 3. tom. cap. 2. §. 4. num. 38. Azebed. in l. 1. titul. 15. lib. 1. nou. Recop. gloss. verb. *Sobre su heredad*, & ita decisum fuisse testatur Ant. Gam. decis. 145. numer. 2. ubi noua additio plures alios moderniores referens sequitur hanc sententiam: & quod magis est, imò & mirandum eam sententiam sequitur Couar. lib. 3. variat. cap. 7. num. 6. Ioann. Gutierr. lib. 2. quæst. ciuil. quæst. 167. num. 4. & in l. nemo potest. numer. 31. delegat. 1. Felician. de censib. lib. 3. c. 4. num. 9. qui quidem Couar. & Felician. cum semper tenuissent, principalem obligationem esse personalem, & accessoriam fundi, nescio quo fundamento ducti possunt tenere necessariam non esse excussionem, cum si excussio necessaria non est, ex eo quod in censu formatur ius reale, fortius, & opulentiùs ceteris hypothecis regularibus, impossibile est, quod illud ius reale sit accessoriū & subsidiarium, & obligatio personalis principalior. Unde & verum est, malè tenuisse, principaliorē obligationem esse personalem, & longè verius, ideò excussionem non esse necessariam, quia cum actio directe & principaliter competat ad rem non erit verè hypothecaria regularis, sed ius quoddam coherens fundo inseparabiliter, quoad quoscunque transit possessores & nullam requirit excussionem; atque consequenter aperte constat, sibi ipsi contrarium fuisse Felicianum, qui postquam in dist. lib. 3. cap. 4. in princip. fundat veram hypothecam regularem formari in censu, & inde num. 8. existimat heredem conveniri hypothecaria, quamvis tertius rem possideat, statim numer. 9. resoluit, tertium directe posse conveniri; ita quod si obijciat exceptionem excussionis, non audiat, dicens in effectu, quod præcisse, atque directe potest, & debet conveniri ex iure reali competenti directe ad rem. Ex quibus iam constat, quod in censu contrahitur verum ius reale, & non solum regularis hypotheca.

16 Quod etiam bene prosequitur Roderic. lib. 2. de annu. redditib. quæst. 19. numer.

11. per totum; ubi post plures externos & non strates resoluit, quod personalis obligatio est accessoria, & realis, non tam ex hypotheca regularis, quamvis servitutis, & quod essentia redditus consistit in hypothecis, sine quibus fundari non potest, & quod ideò peremptare perimitur census, & confusa personali non confunditur hypothecaria, neque realis. De quo etiam mirandum est, ut quia lib. 1. quæst. 1. num. 33. post longam disputationem resoluit, censum creari posse super sola persona censualij. Quæ omnia fortificantur ex traditis à furdo decis. 310. n. 5. Molina de contract. disput. 383.

17 Quarto modo census realis consideratur ille, qui creatur ex testamento, vel ex causa alimentorum, vel promittendo per scripturam aliquid annuatim de fundo, vel ex fundo, ut in capitibus sequentibus dicendum erit.

DE CENSU REALI
formando, legando, vel promittendo pensionem annuam ex fundo, vel de fundo, ex causa alimentorum, seu alia simili, circa intellectum.

l. fin. §. fin. ff. de contrahend. empt. Cap.
XXIII.

SUMMARIVM

Conceptio de fundo, vel ex fundo ad alimentum quando inducat censum realem, vel personale circa intellectum. l. fin. §. fin. de contrahend. empt. traditur n. 1. & per totum caput.

Census de fundo, vel ex fundo, ex causa alimentorum relictus, vel promissus, an inducat hypothecam, & sit realis, vel personalis, latè examinatur. n. 2.

Reservatio pensionis annua ex fructibus beneficii, seu mensæ capitularis, an, & quando inducat hypothecam, & obligationem realem numero 3.

Conceptio sola de fundo, vel ex fundo, licet non inducat hypothecam, si adest aliqua coniectura, veluti causa alimentorum, aut dispositio testamenti, inducit eam, & intellectus ad d. l. fin. de contrahenda emptione. n. 4.

Promissio pensionis annua facta in testamento absque causa alimentorum, inducit hypothecam, & intellectus ad text. in l. catus secus. 12. ff. de ann. legat. n. 5.

Conceptio

Conceptio de fundo vel ex fundo facta intestamento ex causa alimentorum, inducit censum, & obligationem realem. & ponderatur l. 2. ff. de alimentis & cibariis legatis, & l. cum §. si vni. ff. de transact. n. 6.

Conceptio de fundo, vel ex fundo inducit hypothecam ad solutionem census quando cum ea conceptione adest expressa suppositio fundi. nu. 7. ut si dicatur super fundo meo n. 8.

Conceptio de fundo, vel ex fundo, an hypothecam inducat, quando pensio est perpetua, & intellectus ad text. in l. fin. §. fin. ff. de contrahend. empt. num. 9. & 10.

Anniversaria, vel decima qua promittuntur, & debentur ex fundo, vel de fundo, an inducat hypothecam, & quia sit onus perpetuum. d. numero 10.

Conceptio de fundo, vel ex fundo, quando fiat taxatiue vel demonstratiue, ut fundus dicatur suppositus, & hypotheca subiectus, & consequenter census realis, vel tantum demonstratus, & inde personalis. n. 11.

Promissio sola de fundo, vel ex fundo, non intestamento, neque ex causa alimentorum, sed simpliciter facta, quando inducat censum reale, vel personalem remissiue. n. 12.

CAPUT XXIII.

IN capite præcedenti egimus de censu verè reali, in quo contrahitur non solum hypotheca, sed ius quoddam servitutis: unde in præfati discutiendum est, quid iudicandum sit de promissione relata ad rem, ut quando de fundo, vel ex fundo, aut de fructibus, vel ex fructibus alicuius fundi promittitur annua pensio soluenda, in eo casu videbatur census realis, cum fiat consignatio eius super fundo, vel fructibus fundi, vel e converso personalis, cum conceptio de fundo, vel ex fundo non inducat servitutis constitutionem. Cuius dubitationis resolutio utilissima est tam ad intellectum plurimarum legum, quam ad decisionem causarum civilium, quæ sapientissime super cognitione similis census in tribunalibus Regni versantur, quarum nonnullas in Regia Pinciana Chancelleria, me patrocinante, vidi; & licet eam dubitationem tradiderint Bart. & alij in l. codicillis. §. instituta, de legat. 2. & in l. fundus, quem. ff. de ann. legat. & in l. lucius. ff. de alimentis, & cibariis legatis. & eam explicuerint post alios Negusant. de pignorib. 2. p. 4. membro. num. 164. versic. *Viginti* inus certus casus, Couarr. in cap. Raynuntius. §. 10. num. 8. per totum, & novissime in nostri census specie post alios Felician. in tract. de

censib. lib. 2. cap. 5. num. 6. ex versic. *Ex quo inferri potest*, per totum. num. 7. non tamen ut oportuerat, eam explicuerunt. Unde ad eius resolutionis verissimam cognitionem sequentes casus considerandi erunt.

2 Primus, quando constitutio census, promissio nempe de soluendo quid annuatim facta fuit extra testamentum, ex causa tamen alimentorum, & sub hac conceptione verborum, Ex fundo, vel de fundo annua pensio pro alimentis soluenda sit, aut ex fructibus ipsius fundi referretur, ita quod in eius census annui personalis promissione solum considerari possit promissio personalis, & favor alimentorum, & in hac specie conceptionis census plures notabiles viri dixerunt, non formari solum personalem, sed realem, & actionem hypothecariam, quæ in quoscunque transit fundi possessores. Ita resoluunt plures post Acurf. in l. fin. §. fin. ff. de contrahend. empt. & in l. 2. post Acurf. ff. de aliment. & cibariis legatis. Paul. Cast. consil. 51. Ludovic. Roman. consil. 338. Guid. Pap. quæst. 576. Ioan. Bapt. Garcia Lupus in tract. de pensionib. quæst. 9. numer. 5. & ferè per totam Hieron. Gigas in eod. tract. de pensionib. q. 51. ex num. 2. usque ad finem, & post Paul. & alios resoluit Couarr. in capit. Raynuntius de testamentis. §. 10. numer. 8. & alij plures per Aluar. Vaez de iure emphyt. quæst. 32. num. 20. & antea dixerat in quæst. 4. num. 7. Ioan. Garc. de fructibus & expens. num. 32. cap. 4. per totum, ubi fatetur casum hunc esse citra controuersiam, & indubitabilem: qui omnes pro hac sententia referunt text. in l. 2. ff. de aliment. & cibariis legatis. & in l. cum §. si vni. ff. de transact. aliaque iura ab eisdem relata, quæ in nostri casus specie non loquuntur, sed in alio casu clariori, & qui indubium reuocari non poterat, scilicet quando conceptio de fundo, vel ex fundo facta fuit ex testamento pro alimentis alicuius: quo casu cum ex solo testamento inducatur hypotheca, mirum non est, si accedente favore alimentorum sit inducenda: unde quando solus favor alimentorum accedit, difficile videbatur, quod hypotheca induceretur, cum nulla sit specialitas in alimentis; quia casus in quibus inducitur tacita hypotheca, certi sunt, ut ff. & C. in quibus causis pignus tacite contrahatur: & tamen inter eos non reperitur causa alimentorum: ergo non censetur inducenda, cum nominatim à lege non inducatur. Quo argumento utitur Bart. post quem indam Doctorem Lombardum in l. lucius. ff. & cibariis legatis. & facit pro hac sententia text. in §. actionem instit. de actionib. ubi enumerantur actiones bonæ fidei, & inde ceteræ omnes stricti iuris iusti

sunt: ergo solus fauor alimentorum non inducit hypothecam, nisi forte alimenta in testamento relinquatur: quia eo casu duplici vinculo, testamento nempe, & alimentorum hypotheca formaretur, cum & sola causa testamenti eam producat. l. 1. C. communia. de legat. & infra dicendum erit. Qua ratione nihil esse speciale in alimentis, sed regulariter tenendum esse, hypothecam ex solo fauore alimentorum non formari in ea conceptione de fundo, vel ex fundo, tenent nominatim Anton. Negus. de Fano in tract. de pignor. 2. p. 4. membro. n. 164. versic. *Ego puto tenendum, quod nulla sit specialitas in alimentis*. Hieron. Gigas. in tract. de pension. quaest. 51. num. 17. Rebus. ad leges Gallia. 2. tom. de constitutione redditus art. 1. gloss. 4. num. 38. Quorum Fanensis, & ceterorum sententiam non teneo, sed intrepidè contrariam verissimam existimo cum Couar. & Ioan. Garc. qui legentes Fanum. Gigant. & Rebus. contrarium denique tenuerunt, eorum sententiam reprobantes; & idem contra Fanum, & alios nominatim eos reprobans tener Aluar. Vaez de iur. emphyt. quaest. 4. num. 7. Et ego nouiter pondero pro hac nostra sententia eosdem Fanum, Rebus. & Gigant. non enim dicunt, neque resoluunt, quod fauore alimentorum ex conceptione de fundo, vel ex fundo, non inducatur hypotheca, neque negant, fauore, atque privilegio dotis eam induci, sed rigurose tenent, quod nulla sit specialitas in alimentis, ut quia ex quacunque conceptione de fundo, vel ex fundo, etiam non alimentorum causa facta, inducatur hypotheca. In quo certè lapsi fuerunt, & contra text. expressum loquuntur in l. fin. §. fin. ff. de contrahend. empt. de cuius intellectu infra latè agendum erit. Sed quamuis verum sit, quod Fanus, Gigas, & Rebus. generaliter deducant hypothecam ex conceptione de fundo, vel ex fundo, & inde possit inferri, quod etiam fatentur inducendam esse fauore alimentorum, si quidem alimenta non debent esse peioris conditionis; tamen in ratione, quam ipsi tradunt, videntur hoc impugnare; dicunt enim, quod tunc hypotheca non datur pro alimentis, & consequenter probant, quod si ex conceptione de fundo, vel ex fundo datur, non ideo est, quod alimenta in ea conceptione dentur, sed solum ex natura ipsius conceptionis verborum quam existimant, seclusa specialitate, privilegio, atque fauore alimentorum, inducere hypothecam, & designationem pensionis annuae: unde liberare non possunt, quo minus reprobentur: quia in utroque casu falluntur, cum hypotheca ex causa alimentorum detur, ut supra dicti patres tenuerunt, & ex sola conce-

ptione de fundo, vel ex fundo non formetur, ut infra latè dicendum erit.

3 Et hinc videmus, quod ipse Gigas de pensionibus. quaest. 51. ex numer. 2. vsque ad finem questionis, & Ioan. Bapt. Garcia Lup. in eod. tract. de pensionibus. quaest. 9. num. 5. vsque ad finem, agunt de reservatione pensionis annuae ex redditibus beneficii, aut mensae capitularis: quo casu post Roman. consil. 338. in casu, existimant, ex sola concessione, vel reservatione de fructibus, vel ex fructibus hypothecam induci, ex eo quod reservatur pensio ad alimenta pensionarii, qua ratione reservationem valere existimant; & sic eos intelligit Aluar. Vaez de iur. emphyt. quaest. 4. num. 6. ad finem: unde in promissione pensionis annuae per verba *De fundo, vel ex fundo* concepta, licet in testamento non fiat, induceretur hypotheca, ex Couar. & alijs supra.

4 Quorum veram sententiam ego nouiter ex eo confirmo, quia si ex sola conceptione de fundo, vel ex fundo hypotheca non inducitur, ut infra dicendum erit circa intellectum d. l. fin. §. fin. ff. de contrahend. empt. tamen quando accedit coniectura, quae fortificat eam, quam ex conceptione de fundo, vel ex fundo aliqui deduxerunt, certum est, quod deducta ex sola conceptione de fundo, vel ex fundo fortificatur, & consequenter quod fauor alimentorum, & simul natura conceptionis verborum inducere poterunt hypothecam, quae aliàs ex sola natura conceptionis, vel ex solo fauore alimentorum non induceretur: ut ita singula, quae non pro sunt, simul collecta iubet ut vulgaria iura probant.

5 Secundus casus principalis consideratur, quando conceptio annuae praestationis de fundo, vel ex fundo facta fuit in testamento, non ex causa alimentorum, sed ex quacunque causa. In qua dubitatione securè dicendum est, quod hypotheca formetur, non tam ex potestate conceptionis de fundo, vel ex fundo, quam ex natura dispositionis testamentariae, & fortius ex utroque simul. Est enim iuris principium, quod ex testamento datur hypotheca, ex l. 1. cum vulgatis. C. communia, de legat. §. 1. instit. de legat. unde hanc sententiam in annua praestatione de fundo, vel ex fundo in testamento facta, etiam non ex causa alimentorum, resoluunt Bart. in l. fundus quem. ff. de ann. legat. & in d. l. codicillis. §. institutis de legat. 2. & in l. lucius de alimentis legatis, & iterum Bart. & Paul. & Ias. in l. cum ij. §. si vni. ff. de transact. & in specie resoluit Petrus Castalion. in l. fin. §. fin. ff. de contrahend. empt. & alij per Valasc. de iur. emphyt. quaest. 4. num. 7. & nominatim. quaest. 32. numer. 2. ubi

ubi idem resoluit, non adiecta distinctione, an pro alimentis, vel aliàs annua praestatio in testamento relinquatur, & post Valasc. comprobatur Ioan. Garf. de expens. cap. 4. num. 32. per totum. Sed contra hunc secundum casum què sic intrepidè probant omnes, facit text. in l. Caius Seuis. 12. ff. de ann. legat. ubi Paul. C. in dispositione testamentaria constituit, quod quamuis Caius Seuis ex praedijs Pócianis praedijs lucianis quid annuatim prestare iusserit ex hac conceptione legati non inducitur hypotheca, neque seruitus realis, sed tantum personalis per tempore vitae legatariae. Qui casus fortissimus contra communem resolutionem supra dictam; cui textui omisissis lectionibus Ioannis, & Rogerij relatis ab Scribentibus ibi, maxime à Bart. respondetur, quod legatum annuum, de quo ibi, praestandum erat ex *Praedijs Pócianis, lucianis praedijs*, ideo neque erat personale, cum ex redditu certae rei praestari deberet, ut probat textus ibi, *Neque in personam*; neque erat reale, cum seruitus realis sit perpetua ut etiam praesupponit text. ibi, *Seruitus constituta non videtur, neque in personam, neque in rem*, sed tantum petitio legati competebat Seiae legatariae, & pro tempore vitae suae à Mauiam praestandum erat, ut constat ibi, *Sed fidei commissi petitionem competisse ei, cui praedia luciana legata sunt*. Unde mirum non est, si morte legatariae finiretur legatum, ut respondit Paul. ibi *Et ideo cum annua legata fuerint, mortua legataria finitur legatum videri*: & sic quamuis ex conceptione de fundo, vel ex fundo in testamento facta formetur hypotheca ex natura testamentariae dispositionis; cum tamen in d. l. Caius Seuis legatum dirigetur ad personam legatariae, ut pro tempore vitae suae ex praedijs praestaretur, nulla habita consideratione ad personam, neque ad rem, sed ad redditus ipsius rei, merito & hypotheca non formatur, & morte legatariae finitur legatum.

6 Tertius casus consideratur, quando annua pensio provenit ex testamento, & simul ex causa alimentorum; quia eo casu ex conceptione de fundo, vel ex fundo, a fortiori formabitur hypotheca: si enim causa alimentorum de per se, & similiter testamentaria dispositio hypothecam inducunt, ut in casibus praecedentibus dictum fuit, notissimum est, quod conceptio de fundo, vel ex fundo in testamento ex causa alimentorum facta duplici ratione, & fortiori vinculo induceret hypothecam. Quam sententiam tenent Couar. Valasc. & Ioan. Garf. supra, atque alij antiquiores, dum in annua praestatione ex testamento, & ex causa alimentorum illam probant, & ego pro hac sen-

tentia pondero text. in l. 2. ff. de aliment. & cibariis. legat. ibi: *Et licet ad fidei commissum bona fuerint devoluta, ex quibus alimenta debeantur praestand, sunt sicut si ad quemlibet successorem transissent* ubi text. ad inducendam hypothecam timor fundatur in fauore alimentorum, & natura dispositionis testamentariae. Pondero etiam text. in l. cum ij. §. si vni. ff. de transact. ibi: *Fundus ad alimenta fuerit relictus, & iterum ibi: Ad alimenta fuerit relictus, & ibi: Si ager in alimenta fuerit obligatus*, qui text. in legato alimentorum loquitur, & hunc tertium casum nominatim probat.

7 Quartus casus, & qui indubium revocari non potest, consideratur, quando cum ea conceptione de fundo, vel ex fundo, adest expressa, vel coniecturata, & praesumpta suppositio, & obligatio fundi, ita quod non dubitetur de assignatione annuae pensionis super eo facta: quo casu certum est, censum reale, & hypothecariam formari, ut post Bartol. & alios probat nominatim Negusant. de pignor. d. 4. membr. num. 164. versic. *Ego puto*, & post alios Couar. in d. c. Raynuntius. numer. 6. per totum, ubi etiam loquitur in assignatione fundi expressa, vel ex suppositione nominatim facta. Quod etiam probat Ioan. Garf. de expens. d. c. 4. num. 30. per totum, & probat hanc sententiam text. expressus in l. lucius. ff. de aliment. & cibariis. legat. ibi: *Obligatos eis ob hanc causam fidei commissi esse fundos meos, illum, & illum, ut ex redditu eorum alimenta supra scripta percipiant volo*, ubi text. loquitur de expressa obligatione, vel suppositione fundi. Probat etiam textus in l. fundus quem. ff. de ann. legat. ibi: *Legatorum nomine, quod in annos singulos reliquit, pignori esse voluit*, ubi verba, *Pignori esse voluit*, & expressam obligationem, & suppositionem praesupponunt.

8 Diceretur etiam expressa suppositio fundi quando conceptio verborum promissionis annuae pensionis, & pactum soluendi formaretur, per illa verba, *Super fundo meo*: quia tunc realis esset obligatio census ex sententia Bartoli in l. codicillis §. institut. per text. ibi: *Super eas fenerari*. ff. de legat. 2. ubi Bart. intelligit idem esse fenerari super fundo, quod eum obligare pro fœnore: & hanc sententiam sequuntur Paul. Castrenf. consil. 333. lib. 1. Cremenfis singulari 45. & latè Boer. decis. 66. incipit, *Breviter*. num. 3. & 4. Hieronym. Gigas in tract. de pensionibus. quaest. 51. num. 1. & statim num. 4. ubi refert text. in cap. nisi essent, de praebend. & melius num. 7. Garcia Lup. in eod. tract. de pensionibus. quaest. 9. fere per totum, & bene Aluar. Vaez de iur. emphyt. q. 32. num. 17. versic. *Dicunt alij*, & melius in d. num.

sic formetur hypotheca, vel in una, seu diuersis orationibus positus, & intellectus ad plurima Iuriconsultorum responsa. n. 8. & 9.

CAPVT. XXV.

E censibus realibus egimus in capiribus præcedentibus, vnde in præfenti de personalibus agendum est; non tamen agemus, an consignatiuus super sola persona censuarij consignetur, quia illud latè suo loco dicendum erit; sed quis sit verè census personalis: & dicendum est, quòd is census personalis formatur, quando quis ex aliqua causa pensionem annuam vniformem soluere promittit, & ad eius solutionem personaliter se obligauit, ita quòd census à sola persona promittentis deriuetur, ac pendeat, stans de per se, non relatus ad aliquam rem, sed longè distans à reali obligatione. Quo casu formatur census verè, & propriè personalis, & ex ea promissione producit obligatio personalis ad dandum & soluendum, vt resoluuit in effectu Molina de contract. d. disput. 383. statim post principium, dicens, quòd in eo casu solū correspondet duplex partiale correlatiuum, res scilicet, quæ debetur, pensio nempe annua, & obligatio personalis ad soluendum. Quæ resolutio, atque cognitio census realis, & personalis, vltra Molin. & alios quos legem, euidenter probatur ex natura vtriusque actionis, tam realis, quàm personalis: est enim obligatio personalis ea, quæ nunquam egreditur à persona obligati. l. actionum genera in princip. ff. de act. & obligat. gloss. in §. omniū, verb. in rem, instit. de actionib. l. 1. §. si hæres percepto, vbi omnes. ff. ad Trebel. l. penult. de actionib. & obligat. & illud deducitur clariùs ex natura realis obligationis, quæ opponitur personali, & nullam habet personam obligatam, sed competit ratione iuris, quòd quis habet in re, puta ratione directi dominij, vt in l. in rem. ff. de rei vendicat. vel ratione utilis tantum. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager vectigalis, vel emphyteoticalis petatur, vel propter ius seruitutis, vt in §. aquæ, instit. de actionib. vel propter ius pignoris & hypothecæ, quòd quis habet in re. §. item Seruiana. instit. de action. vnde dixerunt plures, quòd qui tenetur actione reali, non dicitur obligatus. §. omnium, instit. de actionib. ibi; *Nullo iure obligatus est*: ergo ex natura actionis personalis & realis deducitur quæ sit obligatio personalis, vel realis, & qui contractus personalis, vel realis sit.

2 Quod eleganter dixit vtrumque comprehendens

dum. 17. ad med. versic. *secus si pactum est receptum*, vbi plurimos huius opinionis leuantes refert, quamuis fateatur, quòd Fulgositus Costalio. & alij contrarium tenuerunt, ex eo quòd verbum *De*, aliquando ponitur pro *super*, & quia in verbis nudis differentia non est constituenda. Quorum sententia meritò impugnat ea ratione, quòd frequenter receptū est, vt suppositio expressa fundi fiat per verbum, *super*, & non per verba, *ex fundo, vel de fundo*, nisi accedant cum ea conceptione coniuncturæ suprà relatæ.

9 Quintus casus consideratur, quando annua pensio non ex testamento, neque ex causa alimentorum promittitur, neque expresse, & nominatim super fundo consignatur, sed simpliciter, vel ex alia causa, *ex fundo, vel de fundo* promittitur, cum ea tamen adiectione, vt perpetuo soluenda sit, ita quòd in ea conceptione nihil consideretur præter verba, *De fundo, vel ex fundo, & perpetuas*. In quo casu dixerunt plures, quod inducitur hypotheca fundi, & census realis est, per text. in l. hætenus. ff. de usufructu, & notant Hostienses in summa tit. de locato. §. quæ actio. versic. antepen. & vltim. & Ioan. Faber. in §. item Seruiana col. fin. instituit. de 3ct. & post Guid. Pap. in q. 432. ad fin. & Corn. consil. 296. vol. 1. resoluuit Negus. in tract. de pignori. 2. p. 4. membro. nu. 164. versic. *Et prædicta tantò fortius procederent*, intelligentes hoc modo, & cum ea distinctione text. in d. l. fin. §. fin. de contrahend. empt. dicentes, quòd ibi non inducitur hypotheca, quia pensio fuit temporalis.

10 Quod ex eo confirmatur, quia in decimis, seu aniuersarijs perpetuis fauore animarum, & ex natura perpetuitatis ex promissione, atque consignatione similiter inducitur hypotheca, ex Guid. Papa decis. 576. *Actio personalis*, Gigas de pensionibus quæst. 44. nume. 1. vbi ad id refert text. in cap. quanto de vltis in fin. & Hostienses in loco suprà citato, & alij, quos refert Aluar. Vaz de iur. emphyt. q. 32 num. 20. Sed hic intellectus ad d. §. fin. & resolutio vera non videtur, si intelligatur simpliciter: quia d. §. fin. non distinguit inter temporalem, & perpetuam promissionem, imò magis præsupponit fuisse perpetuam, cum prædictis alienis, quæ perpetuò manent ex prædictis etiam perpetuis promittatur, iuxta notat per gloss. Bartol. Lancelot. in l. Caius. ff. de annuis legat. idè is intellectus reprobatur à Boer. decis. 66. num. 3. & 4. & à Valasc. dict. quæst. 32. numer. 17. versic. *Sunt igitur alij*, in fine; & ego considero, quòd supra dicti Scribentes, qui ex perpetua annua præstatione inducunt hypothecam, non loquuntur, quòd

annua pensio promittitur *De fundo, vel ex fundo*, sed quòd consignatur superfundo, vt constat ex Negus. in d. num. 164. versic. *Et prædicta*, qui postquam in versic. præcedenti locutus fuit de speciali assignatione super fundo, subdit; *Et prædicta tantò fortius procederent, quando talis annua pensio designata certo fundo esset soluenda in perpetuum*, ergo Doctores ab eo relati, & ipse Negus. aperte loquuntur, quando perpetua pensio designatur expresse super fundo, & consequenter quando promittitur, *De fundo, vel ex fundo*, etiam si perpetua sit, non inducitur hypotheca ex d. §. fin.

11 Sextus casus consideratur, quando verba, *De fundo, vel ex fundo*, posita fuerunt demonstratiue tantum, non taxatiue, vt quia fundus fuit expressus; & demonstratus causa designandæ solutionis duntaxat, non verò subiiciendi eum hypothecæ; & in hoc casu plures notabiles viri dixerunt, hypothecam non formari: si verò verba, *De fundo, vel ex fundo*, non demonstratiue, sed taxatiue adiecta sint, & fundus per modum taxationis designatus, hypotheca, & census realis formetur. Quam distinctionem vnico verbo tradit Couar. in cap. Raynuntius. §. 10. num. 8. versic. *Legi, aut promitto centum ex fundo Semproniano*, quòd sequitur latè & pulchrè Valasc. de iur. emphyt. quæst. 32. num. 17. prope finem, versic. *Dicebam ego olim*, & latè prosequitur Garcia de expens. cap. 4. numer. 33. ad fin. vbi refert Couar. loco suprà citato, & statim id comprobatur num. 34. per totum, & nouissimè in specie census resoluuit Felic. de censib. lib. 2. capit. 5. num. 7. versic. *Ex quo inferri potest*, vbi Felic. respondet ad text. in d. §. fin. vt constabit ex infra dicendis circa intellectum eius text. qui quidem omnes exemplificant eam distinctionem, vt quando in vna, eademque oratione promittitur census, & sit designatio eius, intelligatur taxatiue fundus designatus: si verò in diuersis orationibus conceptio diuidatur, demonstratus tantum, sit, vt si forte dicatur; *Promitto de fundo, vel ex fundo meo decem corbes frumenti*, sit taxatiue: si verò dicatur; *Promitto decem corbis frumenti*, & statim in continenti adijciatur, *De fundo, vel ex fundo meo*, sit dispositio demonstratiua. Ita post Molin. & alios exemplificat Valasc. d. num. 17. ad fin. & Ioan. Garf. in d. cap. 4. num. 34. prope finem; Felician. licet summarie in d. cap. 5. num. 7. & elegantissimè, licet vnico verbo, Couar. in d. §. 10. num. 8. subdens hæc verba; *Secus tamen erit, si promittens, vel legans diuersa oratione utatur in hunc modum; lego, aut promitto censum ex fundo Semproniano; non enim videtur pignus ex hoc consistere*, cuius Couar. autoritas, quæ

vis grauissima sit dum tamen dixit, *vel legans*, fallitur, quia verba: *De fundo, vel ex fundo*, prolata in testamento, aut legato, produciunt hypothecam, vt suprà diximus: dum verò dixit; *Promittens*; receptissima est eius sententia, atque distinctio, contra quam vrgentissimè facit text. in d. l. fin. §. fin. de contrahend. empt. vbi verba, *De fundo, vel ex fundo*, videtur concepta in vna, eademque indiuidua oratione, & nihilominus hypotheca non inducitur, sed personalis actio formatur, vt in cap. sequenti circa eius textus intellectum dicendum erit.

12 Septimus casus, & in quo tota difficultas consistit, figuratur, quando promissio sola *De fundo, vel ex fundo*, non in testamento, neque ex causa alimentorum, sed simpliciter concipitur: in quo casu loquitur text. in l. fin. §. fin. ff. de contrahend. empt. & an in eo formetur census realis, vel personalis, dicendum erit in cap. sequenti.

DE CENSU VERE
personalis, quomodo concipiatur,
& formetur, circa intellectum l.
fin. §. fin. ff. de contrahend.
empt. Caput
XXV.

SUMMARIVM.

Census verè & propriè personalis quomodo formetur, & quis propriè dicatur. n. 1.

Ponderatur doctrina Speculatoris. n. 2.

Census personalis an formetur ex simplici promissione de soluendo quid annuatim de fundo, vel ex fundo, non ex causa alimentorum, neque ex testamento: & intellectus ad text. in l. fin. §. fin. de contrahend. empt. & an promissio transferat in singularem successorem, & inducat hypothecam, vel personalem obligationem, quòd formatur de fundo, atq; ratio decidendi ad d. §. fin. numer. 3. ad finem, & elegantius numer. 4.

Reprobatur intellectus Acurfij, & aliorum. numer. 5.

Reprobatur intellectus distinguendum inter præstationem perpetuam & temporalem, numero 6.

Reprobatur intellectus explicantium verba, *De fundo, vel ex fundo*. n. 7.

Fundus quando videatur taxatiue designatus, vt

hendiens Speculat. in tit. de emptione & venditione. §. i. verfic. *sed pone* dicens, *Quod obligatio personalis & servitus differunt; quia personalis obligatio sequitur personam, servitus vero rem.* Cuius Speculatoris sententiam confirmat in effectus Bald. in rubr. C. de usufructu, verfic. *sed infra*, & in l. 2. numer. 14. C. de servit. & aqua. Roman. consil. 311. verfic. *Quare ad tertium*: quæ differentia maiori quidem ratione in censu procedit, cuius contractus apertissime cognoscitur an sit personalis, vel realis, cum personalis à sola persona promittentis pendeat, & realis super re ipsa immobili & fructifera consignandus sit, ut supra diximus, & infra latius dicendum erit. Vnde eum esse verè censum personalem, quæ à persona sola promittentis pendet, & proficiscitur absq; vlla relatione ad rem, probant Ancharran. in cap. peruenit de censib. Roman. consil. 311. verfic. *Quare ad tertium*. Denique is census personalis exemplificatur, quando ab aliquo promittitur certa pensio annuatim soluenda, non habita consideratione ad rem vllam, sed simpliciter facta promissione soluendi: is enim diceretur census verè personalis distans à reali obligatione: ex ea census cognitione ad plurimum notatu digna inferitur. Et primò, an ex sola, & simplici promissione de fundo, vel ex fundo non facta in testamento, neque ex causa alimentorum formetur hypotheca, & census realis, vel personalis. Quæ quidem facti species, in qua tota difficultas consistit, nominatim designatur, & expressè concipitur in l. fin. ff. de contrahend. empt. his verbis: *Lucius Titius promisit de fundo suo censum milia modiorum frumenti annua præstari*, in quo textu neq; adest causa testamenti, neque fauor alimentorum, sed sola & nuda promissio de fundo: unde restat videre an detur in eo text. hypothecaria, vel personalis tantum, ut inde inferatur, quando annua præstatio de fundo, vel ex fundo absque consideratione testamenti, vel fauore alimentorum, sit realis, vel personalis. Et in hac dubitatione, quæ clavis est totius materię census personalis, verissima resolutio est, quòd ex sola promissione *De fundo, vel ex fundo*, census realis non formetur, sed merè personalis contrahatur. Quod apertissime probatur ex Sceuola in d. §. fin. vbi videmus, quòd Lucius Titius promisit de fundo suo decem milia modiorum frumenti annua præstare prædijs Caii Sei, & postea vendidit fundum: & cum dubitaretur, an emptor Caius Seio ad præstationem frumenti esset obnoxius, securè Sceuola respondit, emptorem Caium Seio obligatum non esse: quod ab eo responderi non posset, si ex conceptione formaretur hy-

pothecaria, cum necessario emptorem sequeretur; & idè non possent verificari verba illa: *obligatum non esse*, ut quia non licet non personaliter, ex hypothecaria tamen obligatus maneret, ut acutè probat Fulgos. in d. §. fin. Vnde textum illum in obligatione personali intellexerunt Curt. Iun. & alij moderniores ibidem, & melius Anton. de Padilla in l. in provinciali num. 23. C. de servit. & aqua, & bene Aluar. Vaz de iur. emphyt. quæst. 32. num. 17. per totum, vbi reliquos intellectus elegantissime reprobatur, & elegantius in specie annuæ præstationis censualis id comprobat ipse Aluar. Vaz d. tract. de iure emphyt. quæst. 1. num. 16. per totum, dicens, quòd ex contractu annui redditus promissi *De fundo, vel ex fundo*, ut in casu d. §. fin. nascitur obligatio sola personalis, non realis, & emphyteutica. Quod ex glossa Oddofredi, Alber. & Bald. comprobatur Anton. Gom. in 2. tom. var. cap. 15. num. 21. ad med. dicens, quòd etiam quando obligatio personalis est respectiva ad rem, ut in casu d. §. fin. non sequitur fundi possessorem. Quorum sententia iubatur ex alia deducenda ex l. pro parte. ff. de servit. qua constituitur, quòd si debitor, qui promisit servitutem postea vendat, & alienet fundum, super qua constituta fuit illa promissio, non transiret in singularem successorem, ut is singularis successor non teneatur ex promissione sui prædecessoris constituitur servitutem. Quod etiam deducitur ex l. penult. §. si placet. ff. de servit. ex l. si sub vna. §. fin. cod. tit. de quo per Cepolam in tract. de servit. libr. 1. cap. 38. col. fin. & latius per Anton. Gam. 2. tom. variar. d. ca. 15. num. 21. per totum: & hanc sententiam tenet Guid. Pap. decis. Delphinatus 576. quem referens sequitur Decius consil. 310. Hieronymus Gigas in tract. de pension. quæst. 44. num. 10. cum alijs, & quæst. 51. num. 2. cum alijs. Garcia Lup. in eodem tractatu de pensionib. quæst. 9. ex num. 5. cum alijs, vbi referens alios, conclusa causa alimentorum & testamenti resolutione, quòd in simili conceptione annuæ præstationis non inducitur hypotheca, sed actio personalis tantum, intelligentes sic textum in d. §. fin. Idem etiam resoluit Fanus de pignorib. 2. p. 4. memb. num. 164. verfic. 23. cum duobus sequentibus versiculis, qui licet vulgariter referatur ad probandum, quòd in omni annua præstatione hypotheca nascitur, illud tamen demum probat, quando sit consignatio, & suppositi fundi expressa, vel quando sit per verbum *super fundo*, ut supra diximus, non verò quando promissio concipitur per verbum *De fundo*, sicut in d. §. fin. quia eo casu potius præsupponit contrarium, ut ex eius

eius contextura constat. Similiter Covar. in d. §. 10. num. 8. expressè resoluit, quòd quando promitto centum ex fundo Semproniano, non videtur pignus constitutum, licet fundus ad solutionem fuerit designatus, & dicit, quòd Bart. in l. Lucius. ff. de aliment. & cibis. legat. loquitur in alimentis hoc restringens ad alimenta. Iterum Aluar. Vaz de iur. emphyt. quæst. 32. num. 7. per totum hoc resoluit, respondens multipliciter ad text. in d. §. fin. præsupponens semper, quòd loquitur in actione personali, & latè Ioan. Garf. de expens. & meliorat. cap. 4. num. 30. cum pluribus alijs hoc ipsum tenet, & præsupponit, respondens ad d. §. fin. & idem tenent Gigas de pensionib. quæst. 51. per totam, Garcia Lup. in eod. tract. quæst. 9. per totam, vbi agunt de suppositione fundi expressa, vel per verbum, *super fundo* facta, intelligentes d. §. fin. in personali actione. Id ipsum resoluit Felician. de censib. lib. 2. c. 5. n. 7. per totum, vbi respondet ad d. §. fin. ut infra dicam. Ex quibus iam constat, hanc esse verissimam resolutionem, & textum in d. §. fin. loqui in actione personali.

4 Poterat quis novè & ingeniosè obijcere contra hanc verissimam resolutionem & intellectum ad d. §. fin. quòd si admittatur, videtur deficere rationem dubitandi ad eum text. ut quia dubitari non poterat, quòd personalis obligatio non sequatur fundi possessorem, & ita ne deficiat ratio dubitandi, ad eum text. dici potest, quòd loquatur in hypothecaria. Cui obiectioni ingeniosè respondetur, quòd verba textus ibi: *Quo iure, quaque conditione ea prædia Lucij Titij hodie sunt, ita veniunt, itaque habebuntur*, dederunt eidem Sceuolæ rationem dubitandi etiam in actione personali; quia cum Sceuola præsupponat, quòd in venditione fundi à Titio facta addita fuerunt verba illa, *Quo iure, quaque conditione*, ut ipse Sceuola præsupponit ibi, *Additis his verbis*, dubitari non immeritò poterat, an obligatio personalis virtute eorum verborum sequeretur emptorem fundi, cum nominatim Titius fundum vendidisset eo iure, atque conditione, cum quæ ipse habebat, & ita non deficit Sceuolæ ratio dubitandi. Ex qua verissima resolutione inferitur ad plurima notatidigna. Et primò ad reprobationem Acurfij, & aliorum in d. §. fin. dicentium, quòd ibi Sceuola tantum negavit, personalem obligationem transire in emptorem, de quo fuit interrogatus, ut præsupponit textus ibi, *Quæritur an emptor*, & statim ibi: *Respondi emptorem*, & iterum ibi, *Obligatum non esse*, non tamen negasse hypothecariam obligationem fundi. Quem intellectum sequitur modernus Paris-

iensis in consuetud. Paris. §. 32. gloss. 2. & addit dicit probabiliorè & receptionem Felic. de censib. lib. 2. c. 5. n. 7. ad finem, confirmans eum, ex eo quòd responsa Iuriconsultorum debent restringi ad interrogationem, ex l. Celsus autem. ff. quibus ex caus. in possess. eat. & quòd idè cum à Consulto quaereretur de personali actione, de eadem personali responsio est intelligenda. Sed hæc interpretatio non solum vera non est, & diuinatoria, sed contra mentem illius textus, ut aduertit ibi Salicetus; non enim est intelligendum, neq; credendum, Sceuolam respondisse, quòd singularis successor fundi non teneretur, si fundus hypothecæ subiectus erat, cum realis obligatio sequatur singularem successorem. l. si conuenerit. §. si fundus. ff. de pignorat. action. l. debitorem. C. de pignorib. ut ibi aduertit Fulgos. Neq; Sceuola fuit interrogatus an emptor obligatione personali teneretur, cum esset frustratoria interrogatio, sed an hypothecaria coueniri posset, ut quia dubitaretur, an hypothecaria formata fuisset. Et huic dubitationi respondit Sceuola, *Emptorem obligatum non esse*, neq; personalis; neq; reali obligatione, personali quia emptor erat, & tertius successor fundi, hypothecaria; quia ex ea conceptione de fundo non fuit formata: idè hunc intellectum Acurfij reprobatur Aluar. Vaz de iur. emphyt. in d. quæst. 32. n. 17. & reprobatur ex omnibus supra dictis. Est q; mirandū, quòd Felic. in d. n. 7. ad finem dixerit in d. §. fin. hypothecaria formari, cum in eod. n. 7. firmiter resoluat, quòd ex conceptione de fundo non nascitur hypothecaria, nisi quando fundus taxatiue in vna, eadèq; oratione cum promissione designatus est, & in d. §. fin. non taxatiue, sed demonstratiue fundus designetur, ut infra dicendum erit.

6 Reprobatur etiam intellectus dicentium in d. §. fin. promissionem tantum fuisse facta de constituendo illos redditus, & idè fundum non affecisse, ex Bart. Bald. & Imola in l. codicillis. §. instituta de legat. 2. quia verba textus id aperte reprobant, cum non inducant promissionem de constituendo, sed veram constitutionem de præsentis, dum Sceuola dicit, *Promisse, & statim, Præstare*: & ita eum intellectum, quamuis alia ratione, reprobatur Valasc. in d. quæst. 32. num. 17. non enim in d. §. fuit facta promissio de constituendo redditus *super fundo*, sed de præstando pensionem annuam de fundo; quia si de constitutione, *super fundo*, ageretur, cum verba, *super fundo*, inducant hypothecam, ut supra diximus, & probatur Valasc. d. num. 17. verfic. *Dicunt alij*; ad finem, magis affectus esset fundus, etiam si verba, *super fundo*, futuram suppositionem respicerent, & sal-

& saltem venditor fundi ad supponendū fundum teneretur, vel ad alium subregādum, aut interesse præstandum; sed quia ibi non loquitur Scevola per verbum, *Super fundo*, quod hypothecam inducit, sed per verbum, *De fundo*, quod nullam producit; neq; intellectus procedit, neq; sustineri potest.

- 7 Reprobatur etiam alius intellectus ad text. in d. §. fin. distinguendum, an præstatio sit perpetua, & inducatur hypotheca, an verò sit temporalis, & non inducatur; de quo supra diximus in capite præcedenti, ut is intellectus nullo modo procedat; quia præterquam quod Scribentes, qui eum tradiderunt, loquuntur, quando promissio concipitur per verbum, *Super fundo*, ut ibi diximus, & non bene adaptatur ad conceptionem, *De fundo*, de qua agitur in dict. §. fin. non tamen fundantur in sola perpetuitate promissionis, neque constat, an in dict. §. fin. promissio fuerit perpetua, vel temporalis, ut aduertit reprobando eum intellectum Aluar Vaez in dict. numer. 17. versic. *Sunt igitur alij*. Reijcitur etiam intellectus dicentium, quod in dict. §. fin. non formatur hypotheca, quia promissio fuit concepta per verba, *De fundo*, vel *ex fundo*, quasi huiusmodi verba non realem, sed personalem tantum obligationem inducant; neque taxationem, sed demonstrationem fundi importent. Quem intellectum tradunt plures, quos refert & sequitur Aluar Vaez in dict. numer. 17. versic. *Alij igitur non pauci dicunt*, & quamvis verbum, *De fundo*, aliquando significetur, *Super fundo*, ut in l. 3. C. si à non competente iudice, & inde plures notabiles viri confundant dictiones illas, *De fundo*, & *Super fundo*, ut aduertit Valasc. in dict. versic. *Alij igitur*, per totum, maxime ad finem, longè verior resolutio est, distinctam esse eorum verborum significationem, ut verbum, *Super fundo*, significet consignationem, & suppositionem fundi expressam, & verbum, *De fundo*, demonstrationem eius tantum. Sed quamvis hoc verum sit, ut differant prædictæ conceptiones verborum, & conceptio *De fundo*, sola non inducat hypothecam, ut certum est, & supra dicti omnes aduertunt; non tamen ex ea communi resolutione responderetur bene ad eum text. quia esset respondere cum ipsius decisione absque decisionis ratione; idè licet in se verus sit, ut latè supra probauimus, ratione tamen caret, quia eam neque Doctores referunt, neque considerant. Vnde omnis supradictis omnibus intellectibus, tenenda formiter est distinctio de conceptione taxatiua, vel demonstratiua fundi in vna, vel

diuersis orationibus facta, ut taxatiua inducant hypothecam in vna oratione facta; demonstratiua verò in diuersis nullam producant, ut resoluimus supra in cap. præcedenti. Neque aduersus hanc verissimam resolutionem, ut ibi aduertimus, obstat dict. §. fin. dum in vna, eademque oratione taxatiue videtur fundus designatus, ut sic inferatur, hypothecam debere formari; quia certum est, in eo textu duplices fuisse orationes; in promissione, *De fundo*, ut constat ibi, *Titius promisit de fundo suo*, ex quibus verbis concipitur vnica oratio; & statim ibi: *Centum miliarium modiorum frumenti annua præstare prædicti Cai Sai*, aliam integram orationem Scevola formauit: ergo demonstratiue adiecta fuerunt verba, *De fundo*, & non taxatiue, atq; consequenter distinctio de taxatiua & demonstratiua verissima est.

- 9 Ex qua verissima resolutione inferri potest ad intellectum plurimorum iurium, & nominatim ad responsum Vlpiani in l. quidam de testamento. ff. delegat. 1. ibi: *Respondi verò similis esse patrem familias demonstrare potius heredibus voluisse, unde aureos quadringentos sine incommodo rei familiaris contrahere possint, quam conditionem fideicommissi iniicere*: vbi Vlpianus designationem, unde legatum soluatur; in diuersa oratione factam non inducere taxatiuam conditionem, sed demonstrationem probat. Idem inferitur ad text. in l. si sic. §. 1. de legat. 1. & ad l. ex his verbis. ff. quando dies legati cedat, & ad l. Paulus Calimacus. §. Iulius. ff. de legat. 3. ad aliaque quam plurima Iurisperitorum responsa, quæ refert Ioann. Garf. de expens. & meliorat. cap. 4. numer. 34. cum alijs, quæ apertissime intelliguntur ex ea distinctione, vel demonstratiue concepta fuerit promissio de soluendo ex fundo, & an in vna, vel diuersis orationibus profertur. Similiter etiam ex intellectu, quem supra tradidimus ad text. in dict. §. fin. inferitur ad plurima notatu digna, quæ tradit Aluar Vaez Lusitan. de iur. emphyt. quæst. 32. per totam, maxime ex numer. 17. vsque ad numer. 26. per totum, vbi tam circa intellectum, quam materiam dict. §. fin. plurima conducibilia adducit; unde ad petitorium, & possessorium, an competat in his annuis præstationibus personalibus transiamus.

AN

AN POSSESSORIUM, vel petitorium formale detur in censibus personalibus, quorum in capitibus præcedentibus meminimus circa intellectum cap. querellam de elect. c. fin. de in integrum restit. utilis disceptatio. Caput XXVI.

SUMMARIVM.

- Petitorium formale an detur in annuis præstationibus personalibus, vel tantum competat actio personalis ad dandum, restit. discutitur. Petitorium formale quid sit, & intellectus ad liquidum petitorio ff. de rei vendicat. & quod requirantur duo extrema habilia, dominium agentis, & possessio rei conuenti, num. 1. ad finem. nu. 1.*
Petitorium formale, licet secundum aliquorum opinionem dicatur, quando agitur ad usum, vel usum fructum, verius tamen est eo casu non dari, cum deficiat substantia petitorij, ius nempe reale, licet possit censuarius condemnari ad dandum. n. 2.
Possessorium formale an detur in annuis præstationibus personalibus, vel tantum actio personalis ad soluendum. n. 3. & latius traditur veritas. n. 9.
Annua præstatio personalis an præscribatur, & consequenter an præsideatur, & intellectus ad l. cum de in rem verso ff. de usur. n. 4. & satisfactio obliationis. n. 13.
Debitor hereditarius, veluti iuris possessor, conuenitur hereditatis petitione, & intellectus ad l. neq; vllam. §. fin. ff. de petis. hereditatis, n. 1. & melius. n. 14.
Possessorium formale an detur pro libertate possidendi ius percipiendi pensionem annuam, & intellectus ad text. in cap. fin. de restit. spoliator. n. 6. & melius. n. 15.
Intellectus ad text. in cap. sicut de re indicata, & an ibi detur possessorium formale, vel restitutio status. n. 7. & n. 16.
Intellectus ad text. in cap. querellam de electione, & an intelligatur in possessorio formali, vel in restitutione status, num. 8. & num. 17. & nouus intellectus ad eum textum. numer. 18.
Possessorium formale, licet non detur in annuis præstationibus personalibus, datur tamen status, ad quæ sit restitutio, & quis dicatur is status,

Intellectus ad cap. si Episcopus. 3. q. 2. cap. si diligenti de foro competenti, n. 10. & 11.
Restitutio status datur, quando annua pensio personalis, qua annuatim soluitur, est causata, ex causa nempe legitima, debita, & præstita, & intelligitur communis sententia Doctorum. numer. 12.

CAPV T. XXVI.

N capitibus præcedentibus egimus de censibus personalibus, annuis nempe præstationibus, quæ à persona personæ debentur, in quibus sepe contingit dubitari, an detur petitorium & possessorium formale, vel tantum actio personalis ad dandum. Quam dubitationem vidi semel cōtrouersam in Regia Pinciana Chancellaria, in qua duo casus principales considerantur.

Primus in petitorio formali; secundus in possessorio. In petitorio dixerunt plures notabiles viri, quod in his præstationibus annuis personalibus non detur petitorium formale, sed tantum concedatur contra promittentem pensionem annuam actio nuda personalis ad dandum. Ita resoluunt Cyn. in l. si certis annis circa fin. C. de pactis, Bald. in l. 1. in principio. C. de fideicommissis. dicens, quod in personalibus obligationibus non insurgit petitorium, quia solum agitur ad dandum. Idem tenet Angelus in l. regulariter. ff. de petis. hereditatis, dicens, quod contra personaliter obligatum dari non potest petitorium formale; & ante eos idem scripsit Ioan. Fauser in §. præiudiciales. n. 37. instit. de act. & elegat. Tirac. de retract. Lignag. §. 1. gloss. 6. num. 11. Cæs. Contard. in repetitione. l. vnica. C. si de momentanea possessione. q. 13. Quorum sententiam ex eo cōfirmari existimo, quia petitorij, & ipsius contractus censualis personalis natura id suadet; dicitur enim petitorium, cum de rei proprietate est quæstio. l. is qui destinauerat. ff. de rei vendicat. notandus text. in l. qui petitorio. vbi gloss. eod. tit. de rei vendicat. vbi Acurf. exponit verba text. ibi: *Quod qui petitorio iudicio vritur*, ut intelligatur de actione in rem, ex quo denotat non cōpetere petitorium, nisi pro actione in re; quia in petitorio competit in re actio. l. actio in personam. ff. de act. & obligat. l. pecuniæ verbū. §. actionis de verb. signific. notat gloss. in l. 1. verb. vendicante. C. vbi in rem actio, & docent Doctores in l. naturaliter. §. nihil commune, maxime Ripa n. 10. & n. 197. de acquir. d. posses. Rubens n. 3. Fernandez in l. p. n. 32. Corraf. in prelijs. n. 41. Rebus. in cōmetarijs ad Regias cōstitutiones

tom. 2. art. 7. gloss. 1. num. 2. & 3. ex quo cum in censu personali agatur personali actione, non possunt in eo proprie accipi verba, *Rem peto*. l. non solum. §. si mihi de usufructibus. l. 3. §. item queri, de rebus eorum, qui sub tutela, & post Cyn. in l. 1. C. communia vtriusque, aduertit Hormanot. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 2. ff. de acquir. posse. Cum igitur in censu personali non agatur ad rem, sed contra personam, neque verba, *Rem peto*, in eo censu admitti possint: ergo petitio non admittitur, neque contra soluentem pensionem datur, sed sola personalis actio ad dandum conceditur. Rursus petitio requirit duo extrema habilia, dominiū nempe agentis, & possessionem, vel quasi, rei conuenti, ut deducitur ex l. vnica. C. de alienat. iudicij. l. in re actio in principio. l. qui petitorio cum l. si autem. ff. de rei vendicat. ergo in actionibus personalibus, quæ ex annuis prestationibus nascuntur, non datur.

2 Et quamuis aliqui sentiant contrarium, existimantes petitio formale dici, quando agitur ad vsum, vel vsum fructum, cum agens ad iura incorporalia censeatur dominus, Alexand. in d. §. nihil commune. num. 4. Maranta de ordine iudiciorum dist. 7. num. 1. & consequenter dari petitio præsupponant, in eisdem iuribus incorporalibus; certissimum tamen est, petitio formale non dari, cum deficiat substantia petitorij, scilicet ius reale, seu mixtum; posse tamen censuarium cōdemnari ad dandum; quia sicut in actione reali agitur, & concluditur ad declarationem iuris realis. l. ex diverso. ff. de rei vendicat. cum vulgatis; sic in personali potest agi, & concludi ad declarationem iuris personalis, scilicet ut à iudice declaretur, quem debitorem esse certæ pensionis annuæ personalis, ex l. si tamen. §. si arbit. ff. de arbitris. l. si prætor in princip. ff. de iudicij, notant Doctores in prædictis locis, & aduertunt Cynus in l. si certis annis col. fin. C. de pactis, Ioan. Andr. in additionib. ad Specular. tit. de usufructu. §. viso sed qualiter, Aretin. in principio, institut. de interdictis, & in hunc modum sunt intelligendi dicentes possedari petitorij in his prestationibus personalibus annuis, ut loquantur non de formali petitorio, sed de actione contra personam censuarij ad soluendam annuam pensionem in iudicium deducta.

3 Secundò ex omnibus supradictis infertur ad cognitionem alterius, etiam difficilis dubitationis, cuius sepius canonum & legum professores ad inuicem se impugnantes meminerunt, scilicet an in his prestationibus annuis personalibus detur possessorium formale, vel

actio tantum personalis ad soluendum, & iuris canonici interpretes competere remedia possessoria probant, ut constat ex Innocent. Abb. antiq. Henric. Anton. & alijs in cap. querellam de electione, Afflict. decis. 395. Gigas de pensionib. q. 48. n. 1. Aym. Gabr. cons. 140 n. 2. & alijs pluribus per decis. Pedemont. 99. n. 47. vsq; ad 49. Bornin. Caualean. decis. 28. in addit. n. 13. & 14. & alijs per Menoch. de recuper. remed. 1. n. 87. & hanc canonistarum sententiam prosequitur nouissimè Felic. in tract. de censib. lib. 3. c. 1. n. 8. & 9. vbi referens Felin. Dominic. Galeaul. Rebus. & alios, deniq; num. 9. in fine resoluit, traditionem canonistarum verissimam esse, & eam ab impugnationibus legistarum ipsam liberalisse: sed quia ea sententia sic absolute, & genericè sumpta nunquam mihi vera visa fuit, eius fundamenta, quibus supradicti vtuntur, referam, & ratione evidentissima impugnabo, ut ita nihil obstantibus contraria verior existat.

4 Primò sic argumentantur. Annuam præstatio personalis præscribitur in futurum contra soluentem. l. cum de in rem verso. ff. de vsuris: ergo possidetur, vel quasi, cum absq; possessione, vel quasi præscriptio non competat. l. sine possessione. ff. de usufructu. reg. sine possessione de reg. iur. in 6. & consequenter si actio personalis ad soluendum præscribitur, & possidetur: ergo possessorij formale pro ea dabitur. Ita argumetur Ioan. de Lignano in quodam consilio relato inter consilia Bald. 425. ib. 3. quod argumentum impugnat, & statim confirmat, atq; iterum impugnat, & deniq; confirmat Felician. in d. n. 8. vers. Quintò annua præstatio sol. 202.

5 Secundò argumentatur Felician. & confirmat canonistarum sententiam ex text. in l. neque vllam. §. fin. ff. de petit. hæredit. vbi debitor hæreditarius, veluti iuris possessor conuenitur hæreditatis petitione, ex l. regulariter. ff. eodem, vbi iuris, & rerum incorporalium possessor conuenitur hæreditatis petitione, inferens, quod si apud debitorem requiritur possessio iuris, propter quam ad aliquid dandum, vel præstandum astringitur, necessarium dicendum est, quod possessorio conueniri potest. Ita Felic. d. n. 8. vers. Tertiò facit text.

6 Tertiò ponderant pro hac sententia text. in cap. fin. de restit. spoliator. vbi quis possessorio conuenitur pro libertate possidendi ius exigendi pensionem: quem text. ponderat Felician. supra n. 8. vers. Potest extendi, text. in cap. vlt.

7 Quartò argumentantur de text. in cap. si cut de re iudicata, dicentes, quod ibi pensio

quinq; modiorum frumenti petebatur remedio possessorio, ponderantes verba text. ibi: *Super quinque frumenti modijs verrebatur, qui dicebantur ipsi Henrico per annos singulos soluendi*, ut considerat Felician. supra n. 8. vers. Proqua sententia in primis.

8 Quintò demum ponderant text. in cap. querellam de electione, vbi similiter præsupponunt, quod pro pensione sexdecim denariorum annuatim soluenda possessorium in iudicium fuit deductum. Quem text. ponderauit post alios Felician. supra n. 8. vers. Secundò facit text. & cum his fundamentis resident tenentes canonistarum sententiam.

9 Sed tamen his omnibus fundamentis nihil obstantibus, legistarum sententiam, quæ longe verior, & receptior est, tenuerunt Cyn. in l. sciendum. §. qui satis dare cogantur, Ioan. Faber in §. præiudiciales num. 1. 37. instit. de actionib. Ioannes de Platea in §. retinenda. numer. 48. institut. de interdict. Alexand. consil. 94. num. 1. vol. 1. Guid. Pap. decis. 552. Bertrand. consil. 38. num. 3. lib. 1. & consil. 120. eod. lib. Ripa in l. 2. ff. quorum bonorum, Tirraquel. de retract. Lignag. §. 1. gloss. 6. numer. 11. & 12. & his non relatis post Bartol. Bald. & alios antiquiores, & post Menoch. & alios moderniores hoc ipsum confirmat Felician. in d. lib. 3. cap. 1. numer. 8. vers. Contra vidè, licet contrariam opinionem sequatur. Qui quidem omnes ex eo verissimum id existimant, quia cum possessorium & petitorium sint correlatiua, ut notissimum est, & in annuis prestationibus personalibus petitorium formale non datur, ut supra diximus, neq; possessorium dandum est. Quo argumento vsi fuerunt omnes huius opinionis sequaces, & nominatim Menoch. de recuperat. remed. 1. n. 87. vers. Nullum autem possessorium, quod argumentum male quidè impugnavit Felician. in d. num. 8. vers. Secundò petitoriam, vbi si recte Felicianus consideretur, potius contrariū teneret; dicit enim cum Angelo in l. si certis annis. C. de pactis, quod in prestationibus merè personalibus est dabile petitorium, quia quemadmodum in actione reali agitur ad declarationem iuris realis, ita in personali potest agi, ut quis debitor declaretur: ergo manifestè præsupponit Felician. quod in actionibus annuis personalibus non datur petitorium formale, sed actio personalis contra debitorem, ut debitor declaretur: dari enim actionem personalem contra debitorem, non est dari petitorium formale, sed solam actionem: ergo neque datur petitorium, neque Felician. id negat, sed potius nostram sententiam, quam supra in petitorio tradidimus, confir-

mat: & consequenter si petitorium non datur, dari non potest possessorium, ut argumentatur Menoch. & alij supra, Cæsar Contard. in l. vnica. C. si de momentanea possessione. Considerant etiam legistæ præ hac sententiâ text. in l. 2. ff. quorum bonorum, vbi aduersus debitorem personaliter obligatum possessorium non datur. Neque ad d. l. 2. respondet bene Felician. in d. numer. 8. vers. Primò autem, dicens, quod prætor ibi non prouidet, nisi aduersus corporum possessores, & quod ideo aduersus debitores hæreditarios non competit possessorium: quia si Felician. fatetur in d. l. 2. possessorium non dari, nihil interest, quod non detur ex ea ratione; imò nostra sententia in ea potissimum ratione fundatur, quia cum annuæ præstationes sint merè personales, & actiones ad earum exactionem competentes similiter personales sint, possessorium formale competere non potest; & consequenter d. l. 2. euidenter probat nostram sententiam, & satisfactio Feliciani ad eam legem concludens non est. Denique legistarum sententia confirmatur ex natura ipsius census personalis, quia cum in eius creatione, neque progressu nihil reale, neque mixtum interueniat, aut considerari possit, sed totum opus, substantialia, atq; accidentia ipsius contractus personale sit, nullam habens mixturam actionis realis, pro qua possessorij formale competere possit, meritò pro eo censu non datur.

10 Qua sententia firmiter retenta non obstantibus fundamenta in contrarium adducta, ad quorū veram satisfactionem, atque cognitionem veritatis huius dubitationis prænotandum est, quod quamuis verum sit, pro annua prestatione personali non dari formale possessorij, secundum communem opinionem legistarum, datur tamen, & consideratur quidam status possessionis, vel quasi, ad quem, censuario recusante soluere pensionem, iuste petit dominus census restitui, quasi iure percipiendi pensionem annuam spoliatus fuerit, & ab statu exigendi eam eiectus. Ita in effectu resoluit Angelus in l. fin. col. 2. vers. Secus est in iudicio. C. de annali except. & in l. si certis annis col. fin. C. de pactis, dicens, quod quamuis contra negantem soluere pensionem personalem non competit petitorium formale, neq; verum possessorium, competit tamen restitutio status, & utile possessorium, quoad hunc scilicet effectum, ut restituatur in statum pristinum exigendi pensionem annuam. Cuius sententiam, & quasi conciliationem opinionum Legistarum & Canonistarum sequitur Ant. de Butr. Cardin. Abb. & Sicut.

in cap. querellam de electione, Iacob. de sancto Georgio in l. si certis annis. C. de pactis, & habetur in decis. Tolosana 59. & melius post Decium consil. 136. prope finem; & ita fuit decisum in consil. Neapolit. teste Matthæo de Afflicis decis. 395. nu. 5. ad finem, ubi notabiliter loquitur, & post Abbatem resoluit Gigas in tractatu de pensionibus. q. 41. num. 1. Aym. Crauet. consil. 40. n. 1. & eam resolutionem eleganter prosequitur decis. Pedemont. 99. n. 47. vsque ad n. 50. & idem in effectu resoluit Menoch. de recuperation. remed. 1. nu. 87. ad finem. Pro qua sententia facit text. in cap. si Episcopo. 3. q. 2. ibi: *In ante pristinum statum restituere*; & iterum ibi: *Præsul verò cum omni honore statui pristino reddatur*: neque aliter possunt intelligi verba textus in cap. si diligenti. de præscriptione. ibi: *Si insueris in quasi possessione iuris exigendi*: in quibus locis status, ad quem fit restitutio, & quasi possessio equiparantur: & hanc resolutionem nouissimè sequitur Felician. in dicto libr. 3. cap. 1. num. 8. vers. *Sexto nam per sum*, & vers. *Septimo facit*, ubi quamuis supra dictos, neque vllum ex eisdem referat, denique tenet, quod negata solutione census personalis, in continenti creditor dicitur quasi possessione spoliatus, & ad priorem statum esse restituendum. In quo Felicianus, quamuis verum dicat, intelligendo ipsum non de possessorio formali, sed de restitutione status, sibi ipsi aduersatur, dum statim in nu. 9. resoluit, in fine dari formale possessorium: quem ego intelligo secundum ea, quæ antea dixerat, scilicet quod datur quædam restitutio status.

Et secundum hanc receptissimam sententiam intelligenda erunt, quæ supra in contrarium adducta sunt, ut infra dicendum erit; sed ut altius nostram conciliationem repertamus, scilicet ut non detur possessorium formale, sed quædam restitutio status, intelligenda est, quando aliquid præstitum fuit, ut annuatim, vel perpetuo debitum, ut si annua pensio solueretur animo præstandi eam in futurum, ut quia ex aliqua legitima causa (quæ si vera esset, induceret necessitatem soluendi) præstaretur: quia in hac specie per actum annuæ præstationis formalis constitueretur recipiens in statu, vel quasi possessione iuris percipiendi pensionem annuam in futurum. Quo quidem iure, statu, & quasi possessione diceretur priuari recipiens per denegationem soluere debentis; & ideo iuste datur status restitutio. Ita resoluunt eleganter Innocent. in dicto cap. querellam, vers. *Subtrahit*, Bald. in l. si quis conductionis. C. locati, Felin. in cap. licet causam, notabili 12. de pro-

bationibus. & iterum Bald. in l. 2. C. de seruic. & aqua numer. 44. Ripa in cap. cum Ecclesia numer. 9. de causa possessoris. & propriet. imò eo casu cum quis priuatur statu, quem occupabat, ex eo quod ad eum statum restituendus est, diceretur non improprie competere eidem possessorium, licet non formale, ut malè canonistæ existimauerunt, utile tamen, & virtuale, cum fere eundem effectum operetur. Ita aduertunt Anton. de Butr. Cardin. & Abb. in dict. cap. querellam, & deducitur ex traditis per Paul. in l. regulariter colum. 1. vers. *Per hoc*, de petit. hæredit. Angel. in l. hac edictali. §. is illud num. 2. C. de secundis nuptijs, & in l. si certis annis. numer. 12. C. de pactis, ubi Aretin. columna penult. Paulus Castrensis. consil. 130. libr. 2. versic. *Secundo nota*. Si verò annua præstatio personalis non sit formis ex causa habili, sed informis ex inhabili, ita quod non constet quid ut annuatim debitum præstitum fuisse ex sola præstatione personali, neque vlla quasi possessio formaretur, neque vllus status daretur, qui per denegationem soluere debentis mereatur restitutionem, ut elegantissimè resoluit Paulus in dicto consilio 130. libr. 2. & melius Iacob. Benenienensis Bonon. in tract. de annua præstatione in princip. quæst. 6. per totam: qui quidem tractatus habetur in 6. volumine tract. 2. par. fol. mihi 244. Quibus sic vtiliter adductis, ad satisfactionem contrariorum deueniamus.

Et primò ad priorem obiectionem respondet Felician. supra num. 8. vers. *Quinto annua præstatio*, & denique satisfactionem, quam ipse tradit, impugnat: unde respondendum existimo, quod dubitatio nostra, scilicet in annuis præstationibus personalibus datur possessorium, non verificatur, quando ius exigendi pensionem quæsitum est præscriptione, ut inde inferatur, quod si præscribitur, possidetur, vel quasi, sed est propriè verificanda, quando ex conventionione personali, vel donatione ius fuit formatum & quæsitum: quo casu cum agens non fundetur in præscriptione, sed in legitima originis creationis causa, illatio non procedit: imò & quando quis fundaretur in præscriptione, si fundamentum esset sola præscriptio absque causa legitima, nihil interesset, cum tempus sine causa non inducat obligationem, ut diximus in capite de censu ex consuetudine inducendo: ergo si petens se restitui ad pristinum statum exigendi pensionem, quem occupabat, non fundatur in sola temporis præscriptione, sed in causa exigendi pensionem non procedit argumentum de præscriptione, maxime quia

quia considerato statu, & quasi possessio eius status, non improprie agens diceretur possessor, vel quasi.

Secundò, malè Felicianus pro sententia Canonistarum ponderat l. neque vllam. 13. §. fin. ff. de petit. hæredit. quia ibi non agit hæres tanquam possessor, vel quasi, sed potius agit contra debitorem, tanquam contra possessorem rei hæreditatis, quod omnino distinctum est à nostro casu; quia agens possessorio pro censu personali non habet possessionem, sed statum; debitor verò hæreditatis quasi possessor debiti est, cum debitum possideat; ideo contra eum, tanquam contra possessorem, rectè datur hæreditatis petitio d. §. fin. qui sic debet intelligi, dum dicit: *Item à debitore hæreditario, quasi à iuris possessore*, subdens rationem statim ibi: *Nam & à iuris possessoribus posse hæreditatem peti constat*; quod antea regulariter constituerat Vlpian. in l. regulariter. 9. ff. eod. tit. ergo malè Felician. de possessorio passiuo contra debitorem hæreditatis competenti argumentatur ad possessorium actiuum, dominum nempe census personalis.

Tertiò non obstat text. in cap. finali de restitutione. spoliator. ubi pro libertate possidendi existimat Felician. dari possessorium, quia præterquam quod ipse Felicianus in dicto numer. 8. vers. *Potest extendi*, aduertit, & non malè, loqui de præstatione reali. Potest etiam aduerti, quod loquitur de præstatione personali accessoria ad rem: quo casu mirum non est, si detur quasi possessorium pro libertate possidendi, ut infra dicendum erit in hoc capite; vel potest, & benè responderi, quod ibi non detur possessorium, sed restitutio status ad priorem libertatem exigendi pensionem, quod permittitur, ut supra dictum est. Vel proprie etiam potest intelligi textus ille, quod ibi detur possessorium, quia quidquam possidetur. Quod sentiunt omnes, dum dicunt per illum text. quod pro libertate possidendi datur possessorium: ergo quid possideri præsupponunt: & si quid possidetur, mirum non est, quod possessorium detur. Denique aut dari potest possessio, vel quasi, & daretur possessorium; aut dari non potest possessio vlla, sed status, & daretur ad eum restitutio: & sic non benè pro possessorio formali argumentatur Felician. de dicto cap. fin. Ego tamen nouiter, & benè considerabam, quod in eo textu nullum verbum additum est de annuis præstationibus personalibus, neque de possessorio, aut restitutione iuris exigendi pensionem annuam, sed de posses-

sione castrorum Ecclesie Lucanæ; petentis restitutionem ad priorem statum possidendi, ut ex contextura totius textus constat, & nominatim ibi: *Et possessione, quam in quibusdam castris constat Lucanam Ecclesiam habuisse, sibi prius plenè ac libere, sicut tempore mota discordia habuerat, restituta*; ideo nihil text. obstat.

Minus etiam obstat text. in cap. sicut de re iudic. quia facile ad eum respondetur, licet nouiter, quod ibi non constat, an pro quinq; modiis frumenti actum fuisset petitorio, vel possessorio; sed simpliciter præsupponitur causa, neque verba text. ibi: *Et restitutionem si bi fieri postulat magis ad possessionem, quam ad petitorium, vel restitutionem referuntur*, licet proprius ad restitutionem, cuius meminit text. adaptentur: & si fateremur, quod ibi agitur restitutione status, rectè ageretur, ut supra diximus: si verò possessorio, vel quasi, etiam actio admitteretur, cum pensio debita fuisset occasione rei, & actionis realis: quo casu quamuis fuisset personalis, competere pro ea possessorium, ut benè considerat Paul. Castrensis. in d. consil. 130. in princip. ut in effectu idem sentit Decius consil. 136. & decidit Afflic. decis. 395. num. 8. resoluitque Ripa in l. 2. ff. quorum honorum; & respondet ad eum text. Iacob. Benet. in tract. de annua præstatione in princip. q. 3. num. 11. maxime quia in eo text. non principaliter dubitatur, neque agitur de possessorio, petitorio, aut restitutione status, licet in narratiua de restitutione fiat mentio, sed principaliter agitur de probatione sententiæ, & eius tenoris, qui secundum iuris formam probari potest, si perdit sit, licet regulariter in scriptis sit proferenda, sicut probatur tenor privilegij perdit in cap. cum olim de privilegijs, secundum formam eorum, quæ scripsimus in l. 41. Tauri, gloss. 4. per totam: ergo si in eo textu solum agitur de probatione tenoris sententiæ, non benè adaptatur, neque ex eo argumentari potest ad possessorium annuæ præstationis personalis.

Demum, non obstat text. in d. cap. querellam de elect. à quo principale fundamentum huius opinionis sumitur, quia præterquam quod textum illum intelligunt de annua præstatione personali, quæ uniformiter soluenda est prætextu alicuius iuris realis, ut supra diximus, & aduertunt Anton. de Butr. Cardin. & Abb. ibi, atque Menoch. post plures dicto remed. 7. de recuperand. possessorium. 88. verissimè, & propriè potest intelligi in restitutione status, quæ licet possessorij negetur, iuste conceditur. Ita intelligunt

text. illum Menoch. supra numer. 87. & decis. Pedemont. 99. numer. 49. & 50. atque ex text. satis constat, dum dicit: *Vos in eundem statum percipiendi huiusmodi Ecclesias sancti Saluatoris de Termis Ecclesiam vestram decernimus restituendam.* Quæ verba vere & propriè præsupponunt status restitutionem.

17 Sed quamvis hic intellectus communis, & in se verus sit: ego tamen nouiter, & verius existimo, quod in eo capite non agitur possessorio pro exigendis annuis præstationibus personalibus, sed pro restituenda Ecclesia sancti Saluatoris, quam pleno iure pertinere ad Ecclesiam sanctæ Agathæ, & restitui debere cum pensionibus decursis Echnomus conabatur, ut constat ex text. ibi: *Super Ecclesia ipsa proposuit,* & melius statim in decis. text. ibi: *Ecclesia eadem spectat ad titulum sanctæ Susanæ in spiritualibus plenarie,* & iterum in vers. *Quia vero fuit liquidè comprobatum,* ubi præsupponitur, quod pensiones annuæ non fuerunt petitiæ, neque in iudicium deductæ principaliter, sed accessorie, & in consequentiam restitutionis Ecclesiæ sancti Saluatoris, quæ cum ipsis pensionibus decursis restitui petebatur. Cum enim facta restitutione Ecclesiæ constaret liquidè de quantitate pensionis decursæ, ut præsupponit text. in vers. *Quia vero,* mirum non est, si accessorie, & in consequentiam fiat restitutio decursarum pensionum. Neque mirum etiam esset, quod ibi competeret petitorium, vel possessorium: unde in actionibus, & præstationibus annuis merè personalibus verissimum est non dari petitorium, neque possessorium formale, sed vel restitutio status, vel actio personalis ad dandum.

18 Quæ quidem omnia, quæ supra dicta sunt, intelligenda erunt in censu personali, ut quando quidquam datur, vel promittitur annuatim, non ex causa alimentorum, neque ex testamento, neque habito respectu ad rem vllam, ita ut census realis formetur, secundum ea, quæ in capitibus præcedentibus diximus; quia si census verè realis sit, aliter dicendum erit, ut suo loco constabit.

(.)

DE PRETIO NATURALI in genere, & quando in creatione census reservatiui, & consignatiui interuenire possit. Caput XXVII.

SUMMARIVM

Pretium naturale cuiuscunque rei non est indiuiduum, sed ex communi hominum estimatione formatum. n. 1.

Pretium naturale an & quando possit interuenire in censu consignatiuo redimibili, seu ad vitam, vel perpetuo, seu ex pretio rei immobilis constituto. n. 2. usque ad n. 4.

Census an possit creari ex suprema specie pretij naturalis. latè, & eleganter discutitur nu. 4. per totum.

Deceptio an considerari possit inter species infimi, mediæ & supremæ pretij naturalis, & intellectus ad text. in l. in causa. §. idem Pomponius ff. de minoribus. n. 5. cum alijs.

Vendi an possit aliquid pretio supremo, pecunia creditur ad tempus. & quid utroq; iure sit observandum. n. 7. cum alijs.

Deceptio intra latitudinem iusti pretij si notabilis sit, an sustineatur. nu. 8. cum præcedentibus & sequentibus.

Locupletari an quis possit cum iactura aliena. nu. mer. 9.

Examinatur intellectus ad textum in d. l. 2. §. idem Pomponius ff. de minoribus. num. 11. & traditur secundus intellectus. nu. 12. & nouus, atq; verus assignatur. n. 17.

Intellectus ad text. in cap. cum dilecti, de emptione & venditione, traditur. n. 18.

Pretium rei immobilis probatur per communem estimationem, & an pensio ad instar eius pretij constitutenda sit. n. 21.

Pretium rei immobilis probatur per extimatores eiusdem rei, & an pensio censualis ad instar eius pretij reservata sit iusta. n. 22.

Pretium rei immobilis an probetur ex instrumentis venditionum similium rerum immobilium vicinarum. n. 23.

Pretium rei immobilis censualis an probetur per estimationem communem. n. 20. vel ex fructibus viginti annorum. nu. 24. vel ex qualitate eiusdem rei. n. 26.

CAPV T. XXVII.

N capitibus præcedentibus egimus de natura & iustitia vtriusque census consignatiui, & reservatiui, perpetui, redimibilis, seu ad vitam: sed quia iustitia non solum pendet à natura ipsius contractus, sed à quantitate legitimi pretij, necessario de pretio agendum est, & prius in genere, ut in capitibus sequentibus ad cuiuslibet census quantitatem pretij accedamus.

Et primò aduertendum est, quod pretium in genere diuiditur in duas species, in naturale, & legale; naturale quidè pretium est, quod lege non diffinitur, neque consistit in puncto indiuisibili, sed continet latitudinem iustitiæ inter eas species infimi, & mediæ, & supremæ: legale verò est, quod à lege statuitur, & designatur, nullam habens latitudinem, neque latitudinis iustitiæ inter eas species, sed in puncto diuisibili consistens. Et hæc est resolutio, & distinctio tam communis, quam vulgaris Theologorum & Canonistarum; de legali pretio agitur in cap. sequenti, de naturali in præsentī; & peculiaris natura huius pretij naturalis est, quod certis finibus non circumscribitur, neque quantum sit, liquidè potest decerni, sed ex varijs circumstantijs deducendum, atque stimandum est, considerando rem, locum, tempus, abundantiam, carentiam, & alia, quæ communis estimatio, atque hominum consideratio aduertit, ex l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. cap. 1. de emptio. & vendit. l. si seruum meum. ff. ad l. Aquiliam. l. Septem. C. de erogatione militaris annonæ lib. 11. & utrobique Scribentes: intra quam latitudinem iustitiæ, atque species infimi, mediæ, & supremæ, non committitur peccatum, neque iniquitas interuenit, ex doctrina Scoti in 4. distin. 15. quæst. 2. ubi Ioan. Maior quæst. 29. & 40. Dominicus Soto lib. 6. de iust. & iur. quæst. 2. artic. 3. conclus. 3. Nauarr. in capit. qualitas de penitentijs distin. 5. num. 45. & de restitutione libr. 3. capit. 2. ex principio, Matienço, in l. 1. titul. 11. libr. 5. nouæ Recopilac. gloss. 1. numer. 7.

2 Quod quidem pretium naturale interuenire nunquam potest, neque considerari in censu consignatiuo, redimibili, seu ad vitam, quia cum à legibus Regni hic censibus pretium indiuiduum, atque in puncto indiuisibili consistens designatum sit, ut dicendum erit in c. de pretio census consignatiui redimibilis, & in cap. de pretio census consignatiui ad vitam, nullam continere potest latitudinem iustitiæ, & consequenter legale debet esse, & indiui-

duum ad rationem quatuordecim pro vno ex constitutione l. 6. titul. 15. libr. 5. nouæ Recopil.

3 Poterit tamen pretium hoc naturale considerari in censu consignatiuo perpetuo; quia cum hic census non habeat designatum à lege pretium indiuiduum, & legale sed variabile sit, secundum vniuscuiusque Regnorum provinciarum consuetudinem, ut dicendum erit in cap. de quantitate pretij census consignatiui perpetui, necessario creandus erit ex quantitate eius pretij, quod ex provinciarum consuetudine vtitur, quod non improprie naturale diceretur; quia si ex consuetudine regionis variari potest intra eas vulgares species mediæ infimi, & supremæ, cum non possit esse indiuiduum, diceretur naturale, nisi consideres indiuiduitatem respectu infimæ speciei huius pretij naturalis; ut quia cum pretia census consignatiui perpetui sint diuersa, scilicet ad rationem viginti, viginti quinque, & triginta, pro vno considerandum sit infimum pro indiuiduo, quasi minuit non possit, neque census pro minori creari, hoc enim modo rectè dari potest in pretio naturali indiuiduitas.

4 Secundò, hoc nostrum pretium naturale interuenire, & verificari poterit in censu, qui creatur ex pretio rei immobilis venditæ: quæ quidem census quauis in effectu & substantia sit verè consignatiuus, & non reservatiuus, ut latè dicendum erit in cap. de quantitate pretij census ex pretio rei immobilis venditæ, & inde videatur, quod possit creari ad rationem quatuordecim pro vno, ex dispositione d. l. 6. ita quod si res vendatur pro quatuordecim, vnum annuatim pro eo pretio ab emptore possit vendi, & super re sibi vendita consignari; tamen cum pretium illius rei immobilis, quæ venditur, naturale sit, habens latitudinem iustitiæ; & inde nullo modo, neque casu posset dici indiuiduum, & legale, neque in puncto indiuisibili consistens, si pro eo census constitueretur, directè fundaretur d. l. 6. quæ cū indiuiduum pretium formaliter requirat naturale, latitudinem habens inter eas tres species infimi, mediæ, & supremæ, expresse excludit qua ratione ne fraudetur, & simul ne pretium census indirectè minuat, atque demum ne correspondentia de pensione ad sortem in quantitate & qualitate deficiat pro eo naturali pretio rei immobilis venditæ census constitui non potest. Quam resolutionem verissimam & elegantem restringerem, quando census non creatur pro infima specie pretij naturalis rei venditæ, sed pro media, vel suprema; quia in suprema & media specie pretij naturalis nō datur indiuiduitas, neq; legalitas, sed

Caput

sed potius latitudo: & ideo mirum non est, quod dicte pretij naturalis species non contineant pretium indiuiduum & legale, sed naturale cum latitudine, & inde pro naturali pretio census ad rationem quatuordecim pro vno non possit creari. Sin vero pro infima specie eius pretij naturalis census constituitur ad rationem quatuordecim pro vno, cum ea infima species contineat indiuiduitatem, ut quia minui, neque excedi possit, recte census constitutio fieret, tanquam si pro vero, legali, & indiuiduo, & non naturali crearetur: quod notatu dignum est. ad d. l. 6. Secundò restringere supra dictam receptissimam sententiam, quòd pretium illud rei venditæ, pro quo census creatur, iudicialiter designatum fuit, ut quia res iudicialiter in publica subhastatione fuit vendita, quia eo casu licet pretium illud negari non possit, quod est naturale; ut quia ab homine designatur, & non à lege, cum tamen iudicialiter datum sit, ita iustum videtur, ac si à lege designatum fuisset, & consequenter pro eo pretio iuste census crearetur ad rationem quatuordecim pro vno, & in eo censu procederet d. l. 6. quæ quidem notatu digna sunt, & à nullo, quem legerim, adducta; & alibi suo loco dicenda erunt.

Demum pretium hoc naturale etiam interuenit creatione census verè reseruatui, in quo datur res immobilis cum reseruatione pensionis annuæ; quia licet is contractus non sit emptio & venditio, neque propriè in eo pretium accedat, ut diximus in cap. de natura census reseruatui; & inde in eo censu non propriè dubitetur de quantitate pretij rei in censum concessæ, cum ipsa non vendatur, sed de quantitate pensionis reseruata, quantum scilicet possit reseruari, ut dicendum erit in cap. de pretio census reseruatui; cum tamen pretium naturale rei in censum reseruatium concessæ clariùs iustitiam pensionis reseruata de monstret, licet ea pensio ex fructibus rei immobilis iustificetur, ut dicendum erit in capite de censu creando super re immobili & fructifera, similiter etiam iustificabitur ex pretio naturali ipsius rei immobilis: quia si pensio correspondeat tam fructibus, quam pretio, iustior erit reseruatio: ergo in eo censu verè reseruatui non impropiè dici potest, quòd interuenit pretium naturale, maximè quia quauis ipsa pensio reseruata sit verè pretium census reseruatui, ut quia pro ea conceditur res immobilis in ea pensione verificatur latitudo iustitiæ pretij naturalis inter eas species infimi, medij, & supremi, cum non sit designatum pretium indiuiduum, & legale eius pensionis nec quantitas certa, sed ex conuentione par-

tium maior; vel minor multoties designatur.

Quibus exemplis pretij naturalis sic additis, & in censuum speciebus verificatis, aduertendum est, quod ea latitudo pretij naturalis, quam omnes inter eius species infimi, medij, & supremi, admitterunt, ita minima, & exigua debet esse, ut iustitiæ commutatiuæ qualitatem non excedat, licet aliquis excessus in pretio detur, quia licet pretium naturale non consistat in puncto indiuisibili, & inde impossibile sit, quòd in hominum extimatione non detur aliquis excessus, atque ideo modica deceptio non consideretur; si tamen latitudo etiam inter eas species pretij naturalis notabilem deceptionem, atque excessum cōtineat, & census resultet cōstitutus respectu supremi pretij, est elegātis dubitationis, an videatur legitimo pretio creatus, vel iniusto institutus, & quod iusto pretio vendatur, si non excedat supremam speciem pretij naturalis, quauis excessus inter eas species notabilis sit, videtur tenendū ex sequētibz. Primò, quia cū pretij naturale indiuiduum non sit, sed inter eas medij, infimi, & supremi species habeat latitudinem iustitiæ, ferèque impossibilis sit, ex hominum pactione, & lege, aut peritorum extimatione, etiam si iudicis autoritate fiat, attingere indiuiduum cuiuslibet rei pretium; imò ea latitudo pretij naturalis sit quasi punctum indiuisibile, cum vtraque species iustitiam contineat, necessariò fatendum est, quòd quamuis census respectu supremi pretij instituitur, & intra latitudinem iustitiæ notabilis deceptio detur, census constitutio iustissima erit, cum inter eas species iustitia versetur, ut resoluit Ioan. Maior in 4. sentent. quæst. 29. & 40. Conrad. de contract. quæst. 56. col. 3. in 3. part. Burgens. in capit. cum causa numer. 5. de emptio. & vendit. Medina de restit. quæst. 31. Nauar. in cap. qualitas. nume. 43. de penitentijs. dist. 5. Soto de iust. & iur. libr. 6. quæst. 2. artic. 3. Couarr. libr. 2. variar. capit. 3. numero 5.

Rursus, quos natura non obligat, conscientia non ligat, sed iure naturæ inter eas species licitum est ad inuicem contrahentibus inter se decipere; quasi eo casu non detur deceptio, sed extensio de vna specie pretij naturalis ad aliam, ex vulgata regula l. in causa 2. §. idem Pomponius. ff. de minoribus. l. si hæres. ff. ad l. Falcid. l. si pretio. §. fin. ff. locati. l. si voluntate. C. de rescind. vendit. quorum iurium regulam tradiderunt & explicauerunt Pinel. in l. 2. C. de rescind. vend. 1. parte per totam; Bernard. Diaz. regul. 151. vbi additio Salcedi, Ioan. Matieco in l. 1. tit. 15. lib. 5. nou. Recop. gloss.

gloss. 1. per totam, & plurimos referens Ioan. Gracian. regula 119. incipit, *Decipere se*; ergo si inter eas, quæ iustitiæ continent latitudinem, species licita est deceptio, licebit & census creatio pro suprema naturali pretij specie, & legitime creatus diceretur.

Rursus, ius canonicum, cuius finis est, animarum salutem prospicere, passim approbat contractum, in quo interuenit deceptio intra dimidiam iusti pretij, cap. cum dilecti, capit. cum causam, de emptio, & vendit. capit. cum causam, de testibz. ergo etiam si deceptio notabilis sit, dummodò non excedat prædictas tres species pretij naturalis. licita erit, & consequenter census constitutio & creatio pro suprema specie eiusdem naturalis pretij licebit.

Ex quo dixerunt plures notabiles viri, posse quæ iuste vendere, pecunia ad tempus credita, pretio supremo eas merces, quas pecunia numerata pretio medio, vel infimo, statim venditurus erat, ut resolunt Decius consil. 111. Cepola consil. 10. col. 4. Syluester in verbo, *usura*. 2. §. 1. Couarr. libr. 2. variar. cap. 3. n. 1. Dominic. Soto de iustit. & iure. libr. 6. quæst. 2. art. 3. col. 3. deductione 1. qui in deductione 12. intelligit text. in d. l. causa 2. §. idem Pomponius. ff. de minoribus, vbi refert Ant. de Padilla in l. 2. C. de rescind. vendit. num. 11. & tradit Ioann. Gutierrez. in practica quæstionibz. canonicis. quæst. 39. num. 11. ergo deceptio intra latitudinem iustitiæ pretij naturalis rectè admittitur, & consequenter census creatio pro suprema pretij naturalis specie sustinebitur. Vnde eam sententiam, scilicet quòd deceptio etiam notabilis, dummodò non excedat latitudinem iustitiæ inter eas species iusta sit, auerunt Bald. in authent. ad hæc. C. de usuris; quem sequuntur Ancharan. Barbacia, Philipp. Dec. Cror. Dueñas, Anton. de Padilla, quos refert Felician. de censibz. lib. 2. c. de pretio census, n. 6.

Contrariam tamen sententiam, non obstantibus supra dictis, veriore exillimo, scilicet quòd omnis excessus notabilis, etiam intra latitudinem iustitiæ pretij naturalis iniustus sit, & quòd ideo census non possit creari respectu supremæ speciei, sed præcisè, & formaliter respectu speciei infimæ pretij naturalis, sit creandus. Quæ resolutio vera & iuridica ex sequētibz. suadet. Primò, omnis deceptio de iure diuino & naturali reprobatur, Levit. cap. 19. *Non menti emini, neque decipiet unusquisque proximum suum*, Paul. ad The Galonic. cap. 4. *Ne quis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est de his omnibus Dominus*; ergo hæc diuina &

naturalis deceptionis prohibitio, non solum notabilem etiam intra latitudinem iustitiæ, sed quancunque comprehendit, & census creatio, in qua ea notabilis deceptio interueniat, prohibet, atque consequenter pro infima specie pretij naturalis censum esse creatum præsupponit.

Secundò negari non potest, nisi quòd deceptio notabilis, etiam intra latitudinem iustitiæ inducit inæqualitatem inter contrahentes, efficitque etiam, ut quis locupletetur cū iactura aliena, contra præceptum naturale, de quo in l. nam & hoc natura. ff. de condit. indebit. l. iure naturæ. ff. de regul. iur. cap. locupletari, eod. tit. libr. 6. obligetque in conscientia ad refarciendum id notabile damnum, ut vulgare præceptum est: ergo illicita erit, & ex eius iniustitia census iniuste creatus.

Tertiò, & nouiter, atque ingeniosè, non solum ex naturo notabilis deceptionis illud constat, ut supra dictum est, sed ex peculiari, ac propria eiusdem pretij naturalis ad sensum patet: est enim pretium naturale, ut supra diximus, hominum extimatio, salubilis, & extensibilis, quæ non consistit, neque consistere potest in puncto indiuisibili, sicut pretium legale, & indiuiduum, cum ferè impossibile sit, ex hominum extimatione, & lege, seu testium legitima depositione, aut extimatorum declaratione, attingere indiuiduum cuiusque rei pretium: sed sic est, quòd pretium creationis census consignatiui redimibilis legale, & indiuiduum debet esse, ut quia nullo modo, neque casu directè, neque indirectè minui potest: ergo hæc indiuiduitas dari non potest in suprema specie pretij naturalis, neque in media, sed demum in infima, quæ non potest recipere latitudinem, & inde dicitur indiuidua, atque consequenter creatio census non respectu medij, vel supremi pretij est faciendæ, sed infimi, ut iusta sit. Quartò ex natura creationis census id etiam suadet, certū enim est, & vniuersale principium huius materiæ censualis, quòd iustitia pensionis ab indiuiduitate, & certitudine fortis pendet, ut quia pensio legitima sit, si correspondeat infallibili, & iustissimo pretio rei censualis, atque verissimæ quantitati fortis. Sed sic est, quòd in infimo pretio rei, ex cuius quantitate census creatur, datur certitudo, & indiuiduitas, atque reciproca correspondentia ad sortem, & non in medio, vel supremo, cum latitudinē habeant: ergo præcisè pensio censualis regulanda est cum infima specie pretij naturalis, quæ indiuidua dicitur, cum excedi non possit, & non cum suprema, vel media, quæ variabilis est. Maior prouatur euidentissimè; quia si pensio annua

annua est vniformis, & certa, similiter fors, à qua deriuatur, & pendet, certitudinem debet continere, cum ex sortis latitudine, vel incremento resultet variatio pensionis, quasi non dentur fructus, nisi ad instar sortis. Minor etiam patet, cum respectu supremi, vel infimi pretij in quibus nulla datur certitudo, neque indiuiduitas, sed potius latitudo, & decrementum, certa, & indiuidua pensio non possit considerari, sed variabilis & incerta, ad instar valoris sortis, nempe rei, ideò consequentia est nota, ex hoc argumento inconueniabiliter suadetur, quod pensio census constituti & creati ex pretio rei immobilis venditæ, præcisè regulanda est ad instar infimi pretij rei venditæ, ex cuius pretio creatur, & constituitur, & non medij, neque supremi, vt ex ea iustissima regulatione resultet minor pensio, minorque obligatio soluendi, atque consequenter iustior & æquior constitutio census. Quintò hæc omnia euidenter confirmantur ex eo quod licet infima pars pretij naturalis sit quedam species ipsius pretij, efficit tamen pretiū legale, cum minuit non possit, neque variari, sicut media, vel suprema: ergo ad eam iustius fieret relatio pensionis, quam ad supremam, vel mediam, variabilem, & salibilem, maximè quia cum ex supremo, vel medio pretio rei immobilis venditæ, ex cuius pretio census creatur, maior resultet pensio, & consequenter non tanta iustitia creationis census, ex infimo tamen minor, & inde iustior contractus, quis non diceret, ad instar infimæ speciei pretij naturalis, & non medij, neque supremi, cū sum creandum esse? Ego quidem ex his considerationibus firmiter credo, quod quando census constituitur pro legitimo pretio rei immobilis venditæ, considerata est notabilis deceptio etiam intra latitudinem iustitiæ, vt si forsitan creatus sit pro supremo, vel medio pretio iniustitiam contineat: sin verò constituatur pro infimo pretio rei, iustissima sit constitutio. Quam sententiam in fortiori casu probauerunt omnes, qui firmiter tenent, deceptionem considerabilem etiam intra latitudinem iniustitiæ iniustam esse, & obligare ad restitutionem. Ita docent D. Thom. 2.2. quæst. 77. art. 1. & quodlib. 2. art. 10. & in numer. 4. dist. 15. quæst. 3. artic. 2. Nauar. in cap. qualitas. nu. 45. de poenitent. dist. 5. & in cap. nouit, notabili 6. de iudicijs, Couarr. dicens communio rem, & receptiorem sententiam lib. 2. variat. cap. 4. num. 11. Pinel. in l. 2. C. de rescindend. vendit. 2. part. capit. 2. ad finem, Medin. Soto, Michael de Palac. & alij plures, quos referens sequitur Felicianus lib. 2. de censib. capit. 1. numer. 7. per totum. Quæ sententia verissima

retenta, non obstant fundamenta in contrarium adducta, quia ex sequentibus facile reijciuntur.

- 13 Et ad primum responderetur, quod quamuis inter eas species, infimi, medij, & supremi detur latitudo pretij naturalis, ita quod regulariter inter eas iustitia præsumatur, tamen si excessus notabilis sit, deceptio non admittitur, vt omnes, quos supra retulimus, probant, & infra referendi probabunt, atque ex sequentibus satisfactionibus apertius suadetur.
- 14 Secundò minus obstat difficile Vlpiani responsum in d. l. in causâ. §. idem Pomponius, ex quo alijsque iuribus probatur licitū esse ad inuicem contrahentibus inter se decipere, quia ad eum text. post Fortun. Garc. Nauar. Sot. Conarr. Medin. Pinel. Padilla, & Cuiacium, quos refert Felician. de censib. lib. 2. cap. 1. de pretio census num. 11. ad finem, respondit ipse Felician. vt liceat contrahentibus ad inuicem inter se decipere; non quod natura ipsa hoc permittat, neque quod verbum *Naturaliter*, de quo in d. §. ad ius naturale referatur, sed quod regulæ naturales contractus emptionis & venditionis hoc patiantur, atque permittant, quasi verbum, *Naturaliter*, significet non ius naturale, sed naturam contractus, qui quidem intellectus, quamuis literæ improprie non videatur, verus tamen non est, & ex eo apertissimè conuincitur, quod ipse Felician. ante a. num. 7. post D. Thom. & alios quam plurimos maximè nominis viros resoluit etiam, quod etiam ex natura contractus emptionis & venditionis non est licita deceptio notabilis inter contrahentes, etiam inter species pretij naturalis: ergo si deceptio inter eas species licita non est, neque contrahentibus ex natura contractus licebit inter se decipere.

- 15 Vnde responderi videbatur ad eum text. quod quamuis de iure gentium, & civili ex natura contractus, & impulsu naturæ, sensusque hominum instante, quodam modo licere dicatur contrahentibus inter se ad inuicem decipere intra latitudinem iusti pretij, nulla tamen lege diuina, naturali, neque humana, ea deceptio permittitur, nisi modica, & exigua sit, non verò notabilis, etiam si intra latitudinem contingat, vt resoluit D. Thom. in locis supra relatis, & alij omnes, quos supra retulimus, atque tenent plures per Tiraquel. de legib. connubialib. l. 9. num. 8. vbi num. 10. dicit hanc communem sententiam Placæ de delict. cap. 36. num. 15. Mascard. de probat. conclus. 443. num. 11. Cepola de simulatione contractus præsumptione. 2. col. 2. Matienço in l. 1. tit. 11. lib. 5. nouæ Recep. gloss. 1. n. 9. & 10. & quod

- quod ita text. ille intelligatur in excessu minimo, & non notabili. Sed hæc satisfactio ad regulam text. in d. §. idem Pomponius, licet in se verissima sit, non tamen congruit literæ text. neque ab eius verbis clarè deducitur, imò literæ aduersatur: non enim probat, quod instinctu, atque impulsu naturæ licita est deceptio, sed quod naturaliter licet contrahentibus se ad inuicem circumuenire in pretio: ergo alia ratio deceptionis querenda est. Rursus natura ipsa, neque instinctus, vel impulsus naturæ non dirigit homines ad circumuentionem, neque deceptionem permittit: ergo intellectus non procedit. Antecedens patet, quia potius è conuerso natura ipsa, & instinctus, atque impulsus naturæ prohibent, ne quis cum aliena iactura locupletetur. I. nā hoc natura cum vulgatis de condit. indebiti, neque cuiquam lædatur; & demum Leuit. c. 30. habetur: *Neque decipiet vnusquisque proximum suum.* & Paul. ad Thessalonic. c. 4. *Ne quis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum:* ergo neque natura ipsa, neque instinctus, atque impulsus naturæ permittit deceptionem: neque D. Tho. vt infra dicendū erit, illud probat.

- 17 Vnde nouus & verus intellectus ad text. in d. §. item Pomponius est, quod ille text. loquitur in deceptioe, vel circumuentione exigua, quæ in pretio naturali naturaliter contingit. Quæ quidem deceptio propriè dici potest, quod contingit naturaliter, non quod natura ipsa, neque instinctus, neque impulsus naturæ deceptionem vllam permittat; sed quia cum pretium naturale, de quo ille text. loquitur habeat naturalem latitudinem ex ipsa natura pretij naturalis, impossibile est, quod consistat in puncto indiuisibili, ex eaque impossibilitate nascatur, quod homines nullo modo attingere possint indiuiduitatem pretij naturalis, & inde sit necessarium, quod inter se contrahentes ad inuicem decipiantur, atque consequenter quod deceptio necessaria & præcissa sit, quasi naturaliter ex natura pretij naturalis proueniat, & ex ea parte sit iusta, vt quia omne necessarium & præcissum quasi naturaliter iustum sit. Qui intellectus ad text. in d. §. Pomponius verissimus est, & nostram sententiam euidenter probat, vt scilicet, quod præter naturalem illam deceptionem, quæ in pretio naturali contingit, omnis alia iniusta sit. Eodem modo intelligendus est D. Thom. cæterique omnes, qui eum sequuntur, dum exiguam deceptionem permittunt, & notabilem etiam intra latitudinem iustitiæ contingentem reprobant, vt exigua illa deceptio sit, quæ naturaliter prouenit, & contingit ex ipsamet natura pretij naturalis.

- 18 Tertio minus obstat regula text. in d. cap. cum dilecti, quia Felician. in dicto l. 2. cap. 1. num. 11. versic. *Hic tamen receptori*, respondet, quod ideo leges Cæsareæ & Pontificiæ Cæsis intra dimidiam negant actionem, vt lites, quibus Respublica turbatur, & homines inter sepugnant, rixisque molestantur, cessent, & quod eo casu leges illæ permisse sunt propter Reipublicæ tranquillitatem conseruandam, quod aliquibus modis exemplificat. Sed hic intellectus sustineri non potest, quia text. in d. cap. cum dilecti non loquitur in deceptioe intra dimidiam, vt ex eius contextura apertè constat; quia dum dicit, *Cum res minus dimidia iusti pretij comparatur*, non negat actionem, sed expræfle eam ultra dimidiam concedit: ergo malè ex eo text. deducitur, quod intra dimidiam permittit deceptionem. Neque argumentum à contrario sensu quidquam operabitur, cum resultet iniustitia deceptionis, quæ nunquam, nisi naturaliter, ex natura nempe pretij naturalis sustinetur, vt supra diximus. Et quibus omnibus euidenter constat, quod si census constituatur ex pretio naturali alicuius rei, vt quia prius vendita sit, & statim census ex pretio creatus constituendus erit ad instar infimæ speciei pretij naturalis, non supremæ, neque mediæ, vt hoc modo pro infalibili pretio creatus existat, & certitudo pensionis correspondeat certitudini sortis, neque detur in eius creatione deceptio vlla etiam intra latitudinem iustitiæ. Quæ consideratio, & noua resolutio notatu digna, atque verissima est.

- 19 Ex qua inferitur ad cognitionem cuiusdam sententiæ Ioannis Calderini, & Panormit. in capite cum causam de testib. Philipp. Dec. in cap. 1. de constitut. qui mediam viam eligentes dixerunt, deceptionem etiam notabilem intra latitudinem iustitiæ fuisse admittendam, quando præter intentionem contrahentium re ipsa deceptio contingit; non verò quando ex proposito, atque data opera dolo & fraude interuenit. Cuius conciliationem sequitur Gomezius in cap. 2. num. 6. cum alijs de constitut. lib. 6. Sed ea conciliatio vera non est, ex omnibus supra dictis, & ex his, quæ tradit Felician. in d. c. 1. num. 8. & in specie creationis census maiori longè ratione reijcitur, ex indiuiduitate nempe sortis, ad quam pensio est referenda, quæ non datur, neque reperitur in pretio medio, vel supremo, sed demum in infimo; & ideo nihil refert, quod præter intentionem deceptio contingat.

- 20 Secundò etiam inferitur ad cognitionem alterius conciliationis Aretini & Burgenfis in cap. cum causam de testib. & inde capit. cum dilecti

ille si de emptio. & vendit. dicentium, quod si quis à principio sciens iustum rei valorem vendidit pluris, aut emit minoris, quam res ipsa valeat, deceptio notabilis intra dimidia iniusta sit: si vero ignorans id fecerit, sustineatur, & teneatur. Quam conciliationem latè reprobatur Felician. d. cap. 1. numer. 9. & 10. & præter quàm quod ex omnibus supradictis in contractu emptionis & venditionis non sustinetur, cum deceptio notabilis etiam ultra dimidiam iniustissima sit; in censu tamen à fortiori reprobatur ex indiuiduitate, quam fors, à qua pensio regulatur, debet continere: quæ indiuiduitas in pretio medio, vel supremo non reperitur, sed demum in infimo interuenit, ut idè respectu eius infimi pretio pensio constituenda sit.

Hoc tamen naturale pretium, ex cuius infima specie census creari debet, quod indiuiduum non est, neque legale, ut suprà diximus aliquibus modis constat, quorum nonnulli referendi sunt. Et primò deducitur, & probatur per testium depositiones, qui de comuni pretio eius specificè testificantur, efficacem rationem valoris designantes, secundum rei qualitatē, vulgare quoque extimationem. l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. & tradunt latè Couar. lib. 2. variar. cap. 3. Pinel. in l. 2. C. de rescind. vendit. 3. p. cap. fin. ex num. 8. vsque ad num. 17. Ioan. Lup. commēt. 2. §. 3. num. 120. vsque ad numer. 128. Vnde si per eam valoris æstimationem, vel probationem pensio reseruat ex domo in censum concessa, vel constituta ex pretio alicuius rei immobilis venditæ correspondeat legitimo pretio rei censualis à testibus iuridicè designato secundum ea, quæ suprà dicta sunt, diceretur iuxta reseruationem, & constitutio pensionis, & census legitime creatus, ac si pro eodem pretio in pecunia numerata crearetur.

Secundo modo probatur valor & pretium rei immobilis censualis per depositiones extimatorum, quia partib' nominati, & à iudice approbati iuramento decident legitimum rei censualis pretium, cuius peritia in arte, quæ semper cōsideratur, efficit, ut illud, quod ipsi declarauerint, habeatur pro vero & legitimo rei valore, ut eleganter probant Ioan. Lup. in dicto comment. 2. §. 5. num. 142. Pinel. in d. c. fin. per totum, qui de his extimatoribus ad longum egerunt, quæ extimatione rei immobilis huiusmodi facta, si pensio reseruata, vel pro pretio rei immobilis venditæ constituta correspondeat valori extimato diceretur iuste reseruata, & designata, atque census legitime constitutus.

Tertio modo probatur pretium rei im-

mobilis censualis ex instrumento venditionis cum similibus rerum immobilium vicinarum cum aliquibus requisitis, de quibus per Ioan. Lup. in dict. §. 5. numer. 118. & 119. Alexand. consil. 156. in fine vol. 2. Bursat. consil. 99. num. 4. vol. 1. & consil. 184. num. 17. vol. 2. Cephal. consil. 261. num. 16. vol. 2. & plurimos referēs Bornin. Caualecan. decis. 45. num. 48. qua probatione valoris habita, si pensio eidem correspondeat, esse iuste reseruata, & census legitime creatus.

Quarto modo probatur pretium rei immobilis per extimationem cōmunē, non ex æstimatione, seu utilitate particulari deductum, sed ex libera hominum taxatione iustificatam, & communi obseruantia vendendarum talium rerum similem, & conformem, ut post Couar. Alciat. & alios eleganter resoluit Pinel. in d. l. 2. 3. p. cap. fin. numer. 17. & 18. & si secundum eam communem extimationem pensio correspondeat pretio rei, diceretur legitime reseruata, & constituta.

Quinto probatur verus valor rei immobilis ex cumulatione fructuum ipsius viginti annorum, ex Acurf. communiter recepto in l. perpetua. verb. iusta, C. de sacrosanct. Eccles. de quo latè per Pinel. in l. 2. 3. p. c. fin. num. 29. Vaez de iur. emphyt. quæst. 11. numer. 2. cum alijs, Rodericus quæst. 6. num. 12. 13. 14. & 15. 19. 20. & num. 25. vsque ad finem, & infra dicendum erit. Qua probatione verè valoris sic habita, & pensio iuste reseruaretur, & census legitime crearetur.

Quibus exemplis probationis pretij naturalis sic adductis ad cognoscendum, quomodo, atque casu pro pretio naturali census creari possit, ad pretium legitimum in genere accedendum est, cum eo præsupposito, quod naturale multoties augetur, & diminuitur, ex qualitate rei, ut quia erat litigiosa, vel sita in loco periculoso, vel dominus implicitus ære alieno, de quibus & alijs egerunt ad longum Ioannes Lupus de vsuris, comment. 2. n. 128. Pinel. in d. l. 2. 3. part. cap. fin. ex num. 19. vsque ad finem.

DE LEGITIMO ET indiuiduo pretio census in genere, tam reseruatiui, quàm config- natiui, perpetui, redimibi- lis, seu ad vitā. Cap. XXVIII.

§ V M.

SVMMARIVM.

Pretium indiuiduum & legale nullo modo, neque casu excedi potest absque culpa & restitutione, quia latitudinem non habet. numer. 1. & alijs.

Princeps, vel Rex potest designare pretium legale, & indiuiduum, à quo recedi non potest. numer. 2.

Conditio, seu grauamen adiectum creationi census quando minuat, vel augeat pretium, num. 3. & intellectus ad l. fundi partem ff. de contrahend. empt. gabella solui debet ex creatione census, & conditio adiecta in eius creatione, iustissima erit. n. 4.

Simulatio contractus an præsumatur ex promissione facta à venditore de soluendis collectis, seu oneribus, & quomodo hoc intelligatur. numer. 5.

Venditor census tenetur soluere impensas consuevas instrumenta censualia. dum. 6. & an conditiones pretium legale minuentes, an in totum annullent contractum, vel in totum rejiciantur. num. 7.

Pretium legale continet publicam utilitatem, & idè comprehendit omnes personas, etiam Ecclesiasticas. n. 8.

Census constitutus minori pretio, quàm legali, an ex temporis antiquitate iustificetur, & intellectus ad text. in l. 6. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopilat. num. 9 & 10. & an pretium legale ex tempore possit variari. ibid.

Pretium legale, & indiuiduum interuenire in census creatione, quibus exemplis verificetur. num. 11.

CAPVT XXVIII.

IN capite præcedenti egimus de pretio naturali vtriusque census in genere, & quando ex eo naturali pretio legitime probato census creari possit: vnde in præfenti agendum est de legali & indiuiduo vtriusque, etiam census in genere; est enim legale, & indiuiduum pretium, quod à lege nominatim designatur, & cōstituitur, nullam habens latitudinem iustitig, neque latitudinis species, aut gradus, sed in puncto indiuisibili consistentes; idè nullo modo, neque casu excedi potest absque culpa & restitutione, ut resoluit Cremenfis in l. 2. C. de rescind. vend. num. 171. Soto de iust. & iure lib. 6. quæst. 2. art. 3. Medina in C. de restit. q. 36. Ioan. Matienço in l. 1. tit. 11. lib. 5. nouæ Recop. gloss. *En mas de la mitad del justo precio*, num. 9.

Quod quidem legale, & indiuiduum pretium tam in census creatione, quàm in alijs rerum speciebus vendibilibus iustè à Principe designare potest propter publicam utilitatem, & ad reiiciendam insatiabilem auaritiam emendi similes census, impugnandasque palliationes, quas contra miseros, & inopia coactos venditores passim emptores vtuntur, ut in simili aduertunt Cagnol. Couarr. & alijs, quos referens sequitur Pinel. in l. 2. C. de rescind. vendit. 3. p. c. fin. numer. 35. & pretium istud à Principe designatum, atque lege decissum dicitur indiuiduum, & legale indiuisibile, ut resoluunt Cagnol. in d. l. 2. numer. 269. Cremenfis numer. 273. Pinel. in dict. cap. fin. num. 35.

Quod adeò verum est, ut sicut directè huiusmodi pretium legale & indiuiduum minui non potest, ita neque indirectè, aut simulatè per conditionis adiectionem, vel grauaminis expressionem, cum quolibet conditio, seu grauamen sit pars pretij. l. fundi partem. ff. de contrahend. empt. quæ regula eleganter comprobatur, atque exemplificatur à Tiraquell. libr. 2. retract. in præf. num. 21. Cavalin. de vsur. quæst. 9. & iterum Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 18. num. 69. cum alijs, decis. Pedemont. 91. numer. 10. Ioan. Lup. de vsuris, comment. 2. §. 5. num. 128. tit. 8. part. 5. gloss. verb. *A censo*, col. 5. versic. *Sed quod dicitur*, Pinel. in l. 2. C. de rescind. vend. 3. p. c. fin. num. 19. Valasc. de iur. emphyt. quæst. 32. num. 12. & quæst. 10. num. 51. Sarmient. lib. 7. Selectar. c. 1. num. 25. Olan. in Antinom. litera A. num. 100. dicentis, & fere omnes in specie creationis census, quod conditio, seu grauamen minuet pretium.

Quæ quidem resolutio communis verè procedit, quando conditio, seu onus ex natura ipsius contractus, atque rei, de qua agitur, non inest, sed à partibus ex conuentione adijcitur, maximè si in emptoris commodum, & venditoris præiudicium adijciatur; quia eo casu procedit regula d. l. fundi partem, & deducitur ex l. eos. C. de vsuris, versic. *Si quis autem*, ibi, *inter dicta licentia*, ubi gloss. verb. *Sportularum*: si verò conditio, seu onus ex ipsa natura rei, atque contractus nascatur, neque ex eius adiectione lucrum ad emptorem perueniat, ut in conditione, seu onere soluendi gabellam ex census creatione, non procederet regula d. l. fundi partem; quia tunc neque venditor census ab emptore grauatur, sed à lege ipsa contractus, neq; emptor quidquam lucri recipit: ita in genere in quacunque conditione, seu grauamine, & nominatim in conditione soluendi gabellam resoluunt Ignatius

ius Lafarte in tract. de decima vendit. & per
mut. cap. 10. num. 6. post. Cavalin. de usur. q.
3. num. 124. & post Ludouic. Mexia, Rebuff.
Tiraquel. & alios, resoluit, & intelligit Felic.
lib. 2. de censib. cap. 1. de pretio census num.
14. per totum.

5 Ex qua etiam recepta sententia inferitur decla-
ratio ad quandam Scribentium opinionem di-
centium, quod ex promissione facta à vendi-
tore de solutendis collectis, seu oneribus, de-
ducitur præsumptio simulationis, & iustitiæ
contractus. Ita probant Bald. consil. 311. col. 2.
lib. 5. Paris. consil. 54. num. 77. & consil. 55. nu-
mer. 56. lib. 1. & consil. 82. numer. 41. lib. 3. Ro-
land. à Valle consil. 40. num. 33. 34. & 35. libr.
2. Anton. Natta consil. 198. num. 11. & 13. qui
omnes debent intelligi, quando venditor cen-
sus, vel alterius rei, promittens solvere deci-
mam, seu collectas alias ex natura & lege co-
tractus ad id non teneatur, sed potius emptor;
ita quod ex adiectione eius conditionis ven-
ditor grauetur, & emptor commodum conse-
quatur, quia tunc & in partem pretij compu-
tarentur similes conditiones, & simulationis
suspicionem inducerent; non tamen si ex na-
tura & lege contractus conditiones & graua-
mina proueniant, quia sustinerentur similiter
etiam verificatur supra dicta recepta senten-
tia in conditionibus retractus, atque non aliò
nandi rem censualem, cæterisque similibus,
ex quarum adiectione non magis venditor
grauatur, quam si non adijcerentur; ut quia
in effectu emptor nihil commoditatis ex eis-
dem cum præiudicio venditoris consequitur.
Quæ quidem conditiones ex creatione cen-
sus adiectæ neque pretium minuunt, neque
contractum iniustum efficiunt, sed integrè
sustinentur, ut dicendum erit ad longum in
capitulis earum conditionum retractus, & de
non alienando rem censualem.

6 Rursus inferitur, quod si venditor census,
vel alterius rei, promiserit solvere impensam
conficiendi instrumenta censuaria, neque tur-
pis sit, conditioneque reiiciatur, cum ex lege
contractus & ad id teneatur, & grauaamen nul-
lum sit, ut tradit Tiraquel. de retractu lignag.
§. 29. gloss. 3. per totam, & de retractu conuen-
tionali §. 6. gloss. 2. num. 23. & ita post Monta-
lu. & Pizar. resoluit Lafarte de decime vendit.
c. 10. num. 7.

7 Hæ tamen conditiones, quæ pretium cen-
sus minuere solent, an in totum contractum
annullent, vel in totum reiiciantur, explicuit
Ioannis Gutierrez in practis ad Recopilat. 2. p.
quæst. 176. per totam, ubi denique resoluit,
contractum non annullari in totum, sed po-
tius reiici conditiones, de quo videnda sunt,

quæ dicenda erunt in capit. an census illegi-
timo pretio constitutus in totum annulletur,
vel in aliquo sustineatur.

8 Quæ quidem designatio pretij legalis, &
indivisi aded iustitiam, & publicam continet
utilitatem, ut quascunque personas etiam Ec-
clesiasticas, & qualificatas ad sic contrahendum
comprehendat, ut resoluit Mexia in pragma-
tica panis concl. 5. num. 39. in fin. Didac. Perez
in rubric. tituli 2. lib. 8. ordin. pag. 32. col. 2. La-
farte de decima vendit. cap. 10. num. 3. Felic.
de censib. lib. 2. cap. 1. de pretio census n. 46.
usque ad finem.

9 Quæ quidem omnia, quæ de pretio legali,
& indivisio dicta sunt, scilicet quod directè
vel indirectè minui non possit, etiam proce-
dunt, quamvis longissimo tempore annuæ
præstationes uniformes censuales præstitæ
sint ex ea census creatione, quæ minori pre-
tio, quam ad rationem quatuordecim pro uno
facta fuit; quia cum euidenter constet iustitia
pretij, & tantò grauiora sint peccata, quantò
diutius infelicem animam detinent allegatæ,
capit. fin. de consuetud. capit. non debet, de
consang. & affinit. atque lex expressè resistat
creationi, census induci non poterit ex qua-
cunque consuetudine, vel præscriptione ius-
titia census contra legem constituti; ita la-
tè resoluit Felician. lib. 2. de censib. cap. 1. nu-
mer. 24. cum alijs, & latius nos alibi ad lōgum
dicemus circa declarationem l. 6. tit. 15. libr. 5.
nouæ Recop. in versic. *No embargante que sean
antiguos, y de mucho tiempo impuestos, ni que sean
hechos en parte ni en provincia, donde se diga, y
algunas que ha sido costumbre venderse a menos
precio.*

10 Quam l. refert Felician. statim num. 45. &
secundum eam dubitat, an consuetudine mi-
nui possit pretium legale & individuum illius
l. & denique resoluit post Medin. in C. de re-
stit. tit. de censib. cap. 2. & post Palac. in practi-
Theolog. lib. 4. cap. 7. pag. 350. consuetudine
pretium & minui, & variari, ex eo quod lex
Regia præteritam solam improbat consuetudi-
nem, non tamen expressè resistit futura: in
quod quidem Felician. videbatur aduersari
priori sententiæ traditæ num. 24. sed ab ori-
gine considerando veritatem utriusque reso-
lutionis, utrumque verum esse constat; quia
priuatus præscriptione efficere non potest;
ut census illegitimo pretio creatus iustificetur;
consuetudo tamen vniuersalis totius
Regni, vel prouinciæ, cum legem vincat, atque
ex iusta causa efficere possit, quod pretium mi-
nuatur, vel augeatur rectè, non obstante lege
Regia, si legitime inducta sit, pretium minue-
ret, de quo etiam latè suo loco dicendum erit.

Cum

11 Cum tamen de pretio legali, atque indivi-
duo dixerimus, conueniens erit exemplis de-
monstrare, quando in census creatione inter-
uenire possit. Et primò interuenit, atque verifi-
catur in censu consignatiuo redimibili ad ra-
tionem quatuordecim pro uno constituto; in
quo quidem casu pretium legale & individuum
est, cum à legè designetur, ut in cap. de quan-
titate pretij census consignatiui redimibilis
dicendum erit. Secundus casus figurari potest
in censu consignatiuo ad vitam, qui contra-
ctus etiam habet pretium legale, & indivi-
duum à lege designatum, ut in cap. de quanti-
tate pretij census consignatiui ad vitam dicen-
dum erit. Tertio, pretium etiam legale & indi-
uiduum interuenire potest in censu signa-
tiuo perpetuo; quia quamvis à lege nullum
designatum sit, si tamen non pro supremo,
aut medio, sed pro infimo pretio constitua-
tur, diceretur pro legitimo & individuum pre-
tio constitutus, ut infra dicendum erit in
cap. de quantitate pretij census consignatiui
perpetui. Demum huiusmodi pretium legale
interuenire poterit in censu reservatiuo per-
petuo, redimibili, seu ad vitam, quando re-
sultat creatus pro infimo pretio rei censua-
lis, ut dicendum erit in capite sequenti, & in
his casibus exemplificanda erunt, atque pro-
cedent, quæ in hoc capite dicenda sunt de pre-
tio legali & indivisio. Vnde ad species census
transeamus.

DE PRETIO CENSUS reservatiui in specie perpetui, redimibilis, seu ad vi- tam. Caput XXIX.

SUMMARIVM.

*In censu reservatiuo prædiali perpetuo res ipsa,
qua datur in censum, succedit loco pretij, n. 1.
Iustitia pensionis pecuniaria, qua reservatur in
creatione census reservatiui prædialis, regulā
da est ad instar pretij rei immobilis in censum
data. n. 2.*

*Pretium rei immobilis data in censum multipli-
citer probatur, nempe extimatione hominum,
instrumentis antiquis, consuetudine extima-
di, & denique ex cumulo fructuum ipsius rei vi-
ginti annorum, vel triginta. n. 3.*

*In eueresse iustum, & legale, atque fere individuum
dicitur, quod adæquatorem principalem vi-
ginti annorum. n. 4. & 5.*

*Iustitia pensionis reservata non in pecunia sed in
alia specie pendet à sortis correspondentia, id
est, à quantitate fructuum rei censualis, quæ lo-
co sortis habetur. n. 6.*

*Pensio pecuniaria, vel frumentaria, qua reserva-
tur ex datione rei in censum, an debeat correspo-
dere infimo, medio, vel supremo pretio rei cen-
sualis, nouiter, & latè discutitur, atque resoluitur
n. 7. usque ad finem capituli.*

*Pretium census reservatiui redimibilis an sit res
ipsa, qua datur in censum, an verò quantitas,
pro qua redimendus est. n. 10.*

*Pretium census reservatiui redimibilis an sit con-
stituendum ad rationem quatuordecim pro uno,
& intellectus ad l. 6. tit. 15. libr. 5. nouæ Recopil.
n. 11. & 12. cum alijs.*

*Pretium census reservatiui ad vitam, cuius di-
uersas formulas referunt Doctores, quales sit, nu-
mer. 14.*

CAPVT XXIX.

IN capitulis præcedentibus egi-
mus de pretio census in genere,
tam naturali, quam indivisio, &
legali, unde in præsentia ad pretiū
in specie census reservatiui perpetui redimi-
bilis, seu ad vitam accedamus: & cum in iure
non sit designatum verum & individuum hu-
ius census pretium, à iuris principijs deducen-
dum est; & quamvis considerando naturam
huius contractus videbatur dicendum, quod
in eius creatione nullum pretium accedat, cū
non sit emptio, neque venditio, aut permuta-
tio, seu alius contractus nominatus, sed pactū
nudum rei traditione vestitum, ut quia totum
factum, & opus creationis census à conceden-
te rem proueniat, concessio scilicet rei in cen-
sum, & reservatio pensionis: in effectu tamen
& substantia res ipsa censualis datur in cen-
sum loco pretij pensionis reservatæ, l. 1. & non
sit verè pretium, idèd non propriè dubitatur
de quantitate pretij huius census, sed propriè
dubitaretur de quantitate pensionis reserva-
tæ, quanta scilicet possit reservari, ut census
resulteret iuste creatus. Et in hac dubitatione
sic nouiter & utiliter pensitata, duo casus con-
siderandi, atque decidendi sunt. Primus, quan-
do pensio in pecunia reservatur. Secundus,
quando in frumento, vel alia specie reservata
est.

2 In primo casu ex regula constituitur, quod
iustitia pensionis reservatæ ad instar pretij
rei immobilis in censum data præcise de-
bet regulari, ita quod secundum qualitatem
census, qui creandus est, ad minus corres-
pondeat infimo pretio rei censualis. Quæ
consil.

consideratio verissima est, quia si pensio pecuniaria referuatur a re ipsa data in censum: ergo pretium eius rei succedit loco sortis; igitur si de pensione ad sortem debet dari correspondentia, ut inde resultet pensionis iustitia: ergo pensio pecuniaria ad instar pretij pecuniarij rei censualis est regulanda, alijs non datur correspondentia de pensione ad sortem. Qua ratione necessarium est, quod prius cognoscatur pretij pecuniarij rei censualis, quod ad cognitionem iustitiæ pensionis, quæ inde nascitur, accedamus.

3 Unde pretium pecuniarium rei immobilis datæ in censum, ut pro eo pensio referuatur, multipliciter probatur, nempe extimatione hominum, instrumentis antiquis, consuetudine extimandi similia bona, ut diximus in cap. 27. & deniq; ex cumulo fructuum rei viginti annorum, gloss. in authent. perpetua. C. de sacrosanct. Eccles. gloss. in authent. de non alienand. §. si verò alicuius, collat. 2. & resoluunt Roman. consil. 423. col. 1. Guid. Pap. consil. 180. col. 2. Bertrand. consil. 318. num. 2. lib. 3. Iass. in l. si fundum, per fideicommiss. ff. de legat. 1. Tiraquel. dicens communem de retract. 1. part. §. 7. gloss. 19. num. 19. Lara de aliment. §. sed si filius num. 117. Pinel. in l. 2. §. p. cap. fin. num. 29. Valasc. de iure emphyt. quæst. 11. numer. 2. Menchaca lib. 3. præsumpt. 122. num. 51. decisio Seraphini in decision. Rotæ nouis. 651. num. 2. Surd. consil. 151. numer. 6. lib. 2. & consil. 282. num. 16. eod. lib. Cepola de simulat. contract. præsumpt. 3. Ioan. Garc. de expens. cap. 9. num. 79. Ioan. Lup. de usur. comment. 2. numer. 77. qui quidem omnes resoluunt, quod huiusmodi pretium deductum ex cumulo fructuum viginti annorum est pretium infimum, & quali legale rerum immobilium, etiamque periculis, seu casibus fortuitis subiiciuntur, quia securiora magis quam fructifera, & opulentiora bona maiori cumulo fructuum extimantur, nempe triginta annorum, ut aduertit Roderic. de ann. redditib. lib. 1. quæst. 6. num. 13. 19. & 25. atq; per totam quæstionem, ubi latissimè comprobat ex principio quæstionis, quod licet cumulus fructuum viginti annorum sit pretium infimum rerum omnium immobilium, multoties extimantur ex quantitate, quam ascendunt fructus triginta, quadraginta, vel quinquaginta annorum: sed quia census creatio tanto iustior erit, quanto sors iustior sit, pro infimo pretio rerum immobilium, quod ex cumulo fructuum viginti annorum extimatur, creandus est, & pensio pecuniaria referuatur.

4 Quæ pretij extimatio ex eo iustificatur,

quia illud interesse promiscuum, & successuum diceretur iustum, & quali legale, atque indiuiduum, quod adæquaret sortem principalem in viginti annos, ut ita resultet ad rationem quinque pro centenario. Ita resoluit Socin. consil. 103. columna penult. in fin. lib. 4. Cuman. consil. 18. Aym. Crau. consil. 148. n. 8. & consil. 490. n. 8. Cagnol. in l. 2. §. 46. n. 170. C. de pact. inter emptor. Bornin. Calualcan. decis. 35. n. 20. 23. & 25. & deniq; hæc est communis & recepta sententia in causa alimentorum interesse & fructuum, ut ad rationem viginti pro vno, quinque; scilicet pro centenario, in casu, quo peti possint, exigi valeant, & solui debeant. Ita decidit Concil. Neapolit. teste Matthæo de Afflict. decis. 284. num. fin. Coar. lib. 3. variat. c. 10. n. 2. Bursat. consil. 11. num. 14. & consil. 99. n. 10. vol. 1. Paris. consil. 60. n. 20. vol. 1. Crauet. consil. 180. n. 6. in fine; & ita de communi consuetudine obseruatum esse fatetur Roch. de Curte de consuetud. c. 11. sub num. 19.

5 Quæ ratione qui voluerit dare in censum referuatum aliquam rem immobilem, deducat pretium ad minus ex cumulo fructuum viginti annorum, & pro eo pretio sic deducto referuet pensionem pecuniariam secundum naturam census, qui creari præceditur, ita quod si perpetuus creandus est, ad rationem triginta pro vno constituitur, & si redimibilis sit, vel ad vitam, minori, secundum ea, quæ de his censibus hic erunt dicenda.

6 In secundo verò casu principali, quando pensio non referuatur indiuidua & certa in pecunia, sed in alijs rerum speciebus, iustitia pensionis referuata etiam pendet à sortis correspondentia, id est, à quantitate fructuum rei censualis, qui loco sortis in ipsa re censuali habentur, ut quia sint maiores & opulentiores pensiones, secundum ea, quæ necessaria sunt ad iustitiam creationis similis referuatiui, ex quorum fructuum quantitate & correspondentia iustificatur, ut diximus in cap. de iustitia census referuatiui, & nominatim probant Rodolphus de usur. q. 12. Medina de restit. c. 2. Greg. Lup. in l. 28. tit. 8. par. 5. gloss. verb. *A censo*, col. 3. vers. *Secundo limitari si census*. Pizarro in explicat. ad ordinationem de Guadalupe gloss. verb. *De las tales heredades*. per totam, & post Cassan. & Nauar. idem resoluit Auendañ. responsio 12. num. 13. prope finem. Sarmient. lib. 7. Selectar. c. 1. nu. 38. vers. *Fructiferam autem*, & in num. 19. vers. *Finge*; & probant Pinel. Ioan. Lup. Tiraquel. Ant. Gom. Ioan. Matienço infra referendi in cap. 31.

7 Constituto igitur de pretio & sorte rei immobilis

bilis datæ in censum referuatum, pro qua, & ad cuius correspondentiam referuanda est pensio pecuniaria, vel frumentaria, conuenit examinare, ad cuius rationem pro eo pretio & sorte census sit constituendus, & pensio referuanda, an ad rationem quatuordecim pro vno, vel viginti, vel triginta. Quæ dubitatio nouissima est, atque digna consideratione, & in ea sequentes casus proponendi, ac decidendi sunt. Primus, quando res immobilis data in censum referuatum, & pro pretio eiusdem deducto ex cumulo fructuum viginti annorum pensio pecuniaria referuatur perpetua, absque villo pacto redimendi. Et in eo casu cum in effectu & substantia formetur quidam census referuatiuus perpetuus ex eo pretio deducto ex fructibus viginti annorum, non videbatur posse constitui differentiam quoad pretium inter eum censum, & verè consignatiuum perpetuum, sed quod idem in utroque dicendum sit, ut quia uterque census sit perpetuus, & uterque habeat pensionem pecuniariam; & ideo ex his, quæ de pretio census consignatiui perpetui suo loco dicenda erunt, resolutio videtur deducenda. Quæ ratione cum census perpetuus consignatiuus ad rationem viginti pro vno constituitur, minorque pretio creari non possit, ut quia illud sit infimum, & quasi legale, atque indiuiduum, ut dicemus in cap. de pretio census consignatiui perpetui, videtur dicendum, quod pensio pecuniaria referuata ex re data in censum referuatum, referuanda, & constituenda sit pro cumulo fructuum viginti annorum ad eandem viginti pro vno rationem.

8 Sed quamuis verum sit, quod infimum pretium census consignatiui perpetui ad rationem viginti pro vno constituitur, id tamen procedere non potest in censu referuatiuo, cuius pensio ex re data in censum referuatur. Sed is census longè maiori pretio constituendus est, ut inde resultet maior sors, & minor pensio, atque consequenter iustior concessio, atque datio rei in censum. Quæ noua consideratio ex eo iustificatur, quia census consignatiuus perpetuus ad rationem viginti pro vno constitutus utrumque habet, pecuniarium, & indiuiduum, nempe, sortem, & pensionem: idem mirum non est, si pensio constituta ad rationem viginti pro vno correspondens sorti pecuniariæ indiuiduæ iustè dicatur constituta: quando verò pensio pecuniaria referuatur ex re data in censum pro pretio deducto ex cumulo fructuum viginti annorum, & ad rationem viginti pro vno, licet pensio pecuniaria certa & indiuidua sit, sors tamen, & pretium deductum

ex cumulo fructuum viginti annorum indiuiduum non est, neque pecuniarium, sed productum ad hominum extimationem; qui iudicialiter, vel extraiudicialiter fructibus valore dederunt, atque quantitatem eorum ex cumulo viginti annorum extimauerunt; idem cum extimatores non potuissent attingere indiuiduitatem illius pretij naturalis, neque omnimodam certitudinem eius cumuli fructuum, quem fecerunt, & inde resultet cumulus naturalis cum latitudine, merito non erit iustum, quod census constituitur, neque pensio referuatur ad rationem viginti pro vno, sed concessio quod cumulus fiat ad eam rationem iustius esset, quod pensio ad computationem triginta pro vno sit referuanda, ut ita & sors sit maior, & pensio minor, & consequenter constitutio iustior. Qui quidem discursus nouus, & verissimus, quamuis possit deduci à Feliciano, qui lib. 2. de censibus cap. 1. num. 16. versic. *Sed hac sententia*, aduertit, quod redditus perpetui extimatio non est similis extimationi pretij, quod deducitur ex cumulo fructuum viginti annorum, neque de vno ad aliud rectè inferitur, non tamen cum integre explicuit, licet eius resolutio vera sit: ergo pretium census referuatiui perpetui ad rationem triginta pro vno est constituendus.

9 Quod à fortiori procedit, quando res immobilis datur in censum perpetuum, cum reservatione pensionis frumentariæ; quia cum deficiat certitudo in sorte & pensione, ut quia utrumque sit frumentarium, & non pecuniarium, neque indiuiduum ratione eius in certitudine, non debet esse pretium infimum, sed vel supremum, vel medium: & in hac specie intelligo Michaellem Saló 2. tom. de iustitia. q. 77. art. 1. controuersia 17. col. 296. qui disputans, cum pretia varia sint, à quo sit sumendus excessus, denique resoluti, à medio esse sumendum, ut quia infimum in his rebus, quæ latitudinem habent, quasi indiuiduum sit, & non attendendum. Scio etiam, quod Matienço in l. 1. tit. 11. lib. 5. nouæ Recop. gloss. 3. Ludou. Molina. 2. tom. de iustitia disput. 349. dixerunt, excessum attendi debere à pretio supremo, & riguroso; quod non impugnat nostram sententiam.

10 Secundus casus principalis est, quando pensio referuatur redimenda ex re data in censum, ut quia nominatim datur cum reservatione pensionis, & pacto expresso redimendi eam pro certo pretio; quo quidem casu duo sunt decidenda. Primum, quale sit pretium huius contractus, an res quæ datur in censum, an verò quantitas, pro qua pensio redimenda est.

K 2

Secunda

Secundum, ad cuius rationem propretio eius census reservanda est pensio, an ad rationem quatuordecim pro vno, vel maiori. Et ad primum breuiter resolvimus, quod pretium eius contractus non est res, quæ datur in censum, sed illud, pro quo pensio est redimenda, ut in specie advertit Ioan. Gutierrez libr. 2. pract. quæst. q. 172. numer. 6. Quod est indubitatum.

11 Ad secundum videtur dicendum, quod cum is census non sit verè pecuniarius, neque consignatus, sed reservatiuus, ut quia res datur in censum, non verò super re constituitur, non sit servanda forma pretij legalis, de qua in l. 6. tit. 15. libr. 5. nouæ Recopil. sed quod etiam si pretium minus sit, sustineatur census. Ita resoluit Ioannes Gutierrez. d. quæst. 172. numer. 6. versic. *Nihilominus*, & in hac specie videntur procedere Cassanæus, & Mexia, quos libenter sequitur Felician. de censib. libr. 2. cap. 1. de pretio census. numer. 35. versic. *Inter quas opiniones*, ubi in versic. *Ipse vero credo*, statim sequenti existimat, ea potissimum ratione procedere eam sententiam, quia is contractus dationis fundi in censum non est verè censualis; & quod ideò dispositio circa pretium eum non comprehendit, & probat non esse contractum verè censualem per totum numer. 36. atque denique numer. 37. credit, eam formam contractus iudicari emptionem & venditionem cum pacto l. curauit. C. de action. empti. Cuius resolutio in hoc vera non est; quia datio rei immobilis cum reservatione pensionis non est emptio, neque venditio, sed verè census reservatiuus, ut diximus in cap. de censu reservatiuo, & eius natura, atque iustitia, & ipse Felician. vocat eum censum in proxm. numer. 9. sed videamus an vera sit quantum ad hoc, ut lex Regia 6. respectu pretij eum contractum comprehendat.

12 Et miror de Ioanne Gutierrez & Feliciano, aliàs doctissimis, qui de hoc dubitauerunt; quia si census iste redimibilis propretio, quo redimendus est, videtur constitutus, minori quàm ad rationem quatuordecim pro vno creatus non sustinebitur. Si enim minor excessus pretij pecuniarij legalis censum reddit nullum, ut dicendum erit in cap. de pretio census consignatiui, qua ratione census, qui nominatim creatur, minori pretio quàm ad rationem quatuordecim pro vno sustineatur, ignoro. Rursus si Ioannes Gutierrez, & omnes supradicti sententur, quod pretium huius census non est res ipsa immobilis, quæ datur, sed pretium, pro quo pensio reservata redimi-

tur, qua ratione pro minori quàm à lege designatur, constitui possit, & sustineatur, non decidunt. Vnde non solum teneo, quod is census, non potest creari pro minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, sed firmiter credo, quod neque ad eam rationem constitutus teneat, sed pro maiori pretio, ut sustineatur, sit constitutus. Quod ex eo apertissimè suadetur: quia census iste non potest dici creatus pro pretio pecuniario, sed pro naturali, quod partes redemptioni designauerunt, quod est, ac si rem ipsam immobilē pro eo pretio dedissent, ut Gutierrez existimat d. q. 172. nu. 6. Sed sic est, quod quando census creatur pro pretio naturali, non sufficit, si constituitur ad rationem quatuordecim pro vno, ut diximus in cap. de pretio naturali in genere: ergo census iste iniustus erit. Demum, quando pretium constituitur pro pretio rei immobilis venditæ, quod partes creationi designauerunt, non sufficit, si constituitur ad rationem quatuordecim pro vno, ut quia pretium illud neque sit, neque possit esse legale & indiuiduum, sed naturale cum latitudine, ut dicendum erit in cap. sequenti: ergo nec iste census sustinebitur.

13 Vnde credo, quod ad hoc ut census iste iuste constituitur, debet constare prius de vero pretio rei immobilis, quæ datur in censum per vnum ex modis relatis in cap. de pretio naturali, & constituto de pretio constituendus est ad rationem viginti pro vno, vel ad minus ad rationem 16. ut magis ad longum dicendum erit in cap. sequenti. Pro quibus ponderanda sunt, quæ latè tradit Roderic. de annuis reddit. libr. 1. q. 6. per totam, ubi agens de pretio census consignatiui redimibilis ad rationem quatuordecim pro vno constituti refert plurima, ex quibus si pretium illud lege Regia nō designaretur, resultaret iniustum: ergo illa omnia procedunt, & propriè adduci possunt ad censum, qui non est verè pecuniarius consignatiuus, sed pro pretio rei immobilis constitutus.

14 Vltimus casus considerari potest in censu reservatiuo ad vitam, cuius aliquas formulas refert Valasc. de iur. emphyt. quem retulimus in capitibus de censu reservatiuo: qui quidem census creari debet propretio deducto ex fructibus rei, quæ datur in censum, regulando pensionem reservatam pro cumulo fructuū non ad rationem septē pro vno, quod est pretij census consignatiui ad vitam, sed pro vna vita ad rationem nouē, vel decē, & pro duobus ad rationem duodecim; quia cum cumulus fructuū, pro quo census creatur, nō efficiat pretij indiui-

indiuiduum, & legale, sed naturāle, ut scopus dictum est, non potest pro eo census constitui, nisi cumulus fructuum factus sit ad instar infimæ speciei pretij naturalis; quia cum ea species habeatur loco pretij indiuidui, iuste pro ea census creatur. Quibus sic habitis, ad censum, constitutum ex pretio rei immobilis transeamus.

DE NATURA, IUSTITIA, & pretio census, qui creatur ex pretio rei immobilis venditæ. Caput XXX.

SUMMARIVM.

Census, qui creatur ex pretio rei immobilis venditæ, an sit verè census, vel emphyteosis, aut emptio, & venditio, cum pacto l. curauit? C. de act. empt. n. 1.

Census, qui creatur ex pretio rei immobilis venditæ an sit iustus, & de eius iustitia latè discutitur. n. 2. 3. & alij.

Pretium census, qui creatur ex pretio rei immobilis venditæ, an debeat regulari ad rationem quatuordecim pro vno, vel maiori, seu minori quantitati n. 4. vsq. ad finem, ubi n. 6. traditur noua consideratio ad text. in l. in causa. §. Pomponius. ff. de minoribus.

CAPVT. XXX.

IN RES dubitationes ad cognitionem huius census, qui creatur ex pretio rei immobilis venditæ se offerunt examinandæ. Prima, qui contractus sit. Secunda, an iuste formetur. Tertia, pro quo pretio sit creandus. Ad primam breuiter est dicendum, quod quauis eum contractum aliqui, licet malè, vocauerunt emphyteoticum, alij verò reservatiuum, alij emptionem & venditionem, cum pacto l. curauit. C. de act. empti, ut constat ex latè traditis per Felic. de censib. 2. p. libr. 1. cap. 10. n. 2. vsq. ad 17. verissimum tamen est, & ab omni dubitatione alienum, quod iste contractus est quidam census consignatiuus creatus pro pretio rei immobilis venditæ, atque super eam, quæ venditur, constitutus; & quod non est emphyteoticus, neque reservatiuus, neque res ipsa est pretium, pro quo creatur, sed verum pretium eius contractus est quan-

titas, pro quâ redimi valet: si enim res ipsa quæ datur, venditur pro certo pretio, & pro eodem super ea census consignatur, quis dicere poterit, nisi quod census iste sit verè consignatiuus pro eiusdem rei, quæ venditur, pretio creatus. Vnde ad iustitiam eius accedamus.

2 Et quāuis de iustitia egisset latè Michael Salon de iustitia. 2. tom. tit. de censib. art. 6. col. 1457. iniustum esse resoluens, alios eius opinionis sequaces referens, & idem videantur tenuisse Cagnol. in l. curauit. num. 57. ubi Ioan. Bapt. Lup. §. 7. n. 15. dicens eam sententiam communem, & Ruyn. conf. 73. n. 3. libr. 1. Purpurat. in l. lecta. num. 70. ff. si certum petatur, Plot. in l. si quando. num. 454. C. vnde vi, & eleganter profectur Barbosa in l. de diuisione. num. 71. ff. solut. matrim. prædicti tamen Scribentes in alia specie contractus loquuntur, & hunc censum creatum ex pretio rei immobilis venditæ iustum esse dixerunt Couarr. libr. 3. variat. c. 4. num. 6. & c. 11. nu. 5. & post Cassan. Ioan. Gutier. Lafarte, Molinæ, & alios, benè comprobant Felic. de censib. 2. p. libr. 1. c. 10. num. 15. cum alijs: iustitia tamē, vel iniustitia non pendet à natura contractus, sed à quantitate pretij; quia licet non accedente pretio in numerata pecunia, sed re immobili data pro sorte, iuste census constituitur, tamen si pretium in re immobili accedat, dummodò iustū sit, sustinebitur census. Ideò ad pretij quantitatem accedamus.

3 Et primò reperio Cassan. in Consuetud. Burgund. rubr. 11. §. 4. gloss. penult. in additione eiusdem dicentem, quod in ea census specie non creatur census consignatiuus, sed reservatiuus; quia cum à principio domus pro sorte, & pretio census vendita sit, & origo contractus semper consideretur, in effectu & substantia intelligi debet, reservatiuum, & non consignatiuum censum fuisse creatum. Ex quo credit, quod etiam si pensio resultat constituta ad rationem decem pro vno, sustinebitur contractus, & non erit contra formam l. taxantis pretium census verè consignatiui; quod, licet accessorie, & enuntiatiue, videtur sentire Couarr. libr. 3. variat. cap. 4. num. 6. in princip. ubi agens, de iustitia pacti soluendi pretium, interim dum pretium rei venditæ soluitur, subdit, quod eo pretio potest census constitui ad rationem quatuordecim, vel duodecim pro vno, quasi sentiat, quod in eo casu non procedit taxatio d. l. 6. quod etiam sentit Mexia in l. Regia *De les terminos* in 2. fundamento 2. partis num. 18. & sequentib. pro quibus poteratur d. l. 5. tit. 15. libr. 5. nou. Recop. dum specialiter loquitur in pretio creationis

census consignatiui redimibilis, qui non ex pretio rei immobilis venditæ creatur, sed in pecunia numerata, quod quidem pretium in pecunia numerata consistens, cum sit indiuiduum, & legale, mirum non est, si census pro eo creatus ad rationem quatuordecim pro vno, ex decis. illius legis creandus sit: at verò in censu creato ex pretio rei immobilis venditæ, cum pecunia non interueniat, sed pretium naturale eiusdem rei immobilis habens latitudinem iustitiæ inter eas tres species, medij, infimi, & supremi, quod diuersum omnino est à pretio indiuiduo & legali, merito taxatio, & indiuiduitas pretij, de quo in d. l. 6. formaliter seruanda non est in eius census creatione, sed minori, vel maiori pretio creari poterit: & ad dictam l. 6. respondetur, quod cum loquatur in censu verè consignatiuo, ad nostrum casum extendenda non est.

4 Secunda verò opinio & sententia fuit, quod is census constitutus ex pretio rei immobilis venditæ creandus sit ad rationem quatuordecim pro vno, secundum formam d. l. 6. tit. 15. lib. 5. nou. Recop. quam sententiam reprobandi Mexiam tenet Olan. in Anthynomijs verb. Annu redditus. n. 101. quem referens sequitur Ignat. Lafarte. de decima venditæ. & permut. c. 10. n. 71. Ioan. Gutierr. in practicijs questionib. circa Recop. q. 172. n. 3. vers. Quid tenendum, & n. 4. & 5. & post eos Felicia. lib. 2. de censib. c. 1. de pretio census. n. 35. Quorū sententia ex eo confirmatur, quia is census non est referuatiuus, cū ex nulla rei immobili data in censum referuatur, sed est verè consignatiuus, cum ex pretio rei immobilis venditæ constitutus super eadem re immobili venditæ consignetur. Neq; obstat, quod cum is census pro pretio rei immobilis constitutus sit, in effectu & substantia ab eadē re venditæ referuatus videtur; quia ut sæpius dictum est, quando is census creatur, duo contractus diuersi, atq; separati formantur: vnus venditionis rei pro certo pretio, alius creationis census pro eodem pretio rei venditæ, & inde duæ decimæ, seu gabelle debebuntur, vt suo loco dicendum erit: ergo in ea specie dubitari non potest, an formetur census referuatiuus, cum nulla res detur in censum, neque vlla pensio ex redacta in censum referuatur, sed pro pretio rei venditæ census constituatur. Sed potius dubitari poterit, an is census creatus pro pretio rei venditæ iustus sit, & cum pretium in pecunia numerata non interueniat, difficile videbatur iustum esse; sed quia idem in effectu sit, censum emi, seu vendi pro pretio rei immobilis venditæ, aut pro pecunia numerata, si legitimum pretium accedat, vt latissimè

dicendum erit in cap. de pretio census in pecunia numerata soluendo cum alijs capitibus sequentibus, verius, & certius est, constitutionem iustissimam esse, ac si emptor rei censualis, debitor nempe pretij eiusdem, cum pretium soluere deberet, tantundemque in pecunia præstare teneatur, id ipsum soluisse intelligatur, & breui manu procensus creatione iterum pretium illud in pecunia recepisse, ex fictione. l. singularia. ff. si cert. petat. & ex his, quæ tradit Couar. lib. 3. variar. cap. 7. numer. 6. & nos tradidimus in cap. an emptio & venditio formetur in constitutione census, & dicendum erit in cap. de censu creato ex debito legitime contracto. Cum igitur dubitari non possit de iusticia huius census, de natura dubitandum non est, imò & securè tenendum, quod sit verè consignatiuus: ergo si consignatiuus est, rectè dixerunt Olan. Ignat. Lafarte, Ioan. Gutierr. & Felicia. quod pretium eius computari debet ad rationem quatuordecim pro vno, secundum formam dictæ l. 6.

5 Quorum sententia retenta, non obstant Mexia, & alij prioris opinionis sequaces; quia si rectè considerentur, non loquuntur in censu creato ex pretio rei immobilis venditæ, sed in referuato ex re immobili in censum cōcesso: idè ad nostram speciem census malè adaptantur, imò & in ea specie census referuatiui id absolute verum non est, vt diximus in capitibus præcedentibus, & dicendum erit in cap. sequenti.

Ego tamen altius considerando census naturam, contra omnia supradicta nouiter, licet verè existimarem, quod census, qui creatur ex pretio rei immobilis venditæ, constitui nō potest ad rationem quatuordecim pro vno, sed quod longè maiori pretio ad rationem, nempe 16. & 20. pro vno constituendus est. Quod ex sequentibus euidentissimè constat. Primò ex eo quod pretium huius census, rei nempe immobilis venditæ, ex quo census creatur, naturale est, habens latitudinem iustitiæ inter infimi, medij, & supremi species naturalis, vt ad sensum patet, & probauimus in cap. de pretio naturali in genere: sed sic est, quod census consignatiuus impossibile est, quod constituatur pro pretio naturali rei, ex eo quod præsupponit pretium indiuiduum, & legale, consistens in puncto indiuisibili, vt probat nominatim text. in d. lib. 6. tit. 15. lib. 5. nou. Recopil. & etiam diximus in d. c. 27. de pretio naturali in genere. nu. 2. ergo neq; pro pretio rei immobilis venditæ, quod est naturale, census creabitur.

Secundò, contraponendo præcedens argumentum,

mentum, hæc sententia probatur ex eo, quod census consignatiuus redimibilis ad rationem quatuordecim pro vno constitutus, præsupponit pretium quatuordecim pro vno, atque sortem indiuiduam & legalem ita consistentem in puncto indiuisibili, quod nullo modo, aut casu fraudari, aut minui possit, vt nominatim probat d. l. 6. & diximus in cap. de pretio indiuiduo & legali in genere, & dicendum erit in cap. de quantitate pretij census consignatiui redimibilis, sed pretium rei immobilis venditæ non est, neque esse potest indiuiduum, & legale, sed potius naturale, cum latitudine supradicta, (Quod facile decipere potest, atque fallere contrahentes, vt notissimum est) ergo census ex pretio naturali, & fallibili rei immobilis venditæ constituendus non est.

Tertiò, dissimilia sunt pretium legale, & naturale, imò & penitus contraria, atque effectus diuersi, vt constat ex his, quæ diximus in cap. de pretio naturali in genere, & in cap. de pretio legali & indiuiduo in genere: ergo l. 6. quæ formaliter requirit pretium legale, naturale omnino excludit, vt pro pretio rei immobilis venditæ census non constituatur.

Quartò, iustitia pensionis ab indiuiduitate & certitudine sortis pendet, vt quia pensio legitima sit, si correspondeat infallibili, & iustissimo pretio sortis, non solum in quantitate, sed in qualitate, vt latè, atque eleganter dicendum erit in capitibus de qualitate pensionis: sed sic est, quod pensio censualis indiuidua, & certa, impossibile est, quod correspondeat sorti, atque pretio indiuiduo & certo, quando census creatur ex pretio rei immobilis venditæ, vt quia pretium non sit indiuiduum, & legale, pensio verò indiuidua, & certa sit: ergo ne deficiat correspondentia inter sortem, & pensionem, census creandus non est ex pretio rei immobilis venditæ ad rationem quatuordecim pro vno; sed maiori.

Quintò, præcedens fundamentum fortificatur, quia si rectè consideretur, in eo censu non solum deficeret correspondentia de pensione ad sortem in quantitate, vt quia pensio indiuidua & certa ad indiuiduum, & legale pretium non referatur, sed in qualitate, vt quia cum pensio sit pecuniaria, nō referatur ad sortem verè pecuniariam, cum fors ipsa verè sit domus, vel res alia immobilis, ex cuius pretio naturalis census consignatur: ergo ne in totū deficiat correspondentia de pensione ad sortem, ex pretio rei immobilis venditæ census creandus non est.

Sextò impossibile est, quod ex hominum

extimatione, quæ fallibilis est, pretium indiuiduum rei immobilis venditæ tangi possit, cum & naturaliter, id est, in pretio naturali emptionis & venditionis latitudo detur. Ex qua noua consideratione nouiter intelleximus text. in l. in causæ. §. idem Pomponius. ff. de minor. in cap. de pretio naturali in genere: ergo si pretium indiuiduum & legale rei immobilis venditæ attingi non potest, & ex pretio dictæ rei immobilis venditæ census consignatiuus, qui legale pretium requirit, & nō referuatiuus formetur, impossibile videtur, quod is census consignatiuus ex pretio rei immobilis venditæ constituatur ad eam rationem.

Demum ad sensum videmus, quod triticū ex eo quod habet pretium indiuiduum & legale, non potest vendita confusè, & genericè, vt extra illud pretium fraudando directè vel indirectè designationem vendatur: ergo similiter census consignatiuus, qui legale pretium habet, pro naturali generico, & confuso creandus non est. Quibus considerationibus nouiter, & ultra omnes, quos legerim, persitatis, verissimum, & ab omni dubitatione alienum existimo, quod regulariter is census, qui creatur ex pretio rei immobilis venditæ constituendus non sit ad rationem quatuordecim pro vno, sed quod maiori pretio creari debeat.

Quæ quidem verissima resolutio primò limitatur, quando is census pro pretio rei immobilis venditæ constitutus creatur ad rationem quatuordecim pro vno, respectu infimæ speciei pretij naturalis eius rei venditæ, pro quo pretio creatur: quia cum infimum pretiū rei immobilis venditæ, licet sit species pretij naturalis, sit tamen iustissimum, & legale, simulque indiuiduum, cum excedi, aut minui non possit, respectu eius infimæ speciei pretij naturalis, rectè census crearetur, vt latè, ac eleganter diximus, & resoluius in cap. de pretio naturali in genere, vbi probauimus, quod tunc census consignatiuus pro pretio naturali in genere alicuius rei venditæ rectè crearetur, quando creatio sit pro infimo pretio eiusdem rei: quia cum eo casu pensio ad rationem quatuordecim pro vno constituta prædicto infimo pretio, non medio, neque supremo correspondeat, daretur in sorte quasi legalitas & indiuiduitas pretij, quæ dari non potest in medio, neque supremo. Et in hunc modum sunt intelligendi Olan. Ignat. Lafarte. Ioan. Gutierr. & Felicianus, qui pro pretio rei immobilis venditæ censum ad rationem quatuordecim pro vno creari posse dixerunt, vt intelligantur, quando census ad rationem quatuordecim

DE QUANTITATE
pretij census consignatiui
perpetui. Caput
XXXI.

SUMMARIVM.

*Pretium census consignatiui perpetui quantum,
& quale sit, & à quibus possit designari. num. 1.
cum sequentibus.*

*Princeps, & Respublica, atque ciuitas quando
possit assignare cuiuslibet rei pretium. num. 2.
& alij.*

*Interesse iustum, & legale taxatur ad rationem
viginti pro vno, quinq; scilicet pro centenaria
num. 7.*

*Intellectus ad text. in l. si quis argentum. C. de do-
nat. n. 4. & n. 13.*

*Index potest taxare interesse & fructus in casu-
bus, quibus peti possunt, & solui debent ad ra-
tionem viginti pro vno, quinq; scilicet pro cen-
tenario n. 8.*

*Maritus faciens dilationem in restitutione do-
tis debet soluere interesse ad rationem vigin-
ti pro vno, quinq; scilicet pro centenaria, & quid
si à principio designatus sit huiusmodi interesse.
num. 9. per totum.*

*Tutor & curator an debeant interesse & redditus
ad rationem viginti pro vno, quinq; scilicet pro
centenario, & an à principio taxari possint hu-
iusmodi interesse. n. 10.*

*Mater sustinens onera matrimonij an interim
dum dos sibi soluitur, prestetur interesse ad ra-
tionem viginti pro vno. numero. 11. &
12.*

CAPV T. XXXI.

IN capitulis precedentibus egimus de quantitate pretij census in genere, & de quantitate pretij vtriusque census reservatiui: unde in præsentibus & sequentibus agendum est de quantitate pretij census consignatiui perpetui; ad cuius cognitionem prænotandum est, quod de iure diuino, aut naturali definitum non fuit huiusmodi census pretium; quia lex natura solum dicitur, quod quilibet res vero & iusto pretio vendatur; non quod illud, aut illud sit designatum cuiuslibet rei pretium; quia hoc ad legem humanam spectat, vel ad consuetudinem legitimè inductam, quoniam consuetudo, Princeps, vel Respublica taxare possunt iustum, atque legitimum cuiuslibet rei pretium.

l. 1.

l. 1. C. de Episcopali auctoritate. cap. 1. de empt. & vendit. & benè resoluunt Couarr. lib. 3. variar. cap. 9. num. 6. Michael de Palac. in praxi Tgeologica lib. 2. capit. 1. Mexia in pragmat. tax. conclusi. 1. numer. 4. & conclusion. 4. numer. 11.

2. Ea tamen consuetudo ex temporum varietate variatur, & diuersis temporibus diuersa pretia constituuntur his censibus consignatiuis perpetuis, vt constat ex Caualeano decis. 45. num. 3. ad finem, Couarr. lib. 3. variar. capit. 9. numer. 5. vsque ad finem, Tiraq. lib. 1. retract. §. 1. gloss. 6. num. 15. cum alijs, Paris. consil. 60. num. 29. lib. 1. Ioann. Lup. de vfur. comment. 2. §. 2. num. 72. Foller. in praxi censuali, gloss. verb. *Vidisti* per totam, & nominatim procedendo in censu perpetuo consignatiuo iustum pretium dixerunt plures esse ad rationem viginti pro vno, ex ea ratione, quod de iure communi iustum pretium fundi sit, quantum fructus viginti annorum congererent, iuxta gloss. in authent. perpetua. C. de sacrosact. Eccles. quam sequuntur plures, quos in capitulis præcedentibus retulimus, & Tiraquel. lib. 1. retractuum. §. 1. gloss. 6. num. 19. Couarr. lib. 3. variar. cap. 9. numer. 5. Pinel. in l. 2. C. de rescindend. vendit. 3. p. c. 4. & vltim. n. 29. Menoch. conf. 343. n. 24. vol. 4.

3. Hæc tamen consideratio, & regulatio pretij census consignatiui perpetui ex correspondentiæ & cumulo fructuum viginti annorum deducta non benè ad casum adaptatur; quia deductio legitimi pretij alicuius rei ex cumulo fructuum viginti annorum fit, quando res immobilis fructifera venditur, cuius pretium inter alios modos deducendi iustum deducitur ex cumulo fructuum viginti annorum, vt diximus in capit. de pretio naturali census in genere: at vero cum in censu consignatiuo perpetuo res immobilis censui subiecta non vendantur, sed ius tantum percipiendi pensionem annuam ex fructibus eiusdem rei, vt diximus in cap. an emptio & venditio formetur in census creatione; certum est, quod ad considerandum legitimum pretium census consignatiui perpetui non est habenda ratio ad cumulum fructuum viginti annorum rei immobilis censui subiectæ, cum ipsa non vendatur, sed pretium iuris percipiendi annuam pensionem, quod in eo contractu emitur, & venditur, quo scilicet pretio emi, aut vendi potest. Ita, licet ex alia ratione, considerat Felician. d. libr. 2. de censib. cap. 1. num. 16. vers. *Sed hæc sententia*, dicens, quod redditus annui perpetui extimatio similis non est prædiorum extimationi, quæ ex eorum fructibus deducitur, & quod ideo ab vno ad alterum non recte infertur.

4. Vnde alij dixerunt, verum pretium huius census consignatiui perpetui esse, quantum ascendit cumulus pensionum quindecim annorum, ex l. si quis argentum. §. si autem donatur. C. de donat. quem text. intelligendum esse, vt procedat speciali favore donatoris, post Petr. Cyn. Alberic. & Gerard. aduertit Felician. in dicto num. 16. versic. *Quare verum est*, sed ea computatio non potest procedere in censu consignatiuo perpetuo, sed magis accedit ad centum consignatiuum redimibilem, in quo census propriè verificatur, vt dicendum erit in cap. sequenti, & ex infra dicendis circa verum pretium huius census consignatiui perpetui apertius constabit.

5. Vnde cum ex legibus Romanorum, neque huius nostri Regni certum pretium huius census consignatiui perpetui designatum sit, id totum relinquendum esse consuetudini provinciarum, & ab ea regulandum, post Ripam, & Carolum Molinæum resoluit Couarr. d. libr. 3. variar. cap. 9. num. 6. versic. *Ex quibus colligitur*, Francisc. Garf. de contract. 1. p. capit. 4. conditione 4.

6. Demum Felician. de censib. dicto libr. 2. cap. 1. de pretio census. num. 16. vers. *Legibus autem Hispanis*, existimat similes census consignatiuos perpetuos non habere certum pretium statutum à lege; esse tamen consuetudine receptum, quod ad rationem triginta pro vno constituentur, vel ad rationem 35. per text. in authent. de Ecclesiasticis titulis. §. si autem, ita quod supremum pretium sit 35. pro vno, & infimum 25. pro quolibet milliaro.

7. Sed ego ad origine considerabam, quod vt cognoscatur iniustitia pretij huius census consignatiui perpetui, prius cognoscendum est, & à iuris principijs deducendum, quæ sit quantitas infimi pretij creationis huius census, vt infimo pretio cognito, quod pro legali, & indiuiduo habetur, iustitia & iniustitia creationis cognoscatur; quia si à lege pretium designatum non est, & inde ad iustitiam pretij naturalis deuenire sit necessarium, infimaque species pretij naturalis sit pretium legale, & indiuiduum, cum directe, aut indirecte minui non possit, certum est, quod ad cognitionem pretij creationis huius census cognoscere prius debemus infimam eius pretij naturalis speciem, & nullam iuris regulam, quæ hæc nostra dubitatio proprius, & verius diffiniri possit, inueniri, quam eam, quæ probat, quod interesse verum, & legale illud ab Scribentibus dicitur, quod ad equat sortem principalem, in annos viginti, regulando illud, pensionem scilicet annuam, quæ pro interesse habetur, ad rationem quinque pro centenaria: ergo deducendo

K 5

quan-

quantitatem pretij huius census ex correspondentia pensionis annuæ, dicendum est illud esse legitimum & legale, quod sonatur, & componitur ex computatione pensionum viginti annorum. Quæ regula deducitur à Socino consil. 102. columna penult. in fine. vol. 4. Cuius consil. 18. proponitur Aymon. Crauet. consil. 148. num. 8. vol. 5. Bornin. Causal. decis. 31. numer. 24. & interesse, alimentis, & fructibus, quod in casibus quibus debentur ad rationem viginti pro vno, quinque scilicet pro centenariis, peti possunt, & solui debent, resoluunt Riminald. Jun. consil. 172. num. 27. volum. 2. Alciat. responsio 8. num. 10. lib. 1. Crauet. dicto consil. 490. num. 6. vol. 5. Ioseph. Ludovic. in Rota Lucana decis. 21. Cagnol. in l. 2. quest. 46. num. 170. C. de pactis inter emptor. Bornin. decis. 35. numer. 20. 23. & 25.

8 Et hinc nascitur, posse iudicem taxare inter fructus & alimenta cuiuslibet rei, in casu quo peti possunt, & solui debent ad rationem vnius pro viginti, quinque scilicet pro centenariis. Ita resoluunt Crauet. dicto consil. 490. num. 6. & 7. Ioan. Lup. de usuris comment. 1. §. 6. num. 128. Cagnolus in d. l. 2. num. 17. Causalcan. in d. decis. 35. num. 6. 21. & 25. Pinel. in l. 2. C. de rescind. vendit. 3. p. c. 4.

9 Et inde quando maritus facit dilationem in restitutione dotis socero, vel cognato, quod pendente dilatione debeat soluere interesse, aut alimenta ad rationem viginti pro vno, quinque scilicet pro centenariis, & quod à principio huiusmodi interesse secundum eam computationem taxari possit, probat Alexad. consil. 31. num. 3. & 4. vol. 6. dicens, quod ea taxatio est omnino licita, comprobans eius sententiam ex identitate rationis per text. in c. salubriter de usuris, ut sicut ibi Pontifex mandat, quod fructus prædij dati in pignus genero, dilatione pendente non computantur in sortem dotis propter onera matrimonij sustinenda, idem dicendum sit in dote non data, vel retenta, ut interim fructus iuste præstentur cum viroque casu & maritus onera sustineat matrimonij, & vna militet ratio. Quam sententiam dicunt magis communem Alexad. in l. insulam. §. usuras ad fin. ff. solut. matrim. Clot. in l. si cum maritus. C. unde vendit. me lius Couar. lib. 3. variar. cap. 1. sub. nu. 8. vers. *Quartò hinc poterit*, Fanus de pignori. 5. part. 5. membro. numer. 16. in fin. vers. *Limitatur*, Ruyn. consil. 104. num. 10. vol. 4. & consil. 224. numer. 13. & 14. volum. 1. Roman. consil. 517. num. 4. Riminald. Senior consil. 318. volum. 2. Alexand. consil. 56. num. 9. volum. 4. & facit text. cum gloss. in l. 2. C. de iure dot. Baldus,

Novel. in tract. de dote 7. part. priuileg. 3. vers. *Ex prædictis*, & ita praticari per totam Italiam testatur consil. 164. num. 3. & esse æquissimam, & iuri consonam opinionem testatur Bald. q. 94. *Primum maritus*, vol. 1. Alexand. consil. 148. num. 42. volum. 5. Roman. consil. 517. num. 5. Coraeus consil. 74. volum. 4. qui omnes quatenus efficiunt legitimum & legale interesse ex cumulo pensionum viginti annorum, ut quia computetur ad rationem viginti pro vno, securè procedunt, sed quatenus præsupponunt, quod illud interesse iustum, & legale à principio cuiuslibet conventionis, secundum eam computationem taxari potest, contraditores habent, quia contrarium tenent Gratus consil. 11. volum. 2. & consil. 18. vol. 1. Beronius consil. 178. vol. 1. Cephal. consil. 29. volum. 2. quorum resolutio confirmatur ex alia dicentium committi usurariam prauitatem, si super certo interesse taxato conventio fiat, ut resoluunt Plotus in l. si quando. num. 452. C. unde vi. Decius consil. 119. num. 12. vers. *Et pro ista consideratione*, Crauet. consil. 148. num. 5. 6. & 7. vol. 1. dicentes, quod instrumenta, in quibus sit hæc fructuum taxatio exequenda non sunt, sed ea impugnatio aperte ex supra dictis, & infra dicendis conuincitur, & receptus est, interesse legitimum & legale à principio in partem deduci posse, ut supra dictis omnes tenent. Et resolutionem Grati, Veronis Cephal. & cæterorum respondetur, quod procedunt in casu à iure specialiter prohibitio, ut in mutuo, vel alio simili in quem cadit naturaliter usura, vel quando taxatio excessiua est, quia in his casibus, & alijs similibus à principio interesse taxari non potest, ut considerat Plot. & alij supra relati, & aduertunt Capicius decis. 175. Goza din. consil. 69. num. 14. Alexand. consil. 101. sub num. 3. vol. 4. Crauet. consil. 189. volum. 1. in vero casu specialiter à iure prohibitus non sit, & interesse taxetur ad rationem viginti pro vno valebit taxatio & promissio, cum in ea promissione exprimat illud, quod aliàs de iure tacite inerat, scilicet deberi interesse legitimum & legale ad rationem viginti pro vno. Ita resoluunt, & intelligunt Aym. Crauet. qui contrarium tenere videbatur in consil. 89. num. 2. lib. 1. & consil. 145. num. 4. & 5. Burf. consil. 11. num. 26. vol. 1. Paris. consil. 135. num. 2. vol. 4. Ioan. Lup. de usuris comment. 1. §. 4. circa l. curauit. C. de act. empt. maxime ex num. 91. cum præcedent. & sequent.

10 Similiter etiam in tutore, & curatore potest illud interesse & alimenta taxari ad rationem quinque pro centenariis, viginti scilicet pro vno, quia sic à lege taxatum videtur, & in ea taxatione solam intelligitur expressum, quod

quod à iure constitutum erat: quod non ita foret, si taxatio excederet interesse iustum & legale, ut quando quis promississet octo, vel decem pro centenariis, quia cum eo casu non sit iuxta ea taxatio, sed potius excessiua, & contra iuris receptas sententias, non posset exigi illud interesse, nisi specificè probatum fuisset, quod secundum loci consuetudinem, & rei qualitatem, atque communem hominum estimationem ad eam rationem estimaretur. Ita aduertunt Decius consil. 111. *Pro tenui*, n. 13. vers. 3. & num. 14. Riminald. Sen. consil. 318. vol. 2. Anton. Fan. de pignori. 5. part. 5. membr. numer. 16. vers. *Tertio restringitur*, Cephal. consil. 290. num. 1. vol. 2. & ita distinguit, atque limitat Cagnol. in l. curauit. num. 54. C. de action. empt. & sentit Gabet. consil. 89. numer. 2. Paris. consil. 135. numer. 25. volum. 4.

11 Et sic in marito sustinente onera matrimonij, quod interim dum dos sibi soluitur, ex pacto, vel statuto consequatur interesse ad rationem viginti pro vno absque ulla suspitione usurarum. Probat Ioan. Lupus in capit. per vestras. §. 24. sub numer. 3. vers. *Et tenendo*, Crauet. consil. 189. num. 5. Ruyn. consil. 224. num. 14. volum. 1. Cepola consil. 15. Marian. Anguisola consil. 25. n. 30. lib. 1.

12 Et denique hæc est receptissima sententia & vniuersale præceptum in causa alimentorum, interesse, & fructuum, ut ad rationem viginti pro vno, scilicet pro centenariis, in casu pro peti possint, exigi valeant, & solui debeant. Ita decidit consil. Neapol. teste Matthæo de Afflict. decis. 284. num. fin. Couar. lib. 3. var. cap. 10. num. 2. Neuizant. consil. 77. num. 28. Burfat. consil. 11. num. 14. & consil. 99. num. 10. vol. 1. Paris. consil. 60. n. 20. vol. 1. Crauet. consil. 80. num. 6. in fine, Boer. consil. 6. numer. 11. & ita de communi consuetudine obseruari fatetur Roch. de Curte de consuetudine cap. 11. sub num. 19. Ruyn. consil. 224. num. 13. vol. 1. & sub hac taxatione non esse credendum, si non constiterit de maiori interesse, præter Doctores in authent. Præterea. C. unde vir & vxor, tenent Marc. Mantua consil. 145. num. 21. vol. 1. & sentit Cepola consil. 506. ex quo ipse Cepola desimulat. contract. præsumpt. 3. col. 1. fatetur eam esse coniecturam simulationis, & contractus fæneratij, quando datur maius interesse, quam ad rationem quinque pro centenariis, viginti scilicet pro vno, quem sequitur Natta consil. 498. numer. 12. Tiber. Decian. consil. 105. numer. 16. lib. 2. & referens Cepol. Ioseph. Ludovic. in communib. opin. titul. desimulat. contractus, conclus. 1. vers. *Duodecima coniectura est*, Cum

igitur ex omnibus supra dictis receptissima sententia sit, quod interesse iustum & legale illud esse ab Scribentibus dicitur, quod adæquat sortem principalem in annos viginti, regulando pensionem annuam ad rationem quinque pro centenariis, certum etiam erit, quod pretium infimum & iustum creationis huius census consignatiui perpetui ad rationem viginti pro vno est regulandum, & merito dicimus infimum pretium, quia si fortè similes census ad rationem viginti pro vno constituatur, non poterunt recipere condiciones præiudiciales venditori præter pactum de non redimendo, quæ peculiaris ac naturalis est eius irredimibilis census, quia qualibet alia conditio cum pretium minueret. l. fundi partem. ff. de contrahend. empt. censum iustum efficeret, ut diximus in cap. de pretio legali census in genere, est enim pretium infimum huius census consignatiui perpetui legale, & indiuiduum creationis eius, ut scilicet ibi probauimus, & in hoc capite resoluimus: cæteri verò omnes census consignatiui perpetui, qui non pro infimo pretio ad rationem nempe viginti pro vno creantur, sed pro medio, aut supremo constituantur, veluti ad rationem 25. 30. vel 35. pro vno, condiciones quantumcunque præiudiciales venditori recipere, (quia licet pretium minuant, ex d. l. fundi partem) in medio, vel in supremo rectè sustinentur, ut in capitibus de conditionibus censuum dicendum erit. Et demum de hac materia pretij census videndi sunt Ioannes Garcia de expensis cap. 9. num. 78. Ioan. Gutier. lib. 2. præf. cap. 170. Roderic. de ann. redditib. lib. 1. quest. 6. fere per totam.

DE QVANTITATE pretij census consignatiui redimibilis. Caput XXXII.

SVMMARIVM.

Pretium census consignatiui redimibilis aliquando considerabatur ad rationem viginti pro vno num. 1. aliquando ad rationem quindecim pro vno num. 2. ubi intellectus ad l. si quis argentum. §. si autem donator. C. de donat. aliquando ad rationem 10. pro vno num. 3. & in aliquibus prouincijs ad rationem 17. pro vno num. 4. & 12. pro vno num. 5.

Pretium census consignatiui redimibilis hodie designatus ad rationem 14. pro vno num. 6. & minor

minori pretio creari non potest, ibi. & numeris sequentibus. ubi ponderatur l. 4. & 6. tit. 15. lib. 5. & num. 6. refertur disceptatio Roderici curantis defendere ante legem Regiam pretium esse ad rationem 20. vel 20. pro vno.

Census minori pretio quam ad rationem 14. pro vno constitutus an sit omnino nullus, & an puniatur tabelio conficiens scripturam contra legem Regni. num. 8. & an pretij designatio obseruanda sit in foro conscientie. n. 7. ubi an clericos comprehendat n. 10.

Consuetudo an possit efficere, quod census minori pretio, quam a lege designatum est, constituantur, & an sufficiat consuetudo ordinata, vel sit necessaria immemorialis. numero. 11. 12. & 13.

Quod reductio pretij, quæ respicit publicam utilitatem, non obligat Principem ad restitutionem. num. 14.

Quod omnis consuetudo, seu prescriptio submouetur. n. 15.

Census minori pretio constitutus, quomodo ad rationem quatuordecim pro vno an confirmetur, si venditor velit agnoscere contractum. numer. 16. & quid si curauerit contractum num. 17. & an possit emptor petere, quod sibi restituatur fors, vel sit contractui. numer. 18. & an taxatio pretij procedat contra minorem. numer. 19. & an successor impugnet censum minori pretio constitutum. n. 20.

CAPVT XXXII.

PRETIVM census consignatiui redimibilis nulla iuris communis lege designatum fuit, neque iure naturali cognitum erat; quia lex natura solum dictabat, quod quilibet res verò & iusto pretio vendetur, non quod illud, aut illud esset legitimū cuiuslibet pretium, ut in principio capituli precedentis diximus: unde ad veram cognitionem pretij eius census aduertendum est, quod diuersæ prouinciæ mundi diuersa pretia, tam lege, quam consuetudine induxerunt; in Regno enim Gallia iustum pretium huius census consignatiui redimibilis fuisse ad rationem viginti pro vno, scripsit Guid. Pap. consil. 108. & apud Germanos ipsum seruari testatur Conrad. de contract. quæst. 84. statutoque Vormaciensi publicè pretium illud designatum fuisse, post Molinæum, refert Couar. libr. 3. variar. cap. 10. num. 2. Quorum resolutio videbatur confirmari ex his, quæ supra diximus in capite precedenti circa quantitatem pretij census consignatiui perpetui, ubi resoluiamus, quod illud dicitur interesse iustum, &

legale, quod ad æquat sortem principalem in annos viginti: ergo si de legitimo & vero pretio census consignatiui redimibilis dubitetur, nulla alia regula id verius probari, ac deduci potest, quam ea, quæ legale, & verum interesse designat; ut sicut verum & legale interesse regulatur ad rationem viginti pro vno, ita & pretium census consignatiui redimibilis ex eadem computatione regulatur; & conuerso tamen cum hi, qui designauerint eam regulam, expressè non loquantur in interesse redimibilis, & considerando libertatem redemptionis, & seruitutem non redimendi, diuerso pretio perpetuum, & redimibilem censum constituendum esse constet, maiori nempe perpetuum, quam redimibilem, & pretium perpetui infimū, atque legitimū sit ad rationem viginti pro vno, ut diximus in cap. de pretio census consignatiui perpetui, merito eandem regulam ad redimibilem consignatum trahere non possumus, neque iustum pretiū videtur quod ex ea computatione deducitur.

Quare alij dixerunt, pretium legitimū fuisse ad rationem 15. pro vno, ut in aliquibus Germaniæ & Galliæ ciuitatibus vsu receptū erat, ut refert Conrad. de contract. d. quæst. 84. conclus. 2. & idem obseruari apud Gallos testatur Rupelan. libr. 1. forens. institut. cap. 34. Rebus. in comment. ad constitut. Gallicas tract. 2. de constit. reddit. art. 1. gloss. 1. num. 2. de quo meminerunt Tiraquel. libr. 1. retract. §. 1. gloss. 6. numer. 18. & 19. Ioan. Lup. de vsuris comment. 2. §. 2. numer. 75. quorum sententiā iubatur ex textu in l. si quis argentum. §. si autem donator. C. de donat. ibi, in redditibus autem in 15. annos extimationem præstent; & hæc regulatio magis accedit ad verum pretium huius census consignatiui redimibilis, quàm supra relata, neque alia ex infra referendis, ut ex his, quæ dicenda sunt constabit.

Alij verò existimauerunt, legitimū pretiū huius census fuisse ad rationem decem pro vno, & ad eius computationem similis census constitui solere, licet lege, vel statuto tale pretium constitutum non sit, ut aduertit Franc. Garf. de contract. p. c. 4. cōdit. 4. & deducitur à Bart. in l. Falcid. ff. ad l. Falcid. Bald. in l. fin. §. præterea. C. de iur. dot. & in c. cōsultationibus col. 2. versic. *sed nunquid valeat*, de offic. de legati, Sot. de iust. & iur. lib. 6. quæst. 55. col. 2. Bertrand. cons. 26. Baeca de dote. cap. 4. numer. 22. cui opinioni accedat text. in l. Papinian. §. unde si quis. ff. de inoffic. testam. quem post Corneum consil. 165. ad hoc ponderat Tiraquel. de vtroque retract. §. 1. gloss. 6. num. 17. & secundum hanc computationem vnius pro 10. census redimibilis emi solebant, & frequen-

frequentius apud Hispanos in prouincia Bæthica, & alijs, quæ ultra flumen Tagij Granatensi prætorio institutione Regia soluunt, ea quæ computatio illius Chancellariæ sententijs sapientissime confirmata fuit propter communem hominum extimationem, ut testatur Couar. libr. 3. variar. c. 10. n. 2. sed hodie non procedit, ut ex infra dicendis constabit.

In Regno tamen Navarra quadam priuata lege nominatim sancitum est, ut redditus annui redimibiles ad rationem 6. pro centenario constituantur, & præstentur: quod idem est, ac si ad rationem 17. pro vno constituerentur, ut aduertit Ioan. Martinez Olano in Anthynom. litera A. num. 95. Sed hæc regulatio quamuis proximè accedat ad verum huius census pretium, aliquantulum tamē ab eo distat, ut ex infra dicendis constabit.

Alij verò ad rationem 12. pro vno similes census constitutos fuisse aduertunt, ut constat ex Cauallino de vsur. numer. 127. Tiraquel. de vtroque retract. lib. 1. §. 1. glo. 16. n. 16. & eos non referens Felician. de cens. lib. 2. c. 1. de pretio census. n. 18. ad finem.

Inter quas varias, penitus diuersas, ac contrarias opiniones à Rege nostro Philipo Secundo Christianissimo Hispaniarum media via electa fuit, & lege quadam condita anno 1563. quæ habetur in l. 4. tit. 15. lib. 5. nou. Recopil. nominatim constitutum, quod hic census consignatiui redimibilis ad rationem 14. pro vno, præcisè, & formaliter crearentur. Quod quidem pretium indiuiduum & legale est, nullam habens latitudinem iustitiæ, sed in pūcto indiuisibili consistens, ita quod directè, neque indirectè minui potest, per expressam, vel tacitam conventionem, aut conditionis, vel grauaminis adiectionem, ut ex his, quæ in cap. de pretio legali census latè diximus, aperte constat, & clariùs, ac nominatim deciditur in l. 6. tit. 15. lib. 5. nouæ Recop. ad quarum legem verum intellectum sequentia notabilia prænotantur.

Primò inferitur, quod quamuis Roderic. de ann. reddit. lib. 1. quæst. 6. per totam diligenter improbet census constitutos minori pretio, quàm ad rationem 30. vel 20. pro vno, ex eo, quod fructus rerum immobilium, qui colliguntur his temporibus verum eorum pretium efficiunt, tamē omnia ab eo tradita, quæ non solū nō sunt contēnenda, sed ad plurima conducibilia, hodie cessant, si quidem leges Regiæ immobiliter sunt obseruandæ, ut etiā ipse aduertit.

Secundò notatur, quod ita circa pretij designationem seruanda est prædicta lex Regia, ut census minori pretium constitutum iniusti-

omnino sint, & exigi nullo modo possint, ut probant verba d. l. 6. ibi, *que las ventos y contratos y censos, que en otra manera à menor precio se hizieren, sã e si ningunos y de ningun valor, y efeto, y no se parda en virtud dellos pedir, ni cobrar en su yzto, ni suera del.* Ex quibus verbis aperte deducitur, quod prædicta legis exceptio scilicet censum constitutum esse minori, quàm ab eo designatum est, impedit etiam viam executiuam, sicut qualibet alia exceptio legitima, imò & fortius, cum expressè lex illa resistat creationi census minori pretio factæ.

Tertio etiam notatur, quod non solum lex illa annullauit contractum, sed pœnam priuationis officij designauit tabelioni conficienti scripturam eius, ut apertius lex illa demonstraret enixam conditorum voluntatem desiderantium inuolabiter obseruari taxationem illam pretij, ut constat ex d. l. 6. ibi, *que ningun escriuano de los nuestros Reynos de fe ni haga escritura de seme, antes contratos, supena de priuacion de su oficio.* Ex quo in eo casu procedere non potest distinctio illa, quam deribentes taxatissimi fecerunt inter præceptum affirmatiuum & negatiuum, quando inducat adus nullitatem, & quando tabelio propter confectio nem contractus puniatur; quia cum in nostra l. 6. non solum affirmatiue iubeatur, sed negatiue prohibitum sit, ut & contractus censualis minori pretio non creentur, & tabelio puniatur, distinctio illa procedere non potest ex his, quæ in simili circa explicationem pragmatice de Alcala tradit Burg. de Paz in l. 3. Tauri. 2. part. concl. 3. num. 1284. cum præcedent. & sequent.

Quartò notatur, quod ea pretij designatio cum sit legalis & indiuidua, seruanda erit in foro conscientie, ut aduertit Nauarr. in Manuali cap. 28. in additione ad cap. 23. quem refert, & sequitur Azeued. in d. l. 6. ut. 15. lib. 5. num. 4. & inde comprehendit omnes personas priuilegiatas, cuiuscunque sint quantitates, ut diximus in cap. de legitimo & indiuiduo pretio census num. 8.

Quintò inferitur, quod prædicta lex Regia non solum comprehendit laicos, sed etiam clericos, dum pretium census indiuiduum designauit, ut quia talis taxatio, seu limitatio fauorem publicum respiciat, & Ecclesiasticas personas comprehendat, etiam si ea taxatio inducat priuationem lucri Ecclesiasticarum personarum, ex l. si quis ad declinandam. C. de Episcopo. & cleric. ibi, *Nullo penitus ex hoc lucro, vel Economo, vel Episcopo, vel sacrista Ecclesia relinquendo, & ita post Didac. Perez, Mexiam, & alios aduertit Roderic. de ann. reddit.*

reddir. lib. i. quæst. 6. numer. 49. vbi num. 50. resoluit, quod leges reducunt census frumentarios ad pecuniam comprehendit clericos.

11 Sexto etiam notandum est, quod ad inducendam iustitiam census antiquissimi minori pretio constituti, quam ad rationem 14. pro vno non sufficit antiquitas, neque vlla præscriptio; quia cum euidenter ex ipsa census creatione, atque creationis scripturæ constet de iniustitia pretij, & ratio grauiora sint peccata, quanto diutius infelicem animam detinet alligatam, cap. fin. de consuetudine, cap. non debet de consang. & affinit. lex quæ resistat expressè creationi census, non poterit iustitia induci ex quacunque præscriptione, aut creationis antiquitate, ex d. l. 6. ibi. *No embargante que sean antiguos, y de mucho tiempo impuestos.* & ita resoluit Felician. lib. 2. de censib. cap. 1. num. 24. cum alijs, quod adeò verum est, vt si annuæ præstationes censuales virtute census antiquissimi minori pretio quam ad rationem 14. pro vno creati vniuersimodè factæ sint ad rationem 12. vel alio iniusto pretio, adhuc vniuersimodè præstatio non suppleret iniustitiam, neque ex ea præstatione vniuersimodè, etiam antiquissima induceretur obligatio soluendi census, sed potius contractus reduceretur ad rationem 14. pro vno, vt in l. 6. probatur, & infra dicendum erit.

12 Et hæc de præscriptione ordinariâ, vel longissima soluendi intelligenda sunt: sin vero per scripturam antiquissimam confectam ultra centum, vel ducentos annos constituerit, census creatum fuisse minori pretio, quam ad rationem 14. pro vno, & ad eam computationem præstationes annuæ vniuersimodè factæ sint, certum erit, quod infuturum secundum veterem præstationem pensiones annuæ soluendæ erunt; quia eo casu non interuenit præscriptio ordinaria, sed immemorialis, quæ vim, & potestatem habet priuilegij. Et quamuis ex aduerso consideretur, non dari eo casu immemorialem, cum ex scriptura constet de iniusto principio creationis census contra naturam eius præscriptionis, quæ præsupponit tempus infinitum, & memoriam hominum excedit, vt post Oldrad. Abb. Felin. & Couar. & Ortalor. tradidimus in l. 41. Tauri num. 17. gloss. 1. tamen cum transactis plusquam centum annis ante, vel post creationem census potuisset contingere, quod ex aliqua iusta causa minori pretio census crearetur, potuissetque incipere contraria præscriptio, de cuius initio nemo recordetur, cum memoria

hominum excedat, quæ centum annis durare præsumitur, & præscriptio diceretur immemorialis, & dici non posset, constare de principio, quamuis constet de actu contrario, atque consequenter effectum immemorialis præscriptionis ea præscriptio soluendi pensionem obtinebit, vt post doctrinam Innocentij, Alexand. & aliorum resoluitur in d. l. 41. gloss. 1. num. 13. & 14. vbi numer. 15. diximus, quod obseruanda sit in centenaria: ergo si in nostri casus specie verificari potest immemorialis præscriptio, notissimum est, quod ea accedente, & per id rebus præstationibus vniuersimodè factis deinceps ad eam computationem census soluendus erit, non obstante quod resultet creatus minori pretio, quam ad rationem 14. pro vno, cum immemorialis habeat vim priuilegij, tituli, atque legitimæ causæ, vt vulgaria præcepta docent. Neque etiam obstantibus verbis d. l. fin. ibi; *No embargante que sean antiguos, y de mucho tiempo impuestos*, quia licet prædicta verba regulariter excludant præscriptionem immemorialem, tamen non excludunt, quæ nunquam censetur exclusæ, etiam si præscriptio excludatur, ex gloss. notanda in authent. vt de cætero non fiant commutationes, verb. *Præscriptio*, quam sequuntur plures dicentes singularem, quos retulimus in l. 41. gloss. 1. num. 6.

13 Sed quamuis hæc omnia fortissima sint ad probandum, quod census antiquissimus minori pretio, quam ad rationem 14. pro vno constitutus ex præscriptione immemorialis iustus fiat; adhuc tamen firmatur teneo, quod nulla etiam immemoriali præscriptione obstatne is census antiquissimus non sustinetur, sed quod ad legitimam quantitatem sortis reducendus sit, vt probat nominatim text. in dict. l. 6. ibi, *Y en quanto a los juros, y censos, y contratos haçia aqui hechos a menos precio de a catorze mil el millar, mandamos que assi mesmo sean reduzidos, y los reduzimos al dicho precio y respoço, no embargante que sean antiguos, y de mucho tiempo impuestos.* Cuius legis vera ratio dubitandi fuit, quia ex omnibus supradictis videbatur sufficere antiquissimam præscriptionem, maxime immemorialem ad iustificandos prædictos census minori pretio quam ad rationem 14. pro vno constitutos, & conuerso tamen ea decidendi moti fuerunt conditores; quia cum aduersus iustitiam nulla præscriptio induci possit, & tamen immemorialis fortissima erat, mediū suauissimum eligentes decreuerunt, quod neque præscriptio quidquam operetur, neque in totum census nullus sit, sed quod ad legitimam quantitatem veniat reducendus, de qua reductione infra suo loco & capite dicendum erit.

Non

14 Non omittentes, quod eâ l. 6. 2. ductio cum fiat generaliter propter publicam Reipublicæ, atque totius Regni utilitatem, & fauorē animarum contrahentium non obligat Principem ad restitutionem eius quantitatis redditu, quæ reducitur, ab emptoribus aufertur, vt latè resoluit Paris. consil. 1. num. 46. lib. 1. referens alios, maxime Decius in cap. quæ in Ecclesiarum. num. 21. de constitut. & in specie aduertit Ioannes Marienço in l. 6. tit. 15. lib. 5. nou. Recop. gloss. 6. per totam. Ex quo cessant, quæ de quantitate pretij huius census scripsit latissime Pizarro in gloss. ad ordinationes de Guadalupe in 4. conditione in gloss. verb. *Compensante pretio*, per totam, vbi per 14. columnas id explicat.

15 Septimò etiam notandum est, quod etiam ex quacunque consuetudine provincie non iustificatur, neque seruandi sunt census minori pretio, quam ad rationem 14. pro vno constituti, vt probat nominatim text. in d. l. 6. tit. 15. lib. 5. ibi, *No embargante que sean antiguos y de mucho tiempo impuestos, ni que sean hechos en parte, ni provincia, donde se diga y alegue que ha sido costumbre venderse a menos precio.* Ex quorum verborum decisione in totum reiicitur potestas consuetudinis contrarie, cuius meminit Guid. Pap. consil. 180. Couar. lib. 2. variar. cap. 10. per totum, & inde deducitur, non bene dixisse Medin. in C. de restit. ca. de censib. fol. 178. col. 3. quod Principis intentio non fuit excludere communi consensu ventum comprobata, quia certum est, omnem per eam legem fuisse exclusam, etiam antiquissimam; & ita contra Medin. aduertit Ioann. Gutier. in practicis quæstionibus ad nouam Recopil. 1. part. quæst. 171. per totam, referens Marienço in d. l. 6. tit. 15. lib. 5. gloss. 2. Quod ego intelligo, etiam si consuetudo provincie immemorialis sit, quia quamuis regulariter ea immemorialis consuetudo vim legis, atque priuilegij specialiter à Principe concessi obtineat, neque censetur exclusæ, etiam si à lege omnis consuetudo excludatur, vt supra diximus; & inde inferatur, quod d. l. 6. excludens consuetudinem etiam antiquam non comprehendat immemorialem; tamen cum prædicta lex non solū agat de excludenda consuetudine antiquissima, sed de reducendo iniusto pretio à consuetudine antiquissima inducto ad legitimam pretij quantitatem, & Princeps reducere iuste possit pretium à lege designatum, vel a consuetudine inductum; merito reductio d. l. etiam contra consuetudinem antiquissimam & immemorialem iustissima fuit, imò mediū illud elegerunt conditores ad excludendas consuetudines contrarias, quas semel legitimè inductas

absque eorum correctione excludere non poterat, ideo eas non expresse excludendo, neque reprobando pretium creationis ad legitimam quantitatem in futurum reducerunt. De hac tamen reductione, & an census minori pretio creatus, quam ad rationem 14. pro vno nullus sit, vel ad legitimam quantitatem reducendus, circa intellectum d. l. 6. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. dicendum erit in capitibus, an census illegitimo pretio constitutus rescindatur, ex l. 2. C. de rescindend. vendit. & in capite an census illegitimo pretio constitutus in totum sit nullus, vel ad legitimam quantitatem reducendus.

16 Quid autem sit iudicandum, quando census fuit constitutus minori pretio, quam ad rationem 14. pro vno, & emptor vult agere contra venditorem, vt pretium restituat, vel stet contractui, an illud efficere possit, vel contractus ad iustitiam reducatur, disputat latè Roder. de ann. redditib. lib. 1. quæst. 9. per totam, vbi num. 4. post Barr. Tiraq. & alios resoluit id fieri non posse, etiam si venditor consentiat.

17 Imò & num. 5. illud procedere credit, etiam si debitor iurauerit se non repetiturum, imò contractum semper approbatum, ex l. non dubium. C. de legibus, & per gloss. in cap. ad nostram. 2. de iure iurando.

18 Et ipse Roderic. d. lib. 1. quæst. 10. per totam disputat, atque resoluit, an minor emens redditum excessiuum sit restituendus, vel census moderandus, pluresque dubitationes ad pretij census quantitatem conducibiles in d. cap. 10. cum præcedentibus refert.

19 Et an successor impugnet censum minori pretio, quam à lege designatum est, constitutum, dicendum erit in capitibus, an census excessiuus rescindatur remedio laesionis, vel reducatur ad legitimam quantitatem. Vnde accedamus ad pretium census ad vitam.

20 Quæ quidem omnia, quam de quantitate pretij census consignatiui dicta sunt, & constituantur ad rationem 14. pro vno, hodie procedunt, dummodo ad rationem 21. pro vno, constitutus est. Ex notoria pragmatice condita anno 1608. 25. mensis Ianuarij.

DE QUANTITATE
pretij census consignatiui ad vitam
circa intellectum l. 8. tit. 15. lib.

5. Recopil. Caput
XXXIII.

SVMMARIVM.

- Pretium census consignatiui ad vitam aliquando regulabatur secundum coniecturam verisimilem vita num. 1. aliquando ad rationem vnus pro sex, & alibi ad rationem vnus pro octo, alibi pro duabus vitis ad rationem nouem pro vno, & denique diuersa erant pretia. n. 2.*
- Pretium indiuiduum & legale census consignatiui ad vitam lege Regia designatur ad rationem septem pro vno. n. 3.*
- Census consignatiuus ad vitam constitui non potest pro duabus vitis, sed pro vna tantum num. 4. & antea constituti pro vitis plurimorum reducendi sunt ad duas tantum vitas. num. 5.*
- Census ad vitam constituti maiori pretio quam ad rationem septem pro vno ad illud pretium reducendi sunt. n. 6.*
- Census ad vitam constituendi sunt in pecunia numerata, & intellectus ad text. in l. 9. tit. 15. lib. 5. Recopil. & ad l. 8. cod. tit. & lib. 6. num. 7.*
- Ponderatur repugnantia fortissima inter l. 8. & 10. tit. 15. lib. 5. noua Recopil. circa traditionem pretij census consignatiui ad vitam in pecunia numerata, & alibi predictae leges conciliantur. n. 8.*

CAPVT XXXIII.

N capite de iustitia census consignatiui ad vitam resolvimus, quod hodie is census ad vnus tantum vitam creandus est, & rationem cuiusdam legis Regni reprobantis census constitutionem ad vitam duorum factam tradidimus; vnde in praesenti de quantitate pretij huius census agendum est, & in hac dubitatione praesupponitur, quod antea quam lex Regia infra referenda indiuiduum, & legale huius census pretium designaret, ad eius iustitiam considerabant Scribentes probabilem, atque verisimilem coniecturam vitae, pro qua census emebatur, valetudinem nempe, & aetatem, ex qua verisimiliter vita tempus deducebatur. Ex quibus, & alijs considerationibus, vel impugnabatur, vel iustos efficiebant contractus, vt ex deducitur ex Baldo in l. ea pactione. C. de vsuris, & in l. si pater puella. C. de inoffic. testam. vbi Iass. in fine, Decius consil. 123. & post alios Ioan. Lup. de vsur. comment. 3. §. 4. nu. 98. vsque ad finem, Molin. de Hispan. primog. lib. 1. cap. 19. n. 39. cum alijs.

² Sed quia haec consideratio, atque vitae verisimilitudo fallibilis erat, & non certa, diuersa pretia diuersae provinciae constituerunt; alij enim existimauerunt iustum pretium vnus vitae esse ad rationem vnus pro sex, alij ad rationem vnus pro octo, alij pro decem, alij iusti & constitui posse pro duorum, seu plurimorum vitis ad rationem nouem, vel decem; & denique circa verum & legitimu pretium variant Scribentes, diuersaeque fuerunt opiniones, vtcōstat ex Oldrald. consil. 207. Bald. consil. 292. vol. 5. & 410. vol. 1. & cōsil. 18. vol. 1. Roman. consil. 302. Raphael. Cuman. consil. 181. Cualin. de vsuris. quæst. 72. num. 473. Medin. do restit. cap. de censu ad vitam, Covar. lib. 3. variat. cap. 9. num. 7. Pinel. in l. 2. C. de rescind. vendit. 3. part. cap. fin. num. 32. Afflic. decis. 34. Ioan. Lup. de vsuris comment. 2. §. 2. num. 32. Molina de contract. disput. 388. Brun. q. 8. per totam in legalibus questionibus, Andr. Gail. obseruat. 128. colum. 2. in principio dicentes, ex consuetudine regionis, atque provinciae deduci & regulari huiusmodi census pretium.

³ Qua ratione, vt haec omnia cessarent, superuenit constitutio religiosissimi Regis Philippi Secundi Hispaniarum condita anno 1583. die 3. Iulij promulgata, contenta in l. 8. tit. 15. lib. 5. nouae Recop. quæ nominatim designat pretium creationis census ad vnus vitam ad rationem septem pro vno, atque simul prohibet maiori pretio creari similes census in futurum; ex qua quidem lege sequentia notabilia ad veram eius cognitionem necessaria deducuntur.

Primò inferitur, quod quamuis intelligendo textum in l. haereditatum. ff. ad l. Falcid. impugnaverit Rodericus hanc pretij designationem in lib. 1. de annuis redditibus quæst. 5. num. 15. vsque ad finem, referendo, & refutando plures eiusdem legis intellectus, omnia tamen ab eo tradita quantum ad nostri census pretium superabundant, licet alias vtilia sint.

Secundò, quod pretium illud legale, & indiuiduum ab ea lege designatum directè, neque indirectè minui potest per conditionis, vel grauaminis adiectionem, imò omnes personas, etiam priuilegiatas comprehendit, neque vlla cōsuetudine abrogari potest, vt haec omnia probauimus in cap. praecedenti circa pretium indiuiduum, & legale census consignatiui redimibilis.

⁴ Tertiò deducitur, quod similes census ad vitam duorum, vel plurimorum constitui non possunt, sed vnus tantum, vt constat ex eadem lege, ibi, *Por dos, ni por tres, ni por mas vidas, sino*

que

que le pcedant, y constituir por sola vna vida; cuius legis originariam rationem tradidimus in cap. de iustitia census consignatiui ad vitam, & in hoc corrigit lex contrariam resolutionem existimantium similes census sapissimè creatos fuisse, & creari posse ad vitam plurimorum, de qua per Bald. & alios supra relatos per Cumanum, & alios, quos refert Felician. lib. 2. de censibus, capite primo, numer. 21.

Quartò notatur ex eadem l. 8. quod census ante ipsam constituti ad vitam duorum, quamuis omnino non reprobentur, neque ad vnus vitam reducuntur, ad rationem tamen octo pro vno reducti sunt, vt constat ibi: *pero auiendo se otorgado por dos vidas, aunque permitimos se queden otorgados por ellas, mandamos que se reduzgan, y reduzimos a ocho mil maravedis el millar*; cuius decisionis rationem dubitandi, atque decidendi etiam designauimus in cap. de iustitia census consignatiui ad vitam.

⁵ Quintò, notabilis est lex illa, dum dicitur: *Y los censos, que hasta aqui se huieren tomado, y otorgado mas de por dos vidas, mandamos que reduzgan todas las vidas porque se huieren tomado, a dos vidas solamente, y al precio de los dichos ocho mil maravedis el millar por ellas*; in quo iustissima videtur tam quantum ad reductionem contractuum ad vitam vnus, vel duorum, quam quoad pretium reductionis in reductione scilicet contractum, ad duorum tantum vitas, ex eo iustissima videtur; quia contractus, qui pro plurimorum vitis creantur, quasi perpetui dicuntur; quia si quem posse viuere centum annos praesumitur. l. fin. C. de sacrosanct. Eccles. à fortiori tres personas eo tempore viuere praesumeretur, atque consequenter census pro earum trium personarum vitis constitutus quasi perpetuus existeret; ideo vt pretium contineret iustitiam, amplissimū esse oportebat, maius scilicet, quam ad rationem 8. pro vno, nempe ad rationem 15. vel 20. qua ratione si eodem pretio emi poterant sine periculo, atque in certitudine vitae, summè conueniens fuit, quod ad vitam plurimorum non emerentur, sed quod empti ad vitam duorum reducti essent, & ad rationem octo pro vno, vt dicta lex 8. constituit, quæ in hoc est singularis, & notanda.

⁶ Sextò, & vltimò notatur, quod predicti census ad vitam non possunt constitui pro villo pretio, quod non sit pecunia, neque in alia specie, vt probat dicta l. 8. ibi: *Sino que todo el dinero de la dicha suerte principal se aya de pagar, y se pague y cuente al principio todo*

el dinero de contado, sin interuenir otra cosa, que no sea dinero de contado, adeo quod census in alia specie, quam pecunia constitutus soluendus deinceps in pecunia sit, & pensio annuatim soluenda ad pecuniam reducta est, per text. expressum in l. 9. tit. 15. lib. 5. nouae Recopil. quæ habetur in nouo quaterno earum legum, per quam legem ampliatur l. 4. eiusdem tituli, quæ census constitutos in aliqua specie vini, tritici, seu olei reducuntur ad pecuniam; vt lex illa extendatur ad omnes census consignatiuos, redimibiles, seu ad vitam; de qua reductione ad pecuniam agendum erit in cap. de censu frumentario ad pecuniam reducendo.

⁸ Inter eas tamen leges. 8. & 10. dum 8. requirit pecuniam numeratam, & 10. probat, quod à proprio motu Pij V. quo cauetur, quod pretium debeat interuenire in pecunia numerata, supplicatum est, repugnantia vrgentissima versatur: vnde circa earum verum intellectum agendum erit in cap. de pretio census in pecunia numerata coram testibus ac notario soluendo.

DE IUSTITIA VENDITIONIS veteris census circa intellectum textus in l. 6. tit. 15. lib. 5. nouae

Recopil. Caput XXXIII.

SVMMARIVM.

- Census semel legitimè constitutus an minori pretio vendatur. n. 1. & per totum caput.*
- Quod in venditione veteris census proprius emptio & venditio formatur. n. 2.*
- Quod in venditione veteris census proprius debetur gabella. n. 3.*
- Census reservatiuus, vel emphyteoticus an vendi possit minori pretio, quam à principio creatus fuit. num. 4. & quid in censu consignatiuo perpetuo. n. 5.*
- Census consignatiuus redimibilis creatus à principio maiori pretio quam à lege designatus est, an possit postea minori pretio vendi. n. 6.*
- Census consignatiuus constitutus ad rationem 14. pro vno an possit vendi minori pretio. n. 7. vsq. ad finem cap.*
- Quid si postea census redimatur, venditori, & non emptori restituendus est excessus pretij numer. 8.*
- Venditio nominis, seu actionis regulariter valet.*

valet, ideo non datur in ea venditione enormis lasio, sed habetur communis estimatio hominum. num. 10.

Venditio veteris census proprius est emptio & venditio, quam contractus noue creationis, ut quia magis in eo casu praexistat materia vendibilis. n. 11.

Cessio actionis prominiore pretio facta, an, & quando valida sit, & intellectus ad leges ab Anastasio & l. per diuersas. C. mandati. numer. 12.

Lex Regni, qua designat pretium indiuiduum creationis census an extendatur ad veteris venditionem, vel sit in eo casu diuersa ratio. num. 13.

Venditio veteris census an causetur egestate venditoris, sicut venditio fundi, vel an detur in uno casu diuersa ratio quam in alio. numer. 14.

Creationis noui census an proprius quam veteris venditio accedat ad interuersionem, vel in utroque casu versetur eadem ratio, seu diuersa. numer. 15.

Constituens nouum censum an dicatur quasi conducere usum sortis, vendens vero veterem non & differentia inter eos casus. n. 16.

Nouus census creatio non recipit augmentum neque diminutionem, quantumcunque venditor inops sit, & quid in veteris census venditione. numer. 17.

Emptor, qui scit verum pretium rei venditae, non habet remedium rescissionis contractus per lesionem. n. 21.

An liceat emere censum valentem mille pro centum. n. 22.

Differentia inter creationem noui census, & veteris venditionem potius est verbalis, quam realis. n. 24.

Quod reprobat modus, per quem deuenitur ad casum, & statum prohibitionis, & traditur ad longum intellectus ad proprium motum super forma creandi censum. numer. 25. & sequentibus.

Census, qui non est securus, sed litigiosus, an possit vendi minori pretio, quam a principio fuit constitutus, & quid dicatur vitium litis. g. 4. n. 34.

Si venditor nominatim se obligauit ad census creationem atque redditus solutionem, an adhuc valeat venditio veteris census minori pretio facta. n. 35.

Quid si ante venditionem facta fuit diligentia, ut legitimè census venderetur, & non potuit alius emptor reperiri. n. 37.

Traditur quid sit in censu ad vitam unius, vel duorum constituto, an possit emi, seu vendi minori pretio, quam fuit constitutus. n. 38.

Quando census fuit venditus minori pretio quam fuit creatus, ad quem pertineat defectus vel excessus legitimi pretij ad emptorem, venditorē, seu debitorem. n. 39.

An debitor redimendo satisfacias si dederit pretium emptionis. n. 40.

An in ea venditione veteris census debeat pretium interuenire in pecunia numerata. numer. 41.

CAPVT XXXIII.

IN capitibus praecedentibus egimus de iustitia venditionis noui census reservatiui, & consignatiui perperui, redimibilis, seu ad vitam: unde in praesenti agendum est de iustitia & pretio venditionis veteris census, ut quia iuste creatus & constitutus venditur, & emitur; & simul agendum est de iustitia & pretio huius secundae venditionis: & quantum ad iustitiam breuiter dicendum est, omni iure permissam & licitam esse huius census veteris venditionem, & cessionem, sicut cuiuslibet alterius rei mobilis, vel immobilis venditio; quod patet, cum ante contractum venditionis praexistat in actu, materia vendibilis nempe, nomen ipsum, seu actio producta, & formata ex prima, atque iusta census creatione, & ius percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis; qua materia praexistente pura & vera sequitur venditio, non magis, quam si quaelibet alia res venderetur: unde iustitia vendendi notissima est, & in specie aduertunt omnes infra referendi, atque nominatim Sarmiento lib. 7. Select. c. 1. n. 13. vers. fin.

2. Imò & eo casu proprius & verius formatur emptio & venditio, quam in creatione noui census, ut aduertit Couar. lib. 3. variat. cap. 7. num. 2. vers. 5. Et ratio differentiae ex eo deducitur; quia in creatione noui census, nulla videtur praexistere materia vendibilis ante creationem contractus, neque tempore creationis eius, neque ex post facto nascitur spes probabilis materiae de iure communi cognita, & approbata, sed tantum datur spes ex hominum industria quæ sita, & inuenta, ut quia speratur lucrum, pecuniae scilicet, quod ex pecunia pensio pecuniaria proueniat; quo casu cum materia omnia deficiat, & ex parte vendentis nulla mers interueniat, sed verumque pretium, & res quæ venditur, sit pecunia, & consequenter de emptione pecuniae, cum pecunia agatur contra veram naturam emptionis & venditionis, de qua in l. 1. ff. de contrahenda empt. & in l. 1. an princip. ff. de rerum permut. difficile videbatur, quod

quod venditio noui census iusta esset, cum pecunia sterilis concipiat, cum voluptate emptoris, & pariat cum dolore venditoris, nulla que detur materia vendibilis, neque mers interueniat. Et quamuis hæc consideratio fortissima sit, non obstante resoluius in cap. de iustitia census consignatiui iuste creari similes census, & dari praexistentiam materiae vendibilis, iuris nempe percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis, cuius fructus verisimiles sunt; ergo a fortiori in nostro casu dicendum est, venditionem iustissimam esse, cum detur materia vendibilis, non ficta & imaginaria, sed naturalis, & propria, census nempe legitimè creatus, & constitutus, & consequenter de iustitia dubitari non potest.

3. Ex quo deducitur deberi ex ea venditione gabellam, ut post Didac. Perez resoluit Ignat. Lafarte de decima vendit. & permutat. capit. 10. numer. 7. ad finem, & numer. 8. & dicendum erit in capite de solutione gabellæ.

4. Quod in venditione cuiuslibet census veteris dicendum est; quia siue reservatiui, siue consignatiui sit perpetuus, redimibilis, seu ad vitam, recte uterque vendetur, cum in utroque praexistat materia vendibilis, & mers interueniat, & consequenter venditio iusta sit; quod praesupposito ad quantitatem pretij venditionis huius veteris census accedamus, & ad eius clariorem intelligentiam sequentes casus proponendi, & examinandi sunt.

5. Primus, quando census reservatiui pro infimo pretio creatus fuit, secundum ea, quæ diximus in cap. de natura, iustitia, & pretio similiu censuum, & in eo verum existimo, venditionem veteris census minori, quam infimo pretio factam iniustam esse; quia licet prædictus census non habeat pretium indiuiduum, & legale, eius tamen infimum loco indiuidui succedit, & ideo contrahentes illud excedere non possunt, ex his, quæ in sequentibus casibus dicenda sunt. Quæ omnia, licet in eadem ratione pretij indiuidui fundentur, ad hunc tamen casum recte adaptantur: si vero census reservatiui a principio creatus sit pro maiori pretio, quam infimo, & vulgariter sit, vendi pro infimo recte poterit, dummodo illud infimum non excedatur, secundum ea, quæ in censu consignatiui dicenda sunt in capite sequenti. In emphyteotico tamen censu non potest hæc dubitatio verificari, cum emphyteota ad subemphyteoticandum non habeat pretium designatum, imò in eo contractu emphyteotico indiuiduum pretium

raro, vel nunquam verificatur. Unde ad censum consignatiuum accedamus.

6. Secundus casus consideratur in censu consignatiui perpetuo, in quo distinguendum est; quia si a principio constituitur pro infimo pretio, non poterit constitutus vendi pro minori, ut quia sicut diximus in capite de pretio huius census, infimum eiusdem pretium indiuiduum & legale sit, ac si à lege designaretur, ideo excedi nullo modo potest, ex his, quæ dicenda erunt in censu consignatiui redimibili, quæ proprie quantum ad excessum ad nostrum casum adaptantur. Si vero census perpetuus consignatiui a principio pro maiori pretio quam infimo constitutus sit, recte pro minori venderetur, dummodo infimum non excedatur, ut in caso sequenti dicendum erit.

7. Tertius casus est in censu consignatiui redimibili, qui a principio creatur pro maiori pretio, quam ad rationem quatuordecim pro uno, & semel constituto minori postea vendi poterit, nempe legitimo pretio à lege designato; quia emptor eo casu pro iusto & legitimo censum emit, imò & facile inuenire posset censum venditores, qui nouiter pro simili pretio census venderent, & ex perceptione pensionis nihil amplius emptor consequatur, quàm si dendo sibi census pro legali pretio venderetur, sitque tam iusta veteris census emptio, quam noui creatio. Quæ resolutio deducitur ex Nauarro in summa c. 27. num. 78. 81. & 82. Cordoba in summa quæst. 79. versic. *Y esto se prueua*, Sarmiento lib. 7. Select. cap. 2. num. 41. versic. *Quid si Rex*, Ioann. Gutierrez in pract. quæst. ad Recop. quæst. 173. num. 7. vsque ad finem, & referens Sarmiento breuiter tenet Felician. lib. 2. de censib. cap. 1. de pretio census. num. 44.

8. Quod tamen est restringendum, ut si census redimatur, non possit emptor, cessionarius nempe aliquid recipere ultra pretium & sortem, pro qua censum emit; quia residuum illud sortis restituere debet venditori, seu cedenti, cum certum sit, quod emptor non possit amplius recipere pro redemptione, quam praestitit pro creatione, ut in cap. de redemptione census ad longum dicendum erit; & quia si residuum illud reciperet, emptor, resularet, census constitutus longè minori pretio quam à lege designatur, & inde sequeretur usura, cum aliquid ultra sortem recipiatur; similiter etiam venditor nimis fraudaretur dando censum ad rationem viginti pro uno constitutum pro quatuordecim tantum; & ideo ne venditor grauetur, & emptor quidquam ultra sortem recipiat, residuum

illud redemptionis; quod superest ex quatuordecim usque ad viginti, vel ex quantitate pretij venditionis veteris census usque ad legitimam creationem cedenti restituendum esset, & non emptori veteris census; quod quidem notatu dignum præter ea, quæ dicenda sunt in cap. de census redemptione, probatur ex traditis per Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 18. nu. 11. usque ad n. 18. & de retract. conuent. §. 1. gloss. 3. per totam, ubi eleganter loquitur.

9 Quartus casus, & in quo tota difficultas consistit, consideratur, quando census confignatius à principio ad rationem quatuordecim pro vno creatus fuit, & postea minori pretio venditur, in qua specie conuenit indistinctè eam dubitationem examinare, ut statim ad casus, in quibus resolutio limitetur, accedamus. Et partem affirmatiuam, scilicet quod emptio, & venditio veteris census minori pretio facta, quam fuit creatus, iusta sit, ex sequentibus suadetur.

10 Primò, quia contractus iste vera emptio & venditio est nominis, seu actionis; ideo regulariter valet ex toto titulo. C. de hæreditate, vel actione vendita; & emptor sciens, atque sponte tali pretio vendidit; ex quo non poterit querellari, etiam si enormiter læsus sit. l. 1. C. de rescind. vend. Neque est considerandum, quanti res fuerit empti, sed solum debet haberi ratio communis hominum estimationis, ex l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. & aduertit Couar. lib. 2. variar. c. 3. num. 4. ergo nihil refert, si census legitimo pretio creatus pro minori vendatur, si secundum hominum estimationem etiam illud legitimum sit.

11 Secundò contractus iste venditionis veteris census proprius est emptio & venditio, quam contractus nouæ creationis, ut aduertit Couar. lib. 3. variar. cap. 7. num. 2. vers. 5. & ratio quidem, licet nouiter à me consideretur, verissima est, scilicet, quia in creatione noui census nulla præexistit materia vendibilis ante creationem, neque tempore creationis, neque ex post facto nascitur spes probabilis materiæ de iure communi cognita & approbata, sed tantum datur spes quæ sita, & inuenta ex hominum industria, ut quia speratur lucrum pecuniæ, & quod ex pecunia pensio pecuniaria proueniat: qua ratione cum materia omnino deficiat, & ex parte vendentis nulla mers interueniat, sed utrumque & res, quæ venditur, & pretium sit pecunia, & consequenter agatur de emptione pecuniæ cum pecunia, contra propriam na-

turam emptionis & venditionis, ex l. 1. de contrahend. empt. l. 1. in princ. ff. de rerum permutatione, & hæc omnia in venditione veteris census deficient, ut quia in ea utroque tempore materia vendibilis præexistat, & non tam propriè pecunia cum pecunia ematur, neque sola spes materiæ, sed materia vendibilis reperiatur, merito proprius in venditione veteris census, quam in noua creatione vera emptio & venditio formatur: ergo proprius regulis pretij naturalis, atque rescissionis contractus ea veteris census venditio, quam noui creatio accedere debet.

12 Tertiò fortificantur præcedentes considerationes ex l. ab Anastasio, & ex l. per diuersas. C. mandati per locum ab speciali, quia secundum veriorum intelligentiam earum legum procedunt contra eos, qui avaritia ducti, vel animo vexandi quemquam coacti, actiones emunt, non tamen contra legitimos emptores, qui seruatis legibus eius contractus actiones emunt, quia eo casu non reperiuntur prohibitum emptionis commercium sub lege & pactione contrahentium, ut notat gloss. in d. l. per diuersas verb. venditionis, ubi Bart. in prima opinione, Cynus in l. 1. C. ne liceat potentiores, Innocent. in cap. fin. de alienat. iudicij, Azor in summa, ne liceat potentiores, Hostiens. & speculator in summa de cessione actionum, Duenas regula 88. numer. 9. Anton. Gabr. Philipp. Port. Francisc. de Pöte, & alij, quos referens sequitur Felician. in 2. tom. de censib. lib. 2. cap. 1. numer. 11. Quorum intellectus ad eas constitutiones ex ipsarum verbis deducitur, dum Anastasius in d. l. per diuersas in præfatione dicit, *Alienis rebus, fortunisque inhiantes*, ubi Acurf. verb. *Inhiantes*, exponit insidiantes, & statim ipse Anastasius subdit, *In semetipsos exponi properare, modicum scilicet dando pro cessione*, & iterum, *Diuersis personis litigatorum vexationibus afficere*; & similiter post præfationem significat mentem eius constitutionis, sentiens in eo fundari, quod in posterum huiusmodi conamen, id est, fictus modus emendi actionem inhibeat, ea potissimum ratione, quod dubium non sit, redemptores litium alienarum videri eos esse, qui tales cessiones in se confici cupiunt animo vexandi debitores; quorum avaritia & dolo motus Anastasius iuste constituit usque ad legitimam tantum solutarem pecuniarum quantitatem cessionem valere, & in residuum nullam esse; ideo statim Iustinianus secutus Anastasij iustitiam in d. l. per diuersas eius responsum confirmavit, & extendit in l. ab Anastasio sequen-

sequenti, etiam ad casum, quo tales machinatores litium partem debiti venditionis titulo, & partem per coloratam accipiant donationem, ambo principaliter obuiantes machinationibus eorum, qui circa lites morantur, ut uterque & Anastasius, & Iustinianus fatentur: unde ipsorum constitutio ad hunc casum restricta extendi non debet ad alias legitimas cessiones; si enim extenderetur, nequirent ipse Anastasius, & Iustinianus. vllas excipere actionum cessiones, ut ab Anastasio excipiuntur, ibi: *Exceptis scilicet cessionibus*, quia si ex solo quod plus cedatur, nulla fuisset cessione, eadem ratione procederet Anastasij prohibitio in cessionibus exceptis, cum in omnibus regulariter plus cedi possit: ergo non ex eo quod cessiones sint, & plus in eis cedatur, prohibetur cessio; neque leges extenduntur ad legitimas cessiones, sed in eis tantum verificantur, quæ animo vexandi debitorem, contra quem actio ceditur, sunt. Ita clarè sentit Acurf. in d. l. per diuersas, verb. venditionis, & in glossis sequentibus, ubi referens admittit cessionem pro minori pretio factam, dummodo non animo vexandi debitores fieret, sed potius ex iusta & legitima causa: ergo eadem ratione dicendum est, quod census confignatius ad rationem quatuordecim pro vno constitutus minori pretio vendi potest.

13 Quartò ponderatur ad id text. in l. 6. tit. 15. lib. 5. nou. Recopil. dum pretium creationis census assignat ibi: *No se pueda constituir ni imponer*, quæ ad venditionem veteris census, cuius actus dissimilis est, non benè extenditur.

14 Quintò, venditio veteris census non magis causatur egestate & necessitate venditoris, quam venditio fundi, cum utrumque fiat ex pluribus, atque diuersis causis, imò maiorem egestatem, & necessitatem præsupponet venditio fundi, quam veteris census; sed in venditione fundi permittitur læsio ex natura contractus: ergo & in venditione veteris census permittenda est.

15 Sextò, creatio noui census ad interusurium, venditio verò veteris ad contractus commutarios rerum omnium mobilium, seu immobilium propriè referuntur: ergo in creatione noui census necessarium est pretium iustum & indiuiduum, ut quia nulla in eo detur latitudo, in venditione verò veteris census non idem requiritur, cum pretium naturaliter extendatur, & in eius veteris census venditione seruentur tituli de emptione & venditione, de contrahenda emptione, de hæreditate, vel actione vendita, & alij similes. Quæ conside-

ratio deducitur à Panormitano in disputatione 5. Conrado de contract. q. 79. concl. 8. & concl. 3. & 5. Cavalino. q. 68. de usuris: dicunt enim, quod fortius & facilius præsumitur fraus in creatione noui census, quam in veteris venditione: quod quidem verum videtur tam propter symbolum, quam propter discrimen negotiationis; quia de forma usura est, quod obligetur debitor ad aliquam præstationem usurarum successiuam ultra sortem, cum quo simbolizat creatio census; non tamen ad usuram accedit secunda negotiatio & venditio; quia per cessionem eius statim cedens liberatur, neque remanet in futurum obligatus. Quod aduertit Cavalinus dict. quæst. 62. & 69.

16 Septimò constituens nouiter census dicitur quasi conducere usum sortis pro pensionne redditus annui, donec sortem reddat. Ita quod quoad vellet, ea mercede sortis usum conductum habeat, ex Cavalino d. q. 69. & aduertit Rodericus de ann. redditib. lib. 3. q. 1. fere per totam. Quia ratione ea negotiatio creationis census sapit quodammodo naturam fæneratitij contractus; quod verificari non potest in venditione veteris census, ut quia nullo modo vero, neque ficto dici possit, quod pretium reconducatur, cum illud perpetuò venditor adquirat animo non reddendi, neque soluendi successiuam pensionem, sed solum cedendi actionem ad exigendum censum: quare longè distant hi duo contractus.

17 Octauò, noua census creatio cum habeat pretium indiuiduum & legale, non recipit augmentum, neque diminutionem, quantumque debitor inops sit, vel fideiussoribus careat, aut in loco longè distant, vel periculoso moretur; at verò venditio veteris census ex his omnibus, quæ pretiū minuire solent, quamuis minori pretio contracta sit, iustificatur, ut infra in hoc capite dicendum erit: ergo euidentissima differentia versatur inter eas nouam & veterem venditionem, & consequenter sustinebitur venditio veteris census minori pretio facta, quam à lege designatur, quamuis noua creatio sustineri non possit.

18 Nonò, & ultimo hanc sententiam, licet non his fundamentis, tenuerunt Olanus in Anthinom. verb. *Annui redditus*, num. 113. usque ad 118. Sarmiento lib. 7. elect. c. 1. num. 40. vers. *Sed quid si Rex*, usque ad finem numeri, Salazar de usu & consuetudine cap. 11. numer. 93. Syluest. Nauar. & alij, quos refert Rodericus lib. 1. de ann. redditib. qua st. 8. numer. 7. quamuis, ut infra dicendum erit, si rectè consideretur.

rentur, in nostri casus specie non loquantur.

19 Sed his omnibus nihil obstantibus, contrariam sententiam existimo veriorē, & ex sequentibus tenendam. Primò, quando venditur census minori pretio, quàm creatus fuit, semper contingit propter egestatem, atq; necessitatem venditoris, quæ omni no excludit eius voluntatē, ex Aristotele in 3. A Ethyc. Scoto in 4. sentent. dist. 15. q. 2. art. 3. & Bald. in l. penult. ad finem. C. quomodo & quando iudex: ergo cum emptor sciat necessitatem venditoris, malè agit emendo veterem censum pro minori pretio, quàm creatus fuit.

20 Secundò, emptor veteris census, certum est, quòd decipit sciēter venditorem, cū emeret censum minori pretio, quàm creatus fuit, & secundum legem creandus erat; & in hac malitiosa deceptione non procedit regula iuris positiui, quæ constituitur, licere contrahentibus se ad inuicem circumuenerē; quia ea indulgentia concessa à iure positiuo inter species pretij naturalis non extenditur, ubi quid dolo, vel fraude propter bonam fidem factū est, sed restringitur ad circumuentiones quæ naturales, quæ naturaliter, hoc est, ex natura pretij naturalis, & propter naturalem facilitatem & imbecillitatem hominum citra omnem dolum & fraudem accidere solent, de qua naturalis circumuentione loquitur text. in l. in causâ. 2. §. idem Pomponius. ff. de minoribus, quæ dum in pretio emptionis & venditionis admittit naturaliter circumuentionem, intelligenda est de circumuentione, quæ in pretio naturali quasi naturaliter contingit; ut quia nullus attingere possit iustitiæ indiuiduitatem pretij naturalis, cū in puncto indiuisibili non consistat, sed latitudinem habeat iustitiæ, & inde in eo detur quasi naturalis latitudo: ergo circumuentio sciēter facta iniustitiam continet, quia necessarium est, contractū ab utraq; parte bona fide, & absq; dolo & fraude celebrari. l. res bona. ff. de contrahēd. empt. l. bona fide. C. de action. & obligat. & consequenter in venditione veteris census, ubi agitur de percipiendis vsuris, & consideratur forum interius conscientiæ, eadem imò, & maiori ratione accedente, sciētia emptoris census, non dabitur latitudo iustitiæ inter eas vulgares species pretij naturalis, ut diximus in c. de pretio naturali census; & inde Pinel. in l. 2. C. de rescind. vend. 3. p. c. 2. num. 19. aduertit, quòd etiam in foro exteriori non procedit lex illa, quando datur dolum in emptione, seu venditione, ut quia sciēter quis emit pro minori pretio, quàm à lege designatum est; quia

cum paria sint, dolum expressum committi, & cum aliena iactura locupletari, ut resoluunt Vldericus Sacius conf. 5. nu. 22. lib. 1. Calcan. conf. 73. Petr. Loriotus in l. si me & Titium numer. 5. ff. si cert. petat. meritò deceptio dolosa rejicitur etiam in foro exteriori.

21 Et quamuis ex aduerso replicetur, quòd cum venditor veteris census pretium creationis eius sciat, & nihilominus veterem censum viliori vendat, nulla inficitur iniuria, ex communi sententia dicentium, quòd remedium legis. 2. C. de rescind. vendit. non competit sciēter valori rei, de qua per Ant. Gabr. libr. 3. commun. opin. tit. de emptio. & vendit. conclus. 1. n. 98. vsq; ad 104. Ad eam obiectionem respondetur, quòd licet sciētia venditoris aliquando excludat remedium d. l. 2. ex dolo tamen nunquam excluditur, ut resoluunt Pinel. ibidem. 3. p. c. 2. n. 19. Qui quidem dolum negari non potest, nisi quòd interueniat in emptore veteris census minori pretio, quàm à lege designatum est, cū sciat indiuiduum, & legale, præsupposito quòd non solū sciētia venditoris, sed neq; consensus expressus sufficeret ad iustificandum contractū censualem minori pretio, quàm à lege designatum est, constitutū; idè emptio, seu venditio minori pretio facta dolosa erit, & consequēter non sustinenda. Quod quidem fundamentum pro hac sententia ponderauit Roderic. libr. 1. de ann. reddit. c. 8. n. 9. 10. & 11.

22 Tertiò certum est, quòd si permissum esset emere veterem censum minori pretio, quàm à principio fuit constitutus, fraudibus esset aperta notissima via, siquidē census, qui creari non possent, facile emerentur, indirecťq; & pretij designatio fraudaretur, & leges illud designantes contemnerentur; quæ ratione gratia vitandæ fraudis fieri debet, quòd prohibitio legis extendatur de casu creationis ad casum venditionis veteris census. Quo argumento vsus est Roderic. de ann. reddit. lib. 1. q. 8. n. 13.

23 Quartò, quia si non licet emere fundum communiter redentem centum pro mille, ex eo quòd quamuis in ea venditione interueniat pretium naturale, datur tamen excessus ultra species pretij, ut considerat Cavalin. de vsuris. q. 36. eadem, & maiori ratione non liceret emere veterem censum ad instar eius regulationis; & quamuis in eo casu Cavalini excessus pretij non sit usura, sed deceptio humana; cū tamen si excessus egrediatur ex infima specie pretij naturalis, vel excedat supremā, contractus sit iniustus; idem à fortiori dicendum erit, si pretium indiuiduum, & legale in puncto

in puncto indiuisibili consistens, non obseruetur, sed in venditione veteris census excedatur. Quo etiam argumento vsus fuit Roderic. d. n. 13. in fine.

24 Quintò, ea subtilis differentia inter emptorem, seu emptionem noui, vel veteris census, verbalis potius, quàm realis est, ut quia secundum veram rei substantiam, effectum, & essentiam inter se non differant, imò idem ius, permissio, prohibitio, atq; lucrum, & omnimodā ratio inter eos casus versetur, cū emptor pro minori pretio, quàm à lege designatū est quidquid ultra sortem recipiat: ergo prohibitio legis utrumq; casum comprehendit.

25 Sextò hæc sententia confirmatur ex eo, quòd iniustitia cuiuslibet contractus eodem modo cōstat ex his, quæ indirectè facta sunt, quàm ex directè factis, contra mentem & verba legis, eademq; ratione prohibetur modus, per quem ad vsuram deuenitur, sicut & ipsa vsura formalis, ex vulgare regula. c. cum quid de regulis iuris in 6. & regula, Is committit in legem, cum vulgatis, ex quibus in proposito locuti fuerunt Decius in cap. quamuis de vsuris, lib. 6. Gratus conf. 92. lib. 1. num. 19. Panor. mit. in cap. cū infirmitas. num. 4. de pœnitētijs & remis. Neuiandū in sylua nuptiali lib. 1. num. 168. circa argumentum à consequenti destructum, Euerad. in sua centuria loco 96. & 97. Castell. in l. 69. Tauri num. 11. Orozcus in l. 2. de iurisdic. om. iudic. qui eleganter exornauerunt prædictam regulam. Quibus accedat alia regula. l. oratio. ff. de sponsalibus; quæ propriè procedit, quando finis prohibetur, ex Bald. in c. innotuit, quæ Decius, & alios referens sequitur Ant. Gabr. libr. 1. commun. opin. tit. de præsumpt. concl. 7. n. 8. sed sic est, quòd emendo veterem censum minori pretio, quàm à lege designatur, deuenitur ad casum prohibitum creationis eius, finisq; legis taxatæ pretium creationis turbatur, & fraudatur, & deniq; ad vsuram formalem deuenitur; cū certum sit, quòd aliquid annuatim recipiatur ultra sortem principalem: ergo eodem modo & ratione prohibetur, emptio veteris census, sicut & noui creatio, si minori pretio, quàm à lege, & iuris principijs designatum est, vendatur.

26 Septimò pro ea sententia inducebat quidā Aduocatus solemnis, proprium motū Pij V. super forma creandi census, qui sæpissimè in hoc opere repetitur, ibi: *Nedum in censum non per creandum, verum etiam in creato quocunq; tempore alienando*, qui nominatim loquitur in veteri, & nouo censu, & iterum ibi: *Declarantes pretium censui semel constitutum nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem, mi-*

nu, vel augeri, sed eā proprii motus inductio dura, & impropria semper mihi visa fuit, ut quia prædicta verba ad alia requisita creationis census, quàm ad pretij quantitatem proprius referantur, ut scilicet tam in censu creando, quàm alienando interuenire necessarium sit; imò & nouissima verba eiusdem proprii motus non tam referantur ad quantitatem pretij venditionis veteris census, quàm ad noui creationis quantitatem, dum dicunt, *Declarantes pretium semel censui constitutum nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem minui, vel augeri*: quali dicat proprius motus, quòd pretium à lege censibus designatum nunquam possit minui, vel augeri, sed quòd semper pro eo creandi sint; ideo licet hæc nostra sententia verissima sit, non tamen à proprio motu probatur.

27 Octauò & vltimò eam sententiam in specie, licet non his fundamentis, tenent Mercado in tractatu *De ratos, conratos*, in cap. de censib. fol. 76. Cordoba in tractatu *De casis de conciencia*. q. 76. Nauarr. in additionib. ad cap. 23. num. 82. Palac. in praxi Theologica libr. 4. cap. 7. pag. 318. cum alijs, Couarr. libr. 3. var. cap. 10. numer. 3. Ioan. Gutierr. libr. 2. quæst. ciuil. q. 173. Azeued. in l. fin. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. gloss. 1. & nouissimè Rodericus de annuis reddit. libr. 1. q. 8. num. 15. & 16. qui alios refert. Pro quibus vrgentissimè faciunt infra dicenda circa satisfactiones contrariorum.

28 Qua sententia firmiter retenta, non obstat fundamenta in contrarium adducta. Et primò non obstat, quòd in venditione veteris census formetur emptio & venditio, quia iustitia contractus non ita pendet ab eius natura, quàm à pretij quantitate. Quod patet ad sensum; quia si creatio census, in qua formatur emptio, & venditio, iniusto pretio fieret, iniusta omnino esset, atq; contra legis formam: ergo eius iustitia non pendet à natura contractus, sed à pretij quantitate, & consequenter utroque casu, & creando nouum censum, & veterem vendendo, pretium iustum debet interuenire. Rursus, causa taxationis pretij eadem fuit, scilicet ut eo iusto & indiuiduo pretio emeretur ius percipiendi successiuam pensionem: quòd cū accederet ad interusurium, & feneratoriam intentionem, constitutum fuit, ne venditores necessitatibus coacti vilissimis pretijs census crearent. Sed hæc ratio militat, & à fortiori procedit in venditione veteris census: ergo pretij designatio etiam in ea veteris census venditione seruanda est.

29 Secundò non obstat fortificatio argumen-
ti præcedentis, scilicet, quòd in venditione
veteris census proprius formatur emptio &
venditio, ut idè legibus de rescissione con-
tractus is census strictius subijciatur; quia si
iustitia contractus non pendet à sola natura
emptionis & venditionis, sed simul & princi-
paliter à pretio: ergo nihil interest accedere
magis vel minus ad naturam emptionis, imò
potius illud operaretur, quòd ex natura con-
tractus pretium deberet integrum interve-
nire in pecunia, ex l. 1. ff. de contrahendi
empt.

30 Tertiò respondetur ad l. ab Anastasio, &
l. per diuersas. C. mandati, quòd quamuis in
tertio fundamento contrario dixerimus exte-
di non debere ad legitimas cessiones, sed stri-
ctè verificari & procedere, quando cessio fa-
cta fuit animo vexandi debitorem; longè ra-
men verius est, generaliter esse intelligendas
quoad hunc effectum, ut ad legitimam pretij
recepti quantitatem cessiones sint reducen-
dæ, etiam si animo vexandi debitorem fieret,
ut pro regula constituit Ant. Gabr. lib. 2. cõ-
mun. opin. tit. de actionib. concl. 5. per totam,
& agens de vero intellectu earum legum Co-
nan. lib. 7. comment. iuris. cap. 8. Cuiac. lib. 6.
obseru. cap. 16. & sententia Bartoli, atque Cy-
ni in dicto tertio fundamento relata intelligè-
da est ad effectum annullandi in totum cessio-
nem ex decisione rubricarum de alienat. iudi-
cij, & C. ne liceat potentiores: ergo nihil vr-
get contrarium argumentum, maximè quia
quamuis intellectum ad eas leges suprà in ter-
tio argumento contrario designatum veriorè
esse fateamur, ad nostram tamen speciem ven-
ditionis veteris census resolutio ibi tradita
non benè adaptatur; quia in eo casu simplicis
cessionis alicuius nominis, seu actionis, agitur
tantum decedenda sorte, & debitor ad sortem
tantum soluendam; non ad amplius tenetur;
in venditione tamen veteris census deceden-
da sorte & usuris simul actum est: quo casu for-
maliter requiritur correspondentia pensionis
ad sortem, ut usura euitetur, quæ regulariter
committitur, quando recipitur aliquid ultra
sortem principalem: ergo cessio actionis sim-
plicis, & veteris census diuersa est, differen-
tiaque nulla versatur inter creationem no-
ui census, & veteris venditionem; sed in
effectu & substantia similes sunt prædictæ ve-
nditiones, & consequenter eisdem legibus re-
gulantur.

31 Quartò minus obstat l. 6. tit. 15. lib. 5. nouæ
Recopil. in contrarium adducta; quia nouiter
considerando verba eiusdem legis, potius cõ-
firmat, quam impugnatur nostram sententiam;

dum dicit, *Vender, ni imponer, ni constituitur ius
nos ni censos aliquos*; verbum enim, *vender*, non
improprie ad venditionem veteris census re-
ferri potest, vel generaliter intelligitur tam
in venditione veteris, quam noui census, cum
sequentia ibi, *Ni imponer ni constituitur*, ad crea-
tionem proprie & strictè sint referenda, & cõ-
sequenter d. l. utrumque comprehendit, & no-
uam creationem, & veteris census venditio-
nem; idè nihil obstat. Rursus, quamuis hæc
noua legis consideratio non admittatur, sed
sine præiudicio veteris fateatur, quòd dicta l.
6. solum loquitur in pretio creationis, & inde
inferatur, quòd constituit differentiam inter
creandum nouum censum, & veterem vendē-
dum, ea differentia potius verbalis esset, quàm
realis, cum secundum rei substantiam & effe-
ctum noua census creatio, & veteris venditio
non differant. Quod præter ea, quæ suprà dic-
ta sunt, ex eo suadet, quia utroque casu, &
in noua creatione, & in veteri venditione ius
percipiendi pensionem annuam in futurum
venditur, & census in effectu emitur: qua ra-
tione equalis correspondentia sortis ad pen-
sionem debet interuenire in actu vendendi
veterem censum, quæ in noui creatione for-
maliter est necessaria, ut inde utroque casu re-
sultet iustitia pensionis, & nihil emptor reci-
piat ultra sortem principalem, quòd absque du-
bio reciperet, si veterem censum minori pre-
tio emeret, quam creatus fuit.

32 Quintò, iustitia venditionis veteris cen-
sus non pendet à causa vendendi, necessita-
te nempe, vel egestate venditoris, sed à quan-
titate legitimi pretij, à traditioneque veri &
integri: ergo inutiliter ex ea causa argumenta-
tur.

33 Sextò, venditio veteris census proprius
spectat, & accedit ad contractus feneratorios,
quàm ad commutatioes rerum mobilium, seu
immobilium, cum ex ea venditione successi-
ua obligatio usurarum resultet, sicut ex cen-
sus creatione. Rursus, quòd hæc secun-
da negotiatio venditionis veteris census,
sicut creationis sapiat usuram, patet ad sen-
sum; quia si de forma usuræ est, quòd vendi-
tor obligetur ad aliquam successiuam præsta-
tionem, in ea veteris venditione ex naturâ
euictionis obligatur iterum, etiam si venditor
noui census dicitur usum sortis conducere
pro pensione, eodem modo à venditore vete-
ris census conducitur usus pretij, atque sortis
pro pensione emptori cessat, cum ex natura
euictionis ad pensionem maneat obligatus.
Præterea si noua census creatio habet pre-
tium à lege designatum, certum, & indiuiduum,
non recipiens augmentum, vel diminutionem,
eadem

eadem ratione veteris census venditio ex pre-
tio legale regulatur, ut quia à iuris principiis
ex correspondentia sortis ad pensionem con-
stitutum sit, quòd fructus, redditus nempe
sorti respondeant, & æquivalentes sint,
non maiores, ut sapissimè in hoc opere dicē-
dum est. Vnde & primum & secundum funda-
mentum contrarium diluitur.

34 Quartus casus, qui consideratur, quando
census iam constitutus, qui venditur, litigio-
sus est, aut venditor implicitus ære alieno, vel
aliter periculum existit, vel ex alio capite incer-
tus, aut difficile exigibilis est, deducitur ex
doctrina Innocentij in cap. in ciuitate de usu-
ris sententis, quod minori pretio emi, seu ven-
di potest; quod etiam sequitur Panormitan. in
cap. 1. num. 6. de alienat. iudicij mutand. caus.
fact. Bald. in dicta l. per diuersas numer. 7. C.
mandati. Paul. consil. 393. volum. 2. Syluest.
in verb. *usura*. 2. num. 14. Cagnol. in l. qui actio-
nem num. 10. de regul. iur. Molinæus in con-
suetud. Paris. §. 22. num. 65. dicunt enim, quòd
in venditione nominis, seu actionis debet cõ-
siderari dubius euentus, & facultas vendito-
ris, adeò, quòd si venditor saltem opinione
implicitus sit ære alieno, pretium venditionis
minuatur, ex Bart. in l. 1. §. si hæres percepto.
ff. ad Trebel. quem ibi sequuntur Alexand. &
Iass. dicentes, communem, Iacob. in l. si fidei-
commissum. §. si tractatum. num. 4. de iudicij
& hoc modo intelligendus est Pinel. in l. 2. C.
de rescind. vendit. 3. p. cap. fin. numer. 37. &
antea num. 20. cum alijs. Idè ultra prædich-
tos hanc sententiam tenet post Parisienses
Roderic. lib. 1. de ann. reddit. quæst. 8. num. 4.
vbi num. 22. cum alijs benè id prosequitur, &
Felician. 2. part. de censib. lib. 2. cap. 1. num. 9.
vbi refert Molinam, & Michaellem Salonem,
qui utrumque tenent, scilicet, quòd census
legitimo pretio constitutus regulariter mino-
ri non vendatur, nisi litigiosus sit, & qualiter
consideretur pretium huius census litigiosi,
aduertit Felic. d. c. 1. n. 12.

35 Quid tamen erit dicendum, quando quis
obligauit se ad euictionem solutionis veteris
census, & Roderic. quæst. 8. num. 23. resoluit,
quòd si simpliciter census vendatur, atque no-
men cedatur, neque vendens obligetur nomi-
nati de euictione, nisi tantum ut debeatur
census iuxta text. in l. si nomen de hæredit.
vel actio vendita, non teneatur de euictione:
secus verò si cedens, seu vendens nominati
se obligauerit, atque promiserit non solum
euictionem iuris, sed etiam facti, scilicet debi-
torem esse soluendo: quia tunc teneretur de
euictione, & in eo casu diceretur census secu-
rus, atque consequenter legitimo pretio esset

vendendus. Quod magis ad longum explicuit
ipse Roderic. lib. 2. quæst. 21. per totam, vbi
materiam dictæ legis, si nomen, eleganter ex-
plicuit. Quod etiam, & benè, prosequitur Fe-
lician. in 2. part. de censibus tom. 2. dicto cap.
1. num. 13. vsque ad finem, vbi fatentur, ita in
Pinciano prætorio obtinuisse.

36 Similiter minueretur pretium ad iustifican-
dam veteris census distractionem ex incerti-
tudine exactionis, & expensarum quantitate in
ea expendenda, ut resoluunt Syluest. in dicto
verbo, *usura*. quæst. 14. Nauar. in Manuali. c.
17. num. 230. & 231. Palac. lib. 4. de contract.
cap. 7. & nouissimè Gutierr. in pract. quæst.
ciuilib. 2. part. quæst. 173. num. 2. & in termi-
nis l. per diuersas, & l. ab Anastasio, referens
plures resoluunt Anton. Gabr. lib. 2. communi
opinion. tit. de actionib. conclusio. 5. nu-
mer. 24.

37 Iustificatur etiam pretium venditionis hu-
ius veteris census, si forsan venditor facta dili-
gentia non potuisset opulentiùs interuenire;
quia semper, & vbique ad iustitiam pretij
actionis cessat, & consequenter venditionis
veteris census cõsideratur, quantum esset va-
litura actio cedenti, non cessionario. Ita Bald.
in l. per diuersas. quæst. 12. vbi Paul. Castrens.
Corn. consil. 230. volum. 2. & post Speculat. &
Anton. Gabr. in dicta conclus. 5. nu. 6. Nauar.
in summa. cap. 23. num. 78. 81. & 82. quem re-
fert, & sequitur Cordoba in summa quæst. 79
imò ex ipsa natura venditionis nominis, seu
actionis aliquantulum posse pretium minui,
videtur ex consideratis à Pinelo in l. 2. C. de
rescind. 3. part. capit. fin. numer. 37. ad finem,
Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 18. nu-
33. & 40.

38 Quæ quidem omnia non procedant in ve-
nditione veteris census ad vitam; quia cum eius
pretium tempore currente decrescat, minusque
semper valeat, proprius dubitaretur de cõuer-
so, an possit vendi pro legitimo pretio crea-
tionis, quam quòd si pro minori vendatur, an
venditio valida sit. Et reperio Felicium 2.
part. de censib. lib. 2. cap. 1. num. 10. dicentem,
eo casu suspectam esse venditionem, & legitimū
pretium interuenire debere, cuius quantitatē
arbitrio iudicis relinquit decidendam. Quod
mihi benè videtur.

39 Vbi ipse Felician. num. 11. per totum expli-
cat, quid erit agendum, cum census ille vendi-
tur minori pretio, quam à lege designatur, an
quòd superest, vel deficit à pretio legitimo
ad venditorem, vel emptorē pertineat. Cuius
dubitatio, atque resolutio videtur non posse
verificari; quia si emptio veteris census nulla
est, nihil superest, neque deficit, quòd ad
emptorē

emptorem, seu venditorem possit pertinere: fin verò venditio ad iustitiam pretij reducenda sit, idem etiam dicendum est, quia nihil superest, neque deficit; fin verò in totum valeat, ut in casibus, in quibus venditio veteris census sustinetur: certum est, ad emptorem, qui legitime veterem censum emit, quod superest spectare: ergo nullo ex his casibus verificatur dubitatio Felic. licet resolutio eius in suo casu vera sit.

40 Rectè tamen verificatur respectu venditoris in terminis l. per diuersas. C. mandati, quia cum in eo casu, vel legitima sit venditio, vel ad legitimam quantitatem pretij reducenda, bene superest, vel deficit, quod possit ad venditorem, vel emptorem pertinere. Et quod ad venditorem pertineat, post Iacob. de Arenis, Petr. Cyn. Oddofred. Bart. Gabr. Portium, & alios, resoluit Felic. supra n. 11.

41 In casibus tamen, in quibus venditio veteris census valida est, dubitatur, & meritò, an pretium emptionis, & venditionis debeat interuenire in pecunia numerata, sicut quando nouiter census creatur, requiritur; & quid erit in venditione veteris census ad vitam, de quo ad longum agendum erit in cap. an pretium census, debeat interuenire in pecunia numerata.

AN CENSUS RESERUATIUS PERPETUUS REDIMIBILIS, seu ad vitam, illegitimo pretio constitutus, in totum sit nullus, vel remedio. l. 2. C. de rescindend. vendit. rescindendus, aut reduci debeat ad legitimam pretij quantitatem. Caput XXXV.

SUMMARIVM.

Census reservatiuus perpetuus redimibilis, seu ad vitam, pro infimo, vel maiori pretio creatus, an rescindatur latione, vel sit in totum nullus, vel ad legitimam pretij quantitatem reducendus, late discutitur num. 1. & per totum caput.

Latio ultra dimidiam an habeat locum in contractu emphyteosis, & intellectus ad l. 2. C. de rescind. vendit. an procedat in emphyteosi, num. 4. 5. 8. & 9.

Pensio, que reservatur ex creatione emphyteosis, non soluitur pro pretio, sed in recognitionem

directi domini, num. 5. & ideo quamuis minima sit, sustinetur. ibidem. & n. 10.
Latio enormis, vel enormissima an habeat locum in contractibus correptionis, n. 11. & 12.
Et an in contractu locationis, numer. 13. usque ad finem.

CAPVT XXXV.

LN capitibus præcedentibus egimus de quantitate pretij vtriusque census, tam reservatiui, quam consignatiui perpetui, redimibilis, seu ad vitam, & tam naturale, quam legale, & indiuiduum vtriusque census pretium designauimus, resolui-musque in capite præcedenti, iustitiam pretij creationis census seruandam esse non solum in nouiter creando, sed in veteris vendendo: sed quia sæpissime contingit, censum nouiter creati, seu veterem vendi minori pretio, quam à lege designatum est, vel à iuris principijs deducitur examinandum se offert, *An is census in totum nullus sit, vel remedio legi. 2. rescindatur seu ad legitimam pretij quantitatem sit reducendus?* Quæ dubitatio ita genericè sumpta difficilis ad modum videtur, & nullo modo explicari, ac decidi potest: unde ad eius clariorem intelligentiam distinguendum est inter censum reservatiuum & consignatiuum, atque emptionem veteris census; de reservatiuo agendum est in capite præcedenti, de consignatiuo, atque de emptione veteris census in sequentibus erit agendum; & denique ut hæc nostra dubitatio clariùs in censu reservatiuo verificetur, ac decidatur, sequentes casus examinandi sunt.

2 Primus, quando census reservatiuus perpetuus redimibilis, seu ad vitam pro infimo pretio rei censualis, ex his, que designauimus in cap. de quantitate pretij census reservatiui creatus fuit, in quo casu verificari non potest, an competat censuario, vel danti rem in censum remedium. l. 2. C. de rescindend. cum latio, quæ interuenit in infimo pretio, non excedat species pretij naturalis, sed intra latitudinem iustitiæ cōtingat, & consequenter l. 2. eo casu nō procedat, quæ solum procedit, quando latio contingit ultra dimidiam, ut satis notum est. Neque etiam in hoc primo casu principali dubitari poterit, an census reservatiuus sit in totum nullus; quia si latione rescindi nō potest, à fortiori neque in totum annullari, ut patet ad sensum: neque demum remediū reductionis erit eo casu necessarium; quia pensio census reservatiui iustè reservatur, si correspon-deat infimo pretio rei immobilis in censum concessæ.

concessæ, ut late resolui-mus in cap. de quantitate pretij census reservatiui: ergo reductio ad legitimam quantitatem cessabit, quæ præ-supponit iniustitiam pensionis reservatæ, atque creationis census: unde in hac prima casus specie, & annullatio in totum, & rescissio creationis ex l. 2. & remedium reductionis verificari non potest.

3 Secundus casus figuratur, & contingit, quando pensio census reservatiui pro minori, quam infimo pretio rei censualis reservatur, ita quod latio, licet contingat in pretio rei censualis, atque in reservatione pensionis, non tamē sit ultra dimidiam, sed inormis, ut quia excedit species pretij naturalis, atque latitudinem iustitiæ, quæ inter eas datur; & tamen non attingit deceptionem ultra dimidiam, & in hac secūda casus specie verificari etiam non potest remedium l. 2. cum non competat, quando latio ultra dimidiam non interuenit, sed proprius eo casu dubitaretur, an census in totum sit nullus, vel ad legitimam pretij quantitatem reducendus; & cum dixerimus in cap. de pretio census reservatiui, quod infimum pretium rei in censum concessæ respectu cuius pensionis reservatur, habetur pro indiuiduo, & quasi legali, & quod pensio debet eidem correspondere, ut iustè reservata dicatur videtur dicendum; quod si respectu minoris quam infimi pretij reservatur fiat, & census constituitur, in totum nullus sit, sicut quando pro minori quam legali creatur, ex his, quæ dicēda erunt circa censum consignatiuum in cap. sequenti. Rursus si ut diximus in cap. de pretio naturali census, excedens latitudinem iustitiæ tenetur ad restitutionem, atque lationem refarcire, eadem ratione in præfenti casu dicere debemus, quod census creatio pro minori, quam infimo pretio rei censualis facta in totum nulla sit; è conuerso tamen cum quantitas reservationis pensionis à lege designatā non sit, sed solum ex iuris principijs, atque natura pretij naturalis deducta, & ex ipsa qualitate contractus censualis, in quo fructus rei in censum datæ debent correspondere pensioni, & è contra iustitia producat, meritò excessus non annullabit in totum contractū, sed cum ad legitimam pretij quantitatem, in qua creandus erat, reduceret. Ita in effectu resoluit Roman. in consil. 369. col. 2. versic. *Cum igitur*, ubi allegat text. in l. item si pretium. §. fin. cum l. sequenti. ff. locati, & referens Roman. Hieron. Gig. in tract. de pensionib. q. 35. num. 4. dicentes, quod sicut contractus subiacet reformationi, cum deceptio ultra dimidiam iusti pretij contingat ex d. l. 2. Ita pensio reformatur, cū iniustè reservata est. Pro qua

resolutione vrgēter faciunt, quæ infra in hoc capite & sequenti dicenda erunt circa iustitiam reductionis cōtractus ad legitimam pretij quantitatem; quæ in nostri casus specie rectè procedunt. Neque obstat, quod infimum pretium rei censualis, cui pensio debet correspondere, habetur pro legitimo & indiuiduo, & quod inde excedi non potest; quia licet verum sit, tamē in ea dubitatione à iuris principijs deducta non adest annullatio contractus, sicut in designatione à lege expressa: quæ quidem lex non solum designat pretium sed annullat contractum; ideo diuersi casus sunt, maximè quia etiam quando lex nominatim designat pretium, ut in dicta lege Regiæ designatur, ipsa lex desiderans contractus cōseruationem, pretium, ut contractus sustineatur, ad legitimam pretij quantitatem reducit, ut dicendum erit in cap. sequenti. Ex quo deducitur, quod in hac secunda casus specie neque census in totum annullatur, neque remedio legis 2. de rescindend. vendit. rescinditur, sed potius ad legitimam pretij quantitatem reducitur.

4 Tertius casus principalis, & in quo tota difficultas consistit, contingere potest tam respectu censuarij, quam dantis rem in censum reservatiuè, quando latio ultra dimidiam, vel in datione fundi in censum, vel in reservatione pensionis interuenit; quo quidem casu si de annulatione contractus in totum dubitetur, dicendum est, quod cum nullum pretiū indiuiduum & legale in creatione eius contractus designatū sit, sed naturale pretiū interueniat, habens latitudinē iustitiæ, & iniustitiæ in totū annullandus nō est, sed rescindendus, vel reducendus; ideo ad casum rescissionis trāseamus. Et quantum ad rescissionem ex latione ultra dimidiam deceptionis contractus contractum rescindi non posse, videt ex sententiā Speculatoris in tit. de emptione & venditio. §. nunc dicendum. num. 142. versic. *procedit in emphyteosi*, dicentis, quod remedium l. 2. C. de rescind. vend. non habet locum in emphyteosi, cuius sententiam sequuntur Bald. in rubric. C. de iur. emphyt. Abb. in cap. cum causa de emptio. & venditio. Paul. Castr. cons. 387. vol. 2. Alexand. consil. 122. vol. 1. Iass. in l. 1. num. 75. C. de iur. emphyt. & in l. de quibus. num. 28. de legibus, Benedic. in cap. Raynūtijs, verb. *Et uxorem*, num. 985. de testamentis Fabian. de empt. & vend. quæst. 8. num. 14. & referens alios (licet non fideliter eos referat) Anton. Gom. in l. 68. Tauri col. fin.

5 Pro quibus, & in confirmationem sententiæ Speculatoris vrgenter facit, quod pensio, quæ reservatur ex concessione fundi in emphyte-

phyteosim; non soluitur pro pretio eius, sed in recognitionem directi domini. Ita Bart. in l. 1. n. 4. Bald. 7. Jass. 17. C. de iur. emphyt. Riminald. consil. 212. numer. 4. libr. 2. Aluar. Vaez de iur. emphyt. quæst. 1. numer. 15. Ex quo quamvis pensio minima sit, vnius nempe numi, suffinetur contractus, ex Baldo in rubr. C. de iur. emphyt. num. 19. Beroi. in capit. positum n. 84. & 85. de locato, Carol. Ruyn. consil. 50. num. 4. & 18. libr. 1. Aluar. Vaez. in dict. q. 3. num. 11. ergo in emphyteosi non est habenda consideratio ad quantitatem pretij, seu pensionis, neque ad læsionem etiam ultra dimidiam, sed principaliter ad recognitionem directi domini, vt inde inferatur, quod in datione fundi in emphyteosim non procedat. l. 2. C. de rescindend. vendit. quæ pretij quantitatem, & extimationem rei, non verò directi domini recognitionem respicit; & consequenter idem in censu reservatiuo, cui emphyteosis assimilatur, dici potest.

6 Secundo, pro hac sententia facit noua & elegans consideratio ad d. l. 2. C. de rescind. vend. scilicet quod ea lex ex natura contractus emptionis, & venditionis, in quo loquitur, necessariò debet restringi ad alios contractus correspondentes, & nominatis, in quibus adest commutatio reciproca vnius rei pro alia inuicemque datur aliquid, & recipitur, vt in permutatione, & similibus; & ideo non propriè ad nostram speciem census reservatiui adaptatur, vbi ex parte censuarij nihil proficiscitur, sed totum factum, & opus creationi census provenit à concedente rem, vt quia ipse concedens dat eam in censum, & simul sibi, reservat pensionem: ergo cum deficiat commutatio, & correspondens effectus contractus, deficit etiam l. 2. Quæ consideratio deducitur à Cavalino de usuris quæst. 181. dicente, quod dicta l. 2. necessariò restringi debet ad conuentiones commutativas, in quibus ex utraque parte vnum pro alio datur, & recipitur, similiterque deducitur ex Bart. consil. 90. numer. 2. & alijs.

7 Sed his non obstantibus, verius existimamus in censu reservatiuo procedere d. l. 2. ex eo quod siue cum contractum inter bonæ fidei contractus referamus, siue stricte iuris contractibus æquiparemus, quocumque casu remedium rescissorium d. l. 2. competere cõstat, ex his, quæ regulariter in omnibus contractibus tradunt Pinel. in l. 2. C. de rescind. 1. part. cap. 3. per totum, vbi nu. 1. post. Bart. Roman. Oldrad. & alios, ad omnes contractus, cuiuscunque sint qualitatibus, eam legem extendit, & idem Anton. Gabr. lib. 3. commun. opinion. tit. de empt. & vendit. col. 1. nu. 19. cum alijs,

& latius Ioan. Matien. in l. 1. tit. 11. lib. 5. nou. Recopil. gloss. 8. num. 1. & num. 5. & 6. Quæ sententia ex eo confirmatur, quia si censarius qui pro re immobili, ex qua pauci fructus percipiuntur, excessiuam pensionem promissit, in contractu grauatur, non video, cur deceptionis remedium eidem denegetur, & conuerso si dans rem in censum, quæ opulentissimos fructus reddit cum reservatione minimæ pensionis, deceptus notoriè est, ignoret, qua ratione remedio eiusdè legis vt nequeat cum utroque casu deceptio contingat, quæ regulariter omnem contractum rescindit: vnde quod in censu habeat locum l. 2. tenent, licet summarie, Couarr. libr. 3. variar. cap. 7. nu. 3. Olan. in Anthynom. verb. Annuus redditus num. 118. quorum brevis resolutio, licet vera sit ex omnibus supradictis, defectuosa tamen est, dum præsupponunt, quod si deceptio sit intra dimidiam, censarius non possit impugnare contractum; quod sanè præsuppositum verum non est, cum si fructus rei censualis minores sint pensione, remedium reductionis ad legitimam fructuum metam censuario competat, ex his, quæ circa reductionem dicta sunt in cap. sequenti, & quæ circa correspondentiam fructuum ad sortem, dicenda erunt in cap. de census creatione super re immobili fructifera: ergo exclusa rescissione contractus per læsionem non excluditur redemptio, vt malè Couar. Et Olan. præsupponunt, qui quidem, licet in effectu verum dicant; in nostro tamen casu non propriè loquuntur.

8 Qua sententia retenta, non obstant fundamenta in contrarium adducta; quia ad primū responderetur, quod verior, & receptior sententia est, dictam legem 2. habere locum in emphyteosi, ex sententia eiusdem Speculatoris, qui sibi contrarius fuit in tit. de emptione, & vendit. §. si verò aliqua. num. 14. quem sequitur Bald. in l. 2. num. 6. in fine, Salicet. num. 8. Paul. 14. C. de iur. emphyt. & plures referens Pinel. in l. 2. C. de rescindend. vendit. 1. part. cap. 3. numer. 37. versic. *Absque dubio*, vt post Cephal. Rebus. Ferrar. & alios, dicit eam veriore sententiam, quam similiter sequitur dicens communem Menesin d. l. 2. numer. 28. & melius Aluar. Vaez de iur. emphyt. quæst. 11. num. 19. versic. *Verum attende*, & Ioan. Matienço in l. 1. tit. 11. lib. 5. nouæ Recop. gloss. 8. num. 7.

9 Et ad fundamentum contrarium, quo moti fuerunt Speculator, & sequaces, negantes in emphyteosi remedium legis 2. facillè respondetur erroneam esse, & falso fundamento fundari; dicunt enim, quod lex 2. non procedit in emphyteosi, quia non extenditur ad contractus

tractus stricti iuris, sicut est emphyteosis. In quo certè lapsi fuerunt; quia longè receptius est, legem illam comprehendere contractum etiam stricti iuris, in quibus eadem ratio versatur, vt latè resoluit Pinel. in d. l. 2. 1. part. ca. 3. ex num. 5. cum alijs. Ioann. Matienço post plures in d. gloss. 8. numer. 6. & ita reprobatur illud Speculatoris, & sequacium fundamentum, Pinel. in d. cap. 3. num. 37. versic. *Neque dubito*.

10 Et ad fortissimam considerationem, ex qua nouiter confirmauimus Speculatoris sententiam, responderetur, quod quamvis plures dixissent sustineri emphyteosim sub quancunque minima pensione, & ideo non admitti remedium rescissorium contractus, ex dicta l. 2. vt considerauit ibi Bald. numer. 7. Salicet. 10. Cremenf. 38. Padilla 29. non tamen ideo beneficium rescindendi contractum excluditur, quod pro minima pensione creatio sustineatur; quia licet pensio reservetur in recognitionem directi domini, simul etiam ad pensionis quantitatem attenditur; neque pugnant est præstari pensionem in recognitionem directi domini, & simul attendi debere ad læsionem ultra dimidiam, vel enormissimam in pensione, vel datione rei contingentè; imò vtrumque simul compatibile est; rectè enim potest minima, vel maxima pensio præstari in recognitionem directi domini: ergo minima, vel maxima quantitas directo dominio contracta non est; & hinc plures æquiparauerunt quantum ad rescissionem contractus per læsionem, locationem, & emphyteosim, vt sicut in locatione consideratur quantitas pensionis, & datur remedium rescissorium contractus, ex capite læsionis ultra dimidiam, vt probat Pinel. in d. l. 2. 1. part. cap. 3. ex numer. 17. Ita datur in emphyteosi. Quam æquiparationem quoad hunc effectum considerauerunt Roman. in l. si quis cum aliter, limitatione 10. de verborum, & plures per Anton. Gabr. lib. 3. commun. opin. tit. de emptione & vendit. concl. 1. num. 75. Ioan. Matienço in d. l. 1. tit. 11. gloss. 8. num. 7. ergo similiter in emphyteotico contractu ex æquiparatione Doctrinam habenda est consideratio non solum ad recognitionem directi domini, sed simul ad quantitatem pensionis, vt si pro infima, vel excessiuâ fiat recognitio, ita quod dominus, vel emphyteota grauatur, atque læsio maxima contingat, remedium rescissorium contractus competere possit; ex quo reprobatur Iass. in l. de quibus num. 28. de legibus, & in l. 1. numer. 75. C. de iur. emphyt. dicentis, quod ex parte domini directi remedium legis 2. non datur: qui quidem Iass. merito rejicitur ex eo, quod eadem

ratio militat respectu domini directi, quæ respectu emphyteote, læsionis nempe, propter quam contractus rescinditur: quem merito reprobant Pinel. in d. l. 2. 1. part. cap. 3. nu. 37. prope finem, Valasc. de iur. emphyt. quæst. 11. numer. 19. versic. *Quæ retenta*, vbi Valasc. mordet Pinel. dum fatetur, se nunquam in praxi vidisse, neque audiuisse admissum fuisse in emphyteosi remedium legis 2. dicit enim Valasc. se paucis annis sæpenuerò id contingere vidisse; & ego semel in Regia Pinciana Chæcellaria dubitatum vidi, maximè quia licet in emphyteosi non admitteretur remedium legis 2. non bene de emphyteosi ad censum reservatiuum argumentatur, cum dissimiles contractus sint in pluribusque differant, vt latè diximus in cap. de natura & iustitia census reservatiui.

11 Ad secundum igitur fundamentum contrarium de noua consideratione, quam designauimus, ex natura census reservatiui deducta, responderetur, quod ea noua consideratio est intelligenda in contractibus nullo modo correspondens, & in quibus ex parte vnius ex contrahentibus nihil provenit, neque agitur, sed totum factum & opus ab vno tantum pendet, vt in deposito, mutuo, commodato, & similibus; in his enim non potest congruè læsio considerari, & consequenter neque dari remedium rescissorium contractus, vt considerant Rebus. in 2. tomo ad constitut. Gallicas in tract. de rescissione contractus, argum. vnico, gloss. 15. numer. 16. quem in hoc refert, & sequitur Pinel. in l. 2. C. de rescind. 2. p. cap. 3. num. 4. vbi post Laurent. Syluan. consil. 13. num. 4. & Fabian. de emptione & vendit. quæst. 8. num. 10. id exemplificat in actus, in quo liberalitas exercetur, dicens in eo non procedere legem illam, licet is actus liberalitatis ex alijs causis rescindi possit, quidquid pugnaverit Cagnol. in d. l. 2. num. 58. relatus à Pinelo in d. capit. 3. numer. 7. ad finem: in alijs verò contractibus, seu conuentionibus commutatis, quæ quauis distent à primæua natura emptionis & venditionis, atque in plurimis dissimiles sint, correspondenti tamen sunt, & in eis ab utroque ex contrahentibus aliquid datur, & recipitur, certissimum est, remedium rescissorium locum habere posse non solum ex identitate rationis ceterorum contractuum, sed ex vi comprehensionis, vt benè considerauit Pinel. in dicto cap. 3. num. 1. & per totum, maximè n. 3. & 7. & exemplum dari potest in emphyteosi, qui contractus licet differat ab emptione, correspondens tamen est in creatione & progressu, cum ex parte domini res in emphyteosim concessa proficiscatur; & ab emphyteota pensio

si reservata praestetur; quia ratione rescindi potest deceptionis remedio, ut supra diximus.

3 Similiter exemplificatur in contractu locationis, qui quamvis distet ab emptione, correspondens tamen est, & ideo deceptionis remedium admittit, ut considerat Pinel. in d.l. 2. 1. p. cap. 3. num. 17. cum alijs. Anton. Gabr. lib. 3. commun. opin. tit. de emption. & vendit. conclus. 1. num. 3. Menchaca lib. 3. controu. vsus frequentium cap. 61. num. 11. & nouissime Ioan. Matienço in l. 1. tit. 11. lib. 5. nouae Recopil. gloss. 6. per totam: ergo idem dicendum est in contractu census reservatiui, in quo quidem si certum est, quod a concedente rem censualem res ipsa proficiat, & similiter quod a censuario pensio reservata promittitur, & exoluitur, commutativa erit conuentio, & correspondens contractus, atque consequenter remedio rescissorio, ex deceptione rescindi poterit. Ex quibus omnibus firmiter constat, quod in eo contractu census reservatiui datur remedium rescissorium, ex dicta lege 2. de de rescind. vendit. tam in fauorem censuarij, quando recipit in censum rem immobilem, cuius fructus longe minores sunt pensione, quam respectu concedentis rem in censum, quando dedit eam cum reservatione minimae pensionis.

4 Imò si deceptio, de qua in dicta l. 2. vel enormis, aut enormissima contingat in datione fundi in censum, & censuarius nolit uti remedio rescissionis contractus, habebit aliud fauorabilius, nempe reductionis ad legitimam, & iustam creationis quantitatem, de qua in hoc capite, & sequentibus agendum est; & hoc quia cum bona censualia debent esse fructifera, & fructus maiores, vel ad minus aequivalentes pensioni, ut iuste dicatur pensio reservata, ut dicendum erit in cap. de censu creando super rebus immobilibus fructiferis, necessario satendum est, quod si censuarius in fructibus grauetur, poterit uti remedio reductionis ad legitimam sortis quantitatem, quae a principio creandus erat census, atque pensio reservanda, ut praeccepta iustitiae commutativae in contractu seruentur, & correspondentia sortis ad pensionem, quae formaliter in eo contractu necessaria est, interueniat, ut etiam constabit ex dicendis in capitibus sequentibus.

A N C E N S V S C O N S I G N A T I U S perpetuus redimibilis, seu ad vitam, illegitimo pretio creatus, in totum sit nullus, vel remedio l. 2. C. de rescindend. vendit. rescindendus, seu ad legitimam pretij quantitatem reducendus. Cap.

XXXVI.

SUMMARIVM.

Census consignatus illegitimo pretio constitutus an rescindatur remedio l. 2. C. de rescind. vend. vel in totum sit nullus, seu reducendus, & latio an rescindat generaliter omnem contractum, & quid in pensione, & intellectus ad l. 1. tit. 11. lib. 5. nouae Recop. n. 1.

Latitudo an consideretur ad rescindendum contractum, tam respectu emptoris, quam venditoris, & ponderatur l. 56. tit. 5. part. 5. n. 2.

Reductio alicuius contractus ad iustitiam quomodo procedat, & an in censu consignatio admittatur, & an emptor census consignatiui, qui scire debet pretium legale, possit agere remedio lationis, & an competat scienti verum valorem rei, & intellectus ad l. 2. tit. 15. lib. 1. nouae Recop. n. 4 & 5.

Venditor census consignatiui redimibilis an possit agere ex latione remedio rescissionis contractus, & ponderatio ad d. l. 6. tit. 15. lib. 5. nouae Recop. & ad l. 8. eod. tit. & lib. & an omisio forma annullat contractum. n. 6.

Contractus indiuidus est, & ideo in parte annullari, & in alia sustineri non potest, sicut alius actus indiuidus n. 7.

Rescissio an dicatur legitime, & integre facta, si deficiat vnicus numerus, vel qualibet etiam minima pars. n. 8.

Actus inutilis & inualidus an & quando operetur ad emptionem actus validi. n. 10.

Donatio omnium bonorum an in totum sit nulla, vel reducenda ad legitimam quantitatem. numer. 11.

Donatio, quae reuocatur propter naturam filiorum, an in totum sit nulla, vel ad legitimam quantitatem reducenda. n. 12.

Præiudicium per inutile quando videtur, latet discutitur & intelligitur text. in l. pecunia, & in l. placuit ff. de usuris, & actus si non valet, ut agatur, quando valeat, ut valere possit. numer. 14.

Pasci

Pater transiens ad secundas nuptias, si relinquat uxori plusquam vni ex fratribus primi matrimonij, an annulletur in totum relictum. n. 15.

Donatio excedens quinquaginta solidos, licet non valeat absque insinuatione, an sit reducenda ad legitimam quantitatem. numer. 16.

Emphyteosis concessa ultra generationem an in totum annulletur, vel reducenda sit ad gradus permixtos. n. 17.

Fendum consuetum dari in masculos tantum si datur in masculos & feminas, reducitur ut valeat, potius quam pereat concessio ad masculos tantum. numer. 18.

Cessio actionis minori pretio facta, quam a lege designatur, non est in totum nulla, sed ad statum iustitiae reducitur. n. 19.

Inutile, & inualidum, quando operetur ad emptionem actus validi, & quid in indiuiduis. numer. 20.

Facta, & conditiones iniusta, quae multoties adiunguntur in creatione census, an in totum efficiant contractum nullum, vel pro non adiectis censeantur. numer. 21.

Venditio veteris census minori pretio facta, quam creatus fuit, an in totum sit nulla, vel reducatur ad statum iustitiae. numer. 22.

Interesse & usura si promittantur excessiue, vel ubi non debentur, an reducatur promissio ad legitimam quantitatem. numer. 23. Et intellectus ad l. placuit. 29. ff. de usuris, & ad l. pecunia fenestris. ff. de usuris, & ad l. si promissa. C. si cert. petatur. numer. 24. & sequentibus.

CAPVT XXXVI.

In capite praecedenti egimus de rescindendo censu reservatiuo illegitimo pretio constituto, vel ad legitimam quantitatem, qua creandus erat, reducendo: vnde in praesenti agendum est de eisdem remedijs rescissionis, vel reductionis contractus in censu consignatiuo admittendis, vel non; & ut clarius haec nostra disceptatio intelligi possit, sequentes casus considerandi, ac decidendi sunt.

Primus, quando census consignatiuus perpetuus est absque vlla facultate redimendi constitutus, & illegitimo pretio creatus, ut quando minori quam ad rationem viginti pro vno, vel minori, quam ad computationem quadraginta pro milliaris fuit institutus, & in hoc casu quantum ad remedium annulationis contractus in totum, si census pro minori, quam infimo pretio constituatur, videbatur dicendum

in totum nullam esse creationem; quia cum infimum pretium pro legali & indiuiduo habitum sit, ut notauimus in cap. precedenti, si excedatur in totum, creatio euanesce videtur tanquam si contra legem Regiam pretium indiuiduum, & legale designantem fieret. E converso tamen cum in censu consignatiuo perpetuo nulla designatio pretij a lege facta sit, & inde pretium verè legale dici non possit, sed potius naturale, habens latitudinem iustitiae, contractusque sit vera emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam, dicendum est, quod nullus in totum esse non possit, sed quod rescindatur, ex d. l. 2. vel quod ad legitimam creationis quantitatem reducatur de rescissione ad l. 2. patet ad sensum, quia remedium rescissorium ex ea lege regulariter procedit in omnibus contractibus, tam bonae fidei, quam stricti iuris, cuiusque sit qualitatis. ut diximus in capite praecedenti, & regulariter probat Pinel. in dicta l. 2. 1. part. cap. 3. per totum. Anton. Gabr. lib. 3. commun. opin. tit. de emptio. & vendit. conclus. 1. numer. 19. & 20. cui resolutioni accedat alia vera & communis dicentium, quod in assignatione & creatione cuiuslibet pensionis, admittitur remedium dictae l. 2. quae probauerunt Roman. consil. 360. num. 9. Garcia Lupus de pensionibus. quaest. 6. Gigas in eodem tract. quaest. 9. Dominicus Soto de iust. & iure lib. 9. artic. 2. quaest. 7. Padilla in d. l. 2. 1. part. cap. 3. num. 16. in fine; pro qua sententia facit text. in l. 1. tit. 11. lib. 5. nouae Recopil. lib. 1. *Testo mismo de ueser guardado en las rentas, y en los otros contratos semejables*, ubi Ioannes Matienço gloss. 6. verb. *En las rentas* per totum, aduertit.

2 Et haec resolutio similiter procedit in emptore census, sicut in venditore, quia etiam emptori datur eius remedium, ex gloss. 1. in cap. cum dilecti de empt. & vendit. & in dicta l. 2. verb. *Item atque* resoluunt Dominicus Soto lib. 6. de iustit. & iur. quaest. 3. artic. 1. Pinel. in eadem lege 2. 1. p. cap. 2. num. 1. ubi Menesius num. 12. argum. l. ex conuentione. C. de pact. l. 1. C. de cupressis lib. 1. & plures referens idem tenet Ant. Gabr. dicto l. 3. conclus. numer. 31. & probatur expresse in l. 56. tit. 5. part. 5. in vers. *Otro si dezimos que el comprador*, dum enim pretium huius census perpetui non sit legale, sed naturale, emptorque multoties iustum pretium ignoret, non videtur emendo lationi renunciare, sicut in censu consignatiuo redimibili infra dicendum est, & consequenter eidem iuste competit remedium dictae legis:

Quæ

3 Quæ quidem omnia de remedio rescissionis contractus dicta intelligenda sunt, quædo latio contingit ultra dimidiam: si vero intra dimidiam contingat, vel contingente ultra dimidiam transierit tantum tempus, quod remedium rescissionis ex eo tempore excludatur, nempe triginta annorum cursus, ex l. fin. tit. fin. part. 6. vel emptor, aut venditor noluerit ut remedio rescissionis contractus, succurreretur eisdem alio suauissimo medio reductiones ad legitimam pretij quantitatem, quod census creandus erat, sicut eodem remedio succurritur in alijs casibus, in quibus non poterat competere rescissionis remedium, ne in eo contractu censuali deficiat remedium, quod iniustitia pretij sub moueatur, & contractus moderetur, de quo in sequenti casu dicendum est.

4 Secundus casus principalis exemplificatur, & contingere potest in censu consignatiuo redimibili, in quo pretium legale, & indiuiduum designatum est; & in ea dubitationis specie distinguendum erit inter emptorem, & venditorem census; emptor enim si censum emerit maiori pretio, quam ad legem pertinet, & ab ea designatur, ut ad rationem viginti pro uno, vel maiori pretio, certum est, quod non habebit remedium annulationis contractus in totum; quia nulla lege annullatur in totum is contractus respectu emptoris, & l. 6. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. infra referenda, quæ videtur annullare contractum, loquitur respectu venditoris, ut infra dicendum erit, imò neque remedio rescissionis contractus uti poterit emptor, quia cum emens censum eliciat pretium legale, quo vulgariter ab omnibus emitur, non poterit dici deceptus, sed potius quod sciente, atque volente pro illo maximo pretio censum emit, idem remedium rescissionis eidem non datur; ut quia non competit scienti verum valorem rei, ut latissime resolunt plures per Anton. Gabr. lib. 3. commun. opin. tit. de empt. & vendit. conclus. 1. num. 98. cum alijs, & per Pinel. in d. l. 2. r. p. cap. 2. ex num. 10. qui quamuis ex num. 11. cum sequentibus contrariam defendere conetur, à communi tamen non est recedendum, ut latissime comprobatur Ioan. Matienço in l. 1. tit. 11. lib. 5. Recopil. gloss. 8. n. 35. vbi ex n. 36. vsq; ad n. 41. refutat fundamenta Pineli. Quæ sententia proprius, atque iustius procedit in census creatione, ex eo quod census creatio tantò iustior est, quanto maiori pretio formatur, cum respectu maioris pretij minores sint prestationes annuæ; & quia si maiori pretio, quam à lege designatur, census constituitur, atque emittitur, eodem etià pretio à venditori redimendus

est, cum fors in perpetuum non alienetur, sed interim dum census redimitur: ergo non est ita præiudicialis scientia emptoris, neque excessus pretij emptionis census, sicut esset in alijs contractibus, in quibus in perpetuum pretium alienatur absque facultate redimendi, & consequenter emptori scienti verum, & legale pretium creationis census iustissime non competit remedium rescissionis contractus, etiam si maiori pretio censum emerit, quam à lege designatum est, neque similiter remedio reductionis uti poterit, quia excluso remedio rescissionis, à fortiori excluditur: unde ad venditorem transeamus, in quo tota difficultas consistit.

6 Et ad venditorem transeundo videbatur dicendum, quod is census consignatiuo redimibilis maiori pretio, quam à lege designatur constitutus, in totum nullus sit; & quod non veniat ex lege rescindendus, neque ad legitimam pretij quantitatem reducendus; & hoc ex sequentibus fundamentis. Primò, quia leges Regni tam in censu simpliciter constituto cum pacto redimendi, quam in constituto ad vitam formaliter designauerunt pretij quantitatem, quod fecerunt indiuiduum & legale, & consequenter necessarium, & formale, ut in censu consignatiuo redimibili constat, ex l. 2. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. ibi, *Y que las ventas, y contratos, y censos, que en esta manera se hicieron, sean en si ningunos, y de ningun valor y efecto*, & in censu ad vitam constituto probatur l. 8. tit. 15. lib. 5. Recopil. quæ habetur in quater no ad lib. 5. nou. Recop. dñ lex dicit: *Las ventas y contratos de los dichos censos, q en otra manera y á menor precio se hicieron, sean en si ningunos, y de ningun valor y efecto*: ergo forma prædictarum legum Regni omnino seruanda est, & actus contra formam eorum in totum nullus sit, cap. cum dilecta de rescript. cap. Pisanis de restit. Spoliat. ca. venerabilis de offic. deleg. cap. cum ij. §. prætor de transact. in tantum, quod etiam minimus excessus pretij annullabit in totum contractum, cum omisio forme etiam in qualibet minima parte reddat in totum actum nullum, ut latissime resoluit Tiracquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 21. num. 11. & de retract. conuent. §. 4. gloss. 6. numer. 31. de quo plurima per Ioan. Matienço in l. 9. tit. 10. gloss. 2. & in l. 9. tit. 11. gloss. 4. numer. 11. lib. 5. nouæ Recopil. Ioan. Gracian. regul. 212. *Forma defectus*, vbi omnes formam esse omnino seruandam, & actus contra eam in totum nullos esse decreuerunt.

7 Secundò pro hac sententia facit, quod actus creationis census, imò & ipse contractus censualis indiuiduus est, maximè quantum ad pretij

pretij quantitatem, cum indiuiduum & legale pretium sit: ergo ex parte legalis pretij sustineri nequit; sed creatus pro minori pretio, quam à lege designatur, tanquam factus contra formam legis in totum esset nullus, ex l. 1. §. illud, & §. Trebatius. ff. de aqua quod iudiana, & æstua. l. si ergo. ff. de iniusto rupto. l. 1. §. generaliter, vbi Bart. ff. de donat. inter vir. & in missione in possessionem pro debito, ex parte vero, & ex parte nullo, quod reddatur in totum nulla, cum iudicis decretum indiuiduum sit, deducitur ex l. 1. §. hæc verba. ff. ne vis fiat l. in hoc iudicio. ff. familiæ Eriscundæ, l. si non sortem. §. debitum. ff. de condit. in debitum.

8 Tertiò facit pro hac sententia doctrinā Baldi in cap. conquarente col. 1. per illū text. de restit. Spoliator dicentis, quod Spoliator non diceretur adimplere restitutionem, si deficiat in restitutione vnus tantum numi; quæ in hoc sequitur Ias. in authent. qui rem, col. 5. C. de sacrosanct. Eccles. & in l. sancimus. col. 3. vers. *ostendit extendit*. C. de iudicijs, Decius consil. 34. col. fin. & in l. edita col. fin. C. de edēdo, Cepola consil. 46. col. 2. Cui fundamento accedūt, quæ tradit egregiè Tiraq. de retract. conuent. §. 4. gloss. 6. ex num. 24. vsque ad numer. 33. vbi fortiter comprobatur, quod quādo certa quantitas est restituenda, soluenda, vel consignanda, non ad impletur obligatio, si deficiat vnus numus.

9 Quartò suadetur ex Baldi doctrinā in l. quicunque. C. de bon. quæ liber. dicentis, quod si fiat concessio ultra licitum, non valet etiā in licito, ut quia in facti contra legem si non valet, quod sit ultra, neque etiam quod sit intra, ex cap. dudum de rebus Eccles. in 6. Quam doctrinam sequitur Crot. consil. 240. numer. 41. 42. & 43. volum. 2. quæ iubatur ex eo, quod quando actus indiuiduus est ex voluntate contrahentium, veluti quando creditor, quod aliter partes non contraxissent, quo casu dicitur contractus indiuiduus ex conuentione partium, ex l. si non sortem. §. si certum ff. de condit. indeb. & declarat eleganter Alciat. in l. 1. §. sed si mihi Pamphilum lectura 1. num. 20. & lectura 2. nu. 16. vtile per inutile vitatur. l. Pedius. ff. de arbitr. l. quod si duo. ff. de in diem adiect. l. si quis aliam. ff. de solut. & resoluit Alciat. suprà, Florian. & Albericus in l. pecuniæ. ff. de vsuris: ergo sic in censu dicendum est.

10 Quintò suadetur in alia vulgari regula dicentem, quod actus inutilis & inualidus operatur ad emptionem actus validi, de qua per text. & Bart. in l. planè, delegat. 1. Tiracquel. in l. boues. §. hoc sermone limit. 1.

de verborum significat. Alexand. in l. à iudice. C. de iudicijs, Abb. in cap. significasti numer. 7. de offic. delegat. Felin. in cap. ex tenore. §. ceterum. numer. 22. de rescript. ergo idem dicendum est in census creatione minori pretio facta quàm à lege designatur, ut in totum nulla sit.

11 Sextò fortificatur hæc prima pars ex eo, quod in donatione omnium bonorum tam præsentium, quàm futurorum resoluunt Bald. numer. 19. Purpurat. 247. in l. fin. C. de pact. Guid. Papa. consil. 224. sub numer. 6. Alexandr. in stipulatio hoc modo concepta. numer. 21. ff. de verbor. obligat. Duenas regul. 219. ampliat. §. Anton. Gomez. in l. 69. Tauri numer. 21. ut scilicet in totum nulla sit, & non reducatur: ergo idem dicendum est in creatione census maiori pretio facta, quàm à lege designatum est, ut in totum nulla sit, & non reducenda.

12 Septimò confirmatur hæc pars ex eo, quod in specie l. si vnquam. C. de reuocand. donat. tradiderunt plures dicentes, per natiuitatem filiorum reuocari donationem non solum in partem, sed in totum, ex Socino consil. 93. vol. 4. Abb. in cap. fin. num. 5. de donat. de quo egerunt latè Tiraquel. in d. l. si vnquam, verb. *Totum*. Anton. Gom. lib. 2. variar. cap. 4. num. 11. Couar. lib. 1. variar. cap. 20. num. fin. Greg. Lup. in l. 8. tit. 4. part. 5. verb. *En ninguna manera*. per text. ibi; dum dicit, *E non deue valer en ninguna manera*: ergo similiter videtur dicendum in creatione census minori pretio facta, quàm à lege designatur, ut in totum nulla sit, non reducenda.

13 Octauò hanc sententiam in specie probauerunt Guido Papa, quæst. 56. Rupelan. lib. 1. forens obseruat. tit. 34. Nauarr. in comment. resolutorio de vsuris notabili 22. num. 78. Sarab. in instruct. mercator. cap. 15. & idē videtur sentire Sarmient. lib. 7. Selectar. interpretat. cap. 1. num. 40. versic. *Sed pone quod census*, & versic. *Sed quid si Rex vendidit*, Pizarro in Extravaganti Martini V. gloss. *Alterius pecunia*, & post eum hanc sententiam, licet non supradictis fundamentis munitam, tenet Felic. lib. 1. de cens. c. 9. n. 12. & per totū & iterū lib. 2. c. 1. de pretio census. n. 23. ad fin.

14 Sed his omnibus parum obstantibus, in pūcto iuris verius extimarem, census creationē minori pretio, quàm à lege designatum est, factam, in totū nulla non esse, sed reducendam ad legitimā creationis quantitatem, quæ census à principio iuste creandus erat; & hoc ex sequētib; fortissimis fundamentis. Primò ex regula vulgari, licet recepta qua constituitur, quod utile per inutile vitari nō debet maximè quādo

vnus ab altero separari potest. l. pecunia. l. placuit. ff. de usuris. l. 1. §. si stipulanti. ff. de verbor. l. sancimus. §. si quis autem. C. de donat. de quo latè per Tiraquell. de retract. conuent. in fin. numer. 143. & eleganter per Sarmient. lib. 6. Select. capit. 5. per totum, maxime in contractibus, in quibus receptum est, quod si non valet actus, ut agitur, valet ut valere potest, text. in capit. vnico. §. penult. desponsat. impub. lib. 6. l. 1. §. si quis ita. l. quoties in stipulationibus. ff. de verbor. semper enim iudicandum est eo modo, quo actus valeat, potius quam quo perire possit. l. 1. & ibi notatur. ff. de eo quod certo loco: ergo census creatio minori pretio facta, quam à lege designatur, potius ut actus magis valeat, quam pereat, valebit, ac sustinebitur ex parte vtili, quam ex inutili vitabitur, maxime cum inualiditate totius actus corruptio sequatur.

15 Secundò facit pro hac sententia text. in authentic. hac edictali. C. de secund. nuptijs, ubi pater transiens ad secundas nuptias, existentibus filiis prioris matrimonij, non potest relinquere uxori plusquam vni ex filiis relictum est, & tamen si excefferit quantitatem à lege designatam, non in totum annullatur relictum, sed ad partem, quam relinquere poterat, reducitur, & in ea sustinetur dispositio, quod per illum text. tenent omnes ibidem, & bene resoluunt Cephal. consil. 290. numer. 10. & sequenti, volum. 2. & doctissime comprobatur Lancelot. Galiaula in tract. de consuetud. in verb. ultra, questio. 2. numer. 9. ergo in excessu pretij à l. designati idem est dicendum, ut non obstante legis taxatione, non in totum annulletur designatio, sed quod ad legitimam quantitatem reducatur.

16 Tercio probat hanc sententiam text. in l. sancimus in princip. C. de donationibus, ubi excessus donationis non reddit in totum nullam donationem, sed eam reducit ad quinquaginta solidos, ut non obstante prohibitione faciendi eam, in dicta quantitate sustineatur, absque vlla infirmatione, potius quam in totum annulletur. Per quem text. eam sententiam tenuerunt plures, quos referunt, & sequuntur Anton. Gabr. lib. 3. commun. opinio. tit. de donation. conclus. 1. numer. 56. & 57. Iul. Clar. recept. sentent. §. donatio. quest. 17. num. 2. Bornin. Causalcan. decis. 35. numer. 34. ergo ita dicendum est in census creatione, ut si contra pretium à lege designatum constituitur, in totum nullus sit, sed ad legitimam pretij quantitatem, qua creandus erat, reducendus.

17 Quarto facit text. in authent. de non alienandis, ubi emphyteosis concessa ultra generationem permissam vitatur tantum in eo, quod excedit permissionem, ut ex eo text. notat Bald. in authent. si quas ruinas, versic. Iuxta hoc. C. de sacro sanct. Eccles. Fulgosi & Paul. Castrensi. in authent. qui rem C. eodem tit. ubi Decius columna penultim. dicit communem Imola consil. 69. visis, Roman. in l. 1. §. si stipulanti. ff. de verbor. & consil. 66. Alexand. consil. 38. Consideratis, lib. 2.

18 Quintò suadet ex eo, quod si feudum Ecclesie consuetum est dari in masculos tantum, & concedatur in masculos & feminas, non vitatur concessio in totum, sed quantum ad masculos sustinetur, ex Bald. in l. si pupillorum. §. fin. per illum text. ff. de rebus eorum, & in capit. 1. in princip. columna fin. versic. Sed pone, ubi Laudensis, qui feudum dare possunt, & dicit hanc communem sententiam Iass. tam in feudo, quam in emphyteosi consil. 54. lib. 1. Molinæus, & alij, quos referens sequitur Tiraquell. de retract. conuent. in fine num. 144. ad finem, ubi ex numer. 142. vsque ad num. 145. cum alijs id exemplificat.

19 Sextò, eam sententiam confirmat resolutio, quam in capitibus præcedentibus veriderem esse probauimus dicta l. ab Anastasio, & l. per diuersas. C. mandati, ut cessio minori pretio facta, quam ab eisdem legibus constituitur, non in totum annulletur, sed in legitima parte tantum sustineatur, ut sic in census creatione dicendum sit.

20 Septimò facti, quia licet in actibus indiuiduis inutiles, & inualidus operetur ad emptionem actus validi l. planè delegat. 1. de quo per Tiraquell. in liboues. §. hoc sermone, limit. 1. & inde inferatur, quod census consignatiui constitutio, quæ indiuidua est, in totum annulletur, ex excessu pretij legalis, tamen quia in his, quæ commoditate diuidua sunt, dicta regula non procedit, & creatio reducitur, & sustinetur.

21 Octauò facit, quia licet verum sit, quod in census creatione non possunt adijci pacta, seu conditiones, quibus pretium directe, vel indirectè minuatur, ut dicendum erit in capite de conditionibus censuum, si tamen adijciantur, non vitabitur contractus in totum, sed conditiones reijciuntur, & pro non scriptis habentur, ut & vtile per inutile non vitatur, & contractus in meliori modo, quo valere possit, valeat, atque reducendus sit. Ita post longam disputationem, resoluit Ioan. Gutier. in practicis questionibus ad leges Recopilationis, 21 p. quest. 176. per totum, pro cuius resolutione facit, quod licet quando contra.

contractus, qui indiuiduus est, in totum annullatur, clausula etiam eius in instrumento adiecta nulla sit, ex Bart. in l. nemo potest, delegat. 1. Iass. in l. si ita stipulatus. §. Gryfogenus. ff. de verbor. Dec. consil. 687. vers. Plurimò non obstat. Roman. consil. 171. num. 4. & consil. 246. num. 2. Maranta in disputatione 6. numer. 29. si tamen contractus ex parte tantum fuisset inefficax, ut quia clausulas iniustas contineret, clausula prædicta pro non scriptis habebuntur, ut contractus ad statum iustitiæ reductus sustineatur. Ita declarant eleganter Anton. Natta. consil. 497. numer. 11. & consil. 498. numer. 4. §. 5. & 10. volum. 3. Tiber. Decian. consil. 105. numer. 26. volum. 2. Ferret. consil. 40. numer. 12. & consil. 178. numer. 18. vol. 1. & in specie contractus censualis Ioann. Gutier. in practicis questionibus ad leges Recopilationis. 2. part. q. 176. per totum.

22 Nonò suadet eam sententia ex eo, quod quamuis aliqui dixerunt, venditionem veteris census minori pretio factam, quam à lege designatur, in totum nullam esse, sicut & census creatio nulla in totum fuisset, ut tenent Mercado in tractatu de contractibus quest. 76. Nauarr. in addit. ad c. 23. de usuris num. 82. & e conuerso iustam esse eam veteris census creationem plures dixerunt, ut constat ex Olano in Anthynom. verb. Annui census n. 113. vsque ad num. 118. Sarmiento lib. 7. Select. cap. 1. num. 40. versic. Sed quid si Rex, vsque ad finem, Salazar de usu & consuetudine cap. 11. numer. 93. tamen ex resolutione eorum, quæ in precedenti & præfenti capite notantur, certum est, ad legitimam pretij quantitatem, atque statum iustitiæ reducendam esse.

23 Decimò, hæc sententia suadet ex eo, quod si forsan essemus in casu prohibitio, ubi non debetur interesse in quantitate promissa, & nihilominus promitteretur, usura adhuc legitime deberentur, neque vtile per inutile vitabitur, sed in excessu tantum esset nulla promissio, & ad legitimam quantitatem reduceretur. Ita deducitur à Reminaldo Seniore consil. 91. num. 33. volum. 1. Anton. Natta consil. 497. numer. 11. & 498. numer. 4. & 5. & 102. volum. 3. Tiber. Decian. in dicto consil. 105. numer. 26. dicunt enim, quod cauiolosè debitor non debet se tueri exceptione usurarum animo differendi, seu recusandi solutionem, quin à iudicibus statim condemnentur in restitutione sortis & usurarum legitime debitarum, non obstante quod excessiuas promississent. Idem tenet Alexandr. consil. 178. numer. 10. volum. 7. Rota Genue, decis. 194. Et bene resoluunt

Bornin. Causalcan. decis. 35. numer. 32. vsque ad finem, quorum resolutio ad huius nostræ dubitationis decisionem sufficiens est.

24 Vndecimò pro hac sententia pondero iurâ notandissima, quæ casum nostrum decidunt, nempe l. placuit. 29. ff. de usuris, ubi Marcianus Iuriscultus loquens de usuris percipiendis subdit, *Quod illicite adiectum est, pro non adiecto haberi, & licet peti posse. l. pecunie fanebris. 9. ff. de usuris, ubi Papinian. addit hæc verba: Supra modum legitima usura respondendi non tenere, & clarius statim ibi. Quare promissa cuiusque temporis superfluo de tracto stipulatio vires habebit. l. si pro mutua pecunia 8. C. si cert. petat. ubi Dioclecian. & Maximian. Imperatores dixerunt, Licet ultra usuram censuram usuras stipulanti spondidisti, tamen fors, quæ ex estimatione placito partium destinata est, & usuram titulo legitima summatim recte peritur.*

25 Duodecimo, & postremo, hanc sententiam in specie probat Folier in praxi censuali, gloss. verb. Et vides, num. 3. vsque ad finem, qui post Bald. in l. si certi conditio. §. quoniam, si si cert. petat. in casu etiam fortiori constituit, quod census constitutio in totum nulla non sit, sed ad legitimam quantitatem creatio reducenda, & referens Bald. atque Folier. idem tenet Olan. in Anthynom. litera A. numer. 110. & 111. & referens Olan. idem tenet Ioann. Gutier. in pract. quest. ad leges nouæ Recopilat. 2. part. quest. 176. num. 3. & idem in effectu probauerunt l. 6. tit. 15. lib. 5. quæ loquitur in reductione census consignatiui redimibilis minori pretio, quam ad rationem quatuordecim pro vno constituti, & in l. 8. eodem tit. 15. lib. 5. quæ habetur in quaterno legum Recopilationi additarum, quæ similiter loquitur in reductione census consignatiui ad vitam illegitimo pretio constituti; quæ quidem leges Regiæ licet quatenus agunt de census reductione, loquantur in censibus antiquissimis, quorum destructio, & annullatio in totum iniustissima erat, ex eo quod tanto tempore solutiones factæ fuerunt, & ideo videantur habere peculiarem quandam rationem, rectè tamen probant nostram sententiam, ex eo quod si annullatio in totum præcisa fuisset, ex temporis antiquitate non excusaretur, & ideo ad omnem casum reductionis adaptantur, licet fatendum sit, reductionem iustificare longissimi temporis cursum, cum durum fuisset rescindere in totum contractum, qui multiplicatis, & antiquissimis præstationibus annuis uniformiter factis confirmatur, atque quodammodo cõuolatur, & rectificatur.

26 Quia sententia firmiter retenta, non obstat fundamentum in contrarium adducta; & ad primum de forma legum Regni omnino adimplenda, & de præcepto negativo ipsarum inuolabiliter obseruando respondetur, quod leges illæ non annullant in totum contractum censualem minori pretio creatum, quam ab eisdem designatum est, sed in excessu tantum reddunt eum contractum nullum, ut constat ex verbis l. 6. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. quæ quidem lex dum regulam annullationis contractus designat, dicens: *Que las ventás, y contratos, y censos que en otra manera á menor precio se hizieren, sean en ninguno, y de ninguno valor y efecto*, continuo eleganter id limitat, & restringit, dicens: *Tres se pueda por virtud dellos pedirse, ni cobrar en juzgo, ni fuera del, mas de á la dicha razon y respeto*: ergo ad legitimam iustitiæ quantitatem reducendi sunt, & non in totum annullandi, & hoc modo sunt intelligenda verba legis 8. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. dum indistinctè subdit: *Las ventás, y contratos de los dichos censos, que en otra manera, y á menor precio se hizieren y otorgaren, sean en ninguno, y de ninguno valor y efecto*, ut scilicet contractus censuales non in totum, sed in excessu nullius sint momenti, ex d. l. 6. quæ ratione reducendo contractus censuales ad iustitiam, non erit formam violare, cum in excessu tantum forma designetur.

27 Ad secundum fundamentum contrarium facile etiam respondetur, quod actus creationis census in effectu & substantia diuiduus est, cum reduci possit ad partes, atque terminos distinctos, ut patet ad sensum, cum pro quatuordecim vnum annuatim emi, seu vendi possit, atque tot considerari possint emptioes & venditiones, quot partes ad instar eius regulationis fieri valent: quæ ratione & pretiū excessuum ad iustitiam reduci potest, & vitale per inutile non vitatur, & excessus in totum non vitiat contractum, sed in parte, quæ legitimam pretij quantitatem excedit. Quæ satisfactio clare deducitur ex iuribus in contrarium adductis, & ex his, quæ resoluit Sarmient. lib. 6. Select. c. 5. per totum, sic intelligens text. in l. 1. §. si stipulanti. ff. de verbor.

Tertio respondetur ad Baldi doctrinam in cap. conquerente de restit. spoliat. quod cum restitutio sit in pristinum statum repositio, ut vulgaria iura probant, facienda est integrè, & perfectè, ut Baldus existimauit, & inde si deficeret vnus numus, non diceretur integrè facta, sed potius defectuosa; ex quo non infertur, quod sit in totum nulla, neque quod in ea parte, cuius sit restitutio, non sustineatur,

sed quod ad hoc ut integrè sit, integrè fieri debet. Et in hunc sensum sunt intelligenda quæ tradit Tiraquell. de retract. conuent. §. 4. gloss. 6. ex num. 24. vsque ad 33. cuius supra meminimus in tertio fundamento contrario: minor enim quantitas, quæ restituitur, ut in exemplo Baldi, seu minor depositio, vel consignatio, ut in exemplo Tiraquelli, in maiorem reducibilis non est, sicut neque in minori summa inest maior; idè & restitutio, & consignatio, atque depositio integrè fieri debet, ut perfectè facta dicatur; at vero creatio census pro minori facta cum ad statum iustitiæ reducibilis sit ex rationibus supradictis, absque totius actus corruptione reducenda merito erit.

28 Ad quartum fundamentum contrarium respondetur, quod vel ea sententia, quæ constituitur, quod actus inutilis & inualidus operatur ad emptionem actus validi, intelligenda est in actibus indiuiduis, ut constat ex iuribus adductis in quarto fundamento contrario, vel non esset admittenda, cum si actus natura, & effectu diuiduus sit inualidus alicuius partis eius, non operatur ad emptionem totius, cum in parte, sicut in toto, actus, qui de sui natura diuiduus est, sustineri rectè possit sine totius corruptione, ut scèpe dictum est: ergo & census creatio minori pretio facta sustinenda erit, & ad statum iustitiæ reducenda.

29 Quinto ad fundamentum de donatione omnium bonorum respondetur, longè verius esse valere quoad bona præsentia, maximè si adiecta sit clausula illa: *Omni meliori modo*, ut resoluit Angel. conf. 106. *Quadam mulier*, Bertrād. conf. 41. *Quæstio talis est*, num. 9. vol. 8. Natta conf. 453. *Placet conclusio*, nu. 16. vol. 2. Matth. de Afflict. decis. 107. num. 4. ubi fatetur ita decisum fuisse in sacro Regio consilio Neapolitano, & ita post Ludouic. Melin. tradit Sarmiento lib. 6. Select. cap. 5. fere per totum, maximè num. fin. Cuius resolutionis ratio ea est, quia in donatione omnium bonorum duæ distinctæ formantur donationes, vna præsentium, altera futurorum bonorum, arg. l. scire debemus. ff. de verbor. obligat. l. si peculium seruo. ff. de peculio legator. & secunda donatio facta de futuris, quæ indè rectè tollit arbitrium testandi tanquam iniusta reiicietur; & si velimus contrariam tenere sententiam, respondetur ad obiectionem, quod donatio omnium bonorum præsentium & futurorum non est reducibilis ad terminos distinctos, neque ad aliquam certam quantitatem, in qua de iure sustineatur, sed tanquam generalis, & confusa, quæcunq; bona præsentia & futura comprehendens, neq; in totum, neq; in parte

parte valet; census verò creatio, & constitutio, cum ut sapius diximus, terminos distinctos, & à iure designatos habeat, ad quos sine totius corruptione reduci possit, in totum non annullatur, sicut & aliæ similis dispositiones, quarum supra meminimus, ut in donatione excedente quingentos solidos, probat. l. sancimus, versic. 1. C. de donat. & §. fin. autem eiusdem legis. l. 9. tit. 4. part. 5. de quo egit Anton. Gomez in l. 69. Tauri. numer. 2. respondens huiusmodi ad hoc fundamentum, & benè Ioann. Matienço in l. 7. tit. 10. lib. 5. nouæ Recopil. gloss. 6. numer. 6.

30 Neque etiam obstat Baldi sententia in d. l. quicunque. C. de bon. quæ lib. quia loquitur, ubi deficit rei forma; quia tunc actus corrumpitur in totum, & vitale per inutile vitatur, ut quia forma substantialis indiuidua sit, ut eleganter considerat Alciat. in l. 1. §. sed si mihi Pamphylum. 1. lectura, verb. *Neque vitatur*, num. 6. & 2. lectura numer. 9. 10. & 11. de verbor. at vero in nostri casus specie vitium non est in forma, sed in materia, idè vitale per inutile non vitatur, ut post Butricar. obseruat Alueric. in dict. l. pecuniæ. ff. de vsuris. Quod enim vitium non sit in forma, sed in materia, certum est, ex eo quod contractus habet formam emptionis & venditionis; igitur non peccat in forma: ergo si in materia, quæ accidens est, reducendus erit.

31 Demum ad argumentum de lege si vnquæ C. de reuocand. donat. præter ea, quæ tradit ibi Tiraquell. in verb. *Totum*, & in verb. *Quidquid*, respondetur, quod respectu donationis factæ extraneo, nulla re liberis relicta, vel etiam quando sit donatio, filijs alijs exclusis, procederet lex illa, non verò quando filio, vel extraneo sit donatio, & aliquid simul liberis relinquitur; quia tunc non reuocatur in totum donatio, sed vsque ad legitimam quantitatem. Ita deducitur ex Bartolo in l. Titia. §. Imperator, delegat. 2. Panormitan. Bald. & Ferrar. quos refert & sequitur Tiraquell. in dicto verb. *Totum*, numer. 6. & in donatione immensa, atque inofficiosa à parente etiam ex consilio facta, ut reuocetur tantum vsque ad legitimam, fuit hæc receptissima sententia Azonis, Acurf. Iacob. Rayner. Ricard. Cynus, Bald. Paul. & aliorum, quos referens sequitur ipse Tiraquell. in dicto verb. *Totum*, numer. 4. maximè hodie stantibus legibus nostri Regni, ex quibus quæcunque donatio, seu melioratio inofficiosa, vel excelsiua, reducitur ad legitimam quantitatem, quam parentes donare poterant; de qua reductione & in-

telle & ipsarum legum Regni egerunt Covarr. Menchaca, Gregor. Mieres, Molina, Matienço, & Angulo, quos retulimus in l. 26. Tauri: ergo aperte constat, quod aduersus nostri text. consignatiui reductionem nihil obstat d. l. si vnquam.

32 Quibus omnibus non relatis, neque forsitan consideratis, eam census constitutionem ad iustam pretij quantitatem reduxerunt Andr. Gail. lib. 1. obseruat. 5. numer. 10. & obseruat. 7. nume. 13. Francisc. Milanens. in decis. Regni Siciliae decis. 2. a. n. 52. lib. 2. & plures referens Roderic. de ann. redditib. lib. 1. q. 7. per totam, & quæst. 8. & 9.

33 Quæ quidem omnia non solum procedunt emptore consentiente reductioni, sed etiam contradicente & pugnante; quia etiam si petierit, quod stetur contractui, vel sibi fors restituatur, volente venditore sortem retinere, & contractum ad legitimam pretij quantitatem reducere, audiendus erit; & hoc euidenti ratione suadet, nempe, quia licet regulariter emptor possit petere à venditore, ut consentiat contractui, vel pretium sibi restituatur, maximè quado alias non fuisset empturus, ut explicat Tiraq. de retract. lignag. §. 23. gloss. 1. per totam; hoc tamen sibi non liceret in contractibus de sui natura illicitis, atque reprobatis; quia cum venditore etiam nolente, & millies consentiente approbari nequeant, ut latè resoluit ipse Tiraq. de retract. conuent. in fine, n. 150. & 151. & post Molineum, Ioan. Lup. de vsur. cōment. 2. §. 3. n. 90. vers. *Sed contrarium*, non poterit compelli, ut consentiat, vel sortem restituatur; sed contractus, qui in totum annullandus non est, ad legitimam sortis quantitatem erit reducendus. Ita deducitur non violenter ex traditis per Tiraq. in d. §. 23. gloss. 1. per totam. De quo videndus est Roderic. lib. 1. de ann. reddit. q. 9. per totam.

34 Ex quo reiicitur distinctio Roderici in d. lib. 1. quæst. 7. num. 8. & num. 21. quam antea tradiderat Michael Salon. 2. tomo. de iustitia in tract. de censib. art. 3. controu. 11. col. 1335. vsque ad 1337. qui eas contrarias opiniones dicentium, census in totum nullos esse, & exilimantium reducendos fore componendas esse eo modo censuerunt; ut si pretium sit parum excessuum, non annulletur census; si verò multum excedat, nullus sit, vsurarius, & illicitus, & non reducendus. Quorum conciliatio mihi vera non videtur, ut quia minimus, seu maximus excessus pretij census non eum iustum, vel iniustum efficiat, sed quilibet excessus, si quidem pretium est indiuiduum, & legale, non admittens latitudinem, sed in pūcto indiuisibili consistens; idè quocūq; ex-

cessu accedente, ad legitimam quantitatem pretij creationem reduxit lex Regia, quam supra ponderauimus; is enim excessus minimus, vel maximus in pretio naturali verificatur, non in legali; ideo conciliatio non procedit, & eam reprobatur Felician. in 2. tom. de censib. libr. 2. cap. 1. numer. 1. verific. *Sapientissimus Michael Salen.* In secundo vero casu principali census reservatiui illegitimo pretio constituti, an possit reduci ad statum iustitiae, verificari potest hæc dubitatio, tam respectu dantis rem in censum, quam recipientis eam, ut quia censuarius excessiuam promiserit pensionem, vel concedens rem in censum, minimam sibi reservauerit; & in ea specie quamvis in cap. præcedenti scriptum competit censuario, & danti rem in censum remedium rescissorium contractus, ex l. 2. C. de rescind. vendit. tamen quia frequenter contingunt minores deceptiones, quam ultra dimidiam contingeret sapientissime dubitari, quo remedio, cum rescissorium contractus deficiat, uti, qui laxi sunt, debeant; & breuiter dicendum est, reductionis remedium admitti vnica tantum peculiari, & inconuincibili ratione, nempe quia cum ex natura, & iustitia huius contractus census reservatiui fructus debeant esse maiores, vel ad minus correspondentes pensioni, ut dicendum erit in cap. de census creatione super rebus immobilibus fructiferis necessario facienda, & peremptis rebus censuilibus in totum, vel in parte extinguatur obligatio soluendi pensionem annuam, ut etiam dicendum erit in cap. an perempta recensuali extinguatur obligatio soluendi censum, merito dicendum erit, reductionem esse necessario faciendam ad instar fructuum rei censualis. Quod ad petitionem censuarij, qui in pretio creationis census grauatur, iustissimum est, ad instantiam tamen concedentis rem in censum nulla reductio dabitur, sed si contingeret legio, vteretur remedio rescissionis contractus, ex his, quæ diximus in capite precedenti.

(2.)

AN PRETIUM CREATIONIS census in pecunia numerata soluendum sit, vel in alijs rerum speciebus solui sufficiat. Cap. XXXVII.

SUMMARIVM.

Pretium census consignatiui, vel reservatiui, an debeat interuenire in pecunia numerata, vel in alijs rerum speciebus. numer. 1. & per totum.

Census reservatiui an formetur ex pecunia, seu bonis mobilibus, & semouentibus. numer. 1. & 2.

Pretium emptionis consistit in pecunia numerata, & pecunia est forma, atque materia pretij. numer. 4. & intellectus ad l. fin. C. de iure emphyt. numer. 5. & quomodo hoc intelligatur, latè discutitur. numer. 21. & bene. num. 13.

Ablatiuus absolutus inducit conditionem, & formam, & intellectus ad Extraneos Martini & Calixti. nu. 6. & Latijs. nu. 22. ubi etiam intelligitur proprius motus Pij V. & melius nu. 23. & 24. ubi etiam intelligitur caput Martini circa supplicationem a proprio motu interpositam, & continuatur discursus vsque ad num. 25.

Verba, quæ possunt intelligi naturaliter, & civiliter, naturaliter sunt intelligenda. nu. eodem. num. 6.

Pecunia verbum an in sola pecunia verificetur, vel alias species comprehendat. num. 7. & melius. numer. 26. ubi agitur de intellectu l. pecunia de verbor. signific. & proprius motus, atque Extraneos, & bene. numero. 12.

Simulatio contractus multipliciter deducitur, & an deducatur, quando loco pecunia datur mercibus. n. 8. & n. 27.

Traditur intellectus ad text. in l. 8. tit. 15. lib. 5. uoua Recop. dum requiritur pretium census in pecunia numerata. n. 9. & Latijs. num. 28. vsq. ad finem, ubi nouiter expenditur, & ponderatur.

Intellectus ad l. pretij. 9. C. de rescind. vendit. & ad l. 1. C. de rerum permutat. circa cognitionem, an pretium emptionis consistat in alia specie, quam pecunia, traditur. nu. 15. 16. & 17. ubi datur intellectus ad l. si promissa. C. si cetera. perat.

Cessante

Cessante ratione legum Regni, atque Extraneos, quæ de censu meminerunt, cessat earum prohibitio, & intellectus verus ad Extraneos, & Proprium motum. numer. 18.

Quid si cum pecunia merces interueniant, an pretium accedere possit in mercibus & pecunia. num. 19. Prosequitur hæc materia, & rationibus contrarijs satis fit. numer. sequenti. bus.

CAPVT XXXVII.

N capitibus præcedentibus actum fuit de quantitate pretij vtriusque census, tam reservatiui, quam consignatiui perpetui, redimibilis, seu ad vitam: vnde in sequentibus agendum est de qualitate ipsius pretij, scilicet an in pecunia numerata præcisè soluendum sit, vel in auro, argento, tritico, vino, oleo, mercantijs, nominibus, seu alijs rerum speciebus mobilibus, vel semouentibus, solui sufficiat. Quæ dubitatio verificari non potest in censu vere reservatiuo; quod ex sequentibus aperte suaderetur. Primum, quia census reservatiuus certissimum est, quod non potest constitui, neque creari ex pecunia, auro, argento, tritico, vino, oleo, mercantijs, nominibus, seu alijs rerum mobilium speciebus, sed creandus est ex bonis immobilibus soli de sui natura fructiferis, & perpetuam existentiam habentibus, ut dicendum erit in cap. de natura census reservatiui, & in cap. ex quibus bonis census reservatibus formetur; sed sic est, quod pecunia, atque prædicta bona mobilia de sui natura fructifera sunt, atque peritura, & non existentia: ergo dari non possunt in censum reservatiuum, & consequenter in eo censu verificari non poterit nostra hæc dubitatio, cum pecunia, quæ in pretium datur, cum reservatione pensionis annuæ dari non possit.

2. Secundo, quando census reservatiuus vere, & propriè formatur, ut quando res immobilis datur cum reservatione annuæ pensionis, ita quod res ipsa immobilis loco pretij succedit, verificari etiam non poterit hæc nostra dubitatio, cum res immobilis, ex qua census reservatur, & quæ loco pretij succedit, non sit pecunia, sed res quædam immobilis, improprie dubitabitur, an in actu reservandi pensionem, & creandi censum reservatiuum interuenire debeat pecunia.

3. Tertiò, si bona semouentia, quæ de sui natura fructifera sunt cum reservatione alicuius

ius annuæ pensionis dentur, ut boves, oves, aut similia, dubitauerunt plures, an iuste pensionis reservatio fiat; & non esse iustam reservationem tenuerunt aliqui dicentes, quod ea bona mobilibus equiparantur quantum ad existentiam, ut deducitur ex l. fundum. ff. de actio. empt. l. dolea. ff. de contrahendo. empt. Bald. in l. fundo. ff. de verbor. signific. & in consil. 222. libr. 3. Decius. consil. 381. numer. 4. & 472. numer. 5. Ruyn. consil. 32. libr. 2. Paril. consil. 67. numer. 2. & consil. 79. numer. 41. libr. 3. Roland. à Valle consil. 24. numer. 32. vsque ad 34. libr. 3. & similiter è conuerso, cum ea bona semouentia fructifera sint de sui natura, rectè dari posse in censum reservatiuum, quamvis non sint, immobilia, resoluit Hostiens. in summa tit. de transact. §. in alijs, vers. *Quid de his, qui obest.* Laurent. Rodolph. de usuris. 2. par. q. 21. num. 35. & post Antonin. in summ. tit. de usuris. cap. 39. nu. 41. resoluit Ioan. Lup. de usur. comment. 3. §. 4. num. 97. ergo duplici ratione in bonis semouentibus, quæ aliquando dari possunt in censum reservatiuum, verificari non potest hæc nostra dubitatio, cum prædicta bona semouentia non sint pecunia; & consequenter dubitari non possit, an tanquam pecunia interuenire debeat in actu creationis census reservatiui. Ex quibus considerationibus notiter pensatis, atque ex natura census reservatiui deductis, euidenter constat, quod ea dubitatio in censu reservatiuo contingere non potest; contingeret tamen alia consimilis, scilicet an res ipsa, quæ datur in censum reservatiuum, verè & realiter interuenire debeat, ut quia cum loco pretij succedat, tanquam pretium, & fors, cuius occasione, atque respectu pensio reservatur, interuenire necessariū sit, & quod ea res immobilis, quæ loco pretij, atque sortis census reservatiui succedit, verè & realiter censuario tradenda sit, plusquam notum, ac certum est, cum absq. vera traditione ipsius, translationeque; domini in censuarium, neque census formetur, neque villa contra censuarii obligationem nascatur, ut constat ex cap. constitutus, de relig. domib. cum his, quæ latè diximus in cap. de natura & iustitia census reservatiui.

4. Vnde cum hæc nostra dubitatio propriè ac verè verificetur, atque contingere possit in censu consignatiuo, ab origine repetendum est, atque inuestigandum, an pretium eius censu præcisè debeat interuenire in pecunia numerata, vel sufficiat, si in alijs rerum speciebus interueniat; & quod in pecunia numerata soluendum sit, ex sequentibus constet:

M 4

Primus

- 9 Primò ex ipsa natura contractus censualis, in quo veram emptionem iuris percipiendi pensionem annuam formari certum est: ergo si emptio & venditio formatur, necessario fieri debemus, quòd pretium debet solui in pecunia numerata, cum pretium sit de substantia emptionis & venditionis, & pecunia sit forma, atque materia pretij, ut post longam disputationem Sabinij & Casij contra Neruiam & Proculum resoluit Paul. iuriconsultus in l. 1. ff. de contrah. empt. & sentit Vlpian. in l. 2. eod. tit. ibi: *Non autem pretij numeratio*, & facit l. pacta conuenta eod. tit. ubi emptorem. C. de rerum permut. l. empti fides. C. de contrah. empt. Ex quo Bald. in l. 1. colum. 2. C. de rerum permut. versic. *Reuertantur*, eleganter resoluit, quòd pecunia est forma, & materia pretij, & quòd ipsum pretium propriè refertur ad pecuniam numeratam, ut ipse Bald. repetit consil. 98. colum. 2. lib. 1. Quòd quidem consilium reperio in lib. 5. consil. 383. ubi tenet hanc sententiam per text. in l. fin. C. de præd. curriculum lib. 10. & inde ipse Bald. in l. si domus. §. fin. delegat. 1. scripsit, quòd cum lex fin. C. de iure emphyt. de pretio meminerit, non habebit locum, si pro re emphyteotica non daretur pecunia, quasi pretium pecuniæ, & non aliam speciem præsupponat. Inde etià, licet summarie, aduertit Pinel. in rubric. C. de rescind. vend. 2. p. c. 1. nu. 1. quòd pretium consistit in pecunia numerata: ergo si in censu formatur emptio & venditio, & pretium est de substantia emptionis, atque pecunia forma, & materia pretij, in pecunia numerata pretium huius census interuenire debere constat.
- 6 Secundò, & fortiter hæc sententia probatur ex Extravaganti prima Martini de empt. & vendit. ibi: *Tunc integraliter in pecunia numerata solui conuenerant*, & ex Extravaganti 2. Calixti eodem tit. ibi: *Certum competens pretium numerata pecunia*, & ex Proprio motu Pij V. super forma creandi census, ibi: *Rursum nisi pecunia numerata*: quorum Pontificum verba formalia sunt, quia cum per Ablatium absolutum proferantur, conditionem inducerent. l. à testatore. 108. ff. de condit. & demonstrat. & dicit communem Bartol. in l. 1. numer. 34. ff. solut. matrim. ubi Iass. l. 2. numer. 13. Alciat. 17. Ripa. 31. Oroz. in lab. emptione numer. 8. ff. de patris. & iterum Alciat. in l. quærebatur. ff. de verbor. & consequenter formam important, ex Baldo in authent. matr. & auia. C. quando mulier officio tutelæ, de quo per Tiraquel. de retract. conuent. §. 2. gloss. vnica. nu.

mer. 3. ex quo ea conditio formalis numerandi pretium, quam Pontifices induxerunt, atque naturaliter adimpleri desiderauerunt, per equipollens non adimpletur, deiciente naturali pecunia, ut sunt vulgaria iuris præcepta, de quibus agit latè Tiraquel. de retract. lig. nag. §. 1. gloss. 21. fere per totam; sed præcise verè, atque propriè per naturalem numerationem pecuniæ verificanda, & adimplenda est; quia verba, quæ naturaliter & ciuilliter possunt accipi, debent potius naturaliter, quàm ciuilliter intelligi, ut ex l. fin. C. de his qui veniam etatis, resoluit Tiraquel. plures referens in l. si vnquam. C. de reuocandis donat. verbor. *susceperit liberos*, numer.

17. Tertiò Pontifices indictis Extravagantibus, & Proprio motu, non simpliciter desiderauerunt pecuniam, ut inde posset deduci, sub eius appellatione quamlibet aliam rem, seu speciem contineri, ex regula legis pecuniæ. ff. de verbor. signific. sed qualificati scilicet pecuniam numeratam requirant, quo casu qualitatem debere verificari in specifica forma, & naturalem numerationem interuenire debere, atque verbum pecuniæ egredi non posse ex stricta pecuniæ numeratæ significatione, deducitur ex l. si ventri in fine. ff. de preuileg. credit. ex quo illud notat Rebus. in dicta l. pecunia, imò etiam si Pontifices in dictis Extravagantibus, atque Proprio motu simpliciter de pecunia meminissent absque vlla numerationis expressione naturalem interuenire voluisse constat, cum in statutis, & alijs dispositionibus verbum *Pecunia*, simpliciter pro latum de numerata sit accipiendum, ex Bald. Socin. & Purpurat. in l. 2. §. fin. ff. si cert. petat. Bart. in l. talis scriptura delegat. 1. per text. in l. 1. ff. ad Macedonianum, & tradit Roman. singulari 207.

- 8 Quartò inter plures simulationis coniecturas, quas eleganter congescit Ioseph. Ludou. in communib. opin. tit. de simulat. contract. concl. 1. per totam, maximè in vers. *Sunt tamen multa coniectura*, & remissiuè plures referens Aluar. Vaz de iur. emphyt. q. 7. numer. 7. ad finem; & ea designatur, ut quando emptor loco pecuniæ dedit venditori vestes aureas, vel sericas, aut similia bona, præsumatur contractus simulatus; quam coniecturam fortè esse dixit Tiber. Decian. consil. 105. nu. 18. & sequenti lib. 2. Ioseph. Ludouic. in dicta conclus. 1. vers. *Decima octaua coniectura est*: ergo à fortiori idem dicendum est in contractu censuali, qui suspectus nimis est, ut passim ex hoc opere constat.

Quintò;

- 9 Quintò & vrgenter hanc sententiā probat text. expressus in l. 8. tit. 15. lib. 5. nou. Recop. quæ quidem lex loquens de creatione census consignari. subdit. *Tunc el dinere capital y suerte principal con que se huiere de comprar y comprar el dicho censo no se pueda dar todo ni parte alguna del en plata labrada, ni en oro labrado, ni en capizes, ni en otras alhasas ni joyas estimadas sino que todo el oro de la dicha suerte principal se ha de pagar y se pague y se cuente al principio todo el dinero de contado sin interuenir orracesa, qnisea dinero de contado ni estimaciõ alguna del lo*: quæ quidè lex expresse decidit, quòd pretiū debet interuenire in pecunia numerata, & nō in alijs rerum speciebus.

- 10 Sextò hanc sententiam probat nominatim Rebus. in 2. tom. ad constit. Gallicas in tract. de constit. reddit. art. 1. gloss. 5. & post Albornoz & Rebus. Felician. lib. 1. de censib. c. 4. n. 10. ubi in versic. *Ex quo subinde inferitur*, subdit hæc verba: *Et apud nos in supremo Regio Consilio quotidie rescinduntur tales contractus*; improprie tamen, cum si essent vsurarij, non rescinderetur, sed omnino nulli essent; & denique illud pro sequitur vsque ad num. 12. & iterum id ipsum resoluit lib. 1. cap. 8. num. 12. ad finem, ubi statim num. 13. post Carrança, Pizarro, & Michael. de Palac. idem denique verissimum existimat. Idem prosequitur Felician. lib. 2. de censibus cap. 5. num. 17. versic. *Secundò census non potest creari*, fol. 184. col. 4. ubi plurimos refert.

- 11 Septimò, & nouitè in confirmationem huius partis facit præcedens consideratio; certum enim est, quòd pretiū census consignatiui redimibilis, seu ad vitam; indiuiduū esse debet ad rationē quatuordecim pro vno; ergo debet interuenire in ea specie, quæ valorem habet indiuiduum, ut pecunia, & non in alijs rerum speciebus, quæ non legale, sed naturale pretiū habent; maximè quia cum pensio pecuniaria sit fors, etiam in pecunia debet præstari, ut detur æqualis correspondentiæ de pensione ad sortem non solum in quantitate, sed in qualitate: ex quo iustificatur leges reducentes census frumentarios ad pecuniam, ut infra suo loco dicemus: ergo in pecunia pretium debet interuenire.

- 12 Octauò diximus in capite de censu crescendo ex pretio rei immobilis venditæ, quòd non potest creari ad rationem quatuordecim pro vno, sed longè maiori pretio; quòd in eo potissimum fundatur, quia cum pensio pecuniaria indiuidua sit pretiū, etiam pro quo census formatur, indiuiduum debet esse: cum igitur res ipsa, quæ pro pretio datur, indiuiduum valorem non contineat, sed naturalem, cum

latitudine ad rationē quatuordecim, pro eius pretio census non formatur, sed longè maiori formandus est.

- 13 Sed his omnibus, quæ fortissima videntur, nihil obstantibus, contrariam sententiam, scilicet quòd pretiū creationis census interuenire possit in alia specie, quàm in pecunia numerata, dummodo iustitia in eo non deficiat, ex sequentibus veriorē esse constat.

Primò, ex latissima significatione verbi *Pecunia*, quod omnes res & species comprehendit. l. pecunia de verbor. signific. l. penult. C. de constit. pecun. l. quæro. ff. de iure dote. ca. totum. l. quæst. 3. ubi quidquid habet homo in terra, pecunia dicitur, cap. quidquid. l. q. r. cap. sunt nulli. ead. quæst. imò & appellatione pecuniæ venit totum patrimonium. l. cogi in princip. & ibi Bartol. ff. ad Trebelian. Bart. in l. talis scriptura delegat. 1. & inde dixit D. Augustin. in libr. de doctrina Christiana, quòd quidquid homines in terra possident, quorūcunque sunt domini, siue ea sint serui, siue vasa, agri, arbores, pecudes, aut quidquid his simile, id omne pro pecunia habebatur, ut in c. totum. l. q. 3. Bart. in l. 1. §. an potest. ff. de constit. pecun. & in l. quisquis ff. delegat. 3. ergo quamuis Pontifices, seu leges de pecunia meminissent, merces in locum pecuniæ succedere poterunt, dummodò dentur legitime extimate, cum accedente legitimo pretio tantūdem venditor census consequatur.

- 14 Secundò, & fortiter suadetur hæc sententia; quia pretiū largo modo sumptum, imò propriè acceptum, significat omne illud, quod pro redatur, licet non consistat in pecunia numerata, ut deducitur ex l. seruorum. §. 1. ff. de statu hominum. l. si quemquam post princip. C. de Episcop. & cleric. Ergo & loco pretij succederent merces legitimo pretio extimate, cum functionem recipiant in suo genere, sicut pecunia. l. 2. §. 1. ff. si cert. petat. & in eis eadem ratio versatur, quæ in pecuniis: ergo idem ius, ex l. fin. C. ad l. Falcid. nō quidè diuersum, ex l. à Titio. ff. de verbor. omnes enim res, quæ pondere, numero, & mensura consistunt, sub verbo *Pecunia*, non improprie continetur. l. 2. §. creditum. ff. si cert. petat. ubi gloss. verb. *Pecunia*. l. talis scriptura in principio delegat. l. 1. in princip. iuncta l. fin. de calūniatoribus, facit etiam text. in l. sed Iulianus. §. mutui. ff. ad Macedonianum, & inde Aristot. libr. 4. A Ethic. appellat pecunias res omnes, quarum extimatio ponderatur numero; quod eleganter cōprobat Boer. in consuetud. Buturicensib. §. 1. gloss. 1. col. 4. versic. *Quid si permutans*, Cassan. in consuet. Burg. tit. 1. verb. *Lepis*, col. 1. versic. *Quaro quid veniat*, ubi

M 5

ubi

ubi tenet, quod nomine pretij continetur quidquid datur venditori, etiam si non sit pecunia: ergo si pretium in omnibus rerum speciebus præter pecuniam consistere possit pro eisdem rebus, accedente iustitia pretij recte census creabitur.

15 Tercio pro hac sententia pondero text. in l. pretij 9. C. de rescind. vendit. dum subdit: *Pretij causa non pecunia numerata, sed pro ea pecunia in solutum consentienti datus contractus non constituitur iustus*, ubi evidenter probatur, quod emptio & venditio consistere potest in re extimata, sicut in pecunia. Qui quidem text. quamvis ab aliquibus intelligatur, quando à principio fuit conventum de pretio in pecunia numerata soluendo, & postea in solutum loco pecuniæ data fuit res extimata, ut sibi explicant Acurf. verb. consentienti, Oddo Fred. Belapertica, Cyn. Faber, Bald. Angel. & Salicet. & post Sarmient. lib. 7. Select. cap. 1. num. 23. & 39. Felician. de censib. lib. 1. cap. 4. num. 11. versic. *Neque aliter*: tamen negari non potest, quin probet, quod pretium, quod aliàs in pecunia numerata soluendum erat, consentiente parte, in pecoribus solui potest; & idè ad nostram sententiam propriè adducitur, licet Feliciano contrarium videatur.

16 Quarto, pro hac sententia facit pòderatio, quam fuerunt Scribentes de text. in l. 1. C. de rerum permut. ibi, *Licet non taxata quantitate* dum præsupponit, quod taxata à principio quantitate, emptio, & venditio consistit, licet non accedat pecunia numerata. Quam ponderationem post Acurf. ibi verb. *Taxata*, Bart. Bald. Fulgos. aduertunt Alciat. num. 23. Ripa 26. in l. 1. ff. si cert. petat. Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 14. num. 19. Cassan. in consuetud. Burgund. fol. mibi 333. nu. 3. Et quamvis Felician. de censib. lib. 1. cap. 4. num. 11. prope finem existimet, quod id colligitur ab eal lege per argumentum à contrario sensu, quod est non maximi ponderis, decisiva quidem sunt verba illa, *Licet non taxata quantitate*, ut post alios aduertit ibi Paul. Castrenf. Molinæus in consuetud. Paris. §. 13. gloss. 5. numer. 47. Ergo licet pretium creationis census non accedat in pecunia numerata; si tamen in mercibus iustissimo pretio taxatis interueniat, recte creabitur.

17 Quinto hæc nostra sententia comprobatur ex l. si pro mutua. C. de rebus creditis, & si cert. petat. ubi cõsternitur, quod si pro mutua pecunia, quam à creditore postulabas, quascunque rerum species: vtriusque consensu legitime extimatas accepisti, ut ex eisdem pecuniis redigeres, & haberes eam, tuncquam numeratam, teneris ad sortem, & vsuras promissas, ag-

si pro vero & legitimo pretio in pecunia numerata constituto promissa fuissent, & deberentur. Qui text. expressus est pro decisione huius nostræ partes accedant, text. in l. oleo 23. & in l. pro auro 25. C. de vsuris, à quibus idem nominatim respondetur: ergo nihil interest, an pretium in pecunia numerata præstetur, vel in alijs rerum speciebus interueniat, dummodò iustum, & legitimum accedat, & inde possint vsuræ provenire.

18 Sexto facit vrgenter, quia si conderentur tãquàm Pontificum Extravagantes, quales Regni, & demum Pij V. constitutio, quæ de iustitia creationis census meminerunt, omnes principaliter respiciunt iustitiam pretij, & æquivalentiam sortis, ad pensionem, ut & congruentes redditus nascantur, & inter contrahentes seruetur æqualitas iustitiæ commutativæ, venditorique census ex iniustitia pretij nullum præiudicium irrogetur; quare si accedente iustissimo pretio non in pecunia numerata, sed in alijs rerum speciebus, ex quibus eadem utilitas, & commoditas, idemque effectus sequatur, non solum venditor non grauatur, sed pretium legitimum recipit, non idè census annullabitur, quod qualitas numerationis pecuniæ non accedat, cum eo casu cesset ratio primæua, ac finalis, quæ Pontifices moti fuerunt ad exigendam pecuniæ numerationem, scilicet pretij in certitudine, & iniustitia, quam odio habuerunt, emptorisque fraus, & avaritia, quam etiam summovere voluerunt; venditorisque præiudiciū, quod excludere desiderauerunt; idè cessare debet effectus, atque Hispaniarum constitutionum prohibitio, ex vulgata regula, capit. cum cessante de appellat. & magis in specie deducitur ex l. 1. ubi Bald. C. si rector provincie. cap. & si Christus, ubi omnes de iure iurand. cap. non debet, versic. *Cum ergo prohibitiones*, de consanguinit. & affinit. & late id cõprobat Tiraquell. de cessante causa. 1. part. numer. 215. ubi numer. 206. post Bald. consil. 54. lib. 2. hoc adè procedere existimat, ut propter cessationem causæ prohibitionis, expressè videatur inducta permissiue dispositio, quod antea bene probabatur in dicto tract. 1. part. numer. 53. resoluens cessare constitutionem, cessante ratione eius quæ procedit in foro conscientie, ut ita cessante ratione Extravagantiū, emptores simili censu, qui licet nō in pecunia numerata, in alijs tñ rerū speciebus iustū, & integrum pretium, sortem scilicet census enditoribus dederunt, in conscientia tutissimi sint, ut in simili casu aduertit Franc. Curt. Iun. consil. 12. *Videtur*. 1. considerat. colum. 3. versic. *Sed quod fors ius*, dicens per text. notandum

dum in cap. quoniam cõtra falsum deprobat. ubi Panormit. col. 4. quod quando constitutio aliquid disponit, non principaliter propter se, sed propter aliquem finem, non obligat transgressores ad pœnam, si finis, ad quem principaliter tendit, non violatur, cuius dictum ad litteram referens, summè laudat Tiraquell. de cessante causa. 1. p. num. 18. ergo si incertitudo, & iniustitia pretij, atque fraudis præsumptio cessat, quando traditur venditori integræ fors in rebus extimatis, cessabit etiam iuris prohibitio, atque stricta significatio verbi, *Pecunia*, & census creatio pro legitimo pretio facta, nulla habita consideratione ad numerationem pecuniæ sustinebitur.

19 Septimò pro hac sententia facit capit. 2. in Curijs Matriti promulgatum anno 1583. in quoad instantiam procuratorum Regni petitiū declarationem Propij motus Pij V. his verbis respondetur. *Ac esso vos respo. demos, que el proprio motu que dezis. no está recebido, antes se ha suplicado del por el fiscal del nuestro Cõsejo*: ergo per supplicationem ab eo proprio motu legitime interpositam suspensionem esse solennitatem illam numerationis pecuniæ, quàm ipse proprius motus requirebat, apertè cõstat.

20 Octavò in confirmationem huius nostræ receptissimæ sententiæ, si in hac censuali materia ad iustitiam creationis census potius cõsideratur quantitas pretij, quàm eius qualitas magisque attenditur veritas receptionis sortis, quàm ut recipiatur in pecunia numerata, principaliterque agitur de summovendis fraudibus circa receptionem veri, & integrè pretij contingentibus, quomodo iustitia pretij, & eius integra receptio facilius fraudari poterit quàm ex numeratione pecuniæ? nonne in pecunia, ut contingere solet, simulatè, & fictè numerari potest, ut statim emptori restituatur? ergo si à numeratione pecuniæ non pendet iustitia census, sed à iusta pretij quantitate, & iustissimum pretium interueniat in pecunia, vel in alia specie, quis dicere poterit, quod qualitas illa numerationis non essentialis, & non veritas, atque substantia receptionis veri & integri pretij attendatur? Rursus iustitia pensionis pendet ne à numeratione sortis? an vero iustitia eius consistit ne in qualitate pecuniæ, an verò in eius substantia? est ne numeratio pecuniæ fructifera? an verò quantitas pretij? ergo numeratio sola non attenditur, sed veritas receptionis sortis consideratur. Ex quo datur novus, & verus intellectus ad proprium motum Pij V. super forma creandi census, ibi, *Integro, iustoque pretio*, ut principaliter respiciat integritatem, & iustitiam pretij, non verò qualitatem eius.

Demum hanc partem vrgenter probant ea omnia, quæ dicenda erunt in capitibus sequentibus, in quibus pro legitimo debito ex mercancijs, seu alijs rerum speciebus contracto, vel ex auro, seu argento ex transactione, ex datione in solutum, ex similique causa, aut forte, census creati posse constabit.

21 Nonò, hanc sententiam, licet non his fundamentis munitam tenent novissimè Salazar de usu & cõsuetudine cap. 8. num. 45. versic. *Sed non parum*, Nauarr. in comment. de vsuris num. 105. dicens, quod de iure naturali & divino potest iustè creari census, soluto eius pretio in alia re, quàm in pecunia numerata, dummodò res illa fuisset venditori æqui utilis, aut utilior, quàm ipsa numerata pecunia. Idem etiam tenet frater Ludovic. Lop. in instruct. negotiat. libr. 1. cap. 59. versic. *Ad hæc*, ubi existimat, quod stando iuri naturali, considerando nempe naturam contractus, id rationi, atque iustitiæ non repugnat. Idem etiam in effectu consuluit Nauarr. consil. 1. sub. tit. de empt. & vendit. & alij per Roderic. libr. 1. qua. 13. num. 1. in fin. versic. *Et eandem* & num. 3. in fine.

22 Qua sententia firmiter retenta, non cessant fundamenta in contrarium adducta, quibus facile ex sequentibus respondetur; & ad primum fundamentum contrarium dicendum est, quod licet verum sit, pretium emptionis & venditionis regulariter interuenire debere in pecunia numerata, largo tamen modo imò & propriè dici potest pretium, quidquid datur, licet non sit in pecunia, ut diximus in tertio fundamento huius nostræ versissimæ sententiæ, & aduertit And. eas Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 14. num. 41. & 42. Ex quo si quælibet res daretur extimata in pretium, vera emptio & venditio formaretur, ut resoluat Paul. in l. 1. ff. de rerum permutat. quem sequitur Alciat. in l. 2. nu. 23. ff. si cert. petat. Decius consil. 160. col. 1. ad finem. Ripa in d. l. 2. num. 26. ff. si cert. petat. Molinæus in consuet. Paris. gloss. 5. num. 47. Bolognib. consil. 25. col. 3. Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 14. n. 19. quia regulariter extimatio facit emptionem l. 1. §. extimararum, & §. extimatas. C. de rei vxor. actio. l. plerunque. §. si ante de iure dot. & late tradit Tiraquell. in dicta gloss. 14. num. 20. ubi in sequentibus numeris id exemplificat. Quod à fortiori procederet, quado à principio fuit conventum de pretio in pecunia numerata soluendo, & postea data fuit res immobilis, seu mobilis extimata loco pecuniæ; quia vera emptio, & venditio eo casu formaretur; inspicitur enim tunc conventio in pecunia, nō solutio in rebus, quæ loco pecuniæ succedunt.

serunt, ut bene post Lortorum aduertit Pinel. in 2. part. rubr. C. de rescind. vendit. cap. 3. numer. 16. versic. *Neque obstat*. Cuius Pineli sententia dum improbat priorem opinionem Paul. Castrensis in dicta l. 1. de reru permut. tenenda non est, sed communis sequenda, quamuis ea communis maiori ratione procedat in casu, quem Pinelus considerauit; utroque enim quando à principio, vel ex post facto res extimata datur loco pecuniæ, non videtur res ipsa dari, sed pretiū, & extimatio pro forte census, sicut quando tibi domum, vel fundum pro legitimo pretio vendidi, & confestim pro eodē pretio censum mihi vendidisti; quia licet eo casu in pecunia pretium non interueniat, vera emptio & venditio contrahitur, ut scripsimus in cap. de censu reservatiuo: ergo nihil obstat dicere, quod cum emptio & venditio formetur, in censu pretium debet interuenire cum pecunia numerata, cum etiam extra pecuniam pretio accedente vera emptio & venditio formetur.

Secundò minus obstat secundum fundamentum contrarium de constitutionibus Proprii motus Pij V. arque Extravagantium Martini & Calixti, dum meminerunt de pecunia numerata; neque sententia dicentium, quod verba earum constitutionum formalia sunt, & quod ideo naturaliter in pecunia numerata, & non ciuilliter sunt verificanda; quia illud fortissimum fundamentum ex sequentibus facile excluditur. Et primò ad Proprium motum Pij V. respondet vulgus Hispanum, ut diximus in septimo fundamento contrariæ opinionis, quod ab eo fuit supplicatum, atque ideo in Hispania nunquam receptum, ut nominatim probatur in Curijs Martini capit. 2. cuius meminimus in dicto septimo fundamento, dum dicit: *A esso vos respondemos, que el Propio motu que dezis, no está recibido, antes se ha suplicado del por el Fiscal del nuestro Consejo*; hæc tamen vulgaris Hispaniæ satisfactio fortiter impugnatur ex eo, quia si diligenter considerentur verba dicti capituli Martini, non probant, à constitutione Proprii motus fuisse supplicatum, dum numeratam pecuniam requirit, sed in eo tantum, quod exigit fieri debere numerationem in actu celebrationis instrumenti coram testibus ac notario, reprobandis, ut omnes dicunt, anticipatam, quam sentiunt Procuratoris Regni per obseruationem qualitatis numerationis pecuniæ in actu celebrationis instrumenti totius Hispaniæ commercium restringi, & offendi; ergo si à numeratione pretij supplicatum non fuit, sed à qualitate illa, ut scilicet tempore, quo census creatur, pecunia numeretur, non bene respondet vul-

gus Hispanum; quod ab eo Proprio motu supplicatum est. Quæ quidem consideratio non violenter deducitur ex verbis dicti capituli Martini ibi, *En dinero de presente ante de escriuano y testigos de la escritura*, post quæ quidem verba sequitur responsio dicens: *A esso vos respondemos, que el Propio motu que dezis, no está recibido, antes se ha suplicado del por el Fiscal del nuestro Consejo*; ergo à qualitate numerandi pecuniam in actu celebrationis instrumenti supplicatio fuit interposita, & non à substantia numerandi pretium in pecunia; & consequenter non bene ad eum Proprium motum respondet vulgus Hispanum.

Secundò responderetur ad eundem Proprium motum, quod quamuis fateremur, supplicationem à Fisco interpositam ad utrumque casum extendi, scilicet ad actum numerandi pretium in pecunia, & ad qualitatem numerationis, scilicet, ut fiat tempore, quo census creatus fuit; ea tamen supplicatio nihil obstat, quominus pretium in pecunia numerata non solueretur; quia si à Proprio motu supplicatum fuit, Extravagantes Martini & Calixti, à quibus supplicatum non erat, adhuc vigeant, quæ numeratam pecuniam formaliter requirere videntur; quæ ratione non efficitur, respondet vulgus Hispanum.

Adhuc tamen non obstante ea fortissima, atque noua obiectione, ad responsionem, quæ Hispani dederunt ad caput secundum Martini, eorum responsio, ut scilicet à Proprio motu in totum supplicatum sit, verissima est, & à verbis eiusdem capituli aperte deducitur; verba enim dicti capituli non ad vnā qualitatem, aut specialem decisionem proprii motus, sed ad omnem eius contexturam, atque formā referuntur; dicit enim, *Hize publicar vn Propio motu, & statim, Y sobre la guarda y obseruancia del Propio motu, & iterum, Vuestra Magestad sea seruido de declarar, si se ha de guardar en estos Reynos el dicho Propio motu, ó si está suplicado del, ó no*. Ex quibus verbis aperte constat, supplicationem fuisse interpositam non tantum à qualitate numerandi pecuniam in actu celebrationis instrumenti, sed etiā à tota eius proprii motus constitutione, & consequenter à substantia soluendi pretium in pecunia: neque verba præcedentia petitionis ibi; *Hize publicar vn Propio motu, que trata, de que los censos se impangan é situen en dinero de presente ante el escriuano y testigos de la escritura*, restringunt supplicationem, aut responsionem, ut tantum ad numerationem pecuniæ in actu celebrationis contractus referantur, sed generalia sunt, totumque proprium motum comprehendunt, ut scilicet omnia in eo contenta sub ea supplicatione

creatione comprehendantur, ut denotant verba eiusdem ibi, *En el qual así mismo se contienen otras muchas cosas tocantes á la materia de censos*, & sic ab omnibus in eo contentis supplicationem fuisse interpositam constat: ergo vulgus Hispanum rectè respondet, ab eo proprio motu supplicatum esse.

Quo retento non obstat dicere, ut supra nouiter considerauimus, quod quamuis à proprio motu supplicatum sit, ab Extravagantibus Martini & Calixti, quæ verā enumerationem pecuniæ requirunt, non supplicatur; quia ad eam considerationem nouiter respondetur, quod Martinus V. dum dicit, *Tunc integraliter in pecunia numerata solui consueuerunt*, & Calixtus III. dum dicit, *Certum competens pretium numerata pecunia*, nihil decidunt respectu qualitatis numerationis pecuniæ, sed tantum referunt verba dubitationis, quæ apud ipsos proposita fuit circa iustitiam eorum contractuum; unde quamuis præmissa ea relatione decreuerint contractus consuales iustissimos esse, ut decidunt ibi; *Nos igitur*, non tamē ex eo iustitiam deduxerunt; quod pretium in pecunia consueuerit numerari, sed quæ accedente legitimo pretio in pecunia, vel in alia specie, in eisdem contractibus emptio & venditio vera formabatur; ideo qualitas numerationis pecuniæ à Pontificibus relata, & quasi enunciativè in eisdem Extravagantibus contenta accessoria fuit, non formalis, & consequenter non præcise in pecunia pretium interuenire debet; sed cum integrum, verum, & legitimum accedat, in quacunque specie non corrumpatur emptio & venditio, ex defectu naturalis numerationis pecuniæ, quasi pretiū quod regulariter in pecunia solui, consuetum est, ut Martinus & Calixtus præsupponunt, in alijs rerum speciebus interuenire possit; & hic est verissimus intellectus ad prædictas Extravagantes. Quarum intellectus, atque proprii motus ex infra dicendis euidentissimè comprobatur, dum euidenter probatur, quod qualitas illa numerationis pecuniæ non exprimitur à iure in creatione contractus consualis per modum formæ, atque causæ finalis, sed simplicis demonstrationis, & ex accidenti, ut quia forma emptionis sit pretium, & qualitas pecuniæ accedens tantum. Hinc etiam respondetur ad ea, quibus Extravagantes, atque proprium motum fortificamus, ut verum non sit, in eisdem constitutionibus formaliter requiri pecuniam numeratam, sed traditionem veri, atque integri pretij, ut supra diximus.

Tertiò minus obstat dicere, quod Pontifices in dicto proprio motu, atque Extravagan-

tibus non simpliciter requirunt pecuniam, sed qualificatè pecuniam numeratam; & quod ideo licet verbum, *Pecunia*, alias comprehendat species, non tamen extenditur ad eas, quæ qualificatè profertur; quia facile respondetur negando, quod proprius motus, & Extravagantes qualificatè, aut formaliter requirant pecuniam scilicet numeratam; quia longè verius est enuntiativè, accessoriè, atque minus principaliter qualitatem illam numerationis requirere, ut bene supra dictum est, & ad text. in l. si ventri. 9. de privileg. credit. in fine, dum dicit, *Numerata sit, & statim, Numerata est*, ex quo Rebus. int. pecuniæ de verbor. signific. restringit verbum, *Numerata pecunia*, ad naturalem numerationem, nouiter, & verè respondetur, quod ibi Vlpian. non dubitat, neque decidit, an verbum, *Numerata pecunia*, strictè sit accipiendum in naturali numeratione, sed ideo dixit, *Numerata sit, & statim. Numerata est*, quia verè & actualiter fuit numerata, unde ex ea lege non bene argumētatur, neque Balda Socin. & Purpurat. in l. 2. §. fin. ff. si cert. petat. quid quam obstat, dum verbum pecuniæ strictè intelligunt in pecunia numerata, quia regulariter verum est, vel quando formaliter refertur ab statuto, & etiam eo casu forma ad impleteretur, si pretium, quod in pecunia deberet interuenire, in alijs rerum speciebus interprum, verum, & legitimum interueniat, cum forma, atque finis eius adimpleatur, ut ex his, quæ supra diximus in fundamento nostræ opinionis, satis constat.

Quartò nihil obstat coniecturæ simulationis, quæ deducuntur ex traditione pretij in alia specie, quam pecunia, quia procedere possent, quotiescunque non verè, & realiter constat, integrum, & legitimum pretium interuenisse; quo casu cum ex natura contractus consualis suspicio quædam nascatur, mirum non est, si coniecturæ simul nascantur simulationis & iniustitiæ: fin verò euidenter constet, integrum & legitimum pretium in census creatione interuenisse, licet non in pecunia, in alijs tamen rerum speciebus, omnis simulatio cessabit, cum veritas simulationem excludat; atque consequenter quartum argumentum non procederet.

Quintò ad fortem obiectionem deductam à l. 8. tit. 1. lib. 5. nouæ Recop. quæ verbis expressis requirit traditionem pretij census in pecunia numerata esse faciendam, cui nunquam responsum datum fuit, facile respondetur ex sequentibus. Primò, quod text. ille loquitur in censu consignatiuo ad vitam, ut ex eo clare constat, ibi, *Censos de parvida*, in quibus ob rigorem contractus iustum videbatur, quod

quod necessaria sit numeratio pecuniarum. Qui intellectus ex eo confirmatur, quia in l. 10. eiusdem tituli, quæ loquitur in censu simpliciter consignatio redimibili contrarium deciditur, dum lex illa 10. probat, quod à Proprio motu Pij V. qui requirit pretium in pecunia numerata, supplicatum fuisse, quod quidem idem est, ac si diceret, quod in censu simpliciter consignatio redimibili non requiritur, quod pretium interueniat in pecunia numerata: ergo ut prædictæ duæ leges 8. & 10. eiusdem tituli concilientur, dicendum est, quod 8. intelligatur in censu consignatio ad vitam, in quo loquitur, & 10. in simpliciter consignatio redimibili, ut ita euter legum correctio, quæ inducenda non est, maximè inter leges eiusdem tituli. Sed hic intellectus ad l. 8. sustineri non potest, quia præsupponit, quod census consignatus ad vitam iniustior est simpliciter consignatio redimibili, & quod ideo in eius creatione requiritur naturalis numeratio pecuniarum, quod dicendum, neque fatendum est; imò potius securè tenendum, quod census consignatus ad vitam longè iustior est simpliciter consignatio redimibili propter incertitudinem vitæ, ex qua præter naturam emptionis, & venditionis, quæ cæsum in genere iustificat, is contractus iustificatur, ut latè diximus in cap. de natura census consignatiui ad vitam, & in cap. an incertitudo vitæ possit aliquo modo assicurari.

29 Vnde secundus intellectus ad text. in l. 8. is potest assignari, ut lex illa corrigatur per 10. sequentem, dum in 8. requiritur pecunia numerata, & in 10. deciditur, supplicatum fuisse à proprio motu, qui eam requirebat: qui intellectus non solum violentus non est, sed veritati summè conueniens; si enim in d. l. 10. in effectu & substantia contrarium eius, quod antè in dicta l. 8. constitutum fuit, decidum est, quis negabit, eam legem 10. correctoriæ esse? ergo si dicta l. 8. correctæ fuit, nihil contra nostram sententiam obstat. Qui intellectus, licet durus sit, in se tamen verus est.

30 Ego tamen nouiter, & eleganter considerabam, quod dicta l. 8. dum requirit pretium in pecunia numerata, & non in argento, auro, vel in alijs rerum speciebus extimatis, debet intelligi, quando pretium traditur in auro, vel argento extimato, non ex solo pondere, sed simul ex artificis labore, ut constat ibi: *En plata labrada, ni en oro labrado*, quo casu cum artificium simul cum pondere extimetur, pretium indiuiduum esse non potest: sin verò pro auro, vel argento extimato ex pondere tantum

census constituatur, rectè constitutus diceretur, ex verbis eiusdem legis, & ex his, quæ latè dicenda erunt in capitibus sequentibus de censu creando ex auro, vel argento. Sed is intellectus, & noua consideratio, quamuis in censu ex auro, vel argento creato iuste procedat, in alijs autem rerum speciebus extimatis procedere non videtur, sed ex his censum creari non posse, lex ipsa 8. vetat ibi: *Ni en tapizes, ni en otras alhajas, ni joyas estimadas*: ergo ad eam legem alia consideratio querenda est.

31 Iterum etiam ad eam l. 8. & ad proprium motum Pij V. atque Extravagantes Martini & Celsi, dum pecuniam numeratam regulariter desiderauerunt, considerabam, quod non exprimunt qualitatem numerationis pecuniæ alio modo, quàm eo, qui de iure tacite inerat; ut quia in contractu emptionis & venditionis regulariter pretium interuenire debet in pecunia numerata; & tamen si in alijs rerum speciebus interueniat, contractus non corrumpitur, & quod ideo expressio numerationis pecuniæ, quæ non alio modo fit, quàm quo tacite de iure inerat, nihil operetur ex regula legis. 3. delegatis l. 1. l. 1. ff. de condit. & demonstrat. l. condiciones quæ extrinsecus, eod. tit. l. cum illud. §. fin. quando dies legati cedat, l. ex facto. §. penult. ff. ad Trebel. cum vulgaris.

32 Maximè cum pecuniæ numeratio non exprimitur per modum formæ, seu causæ finalis, sed ex accidenti, ut quia forma emptionis sit pretium, & qualitas accedens pecunia ipsa, sicut in omni qualitate contingit, quæ nunquam præsumitur expressa per modum formæ, aut causæ finalis, cum neque ipsa finalis causa præsumatur, ex gloss. fin. in l. 2. §. fin. ff. de donat. Paul. in l. fin. ff. de condit. ob causam Aretin. in §. illis autem de testam. milit. Bald. in l. 1. §. si parendi col. 1. de condit. causa data; Socin. Senior conf. 83. in fin. lib. 3. imò potius præsumitur, quod Pontifices non formaliter ex causa finali, sed ex accidenti meminerunt de qualitate numerationis pecuniæ, animo tantum designandi vulgarem pretij solutionem, ut quia à communiter accidentibus pretium in pecunia soluatur; est enim regula iures, quod potius præsumitur qualitas adiecta dispositioni ex causa demonstrationis, quàm ex causa finali, ex l. fin. §. Titia in fine. ff. de liberatione legata, Bart. in l. cum pater. §. mensæ de legat. 2. quem sequitur Iass. in l. centurio. nu. 51. Ripa. 140. de vulgari: ergo expressio numerationis pecuniæ non per modum formæ, seu causæ finalis, sed potius adiecta dispositioni l. 8. atque proprii motus, & Extravagantium,

tium, ex accidenti, atque causa demonstrationis, eodem nempe modo, quo de iure tacite inerat ex natura emptionis & venditionis nihil in effectu operatur, præter regulam illam iuris, quæ pretium in pecunia numerata regulariter esse tradendum probat, cuius sæpe in hoc opere meminimus.

33 Et inde eleganter inferitur, quod quamuis à verbis legis non sit recedendum, ex l. prospexit. ff. qui & à quibus, hæc tamen regula fallit, quando exprimitur illud, quod tacite de iure inerat, simili modo, quo inest, ut intelligit Ioann. Andr. in capit. solitæ super gloss. verb. *Tanquam*, de maiestate & obedientia, Alexand. consil. 33. lib. 1. numer. 4. Melchior Mieres in tract. maioratus. 1. part. quæst. 60. numer. 8. & præter eam satisfactionem ad l. prospexit aliter eam intellexerunt Felin. in cap. si quando. num. 4. de rescript. Iass. in l. non dubium. numer. 32. C. de legibus, & in l. ex facto numer. 13. de vulgari, ubi Ripa numer. 46. idem Ripa in l. ubi purè. §. penult. ff. ad Trebelian. Menoch. de arbit. lib. 2. centuria. 1. casu 82. Conan. lib. 2. commentar. cap. 5. num. 4. Quæ quidem omnia notatu digna sunt ad intellectus text. in d. l. 8. proprii que motus, atque Extravagantium. Sed is ingeniosus intellectus ad text. in d. l. 8. videlicet verbum, *pecunia*, & eius numerationem non per modum formæ, sed demonstrationis ibi exprimitur ab eadē l. 8. fortissimè impugnatur, dum non solum d. l. 8. exprimit numerationem pecuniæ, sed nominatim prohibet, quod census ex alijs speciebus, quam pecunia formetur, ut probat ibi: *No se puede dar dolo, ni parte alguna del en plata labrada ni en oro labrado, ni en tapizes, ni en otras alhajas ni joyas estimadas, sino que todo el dinero de la dicha suerte principal se aya de pagar y se pague y se cuente sin interuenir otra cosa, que no sea dinero de contrato, ni estimacion alguna della*, & fortius statim, dum annullat census, qui aliter, quàm dicto modo constituuntur: vnde cum dicta lex 8. non solum formam inducat, sed annullationem actus importet, vel tenenda est, aut correctam fuisse dicendum per legem 10. sequentem, ut supra notauimus.

34 Iterum etiam, & verius considerabam, ita distinguendum esse ad veram cognitionem supradictorum, atque satisfactionem contrarium huius nostræ verissimæ opinionis, ut si census ex debito iustissimo rectè, atque legitime constitutus dicatur, etiam si pretium in pecunia numerata non accedat, quis in effectu & substantia aurum, vel argentum ex solo pondere extimatum, atque debitum legitimè verè pecunia dici possunt, cum ex his speciebus, sicut

ex pecunia verum, legitimum, atque indiuiduum pretium effici, atque interuenire possit, nullaque simulatio fraudis deducitur, ut latè simè dicendum erit in capitibus sequentibus, sin verò ex alijs rebus extimatis pretium formetur, & id verum, atque legitimum sit, ac si in pecunia traderetur, ut quia plus species valeret, vel passim idem pretium pro eisdem inuenire posset; hoc enim casu iuste census creatus dicatur. Sin verò in extimatione iustitia deficiat, iniustus quidem sit; si enim merces, seu alia res, ex quarum pretio census formatur, iniuste sint extimata, notissimum est, quod neque appellatione pecuniæ continentur, neque pretij iustitia interueniret, & consequenter quod census nullus esset. Et hæc est verissima resolutio huius nostræ disceptationis, quæ ex omnibus supradictis, atque infra dicendis apertius constabit. Ego quidem consulo, atque semper consulere, quod census, qui ex extimatione similium rerum constituuntur non ad rationem quatuordecim pro vno, sed maiori pretio constituatur, ut inde, & sub legibus, quæ de pretio legali meminerunt, non contineantur, & iustitia creationis clarior sit.

35 Ad septimum responderetur, quod quamuis in pretio census non detur quid indiuiduum, neque correspondentia cum pensione in qualitate; si tamen detur iustitia, sufficit, cum ex sola iustitia pretij, & non ex qualitate iustificetur contractus; & quamuis penho frumentaria reducat ad pecuniam, ut detur inter pensionem & sortem integra correspondentia in quantitate & qualitate non inde inferri potest, quod in nostro casu pretium debet esse in pecunia; quia longè maiori ratione debet esse pensio pecuniaria, quàm pretium, nempe quia pretium semel soluitur in creatione; ideo si semel iustum sit, ex temporis varietate non datur iniustitia, & inde non habetur consideratio ad laesionem, nisi tempore contractus. pensio verò frumentaria non semel soluitur, sed annuatim: vnde cum pretium eius varietur ex temporis diuturnitate, & inde resultet differentia inter eam & sortem in qualitate & quantitate, mirum non est, si ad pecuniam reducat, cum ex varietate & inæqualitate resultet iniustitia.

36 Ad octauum fundamentum contrarium responderetur, quod quauis census creari non possit pro pretio rei immobilis venditæ ad rationem quatuordecim pro vno, ex eo quod res immobilis, quæ loco pretij successit, indiuiduum valorem non habet, ut diximus in loco supra relato; non tamen ibi in distinctè, & absolute excludimus creationem, ex eo quod fieret

fieri ex pretio rei immobilis venditæ, sed ex eo, quod facta fuisset ad rationem quatuordecim pro uno; quia eo casu non solum deficit correspondentia in qualitate inter pensionem & sortem, sed simul inquantitate; ideo census non existit: si vero creetur maiori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro uno, rectè sustinetur census, cum non deficiat iustitia in quantitate pretij, licet deficiat correspondentia in qualitate; ideo pecunia in distinctione necessaria non est.

37 Quid enim erit, si cum pecunia merces interueniant, ita quod pretium accedat in mercibus, & simul in pecunia, videndus est Felicius, qui ad longum id explicuit lib. 1. de censib. in 2. tom. cap. 6. nu. 6. vsque ad finem, ubi d. tom. 2. lib. 2. nu. 17. agit quid erit dicendum in censu consignatiuo ad vitam, an pretium debeat interuenire in pecunia numerata, de quo, de alijsque questionibus ad materiam tangentibus vide Roderic. lib. 1. de ann. reddit. quæst. 13. per totam.

38 Ex qua quidem huius nostri capituli resolutione inferitur vera esse, quæ dicenda sunt in capitibus sequentibus circa creationem census pro auro, argento, seu debito legitime contracto, vel alijs quibuscunque rerum speciebus, quæ extimata in sortem dantur, ut census creatio iustissima sit; & similiter de conuerso ex his, quæ dicenda erunt in capitibus sequentibus, quæ in præfati dicta sunt, apertissime confirmantur.

DE CENSU PRO LEGITIMO DEBITO EX MERCANCIIJS, SEU ALIJS RERUM SPECIEBUS CONTRACTO CREANDO. Cap. XXXVIII.

SUMMARIVM.

Census reservatiuus, vel consignatiuus an creari possit ex debito contracto ex mercancijs, seu alijs rerum speciebus num. 1. & an actiones, seu nomina debitorum an inter bona mobilia vel immobilia connumerentur, seu certam bonorum speciem constituent, & an loco circumscribantur num. 1.

Census reservatiuus an formari possit ex debito perpetuo, & successiuo & an debitum successiuum & perpetuum, veluti ius alimentorum sit quid immobile. n. 2.

Verbum, Pecunia, an comprehendat debitum & intelligatur ad proprium motum per V. & Extraneag.

rium Martini & Calixti prima & secunda ff. de empt. & vendit. n. 1.

In creatione census pro debito legitime contracto, an formetur vera emptio & venditio, vel datio in solutum & intellectus ad l. si prædium. C. de evictionibus. n. 4.

Census creatus ex debito an sit nullus in foro conscientie num. 6. & num. 16. ubi traditur & refutatur fundamentum Feliciani.

Traditio sortis, atque pretij census an sit necessaria in actu celebrationis contractus, traditur, num. 7.

Lucrum cessans, vel damnum emergens in emptore census, qui pro legitimo debito constituitur, an rectè consideretur. n. 8.

Potentia propinqua actui habetur pro ipso actu, & paria sunt, quæ in actu existunt, vel in alia deductionis ad actum, & idem privilegium competit rei, quæ est infieri quod rei factæ. numer. 9.

Qui se liberat ab obligatione soluendi debitum perinde habetur, ac si naturaliter pecuniam numeratam accepisset. n. 10.

Census quando creari possit pro redditibus decursis, & quando usura usurarum perire possit, & iuste debeantur. num. 11. & nouus intellectus ad legem fir. C. de usuris num. 12. reprobaturque resolutio Feliciani. n. 13.

Census creatio an valida sit, quando promittitur pecunia, & datur species, vel quando simul cum pecunia species traditur, & resolutio Feliciani impugnatur. n. 18.

Debitum, ex quo census creatur tanquam pretium rei, debet esse legitimum, liquidum & certum. num. 19. & 20. & an debitum præcedens possit transfundi in aliam causam. numer. fin. & sequentibus.

CAPVT XXXVIII.

IN capite præcedenti resolui-
mus censum iuste creari posse legitimo pretio accedente, licet non in pecunia numerata, in alijs tamen quibuscunque rerum speciebus, quæ iustum, verum, atque legitimum pretium efficerent. Ex qua verissima resolutione plurima notatu digna in capitibus sequentibus referenda, ac decidenda sunt; & in præfati utiliter inferitur ad resolutionem eius vulgaris dubitationis, quam sæpè vidè agitaram in Regia Placiana Chancelleria, scilicet. An pro debito legitime ex quacunque causa contracto census iuste creari possit: in qua dubitatione distinguendum est inter censum reservatum & consignatiuum, atque duo casus principaliter considerandi, & examinandi sunt.

In

In primo enim casu census reservatiui certissimum est, quod ex debito, quantumcumque iustissimum sit, creari non possit, quia debitum non est quid immobile de sui natura fructiferum, neque pro re immobili de sui natura fructifera habetur, ut requiritur formaliter ad pensionis censualis reservationem, ex cap. constitutus de religios. domib. & ex his, quæ latè diximus de natura, iustitia, atque pretio census reservatiui; sed est debitum quædam res mobilis de sui natura infructifera, quæ neque etiam solo circumscribitur, aut coheret. Quod ad sensum patet, quia quamvis aliqui censeant, actiones, seu nomina debitorum inter bona mobilia connumerari, alij verò existimant mobilibus æquiparari, & alij denique teneant, tertiam quandam speciem bonorum constituere, ut latè explicuerunt Tiracquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. Pinel. in rubric. C. de bonis maternis. 1. part. receptissimum tamen est, & sine vlla contradictione, quod actiones personales, seu nomina debitorum, neque loco circumscribuntur, neque fructifera sunt de sui natura, neque veniunt appellatione bonorum in aliquo loco existentium. Ita probat. l. Caius. ff. de legibus. 2. in princip. l. si fideicommissum. §. tractatum. ff. de iudicijs. l. vxorem. §. legauerat delegat. 3. & post plures Tiracq. l. si vnquam, verb. Bona. num. 5. cum alijs. C. de reuocand. donat. & de primogenitura, q. 49. ex princip. Pinel. in d. rubric. 1. n. 10. & latissime Ioan. Marienq. in l. 2. tit. 9. lib. 5. nou. Recop. gloss. 1. n. 84. cum alijs: ergo si debita legitime contracta neque fructifera sunt, neque loco circumscribuntur, ex eisdem censum reservari non posse constat; quia præcissa reservandus est & rebus immobilibus soli, & de sui natura fructiferis, & perpetuam existentiam habentibus, vel ex his, quæ pro immobilibus habentur, & fructifera simul sunt, ut supra notauimus.

Quod tamen intelligendum est indebito momentaneo, quod solum competit ad exigendam certam pecuniæ quantitatem pro vna scilicet vice; si verò debitum sit successiuum, vel perpetuum, ut ius alimentorum, sed aliud quodcumque simile annuatim percipiendum, illud quidem debitum, licet verè quid immobile non sit, pro re tamen immobili habetur, ex obligatione perpetua, & successiva, maxime si non sit personale tantum, sed reale, vel simul personale & reale, ex his, quæ latè Tiracquel. de retract. lignag. §. 32. gloss. vnica numer. 79. & §. 1. gloss. 6. numer. 11. & 12. Ioan. Marienq. supra in dicta gloss. 1. numer. 82. & consequenter ex debito formari poterit census reservatiuus, dando scilicet ius illud per

piendi pensionem annuam cum reservatione alterius pensionis, ut latè, ac eleganter dicendum erit in capitibus, ex quibus bonis census creari possit.

2 In secundo enim casu census consignatiui nostra hæc dubitatio contingere potest, quædo in continenti cum ipso venditionis contractu pro sorte & pretio mercium seu rerum venditarum census constituitur, vel quando ex intervallo transacto termino datur ad soluendum pro eius debiti quantitate census creatur; & in utroque casu, vel in alio quocunque contingibili si pretium, quo merces venditæ fuerunt, iustum non fuit, ut quia venditor eas carius ad creditum dedisset; vel quia ex alia causa debitum illegitime contractum erat, ita quod in pretio & sorte iustitia deficeret, manifestum est, quod census constitutio sustineri non posset, vel saltem dicendum erit, quod pro ea tantum parte sustineatur, pro qua ex pretio à venditore recepto à principio creari poterat, ex his quæ latè diximus in capitibus præcedentibus: si verò iustissimo pretio merces venditæ fuissent, atque debitum legitime contractum esset, dubitatio hæc nostra propriæ contingit, & verificatur, & quod census creatio non teneat, sequentia vrgentissima doceat fundamenta.

3 Primò, ea omnia, quæ in capite præcedenti scripsimus de pretio census soluendo in pecunia numerata, & de vera, atque stricta significatione verbi pecuniæ, cuius meminerunt Pius V. in proprio motu super forma creandi census, Martinus & Calixtus in Extravagantibus prima & secunda de emptione & venditione, quæ constitutiones debitum, ut quia pecunia non est, euidenter excludunt. Quo argumento, existimans fortissimum esse, usus fuit, hanc partem tenendo Felician. de censib. lib. 1. c. 8. n. 13. in princip.

4 Secundò, sic argumentatur pro hac sententia idem Felicianus ibidem in versic. Deinceps dicens; Vbi pro debito quidquam datur, non est propriè emptio & venditio, sed datio in solutum, ex l. si prædium. C. de evictionibus; sed ex origine, substantia, & forma in censu formatur emptio & venditio: ergo ex datione in solutum creari non potest. Quod etiam argumentum prosequitur latius ipse Felic. in lib. 2. de censib. cap. 5. num. 17. versic. Igitur, fol. mihi. 184.

5 Tertiò ipse Felician. in dicto lib. 1. cap. 8. numer. 14. repetit in effectu & substantia primum argumentum, quo antea usus fuerat, dicens, quod cum contractus censualis in quo pretium non interuenit in pecunia numerata sit nullus in foro exteriori, nullus etiam erit in foro

N

in foro

in foro conscientie; quia lex fundata in presumptione obligat in foro conscientie.

6. Quarta ipse Felicianus in d. cap. 8. versic. *Denique*, num. 14. sic argumentatur. Ex natura rei, atque de iure diuino & naturali ad substantiam, validitatem, & iustitiam census requiritur traditio pretij contemporanea cum creatione; sed quando ex debito census creatur, ea contemporanea traditio non interuenit: ergo census creatio ex debito quantūcūq; legitime contracto non sustinetur. Quod argumentum ipse latè repetit, atq; confirmat lib. 2. c. 5. n. 17. vers. *Census non potest*, fol. 185. & cum hoc deniq; residet Felic. existimans verissimam esse eius resolutionem, & nonnullos eandem sententiam tenentes referens, & iterum ipse Felic. 2. tom. de censib. lib. 1. c. 8. n. 7. vers. *Contraria verò*, fol. 52. col. 1. ubi benè id prosequitur.

7. Quibus argumentis parum obstantibus, cōsiderando ab origine naturam huius census, iustitiam eius, finem, quem in ipsorum contractuum creatione adimplere Pontifices desiderauerunt ex parte venditoris, emptoris, atque ipsius contractus, contrariam sententiam veriorē, & omnino tenendam existimamus, scilicet censum consignatiuū iuste posse creari, licet pretium non interueniat in pecunia numerata, dummodò iustum, & legitime ex debito antea contracto accedat. Et primò præter ea, quæ dicta sunt in capite præcedenti de cessante ratione prohibitionis proprii motus, Extraneitatis, atque legum Regni, ex parte venditoris hæc veritas constat ex eo, quia longe fauorabilius eidem esset pro debito iusto, & liquido, & ad cuius solutionem statim teneretur, censum creare, quàm ad æris alieni solutionem bona sui patrimonio vili pretio vendere, imò & creditori vtilius esset debitam sibi pecuniam vnica solutione incontinenti accipere; quàm pro ea censum constituere, cū forsam inueniret alios censuū venditores magis diuites, & idoneos, possetq; cōuertere pecuniam in emptionem aliarum rerum, ex quibus opulentiores, & vberiores fructus prouenirent. Rursus ex debiti remissione in effectu, & substantia integra fors à venditore recipitur, quæ aliter ab eo foret præcisse exigenda: ergo vendendo censum pro debito legitimo, nihil incommodi venditor sentit, & consequenter ex parte venditoris iuste similis census creatur.

8. Ex parte quidem emptoris etiam euidenter suadet ex ratione lucri cessantis, vel dāni emergentis, quam passim Pontifices considerauerunt in fauorem eius, qui si præmani-

bus rem, vel pecuniam sibi debitam habuisset, facile, & breuiter vendendo, vel alio modo eam distrahendo, posset ex pretio tantundem lucri deducere, ut præterea, quæ diximus in capite de natura, & iustitia census reseruari aduertunt benè Paul. Castrensis. in l. 3. §. fin. ff. de eo, quod certo loco, Iass. in l. 1. Lectura 1. numer. 50. C. de summa Trinit. per text. in l. quemadmodum. §. item labeo. ff. ad l. Aquilianam, Cassan. in Consuetud. Burgund. rubric. 4. §. 23. in principio numer. 29. Afflict. decis. Neapol. 20. num. 2. de quo per Palac. Rub. in cap. per vestras. 6. notabili. §. 1. per totum, & eleganter Cagnol. in l. curauit. C. de action. empti: si enim in emptore haberi potest consideratio lucri cessantis, & dāni emergentis, mirum non est, si vsura restauratiua, quæ iustificatur ex dāno emergenti, vel lucro cessante, aut recompensatiua, commodi scilicet percepti à venditore census, qui debitum non exsoluit, sed locupletatur cum iactura aliena, debeatur, atque iuste peti possit.

9. Similiter ex parte debiti, quod datur in pretium census, iustificatio creationis iustissima est; quia licet debitum in actu pecuniæ non sit, effectualiter tamen, & in habitu, atq; potentia propinqua pecunia est; non quidem fidei, sed vere, cum facile in pecuniam sit reducibile, vendendo, vel exigendo ipsum; ex quo verba Extraneitatis, quæ de numeratione pecunie meminerunt, non dicerentur fidei adimpleri per debiti traditionem, sed potius vere, & proprie verificari, atque mentem Pontificum desiderantium veram pretij traditionem, & considerantium in eaditione pretij æquitatem iustitiæ commutatiuæ, scilicet quod emptor & venditor æquale commodum sentiant, integre, & formaliter adimpleri. Quæ resolutio ex his regulis iuris confirmatur; quibus probatur, quod potentia propinqua actui habetur pro ipso actu, quam scripsit Sebastianus Medicis in tract. de reg. iuris regula. 5. in princip. n. 3. & quod paria sint, quæ in actu existunt, vel in via deductionis ad actum, ex Socino conf. 70. n. 8. vol. 4. & quod idem privilegium competit rei, quæ est in fieri, quod competit rei factæ, ex his, quæ resoluit Felician. cap. fin. in princip. de iudæis, de quibus regulis latissime ultra Sebastianus Medicis egit Fanutius in tract. de momento temporis cap. 28. per totum: si enim ex natura ipsius debiti constat, & facile reduci posse in pecuniam, & in effectu & substantia idem esse quod pecunia ex eo, sicut ex pecunia numerata censum creari posse constabit.

Rursus

10. Rursus certū est, quod is, qui se liberat ab obligationi soluendi debitum, perinde habendus est, ac si naturaliter pecuniam numeratam accepisset, ex Paulo Iuriconsulto in l. si quis 116. ff. de regul. iur. sentiens debitum, & pecuniam æquiparari, quod etiam tradunt omnes per text. ibi, & probat text. in l. si fundum §. si titio fundum. ff. delegat. 1. l. si mulier. ff. de condit. ob causam. l. 3. §. si stipulanti de donation. inter virum. l. promittendo. §. 1. l. licet. ff. de iur. dot. ex quibus legibus propriè deducitur, quod debitum in effectu & substantia locum pecunie tenet; & eius resolutionis ratio est, quia cum debitum iustum, & liquidum statim à debitore sit soluendum, si pro eo census constituitur, non improprie dici poterit, & quod debitor in effectu, & substantia soluit pecuniam, & creditor breui manu pro sorte census eam ipsi venditori restituet, ac si naturalem eius numerationem fecisset, ex l. singularia. ff. si cert. petat. l. licet. §. quoties de iure dot. & facit l. 3. §. final. de donat. inter virum, ubi ex celeritate coniungendarum actionum vnam occultari videmus; & ita in simili casu aduertit Paulus Castrensis, in l. Iulianum. ff. de condit. & demonstrat. per text. in l. si sponsalibus. §. 1. in fine. ff. de iure dot. quem referens sequitur Decius in dicta l. si quis obligatione. num. 6. ff. de regul. iur. unde, licet non his fundamentis, hanc nostram sententiam sequitur Salas de usu & consuetudine capit. 8. numer. 45. versic. *Sed non parum*, dicens, quod cum Pontifices damnauerint eos contractus censuales, quorum pretium non interueniat in pecunia numerata, ea potissimum ratione, quod in eis verisimiliter fraus præsumitur, merito cessante fraude, & accedente vera quantitate pretij, licet nō in pecunia numerata, liciti erunt, cum eorum iustitia à quantitate sortis pendeat, & non à qualitate pretij. Quam sententiam ante Salas in effectu tenuerunt Bertrand. conf. 91. Ex propositis, lib. 3. & eum referens Tiraq. in tractatu de re tract. conuentionali in fine n. 135. Causalin. in tract. de usuris quæst. 27. per totum, Benedic. Bon. in tract. de censib. art. 25. vers. *Unde decem, siue procedendo*.

11. Quod quidem verum existimarem, etiam si debitum deberetur ex redditibus annuis decursis alterius census; quia quamuis emptor duplicem questum ex vnica pecunie sorte percipere videatur, scilicet fructus fructuum, accessionem accessionis, & vsuras vsurarum, quod à iure reprobat. l. fin. C. de usuris. l. placuit. ff. eodem. l. si non sortem in princip.

ff. de condit. indeb. l. improbum. C. ex quibus causis infamia irrogetur. l. neque eorum 15. ff. de usuris; cum tamen ex calculatione iuridice facta constiterit de quantitate liquida & certa præteritorum reddituum, & eo casu redditus decursi non ut vsura, sed pro iusto interesse deberentur, atque exigi possint, merito pro eisdem census legitime crearetur, sicut & pro usuris legitime debitis vsuræ peti & accipi possunt, ut elegantes ferè in simili casu resoluit Carol. Ruyn. consil. 55. num. 15. & sequentib. vol. 2. Iass. in l. cum fundus. num. 5. ff. si cert. petat. Bened. Stracha in tract. de mercatura titul. de contractibus mercator. num. 3. & 4. & alios referens Bornin. Causalin. decis. 21. num. 30. & post Ruyn. decis. Gen. de mercatura 78. numer. 16. ad finem; & ita debet intelligi resolutio Cagnoli. in l. vnica, nume. 47. C. de sentent. quæ pro eo quod interest, & quæ tradunt Ruyn. consil. 56. num. 13. lib. 2. Cephal. conf. 85. n. 7. cum alijs, dicentes, quod neque fructus fructuum, neq; vsuræ vsurarum, neque accessiones accessionum debentur, ut intelligantur, quando accessiones liquidæ non sunt, neque calculatæ, sed incertæ, quia si liquidam efficeret quantitatem, ex ea, sicut ex debito certo & liquido iuste census formaretur, ut Ruyn. & alij supra relati sentiunt. Quæ resolutio deducitur ex l. placet. 29. ff. de usuris, dum Martianus Iuriconsultus improbat vsuras vsurarum, quando à principio ex stipulatione deductæ fuerunt, ut quia tunc incertæ essent. Idem etiam deducitur ex l. neque eorum 15. ff. eodem tit. ubi Paul. Iuriconsultus idem malæ fidei posse forem non teneri ad vsuras fructuum perceptorum constituit, quia nondum in sortem redactæ erant, neque quantitas liquida & certa: sic etiam accipitur Vlpian. in l. si non sortem in princip. cum vsurarum vsuras neq; in stipulationem deduci, neque exigi posse constituit, ut scilicet à principio neque super eis stipulatio formetur, neque aliquo modo exigi valeant. Idem in effectu constat ex l. improbum 20. C. ex quibus causis infamia irrogetur, ubi vsuras vsurarum improbat Diocletianus, quando pecunia credita ad certum diem soluta vsuræ in sortem computantur, & totius sortis vsuræ petuntur.

12. Et quamuis aduersus eam resolutionem fortissimè ob stare videatur l. fin. C. de usuris, ubi Iustinian. plenius, ac perfectius prohibuit vsuras vsurarum, quàm à veteribus legibus prohibita erant, nempe quando in sortem redigeretur, & totius summa vsuræ stipulatæ & promissæ fuerunt, nihil tamē huic veritati

N a contrariè

contradicit; quia Iustinianus ibi loquitur, quando usura præteriti, vel futuri temporis cum sorte cumulantur, & ex totius cumulo usura stipulatur, ut quia fors erat decem, & usura quinque; quo casu, quamvis ex veteribus legibus poterant creditores utrumque, & usuras congerere, & totius summæ usuras stipulari, ut advertit Iustin. ibi: *Et totius summæ usuras stipulari*, cum tamen eo casu fuisset legem imponere verbis, & non rebus; constituit stipulationem usurarum non valere, sed usuras semper usuras manere, & nullum usurarum incrementum dari; nos verò loquimur in longè dissimili specie, scilicet non quando à principio usura fuerunt stipulata, sed redditus cum sorte cumulantur, ut ex eo census formetur; sed quando ex radicibus decursis liquidè, & legitime debitis, qui præcise exigi poterant, constituitur; quo casu cum debitum certum sit, licet ex redditibus proveniat, pro eo census fuisse crearetur, ac si debitor solvisset; & statim eandem quantitatem recipiens, pro eadem censum constitueret, ut in specie per text. in l. singulari. ff. si cert. petatur, aduertit Acurf. in dicta l. fin. gloss. fin. C. de usuris. Et hanc sententiam, quod ex redditibus decursis possit census formari, probat, licet summarie, Cavalinus de usuris. quæst. 24. & sic intelligenda sunt, quæ tradit Rodolphus de ann. redditib. quæst. 5. ad med. Vocatus de interdicto recuperando. cap. 18. num. 36. Ex quibus hæc sententia verissima videtur, & omnino tenenda, atque in iudicando & consulendo sequenda: quam tenens plures, quos refert Felic. de censib. 2. tom. lib. 1. cap. 8. numer. 7. versic. *Quoad primum*, col. 49. cum alijs, licet teneat contrarium Roderic. de ann. redditib. lib. 1. q. 13. n. 3. cum alijs.

13 Ex quo inferitur, quod Felic. de cens. lib. 1. c. 9. in fin. n. 16. vers. *Secundam conditionem* non rectè resoluit ex redditibus decursis censum creati non posse; qui quidem præterquæ quod neminem refert, neque suam resolutionem iure comprobatur, solum fundatur in commoditate, quæ inde provenire Republicæ existimat: & ego nullam video, neque considerari posse credo; quia si certum est, quod annui redditus verè & legitime debiti cum debitoris incommoditate, atque bonorū distractione exigi possunt, certum etiam erit, maiorem incommoditatem debitorū sentire in suorū bonorū distractione, quæ sepius vilissimo pretio venditur, quàm in census creatione pro legitimo, iusto & liquido debito facta. Ideo consideratio Feliciani contra ipsum retorquetur.

14 Quæ sententia firmiter retenta, non ob-

stant fundamenta in contrarium adducta; & ad primum de necessitate solvendi pretium in pecunia numerata, atque numerandi sortem in actu celebrationis instrumenti inconvincibiliter responsum est, ex his, quæ diximus in cap. præced. in quo probavimus sufficere, si iustum pretium interveniat in alia specie, quàm pecunia, dummodò iustum & legitimum accedat, & ex his, quæ latius dicenda erunt in cap. an pretium debeat intervenire in actu celebrationis instrumenti, vel sufficiat si anticipetur, in quo non solum non reprobantur anticipatæ solutiones, dummodò veræ & integræ sint, sed omni iure iustissimas esse demonstratur; ideo Feliciani argumentum subvertitur.

15 Ad secundum argumentum respondetur negando, quod quando pro debito census creatur, detur quidquam in solutum, cum certum sit, quod emptio & venditio formetur. Quod patet, quia accedit res vendibilis, ius nempe percipiendi pensionem annuam, & simul accedit pretium debitum, scilicet ipsum, pro quo census creatur; quod in effectu & substantia pecunia est, ut supra diximus: ergo census creatio non est datio in solutum, deficiunt enim eo casu substantialia dationis in solutum; quia datio insolutum formatur, quando fundus solvendi causa datur. l. vel solvendi. ff. de publican. in rem act. vel cum pro soluto datur. l. eleganter in princip. ff. de pignorat. action. at verò quando census pro debito legitimo creatur, nihil datur in solutum, sed debitum, quod in effectu & substantia pecunia dici potest, in sortem accedit, & ex eo, tanquam ex pecunia, census creatur; ideo Felician. malè argumentatur. Rursus, quamvis fateamur, quod in hac census creatione ex debito legitimo quidquam datur in solutum, adhuc malè argumentatur Felicianus; quia datio in solutum vim habet emptionis, & venditionis. l. prædium. C. de evictionib. & latè tradit post Decium, Molinaum, Pinelum, & alios, ipse Felicianus lib. 1. cap. 8. numer. 13. versic. *Deinceps quoniam*, & Tiraquel de retract. lignag. §. 1. gloss. 14. numer. 2. cum alijs, ubi numer. 3. refert plurima iura, quæ nominatim probant, dationem in solutum habere vim emptionis: ergo in utroque casu emptionis & venditionis, aut dationis in solutum census creatio ex debito legitimo sustinetur; quamvis verius sit, dationem in solutum in ea creatione census formari, sed potius veram emptionem, ut supra diximus.

16 Ad tertium argumentum facile etiam respondetur negando maiorem, scilicet, quod census,

census si in eius creatione pretium non intervenit in pecunia numerata, nullus sit; quia ut sæpè dictum est, atque evidentissimis fundamentis comprobatur, quamvis non accedat pecunia, sed iustum, & integrum pretium in alia specie, iustus erit contractus: ergo dici non poterit, quod cum nullus sit census ex debito creatus in foro interiori, imò potius argumentum illud Feliciani non violenter, sed proprie pro hac sententia retorquetur; si enim iustus est census pro debito legitimo creatus in foro exteriori, iustus etiam erit in foro conscientie, ex eadem ratione, quàm Felicianus designavit, scilicet quod lex fundata in præsumptione obligat in foro conscientie.

Demum ad quartum argumentum Feliciani facile etiam respondetur negando, quod ex natura rei, atque de iure divino, atque naturali ad substantiam & iustitiam census requiratur traditio pretij contemporanea cum creatione, & in actu celebrationis contractus; quia ut etiam supra diximus, atque latius dicendum erit in capite de traditione sortis in actu celebrationis contractus, non est de natura, neque de substantia, atque de iustitia census, ut pretium tradatur in actu celebrationis eius, sed potius omni iure receptissimum est, & quod magis est, à motu proprio Pij V. nominatim decisum, quod ex integro iustoque pretio antea recepto possit census creati, ut in dicto capite ad longum scripsimus: ergo non bene sic argumentatur: Necessaria est traditio sortis temporanea cum creatione contractus; ergo anticipata, licet vera, non sufficit; quia cum antecedens verum non sit, consequentia subvertitur. Quibus satisfactionibus ad argumenta Feliciani sic vrgenter adductis, nostra hæc sententia verissima est.

Ex qua etiam verissima resolutione reprobatum est solutio Feliciani lib. 1. de censib. cap. 4. num. 11. ad finem, & num. 12. in princip. dicentis non sufficere, si à principio conveniatur de creando censu ex pecunia, & postea tantundem loco pretij detur in specie; quia si pretium legitimum accedat, ita quod in pretio iustitia non deficiat, nihil interest, quod in pecunia, aut alia specie traderetur. Secundo etiam reprobatum ipse Felicianus, dum statim dicto numer. 12. resoluit, quod si emptor census dederit pretium in pecunia, & simul in alia specie, corrumpetur creatio; quia cum ipse Felician. post Bartol. Tiraquel. Couarr. Pinel. & alios libenter fateatur, eo casu formari veram emptionem & venditionem; nescio quo fundamento ductus, acce-

dente in creatione legitimo pretio, venditionem census nullam esse existimaverit. Ego quidem ignoro fundamenta, cum qualitas numerationis pecuniæ, in qua fundatur, ex traditione iustissimi pretij in effectu adimpleatur, & verificetur.

19 Quæ quidem omnia intelligenda sunt, dummodò pretium huius creationis, debitum scilicet, omnino verum, & certum sit, atque precise à debitore exigendum, ut constat ex verbis notandissimis proprii motus Pij V. ibi, *Integro, iustoque pretio*, & Extravaganti 1. & 2. Marini & Calixti de emptione & venditione, & satis suadet ex eo, quia pretium non solum est de substantia emptionis & venditionis. l. 1. & 2. ff. de contrahend. empt. §. pretium, & §. item pretium, institut. de emption. & vendit. & latè tradit Paris. consil. 64. vol. 1. sed debet esse omnino certum, §. pretium, ibi, *Certum esse debet*, institut. eodem. l. hæc venditio. 7. §. 1. ff. de contrahend. empt. Pinel. in l. 22. C. de rescindend. in 2. part. rubricæ. capit. 1. num. 1. & quod debitum debeat esse certum, ita quod precise exigi possit, probat in simili Rodan. de reb. Eccles. rubric. 12. n. 13. Causale. decis. 46. nu. 354. & in cessione probatur in l. 54. tit. 18. p. 3. ibi, *De manera q non se pueda escusar de los non pagar*; & in hac specie creationis census maiori quidem ratione requiritur certitudo pretij, debiti nempe, pro quo census creatur, cum ex iustitia sortis iustificetur annua pensiones.

20 Et non solum pretium debet esse certum, debitum nempe, ex quo census creatur, sed constare oportet evidentissimè per eius debiti scripturam, aut legitimas probationes, ita quod indubium revocari non possit, an pretium debitum sit, neque sufficeret confessio censuarij dicentis se debitorem esse, ut ex sola confessione probetur debitum, ex his, quæ latissimè dicenda erunt in capite, an confessio de recepto pretio probet veram numerationem; imò & non solum debet constare de certitudine pretij, & debiti, sed si debitum constat per scripturam, verè, & realiter venditori census tradenda est; quia cum in locum sortis debitum succedat, sicut pretium erat naturaliter numerandum, seu aliter verè tradendum; sic traditio scripturarum eius debiti censuario facienda est, ex text. in l. 64. tit. 18. part. 3. ibi, *De la qual carta le entrego el faciendole persona*; & resoluit Bald. in l. 1. nom. ff. de hæreditate, vel actione vendita, Alex. in l. sciendum. n. 1. ff. de verb. Roman. consil. 163. nu. 5. qui in casu minus dubitabili loquuntur.

21 Ex quibus omnibus cessabunt opiniones controuersæ Azonis, Ioannis Ericurfi, Purati,

purati, Cagnoli, & Bologneti in l. singularia. ff. si cert. petat. dubitantiū, an debitum ex vno contractu antecedenti possit transfundi in causam alterius contractus. Quam dubitationem applicat Felicianus ad materiam censualem tom. 2. de censib. lib. 1. c. 8. n. 7. verlic. *Hac autem*, fol. mihi 53. cum alijs, quia si census ex vero debito antecedenti creari potest, etiam poterit antecedentis debiti causa in alia transfundi.

22 Ex quibus omnibus iam constat, quod ex debito legitime contracto, & antecedente pretij iustitia census iuste creari potest, indeque infertur, quod si pro auro, argento, tritico, vino, & similibus rerum speciebus census formetur, creatio sustineatur, ut dicendum erit in capitibus sequentibus.

DE CENSU RESERVATI- TIVO, vel consignatio pro auro, seu argento creando. Caput XXXIX.

SUMMARIVM.

Census consignatiuus, vel reservatiuus, quando possit creari ex auro, vel argento, & differentia inter aurum, vel argentum designatur. u. 1. & 2. cum alijs.

Pecunia appellatione quando comprehendatur aurum, vel argentum. & e converso auri, vel argenti appellatione quando pecunia comprehendatur. n. 4. & alijs.

Intellectus, & ponderatio ad l. Quintus Mucius. §. 1. ff. de auro & argento legato num. 2. & ad l. 2. ff. ad l. Aquil. numer. 4. & vide numer. 11.

Vestimentorum appellatione an pannus comprehendatur, & intellectus ad l. vestimentorum 22. ff. de auro & argento legato, et an potentia propinqua reducibilis ad actum sit habenda pro actu. num. 5.

Mutata forma mutatur eius substantia, et quomodo hec propositio intelligatur, ubi ponderatur text. notandus in l. quasitum. 7 §. 8. illud delegat. 3. n. 6.

Materia auri, vel argenti quando dici possit pecunia. n. 7. et an in pecunia consideretur quantitas, vel materia ipsa. n. 8.

Pretium an constitutur insitius in massa metalli, quam in pecunia, et an princeps possit pecuniam constituere maiorem valore

rem, quam valet materia, seu metallum. num. 9.

Debitor auri, vel argenti ad pondus, an satisfaciatur soluendo pecuniam, et intellectus ad l. si pro auro. 25. C. de usuris. nu. 9. et 10. et intellectus ad l. 8. tit. 15. lib. 5. non. Recopil. numer. 13. et 14.

CAPVT XXXIX.

IN capitibus precedentibus resolvimus, censum iuste creari posse, pretio legitimo accedente, licet non in pecunia numerata, in alijs tamen rerum speciebus, ut ex debito legitime contracto, mercantijs, tritico, vino, oleo, aut alijs similibus; ex quo infertur ad quaestionem contingibilem de censu creando pro auro, vel argento, quam semel de factis vidi agitatam in Regia Pinciana Chancelleria circa eius explicationem, omisis quae de significatione verbi pecuniae, de natura pretij emptionis & venditionis, de qualitate illa numerationis pretij, quam plures necessaria existimauerunt, in capitibus precedentibus scripsimus breviter in hac dubitatione ita distinguendum existimaui.

Aut agitur de creando censu reservatiuo ex auro, vel argento, ut quia detur argentum, vel aurum alicui cum reservatione pensionis annuae, & hac in specie certissimum est, censum ex auro, vel argento creari non posse; quia cum reservatio pensionis praesupponat bona immobilia de sui natura fructifera, perpetua, atque stabilia, & soli, vel solo cohaerentia, aut quae perpetuam habent existentiam, ut late diximus in capite de natura & iustitia census reservatiui, & dicendum est in capitibus, ex quibus bonis census formari possit, aurumque, vel argentum non sit quid immobile de sui natura fructiferum, neque perpetuum, aut stabile, sed potius res mobilis de sui natura in fructifera, atque a communiter accidentibus breviter peritura, certum est, ex eo argento, vel auro non posse pensionem reservari, ut in simili diximus in cap. de pretio soluendo in numerata pecunia in principio.

2 Aut enim agitur decreando censu consignatiuo ex auro, vel argento, dando scilicet in pretium, vel sortem, argentum, vel aurum, ut inde censu constituto fructus proveniant; & in hac specie, omisis etiam, quae diximus de vera, & stricta significatione verbi pecuniae, de forma tradendi pretium in numerata pecunia, de alijsque, quorum meminimus in capitibus precedentibus, ad speciem nostrae dubitat

dubitationis, quantum est possibile accedendo, videbatur dicendum, quod pretium creationis census in auro, vel argento consistere non possit, & hoc ex sequentibus fundamentis. Primo, per text. in l. cum aurum in principio. l. Quintus Mucius. §. 1. ff. de auro & argento legato, ex quibus constituitur, quod auro, & argento legato, pecunia signata, seu numus non continetur; dicit enim Vlpianus in dicta l. cum aurum. 19. *Pecuniam autem signatam placet eo legato non contineri*, & statim ipse Vlpianus in d. l. Quintus Mucius. 27. §. 1. subdit: *Et ego puto non contineri*: ergo Vlpianus differentiam constituit inter pecuniam & aurum: quod etiam ipse sentit in l. praetorij satisfactiones 7. ff. de praetorijs stipulationibus, ibi: *Neque pecunia, vel auri, vel argenti*, & in l. si quis stipuletur. 12. ad finem. ff. de relig. & sumpt. funer. & consequenter proprius motus, atque Extravagantes; legesque Regni, quae pretium in pecunia intervenire decreuerunt, traditione auri, vel argenti contentae non sunt, sed pecuniam praecisae requirunt.

3 Secundo debens pecuniam non satisfacit soluendo massam auri, vel argenti, seu alterius metalli, ex resolutione Decij in l. 2. §. 1. n. 6. ff. si cert. petat. ubi Alciat. n. 12. dicit communem, & Butigela 17. atque Ripa 12. idem aduertunt: ergo si emptor in pecunia numerata debet soluere pretium census, non satisfacit soluendo illud in auro, vel argento, quod prosequitur Felici. in 2. tom. de censib. lib. 1. c. 4. nu. 4. per totum.

4 His tamen parum obstantibus, contrariam sententiam veriore existimamus, & praeterea, quae in capitibus precedentibus scripsimus de significatione verbi pecuniae latissime facienda, de natura creationis census, quae principaliter requirit iustitiam pretij, atque correspondentiam sortis ad pensionem, & e converso de mente Pontificum, atque legum Regni de consideratione veram & integram sortis receptionem in pecunia, seu alia specie, ut inde fructus iusti proveniant, sequentia ad speciem nostrae dubitationis conducibilia ponderantur. Primum, quod ex communi usu loquendi, quem omnino sequi debemus. l. librorum. §. quod autem, Cassius. ff. delegat. 3. etiam in statutis, & alijs strictis dispositionibus, ut resoluit Tiraquel. de retractu. lignag. §. 2. gloss. 1. numer. 1. appellatione auri & argenti omne genus monetae, cuiuscunque materiae sit, significatur, ac comprehenditur; quod ab Hebraeis profectum videri potest, ut tradit D. Augustinus libr. 7. quaestionum in libro Iudicum cap. 17. referens illud Esai. 52. *Gratis vendi si essis, & non cum argento redimemini*; & ite-

rum Esai. cap. 43. *Non emisisti mihi Argento calamentum, & iterum ca. 55. Omnes scientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum properate*, & rursum, *Venite, emite absque omni argento*, & Actor. cap. 3. *Argentum*, & aurum non est mihi; in quibus sacris literis argentum accipi pro pecunia constat; imo & veteres Romani argenti appellatione pecuniam numeratam contineri probant, ut post Iulium in Topycis, Boetium, Salustrium, & alios, probat Tiraquel. de retractu. lignag. §. 1. gloss. 20. num. 6. est similiter probatur in l. 2. ad l. Aquilia, ubi ita scribitur: *Qui servum alienum, quadrupedem, vel pecudem iniuria occiderit, quantum id in eo anno plurimi fuerit, tantum dare domino damnus esto*, & in l. 3. ff. de alimentis & cibarijs legatis, ubi legitur: *Minimi aris promissimo pretio*, & in l. si quis pignori. §. 1. ff. de pignoribus, ubi sit mentio de re ampla ad modicum aris pignorata, ideò in letiam. ff. de verborum significat. aurum quoque numus aedicitur, & in l. quae extrinsecus, iuncta gloss. verb. *Denarios*, ff. de verbor. obligat. probatur, quod interroganti de pecunia aurea si respondeatur de aurea, vel e converso, valet stipulatio; quamvis aliarum rerum diversitas eam vitiet. §. si de alia, institut. de inutilibus stipulat. & ita aduertunt Bald. & Alexand. in l. singularia, colum. 4. ff. si cert. petat. ergo si aurum & argentum pro pecunia, & e contra pecunia pro auro multoties accipitur, durum non est, imò iuri consonum, quod appellatione pecuniae aurum, & argentum comprehendatur.

5 Secundo ad sensum patet, quod argentum, & aurum facile reduci possunt in pecuniam, ut quia eadem substantia sit: quo casu potentia illa propinqua reducibilis ad actum pro ipso actu habenda est, ut in cap. praecedenti ad longum probauimus, & per text. in l. penult. ff. de testamentis tradit Bald. ibi, & Panormitan. in c. Pisanis de restit. spoliator. & conf. 8 §. *Postulatio*, libr. 1. de quo plurima per Palacium Rub. in rubr. de donat. inter vir. §. 38. per totum. Quod Probatur ex Vlpiano in l. vestimentum. 22. ff. de auro & argento legato, ubi appellatione vestimentorum continetur pannus remotus a texendo, ut quia substantia eadem sit, & breviter in vestimento reducibilis; idem Vlpian. in l. librorum 52. §. sed neque, de legat. 3. ergo si in effectu & substantia aurum, vel argentum pecunia est, in locum pecuniae recte datur.

6 Tertiò confidero, quod quamvis mutata forma alicuius rei regulariter mutetur eius substantia. L. Iulian. §. si quis. ff. ad exhibendum. l. repeti. §. si quis. ff. quibus modis usus fructus

amittitur. l. qui res. §. arcam. ff. de solut. & inde inferatur, quod ex mutatione materiae, auri, vel argenti in pecuniam substantia mutetur, & quod ea ratione appellatione pecuniae argentum, vel aurum non continetur; ea tamen vulgaris regula, quod mutata forma mutetur eius substantia, debet intelligi, quando ita mutatur materia, ut in primariam formam ipsa materia reduci non possit, ut quia triticum in farinam, seu vinum in acetum conuertatur; si vero mutatio formae & materiae iterum admittat reductionem in primariam formam, ut in argento & auro contingit; quia si mutantur in pecuniam, in primariam argenti & auri materiam reduci valent, mutatio formae nunquam mutat substantiam. Ita distinguit, & intelligit Paulus Iuriconsultus in l. qua situm. 78. §. illud. ff. delegat. 3. ubi loquens de mutatione materiae assignat notabile praecipuum dicens: *Quippe ea, quae talis natura sunt, ut sepius in suam redigi possint initia, ea materiae potentia victa nunquam eius vires effugiunt.*

7 Ex quibus notandissimis verbis Bartol. & ibi longa additio Alberici in dicta l. Iulianus. §. si quis rem, & eos referens Gregor. in l. 19. tit. 2. part. 3. resoluunt, quod quotiescunque mutatur forma rei, ita quod mutata res ipsa in primariam non est reducibilis, diceretur mutata substantia; non tamen si natura reduci potest in primariam formam: unde cum pecunia aurea, vel argentea reducibilis sit in aurum, vel argentum, idem in effectu & substantia utrumque operatur, & argentum, & pecunia, & alterum appellatione alterius proprie continetur.

8 Quartò, licet antea quam materia auri, vel argenti cudatur, proprie dici non possit pecunia, sed massa, & metallum, ita ut verè & proprie existimetur pecunia, ex l. qui falsam. 19. ibi *formare*, ff. ad l. Corneliam de falsis, & post Tiraquel. aduertit Pinel. in l. 2. C. de rescind. vend. 1. par. rubricae. cap. 3. num. 7. ad finem, in valore tamen, & estimatione idem in effectu & substantia, cum pecuniae estimatio ex pondere materiae fiat, ex l. 1. C. de veteri numismat. & post Platea aduertit Pinel. in d. c. 3. num. 2. explicans l. 1. ff. de contrahend. empt. ibi: *Publica & perpetua estimatio*, ut quia pecuniae valor publicus & perpetuus sit ex pondere & qualitate metalli: ergo eadem iustitia versatur in quantitate pretij, auri, vel argenti, quae in pecunia versari potest, vnaque individuitas pretij utroque casu datur.

9 Quintò, licet in numis non consideretur materia, ex qua formantur, sed quantitas publice constituta in numo, seu moneta, ut ad-

uertit Pinel. in d. cap. 3. num. 7. hoc tamen in distinctione non procedit, quia ex sola forma & quantitate pecuniae valor ipsius pecuniae non constat, sed simul ex valore, & substantia formae, metalli nempe, crescit, & minuitur, ut resoluit Cavalin. de usuris num. 703. & 758. & ita debet intelligi l. 1. ff. de contrahend. empt. ibi: *Tam ex substantia, quam ex quantitate*, ut cum Fulgosis aduertit eleganter Pinel. in rubr. d. cap. 3. num. 7. & 8. ergo recte, & proprie aurum, vel argentum loco pecuniae succedit, cum eadem quantitas individua in auro vel argento accipi possit.

10 Sextò sepius contingit, quod pretium iustius constituitur in auro & argento, quam in pecunia; quia praesupposito quod Princeps ex iusta causa maiorem pecuniae valorem constituit potest, quam valet metallum, materia, & pondus, ut aduertit Pinel. in d. cap. 3. num. 8. acciperet venditor census eo casu minorem sortem in pecunia, quam in materia. Rursus recipiens massam auri & argenti ad pondus, satisfacit soluendo in pecunia non solum eiusdem bonitatis & substantiae, sed minoris ponderis, ex gloss. in l. 2. §. 1. ff. si cert. petat. & Bart. Alexand. & Decius, & post communem, atque Iasonem num. 5. Ripam numer. 3. ibidem aduertit Pinel. in d. cap. 3. numer. 9. ad finem, ex eo, quod pecunia aequivalet auro, vel argento in estimatione, licet non in pondere & substantia: ergo multoties est maioris commoditatis materia pecuniae quam pecunia.

11 Septimò, pro hac sententia facit text. in l. si pro auro. 25. C. de usuris, ubi text. subdit: *Pro auro, & argenteo, & velle factis chirographis licitas solui, vel promitti usurariusimus.* Cuius responsum necessariò debet intelligi, quando datur aurum, vel argentum estimatum ex pondere; quia specierum non praestatur usura, ut aduertit Acur. ibi verb. *Et illud*, referendo ad id alia iura, & antea decreuerat Imperator in l. oleo. 23. C. eodem titulo de usuris; cuius responsum, licet procedat respectu in certi pretij, & in certi exitus fructuum, ut aperte probat ibi: *incerti pretij ratio additamenta usurarum eiusdem materiae subsistit admitti*; & antea senserat Imperator Alexand. in l. frumenti. 12. C. eod. tamen in effectu & substantia praedicta iura probant nostram sententiam, cum ex mercibus legitime estimatis, maxime ex auro & argento fructus possint provenire, redditus nempe ex earum specierum sorte formari; quod etiam clariùs probatur in l. si pro mutua pecunia. 8. si certum petatur, ubi constat, quod pro auro, vel argento, seu alijs rerum speciebus, quae estimatae datae fuerunt,

fuerunt, usura debetur intra legitimum modum usurarum; qua ratione haec est verissima sententia, quam, licet non his fundamentis, sequitur Salazar de usu & consuetudine cap. 8. num. 45. versic. *Sed non parum.*

12 Quae retenta non obstant fundamenta in contrarium adducta. Et primò ad text. in l. cum aurum, & in l. Quintus Mucius. ff. de auro & argento legato respondetur, quod ibi auro & argento legato non desinit contineri pecunia ex defectu significationis verborum auri, vel argenti; sed quia tempore iuris consuetorum non facile quisquam argenti numero numos computabat, ut expressis verbis pro ratione designavit Vlpianus in dicta l. Quintus Mucius. §. 3. ibi, *Non facile enim quisquam argenti numero numos computabat*; & inde ipse Vlpianus statim probat contineri pecuniam sub legato auri, vel argenti, si constat id testatorem voluisse; quasi sentiat, quod ibi non comprehenditur pecunia sub legato auri, vel argenti, ex defectu voluntatis est, non verò significationis vocabuli.

13 Ad secundum fundamentum contrarium respondetur, quod licet ex Decio in l. 2. §. 1. num. 6. ff. si cert. petat. debens pecuniam non satisfaciat soluendo massam auri vel argenti, contraria tamen sententia deducitur, ex Bart. in l. diuortio. §. ob donationes. num. 3. ff. soluto matrim. dum resoluens, quod debitor massae potest soluere in pecunia, subdit; *Et e contra* cuius sententiam sequitur Iass. in §. in bonae fidei. num. 62. in titulo de actionib. & hoc a fortiori, si creditori detur impensa reducendi massam in pecuniam, ex Bart. in l. Paulus. 99. ff. de solut. & post Abb. & alios resoluit in simili casu Pinel. in rubric. de rescindenda r. p. cap. 3. num. 12. & hoc modo sunt intelligenda, quae statim tradit ipse Pinel. in dicto cap. 3. num. 14. Ex quibus omnibus de iure communi haec videtur verissima sententia, quamuis aliter, praedictis non relatis, consideret Felicianus tom. 2. de censib. lib. 1. capit. 4. num. 4. & antea 1. p. de censib. lib. 1. capit. 4. num. 10.

14 De iure verò Regio multum obstat l. 8. tit. 15. lib. 15. Recopil. ibi: *No se pueda dar todo, ni en parte alguna, en oro, ni en plata labrada, ni en rapizes, ni en otras alhajas, ni joyas estimadas*; post quam ipse Felic. in dubitatum esse credit non valere census constitutionem pro auro, seu argento, in dict. 2. tom. lib. 1. c. 4. n. 4. prope finem. Sed nihil obstante praedicta lege Regia, tenenda sunt quae supra diximus, & ad eam legem respondetur in capit. 37. praecedenti, ubi veram eius legis interpretationem tradidimus; atque iterum in specie nostri casus respondetur, quod dicta lex Regia non loqui-

tur, neque procedit, quando pretium census accedit in massa auri, vel argenti eiusdem ponderis, valoris, atque quantitatis, cuius est pecunia. Sed quando datur pretium census, *En oro, y plata labrada, & joyas*, ut verbis expressis lex ipsa decedit; quo casu praesupponit, quod ultra pondus, atque valorem auri, vel argenti estimatur industria, atque labor eius materiae. Ideò cum praedicta industria non efficiat verum, atque certum pretium, in pondere & massa, sed illud excedat, mirum non est, si pro auro, vel argento atque simul quantitate industriae, & laboris census non constituantur. Cum tamen pretium non solum in pecunia numerata, sed in alijs rerum speciebus, dummodò iustum, sit accedere possit, videndum est, an accedat, quando ex sententia quis condemnatur ad soluendam certam quantitatem, & interim decem, vel quid annuatim, ut ita sententia ipsa sit verum pretium creationis census, & censualis contractus ex ea formetur, & creari possit, de quo dicendum erit in capitibus sequentibus.

AN CENSUS EX
sententia condemnatoria crea-
ri possit, & quando, Ca-
put XL.

SUMMARIVM.

Census reservatus an formari possit in sententia atque simul declarari, an iuste creatus sit, necne. num. 2.

Census consignatus an creari possit hoc modo in sententia, ut scilicet declaratur praestitisse legitimam constitutionem. n. 3.

Census consignatus redimibilis an constitui possit per sententiam condemnatoriam sub ea conceptione condemnationis, ut certa quantitas, vel sors praestetur, & interim dum non praestatur, quid annuatim soluendum sit. nu. 4. & per totum caput.

Census an possit constitui alio titulo, quam emptionis, seu venditionis. numer. 5. cum alijs. & num. 19. ubi numer. 7. an valeat pactum, quod si debitum non praestetur ad certum tempus, quid annuatim solvatur, & numer. 8. atque quod sententia debet esse conformis libello.

Pona adiecta dationi quantitatis quando contingat usura praestari. numer. 13. & intellectus ad l. rogasti. §. si tibi. ff. si cert. petat. ubi

N 5

num.

*num. 11. an possit quis cum aliena iactura lu-
crum consequi.
Index an possit debitorem condemnare, ut quan-
diu non paruerit sententia soluat usuras, &
intellectus ad text. in l. 1. §. socium. ff. de usu-
ris. num. 12.*

CAPVT XL.

N capitibus præcedentibus re-
soluimus, quod pretium census
consignatiui non potest
interuenire in pecunia numerata,
sed in alijs rerum speciebus, dum
modo iustum, & legitimum interueniat, & si-
militer in prioribus capitibus huius tractatus
aliter quam titulo emptionis & venditionis,
ex testamento nempe, & consuetudine, seu
præscriptione, censum etiam induci valere de-
monstrauimus. Vnde in præsentem examinan-
dum se offert, an formari possit ex sententia,
ita ut ipsa sententia possit esse pretium crea-
tionis census, ac si in pecunia numerata crea-
retur. Quam dubitationem in distinctè exami-
nauit Felician. de censib. lib. 2. cap. 5. num. 11.
vsque ad numer. 15. resoluens denique crea-
tionem iniustam esse, referens pro vtraque
parte non nulla fundamenta; vnde ad eius du-
bitationis veram resolutionem sequentes ca-
sus, quibus verificatur, proponuntur, & exa-
minandi sunt.

Primus in censu reservatiuo, ut quando ne-
gans reservationem alicuius annuæ pensionis
in concessione fundi in censum fuisse factā,
condemnatur, ut censuarius ad soluendam
annuam pensionem, ut quia probata fuit refer-
uatio, & concessio fundi cum reservatione; &
in hac casus specie dubitari non potest, quin ex
ea sententia census iuste formari possit, cum
cessent eo casu omnia, quæ de interuentu pre-
tij in pecunia numerata, & in actu creationis
contractus in censu consignatiuo traduntur:
& quia census reservatiuus in substantia, for-
ma, & iustitia omnino à consignatiuo dissimi-
lis est; non enim in eo dicitur, neque dici po-
test, aliquid recipi ultra sortem, cum ex sorte
ipsa concessa censuario, re nempe immobili
data in censum pensio referuatur, sitque pars
fundi censualis ipse census, ut diximus in ca-
pite de natura & iustitia census reservati, sen-
tentiaque condemnatoria nihil aliud opere-
tur, quam decidere, ac declarare contractum
de sui natura iustum formatum fuisse, perinde
ac si super alio quolibet contracta iustissimo,
& eius perfectione fuisset prolata: quod diuer-
sum omnino est à sententia, quæ in censu co-
signatiuo profertur, cum in ea non solum

declaretur contractus ipse, sed extra causam
emptionis & venditionis, & contra Extravagantes
Martini & Calixti census consignatiuus for-
metur. Vnde in reservatiuo secure tenendum
est, formari posse in sententia; nec de hoc
quidquam disputat Felicianus supra, sed tan-
tum de censu consignatiuo, ut infra dicendum
erit.

Secundus casus principalis consideratur,
& figurari potest in censu consignatiuo, in
quo quidem aliquibus modis subdistingui-
tur; quia si versatur lis circa iustitiam crea-
tionis census, ut quia venditor iniuste, em-
ptor vero iustissimè creatum fuisse contem-
dant, & super eius iustitia sententia profera-
tur, licet non verè, & propriè ex senten-
tia formari dicendum sit, cum in ea non for-
metur, sed declaretur creatum fuisse, non ta-
men impropriè ex sententia procedere dice-
retur; cum sententia ipsum contractum cen-
sualem inuitum fuisse declaret, & perfectum
atque iustum esse decidat; & huiusmodi con-
tractus censualis ita in sententia declaratus
iustissimus erit; quia non à sententia ipsa, sed
à priori conventionione, & creatione, quæ per
eam sententiam declaratur, & confirmatur,
originem trahit, ex primæque conventionione
in iudicium deducta, & sententia decisa, &
non ex ipsa sententia formatur, & nasci-
tur; & his casus non est, quem Felicianus
examinat, sed alius longè dissimilis infra reso-
rendus.

Tertius casus principalis, & qui magis ac-
cedit ad censum consignatiuum, figurari, &
considerari potest, quando lis non versatur
circa iustitiam creationis alicuius census, sed
super solutione, aut restitutione certæ quan-
tatis, vel sortis; & cōdemnatio ita sequitur,
ut certa quantitas vel sortis præstetur, et interim
dum non præstatur, quid annuatim soluendum sit; &
in hac specie est utilissimæ, & frequentis du-
bitationis, an census iuste sustineatur. In qua
dubitatione Nauarr. in comment. de usur. nu.
99. distinguit inter causam mutui, & alterius
contractus, ut in primo casu, vel quādo lis fuit
mota super rebus consistentibus in ponde-
re, numero, & mensura census ex sententia
non valeat, extra eos tamen casus iuste for-
metur. Cuius resolutionem reprobatur Felici-
de censib. lib. 2. cap. 5. nu. 12. Gasp. Roderic.
lib. 1. de ann. redditib. quæst. 16. numer. 27. ad
finem: vnde eam quæstionem explicuerunt
ad longum ipse Felician. numer. 11. vsque ad
15. & deniq; resoluit, censum non posse crea-
ri, & Roder. post eum d. quæst. 16. ex num. 22.
vsque ad 27. eum reprobandus; sed ut ab ori-
gine veritas cognoscatur, videamus fun-
damenta

damenta Feliciani, quibus intrepide sequitur
hanc sententiam.

Et primò sic argumentatur Felician. Cen-
sus non potest constitui alio modo, quā titu-
lo emptionis & venditionis, & pecunia præ-
senti, ac numerata: ergo neque per senten-
tiam.

Secundò ponderat, quod daretur occasio,
viaque facilis aperiretur ad extorquendas
usuras, ut quia facile posset conueniri inter
venditorem, & emptorem, ut ex consensu vé-
ditoris simularet, & fictè sententia profera-
tur, qua condemnaretur ad census solutio-
nem.

Tertiò aduertit cum Bart. non licere dare
aliquid consistens in pondere, numero, &
mensura, siue quidquam mutare cum pacto
pœnali, quod si non soluat ad certum tēpus,
quidquam nomine pecuniæ præstetur: ex quo
infert, neque hoc sententia fieri posse. Quæ
argumenta fatetur fuisse Nauarri in commen-
tario de usuris. n. 99. & 100.

Quartò Felicianus ipse post Nauarr. in di-
cto lib. 2. c. 5. num. 12. sic argumentatur. Sen-
tentia debet esse conformis libello, cap. licet
Heli de simonia cum vulgaris; sed in libello
creditor non potest petere mille, & interim
decem; ergo neque debitor ad id condemnari
in sententia.

Quintò considerat, quod pœna adiecta da-
tioni quantitas continet usuræ præsumptio-
nem. l. rogasti. §. si tibi. ff. si cert. petat. & latius
ipse Felician. lib. 1. capit. 10. sed in præsuppo-
sita condemnationi pœna adijcitur dationi
quantitatis; ergo cōdemnatio non susti-
netur.

Sextò sic argumentatur. Lucrari quæ cum
iactura aliena ipsa quoque natura vetat. l. nam
& hoc natura. ff. de condic. indeb. sed debitor
debitor recipiens lucrum ex sententia cum
aliena iactura lucratur: ergo.

Septimò sic insurgit. Vbi ex mora debito-
ris non est factum deterius, debitor non
potest condemnari ad interesse: ergo ob debi-
tam solutionem iudex non poterit debitorem
ad quid, interim dum fors præstatur, con-
demnare.

Octauò ponderat Felic. in num. 15. text. in
l. 1. §. socius. ff. de usuris, dicens ibi probari à
Papiniano, iudice non posse debitorem con-
demnare, ut quandiu non paruerit sententiæ,
soluat usuras. Quibus argumentis prædicta
sententia vitur Felicianus.

E conuerso tamen ipse Felicianus. numer.
11. pro contraria sententia nonnulla refert
fundamenta; dicit enim, quod eum licita sit
obligatio, qua quis adstringitur ad aliquid

faciendum sub pœnâ, mirum non est, si ea obli-
gatio sententia confirmetur.

Secundò debitor non solum tenetur solue-
re sortem, sed etiam interesse, quod passus est
creditor. l. 1. c. de sentent. quæ pro eo quod
interest: ergo iuste potest condemnari per sen-
tentiam ad id soluendum.

Tertiò vitur vulgari argumento, dicit
enim; Cuilibet, quod est plus, licebit, quod
est minus; sed iudex potest condemnare sim-
pliciter ad soluendum: ergo alternatiuè, ut quis
soluat sortem, vel interim quid annuatim.

Ego tamen, qui sere nunquam argumenta-
tionibus vtor, in hac difficultate ita distinguē-
dum existimo. Aut casus sententiæ iustus est,
ut quia in eo licitum sit creditori præstari in-
teresse; & in hac specie quis vnquam dubita-
re potuit, quin debitor iuste condemnetur in
eo, ad quod iure obligatus est? nonne obliga-
tio reduci potest ad condemnationem, & cō-
demnatio ad sententiam? ergo sententia iustis-
sima erit. Neque in hac specie procedere po-
terunt fundamenta Feliciani in contrarium
adducta, cum sit impossibile defendi, quod
quid per sententiā non condemnatur ad præ-
standum id, cuius debitor est.

Aut enim casus sententiæ iniustus est no-
toriè, ut quia nullo modo, neque casus con-
demnatus tenebatur ad interesse, seu annuum
censum; & in hac specie verissimum credo,
per sententiam censum constitui non posse;
quia si cōdemnatio iniustissima est, ut quia
contractus notoriè iniustus in sententia con-
firmatur, vel quod usurarium annuatim soluē-
dum præcipitur sententia, confirmari non po-
terit cōdemnatio, nec iniustitia notoria sente-
tiæ sustinebitur; & in hac specie rectè proce-
dunt fundamenta Feliciani, quæ præsuppo-
nunt, iniustam cōdemnationem, iniustum, &
usurarium contractum; proceduntq; omnia,
quæ diximus in cap. de censu iniusto confir-
mando ex sententia.

Aut enim non dubitatur de iustitia, vel in-
iustitia condemnationis, sed de conceptione
verborum eiusdem; ut quia cōdemnatio for-
matur in hunc modum, quod petrus intra certū
tempus soluat, ut restituat ille phoso centum, vel
quid annuatim; & in hac specie negari non po-
test, nisi quod alternatiuè in defectum solu-
tionis sortis census annuus per sententiam
constituitur, quo casu succedit propriè dubi-
tatio Feliciani, scilicet an census constitutio
teneat; & præter fundamenta Feliciani vide-
batur iniustam esse, ex eo quod census con-
signatiui creatio formaliter requirit, vel natu-
ralem numerationem pecuniæ contemporā-
neam cum actu creationis coram testibus ac
notario,

notario, ut Felicianus aduertit, vel interven-
tum sortis, respectu cuius census consignetur;
cum igitur in sententia nec pretium in pe-
cunia, nec vera fors de presenti interueniat,
sed sola condemnatio sortis, & usurarum fiat,
census creationem sustineri non posse vide-
tur. Rursus, si ex pretio conuentione fieri non
potest, nec est conceptione testamentaria,
quod quis intra certum tempus sortem resti-
tuat, & interim quid annuatim soluat; ergo
nec sententia id fieri permittitur. Demum
considerantur pro hac parte fundamenta Fel-
iciani supra relata, quæ aliquantulum urgere
videntur.

9 Sed his omnibus parum obstantibus, con-
trarium omnino verisimum existimo, scili-
cet posse vnum ex litigantibus per sententiam
condemnari, & obligari, ut alteri colliganti
certam præstet sortis quantitatem, & interim
annuam soluat pensionem; quod ex eo verissi-
me suadet, quia si secundum merita causæ
iudices reperiunt iustum esse, sortem præci-
sè fore restituendam, eiusque naturæ causa
sit, quod licite debeantur usuræ & interesse,
ut passim contingit, non solum poterunt præ-
cise sortem, & alternativè sortem, vel usuras
in condemnationem deducere, sed ad id om-
ni iure tenerentur, tanquam si aliquid iuste
deductum in iudicio terminarent. Quid enim
obest creationi census sententia? si enim ex
parte sententiæ omne deductum, imò & deduci-
bile in iudicium terminari potest, & ex parte
causæ condemnatio iustissima est; quæ ratio-
ne cauillari poterit census, ignoro. Rursus, sub-
stantia creationis census non consistit in eo,
quod in sententiâ à iudicibus, vel in scripturâ
à contrahentibus constituitur; sed in ipsa
iustitia census, ut quia iuste tam in sententiâ,
quàm in contractu creari possit: ergo sub-
stantia accidentibus substantia amplectenda est,
& formalis conceptionis sententiæ seculis
conceptio & terminatio ipsa sustinenda. De-
mum hæc resolutio confirmatur ex his, quæ
in sequentibus satisfactionibus ad argumen-
ta contraria referuntur. Et eam resolutionem
sequitur Gaspar. Roderic. lib. 1. de ann. reddit.
quæst. 16. num. 22. vsque ad num. 27. vbi re-
spondet ad argumenta contraria, & alios refert
Felician. 2. part. de censib. lib. 2. c. 5. numer. 2.
fol. 130. col. 2. vbi etiam refert alios contrariæ
opinionis.

10 Et primò non obstat dicere, quod cum ce-
sus non possit constitui alio modo, quàm titu-
lo emptionis: ergo nec per sententiam; quia
negatur antecedens, cum certum sit, non so-
lum alio titulo, sed alijs modis, quàm titulo
emptionis & venditionis censum formari

posse; creatur enim ex testamento, ex consue-
tudine, & demum ex omni causa iusta, ut latè
diximus in capitibus præcedentibus huius
tractatus, & præsupponit passim ipse Felicia-
nus: ergo propriè pro hac sententia argumen-
tum Feliciani retorquetur; regulariter enim
fatendum est, quod quando ex partium con-
uentione census creatur, titulo emptionis
creari debet, ut probant Extravagantes Mar-
tini & Calixti prima & secunda de emptione
& venditione; sed si non ex pactione, sed ex
necessitate iuris, & alijsque causis extra con-
uentionem census formetur, non est negan-
dum creationem valere, licet cõtemporanea cõ
creatione non sit pecunia: quia ceteræ omnes
dispositiones testamentariæ, vel consuetudi-
nariæ, ex quibus census formatur præten-
emptionem & venditionem, non requirunt
pecuniam numeratam cõtemporaneam cum
actu creationis, sed iustitiam creandi, ut in cõ-
su reseruatuo probatur in capit. constitutus
de religio. domib. & in l. fin. C. de rerum per-
mut. ut in censu testamentario, vel consuetu-
dinario, aut ex præscriptione, latè diximus suis
locis: ergo neque sententia id requirit, sed ta-
tum iustitiam creationis.

11 Rursus in iudicio quasi contrahitur. l. 3. §. 2.
idem scribit de peculio, & à contractu ad
sententiam rectè argumentatur. l. si procura-
tor. ff. de procuratorib. l. 1. vbi Bald. C. de sen-
tent. quæ sine certa quantitate: cum igitur ex
debito iusto antecedenti possit census creari
ut resoluit Roderic. lib. 1. de annuis redditib.
quæst. 13. & nos in cap. de censu ex legitimo
debito creando: ergo ex sententiâ constitui
potest, ut contra Felic. cõsiderat Roderic. d. lib.
1. quæstion. 16. numer. 22. versic. *Monetur
primo.*

12 Secundò non obstat dicere; quod ex ea
sententia via facilis aperitur creandi censum
iniustum, cum possit quisquam simulate & fi-
ctè consentire condemnationi soluendi cen-
sum; quia licet partes id efficere valeant, si ta-
men ita iustà dederint causam, quæ iudicem
ad condemnandum mouere poterit, non est
attendenda fictio & simulatio, sed causa con-
demnationis, & iustitia sententiæ, quæ iudex
motus fuit; non enim ex occultis debet iudica-
re, sed ex meritis causæ; idè simulatio pretij
non est consideranda, sed iustitia sententiæ;
sicut quando partes conuenerunt, ut partium
in pecunia coram testibus ac notario interue-
niat, & confestim emptori census restituitur;
quia licet simulata sit interuentio pretij, cum
tamen iudex non ex occultis, sed ex fide ta-
bellionis de interuentione iudicare debeat,
censum aliàs iniustum approbat; ergo eadè
simula-

simulatio & fictio dari potest in censu emptitio
quæ daretur in sententia; sed in emptitio non
consideratur; ergo neque in censu sententiæ
est consideranda, sed demum iustitia, donec
aliàs de iniustitia constet.

Aliter etiam respondet Roderic. dict. q. 6.
num. 22. versic. *Secundò monetur.*

13 Tertiò minus obstat dicere cum Bart. &
alijs supra, non licere dare aliquid consistens
in pondere, numero, & mensura, siue quid-
quam mutare cum pacto pœnali, quod si non
soluat ad certum tempus, quidquam nomine
pœnæ præstetur, & inde inferre non posse id
ipsum fieri per sententiam; quia præterquam
quod regula Bartholi multoties limitatur, ut
quia multoties licita sint similia pacta, & con-
uentiones pœnales, ut latè traditur per Ioan.
Gutierr. de iurament. confirmat. lib. 1. cap. 16.
& traditur per omnes in l. si pacto quo pœnâ.
C. de pactis; & nos diximus in capite de cen-
su ex pœna conuentionali, non benè sequi-
tur; Non licet mutare cum pacto, quod si non
soluat ad certum tempus, quidquam nomine
pœnæ præstetur: ergo neque licita est similis
condemnatio sententiæ; quia mutare sub
pœna usurarum continet prauitatem usuræ,
cum ex mutuo nihil speretur; condemnatio
verò sententiæ, maximè iusta ex omni parte,
ab usuræ prauitate liberatur cum in ea non de-
tur mutuum verum, neque interpretatiuum,
nec vlla fictio, aut simulatio, sed actio iusta ad
interesse in iudicium deducta declaratur, &
terminetur; idè subuertitur argumentum. Ex
quo Felicianum improbat Roderic. dicta
quæstion. 16. numer. 22. in fine, versic. *Tercio
monetur.*

14 Quartò minus obstat vulgaris regula, quod
cum sententia debeat esse conformis libello,
& creditor non possit præter mille, & interim
decem, condemnatio etiam non sustinetur;
quia licet maior regulariter vera sit, multipli-
citer tamen limitatus, & maximè hodie atten-
to iure Regio, quo iudicis possunt supplere
defectum libelli, & condemnare secundum
merita causæ; & quamuis in distinctè vera es-
set, minor omnino subuertitur; quia licet cre-
ditor non possit petere mille, & interim decem
accidente. Tamen iusta causa petendi intere-
se, iustissime id peteret, & consequenter iuste
creditor condemnaretur. Et si rectè conside-
retur, absurdum est in distinctè dicere, credi-
torem non posse petere centum, & interim
decem, cum tot, tantæque iustissime causæ
accedere possint petendi interesse & usuras,
& similiter condemnandi; idè nihil obstat
argumentum. Quod etiam ad longum com-
probat, & respondet Roderic. d. q. 16. num. 23.

15 Quinta obiectio in effectu & substantia
idem importat quod tertia, unde ex eadem sa-
tisfactione diluitur, præterquam quod in
ea conceptione, ut quis censum soluat, & inte-
rim decem, non adijcitur pœna dationi quan-
titatis, ut inde possit inferri ad doctrinam l.
regali. §. si tibi. ff. si cert. petat. Sed fundatur
iusta cõdemnatio in sorte & interesse ut quia
ex omnibus præceptis iustitiæ cõmutatiuæ in-
teresse, debitum erat: unde de iusta cõdemnatio-
ne ad pœnâ adiectâ dationi quantitatis, malè ar-
gumetur. Rursus pœna adiecta dationi quan-
titatis ex partium cõuentione reprobat, ut om-
nes aduertunt in dicto §. si tibi; non tamen ad-
iecta à iudicibus in sententiâ; quia cum iudi-
ces iudicando non contrahant inter se tan-
quam priuati, sed decidant ut personæ publi-
cæ, & inde pro sententiâ semper præsumatur,
omnem simulationem sententiam exclude-
re, certum est; idè longè distat pœna adiecta
dationi quantitatis ex partium conuentione,
& condemnatio in sententiâ à iudicibus
prolata, ut latè diximus de censu ex pœna cõ-
uentionali formando.

16 Sextum, & fragile quidem argumentum
excluditur ex eo, quia licet lucrari quem cum
aliena iactura ipsa quæque natura vetet, vul-
gata l. nam & hoc natura de condit. inde bit. &
nos id negare non possumus; negamus tamen
in ea conceptione sententiæ lucrari quem cõ
iactura aliena, quia neque actor quidquam ex
condemnatio lucratur, cum lucrum sit debi-
tum, & legale, & id, quod legitime debetur,
lucrum dici non possit, sed propriè creditoris
substantia, neque condemnatus iacturam pati-
tur, cum nihil ab eo iniuste extorqueatur, ne-
que ultra sortem præstetur, sed in interesse le-
gitime debitum condemnatus sit, quod non
solum natura ipsa non abhorret, sed potius per-
mittit, & iubet, cum interesse iustum & lega-
le in præceptis iustitiæ cõmutatiua fundetur:
ergo nulla condemnati iactura conside-
ratur.

17 Septimò minus obstat dicere, quod ubi ex
mora debitoris ius creditoris non est factum
deterius, debitor non potest condemnari ad
interesse, & quod idè ob dilatam solutionem
iudex non poterit rerum cõdemnare ad quid
annuam præstandum, quia condemnatio iusta
sententiæ constituit debitorem in mora, imò
& præsupponit moram debitoris p. c. l. si. er-
go non sine mora sententia profertur: ergo re-
18 ctè succedit interesse.

Neque etiam obstat aliud fundamentum
Feliciani de capite licet Heli de simonia. l. fi-
nal. C. de fideicommiss. libertatib. quia ad illud
fundamentum respondit bene post Petrum
Surdum,

Surdum, & alios Rodericus dicta quæst. 16. n. 23. ubi & n. 24. respondet etiam ad legem & si post res. ff. si quis cautionibus.

19 Oportet nihil obstat textus, quem Felicianus expressum existimat in l. 1. §. socius. ff. de usuris, quia si textus ille rectè consideretur, expressè probat nostram sententiam; dicit enim Vlpianus, quod si socius ideò condemnandum est, quod pecuniam communem inuaserit, vel in suos conuerterit usus, etiam mora non interveniente præstabit usuram: ergo iusta causa præstandi interesse habetur loco moræ, & consequenter ex ea iusta causa sicut ex mora rectè iudex condemnabit socium in usuram. Neque obstant verba sequentia Vlpiani, dum dicit: *Neque tamen iudex iudicio bonæ fidei rectè iubeat interponi cautionem, ut si tardius sententia condemnatus paruerit, futuri temporis pendatur usura*: quia si dicta verba rectè considerentur, non contradicunt præcedentibus, sed potius ab eisdem præcedentia interpretantur, & confirmantur, ut hoc velit Vlpianus in dicto versic. *Neque tamen*; quia quavis in priori casu Vlpiani iuste debeatur usura, & quis ad earum solutionem possit condemnari, non tamen iudex ex officio suo iubeat interponi cautiones, ut si tardius sententiæ condemnatus paruerit, futuri temporis pendatur usura; & rationem reddit Vlpianus statim dicens: *Cum in potestate sit actoris iudicium existeret*, fortificans iterum rationem dicit: *Quid enim pertinet ad officium iudicis post condemnationem futuri temporis tractus*: ergo non probat Vlpianus, quod in sententia formari non possit condemnatio usurarum, cum in principio dicti §. contrarium potius decidat, sed tantum constituit, quod iudex ex officio suo absque ulla partis petitione in usuram non condemnabit; ideò nihil obstat text. ille, imò pro hac sententia expressus est. Ad quem text. etiam respondit Rodericus dicta quæstion. 16. numer. 27. ad quem vos mitto, quia bene loquitur. Sed licet census ex sententiâ rectè possit creari, si tamen à principio iniuste creatus sit, est elegantis dubitationis, an semel iniuste creatus possit per sententiam confirmari; quod explicandum erit in capite sequenti.

AN CENSUS A
principio iniuste creatus possit per
sententiam confirmari, cuius sen-
tentia in futurum obstat ex-
ceptio rei iudicatæ.
Cap. XLI.

Census à principio iniuste creatus quando possit per sententiam confirmari, & per totum usque ad finem: & quod sententia habeatur pro veritate, & non admittat conditionem indebitum dicto num. 1.

Sententia in causa census iniusti an, & quando possit transire in rem iudicatam. n. 2.

Census iniustus sententia confirmatus, an per temporis cursum possit corroborari. n. 3.

Reductio census iniusti facta per sententiam, vel sine sententia, an tractu temporis possit fortificari. num. 4.

Exceptio sine causa contra sententiam an possit admitti, quamvis non admittatur exceptio conditionis indebiti. nu. 5. & 6.

CAPVT XLI.

IN capite præcedenti resolui-
mus, an & quando census possit
creari ex sententiâ emphyteoti-
cus, reservatiuus, vel consignati-
uius: unde in præsentis discuti-
dum est, an census à principio iniuste creatus
possit per sententiam confirmari, ita ut ex con-
firmatione sustineatur. In qua dubitatione,
quæ omnes censuum species comprehendit,
videbatur dicendum, quod census iniustus
per sententiam iustificetur, & confirmetur,
ex eo quod sententia habeatur pro veritate. l.
res iudicata. ff. de regulis iuris, ita quod non
possit aduersus sententiam obijci exceptio
conditionis indebiti. l. Julianus. ff. de codicillis.
indebit. l. 1. eod. tit.

2 Sed eo fundamento parum obstante, con-
traria sententia omnino verior est, quam se-
quuntur Albericus. Bald. Ias. Maranta, Auend.
& Tiraquel. quos referens sequitur Rodericus.
lib. 1. de ann. reddit. quæst. 16. num. 1. in fine,
ubi num. 2. refert. Ancharranum, & Alexan-
dram, qui inter se super ea dubitatione pug-
naverunt, & num. 3. eos conciliat.

3 Ex quo nascitur, quod in ea causa senten-
tia, quæ confirmat censum iniustum, nunquā
transit in rem iudicatam, ut in causa usurarum
resoluit Imola in l. stipulatio ista. §. alteri, co-
lum. antepenult. ff. de verbor. & latè prosequi-
tur Ambrosius de Bignate, in repetitione capit.
salubriter de usuris. num. 21. & 134. Ioan. Bap-
tista Lup. de usuris, commentario 2. §. 3. num.
91. & latè Felicianus de censib. lib. 2. cap. 1. num.
24. Barbosa in l. Titia. num. 54. ff. soluto matri-
monio; & iterum Felicianus in 2. tom. de censib.
lib. 1. capit. 4. numer. 5. ubi post Albericum,
Iassonem, Ripam, Rebuffum, & Tiraquellum

Iassonem, Ripam, Rebuffum, & Tiraquellum
idem resoluit. Neque mirum est, sed æquita-
ti, atque iustitiæ summè conveniens; quia cum
usuræ vinum contineat peccatum, & excep-
tio rei iudicatæ nihil obstat, quando admissa
verteretur animæ periculum, sententia in eo
casu transire non poterit in rem iudicatam, ut
considerant Felinus, & alij in cap. consanguinei
de sententia & re iudicata, Dominicus co-
lum. 1. Francus notabili finali in cap. unico de
exceptionibus in 6. Iass. in l. à Diuo Pio. §. sen-
tentiam Romæ. numer. 18. de re iudicata,
Menoch. de arbitrar. libr. 2. casu 439. nu-
mer. 5.

4 Ex quo ampliatur decisio textus in l. 2. tit.
15. lib. 5. nouæ Recopil. quæ loquitur de redu-
ctione census frumentarii ad pecuniam, ut
procedat, etiam si ea reductio, seu moderatio
semel à iudice per sententiam fuisset denega-
ta, quia non obstante exceptione rei iudicatæ
frumentarii census reducerentur, ut quia re-
ductio naturalis, & iustissima, non potuisset à
iudice denegari, quod post Couarrubiam, &
Garciam aduertit Rodericus dicta quæst. 16.
num. 14. & 15. & ante à num. 11. & 12. ubi num.
13. idem esse credit, si census redimibilis im-
perit per sententiam perpetuus declararetur
quia ea sententia non obstante potuisse eum
redimi existimat.

5 Neque aduersus hanc veritatem obstat, quod
exceptio conditionis indebiti non im-
pediat virtutem sententiæ, ut quia sententia
habeatur pro veritate, ex l. eleganter, & l. Iu-
lianus. ff. de codicillis. indebiti: quia respondetur,
quod licet contra sententiam non obstat co-
diciō indebiti, obstat tamē codiciō sine cau-
sa, qua interueniente dabitur repetitio etiam
contra sententiam transactam in rem iudica-
tam, ex notanda doctrina Bart. in l. 1. C. de con-
dict. indebit. in fin. & in l. si fullo in princ. ff. de
codicillis. sine causa, Paul. & Iass. in l. Julianus. §. fin.
ff. de codicillis. indebit. eleganter Surd. cōf. 268
num. 14. cum alijs, adonde pondera el texto
in l. in commodato. §. fin. ff. commodati, ubi
qui pretium rei commodatæ perditæ sol-
uit, si dominus rem perditam inuenerit,
rectè illud conditione indebiti repetit. l. si nō
sortem. §. si quis, & §. sequenti. ff. de condic-
indebiti, ubi si debitum solutum ex post factō
indebitum fiat, datur codiciō, ubi Fulgos.
multum nota; & in specie quod solutum vir-
tute sententiæ repetatur, si causa sententiæ re-
ducatur ad nō causā, vel rescindatur sententiā
ex testamēto, vel instrumēto falso, vel ex alia
simili causa, post Bart. in dicta l. si fullo in fine
Paul. num. 7. & 8. Iass. num. 2. resoluit elegan-
ter, Petrus Surd. cōf. 268. nu. 16. cum alijs,

& ratio est, quia eo casu non redarguitur sen-
tentiæ iniquitate, sed de cessante causa, & agi-
tate de iure, quæ superuenit post sententiā, ex quo
insurgit æquitas cōcedens repetitionem. gloss.
in l. Julianus, ubi Bart. n. 9. Castr. n. 9. Iass. n. 12.
& 17. ff. de condic. indebiti, Bald. in l. sub spe-
cie. num. 3. ubi Salicetus num. 6. C. de re iudi-
cata. Paul. in l. eleganter in princip. numer. 9.
ubi Alexand. §. 1. num. 7. de condic. indebiti
Paul. Castr. cōf. in 257. n. 4. vol. 2. ubi loquens
in eo, qui fuit condemnatus soluere, quod
antè soluerat, vel quod indebitè soluerat, di-
cit, quod potest repetere primam solutionem
quia hoc modo non impugnat sententiā, sed
agit ex falsitate, vel errore sententiæ, Alexad.
cōf. 69. num. 6. vol. 3. Felin. in cap. suborta,
col. 6. in fine, versic. *Dicit tamen*, de re iudica-
ta. Ruyn. cōf. 89. numer. 15. vol. 1. Curt. in
repetitione. l. admonendi, numer. 21. de iure
iurando.

6 Quæ quidem omnia amplianda sunt, etiā si
sententia fuisset antiquissima, atque virtute
eius plures annuæ præstationes vniformites
factæ præcessissent, quia antiquitas iniustitiæ
eius, neque census suplere posset, imò tantò
iniustior esset census, quantò antiquiori sen-
tentia fuisset confirmatus, ex his, quæ latè di-
mus in cap. de censu ex temporis cursu virtu-
te tituli inualidi inducendo, & nominatim ad-
uertit Rodericus lib. 1. de annuis redditibus,
quæst. 16. num. 16. ubi num. 17. aduertit, quod
cum in eo casu interfit debitoris, ut instrumē-
tum originale exhibeatur, aduersus creditore
iuste ageret ad exhibendum, & ipse tenebi-
tur exhibere; quod prosequitur usque ad nu-
mer. 20. Quid tamen dicendum sit in transac-
tione, videatis in cap. sequenti.

DE CENSU IVSTE
ex transactione nouiter creando
vel iniuste creato confir-
mando. Caput
XLII.

SVMMARIVM.

Census emphyteoticus reservatiuus, vel consignatiuus, an, & quando iuste constituitur ex transactione. n. 1. cum alijs.

Census consignatiuus, an, & quando iuste constituitur ex transactione. num. 2. cum alijs.

*Census iniuste à principio creatus an, & quando confirmetur, seu conuallidesur transactione. nu-
mer. 3. & 4.*

CAPVT

N^o capite præcedenti scripsimus quando census iuste à principio creatus, vel iniuste constitutus confirmari possit sententia: unde in præsentia agendum est, quando creari, vel confirmari possit transactio; & si agimus de censu emphyteotico reservatiuo, vel consignatiuo perpetuo, certum est, quod creatio, & constitutio eius contractus regulabitur ex legibus transactionibus, de quibus in toto titulo. ff. & C. de transactionibus; ut quia transactio regulariter permittitur. Exemplum dari potest, quando res aliqua immobilis fructifera per transactionem datur in emphyteosim, vel censum, non tamen quædo is census emphyteoticus, vel reservatiuus ex pecunia transactionis creatur, quia cum hi contractus ad eorum essentiam formaliter requirant bona verè immobilia soli, vel solo coherrentia, de sui natura fructifera, stabilia, existantia, & non breuiter peritura, atque momentanea, sicut pecunia, quæ non solum mobilis est, sed de sui natura infructifera, & breuiter consumptibilis, ex pecunia per transactionem creari non possunt, sed ex dictis immobilibus rebus, quamvis census consignatiuus perpetuus, qui vulgo, licet improprie, dicitur emphyteoticus, ex ea transactionis pecunia iuste constituitur; unde in his censibus emphyteoticis reservatiuis, vel consignatiuis perpetuis, non proprie cadit dubitatio, cum regulariter modo supradicto possint creari.

Casus verò, in quo dubitatio verificatur, contingere potest in censu consignatiuo redimibili, ut quando quis, ut alius discedat à litè, pro certa quantitate pecuniæ nō habens eam paratam, quid annuatim soluendum interim dum sortem restituat, promittit: quo casu exēplificat eam dubitationem Felicianus lib. 2. de censibus cap. 5. numer. 16. ubi denique resoluit, ex pecunia transactionis censum non posse creari; dicit enim, quod census non creatur alio titulo, quam emptionis & venditionis, & quod in ea transactione simulatur, & absconditur, quoddam mutuum, & quoddam tempus, seu pecunia non recipiunt extimationem, neque quidquam pro usu pecuniæ accipi potest, quibus fundatur considerationibus, & denique indistinctè loquitur in censu creando ex transactione. Quæ ratione in ea dubitatione ita notuiter distinguendum esse existimauimus, quia aut agitur de censu consignatiuo iniuste, vel pro iniusto pretio transactionis creando, & in ea specie, licet dici soleat, quod super causa usuria potest transigi ex l. vnica. C. de plusple-

tionibus, hoc tamen ad casum iniuste creati applicari non posse, comprobatur: Rodericus dicto lib. 1. de ann. redditibus quæst. 16. numer. 21. cum alijs; neque eius dubitationis resolutio indubium poterat reuocari, si quidē si per sententiam census iniusto pretio creari non potest neque iniuste creatus confirmari eadem ratione transactione creari non posse certum est. Aut enim census à principio legitimo pretio creatur, nempe ad rationem quatuordecim pro vno; & in hac specie credo rem, censum pro transactionis pretio creatum non sustineri; non tamen ex rationibus Feliciani in d. lib. 2. cap. 5. numer. 16. Sed ex ea potissimum ratione, quia cum pretiū transactionis non posset dici individuum & legale, sed potius naturale ex partium conventionione designatum, ut quia solo arbitrio & extimatione transigentium quantitas pretij designaretur; & census pro pretio naturali, quod habet latitudinem ad rationem quatuordecim pro vno creari non possit, sed demum sit creandus pro legitimo, & legali, atque individuo, ut latissimè resolvimus in capitibus de pretio census, merito pro sorte & quantitate pecuniæ transactionis census non creatur, quia in ea sorte & quantitate pecuniæ impossibile est, quod detur, neque reperiri possit iustitia pretij individui, cuius respectu ad rationem quatuordecim pro vno census formetur, sed potius reperitur latitudo pretij naturalis, ut quia partes transigentes non potuissent in ea quantitate pecuniæ designata attingere individuitatem pretij transactionis, ideo census pro ea quantitate ad rationem quatuordecim pro vno designandus non est, ut in simili casu resolvimus in censu consignatiuo pro pretio naturali rei immobilis venditæ constituto, & in alijs similibus casibus, in quibus non ex pecunia; neque ex pretio individuo, sed ex naturali, nempe ex hominum extimatione census creatur; & in hac specie credo verum dixisse Felicianum. In secundo verò casu, scilicet quando census consignatiuus creatur ex quantitate transactionis maiori pretio, quam ad rationem quatuordecim pro vno, nempe ad rationem viginti, crederem ex sorte transactionis iuste fuisse creatum, quia cum ea quantitas transactionis legitime promissa, atque debita sit, solvendaque fuisset tempore contractus, succedatque loco verissimi pretij, sicut debitum legitimum, & ex ea formetur fors, cuius respectu præstentur usuræ, merito pro sorte promissa census constitutus sustinetur, ut late dicendum est in capitibus præcedentibus. In qua specie si locutus fuit Felicianus, lapsus esse dicendum est, ex rationibus supradictis, nihil

nihil obstantibus eisdem considerationibus, quia verum non est, absolute, & in distincte, censum non posse creari, nisi pro pecunia, cum ex pretio legitimo census creetur, nihilque dominus census quidquam recipiat pro dilatione, sed verè & proprie pro sorte sibi debita & soluenda, neque in penam non solventis censum pensio promittitur, sed pro vera sorte datur, ut ita in eo contractu interueniant præcepta iustitiæ commutatiuæ, quæ consistunt in æqualitate, ita ut sicut venditor census pro pecunia transactionis, quæ vere emptoris est, tantūdem percipit, ac retinet, usumque sortis & fructus accipit, imò & forsitan utilissimus est sibi contractus, cum ut solueret pecuniam transactionis, videret viliori pretio bona sua cogere, ita & emptor census pro eadem sorte pecuniæ, quæ sibi danda erat à venditore, cuius usum, commoditatem, imò & fructus habere poterat, annuam pensionem iuste recipiat, ne aliàs locupletetur venditor cum eius iactura, quæ consideratio æqualitatis inter cōnutates in hac census materia urgentissima est, ut si contractus ab ea regulentur, impossibile videtur posse continere iniustitiā. Sin autem census maiori pretio, quā ad rationem quatuordecim pro vno per transactionem constituitur, supradicta omnia cessabunt, & in eo tantū constiteret dubitatio, an ex alio titulo, quā emptionis & venditionis posset creari: in qua specie cum certum sit, quod iustitia substantia, atque essentia census à quantitate pretij magis quā à titulo contractus pendeat, si iustum accedat, iustissimus erit census, & consequenter nihil interesset, an per transactionem, seu alium titulum crearetur.

Fortior quidem, & urgentior dubitatio cōtingere potest in confirmatione census cōligatiui iniuste creati, an scilicet partes consentiendo, vel transigendo possint censum iniuste creatum confirmare. In qua dubitatione præter ea, quæ diximus in capite præcedenti de confirmatione census iniusti per sententiā aduertendū est, quod licet transactio, seu cōpromissum aliquando valeat super causa usuraria, ut per textum in d. l. vnica. C. de pluspetitionibus aduertit Rodericus d. q. 16. numer. 21. hoc tamen limitandum est, si compromissum, vel transactio facta fuerit in fraudem usurarū, veluti si per fraudem aliqua pars inducta fuit ad cōpromittendū, vel transigendū; quia eo casu non obstante transactione, neque compromisso, usuræ repeti possunt, ex Lapo allegat. 55. & post Ioan. Andr. tradit Io. Baptist. Perusin. in tract. de arbitris lib. 3. cap. 14. quando enim transactio daret materia nō tenerandi, peccatū nutiret, & consequenter nulla esset, ex cap. 2.

de arbitris; sicut nec valet simoniacum arbitrium, ex d. ca. 1. & Ioan. Bapt. suorum ērim in materia usurarum statum est passionibus, seu conventionibus partium, ut Rodericus late probat lib. 3. de ann. reddit. q. 5. n. 40. cum enim usura naturali & diuino iure prohibeantur, non poterunt partes suo consensu, vel transactione usurarum prohibitionem tollere, seu contractum illicitum & reprobatum facere, ut ex pluribus comprobatur Tiraquell. lib. 2. retract. ad finem. numer. 152. ubi ampliat, etiam si iurauerint cōtractum de quo egit Felicianus 2. tomo de censibus lib. 1. cap. 7. numer. 4.

Poterit tamen transigi super usuris præteritis, quæ transactione remitti possunt, sicut & dolus præteritus remittitur. l. si vnus. §. illud. gloss. verb. Agat. & §. pacta, ibi, Sed post admissa hoc pacisci possumus. ff. de pactis, quod in specie aduertit Baldus in cap. 1. 6. similiter de controuersia inuestitura in vrbibus feodorum, Octauian. decis. Pedemont. 143. n. 1. Tiraquell. lib. 2. retract. ad finem. n. 153.

AN PRETIUM TRA-
dendum sit in actu celebrationis
instrumenti coram testibus, ac
notario, vel sufficiat, si ius-
tum & integrum acci-
pietur. Cap.
XLIII

SUMMARIVM.

Pretium census an debeat interuenire in actu celebrationis instrumenti coram testibus, an notario, vel sufficiat, si antea percur. numer. 1. & per totum.

Forma censui non est ad implenda, & actus contra formam nullus est. n. 1. & n. 16. ubi traditur intellectus ad proprium motum Pij V. & nouiter. n. 1. cum alijs.

Cessio actionis an sit facienda in continenti, vel sufficiat si fiat ex intervallo, & declaratio ad l. Modestinus de solution. numer. d. numer. 2. & numer. 7.

Facienda ex intervallo an in continenti saluareneant. & cōuerso. n. 3. & 13.

Intellectus ad l. 8. cit. 15. lib. 5. noua Recop. traditur n. 4. & n. 19.

Nouus intellectus, & verus ad caput Martini, quod habetur in l. 10. cit. 15. lib. 5. Recop. circa supplia.

supplicationem à proprio motu interpositam n. 10 cum præcedentibus, & sequentibus.

Confessio de dote recepta præcedente vera dotis traditione, excludit omnem simulationem. num. 15.

Fides tabellionis de receptione seu traditione sortis excludit omnem simulationem contractus. num. 16.

Traditio sortis ad iustitiam creationis census reservari an debeat intervenire in actu celebrationis contractus. num. fin.

CAPUT XLIII.

MERAM sortis, atque integri, & iusti pretij traditione esse necessario faciendam in pecunia numerata, seu in alijs rerum speciebus, quæ legitimo & iusto pretio estimata in locum sortis succederet ad iustitiam creationis census, diximus in capitibus præcedentibus, sed quo tempore traditio pretij intervenire debeat, an in actu celebrationis instrumenti censualis coram testibus & notario vel sufficiat, si anticipetur, ita quod census creari possit pro vero & legitimo pretio, licet anticipato, est vulgaris, licet notanda, ac frequens, & contingibilis dubitatio, in qua, vltra omnes, quos legerim, qui hæc rem, nõ ut oportuerat, discussam & intellectam relinquerant videbatur dicendum, quod traditio sortis necessario est facienda in actu creationis contractus censualis, & quod non sufficiat, si pretiũ etiam legitimum anticipetur, quod ex sequentibus fortissimè constat.

Primò ex verbis proprii motus Pij V. super forma creandi census, qui sepius in hoc opere repetitur, dum dicit: *Rursum nisi verè in pecunia numerata presentibus testibus, ac notario, & in actu celebrationis instrumenti.* Quæ verba formaliter requirunt, quod eo tempore, & non alio fiat traditio sortis, & quod ex fide tabellionis ac testibus constet, veram, & non fictam, atque simulatam, neque anticipatam traditionem intervenisse, & iterum verba illi: *Solutiones, quas vulgò anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus;* anticipatam sortis traditionem impugnant, cum ex fide tabellionis præcedens probari nequeat; unde si verba formalia sunt respectu temporis traditionis pretij, necessario eo tempore traditio facienda est, aliàs corrueret actus, cum recedens à tempore recedat à forma, & actus nullam efficiat, ex Baldo & Saliceto, in archent. quæ supplicatio. C. de precibus in veratario ferendis, dum dicit textus: *Nisi sub hac forma, & per text. in l. scire oportet. §.*

consequens. ff. de exch. sat. tutor. ibi: *Non aliter auditis, nisi observaverit constitutum tempus,* & idem tenet ipse Baldus in l. obleruare. §. post hæc. ff. de officio Proconsulis per text. in l. quæ Romæ. §. Augerius. ff. de verborum, idque resolvit Tiraquell. plurimos referens de retract. lignag. §. 3. gloss. 4. numer. 3. & 4. est enim forma lex individua, & naturaliter debet ad impleri, non civiliter, neque per æquipolens, ex latè traditis per Tiraquel. de retract. lignag. §. 21. gloss. 1. per totam, maximè num. 11. cum præcedentibus & sequentibus; ex quo traditio sortis necessario facienda est tempore à proprio motu formaliter designato; quod quidem dicendum est, quocunque modo fateamur adiecta fuisse in eo proprio motu; qualitatem illam certit temporis, siue per modum causæ finalis, siue fundamenti & existentia, ut utroque casu formalis sit temporis designatio, quo traditio facienda est, ut in tempore formali declarant eleganter Baldus in l. humanitatis. num. 28. C. de impul. versic. *Quandocunque,* Ripain l. ex facto. numer. 36. de vulgari, Dec. consil. 24. Crauet. consil. 202 num. 3. Paris. consil. 101. num. 32. lib. 1. Belonus consil. 1. numer. 8. & 9. ergo si designatio illa momenti temporis formalis est, traditio pretij eo tempore formaliter fieri debet.

Secundò inbatur præcedens resolutio ex alia communi Doctorum, de qua per text. ibi in l. Modestinus. ff. de solut. dicunt enim, quod actio, quæ cedenda est in continentem ex dicta l. Modestinus, cedi non potest ex intervallo; quia cum fiat post solutionem, nihil est, quod cedatur, cum solutione tollatur omnis obligatio, in principio, instituitur quibus modis tollitur obligatio; & sic actio, quæ nõ est, cedi non potest. l. decem. ff. de verb. oblig. c. ad dissolvendum de sponsat. impuber. & declarat gloss. in l. 1. §. cum prædium. ff. de pignor. Et quod cessio facta ex intervallo nullus sit momenti, resolvit Socinus. consil. 18. nu. 9. vol. 1. l. ass. in l. si res obligata. n. 44. ff. de leg. 1. Dec. cõf. 502. n. 11. Tiraq. de retract. n. p. §. 26. gloss. 1. n. 53. & plurimos refert Felic. 2. tom. de censibus. lib. 3. capit. 2. num. 9. versic. *Partem vero negativam.*

Hinc etiam & tertio videmus, quod plurima in continenti facta valent, quæ si ex intervallo fierent, non tenerent, ut latissimè resolvit Lazarus Fanutius in tractatu de momento temporis capit. 22. per totum, & è conuerso plurima ex intervallo facta tenent, quæ si fierent in continenti, non subsisterent, ut etiam latissimè resolvit ipse Fanutius in ipso

ipso tractatu cap. 21. per totum. Ex quibus, atq; ex argumento totius tractatus ipsius Fanutij forma hæc momenti temporis servanda omnino est in traditione pretij census.

Quartò hæc nostra sententia nominatim videtur probari in l. 8. tit. 15. libr. 5. nouæ Recopil. quæ habetur in quaterno legum Recopilationi additarum, dum agens de traditione pretij ad iustitiam creationis census, subdit: *Sino que todo el dinero de la suerte principal se aya de pagar, y se pague, y se cuente al principio & itatim: Y que el escriuano, ante quien passare el contrato de la fe de la numeracion y paga de toda la dicha suerte principal.* Quæ verba expressa sunt ad probandum, quod traditio pretij in actu creationis census necessario intervenire debet, & quod non sufficit, si anticipetur.

Demum hanc sententiam tenet Michael Palac. lib. 4. cap. 6. versic. *Item, quod pecunia sit numerata,* pag. 311. Ignat. Lafante de decima vendit. cap. 10. num. 49. & post Carrança, Pizarro, & alios, resolvit Felician. de censib. lib. 1. cap. 8. num. 13. 14. & 15. & libr. 2. cap. 5. n. 17. & latius id prosequitur in 2. tom. lib. 1. cap. 8. numer. 6. versic. *Verum ex dispositione,* cum alijs.

Ego tamen vltra supradictos noviter præ hac sententia considerabam, quod si pretium in pecunia coram testibus ac notario, & in actu celebrationis contractus non interveniret, deficeret individua, & equalis correspondentia de pensione ad sortem, non solum in quantitate, sed in qualitate pretij, atque simul deficeret certitudo traditiones integri pretij, quæ formaliter ad eius census iustitiam est necessaria; quod patet ad sensum; quia æqualis, & individua correspondentia de pensione ad sortem, & è conuerso in quantitate & qualitate idè deficeret, quia fors in pecunia rectè responderet pensioni pecuniariæ, cum utrũque pecunia sit, & idè in vtraque pensione & sorte datur individuitas, atque æqualitas, identitasque in quantitate & qualitate, cum nulla latitudo in eo casu detur: ergo utrumque, ut iustitia & correspondentia sit æqualis, in pretio debet intervenire; & similiter traditio eius sortis pecuniariæ equalis, & individua coram testibus ac notario est facienda, cum per eam traditionem in actu celebrationis contractus factam veritas receptionis integri pretij evidentius probetur, neque aliter clarius, atque verius probari possit: igitur mirum non est, si utrumque sit formale, & traditio integri pretij in pecunia, & quod tempore creationis contractus fiat. Ex qua consideratione vtilissima & vera sumperunt

originem, atque decidendi rationem leges Regiæ, quæ census frumentarios, etiam antiquissimos ad pecuniam in sorte & pensione reducerunt; cum enim in eis daretur in æqualitas de pensione ad sortem in qualitate, v. quia vnum erat species, aliud pecunia, necessario danda erat in quantitate. Ex quo cum resisteret iniustitia, reducendi erant.

His tamen omnibus fundamentis, atq; considerationibus non obstantibus, contrariam sententiam veriorē ex sequentibus credimus. Primò, Extravagantes prima & secunda Martini & Calixti de emptione & venditione non solum non reprobant solutiones pretij creationis census anticipatas, dummodò verè & integrè præcesserint, neque in pecunia numerata eas fieri formaliter desiderant, sed integro & legitimo pretio recepto, licet anticipetur, & non in pecunia numerata iustam esse census creationem probant, ut latè probauimus in capitibus præcedentibus.

Secundò, ex proprio motu Pij V. dum dicit: *Solutiones, quas vulgò anticipatas appellant, fieri, & in pactum deduci prohibemus,* quæ pro contraria opinione supra retulimus, & qui communiter in contrarium expeditur, hæc sententia nominatim, & expressè probatur, dicit enim proprius motus constituens regulam generalem, ut in pecunia numerata pretiũ regulariter accedat: *Rursum, nisi verè in pecunia numerata presentibus testibus, ac notario, & in actu celebrationis instrumenti,* & continuo per aduersariam illam, *Non autem,* excipit ex regula exceptionem iustissimam, ut scilicet integro, iustoque pretio recepto, solutiones, quas vulgò anticipatas appellant, præcedentes, dum verè, & integrè fiant, legitimæ sint, ut constat ex verbis continuis, ibi: *Non autem prius recepto integro iustoque pretio, solutiones, quas vulgò anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci, prohibemus,* sentiens euidenter Pius V. quod quamvis regulariter requiratur, quod pretium creationis census in pecunia numerata interveniat, non autem prius recepto integro, iustoque pretio, solutiones, quas vulgò anticipatas appellant, fieri reprobatur; quasi dixerit, quod non principaliter respicit actum numerandi pretiũ, sed potius veritatē recipiendi sortem, neque momentũ celebrationis contractus considerat, sed verã pretij traditionem, ex qua equi ualentes, atque iustæ possent provenire pensiones. Est ne momentum tēporis causa finalis productionis census an verò integra sortis traditio? Producit ne temporis momentũ fructus an verò iustum pretiũ pendet ne iustitia

O 2

creatio

creationis census à momento, quo pretium traditur? an ab eius iustitia, atque vera eius traditione ergo nullo modo, neque casu, ne fictio vincat veritatem, poterat Pius V. reprobare iustas, veras, integras, atque legitimas anticipatas pretij solutiones; & idè eas non reprobavit, cum esset iustitiam ipsam reprobare. Quid enim important verba illa: *Non autem prius recepto integro, iustoque pretio*, (quæ formula sunt) nisi quod integro, iustoque pretio antea recepto præcedentes solutiones pretij iustissimæ sint?

- 10 Quo verissimo, atque noviter pensitato intellectu ad proprium motum Pij V. retento, quærenda est ratio, qua moti fuerunt omnes ad dicendum, in eo proprio motu nominatim & expressè prohiberi anticipatas solutiones, & qua Regnum fuit coactum ad interponendam supplicationem ab eo proprio motu, ut supplicatum fuisse testatur caput Matrini conditum anno 83. contentum in l. 10. tit. 15. lib. 5. nouæ Recop. quæ habetur in Quaterno Legum additarum, & certè videbatur, nullam Doctores, neque Regnum habuisse rationem supplicandi; si enim proprius motus intellectus, ut suprà diximus, veras & integras anticipatas solutiones admittit, à nullo gravaminis rigore ipsius proprii motus Regnum supplicare potuit: ergo supplicatio, quam Regnum interposuisse caput Matrini probat, necessaria non fuit. E conuerso tamen dici potest, quod supplicatio Regni fundari potuit, intelligendo proprium motum, ut vnica tantum regula in eo designetur, his verbis: *Rursum, nisi verè in pecunia numerata presentibus testibus ac notario, & in actibus celebrationis instrumenti Non autem prius recepto integro, iustoque pretio*: quæ quidem vnica regula ex suprà dictis verbis deducta aperte in probat anticipatas, licet veras pretij solutiones; sed adhuc non possunt liberare Regnum à superfluitate supplicationis, quæ necessaria non fuit; quia verba dicti proprii motus non sunt ita intelligenda, ut vnica tantum regula ex eisdem formetur, neque formata, contextura proprii motus sustineri potest, ut ad sensum patet; sed ut contextura propria sit, & census verissimus, duæ clausulæ distinctæ secundum litteræ congruentiam formari debent. Prima, dum dicit: *Rursum, nisi verè in pecunia numerata, presentibus testibus, ac notario, in actu celebrationis instrumenti*. In qua regula constituitur, quod pretium debet intervenire in pecunia numerata coram testibus, ac notario, & in actu celebrationis contractus. Secunda clausula formatur aduersatione, & per exceptionem, dum dicit: *Non autem prius recepto integro, iustoque*

pretio, solutiones, quas vulgò anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus. In qua excipitur à regula, quod solutiones anticipatæ dummodo integræ, iustæque sint, non prohibentur: ergo defendi non potest Regnum à superfluitate supplicationis, cum supplicatio necessaria non fuisset, & consequenter proprius motus non solum non prohibet veras & integras anticipatas solutiones, sed nominatim eas approbat, & nostram opinionem defendit.

- 11 Tertiò, ex fine ipsius proprii motus hæc sententia apertius suadetur; vltimus enim finis, atque intentio primæque Pontificis nō principaliter respicit cēpus traditionis pretij, sed actum tradendi, atque veritatem solutionis eius, nempe, quod pretium integraliter in effectu & substantia à venditore recipitur, ut inde iustè fructus proueniant; non enim tempus, quo pretium traditur, est causa producendi redditus, sed traditio integræ sortis: ergo non temporis momentum, quo census creatur, sed vera traditio sortis, quæ fructus producit, consideranda est, si enim Pius V. seu alij Pontifices temporis momentum, potius quàm veritatē traditionis respicerent, facilius fraudes, quas Pius V. sub mouere desiderat contingerent, cum posset pecunia numerari in actu celebrationis instrumenti coram testibus, ac notario, & confestim tradendi, ut fieri solitè restitui, quod secus esset in verā anticipata traditione sortis, cum veritas traditionis simulationem, atque fraudem excludat, & sola fides tabellionis de recepto pretio multoties, & facile veritatem occultet, idè contra veritatem anticipatæ solutionis probatio non admittitur, & contra solam fidem tabellionis rectè admitti potest: ergo eadem ratione, qua Pius V. motus fuit ad desiderandum traditionem pretij in actu celebrationis instrumenti iustificari potest vera & integra anticipata traditio.

- 12 Qui quidem nouus, atque verus intellectus ad proprium motum Pij V. notissimus fuit Feliciano amico meo, cui ego proposui, ac ipse summè illum laudauit, & reperio, quod postea in 2. tom. de censibus lib. 1. cap. 8. num. 6. versic. *Quo ad primum*, & versic. sequenti eum improbauit, dicit enim, quod in eo proprio motu non sunt duæ clausulæ distinctæ, sed vnica tantum, quæ vtrumque probat, atque requirit, scilicet numerationem pretij pecuniarij, atque traditionem eius tempore creationis contractus; fateturque se legisse codices, in quibus ille proprius motus typis excussus est, & non

non vidisse punctum constitui inter eas duas clausulas, in cuius comprobationem refert aliquos, qui proprium motum in distinctè acceperunt, de cuius Feliciani amicitia, magis quàm de cæterorum inaduertentia meritò miror; quia cæteri ignorauerunt meum intellectum, Felicianus tamen, cui tanquam amico confidenci notissimus fuit, eum & laudauit, & approbauit, idè nescio qua ratione ductus postea ipsum improbauit; dicit enim, quod non reperitur punctus inter eas clausulas, sed ego certè punctum inueni; non tamen ex eo solo puncto motus fui, sed ex verbis & ratione. Ex verbis nempe, ibi: *Non autem prius recepto*; quid enim importat aduersatiua illa, *non autem*, posita post regulam, quæ requirit numerationem pecuniæ in actu creationis census, nisi casum diuersum? seu cur attenditur ad punctum, si sensum notissimum habemus? est ne possibile, quod verba illa: *Non autem prius recepto integro, iustoque pretio*, reprobent censum pro integro, iustoque pretio recepto, licet anticipato, creatum, contra veritatem, bonam fidem contrahentium, iustitiam, & equitatem? vel quod Pontifex in eo proprio motu friuolam eius momenti temporis qualitatem magis quàm essentialem receptionem veri & iusti licet anticipati pretij, nō miret? vel quod denique fictionem veritati anteponeret? si enim tempore creationis contractus requirit Pontifex regulariter pecuniam, ut quia regulariter, & bona fide, atque ex natura contractus eo tempore intervenire solet, & inde si constat ficto modo interuenisse, nihil operetur interuentio, ut vtrumque Pius V. præsupponit, dum verissimam sortis receptionem requirit, credendum non est, quod veritati traditionis formulam tradendi prætulisset: ergo licet punctus deficiat, sensus necessarius & verissimus non deficit. Nec obstat, quod Felicianus aduertat, dicendum nō esse, quod Regnū illè supplicauit à proprio motu; quia si plures grauissimi Doctores, quos ipse refert, nempe, Francisc. Garcia, Nauarrus, Michael Palacios, Ludouicus Lopez, Marcus Antonius, Michael Salon, Ludouicus Molina, Franciscus Turretus, Franciscus Vinus, & Hondedus, non percipientes verum sensum proprii motus, credidissent, necessariam esse traditionem in actu celebrationis contractus ex verbis proprii motus, mirū non est, si Regnū idem crediderit, atque credendo errauerit. Ex quibus omnibus verissima est noua consideratio ad proprium motum.

- 13 Quirto ex anticipata numeratione pecuniæ, seu traditione iusti & integri pretij iustus census formaretur, quàm ex facta in

actu celebrationis instrumenti; quia regularis census creatio ad eius iustitiam, licet pretium in actu celebrationis contractus tradatur, plurima formalia requirit, conditionesque formales desiderat; ut in hoc opere sæpè dictum est, & dicendum erit: at verò creatio census ex iusta vera, licet anticipata sortis traditione, purè iusta videtur, nullamque conditionem requirit, cum à iustissimis decretorum constitutionibus, iuriconsultorum, atque Imperatorum responsis, anticipanti veras solutiones interesse lucri cessantis, vel damni emergentis debitum sit, ex vulgari præcepto legum & canonū, de quo per glossam & omnes in cap. cōquestus de usuris, & in l. curauit. C. de actionib. empti, Couarr. lib. 3. variar. cap. 1. per totum, & alibi passim: ergo nullo iure reprobari potest anticipata solutio.

- 14 Quintò, considerando fauorem venditoris census, quem Pontifices considerauerunt, hæc veritas demonstratur, cum esset debitoribus longè utilius pro vera anticipata numeratione pretij censum constituere, quàm vilis pretio ad æris alieni solutionem bona sui patrimonij præcisse vendere, & e conuerso foret creditori fauorabilius, integram sibi debitam pecuniam recuperare, quàm ex ea censum constitui: ergo ex utilitate emptoris & venditoris iustius pro legitimo & vero pretio anticipato census creatur.

- 15 Sextò accedat, quod in casibus suspectis, ut in receptione dotis, cessione actionis, vel alio simili, si præcesserit legitima receptio, ut quia verè pretium cessionis, vel quantitas dotis tradita sit, sufficeret sequens confessio, quæ aliàs non sufficeret ad inducendam traditionis probationem, & excludendam omnem simulationem contractus. Ita resoluit Alexand. in l. penultima. §. fin. soluto matrimonio, Roman. in l. si vero. §. de viro, eod. tit. Joseph. Mascard. de probat. concl. 361. n. 10. & nu. 51. atque dicendum erit in cap. sequenti: ergo si ex eo quod præcedens traditio sortis vera est, sequens confessio de recepto simulationem non continet, quamvis traditio dotis regulariter est facienda coram testibus, ac notario, eadem ratione præcedens traditio integra & vera pretij creationis census ad eius iustitiā sufficiens erit.

- 16 Septimò, quando tabellio dat fidem de numeratione pecuniæ, seu traditione sortis, idè sufficit confessio partis de recepto, vel assertio eiusdem tabellionis de traditione pretij; quia per eius fidem euidenter constat veritas receptionis integri & iusti pretij, ex qua omnis exceptio simulationis, vel rei nō tradite reijcitur, ex Bald. & omnibus in l. si ex cautione

C. de non numeratâ pecuniâ, Felin. in cap. si cautio num. 52. de fide instrum. & alijs, quos referens sequitur Iosephus Mascardus in tractatu de probat. concl. 361. nu. 43. sed ad sensum videmus, quod quando præcessit vera, & naturalis traditio fortis, euidenter constat de veritate solutionis pretij: ergo nihil interest traditione præcessisse, vel in actu celebrationis contractus interuenisse.

17 Octauo, si consideremus caput Matrini à nobis in capitibus præcedentibus eleganter explicatum, dum à proprii motus Pij V. constitutione supplicatum esse respondit, & nunquam in Hispania receptum fuisse declarat, atque simul fateamur, caput illud suspendisse proprii motus decisionem, etiam concedere debemus rigorem verborum eius, ibi: *Præsentibus testibus, ac notario, & in actibus celebrationis instrumenti*, suspensum ab eo capite fuisse: in vero sequamur nouum, atque verum intellectum, quem ad eum proprium motum designauimus, scilicet ut non prohibeat veras & integras anticipatas pretij solutiones, à fortiori nostram sententiam verissimâ esse, atque proprio motui non impugnantem, dicere debemus, ut inde utroque casu verior & receptior sit.

18 Non hanc sententiam, licet non his fundamentis, sequitur Salazar de usu & consuetudine cap. 8. num. 45. & referens Ioan. Garf. de contract. 2. par. cap. 4. eandem sententiam sequitur Ioan. Gutier. in practicis questionibus ad Recopilationem Regni lib. 2. q. 176. nu. 2. Sot. lib. 6. de iust. & iure. quæst. 5. art. 1. Aym. Crau. Bertrand. Paris. Tiraquel. Foller. Bonifac. & Rodon. quos refert Felician. lib. 1. de censib. cap. 5. num. 17. col. 2. Nauarr. in comment. de usur. num. 88. Ludou. Lop. in instruct. negotiantium lib. 1. c. 59. conditione 4. Molina. 2. tom. de iustitia disp. 389. Michael Salon. 1. tom. de iustitia in disp. de censib. art. 3. controuers. 8. vers. *Oppositum docet Nauarrus*, col. 1310. Emmanuel Rodriguez, alijque per Azeuedum in l. 10. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopilat. num. 3. Honded. conf. 17. n. 22. & 23. vol. 2. Francisc. Viu. decis. 396. numer. 5. lib. 2.

19 Qua sententia firmiter retentâ, non obstat fundamenta in contrarium adducta. Et primò nihil urget proprius motus Pij V. ad quæ facile respondetur, vel quod ille proprius motus expresse probet nostram sententiam, ut pro ea ipsum ponderauimus supra, vel quod ab eo supplicatum sit, ex dicto cap. Matrini, & verius, quod cum nostram sententiam probaret, non solum non prohibendo veras anticipatas solutiones, sed eas nominatim

approbando, ab eo proprio motu neque supplicatum fuit, neque supplicari potuit, neque in confirmationem proprii motus obstat fundamentum de forma creandi census præcisse adimplenda; quia præterea, quæ circa intellectum proprii motus, atque formæ implementum diximus in capitibus præcedentibus, rigor ille verborum, ut tempore celebrationis contractus traditio fortis fieret, rectè procederet, quando actus substantia in eo principaliter consisteret, quod certo momento temporis fieret, ita quod extrâ illud formari non posset; quoquidem casu verum esset, quod momentum temporis substantiale fuisset, ex doctrina Baldi, & sequacium, quos in oppositione retulimus; at verò in census creatione rigor ille momenti temporis procedere non potest; quia ad iustitiam creationis census, ut sæpius dictum est in capitibus præcedentibus, neque principaliter consideratur species pretij, neque momentum illud temporis, quo traditio à proprio motu requiritur, formaliter adijcitur per modum causæ finalis, & fundamenti, sed principaliter attenditur veritas traditionis integri pretij, ut quia substantia & iustitia creationis census principaliter in eo consistat, & tempus, atque momentum traditionis accessorie, & minus principaliter adiectum sit, pro regula nempe, ut quia regulariter, & à communiter accidentibus tempore creationis contractus censualis pretium, & multoties in numerata pecunia traditur; alias enim sequeretur maximum absurdum, nempe quod sola traditio pretij eo tempore facta, licet simulata & ficta fuisset, iustificaret contractum; quod fatendum, neque dicendum est, cum nemo negare possit, iustitiam non consistere in eo momento temporis, sed in verâ receptione fortis, ut Pontifices & Scribentes resoluunt: ergo nihil obstat rigor verborum proprii motus, neque forma ex eisdem deducta.

20 Secundò minus obstat resolutio l. Modestinus. ff. de solut. quia non benè sequitur: Cessio actionis non fit ex intervallo, ut quia in continenti faciendâ sit: ergo pretium in continenti cum creatione census tradendum est; quia diuersa omnino ratio & iustitia in his duobus casibus versatur; cessio enim actionis formaliter requirit, quod in continenti cum solutione fiat; quia facta ex intervallo nihil est quod cedatur, cum ex solutione præcedenti extinguatur omnis obligatio; idè in continenti faciendâ est: verò traditio pretij census, ut sæpe dictum est, non formaliter respicit momentum temporis, quo census creatur, neque

neque ab eo momento temporis iustitia pendet, sed à vera, iusta, & integra pretij traditio: ergo nihil interest, si fiat ex intervallo.

21 Tertiò, eodem modo respondetur ad fundamentum contrarium; licet enim multa in continenti facta teneant, quæ si fiunt ex intervallo, non sustinentur; & è conuerso plurima ex intervallo facta subsistant, quæ si fiunt ex intervallo, non sustinentur; & è conuerso plurima ex intervallo facta subsistant, quæ si fierent in continenti, non tenerent, ut Lazarus Fanutius latè explicuit; illud enim procedit ex eo, quod formaliter requiritur, ut quid in continenti, vel ex intervallo fiat, ita quod temporis momentum, de quo tractatum composuit Lazarus Fanutius, necessarium, & formale sit: sin verò forma non consistat in temporis momento, sicut in nostro casu, sed in actu traditionis integre & iusti pretij, momentum temporis non consideratur, neque attenditur.

22 Quartò ad dictam legē Regni eodem modo respondetur, quod verba ibi: *El dinero de la dicha suerre principal se aya de pagar y pague, y euent al principio*, formalia non sint, sed quod regulam constituent, ut regulariter pretium tempore creationis census interuenire debeat, nisi fortè antea integrum & verum à venditore census receptum sit, quia sicut in proprio motu ponitur regula, & exceptio, ut supra diximus; ita in dicta lege Regni, ubi regula sola designatur, exceptio etiam virtualiter continetur, ut lex Regni non prohibeat veras & integras anticipatas solutiones pretij, ut ex omnibus supradictis probauimus.

23 Quæ quidem resolutio maiori ratione procederet in censu reservatiuo, cum in eo solum consideretur valor rei, quæ datur in censum, & quantitas pensionis ex eiproueniens, ut inter sortem & fructus detur æqualis correspondentia fundata in præceptis iustitiæ commutatiuæ. Ita in censu reservatiuo limitat & intelligit Ioan. Gutierrez in practicis ad nouam Recopilationem lib. 2. quæst. 172. numer. 8. ubi fatetur, non procedere in eo censu constitutionem proprii motus circa numerationem pretij in pecunia numerata. Quæ resolutio notissima est quantum ad numerationem pecuniæ, cum census reservatiuus ex pecunia non formetur, ut supra diximus in capitibus præcedentibus; quantum verò ad traditionem rei censualis in actu creationis census, licet ea dubitatio in censu reservatiuo verificari possit, cum multoties res ipsa censualis in actu creationis census, atque celebrationis contractus tradi-

tur; tamen anticipari potest traditio maiori ratione, (ut dictum est) quàm in censu consignatiuo: hæc tamen integra, & vera traditio pretij census consignatiui, vel rei censualis census reservatiui in actu celebrationis contractus faciendâ, vel anticipata, quibus modis probetur, infra dicendum erit in capite sequenti.

Q V I B V S M O D I S
constare euidenter possit de integra traditione, atque receptione pretij creationis census. Caput XLIII.

SUMMARIVM.

Traditio fortis creationis census quomodo probetur euidenter latè descuritur & notario solo, vel cum testibus, quando detur integra fides. numer. 1.

Notarius, vel tabellio non potest dare fidem, nisi de eo, de quo fuit rogatus. numer. 2.

Falsitas tabellionis euidenter est probanda, quia semper pro tabellione presumitur. numer. 3.

Tabellio si dat fidem de actu præcedenti, de quo non fuit rogatus, & in ea fide mentitus sit, an committat falsitatem. numer. 4. per totum.

Notario danti fidem de receptione fortis, vel testibus contrarium deponentibus an credendum sit. numer. 5. per totum.

Depositam fuisse pecuniam in sacculo, an probeat veram numerationem pecuniæ. numer. 6.

Quando designatur aliqua forma probationis, an ceteræ omnes probationis species exclusæ censentur. numer. 8.

Probatio vera, legitima, & integra, quæ dicatur. numer. 9. usque ad finem.

CAPVT XLIII.

INTEGRAM pretij traditionem ad iustitiam creationis census in pecunia numerata, vel in alijs rerum speciebus, atque in actu celebrationis contractus censualis, vel ante census creationem verè & realiter interuenire debere, ad longum scripsimus in capitibus præcedentibus, sed quia non sufficit, si pretiū tradatur, nisi cõstet de vera traditione, in præsentia agendum est depro-

de probatione traditionis sortis. Et primò ea traditio pretij euidenter probatur ex fide tabellionis asserentis coram eo, atque testibus pretium venditori creditam fuisse, ut constat ex proprio motu Pij V. ibi: *Coram testibus, ac notario, & in actu celebrationis instrumenti, text. etiam in l. 8. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. ibi: T que el escriuano, ante quien passare el conrrato, de fède la numeracion y paga de toda la suerte principal.* Neque est mirandum, quòd assertioni tabellionis tanta fides tradatur, cum pro eo semper & ubique præsumendum sit, cap. ad audientiam de præscript. & tradit latè Mascard. de probat. concl. 1099. & sequenti, maximè quia non solum ex fide tabellionis id constare debet, sed simul ex testibus, coram quibus & contractus censualis celebratus, & traditio pretij facta sit; quia ex testibus & notario simul euidentissimè, & omni exceptione maior probatio resultat, & inde dixerunt proprius motus, atque lex Regni, quòd coram testibus & notario simul traditio fieret; quamuis enim in actibus iudicialibus fere semper notario solo sine testibus credendum sit, ex Bart. in l. emancipatione. C. de fide instrum. Bald. in l. gesta. C. de re iudicata, gloss. & Bald. in l. donationibus. C. de donat. vbi Salicetus dicit communem, & etiam testatur de communi Maranta de ordine iudiciorum. 6. part. actu 10. numer. 23. Decius in cap. quoniam contra num. 22. vbi Lanfranc. in principio num. 27. de probat. tamen in extraiudicialibus, ut contractibus, testamentis, & denique quibuscunque partium scripturis non sufficeret sola fides tabellionis, sed requiritur testium præsentia, ut ita ex eisdem, simulq; tabellionis fide contractus probetur, gloss. in l. generali. C. de tabularijs, lib. 10. Alex. conf. 96. col. 5. lib. 1. quam distinctionem tradidit Abb. in cap. quoniam contra n. 8. de probat. & post alios Iosephus Mascard. de probat. concl. 1100. n. 8. cum alijs: ergo iuste, ut omnino constet de sortis traditione, proprius motus, atque leges Regni requirunt fidem tabellionis de receptione pretij coram testibus integre facta.

2 Si tamen ex aduerso venditor census probauerit contra fidem tabellionis, quòd traditio pretij non interuenit in actu celebrationis instrumenti, & probatio legitima, atque integra vinceret fidem tabellionis, ut notissimè est, tabellio committeret falsitatem, atque tanquam falsarius puniretur. Ita resoluunt Bart. in l. singularia. ff. si cert. petat. vbi Dec. & Ias. num. 48. Hippolyt. singulari 462. Felician. in cap. si cautio. numer. 69. cum præcedenti-

bus de fide instrument. de quo latè egerunt Iul. Clar. lib. 5. Receptarum sententiarum. 4. falsum. numer. 19. Bernard. Diaz regula 492. Socin. regula 51. Ioan. Gracian. regula 185. quorum ratio est; quia notarius, seu tabellio non potest dare fidem, nisi de his, quæ videt, atque intelligit, atque coram ipso fiunt, ut resoluunt Bald. in rubric. C. de fide instrument. num. 10. & in l. præcibus. n. 1. C. de probat. & in authent. sed nouo iure. n. 6. ad med. C. de rebus credit. & resoluunt Aym. conf. 88. n. 20. & conf. 196. n. 6. ergo si dederit fidem de traditione pretij coram eo facta, quæ vera non fuit, committeret falsitatem.

3 Quæ tamen sententia restringitur, dumòdò contra tabellionem sit euident probatio falsitatis, cum habeat pro se iuris præsumptionem, gloss. & Doctores in l. iuris gentium. §. quòd fere. ff. de pactis, & post Ias. tradit Aym. Crauet. conf. 75. numer. 8. adeò quòd non sufficerent coniecturæ ad condemnationem falsitatis, ex Ias. in d. §. quòd fere. n. 10. Hippolyt. num. 19. in rubric. ff. ad l. Cornel. de falsis, Socin. iun. conf. 39. n. 44. & 67. & conf. 61. num. 9. libr. 2. Decius in cap. porrecta de confirmat. vtili vel inutili, & conf. 175. nu. 4. Syluan. conf. 7. num. 17. Curt. iunior in l. singularia. n. 10. ff. si cert. petat. & eleganter Lusitanus Emmanuel Acoſta in l. si ex cautione limit. 19. per totam. C. de non numer. pecu.

4 Secundò, & eleganter id limitabis, quando tabellio mentitus fuit in fide traditionis pretij, quæ dedit in actu celebrationis instrumenti, de quo fuit rogatus; quia si in eo actu traditio sortis non interuenit, committeret falsitatem; sin verò dederit fidem tempore creationis census, atque celebrationis instrumenti de actu traditionis præcedentis pretij, ut quia in scriptura coram eo hodie confecta dederit fidem, quòd heri, vel antea in eius præsentia, atque quorundam testium pretium numeratum fuit, vel in alia specie, quam pecunia traditum, licet in fide mentitus sit, non committeret falsitatem, quia tempore, quo testatur de numeratione, non fuit rogatus, sed postea cum instrumentum confecit. Hæc est sententia Baldi in l. ex his verbis, numer. 3. ad finem. C. de testam. militis; cuius sententiam nunquam esse obliuioni tradendam, resoluunt Felin. in cap. si cautio. numer. 69. C. de fide instrum. de quo vide notanter Petrum Surdum conf. 440. numer. 9. & ratio est, quia tabellio eo casu non dat fidem de actu traditionis pretij tanquam notarius, & persona publica, atque iurata, cum de actu præcedenti non fuisset rogatus, sed tanquam

tanquam personam priuatam; ideo nullam fidem facit, & consequenter quamuis mentitus fuisset, non puniretur de falso. Ita eleganter aduertunt Bald. & Felin. supra, & idem in effectu resoluunt Ruyn. conf. 147. num. 12. vol. 1. & conf. 134. num. 3. vol. 5. Crot. conf. 399. num. 35. vol. 3. Boer. decis. 37. num. 3. & post Federicum Alexand. & alios, resoluunt Aym. conf. 88. num. 21. Quando enim notarius dat fidem de instrumento, seu contentis in eo, de quo non fuit rogatus, seu de alio actu, de quo non fuit rogatus, ut tabellio, nihil probat, ut resoluunt Alexand. conf. 147. num. 5. vol. 6. Corneus conf. 93. in fine. 4. part. & conf. 73. 2. part. Cagnol. in l. si librarius sub numer. 40. de regul. iur. Alexand. conf. 36. vol. 2. num. 6. Bald. conf. 438. vol. 3. Rubeus conf. 94. num. 2. Paul. conf. 301. num. 4. in fine, vol. 1. ergo si fides tabellionis de illo actu, de quo non fuit rogatus ut tabellio, nullam fidem facit; quid dedit fidem de actu præcedenti, de quo rogatus non fuit, propter mendacium de falso non puniretur.

5 Constat igitur, quòd regulariter traditio pretij probanda est per fidem tabellionis, atque simul per testes, qui eam factam esse vidissent. Ex quo vidi dubitatum, si notarius dixit. Habuit, & recipit in mei notarij præsentia, atque testium infra scriptorum, & postea ad instantiam censuarij testes dixissent, quòd non viderunt censuarium recepisse pecuniam, licet ibi præfens fuit, an notarius commiserit falsitatem, vel ex ea fide tabellionis receptio pretij probetur; & reperio Bartol. in l. singularia. ff. si cert. petat. dicentem probari receptionem ex ea sola fide tabellionis, & tabellionem falsum non committere, allegat text. in l. si pecunia. ff. de solut. & post Bart. idem sequitur Felin. in d. l. si cautio. num. 53. versic. *Nota tertio*, de fide instrument. circa cuius sententiæ veritatem videndus est Lusitanus Acoſta in l. si ex cautione. C. de non numerata pecunia limit. 19. per totam: ego tamen in contractu censuali veram esse non credo Bart. sententiam; quia in census creatione quamuis qualitas traditionis, pretij scilicet, quòd fiat in actu celebrationis instrumenti necessaria hodie non sit, cum sufficiat verum & integrum, licet anticipatum substantia tamen traditionis formalis est, ut quia sine vera & integra pretij traditione redditus non debeantur: ergo si ageretur de probanda pretij traditione, quæ formalis est, tempore creationis census vel antea, probatio debet conducere, tam ex parte tabellionis per fidem eius de recepto, quàm ex parte testium, qui non solum præsentem pecuniam vidissent, sed simul naturalem numerationem

pecuniæ, atque receptionem eius in actu creationis census, vel anticipatam interuenisse dixissent, quia verba illa, *præfentibus testibus ac notario*, intelligenda sunt de præsentia intellectuali, ita quòd præfentes videant & intelligent actum, ac cuius confessionem præsentia eorundem desideratur; text. est notandus in l. diem proferre. §. coram, per totum, maximè ibi; *Nisitor præfens fuit*. ff. de receptis arbitris. l. si quis mihi bona. 25. §. coram Titio de acquirend. hæredit. text. cum gloss. in verbo *Ipsa præfente*, in cap. in primis. 2. quæst. 7. Clement. 1. §. 1. ibi, *Præfentiam exhibeant*, de statu monach. clement. 1. ver. *Præfentium*, de Baptismo, & diximus eleganter in l. 44. Tauri. gloss. 4. num. 3. & per totam glossam: ergo non sufficeret, si notarius diceret; Habuit, & recipit in mei notarij præsentia, atque testium infra scriptorum, quando testes ex aduerso se non vidisse censuarium pretium recepisse dixissent; neq; Bart. doctrina eo casu procedere posset, cum si vera & formalis traditio pretij necessaria est, verè & formaliter procedere debet.

6 Quæ resolutio ex alia communi & vera suadetur, qua constituitur, quod in casu, quo requiritur vera receptio pretij per numerationem pecuniæ, non sufficeret, si ultra partis confessionem constaret, depositam fuisse pecuniam in sacculo, non tamè probaretur fuisse numeratam; quia forma probationis deficit, & consequenter probatio non concludit, ut latè resoluunt Tiraquell. de retract. conuentionali. §. 4. gloss. 6. numer. 18. vsque ad num. 22. & ita Felin. in dicto cap. si cautio. n. 55. ad finem hoc aduertit. Pro quo faciunt, quæ tradit eleganter decis. 108. num. 39. ex quo in censu idem dicendum est, ut cum vera integra, & formalis traditio necessaria sit, vera, & concludens probatio requiratur.

7 Ex quo in censu non procederet sententiâ illa Rainerij, quam post alios refert, & sequitur Tiraquell. de retract. lignag. in fine num. 99. dicentium, quòd si probetur mutuum, non tamen constet de quantitate pecuniæ mutuatæ, quantitas probaretur per iuramentum mutuantis, cum enim integrum, iustum, atque verum pretium tradendum sit venditoris, probari debet ea pretij numeratio & receptio; neq; sufficeret iuramentum, ut ex omnibus supradictis constet, & consequenter fides sola tabellionis dicentis; habuit, & recipit in mei notarij præsentia & testium infra scriptorum si testes dicant traditionem non vidisse, sufficeret.

8 Secundò & principaliter aduertendum est, quod traditio pretij, licet regulariter probetur, ac probanda sit per fidem tabellionis de recepto

recepto pretio, ut verba illa proprii motus aperte probant, & nos libenter fatemur, tamē illud intelligendum est, quando prætenditur pretium traditum fuisse venditori in actu celebrationis contractus, quia tunc per fidem tabellionis probanda est, sin vero agitur de probanda traditione, atque integra & iusta solutione pretij antecedentis ex alijs probationum modis, ac speciebus, quibus ceteræ res omnes humanæ probantur, probanda esse certum est, lex enim, seu alia quælibet constitutio designans formam, seu ordinem probationis non excludit aliās legitimas probationis species, ex his, quæ benè tradit Aym. Crauet. consil. 276. ex principio, & in specie minoratus, cuius probatio designatur in l. 4. Tauri, aduertit Menchaca de success. creat. lib. 1. §. 5. & melius referens Berol. & Aluar. Vaez. Molin. lib. 2. de Hispan. primog. capit. 8 num. 3. atque nos benè explicuimus in d. l. 4. & idem quamuis probatio traditionis pretij, quæ fieri prætenditur in actu creationis cēsus probanda sit per formam proprii motus, fidē nempe tabellionis, aliæ probationes legitimæ anticipatæ traditionis pretij exclusæ non sint.

Debent tamen esse probationes, quæ aliter fierent, omnino integræ, & legitimæ, ut quia euidenter constet, venditorem census integrum, & legitimum pretium recepisse, nempe per plures testes cōtelles, quibus legitima, & plena probatio formatur, ex Baldi doctrina in cap. 1. §. iuramentū de successione recti fœudi vñbus fœdorum, & in cap. 1. in princ. si de inuestitura inter dominum & vassallum dicentis, quod vera & legitima probatio dicitur ea, quæ plenè dignoscitur, neque alterius adminiculo, aut patrocinio indiget, ut quia per plures testes contestes sit idem Bald. in l. fin. post n. 1. circa finem. C. de tēporibus appellationum, Matthæus de Afflict. qui eleganter loquitur in constitutionibus Neapolitan. lib. 1. constitutione de apostatis. num. 1. & constat ex Acurs. in authentica quibus modis naturales efficiuntur legitimi. §. quoniam verb. *Legitimi*, Cyn. Alber. & Bald. in l. si qua per calumniam. C. de Episcop. & Cleric. qui quidem testes deponere debent non solum de pretij solutione, sed de causa, propter quam fit solutio, dicendo scilicet, quod pretium vēditori traditum fuit ex causa creationis census, ita in probatione solutionis Anton. de Butrio in cap. ad audientiam numer. 11. de præscription. Doctores in l. testium. C. de testibus.

Ex qua verissima resolutione inferitur, quod si forsan traditio pretij euidentissimis probationibus non constet, sed ex alijs minus

legitimis, non diceretur probata, ut quia ex legitima probatione constare debeat. Exemplum dari potest in probatione solutionis pretij per iuramentum censuarij: quæ quidem probatio sufficiens non erit ad probandā veram pretij traditionem; quia licet ius iurandum habeat vim solutionis. l. ius iurandum. l. duobus. §. item à fideiussore. ff. de iure iurando; illud tamen non verè, sed fidei procedit, ut quia fidei & non verè ius iurandum vim habeat solutionis. Ita Bart. in l. qui iurasse. §. fin. & in dicto §. itē à fideiussore. ff. de iure iurad. & ita post Bart. aduertit Ioseph. Mascard. de probat. conclusio. 1324. num. 23. vsque ad numer. 25.

Secundò etiam exemplificatur nostra illatio, ut quāuis multoties solutio probetur per coniecturas & præsumptiones, ut resoluit Calcan. consil. 22. col. 1. quarum coniecturarum nonnullas refert Ioseph. Mascard. in dicta conclusio. 1324. num. 126. vsque ad finem; tamen in hac censuali materia non sufficerent coniecturæ ad probandam pretij solutionem, sed verè & integrè solutio probanda est propter maximam suspensionem huius contractus.

Tertiò supradicta illatio verificatur, ut quāuis multoties confessio debitoris probet solutionem; in hac tamen census materia confessio censuarij de recepto pretio nullam probare possit, nisi aliter cum confessione de veritate receptionis pretij constiterit; ut infra latè dicendum erit in cap. sequenti.

AN VERA RECEPTIO & traditio integri pretij census probetur per solam confessionem censuarij. Caput XLV.

SUMMARIVM.

Confessio censuarij de receptione integri pretij an probet veram traditionem eius, vel sit necessaria alia euidentior probatio. num. 1. & per totum.

Confessio partium de numeratione pecuniæ an probet naturalem numerationem, an sit releuante ab onere probandi, & an in totum præiudicet confitenti. ibidem, & num. 13.

Confessio venditoris nominis seu actionis, an & quando probet veram pretij receptionem. num. 2. & num.

num. 1. ubi de intellectu l. per diuersas. l. ab Anathasio C. commodati.

Confessio depositarij an & quando probet veram numerationem depositi. num. 3. & n. 5.

Confessio creditoris de receptione pecuniæ à fideiussore an sufficiat, ut fideiussor contra debitorem agere possit ex cessione. numer. 4. & numero 16.

Confessio dotis receptæ à marito facta, an, & quando probet veram dotis receptionem in præiudicium mariti, vel creditoris. numer. 5. & num. 17. & quid si confessio sit curata. ibidem.

Confessio receptionis mutui, quamuis regulariter excludatur per exceptionem non numeratæ pecuniæ si tamen renuncietur eidem exceptioni, an confessio præiudicet confitenti. num. 6. & num. 18.

Solutio probanda est ab eo, qui se fundat in solutione ut quia sit solutio quid facti, & consequenter non præsumenda. n. 7.

Contractus potius habet præsumptionem veritatis, & bonæ fidei quàm simulationis, nisi in materia suspecta de usura ut censuali, in qua favore animæ præsumitur simulatus, donec iustus probetur. n. 8.

Præsumptio iuris regulariter transfer onus probandi in aduersarium. ibidem.

Solutio, & traditio pretij quotiescunque requiritur vera, & naturalis, non est satis factum, si probetur civilis, & confessio, quia aliud est confiteri quidquam recepisse, & aliud, id ipsum verè recipere. n. 9.

Verba enuntiatiua quando inducant probationem, & an ex partium confessione dicentium præcessisse, vel interuenisse licentiam, licentia ipsa probetur, & an debitum constet ex confessione dicentis quid alienare ad solutionem debiti, latè num. 10.

Confessioni an stet in contractibus suspectis, vel prohibitis, vel ultra confessionem requiratur alia probatio. n. 11. & sequentibus.

Confessio in predictis contractibus censualibus, seu aliter prohibitis de receptione integri pretij, an probet veram receptionem, si excedant, alia coniectura. num. fin.

CAPVT XLV.

In capitibus præcedentibus ad lōgum probauimus necessariam esse veram pretij, traditionem in pecunia numerata, seu alijs rerum speciebus legitime extimatis in actu celebrationis instrumenti, vel ante eius confederationem interuenire debere, ut census

constitutio legitime fiat, esseque verissimè probanda ex fide tabellionis, seu alijs euidentissimis probationibus, eam integri pretij traditionem; sed quia ex hominum malitia multoties simulatio contingit circa veritatem traditionis pretij, ut quia ex sola confessione censuarij constat, necessariò duxi examinandum, an sola confessio censuarij de recepto integro pretio in scriptura creationis census facta probet veram & naturalem traditionem, vel extra confessionem censuarij ab emptore census aliter traditio probanda sit; & quod sufficiat sola confessio censuarij, ex sequentibus suadetur.

Primò ex regula iuris, qua constituitur, quod partium confessio de numeratione pecuniæ probat naturalem, & veram eius numerationem, ex l. pecuniæ. 13. C. de resolut. & ita resoluit Bald. in l. si non fortem. §. indebitum col. 2. de condi. indebit. Din. in l. 2. §. fin. ff. si cert. petat. & quamuis fateamur, quod confessio non est vera & propria probatio, sed releuamen ab onere probandi secundum vnam ex duabus opinionibus, de quibus eleganter egerunt Aluar Vaez de iure emphyt. quæst. 7. num. 7. per totum. Ioseph. Mascard. de probat. conclusio. 361. per totum, utroque enim casu incumberet onus probandi pretiū non esse traditum censuario confitenti receptionem eius. Quod fundamentum fortificatur ex regula vulgari. l. generaliter. C. de non numerata pecunia. l. cum de indebito. §. fin. de probat. cap. si cautio, de fide instrum. ubi habetur secundum communem deductionem, quod confessio facta ex alia causa, quàm mutui, ita statim præiudicat confitenti, ut transferat in ipsum onus probandi cōtrarium. Quod retulit Angel. Perus. in consil. 156. *Domina Angelina* in fine in argumento text. in stipulatio. §. Grylogonus. ff. de verbor. ubi Aretio. num. 7. imò & si quis in instrumento confiteatur ex alia causa, quàm mutui, mille recepisse, præsumetur numerationem interuenisse tempore confecti instrumenti, ex Bart. in dicto §. Grylogonus num. 3. & in l. certi conditio. §. si numos num. 9. ff. si cert. petat. & in l. post dotem num. 20. & 21. soluto matrimonio; cuius Bart. sententia communiter recipitur per Alexand. in dicto §. Grylogonus num. 14. l. fin. in l. post dotem. num. 8. Camper. de dote. 3. p. quæst. 146. & inde statutum loquens de solutione procedit in confessione, ex Bald. in l. si non fortem. §. indebitum de condi. indebit. Dec. in l. 1. §. fin. ff. si cert. petat. Tirag. latè de utroque retract. §. 1. gloss. 18. numer. 83. per text. in l. si accepto latum. §. 1. ff. de acceptationibus; ergo censuarij confessio inducit veram

veram probationem receptionis integri pretij.

2 Secundò facit pro hac sententia alia dictum, confessionem venditoris actionis, seu nominis probare veram receptionem pretij, non solum in præiudicium ipsius confitentis, sed & debitoris alterius cuiuslibet tertij, argument. in l. intra ville. §. vendentibus. ff. de minoribus; & sicut doctrina. Nicolai de Matarola & Baldi in l. per diuinas. C. mandati, & in l. circa med. C. ne liceat potentiores, Fulgosi. conf. 206 & 207. Paul. Castr. Aretin. Petrus Ferrara, qui hanc dicunt equiorem sententiam, quos refert Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 8. num. 86. ergo in specie confessionis censuarij idem à fortiori dicendum esse constat.

3 Tertiò, confirmat eam sententiam alia, qua constituitur, confessionem depositarij probare veram numerationem depositi, ex l. Publica Mænia. §. fin. ff. depositi in l. contractibus. C. de non numerata pecunia; quod ex consilio Baldi resoluit Tiraquel. de retract. conuent. §. 4. gloss. 6. num. 8. vbi num. 9. plurimos referens respectu confitentis, verissimum esse credit: ergo ad censum non propriè infertur, ut confessio censuarij probet pretij receptionem.

4 Quartò facit resolutio Bart. in conf. 160. Tirijs promissit, dicentis, quod ex sola confessione creditoris sine alia probatione numerationis pecuniæ potest agere fideiussor excessione contra debitorem principalem actione mandati, vel excessione actionis. Cuius Bart. doctrinam sequitur Paul. in l. duobus. §. 1. vbi Alexand. col. 2. ff. de iure iurand. & ita fuisse decisum in Consilio Neapolitano testatur Matthæus de Afflicis decis. 91. iterum in causa, num. 3. & decis. 94. Sunt duo scij, & decis. 150. Rex Alphonsus, & idem legendo, atque consuevit tuerunt plures, de quibus per Tiraquel. de retract. conuent. §. 4. gloss. 6. numer. 17. Iosephus Matcard. de probat. conclus. 361. numer. 1. vbi fatetur, saltem eam confessionem inducere releuam à probatione.

5 Quintò facit pro hac sententia, quod de confessione dotis receptæ dixerunt plures, probantes marito confitenti, imò & tertio præiudicare, ut vtrumque fatetur Bart. in l. assiduus co. fin. C. qui potentiores in pignore, vbi Alberic. col. 1. Salicet. quæst. 8. Raph. Cuman. dicens hanc communem sententiam in conf. 31. 2. dubio, & Raphael. Fulgosi. in conf. 133. col. 1. Ioan. de Imola in cap. ex literis de pignoris. Guid. Papa singul. 589. qui quidem omnes, & alij plures, quos refert Tiraquel.

de retract. conuent. §. 4. gloss. 6. num. 14. secundo tenent, quod quamuis confessio dotis receptæ non præiudicet tertio, neque dos ipsa confessio in eius tertij præiudicium habeat præiudicia dotis, præiudicaret tamen confitenti: de quo videndus est Couarr. lib. 1. variar. cap. 7. per totum: ergo si confessio dotis receptæ, quæ nimis suspecta est, confitenti irrogat præiudicium, cur & non confessio censuarij eidem præiudicium irrogaret?

6 Sextò, licet mutuo competat hoc priuilegium, ut si debitor post confessionem de recepto obieceret exceptionem non numeratæ pecuniæ, transfert in creditorem onus probandi solutionem, ex eo quod omnes cupidi, & anxii consequendi mutuum, faciliè confitentur recepisse, quod reuera non acceperunt, ut ex l. si ex cautione. C. de non numerata pecunia; regulariter deducitur, & pro regula constituerunt ibi Lusitanus Acoſta, & regula 260. per totam; tamen si renuntietur exceptioni non numeratæ pecuniæ, confessio præiudicabit; quia quamuis ex communi sententia teneant plures non valere similem renuntiationem; ut quia eadem facilitate, quæ moti sunt ad confitendum, mouentur ad renuntiandum, ut secundo voluerunt Iacob. de Raynera, Pet. Cynus, & alij; contrariam tamen sententiam magis probauerunt Azo, Oddofred. Accurs. & alij antiquiores & nouiores; de quibus idem resoluens mentionem fecit Lusitanus Acoſta in repetitione l. si ex cautione. C. de non numerata pecunia in versic. *Compellitur*, per totam glossam, qui versiculus existit paulò ante limitationes illius legis, & Dueñas in dicta regula 260. qua ratione cum in creatione census præter confessionem de recepto pretio addat renuntiationem non numeratæ pecuniæ, inducere debent veram sortis receptionem; & hac sententiam, licet non his fundamentis, dicit veram esse Pet. Salazar in tractat. de usu & consuetudine cap. 8. numer. 45. versic. *Sed non parum decipiuntur patrones*, licet certè leuibus fundamentis eam comprobauerit.

7 Sed his fundamentis non obstantibus contrariam sententiam veriore exisimamus, & ex sequentibus defendimus. Primò ex eo, quod traditio integræ sortis non solum est de substantia contractus censualis, ut inde correspondentes redditus proueniant, sed est fundamentum, & causa finalis exigendi pensionem censualem, cum sine sorte non dentur vsuræ. 24. quæst. 3. per totam. l. cos. C. de vsuris cum vulgatis. vnde traditio sortis ab exigente censum probanda est, sicut i., qui se fundat in solutione, tenetur eam præcisè probare, ut resoluunt Alexand. confil. 26. numer. 21. libr. 6. Nicol.

Nicol. Velon. confil. 75. numer. 5. Matth. de Afflicis. decis. 22. n. 3. & facit l. 1. C. de probat. estque vulgare præceptum, & ita verum in hac nostra census specie, quod cum Potestates in eius creatione principaliter respiciant, & formaliter desiderent factum traditionis pretij, traditio eius, quæ in facto consistit, præcisè à censuario probanda est; verè quidem, & non per confessionem censuarij, ex vulgata regula l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis, & post limin: reuer. l. si emancipata. C. de collationib. l. asseruatio. C. de non numerata pecunia. l. 1. C. de probat. & inde ad eius facti probationem non sufficerent verba contrahentium, neque per consequens censuarij confessionem, iuxta text. in l. si forte. ff. de castrensi peculio per gloss. & Doctores in l. si donatio. C. de donat. & in cap. 1. de eo, qui mittitur in possess. & est bonus text. in l. quæcunque. §. penul. ff. de publiciana. l. conclusio. §. fin. de curatore furiosi & eorum, quæ tradit Anton. Gabr. libr. 1. communem opinionem conclusion. 7. ex numer. 1.

8 Secundò, & fortius facit pro hac sententia, quia quamuis in dubio fletur contractui, ut quia potius habeat præsumptionem veritatis, & bonæ fidei, quam simulationis, ut eleganter resoluunt Bald. in rubric. C. de officio iudicis col. 4. versic. *Ad officium iudicis*. Iass. Crauet. & alij, de quibus per Roland. à Valle confil. 40. num. 1. libr. 2. Berol. confil. 166. num. 29. & confil. 169. libr. 1. & post Alciat. Dec. Alexand. atque Tiraquel. & alios resoluunt Menoch. conf. 109. in principio libr. 2. in hac materia censuali, seu alia quacunque suspecta præsumptio, in contrarium retorquetur; & in dubio fauore animæ contractus indicatur fæneratitius, nisi probetur legitime constitutus, & creatus. Hac est resolutio Hostiensis in ca. ad nostram de empt. & vendit. Ioan. Andr. in cap. illo vos de pignoris. quorum resolutionem sequuntur Geminian. confil. 26. col. 3. versic. *Præterea*, & confil. 112. in fine, Bald. conf. 453. in fine. libr. 3. Crauet. confil. 48. nu. 8. Calcan. confil. 26. num. 21. Alciatus responso 3. in fin. Anton. Natta confil. 198. num. 21. & 22. Iacob. Menoch. in dicto. confil. 109. num. 24. libr. 2. idè incumbit onus probandi solutionem integri pretij, ex qua iustificatur contractus censualis ementi censum, cum præsumptio sit contra ipsum pro censuario, ex regula dicentium quod iuris præsumptio transfert onus probandi in aduersarium, de qua regula per gloss. in l. si tutor petitus. C. de periculo tutor quæ gloss. licet reputetur singularis, sunt alia similes, de quibus per Hyppolit. Masil. in rubric. C. de probat. num. 183. & in singulari. 451. l. fin.

vbi Bart. ff. quod l. metus causa. cap. qui verisimile, vbi Abb. de præsumpt. Decius conf. 94. colum. fin. Crauet. confil. 134. num. 10. & conf. 129. in fine: vnde non sufficeret confessio censuarij.

9 Tertiò & vrgenter facit, quia cum emptor census fundetur in naturali solutione sortis, non satisfacit probando ciuilem, id est, confessam, ex Bart. & alijs loquentibus in mutuo in l. 2. §. fin. ff. si cert. petat. & Alexand. Marian. Soc. & alijs, de quibus per Tiraquel. de retract. conuentionali. §. 4. gloss. 6. num. 10. & hoc, quia aliud est confiteri quidpiam recepisse, & aliud id ipsum vere recipere, ex l. 1. & 2. C. de dote ciuita non numerata. l. 1. §. mutuum. ff. si quid in fraudem patroni, & post Bald. & Ancharr. aduertit Tiraquel. in dicta gloss. 6. nu. 11. ergo non sufficit sola confessio, sed requiritur vera probatio.

10 Quarto hæc sententia suadet ex eo, quia in his contractibus censuarijs iustitia creationis eorum non pendet à voluntate contrahentium, sed à naturalibus attributis contractus, & interea principaliter ab effectu tradendi sortem: vnde sola confessio censuarij de integra eius sortis traditione non sibi præiudicabit, neque vllam probationem induceret, sed quondam enuntiationem, cui non statetur, donec enuntiatum euidenter probaretur, ut puta si contrahentes dixissent, necessitatem alienandi subesse; quia non statetur verbis enuntiativis contrahentium, donec necessitas euidenter probata fuisset, ex Bart. in l. si forte. ff. de castrensi peculio, Iass. in l. si donatione. num. 4. & sequenti. C. de collationib. Mathesilanus singulari 33. Roman. singulari 451. Decius confil. 20. numer. 3. & confil. 60. col. 2. & confil. 403. num. 17. & 18. eleganter decis. Pedemont. 172. num. 1. & fere per totam: vel si in instrumento alienationis dicatur habita licentia Episcopi, & præcedentibus tractatibus, quia talis partium confessio non induceret probationem licentiæ, seu tractatus, nisi euidenter probetur, ex Alexand. confil. 21. numer. 4. & confil. 136. num. 11. libr. 1. Iass. in authent. si quis in aliquo col. fin. vbi Decius numer. 38. C. de edendo, & eleganter dicta decis. Pedemont. 172. num. 2. vbi numer. 3. resoluunt, quod si pretextu aris alienares Ecclesiæ alienetur, non valet alienatio, donec probetur res alienum aliter quam per confessionem partium. Quod antea probauerunt Paul. Castr. confil. 74. col. 2. versic. *Secundò dicendum*. libr. 1. Decius confil. 142. num. 4. & inde in secundo videmus, quod cum eius alienatio sit prohibita, si dicatur, quod sit ad aris alieni solutione, debet euidenter constare de his debitis, aliter quam

quàm per confessionem partium, ex Curt. Seniore cōf. 49. col. 9. Dec. cōf. 60. col. 2. & cōf. 142. n. 4. decif. Pedemont. supra allegata num. 5. & inde quando creditor vendit ipignus tanquam creditor, tenetur probare se esse creditorem, aliter quàm per confessionem debitoris, ut aduertit dicta decif. Pedemont. num. 4. & in omni alienatione rei prohibita alienari quòd non sufficiat partium confessio dicentium, quòd ob res alienum sit alienatio, nisi euidenter id constiterit, probat Felin. in rubr. de probat. num. 3. Belon. consil. 16. numer. 2. versic. *In prohibitis*, Pedemont. decif. supra num. 7.

11 Et quòd in his, & similibus contractibus suspectis, vel prohibitis, non fletur confessioni contrahentium, deducitur ex l. qui testamentum. ff. de probat. l. cum quis decedens. §. Titio. ff. delegat. 3. & latè resoluit Tiraquell. in l. si vnquā. verb. *Donatione largitus*. nu. 89. C. de reuocand. donat. & magis in specie post Paul. Salic. & Raph. Cuman. ipse Tiraquell. de retractu lignag. §. 1. gloss. 18. num. 85. Ioseph. Mascard. in tract. de probat. concl. 361. num. 11. decif. Pedemont. 172. versic. *Concludens*, etiam si assertionem contrahentes iurauerint, ut latissimè post plures resoluit Tiraquell. in d. l. si vnquam num. 91.

12 Rursus pondero pro hac sententia proprium motū Pij V. super forma creandi census, cuius sapissimè in hoc opere meminimus, dū formaliter requirit veram, & integram pretij numerationem, ex quo confessam receptionem excludit; iterum pondero text. in l. 8. tit. 15. lib. 5. Recopil. dum similiter expressè & formaliter requirit naturalem, veram, & integram pretij census receptionem, & inde confessam excludit. Et denique hanc sententiam in specie census, licet prædicta non referat, tenet Felician. lib. 1. de censib. cap. 9. num. 7. & cap. 8. numer. 15. vbi refert Paul. Paris. consil. 75. in fine num. 33. volum. 4. quam prosequitur vsque ad vers. *Quinta conditio*, cui accedat, quòd ex sola confessione receptionis pretij præsumitur simulatio, ut post Alexand. consil. 36. lib. 2. resoluit Aym. Crauet. consil. 145. num. 7. lib. 1. & plures per Felician. 2. part. fol. 211. colum. 2. & Roderic. vbi dicit ita obtinuisse in lib. 1. quæst. 13. numer. 4. versic. *Ex quo*, per totum.

13 Qua sententia retenta non obstant fundamenta in contrarium adducta, & ad primum de lege pecuniæ cum vulgatis; quibus constat, quòd confessio de recepta pecunia probat veram receptionem, & transfert onus probandi in aduersarium, facile responderetur esse intelligendum in contractibus omni suspitione

carentibus; ut quia ex iuris præsumptione legitimi sunt: sin verò contractus suspecti sint, vel à lege prohibiti, non interuenientibus requisitis formalibus, sola confessio non induceret probationem interuentionis requisiti formalis, ut receptionis, seu numerationis pretij, sed potius ex confessione resultabit præsumptio simulationis, quæ contra emptorem census retorquetur, & in ipsum transfert onus probandi veram pretij traditionem, ut ex omnibus supradictis clarè constat; ex quo remanet satisfactum ad Bart. sententiam in dicto §. Gryfogonus. num. 9. maxime quia Bart. ibi intelligendus est, ex his, quæ latè circa eius intellectum tradit Lusitanus Acofta in repetitione l. si ex cautione. C. de non numerata pecunia, gloss. verb. *Complacet*, quæ habetur post omnes limitationes, ex num. 6. vsque ad finem.

14 Minus etiam obstat secundum fundamentum contrarium deductum ex l. ab Anastasio, & l. per diuersas. C. mandati; quia longe verius in specie eorum iurium non sufficere solam confessionem, de recepto ad probandam veram pretij numerationem, sed naturalem debere interuenire, ut constat ex eisdem legibus, nēpe ex l. per diuersas, ibi, *Tantummodo solutarum pecuniarum*, vbi gloss. verb. *Solutarum* idem probat, & iterum ex l. ab Anastasio, ibi, *Quæ præstabis*, & ibi, *Pecunijs acceptis*, & ibi, *Re ipsa persoluit*, & apertè probatur in l. 64. tit. 18. part. 3. ibi, *De tantos maravedis, los quales el sobredicho contò, y dio al vendedor ante el escriuano publico, y los testigos que son escritos en esta carta*; & ita per eas leges, & ante leges Partitæ resoluunt Nicol. de Matarela, & alij antiquiores, quos referant & sequuntur Salicet. Angel. & Paul. & alij ibidem, & dicens communem, & ab ea non reducendum, Cornel. cōf. 230. *Videtur prima facie*, lib. 1. & plurimi, quos refert sequitur Tiraquell. de retractu lignag. §. 1. gloss. 18. num. 78. & 79. Et quamuis hæc sententia aliquantulum dubia videretur de iure communi, ex his, quos refert ipse Tiraq. in dicto §. 1. gloss. 18. num. 85. & 86. hodie tamen attenda lege Partitæ, omnis dubitatio submouetur; & inde à fortiori dicendum est, non sufficere confessionem censuarij ad probandam traditionem pretij quia si in venditione nominis, vbi ex natura contractus nulla datur prohibitio, imò permissio, ex toto tit. de hered. vel act. vendita, confessio de recepto pretio sufficiens non est, longè maior ratione in censu, in cuius creatione & suscipio, & quodammodo iuris resistentia versatur, non sufficeret.

15 Similiter ad fundamentum de confessione depositarij, præterquàm quòd is contractus de

de sui natura licitus est, & idè confessio eius non resistit; respondetur, quòd ea sententia, qua probatur, non esse standum simplici confessioni numerationis pecuniæ, nisi aliter constet de numeratione pecuniæ, in deposito verior est; quia depositum vno tantum modo contrahitur, scilicet re: ergo nisi res verè interueniat, depositum dici non potest: & inde sola confessio depositarij non prohibet depositum, nisi aliter de vera numeratione constiterit. Ita in deposito soluit Bald. in consil. 184. *Duo sunt videnda*, in fine lib. 1. & post Bald. eleganter probat Tiraquell. de retractu. conuent. §. 4. gloss. 6. num. 14. in princip. & n. 15. & 16. vbi alios refert.

16 Et ad fundamentum de confessione creditoris contra debitorem, & in favorem fideius foris facti, contraria sententiam tenent Bart. in l. duobus. §. à fideiussore, num. 3. ff. de iure iurand. vbi Alexand. in §. quod autem reus, num. 2. dicit communem: & hæc sententia Bart. contra aliam eiusdem in dicto consilio, *Titius promissit*, de qua in fundamento contrario meminimus in puncto iuris verior est, ex eo quòd ea confessio creditoris præiudicaret tertio, cui ex sola confessione de recepto nullo præiudicium irrogari potest, ex his, quæ tam in confessione depositarij, quàm mariti, seu cedentis, tenent plures, de quibus per Tiraquell. de retractu. conuent. §. 4. gloss. 6. ex numer. 8. cum plurimus alijs, & in tractatu de retractu. lignag. §. 1. gloss. 18. ex numer. 78. cum alijs.

17 Ad quintum etiam fundamentum de confessione dotis receptæ, respondetur veriore sententiam esse, non sufficere ad probandum dotis receptionem, sed veram numerationem debere interuenire, ex gloss. in l. assiduis, verb. *Data*. C. qui potiores in pignore; quam glossam dicit communiter approbatam plurimos referens Tiraq. de retractu. conuent. §. 4. gloss. 6. num. 14. Anton. de Padilla in auth. res quæ. numer. 120. C. communia delegat. & hæc sententia regulariter vera est ex latissimè traditis per Bald. Nouel. de dote in 10. p. principali per totam, Couar. lib. 1. variar. resolut. cap. 7. num. 4. Roland. à Valle consil. 17. lib. 1. Anton. Gomez in l. 53. Taurinum. 52. & iterum Tiraquell. de retractu. lignag. §. 1. gloss. 18. num. 82. Menchaca lib. 3. controu. vsufrequentium cap. 46. per totum Ioseph. Mascard. de probat. cōcl. 362. per totam, Anton. Gabr. lib. 3. commun. opin. tit. de iure dot. conclus. 4. vbi omnes regulariter constituunt, quòd sola confessio mariti de dote recepta non inducit, neque probat veram dotis receptionem, & hoc securè tenendum est, nisi cum ea confessione concur-

terent aliæ probationes sufficientes, vel præcesserit dotis promissio, vel quid aliud, quod simulationis præsumptionem excluderet, & confessionem iustificaret, imò etiam procederet, quauis confessio fuisset iurata, ut tenet Bart. in l. cum quis. §. Titia. ff. delegat. 3. cuius doctrina est communis, ut resoluit Ioann. Gu. de iurament. confirmat. cap. 3. num. 11. Bald. Nouel. de dote. 10. p. num. 20. Couar. in dicto cap. 7. num. 5. & iterum Ioann. Gutier. de iurament. confirmat. cap. 15. ex num. 3. ergo à fortiori idem in confessione censuarij dicendum erit, maxime quia confessio dotis receptæ respectu mariti contentis, non ita de sui natura illicita est, sicut & confessio censuarij de receptione sortis, cum ex confessione dotis receptæ maritus tantum præiudicetur, & confessio censuarij non solum ipsi præiudicet in sorte, sed in vsuris in futurum soluendis.

18 Sextò ad argumentum de renuntiatione non numeratæ pecuniæ, ut excludat renuntiationem, & contentem se recepisse, facile responderetur regulariter verum esse, sed procedere non posse in contractibus iuris resistentibus, in quibus nihil obstat renuntiationi non numeratæ pecuniæ, neque confessio de recepto pretio, quominus præsumptio sit pro contentente & renuntiantem, quod non recepit sortem, neque pretiū, ex eo quòd homines coacti inopia facile contententur recepisse, quod re vera non receperunt; cuius opinionis fuerunt autores Iacob. Rabena, Petr. Cyn. Bart. Bald. Angel. & Salicet. & Paul. quos refert Alexander. consil. 36. *Visa scriptura* lib. 1. de censib. eam opinionem communem, Cornel. consil. 293. *In hac consultatione*, lib. 4. Felin. in cap. si cautio. num. 48. de fide instrum. Dec. in l. qui pecuniam. num. 4. ff. si cert. petat. Curt. Tun. in l. 2. §. fin. num. 2. ff. eodem. Ex quo infertur ad plurima notatudigna, de quibus per Tiraquell. de retractu. lignag. §. 1. gloss. 18. num. 80. Mascard. de probat. conclus. 369. & 370. circa confessionem patris, tutoris, seu administratoris. Ex quibus iam constat, eam sententiam verissimam esse; & ita responderet Felician. 2. part. lib. 3. cap. fin. numer. 5. col. 211. versic. *Et licet*.

19 Quæ quidem sententia restringitur, & limitatur, quando cum confessione de recepto pretio concurrerent aliæ probationes, præsumptiones, seu coniecturæ legitimæ receptionis integri pretij; qui licet contractus censualis de sui natura non dicatur licitus, & inde confessio sola censuarij non probet integram receptionem; si tamen cum confessione accedant legitimæ coniecturæ, veræ, & integra receptio probaretur, ex doctrina Saliceti

sal. mater. C. de contrahend. emptio. Angel. consil. 341. Bald. Angel. Decius. Fracis. Milan. decif. 6. num. 23. & alij, quos referens sequitur Tiraquel. in l. si vnquā verb. *Donatione largitus*. numer. 100. C. de reuocand. donat. ubi nu. 101. post Bald. in l. 1. C. de priuileg. dot. fatetur, quod sola confessio de dote recepta nō probat veram receptionem: quod deducitur ex l. cum citra. C. de iure dot. & ex Baldo in l. 1. C. de priuileg. credit. Ant. Gabr. lib. 3. commun. tit. de iure dot. conclus. 4. num. 4. & ipse Tiraq. in dicto verb. *Donatione largitus*. nu. 102. vnde in censu verum est, confessionem solam de recepto non sufficere ad probandam veram & integram eius pretij traditionem.

20 Quæ quidem omnia amplianda sunt, non solum quando opponitur exceptio nē numeratæ pecuniæ contra omnem sortis quantitatem, sed solum contra partem, vt quia debitor fateatur aliquam pretij partem recepisse, neget tamen reliquam sibi fuisse numeratam, ex l. 2. C. de non numerata pecunia, ex regula l. quæ de tota. ff. de rei vendicat. Quod ampliat Felician. 2. tom. de censib. lib. 3. cap. vltim. numer. 5. verfic. *Et licet in mutuo renuntiatio*, vt neque confessio de recepto iurata nihil operetur, contra primordiam naturam contractus, sub intelligens illud in iuramento confirmatorio, non verò in assertorio, quo debitor asserens iuraret sibi pretium fuisse numeratum; quia illud mero iure debitori iuranti obstat, post Bald. Salicet. Felin. Mascard. & Acoftam resoluit.

21 Præcedentia etiam limitat Roderic. post Aymonem, & Burgos de Paz in lib. 1. de ann. redditibus qua. st. 13. nu. 4. prope finem, verfic. *Hoc autem limitat videtur*, quando debitor census longo tempore sponte creditori pensionē soluisse, & aliqua fraudis cōiecturæ non extarent; quia eo casu confessio de recepto pretij receptionem probabit. Quod mihi verum non videtur, quia si sola confessio, seclusa omni fraudis præsumptione non probet sortis traditionem, imò ex natura materiæ suspicio nem inducat, tempus eam neque qualificabit, neque fortificabit, imò potius præstationem pensionis iniustā efficeret, cum tanto sint maiora peccata, quanto diutius detinet animam alligatam; si enim constat de initio vitioso, inutilis, atque imperfecta; vt quia confessio receptionis pretij suspecta omnino sit, suppleri ex temporis diuturnitate non poterit defectus ille formalis; ideo tempus nihil efficiet.

22 Quod adeo verum existimo, vt si tertius rei censualis poss. flor. a quo census exigitur, obiecerit, pretij traditionē per confessionem

non probari, audiendus sit, neque condemnatus, donec creditor verè ultra confessionem receptionem probauerit; cum enim traditio veri & integri pretij formalis sit, vnicumque creditoris fundamentum, sine quo census laborat intrinseco vicio, merito & creditor qualitate substantialem traditionis, in qua fundatur, probare debet, ex Mascardo conclus. 1319. num. 1. & 2. & non probate aliter, quam per confessionem, tertius legitime obijcere poterit de intrinseco vicio contractus, & inde Mascard. de probat. conclus. 361. numer. 5. & 47. resoluit in omni causa confessionem de recepto tertio non præiudicare: si enim quando contra tertium pignoris possessorem creditor agit ex confessione de recepto mutuo facta à debitore, obstat exceptio non numerata, ex Fulgoso consil. 133. & 205. Mascard. dicta conclus. 361. nu. 31. ergo à fortiori in causa census hoc admitti debet, cum enim ea exceptio contra confessionem de recepto exclusiua sit totius iuris agentis, licet à tertio, vel contra tertium opponatur, admittenda erit, vt vulgaria iura probant. Ex quo miror de Francisco Milanense, qui in dicta decif. 6. num. 24. resoluit aduersus tertium habere potestatem confessionem de recepto, donec ipse probet non solutionem: quod in causa census admittendum non est. Ideo cum de quantitate, atq; probatione traditionis integri pretij egerimus, ad qualitatem pensionis accedere, in capite sequenti necessarium est.

DE QUALITATE pensionis censualis, & an possit cō stitui instrumento, vino, oleo, vel in alia simili specie, seu in pecunia præcise sit constituenda, atque de reductione census fru mentarii, vtilissima dis ceptatio, Cap. XLVI.

SVMMARIVM.

Census personalis perpetuus redimibilis, seu ad vitam non emptitius, sed ex causa alimentorum, seruitiorum, vel alia simili, potest esse frumentarius. & intellectus ad l. 4. titul. 15. lib. 5. nou. Recop. n. 1.

Census emphyteoticus an possit esse frumentarius & intellectus ad text. in l. 1. titul. 15. lib. 5. nou.

noua recopilat. num. 3. & 4. ubi traditur, an emphyteosis, cuius pensio excessiua est, reducatur ad iustitiam.

Census reservatiuus perpetuus, redimibilis, seu ad vitam, an possit esse frumentarius, & an si resulet iniustus ex tempore, reducendus sit. n. 5. 6. 7. & 8.

Census consignatiuus an possit esse frumentarius, & quando, quaque ratione sit reducendus ad pecuniam. num. 9. 10. & alij vsque ad finem, ubi num. 10. traditur ratio Roderici, & aliorum, & num. 11. traditur nouissima ratio reductionis, & num. 12. agitur de reductione census antiquissimi. & nu. 13. ampliatur etiam si principio pensio frumentaria nō resulet excessiua in quantitate.

Reductio census frumentarii ad pecuniam fit à lege ipsa, & ideo facienda est, etiam à debitore nolente, neq; perente, & intellectus ad l. Regni. num. 14. ubi nu. 15. traditur etiam intellectus ad l. Regiam.

Census consignatiuus, qui licet nomine videatur perpetuus, in effectu & substantia redimibilis est, reducendus venit n. 16. ubi intellectus ad l. Regni, quæ loquitur in prouincia Galicia, vt extendatur ad totum Regnum.

Tertius rei possessor an possit petere reductionem huius census de frumento ad pecuniam. numer. 17. ubi num. 18. an census pecuniarius ad vitam reducatur, & num. 19. an census perpetuus remissus sit.

CAPVT XLVI.

CVM in capitibus præcedentibus egerimus de quantitate, & qualitate pretij creationis vtriusq; census, de vera, & integra eius traditione, atq; de probatione veræ & integræ traditionis, in præsentia agendum est de qualitate pensionis censualis, scilicet an cōstituenda & præstanda sit in sola pecunia, vel sufficiat, si constituatur in tritico, vino, oleo, seu alia simili specie frumenti; & in hac dubitatione, quæ non, vt oportuerat, expedita reperitur, sequentes casus considerandi, atq; decidendi sunt.

2 Primus in censu personali perpetuo, redimibili, seu ad vitam, non emptitius, sed ex causa alimentorum, seruitiorum, seu alia simili cōcesso, vel in annona ciuili, quæ soldata vocatur; qui quidem census verum est constitui posse non solum in pecunia, sed in frumento, vino, oleo, vel alia specie, text. est in cap. 1. in fine, quis sit dux, vel Marchio. l. 1. C. de erogat. militar. annonæ lib. 12. l. 3. C. de ciuione frumentario vrbis Romæ lib. 11. &

resoluit nouiter Emman. Castrenf. in rubric. de annonis ciuilibus numer. 13. & ratio, licet noua, certissima est; quia cum is census non sit emptitius, non poterit in eius pensionem dari iniustitia tempore creationis contractus, neque ex post facto: quod patet, quia pensio sine sorte formatur: ergo neque creationis tempore, neque crescente valore pensionis frumentariæ, resultabit inæqualitas de pensionem ad sortem, & è conuerso; & consequenter neq; iniustitia, quæ principaliter nascitur ex eainæqualitate; sed adhuc crescente valore pensionis frumentariæ, quæ ad nullam sortem respectum habet, sed sola de perse fuit formata iustitia formare; & inde in eo casu pensio in frumento, vel in alia specie rectè constituitur. Ex quo datur nouus & verus intellectus ad text. in l. 4. tit. 15. lib. 5. noue Recopilat. vt ea lex, quæ loquitur in censu emptitio, in quo datur correspondentia de sorte ad pensionem tam in quantitate, quàm in qualitate, iustè requirat pensionem pecuniariam, & ad nostrum casum census personalis extendi nō debet, ubi sola pensio sine sorte constituitur.

3 Secundus casus consideratur in censu verè emphyteotico, vt quando res immobilis soli, vel solo coherens, aut quæ pro immobili habetur, habens stabilitatem, & perpetuam existentiam, conceditur alicui cum reservatione pensionis annuæ perpetuæ, vel ad vitam; in quo etiam casu verissimum est, quod pensio consistere potest non solum in pecunia, sed in frumento, vino, oleo, vel alia simili specie, tam ex eo, quod à communiter accidentibus pensio emphyteotica minima est, cum in recognitionem directi dominij manentis penes concedentem, & non in correspondentiam fructuum ex ea percipiendorum præstetur, quàm quod res emphyteotica, atque pensio ex ea reservata, similiter à communiter accidentibus eiusdem sint qualitatis, non diuersæ, ex cuius qualitatis correspondentia, atque identitate non potest in re ipsa considerari incrementum abique eo, quod in pensionem simili non consideretur, cum si valor vnus crescat, vel diminuatur, è conuerso alterius incrementum, vel diminutionem recipiat; videmus enim, quod res, quæ naturaliter extimatur, naturaliter ex tempore crescit, vel diminuitur: ergo sicut res emphyteotica ex ipsa natura pretij naturalis potest ex tempore minui, vel augeri, similiter pensio, quæ consistit in specie, diminutionem, vel augmentum recipit, atque consequenter emphyteosis cuius pensio in frumento constituitur, & præsta-

tur, iustitiam contineret, ut ita & dominus in crementum valoris pensionis, & emphyteota fructuum ubertatem iuste percipiant, ut eleganter resolvunt Aluar. Vaz Lusitanus de iure emphyt. quaest. 16. per totam, Iul. Clar. in §. emphyteosis. quaest. 41. & in §. feudum. q. 88. 2. 3.

4 Ex quo datur nouus, atque verus intellectus ad text. in dicta l. 4. tit. 15. libr. 5. nouae Recopil. quae decidit, quod census emptitius pecuniarius, cuius pensio fuit constituta in alia specie, quam pecunia, non sustineatur, sed quod pensio frumentaria ad pecuniam reducatur, ut census ipse ad statum iustitiae deuenire possit. Quae quidem lex in emphyteosi non procedit, cum emphyteosis non ex pecunia, sed ex re immobili fructifera formetur, & ideo pensio frumentaria iusta sit ex correspondentia, quae in qualitate reperitur de pensione ad sortem, de re scilicet emphyteotica, cuius valor est variabilis ad pensionem ipsam, quae cum in specie consistat, variabilis etiam est, ideo datur correspondentia, & consequenter iustitia.

Ex qua noua, licet eleganti consideratio ne inferendum est, quod si forsam res aliqua detur in emphyteosim sub modica pensione pecuniaria, ut multoties visum est, & res ipsa emphyteotica ita ex tempore augeatur, ut fructus annuatim opulentissimi sint, & ex his emphyteota praestita modica pensione pecuniaria locupletissimus sit effectus, deincepsque locupletior fiat, poterit dominus directi petere, ut contractus reducatur ad iustitiam, ita quod emphyteota deinceps non locupletetur cum eius iactura, sed quod in eo contractu seruentur praecipua iustitiae commutatio: quia licet in eo casu non possit agere dominus remedio rescissionis contractus ex lesione, ut quia lesio creationis tempore non interuenit, possit tamen ex inequalitate pensionis, & rei emphyteoticae uti remedio reductionis, ut quia res ipsa, quae data fuit in emphyteosim, ex tempore augeatur; pensio vero pecuniaria augeri non possit; licet enim tempore creationis contractus equalitas & iustitia seruata fuisset in reservatione pensionis, ut ita ex post facto non posset agi lesionis remedio, non tamen seruata fuit equalitas & iustitia in qualitate pensionis, cum pensio fuisset pecuniaria, quae augeri non potuit, & res emphyteotica augmentum facile recipiat: unde ex ea differentia inter pensionem & sortem, in qualitate scilicet; quia res emphyteotica naturaliter crescit, & augetur, pensio vero pecuniaria augeri non potest, ex qua contractus venit ad eum statum,

à quo incipere non potuit, licet domino non succurratur ex lesione, succurreretur tamen ex alio remedio iustissimo & suauissimo reductionis, ut contractus ad iustitiam reducendus sit, reducendo scilicet pensionem de pecunia ad speciem, sicut è conuerso facit dicta l. 4. tit. 15. libr. 5. nouae Recopil. quae fundatur in sola qualitate inter commutantes res proprias necessaria, & in correspondentia, quae de sorte ad pensionem, & è conuerso iustissima est. Quae noua, licet vera, & elegans resolutio, aperte suadetur ex his, quae infra dicenda sunt circa censum reservatium, & consignatum perpetuum, ubi ex ratione originaria d. l. Regni eam ad eos census extendi debere probamus. Et quamuis in emphyteosi quidquam obstat, quae tradunt Balasc. & Iul. Clar. supra, loquuntur tamen, quando pensio emphyteotica non est pecuniaria, sed frumentaria, quo casu cum à principio detur iustitia in pretio, & correspondentia de pensione ad sortem in qualitate, mirum non est, si ex post facto neque lesionis, neque reductionis remedium detur; quod ita contingere non potest, quando pensio est pecuniaria, ut supra diximus, & hoc quidem notatu dignum est, & à nullo, quem legerim, penfitatum.

5 Tertius casus consideratur in censu reservatino perpetuo redimibili, seu ad vitam, in quo, licet pensio consistere possit in pecunia, similiter reservari potest in frumento, vel alia specie, ut nominatim constat ex l. fin. C. de rerum permutat. cap. constitutus de relig. domib. cap. 1. de in integr. restit. qui loquuntur in censu reservatino, cuius pensio in frumento reservatur, & sic praesupponunt, quod pensio eius census reservari possit in frumento, cuius ratio evidens est, scilicet quia cum qualitas pensionis correspondeat qualitati rei censualis, ut quia utriusque pretium & valor naturaliter ex tempore minui, & augeri possit, neque tempore creationis, si iuste census creatus fuit, neque ex intervallo, etiam crescente valore pensionis, vel rei censualis, resultabit iniustitia, ut & supra in praecedentibus censibus speciebus dictum, & in sequentibus dicendum erit. Quod aduertit post Covarr. intelligens ita legem Regni Roderic. lib. 2. de annuis redditib. q. 22. n. 40. & 41.

6 Ex quibus etiam datur intellectus ad dictam legem 4. tit. 15. libr. 5. nouae Recopil. quae prohibet pensiones frumentarias, ut non procedat in censu reservatino, sed in consignatino, in quo pretium datur in pecunia; ex quo quod in censu reservatino possit conueniri, ut pensio detur in frumento, aduertit Felician.

Felician. de censib. lib. 2. c. 1. de pretio census. n. 44. referens Ioannem Gutierrez lib. 2. quaest. 170. num. 3. usque ad finem: & denique resolvit, quod dicta lex 4. tit. 15. libr. 5. nouae Recopil. quae prohibet pensiones frumentarias, proprie comprehendit eam census speciem; ut quia is census verè consignatus sit, non reservatus. Quae resolutio verissima est, & ab omni dubitatione aliena, ex his, quae diximus in capite de censu ex pretio rei venditae constituto, & quae dicenda erunt in capitibus sequentibus, dum ratione originariam reductionis pensionum de specie ad pecuniam designauimus, ex quo merito reprobat Felicianus, qui breuiter resolutionem Ioannis Gutierrez impugnauit in libr. 2. de censib. cap. 1. de pretio census. nu. 44. & in hoc censu, qui ex pretio rei venditae constituitur, rectè procedit dicta l. 4. tit. 15. libr. 5. nouae Recopil. quae prohibet pensiones frumentarias, & reducit antiquos census, quorum pensio in frumento fuit constituta ad pensionem pecunariam.

Sitamen in hoc censu reservatino pensio in pecunia, & non in frumento seruetur, ut fieri solet, & permittitur, atque ex tempore res ipsa censualis plurimum augeatur, ut quia fructus opulentissimi ex ea percipiantur, velitque dominus pensionis reducere contractum ad statum iustitiae, sicut in praecedenti casu explicabimus, poterit illud iustissimè petere, atque fundare in differentia, quae tempore creationis census interuenit inter pensionem & sortem quo ad qualitatem, ut quia res censualis naturaliter augeri poterat, & pensio pecuniaria nequaquam; atque inde resultat inter commutantes res proprias inaequalitas, & consequenter iniustitia, quae ex inequalitate proficiscitur, cum deficiat eo casu praecipua iustitiae commutatio, quae consistunt in equalitate; ut notissimum est, & infra dicendum erit.

7 Si enim concessa re in censum cum reservatione iustae pensionis pecuniariae res ipsa ex tempore augeatur, ita quod contractus ex intervallo ad eum statum deueniat, à quo incipere non potuit, & pensio pecuniaria individua & unica semper sit, atque inde ex lesione rescindi nequeat contractus, cum tempore creationis non interuenit lesio, nonne iniustissimum esset, quod deficiente remedio rescissorio contractus, deficeret etiam suauissimum reductionis, & quod censuarius cum aliena iactura locupletaretur nonne idè esset actum ex intervallo deuenire ad statum notissimum iniustitiae, & iniuste à principio fieri: ergo utroque casu contractus iustificandas est, ne iniustitia permittatur, & ad eius iustificationem reductio ad statum iustitiae facienda erit, ut ex infra dicendis euidenter constabit. Ex quo quando à principio emphyteoticus, vel reservatius constituitur in frumento, & non in pecunia, an si ex tempore resultet excessiuus, sit reducendus, & procedat in eo lex Regia, resolvit quod sic, & bene Roderic. lib. 2. de ann. redditib. quaest. 15. nu. 94. ubi se refert ad q. 12. & nu. 95. usque ad finem capituli.

8 Quartus casus consideratur in censu ex iusto pretio rei immobilis venditae constituto, an scilicet in eo censu pensio in frumento creari possit. Quam quaestionem examinat

Ioannes Gutierrez dicto libr. 2. quaest. 170. num. 3. usque ad finem: & denique resolvit, quod dicta lex 4. tit. 15. libr. 5. nouae Recopil. quae prohibet pensiones frumentarias, proprie comprehendit eam census speciem; ut quia is census verè consignatus sit, non reservatus. Quae resolutio verissima est, & ab omni dubitatione aliena, ex his, quae diximus in capite de censu ex pretio rei venditae constituto, & quae dicenda erunt in capitibus sequentibus, dum ratione originariam reductionis pensionum de specie ad pecuniam designauimus, ex quo merito reprobat Felicianus, qui breuiter resolutionem Ioannis Gutierrez impugnauit in libr. 2. de censib. cap. 1. de pretio census. nu. 44. & in hoc censu, qui ex pretio rei venditae constituitur, rectè procedit dicta l. 4. tit. 15. libr. 5. nouae Recopil. quae prohibet pensiones frumentarias, & reducit antiquos census, quorum pensio in frumento fuit constituta ad pensionem pecunariam.

9 Quintus casus principalis consideratur in censu verè consignatino redimibili ad rationem quatuordecim pro vno constituto, in quo securè dicendum est, quod quomuis de iure communi pensio huius census in frumento, vel alia specie constitui poterat, ut post Anan. aduertit Covarr. lib. 1. variar. cap. 15. num. 11. Roderic. lib. 1. q. 22. num. 1. ubi plures refert: tamen de iure Regio in frumento constitui non potest, sed demum in pecunia, adeo quod si in frumento, vel alia specie constituitur, nullus erit census, imo etiam si antiquissimus sit, reduceretur pensio de frumento ad pecuniam, ut nominatim probat text. in dicta l. 4. tit. 15. libr. 5. nouae Recopil. quae in hoc casu proprie loquitur, & est intelligenda, ut aduertunt per eum text. Covarr. lib. 3. variar. cap. 11. nu. 11. Olan. in Anthinom. verb. Annuus redditus num. 94. Azeved. in d. l. 4. & Ioann. Gutierrez in dicta quaest. 170. in princip. quod nedum procedit in censu consignatino redimibili simpliciter, sed in censu consignatino ad vitam, ut nominatim probat text. in l. 9. tit. 15. libr. 5. nouae Recopil. quae habetur in quarto legum Regni additarum Recopilationi, quae expresse extenditur ad census ad vitam d. l. 4. & utrumque aduertit, & explicat latè Roderic. de ann. redditib. lib. 1. q. 12. per totam.

10 Vbi numer. 4. prope finem tradit rationem huius reductionis, dicens, quod cum fructus rerum frequentissimè augeantur, & minuantur, atque denique tempore varientur, imò & pretia rerum diuersa sint, merito conditores legum Regni census frumentarios, ut omnino

cessaret eorum incertitudo, atque iniustitia, ad pecuniam reducerunt, moti ex eo, quod prædicti census frumentarii, licet regulariter crearentur, magis tamen captiosi, atque suspecti erant, quam pecuniarij: unde statutum, quo permittebatur Iudeis fenerari, non extendebatur ad species frumentarias, vt notat Alexand. consil. 180. in fine lib. 7. Couarrub. lib. 3. variar. capit. 10. numer. 3. Gaspar Roderic. dicta quæst. 12. numer. 12. 13. 14. & 15. igitur si magis captiosi erant census frumentarii, quam pecuniarij, iustissimè eos conditores legum Regni ad pecuniam reducerunt.

11 Sed quamuis ea ratio decidendi ad prædictas leges Regias in se vera sit, non tamen Couarrub. & Roderic. originariam attingerunt: unde verissima, licet nouiter, pensitata, in eo potissimum fundatur, quod cum leges illæ Regiæ desiderarent iustitiam illam pretij census, & correspondentiam sortis ad pensionem, non solum in quantitate, sed etiam in qualitate, vt & tempore creationis, & deinceps in perpetuum æqualitas inter contrahentes seruaretur, emptorque census non excessiuas, sed correspondentes, & æquales sorti pensiones recipiat, finis hic, & intentio deficeret, si pensio frumentaria constitueretur, & constituta, licet antiquissima, ad pecuniam non reduceretur, cum pretium pecuniarium semper vnū sit, & idè non bene recipiat pensionem frumentariam, quæ non semper habet identitatem, sed variabilis est ex tempore, & inde non possit dari inter pensionem & sortem æqualitas in quantitate & qualitate, neque vlla correspondentia, sed potius inæqualitas & iniustitia est temporis varietate, contra præcepta iustitiæ commutatiuæ, quæ consistunt in æqualitate, & inter commutantes res proprias omnino seruanda sunt, quare cum contractus, quia ex pensione frumentaria iniustus ex tempore efficitur, atque resultat, creationis tempore iustus fuisset, & inde remedio ordinario læisionis, atque rescissionis rescindi non posset, cum tempore contractus læio non interueniret, conueniens, atque summè necessariū fuit, ne in statu iniustitiæ contractus sustineatur, à quo incipere non potuit, quod remedio suauissimo reductionis ad iustitiam reduceretur. Quæ noua, & verissima ratio decidendi ad dictam l. 9. Regni aperte confirmatur ex his, quæ supra diximus, & quæ dicenda erunt in capite sequenti, ubi de ratione originaria reductionis pensionis frumentariæ ad pecuniam agendum erit.

Ex qua ratione iuridica, & verissima,

vt omnia quæ dicenda sunt, clariùs cognoscantur, sequentes casus considerari debent.

12 Primus in omni censu consignatio redimibili, in quo procedunt quæ dicta sunt, etiam si census antiquissimus sit, quia cum lex 4. titul. 15. lib. 5. nouæ Recopilat. agat de reducendis censibus ad iustitiam, tantò maiori ratione eos reducere intelligitur, quantò fuerint antiquiores, vt in reductione census pecuniarij dixit lex 6. præcedens titul. 15. lib. 5. nouæ Recopilat. ibi, *Aunque sean antiguos, y de mucho tiempo*, imò de natura reductionis est, quod operetur suos effectus in his contractibus reducendis, qui ex antiquitate temporis remedio rescissionis ad iustitiam reduci nequeunt, vt scilicet per reductionem, remedium equidem suauissimum, in statum iustitiæ reponantur, ex dicta l. 6. per quæ licet summarie, id aduertit Roderic. d. q. 12. n. 3. t. ad medium.

13 Secundus casus consideratur, quando census frumentarius constitutus fuit à principio pro pretio pecuniarium ad rationem quatuordecim pro vno, in quo nominatim loquitur dicta lex 4. vt omnino census reducendus sit de frumento ad pecuniam, ex ratione supra dicta. Quod existimo verum esse, quamuis pensio frumentaria non resultet excessiua in quantitate, vt quia lex in censibus consignatiuis non solum consideret excessum præsentem, sed futurum, & inde reducat vtriusque temporis iniustitiam; cum igitur si pensio sit frumentaria, & fors pecuniarium, non detur inter eas correspondentia in qualitate, vt quia vtrumque non sit pecunia, & inde sit impossibile, quod pensio infallibiliter correspondeat sorti, vt est formaliter necessarium; meritò reductio faciendà est, etiam si detur in censu æqualis correspondentia de pensione ad sortem in quantitate, dummodò deficiat in qualitate.

14 Ex quo infero bene dixisse Garciam dicto capit. 9. de expensis. numer. 76. in fine, credentem, quod in hoc casu reductio sit à lege, etiam debitore nollente, neque petente, cum lex ipsa iuste, atque quasi naturaliter eam faciat. Infertur etiam, non bene reprobasse Garciam, Rodericum dicta quæst. 12. numer. 4. dum credit, quod Garcia loquitur in secundo casu legis Regiæ, scilicet quando census resultat constitutus perpetuus, & tamen est redimibilis, vt quia pretium ultra quatuordecim pro vno designatum sit, eo enim casu reductionem ponit lex in voluntatem debitoris, cum posset esse debitori utilius soluere pensionem in frumento, quàm in pecunia.

Quo

Quo quidem casu, cum non detur iniustitia in pretio, vt quia census resultat constitutus ad rationem viginti, vel 18. pro vno, nollente non daretur reductio. Ita distinguit nominatim dicta l. 7. Regia, dum in primo casu ipsa lex reductit censum, dicens, *Mandamos que todos los censos y tributos*, loquens, atque decidens ex officio ipsius legis; & in secundo casu subdit, *Y los que salieren à mas precio de los dichos catorze mil el millar, como no lleguen à veinte mil, queriendo la parte del deudor reducir*, prouidens casum ad partis petitionem: ergo bene locutus fuit Garcia, & malè reprobat à Roderico.

15 Tertius casus consideratur, quando census frumentarius in pensione, & pecuniarium in sorte resultat constitutus minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, & sic iniustus: & in hoc casu à fortiori loquitur, & procedit dicta l. 4. quia census reducendus erit, quamuis Rodericus dicta quæst. 12. numer. 31. versic. *Aut verò redditus fructuarius*, existimet, in eo casu censum esse vsurarium. In quo certè lapsus fuit, quia verius est, fuisse iniustum, & reducendum, vt præsupponit dicta l. 4. dum non distinguit inter census minori, vel maiori pretio constitutos, sed simpliciter loquitur in consignatiuis redimilibus, dum dicit, *Que los censos al qui-*

16 Quartus casus verificatur in censu, qui licet nomine videatur perpetuus, in effectu tamen & substantia redimibilis est, de quo loquitur l. 7. vt quia vel resultat constitutus ad rationem quatuordecim pro vno, vel maiori pretio vsque ad viginti; quia cum non habeat integrum & verum census perpetui pretium, nempe ad rationem viginti pro vno, ad eam quantitatem reducendus est ex dicta l. 7. quæ quidem lex quamuis loquatur in provincia Galiciæ, generaliter in Regno est intelligenda, vt quia ratio legis non adscribitur loco, ex Bald. in l. nemo. C. de sententijs, & interlocutionibus omnium iudicum, & quia Imperator rescribens vni provincie, præfidi, vel loco, cæteris omnibus rescripsisse videtur, vt ex Bart. Ang. & alijs circa extensionem eius legis Regiæ ad omne Regnum, aduertit Roderic. dicta quæst. 12. numer. 4. Sunt tamen notanda verba legis ibi: *Desde el año de 1534*, ex qua poterat inferri, quod non reducebat census antiquiores; sed considerando naturam reductionis, quæ magis respicit, atque fortius reductit census antiquiores, quàm nouiores, ad omnes, etiam antiquissimos, legem ex-

tendi constat, cum tanto digniores sint remedia reductionis, quantò antiquiores census existant; verba enim illa, *Desde el año de mil y quinientos y treinta y quatro*, posita fuerunt in supplicatione, in qua dicebatur, quod ex eo anno plures census constituti fuerunt, & ita eos principaliter lex reductit, non tamen remedium reductionis cæteris antiquioribus denegabit, siquidem foret lex diminuta ratione & effectu. Et ratio quidem vniuersalis ea in omnibus censibus est, quia licet partes dolose vocauerint census perpetuos, veritas tamen, effectus, & substantia contractus attendenda est, ex latè traditis per Rodericum lib. 1. quæst. 62. numer. 45. & quæst. 12. numer. 4. ad medium, atque numer. 9. sin verò in his censibus, qui ex anno 1534. constituti fuerunt, non dicatur, neque constet, an sint perpetui, vel redimibiles, & agatur de reductione, quid agendum sit, considerauit Roderic. dicto lib. 1. quæst. 15. numer. 36. sed ego credo indistinctè, reducendos esse ex inæqualitate inter pensionem & sortem.

17 Quæ quidem omnia de facultate reduendi census frumentarios ad tertium possessorem rei censuales, extendenda sunt, cum dictæ leges Regiæ non respiciant personas, sed actus reductionis. De quo videndus est Rodericus d. lib. 1. q. 12. numer. 30. & q. 16. numer. 36. & 37.

18 Similiter prædictæ leges procedunt in censibus ad vitam, ex l. Regia in curijs de Madrid cap. 47. aduertit Roderic. dicta quæst. 12. numer. 37.

Quintus casus verificari potest in censibus perpetuis ad rationem viginti pro vno, vel maiori pretio constitutis, in quo plures negauerunt reductionem, vt in capite sequenti dicendum erit.

DE CENSIBVS PERPETUIS frumentarijs constitutis, & antiquis reducendis. Caput XLVII.

SUMMARIUM.

Pensio census consignatiui perpetui an in pecunia sit constituenda, & antiqua frumentaria ad

ad pecuniam reducenda. & intellectus ad text. in l. 4. & 7. tit. 15. lib. 5. nou. Recopilat. numer. 1.

Pensio censualis an de iure potuisset constitui in frumento, vel alia specie. ibidem. & numer. 11.

Dubius euentus valoris rei iustificat contractum, & excludit lesionem. numer. 2. quod explicatur latius. numer. 13. & numer. 14. & 15. Vbi explicatur, quando in contractibus deest firmitas, vel mutatio.

Intellectus ad l. 4. tit. 15. lib. 5. nou. Recop. traditur. n. 3. & n. 16.

Intellectus ad l. 7. tit. 15. lib. 5. nou. Recopilatio nis, latè traditur numer. 4. & numer. 17. usque ad finem capituli, ubi n. 19. non intelligitur prædicta lex.

Census perpetui consignatiui, quorum pensio constituta fuit in frumento, reducuntur ad pecuniam, & pensio frumentaria ad pecuniariam, numer. 5. usque ad 11. ubi eleganter, & nouiter defenditur.

Ratio originaria, & intellectus ad plurima iura Regni, quæ de reductione census frumentarii ad pecuniam egerunt, traditur numer. 10. cum præcedentibus & sequentibus.

CAPUT XLVII.

IN capite præcedenti egimus de censu consignatio frumentario ad pecuniam reducendo, & illud exemplificauimus in censu consignatio redimibili, qui licet à partibus nominetur perpetuus, verè tamen redimibilis sit: vnde in præsentia agendum est de censu consignatio perpetuo frumentario in sorte, vel pensione, an possit reduci ad pecuniam. Quam dubitationem plures indistinctè explicauerunt: sed ut ab origine, & clariùs veritas cognoscatur, in ea dubitatione ita distinguendum existimaui. Aut census perpetuus resultat constitutus legitimo pretio, nempe ad rationem viginti pro vno, vel maiori, atque simul in statu præsentis non resultat iniustus, ex quo debitor cum non vult reducere; & in ea specie verissimum credo, reductionem non esse necessariam; sicque intelligendos esse dicentes, census perpetuos consignatios non esse reducendos, ut constat ex his, quæ resoluunt Garcia de expensis cap. 9. numer. 77. Gasp. Roderic. de ann. redditib. libr. 1. quæst. 12. per totam, atque alij plures infra referendi. Aut enim census resultat constitutus legitimo pretio, sed ex tempore ita variatur valor & quantitas pensionis, quod census

resultet iniustus; & in hac specie videbatur dicendum, quod census non sit reducendus, & hoc ex sequentibus considerationibus.

Primò, ex eo, quia cum de iure communi ante legem illam Regiam regulariter pensio constitui potuisset in frumento, ut post Ananiam & Couarr. aduertit Olan. in Anthinom. in verb. *Annuus redditus*, numer. 94. decisio dictæ legis 4. quæ nominatim illud corrigit, atque in censu consignatio redimibili mutat, perpetuum consignatium comprehendere non potest, ne detur euidentis legum correctio. Ita argumentatur in specie Ioann. Gutierrez in practiciis quæstionibus ad Recopilat. libr. 2. quæst. 170. numer. 1. post Molinæum, Couarr. & alios, quæ ipse vers. *Nihilominus tamen*, hanc sententiam tenet.

2. Secundò facit, quia sufficit, quod à principio contractus iuste celebretur, quumvis ex post facto resultet iniustitia; quia semper inspicitur tempus venditionis, quo nullus erat in pretio excessus, licet postea & tempus mutetur, & pretium augeatur, vel minuatur. l. si voluntate. C. de rescindend. vendit. Vnde cum tempore venditionis iustum esset pretium, tam in quantitate, quam in qualitate propter nouas temporis, aut pretij mutationes non rescinditur contractus, cum etiam poterat minui frumenti valor, & iste dubius euentus iustificat contractum. l. si ea lege. C. de usuris. l. de fideicommissi. C. de transact. l. si pater puellæ. C. de inoffic. testam. l. etiam. §. si quis sponsioni. ff. de præscript. verb. l. in nau. Saupheli. ff. locati etiam in foro conscientie. cap. nauiganti de usuris, ubi omnes. cap. in ciuitate, ubi Pat. norm. numer. 7. & in cap. conquestus. nu. 8. eodem tit. Paul. numer. 3. in d. l. de fideicommissi. Roman. cons. 302. versic. *Quartò considerandum est*, Hieronym. Laurent. in Rota Auenionis decis. 66. numer. 2. & 3. ubi existimat, quod alioquin nulla daretur firmitas in contractibus, sed quod semper essent in suspensio, si ex tempore reducerentur: ergo in censu consignatio perpetuo, in quo nulla lege caveretur, quod redutio pensionis frumentariæ fiat, facienda non est.

3. Tertio hanc sententiam per locum ab speciali probat text. in l. 4. quæ loquitur in reductione census consignatiui ad vitum, tit. 15. libr. 5. nouæ Recopilat. quæ quidem leges, dum meminerunt de prædictis censibus, & de consignatio perpetuo, mentionem non fecerunt, diuersam esse rationem in eo cen-

su consignatio perpetuo sensisse videtur.

4. Quartò & ultimo eandem sententiam videtur probari per locum etiam ab speciali in l. 7. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopilat. ubi deciditur quod census, qui à principio perpetuus constitutus fuit in frumento, vel alia specie, in certis prouincijs reducendi sunt ad pecuniam: ergo generaliter in Regno, extra prouincias, de quibus in l. 7. contrarium seruari debet. Et inde Ioann. Gutierrez in practiciis quæstionibus ad Recopilat. libr. 2. quæst. 170. numer. 1. versic. *Nihilominus*, hanc sententiam tenet, licet nulum ex his fundamentis referat, & fatetur idem tenuisse Couarr. libr. 1. variat. cap. 1. numer. 11. idem resoluit Roderic. libr. 1. q. 12. fere per totam, & q. 17. n. 7. Garcia de expensis cap. 9. numer. 77.

5. Sed his omnibus parum obstantibus verissimum credo in omni censu consignatio, tam redimibili, quam perpetuo consistere non posse pensionem in frumento, vel in alia specie, sed in sola pecunia; & quod antiqui census frumentarii ad pecuniam reduendi sunt, hoc ex sequentibus nouiter pensitatis fundamentis.

6. Primò considerandum est in hac censuali materia, quod sicut ad eius iustitiam requiritur æqualitas, & correspondentia de quantitate sortis ad quantitatem pensionis, ita quod fructus debent esse maiores, vel correspondentes pensioni, ut dicendum erit in capite de censu creando super certis rebus immobilibus fructiferis; ita eadem ipsa correspondentia inter sortem & pensionem formaliter desideratur in qualitate, ut quia si fors, pretium nempe pecuniarium, sit pensio, similiter debeat esse pecuniaria, & è conuerso si pretium in re consistat, pensio consistere possit in specie, quia si in æqualitas & differentia inter sortem, & pensionem detur in qualitate, impossibile est, quod vel tempore creationis census, vel ex intervallo iniustitia in contractu non reperitur, cum certum sit, quod si pretium in re consistit, & pensio in pecunia, res ipsa, fors, nempe ita potest augeri, ut pensio, quæ non recipit augmentum, iniusta efficiatur, & è conuerso si pretium sit pecuniarium, & pensio frumentaria, cum pecunia non augeatur, & pensio frumentaria naturaliter augeri possit, breuiterque contingeret, ut sepius videmus, quod crescente valore pensionis, accedere possint pensionis vnus, vel duorum annorum, ad sortem, pretium nempe pecuniarium, quo census creatus fuit, & ita iniustitia

notissima resultaret: quæ ratione & correspondentia, atque identitatem de pensione ad sortem in quantitate & qualitate desiderauerunt plures, & ea ratione reducendos esse census frumentarios ad pecuniam, quæ fuerunt empti, iustum est, ut dictæ leges Regiæ probant, quæ in hac potissimum ratione fundantur: ergo si ad iustitiam vtriusque census correspondentia in quantitate & qualitate de pensione ad sortem, & è conuerso formaliter est necessaria, idem in consignatio perpetuo, quod in redimibili circa reductionem pensionis frumentariæ ad pecuniam obseruandum esse constat, ut & pensio frumentaria non sit, & si in frumento constituitur, ad pecuniam sit reducenda.

7. Secundò, si ex differentia de pensione ad sortem in qualitate resultat infuturum iniustitia contractus, ita quod emptor census non solum quidquam, sed plurimum ultra sortem recipiat, & inde usura formetur. l. 4. quæst. 3. per totam. l. eos. C. de usur. ergo eodem modo, quo in censu creatione prohibetur usura prohibendus erit modus, per quem ad usuram in futurum deuenitur. cap. cum quid de regula iuris in 6. Vbi Decius, & in capit. quamuis de usur. eodem lib. per quem in proposito loquitur Gratus consil. 92. nu. 19. lib. 1. & accedat regula. l. oratio. ff. de sponsalibus, quæ procedit, quando finis prohibetur, ex his, quæ latè resoluit Anton. Gabr. lib. 1. commun. opinion. tit. de præscriptionibus conclus. 7. num. 8. & consequenter si census consignatiui perpetui infuturum propter differentiam inter pensionem & sortem in qualitate ad statum iniustitiæ, à quo incipere non poterat deuenire: quæ ratione sicut redimibilis ex d. l. 4. reducendus non sit, ignoro.

8. Tertio, nonne in vtroque censu consignatio, redimibili, perpetuo, vna sola ratio militat, scilicet in æqualitas inter sortem & pensionem: ergo l. 4. quæ ea sola, & vnica ratione in æqualitatis redocit census redimibiles, virtualiter ex eadem vnica, & sola ratione, quæ semper pro expressa habetur, (et vulgaria iura probant) perpetuos consignatios reducendos esse voluit, ex his, quæ de vnica, & sola ratione legis resoluunt bene Tiraquel. de retract. lignag. §. 20. glo. vnica. numer. 3. ad finem, Anton. Gabr. in communibus opinionibus tit. de statutis, conclusio. 6. numer. 3.

9. Quartò, in censu consignatio redimibili legislatores in dicta l. 4. principaliter desiderauerunt, quod si frumentarius esset, non posset in futurum deuenire ad statum, in quo pensio vnus, vel duorum annorum corres-

ponderet forti, & inde ne census emptor sine forte, vel cum minima, opulentissimos fructus reciperet, reductionem induxerunt, coacti ex præceptis iustitiæ commutatiuæ, quæ consistunt in æqualitate, de quibus in l. curauit. C. de donat. empti. l. 2. C. de usuris. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de act. empti. l. fin. §. fin. ff. de fundo dotali, & per decis. Gen. 194. per totam, Anton. Gabr. in communib. opinion. lib. 3. tit. de empt. & vendit. concl. 4. notandus text. in l. si me & Titium. ff. si cert. petat. sed illud contingere potest in consignatio perpetuo frumentario: ergo eadem ratione, quæ redimibilis per dictam l. 4. reducitur, reducendus est.

Quintò, si census consignatiuus perpetuus frumentarius non reduceretur ex dicta l. 4. præterquam quod fuisset defectuosa in ratione, atque præceptis iustitiæ commutatiuæ repugnaret, naturalibus etiam pugnans esset, quibus iustissimè prohibetur, ne quis locupletetur cum iactura aliena. l. nam hoc natura. ff. de condit. indebiti. l. hæc conditio 66. ff. eodem l. iuræ natura 207. ff. de regul. iur. ex quo præcepto naturali nunquam satis laudato furti, rapinæ, atque persecutiones competunt. §. ex maleficijs, institut. de actionibus, hinc actiones rerum amotarum proueniunt. l. rerum. ff. rerum amotarum: hinc etiam conditio indebiti, & omnes conditiones, tam in rem, quam in personam, tanquam riuus ab vno fonte deducuntur, scilicet ne quis locupletetur cum aliena iactura: ergo ex his præceptis, tam iustitiæ commutatiuæ, quam naturalibus idem in utroque censu frumentario consignatiuo redimibili perpetuo dicendum est, scilicet ut ea sola ratione reducatur.

Sextò, ex eâ unicâ, & verissimâ reductionis ratione, scilicet ne detur inæqualitas inter pensionem & sortem, leges Regni reductionem inducentes conditæ fuerunt, nempe lex 6. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. quæ census pecuniarios ad iustissimam pretij quantitatem reduxit, & l. 8. eodem tit. 15. lib. 5. quæ in censu pecuniario ad vitam reducendo loquitur: quæ quidem leges habentur in quaterno legum additarum ad Recopilat. & in censu consignatiuo redimibili frumentario, dicta l. 4. eodem tit. & lib. & in consignatiuis perpetuis frumentarijs certarum prouinciarum. l. 7. eodem tit. & libro: ergo in perpetuis consignatiuis frumentarijs totius Regni idem dicendum esse constat: quia nulla differentiarum ratio assignari potest: sed ut sæpius dictum est, vnica tantum prædictæ omnes leges conditæ fuerunt, ne scilicet ex inæqualitate inter pensionem &

sortem resisteret in futurum inter commutantes, atque similes census ementes & vendentes iniustitia.

Septimò, hanc sententiam probat nominatim, licet non his fundamentis, Azueu. in dicta l. 4. tit. 15. lib. 5. num. 2. & 3. & eandem rationem considerauit Couar. lib. 3. variat. cap. 10. num. 3. & post Couar. & Molinæum Ioan. Gutier. lib. 2. practic. quest. q. 170. n. 1. in principio: qui quidem, licet statim in versu: *Non obstat*, respondeat ad supradictam rationem, & inde teneat contrarium, non tamen ad prædictam rationem bene respondit, neque responderi potest, ut ex supradictis, & ex infrascriptis constabit.

Qua sententia firmiter retentâ, non obstat fundamenta in contrarium adducta. Et primò nihil facit text. in dicta l. 4. dñ nominatim reducit census consignatiuos redimibiles frumentarios: quia non solum ex eo non excludit perpetuas, sed potius, ut suprà dictum est, ex vnica ratione, qua condita fuit, virtualiter perpetuos, etiam consignatiuos frumentarios comprehendit. Neque obstat: si dicatur, quod cum dicta l. 4. sit correctoria, non debet extendi extra casum, in quo loquitur: quia verius est, non esse correctoriam, ut malè existimauit Olanus in dicto fundamento contrario relatus, sed potius confirmatoriam verioris opinionis iuris communis: erat enim dubitandum de iure communi, an pensio in frumento posset constitui, & quâuis aliqui posse dixissent, alij verò tenuissent contrarium, ea fuit receptior sententia, quæ frumentariam pensionem ab his censibus consignatiuis redimibilibus excluderat, quia cum pretium eorum censuum deberet esse indiuiduum & legale, ita ut & redditus semel iuste creati semper iusti futuri essent, necessario conditores & frumentariam pensionem excludere, & census frumentarios consignatiuos redimibiles, etiam antiquissimos ad pecuniam reducere debuerunt, ut inde infuturum æqualitas inter pensionem & sortem in quantitate & qualitate seruaretur, & inæqualitas, atque iniustitia in perpetuum cessaret: ergo si dicta lex 4. declaratoria & non correctoria fuit, ut malè existimauit Olanus, iustissimè ex eius ratione de censu consignatiuo redimibili frumentario ad perpetuum argumentatur.

Secundò minus obstat dicere, quod, si sio, vel iniustitia contractus debet considerari tempore creationis eius, & non ex post facto: quia illud debet intelligi in contractibus momentaneis, qui vnico scilicet momento, & instanti creationis perficiuntur, nullumque habent tractum successiuum, ut euidenter probat dicta

dicta l. 2. cum vulgât. C. de rescindend. vend. non verò loquimur in alijs contractibus, quæ tractum successiuum habent: qui quidem cum infuturum ex inæqualitate inter pensionem & sortem ad statum iniustitiæ possint deuenire, non solum iniustitia tempore creationis eorum consideratur, sed postea quodcumque resulter, consideranda, & excludenda est, ut sic nullo tempore permittatur.

Neque in certitudo damni & lucri, quæ multoties contractum iustificat, in eo censu frumentario ad eius iustificationem considerari potest, ut pro fundamento contrario ponderatur: quia in eo casu nulla datur incertitudo damni & lucri, imò respectu emptoris lucri certitudo, & respectu venditoris damni certum sine lucro, & consequenter inæqualitas patet ad sensum: quia cum qualitas pensionis & sortis in censu frumentario diuersa sit, ut quia pretium sit pecunia, quæ non recipit augmentum, & pensio frumentum, quod passim augeri potest, certum est, quod emptor census pro indiuiduo pretio pecuniario pensionem frumentariam recipiens habet certum lucrum, & augmentum, & in certum damnum, & e converso venditor pensionis frumentariæ certissimum damnum, & in certum lucrum: ergo nulla datur incertitudo damni & lucri respectu vtriusque contrahentis, quæ possit ex æqualitate incertitudinis contractum iustificare, imò potius datur inæqualitas inter contrahentes, cum emptor lucrum euidenter sine incertitudine ex pensione frumentaria, & venditor damnum certum, sine incertitudine atque lucro sentiant: igitur dici non poterit, quod ex ea incertitudine iustificatur contractus.

Neque etiam vrget, quod si census perpetuus reduceretur, nulla in eo contractu daretur firmitas contra naturam cuiusvis contractus, quæ præsupponit necessitatem: quia facile responderetur, quod in censu redimibili eadem repugnantia consideratur, & nihilominus à legibus reducitur, maxime quia licet regulariter contractus firmiter existant, ex iniustitia multoties rescinduntur, annullantur, vel ad statum iustitiæ reducuntur: ideo nihil obstat natura ipsius contractus, quæ ex accidentibus variatur.

Tertiò non obstabunt leges Regiæ, quæ per lucrum ab speciali in censu redimibili consignatiuo frumentario loquuntur, ipsum ad pecuniam reducetes, quia, ut constat ex omnibus supradictis earum ratio vnica & sola est, correspondentia scilicet, quæ de pensione ad sortem desideratur, tam in quantitate, quam in qualitate, ex qua infuturum iniusti-

lia dari non potest, quæ forsam ex inæqualitate pensionis ad sortem daretur. Quæ quidem ratio vnica & finalis certum est, quod in censu consignatiuo perpetuo frumentario procedit in quo pensio frumentaria efficere potest infuturum contractum ipsum iniustissimum ex inæqualitate pensionis frumentariæ ad sortem pecuniariam: unde ut æqualitas seruetur inter commutantes & contrahentes, reductio in eo censu, sicut in alijs admittitur.

Quartò nihil obstat postremum argumentum, & dicta l. 7. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopilationis deductum, quod cum scilicet lex illa loquatur in censibus perpetuis certarum prouinciarum per locum ab speciali, non extenditur ad omnes census perpetuos totius Regni, imò generaliter extra eas prouincias negat reductionem: quia ad eam legem, atque postremum argumentum ex sequentibus respondetur. Primò, quod lex illa non loquitur in censibus perpetuis consignatiuis frumentarijs earum prouinciarum, quarum in ea fit mentio, sed demum in redimibilibus: ergo non bene ex ea lege per locum ab speciali earum prouinciarum ad census perpetuos consignatiuos argumentari potest. Antecedens euidenter probatur ex verbis eiusdem legis, ibi, *Que suenan ser censos perpetuos, y sale el precio dellos a menos de a carozze mil el millar*. Qui quidem census cum verè perpetui non sint, sed in effectu & substantia redimibiles, quamuis in scriptura vocentur perpetui, nihil obstat, quominus verè sint redimibiles, ut nominatim probat text. ille, *Sin embargo que en la escritura que de los se otorgare, o huere otorgado, suenan ser censos perpetuos, seayan de juzgar y tener por redimibles*. Quæ ratio mirum non est, si prædicta lex eos reduceret de frumento ad pecuniam, sicut in verè redimibilibus constitutum erat in l. 4. eiusdem tituli, non solum in certis prouincijs, sed in toto Regno, ad cuius legis ampliationem condita fuit dicta l. 7. ut etiam si in fraudem eius l. 4. census perpetuus vocetur, & resulter constitutus ad rationem quatuordecim pro vno, verè redimibilis dicatur, ut probat dicta lex ibi, *Por contrauenir y defraudar a lo proueydo por la ley quarta deste titulo*: ergo si d. l. 7. non loquitur in censibus consignatiuis verè perpetuis, sed in his, qui molitiofè, cum sint redimibiles, perpetui vocantur, non poterit induci per locum ab speciali ad probandum quod in censibus perpetuis extra prouincias in ea lege contentas reductio non admittatur.

Secundò, & eleganter ad eam legem responderetur, quod quamuis sine præiudicio veritatibus fateamur procedere ex ea lege præcedens argu-

argumentum, non tamen bene sequitur; loquitur in certis prouincijs: ergo ceteras totius Regni excludit: quia lex vnius prouinciae habens rationem vnicam & generalem, comprehendit ex vi rationis ceteras totius Regni prouincias, vt post Bartol. in l. 3. §. in-tordicere. ff. de interd. & legatis, resoluunt intelligentes huiusmodi l. 7. Ioann. Garf. de expens. & meliorat. cap. 9. num. 78. Ioan. Gu-tierr. in practica quæstionibus libr. 2. quæst. 170. ad finem, & latius prosequitur Azeued. in l. 1. tit. 4. lib. 3. nouæ Recopil. per totam, & per consequens præcedens argumentum potius pro hac nostra sententia retorquetur, vt scilicet l. 7. quæ licet in certis prouincijs loquatur, habet vnicam & generalem rationem ad ceteras totius Regni prouincias, ex vi vnicæ & generalis rationis extendatur.

30 Ego tamen quamuis existimem fortes esse prædictas satisfactiones, fortiter etiam, licet nouè pondero contra hanc nostram sententiam dictam legem 7. in fine, ibi. *Y los que salieren a mas precio de los dichos catorze mil el millar, como no lleguen a veinte mil, queriendolos la parte del deudor reducir, y pagar por ellos, a raxon de a catorze mil el millar, lo pueda hazer*: ergo lex illa ex verbis, ibi; *Como no lleguen a veinte mil*, ex parte negat reductionem eorum censuum, qui ad rationem viginti pro vno constituantur, & consequenter perpetuorum.

31 Quia noua, & eleganti consideratione nihil obstante, etiam existimo verissimam esse nostram sententiam, neque quidquid ob stare verba fortissima supra relata; quia si rectè considerentur, non negant reductionem in censibus perperuis consignatiuis frumentarijs, quando venit contractus ad statum notissimum iniustitiæ, neque illam negare poterant, cum fuisset impossibile permittere, atque sustinere iniustitiam, sed solum probant, quod census frumentarius, dum resultat constitutus ad rationem viginti pro vno, non reducatur, neque tanquam redimibilis ad rationem quatuordecim pro vno redimi possit, sed quod omnino potius sustineatur, donec ex augmento pensionis frumentariæ in futurum resultet iniustitia, vt quia constitutus existat minus quam ad rationem viginti pro vno; quia tunc & reduceretur, & tanquam redimibilis iudicari deberet, ac redimi posset. In quo quidem lex illa notandissima, atque æquitate plenissima est, desiderat enim lex illa, quod vt census frumentarius consignatiuis reduci non possit ad pecuniam, debet semper resultare constitutus ad rationem viginti pro vno, & fundatur desiderium in ea potissimum ratione; quia si census frumentarius consignatiuis ad

rationem quatuordecim pro vno constitutus reducitur ad pecuniam, ex dicta l. 4. ex eo dum procedit, quod aliter non posset in eo censu reperiri æqualitas, & omnimoda correspondentia de pensione ad sortem in quantitate & qualitate formaliter, vt supra diximus, necessaria, non solum in census creatione, sed per totum eius discursum, atque vitam, at vero quando census frumentarius consignatiuis resultet constitutus ad rationem viginti pro vno, cessat ratio inæqualitatis inter pensionem & sortem; quia si fors, id est, pretium ad rationem viginti pro vno est, pensio quidem frumentaria non poterit efficere sortem iniustitiam, sed potius eam haberet correspondentem, & consequenter reductionis pensionis ad pecuniam non erit necessaria. Quis enim libentius non solueret vnum pro viginti in frumento, quam vnum pro quatuordecim in pecunia? excessus enim, qui distat ex quatuordecim vsque ad viginti, iustificat excessum & augmentum pensionis frumentariæ, atque ipsius valoris variationem: ergo iustissime lex 7. decidit, quod dum census resultat constitutus ad rationem viginti pro vno, pensio frumentaria non reducatur, & consequenter non decedit lex illa, quod si census ille, vel alius perpetuus consignatiuis ad statum iniustitiæ deueniat, ex augmento pensionis frumentariæ non reducatur, imò aperte permittit reductionem, dum non solum eam admittit in censu ad rationem quatuordecim constituto, ex dicta l. 4. eiusdem tituli, sed eam lex extendit ad omnes census non constitutos ad rationem viginti pro vno, & consequenter ad omnes alios cuiuscunque sint qualitatis, redimibiles, seu perpetuos, qui in futurum resultent constituti minori pretio, quam ad rationem quatuordecim pro vno: ergo lex illa non solum non obstat, sed pro hac nostra sententia fortissima est. Si enim iniustitia reductionis ab eo solo pendet, quod census non resultat constitutus minori pretio, quam ad rationem viginti pro vno, vt nominatim probant verba dictæ legis 7. ad finem, ibi; *Y los que salieren a mas precio de los dichos catorze mil el millar, como no lleguen a veinte mil, queriendolos la parte del deudor reducir, &c.* & perpetuus consignatiuis frumentarius ex augmento pensionis frumentariæ minori pretio constitutus, in futurum resultet; quis sanæ mentis dicere poterit, per eam legem non esse reducendum? inducit ne reductionem esse perpetuum, vel redimibilem censum? an verò iniustitia, vel iniustitia pretij, & inæqualitas vel æqualitas de pensione ad sortem? ergo data iniustitia, vel inæqualitate in quocunque censu redimibili, vel perpetuo, reducendus

etia

erit. Quæ quidè omni inconvincibiliter confirmantur ex his, quæ in censu emphyteotico ex futura iniustitia & inæqualitate excessiua de pensione ad sortem reducendū diximus in capite præcedenti, quorum resolutio in emphyteosi verissima est, quæ ad maiori ratione procedere debeat in censu consignatiuis perpetuis, facile percipi, ac fateri debet. De quo bene Roderic. lib. 2. de ann. reddit. c. 15. num. 95. vsque ad finem.

DE CENSU EMPHYTEOTICO præcisè creando super certis rebus immobilibus soli, circa intellectum text. in §. adeo, institut. locati, & in l. 28. tit. 8. part. 5. Caput XLVIII.

SUMMARIVM.

Emphyteosis requirit ad eius substantiam & essentiam bona immobilia soli, ex quibus formetur, & constituantur. num. 1. & alij. Vbi num. 2. prædicitur vera ratio, & 3. assignatur noua, & elegans.

Dominium an detur directum, & verum in rebus mobilibus, vel semouentibus, & an ex eisdem formetur emphyteotici contractus. num. 2. cum alijs.

Emphyteosis an præsupponat perpetuitatem, & quomodo intelligatur hæc propositio circa intellectum text. in §. adeo institut. locati. num. 5. & 6. cum alijs.

Emphyteosis an perimatur peremptorie, quæ datur in emphyteosim n. 9. & alijs.

Res emphyteotica an detur ad culturam plantationem, & meliorationem, & quomodo sit intelligenda hæc propositio. num. 12. cum alijs.

Res mobilis ad scripta solo an possit dari in emphyteosin secundum doctrinam Placæ, interpretatur, num. 15. vsque ad finem capituli.

CAPVT XLVIII.

In capitibus præcedentibus ad locum egimus de quantitate & qualitate pretij vtriusque census, atque de vera & naturali eius pretij traditione; vnde in præsentibus, & in sequentibus capitibus agendum erit de bonis super quibus census consignatiuis creari po-

test, vel ex quibus reservatiuis, vel emphyteotici reservari valet. Et vt rem ab origine repetamus, primò sciendum est, in censu verè emphyteotico ad eius substantiam, atque essentiam necessarium esse, quod ex rebus verè immobilibus soli formetur, vt probat text. in §. adeo institut. locati ibi; *De prædictis, quæ perpetuo fruenda traduntur*. l. 1. 2. & 3. C. de iure emphy. l. 1. per totam. ff. si ager vectigalis, vel emphyteoticalis, authent. si quas ruinas, authent. perpetua. C. de sacrosanct. Eccles. authent. de alienatione & emphyteosi per totum text. de iure canonico in cap. ad aures de rebus Eccles. text. in l. 28. tit. 8. part. 5. vbi eam regulam formalem scripsit Gregor. Lup. in gloss. verb. Rayz, & latè prosequitur Aluar. Vaez Lusitanus post glossam & Doctores in cap. potuit de locato post Azonem, & alios antiquiores in tract. de iure emphyt. quæst. 1. num. 4. & quæst. 4. num. 14. & melius, quæst. 12. per totam; qui omnes poterant ad id text. in cap. 1. de feudi cognitione, de quo ad emphyteosim rectè argumentantur. Ex quo præcepto formali vtiliter inferunt, quod cum bona verè immobilia soli ad substantiam & essentiam creationis huius contractus accedere debeant, non poterit ex rebus mobilibus, vel semouentibus creari. Quod nominatim aduertit Gregor. Lup. in dicta l. 8. tit. 8. part. 5. verb. Rayz, & opulentiùs deducitur ex adductis per Aluar. Vaez Lusitanum in dicto tractatu de iure emphyt. q. 12. per totam.

2 Cuius præcepti formalis rationem, nequè differentiam inter bona immobilia, & mobilia, atque semouentia, quare scilicet ex immobilibus soli creari possit contractus, & ex mobilibus, vel semouentibus creandus non sit, prædicti omnes non tradiderunt; neque forsam, cognouerunt, ideò vera & originaria querenda est: & reperio; quod Syuester in summa verb. *Emphyteosis*. num. 3. eam existimauit fuisse veram rationem huius nostri præcepti; quia cum emphyteosis præsupponat manere directum dominium penes cōcedentem re in emphyteosim. l. fin. C. de iure emphy. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager vectigalis; impossibile videbatur, quod ex rebus mobilibus, vel semouentibus formetur is contractus; quia cum in his rebus non detur concursus vtriusque dominij, vtilis scilicet, & directi, non poterit dari vtriusque dominij separatio, & consequenter neque creatio emphyteosis, quæ præsupponit eam vtriusque dominij separationem. Imò mirandum non est, quod bona verè immobilia soli ad substantiam, & essentiam creationis emphyteosis sint necessaria, eum in his bonis rectè detur concursus vtriusque

que domini, atque consequenter separatio. Quam Syluestri rationem in simili casu creationis contractus feudalis considerat Andre de Ifernio in cap. 1. de feudis. num. 5. versic. *Sed qua est ratio*, Francisc. Sembeltius in commentariis ad usum feudorum. 8. p. n. 17.

Sed eam Syluestri sententiam, atque rationem impugnatur libenter Aluar. Vaez Lusitanus in dicto tractatu de iure emphyt. quæst. 12. n. 12. ad mediū, dicens, Quis enim unquam vult in his rebus mobilibus, vel semouentibus, dari concursus vtriusque domini, si vera est traditio Bart. in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acquirend. possessione? sentiens euidenter Valasc. quod cum in his rebus mobilibus, vel semouentibus detur concursus vtriusque domini, dabitur etiam & separatio, & consequenter creatio huius contractus, quæ præsupponit separationem: sed quamvis Valascus Sylvestrum impugnauerit, reperio tamen, quod ipse Valascus nescio quo fundamento ductus an immemor eius, quod antea dixerat, vel mutato consilio statim in quæst. 13. in fine resoluit, quod emphyteosis, & feudum non consistit in rebus mobilibus, vel semouentibus ex eo quod in his non datur concursus vtriusque domini: unde ad sensum patet, quod Valascus & impugnatur, & statim confirmat sententiam Syluestri.

5 Ego quidem nouiter, & ultra omnes, quos legerim, verissimum credo rationem Syluestri sustineri non posse, & ex sequentibus rectè conuinci, malèque variasse Valascum, dū postquam eam in quæst. 12. numer. 11. impugnauit, in quæst. 13. in fine veram dicit. Et primo Syluestri sententia impugnatur ex Bart. communiter recepto in dicta l. si quis vi. §. differentia. num. 3. ff. de acquirend. posses. quæ refert, & ponderat Valasc. in dicta quæst. 12. num. 11. licet ipsum obscure inducat, dicente, duplex esse omnium rerum corporalium dominium, vtile scilicet, & directum; qui quidem dum dixit, *Omnium rerum corporalium*, intelligendus est de rebus mobilibus & semouentibus, sicut de immobilibus, vt in his etiam rebus detur concursus vtriusque domini, cū appellatione rei omnes res comprehendantur, tam immobiles, quàm mobiles, & semouentes, ex glossa communiter recepta in l. illud. C. de sacrosanct. Eccles. & notat Petrus Ioan. Mollignatus in tract. de appellatiua verborum significatione, verb. *Rei appellatione*. numer. 977. ergo aperte impugnatur sententia Syluestri. Secundò pondero contra Syluestrum rubricam. ff. de acquirend. rerum dominio, quæ dum dixit, *Rerum dominio*, intelligenda est de dominio rerum mobilium, vel

semouentium, sicut immobilium; vt eorum omnium rerum dominium adquiratur, ex l. 1. & 2. & per totam, eodem tit. ergo in his rebus mobilibus, vel semouentibus concursus vtriusque domini datur, & similiter separatio, atque creatio huius contractus dari debere, quæ præsupponit concursus & separationem. Tertio pondero contra Syluestrum text. vulgarem, licet nouiter ponderatum in l. traditio nibus. C. de pactis; dicit enim text. *Traditionibus & usucapionibus dominia rerum transferuntur*, & consequenter in rebus mobilibus, vel semouentibus præsupponunt concursus vtriusque domini, tam ex verbo. *Dominia rerum* adquiruntur, quod comprehendit dominia rerum mobilium, & semouentium, sicut immobilium ex significatione verbi rei, cuius supra meminimus, quàm ex verbo, *Usucapionibus*, quod proprie ad res mobiles, & semouentes refertur, ex principio instit. de usucapionibus vbi omnes, ex glossa in l. 3. eodem tit. ergo sententia Syluestri periclitatur. Demum inconuincibiliter Syluester conuincitur ex text. notandissimo, licet nouiter pensitato in Extrauaganti ad conditorē Ioannis 22. vbi Pontifex ille maximus solidissimis argumentis, atque rationibus comprobat usurarium rerum omnium mobilium, & semouentium verè dominium esse, & non tantum usurarium, dicēs hæc notadissima verba; *Dicere si quidem, quod in talibus rebus usus iuris, aut facti separatus à domino, vel proprietate rei possit constitui, repugnat iuri, obuiat rationi*: ergo si in his rebus mobilibus, vel semouentibus, in quibus usus iuris, aut facti non separatur à dominio, vel proprietate res, datur concursus vtriusque domini, malè dixit Syluester, quod ex eo, quia vtrumque dominium in eis non concurrebat, non poterat ex eisdem emphyteosis creari, quæ concursus, & separationem vtriusque domini præsupponit: ergo alia ratio, quàm quæ à Syluestro assignatur, querenda est.

4 Neque obstabit pro Syluestro, quod creatio huius contractus formaliter requirat bona verè immobilia soli, in quibus certum est dari concursus vtriusque domini, & consequenter reparationem, vt inde inferatur, quod si in rebus mobilibus, vel semouentibus datur is concursus, & eadem vtriusque domini separatio, dabitur etiam creatio huius contractus, quia facile respondetur, quod licet verum sit requiri cōcursum, & separationem vtriusque domini, non tamen ex eo, quod in rebus, ex quibus formatur contractus, interueniant, iustificabitur creatio, nisi bona in quibus datur vtrumque dominium, verè sint immobilia soli duratura, fructifera, stabilia, atque perpetua

tuam existentiam habentia, stabilique continentia subiectam, idè non sufficeret concursus, neque sola separatio vtriusque domini.

5 Quare reprobata sententia, atque ratione Syluestri, licet ex sola sententia Bart. supra relata, secundā considerauit Aluar. Vaez Lusitanus in dicta quæst. 12. numer. 11. dicens, quod cum emphyteosis præsupponat perpetuitatem eius rei, quæ datur in emphyteosim ex text. notando in §. adeo instit. locati, ibi, *De prædijs, quæ perpetuò fruenta traduntur*, impossibile est, quod creari possit is contractus ex rebus mobilibus, vel semouentibus, quæ non sunt perpetuæ, neque duraturæ, sed forsitan breuiter perituræ, & certissimum, quod sit creandus ex rebus verè immobilibus soli, quæ præsupponunt perpetuitatē, existentia, & stabile subiectū. Pro qua impugnatio Aluar. Vaez ultra text. in d. §. adeo, instit. locati, facit text. in l. quicumque 1. C. de fundis patrimonialibus lib. 11. authent. de nō alienadis. §. alienationis, verb. *Quibus*, euidenter probatur quod emphyteosis præsupponit perpetuitatem eius rei, quæ datur in emphyteosim, & ita notant omnes in dicto §. adeo, Bald. & Angel. in l. 1. §. si ager veſtigialis, Alberic. in l. 1. num. 3. vbi iuss. numer. 6. C. de iure emphyt. post. Bald. in rubric. C. eodem tit. & iterū Bald. in authent. si quas ruinas num. 1. C. de sacrosanct. Eccles. & post Puteum & alios resoluit Aluar. Vaez de iure emphyt. q. 1. n. 12.

6 Hæc tamen secunda ratio Aluari Vaez sustineri non potest, & ex sequentibus conuincitur. Primò ad sensum patet, quod ex domibus molendinis, furnis, columbarijs, & similibus rebus emphyteosis rectè formatur, cum bona verè immobilia sint, authent. si quas ruinas, & authent. perpetua. C. de sacrosanct. Eccles. sed sic est, quod prædicta bona non præsupponunt perpetuitatem, neque stabile subiectum, & existentiam, imò facile possunt perire incendio, ruina, naufragio, vel alia simili causa: ergo non ex eo quod emphyteosis præsupponit perpetuitatem eius rei, quæ datur in emphyteosim, debet præcisse formari ex rebus verè immobilibus soli.

7 Rursus emphyteosis non solum perpetua, sed ad generationem, vel generationes, imò & ad vitam vnius, vel plurium creari potest ex pactationibus contrahentium, quæ seruanda omnino sunt, ex l. 1. & 2. C. de iure emphyteosim de alienatione, & emphyteosi serè per totum, & resoluunt Marc. Anton. in consil. 49. num. 13. & consil. 114. numer. 6. & post alios Valasc. dicta quæst. 1. numer. 12. sed hominis vita incerta nimis est, & forsitan breuiter per-

tura, text. notandus in l. sanctimus 34. §. fin. C. de donat. l. senatus. 35. §. mortis causa. ff. de donat. causa mortis, ergo emphyteosis non præsupponit genericè & absolutè perpetuitatem, neque consequenter ex ea ratione formari debet ex rebus immobilibus soli.

9 Tertiò certissimum est, quod perempta in totum re, quæ datur in emphyteosim, perimitur emphyteosis ipsa, vt probat nominatim text. in l. 2. C. de iure emphyt. & latissimè res soluit Aluar. Vaez Lusitan. de iure emphyt. quæst. 27. per totam: ergo si non obstante futura peremptione creatio ex re, quæ perimitur potest, sustinetur, dici non potest, quod emphyteosis præsupponat perpetuitatem; & idè alia ratio querenda est, quàm ea, quæ à Valasco designatur.

10 Neque obstat fortis text. in dicto §. adeo instit. locati, ibi, *De prædijs, quæ perpetuò fruenta traduntur*; quia verbum. *Perpetuò fruenta*, significant perpetuitatem non in distinctè & absolutè, sed pro eo tantum tempore, quo durat prædia, quæ fruenta traduntur, tam ex eo, quod verbum, *Perpetuò*, multoties importat tempus decem annorum plus, vel minus, vt latè resoluit Andr. Tiraquel. qui ferè in specie loquitur in tract. de retractu lignag. §. 1. gloss. 6. num. 9. quæ quod ex ipsa natura emphyteosis multoties videmus, & aduertit Valasc. de iure emphyt. quæst. 12. num. 11. intelligens ibi hoc modo text. in dicto §. adeo, pro quo verissimo intellectu: ego pondero text. in authent. si quas ruinas. C. de sacrosanct. Eccles. qui quamvis dicat in perpetuum emphyteosim, simul etiam præsupponit non importare perpetuitatem, tam ex eo, quod emphyteosis, de qua ibi creatur ex rebus, quæ non sunt perpetuè duraturæ, sed forsitan breuiter perituræ, quàm quod ibi perpetua esse nō posset, vt quia fuisset Ecclesiastica, ex his, quæ, licet in alio proposito, resoluit eleganter Valasc. in dicta quæst. 1. num. 12. ergo intellectus ad text. in dicto §. adeo verissimus est. Secundò etiam is intellectus confirmatur ex authent. perpetua. C. de sacrosanct. Eccles. vbi quamvis text. dicat, *Perpetua emphyteosis*, nihilominus verbum. *Perpetua*, non importat perpetuitatem, tam ex eo, quod ipse text. permittit creationem ex rebus alioquin breuiter perituris, quàm quod emphyteosis erat Ecclesiastica, vt supra dictum est: ergo neque text. in dicto §. adeo quidquam obstat. Neque est bona consequentia, emphyteosis perpetuitatem præsupponit eius rei, quæ datur in emphyteosim: ergo præcisse est creandus is contractus ex rebus verè immobilibus soli, cum antecedens intelligatur pro tempore, quo

quo durant bona in emphyteosim concessa, ut pro eo creatio perpetuitate præsupponat, bonaque fructu concedantur.

11 Secundo & principaliter respondetur ad text. in dicto §. adeo, & ad l. quicumque. C. de fundis patrimonialibus, vulgaremque eorum iurium allegationem, qua dicitur, quod emphyteosis præsupponit perpetuitatem; quod debet intelligi, quando prædia, seu bona, quæ dantur in emphyteosim, eam præsupponunt perpetuam existentiam, ut quia sunt bona verè immobilia soli, veluti terræ incultæ, prata, mōtes, & alia similia, quæ ad sensum patet, quod præsupponunt stabile subiectum in actu semper permanens, perpetuamque existentiam, & stabilitatem, de quibus meminit text. in cap. ad aures de rebus Ecclesiæ sin vero emphyteosis non formetur ex rebus perpetuo existentibus, sed forsitan breuiter perituris, ex domibus nempe, molendinis, furnis, seu columbarijs, seu alijs similibus, de quibus in authent. si quas ruinas, & authent. perpetua. C. de sacrosanct. Eccles. verum est, quod neque præsupponeret perpetuitatem, nisi pro tempore, quo durant bona, quæ dantur in emphyteosim: neque quod vulgaris allegatio prædictorum iurium ea bona, forsitan breuiter peritura, comprehenderet: ergo non est bona ratio huius præcepti formalis creationis emphyteosis, scilicet quod requirantur bona verè immobilia soli, dicere quod ex eo requiruntur, quia emphyteosis præsupponit perpetuitatem; & ideo alia ratio querenda est.

12 Vnde veram huius præcepti rationem eam esse credo, quia res, quæ datur in emphyteosim, certum est, quod conceduntur ad culturam, plantationem, vel meliorationem, ut quia terra inculta datur ad culturam, & plantationem, vel quælibet alia res immobilis, quæ non recipit culturam, seu plantationem ad meliorationem: ergo res mobiles, vel semouentes, quæ culturam, plantationem, seu meliorationem recipere non possunt, dari nequeunt in emphyteosim, & præcisè danda sunt bona verè immobilia soli, quæ culturam propriè, atque plantationem recipiunt, seu alia immobilia, quæ meliorari valent.

13 Hæc tamen verissima ratio huius præcepti creationis emphyteosis patitur maximam difficultatem; certum enim est, quod bona in visibilia & in corporalia solo coherentia inseparabiliter, veluti ius piscandi, pascendi, atque decimandi, iura, vectigalia, & similia, dari possunt in emphyteosim, ut infra latè dicendum erit; sed sic est, quod prædicta bona incorporalia, & inuisibilia nullà videtur posse recipere culturam, plantationem, seu meliorationem, cum

sint incorporalia: ergo non ex eo ad substantiam, & essentiam creationis huius contractus requiruntur bona verè immobilia soli, quod datur ad culturam, plantationem, seu meliorationem, sed alia ratio querenda est.

14 Ea tamen obiectione nouiter pensata non obstante, verissimum credo, ex eo formaliter esse necessarium accedere bona verè immobilia soli ad creationem emphyteosis; quod semper datur ad culturam, plantationem, vel meliorationem; & quamuis in rebus corporalibus, iuribus nempe pascendi, piscandi, decimandi, & vectigalibus huius culturæ, atque plantationis ratio deficiat, cum tamen prædicta iura pro rebus immobilibus habeantur, stabilitatemque, & existentiam perpetuam præsupponunt, licet non recipiant culturam, seu plantationem, recipiunt tamen meliorationem cum ius pascendi ex custodia, atque piscandi ex prohibitione augeatur, & melioretur, & ius decimandi ex temporum vbertate etiam augeri possit, quotidieque vectigalia crescant, & inde melioratio aperte resultat: qua ratione neque mirum est, quod prædicta bona incorporalia recipiant augmentum; neque res dari potest in emphyteosim, quæ non recipiat culturam, & plantationem, vel saltem meliorationem, ut inde possit defendi ex eo bona immobilia regulariter esse necessaria, quod possint prædicta tria culturam, plantationem, vel meliorationem, aut vnum ex eisdem recipere: ideo hæc sit verissima ratio supradicti præcepti.

15 Ex quo quidem creationis præcepto vtiliter infertur ad cognitionem veritatis cuiusdam sententiæ Ioannis Plateæ in l. quemadmodum. C. de agricolis & censitis libr. 11. dicentis per text. ibi, quod res immobilis adscripta solo potest dari in emphyteosim. Cuius sententiam (quod mirandum est) sequitur noster Gregor. Lup. in l. 28. tit. 8. part. 5. verb. Rayz. & nominatim referens Gregoriū & Plateam, Aluar. Vaz. Lusitan. in dicta quest. 12. de iure emphyt. num. 4. ad finem, ut hæc sententia Ioan. de Platea nullo modo possit fuisse veri; si enim, ut sæpè dictum est, ad essentiam, & substantiam creationis huius contractus bona verè immobilia soli accedere debent, ex dicto §. adeo cum vulgatis, instit. locati, quomodo res mobilis adscripta solo, quæ immobilis non est, dari potest in emphyteosim. Rursus, prædicta res mobilis solo adscripta est ne perpetua, & duratura? habet ne stabile subiectum? an debile quidem, & momentaneum, breuiterque forsitan periturum? ergo si nullam habet existentiam, in emphyteosim non dabitur.

SUMMARIVM.

Census reservatiuus formatur ex rebus verè immobilibus. num. 1. & per totum, & interpretatio ad text. in capit. constitutus, de religiosis domibus. n. 2.

Verbum Res, an comprehendat bona mobilia, & immobilia, corporalia, & incorporalia ibidem. ubi ponderatio ad text. in capit. 1. de in integrum restit.

Dominium, tam utile, quam directum, transferatur in censuarium ex natura census reservatiui numer. 4. & ubi ratio ad resolutionem capit. 1.

Census reservatiuus an, & quando præsupponat perpetuitatem. ibidem. & inde deducitur ratio, quare formandus sit ex rebus immobilibus.

Bona census reservatiui debent esse de sui natura fructifera, & inde traditur noua ratio, quare census reservatiuus requirat bona immobilia. num. 5.

Bona semouentia, veluti oves, boves, & similia, an possint dari in censum reservatiuum. num. 6. & sequentibus.

CAPUT XLIX.

DE CENSU EMPHYTEOTICO CREANDO EX REBUS IMMOBILIBUS SOLI DIXIMUS IN CAPITULO PRÆCEDENTI: Vnde in præfati agendum est de reservatiuo ex eisdem immobilibus

rebus formaliter reservando. Et primò in censu reservatiuo perpetuo sine vlla facultate redimendi constituto securè dicendum est, reservandum esse ex re verè immobili, concedendo scilicet eam in censum cum reservatione certæ pensionis annuæ uniformiter infuturū soluendæ; quod præter ea, quæ in censu reservatiuo redimibili, seu ad vitam dicenda erūt, ex quadam ratione peculiari, atque naturali huius census reservatiui aperte constat, scilicet, quia census reservatiuus perpetuis præsupponit perpetuitatem, stabilitatem, atque existentiam eius rei, quæ datur in censum ad similitudinem, census emphyteotici, ut per text. in §. adeo institut. locati, authent. si quas ruinas. authent. perpetua. C. de sacrosanctis Eccles. diximus in capit. præcedenti, ut clariùs hæc nostra sententia probatur per text. in l. 18. tit. 8. part. 5. ibi, Sobre cosa, rayz. que es dada a censo señalado, quæ licet loquatur in censu emphyteotico, rectè ad reservatiuum perpetuum, dum dicit, Sobre cosa rayz. que es dada a censo.

tur. Demum res mobilis solo adscripta potest ne dari ad culturam, plantationem, seu meliorationem? ergo si non datur, in emphyteosim concedi non poterit. Quibus considerationibus, atque simul ex natura emphyteosis, sententia Ioannis de Platea meritò rejicitur. Neque pro Ioanne de Platea quidquam facit text. in dicta l. quemadmodum, imò si rectè consideretur, probat contrarium, dum prohibet originarios, atque rusticos absque terrâ posse vendi; ergo coloni, ut rustici, tanquam personæ adscriptæ solo vendi non possunt, neque dari in emphyteosim: & ita advertit ibi nominatim Acurs. in verb. Vendi, quem debuerat legere Ioannes de Platea, antè quàm contrarium tenuisset; coactus tamen autoritate prædictorum, & maximè Gregorij Lupi, qui mihi autoritate & veritate præstantissimus est, existimarem intelligendos esse, quando res aliqua mobilis, vel aliæ semouentes ita solo inseparabiliter adscriptæ sunt, ut à solo separari nequeant, veluti coloni, & rustici terræ adscripti, qui quidem cum solo cohæreant inseparabiliter, ut quia separatim vendi non possunt per text. in dicta l. quemadmodum, dari poterunt simul cum terra in emphyteosim, quasi eo casu certum sit, quod ex cohærentia separabili cum solo, pro re immobili habeantur; aliter enim impossibile esset, quod prædictorum doctrina procederet, cum res mobilis solo adscripta separatim à solo non concedatur ex dicta l. quemadmodum; & quia prædictæ res mobiles, vel semouentes, cum non sint bona verè immobilia soli in emphyteosim non concedantur, ut supra latè diximus.

16 Hoc tamen primum requisitum formale creationis huius contractus census emphyteotici, ut scilicet bona verè immobilia soli accedere debeant ad essentiam, & substantiam creationis eius contractus in censibus etiam reservatiuis, vel consignatiuis formaliter debet intervenire, ut dicendum erit in capitibus sequentibus.

DE CENSU RESERVATIUI CREANDO EX REBUS VERÈ IMMOBILIBUS, CIRCA INTELLECTU CAPIT. CONSTITUTUS, DE RELIGIOSIS DOMIBUS. l. fin. C. de rerum permut. Caput XLIX.

2. *censu*, edapatur: ergo si datio rei in censum reservatum perpetuum præsupponit perpetuitatem tam contractus, quam eiusdem rei, mirum non est, imò iurè summè conueniens, quod reservandus sit ex rebus verè immobilibus, quæ stabilitatem, & existentiam præsupponunt.

2. Quod in censu reservatio nominatim probatur ex text. in capit. constitutus de religiof. domib. ibi, *Ve cum Episcopi Ecclesias concesserint pjs locis, aliquid sibi reservent in eis nomine pensionis*. l. fin. C. de rerum permut. ibi, *Ex lege rebus donatis*, quæ iura cum dicunt, *Ecclesias concesserint*, & *Rebus donatis*, propriè ad res immobiles adaptantur; quia licet verbum, *Res*, & verbum, *Ecclesia*, comprehendat tam bona immobilia, & corporalia, quam incorporalia, vt de verbo, *Res*, constat, ex l. 1. de rerum diuis. §. 1. institut. de rebus corporalibus & incorporalibus, Othoman. de verbis iuris verb. *Res*, & latè Pinel. in l. 1. C. de bon. matern. r. p. à num. 5. & de verbo, *Ecclesia*, facit gloss. fin. in cap. fin. ne prælati vices suas, & in l. 1. tit. 10. part. 5. ex natura tamen reservationis, atq; ipsius contractus census reservatiui, prædicta verba bona verè immobilia comprehendunt. Quod apertius constat ex contextura dicti capit. constitutus, & dicta l. fin. & apertius probatur per text. in cap. 1. de integr. restitutione, ibi, *De possessionibus laicis sub modico censu concessis*, & statim, ibi, *Ne si forte coloni possessiones illas expensis, ac laboribus dederint meliores*. Quæ quidem iura, licet ab aliquibus intelligantur, vt procedant in censu emphyteotico, certissimum est, quod loquuntur in reservatio, vt diximus in capitibus de natura & iustitia census reservatiui, & consequenter ad creationem huius census bona verè immobilia requiruntur.

3. In censu verè reservatio ad vitam vnus, vel plurimorum constituto videbatur dicendum, quod cum ad vitam constituatur, & hominum vita brevissima, atque incerta sit, possit non solum reservari ex rebus verè immobilibus, sed ex mobilibus, vel semouentibus: sed quia substantia & essentia huius contractus non consistit in eo, quod plurimum duret, aut breuiter finiatur, cum redimibilis quæcunque breuissimo etiam tempore redimi, & extingui possit, sed in eo quod pensio possit ex re data in censum reservari, vt quia de sui natura fructifera sit, vt infra dicendū erit, nihil interesset, quod census reservatiuus ad vitam posset breuiter perire ex incertitudine vitæ; sed adhuc nulla habita incertitudinis consideratione ex sola natura contractus, atq; reservationis pensionis census creandus est

ex rebus verè immobilibus, quæ stabilitatem & existentiam præsupponant, atque fructus, ex quibus pensio reservata percipi possit, naturaliter producant; quare hæc sententia, ac verissima resolutio in vtrique census specie rectè procedit, & omni dubitatione caret.

4. Ratio tamen huius resolutionis ab scribentibus non traditur; vnde ea poterit assignari, quod cum ex datione rei in censum transferatur in censuarium vtrumque dominium, tam vtile, quam directum, vt omnes communiter resoluunt per text. ibi in capit. constitutus de religiof. domib. in cap. 1. de in integr. restit. in l. fin. C. de rerum permut. & in rebus mobilibus, vel semouentibus non detur concursus vtriusque dominij, sed demum in immobilibus dicendum videbatur, quod non mobilia, aut semouentia dari possunt in eum censum, cum deficeret concursus vtriusque dominij, atque eiusdem translatio in censuarium, sed quod præcisse danda sint bona verè & propriè immobilia, in quibus vtrumque dominij concurrat. Sed hæc ratio nouiter à quodam viro doctissimo pensitata, & mihi tradita fuit: neri non potest ex eo, quod quamuis verū sit, quod in censuarium transferatur vtrumque dominium, tam vtile, quam directum eiusdem rei, quæ datur in censum per text. in dicto capit. constitutus, de religiof. domib. cum vulgaris, non inde sequeretur, quod concessa in censum re mobili, vel semouente, cessaret vtriusque dominij translatio, vt quia in rebus mobilibus, vel semouentibus, sicut in verè immobilibus, dari concursus vtriusque simul, directi, & vtilis dominij translationem, vt ex Bart. doctrina in l. si quis vi. §. differentia. numer. 3. ff. de acquirend. possess. resoluit Valasc. de iure emphyt. quæst. 12. num. 11. dum impugnatur Syluestrum in summa verb. *Emphyteosis*, nu. 3. dicentem in rebus mobilibus, vel semouentibus non dari concursus vtriusque dominij, quem etiam nos impugnauimus ex aliquibus nouiter pensitatis fundamentis in cap. præcedenti: ergo alia ratio consideranda est ad nostrum requisitum formale creationis huius census, scilicet, quod debeat reservari ex bonis verè immobilibus, & non ex mobilibus, vel semouentibus.

5. Ideò secunda ratio potest considerari, quia cum is census reservatiuus præsupponat perpetuitatem, existentiam, & stabilitatem eius rei, quæ datur in censum, saltem pro eo tempore, quo durant bona censualia, non rectè ea perpetuitas & stabilitas reperiri potest in rebus mobilibus, vel semouentibus, quæ nullum habent stabile subiectum, sed proprius ac verius in verè immobilibus. Et quamuis obijciatur,

obijciatur, quod hæc ratio perpetuitatis, & existentia in censu reservatio, redimibili, seu ad vitam, non procedat, cum hi census perpetui non sint, sed temporales, facile responderetur, quæ in his censuum speciebus, sicut in perpetuo militari, tam ex eo quod perpetuitas non rescipit contractum, sed rem ipsam censualem, quæ pro tempore, quo durat, census stabilis est, quam quod census redimibilis ex incertitudine redemptionis deducta ex facultate redimendi quodammodo perpetuus dicitur, vt diximus in cap. de censu consignatio perpetuo, vel redimibili: ergo habita consideratione stabilitatis rei censualis, mirum non est, si bona immobilia requirantur ad eius creationem, & mobilia, vel semouentia non sufficiant.

6. Tertiò ergo considerabam pro ratione huius nostri præcepti creationis huius contractus, scilicet, quod bona censualia debent esse verè immobilia, quod ea bona, quæ in censum reservatiuum dantur, de sui natura debent esse fructifera, & fructus maiores, vel ad minus correspondentes pensioni, vt latè dicendum erit in capite de censu creando super re de sui natura fructifera, sed ad sensum patet, quod res mobilis de sui natura fructifera non est: ergo in censum dari non potest cum reservatione pensionis annuæ, sed præcisse immobilis est danda.

7. Et si aduersus hanc considerationem replicetur, quod bona semouentia, veluti oves, boues, & similia, sunt fructifera de sui natura, & quod inde dari possent in censum, facile responderetur, quod si forsam prædicta bona semouentia darentur alicui cum reservatione certæ pensionis annuæ uniformiter soluendæ, quamuis contractus iustus esset, non tamen fuisset census reservatiuus, sed vel locatio ad tempus duratura, nempe pro tempore rerum semouentium, vel alius contractus longè distans à censu reservatio; quia sola reservatio pensionis non efficit contractum censualem, sed creatio & natura ipsius, cum videamus, quod ex contractu emphyteotico, locatione ad longum tempus, ex alijsque similibus pensio reservatur, & nihilominus in quam plurimis distant à contractu censuali, vt late diximus in capite de diuersis pensionum speciebus: ergo ex reservatione pensionis, quæ multoties fit ex rebus semouentibus, non formatur contractus censualis, sed potius accedit creatio ad locationem, quam ad censum, vt quia ibi non interueniant bona immobilia, sed semouentia.

8. Ex quo intelligitur quædam recepta sententia dicentium, quod ex rebus semouentibus, bonibus nempe, seu ouibus, quæ fructifera sunt de sui natura, potest annua pensio reservari; quam tenent Hostiens. in Summa tit. de transact. §. in alijs versic. *Qui de his, qui oues*, Laurent. Rodolph. de vsuris. 2. part. quæst. 21. num. 35. & post Anton. in Summa tit. de vsuris capit. 39. num. 41. Ioan. Lupus de vsuris commentario 3. §. 4. numer. 97. vt his contractus non sit reservatiuus, sed vel locatio, vel alius dissimilis a censu, qui potest consistere in rebus semouentibus. Quæ noceat, & elegans consideratio, atq; resolutio ex eo suadetur, quod bona semouentia quantum ad existentiam mobilibus æquiparantur ex l. fundum ff. de actionibus empti l. dolia ff. de contrahend. empt. Bald. in l. fundum ff. de verbor. signific. & in consil. 22. lib. 7. Decius consil. 381. numer. 4. & 472. numer. 5. Ruyn. consil. 32. lib. 2. Paris. consil. 67. num. 2. & consil. 79. lib. 3. Roland. à Valle consil. 24. num. 32. vsque ad numer. 34. lib. 3. Quæ ratio ne mirum non est, quod ex eisdem rebus semouentibus, sicut ex mobilibus census reservatiuus non formetur, & quod ad eius creationem necessaria sint bona verè immobilia. De censu verò consignatio an requiratur bona immobilia, dicendum erit in capite sequenti.

DE CENSU CONSIGNATIO præcisse creando super certis rebus immobilibus circa intellectum Extravagantium primæ & secundæ de emptione & venditione, atque proprii motus Pij V. super forma creandi census. Caput L.

SUMMARIUM.

Census consignatiuus præcisse creandus est super certis rebus immobilibus, tam ex proprio motu Pij V. num. 1. & 2. quam ex Extravagantibus, & de iure Regio nu. 4. & per totum caput, & maxime ex n. 6. vsq; ad fin. Intellectus ad proprium motum Pij V. super forma creandi census, traditur vtiliter, ac eleganter num. 16. & 17. vsq; ad fin.

Q

Intel:

Intellectus ad text. in l. 10. tit. 15. lib. 5. nou. Recopilat. qua de supplicacione à proprio motu in ter. posita agit. vtiliter descuritur. ibidem. vs. que ad finem capituli.

CAPVT L.

IN capitibus præcedentibus probauimus, quod census emphyteoticus, vel reſeruatiuus perpetuus redimibilis, seu ad vitam creandus est præciſſe ex rebus verè immobilibus, & non ex mobilibus, vel ſemouentibus: vnde in præſenti examinandum ſe offert, an idem in conſignatio dicendum ſit, & quòd is census conſignatiuus ſuper rebus mobilibus, vel ſemouentibus conſiſtere poſſit, ex ſequentibus ſuadetur. Primò, conſiderari poteſt effectus conſignationis, vt quia ex conſignatione, atque census creatione vera emptio & venditio formetur iuris percipiendi penſionem annuam ex fructibus rei cenſualis, vt præſupponunt Extravagantes prima & ſecunda de emptione & venditione, & Proprius motus Pij V. & diximus late in cap. an ex cenſu conſignatiuo formetur vera emptio & venditio, ſed certum eſt, quòd etiam ius percipiendi penſionem vendi poteſt ex rebus ſemouentibus, vt ſuprà diximus in capite præcedenti: ergo ab effectu conſignationis dicendum eſt, quòd poteſt fieri conſignatio ex ſemouentibus, ſicut ex immobilibus rebus.

2 Secundò pro hac ſententia aliam communem dicentium, quòd perempta re cenſuali non perimitur ipſe census, neque extinguitur obligatio ſoluendi penſionem in futurum, ſed quòd potius remanet perſona cenſuarij ad ſoluendum obligata, vt tradunt plures, qui referendi ſunt in cap. an perempta re cenſuali perimitur ipſe census: ergo ſi census ſuſtinetur in ſola perſona cenſuarij abſq; certis rebus immobilibus, à fortiori creari poterit ſuper ſola perſona, vel rebus mobilibus, aut ſemouentibus.

3 Tertiò iuſtificatur præcedens conſideratio, quia ſi plures notabiles viri dixerunt, cenſum poſſe creari ſuper ſola perſona cenſuarij, nullis tempore creationis accedentibus rebus immobilibus, vt conſtat ex referendis infra, à fortiori ſuper mobilibus, vel ſemouentibus creandus erit, atque conſequenter immobilia neceſſaria non erunt.

4 Quartò, bona immobilia ad creationem

huius census conſignatiui requiruntur à Martino in Extravaganti prima de emptione & venditione, ibi: *Super bonis ſuis, oppidis, agris, prædijs domibus, & hereditariis*, & in Extravaganti 2. Calixti eodem titulo, ibi: *Super eorum bonis, agris, prædijs, domibus, & ſimiliter* requiruntur à Proprio motu Pij V. ſuper forma creandi census, ibi: *Hac igitur noſtra conſtitutione ſtatuiſmus, cenſum, ſeu annuum redditum creari, conſiſtente nullo modo poſſe, niſi ex re immobili*: ſed licet eſt, quod prædictæ Extravagantes, atque Proprius motus nuſquam in Hispania receptæ fuerant, imò à Proprio motu Regnum ſupplicauit, vt conſtat ex quodam capite in curijs Matrici condito, quod habetur in l. 10. titulo 15. libro 5. nouæ Recopilat. ibi: *No eſſa recebido en eſtos Reynos, antes ſe ha ſuplicado del por el fiscal del Conſejo*: ergo nulli decum extat, quod bona verè immobilia ad creationem huius census conſignatiui requirantur, & conſequenter ſuper mobilibus, vel ſemouentibus creari poſſent.

5 Quintò hanc noſtram ſententiam tenent ſcribentes in effectu, qui ſutentur, ſuper ſola perſona poſſe cenſum conſignari, & tenentes, quòd perempta re cenſuali perimitur obligatio ſoluendi cenſum, qui quidem ſuis locis, & capitibus referendi erunt; quia ſi ſola perſona ſufficit, ſufficerent etiam bona mobilia, & à fortiori ſemouentia, quæ fructifera ſunt.

6 Quibus tamen conſiderationibus hæc ſententia aliquantulum iubatur, ſed nihil obſtantibus contrariam veriſſimam eſſe exiſtimamus, & ex ſequentibus firmiter defendimus. Primò ex dictis Extravagantibus prima Martini, & ſecunda Calixti de emptione & venditione, quæ verbis expreſſis hoc probant. Dicenim Martinus in Extravaganti prima: *Super bonis ſuis oppidis, agris, domibus, & Calixtus in Extravaganti ſecunda: Super eorum bonis, agris, prædijs, domibus*: ergo formaliter requirunt bona immobilia ad census creationem.

7 Secundò id ipſum probat expreſſe Proprius motus Pij V. ſuper forma creandi census, ibi: *Hac igitur noſtra conſtitutione ſtatuiſmus cenſum, ſeu annuum redditum creari, conſiſtente nullo modo poſſe, niſi in re immobili*: quæ verba cabitari non poſſunt, quin expreſſe probent, conſignandum eſſe cenſum ſuper re verè immobili, & non ſuper mobili, vel ſemouente.

8 Tertiò certum eſt, quòd bona cenſualia debent eſſe de ſui natura fructifera; imò & fru-

& fructus maiores, vel ad minus correſpondentes penſioni, vt probatur in dictis Extravagantibus, & in dicto proprio motu, ibi, *De ſui natura fructifera*, & à nobis infra late dicendum; ſed licet eſt, quòd bona mobilia fructifera non ſunt de ſui natura: ergo ſuper eis census non conſignatur, ſed ſuper verè immobilibus fructiferis conſignandus erit. Neque aduerſus hanc conſiderationem obſtat, quòd res ſemouentes fructifera ſunt de ſui natura; ergo videtur quod ſuper eis census conſignatio fiat; quia licet negari non poſſit, quòd prædictæ res ſemouentes fructifera ſint, eſt tamen certum, quòd in exiſtentia & ſtabilitate æquiparantur mobilibus, vt diximus in capite præcedentibus. Cum igitur non habeant ſtabilitatem, & exiſtentiam, neque vllum ſtabile ſubiectum, ſed potius ſint momentanea, atque breuiter peritura, non ſufficit eſſe fructifera, vt immobilibus æquiparentur; quia bona cenſualia, præter quam quòd debent eſſe fructifera, etiam debent eſſe ſtabilia, & exiſtentia, & ideo mobilia, vel ſemouentia, quæ nullam habent ſtabilitatem, ad census creationem accedere non poſſunt.

9 Quartò, & vrgenter conſiderandum eſt, quòd ex hac census creatione non inducitur vera, & regularis hypotheca, vt inde inferatur, quòd ſicut res immobiles, ita & mobiles, & ſemouentes hypothecæ ſubijciuntur; ſed potius formatur quædam ſeruitus realis, & hypotheca irregularis, quæ ius quoddam ſeruitutis coherens inſeparabiliter fundo, ſuper quo census creatur, producit, vt diximus in capitibus de natura & iuſtitia census conſignatiui; & dicendum erit in capite de cenſu hypothecis, atque aduertit Couarr. libr. 3. variar. capit. 3. num. 3. Valaſc. de iure emphyt. quaſt. 32. numer. 13. ergo ſuper bonis mobilibus debet fieri conſignatio, cum ſeruitus realis neque ex perſona, neque ex rebus mobilibus, vel ſemouentibus formetur, ſed demum ex verè immobili bus conſtituatur.

10 Quintò etiam pro hac ſententia pondero, quòd vt ſupra diximus, bona cenſualia non ſolum debent eſſe fructifera de ſui natura, ſed ſimul exiſtentia, & ſtabilia, ita quòd licet verè immobilia non ſint, ſi tamen ſtabile ſubiectum habeant, fructusque de ſui natura producant, ſuper eis census rectè conſignabitur, ſicut & dari poſſunt in cenſum emphyteoticum, vel reſeruatiuum, & in iure paſcendi, piſcandi, decimandi, percipiendique tura, veſtigalia, ſeu

alia ſimilia, dicendum eſt in capitibus ſequentibus: ergo exiſtentia, & ſtabilitas in rebus cenſualibus formaliter neceſſaria eſt; ſed bona mobilia, vel ſemouentia, ſicut neque perſona cenſuarij ſtabilia non ſunt, neque exiſtentia, vt ſapè dictum eſt, atque infra dicendum erit: ergo ſuper eis census conſignatio facta non tenet.

11 Sextò, ſi rectè conſiderentur fundamenta contraria de per emptione rei cenſualis, de conſignatione census ſuper ſola perſona, vt in ſatisfactionibus eorum conſideranda erunt, apertiffimè non ſolum nihil vrgent, ſed potius pro hac noſtra parte fortiffima, & expreſſa ſunt, atque proprie retorquentur, vt in ſatisfactionibus ad prædictas obiectiones conſtat.

12 Demum hanc ſententiam, licet non his fundamentis, ſequuntur dicentes communem, & veram grauiffimi Doctores, vt conſtat ex Gregor. Lup. in l. 28. tit. 8. part. 5. verb. *A cenſo*, verſic. *Limitatam primò*, Nauarr. in capit. 1. 14. quaſt. 3. num. 79. Ioan. Lup. in tract. de vſuris commentario 2. §. 2. numer. 63. Aluar. Vaz Lufitan. de iure emphyt. quaſt. 32. num. 10. per totum, Melchior Mieres in tract. de maioratus. 1. part. quaſt. 40. numer. 9. Salazar de vſu & conſuetudine capit. 8. num. 46. Ioan. Gutierrez in quaſtionibus ciuilibus ad Recopil. lib. 2. quaſt. 177. numer. 7. per totum, Mariengo in l. 1. titulo 15. libro 5. nouæ Recopilat. gloſſ. 1. numer. 4. Franciſc. Sarmiento lib. 7. ſelleſtar. cap. 1. num. 31. Didac. Perez in proemio titulo *De la vſuras*, lib. 8. ordinam. pagin. 36. col. 2. & pagin. 37. col. 1. Caſſan. in Cathalog. glor. mundi. 1. p. conſiderat. 58. fallentia. 5. Franciſc. Garcia de contractibus. cap. 4. 2. p. Malcar. de contract. titulo de cambijs, capit. ultimo de cenſu. Ex quibus omnibus hæc videtur receptiſſima ſententia.

13 Quæ quidem retenta, non obſtant fundamenta in contrarium adducta. Et ad primum reſpondetur, quòd quamuis ius percipiendi fructus rerum ſemouentium vendi, vel locari poſſit, non tamen inde inferitur, poſſe ſuper eis cenſum conſignari; quia longè diſtat cenſus conſignatio à venditione, ſeu locatione eorum fructuum; præſupponit enim census conſignatio tractum ſucceſſiuum percipiendi, & ſoluendi cenſum, exiſtentiam rei, ſuper qua conſignatur, & incertitudinem peremptionis, atque reſolutionis census, vt quia licet res cenſualis poſſit perire, & extingui a communiter tamè accideſſibus perpetuis, aut durat

tura sit. Quæ quidem omnia in venditione, seu locatione fructuum rerum semouentium deficient. Deficit existentia; quia res ipsæ mobiles, & semouentes, debiles, & non stabiles sunt: ex quo semouentes mobilibus equiparantur; deficit enim perpetuitas, quia breuiter sunt peritura: deficit incertitudo resolutionis, quia facile & breuissimè resolvuntur. Vnde non bene sequitur; Possunt vendi, seu locari fructus rerum semouentium: ergo & super eis census consignatur, cum & consignatio, & venditio, ut dictum est, longè distent. Imò si rectè consideretur argumentum contrarium, pro hac nostra sententia expressum est; quia si in creatione huius contractus formatur vera emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis, & inde præsupponitur, quòd res, super qua census consignatur, fructifera debet esse de sui natura, existens, stabilis, & quasi perpetua: ergo apertè sequitur, immobilem esse debere, quæ de sui natura fructifera est, & stabile subiectum habet, atque quandam continet perpetuitatem.

14 Minus obstat secundum argumentum; quia longè verius, & receptius est, perempta re censuali, perimi & extinguere censum, ut lanissimè dicendum erit in cap. an perempta re censuali perimatur obligatio solvendi censum. Quod ex eo potissimum procedit, quia cum bona immobilia ad substantiam, & essentiam creationis huius census necessaria sint, neque creatio super sola persona censuarij sustinetur, neque legitimè facta super rebus immobilibus extinctis subsistere potest, cum deficiat causa finalis creationis & conseruationis.

15 Ex quo etiã respondetur ad tertium argumentum, quòd licet aliqui, & male, licet gravissimi Doctores, teneant, super sola persona censuarij posse censum constitui, contrariam sententiam omnino veriorē esse cōstat, ex his, quæ late dicenda erunt, ubi solidissimis argumentis, atque rationibus demonstratur, eam census creationem nullam & iniustam esse. & in cap. 51. ubi fundatur, quòd non solum super sola censuarij persona census non consignatur, sed quòd si forsam consignetur, nulla nascatur obligatio personalis, imò quòd etiam accedentibus rebus immobilibus personalis effectiua non nascitur. Quæ quidem omnia apertè demonstrant esse necessaria bona immobilia.

16 Quarto respondetur ad argumentum de non obseruantia Extrauagantium Martini & Calixti ridiculum esse; quia quamvis ab aliquibus dubitetur, an Extrauagantes sint obseruandæ ante, vel post publicationem, vel quando non fuerunt receptæ, aut in desuetudinem abierunt, ut in Proprio motu explicuit Felician. libr. 1. de censibus cap. 9. per totum, quando in corpore iuris insertæ sunt, vel compilatæ, sicut Martini & Calixti Extrauagantes reperiuntur, obseruandæ omnino erunt, sicut ceteræ omnes constitutiones iuris canonici, ut ad longum dicendum erit in cap. de obseruantia Extrauagantium, & Proprii motus; quæ ratione in Extrauagantibus nullus vnquam dubitauit, nisi forsam compilatæ, & insertæ, ab alijs nouioribus constitutionibus abrogarentur, vel à principio receptæ non fuissent, imò potius per contrarium vsum expressum abrogatæ. Neque obstat caput Martini, quòd habetur in l. 10. tit. 15. libr. 5. nouæ Recopilat. in quateruo legum additarum, dum dicit: *Antes se ha suplicado del por el fscal del Consejo*; quia caput illud non loquitur in Extrauagantibus, à quibus neque supplicatum fuit, neque postquam fuerunt receptæ, supplicari potuit, sed tantum loquitur in Proprio motu Pij V. à quo supplicatum fuisse testatur; idè ad Extrauagantes male inducitur: & quantum ad Proprium motum respondetur ad quartum argumentum, & iustissime constitutum fuisse, & omnino obseruandum esse in eo scilicet, quòd bona vere immobilia accedere debeant ad substantiam & essentiam creationis huius contractus, & quòd mobilia, vel semouentia non sufficiant; quia in hoc neque Proprius motus quidquam noui statuit, neque præter, vel contra naturam contractus quidquam decidit. Imò secundum primariam, atque originariam eius naturam creationis immobilia bona requirebantur, cum consignatio & creatio præsupponat stabilitatem, existentiam, atque quodammodo perpetuitatem eorum bonorum, quòd fuit de sui natura fructifera, imò & fructus maiores, vel correspondentes pensioni, & inde peremptis census extinguatur, ut de vnoquoque suo loco dicendum erit. Quæ quidem omnia in bonis mobilibus, vel semouentibus deficient; idè Proprius motus, quatenus requirit bona immobilia iustissimus fuit, & in iuris principijs fundatur, atque consequenter ab eo supplicatum non fuit, neque potuit supplicari. Quod quidem

non

non violenter, sed propriè, & verissime probatur in dicto capite Martini, ubi supplicatio non fuit à Regno interposita circa verba proprii motus ibi, *Nisi in re immobili*, sed nominatim & expresse circa verba eiusdem ibi, *Nisi in pecunia numerata coram testibus, ac notario*, ut probant verba eiusdem capituli, ibi: *Declaramos, que el proprio motu, sobre que los censos se impongan è situen en dinero de presente, no està recebido en estos Reynos, antes se ha suplicado del por el fscal del Consejo*: ergo à Proprio motu non fuit supplicatum, quatenus requirit bona immobilia, sed quatenus requirit numerationem pretij in pecunia coram testibus ac notario, in quo quidem iniuste supplicari potuit; quia recepto integro, iustoque pretio census, licet anticipato, & non coram testibus, ac notario, iniustissimum erat, quòd census creatio non sustineretur, cum Extrauagantes, totiusque iuris canonici decreta principaliter respicerent integram, & veram sortis receptionem, ut ex ea iuste provenirent, ac deberentur vsuræ, redditus nempe censuales, & non considerauerunt, neque considerare debuerunt momentum temporis, quòd pretium traderetur, cum tempus non sit de substantia, neque de essentia contractus, neque in eo iusticia consistat, sed in vera sortis traditione; idè iuste ab eo Proprio motu supplicatum fuit, dum dicit, *In pecunia numerata coram testibus, ac notario*: ergo non fuit supplicatum à requisito bonorum immobilium, idè nihil obstat caput Martini contra nostram resolutionem; imò si rectè consideretur caput illud, expresse confirmat nostram hanc sententiam, dum præsupposito quòd in Proprio motu plurima decidentur, & interea, quòd bona immobilia accedere debeant ad census creationem, supplicatio Regni non fuit à Proprio motu interposita genericè & absolute, sed nominatim & in specie ab eo tantum, quòd in Proprio motu durum videbatur, scilicet, quòd pretium interueniret in pecunia numerata coram testibus, ac notario, ut fatentur verba capituli Martini ibi: *Sobre que los censos se impongan è situen en dinero de presente, no està recebido en estos Reynos, antes se ha suplicado del por el fscal del Consejo*: ergo si ab eo tantum requisito supplicatio fuit interposita, cetera Proprii motus requisiti, & interea, quòd bona immobilia interuenirent, intacta manserunt, quasi Regnum sentiret, iustissima esse, cum si iniusta fuissent, aut dura sibi viderentur ab

eisdem similiter supplicationem interponeret; unde cum eam non interposuisset, virtualiter Proprium motum in ceteris omnibus approbavit; & idè contra nostram sententiam nihil obstat caput Martini.

Imò, ut aliter nouiter consideravi, in cap. nempe, an pretium sit tradendum in numerata pecunia coram testibus, ac notario, sub correctione totius Regni, malè, & superflue à Proprio motu supplicatum fuit; quia Proprius motus non præcisse; & formaliter requirit traditionem pretij in numerata pecunia coram testibus, ac notario, neque veras; & integras anticipatas iusti pretij receptiones excludit, sed potius eas nominatim admittit, dum dicit: *Non antea prius recepto integro, iustoque pretio, solutiones, quas vulgò anticipatas appellant, fieri prohibemus*, decidens euidenter, quòd si verum, iustum, & integrum pretium anticipetur, licet non interueniat coram testibus ac notario in actu celebrationis instrumenti, adhuc erit iusta creatio, cum veritas perceptionis præualere debeat solemnitati temporis; potest enim sic interuenire pecunia in actu celebrationis instrumenti, & confestim contractu perfectò emptori census restitui, & tamen veritas receptionis pretij anticipati fictionem, neque simulationem non patitur: ergo non excludit Proprius motus veras & iustas anticipatas solutiones, & consequenter superflue ab eo fuit supplicatum, ut late diximus in cap. an pretium debeat interuenire in pecunia numerata coram testibus ac notario. Ex quo miror de Feliciano in libr. 1. de censib. cap. 9. numer. 4. & per totum, qui genericè, & absolute existimat supplicatum fuisse à Proprio motu, & quòd magis est, quòd cum in cap. 8. eiusdem tractatus. numer. 13. post alios resoluit, censum non posse creari, nisi in pecunia numerata coram testibus, ac notario, & non pro debito anticipato, postea in dicto cap. 9. dixerit ab eo Proprio motu in eo supplicatum fuisse ex capite Martini.

17 Minus etiã obstat postremum fundamentum, quia ut ad longum dicendum erit in suis capitibus neque census super sola persona consignari potest, neque perempta re censuali remanet obligatio personalis, sed in totum extinguitur census. Vnde iam constat, quòd census emphyteoticus reservatiuus, & consignatiuus requirunt ad eorum creationem bona vere immobilia,

Q 3

& non

& non mobilia, vel semouentia. Sed an prædicta bona debeant esse verè immobilia soli, vel sufficiant, si sint immobilia, dicendum erit in capitibus sequentibus.

AN BONA, EX QVIBVS census creatur, debeant esse præcisè immobilia soli, vel sufficiat, si sint simpliciter immobilia, circa intellectum Extrauagantium, & Proprij motus Pij V. Caput LI.

SUMMARIVM.

Census an creari possit super rebus, quæ licet non sint verè immobilia soli, sunt tamen simpliciter immobilia. numer. 1. vsque ad finem.

Intellectus ad proprium motum Pij V. super forma creandi census traditur num. 3. cum precedentibus & sequentibus.

Census an possit creari & firmari super molendinis. n. 8. vsq. ad finem.

Molendina an computentur inter bona immobilia, & an quemquam liberent à fideiussione. ibid. & num. sequentibus.

CAPVT LI.

IXIMVS in capitibus præcedentibus, bona verè immobilia esse formaliter necessaria ad substantiam & essentiam creationis cuiuslibet census, tam emphyteotici, quàm referuatiui, & consignatiui perpetui, redimibilis, seu ad vitam: vnde in præsentia agendum est, an prædicta bona immobilia debeant esse præcisè immobilia soli, vel sufficiat, si sint simpliciter immobilia. Et ad huius dubitationis clariorem intelligentiam aduertendum est, quòd bona verè immobilia soli sunt area, terra inculta, montes, prata, vineæ, atque similia, culta, vel inculta, quæ sunt bona verè soli, & à fortiori immobilia, & simpliciter immobilia dicuntur domus, molendinum, columbarium, furnum, & alia similia, quæ cum consistant in superficie, quamuis sint verè immobilia, non ta-

men sunt verè immobilia soli, sed potius solo coherentia. Quo præsupposito aduertendum est, quòd prædicta bona verè immobilia soli recte dari possunt in censum emphyteoticum referuatiuum, & super eis consignatiuus designari de emphyteotico probatur in dicto §. adeò, instituitur. locati ibi, *De prædictis, quæ perpetuò fruenda traduntur*, cap. ad aures de rebus Ecclesiæ. Imò ex his rebus verè immobilibus soli proprius quàm ex alijs simpliciter immobilibus emphyteosis formatur, quia licet consistere possit super simpliciter immobilibus, authent. si quas ruinas, authent. perpetua. C. de sacrosanct. Ecclesiæ. l. 1. & 2. per totum. ff. si ager vectigalis, vel emphyteoticalis. l. 1. 2. & 3. C. de iure emphyteot. per totum; ex primæua tamen natura emphyteotici danda erant sterilia in emphyteosim ad culturam, plantationem, & meliorationem, vt dicendum erit in capite de censu creando super rebus de sui natura fructiferis.

2 In referuatiuum etiam recte dantur prædicta bona verè immobilia soli; quia cum sint de sui natura fructifera, sicut simpliciter immobilia, potest ex eisdem census referuari, vt per text. ibi probant omnes in cap. constitutus, de religiosis domibus cap. 1. de in integrum restitut. fin. C. de rerum permutat. & similiter super eis consignatiuus creabitur, quia dum Extrauagantes Martini & Calixti, & Proprius motus Pij V. solum requirunt simpliciter bona immobilia, à fortiori ex verè immobilibus soli creari posse censum probant.

3 Sed contra hanc verissimam resolutionem ego nouiter considerabam, quòd cum census creatus ex his rebus verè immobilibus soli non habeat illum periculum peremptionis rei censualis, quòd habent bona simpliciter immobilia, vt quia nunquam similia bona perire possint, sicut peremptioni simpliciter immobilia subiecta sunt, dicendum videbatur, quòd deficiente eo periculo peremptionis deficiat iustitia creationis, cum venditor perempta re censuali liberetur, & inde emptor ex non peremptione locupletior fiat, venditorque magis grauetur, cum periculum rei venditæ, iuris nempe percipiendi censum ad emptorem pertinere debeat, vt late dicendum erit in cap. an perempta re censuali perimatur census.

4 Sed adhuc ea noua consideratione non obstante iustius creatur census ex rebus verè immobilibus soli, quàm ex simpliciter immobilibus; quia præterquam quòd immobilia soli

soli de sui natura fructifera sunt, magis stabilia perpetua, & existentia existimantur. Neque quidquam obstat defectus periculi peremptionis rei, quia licet periculum ad emptorem census pertineat, non tamen est de substantia creationis eius, quòd bona periculo subiaceant, licet possint subiacere, & periculum non possit assecurari, neque pacta, seu conventiones admitti, quibus emptor damnum periculi non sentiat, maxime quia area, & terra inculta inundatione aquarum perire possint, idè census super his rebus immobilibus soli recte creatur.

5 Ex quo recte datur intellectus ad Proprium motum Pij V. super forma creandi census, dicitur: *Conuentiones directæ, vel indirectæ obligantes ad casus fortuitos, eum, qui aliàs ex natura contractus non tenetur, nullo modo valere volumus*, vt licet casus fortuiti non excludantur per conuentionem, non solum in censu rerum simpliciter immobilium, sed neque in censu rerum immobilium soli, cum ad emptorem ex natura ipsius contractus pertineant, non tamen sit de substantia creationis bona periculo subiacere, sed iustius ex his, quæ nullo ex natura eorum subiacere possunt, creari, idè ex immobilibus soli creantur.

6 Secundo etiam, & principaliter aduertendum est, quòd bona simpliciter immobilia, quæ non sunt verè soli, veluti domus, molendinum, columbarium, furnum, & alia similia etiam dantur in censum emphyteoticum, vt in authent. si quas actiones. C. de sacrosanct. Ecclesiæ. & authent. perpetua eod. tit. l. 1. & 2. per totum. C. de iure emphyt. l. 1. & per totam. ff. si ager vectigalis; authent. de alienat. & emphyteosi per totam, & similiter dari possunt in censum referuatiuum, cap. constitutus de religiosis domibus cap. 1. de in integrum restitut. l. fin. C. de rerum permutat. & super eis censum consignatiuum designari posse constat ex Extrauag. 1. & 2. Martini & Calixti de emptione & vèditione. c. ex Proprio motu Pij V. super forma creandi census.

7 Sed hæc resolutio patitur quandam difficultatem, scilicet quia prædicta bona, domus nempe, molendinum, furnum, columbarium, & alia similia, videtur, quòd non habent illam perpetuitatem, existentiam, & stabilitatem, quæ in rebus censualibus requiritur, cum facile possint perire incendio, ruina, naufragio, vel alia simili causa, & inde inferatur, quòd deficiente stabilitate eorum bonorum, deficiat iustitia contractus, quæ rem immobilem requirit existentem, vt in cap. de censu creando super re de sui natura fructifera dicendum erit.

Sed hæc noua consideratio non solum non impugnat nostram resolutionem, sed eam clario rem reddit; quia creatio census non requirit perpetuam rerum existentiam, ita vt præsupponat perire non posse rem censualem, sed simpliciter requirit existentiam & stabilitatem rei censualis tempore creationis census, vt quia eo tempore res censualis stabilis sit, & fructifera de sui natura, licet postea perire possit, cum periculum eius assecurari nequeat: & hæc est originaria ratio, quare ex domibus, vel super domibus, furnis, aut columbarijs census consistit.

8 Inferitur etiam ex ea consideratione ad definitionem eius notabilis dubitationis, quæ magis difficilis videbatur, an scilicet super molendinis, quæ licet sint bona immobilia frequentiori periculo subiaceant, census consistat; ex cuius resolutione à fortiori deduceretur resolutio, an super domibus, fundis, vel columbarijs consistere possit, & in hac dubitatione dicendum videbatur, quòd ex molendinis, vel super molendinis census non consistat, ex eo quòd molendina mobilibus rebus equiparantur, ex Bart. sententia in l. 2. numer. 19. solut. matrimon. dicentis, molendina non excusari ab onere satisfaciendi, ubi id tenet Alexand. in l. sciendum, ubi las. numer. 4. ff. qui satisfacere cogantur, & ex alia celebri doctrina Angeli Perusini in l. non solum. ff. de petit. hereditatis, dicentis, quòd molendina tanquam bona mobilia, & non existentia, sed potius breuiter peritura, possunt à tutore, vel prælato alienari sine iudicis decreto. Cuius sententiam sequuntur dicentes veram Fulgos. ibi; Ripa in l. quominus. numer. 126. in fine. ff. de fluminibus, Rub. consil. 138. colum. 1. Ancharran. consil. 443. numer. 9. Palac. Rub. in cap. per vestras. numer. 4. & 18. Tiraquell. de retractu lignag. §. 1. gloss. 7. numer. 91. pro quorum sententia ego pondo text. in l. verum. l. 1. §. si locupletis, ibi, *Prædicta ruinosa, & ibi, Prædicta ruant, & iterum ibi, Multis causibus obnoxia*. ff. de minoribus; cum igitur ab effectu prædicta molendina pro mobilibus bonis habeantur; vt quia libere possunt à tutore, vel prælato sine iudicis solemnitate alienari, & quemquam ab onere satisfaciendi non liberant, vt quia verissimi periculo subiaceant, dicendum erit, quòd super eis, vel ex eis census consistere non potest.

9 Sed adhuc contraria sententia receptior omnino est; quia prædicta molendina, licet negari non possit, quòd aliquantulum periculo fortunæ subiecta sint, verè tamen immobilia sunt, & inter res immobiles connumerantur.

ex doctrina Baldi in cap. contingit, col. penult. verfic. *Quæronunquid*, de dolo & contumacia, Alberic. in l. penult. §. fin. ff. de his, qui eiecerunt, vel effuderunt, Bart. in l. certi iuris. numer. 7. C. de pactis, quem sequuntur Ias. in l. quominus. quæst. 19. in fine. ff. de fluminibus. Fortun. Garf. in l. item quia col. 4. ff. de pactis, Decius conf. 262. Tiraquel. d. gloss. 7. numer. 92. Aluar. Vaez de iure emphyt. quæst. 12. num. 9. quorum aliqui tenent, molendina domibus equiparari, alij prædium rusticum nuncupari, alij verò pro urbano prædio haberi; & denique omnes communiter res solvunt, inter immobilia bona connumerari, & ita quod super eisdem molendinis feudum consistat, resoluit Curt. Iunior in tract. de feudis. q. 6. col. 3. verfic. *Et ex hoc etiam*, Ioan. Licetier. lib. 2. quæst. 4. col. 3. & quod super eisdem emphytheosis semper consistat, resoluit Aluar. Vaez de iur. emphyt. q. 12. numer. 9. & denique quod census super eisdem, vel ex eisdem molendinis creari possit, resoluit Felician. de censib. lib. 2. cap. 3. num. 37. per totum.

80 Qui quidem pro vera huius dubitationis resolutione solum consideraverunt, quod prædicta molendina pro verè immobilibus bonis habentur. Et denique Felicianus ad obiectio nes contrarias nihil respondet: ego tamen pro hac sententia considero, quod prædicta molendina tempore, quo census creatur, bona verè immobilia sunt, cum à solo separari non possint sine totius corruptione; & licet negari non possit, quod inundationi, atque periculo aquarum sint obnoxia, ex hominum tamen industria à communiter accidentibus in tutiori loco fluminis, seu maris fiunt, ubi quasi perpetua sint, & maiorem existentiam, atque stabilitatem habere possint; qua ratione non consideratur causa illa remota periculi, quæ contingere potest; sed verisimilitudo existentiae, & quod tempore creationis census qualitas illa rei immobilis in molendinis super sit, ut pro verè immobilibus bonis habeantur; nonne videmus, quod cætera bona immobilia similiter subiaceant periculo peremptionis, cum facile perire possint, & sepius pereant incendio, ruina, naufragio, vel alia simili causa; & nihilominus illa periculi incertitudo neque tollit existentiam eorum bonorum. neque obstat, quominus ex eisdem census formetur, imò potius iustificat contractum, ex eo, quod peremptio rei perimitur census, ut supra diximus, & infra dicendum erit: ergo causa illa remota periculi census creationem iniustam non redderit.

11 Qua sententia retenta, non obstant fundamenta in contrarium adducta; quia non bene sequitur, Molendina non liberant quemquam à satisfactione, & possunt absque iudicis decreto alienari: ergo non poterit super eis, vel ex eis census consistere; quia substantia & essentia creationis census principaliter consistit in existentia rei in verisimili perpetuitate; in eo quod fructifera sit de sui natura, & demum in eo, quod tempore creationis immobilis sit, neque villo modo pendere à verisimili periculo peremptionis rei, imò potius ex eo periculo contractus iustificatur, ut iam diximus: ergo nihil obstat, quod à satisfactione quemquam non liberarent, neque quod sine iudicis decreto alienari possent, maxime quia longè verius est, & quemquam liberari à satisfactione, & sine iudicis decreto non posse alienari, ex l. Aristo. §. ff. de iure deliberandi, ibi, *Adito prætor*, & ex l. fin. de curatore furiosi, ibi, *Magna utilitate cognitione iudicis*, & ex l. ait prætor. 1. §. fin. ibi, *Prætor aditus*. ff. de officio eius, cui mandata est iurisdictio, & ita resoluunt Pinel. contra Angel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. part. numer. 28. verfic. *Ego non dubito*, Aluar. Vaez in tract. de iure emphyt. quæst. 12. numer. 9. ad finem. Neque obstat text. in dicta l. non solum. ff. de petit. hæredit. à qua Angelus, & alij fundamentum sumpserunt; quia non violenter contra ipsos text. ille retorquetur, cum in eo casu autoritas iudicis requiratur, ex l. Diuus. ff. de petit. hæred. & aduertunt Pinel. & Valasc. supra.

12 Secundò intelligitur Angeli doctrina, quando molendina ita ruinosa sunt, ut periculum sit in mora, si absque vlla iudicis solemnitate non vendantur, ut apertè deducitur ex dicta l. non solum. 66. ff. de petit. hæredit. quam pro contrario fundamento Angelus consideravit, ibi, *Vel si morales pericula deterioris ut futura erant*; quo casu mirum non est, si molendina ruinosa, atque brevissimo periculo subiecta sine iuris solemnitate vendi potuissent: sin verò mora peritura non essent, & verè immobilia fuissent, & super eis, vel ex eis emphyteosis, feudum, vel census consisteret, ut deducitur ex omnibus supra dictis, & faciunt ea, quæ tradit Decius in cap. ex parte. num. 5. de appellat. Pinel. in d. 3. par. num. 26. cum præcedentibus & sequentibus.

13 Tertiò intelligi poterat Angeli doctrina, & hæc nostra resolutio limitari in molendinis, quæ non solum periculo ordinario subiacerent, sed quæ ad instar navium super flumina

flumina veluti ambulanti, de quibus meminerunt Bart. in l. quominus. quæst. 18. ff. de fluminibus, Paul. in l. fluminum in principio circa medium. ff. de damno infecto: nam ea molendina neque sunt bonaverè immobilia soli, neque solo coherent, neque vllam habent existentiam, aut stabilitatem, qua ratione immobilibus equiparari non possunt, sed potius pro mobilibus haberi, ut aduertit Ripa in dicta l. quominus. num. 126. ff. de fluminibus, & consequenter census super eis consistere non poterit; quod tamen intelligendum est secundum ea, quæ de navibus infra suo loco dicenda erunt: ergo ex omnibus supradictis evidenter constat, quod bona, quæ dantur in censum, vel super quibus creandus est, non solum possunt esse verè immobilia soli, sed simpliciter immobilia, dum tamen sint existentia, duratura, atque de sui natura fructifera, ut infra latè dicendum erit in capitibus sequentibus; sed quamvis bona, ex quibus census creatur, debeant esse verè immobilia soli, vel simpliciter immobilia; poterit tamen census creari ex his rebus, quæ licet non sint verè immobilia soli, neque simpliciter immobilia, sunt tamen coherentia solo inseparabiliter, veluti ius pascendi, piscandi, decimandi, iura, vectigalia, & alia similia, quæ cum solo, & territorio coherent inseparabiliter, licet non sint incorporalia, & immobilia, habentur tamen ex coherentia inseparabili cum solo pro verè immobilibus soli, & ideo in censum dari poterunt, vel super eisdem census creari, ut dicendum erit in capite sequenti.

AN BONA, EX QUIBUS
census creatur, licet non sint
immobilia soli, vel simpliciter
immobilia, possint esse co-
herentia solo insepara-
biliter. Caput

LII.

SUMMARIUM.

Census reservatius, vel consignatius an possit
creari ex rebus, quæ licet non sint immobilia
soli, neque simpliciter immobilia, sunt tamen
coherentia solo inseparabiliter. num. 1. & per
totum caput.

Ius pascendi, quod immobile reputatur, & ideo
datur in censum reservatium, & super eo con-
signatius consignatur. num. ibidem.

Ius piscandi reputatur quid immobile, & ideo
datur in censum reservatium, & super eo iure
consignatur. n. 2.

Iura, vectigalia, & regalia immobilia reputan-
tur, & inde super eisdem census consignatur, &
ex eisdem resignari potest. num. 3.

Ius pascendi quid immobile reputatur, & inde da-
tur in censum reservatium, & super eo con-
signatius designatur. n. 4.

Ius decimandi quid immobile reputatur, & inde
datur in censum reservatium, atque super eo
consignatius designari potest, & inde infertur
ad tertias dominorum. n. 5.

Iurisdictio, quæ coherent solo materialiter, & pas-
sive, imò & fructus iurisdictionis, rectè dantur
in censum reservatium, & super eisdem con-
signatur. n. 6. & 7.

Incorporalia, & inuisibilia, quæ corporibus coha-
rent inseparabiliter, pro verè immobili habē-
tur. d. num. 7.

Feudum, licet regulariter consistat in rebus verè
immobilibus, consistere etiam potest in his, quæ
licet verè immobilia non sint, sunt tamen cohe-
rentia solo. n. 8.

Discutitur latè, & explicatur ea propositio, an cē-
sus formari possit ex rebus solo coherentibus in-
separabiliter. n. 9. usque ad finem capitis.

Census an possit consignari, vel reservari super pis-
cibus, vel ex piscibus, qui sunt in laice. n. 15.
usque ad finem.

CAPUT LII.

In capitibus præcedentibus scripsimus, quod bona, ex quibus census creatur, debent esse verè immobilia soli, vel simpliciter immobilia, quod exemplificavimus in area, terra nempe inculta, in prato, in monte, in ripa, in aliisque similibus rebus, quæ sunt verè immobilia soli, verificavimus etiam in domibus, molendinis, furnis, columbarijs, aliisque similibus rebus simpliciter immobilibus; sed quia non ita præcisum est esse bona immobilia soli, vel simpliciter immobilia, quod ex alijs rebus creatio census non sustineatur, videndum est, an ex rebus solo coherentibus inseparabiliter, sustineri possit. Quæ dubitatio multipliciter exemplificatur. Primò modo in iure pascendi, quod quidem ius ad censum patet, quod non est quid verè immobile soli, neque quid simpliciter immobile, sed potius quid incorporale & inuisibile, coherens naturaliter, & inseparabiliter solo, ideo tanquam si fuisset quid immobile soli, & dari potest in censum reservatium, vel

Q 5

vel

vel emphyteoticū & super eo consignatiuus recte consistit. Quæ resolutio aperte deducitur ex l. 1. §. in prædijs. l. pecoris, cum alijs. ff. de seruitutibus rusticorum prædiorum. §. rusticorum, institut. eodem titul. & ex his, quæ tradit eleganter Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 5. nu. 3. Aluar. Vaz Lusitan. in tract. de iure emphyt. quæst. 12. num. 6. qui notanter egerunt de natura huius seruitutis pascendi, resoluentes esse quid coherens solo inseparabiliter, & ideò super ea consistere posse censum. De quo Surd. decis. 253.

Secundo modo exemplificatur hæc nostra resolutio in iure piscandi, quod quidem certum est, quòd non est quid verè immobile soli, neque quid simpliciter immobile, sed ius incorporale coherens solo inseparabiliter, ut quia flumen coheret solo naturaliter, & ius piscandi flumini inseparabiliter; qua ratione & censum emphyteoticum, vel reservatiuum, ex eodem piscandi iure posse reservari, & consignatiuum constitui, valere aperte constat, ut eleganter deducitur ex Tiraquell. supra, ex Valasco dicta quæst. 12. num. 6. ad med. & ex his, quæ bene resoluit Sebast. Medicis in elegant. tractatu de piscatione & venatione. quæst. 17. per totam, ubi refert text. notandum in c. 1. quæ sint regalia.

Et in iuribus vestigalibus recte exemplificatur hæc nostra resolutio, & sententia; quæ quidem certum est, quòd licet non sint bona immobilia soli, neque verè immobilia, sunt tamen coherencia solo, atq; territorio, in quo percipiuntur; ideò tanquam verè immobilia recte dari poterunt in censum emphyteoticū reservatiuum, vel super eis consignatiuus designari ex eleganti doctrina Baldi, & Aluaroti in cap. 1. §. fin. de feudi cognitione, ex his, quæ late resoluit Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. num. 34. & 35. Valas. in d. quæst. 12. num. 6. Ad hæc duo exempla de vestigalibus, & regalibus iuris adde Roland. consil. 1. num. 130. volum. 1. Garcia de nobilit. gloss. 7. num. 2. Lafarte de gabellis cap. 10. n. 76. vlt. ad finem.

Non etiā improprie verificabitur hæc nostra resolutio in iure passagij, quòd quidè immobile non est, sed solo coherens, incorporale, & inuisibile; ideò ex coherencia inseparabili cum solo habetur pro immobili, & inde in censum datur, vel super eo cēsus consignatur. Quod in effectu resoluunt Bald. in l. stipendia. C. de execut. rei iudicatæ, Aluarot. Math. de Afflict. Paul. Paris. & alij, quos refert, & sequitur Tiraquell. in dicto §. 1. gloss. 7. n. 34. & magis in specie Valasc. in dicta quæst. 12. num. 6.

Rursus, in iuri decimandi hæc resolutio verificatur; videmus enim, quòd ius decimandi coheret solo, atque territorio illo, ex quo decimæ percipiuntur naturaliter, & inseparabiliter, cum de iure diuino & naturali decimæ debeantur, ut vulgaria iura probant, ideò licet hoc ius non sit quid verè immobile recte datur in censum, vel super eo census consignabitur. Quod deducitur ex eleganter adductis post Bald. & alios ab Andrea Tiraquell. in dicto §. 1. de retract. lignag. gloss. 7. num. 33. & aduertit Gregor. Lup. in l. 1. titul. 26. part. 4. Valasc. in dicta quæst. 12. numer. 6. maxime si pro iure decimandi acceperimus iura illa, quæ passim domini vassallorum huius Regni ex concessione speciali eius, quia ea concedere poterat, possident, atque percipiunt, quæ vulgò nuncupantur, *Las tercias*; prædicta enim bona recte concedi potuerunt in emphyteosim, vel censum consignatiuum, & à possidentibus eodem iure in alium transferri, & super eis census consignatiuus sustinetur.

Id ipsum aperte exemplificatur in iurisdictione, quia iurisdictione coheret territorio materialiter, & passivè, & activè in personis magistratum, quasi in Regibus, & iudicibus sit in prædicamento agere, & in vassallis in prædicamento pati, & in territorio, atque solo sub prædicamento vrbis, vel situs, & notantes resoluit Paul. Castrensis in l. more. colum. 1. ff. de iurisdic. omnium iudicum, Bald. in l. 1. §. initio. ff. de officio præfecti vrbis, & in cap. unico in princip. de consuetud. recti feudi, ex quo dixit Innocent. in capit. cum accessisset. nu. 6. & 7. de constitut. quòd iurisdictione non inest populo activè, sed passivè, neque actus activi competunt populo, sed passivi, sentiens evidenter, quòd coheret solo, & territorio materialiter, & passivè, & activè in personis magistratum, quem sequitur Alex. in cōst. 16. nn. 13. volum. 5. & idem in effectu resoluit Auend. in cap. 2. prætor. num. 9. Conuarr. in pract. quæst. cap. 4. num. 3. 4. & 5. cum igitur iurisdictione territorio coheret inseparabiliter, licet non sit quid verè immobili soli, neque simpliciter immobile, sed quid incorporale coherens solo, dari poterit in censum vel super ea census consignari, ut in iurisdictione aduertit nominatim Foller. in praxi censuæ gloss. magna. num. 43. Quod tamen intelligendum est respectu fructuum iurisdictionis, quia si agatur de hypotheca, seruitute, vel cēsu constituendo super substantia iurisdictionis quatenus importat exercitiū eius, aliter dicendum erit, secundum ea, quæ late disputat, atq; resoluit Felic. de censib. 2. tom. lib. 2. n. 22. vlt. que ad finem ex versic. in numer. 36.

Demum

7 Demum hæc nostra resolutio etiam poterit verificari in omnibus alijs rebus incorporalibus, & inuisibilibus, quæ licet bona vere immobilia non sint; cum tamen solo coherant pro vere immobilibus habenda erunt, atque consequenter recte in censum dantur, vel cēsus super eis consignatio fit, ex his, quæ late, & eleganter tradit Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 5. num. 2. & 3. & gloss. 6. num. 3. & 4. & gloss. 7. n. 32. & §. 6. gloss. 1. num. 10.

8 Pro qua verissima resolutione facit vrgenter, quia quamvis feudum non possit formari, nisi ex rebus immobilibus soli, aut vere immobilibus. capit. 1. §. fin. de feudi cognit. l. 1. titul. 26. part. 4. potest tamen formari, & creari ex rebus, quæ licet vere immobilia nō sint, solo tamē coherant, & pro immobilibus habentur, text. in dicto cap. 1. §. fin. ibi, *Nisi in rebus soli, aut solo coherentibus*, & probant ibi Aluarot. Ifernias, & Afflict. Gregor. in dicta l. 1. tit. 26. part. 4. gloss. verb. *Rayz*. Ex quibus iam constat, quòd ex rebus solo coherentibus inseparabiliter & census creatur, & reservatur.

9 Aduersus tamen hanc resolutionem sequentia vrgenter obstant fundamenta. Primò, quantum ad censum emphyteoticum certissimum est, quòd ad substantiam & essentiam eius necessario debent accedere bona vere immobilia soli, ex quibus creetur, & formetur, ut late diximus in capitibus præcedentibus, sed sic est, quòd bona solo coherentia non sunt bona vere immobilia soli, sed potius in corporalia & inuisibilia, ut ad sensum patet, & constat ex toto titul. de seruitut. vrb. prædior. & de seruitutib. rusticorum prædior. ergo ex his rebus coherentibus solo emphyteosis nō formatur. Quod nominatim resoluit Petrus Iacobin. in sua praxi in tit. de actione in rem pro re. emphyt. col. fin. versic. *Et est notandum*, quem sequitur Aluar. Vaz de iur. emphyt. quæst. 12. numer. 6. versic. Certe in prædictis omnibus, ubi hanc existimat veriore sententiam contra Tiraquell.

10 Secundò, bona solo coherentia incorporalia esse certum est, sed in rebus incorporalibus non datur verum dominium, neque vera possessio, sed quasi possessio, & quasi dominium, ut vulgaria iura probant: ergo non poterit ex his rebus solo coherentibus emphyteosis creari, quæ præsupponit separationem vtriusque dominij, tam utilis, quam directi, ita quod directum maneat penes concedentē l. 1. & per totam. C. de iure emphyt. & utile transferatur in emphyteosim. l. 1. §. qui in perpetuum, cum vulgatis, neque etiam reservatiuus, qui præsupponit translationē vtriusq;

dominij in censuarium, capit. constitutus de religiof. domib. cum vulgatis, neque consignatiuus, qui præsupponit etiam manere directum dominium penes consignantem, ut diximus in capit. de natura census consignatiui, & inde in vtraque census specie dicendum videtur, quòd census ex his rebus incorporalibus solo coherentibus creari non possit, cum vere immobilia non sint, sed incorporalia.

11 Adhuc tamen his nouiter pensatis considerationibus nihil obstantibus, veriore sententiam existimo, censum creari posse ex his rebus solo coherentibus inseparabiliter, licet sint incorporalia ex omnibus supradictis. Quorum ea ratio originaria considerari potest; quia quamvis prædicta bona vere immobilia soli non sint, cum tamen solo coherant inseparabiliter pro vere immobilibus soli habentur, ut resoluunt Panormit. Anton. & Imola in capit. nulli de rebus Eccles. Bart. Alberic. & alij in l. semouetium. ff. de verbor. signific. Bald. qui loquitur eleganter in cap. 1. §. fin. de feud. cognit. & post Alexandr. & alios resoluit Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 5. 6. & 7. & §. 6. gloss. 1. nu. 10.

12 Pro quibus vrgenter cōsidéro, quòd sicut per text. in l. traditionib. C. de pactis ad translationem dominij rerum corporalium requiritur vera & corporalis traditio, ita & ad translationē rerum corporalium solo coherentium corporalis & vera traditio necessaria est; quia cū solo coherant inseparabiliter, licet sint incorporalia, vere sunt immobilia soli, & pro corporalibus habentur. Ita nominatim probant Bald. in dicta l. traditionibus, & in dicta l. 1. C. communia vtriusque, Alexan. d. post alios, consil. 184. *In causa*, lib. 6. Quod quidem ita non esset, si bona incorporalia solo coherentia pro vere immobilibus non haberentur, sed simpliciter essent incorporalia, ut aliqua iura & facultates, quæ solo non essent coherentia inseparabiliter, in quibus ad veram dominij translationem, seu acquisitionem non est necessaria vera traditio, sed sufficit celsio. Glossa est notanda per text. ibi in l. fin. C. quando fiscus, vel priuatus; quem text. dicit ad hoc singularem Angel. in l. 1. C. de actionibus, & obligat. num. 4. Mieres in tractatu maioratus. 1. part. quæst. 40. per totam, & nos diximus in l. 44. per totam gloss. 9. num. 3. & gloss. 14. nu. 17. ergo prædictis considerationibus non obstantibus verissima resolutio est, quòd ex rebus incorporalibus solo coherentibus inseparabiliter, servitus nempe, recte census creatur tanquam si prædicta bona essent vere immobilia soli.

Quia

3 Quā sententiā retenta non obstant fundamenta in contrarium adducta, quia quamuis bona inseparabilia solo, & corporibus coherētia, si considerentur separatim à solo non sint bona vere immobilia soli, sed potius vere incorporalia & inuisibilia; si tamen considerentur, ut sunt consideranda, quatenus coherērent inseparabiliter solo, pro vere immobilibus habentur, cum à solo separari non possunt; atque ideo in effectu & substantia verè immobilia soli sunt, & consequenter rectè census ex eisdem creatur. Secundò, quamuis in iuribus in corporalibus non detur verum dominium, neque vera possessio; sed quasi dominium, & quasi possessio; & inde inferatur non posse dari concursum utriusque dominij, neque consequenter separatio, quam præsupponit contractus emphyteoticus: ab origine tamen considerando bona incorporalia solo coherētia inseparabiliter, rectè in eis datur verum dominium, & vera possessio, ita ut dando ius pascendi in censum, detur simul solum, cui inseparabiliter ius illud cohereret, & concedendo ius illud in emphyteosim, directū dominium soli maneat penes concedentem, & utile ius, nempe pascendi, transferatur in emphyteotam, & si super eo iure census consignetur, dominium utriusque soli, & iuris pascendi maneat penes consignantem. Quis enim potest considerare ius pascendi separatim à solo, cum naturaliter in solo producat: ergo virtualiter inest solo, & consequenter quid est immobile soli, atque consequenter utrumque dominium in solo & iure pascendi concurrat, & ex eo census creatur.

4 Ex quo reiicitur resolutio Aluari Vázquez in dicta quæst. 12. num. 6. dicentis, ex his iuribus incorporalibus non posse emphyteosim creari, cum non sint verè immobilia soli, & tenenda est resolutio Tiraq. quam ipse Valasc. improbat; mirorque iuste de Alvaro Valasco, qui in ipsa, eademque quæst. 12. num. 3. & 4. intrepidè resolvit, quod ex his rebus solo coherētibz, licet vere immobilia soli non sint, emphyteosis formatur, ex eo, quod pro verè immobilibus habentur; & statim num. 6. contra Tiraquel. contrarium videtur tenere. Ex quibus iam constat, receptissimum esse, quod bona censuaria debent esse verè immobilia soli, vel simpliciter immobilia, vel quæ pro immobilibus habentur, ut quia solo coherēant inseparabiliter.

5 Et inde etiam infertur ad constitutionem census super piscibus, qui sunt in lacu, aut piscina, & super iure piscandi in eo lacu, an rectè census constitui possit. Cuius dubitatio nō ea est verissima resolutio, quod si tales

pisces in lacu sint, ut multiplicentur, & crescant, & ad perpetuam ipsorum piscium procreationem, fructuūque annuam perceptionem, ita quod illa piscina, seu lacus, quasi stabile subiectum habeant, & fructus eius, nempe pisces, aut ius piscandi, perpetuam subrogationem corporum in eo lacu existentium contineat, dicendum sit tunc, quid immobile reputari tanquam ius coherens, stabile quidē & perpetuum; & consequenter super eo lacu, aut piscina, aut iure piscandi legitimè census consistet consignatius, designando super eo lacu censum, & reservatius dando ipsum eū reservatione pensionis: in vero deficient ea, & pisces in lacu sint, non quasi naturaliter, sed artificiose ad temporalem pulcritudinem, & voluptatem habentis, ita quod ius piscandi non habeat stabile subiectum, neque perpetuam existentiam, sed temporale tantum sit, tunc non dicitur quid immobile, neque solo inseparabiliter coherens, sed temporale, & perituum, & consequenter in censum reservatium lacus ille non dabitur, neque super eo consignatius designabitur, sed unico tantum pretio solutione & contractu pisces illius piscine vendentur. Hæc resolutio propriè deducitur ex Guidone Papa decis. 91. Boer. in consuetudine Burgund. tit. 4. §. 2. gloss. penultim. colum. fin. & melius omnibus aduertit Molinæus in consuetudinibus Parisien. tit. 1. §. 1. gloss. 8. num. 18. vsque ad numer. 20. Roland. à Valle consil. 24. num. 33. lib. 3. & alios referens idem in effectu resolvit Andreas Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. numer. 115. ubi refert ad fructus columbariorum, referens ad id Molinæum. Quod ego intelligo in columbarijs ad commoditatem annuam, fructus nempe, quasi perpetuam perceptionem factis non in alijs artificiose ex hominū industria, & ad ipsorum voluptatem compositis, quæ nullam habent perpetuam existentiam, & stabilitatem. Quæ quidem omnia bona, ex quibus census creatur, non solum debent esse immobilia, vel immobilibus coherētia, sed debent esse fructifera de sui natura, & fructus maiores, vel ad minus correspondentes pensioni, ut infra latè dicendum erit in capite sequenti.

A C

DE CENSU CREANDO ex rebus, vel super rebus de sui natura fructiferis, circa intellectum Extravagantium. 1. & 2. Martini & Calixti, atque proprii motus Pij V.

& l. 2. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopilat. Caput

LIII.

SVMMARIVM.

Census reservatius, vel emphyteoticus creandus est ex rebus de sui natura fructiferis, & non sterilibz. & quomodo hæc propositio intelligatur, traditur. n. 1. per totum.

Emphyteosis quod requiratur à sterilibz, quomodo intelligatur, & verificetur, traditur. numer. 1. prope finem.

Census consignatius creandus est super rebus immobilibus de sui natura fructiferis. nu. 2. & 3. cum alijs, vsque ad finem.

Fructus rerum immobilium, super quibus census consignandus est, debent esse maiores, vel ad minus correspondentes pensioni, ita quod sufficiant ad pensionem, & alimenta censuaria. num. 4. & per totum, & cum alijs.

Emphyteosis debet diligenter inquirere, an fructus rerum censuarium sufficiant ad pensionem, & alimenta censuaria alias sibi præiudicare. n. 5. per totum.

Venditor census antequam manifestare emptori veteres census rerum censuarium, & intellectus ad text. in l. 2. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. numer. 6. per totum, & numer. 7. ubi cum sequentibus numeris traditur nouus intellectus ad dictā legem Regni.

Venditor non committit crimen stellionatus, quando emptor sciebat priorem hypothecam rerum censuaria. n. 8.

Actio criminis stellionatus an competat, quando emptor succurrit potest per actionem ex contractu. n. 9.

Censuarius si capiatur pro debito censuali, an sit, alendus à creditoribus, & intellectus ad l. 4. tit. 16. lib. 5. nouæ Recop. n. 10. & 11.

CAPVT LIII.

N capitibus præcedentibus resolvimus censum esse creandum super bonis, vel ex bonis vere immobilibus soli, vel simpliciter immobilibus, vel solo coherētibz

inseparabiliter, vel quæ pro immobilibus habentur: unde in præsentī probandū erit, quod prædicta bona debent esse de sui natura fructifera, & fructus maiores, vel ad minus correspondentes pensioni; & in censu emphyteotico, vel reservatius ad sensum paret; quia si dominus daret rem immobilem sterilem, & infructiferam cum reservatione certæ pensionis annuæ locupletaretur cum iactura aliena contra præceptum naturale nunquam satis laudatū, cuius meminit Pomponius in l. nam hoc natura. 14. l. hæc conditio 66. ff. de condit. indebiti, & Ulpian. in liure natura. 207. ff. de regul. iur. ergo ne locupletetur cum iactura aliena concedens rem sterilem in censum, fructifera de sui natura debet esse. Rursus concessio rei sterilis in emphyteosim, vel censum, esset contra præcepta iustitiæ commutativæ, quæ consistunt in æqualitate, cum dominus eo casu reservaret pensionem ex re concessa, quæ fructus non produceret, sed præcepta iustitiæ commutativæ omnino servanda sunt inter commutantes res proprias. l. sine & Titium. ff. si cert. petat. l. curabit. C. de act. empti: ergo res sterilis danda non est in censum, vel emphyteosim, sed fructifera de sui natura. Demum perempta re censuali perimitur, & extinguitur census, ut latissimè dicendum erit in cap. an perempta re censuali census extinguatur; & quod magis est, emphyteosis resolvitur ex l. 2. C. de iur. emphyteot. & latè prosequitur Valasc. de iure emphyt. quæst. 27. per totum: ergo si effecta fructifera re censuali census extinguatur, à principio sterilis dari non poterit in censum, neque contractus incipiet ab eo statu, ad quem non potest devenire. Quibus accedat, quod quamvis prædia, quæ exprimeantur natura emphyteotici dabantur in emphyteosim, debeant esse sterilia, ut deducitur ex text. in cap. ad aures de rebus Eccles. §. adeo, in fine. locati, non est intelligendum de sterilibz de sui natura, sed de incultis, & sterilibz tempore concessionis; ut quia exprimeantur natura emphyteotici dabantur prædia inculta ad culturam, plantationem, & meliorationem, licet etiam possint dari culta & fructifera, ex authentica perpetua. C. de sacrosanct. Eccles. cap. perpetuus. 10. quæst. 2. & resolvit Valasc. de iure emphyt. quæst. 1. numer. 5. licet enim cultura, plantatio, aut melioratio deberit causam inventioni contractus emphyteotici; hæc tamen causa non fuit finalis, sed impulsiva, ut aduertit Valasc. de iure emphyt. quæst. 2. numer. 5. & 6. licet enim verum sit, quod à communiter accidentibus terra inculta deror in emphyteosim, nunquam tamen visum est, quod

quod sterilis de sui natura detur: ergo fructifera debet esse.

² In censu etiam consignatio hanc sententia receptissima est, tam ex Extravagantibus prima & secunda Martini & Calixti de emptio- ne & venditione, quæ de rebus immobilibus fructiferis meminerunt, quam ex proprio mo- tu Rii V. super forma creandi census ibi, *De sui natura fructiferis*, & ex propria, atque pecu- liari natura huius contractus; est enim certifi- cum, quod in censu consignatio emitur, & venditur ius percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis, ut diximus latè in capit. de natura huius census consignatiui: er- go certum est, quod rei censualis fructifera debet esse.

³ Vnde hanc sententiam, licet non his fun- damentis, scilicet quod res censualis fructife- ra debet esse, nominatim probant Rodolpho de vsur. quæst. 12. Medina de ressit. capit. 2. Gregor. Lup. in l. 28. tit. 8. part. 5. gloss. verb. *A censo*, col. 3. versic. *Secundò limitari censu*, Pizarro in explicatione ad ordinationes de Guadalupe gloss. verb. *De las tales heredades*, per totam, & post Cassan. & Nauarr. idem re- soluit Auend. responso 12. numer. 3. prope fi- nem, Sarmiento lib. 7. Sellaetar. capit. 1. num. 38. versic. *Fructiferam autem*, & in numer. 19. versic. *Finge*, dicentes, quod bona censualia debent esse fructifera, & fructus maiores, vel ad minus correspondentes pensioni.

⁴ Imò non solum fructifera debent esse de sui natura, & fructus maiores, vel correspon- dentes pensioni, sed necessarium est, quod venditori census ex ipsis bonis, seu alijs libe- ris eius remaneant fructus, quibus se, & fami- liam congruenter alere possit; aliter enim cén- sus creatio non sustinebitur, neque censua- rius ad eius census solutionem compellendus erit, sed deficientibus fructiferis, vel si tantum existant, qui necessarij ad eius alimenta sunt, extinguetur obligatio soluendi in futurum, ac si bona censualia in totum perirent. Quæ verissima resolutio, licet aliquantulum noua videatur, certissima est, & probatur Levitici capit. 25. ubi dicitur; *Ut vivere possit frater tuus apud te, usuras non accipias ab eo, & frugum abundantiam non exigas*, sentiens clarè, quod ut proximus vivere possit apud nos, exigere non debemus frugum abundantiam, id est, redditum ita excessiuum, quod careat neces- sarijs alimentis; quia quæadmodum ne caret, aliquem, qui ex mensa esurienti panem aufe- ret, ita occidere videtur, qui pretio emit vi- tam necessarium personæ, & debitum chari- tatis denegatur illi, cui necessaria vitæ aufe- runtur alimenta. Et demum cum eo casu ven-

ditio iuris percipiendi pensionem hominem ad extremum indigentia perducatur, contra bo- nos mores naturales facta videtur, ut alias tra- dit Bart. in l. fin. 1. lectura col. 3. versic. *Si vero*. C. de pactis; & hoc fuit de mente Gabrielis in 4. sententia dist. 15. colum. 4. & Conradi de contractibus quæst. 84. conclus. 6. & in specie census eleganter id comprobat Pizarro in gloss. ad ordinationes de Guadalupe verb. *De su trabajo*, per totam; & ita quod census emendus non sit à pauperibus & attenuatis, sed à diuiti- bus habentibus amplum patrimonium, cuius fructus præter pensionem sufficient ad ali- menta censuarij, deducitur ex resolutione Rodul- phi de vsuris. 3. p. 5. *Transamus nunc ad osti- um*, Gabriel in 4. distinct. 13. quæst. 12. colum. 11. Conrad. de contractibus quæst. 84. conclus. 6. §. ex hoc, & melius omnibus Pizarro in dicta glossa ad ordinationes de Guadalupe, verb. *Sin necesidad*, & verb. *De su trabajo*, & verb. *Muchomas*, & verb. *Notable*, & fere per totum tractatum, ubi eleganter id prosequitur, & inde in proposito dicit Conrad. de contract. in quæst. 84. & 85. col. 2. Quod si debitores pauperes sint, ut ex fructibus rerum censua- lium, sed aliunde soluere nequeant, nisi pane sudoris se priuent, liberabuntur à solutione. Cuius sententiam sequitur Pizarro in dicta gloss. verb. *Notable* col. 2. ad finem; & hæc no- stra resolutio non violenter deducitur ex Ex- travaganti prima & secunda Martini & Calix- ti de emptioe & venditione, nempe a Marti- no, dum dicit; *Pro quibus princeps. baro. miles, seu eppidannus*, & Calixti, ibi, *Quod ipsi habitato- res*, dum loquuntur Pontifices de Principibus, baronibus, atque habentibus opulentissima patrimonium, non de attenuatis, & pauperibus, & ita probant Doctores antiqui, ut Henricus, Hostiensis, & fuit de mente Abbatis, Antonij de Butrio, & fere omnium in dicto capit. cum in ciuitate de vsuris, dum exemplificant crea- tionem census in homine diuite imponente super castro, & quatenus probant, quod ratio ne inopia cessat emptio reddituum, dicunt enim, quod eo ipso, quod venditor inops effi- citur, liberatur à censu, etiam si respectu pro- prietatis prædiorum pretiosum habeat patri- monium; argum. l. qui bonis cessit. ff. de cess. bonorum: ex quo textu probatur, quod non est quispiam fraudandus alimentis necessa- rijs, quando ex bonorum usufructu id tantum percipitur, quod ei ad alimenta necessarium est, ne aliàs occasione parui redditus venditi ad prædiorum distractionem compellatur; quod omnino fugiendum est, argum. l. si fer- uis. §. fin. ff. de distract. pignorib. l. in fundo, versic. fin. ff. de rei vendicat. l. magis puto. §. item

item prætor, vers. *Ne propter*. ff. de rebus eo- rum. Ex quibus hæc videtur receptissima sen- tentia.

⁵ Neque regulariter ignorantia excusabit emptorem; quia si tempore, quo census emit, diligenter non exquirat, quid bona reddide- rint, manifestè ostendetur, non voluisse emere fructus, neque ad eos vllum respectum ha- buisse, sed colore falso quæsito pecuniâ cum pecunia acquirere curasse, idè sibi imputet, qui scire poterat, ac debuerat qualitatem rei, atque quantitatem fructus eius, cum idem sit sci- re, & scire posse, vel debere. l. quod te mihi, vbi gloss. verb. *Deberes*. ff. si cert. perat. l. si Ti- tius & Scia 29. ibi, *Cum scire potuerit*. ff. de fide ius. l. Iulian. 21. ibi, *Vel scire potuisset*. ff. ad Ma- cedonianum, gloss. in verb. *Affectata*, in c. 2. per text. ibi de temporibus ordinationum in 6. & tradunt Decius num. 10. Cagnol. 19. in l. qui cum alio de regula iuris, Tiraquel. de re- tract. lignag. §. 12. gloss. 1. num. 28. & in specie ementis, qui facile scire potuit conditionem rei, ut is si supinè ignorauit, vel scire neglexit, habeatur ac si sententiam habuisset probat gloss. in l. 1. verb. *Nescienti*, ibi, *idem*, si supinè ignorauit. C. de adulter. actionib. gloss. verb. *Non ignorauerit*, ibi, *Vel scire potuerit*, in l. eaq; 43. ff. de contrahend. empt. Paul. in dicta l. 1. n. 6. C. de re iudic. actionibus, & in specie pro- bat hanc sententiam in censu Sarmiento libr. 7. Sellaetar. capit. 1. num. 19. verum tamen est, quod si venditor census ab initio deciperet emptorem, & mentitus fuisset, dicens se tunc esse soluendo, & bona sufficientia ad pensio- nis solutionem, & simul ad alimenta, punietur extraordinariè, & tenebitur ad interesse, ex l. de dote in fine. ff. de iure dotium. l. hoc autem l. nisi de hæreditate, vel actione vendita, & in specie aduertit Cavalinus de vsuris. quæst. 8. num. 134. ad finem; quamvis enim hoc casu alimentis priuari nequeat; cum neque ex cón- tractu, neque ex delicto necessaria sibi pos- sint denegari, ut infra dicendum erit. Ex quâ verissima resolutione plurima ad rem condu- cibilia nascuntur.

⁶ Primum infertur ad intellectum text. in l. 2. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. ut quamvis per eam legem teneatur censuarius sub pœna du- plici, atque restitutione sortis certiorare em- ptorem de censibus & hypothecis, quibus bona super quibus nouum constituit, subiacent; non ramen teneatur declarare quantita- tem fructuum eorundem bonorum; sed quod emptor sibi imputet, si fructus non corre- spondent pensioni, deductis alimentis necessarijs censuarij; quia census & hypothecæ semper incultæ, & incognitæ sunt, idè necessaria est

censuarij manifestatio. At fructus rerum cen- sualium manifestius ostenduntur ex ipsorum bonorum designatione: vnde non tenebitur censuarius ad aliam certificationem; sed em- ptor, qui super eisdem bonis designati cen- sum emit, emit, imputet sibi, si fructus ad vtrumque non sufficient, pensionem scilicet, & alimenta, cum teneatur emere census, su- per bonis immobilibus fructiferis, alias intel- ligatur, quod ipse non principaliter desidera- uerit bona, sed quod eorum bonorum colore quæsito pecuniâ cum pecunia emit, & quod falso illius prædij prætextu animum ad vlturâ direxit.

⁷ Secundò infertur ad intellectum eiusdem legis. 2. ut si fructus bonorum censualium ad solutionem vtriusque census, veteris scilicet, & noui sufficient, non teneatur censuarius veterem manifestare, neque incidat in pœnam eiusdem legis; quia ratio eius in eo tantum fundatur, neque scilicet emptor posterior fraudetur à venditore, & impediatur à credi- toribus anterioribus exigere sortem & vsu- ras; vnde cum ea ratio deficiat, quando bona, & fructus eorum ad vtriusque creditorum sa- tisfactionem sufficient, deficeret pœna legis, & effectus eius. Qui nonus intellectus ex ver- bis eiusdem legis, & effectu eius deducitur, dum dicitur, *A la persona, à quien vendieren el di- cho censo*, quatum in fauorem eius, & pœnam cén- suarij condita sit, & clarius deducitur ex prag- matica in curijs Valisoleti condita anno 1548. perit. 160. ibi, *Muchas personas cautelosamente echan censos sobre su hazenda*; cuius petitionis responsio refertur ad id, quod de censu erat in curijs Matriti anno 1528 petitione 65 ex qua petitione deducitur ad literam dicta l. 2. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopilat. vnde per illa verba, *Cautelosamente*, intelligatur, dicta l. 2. quando censuarius in præiudicium emptoris cabito se veteres census, & hypothecas occultauit, pro- cedere nequiuit, quoties ita fructifera sunt bona, ut ad vtrumque creationem fructus suffi- ciant, cum eo casu omnis fraus, & dolus defi- ciat, nullumque præiudicium emptor sentiat, neque ab anterioribus creditoribus censua- rij, ex actio secundi census impediatur, sicut contingit in Ducibus, Marchionibus, & alijs locupletibus hominibus, qui super redditib; maioratus census constituunt, nulla facta me- tione anteriorum censuum, qui quidem non idè incidunt in pœnam d. l. 2. ex eo quod fructus eorum bonorum ad vtriusque census solutionem, & simul ad ipsorum alimenta suf- ficiant.

⁸ Tertiò dicta lex 2. etiam in casu, quo loqui- tur, limitatur, quando emptor census certiora- tur

tur à venditore, vel aliter scientiam habuit anteriorum censuum. Quia cum scienti & volenti non fiat dolus, neque fraus. l. cum donationis de transact. & magis in specie. l. 1. §. si intelligatur. l. si tamen. §. ei qui. ff. de edic. l. 1. §. 1. ad finem. ff. de actionib. empti, & quæ tradit gloss. in verb. comprobavit, per text. ibi in l. 3. ff. de fideiusorib. l. inter causas §. 1. ff. mandati, merito non habebit locum actio criminis stellionatus, neque simile remedium dictæ legis. 2. & ita quod quando crimine stellionatus committitur in scientem, non possit committens de dolo accusari, neque poena eiusdem criminis puniri, tenet Bald. consil. 240. quem referunt, & sequuntur Aym. Cravet. consil. 6. num. 14. decis. Pedemont. 137. num. 4. & hic intellectus deducitur ex dicta l. 2. dum præsupponunt ignorantiam in persona emptoris census. Ex quo quidem si scientiam habet, non procederet eius poena.

¶ Quartò ad eandem legem 2. notatur, quòd vel est correctoria iuris communis, vel debet intelligi, ut actio de dolo per eam competens in venditorem census, qui veteres hypothecas occultavit, non detur emptori, quando remanet alia ex contractu, ex qua possit venditorem compellere ad integre sortis restitutionem, quia actio doli subsidiaria est in defectu actionis ex contractu. l. si prator, ibi, si alia actio non sit. ff. de dolo. l. eleganter. 7. in princ. eodem titul. & latè tradit Aymon. consil. 6. num. 105. decis. Pedemont. num. 137. & num. 5. & in specie, quòd quando succurri potest per actionem ex contractu, non possit intentari actio de dolo, quæ civiliter provenit ex ratione criminis stellionatus, tenet Paul. Cast. in consil. 411. numer. 4. lib. 1. & alios referens Roland. à Valle consil. 75. num. 31. volum. 1. Jacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centuria 4. casu 381. numer. 5. quæ quidem omnia notatu digna sunt ad intelligentiam dictæ legis. 2.

¶ Iterum etiam ex resolutione supradicta scilicet quòd bona censuaria debent esse fructifera, & fructus sufficientes ad censum, & alimenta censuarij, notabiliter infertur, quòd si forsam censuarius pro censu incarceretur, dà ei erunt ex rebus censuariis sufficientia alimenta, ex eo quòd fructus ad id sufficere debent; & idèd quàmvis ex l. 4. titul. 16. libr. 5. nouæ Recopil. constituatur, quòd carceratus carens alimentis sit alendus à creditoribus per nouem dies tantum, in censuario diuersum est ex natura contractus censualis, quia carceratus pauper alendus erit ex fructibus rerum censuaria, cum debeant sufficere ad fructus & alimenta, & in hoc casu procedit hodie cõ-

muni sententia dicentium, carceratum alendum esse à creditoribus, vel à carcere eximendum; de qua in l. si hæreditas ad exhibendum Felin. in cap. 1. num. 9. de libellis oblatione, & latissimè Lara de alimentis. §. solent. num. 37. cum alijs, Ioan. Matienço in dicta l. 4. tit. 16. libr. 5. nouæ Recopil. imò in casu, quo bona censuaria propter delictum censuarij confiscantur, alimenta censuario deneganda non erunt, ut resoluunt Simancas de Catholicis constit. cap. 9. num. 114. & post alios Lara de alimentis. §. sed utrum. num. 6. Quæ omnia ex eo procedunt, quòd alimenta cohærent personæ ut resoluit Corneus consil. 204. lib. 4. Ex quibus omnibus iam constat, quòd si bona immobilia censuaria fructifera non sunt, & fructus sufficientes ad censum, & alimenta, erit iniusta creatio census, & constitutio. Sin verò sine fructifera, & stabilia, atque perpetuam existentiam habentia, quamuis non sint immobilia soli, sed quæ pro immobilibus habeantur, census super eis constitui poterit.

¶ Ex quibus omnibus vtiliter infertur ad definitionem eius vtilissima dubitationis, quam vidi non semel agitatam in Regia Pincianæ Chancelleria, me in causis patrocinante, & nominatim pro Domino Alphonso de Acuña, & Domino Antonio de Herrera, maioratum possessoribus, atque villarum, seu oppidorum domini, qui quam plures creditores censuales cum facultate Regia habebant, quibus maioratum bona erant obligata, ex quorum redditibus competenter alendos, & in hoc ceteris omnibus creditoribus præferendos esse dicebant, pro quibus respectu bonorum censuaria, quæ etiam cum facultate Regia obligata erant, prædicta omnia ponderabantur. Si enim bona censuaria debent esse fructifera, & fructus maiores, vel correspondentes pensioni, atque simul sufficientes ad alimenta necessaria censuarij, mirum non est, si possessoribus maioratus præstentur ex eis alimenta, & in eis ceteris omnibus creditoribus præferantur: respectu verò ceterorum bonorum, quæ non censibus, sed alijs debitis obnoxia sunt, reculimus in his dubitationibus Vaezæ de inope debitore cap. 16. num. 103. & 104. qui fecit distinctionem inter possessoribus maioratum habentes dignitatem & iurisdictionem, ut eis debeantur alimenta, & alios possessoribus iurisdictione carentes, ut his debita non sint. Cuius resolutio in debitis censuariis vera non est; quia indistinctè possessoribus maioratus habentibus, vel nō iurisdictionē ex ipsa natura atque iustitia census alimenta iura reseruauerunt, ut supra latè dictum est; & similiter in alijs debitoribus nō censuariis nō procedit

ut qui

ut qui alimenta non ex sola dignitate, atque iurisdictione eis debita sint: sed ex ea potissimum ratione, quia si possessoribus ipsi maioratus tenentur præstare alimenta fratribus, atque sororibus ex tacita institutoris voluntate, adeò quòd prædicta alimenta reputantur debita primi institutoris, ut colligitur ex traditis à Molina libr. 2. de primogenijs cap. 15. numer. 44. à fortiori ex ipsa coniecturata mente institutoris debentur possessoribus ipsius maioratus. In quibus persona, honor, familia, nobilitas, atque descendencia ipsius primi institutoris representatur. Hæc enim ratio generalis, quæ fundatur in mente institutoris, & simul prouenit à natura maioratus, quæ dignitas est, omnibus eorum bonorum maioratus possessoribus conuenit, maximè cum & pauperibus litigantibus etiam alimenta præstentur, ut tradit latè Valasc. consult. 1. & à fortiori præcedens resolutio procederet, quando debita ab eiusdem maioratus possessore contracta non fuerunt, sed à prædecessoribus cum Regia facultate, quia successoribus ea Regia facultas præiudicium non irrogabit. Quæ quidem omnia notatu digna sunt, & in praxim cōducibilia.

AN CENSUS CREARI POSSIT SUPER ALIO, VEL EX ALIO CENSU IAM CONSTITUTO, VTI-
LISSIMA DISCEPTATIO.

Cap. LIII.

SUMMARIVM.

Census quando possit reservari ex alio censu reservato, discutitur latè numer. 1. per totum.

Servitus servitutis an aliquo modo possit constitui, & an servitus in abstracto aliquid sit, & an sit qualitas, vel substantia ibidem.

Pensio censualis reservata considerata de perse distincta, & separata à solo, an sit quid immobilis vel inter mobilia computetur. d. num. 1. ad finem.

Censuarius an possit dare in censum rem sibi datam cum reservatione pensionis, faciendo scilicet secundum censuarium. numer. 2. per totum.

Emphyteota an possit subemphyteoticare, & efficere secundum emphyteotam, & quid in feudatario ibidem, maximè in fine.

Census reservatus an possit aliquo modo creari ex alio censu reservato. n. 3.

Census censuarius an possit creari, & constitui super alio censu reservato n. 4.

Census censuarius an super alio censu reservato constitui possit, & an inter mobilia is census connumeretur. numer. 5. & 6. cum alijs.

Census censuarius an super alio censu reservato redimibili censuarii possit. numer. 6. usque ad finem capitis, ubi latè discutitur, an is census inter mobilia bona connumeretur.

Dubia & incerta an existimentur perpetua, & inde an census censuarius redimibilis aliquo modo dici possit perpetuus. numer. 10. per totum.

Status presens alicuius rei an verò finis sit considerandus, & quomodo hoc intelligatur. ibidem.

CAPVT LIII.

IN capitibus præcedentibus scriptissimus, censum esse præcisè creandum super rebus verè immobilibus soli, aut solo inseparabiliter cohærentibus, vel quæ pro immobilibus habentur de sui natura fructiferis, & perpetuam existentiam habentibus. Vnde in præsentia agendum est, an census creari possit super alio, vel ex alio veteri censu. Quam dubitationem proposuit, ac resoluit Felician. lib. 2. de censib. cap. 3. num. 32. usque ad 35. ultra quem, imò & ultra omnes, quos legerim, ad eius dubitationis verissimam cognitionem, sequentes casus proponendos existimaui.

Primus, quando dominus pensionis reservatæ ex domo concessa in censum vel emphyteosim pensionem illam ab eo reservatam sub alterius pensionis reservatione concessit, subalternando illam concessionem: & in hac specie videtur dicendum quòd dominus pensionis reservatæ ex domo, seu fundo in censum concessæ non potest eam alteri concedere cum reservatione alterius pensionis, creando scilicet ex pensione reservata alium censum reservationem reservationis, usufrus usufructum, & servitutem servitutis. Ita deducitur ex Paulo Iuriconsulto in l. 1. ff. de usu, & usufructu Legato, ibi: Quia servitus servitutis esse non potest, ubi Barth. numer. 3. & 6. ingeniosè procedit, maximè in numero. 3. dicens, quòd servitus in abstracto

Abstrahit de per se intellectum nihil est, neque habet aliquem fructum. l. videamus de usufructu; unde ex ea non potest alia servitus reservari; & numer. 7. subdit, quod servitus est qualitas, non substantia. l. quidquid. ff. de verborum significat. ideo cum qualitas non possit esse sine subiecto. l. 2. ff. de usufructu, servitus servitutis dari non potest. Quae omnia proprie adaptantur ad nostram speciem census, ubi pensio reservata de per se considerata fructifera non est, neque substantia, sed qualitas, eius nempe ex bonis debitum, & perceptum. Ex quo qualitas illa census, pensio scilicet, dari non potest cum reservatione alterius pensionis, neque ex ea novus creari, cum eius creatio praesupponat substantiam & qualitatem. Quod post Barthol. in dicta l. 1. eleganter comprobatur Cassan. in consuetudine Burgundi rubric. 11. §. 3. in principio. numero 1. 2. & 3. dicens, quod sicut non datur utile dominium utilis dominij, ita neque servitus servitutis, neque reservatio reservationis. Quae sententia ultra omnes confirmatur ex eo, quod licet pensio ex prima creatione census reservata, tanquam solo cohaerens, & a solo pendens, pro re immobili habeatur, & inde posse dari videtur cum reservatione alterius pensionis, sicut alia bona, quae inter immobilia computantur, tamen de per se distincta, & separata a solo non est quid immobile, neque habetur pro re immobili, sed proprius inter bona mobilia connumerantur, ut eleganter resolvunt Andres Alciatus in l. mouentium. ff. de verborum significationum. Bald. in capite 1. colum. fin. versic. *Quid de pensionibus*, titulus de pace tenenda, Socin. consil. 100. incipit, *Baptista*, colum. 2. libr. 1. Ripa in l. quae nobis. numer. 16. ff. de acquirend. possess. Molinaus in Consuetudinib. Parisiens. titulus 1. §. 1. gloss. 7. numer. 36. in fine; ideo in censum consignatum concedi non potest; qui bona immobilia, vel quae pro immobilibus habentur, de sui natura fructifera, & existentia requirit. Denique reservatio pensionis praesupponit sortem; sed in pensione nulla datur fors, sed usura, neque substantia, sed qualitas; ergo ex pensione nulla dari potest alterius reservatio, atque consequenter ex pensione reservata novus census reservativus creari non potest; sed si ea pensio concedatur alicui formabitur in ea concessione contractus cessionis, seu venditionis, & non census reservativus; ideo post Barth. &

Cassan. supra ea resolutio deducitur ex Baldo in capite sanè colum. fin. de renuntiatio. dicente, quod utile dominium utilis dominij dari non potest, sicut neque servitus servitutis. Quod post Baldo & Cassan. sequitur Valasc. de iur. emphyt. quæst. 13. num. 11. versic. *Addunt*, in fine.

2 Secundus casus consideratur, quando non dominus pensionis, sed censuarius, vult efficere secundum censuarius, dando rem censualem in censum cum reservatione pensionis annuae: & in hac specie dixerunt plures notabiles viri id efficere non posse, ne res duplicationi subijciatur; & quia dominium eius rei non potest esse pene plures in solidum. l. si ut certo. §. si duobus vehiculum. ff. commodati. Qua ratione, & alijs eam sententiam tenet Cassaneus in Consuetudinibus Burgund. rubric. 11. §. 3. ex principio, Benedict. Bonard. de censibus. articul. 11. ad finem, & latius id comprobatur Foller. in praxi censuali glossa Magna. numer. 50. dicens; quod quamvis feudatario & emphyteotæ detur facultas; censuario tamen non datur, quia consuetudo non exprimit eam licentiam, neque permittit, quod censuarius faciat secundum censuarius, allegat Ioann. Fabrius in §. adeo colum. 3. institut. locati; sed adhuc in hac specie contrariam sententiam veriorē esse credimus, ex eo quod censuarius est verè dominus rei censualis, ut latè probauimus in capite de natura & iustitia census reservativus. Unde domum, seu fundum cum reservatione pensionis in censum sibi concessum alteri poterit liberè concedere, salvo tamen iure domini pensionis, quam ex fructibus rei censualis, in quemcumque possessorem res ipsa transferatur, dominus percipere poterit; neque ad effectum eius translationis, secundæ scilicet concessionis, indiget censuarius licentia domini, cum in censu non admittatur conditio non alienandi, neque pœna commissi ad resolvendum contractum, ut dicendum erit in capit. conditionum non alienandi, & commissi, & ideo liberè poterit censuarius rem censualem alienare, cum utriusque dominij utilis, & directæ translatione; quia si verè dominus eius rei censualis est, alienatio sibi denegari non potest, ex vulgata regula iuris, quæ præbet dominis eam licentiam; & quamvis Foller. & Bon. supra differentia constituent inter feudum, emphyteosim, & censum, ut in emphyteosi & feudo detur subalternatio, & possint emphyteota & feudatarius sub emphyteoticare, vel

vel secundum feudatarium efficere, & id in censum non admittant, in utroque quidem erraverunt, quia censuarius, tanquam verè dominus rei censualis, poterat eam alteri in censum concedere cum reservatione certæ pensionis, ut supra dictum est, & similiter emphyteota, vel feudatarius regulariter non possunt subinfeudare, aut secundum emphyteotam efficere, nisi in aliquibus casibus, de quibus per Aluar. Valasc. de iure emphyteosis quæst. 10. 13. num. 10. ad finem, & quæst. 8. num. 29. & quæst. 35. per totam, ubi egit de contractu libellario. Quare neque fundamenta Follerij, neque bonij, neque ipsorum resolutio indistincte procedit, neque ad censum adaptatur; & in hunc sensum sunt accipiendæ quæ de feudo & emphyteosi adhuc nostrum casum resoluit Felician. lib. 2. de censibus cap. 3. numer. 35. per totum, dum resolvit, quod feudatarius, vel emphyteota possunt subinfeudare, vel sub emphyteoticare, de quo etiam aliqua scripsit Molina libr. 1. de Hispanor. primogen. capit. 20. fere per totum.

3 Tertius casus exemplificatur, quando census reservativus creati prætenditur ex consignatio, dando scilicet censum consignativum cum reservatione certæ pensionis annuæ. In quo casu breviter dicendum est, quod ex eo censu reservativus non potest creari, ex rationibus, quibus defendimus, quod census reservativus non potest alicui dari cum reservatione pensionis. Quæ maiori ratione militat in creatione census reservativus ex alio consignatio creati, cum eo casu non detur quid immobile fructiferum, sed pensio pecuniaria. Ex qua non bene, neque iuste alia reservatur, cum esse dari servitutem servitutis, pensionem pensionis, & denique pecuniam ex pecunia, & in effectu deficerent bona soli, aut solo coherencia fructifera, & existentia, super quibus creatio secundi census consisteret; & ita in utroque casu census consignativus & reservativus, hæc est verissima resolutio, quod pensio non possit dari cum reservatione alterius pensionis, quamvis possit vendi, seu cedi, bona vero censuarij, quæ sibi concessa fuerunt in censum rectè sub alia pensione dantur, salvo iure veteris census.

4 Quarto modo verificatur hæc nostra dubitatio, quando census consignativus constituitur super alio reservatio; quo casu consignatio valet, cum census reservativus, super quo fit constitutio consignativus, pro re immobili habeatur, ut quia

solo cohaereat, & consequenter super eo censu reservatio, pensione nempe ex fundo in censum concessio reservata, consignativus constitui valeat, sicut posse formari diximus super omnibus bonis, quæ pro immobilibus habentur de sui natura fructiferis, & existentibus, ut constat ex latè traditis in capite præcedenti.

5 Quintus casus figuratur, quando census consignativus super alio consignatio constituitur, & is, super quo fit consignatio, perpetuus est, absque vlla facultate redimendi constitutus, quo casu consignatio valet ex eo, quod is census perpetuus, super quo consignatur, inter immobilia bona proprie connumeratur, ut tenet etiam ij, qui censum non esse rem immobilem dixerunt, credentes quid immobile reputari, ut constat ex Baldo in l. hac adictali. §. is illud colum. 1. C. de secund. nupt. & in capit. querellam colum. fin. de elect. Alciat. in l. mouentium de verborum significat. Benedict. in capit. Raynuntius, verb. *Cetera bona*, num. 8. de testament. Alexandr. in l. si constanter. §. si bona. ff. soluto matrimonio, Paris. consil. 56. numer. 15. volum. 3. Ruyn. consil. 82. volum. 2. Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 6. numer. 7. & 8. Covarrub. lib. 3. variar. capit. 7. numer. 5. Roland. à Valle consil. 54. & num. 6. & 28. volum. 2. Belon. consil. 23. num. 9. Menoch. consil. 29. num. 16. vol. 1. & ita fratres Minores Divi Francisci non poterunt habere similem censum perpetuum, ut quia inter immobilia bona connumerentur, ut resolvunt Rodan. de rebus Ecclesiæ rubric. 16. numero 27. Foller in dicta praxi censuali glossa magna numer. 26. & Benedict. Bon. artic. 36. ideo mirum non est, si super eo censu perpetuo consignatio alius noviter consignari possit; & ita in specie, licet obscure, id probatur Foller. in dicta praxi censuali, glossa magna numer. 50. & novissime, licet summarie, Ignat. Lafarte de decima vendit. & permutat. capit. 10. numer. 42. ubi loquitur in iuribus regalibus, quæ Hispanorum sermone nuncupantur, *lucrosos*.

6 Sextus, & ultimus casus figuratur, quando census consignativus, super quo alius consignatur, non est perpetuus, sed redimibilis, & in hac casu specie videbatur dicendum, quod super eo non possit alius census consignari, ex eo quod similes census non sunt mobilia, neque immobilia bona, sed quidam bonorum tertiam speciem constituunt, ut voluerunt Panormit.

In cap. nulli colum. 3. de rebus Eccles. quem Alexand. & alios refert Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 6. numer. 3. & alijs, & latius prosequitur Melchior Mieres in tractat. maioratus. 1. part. quæst. 40. ferè per totam; qui numer. 14. & 15. id verificat in censu redimibili, maxime quia considerando finem, ad quem res deuenire debet; ut semper est considerandus. l. si idem. §. fin. ff. de iurisdic. omni. indic. l. si domum. ff. locati, & ferè in specie probat Molina in Consuetudinib. Parisiensib. tit. 1. §. 13. gloss. 5. quæst. 10. in fine, Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 6. numer. 7. & gloss. 7. numer. 44. census redimibiles non possunt nuncupari bona immobilia, ut quia redimi valeant quodcumque; & sic à communiter accidentibus breuiter sint perituri, & ad breue tempus constituti censentur. Quæ consideratione post Bald. & plures alios existimat Tiraquell. dist. gloss. 6. numer. 7. quod redditus ad breue tempus constituti inter mobilis bona connumerantur, & statim gloss. 7. numer. 44. post Speculat. & alios, aliquid esse censendum mobile, vel immobile, secundum finem: idè super eisdem censibus consignatiuis redimibilibus, tanquam super rebus perituris breuiter, videbatur dicendum, non potest alium consignari.

Quæ sententia fortificatur ex eo, quod si census super alio consignatio redimibili constituitur, & ille, super quo sit consignatio, redemptus sit, periret census super eo constitutus, cum deficiat fundamentum constitutionis, & secunda consignatio super veteri censu resolveretur, ut deducitur ex resolutione Bart. in l. si ex duabus. §. sed & Marcellus. ff. de in diem adiect. Curt. Sen. consil. 12. Lucius colum. penult. Fabian. in tractat. de emptio & vendit. quæst. 4. & 7. Philipp. Decius in l. si socius, colum. 2. ff. si cert. petat. & in consil. 38. *Valer statutum*, colum. 2. & in consil. 238. *Proponitur*, in §. dubio Hieron. Cagnol. in l. 2. C. de pactis inter emptorem & venditorem, quæst. 5. Vnde ne sequatur absurdum, & ne emptor secundi census grauetur, si primus per redemptionem extinguatur, videtur dicendum quod super censu non fiat alterius consignatio.

7 Sed nihil omnibus his obstantibus contrariam sententiam veriorē existimamus, ex eo quod census redimibilis ad rationem quatuordecim pro vno constitutus secundum veriorē interpretum sententiam inter immobilis bona connumeratur, ex Clement. *Exiui*. §. cumque annui redditus, de verbor. signi-

ficat. l. iubemus. 2. C. de sacrosanct. Eccles. aut de non alienand. §. 1. & referens alia iura resoluit Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 6. numer. 4. 3. & 6. Anton. Gabr. libr. 6. commun. opin. tit. de verborum signif. concl. 8. per totam, & ex nostratibus tradunt latè Roderic. Suarez in l. 2. tit. *De los emplaçamientos*, libr. 2. fori, Baça de dote cap. 2. numer. 17. Auendañ. responso 23. numer. 3. ad med. Parlad. rerum quotid. cap. 3. numer. 52. Couarrub. libr. 3. variar. cap. 7. numer. 2. Molina lib. 2. de Hispanor. primogen. cap. 10. numer. 6. Mieres de maioratu. 1. part. quæst. 40. numer. 6. & latè prosequitur Roderic. lib. 1. de annuis redditib. quæst. 3. numer. 8. vsque ad. 11. Surdus decis. 204. per totam, latè Felician. lib. 1. cap. 7. numer. 34. & libr. 2. cap. 3. numer. 34. & 2. par. lib. 1. num. 2. cum alijs, vbi refert alios. Ex quo super eisdem censibus redimibilibus alius potest consignari, maxime quia quamuis ij census consignatiui redimibiles non sint propriè bona immobilis soli, pro immobilibus tamen habentur, cum solo cohæreant, & à rebus immobilibus fructiferis, & existentibus pendeant, & super eisdem consignati sint, atque ex ipsorum fructibus solui debeant, quasi fructus ipsi, vel ius percipiendi eos emptum fuisset, & hoc ad ius iurium in corporalium, quæ si de per se considerentur, non sunt immobilis soli, neque perpetui, & existentia, & habita consideratione bonorum, quibus adherent, pro immobilibus habentur, ut sunt iura veltigalium, decimarum, & similia.

8 Et ita quamuis feudum regulariter non constituitur super rebus immobilibus soli, constituitur tamen super censu, ut voluerunt Bald. & Cardinal. in proemio feudor. Martin. Lauder. in §. 1. colum. 2. versic. *Quarto an in iuribus*, qui feudum dare possunt, Francisc. Curt. in tractat. de feudis tit. de feudis. 1. par. quæst. 6. colum. 3. Alexand. in cap. sciendum, colum. 1. tit. de feudi cognit. & Petr. Foller. in tractat. de contractib. censual. super verb. Censu. numer. 30. Quæ ratione idem est securè dicendum in creatione census super alio censu, ut constitutio legitima sit; atque ita in praxi vidi receptum, & tradit latè Felician. libr. 2. cap. 3. numer. 32. vsque ad 34. & 2. tom. libr. 1. cap. 7. num. 3.

9 Quæ sententia retenta non obstant fundamenta in contrarium adducta; quia ad primum respondetur, quod præterquam quod verior sententia est, censum redimibilem inter immobilis bona connumerari, eo quod immobilis

bilibus bonis cohæreant, (ut supra diximus) in eo tamen censu redimibili non debemus considerare finem redemptionis, ut inde temporalem, atque breuiter periturum eum iudicemus, sed potius habenda est consideratio ad incertitudinem redemptionis, & liberam redimendi facultatem omnium venditoribus concessam. Quæ incertitudo redimendi efficit perpetuam census constitutionem, cum dubia, & incerta perpetua sint, ex l. sufficit, vbi Iass. notab. 2. ff. de condi. indeb. capit. si gratiosè de rescript. lib. 6. gloss. 1. in capit. fin. verb. *Perpetuas*, in fin. de rescript. lib. 6. gloss. 1. in cap. nn. paulo ante finem de solut. & in capit. fin. verb. *Perpetuas* in fine de rescript. libr. 6. & ita communiter omnes ex dictis iuribus deduxerunt quod dubia & in certa perpetua præsumuntur; & ita resoluunt Bart. in l. de pupilo. §. si quis ipsi Prætori quæst. 3. de noui operis nuntiat. Iass. in l. 3. §. ex contrario. num. 15. de acquirend. posses. Federic. de Sen. consil. 32. *Quæstio talis est*, Alexand. consil. 216. Magister. colum. fin. libr. 7. Philipp. Decius. consil. 472. *Testator*, colum. 3. vers. *Et indulio*, & in specie census redimibilis, quod dicatur perpetuus, eo quod perpetuo durare potest, dum non redimitur; pro hac nouissimè Basarte de decima venditione & permutatione. cap. 10. num. 1. ad finem; satis enim est, quod census habitu sit perpetuus, & quod ex vi conuentionis redimendi in certum habeat statum, & finem, ut tanquam perpetuus inter immobilis connumeretur; quia magis principaliter consideratur præsens status rei, quam futurus & incertus, & sic in censu perpetuitas ex libera facultate redimendi deducitur potius quam redemptio & finis contractus est consideranda, sicut ad cognitionem rei mobilis, vel immobilis statum præsentem, & non futurum considerauerunt Cynus, & alij, de quibus per Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 14. numer. 120. & Benedic. Bon. qui loquitur in censu in tract. de censib. art. 15. numer. 39. & ita officialis electus ad beneficium dicitur perpetuus. l. de pupilo. §. si quis prætori. ff. de noui operis nuntiat. Alexand. in l. precibus. ff. si cert. petat. Iass. in l. Stichum, aut Panphilum. §. stipulatio de verbor. Benedic. Bon. in dicto artic. 15. num. 39. Et inde mirum non est, si census super censu redimibili consignetur, ut non procedat, quādo census perpetuus consignatur super alio redimibili, vel ad vitam constituto: quia eo casu crederem, constitutionem legitimam non esse, ut quia census, super quo sit constitutio non sit eiusdem naturæ, cuius est is, qui no-

uiter super eo consignatur, neque habet eadem existentiam & firmitatem, sed debilius subiectum, breuiusque sit periturus, nisi emptor sciens qualitatem census, super quod sit alterius consignatio, adhuc consenserit consignationi; quia eius expresso consensu accedente creatio sublinebitur, & census nouiter constitutus durabit, donec vetus finiat, finitoque extinguetur obligatio soluendi eum, & secunda constitutio resolveretur ex doctrina Bart. in d. l. si ex duabus. §. sed & Marcellus ff. de in diem adiect. quam sequuntur plures supra relati.

10 Sin verò census, super quo alius consignatur, redimatur, an consignatio cesset, vel ea pecunia redemptionis in alium censum, qui loco antiqui subrogetur, conuertatur, dubitatum vidi, atque decisum, vel quod censum constituens super alio, qui redimitur, eum redimat, vel in locum eius alia bona hypothecæ subiciat, nisi à principio aliter sit conuentum, non tamen debitor redempto censu, super quo alius constituitur, poterit compelli præcisè ad noui redemptionem, ut aduertit Felician. 2. tomo de censibus. libr. 1. capit. 7. numer. 3.

AN CENSUS POSSIT
creari ex officijs, vel super
officijs, vel dignitatibus
Reipublicæ. Ca-
put LV.

SUMMARIUM.

Officia seu dignitates Reipublicæ an pretio extor-
mari possint, & vendi à Rege vel Comitibus,
seu dominis vassallorum Reipublicæ. num. 1. &
per totum caput.

Officia Reipublicæ an impendantur in legitimam, &
inter fratres conseruantur seu diuidantur. num.
4. & an pro debitis vendi seu distrahi possint.
num. 5.

Officia publica Reipublicæ an possint dari in cen-
sum reservationem. num. 6.

Census consignatiui an possint creari super offi-
cijs, vel dignitatibus Reipublicæ. numer. 4.
vsque ad finem, & intellectus ad leges Regias,
quæ prohibent venditionem similium officio-
rum. num. 7. & sequentibus.

MVLTO TIES contingit censum creari ex officiis, vel super officiis, aut dignitatibus Reipublicæ, seu earum emolumentis; unde quo iure creatio iustificetur, videamus, & ad eius dubitationis veram cognitionem sequentes casus considerandi erunt.

Primus in officiis, seu dignitatibus, quæ vendi nequeunt, ut militia, Doctoratus, & aliæ similes personales, quæ nudæ, puræque sunt dignitates, quamvis aliquantulum fructiferæ sint; ut quia miles, Doctor, seu licentiatu aliquod emolumentum ex eisdem dignitatibus consequuntur: unde in hac casus specie cum similes dignitates personales personæ cohæreant inseparabiliter, & cum persona extinguantur, à solaque persona procedant, & in ea fundentur, & inde stabile subiectum non habeant, neque perpetuam existentiam, certum est, quod ex eisdem census reservatiuus non creatur, neque super eis consignatiuus sustineri potest: videmus enim, quod prædictæ dignitates inextimabiles sunt, atque pretio comparari nequeunt, sed quod personis benemeritis sunt conferendæ, authent. ut iudices sine quoquo suffragio. §. hæc autem Dominicus Soto libr. 3. de iust. & iure quæst. 6. articul. 4. Auenda. responso. 9. numer. 1. Neque sunt in hominum commercio, ut resoluit Tiraquel. de nobilitate quæst. 27. numer. 2. ex l. Iulianus. ff. si quis omnia causateftamenti. l. si filia. §. Neratius, & §. idem scribit. ff. familiae Eriscundæ. l. 1. §. an id quod decollatione bonorum. l. qui originem. §. fin. de munerib. & honorib. Ex quibus deducitur, ea ratione similes dignitates in legitimam non imputari, ut nos latè diximus in Compendio ad leges Taurinas in l. 46. gloss. 4. numer. 4. neque in hæredes, seu a iis transferantur, cum ex bonis animi nascantur. l. 1. §. neque autem. C. de caducis tollend. neque denique villo pretio pecuniario comparari possunt, neque aliquot onera recipere valent. l. planè. 2. §. fin. cum l. sequenti delegat. 1. & aduertit Petr. Foller. in praxi censuali numer. 221. & 222. cum ex præceptis iustitiæ distributiue officia, aut dignitates infructiferæ dignioribus sint conferendæ, ex Aristot. lib. 5. A Ethyco. cap. 3. ad eod. quod in his dignitatibus distribuendis acceptatio personarum sit inimica iustitiæ distributiue, atque peccatum mortale, teste Diuo Thoma. 2. 2.

quæst. 63. articul. 1. meritò absque turpitudinis labe similia officia publica dignitatem, iurisdictionem, administrationemque personalem habentia nullo modo vendi possent, neque consequenter in censum dari valerent, nec etiam super eis census consignari potest; quia quamvis secundum aliquorum opinionem, qui malè tenuerunt censum posse consignari super sola persona, super his dignitatibus personalibus consignationem sustineri dici posset, ea tamen sententia non solum iniusta, verum etiam periculosa existimatur, tam ex natura ipsius contractus censualis, quam ex receptis Pontificum; atque Scribentium sententijs, de quibus infra latè dicendum erit: ergo ex omni parte constat, quod ex his, vel super his dignitatibus infructiferis Reipublicæ, quæ personis inseparabiliter cohærent, census non creatur. Non enim dico de officiis habentibus iurisdictionem; quia absit quod vendantur, ex Cyno, & omnibus in l. vnica. C. ad l. Iuliam de ambitu, & in euent. ut iudices sine quoquo suffragio. §. considerauimus; cum enim iurdictio sancta sit, ut aduertit Paris. de Puteo de Syndicatu titul. qualiter officialis deposito officio se habeat, versic. *Primò quæro*, Auenda. responso 9. numer. 1. meritò vendi non potest, ideo neque dignitates, seu officia in censum darentur, neque super eis census consignabitur.

2. Secundo modo verificatur hæc nostra dubitatio indignitatibus non purè nudis, seu merè personalibus, sed potiùs de sui natura fructiferis, ut rectorie, tabellionatus, & similes, in quibus distinguendum est; quia aut legitimo pretio vendantur, & pro eo census ad rationem quatuordecim pro vno super eisdem officiis consignatur, aut dentur in censum reservatiuum sub annua pensione vniformiter soluenda, aut census pecunia emptus super eisdem officiis nominatim constituitur. In primo casu resolutio pendet ab alterius anticipis dubitationis resolutione, quam plures varijs in locis tradiderunt, an scilicet similia officia possint vendi à Rege, Duce, Comitè, se Marchione, vel de priuato in priuatum distractione transferri. Et quatenus attinet ad Regem verior sententia est, quod tanquam dominus vniuersæ iurisdictionis, omniumque iurisdictionum, ac officiorum emolumentum potest vendere similia officia. Quam resolutionem referens Nauarrum, & alios, post longam disputationem tenet Tellus Fernandez in l. 29. Tauri numer. 10. cum alijs, Menchaca contro-

controverf. illustr. capit. 43. per totum, Auend. responso. 9. per totum, & responso 38. Soto de iustitia & iure lib. 3. quæstion. 6. articul. 4. Matienço in l. 5. titul. 9. libr. 5. nouæ Recopilat. gloss. 4. & ita constat respondisse Diuum Thomam diuise Brabantie interroganti, an licitum sibi fore vendere officia secularia, ut tradit Tellus in dicta l. 29. Tauri numer. 10. vbi post Alberic. Bald. & alios tenet quod possint similia officia vendi, augeri, minui, & in totum consumi à Rege, est enim Rex fons iurisdictionis, & iustitiæ, à quo fluunt, & refluunt potestates, sicut flumina & fontes ad mare confuunt, ex Bald. in capite ad hæc colum. 5. de pace iuramento firmanda, & deducitur ex capite 1. quæ sint regalia, & latè plura notabilia tradit Auenda. de exequendi. mandat. Reg. capite 1. per totum, faciuntque l. 2. titul. 1. part. 2. l. 12. titul. 1. eadem parte l. 2. titul. 4. part. 3. l. 3. titul. 19. part. 7. l. 7. titul. 18. part. 3. de quo etiam videndus est Aluaro Valasc. de iure emphyteosis. quæstion. 8. numer. 20. cum alijs, ex quibus iustificatur venditio similibus officiorum à Rege facta. Et hæc est verissima resolutio, quamvis contrarium audaciter sentire videatur Menchaca libr. 1. controverf. illustr. capite 42. & 43. Foller. in dicta praxi censuali. nu. 221. & 222. ergo si similia officia à Regibus priuatis vendi possunt, ut in ipsorum priuatorum patrimonia conuertantur, certum est, quod de priuato in priuatum venditione, seu alia distractione transferri poterunt, & ex pretio venditionis eorum census creari.

3. Inducibus tamen, Comitibus, Marchionibus, seu alijs dominis temporalibus omnimodam iurisdictionem habentibus vrgens dubitatio est, an possint vendere similia officia; & quamvis non posse teneant Dominicus Soto de iustitia & iure lib. 3. quæstion. 6. articul. 4. Azebedo in Curia Pisana capit. fin. ex principio, & in l. 4. titul. 25. libr. 5. nouæ Recopilat. gloss. 1. adhuc tamen eisdem licere similibus officiorum venditionem, constat ex eo, quod habent iura regalia omnimodam iurisdictionem, totiusque iurisdictionis emolumentum; & denique in iura regalia successerunt, ex consil. Pauli Castrenf. 227. alijs 34. super primo dubio colum. 1. & 2. lib. 2. quem sequuntur Alexandr. consil. 2. numer. 25. & 26. vol. 1. & consil. 29. 30. & 31. volum. 2. Marian. Socin. Iun. qui hanc dicunt communem sententiam in consil. 98. num. 1. vol. 3. Roman. consil. 59. *Ad disciendum*, Carol. Ruin.

consil. 130. *De duobus*, num. 22. libr. 5. Syluani. consil. 63. cum Dominico Soto numer. 24. Gregor. Lup. in l. 5. verbr. *El Rey tan solamen*, tit. 1. part. 6. & vide Aluar. Valas. de iur. emphyt. quæst. 8. numer. 20. & 23. Ioan. Matienço in l. 5. titul. 9. libr. 5. nouæ Recopil. gloss. 4. Auenda. responso 9. Burgos de Paz consil. 15. num. 36. vbi probat, quod domini vassallorum habent similia tabellionatus officia, & licet prædictos non referat, idem tenet Felician. in tractatu de censib. lib. 2. cap. 3. nu. 26. unde si Rex, Dux, Comes, Marchio, seu alij domini vassallorum, possunt vendere similia officia, manifestum est, quod postquam ea vendiderint, poterunt ab emptoribus ad libitum alienari, & quomodolibet de priuato in priuatum distrahi, atque consequenter in censum reservatiuum dari; & ideo quod prædicta officia de priuato in priuatum vendi valeant, resoluunt post plures Couarr. libr. 3. variat. cap. 19. Roland. à Valle consil. 11. num. 10. vol. 2. Auenda. responso. 9. Anton. Gom. in l. 29. Tauri num. 21. Mieres de maiorat. 4. part. quæst. 4. num. 10. & 11. Ioan. Matienço in l. 3. tit. 8. libr. 5. nouæ Recopil. gloss. 3. numer. 13. & in l. 5. titul. 9. eodem lib. gloss. 4. & Dialago Relat. 4. part. cap. 11. & 12. Angulo de meliorat. in l. 9. tit. 5. lib. 5. gloss. 5. n. 2. vbi dicit hanc communem, & receptissimam sententiam, atque praxi receptam.

4. Ex quo in legitimam imputantur, & inter fratres diuiduntur, atque conferuntur, ut tradunt omnes per text. ibi in l. omni modo. §. imputari. C. de inofficiosi testament. in l. 14. §. neque castrense. ff. de collat. bonor. in l. in quantam ad l. falcid. & aduertunt Anton. Gomez. in l. 29. Tauri. numer. 21. Cordoba in summa. quæstion. 134. Ioan. Garf. de fructibus & expens. capit. 4. numer. 14. 15. & 16. Couarrub. Auenda. Roland. Azeued. Pelaez, & Matienço supra.

5. Imò & pro debitis vendi, atque distrahi possunt, sicut cætera bona immobilia, mobilia, & semouentia, ut post Rupelanus aduertit Felician. supra dicto libr. 2. capit. 3. numer. 30. ergo si prædicta officia inter cætera bona; quæ in hominum sunt commercio, connumerantur, mirum non est, si vendi possint, & ex pretio venditionis census creari valeat.

Tertius quidem casus est, quando similia officia dantur in censum reservatiuum, quo casu cum is contractus censualis saltè in reservatione personis æquiparetur locationi videtur dicendum, non rectè dari posse, ne committatur in legè prohibentē locationē similibus officiorum, ut quidā solènis aduocatus Pincianus Chæcellariæ

Regia existimauit, atque fortiter (nescio quo fundamento ductus) defendit; contra cuius opinionem iudicatum fuit, ea potissimum ratione, quia cum in censu reservatio nulla formetur locatio, quæ præsupponit manere dominium penes dantem, sed potius vel contractus similis emptioni & venditioni sit saltem in translatione vtriusque dominij in censuarium, vel verius, ac proprius pactum nudum rei traditione vestitum, ut diximus in cap. de natura census reservatiui, non est, cur eum contractum à legibus, quæ locationem officiorum prohibent, vetitum esse iudicemus. Sed is contractus dationis officij in censum legitimus erit, ac si verè officium vendetur, & pro pretio venditionis census constitutus esset, dummodò iustitia pensionis interueniat, ita quod fructus & commoditas ex officio provenientes ad vtrumque sufficiant, pensionem scilicet & mercedem censuarij, quam alias pro seruitia consequi mereretur; nihil enim distat casus iste à priore, cum officium, renuntiatione mediante, & Regis beneplacito, ac consensu accedente in censuarium transferatur, & inter partes conueniri possit in pretio, reservante pensionem venditore, & annuam emptore promittente, ac si verè venditum esset officium, & pro pretio census constitutus, & in his duobus casibus creationis census, iustam esse creationem putamus.

6 In quarto tamen casu nostræ dubitationis, scilicet quando census pecunia emptus super officijs possit consignari, maior difficultas versatur, in qua videtur dicendum, non sustineri eam creationem ex eo, quod similia officia inter immobilia bona connumerantur; neque immobilibus coherent, ut in eis possint verificari verba Extravagantium, & Proprij motus, quæ præcise requirunt ad census creationem bona immobilia soli, vel solo coherentia, aut à solo pendentia, & quæ pro immobilibus habeantur de sui natura fructifera. Quæ requirita deficiunt in similibus officijs; quia neque immobilia sunt, neque immobilibus coherent, aut pro immobilibus habentur, sed ex omni parte sunt immobilia. & inuisibilia, atque manibus comprehendi nequeunt, sicut actiones titulatæ ad emolumenta, vel ad rem mobilem competentes, quæ mobiles sunt ex gloss. in l. 1. C. si aduersus transactionem, & ex his, quæ latissimè tradit Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. in principio; ideò super eis census consignatio non consistit. Fortificatur hæc opinio ex eo, quod (ut notissimum est iuris principium) bona, super quibus census constituitur, non

solum debent esse immobilia soli, vel quæ pro immobilibus habeantur, atque de sui natura fructifera, sed existentia, & stabilia, ut supra diximus. At officium stabile non est, sed forsam breuiter perituro, ut quia mortuo domino absque legitima renuntiatione perditur, & ad Regem deuoluitur, ideò consignatio super eo non consistit, maxime ex verbis Proprij motus, ibi: *Et quæ certis finibus designata sunt*, ubi bona, super quibus census constituitur, debent certis finibus designari, & inde officia comprehendere nequeant, quæ nullo omnino loco continentur, neque sedem habent ad similitudinem nominum debitorum, ut late explicat Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. fere per totam, maxime numer. 29. Suadet etiam hæc sententia ex eo, quia licet similia officia ex consuetudine à Rege vendantur, & mediante licentia Regia deprivato in priuato renuntientur, nullius tamen momenti est ea renuntiatio, seu venditio, donec Regia confirmatione perficiatur, ex doctrina Ifernia, Baldi, & aliorum, quos referens sequitur Tellus in dicta l. 29. numer. 12. versic. *Secundo verò casu*, per totum: ergo neque census constitutio, quæ translationem iuris operatur, sustinetur. Quibus considerationibus eam sententiam vidi defensam in Regia Pinciana Chancelleria.

7 Sed adhuc nihil obstantibus, contrarium verius existimamus, & super officiorum emolumentis census legitimè constitui posse censemus, ex eo quod similia officia in commercio hominum sunt vendibilia, & alienabilia, atque de sui natura fructifera, & verissimiliter existentia; producant enim redditus, & emolumenta, quæ quotidie pro labore exercentibus dantur; ideò super eo emolumento census consignari potest, ut resoluit Foller. in praxi censuali gloss. magna. numer. 46. & 47. ubi tenet, quod super omni emolumento census consignatio sustinetur, & magis in specie quod super officijs vendibilibus, ex quorum exercitio redditus proveniunt, census possit consignari, probat ipse Foller. in d. gloss. magna. num. 42. & 43. Benedict. Bon. in tract. de censib. num. 85. & idem non obscurè sentit Valasc. de iure emphyt. quæst. 12. numer. 6. versic. *Quid item*, dam resoluit, quod super pensionibus tabellionatus emphyteosis non consistit, ex eo quod bona soli præcise requirunt. Ex quo manifestè præsupponit contrarium esse in censu, cum non solum super immobilibus soli consistat, sed etiam super his, quæ pro immobilibus habentur, & denique super omnibus emolu-

emolumentis. Quod similiter suaderetur ex his, quæ diximus in capite præcedenti, ubi prouabimus, quod super emolumento iurisdictionis, & alijs similibus, census consistit.

8 Et ad fundamenta contraria de prohibitionem venditionis, seu alienationis similibus officiorum facile respondetur, quod præter quæ quod, ut dictum est, accedente licentia Regia similia officia vendi possunt. Hic non agimus de venditione eorundem officiorum, sed de consignatione census super ipsis faciendæ, ex qua neque dominium eorum officiorum in emptorè census transfertur, neque vlla venditio, seu alienatio ipsorum contrahitur, sed tantum verum ius percipiendi pensionem super emolumentis consignatur, & consignatiuum venditur. Quod legitimè fieri potest, quamuis emolumenta in potentia sint, non in actu, cum proventus futuri verisimiles vendi valeant, & consequenter, imò à fortiori, ius percipiendi censum ex ipsis vendibile sit, & inde census creatio super eisdem iustificatur. Neque obstant leges prohibentes venditionem similibus officiorum, quia loquuntur, & intelligi debent in officijs de sui natura infructiferis, ut constat ex eadem lege ibi. *Que nungun oficio de alcaldia, ni regimiento, ni ventura, ni fiel executoria, ni juraduria*; quorum officiorum proventus, vel nulli sunt, vel à communiter accidentibus ita tenus, quod similia officia potius medæ dignitates, quàm fructifera uuncupentur; & ideò super ea non cadit census consignatio, vel proprius ad eam legem Regni responderetur, quod tantum prohibet venditionem similibus officiorum, dum dicunt: *No se pueda vender, ni trocar, ni daren pago*, ideò ad consignationem census super eisdem officijs factam extendi non debent: quia ex consignatione non formatur emptio, neque alienatio, sed sola pignoriatio rei ad securitatem pensionis; & inde dominium officiorum in dominio pignoris, censuarij nempe manet, cum iure tamen pignoris, ut late diximus in cap. an emptio & venditio formetur in census creatione.

9 Minus etiam obstat, quod similia officia non videntur habere stabile subiectum, atque perpetuam existentiam, sed potius breuiter sunt peritura, ut quia mortuo censuario, qui super eisdem censum constituit absque legitima renuntiatione officiorum perdit, & finiri solet, & ad Regem ipsum deuolui; quia facile respondetur, quod stabilitas, & existentia rei censualis non ideo deficit, quod res ipsa casu & fortuna perire possit, cum etiam bona immobilia fructifera incendio, ruina, siue alijs periculis sint obnoxia, & nihilominus super

eisdem census consistit. Sed adhuc stabilitas bona dicuntur, quæ periculis subiacent, dum modò pericula fortunæ sint, incertitudinemque contineant; quia dubia & incerta dicuntur perpetua, & stabilia, ut in capite præcedenti late probauimus, ubi in columbario, moleninis, & alijs similibus rebus idem verificauimus, dicentes, quod licet aliquatulum dubia & incerta sint, datur in eis stabilitas, & existentia, ut quia ex hominum industria à communiter accidentibus perpetua efficiuntur, & inde pro immobilibus habentur, atque super eis ex eo census consignatur. Similiter etiam Regia licentia, & assensus ad venditionem, seu alienationem similibus officiorum verisimilis est, ut quia quotidie concedatur, unde pro certa est habenda, ex rationibus supradictis.

10 Quæ quidem omnia intelligenda sunt, nisi officium, super cuius fructibus, ac emolumentis census constituitur, aliquo fortuito casu infructiferum existat, quia censuarius ex defectu fructuum liberabitur à pensione pro rata temporis, ut eleganter comprobatur Ant. Gama de c. 42. per totam, ubi magna additio & ibi Anton. Gama, in fine declarat faciendæ esse compensationem cum vbertate cæterorum annorum. Quid tamen erit dicendum in census consignatione super alijs rebus, quæ neque sunt immobilia soli, neque simpliciter immobilia, sed tantum pro immobilibus habentur, videndum erit in capitibus sequentibus.

DE CENSU CREANDO ex bonis, vel super bonis, quæ licet non sint immobilia soli, neque simpliciter immobilia, pro immobilibus tamen habentur.

Caput LVI.

SVMMARIVM.

Fructus pendentes an computentur inter immobilia, vel mobilia bona, ex eo, quod immobilibus coherent, vel pro rebus mobilibus habeantur. num. 2. 3. & 4. An sint pars fundi, & super eis possit census consignari. n. 4.
Arbores an, & quando habeantur inter immobilia, & super eis, vel fructibus earum census possit consistere. n. 5.
Infula maris an possint inter immobilia bona connumerari, ut super eis census consistat. num. 6.
& 7. & quid in nauibus n. 8. vsque ad numer. 13. ubi

R. 5

13. ubi

13. ubi eleganter discutitur an & quando na-
ues inter immobilia bona connumerentur.
Actiones ad res immobiles competentes an, &
quando competant inter immobilia bona, ita
ut super eis census possit consistere. numer. 14.
vsque ad 19.

Actiones, seu facultates ad emendum bona immo-
bilia, quæ præstite emenda sunt, & pecunia ad
eorum emptionem destinata atque parata, an
computentur inter immobilia bona, latè prose-
quitur, atque resolvitur. num. 20. & 21. ubi n.
22. terminatur, quid erit in pecuniæ redacta ex
venditione rerum immobilium.

Pisces, qui sunt in piscina, seu lacu, quasi natura-
liter multiplicentur & crescant, an, & quā-
do habeantur pro immobilibus, ut super eis ce-
sus consistat. n. 23. ubi n. 24. quid dicendum in
bonis mobilibus pretiosis.

Instrumenta bellica, veluti ballista, bombardæ,
aut similia, quando inter immobilia bona con-
numerentur, & ad quos effectus numer. 25. ubi
num. 26. quid in columnis domibus affixis, &
num. 27. quid in domo exemptibili, quæ solo affi-
xa est, & num. 28. quid in edificio, cuius parie-
tes sunt absque cemento, & num. 29. quid in bo-
nis mobilibus, vel semouentibus, quæ alicui
fundo deseruiunt, veluti serui scriptis, bones
& alia similia bona semouentia.

CAPVT LVI.

IN capitibus præcedentibus egi-
mus de censu creando ex bonis
vel super bonis immobilibus soli,
vel simpliciter immobilibus,
fructiferis, & perpetuam existi-
tiam habentibus; sed quia plurima sunt bona,
quæ licet non sint immobilia soli, neque sim-
pliciter immobilia, pro immobilibus tamen
habentur, videamus, an super eis census con-
sistat; & in ea dubitatione ita distinguendum
existimaui; quia si prædicta bona, quæ ficto
modo sunt immobilia, & aliquando pro im-
mobilibus habentur, infructifera sint, & non exi-
stentia, super eis census non consistet, ut
quia non tam consideretur, quod loco im-
mobiliū habeantur, quàm quod fructus, ex
quibus pensio præstetur, producant; nō enim
substantia creationis census pendet ita à qua-
litate bonorum, sicut ab stabilitate, super exi-
stentia, atque stabilitate fructuum: ergo licet
pro immobilibus habeantur, si tamē stabilia,
& fructifera non sint, super eis census consiste-
re non possit, qui præsupponit perpetuitatē,
existentiā, & vbertatem, utrumque constat
ex his, quæ latè diximus in capitibus præce-

dētibus. Ex quā verissimā resolutionē sequē-
tia notabilia vtiliter inferuntur.

Primò ad fructus pendentes an super eis
census consistat, & videtur dicendum, quod
sic, quia cum fructus pendentes pro immobi-
libus habeantur, ut latissimè resoluit Tiraq.
de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. numer. 37. cum
alijs, ubi num. 38. post Angelum & alios resol-
uit, quod si fructus pendentes censentur pars
fundi, & n. 40. aduertit, quod quemadmodū
fundus ipse est res immobilis ita & fructus pē-
dētes eius, cuius pars sunt, immobiles erūt; &
denique per totam illam glossam plurima no-
tatu digna refert. Quo fundamento reperio,
quod Felician. lib. 2. de censibus. cap. 3. num.
39. referens Tiraquel. Couar. & Menoch. fir-
miter credens, quod fructus pendentes inter
immobilia bona computantur, præsupponit
super eis censum consistere posse.

2. Quod quidem certum non est, imò ab om-
ni veritate alienum, atque ex sequentibus
conuincitur. Primò ex eo, quod licet fructus
pendentes quandiu pendunt, atque solo, vel
arboribus cohærent, quodam ficto modo ex
cohærentia rei pro immobilibus habeantur;
cum tamen solo nō cohæreant, vel arboribus
stabiliter, sicut alia iura incorporalia, quæ à
solo diuidi, vel separari nequeūt, sed per se di-
uisim considerantur, atq; breuiter à solo sepa-
randi sunt, siue fundoque venduntur; & ideo
censeri debent tāquā si iam essent collecti,
proprijs mobiliū bonorum, quam immobiliū
appellatione continentur, argum. l. cate-
ra. §. sed si separauit. ff. delegat. 1. l. penultim.
ubi Barr. de militari testam. & constat ex Pau-
lo Castrense consil. 132. colum. 2. versic. *Breuiter
esse puro*, lib. 1. quem sequitur Decius con-
sil. 47. *Testator legauit*, colum. 1. latè & alijs,
quos referens sequitur Tiraquell. dicto. §. 1.
gloss. 7. num. 43. & 44. Qui omnes resoluunt,
quod verè & propriè loquēdo, fructus pendē-
tes cum statim sint colligendi, appellatione
mobiliū bonorū continentur: ergo impossibile
est, quod super eis census consistat; si enim de-
ficit existētia, si de sui natura fructus ipsi fru-
ctiferi non sunt, si verè & propriè pro rebus
mobilibus habentur, ut certum est, qua ratio-
ne dicendum sit, quod super eis census consi-
stat, ignoro; non enim, ut sæpius dictum est,
sufficit, quod bona, super quibus census crea-
tur, pro immobilibus habeantur, nisi qualita-
tem illam existentie habeant, atque de sui
natura fructifera sint, ideo fructus pendentes
ad eius creationem non sufficiunt.

3. Quod quidem limitarem, quādo consignatio
super fundo, atque simul fructibus pendē-
tibus sit; quia rectè facta censeretur, tam ex

eo

eo, quod fructus pendentes, quādiu pendunt
pro immobilibus habentur, & pars sunt fun-
di, quā ex eo quod cum fundo tempore
consignationis naturaliter cohæreant, & fun-
dus censui subijciatur fructus etiam penden-
tes subiecti erunt; & ita ex fundi cohærentia
consignatio super eis & fundo simul sustine-
retur, sicut videmus in fœudo; quia licet non
consistat nisi in rebus immobilibus, vel quæ
pro immobilibus habentur, cap. 1. §. sciendum
de fœudi cognitione, ibi tamen aduertunt la-
cob. de Velouiso, Bald. Martin. Laudens. quos
referens sequitur Tiraquel. in dicto §. 1. num.
84. quod valet concessio, quando dantur bo-
na immobilia, & mobilia simul, ut ex cohæ-
rentia rei immobilis mobilis concessio sustineat-
ur; & ita intelligitur gloss. verb. *Cohærentibus*,
in dicto cap. 1. §. fin. de fœudi cognitione, dū
dicit, *Et pura in fructibus, qui pendunt in fundo*,
ut concessio fundo in fœdum fructus etiam
pendentes concessi censentur, cum pars fun-
di sint, non tamen quod ipsi fructus separari à
fundo de per se in fœdum dari possint, sicut
videmus in homine ascriptitio, in boue, in asi-
no, & alijs similibus rebus fundo gratia illius
instrumenti adiectis; quæ quidē omnia dum
fundo cohærent, pars dicuntur fundi, & pro
immobilibus habentur, ideo simul cum fun-
do in emphytheosim, vel fœdum, rectè dan-
tur; non tamen distincta, & separata de per se
dari possint, quia essent verè mobilia, ut
aduertit post alios Tiraquel. dicto §. 1. gloss. 7.
num. 119. Valasc. post Plat. & Gregor. de iure
emphyt. quæst. 12. num. 5. in fine: ergo certū
est, quod super his fructibus pendētibz sine
fundo & solo consignatio census non consi-
stat, licet consistat super fundo & fructibus
pendentibus simul. Ex quo intelligitur Felic.
in dicto cap. 3. num. 39. quatenus probat, su-
per fructibus pendētibz censum posse con-
sistere, ut sit intelligendus quando consigna-
tio sit super fundo, & simul super fructibus
pendentibus, non verò si super fructibus tan-
tum fiat.

5. Secundo infertur ad arbores solo cohæ-
rentes, quæ cum de sui natura fructifera sint, &
pro tempore, quo durant, habeant stabile subie-
ctū, pro rebus immobilibus haberentur, ut super
eis, si fructus, nempe earum, census consistat
ut quia si veteres refectæ sint, ex eis aliæ pul-
lulent, atque nascantur, durentque radix pro-
ductiua in plātis, ex l. damni. §. si quis vicinas.
ff. de damno infecto, ut in fortiori casu emphy-
teosis resoluit Valasc. post Bald. & Gregor.
de iur. emphyt. quæst. 12. num. 4. & magis in
specie aduertit Felic. dicto lib. 2. cap. 3. num.
38. qui dum æquiparat consignationem census

super arboribus, vel fructibus pendētibz,
intelligendum est, quando super fundo, & si-
mul super arboribus, aut fructibus pendēti-
bus eiusdem fundi sit consignatio.

6. Tertiò præcedentibus accedat ea discepta-
tio, quam semel vidi de facto controuersam,
an scilicet census super insulis, vel nauibus co-
sistat; & quantum ad insulas maris, quæ verè
sunt bona soli, atque de sui natura fructifera,
& in dominio priuatorum existunt, certum
erit, quod in eis, vel super eis census consi-
gnatio tenet, ac si super rebus vere immobili-
bus soli constitueretur, ex his, quæ diximus
in capitibus præcedentibus, & in effectu pro-
bat Bald. in proemio fœdorum. colum. 6. vers.
Sed quæro quomodo, dicens, quod insulæ existen-
tes, & stabiles, ex quibus annuatim fructus
proveniunt, ut quia de sui natura fructifere
sunt, immobiles esse censentur; quem refe-
rens sequitur Tiraquel. de retract. lignag. §. 1.
gloss. 7. num. 117. ad finem, & idem in specie
resoluit Bened. Bon. in tract. de censib. nu-
mer. 40. ad med. dicens, censum legitime su-
per insulis, aut littoribus maris posse consi-
gnari; quod intelligendū est, ut suprà diximus
si existentes, atque fructifera sint.

7. Sin verò non existant in vno loco, sed huc
& illuc, ut aura & venti impellunt, tanquam
naues meant, ac remaneant, quarum meminit
Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. num.
119. super eis non posset census consignari;
quia inter immobilia bona non connumeran-
tur, ut ipse Tiraquel. post alios aduertit, re-
stringens eam resolutionem, quando prædi-
ctæ insulæ, licet non habeant perpetuam exi-
stentiam; & stabilitatem, à communiter tamē
accidentibus perpetuæ sunt, & stabiles, licet
possint breuiter ruina, aut naufragio perire,
ut deducitur ex Angelo, & Alexandro, quos
ipse refert: quod quidem in Indiarum provin-
cijs contingere audiui.

8. In nauibus enim an census consistat, vide-
mus; & videtur dicendum consistere posse,
ex eo quod naues domibus æquiparantur, ex
l. penult. §. fin. ff. de his, qui deiecerunt, vel
effuderunt, iur. et al. l. 1. eiusdem tituli. l. naue.
ff. de euctionibus. l. in eadem. §. fin. ff. ad l. lu-
liam de vi publica. l. si vniuersa in princip. ff.
de acquit. p. possess. l. rerum mixtura in princ.
ff. de vocationibus. l. si nauis. ff. de re iudicat.
cum vulgatis, & inde inter bona immobilia
connumerari dixit Bart. in l. si ita stipulatus
esset abs te colum. 2. ff. de verbor. obligat. &
nauem prædio comparari dixit Bald. in l. certi
col. 2. C. locati, quem sequitur Cepola de ser-
uitutibus. vbi in prædior. rubr. 11. vers. *Quid de
nauibus* Decius in l. penult. de re iudicat. ff. de regula
iuris

iuris & inde dixit Nicol. Boer. decis. 177. numer. 7. & 8. ex venditione navis debere decimam, seu laudemium, tanquam ex venditione rei immobilis, referens in senatu Burdegaliensi Arrelto quoddam ita fuisse determinatum. Quibus, & alijs fundamentis hanc sententiam existimat veram Felician. lib. 2. de censib. c. 3. num. 40. prope finem, credens, quod cum super sola persona censuarij census consistat, a fortiori consistere potest super navem.

9 Sed prædictis nihil obstantibus, contraria sententia verior omnino est, ex eo, quod secundum veriorē sententiam (quamvis aliquibus, & malè visum fuerit, naues inter mobilia bona connumerari, longè verius est, mobilibus esse æquiparandas, ut latè resoluit Andr. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. num. 87. cum alijs; Ioseph. Ludovic. in communib. opinion. tit. de verbor. signific. concl. unica, quæ habetur in 3. tom. comun. opinion. fol. mihi 539. Iacob. Menoch. de recuperand. pos. rem. remedio. 1. n. 42. sunt enim bona mobilia, quæ apta sunt moveri, ex eleganti resolutione Oldraldi consil. 219. & 472. num. 4. unde naues, quæ mobiles sunt inter bona mobilia computari debent, & consequenter super eis neq; census consignatur, neque ex ipsis reservari potest.

10 Ex quo videmus, quod super eisdem navibus nulla servitus consistit, ex doctrina Angelii in l. foramen in fine. ff. de servitutib. urban. prædior. Cepola de servit. rustic. præd. tit. de naue in princ. Tiraquel. de retract. lignag. dicto §. 1. gloss. 7. n. 91. ubi ex n. 90. advertit in navem venditam non habere locum ius retractus, & inde in emphyteosim dari non posse, post Paris. de Put. advertit Valasc. de iur. emphyt. q. 12. num. 9.

11 Accedat, quod potius est credendum, navem esse breviter perituram ex fortuna & periculo maris, quam duraturam, & existentem, ex text. notando in l. senatus 35. §. mortis causa. ff. de donat. caus. mort. Rursus navis certis limitibus, atque locis non circumscribitur, deinde de sui natura fructifera non est. Quæ quidem omnia ad essentiam & substantiam creationis census esse necessaria sæpius diximus, idè navis neque datur in censum, neque super ea census consignatur.

12 Quæ sententia retenta non obstat fundamenta in contrarium adducta; quia, ut suprà diximus, longè verius est, navem esse mobilem rem & eleganter comprobatur Tiraquel. in d. gloss. 7. num. 91. ubi respondet ad iura in contrarium adducta, & maxime ad text. in l. penultim. §. fin. ff. de his, qui deiecerunt; & denique refert decisiones expressas pro hac sententia.

Quod in effectu post Tiraquel. tenet Valasc. de iur. emphyt. quæst. 12. num. 9. & quamvis Felician. in dicto lib. 2. de censib. cap. 3. num. 40. ad finem, contrariam partem ex aliquibus fundaverit denique ipse ex princip. dicto numer. 40. plurima pro hac sententia refert, quibus neque respondet, neque responderi poterat, & demum in fine dicti num. 40. fatetur non ideo censum super navem consistere posse, quod pro re immobile habetur, (quia rebus mobilibus navim aggregari verius existimat,) sed ex natura rei, atque contractus censualis, ut quia existimet consistere censum super sola persona, & consequenter super navem. In quo certè lapsus fuit, & contra totius iuris præcepta loquitur, atque principijs creationis census aduersatur, cum deficiat eius præsuppositum, scilicet posse consistere censum super sola persona; quod omnino falsum est, ut latè diximus in capitibus præcedentibus, & dicendum erit in sequenti; deficiente igitur præsupposito Feliciani, deficit eius resolutio.

13 Rursus non obstat, si navim haberi pro re immobili certius esset, quod negandum est; quia non bene sequitur; Res immobilis est, ergo census super ea consistit, cum recepta sententia sit, non sufficere esse simpliciter rem immobilem, nisi simul sit existens, certis finibus designata, duratura, & fortuna, atque periculo verisimili subiecta, & inde breviter peritura, de sui natura fructifera, ut probant Extravagantes, atque Proprius motus, & receptæ scribentium sententiæ. Quæ quidem omnia in navem deficiunt, ut ad sensum patet, & consequenter super ea census non consistit.

14 Præcedentibus accedat etiam utilis dubitatio, an super actionibus etiam ad res immobiles competentibus census consistat, & consistere videatur, ex eo, quod cum census super re, quæ pro immobilibus habetur, creari possit, tam ex Extravagantibus, quam proprio motu, atque iuris principijs, super actionibus ad rem immobilem competentibus consistere posse videbatur, ex eo quod prædictæ actiones competentes ad rem immobilem ex coherencia rei pro rebus immobilibus habentur, ut latissima resoluit Tiraquel. de retractu lignag. §. 1. gloss. 7. ex princip. Pinel. latè de bonis maternis. 1. part. rubr. num. 24. cum alijs.

15 Sed adhuc contraria sententia verior est, quia ut sæpius diximus, ad census creationem non solum requiritur, quod bona pro immobilibus habeantur, ut quia solo cohereant, sed certis finibus designari debent, ita quod stabilia sint, & de sui natura fructifera, quod in actionibus etiam ad rem immobilem compe-

actionibus etiam ad rem immobilem competentibus non coërrit, quæ nec sunt stabiles, neque certis finibus designantur, imò nullo in loco sunt, neque de sui natura fructifera, sed potius debiles, peritura, & existentes, idè diuersis modis actiones etiam ad res immobiles competentes ab Scribentibus iudicantur; quia aliqui indiscriminatim tenent, quod inter mobilia connumerantur, ut latè resoluit Tiraquel. dicto §. 1. gloss. 7. numer. 6. alij è conuerso mobiliū loco haberi credunt, quos refert Tiraquel. suprà numer. 7. alij nec mobiles, aut immobiles esse, sed tertiam quandam speciem bonorum continere tradunt, ut ibi latè Tiraquel. num. 9. unde si hæc differentia inter actionem peculiarem & naturam versatur, dici non potest, quod inter mobilia bona connumerentur.

16 Rursus si prædictæ actiones competentes ad res immobiles haberentur, esset maxime, quando ageretur de distrahendis actionibus minorum, vel Ecclesiarum ad ipsorum res immobiles competentibus, ne aliter distrahi possint, quam adhibitis iuris solennitatibus in alienationibus rerum immobilium, minorum, seu Ecclesiarum necessarijs, ex text. cum gloss. in l. si ad resoluendam. C. de prædij minorum, Cagnol. in l. qui actionem. num. 3. de regul. iur. & Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 1. part. num. 34. vel ad excusandam satisfactionem, vel aliquid aliud simile: unde non rectè generaliter actiones competentes ad bona mobilia, pro immobilibus haberentur quoad alios effectus diuersæ naturæ, ut eleganter advertit Aluar. Vaz Lufitan. C. de iur. emphyt. quæst. 12. num. 10. versic. Quo circa necessario, ubi ex principio dicti num. 10. explicat quando actiones inter mobilia bona computentur, & denique resoluit non generaliter computari, sed quo ad supradictos tantum effectus: ergo nullo casu dici potest, quod ex eo, quia actiones competant ad res immobiles, super eis census consistat.

17 Demum negari non potest, nisi quod in casibus, in quibus actiones æquiparantur rebus immobilibus, perfectionem sit, cum verè & naturaliter nullus sanæ mentis dicere possit, quod sint bona vere mobilia. Ita deducitur ex l. qui actionem, verb. Videtur, de regul. iur. iuncta doctrina Barth. in l. si is, qui pro empto re. num. 5. ff. de usufructu. sed certum est, quod census creatio requirit bona mobilia, vel ita immobilibus coherencia, quod pro immobilibus habeantur, ut sæpius dictum est: ergo actiones etiam ad res immobiles competentes, quæ neque immobiles sunt, nec immobilibus coherent, non comprehendit.

18 Quod quidem restringerem, quando actiones competunt ad rem perpetuam, & quæ tractum successuum habet, veluti ad exigendum quid annuatim debitum, quia cum actio illa perpetua sit, & ad rem competat duraturam, & existentem, in effectu & substantia pro re immobile haberetur, & consequenter super eis annua commoditate census rectè consistere, ut quando actio competit ad quid annuatim percipiendum ex domo fundo, terra, prato, monte, quæ vera sunt mobilia, & de sui natura fructifera ex iure, piscandi, pascendi, decimandi, percipiendi vectigalia, aut ex fructibus iurisdictionis: quia cum prædicta actio perpetua sit, habens tractum successuum, & ad quid percipiendum ex re perpetua, & successiva competat, pro re immobili haberetur, & super ea census consistere, ut deducitur ex Tiraquel. post Alberic. in dicta. gloss. 7. num. 8.

19 Ex quo inferitur, quod si actio illa habens tractum successuum & competens ad quid annuatim percipiendum non cōpetat in rem, sed in personam, ut quia quid annuatim a persona personæ habeatur, non poterit super eo iure personali percipiendi pensionem census consistere; quia cum eo casu super ipsa persona in effectu & substantia constitutus censetur, & persona non sufficiat ad census fundamentum, imò census forsam super persona constitutus cum persona finiatur, super actione personali competenti ad quid annuatim exigendum a persona census non consistere, nisi forsam census non constituitur simpliciter, redimilis ad rationem quatuordecim pro vno, sed ad vitam tantum illius, qui pensionem annuam exolvit, quo casu tanquam census ad vitam rectè sustineretur.

20 Inferitur etiam ad census constitutionem super actione, quæ competere ad rem immobilem statim vendicandam, aut recuperandam, & quæ præcise vendicanda, & recuperanda est; quia eo casu non videretur proprie census creari super actione, sed potius super re ipsa immobili, quæ recuperanda, & vendicanda est, & nominatim in emphyteosim advertit Valasc. de iure emphyt. quæst. 12. numer. 10. prope finem.

21 Quod notatu dignum erit ad decisionem eius dubitationis, scilicet super actionibus, & facultatibus emendi bona mobilia, census creari possit, vel super ipsa pecunia destinata ad emptionem rerum immobilium, non habeatur pro re immobili quoad hunc effectum, ut ex ea census reserveetur, vel super ea consignetur, cum res soli non sit, neque solo coherens, nec de sui natura fructifera, neque existens.

existens, & perpetua, nec stabile subiectum habeat, tamen cum ex aliquibus Scribentibus constet, eam pecuniam ad emptionem prædiorum destinata, seu actionem emendi prædiorum immobilibus æquiparari, ut respectu diuersi effectus resoluit Tiraquel. in dicta gloss. 7. num. 102. vsque ad num. 110. Tiber. Decian. responso 39. num. 13. lib. 1. Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 2. part. Roland. à Valle in tractatu de lucro dotis quæst. 91. Bornin. Caus. can. decif. 3. numer. 13. Ioseph. Ludouic. in communibus opinionibus conclusion. vnica de verbor. significat. ampliatur. 3. cum alijs, necessario eorum sententiam intelligere debemus, ut quamuis pecunia ipse distincta ad emptionem rerum immobilium habeatur; distinctio vero, atque facultas emendi quasi certa, & proxima efficiat, ut quasi pro re immobili pecunia illa habeatur, non solum quoad effectus ab Scribentibus supra relatos, sed quoad hunc maximè, ut licet non super sola pecunia, super ea tamen facultate & destinatione præcisa emendi bona mobilia census consistat, ac si non super actione emendi, sed super re ipsa immobili proximè emenda constitueretur, ut rectè in emphyteosi aduertit Valasc. in dicto num. 10. ad finem, ex cuius doctrina rectè intelligitur sententia supra relata dicentium, quod pecunia destinata ad emptionem rerum immobilium habeatur pro re immobili, ut ideo procedat; quia tunc non consideratur pecunia ipsa, sed actio, destinatio, & facultas proxima emendi.

Intelligitur etiam alia Scribentium sententia dicentium, quod pecunie redacta ex venditione rerum immobilium habeatur pro re immobili, ut refert Tiraquel. in dicta gloss. 7. num. 111. maximè si ea pecunia sit in vancis posita, ut ibi aduertit num. 112. quia ea sententia neque regulariter vera est, neque ad nostrum casum creationis census adaptari potest, nisi forsam pecunia illa redacta ex venditione rerum immobilium statim couertenda sit in emptionem aliorum bonorum; quia tunc ex necessitate proxima conuertendi pecuniam redactam in emptionem rerum immobilium, & pro re immobili pecunia haberetur, & super ea census constitueret, non tanquam super nuda pecunia, sed quia in effectu & substantia constitutio fieret super bonis illis immobilibus, in quorum emptionem pecunia præcise est conuertenda, & sic super actione ipsa emptionem rerum immobilium; & sic sunt intelligenda quæ tradit Tiraq. dicta gloss. 7. fere per totam.

23 Similiter etiam infertur ad pisces, qui sunt in piscina, seu lacu, ut si tales pisces sint in lacu quasi naturaliter, ut multiplicentur, & crescant, & ad perpetuam ipsorum piscium procreationem, fructuumque annuam perceptionem, ita quod illa piscina, seu lacus stabile subiectum habeat, & perpetuam existentiam, atque fructus eius, pisces nempe, & ius piscandi contineant subrogationem corporum in eo lacu existentium, dicendum sit, quod super his piscibus, & iure piscandi, tanquam solo coherente inseparabiliter census legitimè constitueret; quia eo casu & pisces, & ius piscandi pro re verè immobili haberetur: sin verò ea deficient, & pisces in lacu sint, non quasi naturaliter, sed artificiosè ad pulchritudinem, seu voluptatem conficientis lacum, non dicerentur; quid immobile, nec ius piscandi perpetuum, & stabile ad effectum creandi super eo census, sed res verè mobilis non existens, sed parum duratura, neque de sui natura fructifera existimatur, & inde creatio census super eo lacu non constitueret: ut hæc omnia latè diximus in capitulis de censu creando super rebus coherentibus solo, & quæ pro immobilibus habentur.

24 Infertur etiam ad census creationem ex bonis, vel super bonis mobilibus pretiosis, ut quamuis circa eorum alienationem, & an sufficiat ad excusationem fideiussionis dubitetur, an inter mobilia, vel immobilia bona connumerentur, ut constat ex traditis per Tiraq. de ratrat. lignag. §. 1. gloss. 7. num. 99. vsque ad num. 101. Alexand. & omnes in l. sciendum ff. qui satisdare cogantur, in hac tamen specie creationis census dubitari non possit, quin verè mobilia sint, cum facillè moueri possint, & omnia, quæ aptitudinem se mouendi habent mobilia dicantur, ex Oldrado consil. 219. Decius 472. num. 4. maximè quia præterquàm quod bona mobilia etiam pretiosa verè, & naturaliter mobilia sunt, de sui natura etiam in fructifera esse constat, & nullam habent existentiam, nec stabile subiectum; quæ ratione super eis, neque ex eis census non consistit. Et hoc modo sunt intelligenda, quæ tradit Felician. 2. part. de censib. lib. 1. cap. 4. numer. 3. col. 1.

25 Iterum infertur ad census creationem super instrumentis bellicis, ut sunt balistæ, bombardæ, aut similia, factam, vel super urbanis consignatam, veluti cubæ, & alia vasa, ut quauis dubitetur, an ea omnia immobilibus æquiparentur, vel mobilia sint, ut constat ex traditis per Tiraquel. d. gloss. 7. numer. 95. vsque ad 98. in nostra verò specie creationis census ea dubitatio submoueat, & verè immobilia sint

sint censenda, atque consequenter nec dentur in censum reservationum, neque super eis aliquis consignetur. In quo quidem casu ego considero, quod si instrumenta de sui natura fructifera sint, veluti cubæ, & alia vasa similia, quæ communiter conducuntur, & locantur ad vini, seu olei conseruationem, & custodiam, maximè in Regnis Castellæ, poterunt sicut locari, dari in censum, vel super eis consignari; quia præterquàm quod vasa illa annuatim locantur, & conducuntur, & inde fructifera sunt; habent stabile subiectum, & perpetuam existentiam, fructusque annuatim non solum verisimiles, sed certos; & dico per perpetuam existentiam, quia plurimum durant, & pro eo tempore, quo sunt duratura, & existentia, pro immobilibus habentur, ut latè cōprobat Tiraq. supra, & consequenter super eis census consistit.

26 Infertur etiam ad census creationem super columnis domibus affixis, aut cæteris rebus positis, ut perpetuò maneant, & continuo, vel temporali vsui parata sint; ut quamuis dubitetur, an mobilia, vel immobilia existant, & an in venditione domus veniant, emptorique cedant, ut constat ex Tiraquell. ex dicta gloss. 7. numer. 113. & 114. ad census tamè consignationem, vel reservationem apta non sunt, cum ex eisdem fructus non proueniunt.

27 Rursus potest inferri ad census creationem super domo exemptibili, quæ solo affixa non est, aut si affixa, continuo eximi potest, & soler, cuius meminit Ifernina, Cardinal. Aluarat. in cap. 14. si vassallus, tit. hic finitur lex, ut quamuis similiter dubitetur, an sit res immobilis, soloque cedat, ex Tiraq. in dicta gloss. 7. numer. 116. census tamen super ea non consistat, cum fructifera non sit, sed sterilis, & non stabilis.

28 Iterum infertur ad census creationem super aliquo edificio, cuius parietes sine cemento, & calce sunt, ut licet ex eodem Tiraquell. in dicta gloss. 7. numer. 120. dubium colligi possit circa cognitionem naturæ eius domus, nulla tamen dubitatio sit, quin super ea census non consistat, cum stabilis non sit, sed verisimiliter breuiter peritura, nisi forsam ex ea domo fructus proueniant, & nulla breuissima periculi verisimilitudo detur.

29 Quibus utiliter accedat, quod ex eadem ratione, quam sæpius retulimus, in bonis semouentibus census non consistit, etiam si alià semouentia fundo, seu alicui ministerio rerum immobilium de seruiant, serui, boues, & alia bona similia; quia licet dubitetur, an seruus

ascriptus, asinus, vel boues fundo seruientes sint pars fundi, vel corpus naturaliter discretum à fundo, aut instrumento ipsius fundi, & denique an inter immobilia bona connumerentur, ex Tiraquell. in dicta gloss. 7. num. 117. & 118. In nostra verò specie creationis census certum est, quod pro immobilibus non habentur, sed tanquam corpora à fundo discreta & distincta considerantur, & vere semouentia sunt, & consequenter quod super eis census non consistit; quamuis enim boues, seu oues dari possint cum reservatione alicuius pensionis annuæ: ea tamen datio non erit census reservatiuus, qui præsupponit perpetuam dationem, & translationem dominij, sed alius contractus momentaneus, veluti locatio. Et sic sunt intelligendi Hostiens. in Summa tit. de sacrosanct. Eccles. §. in alijs autem, versic. Quod de his qui ob est, Laurent. Rodolph. de vsu. 2. par. quæst. 21. num. 35. quod clarius intellexit Ioan. Lup. in tractat. de vsuris comment. 3. §. 4. numer. 97. & idem dicendum est de rebus mobilibus, ex Extrauagant. 1. & 2. Martini & Calixti de empt. & vend. ex proprio motu Pij V. super forma creandi census, ex his, quæ latè supra diximus in capitulis præcedentibus.

AN CENSUS CON-
signari possit generaliter super om-
nibus bonis censuarij, vel sit præcisè
se constituendus super certis
rebus nominatim desig-
natis. Caput
LVII.

SUMMARIVM.

Hypotheca generalis an afficiat rem, sicut specialis. num. 1. & an idem operetur respectu cuiuslibet rei sicut specialis. num. 9. & 10. ubi eleganter discutitur.

Hypotheca generalis in locatione an sufficiat, ut conductor non possit compelli per emptorem, sicut hypotheca specialis. n. 2. & 11.

Hypotheca generalis anterior an præferatur specialis posteriori. n. 3. & 12.

Intellectus ad Extrauagantes primam & secundam Martini & Calixti de emptione & venditione circa verba, Possessionibus, & hæreditatibus. n. 4.

Hæreditas

Hæreditates, & possessiones an inter immobiliæ bona computentur. n. 5. & 12.

Pactum de non alienando cum hypotheca generali an efficiat rem sicut si accederet hypotheca specialis. num. 8.

Specialiter requisitum an sufficiat, si generaliter fiat. num. 7.

Census an sufficiat, si consignetur generaliter super omnibus bonis, vel nominatim sit consignatus super certis designatis. num. 6. & 14.

CAPVT LVII.

PRæcedentibus accedat ea celebris dubitatio, an super omnibus bonis censuarij generaliter census consignari possit, nullis specialiter designatis rebus, vel tantum super his, quæ certis finibus designantur, præcisse sit consignandus, & inde an generalis hypotheca & obligatio quæcunque bona censuarij etiam penes quemcunque tertium possessorem existentia comprehendat, & afficiat, vel non cognoscatur, & in hac dubitatione videbatur dicendum sufficere, si fiat consignatio super omnibus bonis consignantis generaliter, nullis specialiter designatis, & hoc ex sequentibus fundamentis. Primò, ex eo, quia regulariter hypotheca generalis afficit rem, sicut specialis, & per eam adquiritur ius in re, sicut per speciale. l. generaliter. ff. qui potiores in pignore habeantur. l. si is qui. ff. de iure fisci, imò & hypotheca generalis transit cum ipsa re ad successorem. l. pignoris. ff. de pignori. l. pignori. C. eod. tit. l. si cum venditor in princip. ff. de evictionib. & tantum operatur generalis quoad omnia comprehensa sub genere, quantum specialis quoad comprehensa sub specie. l. si duo in fine. ff. de administrat. tutor. Bart. & plures alij, quos refert & sequitur Tiraq. de legibus connubialib. gloss. 7. num. 89. & in specie quod hypotheca generalis tantum operetur respectu cuiuslibet rei sub ea comprehensa, quantum specialis, probat gloss. in l. is qui gloss. magna. ff. de iure fisci, Cornetus consil. 321. volum. 4. & glossa in Authent. de non alienandis. §. si autem creditor in verb. *Ad generalem*, & post Crotum & Socinum aduertit Roland. à Valle consil. 72. num. 38. volum. 2. Rodoan. de rebus Eccles. q. 12. num. 16.

2 Et inde dixerunt plures notabiles viri, quod sicut hypotheca specialis adiecta in contractu locationis, efficit, ut conductor non possit expelli per emptorem virtute l. emptorem. C. locati, ita & generalis, ex doctrina Barthol. in l. qui fundum. ff. locati, Bald. in

dicta l. emptorem, ubi Angel. tradit pro cautela, ad hoc ut conductor non possit expelli per emptorem, quod hypotheca omnium bonorum adijciatur Paul. in l. si merces. §. 1. ff. locati. Crot. in l. filius familias. §. Diui. colum. 33. de legat. 1. & dicit communem sententiam Hypopolitus singulari 321. *Credo res scire quod emptor*, & secundum hanc opinionem testatur iudicatum fuisse Guid. Papa decis. 480. ergo si generalis hypotheca afficit rem, sicut specialis, recte super omnibus bonis censuarij generaliter consignatio census fieri poterit.

3 Quibus accedat, generalem hypothecam omnium bonorum ita habere vim specialis hypothecæ, ut si anterior sit, præferatur posteriori speciali, text. notandus in l. 2. ff. qui potior. in pign. l. si generaliter. C. eod. tit. & post Ripam, Negusant. & Balduin. resolu. Felic. lib. 3. de censib. capit. 5. nu. 11. per totum, ubi respondet ad l. 2. C. de pignori. ut is text. intelligatur, quando primus creditor habet simul generalem, & specialem hypothecam, non quando solam generalem, quia tunc præferri secundo habenti specialem existimat post Corneum, Salicet. Couarrub. & alios: ergo si æqualis est potentia, atque virtuti, generalis hypotheca bonorum eundem effectum, quem specialis operatur, producere debet.

4 Tertio pondero ad id Extrauagantes Martini & Calixti de emptione & venditione, dum Martinus V. in Extrauaganti prima subdit verbum. *Hæreditatibus*, & Calixtus III. in Extrauaganti secunda subdit verbum, *Possessionibus, & hæreditatibus*; quæ quidem verba generica & confusa sunt, nulla bona specialiter designantia, sed generaliter omnia comprehendunt, ideo generalis obligatio recte sufficere videtur.

5 Quarto pondero, quod quamuis census consignandus sit super certis rebus immobilibus, vel quæ pro immobilibus habentur, ut latè supra diximus in capitibus præcedentibus hæreditates, & possessiones, quarum meminerunt Extrauagantes respectu bonorum immobilium, quæ in eisdem continentur, quid immobile dicuntur, imò ex aliquorum communi opinione si in eisdem hæreditatibus immobilia bona sint mobilia connexa, pro immobilibus habentur, ut eleganter resoluit Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. numer. 80. usque ad numer. 85. ergo mirum non est, si ex verbis, *Possessionibus, & hæreditatibus*, contentis in Extrauagantibus bona generaliter comprehendantur, ut super omnibus genericè, & absolutè, nullis nominatim expressis census consignetur.

Quintò

Caput

LVII.

137

6 Quintò eam sententiam, scilicet quod generaliter super omnibus bonis censuarij nulla expressa hypotheca censuali, & speciali census possit consignari, resoluunt Ioan. de Lignano, Panormit. Laurent. Rodolph. Couarr. Soto, Medina, & Ioan. Matienço, quos referens sequitur Felician. de censib. lib. 1. cap. 8. num. 10. per totum, ubi post Petr. de Salazar de vlu & consuetudine c. 11. num. 82. & Ioan. Curier. lib. 2. pract. quæst. cap. 177. n. 8. aduertit quod etiam stante proprio motu Pij V. super forma creandi census adijci potest hypotheca generalis simul cum speciali, & in fine post Matienço in l. 2. tit. 15. lib. 5. nou. Recop. gloss. 1. num. 5. & 6. fatetur, quod iure hoc videtur, ut scilicet venditor census obliget se, & bona sua generaliter, & specialiter, & obligatio generalis sicut specialis sustineatur, & idè in effectu videtur sentire Aluar. Vaz de iur. emphyt. q. 32. n. 11. ad med. Ex quibus hæc videtur vera sententia: & eam resoluit Felic. fol. 24. col. 2. vers. *Est etiam*. Roder. lib. 2. q. 7. n. 13. ad fin. ubi refert Thefar. Andr. Gail. Francisc. Milanens. & alios.

Sed his omnibus parum obstantibus, contrariam sententiam veriore esse existimo, & ex sequentibus probari credo. Primò ex Extrauagantibus Martini & Calixti, dum verbis expressis dicunt *Domibus, agris, prædijs*, & Extrauag. 2. *Domibus, prædijs, agris*, quæ quidem verba, & alia similia, quæ sæpe repetuntur in eisdem Extrauagantibus, specialem, & indiuiduam consignationem super domibus, prædijs, aut agris censuarij necessariam esse importat, & fortius id ipsum probatur ex proprio motu Pij V. super forma creandi census, ibi, *Et quæ nominatim certis finibus designata sunt*. Quæ quidem proprii motus constitutio non solum requirit bona verè immobilia soli, vel quæ pro immobilibus habentur, sed etiam fructifera de sui natura, & existentia, atque certis finibus nominatim designata, quod impossibile est, quod verificetur in consignatione generaliter facta super omnibus bonis, nullis specialiter designatis; quia quotiescunque in aliquo casu maximè contra iuris regulas, vel alias de iure suspecto, requirit aliquid specialiter fieri, non sufficit, si id generaliter fiat, nec si sub verbis generalibus continetur, sed specificè illud est exprimendū, atque nominandū ex doctrina Angeli in §. illud in authent. de trien. & semis. & in §. si vero expressim, in authent. de hæredit. & falcid. Roman. in authent. similiter. C. ad l. falcid. & respondit eleganter Curt. in consil. 49. col. 3. in princ. & post Fejin. & alios resoluit Tiraquel in legibus connubialibus, gloss. 7. numer. 100. ubi ex num. 96.

usque ad 101. plurimam in propositum adducit. Nec obstat aduersus hanc veritatem, quod vulgariter dictum sit, à proprio motu supplicatum esse, quia præterquam quod supplicatio inutiliter à Regno fuit interposita, cum proprius motus non dicat id, à quo fuit supplicatum, ut in capitibus, in quibus actum est de proprii motus intellectu, dictum fuit; Regnum tamen non supplicauit, nisi ab illis verbis, *Innumerata pecunia coram testibus, ac notario*, ut constat ex verbis l. 10. tit. 15. libr. 5. nouæ Recopil. ibi, *Sobre que los censos se impugnan e siuen en dineros de presente*: ergo ab alijs requisitis proprii motus supplicatum non fuit, neque supplicari potuit, & maximè à consignatione census super certâ re immobili, quæ regulis iuris communibus, atque Potificiū Extrauagantibus antea confirmabatur, ideo proprius motus expressus pro hac nostra sententia est.

Rursus considerando naturam huius contractus censualis, & quod in eo venditur ius percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis, certum quidem, atque designatum annuatim percipiendum, dicendum non est, quod ex generali consignatione census super omnibus bonis in distinctè censuarij venditio iuris rectè formetur, cum nullum certum designatum sit, sed quod ad hoc ut certum vendatur, super certis rebus consignatio, quæ parit emptionem, præcisse est faciendâ, cui considerationi accedat, quod venditori census, cuius factor semper est considerandus, longè minus præiudicialis est consignatio super certis rebus, quam super omnibus generaliter: ergo iustissima ratione Pius V. considerauit specialem consignationem, maximè quia perceptis rebus specialiter designatis, censuarius liber existit, ut latè diximus in capit. præcedentibus: ergo ut minus grauetur bona specialiter sunt designanda, & non omnia genericè subiicienda. Demum non solum venditori, sed emptori census utilior est designatio specialis super certis rebus, quâ generalis super omnibus bonis; quia specialis designatio cum pacto de non alienando impediret transactionem dominij, ita quod emptor aduersus quemcunque tertium possessorem rei directè agere poterit, generalis verò nullam impedire posset, nec virtute eius generalis poterit emptor contra tertium agere, ut traditur ab omnibus per text. ibi in l. si creditor. §. fin. de distract. pign. ubi Bart. & fere omnes. Alex. ad in l. filio familias. §. si vir in quinqueniū. ff. soluto matrim. & post plures eleganter resoluit Roland. consil. 62. num. 10. vol. 2. ubi ex v. r. cum alijs resoluit, quod specialis hypotheca magis impedit quam

Quam generalis, & plus afficit re, & quod per eam plus iuris, quam per generalem constitui tur creditori, ex Bart. Baldo, & Romano in l. qui absenti §. si quis possessionem. ff. de acqui rend. posses. Ferdinand. Loaces in §. duci. numer. 170. & alij notabiles viri per Roland. num. 13. Ioan. Gutierrez in l. nemo potest. ff. de legat. 1. n. 58. ergo ex utraque parte, tam emptoris, quam venditoris iustior est consignatio specialis super certis rebus, ex parte etiam consignationis ad sensum patet, quod non dicitur consignatio, quæ non recipit rem consignabilem, specialiterque designatam, cum generalis consignatio nullam certam præsupponat, quæ verè designata, id est, nominatim designata sit, idè ut verbum, Consignatio propriè verificetur, super re certa, quæ designari possit, consignatio facienda est. Qua ratione, licet non his fundamentis, hanc nostram sententiam verissimam esse crediderunt Cassan. in Cathalogo gloriæ mundi. p. 12. considerat. 98. Ff. alencia. 25. & in Consuetudinibus Burgund. rubr. 11. §. 6. in princip. & conf. 63. num. 6. Rodoan. de reb. Eccles. in rubrica de constitut. annui census numer. 41. ubi post Rodolphum, & alios, cum numeris sequentibus hanc sententiam comprobant. Idem sequitur Foller. in praxi censuali gloss. 1. num. 49. & latissimè Pizarro in glossa ad ordinationes de Guadalupe verb. *Futuros*, per totum, & benè Ignat. La farte de decima vendit. per totum cap. 10. num. 15. prope finem, dicentes, non sufficere generalem consignationem super omnibus factam, sed requiri specialem, & indiuiduam. Et hanc sententiam in effectu & substantia sequuntur omnes, qui firmiter resolvunt esse formaliter censum consignandum super certis rebus immobilibus, quorum meminimus in capitibus præcedentibus.

9. Quia sententiâ retentâ non obstant fundamenta in contrarium adducta, quibus ex sequentibus facile respondetur. Primò non obstat, quod generalis hypotheca afficit rem sicut specialis, & sequitur rem ipsam, atque idem operatur quoad omnia comprehensa sub genere quod specialis quoad comprehensa sub specie, quia facile respondetur, quod licet absolute & genericè illud procedat, in effectu & substantia indistinctè verum est; quia hypotheca specialis magis afficit rem, quam generalis, ut ex omnibus supradictis aperte constat; & inde ultra supradicta videmus, quod licet pactum de non alienando cum hypotheca speciali impediat translationem dominij quoad eum effectum, ut pactioi stetur. l. si creditor. §. fin. de distract. pignor. &

ibi omnes advertunt; generalis tamen hypotheca cum eo pacto eam translationem impediret, ex Bart. & omnibus in d. §. fin. Alex. in l. si filius familias. §. si vir in quinqueniū, col. 4. ff. solut. matrim. Paul. Castrensi. in l. si ita quis. §. ea lege de verbor. obligat. Crot. in l. si filius familias. §. duci. n. 56. delegat. 1. & post Corneum, & alios, Roland. à Valle conf. 62. vol. 2. n. 9. Gutierrez in l. nemo potest. n. 58. ff. delegat. 1.

10. Similiter etiam quamvis bona Ecclesiæ hypothecæ speciali subijci non possunt, poterunt tamen generaliter obligari, quia hypotheca specialis alienationi proxima est, generalis verò non. l. 1. obligatione. 6. l. & quæ 15. §. quod dicitur. ff. de pignorib. l. est differentia. ff. in quibus causis pign. vel hypoth. l. ab eo. C. de servo pignori dato. l. 1. cum sequentibus tit. 13. part. 5. & idem in pignore observatur. l. si rem. 9. §. Proprie. l. cum & fortis. 35. §. pignus. ff. de pignorat. actione. c. quatuor. 17. cap. prohibemus. 19. iuncto cap. fin. de decimis, cap. 1. & 3. de pignorib. & inde in speciali hypotheca, & in pignore, & non in generali procedere prohibitionem alienationis rerum Ecclesiæ post Abbatem, Henric. Beronium, & alios, resoluit Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 3. part. num. 8. Covarr. lib. 3. variar. cap. 17. num. 7. & denique inter specialem, & generalem hypothecam differentia, imò & plures considerantur, ex d. l. obligatione cum alijs, & considerant Bart. in l. qui absenti. §. si quis. ff. de acquirend. posses. Alexand. in l. si filio. §. fin. num. 4. ff. soluto matrim. Tiraquel. de retract. tit. 2. §. 3. gloss. 1. numer. 7. Ant. Gabr. libr. 3. commun. opinion. tit. de pignorib. conclus. 1. Rodoan. de reb. Eccles. cap. 6. per totum, idè non bene argumentatur de hypotheca generali ad specialem, ut hæc differentia maxime procedit in censu, in quo non contrahitur vera, & regularis hypotheca, sed potius irregularis, scilicet ius quoddam servitutis nominatim consignatum super fructibus rerum censualium, imò & super ipsis rebus censualibus; ut quia nominatim vendatur ius percipiendi pensionem ex fructibus earundem rerum: ergo longe distat ius istud ab hypotheca, & obligatione generali, & magis afficitur res ipsa censualis per servitutem productam ex censu, quam ex hypotheca regulari, idè dissimilia sunt.

11. Minus obstat dicere, quod quando contractus locationis adest hypotheca generalis, successor tenetur præcisse stare locationi; quia contraria sententia longe verior est, ex Alexand. de Imola in l. si filius familias. §. si vir in quinqueniū. ff. solut. matrim. Imola in

in l. si quis ita. §. ea lege. ff. de verborum, & post Aretin. Iass. & Negusant. atque plures alios resoluit Roland. à Valle conf. 62. numer. 9. vsque ad numer. 13. volum. 2. & post Aretin. Alexandr. & alios dicit magis communem & receptam sententiam de cession. Pe demont. 156. numer. 4. ad med. referens Capitulum decis. 182. existimans contrariam sententiam posse procedere, quando in locatione fuit interpositum iuramentum; quia iuramentum habet vim specialis expressionis, & idem ita intelligit Roland. à Valle post Crotum, & alios conf. 62. numero 39. libr. 2. ergo nihil obstat contrarium fundamentum de locatione, maxime quia non benè sequitur, successor virtute hypothecæ generalis tenetur stare locationi sui prædecessoris: ergo hypotheca generalis sufficit ad census creationem; quia licet in eo æquiparentur, quod negandum est, ad nostrum casum æquiparatio non extenditur, ubi longè diversa ratio versatur, ut supradictum est.

12. Tertiò non obstat fundamentum de praelatione, ut tantæ sit potestatis hypothecæ generalis, quod si prior sit, præferatur posteriori speciali, quia illud regulariter verum non est, & limitatur, quando specialis hypotheca posterior facta fuisset super re emptæ ex pecunijs meis; l. licet. C. qui potiores in pignore habeantur. l. 30. titul. 13. part. 5. & consequenter propriè in nostro casu limitatur, cum bona censualia non solum ex census creatione hypothecæ subijciuntur, sed emptor census ius percipiendi pensionem ex ipsis rebus emat, & inde ex natura ipsius contractus, cum eius propria pecunia virtute consignationis specialis, quasi emens rem ipsam, cum ius percipiendi pensionem ex fructibus eius emat, hypothecæ generali etiam priori præferatur, & ita quod secundus creditor quando vendidit rem suam cum pactis, quod eam possit retinere, donec sibi pretium solvatur, vel quando ex eius pecunia res comparatur, priori præferatur, maxime generalem hypothecam habenti, tenent Anton. de Fano de pignorib. 4. part. principali numer. 33. & in 2. membro quintæ partis principalis. numer. 18. Bald. Nouel. de dote 10. part. in princip. numer. 3. & noviter Ioan. Gutierrez allegat. 5. numer. 1. & quamvis hypotheca generalis prior speciali posteriori præferatur, non inde benè sequitur, quod census consignatio super omnibus bonis generaliter, nullis specialiter designatis, consistit, neque de praelatione ad consignationem potest argumentari, cum praelatio

multoties funderetur in generalitate, vel specialitate obligationis, & census consignatio in indiuiduitate, atque specialitate consignationis consistat, ut supradictum est.

13. Quartò minus obstat, quod Extravagantes Martini & Calixti agentes de consignatione census dicant, *Super hereditatibus, aut possessionibus*; quia prædicta verba non significant, licet genericè sint, quod generaliter super omnibus bonis, nullis specialiter designatis, census consignetur, imò aperte probant, quod super bonis, aut possessionibus hereditatis nominatim designata, & expressa fiat consignatio; dicunt enim Pontifices, *Super agris, domibus hereditariis, et possessionibus*, & sic verba, *Hereditariis, et possessionibus*, ad prædia, agros, domus, possessiones, quæ in hereditatibus comprehenduntur, nominatimque designantur, referenda sint, & denique pro hac nostra sententia passim Extravagantes ponderantur, imò eam expressè decidunt, & quamvis hereditates respectum bonorum immobilium, quæ in eisdem hereditatibus continentur, imò & secundum aliquorum opinionem respectu mobilium in eisdem contentorum quid immobile dicantur, ut tradit Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. numer. 80. vsque ad 85. & diximus in fundamento contrario; tamè verè, & propriè hereditates quid immobile non sunt, neque pro rebus verè immobilibus habentur, nisi quatenus bona immobilia in hereditatibus contenta specificantur; idè super eisdem hereditatibus genericè, & absolute census consignari non potest.

14. Demum non obstat, quod aliqui ex Scribentibus maximæ autoritatis tenuerint contrariam sententiam, quia præterquam quod nostram gravissimè defendunt, contrariam tenentes, fundantur in eo, quod super sola persona censum posse consignari existimant, ut constat ex Covarrub. Ioanne Matienço, & Feliciano huius opinionis sequaces, qui quidem in fundamento euidenter erraverunt; non cognoscentes naturam huius census, ut latissimè constat ex capitibus præcedentibus in quibus ad longum fundavimus, super certis rebus immobilibus, vel quæ pro immobilibus habentur de sui natura fructiferis, atque perpetuam existentiam habentibus, & non super sola persona censum posse consignari. Idè hæc nostra sententia verissima, & omnino tenenda est.

CENSUS CONSIGNA-
tius perpetuus, redimibilis, seu ad
vitam, an possit super sola persona
censuarij consignari, vulgaris,
licet utilissima discep-
tatio. Caput
LVIII.

SUMMARIVM.

*Opera personales an. & quando locari possint, re-
solvitur. num. 1. & nu. 26. ubi leges civiles, in-
terpretantur.*

*Opera personales an locari possint in perpetuum,
discutitur bene. n. 2. & n. 27.*

*Census an quodammodo dicatur privari libertate;
& an privatio libertatis sit extrinsecè malū.
n. 3. & n. 28.*

*Promittere gratis quid annuatim licitum est, &
quid differat promissio gratuita à promissio-
ne pretiosa. n. 4. & n. 29.*

*Obligatio, qua formatur in censu, an principales
sit, personalis, vel accessoria ad rem, & intelle-
ctus notandus ad l. fundus quem. ff. de ann. le-
gat. n. 5. & n. 30.*

*Perempta re hypotheca subiecta an perimatur cen-
sus, & intellectus ad text. in l. creditor, qui nō
idoneum ff. si cert. petat. & ad l. adversus. C.
de act. & obligat. n. 6. & n. 31.*

*Census personales quomodo verificentur, & quan-
do liciti sint. n. 7. & n. 32.*

*Census an debeat consignari super rebus verè im-
mobilibus, & intellectus ad Extravagantes Mar-
tini & Calixti. n. 8. & n. 33.*

*Perempta re censuali an perimatur census. n. 9. &
34. & ibi intellectus ad prædictas Extravaga-
tes Martini & Calixti.*

*Intellectus ad Extravagantes Nicolai V. & Gre-
gorij XIII. pro Regno Sicilia circa obligatio-
nem personalem censuarij. n. 10. & n. 35. & cir-
ca creationem census super re mobili. nu. 11. &
nu. 36.*

*Intellectus ad proprium motum Pij V. & an is pro-
prius motus observetur tantum in terris eccle-
sia. nu. 12. & n. 37.*

*Consignatio census super rebus immobilibus, in cu-
ius utilitate principaliter fiat, an emptoris,
vel venditoris. n. 13. & n. 38.*

*Fideiussores an. & quando accedere possint in con-
tractu censuali. n. 14. & n. 39.*

*Census an possit exigi, omisso tertio rei possessore
à constituyente, vel eius heredibus, & intelle-
ctus ad l. 2. C. de alluvionib. & ad l. 3. C. sine cō-*

*su, vel reliquis, discutitur eleganter. n. 15. &
num. 40.*

*Census consignari an possit creari super sola
persona censuarij. n. 16.*

*Emptio & venditio formatur in census creatione,
& quod vendatur, vel ematur. n. 17.*

*Bona, super quibus census consignatur, debent esse
fructifera de sui natura, & fructus maiores, vel
correspondentes pensioni. numer. 18. & debent
esse stabilia et existens. numer. 19. et ideo su-
per mobilibus consignari non potest census. nu-
mer. 20.*

*Census consignatiuus perpetuus verificari non po-
test super sola persona. n. 21. neque etiam redi-
mibilis. n. 22.*

*Extravagantes Martini et Calixti, et cetera om-
nes servanda omni nō sunt, tanquam leges Pon-
tificiæ, et ideo sententia lata contra Extrava-
gantes est ipso iure nulla. n. 23.*

*Intellectus ad leges Regias, qua de consignatione
census super rebus immobilibus meminerunt,
nempe l. 1. l. 2. l. 4. tit. 15. lib. 5. nova Recopil-
num 25.*

CAP V T LVIII.

Recedentibus accedat ea cele-
bris dubitatio, quæ clavis est to-
tius materiæ censualis, an scili-
cet census consistere possit su-
per sola persona censuarij, quæ
licet explicuerit tam exteri, quam nostrates
Scribentes, & novissimè, atq; latè Felic. de cō-
sib. lib. 1. c. 8. n. 3. cum alijs: & Roder. de ann.
reddit. lib. 1. c. 4. ex n. 24. vsq; ad fin. & Felic.
2. p. de cens. lib. 1. c. 4. n. 4. nullus tamen, quæ
legerim, eam, ut oportuerat, examinavit. Un-
de nos ab origine considerando utriusq; par-
tis potiora fundamenta sequentia pro census
creatione super sola persona censuarij, quæ
aliquibus fortissima videntur, licet levia sint,
ponderantur.

Primò facit pro hac sententiâ, quod quis ob-
pecuniæ mercedem poterit operas suas perso-
nales locare. l. in operis. 29. l. qui operas 41. ff.
locati, notandus text. in l. hominis quoq; libe-
ri. ff. de usufructu legato, ubi non solum loca-
tur, sed legatur, & in stipulatione deducitur:
ergo eadem, atq; fortiori ratione super homi-
nis liberi persona, atq; operibus eius census
consisteret; quo argumento usus est Felicianus
huius opinionis defensor in d. c. 8. n. 4. vers.
Secundo quis, & ante ipsum ita argumentatur
Greg. in l. 28. tit. 8. p. 5. glos. magna, dicēs esse
de mente Innocentij, & aliorū, Conar. libr. 3.
variar. c. 7. n. 5. vers. Tertio idem apparet, atque
plures alij huius opinionis autores.

Secundò

2. Secundò facit fortificando præcedens ar-
gumentum; quia non solum poterit homo li-
ber operas suas locare simpliciter, sed in per-
petuum, ut post Acurf. in l. 3. §. ne ramen,
verb. Reverti. ff. de usufructu, post Oddofred.
Angel. Guillelm. Belapertic. Rayner. Cyn.
Fab. & alios fortificat Felician. in dicto cap. 3.
num. 5. in principio, resolvens in versic. sequē-
ti, quod quamvis homo liber obsequiales ope-
ras promittere, locare, aut se præcisse ad eas
obligare in perpetuum non poterit, artificia-
lis rectè tñ promittit vedit, aut locat, maximè
si ex locatione, seu venditione operarū perso-
nalem libertas, seu ingenuitas non frangitur,
aut turbatur, sicut contingit, quando census
super persona consignatur; quia censuarij
promittens pensionem annuam non promittit
operas, ex quibus libertatem amittat. Quo ar-
gumento vitur Felician. dicto num. 5. per to-
tum, & num. 6. in principio: ergo si operarum
locatio etiam in homine libero iusta est, atq;
simul venditio, seu promissio, à fortiori cen-
sus consignatio super eius persona sustine-
bitur.

3. Tertiò Felicianus dicto num. 6. in princi-
pio fortificat præcedentia, dicendo, quod
etiam si censuarij quodammodo privaretur
libertate, privare se libertate non est intrinse-
cè malum; cum libertas non sit quid præ-
cepti divini, aut naturalis, sed tantum quid
permissionis, aut facultatis, ex quo deducit,
quod ius humanum rectè potest inducere ser-
vitutem, & quod ideo minor viginti quinque
annis potest ad pretij participatione se veniri
dare. §. serui autem. 2. institut. de iure persona-
rum, ac proinde valere iuramentum in specie
l. si quis pro eo in principio. ff. de fideiussorib.
inferens ad census creatione super sola perso-
na, ut etiam si quodammodo libertas censuarij
turbetur, nihilominus census rectè super ea
consistat.

4. Quartò cōsiderat Felic. in d. c. 8. n. 4. vers.
Hac autem opinio, quod si gratis potest quis
promittere quid annuatim, & ad eius solutio-
nem personaliter obligari, ut certissimum est,
cur non poterit super eius persona censum cō-
stituire, cum nihil inter sit inter gratuitā obli-
gationem, seu promissionem, & ex pretiosa factā?
Quo argumento etiam fuit usus Molina de
contractibus disp. 387. vers. Hi Doctores, & ante
ipsum Conar. dicto lib. 3. cap. 7. num. 5. versic.
Secundò eadem sententia, dicens, inter eos ca-
sus nullam discriminis rationem congruam
assignari posse.

5. Quintò considerat Felician. in dicto num.
6. versic. Verum, quod principalior obligatio,
quæ formatur in census creatione, est perso-

nalis, ac realis accessoria, quasi res iure pigno-
ris, & hypothecæ accessorie, & minus princi-
paliter accedat ad obligationem personalem
pro saniore, & securiore solutione annuæ pen-
sionis, ex text. notando in l. fundus quem. ff.
de ann. legat. quo argumento ante Felician.
usus fuit Couar. dicto cap. 3. num. 5. versic. fin.
& post eos Molina de contract. in dicta disp.
387. ergo consideratio principaliter habenda
est ad personam censuarij, & nō ad censuale rē,
atq; ideo super sola persona census consistere.

6. Sextò Felic. in dicto num. 6. versic. Verum
ad medium, quasi per transeam, ut aiunt, argu-
mentatur de text. in l. creditor, qui non ido-
neū. ff. si cert. petat. l. adversus, ubi gloss. C. de
actionib. & obligat. ex quibus deducunt Scri-
bentes, quod perempta hypotheca non ex-
tinguitur obligatio personalis, sed illa sola &
integra maneat, & quod ita in censu dicendum
est, atque consequenter, quod si extincta hy-
potheca non finitur census, ut quia remaneat,
obligatio personalis à principio super sola
persona creari poterit. Ita argumentatur Co-
uar. pos. Parisiens. in dicto capit. 7. numer. 3.
ad finem.

7. Septimò ponderatur, quod lege induci, at-
que statui potest, ut census personales liciti
sint, & exigi, atq; solui debeant, ut in decimis
personalibus, quæ lege Ecclesiastica in aliqui-
bus Ecclesijs soluuntur ex comparatis artifi-
cio, negotiatione, militia, aut ex alijs simili-
bus causis, vel rebus, ut patet capite decimæ.
16. quæst. 1. cap. Apostolicæ, cap. non est, cap.
pastoralis, de decimis; & ita videmus, quod
famuli ex stipendio, quod pro suo servicio
quot annis accipiunt, decimas in aliquibus
Ecclesijs solvunt, ut in l. veteri personales
decimæ solui videbantur, Deuteronom. ca-
pite 12. Esdræ. 2. capite 10. ubi fideles consti-
tuerunt annum redditum tertiæ partis per
singula capita ad ministeria templi soluendū;
qui quidem erat census personalis; & inde
principes seculares ex iusta causa inducere
possunt personalem tributum annuatim sol-
vendum, quod aiunt Doctores Casarem Au-
gustum induxisse, Luc. 2. & hodie verificatur
in tributo monetæ foreræ: ergo pars ratione
poterit quis vendere censum personalem an-
nuatim soluendum super sola persona censua-
rij operibus nempe, atque industria eiusdem
consignatum. Quod argumentum describunt
Felician. dicto capit. 8. num. 6. versic. Quartò
census personalis, Molina de contract. disp.
387. col. 2.

8. Octavò considerat Felician. in dicto cap. 8.
numer. 7. in princip. pro hac sententia Extrav-
agantes Martini & Calixti de emptione &
vendi-

venditione, dicens, ab eisdem Extravagantibus non requiri; ut super aliqua re immobili census constituitur: ergo poterit super sola persona consignari, & constitui.

9 Non ponderat ipse Felicianus prædictas Extravagantes in dicto num. 7. versic. *Et quod Martinus Quintus*, ad probandum, quod perempta re censuali non extinguatur in totum census, sed quod adhuc remaneat obligatio personalis ad soluendum; & inde inferens, quod si personalis obligatio non extinguatur, imò super ea sola conservatur, recte poterit à principio super sola persona consistere.

10 Decimò in dicto num. 7. versic. *Alterum est*, ponderat ipse Felicianus. Extravagantes Nicolai V. & Gregorij XIII. pro Regno Siciliae probantes, obligationem personalem intervenire in census creatione, sicut & realis; inferens inde, (nescio qua ratione) quod cum personalis obligatio personaliter accedat, super sola persona recte census consistit.

11 Undecimò, ipse Felicianus in dicto num. 7. versic. *Præterea ex duobus*, advertit, quod Extravagantibus Nicolai V. & Gregorij XIII. census licite potest creari in re mobili: ergo à fortiori creari potest super sola persona, qui securiorem existimat esse personam quacunque re mobili.

12 Duodecimò ponderat Felicianus proprium motum Pij V. super forma creandi census, dicens, quod quamvis nominatim proprius motus ille decidat nullo modo consistere posse, nisi in re immobili de sui natura fructifera, & in provinciis Ecclesiarum, à quibus recipitur, servanda sit eius constitutio, tamè in his Regnis servanda non est, neque illicitus contractus census personalis.

13 Decimotertio iubatur hæc sententia ex quadam nova & forti consideratione, ex eo nempe, quia consignatio census super certis rebus immobilibus potius in utilitatem creditoris ementis censum, quam in commoditatem venditoris est, ut ad sensum patet, tantò iustior formatur is census, quantò minus incommodi affert venditori: ergo si licitum est emptori emere censum constitutum super rebus & persona vendentis, simul à fortiori liceret emptum consignare super sola persona censuarij, cum eo casu favorabilior respectu venditoris sit consignatio.

14 Decimoquartò considero, quod in creationibus huius contractus censuales fideiussores passim accedunt, qui personaliter, & insolitum cum venditoribus obligantur ad annuam pensionis solutionem, & personaliter vexantur,

atque capiuntur, sicut & ipsi principales venditores censuarij: & tamè fideiussores sine bonis nominatim designatis obligantur: ergo principales debitorum similiter sine bonis obligari poterunt, cum nihil inter sit inter obligationem personalem creditoris & fideiussoris.

15 Decimoquintò confirmatur ea sententia ex eo quod emptor omissio tertio fundi possessore poterit agere contra constituentem, & eius hæredes ad census ex actionem, quamvis ipsi non possideant rem, super qua fuit constitutus, ut resoluit Covarr. in dicto cap. 7. numer. 6. & idem sequitur Rodan. de rebus Ecclesiarum, rubr. 16. numer. 68. & post Covarr. & Rodan. Ioan. Gutierr. in questionibus civilibus ad leges Regni. 2. part. quæst. 174. numer. 4. quod extendit Ioan. Gutierrez in d. q. 177. numer. 3. per totum, etiam si tertius possessor rei censuales eam in alium post recognitionem transtulerit, quia adhuc credit, quod is tertius ex vi recognitionis, etiam si rem non possideat, poterit pro censu personaliter conveniri; in cuius confirmationem refert Ioan. Gutierr. idem tenuisse Salazar de usu, & consuetudine cap. 11. num. 65. ergo si constitues censum, & possessor rei censuales, vel tertius recognoscens non possidens, possint personaliter conveniri, quamvis rem censualem non possideant, ex eo quod à principio fuerunt personaliter obligati, à fortiori dicendum est, quod super censuarij persona census consignari poterit, vel saltem ea ratione dicendum videtur.

16 Decimosexto, & finaliter hanc sententiam, quod census constitui possit super sola persona, licet non his fundamentis, nominatim probaverunt Conrad. de contractibus. q. 74. & 75. Ioan. Medin. de rebus, quæst. de censibus. col. 1. Dominic. Soto de iust. & iure, libr. 6. q. 5. art. 1. Bened. Bon. de censibus. art. 10. per totum, & n. 26. Covarr. lib. 3. variar. Ant. Gom. in l. 68. Taurin. 1. Palac. Ioan. Matienço, & alij, quos referens sequitur Felicianus in d. cap. 8. numer. 4. Ex quibus hæc videtur vera, & communis sententia, & plures per ipsum Felicianum. 2. part. fol. 39. colum. 1. Roderic. lib. 1. cap. 4. numer. 29. ubi ex numer. 27. illud examinat.

His tamen omnibus, quæ fortissimè aliquibus visa sunt, nihil obstantibus, contraria sententia verissimam existimo, & ab omni dubitatione alienam, scilicet censum non posse consignari super sola persona censuarij, sed esse præcisè consignandum super certis rebus immobilibus, & hoc ex sequentibus solidissimis fundamentis.

17 Primò ad cognitionem veritatis huius dubi-

debitationis advertendum est, quod omnes Scribentes, nemine dempto, qui iustitiam huius contractus censuales probaverunt, ex eo iustissimam esse dixerunt, quia in eo formatur emptio & venditio, & dubitantes quid in censu venderetur, seu emeretur, diversas opiniones tenuerunt; quia alij credebant res ipsas censuales, super quibus census constituebant, venditas esse; alij verò existimabāt, fructus earum censualem rerum, & non res ipsas censuales vendi, alij denique, & melius tenuerunt, ius ipsum percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censuales venditum fuisse, verius esse dixerunt, & nullus unquam dubitabit, ad venderetur operæ industriales, seu personales censuarij, nec an eius persona in servitutem traderetur promittendo pensionem annuam; & demum verior, & receptior sententia fuit in census creatione nihil aliud vendi, quam ius ipsum percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censuales, ut ex ipsis fructibus in negligentiam censuarij non solventis censum pensio censuales perciperetur, ut hæc omnia verissima sunt, & manifestè constant ex his, quæ latè diximus in capitibus præcedentibus huius operis, ubi de natura & iustitia huius contractus ad longum egimus: ergo si ex census consignatione formatur vera emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censuales, & persona censuarij non venditur, neque vendi potest, impossibile est, quod consignatio census, quæ præsupponit emptionem & venditionem iuris percipiendi pensionis annuæ ex fructibus rei censuales super sola persona censuarij consistat.

18 Secundò, si bona censuales fructifera debent esse de sui natura, imò & fructus maiores, vel ad minus correspondentes pensioni, ut ad longum probavimus in capitibus præcedentibus, & persona censuarij de sui natura fructifera non est, maxime mobilium, qui sæpissimè census vendunt, & quorum venditiones libenter Extravagantes probaverunt, non benè sentientes de venditionibus censuum pauperum, & miserabilium personarum: ergo consignatio census, quæ in effectu est venditio iuris percipiendi pensionem ex fructibus rei censuales, fieri non poterit super re tam infructifera, & sterili de sui natura, sicut persona.

19 Tertiò non solum bona, super quibus census consignatur, debent esse immobilia, & de sui natura fructifera, atque fructus maiores, vel ad minus correspondentes pensioni, sed stabilia, & existentia, ita quod habeant stabile sub-

iectum, ut latissimè probavimus in capitibus præcedentibus; quia cum census præsupponat perpetuitatem, etiam si redimibilis sit, donec redimatur, bona censuales eandem perpetuitatem & existentia præsupponere debent: sed ad sensum patet, quod persona censuarij non est existens, stabilis, aut duratura, sed potius breviter peritura, incertusque vitæ hominum exitus, ut notissimum est: ergo nullo casu census consistit super sola persona.

20 Quartò non solum census super certis rebus fructiferis de sui natura consignatus est, sed prædicta bona certis finibus stabiliter designari debent, ut verbis expressis probant Extravagantes Martini & Calixti, & proprius motus Pij V. ex quo neque super mobilibus, aut semoventibus sustineri consignationem defendimus, ac securè probavimus in capitibus præcedentibus, & similiter generaliter super bonis, rebus, aut hæreditatibus censum non posse consignari: ergo nec super sola persona, quæ certis finibus stabiliter non consistit, sed mobilis est, vel semoventibus æquiparatur, & nullum habent stabile subiectum, consignari potest.

21 Quintò noviter considero, quod si census super sola persona consignaretur, non posset perpetuus consignari, cum extincta re censuali, persona scilicet censuarij, census extinguere, ut latissimè dicendum erit: ergo ut possit census consignari, redimibilis, seu perpetuus super sola persona creatus non est, & si repliatur, quod etiam consignatus super sola persona perpetuus posset consignari, ut quia defuncto censuario hæredes manerent in perpetuum obligati, facile responderetur, quod extincta re censuali, & consequenter persona, super qua consignatus fuisset, in totum census extinguere, etiam si plures hæredes extarent, imò & vivente censuario extinctis rebus extinguatur census, ut dicendum erit in capite sequenti: ergo ne census super sola persona consignatus extincta finiatur, super rebus duraturis & fructiferis de sui natura consignandus est.

22 Sextò etiam noviter considero, quod etiam si extincta persona census duraret, (quod negandum omnino est) adhuc censu creato & constituto super sola persona, vel perpetuus esset ut quia super existerent hæredes, vel temporales, ut quia mortuo censuario deficerent. Primo casu iniustissimus esset census, quia si perpetuo existerent hæredes, qui cum solverent, nulli periculo subiceret emptor, imò emeretur sine periculo, quod est contra iuris regulas, quibus constituitur, quod periculum

culum census pertineat ad emptorem: si vero nulli heredes existerent, finiretur breuiter census cum vita censuarij: ergo nullo casu videtur, quod super sola persona consistat.

Septimò probat hanc sententiam Extravagans prima Pontificis Martini de emptione & venditione, ibi: *Super bonis suis, oppidis, agris, pradijs, domibus, & hereditatibus*, & Extravagans secunda Calixti Pontificis eodem tituli, ibi: *Super bonis, agris, pradijs, domibus*: quarum Extravagantium verba formalia sunt, & inde formaliter adimplenda, tanquam verba legis: quia Extravagantes insertæ in corpore iuris verè sunt iura Pontificia, & inuolabiliter seruanda, vt præterquam quod notissimum est, resoluit Ioseph Ludouic. in suis communibus opinionibus conclus. 54. vers. Fallit primò, Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 1274. numer. 7. & inde sententia lata contra Extravagantem in corpore iuris insertam est ipso iure nulla, ac si contra legem ipsam lata fuisset, vt resoluit Bald. in l. 2. C. quando prouocare non est necesse, Butr. in cap. 1. & in cap. cum inter de re iudicata, Abb. in cap. pastoralis de fide instrum. ergo si forma iter super bonis debet fieri consignatio, super sola persona facienda non est.

Octauò probat hanc sententiam Proprius motus Pij V. super forma creandi census, dum dicit: *Hac igitur nostra constitutione statuimus censum, seu annuum redditum creari, constituere nullo modo posse, nisi in re immobili, vel qua pro immobili habeatur de sui natura fructifera*, & quæ nominatim certis finibus designata sit; verba enim: *Creari, constituere nullo modo posse, nisi in re immobili*, constitutionem super sola persona omnino excludunt, cum non solum sint formalia, sed prohibitiua, præceptum negatiuum importantia, à quo quidem Proprio motu in hoc quidem supplicatum non fuit, neque supplicari potuit, cum ex natura contractus, & Extravagantibus in corpore iuris insertis idem constitutum fuisset, vt infra latius dicendum erit in satisfactione ad eundem Proprium motum: ergo nullo modo, neque casu super sola persona census consignatur.

Non id probant plurimæ leges Regiæ, nempe l. 1. tit. 15. lib. 5. nou. Recopil. ibi: *Si alguno pusiere sobre su heredad algun censo*, & in l. 2. eiusdem tituli ibi: *Pusieren censos o tributos sobre sus casas o heredades, o posesiones, que tengan atribuidos, o acensuados a otro primero*, & in l. 4. eodem tituli & lib. ibi: *Sobre sus haciendas e heredades*, & fere per totum titu-

lum, vbi similia verba referuntur, & alia, quæ præsupponunt consignationem super rebus immobilibus, & non super sola persona esse faciendam.

Decimo, licet ex abundanti legi poterunt septem fundamenta, quæ pro hac sententia referuntur à Feliciano in dicto cap. 8. numer. 3. per totum, de quo quidem iustissime miror, quod nullum ex his nostris fundamentis referat, sed tantum ea leuissima consideraue-rit, & non possum non dicere, quod ideò pro hac nostra sententia prædicta septem leuia fundamenta descripsit, & ex nostris fortissimis nullum retulit, vt facilius prædicta septem fundamenta excluderentur, & exclusis, eius opinio securior omnibus videretur, vel si non hac industria fuit vsus, certum est, quod hæc nostra fundamenta ignorauit, quibus est impossibile responderi.

Vndecimò pro hac sententia, si rectè considerentur, faciunt expressa fundamenta in contrarium adducta, intelligendo ea ex satisfactionibus referendis, ex quarum qualibet vnicum, & fortissimum fundamentum deduci potest, non violenter, sed propriè ea retorquendo, & ponderando, vt ex ipsis satisfactionibus constabit.

Duodecimò, & in specie, licet non his fundamentis, hanc sententiam dicunt verissimam, & sequuntur Ioan. de Ligniano in cap. in ciuitate de vsuris, Angel. in verb. *Vsura*, quæst. 78. Rodolph. in cap. consuluit de vsuris. 2. part. quæst. 12. Cassan. in Cathalog. glor. mundi. 12. part. considerat. 98. Fallentias. Rodan. de reb. Eccles. rubric. de constitut. reddit. numer. 47. Bartholomæus Albornoz libr. 3. de arte contractuum tit. 2. *De los censos alquilar*, Domin. Francisc. Sarmiento libr. 7. *Selección*, interpretat. cap. 1. numer. 31. vers. *Sexta conclusio*, Greg. Lup. in l. 28. tit. 8. part. 5. gloss. verb. *A censo*, verlic. *Limita eam primo*, Auéd. responso 12. Nauarr. in cap. 1. 14. q. 3. numer. 79. Ioan. Lup. in tract. de vsuris comment. 2. §. 2. numer. 63. Aluar. Vaez de iure emphyt. quæst. 32. numer. 10. per totum, Melchior Mier. in tractat. maioratus. 1. par. q. 40. numer. 9. Salazar de vsu & consuetudine cap. 8. numer. 46. Ioan. Gutierr. in quæst. ciuilibus ad Recopilat. libr. 2. quæst. 177. numer. 7. per totum, Franc. Garc. de contractib. 2. par. cap. 4. Didac. Perez in progmio tituli. *De las vsuras*, libr. 8. ordinam. Mercado de contractibus opusculo de cambijs, cap. fin. de censib. & hanc esse receptiorem sententiam Theologorum, & Iuris peritorum fateatur Ioan. Matienço in l. 1. tit. 15. br. 5. nou. Recop. gloss. 1. numer. 5. Ex quibus hæc videtur receptissima senten-

sententia; & quæ in dubium reuocari non potest.

Quæ retenta non obstant fundamenta in contrarium adducta, imò pro hac nostra parte propriè retorquentur, vt ex sequentibus apertissime constat.

26 Et primò non obstat dicere; Potest quis ob pecuniæ mercedem operas suas personales locare, ex l. in operis, & l. qui operas. ff. locati: ergo super sola persona poterit census consignari; quia facile respondetur ex sequentibus. Primo negando antecedens, scilicet, quod operæ personales locari, seu vendi in perpetuum possint; quia certius est, quod in hominem ingenuum ea perpetua operarum obligatio non cadit. l. Titio centum. §. Titio centum. l. de condit. & demonstr. & probatur in l. penult. cū gloss. ff. de obsequijs patron. præstand. l. certum. §. si quis absente. ff. de confessis, ibi, *Quia nec qui iurat, de operis obligatur*; quia vt inquit Aristot. libr. Rethoricæ, *Liberi hominis est haud quaquam alteri viuere*, & quod operarum obligatio non cadat in ingenuum probatur in l. vt ius iurandi. ff. de operis libertorum, vbi Vlpianus loquens de operarum obligatione. subdit. *Et iuris iurandi obligatio contrahatur liberum esse oportet qui iuratur*, & libertatis causa iurare: ergo extra causam libertatis non valet operarum obligatio. Ex quo Sarmiento libr. 1. *Selección*, interpretat. cap. 3. numer. 12. intelligit nouiter text. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussoribus, vt ibi iuramentum nullam ciuilem, nec naturalem obligationem producat; quia cū operarum obligatio sapiat seruitutem, in hominem ingenuum cadere non poterat: ergo si operarum locatio in perpetuum fieri non potest, argumentum non procedit.

Secundò respondetur negando consequentiam; quia licet operarum locatio imperpetuum fieri possit, non tamen benè sequitur; Operæ personales in perpetuum locantur: ergo super sola persona census consignatur; quia locatio operarum principaliter respicit personam, vel industriam personæ, & nihil aliud præsupponit, imò ipsa locatio est vera, nuda, & propria personarum obligatio, vt constat ex Paulo in dicta l. qui operas, ibi, *Suas*, & ibi, *Operas præstare*: ergo mirum non est, quod in casibus, in quibus ea operarum locatio permittitur, super sola persona consistat, cū persona ipsa sola absq; vllare rei mixtura, vel concomitantia sit fundamentum obligationis operarum, imò & ea obligatio extra personam consistere non possit: verò census consignatio, nec est actus merè personalis, sed potius realis, veluti quædam seruitus, nec in sola

persona consistit, ita quod extra personam non sustineatur, sed principaliter in iure percipiendi pensionem ex fructibus: ergo ad censum patet, quod longè distat obligatio operarum, & census consignatio, & consequenter malè ex operarum obligatione ad census consignationem super sola persona argumentatur Couarr. & alij. Imò iustissime miror de doctissimo Couarrub. qui in dicto cap. 7. numer. 6. in principio, existimans cognouisse veram huius contractus censualis naturam, resoluit, in eius creatione non regularem hypothecam formari, sed ius quoddam seruitutis fundo inseparabiliter coherens creari; cuius sententia in hoc receptissima est, ex Aluaro Valasco de iure emphyt. quæst. 32. numer. 13 & ex alijs referendis in capite de hypothecis censuum. Quomodo igitur compatiabilia esse possunt, creari censum super sola persona, & in eius creatione seruitutem fundo coherentem inseparabiliter formari? ergo si sunt incompatibilia, & seruitutem veram formari certum est, impossibile esse potest, quod super sola persona fiat census consignatio, & consequenter argumentum Couarrub. ex ipsius sententia non procedit.

Denique cū operarum locatio præsupponat actum personæ, & ideò in persona propriè consistat, census verò creatio obligationem soluendi pensionem ex fructibus rerum, quæ in sola persona consistere non potest, in locutione operarum non subuertitur materia locationis, in creatione vero census super sola persona subuerteretur materia emptionis, quid cū materia vendi non posset, nihil esset, quod venderetur, imò vtrumque esset pecunia, & pretium, & res, quæ emitur, contra præcepta naturalia emptionis: ergo in persona censusuarij impossibile est quod census consistat. Quæ consideratio deducitur non violenter à l. fin. ff. qui, & à quibus, quem ad hoc ponderat, & inducit in specie census Sarmiento libr. 7. *Selección*, cap. 1. numer. 38. vbi post Nauarr. respondet ad prædictum fundamentum Couarr. de locatione operarum, & id prosequitur ingeniosè ex num. 31.

27 Ad secundum argumentum, quo præcedens existimatur fortificari, satisfactum remanet ex præcedenti satisfactione, vt scilicet longè distet natura, iustitia, & substantia locationis operarum personalium à census consignatione super sola persona censuarij facta; quia in locatione operarum in casibus, in quibus est permessa, non deficit iustitia, neque natura ipsa locationis per promissionem operarum turbatur, sed potius contractus ipse ex omni parte iustus est; in consignatione verò

super sola personā censuarij deficiunt præcepta, atque requisita formalia ad iustitiam, substantiam, & essentiam creationis eius contractus, ut diximus in præcedenti satisfactione: ergo malè de locatione operarum ad configurationē super sola personā censuarij argumentatur.

28 Tertiò non obstat fortificatio Feliciani ad præcedentia argumenta dicentis, quòd quamvis censuarius priuatur libertate, priuari quē libertate non est extrinsecè malum, neque quidquam præcepti diuini seu naturalis importat, sed tantum continet quid permissionis, aut facultatis; quia nos non defendimus censuarius priuari libertate, nec quem posse priuari esse simpliciter bonum, aut malum, cū hæc omnia à sola voluntate se priuantis pendeant; sed solum negamus, ex natura ipsius contractus censum posse consistere super sola personā censuarij, quòd quidem non pendet à sola facultate censuarij, sed à iustitia ipsius contractus: ergo dissimilia sunt, & non benè sequitur; Priuari potest quis ex sua voluntate libertate suā; ergo libere poterit facere contractum iniustum, ex quo libertate priuatur: quia antecedens intelligitur, ut possit quis se ipsum priuare libertate in his, quæ pendent à sola & mera facultate ipsius, vel in his, quæ aliàs de sui natura iustissima sunt: non verò in his, quæ non in eius mera facultate consistunt, sed directè ad obseruantiam formæ substantialis actus pertinent, ut sunt, quæ ad essentiam, & substantiam creationis census, vel alterius contractus expectant; quia in his cum ab hominum facultate, atque nuda libertate longè distent, non poterit quis ita libere se habere, ut contra iuris formam quidquam possit efficere, cū in eo casu non sit dominus contractus, sed contractus dominus eius, atque lex ipsa contractus, & non contrahens, ibi, *Disponat, contra quam nihil facere potest*. l. nemo potest cum vulgatis. ff. delegat. 1. idèò argumentum, & improprium, & leue est.

29 Quartò minus obstat dicere, quòd si gratis potest quis promittere quid annuatim soluendum, à fortiori per pecuniam, quia factum omnino est antecedens, cū is, qui libere potest donare, non idèò possit ex reprobata, vel iniusta causa aliquid dare, vel promittere, scilicet ex causa mutuata pecuniæ, vel alterius similis cū primū fiat ex voluntate, alterum ex necessitate; qui enim dat vsuras, non simpliciter & voluntariè aliquid dat, sed inopia, atque necessitate coactus, quatenus mutuò indiget accipere pecuniam; idèò longè distat is casus à gratuita donatione, ut in specie pluribus exemplis designatis comprobatur Sarmiento

lib. 1. Selectar. capit. 11. ex num. 3. qui quidem ita respondet huic fragili fundamento in lib. 7. Selectar. capit. 1. num. 31. versic. *Primò illa argumentatio*.

30 Quintò non obstat fundamentum à Couarrubia adductum ex l. fundus quem. ff. de annuis legatis, credente, ex eo textu, quòd in census creatione principalis obligatio est personalis, & accessoria hypothecaria, quia facile respondetur, principalem esse hypothecariam, quòd apertè deducitur ex verbis dictæ legis, ibi, *Pignus esse voluit*, quasi Papinianus sentiat, quòd fundus, quem pater familias ibi pignus esse voluit, ex causa fidei commissi rei seruandæ gratiæ virtute hypothecæ rectè petatur, & sic denotat ibi, principalem obligationem ad petendum fundum fuisse realem, non personalem, quia si persona lis esset, fundus à tertio non poteretur; idèò contra Couarrub. text. ille retorquetur; & præcisè Papinian. in dicta l. fundus quem debuit sentire, principalem obligationem esse hypothecariam, cū nominatim pater familias fundum pignus esse voluisset, ut ipse Papinian. subdit dicens, *Pignus esse voluit*, & quia quamvis pater familias fundum esse pignus expressè non voluisset, sed certas frumenti corbes, aut vini mensuras in singulos annos libertis reliquisset, principalior obligatio foret hypothecaria, ut ex l. codicillis. §. instituto delegat. 2. l. fin. §. fin. ff. de contrahend. empr. l. ples. §. 1. de verbor. significat. probant plures maxime notabiles viri, nempe Guid. Pap. decis. 432. Afflic. decis. 162. Roman. consil. 388. Alexand. consil. 156. num. 3. lib. 6. Gigas de pensionib. quæst. 51. Aluar. Vaz de iure emphyt. quæst. 4. num. 7. & latius dicendum erit in cap. de censuum hypothecis: quare ratio ne non benè existimauit Couarr. quòd principalior obligatio foret personalis. Iterum non bene Couarr. ex eo text. argumentatur; quia quamvis fateamur in eo text. fuisse personale principaliorē non inde ad nostrā creationē census infertur, cū in eo nulla detur personalis, aut si persona obligetur, inutiliter accedat, & tantum formetur ius quoddam seruitutis inseparabiliter fundo cohærens exigendi, & soluedi pensionem annuam ex fructibus rei censuallis, longè fortius & distinctum ab omni hypothecæ regulari, ut dicendum erit in capit. de hypothecis censuum, & ita aduertit ipse Couarr. sibi in effectu contrarius lib. 3. variar. c. 7. num. 6. Valasc. de iure emphyt. quæst. 32. num. 13. & 14. ad finem, dicentes, ex eo quòd in censu non datur hypotheca regularis, sed ius quoddam seruitutis, quòd tertius rei censuallis possessor nulla prius facta legitima

ex-

excussione, poterit directè pro censu conueniri; & ita, licet non his considerationibus, Couarr. impugnauit circa intellectum dictæ legis, fundus, Sarmiento lib. 7. Selectar. interpretat. capit. 1. numer. 4. Ex quibus refutatur secundum Couarrubiam fundamentum.

31 Sextò non obstat aliud argumentum Couarrubie sentientis, quòd perempta re censuali non extinguatur obligatio soluendi censum, sed quòd adhuc remanet obligatio personalis ad soluendum, inconuincibiliter respondetur, veriorē sententiam esse in totum censum finiri, vel pro parte obligationem extinguere, perempta in totum, vel in parte re censuali, atque censuarius omnino liberari; vel quatenus res censuali periret, ut ad longum dicendum erit in capit. an perempta re extinguatur obligatio soluendi censum; idèò potius istud fundamentum confirmat, quàm impugnat nostram sententiam; maximè quia non benè sequitur extincta re censuali remanet personalis ad soluendum: ergo super sola personā censuarij potest consistere census; quia præterquam quòd nulla personalis formatur, etiam quando census super rebus constituitur, vel si aliqua accedit, inutilis est, ut suo loco dicendum erit; longè distat hi duo casus, creari censum à principio super sola personā censuarij, vel extincta re non finiri personalem, quia creatio super sola personā nullo modo contingere potest: ut verò non finiri obligationem finita, vel extincta re, aliquando potest iustificari, ut quia culpa censuarij perijt res, quia tenebitur aliam subrogare, & quia facilius conservari potest super sola personā censuarij census à principio legitime constitutus, quàm sustineri, qui contra naturam contractus creari pretenditur: unde parum obstat supradictum argumentum à Couarrubia relatum.

32 Septimò non obstat, quòd lege induci, atque statui possit, ut census personales liciti sint, ut in decimis personalibus, vel in tributo monetæ foreræ, verificatur in septimo fundamento contrario, quia facile respondetur, quòd census personales, de quibus ibi, non fuerunt, nec sunt emptitij, sed necessarij, & quasi legales in recognitionem superioritatis de quibus membris in capitibus præcedentibus: quare malè de tributis iustissimè debitis, & non emptitijs ad censum verè emptitiū, & super sola personā consignatum argumentatur.

33 Octauò mirandum est, quòd Felicianus fateatur ab Extravagantibus non requiri, quòd super rebus immobilibus census constituatur cum expressis verbis contrariū Extravagantes

decidant, & hanc nostram sententiam nominatim probent, ut constat ex Extravaganti prima Martini V. de emptione & venditione, ibi, *Super bonis suis, domibus, oppidis, terris agris, & statim ibi, Bonis in ipso contractu tunc expressis pro ipsius annui ex solutione imperpetuum obligatis*; iterum ibi, *etiam ipsis possessionibus, & bonis obligatis*, & demum ibi, *sub quorum territorijs dicta bona obligata consistunt*, & etiam Calixtus III. in Extravaganti 2. eodem titul. de emptione & venditione, ibi, *Ex domibus, terris, agris, prædijs possessionibus, & iterum ibi, si bona domus terra, agri, possessiones*; quæ quidem Extravagantium verba formalia sunt, & expressè probant nostram sententiam, atque inde Felicianus meritò rejicitur.

34 Nono, nihil etiam obstat ponderatio, quam Felicianus facit de prædictis Extravagantibus Martini & Calixti, dum dicunt, quòd peremptis rebus censualibus non possit compelli venditor census ad redemptionem, inferens inde, quòd perempta re censuali, censuarius liber non existit à censu, quia non est bona consequentia; extinctis bonis non compellitur censuarius ad redemptionem: ergo liber non existit, quia prædictæ Extravagantes duo distincta probant, ac decidunt, imò duos casus proponunt, in quibus non tenetur censuarius ad redemptionem. Primus extantibus hypothecis, quò casu ex libertate redimendi, quæ iustificat census creationem, nullo modo potest compelli. Secundus peremptis rebus: & in hoc casu loquuntur Extravagantes per ampliationem, ut scilicet quòd extinctis nullo modo, nec casu, ad redemptionem compelli possit: quia cū census extinctus sit, censuarius liberatur. Et hoc modo loquuntur, & intelligendæ sunt Extravagantes; Ex quibus deducunt Scribentes communiter, & est communis, & recepta sententia, quòd perempta re censuali perimitur, & extinguatur obligatio soluendi censum; ut latè dice adum erit in capitibus sequentibus.

35 Decimò non obstant Extravagantes Nicolai V. & Gregorij XIII. quas ponderat Felician. in dicto num. 7. versic. *Alterum*, ad probandum, quòd in creatione census accedere possunt bona immobilia, & mobilia, atque simul personæ; quia præterquam quòd Extravagantes illæ loquuntur, quando simul cum rebus immobilibus obligantur mobilia, & personæ, & inde ad nostrum casum adaptari non possunt; in quo agitur de consignatione census super sola personā in Hispania tū nec obseruatur, neque pro legibus canonicis habentur, nec insertæ sunt inter nostras canonicas Extravagantes, maximè quia certissimum est, quòd

quod in casu, quo loquuntur, nulla effectiva personalis obligatio nascitur, ut latè dicendū erit in capitibus sequentibus.

36 Undecimò nihil etiam obstat ponderatio, quam iterum facit Felicianus de prædictis Extravagantibus Nicolai V. & Gregorij XIII. dicens, quod cum ex eisdem probetur, quod super re mobili census constitui possit, à fortiori probatur, quod super sola persona sustineatur, quia prædictæ Extravagantes illud nullo modo probant, ut constet ex verbis earum relatis ab eodem Feliciano in dicto vers. *Alterū est, ibi. Singula mobilia, & mobilia bona*: quæ verba non probant, quod super bonis solis mobilibus tenet census consignatio, sed tantum quod solent censuarij proprietates, personas, eorumque iura, iurisdictiones, & omnia alia singula bona immobilia, & mobilia in census creatione obligare, ut ipsa verba relata à Feliciano probant, quod non est dicere, quod super bonis mobilibus census constituitur: idè nihil obstat prædictæ Extravagantes.

37 Duodecimò non obstat dicere, quod quavis proprius motus Pij V. nominatim probet nostram sententiam, non tamen seruetur in provincijs, in quibus recepta non est; quia facile respondetur, receptum omnino esse in his Regnis proprium motum, quatenus decedit requiri bona verè immobilia ad census creationem, & iuri consonum, atque æquitati naturæ creationis census summè congruentem, ut constet ex his, quæ latè diximus in capitibus præcedentibus, & in capite in curijs Matriti condito, cuius meminit l. 10. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. dum ibi probatur, interpositam fuisse supplicationem ab eo proprio motu, quatenus requirebat, quod pretium interueniret in pecunia in actu celebrationis census, ergo sentit Regnum, quod in alijs iustissimus est, à quibus non supplicauit, imò & supplicatio à Regno interposita necessaria non fuit: sed potius salua pace superflua; quia proprius motus non probat illud, à quo Regnū supplicauit, ut nouiter, & verissimè aduertimus circa intellectum eiusdem Proprii motus, in capit. an pretium debeat interuenire in pecunia numerata, & in actu celebrationis instrumenti: ergo nihil satisfacit Felicianus dicendo, quod in Regno non recipitur, cum vere receptus sit, maximè extantibus Extravagantibus Martini & Calixti, atque recepta, & communi Scribentium sententia, quibus hæc nostra pars aperte probatur.

38 Decimotertiò nihil obstat noua consideratio de utilitate venditoris census super sola eius persona; quia in hac census materia non

consideratur utilitas contrahentium, sed iustitia census, ut scilicet constituatur licite, & absque vlla vsurarum suspitione; idè nihil efficit consensus emptoris volentis super sola censuarij persona census consignare, nec utilitas venditoris super eius sola persona census constituentis; idè hoc fundamentum refutat Roderic. dicto lib. 1. q. 4. num. 31. ad finem.

39 Decimoquartò ad considerationem de fideiussore, qui quotidie accedit huic census creationi, & personaliter obligatur, atque conuenitur, & incarceratur, & simul ad obiectiōnem de censuario, qui capitur, & in carcerem mittitur pro census creatione, respondetur ex his, quæ dicenda erunt in capit. de fideiussoribus censuum, & quæ dicta sunt in capit. de census creatione super rebus fructiferis faciēda, quod præterquàm quod eo casu non constituitur census super sola persona fideiussoris, & censuarij, sed principaliter super bonis, fideiussor, neque censuarius non principaliter capiuntur ex eo, quod super ipsorum personis census fuerit consignatus, sed ex eo, quod principaliter promiserent permittere emptori perceptionem pensionis ex fructibus rei censuales, & forsam vel non permittunt, vel dolose soluere recusant: quo casu non tanquàm personaliter obligati, sed quia dolum committunt possidendo res censuales, & præstando fructus, ex quibus pensio percipitur, vel in locum fructuum pensionem ipsam, capiuntur, & vexantur, ut suo loco ad longum dicendum erit, maximè quia de iuris rigore; & secundum veram naturam huius contractus censuarij, vel eius fideiussor præstando patientiam perceptioni pensionis ex fructibus rei censuales, non possunt pro pensione incarcerari, licet generalis consuetudo totius Regni forsam non cognoscendo naturam huius contractus sit in contrarium, & demum non est bona consequentia, fideiussores & censuarij capiuntur, & vexantur personaliter: ergo super sola persona censuarij census consistit; quia quod capiuntur, & vexantur, præsupponet ex aliqua causa fuisse obligatos, nempe ex contumacia soluendi, ex non præstatione patientiæ percipiendi pensionem ex fructibus, ex aliqua simili causa; consignatio verò nullam obligationem, neque iustitiam præsupponunt, cum à principio super sola persona fieri non possit.

40 Decimoquintò ad fundamentum ex resolutione Couarrub. deductum, ut scilicet censuarius, vel eius hæres, possint conueniri pro censu, quamuis bona censualia, non possideant, vel in tertium ea transulissent, responderetur

verum

verum non esse, sed longè verius contrarium, quia ut ipse Couarrub. fatetur in dicto capit. 7. num. 6. & Valasc. de iure emphyt. quæst. 32. numer. 13. in census creatione formatur quædam seruitus, & ius reale, fundo inseparabiliter cohærens, quod rem ipsam sequitur in quæcunque possessorē transferatur; ex quoad plurima notabilia inferunt, & consequenter hæc seruitus non est personalis, cum à persona personæ non debeat, ex toto tit. ff. de statu hominum, & institut. de iure personar. sed est quædam seruitus mixta, quæ à re personæ debetur, ex natura sua dissimilis alijs seruitutibus mixtis, ut ab usufructu, & habitatione, & similibus, quia hæc seruitutes cum persona finiuntur. l. non solum. 2. §. tale deliberat. legat. notat gloss. in rubr. de seruitutibus rusticis cap. 3. in princip. census verò cum sit quoddam ius reale inseparabiliter cohærens fundo, morte censuarij non finitur, sed ad eius hæres transit, pro eoque poterunt conueniri, dummodò rem censualem possideant. Cum igitur census seruitus sit realis, ut ex supradictis constat, & clariùs ex dicendis in sequentibus capitibus, persona censuarij effectualiter non obligatur, sed extincta causa, propter quam scilicet, deficiente re, ut quia perempta, vel translata in alium, personæ tam censuarij, quàm hæredis, imò & tertij, qui desinunt possidere, liberabuntur, & ita in censuario contra Couarrub. tenet Valasc. de iure emphyt. quæst. 32. num. 14. ad finem, ut in tertio, qui post cognitionem rem censuale alienabit, quamuis summarie tenet idem Couarrub. in dicto cap. 7. numer. 6. pro qua sententia, & verissima resolutione facit text. in l. 2. C. de alluvionibus, & paludibus, ibi, *Pro terris, quas possident, tributum præstationem agnoscant, & iterum in fine eiusdem legis, ibi, Locorum etiam possessione contenti. pro agnoscendo census examine respondeant deuotioni*; probatur etiam in l. omnes. 3. C. sine censu, vel reliquis, fundum comparari non posse, dum subdit, *Omnes pro his agris, quos possident, publicationes, pensiones agnoscant, & fere per totum titulum. Facit etiam l. fin. C. de præd. minor. & alia iura adducta per Acurf. in dicta l. omnes, verb. Exigantur*, quod omnino verum est, quamuis contrarium & malè defendit Ioan. Gutier. ad leges Recopil. 2. p. quæst. 177. numer. 4. & 5. quia si rationes possessionis rei censuales tertius ad recognitionem compellitur, ut Couarrub. & alij securè tradiderunt, ex eo quod ius seruitutis inseparabiliter fundo cohæreat, manifestum est, quod cessante possessione cessabit obligatio soluendi, imò, & effectus recognitionis: Quod confirmatur

ex resolutione Socini consil. 37. *Prosequendo ordinem. colum. penult. versic. Quarto etiam probatur, lib. 1. quem refert Tiraquel. de cessante causa. l. p. num. 144. ad probandū, quod obligationis cessante causa, cessat obligatio*; est enim principium iuris notissimū in omnibus actibus humanis, promissionibus, & obligationibus, cuiuscunque sint qualitatē, ut nunquam trahantur ad incognita, & non cogitata. l. quod Seruius. ff. de condit. ob causam, & latè tradit Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuocand. donat. in præf. numer. 166. cum pluribus alijs, & hæc veritas latius suadet ex his, quæ dicenda erunt in capitibus de recognitione censuum, & de censuum hypothecis.

Denique postquam Rodericus libr. 1. de annuis redditibus. quæst. 4. num. 27. vsque ad finem quæstionis explicuit pro vtraque parte eam quæstionem. num. 33. credit, quod seclusa motus proprii Pij V. constitutione, poterat, super sola persona census constitui, & pro sua sententia sequentia ponderat fundamenta; dicit enim, quod personalis actio est apta materia ad emptionem, & venditionem, & quod idè ius redditus constitui potest super personali obligatione. Secundò ponderat quod si aliqua ratione prohiberetur contractus creatus super sola persona, ea potissimū prohibitus esset, quia vsuarius: sed nulla vsuaria eo casu formatur: ergo permissus est. Quod ex eo probat, quod si minus extra mutuum, & quod pretiū redditus perpetuo ab alienatur: ergo non datur vsura. Sed vtrumque fundamentum leue quidem est, & inane, quia licet ex natura contractus emptionis & venditionis, qui formatur in censu personali, sit apta materia ad contrahendum, neque accedente pretio legitimo ex ipsa natura contractus formetur vsura; tamen quia contractus ille venditionis census de se suspectus est, nisi accedat requisita formalia, & inter ea bona immobilia, fructifera, duratura, & existentia; ut quia vedatur ius percipiendi fructus, impossibile videtur, quod ea venditio sine re perpetua, existenti, & fructifera subsistat, atque in sola persona, quæ fructifera non est de sui natura, possit sustineri. Similiter malè in num. 34. argumentatur dicens, quod à principio non potest census creari super bonis tantum, cum hypothecaria accessoria sine personali non contrahatur, quia falsum omnino est tale argumentum; est enim receptissimum, quod redditus potest consistere super fundo limitato absque personali obligatione, ut aduertit Couarrub. libr. 3. capite 7. numero 5. igitur nulla ratio sustineri potest Feliciani, neque Roderici resolutio.

Resolutio. Sed ad substantiam, iustitiam, & essentiam census bona mobilia fructifera, existantia, & duratura necessaria sunt.

Quid tamen erit in censu consignatio ad vitam, vide Felician. 2. part. fol. 24. numer. 5. de censibus.

AN IN CENSU DE-
tur personalis obligatio, ita, quod
censuarius non soluendo capi,
& incarcerari possit. Ca-
put LIX.

SUMMARIUM.

In censu formatur vera emptio & venditio, & in-
de datur personalis obligatio. num. 1. & num.
8. ubi creditur verus intellectus ad l. fin. §.
fin. ff. de contrahenda empt.

Obligatio est mater actionis num. 2. & quomodo
hoc intelligatur numer. 9. & num. 3. et 10. an
possit induci hypotheca sine personali obliga-
tione, et numer. 4. et 11. an detur vera perso-
nalis.

Fideiussores accedunt in censibus, et capiuntur
in carcerem. n. 5. et 12.

An quis per partem possit se subicere ad carcerem,
ibidem.

An debitor censuarius incarcerationetur, et intelle-
ctus ad l. 19. tit. 2. lib. 4. noua Recopilat.
num. 13.

An cum obligatione hypothecaria detur perso-
nalis. num. 6. et intellectus ad l. Lucius Titius,
de alimentis et cibariis legatis num. 15.

An detur in censu obligatio personalis effectiua
vel ius reale, aut seruitus coherens rebus inse-
parabiliter. n. 7.

An censuarius possit dimittere rem censualem.
num. 14.

CAPVT LIX.

CVM in capitibus precedentibus
dixerimus, censum non posse con-
stitui super sola persona censuarij,
in presenti videamus, an in eo co-
tractu simul cum iure reali, & hy-
pothecis detur personalis effectiua, ex qua
censuarius possit capi, & incarcerari, & vide-
tur dicendum, quod vera obligatio perso-
nalis contrahatur, ita quod capiat, & incarce-
retur debitor, neque satisfaciat dimittendo

rem censualem, & hoc ex sequentibus fun-
damentis.

1. Primò, quia in censu creatione formatur
vera emptio & venditio, sed contractus emp-
tionis & venditionis ex sua propria natura
producit personalem obligationem: ergo in
censu datur personalis obligatio. Maior con-
stat ex his, quæ diximus in capit. de natura &
iustitia census. Minor probatur ex l. fin. §. fin.
ff. de contrahenda empt. ubi *Venditis fructibus
prædij, si postea prædium vendatur, non potest agi
pro eis cum emptore, sed venditor conuenitur
in id, quod interest.* Consequentia igitur pa-
tet.

2. Secundò facit, quia obligatio est mater
actionis, sed censuarius in creatione census
personaliter obligatur: ergo personalis obliga-
tio contra censuarium formatur. Maior con-
stat ex glossa in princip. institut. de actionibus
verb. *Actio*, & facit l. licet. §. ea obligatio. ff.
de procurator. Minor quidem notissima est,
cum censuarius semper & ubique personali-
ter obligetur ad annui census solutionem. Con-
sequentia igitur liquet.

3. Tertiò sine obligatione personali realis &
hypothecaria induci non potest. l. Iulianus in
princip. ff. de legat. 3. l. grege. §. cum pignore. ff. de
pignoribus, Fanus de pignorib. 6. part. mem-
bro. 2. numer. 5. & inde regulariter debet præ-
cedere personalis obligatio, ut subsistat hy-
potheca, ut in l. contrahitur. ff. de pignoribus,
& post Parisiensem, & Vincent. de Francis,
decis. 159. numer. 3. tradit alia Rodericus lib. 2.
de annuis redditibus, quæ sit. 19. numer. 14. &
15. & quæ sit 9. numer. 52. ergo necessaria est
personalis.

4. Quartò in omni obligatione & contractu
certum est oriri obligationem personalem. l.
actionum. ff. de actionib. & obligat. §. 1. insti-
tut. de actionib. & aduertit fere ad eandem
effectum Felicianus in 2. parte de censibus
lib. 1. capit. 1. numero 5. versic. *Nec dubi-
ri potest*: ergo in contractu census idem est
dicendum.

5. Quintò facit, quod lex ea ratione censua-
rius, & eius fideiussores pro redditibus decur-
sis passim capiuntur, atque via executiua ve-
xantur, & si statim non soluant, vel præstent
fideiussores idoneos, qui vocantur *Desneca-
mientos*, incarcerationem, ex l. 19. tit. 2. lib. 4.
noua Recopilat. & si capti, atque carcera-
ti cesserint bonis, traduntur ignominiosè cre-
ditoribus, secundam formam l. 15. tit. 16. lib.
5. noua Recopilat. de qua cessione bonorum,
quam solent facere censuarij, agit Ios. phas
Ludouicus decisio. 32. ergo manifestè con-
stat, quod personaliter obligatur, cum
alias

alias neque caperentur; neque in carcerem
mitterentur.

6. Sextò, pro hac sententia faciunt text. in l.
Lucius Titius. ff. de alimentor. & cibariis legat.
l. aduersus 10. C. de actionib. & obligationib. l. si
pro mutuo. C. si cert. petat. l. hypothecis 3. C.
de distract. pignorib. l. 1. C. de pignoribus in
quibus iuribus simul cum hypothecaria da-
tur personalis obligatio, in tantum, quod si
dæficit, vel non sufficit hypotheca, conueni-
tur persona: ergo in censu creatione persona-
liter effectiua contrahitur. Vnde eam senten-
tiam, (licet non his fundamentis, sed satis sum-
mariè, & quasi per transenam) probat Sarmie-
to lib. 7. Select. interpret. capit. 1. numer. 3. di-
cens, quod census transfert ius reale, licet si-
mul persona obligetur & neminem referens
idem tenet Ioann. Gutierrez in practicis que-
stionibus ad nouam Recopilationem. 2. part.
quæ sit. 277. numer. 8. Felicianus latè de censib.
2. part. lib. 1. capit. 1. numer. 6. versic. *Tertio in-
fertur.*

7. Sed his fundamentis parum obstantibus,
considerans ab origine naturam huius census,
securè (quamuis nouiter, & ultra omnes, quos
legerim) existimo contrariam sententiam esse
veriorē, scilicet quod in his censuum crea-
tionibus nulla detur obligatio personalis effe-
ctiua, licet nominatim personam obligetur.
Quod manifestè constat ex eo, quia (ut sepius
dictum est, maximè in capite de natura & ius-
titia census) in eius creatione formatur vera
emptio & venditio, non rerum censualem, sed
iuris percipiendi pensionem annuam super
eisdem consignatam, ex fructibus nempe ea-
rundem rerum, quasi fructus ipsi usque ad pé-
sionis quantitatem venditi censeantur, ut sic
detur materia emptibilis, non ficta, & imagi-
naria, sed in specie quasi certa, scilicet ius per-
cipiendi fructus illos verisimiliter ex fundis,
seu domibus censualibus nascituros, sicut
quando venditor ius seruitutis piscandi, aut
pascendi, seu quid aliud incorporale, vel cor-
poribus coherens fructiferum, cuius vendi-
tio nihil habet personale, nec in eo contractu
persona effectualiter obligatur, sed obligatio
verè, & in totum realis est: ita quod res cum
onere suo transit ad quoscunque possessores
in perpetuum; & ita censuarius ad id tantum
obligatur, ut annuam pensionem soluat, vel
eius perceptioni ex fructibus rerum censua-
lium consentiat, quasi eos fructus vendidisset
si pensionem annuatim soluere recusauerit;
ided nulla datur effectiua personalis. Quod
in effectu tenet Speculator in tit. de emptio-
ne & venditione. §. 1. versic. *Sed pone*, dicens,
quod obligatio personalis & seruitus differunt;

quia personalis obligatio sequitur personam;
seruitus verò rem. Cuius sententia verissima
est, ex natura vtriusque obligationis perso-
nalis, & realis. Est enim obligatio personalis,
quæ nunquam egreditur ex persona obligati.
l. actionum genera in principio. ff. de actioni-
bus & obligat. glossa in §. omnium verb. *In rem*,
institut. de actionib. l. 1. §. si haeres percepto
fundo. ff. ad Trebelian. l. penult. C. de actio-
nib. & obligat. Vnde in censu dari non potest
effectualis, cum actio contractus censualis ex
persona censuarij egrediatur, & contra omnes
possessores in perpetuum detur: ex quo in ro-
tum realis est, quæ opponitur personali, &
nullam habet personam obligatam, sed com-
petit ratione iuris, quod quis habet in re, puta
ratione directi domini, ut in l. in rem. ff. de rei
vindicat. vel ratione vtilis tantum. l. 1. §. qui
in perpetuum si ager vectigalis, vel emphy-
teoticalis petatur, vel propter ius seruitutis,
ut in §. æque institut. de actionib. vel propter
ius pignoris, & hypothecæ, quod quis habet
in re. §. item seruiana, institut. de actionib. co-
firm. ex Tiraquel. de retract. lignag. §. 8. glossa.
§. numer. 6. & 7. cum alijs. Qua ratione si prin-
cipaliter contrahitur in censu realis obligatio,
nulla in eo dari potest personalis, vel si acce-
dat, inutilis erit. Et hinc dixerunt plures, quod
qui tenetur actione reali, non dicitur obliga-
tus. §. omnium, institut. de actionib. ibi, *Nulla
iure ei obligatus est*, ubi fere omnes id aduer-
tunt, maximè Iass. numer. 21. & 52. Quæ sen-
tentia Speculatoris sic confirmata, dum pro-
bat, quod aliud est seruitus, aliud actio perso-
nalis, in effectu adducitur à Bald. in rubrica.
C. de usufructu, versic. *Sed iuxta*, & in l. 2. nu-
mer. 14. C. de seruitutib. & aqua, & à Romani
consil. 311. versic. Quæro ad tertium. Et hæc
resolutio maiori quidem ratione in censu pro-
cedit; quia in eius creatione non contrahitur
vera obligatio non solum personalis, sed neq;
realis, (ut sapius dictum est) sed ius quoddam
seruitutis formatur inseparabiliter fundo cén-
suali coherens, & in perpetuum ad quoscun-
que rei censualis possessores transmissuè for-
tius, & opulentiùs omni reali actione, ut latè
dicendum erit in capit. de hypothecis censu
& probant Couar. post Guidalib. 3. variar. cap.
7. numer. 6. Aluar Vaez de iure emphyt. quæ sit.
32. numer. 13. & 14. Sarmiento lib. 7. Selectar.
interpret. cap. 1. numer. 4. Padilla in l. prædia.
num. 11. C. de fideicomis. & nouissimè (licet
prædictos non referat) Ioan. Gutierrez in consil.
28. numer. 77. Roder. lib. 1. de ann. reddit. q. 19.
num. 11. ad finem. Ex cuius iuris seruitutis pe-
culiari natura plurima contra regulas actionis
hypothecariæ regularis nascuntur, quæ mani-
festè

festè comprobant eam sententiam. Primò, quòd quamuis in casibus, in quibus cum hypothecaria concurrat personalis, extincta hypotheca, persona remanet obligata; in censu tamen diuersum est, quia nec personalis, quæ inutiliter accedit, durat extincta hypothecaria, nec censuarius amplius ad pensionis solutionem conueniri potest, ut dicendum erit. Quod ex ea ratione procedit, quia nulla personalis obligatio effectiua accessit, cum si accederet, non finiretur finita hypotheca. Secundò, quòd quamuis hypothecis effectis infructiferis, vel non sufficientibus, ad census ex actionem adhuc manet obligatio personalis, in censu tamen nulla remanet peremptis, sed in totum extinguitur census, ut dicendum erit in capit. de censu creando super rebus immobilibus fructiferis, & in alijs, quòd similiter ex eo procedit, quòd nulla personalis effectiua fuit contracta, cum si persona obligaretur, censuarius liber non esset, ex fructuum sterilitate. Tertiò in alijs obligationibus non liberatur debitor, dando bona obligata in solutum, etiam legitime extimata; in censu verò liber est, ut quia res sola obligatur, & censui subiicitur, atque ex fructuum correspondentia iustificatur contractus, ut dicendum erit in capit. de redemptione census per dationem rei insolutum item & quartò tertius hypothecaria non conueniri potest, nisi prius facta legitima excussione debitoris; at pro censu directè conuenitur, ut quia non hypothecaria ibi formetur, sed ius quoddam seruitutis, ut etià dicendum erit in cap. de hypothecis censuum: ergo ex his differentijs euidenter constat discrimine inter hypothecariam regularem, & ius seruitutis census, & quòd obligatio personalis, quæ simul cum hypothecaria multoties interuenit, in censu creatione inutiliter accedit. Quæ sententia proprie confirmatur ex eo, quòd quamuis in censu præter bona, super quibus constitutus est, censuarius generaliter reliqua subiiciat, nullius momenti erit obligatio generalis, sed bonis, super quibus fit cõsignatio, obligatis manentibus, pro nò scripta habenda est generalis hypotheca, ut diximus in capite præcedenti ad finem: ergo respectu personalis obligationis à fortiori dicendum est, quòd si interueniat in censu, inutiliter accedet, & nullius erit effectus. Et hinc videmus, quòd si constituens censum, vel eius hæredes, aut quilibet tertius rei censuales possessor defierint rem censualem possidere, liberabuntur à census solutione ut diximus in capit. præcedenti. Denique pro hac sententia vrgenter faciunt, quæ dicta fuerunt in capite præced. & dicenda erunt in capite sequenti, & vrgentiùs

quæ traduntur in præsentia circa satisfactionem contrariorum. Et quamuis hæc sit noua opinio, ut in censu personalis effectiua non contrahatur, considerando naturam huius contractus iustissima, & omnino tenenda est, & eam nominatim tenet Couarr. lib. 2. c. 1. n. 7. Roderic. lib. 1. q. 19. per totam.

8 Qua sententia firmiter retenta non obstat fundamenta in contrarium adducta, & primò text. in l. fin. ff. de contrahend. empr. Ex quo probatur, quòd in contractu emptionis & venditionis datur obligatio personalis, & inde ad censum infertur, ubi vere contrahitur vera emptio & venditio; quia ad eum text. respondetur, quòd Scebola ibidè loquitur in annuo legato, ad cuius ex actionem non competebar hypothecaria, sed personalis tantum, ut quia legatum annuum, de quo ibi, ex sola promissione Lucij Titij debitum erat, quasi personalis obligatio fuit contracta, & non hypothecaria, & idè tertius non conuenitur, ut ex text. apertissimè constat, & aduertit Padilla in l. in prouinciali nu. 23. C. de seruitutibus & aqua, & meliùs Valase. de iure emphyt. quæst. 1. n. 16. si enim census annuus personalis erat, nullam habens realis mixturam, non est mirum, quòd actio personalis in eius creatione formetur, cum hypothecaria non potuisset, sed mere personalis, ut quia substantia eius legari in sola promissione Lucij Titij consisteret, ut circa intellectum eiusdem text. diximus in capitibus huius operis, ubi egimus de legato annuo, censu nempe testamentario; ex quo non benè adaptatur constitutio illius textus ad censum emptitium, ex vera nempe emptione & venditione creatum, & nominatim super certis rebus immobilibus designatum, in quo vel non obligatur persona, aut obligatio inutilis est, & solum attenditur res ipsa censualis, cui ad hæret inseparabiliter ius seruitutis soluendi pensionem. Ex quo deducitur, quòd malè ponderauit Sarmiento textum illum ad probandum, quòd quia in censu datur emptio & venditio, contrahitur vera personalis obligatio in lib. 7. Select. interpretat. cap. 1. num. 3. cum in eo textu non agatur de emptione census, sed de promissione simplici soluendi, quæ naturaliter personam obligat.

9 Secundò minus obstat dicere, quòd cum obligatio sit mater actionis, & persona censuarij semper obligetur, obligatio personalis datur in censu, inferens inde ad fideiussores, quòd similibus censuum contractibus accedunt, ut personaliter obligentur, & conueniatur, quia facile respondetur, quòd præterquàm quòd ea regula intelligenda est in actione personalis, non reali, ut quia personalis obligatio sit

fit mater actionis personalis, non realis, cum realis nullam præsupponat obligationem. §. 1. institut. de actionibus, ubi l. ff. numero 11. actio competens contra censuarium, quæ realis est, ut quia rei coheret, non est actio natua præsupponens obligationem matrem præambulam, sed potius est datua legalis, nempe quæ à lege ipsa sine aliqua obligatione personali præambula nascitur ex ipsa census creatione: unde non procedit in ea supradicta regula, scilicet quòd actio præsupponit obligationem. Ita Bart. in l. cum mota, col. 3. C. de transact. l. ff. in §. 1. num. 10. institut. de actionibus. Cassaneus. in Consuetudinib. Burg. rubr. 4. §. 11. versic. fin. num. 9. & 10. maxime quia non benè sequitur; Obligatio est mater actionis, sed censuarius personaliter obligatur: ergo personalis obligatio in censu contrahitur. Quia concedendo maiorem, ad minorem respondetur, quòd non obligatur effectualiter persona, sed potius inutiliter accedit; quia in censuarij persona nec census creatio sustinetur, nec conseruatur; sed quia pro non scripta habetur, & eum tantum effectum operatur, ut si censuarius noluerit, vel distulerit soluere pensionem, emptor ex fructibus rei censuales eam percipiat, ut aduertit Benedic. Bon. de censib. art. 46. ad finem; idèd quamuis obligatio sit mater actionis, in hac specie non pariet effectualem personalem, & ad illationem de fideiussore, quòd personaliter obligetur, & conueniatur, respondetur ex infra dicendis ad sequens argumentum contrarium, & ex hisque dicenda sunt in capite de fideiussoribus censuum.

10 Ad tertium respondetur; quòd licet regulariter principalis obligatio sit personalis, ita quòd sine personali non detur hypothecaria, id tamen fallit in censu, in quo non solum personalis non est principalior, sed potius hypothecaria, imò neque datur personalis effectiua, neque regularis hypothecaria contrahitur, sed potius quoddam seruitutis inseparabiliter fundo coherens, ut sæpè in hoc opere dictum est; & respondet nominatim Roderic. lib. 2. q. 19. n. 14. & 15. referens se ad ea, quæ dixerat lib. 1. q. 4.

11 Ad quartum respondetur, quòd licet in omni contractu detur obligatio personalis, ut Felicianus existimat, in hoc tamen censuali nulla datur effectiua ex peculiari natura eius contractus, ut sæpius dictum est.

12 Ad quintum minus obstat dicere, quòd de consuetudine censuarij, & eius fideiussores incarcerationantur, & quòd idèd personalis effectiua contrahitur, quia ad veram satisfac-

tionem aduertendum est, quòd de iure communi non valebat pactum, quo debitor se obligabat ad carcerem, argum. l. 2. de libero homine exhibendo. l. Titio centum. §. Titio centum de condit. & demonstrat. Couarr. dicens communem lib. 2. variar. cap. 1. num. 7. & in capit. quamuis pactum. 2. p. in princip. num. 6. Menchaca dicens communem & veriore, quem refert & sequitur Gutierrez. de iurament. confirmat. 1. part. capit. 18. numer. 1. Vaeza post alios de inope debit. cap. 1. num. 37. Et quamuis dicatur, quòd valet de consuetudine, ut ex Guid. Papa, Ripa & alijs aduertunt Couarr. dicto numer. 7. & Vaeza dicto capit. 1. num. 39. illud tamen non procedit, nisi quatenus de consuetudine receptum est, ut respondet Roderic. lib. 2. quæst. 10. num. 3. & 8. dicens, quòd idèd consuetudo non debet extendi de casu momentaneo ad casum obligationis perpetuæ, ut ipse aduertit n. 9. sed potest replicari, quòd etiam est vsitatum in obligatione perpetua census, & quòd idèd etiam in censibus est obseruanda. Unde benè respondetur, quòd ea consuetudo, præterquàm quòd sit contrarius, & idèd non extendenda, etiam si militet eadem ratio, ut post Bald. & Aymon. aduertit Roderic. dict. quæst. 10. num. 10. habet tamen ea consuetudo in specie census nò solum vnā, sed duplicem resistantiam. Prima est, quòd nemo incarcerationetur; secunda, & fortior proueniens ex ipsa obligatione census, quòd cum sit vera seruitus, nemo potest se obligare ad perpetuam seruitutem, d. l. 2. de libero homine, & notant gloss. & Doctores in l. antiquitas. C. de usufructu. l. post certi. C. de liberali causa, Ioan. Fab. & Aretin. in §. penul. institut. de iure personarum. Guidon. Papa. q. 61. & aduertit ipse Roderic. lib. 3. quæst. 5. ergo in censu consuetudo non procedit, sed potius dicitur corruptela.

13 Neque obstat l. 9. titul. 21. libr. 4. nouæ Recopil. quia loquitur in obligatione momentanea, & ex consuetudine totius Regni: unde ac censum non extenditur. Et ratio differentie notissima est; quia quamuis vulgariter sit vsitatum, & ferè in tota Hispania vsu receptum, ut debitor censuarius incarcerationetur, id enim contra naturam & peculiarem contractus censuales conditionem est. Quod ex eo euidenter suadet; quia ut constat ex omnibus supradictis in fundamentis huius nostræ opinionis, scilicet quòd nulla datur in censu obligatio personalis effectiua, in eius creatione vera emptio & venditio formatur, non rei censuales, sed iuris percipiendi censum ex fructibus eiusdem, ac si nominatim perceptio eorundem fructuum ad solutionem

pensionis designetur. Quare si censuarius cō-
ueniens nominauerit, vel obtulerit fructus
rerum censuaria, satisficiet creditori, idē
persona capiendi non est, maximē cum ve-
rissimum sit, quod si fructus rei censualis de-
ficiant, extinguitur obligatio soluendi cen-
sum, ita quod censuarius de euitio fructuum
non teneatur, nec amplius pro cen-
su conueniri possit, vt dicendum erit in capi-
te sequenti: quare persona capienda non
est, si fructus supersint, & si deficerent, à
fortiori non caperetur, cum census in to-
tum, vel pro parte extinguatur. Cui veri-
tati non obstat dicta l. 19. tit. 2. lib. 4. no-
uæ Recopilat. quatenus probat, quod si de-
bitor executiōe conueniatur, & non soluit,
vel designat bona vendenda cum fideiussore
de saneamiento, capiendus est, & incar-
cerandus; quia præterquam quod lex illa
loquitur in debitore certæ quantitatis, cuius
debitum vnica tantum solutione extingui-
tur, qui dissimilis est censuario propter debi-
ti successiuam obligationem, si diligenter
consideretur, potius confirmat nostram sen-
tentiam, quam impugnatur, dum dicit: *Y que en
defecto de las dichas fianças de saneamiento sea pre-
so el deudor*: ergo designatis bonis, in quibus
fuit executio cum fideiussore *de saneamiento*,
debitor carcerandus non est, & sic censuarius
capiendus non est quia cum bona censualia in
quocunque euentu certa sint, & euita, vt qui
ad census solutionem eorum fructus sufficiant,
ita quod peremptis in totum, vel in parte, ex-
tinguitur in totum, vel in parte obligatio, & cen-
suarius omnino liberatur, nec ad vllā euitio-
nē tenetur, sed satisfacit præstando fructus,
imò & tradendo ipsa bona censualia in solutū
satisfacit, vt dicendū erit in cap. sequenti, & in
cap. de redemptione census per dationem re-
rum in solutum, manifestum est, quod si cen-
suarius in executione nominauerit bona cen-
sualia, vel ipsorum fructus ad census exactio-
nem, incarcerandus non erit, cum bona con-
grua designauerit, ad quorum euitio nō
teneatur, & idē executio illa fideiussione
euitio nō indigeat. Quæ resolutio & intel-
lectus ad dictam l. 19. non solum violentus
non est, sed omnino proprius, & à verbis le-
gis deductus, cum designans lex illa 19. exe-
cutionis formam, dicit, *En bienes raíces con fian-
ças de saneamiento*, constituēs, quod executio
in bonis fieret bona principaliter recipiens;
sed quia debitor designando immobilia, seu
mobilia bona, aliena, vel incerta, aut quæ non
sufficerent ad debiti solutionem, poterat ex
ea ficta designatione fugiens creditorem deci-
pere subdit, *Y que en defecto de las dichas fian-*

ças sea preso el deudor, excludens ex ea præstia-
tione fideiussoris fallaciam & fictionem, qua
poterant vti debitores designando incerta bo-
na non congrua, seu aliena, & inde constitutis,
quod post designationem bonorum à debito-
re factam fideiussore *de saneamiento* præstare
teneatur, qui nominatim caueant bona illa à
debitore designata congrua, certa, vendibi-
liaque esse, atque sufficere ad debiti solutio-
nem. Ex qua fideiussione nascitur quædam
bonorum euitio, & carceris redemptio, atq;
simulationis exclusio, creditorque seuerus
manet, & à debitore non deceptus: & idē de-
bitor capiendus non est, neque pro debito in-
carcerandus. Quia ratione idem in censuario
à fortiori dicendum est, quia cum designaue-
rit bona censualia, deceptio excluditur, & nul-
la fallacia, seu fictio adest, cum bona censualia
in quocunque euentu euita sint, & ad census
solutionem congrua, vt quia si supersint, ex
fructibus eorum pensio sit exigenda: sin ve-
rò diminuta, vel perempta sint, diminuatur,
vel extinguatur census; idē absque vlla præ-
statione fideiussoris *de saneamiento* carceran-
dus non erit, lex enim pro censuario fidei-
iussit à principio creationis census ex desig-
natione bonorum, super quibus fuit consti-
tutus: vnde alia fideiussio necessaria non
est, semper enim bona fideiubent, censua-
riumque liberant. Quare ex mente, & ver-
bis eiusdem legis 19. quicquid censuarius
non præstaret aliam fideiussione, capien-
dus non esset, nec in carcerandus. Qui no-
uus, & verus intellectus aperte deducitur ex
resolutione Auendani in dictionario verb.
Almoredi, versic. *tem in ista*, Breca de inope
debitore cap. 1. numer. 27. dicentium, quod
debitor, qui dedit fideiussorem *de saneamen-*
to, idē non capitur, nec in carceratur, qui
per eam fideiussione securus manet credi-
tor, & inde inferentium, quod si debitor car-
ceratus in defectu fideiussione probauerit,
bona designata sufficere ad debiti solutionē,
liberabitur à carcere, ac si dedisset eam fidei-
iussione, cum ex ea probatione cesset euiden-
ter fraudis debitoris, & creditor omnino secu-
rus maneat.

Quæ quidem resolutio ex eo confirmatur,
quia dicta lex Regni, & consuetudo, in qua
fundatur, intelligenda est secundum ius com-
mune, vt illud minus quam possibile sit, cor-
rigat: quo quidem iure communi tres erant
opiniones penitus diuersæ. Prima, quod non
valeat pactum, quo quis se ad carcerem obli-
gat. Secunda, quod qui se obligat personaliter,
capi possit, de quibus supra. Tertia, quod etiā
is, qui se personaliter obligat, non capiatur,

nisi

nisi bonis excusis, ex glo. in l. 3. §. tutores.
ff. de suspectis tutoribus, & notant Roman.
consil. 242. quem refert, & sequitur Cas-
sin. in Consuetudib. Burgund. rubr. 5.
§. 2. Ripainl. obligatione numer. 20. de
pignoribus, l. 1. in princip. numer. 90. insti-
tut. de actionib. Boer. decil. 349. numer. 7.
l. 1. in l. arbitro. ff. qui satisfacere cogantur,
Dec. consil. 75. Felin. in cap. quoad consulta-
tionem nu. 10. de re iudicata, Maranta in Spe-
culo 6. part. vers. Executio. numer. 9. vnde si
per consuetudinem abrogatur prima opinio,
secunda in censu seruanda est, vel saltem ter-
tia, quæ bonis excusis permittit capturam, se-
cundum quam potest propriè intelligi lex Re-
gia, quæ decedit, quod fiat ex euitio in bonis
cum fideiussore de iudicato soluendo, ibi: *En
bienes raíces con fianças de saneamiento*, permit-
tens capturam in defectum eorum fideiussor-
um, ibi: *Y en defecto de las dichas fianças sea pre-
so el deudor*, in quo præsupponit, quod in cen-
su non sit capiendus, vt quia semper debitor
habet fideiussorem, non solum eum, quem de-
dit in scriptura censuali, sed bona ipsa censua-
lia, quæ pro censuario virtualiter fideiubent,
atque donec durant, durat census, peremptisq;
extinguitur: ergo utroq; casu censuarius non
est capiendus.

Ex qua receptissima sententia responde-
tur etiam ad textum in l. 5. tit. 16. lib. 5. nou.
Recopilat. quæ de cessione bonorum agit, vt
lex illa, & aliæ similes, dum probant debito-
rem tradendum esse creditoribus, hodie in cen-
su non procedant, attenta natura creationis
eius contractus, nempe vt quia perempta re
extinguatur obligatio in totum, vel in parte,
& liber omnino existat censuarius. Si enim per-
sona censuarij effectiue nō obligatur, imò per-
empta re obligatio extinguitur, substantiaq;
census pendet à bonorū existentia, & fructuū
perpetuitate, & ius, quod veditur, inseparabi-
liter fundo coheret, & nulla habita considera-
tione personæ ad quoscunque possessores tran-
sit, & censuarius incarcerari nequit, notissimū
est, quod remedio cessionis bonorum poterit
vti absq; vlla captura personæ, & quod leges
Regni, quæ de cessione bonorū meminerūt,
in ea procedere non possunt.

Postremo non obstat text. in l. Lucius. ff.
de alimentis & cibariis legatis, & alia iura, quæ
supra retulimus num. 4. in quibus probatur,
quod simul cum hypothecaria datur persona-
lis obligatio, intentum, quod si non deficiat
vel sufficit hypotheca, conuenitur persona;
quia leges illæ aperte loquuntur in hypothecaria
ordinaria regulari, cuius dubitationis, &
calus species decidendæ sunt, ex ordinarijs re-

gulis iuris, quæ peculiāres conditiones hypo-
thecarū exprimunt, & decidunt, vt ex ipsis le-
gibus constat, nos verò loquimur in iure ser-
uitutis emptio, seu vendito percipiendi pen-
sionem annuam ex fructibus rei censualis:
quod longè diuersum est ab hypothecis ordi-
narijs, & regularibus, & in quamplurimis di-
stant, de quibus supra diximus, & infra dicen-
dū erit; & in eo principaliter differunt, quod
cū hypotheca ordinaria & regulari interuenit
personalis, cum iure verò seruitutis census
nulla datur effectiua obligatio, sed si persona
censuarij accedat, inutiliter quidē obligatur,
& extincta re obligatio perijt: quod euidētius
constabit ex his, quæ in capite sequenti dicē-
da sunt, vbi probandum erit, quod finita re cen-
suali in totum, vel in parte nulla remanet per-
sonalis ad soluendum.

Ex quibus omnibus constat, quod licet Fe-
licianus in 2. tom. de cens. lib. 1. c. 1. n. 6. vsque
ad finem vers. *Tertio infero ad questionem*, dis-
putet hanc nostram questionem, atq; deniq;
resoluat personalem effectiuam dari in cen-
sum, mirandum non est eam partem tenuisse,
cum firmiter credat personalem esse principā-
liorem census obligationem, super sola; per-
sona posse censum consignari. Quæ resolutio
cum vera non sit, sed omnino verior contra-
ria, tenenda non erit eius sententia, maximē
ex dicendis in cap. sequenti, vbi probabi-
mus, quod perempta re censuali in totum,
vel in parte, extinguitur obligatio soluendū
censum.

AN PEREMPTA RE CEN-
suali in totum, vel in parte, rema-
neat obligatio personalis, vel
in totum extinguatur
census. Caput
LX.

SUMMARIUM.

*Emphyteosis an extinguatur in totum, vel in parte
re perempta in emphyteosis concessa. n. 1. &
6. ibi q. traditur, quādo mutata forma mutetur,
eius substantia.*
*Personalis obligatio an remaneat, extincta, vel
perempta re censuali, aut hypotheca subiecta.*
num. 2. & 7.
*Intellectus ad l. creditor, qui non idoneum. ff. si
cert. petat. n. 8.*
*Census constitutus super re, quæ non sufficit ad
pensionem, an supplendus sit, ex alijs bonis
censuarij.*

T 2

- cenfuarij. numer. 2. & 9. ubi traditur intelle-
ctus ad l. Lurij Titius. ff. de aliment. & ci-
bar. legat.*
- Intellectus ad Extravagantes 1. & 2. de emptione
& venditione. n. 4. & 10.*
- Census an perentare censuali perimatur in totum.
vel in parte. n. 5.*
- Domus destructa an domus amplius nuncupetur,
maximè quando habetur respectus ad vsum fru-
ctum. ibidem.*
- Obligatio competens ratione rei finitur finitæ re.
ibid. m.*
- Renuntiatio casuum fortuitorum an valida sit.
num. 11.*
- Conditio reedificandi domum censualem destructam
an sustineatur in censum. n. 12.*
- Casus fortuitus peremptionis rei censuales quan-
do excuset censuarium. n. 13.*
- Casus fortuitus, in solitus, & inopinatus, quis di-
cat remissive. ibidem.*
- Censuarium si sponte reedificauerit rem censualem
peremptam, an census renouascatur. n. 14. vsq. ad
finem.*
- Ecclesia nouiter edificata in solo antiquitus per-
emptæ an retineat privilegia veteris. n. 15.*
- Subrogatum quando sapiat naturam eius, in cuius
locum subrogatur. ibidem & n. 18.*
- Fundus ex pecunia patrimoniali emptus an pa-
trimonialis sit. n. 16.*
- Fundus constitutus in matrimonio in feudo patrimo-
niali reedificatus an diuidatur inter maritum,
& uxorem. n. 17.*
- Res maioratus destructa si reedificetur, an renouif-
cat qualitas maioratus. n. 18.*
- Censuarium cuius culpa res censualis perijt, an re-
neatur ad reedificationem. n. 19.*
- Hypotheca an mutetur, vel finatur ex mutatio-
ne qualitatũ rei. ibidem.*

CAPVT LX.

IN capitibus præcedentibus egimus de bonis, super quibus census consignari potest; sed quia scēpissimè contingit periri, aut extinguī bona censualia incendio, ruina, naufragio, vel alio simili casu fortuito, examinandam elegimus vulgarem, licet ancipitem dubitationem, quam pluries vidi in factis contingentia controuersam in Regia Pinciana Chancelleria, an scilicet perempta re censuali extinguatur in totum, vel in parte obligatio soluendi censum; & non extinguī videatur ex sequentibus dicendum.

1. Primò ex eo, quod perempta re in emphyteosim concessa non extinguatur obligatio

soluendi pensionem; nec liberatur emphyteota ab eius solutione, ex doctrina Angelī in auth. de non alienandis. §. lex ista in fine colum. 2. dicentis, quod destructa, seu combusta domo in emphyteosim concessa quocunque casu fortuito, adhuc emphyteota teneretur eam reficere, & pro solo annuatim integram mercedem soluere, cum area sit potissima pars domus, ex l. qui res. §. area. ff. de solut. Cuius doctrinam sequitur Imola in cap. potuit, colum. 37. de locato, l. ass. in l. 1. numer. 15. 44. & 78. C. de iure emphyteot. & idem sentiunt Afflict. decis. 392. nu. 12. Natta consil. 377. decis. Perus. 36. num. 8. 1. part. dicunt enim præfati Doctores, quod si emphyteota, vel conductor ad longum tempus non percipiunt fructus ex domo combusta, furno, seu molendino destructo, id contingit ex facto, & culpa eorum, cum possint reficere ea bona, & ad pristinum statum reducere, de quo latè egit Tiraquel. de retract. lignag. in fine. numer. 74. & facit l. 28. tit. 8. part. 5. Quæ sententia confirmatur ex eo, quod quauis regulariter mutata forma mutetur eius substantia. l. Iulianus. §. si quis. ff. ad exhibendum. l. repeti. §. fin. ff. quibus modis usus fructus amittatur. l. qui res. §. area. ff. de solut. ea tamen regula præcise debet intelligi, quando ita forma mutatur, ut amplius in primæuam reduci non possit, ut quia triticum in farinam, seu vinum in acetum convertitur: quia tunc diceretur mutata substantia, non verò si mutatio reducibilis sit in primæuam formam, text. est notandus, & mente tenendus in l. quæ situm. 78. §. illud delegat. 3. ubi Paul. Iuriconsultus loquens de mutatione formæ assignat notabile præceptum his verbis: *Quippe ea, quæ talis nature sint, ut sepius in sua possint redigi initia, ea materię potentiã vincta, nunquam vires eius effugiunt*, ubi Bart. & longa additio ad ipsum id ponderauerunt, & referens Alberic. & alios Gregor. Lup. per text. ibi in l. 19. tit. 2. part. 3.

Maximè si tota res non perierit, sed pro parte tantum: quia ratione partis, quæ super fuit, tenebitur emphyteota ad solutionem integre pensionis, ut resoluunt Tiraquel. de retract. lignag. in fine. num. 75. Iul. Clar. in §. emphyteosis. quæst. 8. numer. 8. Aluar. Vaez de iur. emphyt. quæst. 27. num. 4. ergo sic in censu dicendum est, ut perempta, vel extincta re, in totum, vel in parte extinguatur obligatio soluendi censum.

2. Secundò facit pro hac sententia, quia perempta re censuali adhuc remanet obligatio personalis ad census solutionem contra censua-

cenfuarium: ergo non extinguatur census. Antecedens probatur in l. creditor, qui non idoneum. 28. ff. si cert. petat. ubi Gaius Iuriconsultus in fortiori casu, scilicet quando creditor scientes non idoneum pignus accepit, constituit, quod non amittit exactionem eius debiti quantitatis, in quam pignus non sufficit. Idem in effectu probat Paulus Iuriconsultus in l. quæ situm. §. fin. ff. de distract. pignori, l. aduersus. 10. C. de action. & obligat. ex quibus iuris post Molinæum eam sententiam tenet Couarrub. lib. 3. variar. cap. 7. num. 5. verfic. *Quartò si contractum*, & ultra Couarrub. quod peremptis rebus censualibus insurgat obligatio personalis contra censuarium ad census exactionem, probat Rodolph. in cap. consilij. numer. 46. de vsuris, Rodon. de rebus Eccles. rubr. 16. num. 40. Benedic. Bon. de censib. artic. 46. num. 76. per text. in cap. illo vos de pignori. Foller. in tractat. de censib. gloss. magna. n. 45. ergo si personalis obligatio perempta re insurgit ad soluendum, nullo modo extinguatur census.

3. Tertiò facit pro hac sententia, quia quādo census constitutus est super re, quæ non sufficit ad eius solutionem, debet constitutus soluere pensionem ex fructibus ceterorum bonorum seorum, ut resoluunt Ioann. Fa- uer in l. si quis argentum. C. de donat. Guid. Pap. quæst. 8. Cassan. in Consuetud. Burgund. rubr. 11. §. 2. in princip. Rodon. de rebus Eccles. rubr. 16. num. 42. Benedic. Bon. de censib. artic. 12. ad med. & in fine eiusdem articuli Foller. post Guidon. Pap. in praxi censuali, gloss. magna. n. 45. & omnes pro hac sententia referunt text. in l. Lucius Titius. 12. ff. de aliment. & cibariis. legat. qui pro ea videtur expressus. Vnde si extinctis hypothecis ex alijs rebus census soluendus est, dici non potest, quod finitur perempta re censuali.

4. Quartò facit vrgenter Extravagans primæ Martini V. de empt. & vendit. ibi *sed ad hoc huiusmodi census venditores inuiri nequaquam per emptores actari, vel astringi valerent, atque ex ipsis possessionibus, & bonis obligatis penitus inter emptis, seu destructis*, ubi manifestè probatur, quod etiam peremptis rebus, super quibus census fundatur, non poterit venditor compelli ad redemptionem census, seu distractionem fortis principalis. Ex quo denotat Martinus, quod licet non teneatur censuarium ad redemptionem, tenebitur tamen ad census solutionem. Quod similiter sentit Calixtus in Extravaganti secunda eodem titulo de empt. & vendit. ibi, *idem ementes, etiam si bona, domus, terre, agri, possessiones, & hereditates huiusmodi pro-*

cessu temporis ad omnimodam destructionis, seu desolationis deducerentur, opprobrium, pecuniam ipsam etiam agendo repetere non valerent. Cum enim Martinus & Calixtus sentiant dari census redemptionem ad voluntatem venditoris, etiam si peremptis rebus censualibus euidenter præsupponunt, quod extinctis remanet obligatio personalis ad soluendum. Vnde hanc sententiam, quod finitis rebus censualibus census non extinguatur, licet non his fundamentis, post Molin. in Consuetudinib. Parisiens. tit. 1. §. 11. numer. 5. sequitur Couarrub. lib. 3. variar. cap. 7. numer. 5. ad finem, Felician. de censib. lib. 1. cap. 8. nu. 19. vers. *Pro qua parte*, vsque ad fin. & iterum post Decianum, Andream Gail. decis. Pedemontan. Azebed. & alios in 2. tom. lib. 1. c. 8. n. 17. & post alios Roderic. de ann. redditib. lib. 2. q. 9. n. 75. vsq. ad finem quæstionis.

Adhuc tamen his omnibus parum obstantibus, contrariam sententiam veriorē esse credimus scilicet perempta re censuali extinguī obligationem soluendi censum. Et primò ex eo constat, quia domus destructa domus non est, maximè quando habetur respectus ad vsum fructum. l. repeti. §. rei mutatio. ne. ff. quibus modis usus fructus amittatur, ubi si ædes, quarum usus fructus relictus est, corruerent, vel comburerentur, extingueretur usus fructus, adeo quidem ut neque area, nec cementorum debeat: Facit etiam l. quid tamē. §. 1. ff. eod. l. quoties. §. fin. l. qui usus fructum in princip. ff. de usufructu, l. si seruitutes. §. si sublatum. ff. de seruitutibus urban. prædior. & quæ tradit elegantè Tiraquel. de retract. lignag. in fine. numer. 71. & 72. quod ex eo confirmatur, quia huius contractus substantia, & ipsius iustitia in eo principaliter consistit, quod fors omnino alienetur, & irreuocabiler censuarij efficiatur, ita quod directè, nec indirectè, repeti possit à creditore, ut resoluunt Causlin. de vsura. quæst. 50. & nos ad longum scripsimus in cap. de natura census consignatiui: sed si perempta re adhuc censuarium maneret obligatus, tacitè, & indirectè repeteret creditor sortem, cum ad soluendum, vel redimendum præcise censuarium compellatur: ergo ne sequatur absurdum; contra huius contractus naturam fatendum est, perempta re censuali censum finiri. Tertiò facit, quia de natura emptionis & venditionis est, ut perfectio contractus periculum sit emptoris. l. necessario. ff. de periculo & commodo rei venditæ: ergo seu el empto iure percipiendi censum, necesse est, quod periculum hypothecarij, ex quarum fructus per-

pēcipitur, sit creditoris, emptoris nempō. Itē
rūm suadet ex eo, quōd si ā principio cen-
sus creatiō non potest super sola persona cen-
suarij, sed super certis rebus immobilibus so-
li, ut latē probauimus in capitibus prāceden-
tibus, eadem ratione constitutus super rebus
specificē designatis peremptis, extinguendus
erit, ne ad statum is census deueniat, ā quo in-
cipere non potuit, maximē quia secundum
eius census naturam, etiam quando creatus
fuit super certis rebus immobilibus non con-
trahitur obligatio personalis effectiua, sed ius
quoddam reale inseparabiliter rei cohārens,
ut diximus in capite prācedenti: ergo si defi-
cit personalis, & bona deficiunt, obligatio ex-
tincta manet. Iterum, & conuincibiliter suade-
tur ex eo, quōd census non solum debet con-
stitui super rebus immobilibus, vel quā pro
immobilibus habeantur, sed ea bona debent
esse de sui natura fructifera, perpetua, stabili,
& in actu semper permanentia, atque fru-
ctus maiores, vel ad minus correspondentes
pensionī, ut dicendum erit in cap. sequenti:
ergo peremptis rebus censualibus omnino cē-
sus extinguendus erit, & ita personalis obliga-
tio competens respectu rei, tollitur peremp-
ta re, ex l. i. in fine. C. de iure emphyt. Aluar.
Valasc. de iure emphyt. quāst. 32. num. 15. ad
med. Sunt enim bona censualia causa finalis,
non solum creationis census, sed etiam con-
seruationis eius, ut satis notum est, vnde ces-
sante causa, (peremptis scilicet rebus) cessat
effectus, & census extinguitur, ut deducitur
ex resolutione Socini consil. 32. lib. 1. Tiraq.
de cessante causa. 1. par. num. 55. & 56. & ita ea
sententia probatur in proprio motu Pij V. su-
per forma creandi census, ibi: *Postremo census
omnes in futurum creandos, non solum in to-
tum, vel in parte perempta, aut in fructuosa,
vel pro parte effecta, volumus ad ratam peri-
re; in quo ab eo proprio motu nec supplica-
tum est, neque supplicari potuit, ut suo lo-
co dictum fuit, & dicendam erit; quare eam
sententiam probant Ioan. de Ligniano in cap.
in ciuitate, & in cap. fin. quāst. 1. de vsuris,
Aretin. consil. 151. Visothemate, colum. 3.
Abbas in disput. 5. colum. fin. Laurent.
de Rodolph. in cap. consuluit. 2. part.
quāst. 12. de vsuris, Angel. in summain
verb. *Vsurā*, versic. 78. Cassan. in Cathal.
glor. mundi. 98. considerat. 1. 12. part. Ffallen-
tia. 5. & ipse Cassan. consil. 63. numer. 6. Vir-
gin. de Vocat. in tractat. de interdicto uti pos-
sitis cap. 18. in quāst. de censib. numer. 26.
Gregor. Lup. in l. 28. titul. 8. part. 3. gloss. in
verb. *por fuego* ad finem, Rodoan. de reb.
eccles. rub. 10. numer. 42. Albert. Brun. de*

interitu & peremptione rei. num. 5. Nauarr. in
cap. 1. 14. quāst. 3. numer. 90. cum sequenti-
bus vsque ad fin. Aluar. Vaez Lusitan. de iure
emphyt. q. 32. numer. 15. vers. *Alia superest*,
Sarmiento lib. 7. Selectar. interpret. cap. 1.
numer. 19. & 20. & numer. 17. ad finem, & nu-
mer. 29. & 31. Didac. Perez in rubric. titul. 2.
lib. 8. ordinam. veteris pag. 36. in fine, & pag.
sequenti. Ex quorum resolutione rejicitur
in censu friuola distinctio, quam tradiderunt
Foller. de contractib. censuarijs gloss. mag-
na. numer. 120. per totam, & Benedict.
Bon. de censib. art. 12. numer. 29. & hac
resolutio benē deducitur ex his, quā tradit
Ant. Gam. decis. 42. per totam, Bursat. consil.
11. lib. 1. Socin. iun. consil. 66. lib. 1. Ant. Gabr.
lib. 3. commun. opin. tit. de empt. & vendit. cō-
cl. 42. n. 25. Cephal. consil. 90. num. 20. lib. 1.
Gutierr. lib. 2. pract. quāst. 177. Azeued. in
l. 1. tit. 15. lib. 5. Salazar de vsu & consuetud.
cap. 11. & plures per additionem ad Gam. d.
decis. 42. Zauillos in communib. quāst. 312.
num. 7.

6 Quā sententia securē retenta, non obstantē
fundamenta in contrarium adducta: quia ad
primum quōd perempta re in emphytheosim
concessa non extinguitur obligatio soluendi
pensionem, facillē respondetur, quōd si res
in totum perempta sit, verior, & receptior
sententia est in totum finiri emphytheosim,
contra Angeli doctrinam supra relatam, ut
constat ex l. 1. C. de iure emphyteot. ibi: *Si-
quidem tanta emerferit clades, quā prorsus
etiam ipsius rei, quā per emphytheosim data est,
faciat interitum, hoc non emphytheoticariorum,
cui nihil reliquum permansit, sed rei dominorum,
quique fatalitate ingruerat, etiam nullo in-
terueniente contractu habiturus fuerat, im-
pureretur*: & clariū probatur in l. 28. titul. 8.
part. 5. ibi: *Quēla cosa, quē es dada ā censo, se
pierde toda por ocasion, & itatim ibi: Tal daño
como este perrenece al señor della*; & probant
Valasc. de iure emphyt. quāst. 27. numer.
2. ad finem, Gregor. in dicta l. 28. verb. *por
fuego*, Iul. Clar. in §. emphytheosis. quāst. 8.
numer. 8. fin. verb. non in totum, sed in par-
te res perierit, quamuis verum sit, emphy-
theotam non liberari, ex dictis iuribus, & ex
vulgaribus illis carminibus, *Si res perierit
tota, liberabitur emphytheota; sed si pro par-
te, nulla liberabitur arte*. Hęc tamen sen-
tentia, & communis resolutio procedit,
dummodō illud, quod superest ex re
emphytheotica, sufficiat ad solutionem
constitutę pensionis; quia si non suffice-
ret, liberabitur etiam emphytheota, ut
quia fructus debent pensioni correspondere.

Ita

Ita resoluit Barr. num. 9. Fulgos. 11. in dicta. l.
1. & alij, quos referens sequitur Valasc. dicta
quāst. 27. numer. 4. ad finem, & numer. 11.
& 12.

7 Ad secundum fundamentum contrarium,
scilicet quod perempta re censuali remanet
obligatio personalis contra censuarium res-
ponderetur, quōd iura, quā probant illud fun-
damentum, loquuntur, & sunt intelli-
genda in hypotheca regulari, quā com-
petit contra debitorem, quā electa, si non
sufficit ad debiti solutionem remanet obliga-
tio personalis, ea ratione, quod in reguli-
bus hypothecis, & obligationibus, in quibus
concurrunt personalis & hypothecaria simul
obligatur principaliter persona, & hypotheca
ria accessorie concurrunt ad securiorem exa-
ctionem contractus, & debiti exactionem, ut
constat ex iuribus in contrarium adductis, ne-
pe ex l. aduersus. 10. C. de actionibus & obli-
gat. ibi. *Electus pignoris personalis actio non
tollitur*, quā verba clare probant, personalem
esse principaliter, & ius pignoris accessorie
cū si ad hypothecas tantum haberetur con-
sideratio, extinctis tolleretur personalis, ut
infra dicendum erit; & clariū deducitur ex
l. si promissa. C. si cert. petat. ibi. *Ne quid
quam tibi prodesse potest, quod miraris esse pre-
cipi pignus, quod dedisti, proponis, quominus
huiusmodi quantitatis solutioni pareas*, quasi
Dioleceian. & Maximilian. sentiant, idē
debitorem ex defectu pignoris non libera-
ri; quia principaliter obligatio fuit perso-
nalis. Idem deducitur ex l. hypothecis. 3.
C. de distract. pignoris. ibi, *In id, quod deest,*
& ibi, *Actio competit*, idē debitor perso-
naliter obligatus cedendo pignus non libe-
ratur; quia principalior obligatio fuit per-
sonalis. l. 1. C. de pignoris. dum dicunt Im-
peratores. *Debitor, qui pignoris proficetur se
creditoribus cedere, nihilo magis liberabitur,*

8 Idem deducitur clare ex l. creditor, qui non
idoneū. 28. ff. si cert. petat. & ex omnibus alijs
iuribus; quibus probatur, quōd finita hypo-
theca in totum, vel in parte remanet persona-
lis ad soluendum: quā necessario debent in-
telligi ex eo procedere, quōd persona prin-
cipaliter fuit obligata, & hypotheca acces-
sorie interuenit ad securiorem debiti exa-
ctionem: nos verō loquimur in censu, in cu-
ius creatione non datur personalis effectiua,
sed ius quoddam reale seruitutis percipien-
di pensionem annuam ex fructibus rerum
censualium, ut sepius in hoc opere dictum
est, & probat Conarub. lib. 3. variar. cap.
7. num. 6. Valasc. de iure emphyt. quāstion.
32. numer. 13. & 14. & plures, qui referendi

erunt in capite de hypothecis censuum: vnde
cessant iura, quā de hypotheca regulari
loquuntur, & quā personalem obligationem
principaliter efficiunt, & census creatio
regulanda est iuribus, quā de seruituti-
bus inseparabiliter rebus cohārentibus lo-
quuntur, ut scilicet personalis obligatio,
quā interuenire solet, inutiliter accedat,
& ita nimirum si perempta re non super sit,
quā satisfactio manifestē constat ex eo, quōd
diximus in capite de census creatione su-
per rebus immobilibus necessario facienda
cum duobus sequentibus. Vbi resoluius
non solum super sola persona censuarij cen-
sum consistere non posse; sed neque dari
in eius creatione personalem effectiuam, in-
de inferentes ad capturam debitorum, & ad
alia, quā fortiter confirmant nostram sen-
tentiam: & ultra ibi tradita confirmatur ex
l. 1. C. de iure emphyt. vbi ex eo quod agi-
tū de quadam seruitute iuris percipiendi
pensionem annuam ex re in emphyteosim cō-
cessa, nulla datur personalis effectiua, sed
finita re finitur obligatio, Constat etiam ex
l. 2. C. de allubionibus, & palud. lib. 1. ibi;
*Pro agitando census examine respondeant deuo-
tioni*, melius in l. 2. C. de annonis & tri-
butis lib. 10. ibi, *Ne ultra modum earundem
pensionum, quas possides, conueniaris, praeses
provincia prospiciet*. l. forma. 4. ff. de centi-
bus, ibi, *Quare et si agre portio chasmate
perierit, debet per censitorem releuari*: &
ita per text. in l. Titia textores. §. fin. dele-
gat. 1. post Anton. Gomez de contract. cap.
15. numero. 22. aduertit Valasc. de iure em-
phyt. quāst. 32. numer. 16. dicens, quod ius
seu obligatio personalis competens ratione
rei finitur perempta re: quare inō & ma-
iori ratione si in census creatione non inter-
uenit personalis effectiua; neque hypo-
theca regularis, & ordinaria, sed ius quod-
dam seruitutis fortius, & nihil habens per-
sonalitatē finita re, cuius occasione com-
petit, illud ius quoque extinguitur. Secun-
dō responderetur ad omnia iura, supra re-
lata, quod procedunt, quando agitur hypo-
thecaria ad soluendam fortem sine vsuris: fin
verō agatur de exigendis in futurum legiti-
mis redditibus ratione fortis ex aliquibus re-
bus annuatim debitis effectis bonis infructi-
feris, sicut hypothecaria extinguitur, ita per-
sonalis extinguitur, cum omnis actio & obli-
gatio finitur: vnde nō benē Foller. Rodoan.
& Bonar. argumentatur de legibus hypothecarum
regularium ad leges creationis census,
vbi nulla datur hypotheca regularis, neq; per-
sonalis obligatio effectiua.

T 4

Vende

9 Vnde ad tertium fundamentum contrarium, scilicet quod si censuarius constituat censum super aliquibus rebus, & perierint, teneatur ex ceteris bonis proprijs eum exolvere, & supplere deductum, ex l. Lucius Titius. ff. de aliment. & cibarij. legat. quem ad hoc ponderauerunt Foller. Bon. & Rodan. respondetur, quod sententia Pauli Iuriconsulti in d. l. Lucius, non bene ad nostram speciem creationis census adaptatur: quia presupponit clarè Pauli ibidem dari personalem ex testamento, dum dicit, *Reliquit, & posteriori parte testamenti ita cauit*; competunt enim ex testamento personalis & hypothecaria. l. 1. C. communia delegat. l. 2. C. eod. §. sed non vsque, institut. delegat. l. 26. tit. 13. part. 5. at in censu nulla datur vera personalis, vt scèpius dictum est, sed ius seruitutis fundo coherens. Item in dicta l. Lucius non designauit testator hypothecas, vt præcisè ex ipsarum redditibus alimenta liberis præstarentur; quia verba illa, *Vt ex redditu eorum alimenta superscripta percipiant*, posita in fine testamenti, vt consultus præsupponit, dum dicit: *Et posteriori parte testamenti ita cauit*, adiecta fuerunt, postquam reliquerat libertis alimenta, & non animo restringendi legatum ad eas hypothecas, sed enumerandi aliquas bonorum species, ex quibus, simulque ex ceteris bonis cibaria libertis præstarentur, desiderans principaliter, quod omni casu ex quibuscunque bonis superstitibus cibaria & vestuaria libertis præberentur, vt de notariis: *Paulus respondit cibaria, & vestuaria libertis defuncti integra deberi*: vnde licet minores redditus ex hypothecis prouenirent, quam erat quantitas alimentorum ex ceteris bonis testatoris supplerentur: quia non ex eo, quod post substantiam legati designauit testator hypothecas, si non sufficiant, minuentum erat legatum, vt verbis expressis pro ratione tradit Paulus dicens: *Nec ex eo, quod postea prædixit his pignoris iure testator obligare voluit, vt ex redditu eorum alimenta perciperent, minuisse eum, vel auxisse ea, quæ reliquerat videri*, quasi sentiat nihil obitare designationem hypothecarum, quominus ex ceteris bonis alimenta præstarentur, cum reliqua bona obligata manerent: at in censu non generaliter bona obligantur, sed nominatim designata, vt diximus in capitibus præcedentibus, & ita non intelligitur censuarius voluisse reliqua bona obligare, sed nominatim tantum designata, super quibus fuit census constitutus, atque consequenter obligatio, seu hypotheca non extendetur ad reliqua bona censuarij, vt ex fructibus eorum cen-

sus suppleatur; & inde nihil obstat d. l. Lucius, sed potius retorquetur contra Bonium, & sequaces, qui non bene cognouerunt naturam census, equiparentes eidem legatum annuum, de quo in d. l. Lucius, cum in effectu, & substantia dissimilia sint.

10 Quarto respondetur ad Extravagantes 1. & 2. Martini & Calixti de emptione & venditione, quod prædictæ constitutiones violenter ponderantur pro sententia Couarrub. imò proprius & firmitus probant contrariam; quia in effectu Martinus & Calixtus dicunt, quod etiam peremptis rebus non compellitur quis ad redemptionem. Ex quo non fatetur, quod peremptare adhuc teneatur censuarius soluere pensionem; sed potius apertè decidunt, quod sicut censuarius ab obligatione soluendi censum liberatur, eodem modo & ratione à restitutione sortis liber existit: quasi extincta re extingatur vtrique obligatio, cum fors à principio detur sine vlla spe restitutionis, & restitutio eius sortis, & obligatio soluendi censum præsupponant stabilitatem, & existentiam bonorum censualium. Hæc est manifesta Pontificum interpretatio, cui accedant verba ipsorum Pontificum, ibi: *Pontifex ipso contractu tunc expressis, proprijs census annui ex solutione in perpetuum obligatis*: ergo si bona debent esse in perpetuum obligata extinctis, extingatur obligatio. Iterum etiam ponderantur prædictæ Extravagantes, dum probant, quod bona debent esse fructifera, vt in cap. sequenti dicendum est; si enim fructifera esse requiritur, peremptis census extinguendus erit, cum fructifera definat esse, & in eis deficiat stabile subiectum, atque perpetua existentia: idè ex omnibus super prædictis hanc existimo veriorē sententiam.

11 Quam ampliabis, etiam si censuarius nominatim promiserit in actu creationis census, quod etiā perempta re non extingatur obligatio soluendi, sed quocumque casu fortuito pereat, ipse teneatur eam proprijs sumptibus & expensis reedificare; quia adhuc ad id non tenetur, sed census nihilominus extingatur ex proprio motu Pij V. in vers. *Postremo census omnes in futurum creandos*, dum dicit, *Non obstantibus aliquibus pactis directis, aut indirectis talē facultatem auferentibus*. Quæ resolutio, & constitutio proprii motus etiam procedit non obstante supplicatione, quam ab eo fuisse interpositam testatur caput in iurij Martini conditum, dummodo ea conditio reedificandi adiecta sit in censu ad rationem quatuordecim pro vno constituto, quia eo casu cum pretium sit indiuiduum, & legale, nullam habens

latitu-

latitudinem, nec decrementum, non solum ex proprio motu talis conditio rejicitur, sed ab ipsa lege Regni, quæ pretium indiuiduum designauit. Quod non modo directe non minui posse decreuit, sed neque indirectè per vllam conditionis adiectionem, cum quælibet conditio pretium minuat, & in partem pretij connumeretur, vt in capit. de conditionibus censuum dicendum erit. Sin verò in censibus ea conditio reedificandi adijciatur, qui longè maiori pretio, quam à lege designatur, vel à iuris principijs deducitur, creantur, omnino valida erit, & censuarius tenebitur præcisè ad rei censualem reedificationem, cum per adiectionem eius conditionis neque pretium, quo census creandus erat, minuat, neque censuarius in pretio grauetur. Quod euidenter probatur ex his, quæ per l. 1. C. de iur. emphy. resoluit Ias. ibi. n. 13. Valasc. de iur. emphyt. q. 27. num. 1. ad finem, & sic debet intelligi Couarrub. lib. 3. variarum. cap. 7. numer. 5. versic. *Primum etenim constat*. Non tamen ea conditio (quantumcumque licita sit) comprehenderet casum insolitum, & inopinatum peremptionis, sed eo interveniente non obstante, quacumque conditione, & casum fortuitorum renuntiatione liberabitur censuarius non solum à censu solutione, sed etiā ab obligatione reedificandi, ex l. fistulas. §. frumenta. ff. de contrahend. emptione, & resoluit Bart. in l. Scio. §. Medico. ff. de annuis legat. Ancharran. cons. 402. Parisiens. 308. lib. 1. Ripa in tractu de peste in tit. & privilegio contractus. num. 97. Corn. consil. 12. num. 4. lib. 4. Alciat. responsio 157. num. 7. Alexandr. consil. 107. numer. 16. & consil. 28. numer. 10. & 11. lib. 1. Francisc. Marc. decis. 26. in fine, & dicit magis communem Burfat. consil. 81. num. 60. lib. 1. Crauet. consil. 95. Menoch. de arbitrar. casu 80. num. 6. & in consil. 27. num. 18. & 19. lib. 1. Quod etiam procedet, quamvis verbis generalibus, & satis prægnantibus censuarius in se suscipere casus fortuitos; quia adhuc ea renuntiatio & susceptio non comprehenderet insolitum, & inopinatum, ex Bald. consil. 247. in fine lib. 3. Corn. consil. 24. lib. 2. Crauet. & Alciat. supra, Ripa, & Menoch. in locis supra relatis, dicentes, renuntiationem insolitorum, & non cogitatorum casuum esse nullius momenti, & contra naturam, & substantiam contractus; quod etiam fatentur, quamvis accessisset iuramentum, Neuizant. consil. 91. num. 5. Alciat. supra. num. 7. Burfat. Menoch. & alij. Quorū sententiam verā existimo in censu, cum deficiente existentia rerum immobilium, deficiat substantia creationis census, & consequenter nihil operetur renuntiatio, causa iurata casuum

fortuitorum. Quis tamē dicatur census insolitus, & inopinatus, præter Menoch. Burfat. & alios supra, vide Riminald. Iuniorē consil. 40. n. 26. lib. 1.

14 Si tamen censuarius peremptare eam voluntarie reedificauerit, dubitatur, an reuiuifcat obligatio soluendi censum; & si à principio creationis census conditio reedificandi iniusta fuit ex paruitate pretij, secundum ea, quæ supra diximus, & censuarius sponte rem perempta reedificauerit, obligatio soluendi censum non reuiuifcet, neque domus nouiter constructa quantitatem antiquæ censualis reassumeret. Pro qua resolutione considero text. in l. si ita legatum. §. 8. delegat. 1. dum dicit, *Si ea domo destructa aliam eodem loco testator reedificauerit, dicemus interire legatum*. Text. etiam notandus in l. seruum. §. si area in principio. ff. eodem tit. nec renascitur in domo reedificata vltus fructus, qui ex priore debebatur. l. quita. men. §. 1. & §. in nauis. ff. quibus modis vltus fructus amittatur. Ex quibus iuribus constat, quod extincta re extinguitur qualitas, ita quod nouum ædificium in solo antiqui destructi non reassumat veteris qualitatem.

15 Quod suadetur ex eo, quod si Ecclesia destructa nouiter in eodem loco sit consecrata, quamvis in locum antiquæ subrogetur, non tamen ea subrogatio fiet eum qualitatibus & privilegijs veteris Ecclesiæ, nisi nouiter ei cedatur, cap. 2. de noui operis nuntiatio, capite quæ res de consecrat. distin. 4. & post Tiraq. & alios resoluit Mieres in tractat. maioratus. 3. part. quæst. 1. num. 13. sicut feudum nouum in locum antiqui subrogatum; cuius subrogatio non fieret eum qualitatibus prioris ex doctrina Iacobi de Velouiso, Baldi, & Aluaroti, & Cardinalis in cap. 1. de feudo non habente naturā feudi per text. in cap. 1. de feudi cognit. quod sequitur Aretin. cōf. 14. Vito, col. 2. Ias. & Alciat. in l. si cum seruū. ff. si cert. petat. Afflict. in constitut. Siciliæ, constitut. quæ incipit, *Validi locorum*, colum. 3. notabili. 3. versic. *Item quare*, Molinaus in consuetudinib. Parisiens. §. 1. gloss. 5. num. 20. & ita fundus ex pecunia fundi patrimonialis emptus, licet subrogetur in locum antiqui, non dicitur patrimonialis, sed acquisitus, ex his, quæ latissimè resoluit Tiraquel. referens Boer. & alios de retract. lignag. §. 32. gloss. vnica num. 18. vbi ex num. 10. vsque ad num. 25. examinat hanc questionem; pro cuius resolutione pondero text. notandum in l. sed & si lege. §. 1. ff. de petit. heredit. ibi. *Item si rem distinxerit, & ex pretio aliam rem comparauit, venit pretium in portione hereditatis, non res, quam in patrimonium suū conuertit*.

T 5

Et

Et similiter pro hac sententia facit cele-
bris doctrina Ioannis Fabri in l. si cui fundus
instituitur. delegatis, dicentis, quod licet
mulier in feudo patrimoniali, seu fundo
mariti partem non habeat; si tamen fundus
ille, seu feudum perierit, vel aliter à dominio
mariti exierit, & in eius locum aliud subroge-
tur, mulier in eo fundo, seu feudo consolida-
to, & subrogato dimidiam habebit, tanquam
ex nouo fundo, seu feudo, adquisito; cuius do-
ctrinam dicentes mentitenendam sequuntur
Ioanes de Platea, & Angel in dicto §. si cui, in-
stitut. de legat. Benedic. in cap. Raynuntius,
verb. *Et uxore nomine*. numer. 791. Boer. in Cō-
suetud. Butricens. tit. de consuetud. matrim.
§. 2. iterum & in tit. de consuet. feudi & cēsus
§. 5. col. fin. Cassan. in Cōsuetudinib. Burgū.
tit. *Desdroit appartenans*, §. 2. in verb. *Aquest*.
col. 3. verfic. *Item quero quod si*, Palac. Rub. de
donat. inter vir. §. 62. col. 5. verfic. *Ex his infe-*
ro, ubi dicit nunquam esse obliuioni tradendū,
Peralta in l. Meuius. §. duorum. n. 29. delegat.
2. Tiraq. de retract. lignag. §. 29. glof. 2. num. 2
quamuis contrariū teneant Molinēus in Cō-
suetud. Paris. §. 30. num. 175. fol. 151. Gregor.
in l. 18. tit. 11. part. 5. verb. *O estimada no tiene*,
Covar. de sponsalib. 2. part. cap. 7. §. 1. num. 9
Mieres de maioratu. 1. part. quæst. 10. numer.
49. per totum: quorum sententiam contra Fa-
brum, & sequaces, non procedit ex omnibus
supradictis, & maximè in censu, cuius bonā
peculiari quadam ratione sēpissimè repetita
si perempta sint, finitur, & ipse census nec
amplius absque noua creatione reuiuiscere
potest.

Cui veritati consonat Doctrina Gregorij
Lopez in l. 6. tit. 11. part. 6. glof. in verb. *Que*
la non pudieffe vender, col. 8. in principio. folio
mibi 84. dicentis, quod si res maioratus de-
struitur, qualitas ea maioratus nunquam reui-
uiscit, quamuis res ipsa nouiter conficiatur:
quem sequitur Mieres in tractat. maioratus. 3.
part. quæst. 5. num. 8. maximè si maioratus Re-
gia facultate fuerit constitutus: quia quod se-
mel exiuit à corpore maioratus, aut eius qua-
litate omisit, absque noua facultate eam ma-
ioratus qualitatem non reassumit, sed in per-
petuum extincta est, vt latissimè resoluit Mie-
res in tract. maioratus. 1. part. quæst. 11. per to-
tam, maximè ex num. 4. vbi ad longum id pro-
sequitur: vnde hac sententia retenta non ob-
stat regula vulgaris dicentium, quod subroga-
tum sapit naturam eius, in cuius subrogatur:
quia præter ea, quæ ad longum scripsimus cir-
ca eius regulæ intellectum in l. 46. Tauri, nō
procedit, quando res sunt diuersæ qualitatis,
in quibus dari non potest subrogatio, ex l. 1. §.

si quis autem. ff. de successorio edicto. Bart. in
l. pater filium. ff. de inofficio testamento. per
text. in l. cum fundum. §. si fundus. ff. de iure
dotum, & eorum, quæ tradit post Bald. l. si
fuerat. num. 9. institut. de actionib. Alexandr.
consil. 106. num. 17. lib. 3. Decius consil. 13. nu-
mer. 7. & 8. & bene facit doctrina Bart. in l. li-
berorum. num. 15. de verb. signific. quem in
hoc sequitur Peralta in l. Lucius. 1. numer. 17.
de legat. 2. & ita non bene ad nostram speciem
adaptatur, cum res censualis perempta, & ex-
tincta, atque ex integro reedificata non sit
eiusdem, sed diuersæ qualitatis, vt quia prior
eius qualitas censualis, quæ semel finita re-
fuit extincta, amplius reuiuiscere non pos-
sit.

19 Quæ quidem resolutio, vt scilicet perempta
re censuali extingatur obligatio soluendi cen-
sum; non procedit, quādo res censualis culpa
censuarij periret: quia eo casu, quamuis non ex
vi conditionis reedificandi, ex dolo tamen &
culpa ad reedificationē tenebimur, & interim
soluere pensionem. Pro qua sententia facit
text. in l. arbore. 66. ff. de usufructu. l. seruum
vbi glof. & Salicet. ff. de pignori. l. si cum
venderet. §. fin. ff. de pignoratitia actione. §.
fin. institut. quibus modis re contrahitur obli-
gatio, & sufficit ad hoc, vt censuarius ad re-
edificationem teneatur, quod eius culpa seu
dolo res censualis perierit, argum. l. si nulli. C.
de pignorat. actione, vbi Acurf. verb. *Culpa*.
l. 20. tit. 13. part. 5. ubi. *Per culpa & negligēcia*.
glof. in l. si seruus, verb. *Culpa*. ff. de pignora-
titia actione.

Si verò tempore creationis census ea cōdi-
tio reedificandi iuste adiecta fuit, vt quia lon-
gissimo pretio census constituitur, & censua-
rius sponte domum reedificauerit, credere
ædificium nouiter confectum subrogari in lo-
cum antiqui cum qualitate censuali: quia cum
ex vi conditionis censuarius potuisset com-
pelli ad reedificationem, si libenter reedifica-
uerit, obligatio soluendi censum adhuc ma-
nebit, & ad eam resolutionem proprie adaptā-
tur iura, quæ probant, subrogatum sapere na-
turam eius rei, in cuius locum subrogatur: &
faciunt, quæ tradunt Burgos de Paz in consil.
50. num. 9. cum alijs, & l. si fuadus. §. si res. ff.
de pignor. vbi si domus mutatur in hortum,
vel ex area efficitur domus, vel in terra vinea
plantatur, non extinguitur hypotheca, ex eo
quod per deductionem, seu additionem
qualitatis rei, non fit eius mutatio:

facit etiam l. domo. ff.
de pignoratitia
actione.

DE

DE CENSU CREAN-
do ex bonis, vel super bonis
proprijs & liberis cen-
suarij. Caput
LXI.

SUMMARIVM.

*Census reservatiuus creandus est ex bonis proprijs
concedentis rem in censum. num. 1.*
*Venditio, seu legatum rei aliena quando valeat,
vel non. ibidem.*
*Prior, vel posterior concessio rei in censum quando
sustineatur & intellectus ad l. quoties. C. de
rei vendicat. num. 2.*
*Hypotheca secunda cum traditione an praferatur
priori. ibidem.*
*Census consignatio an consistat super rebus alienis
num. 3.*
*Servitus super rebus alienis constituta an teneat.
num. 4.*
*Bona censualia an possint vendi, vel dari in censum
reservatiuum. n. 5.*
Intellectus ad l. 63. tit. 1. §. 5. num. 6.
*Intellectus ad l. 2. tit. 15. lib. 5. nona Recopil.
num. 7.*
*Censuarius, qui cabilosē super rebus hypothecā
subiectis censum consignauit, ad quid teneatur
num. 8.*

CAPVT LXI.

IN capitibus præcedentibus scri-
psimus, quod bona, super quibus
census consignatur, vel quæ in cē-
sum reservatiuum dantur, debent
esse immobilia soli, vel quæ pro
immobilibus habeantur de sui natura fructi-
fera, & existentia, sed quia simul necessarium
est, quod sint libera, & propria censuarij, vel
concedentis ea in censum, in hoc capite cum
sequentibus ad longum erit agendum de ve-
ritate huius requisiti; ad cuius perfectam in-
telligentiam sequentes casus consideran-
tur.

Primus, quando res omnino aliena datur in
censum reservatiuum. Secundus, quando res
propria in censum reservatiuum concessa ite-
rum alicui cum reservatione pensionis datur.
Tertius, quando super re omnino aliena cēsus
consignatur. Quartus, quando census consig-
natio fit super bonis, quæ in reservatiuum
antea concessa erant. Quintus, quando datur

in censum reservatiuum bona, quæ prius
cōsignatiuo perpetuo, vel redimibili fuerunt
subiecta. Sextus, quādo consignatio fit super
rebus, quæ alteri censui consignatiuo subijcie-
bantur.

Ad primum igitur casum accedendo, secu-
rè tenendum est, quod bona omnino aliena
non possunt dari in censum reservatiuum, sed
debent esse libera & propria concedentis, vt
apertè præsupponunt Pontifex in cap. consti-
tutus de religios. domib. & Imperator in l. fin.
de rerum permutat. Quorum sententia veris-
sima est, siue eum contractum census reserva-
tiui contractui emptionis & venditionis assi-
mlemus, siue pacto nudo rei traditione vesti-
to, vt alibi diximus, vel alteri dispositioni libe-
ræ, & gratuite æquiparemus quia utroque ca-
su requiritur, quod bona sint libera, & propria
censuarij, si enim emptioni & venditioni simi-
lem esse censum dicamus, ex eo quod in cen-
suarium transferatur utrumque dominium,
& possessio, (vt sæpius dictum est) inotilis
erit traditio, & rei alienæ in censum conces-
sio: quia licet Vlpianus in l. rem alienam. 28.
ff. de contrahend. empt. regulariter constituat
valere venditionem rei alienæ, & idem iure
Regio confirmatur, ex l. 29. tit. 5. part. 5. in
effectu tamen & substantia venditio nulla est,
cum ab emptore rem auferri posse constituat
idem Vlpian. in dicta l. rem alienam, dum dicit;
Sed res ab emptore auferri potest, & similiter pro-
batur in dicta lege Particæ, quasi prædicta iura
sentiant, quod venditio rei alienæ saltem in
præiudicium venditoris valet quoad hunc ef-
fectum, & venditor teneatur præter restitu-
tionem pretij ad damna & interesse ementi-
tam, non tamen in præiudicium domini eius-
dem rei, cum nemo possit nouis inuitis rem
nostram sibi venditam retinere, vt in l. si filio.
§. 1. ff. soluto matrimonio, & ita considerauit
Acurf. in dicta l. rem alienam, glof. 1. & fin. vbi
de à fortiori idem dicendū est in datione fun-
di in censum cum reservatione pensionis, vt
bona debeant esse propria concedentis, & alie-
na concessa possint à domino vendicari. Si
enim censuarius fructus rei censualis, quorum
occasione pensionem præstat, per rei abdi-
cationem desinit percipere, mirum non est,
si liber existat obligatione soluendi pensionem
in futurum: sin vero contractum census refer-
uatiui pacto nudo rei traditione vestito æqui-
paremus, vt diximus in cap. de natura census
reservatiui, aut legato sibi alteri dispositioni
voluntaria, similiter dicendum est, non consi-
stere super re aliena: quia quamuis regulari-
ter receptum sit, quod legatum rei alienæ
ignoranter factum non tenet: secus verò si
scienter.

scienter rem alienam. C. delegat. §. non solū instituit. eodem l. 10. tit. 9. part. 6. & per Tiracquel. de privilegiis causa privilegio 66. Anton. Gom. 1. tom. variar. cap. 12. Couarr. in cap. filius noster de testament. in ea tamen cēsus materia siue ignoranter, siue scienter rem omnino alienam quis dederit in censum euictare census perit, ac si peremptione rei extinctus esset, & censuarius liber existeret ab obligatione soluendi pensionem: unde in primo nostri capitis casu securē tenendum est, quod res omnino aliena dari non potest in censum reservatum; & hoc, licet ex alia ratione, tenet Felice. de censib. 2. tom. lib. 1. c. 8. num. 19.

- 2 In secundo quidem casu, scilicet quando bona semel in censum reservatum concessa alteri cum reservatione pensionis dantur, id ē in effectu dicendum videtur; quia cum in censuario utrumque dominium & possessio transferatur, verēque dominus eius rei sit effectus, non poterit in eius praeiudicium res ipsa censualis in alium transferri, ex regula ius nostrum. ff. de regul. iur. & consequenter secunda concessio, aut datio rei in censum nō subsistet, cum sit in effectu rei aliena datio, & concessio, imō in ea datione procedent iura supra adducta, quod verissimum credo, quando primo censuario possessio tradita fuit ante secundam concessionem: sin vero prior datio sit nuda, & secunda traditione vestita, posterior quidem praeualebit, ex regula. l. quoties. C. de rei vendicat. quam eleganter explicuerunt Anton. Gabr. lib. 3. commun. opin. tit. de empt. & vendit. conclus. 2. per totam, & Aluar. Valasc. de iure emphyt. quaest. 14. num. 6. cum alijs, Bernard. Diaz de Lugo regula 229. *Emptor primus per totam*, ubi amplissima additio: quod in censu reservatio procedit, quia in consignatione nulla consideratio habenda est ad regulam. l. quoties: sed prior censuarius potiori iure utetur, ex eo quod inter censuarios consignationis prioritas hypothecae, & non traditionis attenditur, cum ex sola conventionē, absque vlla traditione ius hypothecae formetur & transferatur. l. 1. ff. de pignoratitia actione; & idē praeferatur primus secundo censuario, sicut inter hypothecarios creditores contingit, ex regula capitis qui prior de regula iur. in 6. l. potior. l. qui valneum. C. qui potiores in pignore, & post Cyn. & Ioann. Fabr. Bald. & alios, limitans l. quoties, Ant. Gabr. aduertit dicta conclus. 2. num. 36. & in specie census id aduertit Cassaneus. in Consuetud. Burgund. rubric. 11. §. 1. gloss. verb. *Amende*, Foller. in praxi censuali, gloss. magna num. 33. & 34. pro quibus considero, quod in iuribus

incorporalibus adquiretur ius, dominium, & possessio absque vlla corporali traditione, ut resolvimus in l. 44. Tauri gloss. 4. num. 19. & antea n. 17. & comprobatur Melchior. Mieres. 1. p. quaest. 46. per totam: unde in creatione census consignatiui, ubi nulla interuenit rei censualis traditio, neque alienatio, ut sapius dictum est, sed potius ius incorporale servitutis soluendi, nulla eius traditio est necessaria, sed ex sola venditione transfertur ius in rem, & consequenter non procedet in eo censu regula dicta. l. quoties, sicut in censu reservatio, in quo traditio rei inducit irrevocabilitatem.

- 3 In tertio casu nostrae distinctionis, scilicet quando super re omnino aliena census constituitur, an consignatio eiusdem valeat, videamus; & dicendum est creationem non sustineri: quia aut in censu consignatio formatur vera empt. & vend. eius rei, super qua consignatur, ut aliqui, & male, existimauerunt: & eo casu si res censualis sit aliena; manifestum est ab emptore posse auferri, & in effectu nullam fuisse consignationem, ut supra diximus. Sin vero nulla emptio & venditio eius rei censualis contrahatur, sed quaedam pignoratitia, & hypotheca, (licet irregularis) tenendum etiam est, super re omnino aliena non consistere consignationē, cum neq; vlla hypotheca consistat. l. 2. & per totū titulum, si aliena res pignori data sit. l. qui filios. 6. C. quae res pignori data sit. l. quae praedicti. l. si probaveris. l. nexu. C. si aliena res, gloss. in l. aliena res. ff. de pignorat. act. & in l. rem alienam, verb. *sed cum teneat venditio*, ff. de contrahend. empt. ubi subdit rationem differentiae, dicens: *Quoniam in pignore operatur quod constituitur creditori ius in re, id est, obligationem quandam, quod facere non possumus, si res est aliena sed in venditione non teneor, nisi quaedam simplicem possessionem tradere, & me pro eiusdem obligare: & ita est ius in persona, quod possumus constituere in re aliena*, iuxta text. in dicta l. exempto. ff. de actionib. empti, & tradit pulchre Bald. in l. si sine voluntate. n. 3. & 4. C. ad Vellianum, Negusiant. de pignorib. 3. memb. secundae partis. n. 58.

- 4 Sicut & in servitute constitutum videmus quae super re omnino aliena consistere nō potest, ex Azone in summa. C. de servitutibus. Cuius sententiam confirmavit l. 10. tit. 31. part. 3. Quare census consignatiui super re omnino aliena non constituitur, & hoc in specie constituerunt Martinus & Calixtus in Extranag. 1. & 2. de emptione & venditione, ex prima nempe ibi, *Super bonis suis*, & ex secunda ibi, *Super eorum bonis*, idē eam sententiam licet non his fundamentis, nouissime tenet Sarmien-

Sarmiento in lib. 7. Select. interpretat. cap. 11. num. 30. probans, quod venditor, qui super re omnino aliena censum constituit, tenebitur, si res euincatur, ad pretij restitutionem, & simul ad vfuras interim dum pretium restituitur soluendas, refert ad id l. venditor hominis. ff. de euictionibus, cuius sententiam existimo veram, non ut vfuras exigere possit, tanquam debitas ex censu, sed propter interesse lucri cessantis, & damni emergentis, cum census creatio nulla fuisset à principio.

- 5 In quarto casu dicendum est, quod si census consignatiui constituitur super re, quae data fuit in reservatum, nullius momenti sit consignatio, ut quia fiat super re omnino aliena, cum censuarius verē dominus efficiatur rei sibi concessae in censum, & penes dominum concedentem nihil iuris remanserit praeter ius percipiendi pensionem reservatam; idē non possit super re omnino aliena servitutem constituere, neque eam hypothecae subijcere. Quod adeo verum est, ut id sibi licere nō possit, etiam antequam censuarius naturalem rei censualis possessionem consequatur; quia hypotheca, vel constitutio servitutis posterior non praeualeat priori dationi in censum; cum ex datione in censum utrumque dominium, & possessio rei concessae in censuarium transferatur, & pignoratitia, aut servitutis constitutio nullam dominij translationem operetur: idē prior concessio in censum secundae pignoratitiae, vel consignationi census praefertur.

- Ad quintam casus speciem accedendo, quādo scilicet datur in censum reservatum res priori consignatio subiecta, dicenda est ea dubitatio non ex legibus prohibentibus rerū alienarum dispositionem, (cum res, quae subiacet censui consignatio, propria censuarii sit, & non aliena) sed ex iuris dispositionibus, quae prohibent venditionem, seu distractionem rei tributariae, vel hypothecae subiectae. Quae quidem iuros probant, quod venditor sciens rem esse tributariam, vel hypothecae subiectam, tenetur ad interesse. l. 1. §. 1. l. Iulianus. ff. de actionibus empti. §. Iulianus. l. quoties de servitute. ff. de adilitio adit. l. si pro nihilo emisset emptor, rescindetur contractus, & tenebitur venditor ad pretij restitutionem. l. illud. §. minus. ff. de tributaria, & declarat Salicet. in l. si minor de actionibus empti. hodie verō siue scienter, siue ignoranter rem alienā quis vendiderit, et in electione emptoris agere ad interesse, stando contractui, vel in totum eum dissolvere, ut deducitur ex l. 63. tit. 5. part. 5. & probat ibi Gregor. verb. *De fazer*, 6 Anton. Gom. 2. tom. variar. capit. 2. num. 45.

quamvis inter eum, qui ignoranter, & scienter rem tributariam vendiderit, aut in censum dederit, ea differentia constituitur, quod sciens tenebitur ad interesse, damna, & expensas, atque pretij restitutionem, & ignorans solum modō ad pretium restituendum, ex dicta l. 63. Partitae, quae in hoc notabilis est. Quae resolutio in tributo, vel censu perpetuo irreducibili verissima est, attēta dispositione dictae legis Partitae, ut in totum datio in censum reservatum eius rei, quae subiacet perpetuo censui, vel tributo, annulletur ad voluntatem censuarii, sicut emptoris: sin verō tributum perpetuum non sit, sed temporale, ut quia res in censum concessa subiacet priori censui reducibili, vidi semel controuersum in Regia Pinciana Chancellaria, an censuarius potuisset agere ad rescissionem contractus, vel ad interesse tantum; & denique fuit decum, quod tantum census emptor ageret ad interesse, ex eo quod cum lex Partitae loquatur in tributo, vel servitute perpetua; ex ea potissimum ratione, quod redimi nequit, ad censum redimbilem extendi non debet, qui facile redemptione extingui potest, & per eam redemptionem res ab eo censu & hypotheca liberari; qua ratione ita intelligens. l. Partitae, eam sententiam nouissime tenet Ioan. Gutier. in lib. 24. practicar. quaest. civil. ad nonam Recopilat. quaest. 169. num. 4. cuius intellectus non violenter confirmatur in l. si sterilis. §. 1. ff. de actionibus empti, dum Paulus Iurisconsultus ibi loquitur in tributo perpetuo, & clarius ex l. si minor. 9. C. eodem tit. C. de action. empti, ubi loquitur de tributo capitationis, quod perpetuum erat: & idē deducitur ex Vlpiano in l. 1. §. 1. ff. eod. tit. ubi casum designat in servitute, quae perpetua est: quare in censu reducibili longē diuersa ratio versatur, cum facile redimi possit ad litium venditoris, idē non in totum datio in censum annullabitur, sed tenebitur concedens ad interesse, liberare ne pe domū ab obligatione soluendi censum, & hoc censuario volente: quia si maluerit, poterit renunciare domino, ut dicendum est in capit. an censuarius possit dare bona in solum. In sexto tamen, & finali casu, scilicet quando census consignatur super bonis, quae priori censui consignatio subiecta erant, an valeat census consignatio, videamus, & nullam esse probatur ex l. 2. tit. 15. libr. 5. nouae Recopilat. quae constituit, quod venditor census emptorem teneatur certiore facere de veteribus hypothecis, & censibus, quibus subiacent bona, super quibus censum constituit, sub restitutione sortis, & poena duplici parti applicanda, ex quo in effectu decreuit, non subsistere eam

Eam census creationem. Iterum etiam confirmatur ex l. 3. eiusdem tituli 15. lib. 5. nouæ Recopil. dum præcipit, quod in qualibet ciuitate, villa, seu oppido, capite iurisdictionis, sit vnus liber, seu codex censualis, in quo census describantur, vt inde bona censualia vnus cuiusque ciuis fideliter cognita sint; cuius legis constitutio ad annullationem secundi census præceptum dirigit: ego tamen in ea dubitatione semel in facti contingentia habita ad eius integram cognitionem ita distinguendum existimaui, aut fructus bonorum censualium ad vtriusque census pensionis exactionem sufficiunt; aut tantum ad prioris solutionem sufficientes sunt. In primo casu certissimum est, venditorem non teneri ad restitutionem sortis, nec in pœnam dictæ legis incidere, siue census perpetuus sit, siue redimibilis; quia cessat ratio, quæ moti fuerunt conditores eius legis, nempe incommo- dum secundi emptoris census, & cabillatio, atque dolus venditoris, cum vtraque pensio ex fructibus integrè exigi possit. Si enim in census creatione formatur vera emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis, & fructus ipsi quasi venditi censentur vsque ad concurrentem pensionis quantitatem, qui supersunt, liberi remanent venditori, vt possit eos vendere, vel quomodolibet alienare, aut super eis secundum censum constituere. Quæ resolutio verissima est, & eam latius tradidimus in capitulis præcedentibus huius operis. numer. 4. cum sequentibus. Aut enim fructus rerum censualium ad vtriusque census solutionem non sufficiunt, sed ad prioris exactionem tantum: & in hac specie si prior census perpetuus sit absque vlla facultate redimendi constitutus, cum secundo emptori aliter succurri non possit, quam per annullationem contractus, existimarem in eo censu procedere text. in dicta l. 63. tit. 5. part. 5. vt scilicet venditor præcise teneatur ad restitutionem sortis damni, & interesse: quia si venditor census cabilose ius percipiendi pensionem semel distractum, & in primum emptorem irrevocabiliter, & absque facultate redimendi translatum secundo vendidit, iam emptor secundus manet deceptus, tam in forte, quam in vsuris, cum vtriusque perceptio eidem verita sit. Vnde ad totius restitutionem merito dolus venditor tenetur, maxime quia cum in potestate venditoris non sit rem censualem liberare à primò censu perpetuo, emptori alia via succurri non potest, quam per annullationem contractus, & restitutionem sortis, sicut in venditione rei cibariæ constituit dicta l. 63. Partitæ. Pœna tamen dupli, de qua in dicta l.

2. titul. 15. lib. 5. nouæ Recopilat. in eo casu non procedet, & merito quidem, quia vt impia & crudelis per desuetudinem abiit, vt confiderat Ioan. Gutierrez in practicis questionibus ad Recopilat. 2. part. quæst. 164. numer. 4. si tamen census redimibilis sit, & fructus ad prioris tantum sufficiant, maior difficultas versatur circa contractus annullationem, & pœnam dupli, de qua in ea lege, in qua videbatur dicendum, quod censuarius nec incidat in eius legis pœnam, nec ad sortis restitutionem teneatur, ex eo, quia si per creationem secundi census super re censuali facta, non formatur vera emptio & venditio ipsius rei censualis, sed in domino venditoris census adhuc manet, & tantum contrahitur quædam legalis & irregularis hypotheca, iusque seruitutis inseparabiliter fundo coherens, non poterit emptor obijcere, quod venditor sibi vendidit rem alienam, vt inde inudat in pœnam dictæ l. prohibentis rerum alienarum venditionem; sed de eo tantum poterit querellari, quod rem priori censui subiectam venditor secundo dolose & cabilose subiecerit. Quod videbatur licere venditori, cum census consignatio, & rei censualis subiectio, non sit venditio, neque alienatio, sed pignoratitio, quæ non ita prohibetur, imò passim videamus inter creditores hypothecarios prelationem, & concursum, sed adhuc tamen ea noua consideratione non obstante verissimum crederem, venditorem secundi census, qui dolose super rebus censualibus eum consignauit, quorum fructus ad prioris exactionem tantum sufficiunt, teneri ad sortis restitutionem, damna, & interesse cum vsuris decursis, licet non incidat in pœnam dupli, de qua in dicta l. 2. nec in totum contractus annulletur, nisi demum emptore volente, quod eleganti & iuridica ratione suadet, nempe quia in censum non solum hypotheca legalis, aut ius tantum seruitutis coherens fundo formatur, sed vera emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam, vt sæpius dictum est, quia fructus rei censualis vsque ad concurrentem pensionis quantitatem venditi censentur: qua ratione si venditor prioris census ius percipiendi pensionem ex fructibus, imò & ipsos rei censuales fructus, qui ad priorem tantum pensionem sufficiebant, alicui vendidit, & postea eosdem fructus secundo censui subiecit, dolum quidem verum commisit, & secundum emptorem census decepit, & ideo mirum non est, si incurrat in pœnam eorum, qui rem duobus vendiderunt, scilicet restitutionis sortis & interesse, & annullationis contractus, ex l. 1. §. 1. l. Iulianus. §. Iulian. ff. de actionibus empti, vel saltem tenebitur is ven-

is venditor nouas hypothecas & fideiussores secundo censui subijcere, seu aliter indemnè reddere emptorem, ita quod tam de sorte, quam de vsuris securus maneat, ex dictis legibus Regni, quæ sic sunt intelligendæ, atque practicandæ, vt quia venditor in eo casu mensus sit, & ideo tanquam dolosus in eo quod interest, teneatur. l. si de dote in fine. ff. de iure dote, vel ad dandas nouas hypothecas, & fideiussores. l. si hæres generaliter. ff. delegat. 1. ibi. Et alium hominem præster. l. qui autem. §. 1. de constitut. pecun. ibi. Vel in id, quod interest, vel vt alia personam non minus idoneam fideiussorem præster, & post Bellog. & Sarmient. aduertit Roderic. lib. 2. de ann. redditib. quæst. 7. numer. 7. & sic sunt intelligendæ, quæ post Nauarr. tradit ipse Roderic. lib. 2. cap. 9. n. 73. vt accedente dolo, & scientia venditoris procedant, atque in effectum præstandi nouas hypothecas, & fideiussores, & quando fructus non sufficiunt ad pensionem censualem. Similiter etiam sic sunt intelligendæ, quæ tradit Felician. lib. 1. capit. 1. in 2. part. num. 5. versic. Secundo inferitur ad questionem, quæ aliter neque intelligi, neque conciliari possunt.

DE CENSU CREANDO ex bonis, vel super bonis maioratus cum Regia facultate, vel sine vlla. Caput LXII.

SUMMARIVM.

- Mayoratus institutor an possit dare rem maioratus in censum reservatum, quando maioratus renocabilis, vel irrenocabilis est. n. 1. & 2. ubi remissum agitur de subrogatione vnus rei maioratus in locum alterius.*
- Censuarius qui possidet rem datam sibi in censum reservatum, an possit rem ipsam in alium censum reservatum dare, salvo iure pensionis. numer. 3.*
- Mayoratus institutor an possit censum consignare super rebus maioratus, quem instituit, numer. 4.*
- Successor in maioratu an possit concedere rem maioratus in censum reservatum. n. 5.*
- Successor in maioratu an possit super bonis maioratus, qui non habet expressam prohibitionem alienationis, censum consignare absque Regia facultate pro tempore visa sua, vel imperpetuum. n. 6.*

- Successor in maioratu qui habet expressam prohibitionem alienationis, an possit absque facultate Regia super bonis maioratus censum consignare. numer. 7. & quid super usufructu formalis eius maioratus. ibi.*
- Successor in maioratu qui habet expressam prohibitionem alienationis, an, & quando possit super nuda commoditate ipsius maioratus censum constituere. numer. 8. & an in dubio videatur facta consignatio super proprietate, usufructu, vel commoditate. ibidem.*
- Census reservatiuus, vel consignatiuus, an, & quando accedente Regia facultate creari possit super bonis, vel ex bonis maioratus, qui non habet expressam prohibitionem alienationis, sed solum tacitam, & an Regia facultas in eo casu quidquam operetur. n. 9.*
- Census quando consistat super bonis maioratus, qui habet expressam prohibitionem alienationis, & quid in eo casu facultas Regia operetur. numer. 10. & an ad iustificandam concessionem Regia facultatis sufficiat sola voluntas Regis, vel sit necessaria causa publica, vel evidens utilitas ipsius maioratus. numer. 11. ubi intelliguntur resolutiones Molinæ.*
- Facultas Regia ad constituendum censum super bonis maioratus an possit concedi, non solum quando adest prohibitio expressa alienationis, sed quando simul accedit alia, quæ testator prohibet, ne petatur ad id Regia facultas. numer. 12. ubi ad longum interpretantur rationes Molinæ.*
- Facultas ad constituendum censum super bonis maioratus an concedatur, quando non solum adest prohibitio alienationis expressa, & alia simul ne scilicet petatur, sed pœna priuationis imponitur successoribus eam petenti. n. 13.*
- Facultas Regia ad constituendum census super bonis maioratus an possit concedi, quando simul cum dictis clausulis prohibendi alienationem non petendi facultatem, atque priuandi successores petentes eam ad sunt clausula derogatoria speciales, vel generales prædictæ facultatis. numer. 14.*
- Facultas Regia ad constituendum censum super bonis maioratus an possit concedi, quando non solum adiecta fuerunt omnes clausule præcedentes, sed a testatore excluditur omnis causa, quæcunque sit, vel contingere, aut ex cogitari possit, non tamen excluditur nominatim publica & utilissima maioratus. n. 15.*
- Facultas Regia ad constituendum censum super bonis maioratus an possit concedi, quando non solum ad sunt dictæ prohibitiones, pœna, & clausula derogatoria, & excluditur omnis causa, sed*

¶ *sed nominatim exclusa est publica, & vtili-
tati maioratus numer. 16. 17. & 18. quod Reges
non possunt mutare voluntates testantium,
& numero. 19. explicatur, quæ sit causa
publica.*

*In interpretatione Regia facultatis an sit facien-
damentio dictarum prohibitionum, penarum,
& clausularum, ut facultas, quæ conceditur,
liberetur a subreptione. numer. 21. & quando
omissio causa impulsue, vel finalis visiet gra-
tiam, & quæ dicatur causa finalis, vel impuls-
ua. n. 22. vsq. ad fin.*

*Quid si predictæ prohibitiones, clausula derogato-
ria, & exclusio causarum posita sint in faculta-
te Regia ad instituendum maioratum, & cum
eisdem clausulis virtute eius instituatur, an
possit postea concedi Regia facultas ab bona
eiusdem maioratus alienanda vel censibus sub-
iugenda non obstantibus predictis clausulis, &
an Reges in eo casu concedere possint, vel non præ-
dictam facultatem, num. 20.*

CAPVT LXII.

DIXIMVS in capite præceden-
ti, ex bonis, vel super bonis alic-
nis censum non consistere: unde
in præsentia agendum est, quando
ex bonis, vel super bonis maiora-
tus consistat. In qua dubitationes sequentes
casus ad veram eius cognitionem proponendi,
ac decidendi sunt.

¶ Primus, quando institutor post maioratus in-
stitutionem rem eiusdem maioratus in censum
referuatium concedit: quo quidem casu si
maioratus reuocabilis est, reuocari in eum censum
datur: quia si institutor maioratus verbis ad li-
bitum potest reuocare, ex l. 17. & 44. Tauri,
cur non ex facto rem ipsius maioratus in cen-
sum dare; licet enim ex datione rei in censum
transferatur in censuarium vtrumque domi-
nium tam vtile, quam directum, ex cap. consti-
tutus derelictis domibus, & ex translatione
resultet eiusdem rei alienatio, atq; simul quo
ad ipsam rem eiusdem maioratus reuocatio,
ex his, quæ diximus in l. 44. Tauri, gloss. 6. ex
num. 5. & 7. vtrumque tamen institutor face-
re poterit ex potestate legum 17. & 44. ergo
a fortiori dare rem maioratus in censum.

Imò & hæc datio rerum maioratus reuoca-
bilis in censum non erit ita difficilis, & præiu-
dicialis, sicut resolutio, & reuocatio totius
creationis; quia cum pensio referuata succe-
dat loco ipsius rei in censum datæ, existimare
maioratum in ea tantum conseruari, quasi in-
stitutor dando rem in censum non alienaret
eam absolute, sed cum reservatione iuris per-

cipiendi pensionem annuam in futurum: & ideo
reuocatio maioratus respectu pensionis refer-
uatæ non sortitur effectum: cum igitur ius,
atque dominium pensionis non alienetur, ne-
que in censuarium transferatur, sed penes co-
cedentem rem in censum ex reservatione re-
maneat, merito in pensione referuata maiora-
tus conseruabitur, ut ita quamuis reuocabilis
sit, morte institutoris confirmetur, & in pen-
sione irreuocabilis fiat, sitque necessaria ut re-
uocetur expressa institutoris totius institutio-
nis maioratus reuocatio.

¶ Secundus casus est, quando is, qui maiora-
tum irreuocabilem instituit, rem ipsius maio-
ratus in censum referuatium dedit: in quo
casu cum datio præsupponat translationem
dominii, atque consequenter alienationem,
atque ex ea alienatione resultet virtualis re-
uocatio, ut diximus in casu præcedenti, vide-
batur dicendum, rem in censum dari non pos-
se, ex ratione dictarum legum 17. & 44. Mibi
tamen certius videtur, quod casus iste non tam
proprie debet regulari ex legibus alienatio-
nis rerum maioratus, vel reuocationis ipsius,
quam ex his, quæ de subrogatione, aut con-
uersione vnius rei maioratus in aliam Scriben-
tes dixerunt, quæ constant ex traditis per
Mieres de maioratus. 4. part. quæst. 11. per to-
tam, Molin. lib. 4. cap. 4. per totum, quia cum
datio in censum non sit absoluta alienatio, ne-
que in aliam ipsius rei translatio, sed qualifi-
cata, & forsam vtilior concessio, ut quia rema-
neat penes alienantem ius, & dominium per-
cipiendi pensionum in locum rei censualis sub-
rogatum, merito ad leges subrogationis ma-
gis quam alienationis occurrendum est.

¶ Tertius casus est, quando debitor census
referuatui ex re sibi in censum data maioratus
fecit; quia salvo iure pensionis id facere po-
tuit, ex his, quæ tradit Rodericus lib. 2. q. 22.
num. 33. quod ibi intelligit, si census fiat abs-
que pacto soluendi laudemium; quia pacto
accedente non poterit censuarium, sicut neq;
emphyteota ex ea re maioratum instituere in
præiudicium iuris laudemij, quod ex institu-
tione extingueretur, sicut neque res ipsa po-
terit vendi, neque transferri in Ecclesiam, ut
ibi latè probat cum numeris sequentibus.

¶ Quartus casus figuratur, quando maiora-
tus institutor super bonis eiusdem maioratus
quem instituerat, censum consignauit, quæ
vulgò dicitur census consignatiuus, & si pri-
mogenium irreuocabilem instituat, ut quia
traditio sequatur, vel ex causa onerosa matri-
monij, seu alia simili, quæ induceret irreuoca-
bilitatem, fiat, ita quod viuente institutore &
reuocari nequeat, & dominium, ac possessio
bonorum

bonorum eius maioratus in primum nomina-
tum transeat census consignatio super eo ma-
ioratu facta nulla esset non minus, quam si su-
per re omnino aliena fieret, ut deducitur ex l.
17. & 44. Tauri, & diximus in casibus præce-
dentibus.

Sin verò non irreuocabilem maioratus insti-
tuatur, sed cum facultate reuocandi, vel simplici-
ter secundum regulam prædictarum legum
Regni, crederem, quod eius census consigna-
tio super maioratus bonis valeat, & teneat, ita
tamen ut volente prælegatario maioratum
consequi, teneatur censum super ea re præle-
gata consignatum soluere, ex eo quod insti-
tuens, qui poterat eum in totum reuocare,
a fortiori possit super eo censum constituere,
& eius bona ad libitum hypothecis subijcere
cum eorum bonorum usque ad mortem libe-
ram sibi potestatem disponendi lex concesserit,
& nominatim referuauerit.

Quod in maioratu etiam cum licentia Re-
gia instituto adhuc procedit, cum usque ad
mortem instituentis similiter possit reuocari
ex dictis legibus. Quæ resolutio in vtroque
maioratu cum facultate, vel sine vlla instituto
ex eo procedit, quia census consignatio super
maioratus rebus facta, licet non importet eius
rei omnimodam alienationem, ut inde in to-
tum primogenium reuocetur, afficit tamen
rem ipsam, ut in successorem transferat cum
onere soluendi censum, unde maioratus insti-
tutio valebit, & census consignatio super eo
facta sustinebitur ad effectum conueniendi
successorem, qui maioratum consequi vo-
luerit, sicut quando dominus rem legatam
hypothecæ subiecit, vel obligationi sub-
iectam scienti vendidit; quia vtroque casu
transit res cum onere hypothecæ, ut dicendum
erit in capite de hypothecis census.

¶ Quintus casus est, quando non maioratus
institutor, sed successor in eo maioratu rem
in censum referuatium concessit; quo qui-
dem casu cum successor in maioratu nil pos-
sit efficere alienando, reuocando, aut subro-
gando, ex quo bonis eius maioratus, aut suc-
cessoribus præiudicium irrogetur, siue datio
in censum importet alienationem, siue subro-
gationem, vtroque casu non sustinetur, nisi
accedat facultas Regia, vel casus sit de his,
qui per subrogationem permittuntur, de
quibus per Molinam, & Mieres, quos supra
retulimus.

¶ Sextus casus est, quando successor in ma-
ioratu, qui nullam expressam alienationis pro-
hibitionem habet, sed solum tacitam, & lega-
lem ex natura eius successionis, atque bono-
rum deductam super eo censum absque Regia

facultate consignauit; & in eo casu quam-
uis bona subiecta sint restitutione, atque
alienari prohibita, & inde consignatio census
ad successores transire non possit, ut sunt
vulgaria iuris præcepta, tamen pro tempo-
re vitæ possessoris imponentis censum con-
seruabitur, ut per tex. in l. peto. §. fratre. ff. de
legat. 2. resolut Molin. lib. 1. cap. 20. num.
4. Felician. de censibus lib. 2. cap. 4. numer. 15.
vsque ad 20. Foller. in praxi censuali verb.
Census. numer. 8. vsque ad numer. 20. & num.
41. & 42. sicut in feudatario, usufructua-
rio, & emphyteota, resolut Molin. dicto
capit. 20. quamuis Gomezius, quem ipse nu-
4. refert, contrarium existimet verius, di-
cens, quod etiam super maioratu, in quo sola
prohibitio legalis adest, seruitus etiam pro
tempore possessoris constitui non potest, in
quo certe lapsus fuit, ut Molin. post Pincl. &
Padill. aduertit.

¶ Septimus casus est, quando successor eius
maioratus, qui habet expressam alienationis
prohibitionem absque vlla facultate Regia
censum super eo constituit; in quo casu
nulla erit constitutio etiam in vita consti-
tuentis; ut resolut Molin. dicto capite 20.
numer. 4. & fortius numer. 8. ita ut quamuis
simpliciter super bonis maioratus, vel super
eorum usufructu constitutur, vel simul
super proprietate, & usufructu, nullius
momenti erit constitutio, ut quia prohibita
bonorum alienatione, enseatur prohibita
alienatio usufructus formalis. l. fin. C. de reb.
alienat. non alienand. & aduertit Molin. dicto
capit. 20. numer. 8. 9. & 10. quia licet ibi. nu-
mer. 5. & 6. differentiam constituat inter usu-
fructuarium & possessorem maioratus, ut
usufructuarius, qui verè dominus non est,
non possit alium facere usufructuarium, pos-
sessor verò maioratus sic, respondens num.
7. ad exemplum, de feudo tamen nu. 8. vsque
ad 10. illud intelligit non accedente prohibi-
tione expressa; quia si accedat etiam in vita
usufructuarij, non valere super usufructu ser-
uitutis constitutionem tenet, & consequen-
ter neque super usufructu formali maio-
ratus.

¶ Octauus casus est, quando accedente ex-
pressa prohibitionis alienatione non super
bonis eius maioratus, seruitus, vel census
constituitur, neque super usufructu formali
eiusdem, sed nominatim super sola commo-
ditate usufructus: in quo casu constitutio va-
let pro tempore vitæ constituentis, non ob-
stante expressa prohibitione, ut quia commo-
ditas distat à proprietate, vel formali usu fru-
ctu; & inde multoties videmus, apud aliquem
esse

esse vsum fructum formalem, & penes alium eiusdem vsum fructus commoditatem. I. si vsum fructus ff. de iure dotum. l. vsum fructu. ff. solut. matrim. Ita post Oldr. & alios aduertit Molin. dicto cap. 20. numer. 11. & 12. ubi constituit differentiam inter vsum fructus formalis constitutionem, & venditionem commoditatis, ut in constitutione vsum fructus formetur eius vera alienatio, & in venditione commoditatis nulla contrahatur; & inde inferit, quod quamvis in maioratu sit expressa alienationis prohibitio, poterit libere possessor commoditatem vsum fructus alienare, licet non vsum fructum ipsum, quatenus ius est, & similiter ad servitutem, ut durante vita possessoris maioratus, durent servitutes, quando non verum & formale ius servitutis, sed quaedam vtendi nuda permissio venditur, ut quia eo casu diuersae sint servitutes à commoditate eisdem vtendi: sed hoc est intelligendum, quando specialiter, & nominatim super commoditate vsum fructus census consignaretur: sin verò simpliciter super proprietate, vel vsum fructu maioratus, aut indistinctè super maioratus bonis consignatio fiat, non videtur facta super commoditate, ut valeat, sed vel super proprietate, aut vsum fructu formali, ut nulla sit in totum virtute prohibitionis expressa, ex gloss. in l. si vsum fructus. ff. de iure dot. quem sequuntur Azor, Albericus, Paulus, Alexand. Iass. Couar. Pined. & alij, quos referens sequitur Felician. de censib. 2. part. lib. 2. cap. 4. ad fin. vers. *Sed antea quam hinc*; quod est summè notandum, & ad census consignatiui creationem conducibile.

9 Nonus casus est, quando census cum Regia facultate ex bonis maioratus creatur reuerentiarius, vel consignatarius; & si maioratus non habeat expressam prohibitionem alienationis, sed solam tacitam, & legalem ex natura successionis, atque honorum eius deductam; certissimum est, eam facultatem à Principe concedi posse, & eius virtute census creationem, sicut alias alienationem valere, ut quia Princeps possit libere, tollere, ac submouere legens prohibitiones, quae alienationi, seu impositioni census resistunt, & si neque libera quoad hunc effectum bona restitutioni subiecta; cum enim bona de sui natura libera, vel ex consuetudine, ex l. 41. Tauri, vel ex hominis prouidentia maioratus fiant, nulla ex alienationis expressa prohibitio, praeter eam, quae tacitè à lege ipsa inducitur, à testatore adiecta sit, merito eam à Rege per Regiam facultatem ad alienandum concessam, submoueri, ac tolli certum est: & in

hunc sensum absque difficultate sunt accipienda dicentes, ex Regia facultate posse bonum maius alienari, de quibus per Molinam lib. 4. de Hispan. primog. per tot. & Mieres eod. lib. 4. in eod. tit.

10 Decimus casus est, quando census consignatur cum facultate Regia super maioratus bonis, quae à testatore expressè alienari prohibetur: in quo casu securè dicendum est, quod ex sola potestate Regia neque facultas concedi potest, neque concessa eius virtute super eo maioratus census consignari; ut quia Reges non possint sine causa mutare defunctorum voluntates, ut infra latè dicendum erit in casibus sequentibus: cum enim in eo casu non solum detur prohibitio tacita legis, sed simul expressa hominis, fortiorque sit duplex, quam simplex inhibitiō, magisque rem obliget, & afficiat, videtur, quod eam resistentiā duplici vinculo, ac potestate munitur, facultas Regia submouere non potest; quia quando cum prohibitione legis concurrat prohibitio hominis, res non potest alienari, etiam in casu alijs permissio, ex glossa communiter recepta in l. fin. gloss. magna ad fin. C. de rebus alien. quam dicunt communem plures per Molinam lib. 1. cap. 20. numer. 15. unde ut secunda hominis prohibitio aliquid noui inducat, dicendum est, impediri per eam facultatis Regiae concessionem: ex quo plures in hoc casu impugnauerunt eius facultatis Regiae concessionem, ut constat ex Antonio Gomezio in l. 40. Tauri. num. 89. Couar. lib. 3. variar. cap. 5. num. 1. cum alijs, Pined. in rubr. C. de rescind. vendit. 1. part. n. 18. & latius Pelaez Mieres de maiorat. 4. p. q. 1. ex num. 1.

11 Sed hoc regulariter verum est, non accedente causa publica, vel euidenti maioratus utilitate ex sola potestate Regia; quia sine causa Princeps nihil efficere potest contra testatorum voluntates, ut quia licet eorum potestas amplissima sit, immensaque dicatur, ut diximus in tractat. de tributis cap. 6. per totum cum alijs, tamen ibi ad longum probauimus illud esse intelligendum, praecedente iustissima causa, & illud tantum posse, quod iuste possunt, ut infra in hoc capite latius erit dicendum: quia quidem causa iusta, publica, & communi, vel euidenti maioratus utilitate accedente, similes facultates Regias ad alienandum, seu censum super maioratu constituendum, Reges, & Principes concedere posse certum est, atque praxi receptissimum, & indubitatum, ut praesupponunt relati, & Mieres de maioratu. 4. part. q. 1. in princip. numer. 40. & 44. & statim limitat. 6. nu. 13. & Molina lib. 1.

lib. 1. cap. 8. numer. 31. & lib. 4. cap. 3 in principio atque per totum, ubi dicto cap. 8. numer. 32. aduertit, quod in Principe aliquid in praedictum successorum disponente, causa iusta non praesumitur, nisi expressè probetur, & iterum id repetit. numer. 33. dicens, quod ad probationem legitimae causae successores citandi sunt, & melius dicto lib. 1. cap. 18. numer. 10. ubi post Padillam, Gregorium Couarr. & alios intrepidè probat, quod difficillimè, & non nisi ex magna, atque iustissima causa, facultates, quae ad bona maioratus alienanda, vel hypothecis subiicienda dari solent, concedenda sint, & quod si forsam sine iustissima causa concederentur, nullius erunt momenti, atque Regij consilij aliter eas concedentes non erunt securi in conscientia. Et iterum in effectu resoluit lib. 3. cap. 3. num. 11. & 19. Mieres in tractat. maioratus. 4. part. in princip. numer. 64. vsque ad finem, & causam debere esse publicam, vel euidenter utilem conseruationi maioratus resoluit, ac pro regula constituit Molina dicto lib. 4. cap. 3. num. 1. vsque ad num. 7.

Igitur si causa publica utilissima maioratus praecedere debet: ergo sola potestas Regia sufficiens non est. Ex quo inferitur, quod duplici ex capite, atque ratione eas facultates Reges concedunt, nempe quando interuenit euidentis maioratus utilitas ex coniecturata mente defuncti, qui si tempore prohibitionis expressae cogitasset de casu futuro euidentis utilitatis, sine dubio alienationem permisisset, ut quia eius intentio principaliter respiciat maioratus perpetuam utilitatem; & ideo verius dicendum est, quod in eo casu potestas Regia accedit magis ad voluntatem testatoris desiderantis conseruationem, atque utilitatem eius maioratus, quam quod sit contra, vel praeter eam: ergo mirum non est, si prohibitio expressa, vel adiecta tempore, quo testator cogitare non potuit de casu futuro euidentis utilitatis, nihil obstat, quando casus contingit, qui vero similiter mentem institutoris mutaret.

Similiter quando ex causa publica conceduntur facultates, non tam fundantur in potestate Regia, quam in coniecturata mente defuncti, qui si causam publicam considerasset, vel de ipsa fuisset interrogatus, alienationem in ea non prohibuisset, cum ex ea ad alienationem imò omnimodam resolutionem maioratus ipse deberet deuenire, si quidem publica causa non habeat legem, neque hominis dispositionem contrariam, ut quia semper utilitas publica priuato desiderio praefertur, ex eaque multoties non solū praeccepta communia

sed & naturalia, atque quod magis est, diuina derogentur, & suspendantur, ut latissimè diximus in tractat. de tributis, cap. de tributo imponendo ex causa communi: ergo euidentis maioratus, utilitas, vel causa publica non efficit contra, neque praeter voluntatem testatoris, quod bona alienentur, seu census super eisdem constituatur, sed potius quod secundum eam, quae ex ipsis causis deducitur, principes ad concedendas similes facultates inueantur, ut etiam dicendum erit in cap. de his Regis facultatibus iuste petendis ac concedendis.

12 Vndecimus casus, & contingibilis est, quando non solum accedit prohibitio expressa testatoris alienandi bona maioratus, sed & alia simul, quae prohibet, ne petantur Regia facultates ad eorum alienationem, seu obligationem. In quo casu Molina dicto lib. 4. cap. 3. numer. 28. resoluit, quod accedente publica causa, vel euidenti maioratus utilitate, poterunt similes facultates, non obstantibus dictis prohibitionibus peti, atque concedi. Quod ex eo verissimum credit, quia testatores prohibendo non possunt restringere principis potestatem, sed potius in omni dispositione autoritas, superioris excepta censetur, ex text. in cap. quoadmodum de iure iurand. & quia nemo potest efficere, quod in suo testamento leges locum non habeant. Id nemo potest. ff. delegat. 1. Cuius Molina resolutio verissima est, non tamen procedit ex eo, quod testatores non possint restringere Regiam potestatem; quia sicut ipse Molina praesupponit, & est indubitatum, non possunt Reges sine causa concedere facultatem: ergo concessio non pendet à potestate, sed à causa, & consequenter deficiente causa potestas Regia iuste à testatore restringitur: unde verissima ratio Molinae à coniecturata mente ipsius testatoris deducitur, ut quia intelligatur, quod si tempore prohibitionis cogitasset de causa publica, vel euidenti maioratus utilitate, non eam facultatem prohibuisset, imò interrogatus de casu permisisset: & inde Reges secundum eam legitimam voluntatis coniecturam iuste concessisse Regiam facultatem.

Neque obstant Molinae fundamenta, quibus sentit testatoris prohibitionem restringere Regiam potestatem. Et primò, licet regulariter non possit facere testator, quod leges in suo testamento locum non habeant: ille tamen, qui prohibet, ne petatur Regia facultas, non impugnat legem scriptam vniuersalem, sed solum specialem infuturam aduersus eius voluntatem proferendam, quod in dispositione bonorum eius, quorum dominus est,

plene, atque liberè facere potest, ex vulgari l. in re mandata. C. mandati: ergo nihil obstat l. nemo potest. Rursus, prohibitio ne petatur Regia facultas, non dirigitur ad Reges, sed ad successores, ne illam petant, quos præcisse testator potuit obligare ad illud observandum: ergo non benè accedit ad nostrum casum regulam. l. nemo potest. Demum si Rex efficere velit legem viam, & sine causa non habet potestatem: ergo deficiente publica, vel evidenti maioratus utilitate, nulla diceretur à testatore potestas Regia restricta, neque contra legem, sed secundum eam disposuisse.

Similiter licet in omni dispositione excepta videatur autoritas superioris, ut sic prohibitio testatoris non alienandi, seu petendi facultatem, autoritatem Regiam non comprehendat: tamen non accedente causa publica, vel evidenti maioratus utilitate, Rex ipse superior non est, ut quia ex sola potestate sine causa mutare non possit, testamentarias dispositiones, ut ipse Molina fatetur, & infra latius dicendum erit: ergo neque cessantibus publica causa, & evidenti maioratus utilitate prohibitio testatoris restringit potestatem Regiam, ut quia nulla erat, neque fuit, quod leges non habeant locum in suo testamento, siquidem nulla lege decifum sit, quod dictis causis cessantibus possit Rex concedere facultatem ad alienandum: neque demum autoritas superioris detur, quæ possit exceptuari, cum eo casu Princeps superior non sit, imò potentior voluntas testatoris, ideò & Molina supra procedit ex coniecturata mente defuncti à prædictis causis deducta, & rationes eius non sustinentur, imò contrariæ ipsi decisioni sunt, ut ex dictis constat.

13 Duodecimus casus contingere potest, quando testator non solum prohibet alienationem, & facultatis petitionem ad alienandum, sed & successoribus facultatem petentibus penam privationis imponit; in quo casu Molina lib. 4. cap. 3. num. 36. 37. & 38. idem, quod in casu præcedenti resoluit dicens, quod non obstant pena, adhuc successores poterunt petere facultates, accedentibus causa publica, vel evidenti maioratus utilitate; quia si maioratus institutor adiungendo prohibitiones restringere non potest Principis potestatem, neque poterit illud facere, indirectè privando successores facultates petentes, ex vulgata regula cum quid de regul. iur. in 6. quod ipse comprobat n. 36. & 37. sed adhuc timens penæ rigorem, ac potestatem. n. 38. & 39. consulit successoribus, ut prius quam similes petant facultates, à Rege licentiam eas petendi sine metu penæ consequantur, vel quod à tertia persona illud Regi

proponatur, ut vis prohibitionibus clausula rum motu proprio concessum sit; quod ego necessarium esse non existimo, quia si prædictæ facultates sine causa publica, vel evidenti maioratus utilitate petantur, concedendæ non sint, & si in aduertenter concedantur, nullæ erunt: ergo nihil prodest consilium, neque vlla alia diligentia proficiet, ut præsupponit ipse Molina per totum caput. 3. lib. 4. imò per totum suum tractatum de primogenijs, ubi regulariter, & formaliter ad petitionem, & concessionem similium facultatum causam publicam, & evidenti maioratus utilitatem requirit: si vero prædictæ causæ accedant, quomodo docunque successores directè, vel indirectè peterent eas facultates, penas non incurrunt; quia si ut sæpius diximus, non tam conceduntur ex potestate Regia, quam ex coniecturata mente testatoris; quia si de intervenitu prædictarum causarum cogitaret, vero similiter eas non excluderet, neque prohibitionem, seu penas ad eum casum extenderet: ergo petentes non impugnant institutoris voluntatem, sed secundum eas procederent; ideò sine metu penæ illud directè facere possent: si enim sine causis neque datur potestas Regia, neque vlla facultatis concessio sequi potest, & accedentibus concessio fundatur non tam in Regia potestate, quam in dictis causis, ex quibus coniectura testatoris, quæ moventur Principes, resultat, impossibile est, quod ex petitione successorum deducatur impugnatio voluntatis defuncti, neque consequenter penæ executio. ideò successores directè petentes facultates liberi erunt.

14 Decimus tertius casus contingit, quando non solum adest prohibitio expressa non alienandi, atque petendi facultatem, & simul successoribus petentibus eam, pena prohibitionis imposita est, sed etiam adiungitur clausula derogatoria specialis, aut generalis sequentis facultatis. In quo etiam casu, qui colligi potest ex adductis à Molina dicto cap. 3. n. 29. usque ad 35. secure dicendum est, quod accedente causa publica, & utilitate evidenti maioratus, nihil obstat generalis, seu specialis clausula derogatoria institutoris, quominus successores petere, & Reges concedere possint facultatem; quia sicut ex coniecturata mente defuncti prohibitiones ipsius submoventur, & pena temperatur, ita & clausula derogatoria in eo casu nihil obstat, ut ex ratione, atque discursu Molina deducitur.

15 Decimus quartus casus est, quando non solum adfuit dictæ duæ prohibitiones non alienandi, & non petendi facultatem, atque pena successoribus imponitur cum clausulis derogatorijs

gatorijs generalibus, & specialibus futura facultatis, sed regulariter à testatore excluditur omnis causa, quæcunque sit, vel contingere, aut excogitari possit, non tamen nominatim excludit publica, vel utilissima maioratus. In quo casu firmiter credimus, quod testator eas non excludit; quia cum evidens maioratus utilitas respiciat ipsius perpetuitatem, atque conservationem, quam testator ipse tempore creationis principaliter consideravit; ita quod propriè dici potest causa finalis eius creationis, merito regulam exclusivam omnium causarum ad eam, quæ finalis fuit in testatore ex ipsius mentis coniectura extendere non debemus, imò fuisse exceptuam credere necessarium est, cum intentio, & mens disponentis nunquam excludatur, si cur neque persona loqueris excipitur ab eius prohibitionem, neque mens, & causa finalis dispositionis quasi anima, & pars nobilior deponentis sit, est enim finalis causa prima in intentione disponentis: ergo ne resolutio totius dispositionis sequatur, excludenda non est.

Similiter cum causa publica non solum posset movere testatorem, sed & eum compellere, imò & Principem ad concedendam facultatem Regiam, ut quia in omni dispositione causarum exclusiva, quantumcunque universalis publica exceptuetur, ex eaque multos præcepta iuris moderantur, & corrigantur, ut latè diximus in tract. de tributis, cap. de causa publica & comuni, merito testator, qui regulariter excludit omnes causas petendi, ac consequendi facultates, publicam excludere voluisse non creditur.

16 Decimus quintus casus est, quando testator non solum adiecit prædictas prohibitiones, penas, & clausulas derogatorias, atque regulariter omnes causas excludit, sed nominatim causam publicam, & evidentemque maioratus utilitatem prohibuit; quem casum neque expressit Molina, neque præcedentibus similis est, sed longè maiorem difficultatem continet. In quo quidem videtur, quod cum certum sit, quod deficientibus his causis, publica, & utilitate evidenti maioratus non possint Reges concedere similes facultates, ut ipse Molina præsupponit, ut quia sine causa non possint mutare dispositiones, defunctorum,

17 ex eodem Molina lib. 1. cap. 8. num. 3. & lib. 4. cap. 3. num. 10. exclusis nominatim à testatore, idem sit iudicandum, ut quia eo casu licet interveniant, deficient, cessetque omnis coniectura voluntatis defuncti, ex qua in casibus præcedentibus contra prohibitiones testatorum principes poterant moveri, ut apertissime cessant ex dictarum causarum expressa, &

speciali exclusionem, quam testatores ita firmiter inducere potuerant, ut Reges eas mutare, neque tollere valeant, ex l. si testamentum. 10. C. de testament. l. rescripto. C. de precibus imperat. offerend. notandus text. in authent. de hæredibus & falcidia. §. fin. ibi: *Scriptum quatenus & viuentes reliquis potantur, & deficientes cum securitate moriantur, scientes, quia lex eis sepultis ministrabit, & quidquid illi disposuerunt, ad effectum illa perducet.* Ablic enim, quod testator decipitur in autoritate legis, quæ ipsi securitatem suæ dispositionis committit. l. 1. C. de his, qui veniam ætat. & si voluntates testantium à Regibus ipsis mutantur, homines, fierent in maiorem institutionibus, atque in alijs ultimis dispositionibus segiores, ut in authent. ut liberi de cætero aureo non indigeant. §. & hoc similiter collat. 6. ibi: *Nam si ea, quæ in præcedentibus dicta sunt, non servamus, segiores forsam homines circa libertatis largitatem efficiemus.* Et inde Plato lib. 10. de legibus dixit, horrendum esse, si homines tempore mortis irrevocabiliter disponere non potuissent, & Seneca in 3. declamatione, notat, quod periret autoritas testamentorum, si voluntates testantium inviolabiliter non observarentur.

18 Ego tamen credo, quod in hac difficultate necessario utendum sit hac distinctione, ut pro dicta omnia procedant, quando causa etià evidenter utilitatis maioratus à testatore nominatim excluditur, non verò quando publicam & communem exclusa est. Et ratio differetie aperte constat, quia quando utilitas maioratus etià evidens à testatore excluditur, valet exclusio, ut quia causa principaliter excludat utilitatem privatum, eius nempe, qui creavit maioratum, atque successores, eiusque exclusionem, imò & clausulam omnino resolutivam ipsius maioratus in actu creationis eius liberè institutor adijcere potuit, sicut & sibi reservare valuit reuocationem, ex l. 17. & 44. Tauri, ut quia in re propria fuisset absolutus moderator, atque dominus: ideò contra voluntatem eius principes concedere facultatem nequiret, etiam interveniente evidenti maioratus utilitate, ut quia cesset coniectura, deficientque causa evidenter utilitatis, ex testatoris dispositione, quæ sine causa mutare Reges non possunt, ut Molina, & omnes supra præsupponunt, & ex eo constat, quia Reges illud tantum posse dicuntur, quod iuste possunt. l. filius qui. ff. de conditioni. instit. & respondit Imperator in l. causas. C. de transact. & habetur in l. fin. C. sententiæ rescindi non posse, & in l. 2. C. de inest. nupt. & in l. autoris. C. unde vi, cum alijs congestis à

Costallione in tractat. de Imperatore. quæst. 111.

Ex quo Plutarchus lib. 4. Apochtemarum scripsit, quod cum adulator dixisset Antigono Regi Macedoniae, quod Regibus omnia permittebantur, respondit, debere illud esse intelligendum in Regibus barbaris, atque tyrannis, non verò in religiosis iustitiam foventibus, quia eorum potestas ad iustum, & honestum tantum extenditur, quod non obscure sentit Aristoteles, quem refert Soto de iustitia & iure. q. 1. art. 1. dum tenet, quod Respublica dulcius atque utilius legibus, quam hominibus gubernatur, quasi sentiat, quod cum lex respiciat semper commune bonum, & homo liberum arbitrium, ab homine secundum leges iustius, quam ab homine solo regnum gubernaretur: ergo sola voluntas Regis sine causa contra testantium dispositiones exclusivas causarum nihil mutaret: ideo quando excluditur causa evidenter utilitatis maioratus exclusio omnino servanda est.

Respectu tamen causæ publicæ aliter erit dicendum, quia cum causa publica in omni dispositione hominis, seu legis exceptuetur, sitque quasi lex naturalis, quæ omnes causas, atque personas, cuiuscunque sint qualitatis, obligat, & comprehendit omnem exceptionem, atque prohibitionem excludit, totiusque iuris præcepta derogat, mutat, atque resolvit, ac si respectu eius causæ publicæ nunquam deciderentur, merito testatores, sicut neque populus unus versus eam excludere valebunt, carent enim lege necessitates, & causæ publicæ, ut quia commune bonum privatorum dispositionibus sit præferendum, ut hæc omnia ad longum probavimus in tractat. de tributis fere per totum: ergo nihil obstat exclusioni causæ publicæ, accedente poterit Rex concedere dictam facultatem.

39 In hoc tamen casu causam publicam non existimo esse quamcunque, quæ de iuris rigore sub nomine publicæ continetur, veluti causa dotis, & alia si milis, cuius meminit Molina lib. 4. cap. 3. numer. 3. cum alijs, sed ea tantum publica dicitur, quæ tanquam communis totius populi universalis vere publica & communis est, ut defensio Regni, bellorum instantiam necessitates, alimenta Principum, & alia similes, ut advertit ipse Molina dicto cap. 3. numer. 2. de qua publica causa meminerunt. l. 20. tit. fin. part. 3. l. 1. tit. 3. lib. 1. nov. Recopilat. l. 20. tit. 3. part. 3. l. 54. tit. 6. part. 1. & nos late egimus in tractat. de tributis.

20 Decimus sextus casus est, quando prædictæ omnes clausulæ non alienandi, non peten-

di facultatem ad alienandum, & penam privationis contra petentes similis facultates, atque clausulæ derogatoriæ futurarum, cum exclusione omnium causarum, tam publicæ, quam evidenter utilitatis, non solum à testatore in creatione maioratus, sed ab ipso Rege, in prima facultate, cuius virtute maioratus fuit constitutus, positæ fuerunt: in quo quidem casu, qui difficillimus est, & à Molina non traditur, ita distinguendum existimaui, quia si princeps moveatur ex causa evidenter utilitatis, quæ à testatore & Rege nominatim exclusæ fuit, certissimum est, eas prohibitiones testatoris, & Regis impedire facultatis concessionem: quia si ex sola testantis voluntate excludentis evidentem utilitatem maioratus, perinde causa habenda sit, ac si utilitas non intervenisset, ut tanquam si deficiat, facultas non concedatur, ut diximus in casu precedenti; quia in eo casu posset ipse testator in totum resolvere maioratum, à fortiori quando datur duplex resistantia & exclusio utilitatis, una testatoris, & altera Regis, cum eo casu & voluntatis coniectura, & Regis potestas deficiat, ut quia contra voluntatem testantis nihil princeps facere possit. Quæ resolutio deducitur ex adductis per Molinam in dicto cap. 3. numer. 28. dum deficiunt rationes, quibus ibi mouentur, nempe regula. l. nemo potest. ff. delegat. 1. & cap. quemadmodum de iure iurand. & similiter deducitur ex eodem Molina dicto cap. 3. numer. 29. usque ad 35. dum loquitur quando resistit sola prohibitio testatoris, & non Regis. Qui quidem casus dissimiles sunt; quia quando datur sola prohibitio testatoris, remanet potestas Regis, quando verò Rex simul prohibet, omnis potestas & voluntas deficit: ergo facultas iustius denegatur: non enim adhuc casum potest adaptari regula. l. nemo potest, quia loquitur in privatis, qui non possunt efficere, ne in sua dispositione leges procedant: non verò in Regibus legum latoribus, qui derogando, corrigendo, & prohibendo possunt impedire future gratiæ concessionem, neque similiter adaptari potest adhuc casum regula capit. quemadmodum de iure iurand. si quidem in eo non sit superior, cuius autoritas in concessione primæ facultatis censeatur exceptuata, cum utraque facultas, prima & secunda eiusdem Regis sit, eademque potestas: ideo & casus dissimilis est, & in eo absque dubio exclusæ evidenter maioratus utilitatis secunda facultas concedenda non erit.

Sin verò ad concedendam secundam facultatem contradiçtas prohibitiones ex causa publica Rex moveatur, quamvis idem videatur

tur dicendum, ut quia publica causa non solum à testatore, qui eam excludere non potuit, sed à Rege ipso exclusæ fuit, & inde totum deficiat, & voluntas testatoris & Regis: tamē contrarium dicendum est, quia utilitas, & causa publica est tantæ potentis, atque virtutis, ut sicut ex ea status rerum mutatur, ut quia qualibet dispositio intelligatur rebus sic extantibus, imò & præcepta etiam naturalia mutantur, ac cessant, ita utriusque voluntatis, atque potestatis effectus, & intentio Regis, atque testatoris cessabit, cum hæc omnia facere possit publica causa, & nulla alia maior coniecturæ contrariæ voluntatis in Rege & testatore possit reperiri: sicut enim causa publica & communis iustificat concessionem Regiam contra testatoris prohibitionem ex ipsius testantis coniecturata mente, qui præcisse teneretur propter bonum commune consentire alienationi, ita, imò & fortius, atque iustius posset movere Regem prohibentē, ut prohibitionem non obstantē concederet facultatē. Quæ omnia notata digna sunt, & à nullo, quem legerim ponderantur.

21 Decimo septimo notandum est, ad intelligentiam omnium præcedentium, quod in omnibus casibus, in quibus stantibus dictis prohibitionibus, atque clausulis derogatorijs, & causarum exclusionibus, Reges, vel ex coniecturata mente defuncti, vel ex natura causæ publicæ, & communis, aut evidente maioratus utilitate possunt concedere similes facultates debent prius certiorari de prædictis omnibus prohibitionibus, clausulis derogatorijs, & exclusionibus omnium causarum, ut ex omissione causæ finalis, vel impulsivæ gratia subreptitia non sit, ex regula testamentorum deducta à l. si quis in principio testamenti delegat. 3. quæ procedit in omni dispositione, & ex gloss. communiter recepta in l. pacta novissima. C. de pactis, & in privilegijs, atque gratijs advertit Felinus in c. accedentes. nu. 4. de præscript. & alij per Molinam lib. 4. c. 3. n. 31. qui quidē, licet n. 32. contrarium sentiat, quando adiunt duæ tantum prohibitiones, nempe non alienandi, & non petendi facultatem ad alienandum, ex ea potissimum ratione, quod cum ea clausula à maioratus institutore posita non possit restringere potestatem Regiam, de ea, tanquam nulla faciendæ mentio non sit, ex gloss. ordin. in cap. ex tenore de rescriptis, non tamen loquitur, neque intelligi potest, quando præter eas prohibitiones alias plures testator adiecit, & simul omnem causam, etiam publicam, & evidenter maioratus utilitatis exclusit; neque maiori ratione intelligi potest, quando virtute

22 Quod iterum inconcunctibili consideratio ne suadet, scilicet, quia non facere Principem certiorum de dictis prohibitionibus, & clausulis, non est possibile, nisi quod sit ommissio causæ finalis, vel impulsivæ, si quidē Princeps propter eas prohibitiones, vel præcisse negaret facultatem, vel difficilius eam concederet: ergo utroque casu ommissio earum

facultatis Regiæ, in quâ prædictæ omnes resistantiæ adiectæ fuerunt, maioratum instituit, quia cum eo casu accedat non solum prohibitio testatoris, sed & Regis, cessetque coniecturata mens eiusdem, ut quia excludat omnem causam, etiam publicam, & evidenter vilem maioratui, omniaque deficiant, imò expressè resistant voluntas & potestas hominis, & Regis, merito quando casus esset tantæ potestatis, atque iustitiæ ut ex eo Princeps posset, vel deberet moveri, necessarium foret, quod de his omnibus, quæ voluntatem, & potestatem resistunt, tanquam de causa finali, vel impulsiva urgentissima eidem fieret integra mentio, ne daretur subreptio, vel obreptio, ut ex infra dicendis in casu Molinæ apertissimè constabit.

Imo firmiter credo, quod in casu Molinæ, quando scilicet concurrunt duæ tantum prohibitiones non alienandi, & non petendi facultatem ad alienandum, etiam hæc resolutio verissima sit, & quod salva pace tanti viri neque ius ratio procedit, neque decisio sustineri potest; quod ex eo inconcunctibiliter suadet: quia Molina præsupponit, quod quando testator prohibet facultatem concedi, restringitur potestas Regis, & quod ideo nulla est prohibitio, atque consequenter quod de ea, tanquam de nulla non est faciendæ mentio. Quæ resolutio ex eo convincitur, quod Regia potestas nullo casu restringitur, neque restringi potest; quia si causa publica, & utilitas evidens maioratus non interveniat, nulla datur restrictio Regiæ potestatis, ut quia Reges neque velint, neque possint stante prohibitionem testatoris sine his causis concedere facultatem, ut ipse Molina pro regula constituit dicto c. 3. numer. 1. & per totum: in verò prædictæ causæ accedant, non etiam restringitur Regia potestas, imò ex verisimili testatoris mente consensus datur, ut supra diximus: ergo impossibile est, quod in casu Molinæ Regis potestas restringatur ut inde prohibitio nulla sit ad excusandam eius narrationem, ut Molina argumentatur, & resultat certissimum, Principem dedictis prohibitionibus, atque clausulis esse certiorandum, ut Regia facultas subreptitia non sit.

Quod iterum inconcunctibili consideratio ne suadet, scilicet, quia non facere Principem certiorum de dictis prohibitionibus, & clausulis, non est possibile, nisi quod sit ommissio causæ finalis, vel impulsivæ, si quidē Princeps propter eas prohibitiones, vel præcisse negaret facultatem, vel difficilius eam concederet: ergo utroque casu ommissio earum

causarum red Jeret nullam facultatem. De omissione causae finalis nullus unquam dubitavit, quia semper est prima in Principis intentione, ut post Aristotelem resoluit Molina lib. 1. cap. 5. numer. 13. ideo eius omisio vitiat gratiam, ut latissime constituit pro regula Ioan. Gutierrez lib. 2. canon. quaest. 15. n. 14. ubi fateretur eam esse communem & indubitata sententiam.

In omissione tamen causae impulsivae advertendum est, quod omnes, quae magis, vel minus reddere possunt Principes difficiliore ad concedendam gratiam, vel iniure, seu stylo fundantur, aut licet non de iure, seu stylo, de facto tamen ex natura causae possunt magis, vel minus reddere difficiliorem facultatis Regiae concessionem; omnis verò, quae fundatur in iure, ut quia supplicationi iurare resistit, licet vocetur causa impulsiva, exprimenda tamen est, & eius omisio gratiam vitiat, gloss. communiter recepta in Clement. 1. verbor. Vel alteri, depræbend. quam sequuntur dicentes communem Velamera decis. 697. *Conclusio extra Rotam*, colum. penult. Rota de rescriptis in novis decis. 32. Casador. decis. 12. numer. 5. in fine de rescriptis, Felin. in cap. super literis. numer. 2. prope medium, & in cap. postulasti colum. 4. & in cap. in nostra. numer. 19. in fine de rescriptis, Selua de beneficio. 3. part. quaest. 11. numer. 6. & quaest. 12. numer. 39. Campex. inter constitutiones Bruni consil. 2. numer. 50. Curt. iun. consil. 27. colum. fin. versic. *Confirmantur*, & consil. 82. in fine, dicentes, gratiam, in cuius supplicatione fuit omisa causa impulsiva, quae in iure fundatur, subreptitiam esse.

Et ratio est, quia causa impulsiva, quae in iure fundatur, finalis potius, quam impulsiva dicenda est, ut quia de iure movere possit Principes; cum enim Reges, & eorum potestates à iure divino deriverentur, ut late diximus in tractat. de tributis, & inde prima causa in eorum intentione sit facere iustitiam; ergo causae, quae in iure fundantur, potius finales, quam impulsivae respectu eorum dicendae erunt.

In quo quidem advertendum est, quod aliqui, & male inducunt dictam gloss. in Clement. 1. depræbend. ad probandum, quod sola omisio eius causae, quae à iure decisum est, ut exprimat, formaliter est exprimenda. Ex quo inferunt ad alias, quae non fundantur in iure, ut licet non exprimantur, non reddant gratiam subreptitiam: in quo certe lapsi fuerunt; quia glossa dicit hanc

verba: *Non enim habetur in iure expressum, quod impetrans, qui tenetur facere mentionem beneficiorum, quae habet, teneatur etiam qualitatem eorum exprimere.* In quo si recte consideretur, non solum probat, quod illud tantum exprimat, de quo à iure constitutum sit, quod mentio fiat; ut inde inferatur negatiua propositio, quod nihil aliud sit exprimendum, sed tantum probat, quod formaliter exprimantur causae, quas exprimi ius constituit, ex qua propositione affirmatiua non excluduntur ceterae omnes causae, quae secundum stylum, aut naturam exprimendae sunt, sed earum mentionem reliquit in iuris communis dispositione, consideratis casibus, qualitatibus, ac circumstantiis earum, ideo si secundum stylum aliquid sit narrandum, eius omisio vitiat gratiam. Ita in specie resoluit Lopus allegatione 89. incipit, *Factum super quo*, post numer. 6. versic. *Item est sciendum*, quem sequuntur Felin. in cap. super literis. numer. 8. in prima regula, ubi Decius post numer. 9. versic. *Quae autem sunt illa*, iterum Felin. in cap. in nostra numer. 19. & 20. eod. tit. Dec. in cap. ad aures numer. 5. de rescript. Socin. consil. 164. *Visa*. numer. 3. & 5. & in consil. 169. circa primum post princip. & post numer. 10. versic. *Postremo respondeo*, & in consil. 270. *Considerantis*, colum. 3. numer. 3. versic. *Potest probabiliter*, volum. 2. Barbac. consil. 46. *Scriptis preclaris*, colum. 2. numer. 17. volum. 2. Afflictis decis. 116. *Princeps designans*, numer. 4. versic. *Et quando dicatur*, Capitius decis. 32. *In causa*, in fine; & ita in specie facultatis Regiae post allegationem lapi alios referens resoluit Mier. de maiorat. 1. p. q. 8. per totam, maxime num. 4.

Et similiter illud omne, quod notabiliter, vel non leuiter, aut difficilius redderet principem difficiliorem ad concedendam gratiam, exprimendum est, & si omitatur, efficit subreptitiam. Ita constat ex Panormitano. numer. 1. in cap. postulasti de rescript. & in cap. super literis. num. 7. versic. *In gloss. in verb. Literas*, eod. tit. ubi Dec. n. 9. idem Decius in e. cum cessante, col. 2. n. 2. de appellat. Ioan. Andr. in c. 1. de litis contestat. libr. 6. Quintilian. Mandos. in reg. 27. de non iudicando, iuxta formam supplicationis, quaest. 8. n. 16. & dicendo hanc sententiam communem, & verissimam. Idem Mandos. reg. 32. de impetrat. beneficij vacantis per obitum, l. 1. n. 2. C. si contra ius, vel utilitatem publicam, & consulendo idem respondet Decius consil. 541. n. 20. Gozad. consil. 6. n. 6. Curt. iun. consil. 27. in fine, & consil. 32. in fine, Aym. Crauet. consil. 296. col. 4. in fin. & clarius

ride in responso pro republica Sauliani. numer. 12. Cardin. consil. 96. ad fin. Rebus. in tract. de rescript. regul. 125. & 126. thom. 2. Paris. consil. 19. col. 1. n. 30. vol. 4. Alex. consil. 114. *Ponderatis his, quae narrantur*, libr. 1. & consil. 108. numer. 4. libr. 7. Iterum Gozadin. consil. 25. *In hac causa*, numer. 6. & consil. 26. *In causa illustrius morum*, numer. 20. & consil. 85. *Videtur prima facie*, num. 3. AEgid. Bos. in pract. crimin. tit. de remed. ex sola clementia principis procedentibus num. 34. pagin. 582. Barbac. consil. 49. *Clementissimum Deum*, lib. 4. & in consil. 55. *Clementissimum, & omnipotentem Deum*, eodem lib. Riga in lex facto. numer. 15. de vulgari. Tiracuell. in tractat. de cessante causa limit. 1. numer. 13. Ad quam receptam sententiam reducendus est Nauarrus in capit. si quando de rescriptis in 3. exceptione quiloquitur, *quando causa petuit mouere Principem notabiliter*, quem contra communem sequitur Couarr. libr. 1. capit. 20. numer. 5. versic. *Falsitas*, & similiter est reducendus Ioan. Gutierrez. in dicto capit. 15. canonic. quaest. 11. num. 21. qui loquitur, *quando causa petuit mouere Principem non leuiter*, & Menoch. casu 201. numer. 28. qui solum dixit; *vel non concessisset, vel saltem difficilius concessisset*, & Mascard. de probationib. conclus. 846. *Gratia probatur*, qui dixit, *Aut Princeps contenta in precibus non concessisset, vel saltem egrè illa condonasset*. Ex quibus haec est verissima conclusio, quod omisio causae, etiam impulsivae, quae in iure, vel stylo fundatur, vel quae notabiliter, seu non leuiter egrè, aut difficilius possit mouere Principem ad concedendam, vel negandam gratiam, eam reddat subreptitiam; alias enim causas impulsivas inferiores, quae licet non fundantur in iure, vel stylo, possunt tamè minus, vel magis Principem mouere, refert Couarr. libr. 1. variarum. capit. 20. Menoch. casu 102. Melchior Mieres. quaest. 3. per totam, Ioan. Gutierrez. lib. 2. canonic. quaest. capit. 15. per totum; ergo impossibile est, quod resolutio Molinae sustineatur, & certissimum erit, quod praedictae causae sunt Principi referendae, ut facultas Regia concessa ad alienanda, vel centibus subiicienda bona maioratus, subreptitia non sit.

Vltimò necessarium est, non solum quod praecedant sequentia formalia ad concedendam Regiam facultatem, sed quod sequantur omnia, quae dicenda erunt in capite sequenti.

DE HIS, QVAE PRAECEDERE DEBENT, atque sequenda sunt ad expeditionem facultatum Regiarum, quae conceduntur ad census constituendos super bonis maioratus & earum executionem. Caput LXIII.

SUMMARIUM.

Possessor maioratus solus potest petere similes facultates Regias, numer. 1. *Quando eas petere possit tertia persona propter metam patris*, num. 2.

Vxor possessoris maioratus in absentia mariti etiam ex quacunque causa non potest petere similes licencias, num. 3. *Mulier nullam habet bonorum mariti administrationem, non solum maioratus, sed neque quæstorum constante matrimonio*, num. 4. *Mulier sine licentia mariti in iudicio quidquam petere non potest*, numer. 5. *Ubi, quod licentia fundatur in iure diuino, & quod ex obligatione mulieres eo casu non nascitur obligatio naturalis, & quod Princeps à lege coactus solutus est*, n. 6.

Successor maioratus quando, & qualis citandus sit ad concessionem facultatis Regiae, numer. 7. *Ubi an sit citandus possessor maioratus absens, quando ab uxore petitur licentia, & quid ad soluenda debita maioratus*, num. 8. *An successores habituales citentur*, num. 9. *Quid anones, qui habent habituales spem*, numero 10. *Quid an sit necessaria iustissima causa*, num. 11.

Ad concedendam Regiam facultatem constitucendi census super bonis maioratus, necessarium est, quod bona libera deficiant, & quod id probetur, num. 12. *atque quod simul probetur, quod redditus bonorum maioratus non sufficiant ad debita soluenda*, n. 13.

Causa quae narratur in supplicatione, vera debet esse, ne causetur vitium subreptionis, vel obreptionis, num. 14. *Ubi num. 15. traditur quæstio causa finalis & impulsiva, ut quia ex omissione finalis semper causetur subreptio, & non semper ex impulsiva*, & num. 16. *traditur eleganter materia subreptionis, & obreptionis, & agitur de omissione causae impulsivae, quae fundatur in iure vel in stylo, & an ea possit dici finalis*, & num. 17. *traditur differentia inter subreptionem, & obreptionem, atque num. 18. refertur nouus casus, qui conigit in Regia Pinciana Chancelleria.*

Fundans se in narratū Regie licentia tenetur probare veritatem narratiue. num. 19. ut quia sit contrarius. n. 20. Et quādo narrantur debita pro causa, quod sint debita probanda. n. 21. & qd bona, quae alienantur, & censibus subiacent, debitis correspondant. n. 22. maxime si Princeps fateatur concessisse facultatē ut quia causa narrata vera sibi fuit, quia probanda est. numer. 23. & an praeiudicia probentur per partis confessionem. n. 24.

Necessaria ad concessionem Regia facultatis an suppleantur (licet non interveniant per clausulam) Proprio motu, ex certa scientia, atque de plenitudine potestatis. n. 25. & num. 26. usque ad finem traditur ad longum virtus, atque potentia earum clausularum.

CAPUT LXIII.

Acreandum censum ex bonis, vel super bonis maioratus, necessarium esse Regiam licentiam certum est, ut diximus in capite praecedenti; sed quia in eo tantum egimus de potestate concedendi Regias facultates, in praesenti agendum est de requisitis, quae formaliter praecedere debent ad earum concessionem, & sequenda sunt ad veram expeditionem.

I Et primò pro regula, quae clavis est totius materiae, prenotandum erit, quod solus actualis maioratus possessor poterit ex iusta causa petere similes facultates ad bona eiusdem maioratus alienanda, vel hypothecis, aut censibus subiacienda; quia cum ipse solus sit verus dominus rerum ipsius maioratus, ut profecit latè Molina lib. 1. de Hispan. primog. capit. 19. per totum, & de eiusdem praedictio principaliter in alienationibus agatur, ipse solus interponere poterit supplicationē ad obtinendas praedictas facultates; & ita constituit pro regula Molina lib. 4. de Hispan. primog. cap. 3. in princ. versic. *Ceterum*, dicens, quod solus actualis maioratus possessor tanquam verus dominus, & de cuius praedictio principali agitur, admittendus est ad petendas similes facultates.

2 Ex quo intelligitur resolutio Molinae lib. 4. de Hispan. primog. cap. 3. n. 39. dicentis pluries vidisse, quod tertia persona etiam extranea, in directè, atque tacitè petere similes facultates ad bona maioratus alienanda, seu obliganda, ut Molina loquatur, & intelligendus sit, quando tertia illa persona tacitè id facit, ne si maioratus possessor facultates impetraret, ex clausula institutionis eius à maiortu priuaretur, ut quia maioratus institutor possessorē

petentem similes facultates nominatim ab eius successione priuaret. Ex quo praesupponit ipse Molina, quod si pœna illa, & clausula priuationis deficeret, solus possessor actualis maioratus, & non alius extraneus poterit petere similes facultates; nec de hac resolutione dubitandum esse credo.

3 Imò ampliandā esse existimo, ut nec vxor legitima possessoris maioratus etiam ex iustissima causa id in iudicio petere possit; quia licet leges fecissent maritum & vxorē socios diuinæ, & humanæ domus, vulgata. l. aduersus. C. de crimine expilatæ hæreditatis, non inde inferri potest, quod ea maritalis coniunctio respectu bonorum maioratus, quorum solus maritus dominus est, vllam societatem inducat, sed quod adhuc etiam vxor reputetur persona extranea, quia cum praedicta maioratus bona à primo institutore in actualem possessorē delata sint, & in posteros deferantur. l. 3. ff. de interdictis. l. cohæredib. §. cum filia de vulgari. l. vnum ex familia. §. si de Falcidia, delegat. 2. cum vulgatis, sintque perpetua, indiuidua, atque exprima uia eorum natura prohibita alienari, nulla inter coniuges respectu eorum bonorum contrahitur societas, & consequenter vxor, quæ aliàs sociæ existimatur, persona omnino extranea propriè dicitur.

4 Neque mirum sit, si circa dispositionem bonorum maioratus extranea deberet considerari, cum & nullā ceterorum bonorum maritus haberet facultatem disponendi, non solū dotalium, sed neq; quod magis est, quæsituum constante matrimonio; quia licet secundum vnam ex duabus communibus opinionibus suæ medietatis, vxor vera domina sit, administratio tamen eidem denegatur, & quasi sub nebula detinetur, atque libera marito sine dolo & fraude disponendi conceditur. l. 5. tit. 9. lib. 5. nouæ Recopil. & prosequitur Burgos de Paz iunior in quæst. 9. num. 2. & per totam, & quæst. 6. num. 14. ergo à fortiori respectu bonorum maioratus nulla virtute coniunctionis maritalis considerari potest inter coniuges societas, qua licet vxori petere facultates ad bona maioratus alienanda, seu obliganda.

5 Et in vxore duplici ratione hæc resolutio procedit, quia cum vxor sine licentia mariti non possit quidquam iudicialiter petere. l. 55. Tauri. ibi. *Ni eftar en iuxto haziendo, ni defendiendo sin la dicha licencia de su marido*, imò actus sit nullus, ibi, *Y si esluuier por si, o por su procurador, que non vala lo que hiziere*, neque similiter possit sine licentia sui mariti contrahere. dicta l. 55. meritò ex alio capite, quā quod sit

sic extraneā, facultates petere non poterit, scilicet tãquam vxor sine licentia sui mariti. Ad quarum legum Regni veram intelligentiam nouiter considero, quod quamuis similes facultates à Rege vxori eas sine licentia mariti petenti concessæ, sint supplendo praedictam licentiam, ut quia Princeps dicat, Non obstare defecta licentia mariti, nullius erunt momenti; quia licentia mariti presentis, vel absentis, sicut non potest à iudice suppleri, nisi praecedente iustissima causa, & eius causæ plenissima cognitione. l. 57. & 59. Tauri; ita neque à Principe etiam ex certa scientia, atque proprio motu, neque de plenitudine potestatis; quia cum leges requirentes licentiam, & auctoritatem mariti in omnibus actibus vxorum fundentur in iure diuino, & naturali, ut latè resoluit Tiraquell. de legibus connubialibus ex principio; & idè ex cōtractu mulieris sine licentia mariti nō nascatur; neq; etiam obligatio naturalis, cū iuri naturali aduersetur, ut resoluit Azeued. in l. 2. tit. 3. lib. 5. Recop. n. 39. certum est, quod Princeps non potest tollere, neque supplere praedictam licentiam, & auctoritatem; quia quamuis Princeps non subsistat, seu legibus subditorum, neque demū lege coactiua. l. Princeps legibus. ff. de legib. directiua tamen solutus non est. l. digna vox C. cod. tit. l. ita post D. Thomam, & alios, resoluit Ferretus in cap. 1. de constitutionib. numer. 5. & 48. & 52. usque ad 55. Ancharran. ibi. numer. 5. Ab exca. num. 65. & 196. usque ad 219. unde si statuta, seu leges ratione naturali nituntur, Principem obligant, ex Bald. in capit. 1. §. ultimo. ff. qui feudum dari possunt; quia ius naturale est potētius quàm principatus; cuius dictum dicunt celebre Alexand. consil. 30. numer. 5. lib. 5. Celsus consil. 26. num. 30. & consil. 120. numer. 37. maxime, quia licentia, seu auctoritas mariti est de solemnitate formali, Tiraquell. in legibus connubialibus gloss. 8. numer. 172. cum alijs; ergo vxor præterquam quod persona extranea existimatur, tanquam vxor non poterit sine licentia mariti petere dictas facultates, nec Princeps ex certa scientia eam licentiam vxori supplere.

Quod ex eo fortificatur, quia quamuis fateretur, Principem vxori posse supplere dictā licentiam, intelligeretur respectu bonorum ipsius vxoris, ut quia sine licentia mariti permetteret eam contrahere contra decisiones legum Regni. 55. & sequentes, non tamen id efficere poterit respectu bonorum alterius vel mariti, & maxime respectu bonorum maioratus; quia tunc esset concedere vxori plurima contra iuris non solū positui, sed naturalis resistentiam; concederet enim vxori con-

trahere sine licentia mariti, & simul permetteret, quod alterius bona alienaret, quod omnino prohibetur, ut infra dicendum erit: ergo ex omnibus supradictis constat veritas primæ praesuppositi huius nostræ materiae, scilicet, quod solus actualis maioratus possessor, & non alius extraneus poterit petere similes facultates.

7 Secundò non solum requiritur, quod ad instantiam solius actualis possessoris maioratus facultatis sint concedendæ; sed si forsam possessor absens sit, vel in carceribus detineatur, & ex aliquā iusta causa deuenire debeat ad alienationem, seu obligatio, & vxor, atque creditores, vel consanguinei, facultates impetruerint, necessarium erit, quod ante earum expeditionem actualis possessor citetur, ut cum eius citatione causæ propositae interpretationis facultatum examinentur, & si iustæ visa sint, terminatis, ac decisis facultates expediantur. Quæ resolutio, præterquam quod iustissima est, ex eo suadet, quia cum Hispaniæ primogenia, & maxime Ducatus, seu Marchionatus, quæ ad instar Regni regulantur, de sui natura sunt perpetua, Molina lib. 1. cap. 4. per totum; & ita indiuidua, ut primogenito tantum pertineant, Molina dicto lib. 1. cap. 11. iureque sanguinis à primo institutore, & non hereditario ab ultimo possessore in posteros deferantur, Molina dicto lib. 1. capit. 8. vel si sint hereditaria, habeant qualitates iuris sanguinis proprias, ut non diuidantur, neque alienentur, ut ego dixi latè in l. 40. Tauri gloss. 1. per totam, & inde sit receptissimum, quod maioratus possessor nulla ex causa, etiam ingratitudinis aduersus prædecessorem commissæ possit à maiortu priuari, Molina dicto lib. 1. c. 9. per totum; at denique ex peculiari natura eius successione resultat legalis prohibitio, & resistentia alienandi, seu obligandi bona maioratui subiecta, ex eodem Molina dicto lib. 1. capit. 6. & lib. 4. per totum, meritò non consentiente vero & actuali maioratus possessore, de cuius praedictio principaliter agitur, neque citato, & requisito etiam de plenitudine potestatis, qua nunquam vel rarò religiosissimi Reges Hispaniæ vtuntur, praedictas facultates ad maioratus extinguendos, seu obligandos concedi non poterunt, ut resoluit ipse Molina lib. 1. cap. 8. numer. 31. & lib. 3. capit. 3. n. 19. Mieres de maioratu. 4. p. in princ. n. 64. usque ad finem.

8 Maxime, quando facultates Regiæ concessæ fuerunt ad debita maioratus soluenda, & census super eis bonis cōstituendos, aut aliter bona alienanda, ut ex pretio debita soluantur, quia cū maioratus possessor non teneatur solue-

soluere debita prædecessorum. Molina lib. 1. cap. 10. per totum, & ego dixi in l. 46. Tauri gloss. 9. num. 17. vsque ad finem; meritò facultates Regie ad alienanda, seu obliganda bona maioratus sine citatione actualis possessoris, cuius principaliter interest maioratum conservari, expediri non possunt.

9 Imò & non solum possessor actualis citandus est, ut eius consensus ad expeditionem facultatum Regiarum accedat, sed simul successores habituales, quæ propinquam, & considerabilem spem concedendi habent, citandi sunt, & sine eorum citatione, etiam accedente consensu possessoris, facultates expediri non possunt, cum de ipsorum præiudicio considerabili etiam ageret, ut post Bart. in l. nam ita Divus. ff. de adoption. & post alios resolvit Molina lib. 1. de Hispanorum primogen. cap. 8. num. 33. & lib. 3. cap. 3. num. 21. Peregrin. de fideicommiss. 2. par. art. 4. num. 35. Mieres de maioratu 4. par. in princip. num. 30. cum enim maioratus possessor alienando, donando, consentiendo, seu alio quocunque modo disponendo non possit successoribus præiudicare, ut latè prosequitur Molina lib. 1. de Hispan. primogen. ferè per totum, non sufficeret actualis possessoris citatio, nec consensus expressus eiusdem ad iustificandam expeditionem facultatem ad alienandum, seu obligandum, nisi consensus successorum simul præcedat.

10 Citandi tamen non sunt omnes, qui habituales habent spem succedendi, non solum propinquam, sed remotam, sed hi tantum, qui propinquam, & considerabilem tenent, veluti filius, nepos, & frater possessoris, ut post Iass. advertit Peregrin. de fideicommiss. 4. part. articul. 53. num. 53. Quod quidem constat ex Bart. doctrina in l. Gallus. §. Et quid si tantum. numer. 14. ff. de liberis & posthumis, quem ibi ferè omnes sequuntur, dicentes non esse necessariam citationem agnatorum, nisi quando pater impetrans facultatem non habet filios, quod post Abbatem in cap. per venerabilem; qui filij sint legitimi. num. 29. sequitur Mieres de maioratu. 4. part. quæst. 1. numer. 30. ubi post Gregor. Lopez in l. 3. tit. 13. part. 6. in gloss. verb. *Mugeres*, col. 4. circa finem, resolvit non sufficere consensum actualis possessoris ad impetrationem licentiæ ad alienanda bona maioratus, nisi citetur hi, qui prætendunt ius succedendi.

11 Ex quibus evidenter constat, quòd cum ad cõcessionem, & expeditionem facultatum ad alienandum, seu obligandum sit necessaria iustissima, & publica causa, eius iustissima, & publicæ causæ cognitione præcedere debere

certum est, atque consequenter omnes, quorum interest, citandos esse; quia si non potest aliter de causa cognosci, nec in gratia in tertij præiudicium à Principe impetrari, nisi præcedente eorum citatione cognitio etiam causæ præcedere debet: ut ea citatio quidquid operetur, ex Molina lib. 3. c. 3. n. 23.

12 Tertio, ad iustitiam supplicationis, atque expeditionis Regiarum facultatum ad alienanda, seu obliganda bona maioratus concessarum, necessarium est, quòd bona libera deficient, ex quibus necessitas alienationis, seu obligationis succurri possit, & quòd evidenter constet, prædicta bona libera non extitisse; text. est in l. pater filium in princip. ff. delegat. 2. per quem text. & per alia iure id resolvit latè Molina lib. 4. de Hispan. primogen. cap. 3. num. 5. & cap. 7. per totum, ubi verum id existimat, etiam si in facultatibus omissa sit clausula illa vulgaris, ut non nisi deficientibus liberis bonis alienatio, seu obligatio fiat; quia cum ex natura successionis maioratus, atque bonorum eius, quæ alienari non possunt, alienatio, seu obligatio non fiat, nisi deficientibus liberis bonis, necessarium non est, quòd in facultatibus ad alienandum, seu obligandum, eius clausulæ fiat mentio; quòd enim tacite de iure in est, si exprimitur, nihil operatur. l. 3. c. vulgaris. ff. delegat. 1. quod prosequitur Peregrin. in tract. de fideicommiss. articuli. 40. num. 22. & 28. & inde allegans venditionem, seu obligationem eorum bonorum fieri potuisse; quia bona libera non extabant, probare debet non extitisse tempore concessionis facultatum, seu alienationis bonorum, & successori maioratus habebit fundatam intentionem in prohibitione legali, ut ex ea absque alia probatione possit bona alienata vindicare, donec evidenter probetur libera non extitisse. Ita resolvit Gabriel cõsil. 118. colum. 3. quem referens sequitur Peregrin. in dicto tituli. 40. numer. 12.

13 Imò & non solum debet probari bona libera non extitisse, sed simul, quòd redditus maioratus ad providendam necessitatem, cuius occasione bona vendi seu obligari prætenditur, non sufficiunt, quia si redditus sufficerent, facultas concedenda non erit, ut resolvit Molina lib. 4. de Hispan. primogen. cap. 3. numer. 5.

14 Quarto necessarium est, quòd causa, quæ narratur in supplicatione ad iustificandam concessionem Regiæ facultatis, certa & vera omnino sit, ne causetur vitium subreptionis; ex quo regulariter nulla est, ut tradunt omnes in l. demonstratio falsa. ff. de condit. & demonstrat. & in l. fin. C. de falsa causa adiecta legato & in

& in cap. cum cessante de appellatione cum vulgaris, probat eleganter Bald. in l. fin. de heredit. instit. dicens, quòd defectus causæ finalis remouet voluntatem ab actu. Imola in l. ex facto in princip. numer. 13. de vulgari. Paris. cõsil. 169. numer. 13. libr. 4. & iterum Bald. in l. feruis. C. de Episcop. & cleric. dicēs quòd si consensus Principis, vel alterius præstatum ad perfectionem alicuius actus, in tantum valet actus in quantum expressa causa subest, Afflict. in cap. 1. §. moribus, si de feudo fuerit controuersia inter dominum, & agnatum. numer. 2. & 3. dicens, quòd ubi causa assensus est falsa, consensus non interuenit; & facit notanda doctrina Abbatis in cap. super literis de rescriptis notabilib. quam ibi sequuntur Doctores, & Verouis: facit text. in l. 1. §. 1. ff. de rebus eorum, melior text. de iure in l. magis puto. §. fin. verlic. Proinde. ff. eodem. l. fin. C. si aduersus venditionem, Alexand. cõsil. 207. num. 7. & 8. lib. 7. & hoc est vulgare iuris præceptum, ut aduertunt plures, quos refert decisio Pedemont. 172. numer. 17. & 18. & latè Mascard. de probat. conclus. 846. per totam.

Sed quia materia hæc subreptionis & obreptionis cõfusè ab scribentibus traditur, & est vtilissima ad cognoscendum, quando facultates Regiæ iuste peti, atque cõcedi possint aduertendum est, quia causa, cuius omisio vitiat gratiam, vel est finalis, aut impulsiva. Finalis est, quæ prima fuit in intentione concedentis gratiam, quam Scribentes vocant primam in intentione, & ultimam in executione, ut resolvunt Bart. in l. ambitiosa. num. 19. ff. de decretis ab ordine faciendis, & deducitur ex D. Thoma. 1. 2. quæst. 1. art. 1. ad primum, & articul. 4. & quæst. 16. art. 6. ad secundum; & quæst. 20. art. 1. ad secundum, atque post Aristotelem advertit Molina lib. 1. de primogen. cap. 5. num. 15. Ex quo dixit D. Thom. quæst. 1. articul. 2. & post eum Nauarr. in cap. inter verba. 11. q. 3. corollar. 4. quòd causa finalis est prima omnium causarum. Impulsiva verò non est propriè causa indiuidua, & certa, sed motius incertus, & variabilis; quæ magis, vel minus potuit mouere concedentem ad concedendam gratiam; & dicitur impulsiva, quia impellit, & compellit, ut post D. Thom. & Rodolphum resolvit Couarr. lib. 1. variar. c. 20. n. 5. Ioan. Gutier. lib. 2. canonic. quæst. cap. 15. num. 2. & 3.

16 Vnde in omisione earum causarum duas regulas firmes constituerunt Doctores suprà. Prima, quòd omisio causæ finalis vitiat gratiam, & Regiam facultatem, quam in distinctè probauerunt omnes, ut constat ex Couarrub.

Gutier. & alijs suprà. Secunda, quòd omisio causæ impulsivæ non regulariter vitiat gratiam, de qua egit latissimè Gutier. dicto cap. 15. num. 21. cum alijs vsque ad finem. Sed hæc multipliciter limitatur, cuius limitationes non referam, sed ex his, quæ ad nostram materiam adaptantur, proponam.

Et primò omnis causa etiam impulsiva, quæ à iure decisum est, ut exprimat, si non exprimitur in supplicatione, eius omisio vitiat, gratiam, glossa est communiter recepta in Clement. 1. verb. *Vel alteri*, de præbendis, quam plures sequuntur dicentes communem quos suprà retulimus in fine capitis præcedentis.

Et ratio est, quia eo casus potius diceretur causa impulsiva, quæ in iure fundatur, finalis, quàm impulsiva, ut Regibus concedentibus sit ultimus finis facere iustitiam; & inde Principes deriuantur à Deo, voceturque diuina ex l. 1. in fine tit. 1. p. 2. l. 5. 6. & 7. eodem tit. & Partida.

Sed licet verum sit, quòd omisio causæ impulsivæ, quæ in iure fundatur, vitiet gratiam, ut quia sit exprimenda ex dicta glossa, non tamen ex ea inferitur, quòd ceteræ omnes causæ, quæ in iure non fundantur, exprimendæ non sunt, cum alia multoties exprimi debeant, ut aduertunt Couarrub. dicto cap. 20. Menoch. de arbitrar. casu 201. Mieres de maioratu. quæst. 3. per totam, Gutier. dicto cap. 15. per totum, referentes plures, quæ, licet à iure decisum non sit, quòd referantur, proponi, ac referri debent, neque glossa contrarium probat, quia subdit hæc verba: *Non enim habetur in iure expressum, quòd impetrans, qui tenetur facere mentionem beneficiorum, quæ habet, teneatur etiam qualitatē eorum exprimere*: ergo non probat, quòd solum illud referatur, quòd à iure decisum est, ut exprimendum sit, sed solum iubet exprimi, quòd à iure decisum quòd exprimat, ergo malè à dicta glossa deduxerunt Doctores propositionem communem præcedentem; quomodoque igitur sit, causa, quæ in iure fundatur, exprimi debet, ut eius omisio non vitiet gratiam.

Similiter etiam causa, quæ fundatur in stylo, sicut ea, quæ in iure fundatur, exprimenda est, ut eius omisio non vitiet gratiæ concessionem; ut post allegationem Lapi 89. & alios plures resolvimus in fine capitis præcedentis. Ex quo nunc in eius sententiæ confirmacionem addendum est, quòd licet aliquando valor beneficij de iure in supplicatione exprimi debet, quia tamen de stylo curia exprimi debet, si non exprimat, erit gratia subrepta.

subreptitia. Ita Rotā 19. de rescriptis in nouis, Gomezius in præfatione ad regulam Chancellaria de exprimendo valore; quod interpretatur Gutier. d. c. 15. n. 74.

Tertio ex supradictis, & quia non solum causa, quæ in iure fundatur, est exprimenda, referunt Doctores alias, ut supra diximus, quæ magis, vel minus mouere possunt concedere, in quibus diuersis verbis fuerunt locuti, ut quia alij dicant, causam impulsu esse exprimendam, quando potuit mouere Principem notabiliter, alij, quando non leuiter, alij, quando non concessisset, vel saltem difficiliter concessisset, alij deum, quando non concessisset, vel saltem ægressa condonasset, ut ex Nauarro, Cornubia, Menochio, Mascardo, & alijs, supra notauimus in fine capituli præcedentis.

- 17 Ego tamen nouiter considerabam, quod hæc omnia de causa impulsua procedunt in subreptione, in qua regulariter eius impulsua causa omisso non vitiat gratiam; non tamen procedere possint in obreptione; quod patet, quia licet subreptio & obreptio æquiparentur, sintque termini promiscui, ex Menochio dicto casu 201. num. 10. usque ad 21. fortius tamen vitiat concessionem obreptio, quam subreptio, quia obreptio præsupponit narrationem falsitatis; subreptio verò solam taciturnitatem veritatis, idem narrando quis falsum, mentitur formaliter, tacendo verò veritatem, ficto, & simulatè mentitur: ergo magis delinquit falsum dicendo, quam veritatem tacendo; & idem fortius obreptio, quam subreptio gratia vitabit. Ex quo grauissimi Doctores differentiam constituerunt, quantum ad annullandum gratiam inter obreptionem, & subreptionem. Ita constat ex Abbate in cap. cum dilecta. n. 15. de rescriptis: & esse communiter receptam eam differentiam testatur Verolius in capit. super literis lectura 1. numer. 1. in fine, & lectura 2. num. 1. eodem tit. Bald. confil. 252. col. 2. lib. 1. Geminian. confil. 128. in fin. Alexand. confil. 60. in fine lib. 1. Ruyn. confil. 18. num. 8. lib. 1. Neque dissentiant Socin. Senior confil. 264. col. 2. lib. 2. & confil. 54. col. 4. lib. 3. Brun. confil. 15. num. 14. Crauet. confil. 12. n. 18. & confil. 68. numer. 3. & confil. 79. numer. 2. qui tenuerunt maiorem esse vitium obreptionis, quam subreptionis. Ex quo, licet omisso causa impulsua tacendo, scilicet per subreptionem, non vitiet regulariter gratiam, narratio verò falsa causa impulsua eam vitabit, ad quod ego nouiter pōdero text. in cap. cum nostris num. 6. de rescriptis, ibi: *Eo quod per falsi suggestionem & veri obreptionem fuerunt impetrata*, cap. super literis eodem tit. ibi, *suggesta falsitate*, l. 1. ibi. *Nihil videri impetrasse*, ff. de

natalibus restituendis. l. sed si hæc. §. patroni ibi, *Non id actum videtur*, ff. de in ius vocando elegas text. in l. & si litibus §. C. si contra ius, vel utilitatem publicam, ibi, *Mendax precator attulerit, careat penitus impetratis*. l. si quis obreperit, ibi, *Veritatem in precibus ab eo datis non adiecit*, ff. de falsis. l. 2. C. de diuers. offic. & apparitor. lib. 1. ibi; Per obreptionem. In quibus, quæ propriè loquuntur de causa impulsua, obreptio vitiat concessionem, nulla habita consideratione, an magis, vel minus potuisset causa Principem mouere. Ex quo intelligitur communis sententia dicentium, quod omisso etiam causa impulsua vitiat gratiam, ut intelligatur obreptione.

Venit etiam intelligenda alia non minus recepta dicentium, quod non sufficit qualitates intrinsecas & occultas Principi confusè & genericè exprimere, ut gratia liberetur ab obreptione, sed quod in specie & explicitè sunt exprimendæ, & quod aliàs gratia erit obreptitia ex incerta, confusa, & obfcura supplicatione. Ita videntur resolvere Oldrad. confil. 81. num. 5. Bald. confil. 359. colum. 1. in fine, lib. 1. Ancharran. confil. 16. colum. fin. Rodericus Suarez allegatione 12. & in fortioribus terminis dixit Aymon. alios referens confil. 68. numer. 6. 7. & 8. quod si non exprimantur omnia explicita, & deficiat vnum, etiam modicum, vitabitur gratia, Decius in cap. 2. de confirmatio utili, vel inutili, pro quo pondero text. in dicta gloss. in cap. dilectus. 1. de rescriptis, & est bonus text. in l. fin. ad fin. C. de dotis promissione, & post Alexand. Crauet. & alios resoluit Menoch. dicto casu 204. numer. 9. dicens, quod obreptio committitur per confusam, atque perplexam veritatis narrationem, quatuor dicit communem sententiam Berol. in capit. super literis lectura 1. num. 1. in fine, & lectura 2. numer. 1. de rescriptis, quem ipse Menoch. refert, & sequitur, Roman. confil. 326. confil. 38. cum alijs per Thomam Grammaticum, & decis. 59. num. 58. & decis. 66. num. 19. ubi per glossam in cap. dilectus filius de rescriptis, resoluunt necessarium esse, quod fiat notabiles, & specialis expressio causa, & quod non sufficit generalis, ut gratia liberetur ab obreptione; & in materiam facultatum Regiarum idem probat Mieres de maioratu. quæst. 3. num. 2. prope finem, ubi numer. 8. ponderat, & dicit singularem gloss. in authentic. quibus natur. efficiantur legitimi. §. si igitur licentia, ad probandum, quod in impetranda legitimatione filiorum necessarium est, quod Principi specialiter dicatur, patrem non posse honestè contrahere matrimonium cum matre illius filij, qui legitimari pretenditur, & quod alias dispen-

dispensatio esset subreptitia, vel obreptitia, quod antea dixit Tellus Ferdinand. in l. 12. Tauri. num. 8. & quod non sufficiat generalis expressio Principi facta, sed quod sit facienda specialis & indiuidua, resoluunt Gozadin. confil. 6. Prima facie, num. 6. & confil. 44. num. 9. & confil. 85. num. 3. & 4. & confil. 92. num. 19. & referendo Roman. Thom. Grammat. Ioan. Gutier. in dicta quæst. 15. numer. 23. 24. & 25. & in numer. 22. post Tiraquell. Mieres, & alios, resoluunt, quod prædictæ resolutiones intelligantur non solum in beneficijs, sed in alijs quibuscunque priuilegijs, seu facultatibus,

- 18 Ex quo ego defendi in Regia Pinciana Chancellaria, quod pater, qui petit facultatem ad instituendum maioratum in vno ex filijs, seu descendentibus ex omnibus bonis, non potuit virtute eius facultatis eum instituere in vnica tantum filia, quam vtroque tempore, & impetrationis facultatis habebat; quia cum vnica filia non posset meliorari, neque in legitima grauari, debuit pater exprimeretempore impetrationis, quod eam tantum habebat, ut hæc causa, quæ vel erat finalis, vel impulsua in iure fundata, vel forsan notabiliter mouere poterat Regem omissa in supplicatione non solum efficeret gratiam subreptitiā tacendo, sed obreptitiā narrando, quod habebat plures filios. In qua disceptatione (nescio quofundamento) condemnatus fui, cuius vtriusque partis fundamenta ad longum videnda erunt in peculiari meo responso ex his, quæ annuente Deo, breuiter Regno tradenda erunt.

- 19 Tertiò non solum facultatū Regiarū debet esse vera narratiua, sed fundans se in eisdem facultatibus Regijs veritatem contentorum in supplicationibus euidenter probare debet, ne sumatur occasio pro causa, vt aduertit Anton. Natta confil. 352. col. 4. & confil. 172. n. 1. decis. Pedemont. 171. numer. 16. & quod fundans se in literis Regiæ licentiæ teneatur probare vera fuisse contenta in precibus Principi porrectis, resoluunt Alexand. confil. 78. num. 20. lib. 1. Zauarela, Panormitan. Corneus, & alij, de quibus per Senatū Pedemont. decis. 171. num. 1. & faciunt, quæ tradunt Felin. in cap. fin. num. 3. de præsumpt. Decius confil. 142. num. 6. Socin. confil. 164. vol. 2. dicunt enim, quod quando negatur narratiua supplicationis, incumbit onus probandi veritatem in ea contentorum impetranti licentiam; imò & esse vera narrata tempore impetrationis, ex Panormit. in cap. quia circa notabile 3. per illum text. de consanguinit. & affinit. quem commendat Rodolph. de rescript. in tomo

constitutionum. numero. 56. & prædictam propositionem, scilicet, quod narrata in supplicatione debeant probari, veram dicunt Alexand. confil. 138. numer. 5. lib. 7. Decius confil. 142. numer. 2. decis. Pedemont. 171. in fine.

- 20 Quod a fortiori procedit in supplicationibus Regiarum facultatum, quod ad alienanda, seu obliganda bona maioratus quotidie impetrantur, quia cum alienationi, seu obligationi ius resistat, fundans se in veritate supplicationis, quæ iuris habet resistantiam, eam euidenter probare debet, ex omnibus supradictis, & ex his, quæ huc resoluunt Mascard. de probat. 1. part. conclus. 846. & 887. cum alijs sequentibus, & melius, atque latius conclus. 1128.

- 21 Et in impetratione facultatis ad vendenda, seu obliganda bona maioratus, ut ex eorum pretio debita eiusdem maioratus soluantur, quod præcisè probandum sit debita existere, atque deberi, & non ficta, atque simulata, probat gloss. verb. titul. tenus in l. magis puto, verlic. Ne tamen titul. ff. de rebus eorum, & resoluunt Felin. in rubr. de probat. numer. 3. Belon. in confil. 16. num. 2. decis. Pedemont. 172. num. 7. Et in venditione rerum Ecclesiæ, ut ex pretio debita soluantur, quod narratiua debet euidenter probari, ut debita vera sint, atque debeantur, resoluunt Paul. confil. 24. colum. 2. lib. 1. Dec. confil. 142. numer. 4. Pedemont. dicta decis. 172. num. 3. & in venditione rerum feudalium ad soluenda debita, aduertit Curt. Senior. confil. 49. col. 4. Decius confil. 60. col. 2. & confil. 142. n. 4. Pedemont. supra n. 5.

- 22 Imò & non solum probandum erit, debita contenta in supplicatione extare, atque deberi, sed oportet, quod alienatio, seu obligatio bonorum maioratus, cum eorum debitorum verissima quantitate commensaretur. Ita Decius confil. 88. num. 3. Gratus confil. 140. num. 42. decis. Pedemont. 172. numer. 18. Peregrin. de fideicommiss. 2. part. art. 40. numer. 26. ubi resoluunt, non solum debere constare de necessitate soluendi debita, sed quod extra necessitatem nihil operetur supplicatio, aut facultatis concessio.

- 23 Et hæc omnia a fortiori procedunt, quando Princeps in cōcessionem faceret, quod quia sibi narrata iusta visa fuerunt, licentiam concedit, vel quando propter eam supplicationis causam preces admittit; quia tunc supplicationem concedere non videtur, neque narratiuam approbare, nisi fundans se in narratiua probauerit euidenter veritatem in ea contentorū, imo potius intelligitur in eo casu Principem

voluisse deficiente causa, & eius probatione negare supplicationem, ut latè probat Mieres de maioratu. 1. part. quæst. 64. numer. 4. cum enim facultates Regiæ restringendæ potius sint, quam ampliandæ, ut resoluit ipse Mieres lib. 4. quæst. 1. limitat. 1. numer. 20. & quæst. 11. numer. 3. Molina lib. 1. cap. 10. numer. 77. mirum non est, si ad causam finalem verissimam, & legitimam probatam, atque diligenter expeditam restringendæ sint, ut deficiente causa, vel eius legitimæ causæ plena probatione in totum irritentur.

24 Quæ quidem verissimam resolutio sine dubio procedit, etiam si supplicans multoties confiteatur narratiuam esse veram, quia cum supra diximus, alienationi, seu obligationi bonorum maioratus ius resistat, non obstante assertionem, seu repetita confessione supplicantis de veritate contentorum in narratiua veritas eorum probanda est, aliter quam per supplicantis confessionem, ex his, quæ tradunt Scribentes in l. qui testamentum. C. de probat. & in l. cum quis descendens. §. Titia, delegat. 3. traditur etiam à Tiraquell. in l. si unquam, verb. *Donatione largitus*. numer. 39. C. de reuocand. donat. & in tractat. de retract. lignag. §. 1. gloss. 18. numer. 81. Mascard. de probat. conclusion. 38. numer. 11. decis. Pedemont. 172. & eleganter Aymon. consil. 143. n. 7.

Et hinc sumpsit originem resolutio Bart. in l. si forte. de Castrensi. peculio, per quam omnes dixerunt, quod in alienatione, seu obligatione bonorum, quæ de sui natura prohibentur alienari, ad probationem iustissimæ causæ alienationis non sufficit confessio, seu narratiua alienationis, sed est necessaria euidentissima probatio. Ita decis. Pedemont. 172. numer. 1. vbi numer. 2. id aduertit in alienatione rerum Ecclesiæ, & latè prosequitur eam resolutionem Mieres in tractat. maioratus. 4. part. quæst. 14. ferè per totam, & quæst. 22. numer. 17. & 2. p. quæst. 2. numer. 30. & 31. & in confessione patris afferentis bona alienasse ad solutionem debitorum, Ant. Natta. consil. 312. nu. 3. Crotus conf. 129. n. 2. Bel. conf. 16. n. 2. Felin. in rubr. de probat. n. 3.

Et id ipsum in effectu resolunt plures notabiles viri dicentes, in simili casu non esse standum assertioni narrantis, donec euidenter causa & narratiua in totum probetur, Alexand. & Decius in l. si donatione. C. de collationibus; iterum Dec. consil. 20. & conf. 202. Corraf. in l. frater à fratre. §. quæsitum. n. 51. ff. de condi. & indebit. Piel. in l. 1. de bon. mater. 3. p. n. 23. Mieres de maiorat. 4. p. q. 4. fere per totam.

Quartò vidi non semel dubitari, an prædi-

25 cta omnia formalia de consensu actualis possessoris de citatione successorum in maioratu, quorum interest conseruari, de existentia bonorum liberorum, de veritate, atque probatione narratiuæ supplicationum suppleantur, atque remissa censeantur, quando Princeps in facultatibus Regiis usus fuit clausulis illis, proprio motu, ex certa scientia, atque de plenitudine potestatis: ex quibus, quamuis in supplicationibus, seu concessionibus aliqua formalia deficiant, quæ præcedere requirebuntur à Principe concedente actum esse videtur, ut supplerentur, quasi vellet, quod contra similes facultates nihil obijci potuisset. Et in hac dubitatione videtur dicendum; quod prædictæ clausulæ id importare debeant, ut nihil contra supplicationem subrepticiam, vel concessionem factam, non præcedentibus requisitis formalibus supra relatis, successores in maioratu obijcere possint; quia certum est, quod prædictæ clausulæ id, quod ex se nullum est; validum efficiunt, per text. in cap. 1. vbi Scribentes de transactionib. & in cap. 1. vbi gloss. verb. *Confirmamus*, eodem titul. Bart. Felin. Decius, & alij, quos refert Molina lib. 2. de Hispan. primog. cap. 7. numer. 8. & similiter notissimum est, quod ex adiectione earum clausularum videtur Princeps velle, quod actus valeat, etiam si ex eo tertio præiudicium inferatur, ex resolutione Alexand. Alciati, Curtij iunioris, & aliorum, quos refert Molina dicto lib. 2. cap. 7. numer. 16. Ex quibus vulgus inaduertenter existimat, nihil contra similes facultates Regias, in quibus prædictis clausulis Principes vtuntur, obijciendum esse.

Sed mihi veritatem contra vulgi opinionem amanti, non obstantibus prædictis objectionibus, contrarium omnino existimo tenendum tam in foro exteriori, quam interiori, scilicet quod prædicta requisita formalia de consensu, aut citatione possessoris maioratus, & successorum eius per adiectionem earum clausularum non suppleantur, neque veritatem, atque probationem narratiuæ vilo modo suppleri posse: quod ex sequentibus apertissimum est. Primò quantum ad actualem possessorem, qui verè, & irrevocabili dominus est rerum maioratus, ut latè resoluit Molin. lib. 1. de Hispan. primog. ca. 19. per totum, certum est, quod Princeps sine iustissima causa, & simul eius causæ plenissima cognitione, vel eius expresso consensu, non potest tollere dominium tertio irrevocabili quæsitum, etiam si de plenitudine potestatis, qua nunquam religiosissimi Reges vtuntur, ex certa scientia, atque proprio motu id efficere velit, ut resoluit latè Molina lib. 2. de Hispan.

Hispan. primog. cap. 7. numer. 28. & 29. & lib. 3. cap. 3. numer. 19. Mieres de maioratu. 4. part. quæst. 1. in princip. numer. 14. modernus Toletanus in communibus contra communes q. 577. & ita etiam de plenitudine potestatis sine iustissima causa, non potest Princeps extinguere maioratus, neque mutare vocationes, seu quid aliud facere in præiudicium possessoris eius, nec, quod magis est, successorum, ex Molina dicto lib. 1. cap. 8. numer. 31. ergo respectu actualis possessoris, maioratus, cui est irrevocabile ius quæsitum, prædictæ clausulæ nihil operabuntur.

Quoad verò successores, qui considerabiles, licet habitualē spem succedendi habent, cum, ut sapradictum est, formaliter sit necessarium quod citentur, & simul quod cum ipso citatione causæ supplicationis diligenter cognoscantur, atque expeditis terminentur, ut ita facultates iuste possint expediri, merito citationes ipsorum, causæ cognitio, cæteraque formalia suppleri nullo modo poterunt, tam ex eo, quod princeps dominum non solum actualis possessoris, sed neque habituale successorum sine iustissima causa tollere non potest, ut Molina, & omnes supra relati resolunt, quam quod prædicta successorum citatio, quæ formalis est, tolli, aut suppleri non valet, Clement. pastoralis. §. verum de re iudicata, cap. cum olim de dolo & contumacia: est enim citatio de iure naturali, & ideo à Principe tolli, aut suppleri non potest, ex Baldo in l. executionem. nu. 34. C. de execut. rei iudicatæ, Roland. a Valle consil. 29. n. 39. cum sequentibus lib. 1. & latè prosequitur Ioan. Gutierrez. lib. 2. canonic. quæst. capit. 16. numer. 1. & 2. cum alijs.

Rursus ex verificatione, atque probatione narratiuæ id ipsum suadet, quia si narrata in supplicatione vera non sunt, impossibile est, quod intelligatur, Principem voluisse contra veritatem ipsam etiam de plenitudine potestatis quidquam concedere, imò potius credendum est, falsam narratiuam veram efficere noluisse, neque falsitatem vllam confirmasse, etiam si prædictis clausulis de plenitudine potestatis, ex certa scientia, atque proprio motu usus sit, quia ex eisdem falsitas narratiuæ non suppletur, neque quidquam confirmatur, ut resolunt Abbas & Felin. in capite inter dilectos de fide instrument. Hippolyt. singulari 193. & alij, quos referens sequitur Mieres de maioratu 4. part. quæst. 2. numer. 5. Imò & non solum prædictæ clausulæ nihil operantur contra falsitatem supplicationis, sed neque contra errorem concedentis, ut resoluit Iosephus Mascard. concl. 1270. n. 25.

Est enim veritas virtus omnibus excellentior, de qua dixit Augustinus in Epistola 9. hæc notandissima verba: *Incomparabiliter pulchrior est veritas Christianorum Helena Græcorum; pro ista enim fortius Martyres aduersus hanc Sodomam, quam pro illa illi herodes aduersus Troiam dimicauerunt*; Et Isidorus de summo bono exclamans dixit; *Magna est vis veritatis, quæ omnia gesta, astutias, & calliditates superat, contra fides, simulataque signenta se ipsam defendit*; & ita vulgenter dicitur, quod veritas omnia vincit, veritatisque omnia cedunt, Baldo consil. 11. numer. 15. lib. 3. & ita Bald. in tractat. de scismaticis colum. 1. & consil. 343. colum. 1. lib. 1. dixit hæc verba; *Veritas est vas, & fundamentum iustitiæ, & ea virtute præclarior*; & iterum in l. libertini. ff. de statu hominum, *Veritas est mater iustitiæ*, Afflict. decis. 335. numer. 1. *Veritas est res solidissima, & murus inexpugnabilis*, & plurima de veritatis excellentia scripsit Roland. consil. 78. n. 1. volum. 4. & consil. 5. n. 19. & consil. 33. n. 41. eod. lib. Paris. consil. 59. n. 19. lib. 1. ergo contra veritatem ipsam, & pro falsitate contentorum in narratiua nihil efficere poterunt clausulæ ex certa scientia, proprio motu, atque de plenitudine potestatis, quominus veritas ipsa probanda non sit, & falsitas supplicationem, atque cōcessionem, tãquam subrepticiam nullam efficiat: nec enim virtute earum clausularum credendum est, principem voluisse contra errorem, imò & veritatem supplicationem confirmare.

26 Et ut nihil omnino ob stare possint prædictæ clausulæ, aduertendum est ad cognitionem earum potentiam, quod Rex semper, & vbiq; rescribit, & gratiam facit secundum æquitatem, & iustitiam, ut latè pro regula constituit Iacob. Menoch. lib. 2. de præsumpti. præsumpt. 9. ex principio, etiam si vtatur prædictis clausulis, ex certa scientia, atque de plenitudine potestatis, ut ibi post plures aduertit numer. 16. & 18. & consequenter nunquam ex eisdem clausulis intelligitur præiudicium tertio inferre voluisse, ut post plures resoluit ipse Menoch. d. præsumpt. 9. n. 26. 27. & 28. Brun. à Sole in suis quæstionibus, quæst. 20. numer. 18. & 19. Ioan. Gutierrez. in consil. Canonic. 11. nu. 16. & 18. Melchior Mieres in tractat. maioratus 4. part. quæst. 1. in princip. n. 9. prope fin. vbi refert leges Partite maximè si præiudicium maximum sit, ut in resolutione maioratus, vel in alienatione, seu obligatione bonorum ipsius contingit, quo casu maximè præiudiciū, non solum actuali possessori cōtradicti, sed simul successoribus in infinitum irrogatur; & inde ne sequatur, decre-

uerunt omnes nihil efficere in tertij præiudicium clausulas prædictas à Principe in concessionibus adiectas. Ita post plures aduertit Menoch. dicta præsumpt. 9. n. 18. & 28. ad finem, Molina lib. 2. de Hispanor. primog. c. 7. n. 23. vsque ad n. 25. Ioan. Gutier. in d. cons. canonico 11. n. 12. ergo nihil contra veritatem obstat bunt prædictæ clausulæ.

Secundò aduertendum est, quòd prædictæ clausula præsupponunt, Principem fuisse plenè informatum de facto, atque de eiusdem facti circumstantijs; & inde si constaret, nullam præcessisse narratiuæ supplicationis probationem, atque veritatis cognitionem, nulla erit concessio, non obstantibus prædictis clausulis, ex his, quæ resoluit Molina lib. 2. c. 7. n. 9. tunc enim Princeps confirmat actum nullum, etiam ex certa scientia, quando integrè videt, atque intelligit quid confirmet per veram narratiuæ cognitionem, Mieres de maioratu. 4. part. q. 2. num. 12. in d. & non solum prædictæ clausula præsupponunt, principè plenè fuisse informatum de facto, atque de facti circumstantijs; sed quòd præcessit legitima cognitio causarum in narratiua contentarum, vt aduertit Molina lib. 2. cap. 7. num. 26. & lib. 3. cap. 3. num. 12. vbi numer. 13. resoluit, quòd quia prædictæ clausula præsupponunt præcessisse integram causarum narratiuæ cognitionem, debet etià præcedere citatio eorum, quorum interest, cum certum sit, quòd cognitio citationis præsupponat. Idem etiam resoluit Brun. à Sole q. 20. n. 20. & Ioan. Gutier. cons. canonico 11. n. 17. & 18. qui loquuntur in specie prædictarum clausularum.

Tertiò in confirmationem præcedentium, & ad cognitionem prædictarum clausularum, aduertendum est, quòd quamuis Princeps per clausulas præsumatur habere scientiam eorum, quæ constitunt in iure, non tamen præsumitur eam habuisse eorum, quæ constitunt in facto scilicet contentorum in narratiua supplicationis, imò potius præsumitur ea ignorare; & idè quæ facti sunt, nec sub eisdem clausulis continentur, neque à Principe suppleri, aut submoueri videntur, vt aduertit Molina d. lib. 2. c. 7. n. 15. & inde resultat, quòd qui se fundat in facultatibus Regijs, etià accedentibus prædictis clausulis, tenebitur probare veritatē contentorum in narratiuæ, & quòd aliàs clausulæ prædictæ nullius erunt momenti. Ita Ioseph. Mascard. de probat. 2. p. concl. 1216. n. 6. & 7. Ioan. Gutier. consil. canonico 11. nu. 13. cum alijs.

Quartò considerandum est, an facultates Regiæ expediantur contra absentem non citatum: quia eo casu à fortiori procederent omnia

supradicta, vt non cōcurrentibus, atque præcedentibus, clausulæ prædictæ nihil efficiat. Ita benè aduertit Brun. à Sole d. q. 20. nu. 18. & 19.

Quintò à fortiori procederent omnia supradicta, si contra clausulas suprà relatas non obstat vnica tantum obiectio ex præcedentibus, sed plurimæ simul, quia plures obiectioes prædictarum clausularum potestatem destruerent, vt aduertit Molina d. lib. 2. de Hispan. primogen. cap. 7. n. 27. Ex quibus omnibus apertè cōstat, quòd etiam si in concessione, vel expeditione prædictarum Regiarum facultatum clausulæ ex certa scientia, proprio motu, atque de plenitudine potestatis adijciuntur, adhuc nihil obstat, quominus veritas narratiuæ supplicationis probanda sit, vt quia licet Princeps non præsumatur ignorare quæ sunt iuris, ignoret tamen quæ sunt facti, vt suprà diximus.

Alia etiam, quæ ex industria omittimus, solent esse necessaria ad petitionem, & concessionem facultatis Regiæ, quæ petitur, & conceditur ad constituendum censum super bonis maioratus; sed qui difficillimè possunt omnia breui compendio cōprehendi, ad cognitionem eorum accedamus, quæ post expeditionem Regiarum facultatum in earum executione, & maxime in conuersione pretij census in eam causam, cuius occasione facultates fuerunt concessæ, necessaria sunt. De quo in capite sequenti agendum est.

DE CONVERTENDO
pretio census, qui super bonis maioratus creatur ex facultate Regiæ, in eam causam, propter quam facultas Regiæ concessa fuit. Caput LXIII.

SVMMARIVM.

Pretium census, qui super bonis maioratus cum facultate Regiæ constituitur, si accedat clausula, quòd in certam causam conuertatur, an in aliam possit conuerti. n. 1.

Pretium creationis census super bonis maioratus cum facultate Regiæ, quòd per eam facultatem præcipitur, vt apud sequestrum ad aliquam specialem causam deponatur, an possit solui possessori maioratus, vel in aliam causam conuerti. n. 2.

Pretium;

Pretium, quod prouenit ex facultate Regiæ, in qua non præcipitur, quòd in certam causam conuertatur, neque quòd apud sequestrum deponatur, an sufficiat, si possessori maioratus tradatur n. 3.

Pretium regulariter in quacunque causa que iuris habet resistenciam conuertendum est in utilitatem eius qui contra iuris resistenciam recipit pretium num. 4. vbi num. 5. verificatur in Ecclesia & minore, & num. 6. in republica, & num. 7. ex ratione identitatis de Ecclesia, minore & Republica ad causam maioratus, vt quia vtroque casu causa publica sit. In maiortu idem diximus, & n. 8. ad id ponderauimus doctrinam Gregorij contra Molinam.

Pretium, quod prouenit ex facultate Regiæ concessa ad soluenda debita, an sit præcisse conuertendum in eorum solutionem, ita quòd verè debita extinguantur. n. 9. & num. 10. traditur vt quis intellectus ad text. in l. fin. ff. de exercitoria actione, & n. 11. traditur intellectus ad l. liber. 32. ff. de negot. gestis, & numer. 12. intelligitur l. 1. §. non autem. ff. de exercitoria.

Emptores rerum defuncti an satisfaciunt soluendo testamentario numer. 13. & quid in emptore rerum non auctori, anteneatur probare pretium conuersum fuisse in eius utilitatem. numer. 14.

C A P V T LXIII.

DIXIMVS in capite præcedenti, necessarium esse, quòd aliqua præcedant formaliter ad iustificandam concessionem Regiæ facultatis ad constituendum censum super bonis maioratus; vnde in præsentì aduertendum est, quòd post expeditionem Regiarum facultatum, quæ ad alienanda, seu obliganda bona maioratus conceduntur, plurima circa earum executionem se offerunt decidenda, maxime illud vulgare, licet dignissimum explicatione, an scilicet pretium rei venditæ, vel census constituti virtute Regiarum facultatum sit integrè & formaliter conuertendum in eam designatam causam, cuius occasione fuerunt concessæ, vel sufficiat, si possessori maioratus vendenti, seu censum consignanti, tradatur; & quamuis hæc dubitatio in distinctè proposita difficilis ad modum videatur, habita distinctione infrà referenda, facile deciditur; videmus enim, quòd in Regijs facultatibus circa pretij conuersionem diuersæ clausulæ solent adijci, aliquando adijcitur clausula specialis, quòd pretium rei venditæ, vel census constituti in aliquam

causam nominatim designatam conuertatur; & in hac specie videbatur dicendum sufficere, si emptores pretium tradiderint possessori maioratus vendenti rem, ex text. in l. fin. ff. de exercitoria, vbi Africanus. resoluit, quòd quauis pretium, atque mutuum conuertendum erat in naus refectioem, non tamen creditor tenebatur præcisse probare in eam causam fuisse conuersum, sed sufficere, quòd naus in ea causa esset, vt refici deberet, vt probant verba text. ibi. Respondi creditorem utiliter acturum, si cum pecunia crederetur, naus in ea causa fuisset, vt refici deberet. Si enim Africanus ibidem eo solo contentus fuit, quòd mutuum Stichum magistro traderetur eo tempore, quo naus erat in ea causa, vt refici deberet, & creditores non obligauit, vt probarent conuersum fuisse in naus refectioem: ergo similiter quando pretium ex re maioratus vendita, seu alienata traditum fuisset vero possessori, vt conuerteretur in causam Regiæ facultatis, non teneretur creditor probare in eam causam designatam fuisse conuersum. Sed adhuc in specie huius facultatis securè tenendum est, pretium integrè esse conuertendum in causam à Regiæ facultate designatam, & creditores id cauere debere, & probare teneri, quia cum forma concessionis facultatis causa nominatim designauerit, in quam pretium sit conuertendum, forma concessionis omnino seruanda est, ne actus corruat, & consequenter creditores obseruatam fuisse probare debent. Vtrumque probatur in capite cum dilecta de rescriptis. l. cū ij. §. prætor. ff. de transact. cum vulgatis; & ita resoluit Ludouicus Molina lib. 4. de Hispanor. primog. capit. 4. numer. 23. vbi in specie concessionis similis facultatis fatetur, formam eiusdem integrè seruandam esse; neque aliter creditores satisfacere, intelligens text. in dicta l. fin. in alio dissimili casu: quæ quidem aduersus hanc resolutionem nihil obstat, quia præterquam quòd est intelligenda secundum ea, quæ infrà in postremo casu ad longum dicenda erunt, non dubitatur ibi de vera mutui conuersione, in naus refectioem; imò potius præsupponitur, conuersum fuisse in eam causam, sed solum dubitatur, an creditores soluendo Stichum magistro satisfacerent, vel simul tenerentur probare mutui conuersionem. Cui difficultati respondet Africanus, creditorem non teneri ad probandum, sed si sufficeret, si naus esset in ea causa, vt refici deberet, quia cum Stichus magister haberet mandatum virtuale recipiendi mutuum, liberè existeret credi-

creditorum præstando illud Stichol. l. 1. §. non autem ff. de exercitoria. l. liberto. §. 2. ff. de negot. gest. at verò quando ex Regia facultate pretium in aliquam designatam causam conuertendum est, creditores non satisfaciunt, nec formam facultatis adimplent, dando pretium possessori maioratus, sed demum curando, ut in eam specialem causam formaliter à Regia facultate requisitam conuertatur; idè debent probare conuersionem, ut Molina rectè exillimauit.

2 Solent alio modo expediri prædictæ facultates Regiæ, scilicet disponendo specificè, quòd pretium apud sequestrum deponatur, ut ex illo bona immobilia conparentur, vel debita soluantur, & in hac specie etiam resoluit ipse Molina dicto libr. 4. cap. 4. numer. 23. quòd non poterit emptor rei, maioratus, seu census, soluere pretium possessori, sed quòd præcisse tenebitur illud deponere apud sequestrem, iuxta facultatis tenorem & formam, ut ind. in eam causam, cuius occasione venditio seu census constitutio facta fuit, conuertatur. Cuius resolutio verissima est, ex his, quæ diximus in casu præcedenti. Nec aduersus eam obstat dicta l. fin. ff. de exercitoria; quia ad eam respondetur eodem modo, quo supra responsum est, & infra dicitur.

3 Demum concipi, & expediri solent prædictæ facultates Regiæ, non præcipiendo, quòd pretium rei venditæ, vel census constituti in aliquam designatam causam conuertatur, neque quòd ad sequestrum deponatur, sed dando simpliciter licentiam possessori maioratus, ut bona eiusdem vendat, & quidquam ex pretio emat, vel subrogare possit, vel ad constituendos census, ut ex pretio eorum debita, quibus maioratus oneratur, extinguatur; & in hac specie exillimat Ludouicus Molina dicto cap. 4. numer. 23. quòd emptor rei maioratus, vel census emptor nihil aliud facere teneatur, quam tradere pretium possessori, licet in causam, propter quam concessæ fuerunt facultates, conuersum non sit. Pro qua resolutione ponderat Molina text. in l. fin. ff. de exercitoria, & Bart. doctrinam in l. alio. numer. 24. ff. de alimentis, & cibar. legat. & Philippi Decij in consil. 36. numer. 8.

4 Sed in hac postrema specie expeditionis facultatum contra Molinam firmiter teneo, pretium esse præcisse conuertendum in eam causam, cuius occasione Regiæ facultates fuerant concessæ, & creditores teneri ad id curandum, imò & euidenter probandum: quia cum ius resistat alienationi rerum maioratus,

seu creationi contractuum censualem super eisdem factæ, tam ex parte ipsorum bonorum, quæ prohibita sunt alienari, quam ex parte ipsorum contractuum, quorum iustitia consistit in eo, quòd fors conuertatur in utilitatem censuarij, ut ita detur correspondentia de pensione ad veram sortem, iustissimum est, ut tanquam fundamentum principale alienationis emptores rerum, seu creditores censuales probare euidenter debeant, pretium fuisse conuersum in causam Regiæ facultatis. Quæ resolutio generice sumpta in quacunque causa, quæ iuris habet resistentiam, probant plurima iura notanda, nempe text. in l. ciuitas 27. ff. si cert. petat. & in l. magis puto. §. ne tamen, tit. tenus. ff. de rebus eorum, ibi: *Pecuniam istam ad hoc conuersam, propter quod desiderata est alienatio, vel obligatio*; text. etiam notandus, & expressus in authentica de alienat. & emphyt. §. si verò quis aut Episcopo, ibi: *Ibi, tubemus neque hoc eis reputari pro venerabili domo. nisi primitus ostenderint, quòd in utilitate prædictæ venerabilis domus ista profecerint*; & clarius iterum repetit text. dicens: *Nec fecerunt*; & clarius iterum repetit text. dicens: *Nec ipsum creditorem, aut heredem eius contra venerabilem domum habere aliam quam propriam actionem, nisi monstrauerint, quòd in utilitate venerabilis domus competentibus pecuniæ profecerunt*; text. etiam notandus, & expressus in authent. hoc ius porrectum in fine. C. de sacrosanct. Eccles. ibi: *Et is creditor hic intelligatur, qui quòd credidit, probat in utilitatem diuine domus præcessisse*; & de iure Regio sunt etiam elegantissima iura, nempe l. 8. tit. 13. part. 5. ibi: *Meriendo toda via en poder del moço los maravedis que tomare sobre los peños*; & statim ibi, *Maguer el moço no fuesse renudo de pagar la deuda, porque no huiesse entrado en su pro*; & in l. 18. tit. 16. part. 6. ibi: *El precio de los denelos meter en pro del guersano*. Et est summè notandum, quòd text. in dicta l. 8. tit. 13. part. 5. non solum loquitur in minore, sed in quolibet alio administratore, seu procuratore, qui rem domini pignoraui; quia non nascitur pignoratitia, nisi quantitas conuertatur in utilitatem domini. Text. etiam notandus in l. 3. tit. 1. part. 5. ibi: *Aquel que prestò, non lo puede demandar, nin lo deue auer, fueras ende si pudiere prouar, que en el emprestido entro en pro de cada uno dellos*. Et ita in minore resoluit Alexandr. consil. 46. numer. 1. libr. 5. decis. Pedemont. 171. numer. 19. & post Pinei. Pereir. & alios resoluit Felician. de

censib. lib. 2. cap. 1. numer. 6. dicentes, non teneri minorem probare pretium census non fuisse conuersum in eius utilitatem, sed è conuerso creditorem ad id obligatum esse, quoniam contractus censualis, quodammodo suspectus est, & magis odiosus quam mutui.

Et in Ecclesia resoluit Innocent. in cap. 1. de depositi, ubi Abbas. numer. 9. & probant leges Partitæ supra relatæ, maximè l. 3. tit. 1. part. 5. verb. *A la Iglesia*, ubi Gregor. decis. Pedemont. supra allegata, & Felician. post plures dicto libr. 2. cap. 4. numer. 9. Mascard. late de probat. concl. 1165. numer. 3. cum alijs, ubi se remittit ad alias conclusiones Menoch. de arbitrar. casu 482.

6 Et in Republica, seu vniuersitate probat l. 3. tit. 5. p. 5. Couar. lib. 2. variar. c. 17. nu. 3. Martiengo in l. 22. tit. 11. lib. 5. nou. Recop. gloss. 2. n. 4. & Felician. supra.

7 Quæ quidem omnia, quamuis loquantur in minore, Ecclesia, & Republica ex identitate, imò & maiori ratione procedunt in successione maioratus, quia si minor, Ecclesia & Republica continent causam publicæ utilitatis, maioratus etiam in publica fundatur utilitate, & post Itraquel. Socinum, & alios aduertunt Mieres in tractat. maioratus 1. part. quæst. 1. numer. 18. ad finem, & antea numer. 9. Molina libr. 2. de Hispanor. primogen. cap. 1. ex numer. 3. ex quo ad alienationem, seu obligationem bonorum maioratus, quæ publica continet utilitatem, publica utilitas requiritur, ut aduertit Molina libr. 3. cap. 3. numer. 11. cum alijs, & nominatione numer. 21. & iterum libr. 4. cap. 3. ex principio. Rursus, si bona minoris, Ecclesiæ, vel Reipublicæ prohibita sunt alienari, etiam bona maioratus non solum exprimeant eorum naturam alienari prohibentur, sed fortiolem hominis prohibitionem alienandi continent, imò & in alienationibus minoris, & Ecclesiæ, seu Reipublicæ maturius proceditur, & maior haberi potest consideratio, cum minor habeat tutorem, & Ecclesia, vel Republica in pluribus repræsentetur: ergo facilius poterit procedi ad alienationem, & ita videmus, quòd bona minoris, Ecclesiæ, vel Reipublicæ cum iuris solemnitatibus alienantur: bona vero maioratus absque Regia facultate alienari non possunt. Demum si in alienationibus rerum minoris, Ecclesiæ, vel Reipublicæ versatur, præiudicium etiam successoribus in maiori maximum ex obligationibus irrogatur: ergo non solum ex identitate, sed ex maiori ratione procedere debent iura prædicta in bonis maioratus.

8 Vnde reperio eam sententiam tenuisse Gregor. Lup. in l. 24. tit. 13. parte 5. verb. *Entonce*, ad med. ubi postquam retulit Salic. Bald. & Oldrad. atque text. in l. magis puto. ff. de rebus eorum ad probandum, quòd pretium alienationis rerum minoris debet conuerti in causam alienationis subdit hæc verba: *Quæ conferunt ad licentias Regiæ, quæ dantur ad alienandum bona maioris cum subrogatione aliorum bonorum*. Et est summè notandum, quòd constituit Gregor. differentiam inter alienationem, seu obligationem prohibitam, de qua in l. magis puto, & inter casum prohibitum mutandi ad refectorem navis, de quo in l. fin. ff. de exercitoria, quòd erit conducibile ad intellectum illius l. fin. Iterum tenet eam sententiam Gregor. Lup. in l. 6. tit. 11. parte 6. gloss. verb. *Que la non pudiese vender*, colum. 9. fol. 84. in principio, versic. *Quid autem si Principes*.

9 Quæ resolutio maiori ratione procedit in facultatibus concessis ad obliganda bona maioratus ad effectum soluendi debita; quia cum si ea debita non soluantur, non solum maioratus debitis antiquis, sed nouioribus oneretur, imò & posteriores creditores securi non sint, cum propria debita sint prius soluenda, iustissimum est, quòd & pretium censuum ad soluenda debita constituendorum conuertatur præcisse in eam causam, & quòd creditores posteriores id diligenter curare teneantur, ne sibi ipsis præiudicium efficiant: est enim diuersus casus alienationis ad subrogandum, & ad debita soluenda; quia ad subrogandum, licet non fiat subrogatio, tantum perditur pretium venditionis; maioratus tamen in futurum non oneratur: ad soluenda verò debita ex pretio censuum si conuersio non fiat in soluendis debitis, non solum debita priora, & posteriora existunt, sed & maioratus pensionibus futuris grauissimè oneratur, ita ut breuiter extinguendas sit. Vnde speculiali quadam ratione iustissimum est, quòd pretium censuum, qui ad soluenda debita constituuntur, conuertatur in eam causam præcissam, & quòd euidenter probetur conuersio.

Imò & ego firmiter credo, quòd non solum creditores censuales debent curare, ut & pretium census conuertatur in solutionem debitorum, & quòd integrè causa facultatum Regiarum ad impleatur; sed quòd ut sint securi, omnino tenentur ipsi soluere ex pretio censuum debita, ad quorum solutionem constituuntur, & recuperare scripturas debitorum, & quòd aliter non

X 3

satisfag

fati facerent: quod quidem expressè probat text. in l. 60. tit. 18. part. 3. ubi nominatim requiritur, quod ad iustificandam alienationem rei prohibita alienari ad solutionem alieni debiti, & debitum sit verum, atque certum; & quod resolutio verè fiat debitori præsente creditore, atque iudice, & quod scriptura debiti antiqui mutuantis, seu e-menti tradatur; & melius probatur in l. 63. eodem tit. & part. ibi: *Por precio de tantos maravedis, el qual fue dado, pagado por mano del comprador ante el escriuano publico, que escriuio la carta, & los testigos, que son escriuio en ella: & l. 63.* requirit, quod debita verissima sint, quod integrè soluantur, quod scripturæ earum recuperentur, & demum quod pretium in solutionem eius debiti conuertatur. Quæ quidem iura expressa sunt pro hac nostra sententia, & ex omnibus constat, creditores teneri euidenter probare, censum fuisse conuersum in causam Regiarum facultatum.

10 Qua sententia retenta non obstant fundamenta in contrarium adducta. Et primò non obstat text. in dicta l. fin. ff. de exercitoria, cuius occasione Molina coactus fuit ad tenendam prædictam resolutionem: quia ad eum text. sequentibus modis respondetur. Primò notabiles viri dixerunt, non obstante lege illa teneri mutuantem probare fuisse mutuum conuersum in nauis refectioem. Ita resoluunt communiter Alexand. in l. si ciuitas. numer. 11. ff. si cert. petat. ubi Decius numer. 30. dicit communem, Alciat. numer. 6. Ripa in l. is qui bona. numer. 10. ff. de pignorib. & esse communem, atque receptam sententiam, post Imolam, & alios, intelligens bene text. in dicta l. fin. resoluit Mascard. de probat. conclus. 1166. numer. 8. & antea dixerat conclus. 582. numer. 5. & 6. ergo secundum hunc intellectum non bene pro sua sententia ponderauit Molina text. illum; alij verò non minoris autoritatis viri magis accedendo ad mentem Africani, existimauerunt, quod licet text. ille non requirat euidentem probationem de versione mutui in nauis refectioem, requirit tamen probationem per coniecturas euidentes, ut probant Azo, Acurf. & alij sequaces huius secundæ opinionis, quos referens sequitur Mascard. in dicta conclus. 1166. numer. 7. & post Angel. Paulus Castrenf. & alios, Gregori. Lup. in l. 3. tit. 1. part. 5. gloss. fin. prope finem: ergo secundum quamlibet ex his duabus opinionibus verior est resolutio, quod requiritur probatio versionis mutui in refe-

ctionem nauis euidentis; vel coniecturata; neque eam probationem videtur excludere African. ibi; *Etenim non oportet creditorem ad hoc assergi, ut ipse reficiendæ nauis curam suscipiat, & negotium domini gerat; quod certe futurum sit, si necesse habeat probare pecuniam, in refectioem erogatum esse;* quia licet prædicta verba quodammodo liberent creditores ab onere probandi conuersum fuisse mutuum in nauis refectioem, non tamen omnino excludunt probationem versionis, imò eam fore necessariam præsupponunt euidenter, vel per coniecturas; quia dum Africanus requirit, quod tempore, quo pecunia crederetur, nauis fuisset in causa, ut præcisse refici deberet, aperte præsupponit instantem illam necessitatem reficiendæ nauem, cum sit facti esse probandam, eamque simul cum vera pecuniæ traditione, atque continua nauis refectioem producere fortem coniecturam de erogatione pecuniæ in ea nauis refectioem: ergo dicta l. fin. non excludit omnem probationem, sed contenta fuit illa præsumptione fortissima, & consequenter Molina non bene ponderauit pro sua sententia text. illum.

Rursus considero, quod in dicta l. fin. non negauit dominus nauis pecuniam mutuam fuisse erogatum in nauis refectioem, sed tantum curabat, quod quia Stichus magister non habet speciale mandatum ad recipiendum mutuum, cum non obligauerat ex mutui receptione, donec expressè creditor probaret fuisse erogatum in refectioem nauis. Cui domini obiectioni, cum Stichus esset magister nauis, & inde haberet mandatum virtuale domini prouidendi instantem necessitatem, & consequenter recipiendi mutuum ad nauis refectioem, respondet Africanus iustissimum esse, quod & mutuum rectè solui potuisset Stichus, ac si haberet mandatum speciale, & quod dominus nauis per eius receptionem, iuncta sequenti erogatione ab Stichus obligaretur; quod quidem non est excludere omnem probationem de versione mutui in refectioem nauis, sed potius præsupponere, quod quia non negatur mutui datio, neque mutui conuersio, sed solum obijciebatur defectus mandati, non erat vlla alia probatio necessaria: ergo in specie successio- nis maioratus, si negatur conuersio mutui, seu census constituti, vel pretij rei venditæ in eius maioratus utilitatem, & conuersio nullo modo constat, certum erit, atque iustum, quod creditores illud probare teneantur.

Iterum

Iterum & noniter licet verissimè, pondero, quod in dicta l. fin. non sit mirum, si loco legitime probationis succedat, instans necessitas reficiendæ nauis cum sequenti refectio- ne, imò magis mirum est, quia ratione Africanus ibi requirat instantem necessitatem, & sequentem refectioem cum certum sit, quod si habens mandatum speciale ad recipiendam pecuniam, si eam recipiat, licet non constet conuersam fuisse in domini utilitatem, liberatur soluens, & dominus obligatur. l. 1. §. non autem. ff. de exercitoria. l. liberto. 32. ff. de negotiat. gest. & firmiter credo, quod quando Magister habet speciale mandatum ad recipiendum mutuum, nulla sit necessaria probatio conuersiois eius in domini utilitatem, & quod sic intelligatur text. in dicta l. 1. §. non autem, & in l. liberto 32. quando verò nullum habet speciale mandatum, sed virtuale, ut quia magister est nauis, sit necessaria probatio coniecturata, de qua in l. fin. Et est ratio differentie euidentissima; quia habens speciale mandatum ad recipiendum, si recipiat, dominus recipit; idè nihil aliud requiritur, quam quod recipiator, habens verò generale, & virtuale, ut magister nauis, cum sibi speciale datum non sit ad recipiendum, iustum est, quod si recipiat, accedant coniecturæ illæ instantis necessitatis reficiendæ nauis, ut ex his succedendo in locum mandati specialis præsumatur conuersio in refectioem, & dominus obligetur. Quæ noua, & verà consideratio ad intellectum dictæ l. fin. deducitur ex resolutione Gregorij Lupi in l. 3. tit. 1. part. 5. verb. *o villa*, in principio, ubi post Barr. & communem in l. ciuitas. ff. si cert. petatur, resoluit, quod quando quis virtute mandati specialis quid quam recipit, non est necessarium probare pretium fuisse conuersum in domini utilitatem: ergo in dicta l. fin. nò omnino excluditur probatio versionis mutui in refectioem nauis: sed contentus fuit Africanus fortissima illa præsumptione instantis necessitatis, ut si non negetur receptio mutui, præsumatur, rectè fuisse conuersum: & consequenter non rectè Molina pro sua sententia ponderauit text. illum.

Demum præterea, quæ supradicta sunt circa intellectum dictæ l. fin. aduertendum est, quod ibi non sufficeret instans necessitas reficiendæ nauis, si mutuum ad refectioem non traderetur Stichus Magistro nauis, sed alio extraneo, quia cum ille Stichus Magister præpositus esset nauis, videbatur habere mandatum virtualiter concessum recipiendi mutuum ad refectioem, ut ex eo mandato,

præcedenti instanti necessitate ex mutuo recepto dominum obligaret: & inde constat, quod Africanus duo copulatiuè, & formaliter requirit, & quod pretium daretur Stichus Magistro præposito nauis, ibi, *Stichum Magistrum nauis præposuit*, & quod instans necessitas tempore, quo pecunia crederetur, superesset ibi, *si cum pecunia crederetur nauis in ea causa fuisset, ut refici deberet*: ex quo apertissimè constat, quod ex ipsa decisione Africani possessor maioratus, qui licentiam alienandi, seu obligandi bona ipsius consecutus est, vel creditores, qui pecunias crediderunt, tenentur euidenter probare instantem necessitatem: & si forte negatur conuersio mutui in causam Regiæ facultatis simul, & conuersioem; & etiam deducitur, quod cum ex Regiæ facultate in hoc tertio casu Molina nominatim non detur possessori maioratus licentia recipiendi pretium alienationis, seu obligationis, & consequenter non sit Præpositus receptioni eiusdem pretij, sicut Stichus erat Præpositus nauis in dicta l. fin. non satisfacerent creditores præstando possessori maioratus pretium, qui non solum habebat facultatem petendi, atque consequendi Regiæ licentias, non tamen conuertendi pretium ad libitum eius: ergo text. in dicta l. fin. non violenter retorquetur contra ipsum Molinam. Quæ noua ponderatio ad eum textum iterum ex eo fortificatur, dum Africanus in ea lege non solum requirit instantem necessitatem reficiendæ nauis, sed formaliter, quod mutans sciat, & intelligat se credere in eam refectiois causam; & quod mutat Magistro, qui verè præpositus est ad eam refectioem, ut probant verba ibi: *Itaque aliud exigendum, ut sciat, in hoc se credere cui rei Magister quis sit Præpositus*: ergo si creditores scire, neque credere poterant possessorem maioratus esse præpositum receptioni mutui, sed solum impetrationi facultatum: ergo malè, & in aduertentes pecunias creditas eidè tradiderunt: debuerant enim aduertere, Africanum, cuius fundamento eos defendit Molina, formaliter requirere, quod scirent, & intelligerent, cui magistro crederent pecunias; & simul quod magister, id est, possessor maioratus, esset præpositus receptioni.

Fateor enim, quod creditores considerabile damnum sentirent ex annulatione contractum, ut quia perderent pretium, sed etiam fatendum est, quod si maioratus successor iustè id petit, ab eo debet charitas incipere, ut non consideretur damnum alterius, vulgata l. præses, C. de seruitut. & aqua sibi enim

X 4

enim imputent creditores. qui malè pecunias crediderunt: argum. l. ciuile, & eorum, quæ ibi tradunt omnes. C. de fortis: scire enim debent creditores qualitatem personæ possessoris maioratus, cui pecunias dabant, ex vulgata regul. l. qui cum alio, de regul. iuris, & eorum, quæ tradit Tiraquel. de legibus conuubialib. gloss. 8. num. 152. cum alijs sequentibus, ubi eleganter resoluit, quod quamuis aliquando error communis liberet erratē, hoc procedit in his, quæ respiciunt officium personæ, ex l. barbarius cum materia. ff. de officio Prætoris: non tamen in ignorantia qualitatis personæ, cum qua contrahitur, quia nō excusat, ex l. qui cum alio: est enim receptissima sententia, paria esse scire, & scire debere. l. quod te mihi in fine. ff. si cert. petat. & eorum, quæ latè tradit Tiraquel. de retract. lignag. §. 12. gloss. 1. numer. 19. & antea numer. 7. & in fine eiusdem tractatus numer. 46. cum alijs, ubi comprobat idem esse scire qualitatem contrahentis, & scire posse vel debere, maxime quia in hac specie creditores non solum ignorant qualitatem personæ possessoris maioratus, atque rerum ipsius, sed eam cognoscunt, siquidem cum eo super eare aperte contrahunt: ergo debent curare, quod pecunia conuertatur in causam Regiarum facultatum, ut benè probat text. in l. 60. & 63. tit. 18. part. 3. quæ videntur designare formam, qua emptores rei prohibita alienari, seu creditores debent tradere pretium, & conuertere in causam alienationis. Ex quibus omnibus euidenter constat, tenendam non esse resolutionem Molinæ.

11 Neque pro ipso Molina facit text. quem ipse refert in l. liberto. 32. ff. de negotijs gestis: quia textus ille præterquam quod loquitur in contractu mutui de sui natura licito, intelligendus est, quando liberto, vel amicus habebat speciale mandatum recipiendi mutuū, ut constat ibi: *Liberto vel amico mandauit*, ubi Aenr. verb. *Mandauit*, exponit, scilicet alius quis per literas, & ita omnes ibi communiter præsupponunt, liberto, vel amico, datum esse mandatum speciale ad recipiendum mutuū; quo casu mirum non est, si Pomponius ibi addat verba illa: *Etiamsi pecunia in rem eius non sit versa*, quia cum virtute mandati specialis & mutans liberetur soluendo liberto, vel amico, & dominus ex receptione mutui, liberto, vel amici obligetur, ut est tam vulgare, quam receptum, meritò necessarium non erat, quod pecunia conuerteretur in domini utilitatem: sibi enim imputet dominus, qui mandatum speciale recipiendi mutuū dedit: ergo text. ille non benè ponde-

ratur per Molinam in fauorem creditorum, qui pecunias crediderunt, seu dederunt possessori maioratus non habenti mandatum speciale recipiendi eas.

12 Eodem modo respondetur ad text. in l. 1. §. non autem. ff. de exercitoria, quem Molina pro sua ponderat opinione, ut text. ille præterquam quod non decedit, ut etiam si pecunia non conuertatur in utilitatem domini, dominus obligetur, tamen loquatur, & intelligendus sit, quando dominus dedit mandatum speciale ad recipiendum mutuū, ut constat ex Ulpiano, dum loquitur negative, & affirmatiue dicendo: *Non tamen ex omni causa prætor dat in exercitorem actionem, sed eius rei nomine, cuius ibi præpositus fuerit, id est, in eam rem, cui præpositus fuit*: ergo non benè ex eo text. Molina argumentatur, cum potius probet nostram sententiam, cum præsupponat, quod si non interueniret mandatum speciale, dominus non obligaretur, & inde inferatur possessori maioratus nō habenti mandatum speciale ex facultate Regia recipiendi pretium tradendum non esse. Neque etiam quidquam obstat text. à Molina relatus in l. si quis 8. §. videmus. ff. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur: quia si rectè text. ille consideretur, potius probat nostram sententiam, dum decedit, quod si creditor consentiat venditioni rei debitoris, ut sibi ex pretio creditum soluat, & id non fiat, non impeditur agere hypothecaria, cum in eius utilitatem pretium rei venditæ conuersum nō sit: idem fundamenta Molinæ faciliè extinguuntur.

Minus obstant doctrinæ Bartoli, & aliorum, quos Molina refert, imo si rectè considerentur, expressè probant nostram sententiam: dicit enim Bart. in l. alio. numer. 24. ff. de aliment. & cibarij. legat. quod si emptores rerum defuncti soluant executori testamentario, satisfaciunt, licet executor non conuertat pretium in solutionem legatorum: & reddit rationem dicens, quod cum executores habuissent à testatore mandatum speciale vendendi, atque recipiendi pretium, sufficit, quod ob eam causam emptores soluissent, licet executores in eam pretium non conuerterent: Allegat Bart. text. in dicta l. 1. §. non autem. ff. de exercitoria: ergo Bart. expressè confirmat nostram sententiam, & nullo modo probat resolutionem Molinæ: quia cum possessores maioratus in Regijs facultatibus, non habeant speciale mandatum, seu licentiam recipiendi pretium; nec in eisdem facultatibus dicatur, quod emptores, seu creditores ipsi

ipsis possessoribus pretium soluant, meritò nec possessores id recipere possunt, nec creditores soluendo eisdem liberantur. Id ipsum resoluit Bart. relatus à Molina in l. doli mali. nu. 8. ff. de nouationibus, dicens, quod quando procurator habet mandatum speciale ad recipiendum, non debet esse creditori sollicitus, ut pecunia conuertatur in causam domini, allegat text. in l. 1. §. non autem. ff. de exercitor. & subdit secus esse, si non habeat mandatum speciale, per text. in l. si quis. ff. de exercitor. in quo quidem Bart. potius confirmat nostram sententiam, quam Molinæ. Rursus Bartolus in dictis locis loquitur in casu licito & permisso, ut quia venditio rerum defuncti eisdem permittebatur: nos verò ubi adest legalis prohibitio, & resistentia alienationis: quo casu diligentias creditores debent soluere, & curare, ut conuertatur pretium in causam Regiarum facultatum.

14 Demum Philippus Decius consil. 36. num. 8. quem Molina refert nominatim probat nostram sententiam; dicit enim, emptorem rei monasterij non teneri probare pretium fuisse conuersum in eius utilitatem, nisi in casibus, de quibus per Innocent. in capit. 1. depositi. Innocentius tamen expressè probat, quod quando pro debitis soluendis fit venditio, debet pretium conuerti in solutionem debitorum, & emptor curare, ut in eo præcisse conuertatur; & quod priori debitori fiat solutio. Quæ Philippi Decij sententia nominatim probatur in dictis legibus Partitæ 60. & 63. tit. 18. part. 3. ergo ex omnibus supradictis aperte constat contra Molinæ resolutionem, nostram esse longè veriore; & inde considero, quod Molina in ea difficili resolutione non firmiter, & absolute tenet eam sententiam, sed trepide, atque sub dubio, dicens, tutius esse emptori curare, ut pecunia in eam causam conuertatur, cuius occasione Regiæ facultates fuerunt expeditæ: ergo non est eiusdem Molinæ resolutio referenda ad decidendum, sed ad pensandum, maxime, quia Ludouicus Molina in hoc casu postremo expressè loquitur, quando ex Regia facultate præcipitur, ut pecunia tradatur possessori maioratus, ut ex illa quidquam faciat, ut constat ex verbis eiusdem in num. 23. quo quidem casu verum omnino dicit Molina respectu creditorum, ex ratione l. 1. §. non autem. ff. de exercitor. cum alijs supra relatis, cum enim ex facultate Regia, quæ nominatim iubet, ut pretium tradatur possessori maioratus, ipse maioratus possessor videatur habere speciale mandatum recipiendi, meritò, licet pecunia recepta non conuertatur in maioratus utilitatem satisfacere

rent creditores soluendo tantum, ex omnibus supradictis; & hoc modo soluat dilectissimus Molina: sin verò in facultatibus Regijs non præcipiatur nominatim, quod pretium possessori tradatur, sed simpliciter detur facultas ad vendendum, seu obligandum, ut fiat aliqua subrogatio, non satisfacerent creditores soluendo possessori non habenti mandatum speciale recipiendi, sed debent diligenter curare, ut pretium in causam Regiarum facultatum conuertatur. Et hæc est verissima resolutio huius maximæ dubitationis.

Cui accedat, quod quando in Regia facultate præcipitur, ut pretium tradatur possessori maioratus, debet præcedere euident, atque diligens causæ examinatio de narratiua supplicationis, de veritate & existentia debitorum, cuius occasione conceditur facultas, atque demum de instanti necessitate vendendi, seu obligandi rem maioratus, ut nominatim probat text. in d. l. fin. ff. de exercitor. & l. 60. & 63. tit. 18. part. 3.

DE CENSUS REDEMPTIONE à possessore maioratus facta, an recuperetur cum vltimis ab hæreditibus. Caput LXV.

SUMMARIVM.

Successor in maioratu si redimat censum cum facultate Regia super eo consignatum an possit ab hæreditibus prædecessoris sortem, & usuras exigere num. 1.
Bona maioratus semel legitimè alienata an in perpetuum alienabilia sint, ibidem.
Intellectus ad l. parer filium. §. quindecim liberis delegat 3. ibidem.
Res. quæ semel exiit à corpore maioratus, an amplius ad ipsum maioratum reuertatur. num. 2. & 7.
Bona maioratus nunquam, nisi deficientibus bonis liberis, alienari, seu obligari possunt. numer. 3.
Cessante causa alienationis maioratus cessat alienationis permissio. ibidem.
Liberam ab obligatione tenetur reddere rem ille, cuius occasione obligata fuit. n. 4.
Alienans rem maioratus ob inopia causam, superuenientibus diuitijs tenetur eam redimere. n. 5. & n. 8.
Consentiens rem maioratus alienari pro soluenda

dis debitis restitoris poterit ab heredibus pro
eum exigere. n. 6.

Pendens rem maioratus ad dotem constituendam
ob ipsius egestatem, superuenientibus diuitijs
teneatur aliam rem in eius locum subrogare. nu-
mer. 7.

Censio an possit fieri ex intervallo, an in continenti
sit facienda. n. 9.

Successor in maioratu, qui veterem censum super
eo constitutum redimit, an possit rem maioratus
pro sorte & usuris alienare vel super eo alium
censum constituere. n. 10.

CAP V T LXV.

IN capite præcedentibus scrip-
simus bona maioratus præcedē
te Regia licentia, atque alijs re-
quisitis ad expeditionem prædi-
ctarum Regiarum facultatum
necessarijs posse liberè alienari, vel hypothe-
cæ, aut censibus subijci; sed quia multoties
successores in maioratu antiquos census redi-
munt, aut extinguunt, vidi semel controuer-
sum in Regia Pinciana Chancellaria, an suc-
cessor in maioratu, qui censum redimit cum
facultate Regia institutum, possit ab hæredi-
bus prædecessoris constituentis sortem cum
usuris recuperare, & contra possessorem redi-
mentem facit; quia si voluntariè censum re-
demit cum facultate Regia institutum, in sua
utilitatem, & commodum id fecit, cum eum
maioratum ab onere solvendi annuam pensio-
nem liberare; & idè iniuste sortem, & usuras
repeteret, maxime quia ex creatione census
super re maioratus cum Regia licentia facta
quantitas sortis exiuit à maioratu, & libera
esset facta fuit. Vnde succedit regula iuris, quod
re alienari prohibita semel alienata, vel aliena-
bilis esset eam perpetuo alienabilem, & libe-
ram esse constat, ex l. pater filium. §. quindecim
libertis delegat. 3. & eam regulam post
Bart. Tiracquel. & alios comprobant Ludouicus
Molina lib. 4. de Hispan. primog. c. 1. nu. 31. &
32. & inde post Gregor. Lup. resoluit Mieres
in tractat. maioratus. 3. part. quest. 5. numer. 8.
quod res maioratus, quæ semel à corpore ma-
ioratus exiuit, libera deinde nuncupatur.
Quæ resolutio fortificatur ex eo, quia licet
regula illa iuris, qua constituitur, quod res se-
mel alienabili facta in perpetuum possit alie-
nari, & libera efficiatur, restricta sit, quando
prohibitio alienationis realis est, ut explicuit
Molina dicto capite. 1. numer. 33. & 34. vel si
personalis sit, causa tamen eius prohibitionis
realis est, ut etiam Molina aduertit ibidem.
num. 35. & inde ad maioratum inferatur, cuius

alienationis prohibitio realis est, ut in eo res
semel alienata non in perpetuum efficiatur
alienabilis, & libera, sed intra familiam tantum,
ex his, quæ resoluit Molina in dicto cap. 1. ex
numer. 33. usque ad 35. adhuc tamen in specie
maioratus ea regula admittatur, ut ex ea re-
ceptum sit, quod quantitas illa census, quæ
semel exiuit à maioratu, in perpetuum libera
sit, & amplius ad eum non reuertatur: quia
quando res omnino exit à maioratu, in perpe-
tuam libera sit, & amplius ad eum non reuertatur:
quia quando res omnino exit à maioratu,
& in personam extraneam transfertur, etiam si
alienationis prohibitio realis sit, semel affecta
alienabilis & libera in persona extranei nun-
quam priorem maioratus naturam reassumit,
neque ad eius maioratus corpus reuertitur ut
denique resoluit doctissimus Molina in dicto
cap. 1. numer. 37. ubi responderet ad ea, quæ in
contrarium tradiderat paulò ante numer. 33.
usque ad 35. dicens, quod restrictiones, quas
ipse designauerat ad regulas. l. pater filium. §.
quindecim libertis delegat. 3. scilicet quod
quando prohibitio est realis & personalis, &
causa prohibitionis realis, semel alienata non
possit iterum in personam prohibitam alienari,
sunt intelligendæ, quando prima alienatio
facta fuit in persona de familia ex dispositio-
ne testatoris, secus si in personam extraneam
licitè semel fieret, ut ex facultate Regia se-
pissimè fit: quia in perpetuum alienabilis exi-
steret. Ex quo ad nostram casus speciem non
violenter infertur, quod cum quantitas cen-
sus, fors nempe, virtute Regiæ licentiæ semel
à corpore maioratus exiret amplius ad ipsum
redire non debet, sed in perpetuum: & libera
erit, & consequenter non tenebitur hæres
prædecessoris redimere eum censum cum Re-
gia facultate institutum, cum neque ad ipsum
prædecessor compelli possit. Quæ quidem
pars iterum suadet ex doctrina Gregorij
Lopez in l. 10. tit. 26. part. 4. ubi autoritate
gloss. in authent. res quæ. C. communia de lega-
tis cõstater fatetur, quod si res prohibita alienari
detur in dotem per patrem, & ad ipsum patrè
revertatur, non reincident in fideicommissum,
ut quia semel exiuit à corpore maioratus.
Iterum etiam in effectu probat ipse Gregorij
in l. 6. tit. 11. part. 6. gloss. verb. Señaladamen-
te, col. 9. eiusdem glossæ in principio, quem
referens sequitur Melchior Mieres in tract.
maioratus. 3. part. quest. 5. num. 8. & quamvis
Gregorium non referat, idem in effectu resol-
uit doctissimus Molina de Hispan. primog.
lib. 4. cap. 1. numer. 37. ubi fundatur d. authent.
res quæ, verb. obligationem. C. communia
de legat. & remittit se ad ea, quæ scripturus
erat

erit in dicto lib. 4. cap. 6. num. 4. qui quidem
Molina non ibi descripsit, sed in lib. 4. cap. 7.
num. 33. Denique resolutio prædictorum est,
quod si Regia licentia bona maioratus semel
à corpore maioratus exirent, amplius ad ip-
sum non reuertentur, nec cum eo incorpora-
buntur, sed tanquam libera in perpetuum ha-
benda erunt, & alienabilia efficientur. Quæ
fundamentis fortissima sunt pro hærede præ-
decessoris, ut non teneatur ad census redemp-
tionem Regia licentia consignati super bonis
maioratus, cum pretium, & quantitas census
semel exiuit à maioratu, & ius percipiendi
pensionem ex fructibus maioratus ab extra-
neo emptum fuisset, & in ipsum transla-
tum.

Sed his fortissimis fundamentis non obsta-
tibus, contrariam sententiam credimus verio-
rem, & hæredem prædecessoris teneri ad cen-
sus redemptionem, etiam cum Regia licentia
super bonis maioratus ab eius prædecessore
constituti, constanter defendimus, ex eo po-
tissimum fundamento, quod omnis facultas,
& licentia Regia ad bona maioratus censibus
oneranda, vel quomodolibet alienanda con-
cessa, intelligenda est deficientibus bonis li-
beris alienantis, vel constituentis censum, ex
l. pater filium in fin. principij. ff. delegat. 3. ibi,
Respondi secundum ea, quæ proponerentur, rectè
contractum, si non erat aliud in hereditate, unde
debitum exsolueret; & resolutum Ias. in l. filius fa-
milias. §. diuisi, lectura 1. num. 11. & lectura 2. nu-
mer. 14. & 15. delegat. 1. & post Peralt. & Pa-
dill. Molin. lib. 1. de Hispan. primog. capit. 10.
num. 14. & lib. 4. cap. 2. num. 5. & 6. ergo bona
libera constituentis censum ex tunc fuerunt
obligata ad census redemptionem, & conse-
quenter prædecessoris hæres ad id compellē-
dus erit. Antecedens patet; consequentia no-
tissima est: quia si Princeps ex causa alicui præ-
iudicat re ab eo auferens, ut successor in maio-
ratu, quando ex causa permittit re posse alienari
cessante causa permissionis cessabit, permis-
sio, & res debet restitui, ut per Innoc. in c. ple-
riq; n. 5. de immunitate Ecclesiæ, quem re-
fert Socin. in consil. 164. numer. 10. volum. 2.
Matth. de Afflict. decis. 161. numer. 29. & alij
per Molinam in dicto lib. 4. cap. 7. numer. 13.
vnde si constituens censum virtute licentiæ
Regiæ in defectum bonorum liberorum super
bonis maioratus eum consignauit superueniē-
tibus liberis bonis, ad eius redemptionem
compellendus erit, & eadem ratione hæres
eius ad id tenebitur, cum respectu vtriusque
cessauerit causa cognitionis, & inde cessare de-
beat effectus ex regula vulgari, cap. cū cessante
de appellatione, c. Siracusane 28. d. gloss. in

Isollet, verb. Quam curator. ff. de tutelis, & be-
ne resoluit Bart. in l. 1. §. non ratio. ff. de noui
operis nūtiat. & quæ tradit Thaq. de cessante
causa ferè per totum tractatū, maxime in verb.
obligationis & necessitatis causa cessante.

4 Secundò facit pro hac sententia regula. l.
Lucius. ff. mandati. l. si pro ea. C. eodem tit. l.
cap. fin. de fideiusoribus, ut sicut per ea iura
fideiusor, qui diu stetit in obligatione, potest
compellere debitorem, ut ab ea liberet eum.
Ita eadem ratione ille, cuius occasione res
mea subiicitur hypothece, poterit compelli,
ut eam liberet ab hypothece, ut resoluit Bald.
in dicta l. Lucius in 2. lectura, dum legē illam
ita summat, Pignus, vel fideiusor debent eximi
ab obligatione, postquam diu in ea steterunt: quod
quidem summariū aperuissimè deducitur
ex Marcelli responso in dicta l. Lucius, dum
principaliter respondit, quod hic, qui obliga-
uit pro alio pignus, poterit agere in casibus
ibi expressis, ut ante quam soluat pignus, libe-
retur.

5 Tertiò facit doctrina Baldi in cap. ex re-
cripto. num. 11. de iure iurando, quem refert
& sequitur Felinus in cap. dilecta. numer. 19.
verfic. Octauo fallit, de re script. dicens, quod
alienans rem aliàs prohibitam alienari ex cau-
sa necessitatis superuenientibus diuitijs tene-
tur eam redimere, cuius dictum confirmatur
ex text. in l. non tantum. §. eos qui. ff. de excu-
sat. tutor. ibi, Nisi facultates eorum adauctæ fue-
rint. l. si maritus. C. soluto matrimonio, ibi:
Nec potest idoneus factus integram res sui proba-
biliter solutionem excusare. §. fin. institut. de
actionibus, ibi, Si postea aliquid acquisie-
rit.

6 Quarta facit melior text. in l. si fundum. 2.
ff. delegat. ubi si fideicommissarius consen-
tiat, quod fundus ibi, Per fideicommissum reli-
ctus vendatur pro soluendis debitis restitoris,
nihilominus poterit agere ad pretium, nec illud
amitteret, aut donasse intelligetur per consen-
sum ad alienandum præstitum, quod in effe-
ctu resoluit Bald. in cap. 1. de feudo non habē-
ti propriam naturam feudi, in verfic. Quæro
nunquid pretium, dicens, quod si dominus
concedat vassallo, ut possit vendere feudum,
non per hoc videtur pretium illi donare; se-
quitur idem Matthæus de Afflictis in cap.
1. si controuersia fuerit inter dominum &
vassallum. num. 6. cui assimilatur alia doctrina
eiusdem Matthæi in decis. 347. ubi fatetur, quod
si bona, quæ ex forma statuti debent proximo
restitui, vel in quibus proximior erat succes-
sor pro dote defuncti soluenda debeantur,
tenebitur hæres pretium eorum bonorum pro-
ximiori prestare.

Quintò

Quintò facit doctrinā Gregorij Lopez in l. 6. tit. 11. part. 6. colum. 8. dicentis, quòd si possessor maioratus cum Regia licentia vendiderit rem maioratū ob dote[m] constituendam propter eius paupertatem, & postea efficiatur soluendo, tenebitur in locum eius rei aliam iure maioratus subrogare. Idem in effectu tenet ipse Gregor. in l. 20. tit. 20. p. 3. vbi ad hoc refert Alexan. consil. 8. num. 11. volum. 3. & denique hanc sententiam, licet non his fundamentis, probat Molina in lib. 4. de Hispanor. primog. cap. 7. num. 16. versic. *Antes maioratus*, dicens in specie, quòd hæres prædecessoris tenebitur ad huius census redemptionem, & post Molinam, atque Peregrinum resoluit Rodericus libr. 2. de ann. redditibus. quæst. 9. num. 18.

Qua sententia secure retenta non obstant fundamenta in contrarium adducta, ex quibus denique constat, quòd alienatio semel legitime facta non reuocatur, etiam si superveniat libera bona, & quòd res, quæ semel exiit à corpore maioratus, nunquam ad eum maioratum reuertitur, quia debent intelligi in alienatione rei irreuocabiliter facta in personam extranei, ut quando res ipsa maioratus ex facultate Regia venditur, seu alienatur, ita quòd in totum erit à corpore maioratus, & omnino libera efficitur, ut ex Scribentibus supra relatis constat: in verò non irreuocabiliter res alienetur, sed vel hypothecæ subiecta sit, vel ex aliqua causa legitimè obligata, cessante causa alienationis cessabit & permissio alienandi; ex quo in censu ita dicendum est: quia cum per eius creationem super rebus eiusdem maioratus factam nulla venditio, nec irreuocabilis alienatio earum rerum contrahatur, sed hypothecæ subijciuntur, & in domino possessoris maioratus adhuc maneat, merito non dicentur irreuocabiliter alienata, neque quantitas sortis census à corpore maioratus in totum seclusa, sed reuocabiliter, donec constituens census, vel eius successor eum redemerit, id est, donec bona libera superueniant. Ex quibus à constituente, vel eius herede fiat redemptio. Ita breuiter, & eleganter intelligit omnia supradicta, & conciliat obiectiones Ludouicus Molina in dicto libr. 4. capit. 7. numer. 16. per totum.

Imò & reguli, quæ constituitur, quòd alienatio semel perfecta superveniētibus diuitijs non reuocetur, absolutè vera non est, sed debet intelligi, quòd non reuocetur respectu eius, in quem res alienatur, ita quòd ab ipso res ipsa auferri non possit, ut Molina explicuit in dicto cap. 7. ex num. 13. versic. Sed verius, & num. 14. 15. & 16. respectu tamen alienantis

quòd teneatur eam redimere, vel tantundem hæres eius successoris maioratus restituere, non impugnatur ipse Molina reuocatione alienationis, imò potius (si diligenter consideretur) eam approbat, dum exemplificat casum per gloss. in authent. res quæ. C. communia de legat. verb. *Obligationem*, & in l. vbi adhuc, verb. *Abatur*. C. de iure dot. quæ glossæ respiciunt incommodum eius, in cuius fauorem alienatio facta fuit, & nihil decidit circa obligationem redimendi rem ex bonis liberis superuenientibus. Quæ quidem obligatio præcisa videtur, cum deficiat causa alienationis, necessitas nempe, & defectus bonorum liberorum, cuius occasione super bonis maioratus census fuit constitutus, ex his, quæ supra retulimus.

Ea tamen resolutio Molina, scilicet, quòd hæres prædecessoris teneatur redimere census cum facultate Regia super bonis maioratus constitutum, videtur restringenda ex alia resolutione eiusdem Molina lib. 1. capite 102. num. 27. per totum, & eodem libr. 1. capit. 26. num. 10. quando possessori maioratus ante redemptionem census, vel in ipsa in continenti, aut statim post factam redemptionem à creditore actiones contra heredem cessasse fuissent, & simul redimens expressisset ea lege & intentione census redimere, ut in creditoris locum succederet, & ab herede prædecessoris sortis & usuris exigeret, quia si redimit simpliciter absque vlla profectione exigendi, vel cessione actionis existimat censi, factam redemptionem animo liberandi bona maioratus non repetendi sortem ad hæredibus prædecessoris. Quod confirmat ex principio iuris de ducto ex l. Modestinus. ff. de solutionibus, l. Papinianus. ff. mandati. l. 11. tit. 12. part. 5. Sed hæc restrictio Molina, licet quòd ex vi cessionis agi intenditur, verissimè sit, cum ante solutionem, vel in continenti, aut statim post factam cedenda sit actio ex dicta l. Modestinus, non tamen cessione deficiente excluditur possessor maioratus ab actione sortis census, quem redimit: sed adhuc, licet non ex vi cessionis poterit agere ad eius sortis restitutionem, ex toto titulo de negot. gest. vel ex alijs notissimis iuris remedijs: si enim hæres possessoris maioratus, qui census creauit redemptione successoris in maioratu ab obligatione soluti census liberantur, ex regula l. solutionem 27. l. si pro me. 40. ff. de solut. ergo ab eisdem sortem & usuris legitimè successor repetere possit. Neque obstat, si replicetur, quòd cum census ex Regia licentia super bonis maioratus nominatim sit constitutus alia bona libera præsentia, vel futura constituentis, quæ

tuba

sub generali obligatione censuali non continentur: neque cætera bona libera suorum heredum ad eius census solutionem tenebuntur, sed tantum subiecta erunt bona maioratus nominatim obligata; quia facile respondetur, quòd quamuis in censu verum sit, nihil operari bonorum generalem obligationem, sed tantum specialem esse attendendam; hoc tamen fallit in censu super maioratus bonis Regia licentia instituto: quia cum in eius census creatione ex natura ipsius contractus, & bonorum, super quibus sit constitutio, subsit ea peculiaris conditio, ut deficientibus liberis bonis super alijs maioratus fiat consignatio, iustissimum est, quòd si ex defectu bonorum liberorum maioratus censibus oneretur superuenientibus liberis bonis census solutioni, & redemptioni subijciuntur, cum si à principio superessent, consignatio super eisdem esset facienda, & inde constet, quòd ex propria natura contractus, & peculiari lege maioratus bona libera, vel præsentia sunt, quæ tam ex mente Principis concedentis facultatem, quàm ipsius possessoris maioratus constituentis census remanent obligata, & censui subiecta, & bona maioratus accessorie, & in subsidium, quasi subsidiariè subiecta fuissent. Quæ quidem satisfactio constat tam ex his, quæ scripsimus circa l. pater filium in principio de legat. 3. quàm ex ipsa rei euidencia, & contextura cuiusvis Regiæ facultatis.

Imò quod magis est, si forsam deficerent hæreses constituentis census, poterit successor in maioratu, qui census redemit, sortem, & usuras ab eisdem rebus maioratus recuperare, obligado rem ipsam nouis creditoribus, vel creando super ea absque noua licentia pro sorte & usuris redemptionis nouum census, ut resoluit ipse Ludouicus Molina, libr. 1. de Hispan. primog. cap. 10. numer. 25. & 26. cum præcedentibus & sequentibus, quod in quibus casibus procedat, ipse Ludouicus Molina explicuit.

DE CENSU CREANDO super bonis, vel ex bonis feudalibus. Caput LXVI.

SUMMARIVM.

Feudatarius an possit rem feudalem alienare, vel dare in censum. n. 1.

Feudatarius an possit subinfeudare sine domini consensu. n. 2.
Feudatarius an possit super re feudali censum consignare. n. 3. & 4.
Feudatarius an possit super re feudali constituere hypothecam vel seruientem. ibidem.
Domini feudi an possit rem feudalem dare in censum, vel super ea censum constituere. numer. 5.
Intellectu ad l. quoties. C. de rei vendicatio. num. 6.
Feudum an sit beneficium, & an habeatur pro seruicium. n. 7.

CAPVT LXVI.

EX traditis in capitibus præcedentibus infertur ad quæstionem de censu creando super bonis, vel ex bonis feudalibus, an, & quòd sustineri possit constitutio, & creatio: & in ea dubitatione duo casus principales erunt considerandi. Primus in persona feudatarij, an scilicet possit rem feudalem dare in censum, vel super ea alium consignare. Secundus in persona domini concedentis feudum, an sibi aliquando liceat ex re semel concessa in feudum censum reservatum, vel consignatum creare. Et ad primam dubitationis partem accedendo, sub distinguendum est: quia aut feudatarius rem feudalem in censum reservatum concedit, aut super ea consignatum constituit. In primo casu non tenet census creatio, sine expresso domini consensu: quia cum (ut sæpius dictum est) in censuarium transferatur utrumque dominium, & possessio, ut probatur in capit. constitutus de relig. domib. & in datione fundi in censum formetur vera rei censualis alienatio, manifestum est, feudatarium non posse rem feudalem concedere in censum sine expresso domini consensu, cum per eam concessionem deueniatur ad alienationem, quæ omni iure prohibita est, ex capite Imperiale de prohib. feudi alienat. per Federic. & ex his, quæ circa prohibitionem alienationis feudi tradunt Iul. Clar. lib. 4. recepta sententia. §. feudum per totum, maximè num. 31. Gregor. in l. 10. tit. 26. part. 4. gloss. 1. & per Tiraque. l. de retract. lignag. §. 1. gloss. 3. num. 3. cum alijs usque ad finem, vbi eleganter probat, quòd in generali alienatione, seu donatione, aut concessione alienandi non comprehenditur feudum, ut quia de sui natura prohibitum sit alienari sine domini consensu.

Est tamen verum, quòd licet feudatarius non possit rem feudalem dare in censum, poterit tamen

tamen sine domini consensu feudum alteri subinfeudare, & secundum feudatarium efficere, ex glossa in capit. quæ in Ecclesiarum, verb. *Alienandi feudum*, de constitut. quam dicunt communem Gozadin. consil. 62. num. 5. Curr. de feudis in 4. quæst. principali in vltima causa priuationis feudi, & post Iacob. de Velouiso, Bald. Socin. Iass. & alios in feudo seculari & Ecclesiastico eleganter resoluit Iul. Clar. in lib. 4. recept. sentent. §. feudum. q. 32. per totam, vbi plurima notabilia in materia subinfeudationis refert, cui adde Valasc. de iure emphyt. quæst. 13. num. 10. vsque ad fin. & quæst. 8. num. 29. & quæst. 35. per totam; qui quidem Valasc. quamuis loquatur in emphyteota subemphyteotice tantum, cōducit ad speciem feudi, & Iul. Clar. supra n. 5. aduertit post Alexand. Ruyn. & communem, quod in subinfeudatione non durat, nisi donec vixerit vassallus, qui subinfeudauit, vel eius heredes, & quod eo mortuo resoluitur, venitque proximior agnatus ad feudum; & statim num. 6. subdit, quod si secundus vassallus rem subinfeudatam alienare, forsam voluerit id efficere, non poterit cum licentia subinfeudatis, sed cum expresso domini cōsensu, quasi penes dominum verum dominium remanserit: unde iam constat, quod vassallus non poterit rem feudalem dare in censum, quamuis regulariter eam alteri possit subinfeudare.

- 3 In secundo tamen casu census consignatiui, quando scilicet possit feudatarius super feudo censum consignare, dicendum etiam videtur consignatione non sustineri. Quia si bonorum, super quibus census consignatur, emptio, & venditio contrahitur, vt aliqui voluerunt, & bona feudalia nec vendi, nec alienari absque domini consensu valeant: ergo & consignatio super eisdem bonis prohibetur, cum per eam ad alienationem deueniatur, ex l. fin. C. de rebus alienis non alienand. fin. verò non ipse res censuales venditę censeantur, sed tantum hypothecæ sint subiectæ secundum veriore interpretum sententiam, vt vtrumque diximus in capit. an in censu formetur vera emptio & venditio, etiam videtur, quod census consignatio super eisdem bonis censualibus non consistat, cum neque valeant hypothecari, vt probatur in dicto capit. Imperialem de alienatione prohibita per Federicum, & in l. 10. tit. 26. part. 4. ibi, *Vendendo, & empenando*, maxime qui feudatarius in re censuali non potest constituere seruitutem, vt communiter recipitur à Curcio Seniore, & alijs, quos referens sequitur Iul. Clar. libr. 4. receptarum sententiarum. §. feudum. quæst. 37. ad finem, Molin. lib. 1. de Hispan. primog.

cap. 20. num. 7. ideo feudum non est legitimum fundamentum census sed adhuc in ea dubitatione securius crederem posse feudatarium sine domini licentia censum super feudo consignare, sub conditione tamen tacita, vel expressa resolutiua contractus tempore, quo alias feudum ipsum extinguendum erat, ita quidem, vt non præiudicet ea consignatio resolutioni contractus, nec iuri cognatarum, sed duret quantum aliis feudum duraturum erat. Quæ resolutio manifestè constat ex eo quod (vt sæpius diximus) secundum naturam creationis census, in eius creatione vera emptio & venditio formatur, non rei; super quâ constituitur, sed iuris percipiendi pensionem annuam ex fructibus eiusdem; quod quidem ius, imò & ipsos fructus, vendere potest feudatarius ad vitam eius sine vlla domini licentia, aut caducitatis pœna. Ita resoluunt Andr. de Ifernina in dicto capite Imperialem in principio, & ibi Bald. colum. 3. Aluarot. Cardin. & alij dicentes, quod licet vassallus non possit constituere vsum fructum formalem in feudo l. arboribus. §. fin. ff. de vusu fructu: potest tamen vendere fructus illius temporis, quo feudum apud ipsum mansurum erat: quia prohibitus vendere non prohibetur vendere fructus. l. codicillis. §. institut. de legat. 2. l. pater in principio de legat. 3. de quo eleganter scripsit Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. ex numer. 46. cum alijs vbi num. 42. & 50. id post plures procedere aduertit in cæteris rebus, quarum alienatio prohibita est, vt in præbendis, & decimis: quia eorum fructuum alienationem permissam esse fatentur: quæ vera sententia iterum & fortiter confirmatur ex eo, quia licet in præiudicium domini, & agnatorum nulla seruitus constitutio super fundo facta teneat, in præiudicium tamen vassalli valet, & tenet, ita tamē vt aperto feudo domino, vel agnatis, omnes fundi obligationes à feudatario contractæ pereant, & euanescent. Ita post Alexand. Parisiensem, & alios resoluit Iul. Clar. in dicto §. feudum. q. 37. per totam, Molin. lib. 1. cap. 20. nn. 3. ideo mirum non est, si census ad vitam feudatarij, vel simpliciter super feudo constitutus pro tempore feudi sustineatur: unde hanc sententiam in specie tenet Foller. in tractat. de contract. censuarijs, gloss. magna. n. 7. vsq; ad 16. & ad fundamenta contraria facile responderetur, quod in censu nulla contrahitur venditio, quæ alienatio rei censualis, vt supradictū est: ideo feudatarius, qui super feudo censum cōsignauit, non incurreret in pœnam alienantis feudum. Secundò responderetur, quod quamuis ex consignatione census super re feudali facta

facta quadam hypotheca legalis contrahatur vt dicendum est in capit. de hypothecis censuum; non ideo feudatarius incidet in pœnam alienantis feudum: & ideo licita erit super eo consignatio. Ita resoluit in pignoratione feudi Iul. Clar. in dicto §. feudum. quæst. 35. & q. 31. vers. *sed nunquid* num. 1. vbi etiam aduertit, quod ad hoc vt feudatarius propter alienationem cedat à iure, non sufficit alienatio, sed requiritur vera & actualis traditio: unde ex hypotheca in eam pœnam non incurreret.

Minus etiam obstat dicere, quod non potest feudatarius constituere seruitutem in re feudali; quia id in præiudicium agnatorum, & domini procedit, non tamen ipsius feudatarij, vt considerant Molin. & Iulius Clarus supra. Ex quibus deducitur in ea dubitatione iam esse veram resolutionem, vt feudatarius libere possit super re feudali censum consignare, pro tempore tamen feudi daturum, & dūmodo sine vilo domini, & agnatorum præiudicio constituatur.

- 5 Ad secundum igitur casum principalem huius capituli, accedendo ex parte scilicet domini feudi, quando possit alicui datam in feudum rem alteri in censum reservatum concedere, vel super ea alium consignare videamus. Et quantum ad censum reservatum regulariter dicendum est, quod in omnibus casibus, in quibus dominus feudi concessionem potest reuocare, vel feudatarium à feudo priuare poterit à fortiori rem ipsam feudalem in censum reservatum concedere. De quibus reuocationis casibus, videnda sunt. l. 8. & 9. cum alijs, tit. 26. part. 4. & Iulius Clarus. in §. feudum. numer. 1. & per totum in quæst. 59. cum quæstionibus præcedentibus & sequentibus: fin. verò nullus casus contingat ex his, quibus feudum potest reuocari, vel feudatarius eo priuari sed dominus post concessione feudi vni factam alteri rem feudalem cōcedat in censum, & traditio sequatur, poterit, & merito, dubitari, an prima feudalis, vel secunda censualis concessio teneat, & secundum censualem sustineri constat ex regula. quoties. C. de rei vendicat. Quæ quidem si procedit, quando, quando contractus eiusdem sunt naturæ, maiori rationi procedet, si secundus fortior & efficacior sit, vt quia per eum transferatur vtrumque dominium in primo contractu utile tantum, sicut inter primum feudatarium, & secundum censuarium contingeret, si dominus rem feudalem alteri concederet in censum, imò & inter duos feudatarios procedit dicta l. quoties, vt quando dominus per inuestituram abusuam, nempe per traditionem

annulli aliquem instituit, & postea alterum in possessionem corporalem induxit: quia secunda feudalis concessio traditione sequuta prior nuda præualebit, vt resoluit Iulius Clarus in §. feudum. quæst. 26. per totam, maxime in fine, & latius Anton. Gabr. lib. 3. communem opinionem tit. de emptio, & vendit. cōclus. 2. num. 13. 46. 49. & 50. sicut è conuerso quando vassallus de consensu domini vendidit feudum: quia posterior venditio contradictioni præualebit, ex Gozadin. Ruyn. & alijs per Gabr. supra. n. 11.

In censu verò consignatio videbatur dicendum, quod cum dominus feudi proprietatem rei feudalis adhuc sibi res creauerit, poterit libere super ea proprietate censum consignare, ex resolutione Follerij de censib. gloss. magna. num. 44. & Rodon. de rebus Ecclesiæ rubr. 16. numer. 37. dicunt enim Foller. & Rodon. quod super proprietatibus rerum potest census constitui. Quorum resolutio in distinctè accepta admittenda non est: quia licet feudum sit beneficium ex beneuolentia datum proprietate domino retenta, & vusu fructu in accipientē translato, cap. 1. §. beneficia, in quibus casibus feudum amittatur, & post Afflic. in præludijs feudorum num. 69. tradit Iulius Clarus. §. feudum. quæst. 4. super ea tamen feudi proprietate domino reservata census consignatio non consistit, vt quia proprietates rerum infructiferae sint, & bona censualia debeant esse fructifera & existant: unde intelligi debet facultas consignandi censum super re feudali, vt dominus possit super proprietate & emolumentis simul cum constituere, sicut super quolibet alio emolumento & facultate ex resolutione eiusdem Follerij in praxi censuali, glossa magna, numer. 46. & 47. quod suadet ex eo, quia cum feudum regulariter ad instar seruitutis ex Bald. in §. si facta si de feudo fuerit controuersum inter dominum & agnat. quem refert, & sequitur Gregor. Lup. in l. 23. part. 2. tit. 13. gloss. 2. in fine, merito super eius feudi emolumentis, sicut super qualibet alia seruitute, census consignatio consistet.

DE CENSU CREANDO super bonis, vel ex bonis emphyteoticis. Cap. LXVII.

SVM.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA

GREDOS.USAL.ES

SVMMARIVM.

Census quando creari possit ex bonis, vel super bonis emphytheoticis. num. 1.
Intellectus ad l. quoniam. C. de rei vindicatione, & an habeat locum in emphytheosi. ibidem.
Dominus emphytheosis quando possit censum creare, vel consignare ex re, vel super re semel concessa in emphytheosim. n. 2.
Emphytheota quando possit rem dare in censum, vel subemphytheotizare, aut super ea censum, vel servitutem constituere. num. 3.

CAPVT LXVII.

IN capite præcedenti scripsimus, quando census creari possit ex re, vel super re concessa in feudum in præsentia agendum est, quo pacto constitutur super rebus, vel referuetur ex bonis in emphytheosim datis: & in hac dubitatione similiter distinguendum est inter dominum, & emphytheotam; & ad dominum accedendo duo casus considerantur, sicut in capite præcedenti in feudo fuerunt considerati. Primus in censu reservatio, an scilicet possit dominus rem semel in emphytheosim concessam dare in censum reservatum. Secundus casus, an possit aliquando super re semel concessa in emphytheosim censum consignare. In primo casu dicendum est, quod si dominus emphytheosis velit rem emphytheoticam alteri concedere in censum reservatum, reuocando emphytheosim prius legitime constitutam id efficere non possit, nisi in casibus, quibus à iure, vel emphytheosis reuocatur, aut resoluitur, vel potest emphytheota ab ea iuste priuari. Quorum meminerunt Doctores in l. 1. & 2. C. de iure emphyt. §. ad eod. insitut. locati. Iul. Clar. in §. emphytheosim fere per totum, Gregor. Lup. in l. 28. & 29. tit. 8. part. 5. in quibus casibus si culpa emphytheote ad dominum emphytheosis semel legitime constituta deuoluitur, poterit rem ad se deuolutam dare in censum reservatum. Imò & si forsam post dationem in emphytheosim ante veram rei traditionem alteri rem ipsam dederit in censum, & actualiter tradiderit eam, secunda concessio censualis præualebit: quia per secundam concessionem censualem traditione secuta prior emphytheotica omnino reuocabitur, & euanescat, tam ex eo, quod fortior contractus sit censualis ex translatione utriusque domini, quam quod etiam inter duos emphytheotas præualeat secunda concessio, cuius rei traditio

diuione interuenit, & locum habet. l. quoniam. C. de rei vindicatione, vt constat ex Calcaneo consil. 126. Anton. Gabr. libr. 3. communem opinionem tituli de empt. & vend. conclus. 2. numer. 13. de quo latè egit Aluar. Valasc. de iure emphyt. quæst. 14. numer. 6. vsque ad finem, Foller. in praxi censuali gloss. magna. num. 33. & 34. in pensione tamen emphyteosis an possit à domino dari in censum reservatum, videnda sunt, quæ scripsimus in cap. de censu creando super alio, vel ex alio iam constituto, ubi non posse concedi resoluiamus.

In secundo quidem casu census consignatiui, quando scilicet dominus possit eum consignare super re, quam semel in emphytheosim concessit, secus dicendum est, quod aut censum constituit super sola proprietate rei emphytheote, quæ penes ipsum remanet, & nulla esset consignatio, vt quia nullæ rerum proprietates infructiferae sunt, & census super rebus fructiferis. Vnde reprobandur Foller. de censibus gloss. magna. num. 44. Rodan. de rebus Ecclesiæ rubr. 16. num. 37. dicentes quod census consistit super proprietatibus rerum, aut enim census consignatio non fit super nuda proprietate rei emphytheote, sed super iure percipiendi pensionem emphytheoticam: & super eo iure consignatio facta sustinebitur, ac si fieret super quolibet alio emolumento, vt aduertit Foller. in dicta gloss. magna. n. 46. & 47. & supra diximus in feudo in fine capitis.

Ad emphytheotam verò accedendo an possit dare rem in censum, vel super ea alium constituere, videamus, & cum ex datione rei (pensione reservata) utrumque dominium in censuarium transferatur (vt supra diximus) manifestum est emphytheotam non posse rem emphytheoticam dare in censum, cum neque sibi liceat eam alienare sine domini consensu, ex l. fin. C. de iure emphyt. & ex his, quæ tradit Iul. Clar. in §. emphytheosi. quæst. 13. & per totum. §. est tamen regulariter verum, quod emphytheota regulariter absque domini licentia potest ius suum alteri donare, seu legare, vt probat gloss. in l. fin. verb. alijs vendere. C. de iure emphyt. quam communiter sequuntur Doctores, vt testatur Imola in l. si domus. §. fin. versic. Extra glossam. ff. delegat. 1. Aretin. consil. 42. num. 1. Ruyn. consil. 160. num. 22. lib. 4. & plurimos referens Iul. Clar. in dicto §. emphytheosi. quæst. 15. per totum, ubi num. 2. post Bertrand. Guid. Pap. & alios id intelligit concurrentibus requisitis. Non tamen sicut licita est donatio iuris emphytheotei, licet emphytheota rem subemphytheotizare sine domini licentia, sed potius regulariter

Caput

LXVII.

163

regulariter prohibita est subemphytheotizatio domino irrequisito, vt post speculat. & Iass. resolu. Clar. in dicto. §. emphytheosis. quæst. 20. Aluar. Vaz de iure emphyt. q. 3. num. 10. vsque ad finem. & quæst. 8. num. 29. & quæst. 35. per totum: ergo licet emphytheota possit ius suum donare, seu legare absque domini consensu, cum tamen rem ipsam emphytheoticam non poterit alienare, neque subemphytheotizare, non poterit eam in censum reservatum concedere: quod licet non ita, sed videri verbo aduertit Roderic. libr. 1. de annu. redditib. q. 3. num. 7. versic. Interitur secundo.

In censu tamen consignatio dicendum est, quod possit emphytheota super re sibi in emphytheosim concessa eum consignare, ex eo quia siue in censu (vt sepius dictum est) servitus quædam percipiendi pensionem annuam constituitur, siue legalis hypotheca formetur, aut venditio iuris percipiendi contrahatur, utroque casu census consignatio super ea re emphytheotica sustinetur: quoniam quantum ad servitutem notissimum est, posse emphytheotam sine domini consensu eam super fundo emphytheotico constituere, quantum ad suum præiudicium, licet non sibi liceat ex ea servitutis constitutione domino directi domini præiudicare. Ita resolut Cepola in tractat. de servitutibus libr. 1. cap. 14. colum. 1. quem ad hoc refert & sequitur Iul. Clar. in dicto. §. emphytheosis. quæst. 21. & ita in §. feudum. quæst. 37. num. 1. ad finem, referens Alexandr. Paris. & alios, & post alios aduertit Felician. 2. part. lib. 2. num. 3. in fine. In hypotheca tamen similiter dicendum est, quod emphytheota & emphyteuticius possint eam super re emphytheotica constituere, ex gloss. in dicta l. fin. verb. Alijs vendere. C. de iure emphyt. quam post Iass. Gratum, & Ripam, communem dicit Iul. Clar. in dicto. §. emphytheosis. quæst. 18. si vero in celsu creatione super re emphytheotica facta vera venditio fructuum eiusdem rei contrahatur, certissimum est, quod emphytheota potest eisdem vendere fructus pro tempore vitæ suæ, vt latissimè resoluit Tiracquel. de retractu lignag. §. 1. gloss. 7. num. 46. cum pluribus alijs, ubi eleganter id exemplificat & probat: & in censu consignatio id nominatim probat Boer. decis. 81. num. 2. Rodan. de rebus Ecclesiæ rubr. de constit. ann. reddit. num. 24. Roderic. libr. 1. quæst. 3. num. 7. Felician. in 2. par. de censib. lib. 2. cap. 4. num. 1. quod tamen limitat Roderic. in dicta quæst. 3. num. 7. versic. Quod limitandum est, vt finita emphytheosi finiatur census consignatio:

quia cum constitutio super emphytheosi non possit præiudicium efficere domino directi, extincta emphytheosi census extinguetur, vt post Veroniam, & Pinel. aduertit, quod subintelligit, nisi dominium directi reuertatur ad dominum, non per resolutionem contractus, vt quia emphytheosis finiatur, sed per donationem, vel aliam successionem voluntariam: quia eo casu non finiretur census consignatio super emphytheosi, vt quia dominus in rem successit voluntarie. Ita Boer. supra num. 7. Pinel. Ioan. Garf. & alij per Rodericum supra relati.

DE CENSU CREANDO
 ex bonis, vel super bonis vniuersitatis, ciuitatis, villæ, seu oppidi. Caput.
 LXVIII.

SVMMARIVM.

Bona communia vniuersitatis vsui publico destinata qualia sint. num. 1. & num. 2. eleganter discutitur, an prædicta bona publico vsui destinata sint propria vniuersitatis quoad dominium, & numer. 3. an super eis possit census constitui absque licentia, vel sine vlla. & num. 4. explicatur quid sit in censu reservatio, an ciuitas re in eum censum possit accipere, vel sua bona sub eo censu alteri dare.

Bona ciuitatis, quæ vocantur, Proprios de concesso, qualia sint, & an super eis, vel ex eis possit census formari. num. 5. & num. 6. agitur, an prædicta bona sint propria vniuersitatis quoad dominium: & num. 7. numerantur diuersæ species eorum bonorum.

Ciuitates quando super commoditate iurisdictionis possint censum creare. num. 8. ubi late traditur ad quem pertineant commoditates iurisdictionum, & num. 9. quod iurisdictiones cohereant solo inseparabiliter, & quis fundet iurisdictione, & num. 10. agitur de iure retractus iurisdictionis, quæ ciuitates hodie vtuntur.

Ciuitates quando possint super commoditatibus terminorum censum constituere, & an terminus sint proprii vniuersitatum quoad dominium, proprietatem, vel commoditatem tantum, seu rex fundet in terminis. numer. 11. & quid in dominis inferioribus, Ductibus nempe, Comitibus, & alijs. n. 12.

Res communis quando dicatur mea. numer. 13. ubi an bona communia dicantur esse in seruitu re populorum & numer. 14. quod differunt vniuersitas & alius singulorum de vniuersitate, & numer. 15. quod prohibita rerum alienatione prohibetur alienatio ususfructus. & numer. 16. an in bonis, quae pertinent in communi ad commoditatem singulorum, vel in bonis singulorum possit fieri executio pro debitis vniuersitatis.

An administratores vniuersitatis possint incarcerationi pro debito censuali vniuersitatis. numer. 17.

CAPVT LXVIII.

IN capitibus praecedentibus egimus de censu creando ex bonis, vel super bonis feudalibus, vel emphytheoticis: vnde in praesenti agendum est de formando ex bonis, vel constituendo super bonis vniuersitatum: & in ea vulgari, licet vtilissima dubitatione sequentes casus ad veram eius intelligentiam nouiter examinandi, atque decidendi erunt.

1. Primus, quando agitur de census creatione super bonis communibus vniuersitatis, quae publico vsui destinata sunt, & quibus ciues promiscue vtuntur, veluti Platea, theatra, stadia, fontes, montes, egidos, dehelas, pascua, & alia similia, de quibus agitur in l. in tantum. §. vniuersitatis de rerum diuis. & in §. vniuersitatis institut. eodem titulo, & in l. apud Iulianum. numer. 39. §. constat delegat. 1. quae lex aliis incipit, cum seruus, & in l. 15. tit. 5. part. 5. l. 19. tit. 28. part. 3. l. 13. tit. 9. part. 6. Quae leges de bonis, quae ad commune vniuersitatis spectant, egerunt.

2. In qua specie euidentius constabit nostrae dubitationis resolutio, si antea examinauerimus, an ea bona publica ad commune ciuitatum pertinentia sint earum vniuersitatum quoad dominium, ut possit consilium vniuersitatis ea dare in censum reservatum, vel super eisdem alium consignare. In qua non vulgari dubitatione reperio Gregor. in l. 9. part. 3. tit. 28. in verb. *son del comun*, ubi postquam Gregor. eam dubitationem designauit, remittit se ad Speculatorem, Azonem, & Acurf. & nihil in effectu decedit. Qui quidem Doctores à Gregorio relati diuersae in hoc fuerunt opinionis; quia Acurf. in §. vniuersitatis, verbum, *Et si qua alia*, resoluit, quod si theatra, stadia, palatium, nauigium, &

alia similia sunt vniuersitatis, & in dominio, & in vsu, ubi additio Acurfij idem, sequitur. Quorum sententiam in effectu tenuit Iohann. Faber. in dicto §. vniuersitatis, cui subscribit Iass. ibi in addition. ad Porcum addition. §. numero. 8. dicens, quod quaedam bona sunt vniuersitatis, quoad dominium, & vsum communem, ut sunt theatra, stadia, atque similia: quaedam vero, quoad dominium tantum, & quoad vsum particularia, ut prata vniuersitatum. Ex quo denique resolvunt, quod bona publica, quorum supra nu. 2. meminimus, sunt quoad dominium vniuersitatis. Et haec sententia non violenter confirmatur à Iustiniano in dicto §. vniuersitatis de rerum diuis. dum dicit, *Vniuersitatis sunt, non singulorum*, & à Martino Iuriconsulto in dicta l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. eodem, similiter subdit, *Vniuersitatis sunt, non singulorum*, ex quibus locis Iustinianus & Martinus denotant proprietatem rerum publicarum ad vniuersitatem pertinere, cum verbum, *sunt*, quo vsi fuerunt, importet dominium, & proprietatem. l. non solum. §. meum. ff. de rei vendicat. & tenet Bart. in l. cum res, colum. 2. versic. *Quid dicemus*. C. si res aliena pignori data sit, Socin. consil. 92. l. part. & ita dicitur suum, quod vendicari potest. l. quintum. §. argentum, ubi Bart. ff. de auro, & argento legato, maxime quia si bona publica pertinent ad commune vniuersitatis, propria eius dicenda sunt, cum res communis mea dici possit, ex Bart. in l. seruielectione. §. labeo. de legat. 3. & ita, licet unico verbo, id videtur sentire Auendañ. in 1. part. Prator. cap. 4. numer. 4. versic. *Item fontes, dicens*, quod similia bona sunt Conciliorum: ergo si pertinent ad vniuersitatem, quoad dominium potuit vniuersitas ea bona liberè in censum dare, vel super eis alium constituere.

Adhuc tamen contrariam sententiam vniorem existimamus: quia praedicta bona publica communi vsui destinata non sunt quoad dominium ciuitatis, ut securè, & verius tenet Placentinus Doctor antiquus relatus ab Acurfio in dicto §. vniuersitatis; dicens, quod ea bona vsu tantum sunt vniuersitatis. Cuius sententiam in effectu sequitur Iohann. Andr. in addit. ad Speculat. tit. de executione sententiarum. §. sequitur in versic. *sed quid si vniuersitas*. numer. 5. dicens, quod castrum non habet proprietatem in fontibus & fluminibus, & vijs publicis, quia haec sunt vniuersitatis quoad vsum, non quoad proprietatem. Pro qua sententia facit text. in d. l. 9.

l. 9. tit. 28. part. 3. ibi. *Apartadameñ son de la comun de la ciudad de villa*, l. 15. tit. 5. part. 1. ibi. *Que son del Rey*, & dicitur *comun de algun conçejo*. Idemque sentiunt non obscure Iustinianus & Martinus supra, dum dicunt, *Vniuersitatis sunt, non singulorum*, sentientes non ad singulos vniuersitatis, sed ad commune totius ea bona pertinere, & inde in nullius dominio sunt nec singulorum, nec vniuersitatis, sed omnibus communia, & vsui publico destinata: quibus enim bona, quae pluribus & singulis competunt, regulariter dicantur propria cuiuslibet, saltem respectu partis ad eum expectantis ex Bald. in l. 1. C. de communibus rerum alienatione, Bald. Angel. & Alexand. in l. 1. col. 1. C. qui testamenta facere possunt, ubi Corn. & ex communi sententia per Molin. in Consuetud. Parisiens. §. 1. gloss. 1. sum. 71. & eo casu procedat regula communis, qua constituitur, quod res communis dicitur mea, ut eam regulam assignantes intellexerunt Felin. Montalbus, & alij, quos referens sequitur Ioan. Gratian. in reg. 91. numer. 1. Bernard. Diaz in regul. 108. tamen si bona non pluribus, ut singulis, sed ut vniuersis in communi competant ut publica, quae vsui communi & publico destinata sunt, & in nullius dominio constituta non erunt propria singulorum etiam respectu partis, qua singuli vtuntur, sed communiter quoad vsum ad commune totius vniuersitatis pertineret: & hoc in effectu sentierunt Iustinianus & Martinus supra.

Quod ex eo iterum suadet: quia praedicta bona publica alienari nequeant ab vniuersitatibus, ut post Bald. in rubric. C. de contrahend. emptio. resoluunt Auendañ. in 2. part. Prator. cap. 10. numer. 1. prope finem, & per text. in l. continuus. ff. de verbor. oblig. tradit Alexand. consil. 43. numer. 11. vol. 4. Auiles in cap. 30. Prator. gloss. verb. *Gracias*, numer. 4. ergo si alienari nequeant ad vniuersitatem, ad eam non spectant quoad dominium ex definitione domini infra referenda, numer. 8. & alijs, & consequenter neque super eis census poterit consignari, aut ex eis reservari; & ita, licet non his fundamentis. eam sententiam comprobant Benedict. Bon. in tractat. de censib. art. 16. 17. & 18. & unico verb. Auendañ. in 1. Prator. c. 12. nu. 6. dicens, quod super plateis census non consistit. Et eam sententiam tenet nominatim Roderic. lib. 1. quae sit. l. 4. nu. 67. ubi eam ampliat cum Azueto & Bobadilla contra Auendañ. etiam in terris dominorum quod eorum legitima.

Quia sententia retenta non abstant fundam.

menta in contrarium adducta: quia l. in tantum §. vniuersitatis, & §. vniuersitatis institut. de rerum diuis. dum dicunt, *Vniuersitatis sunt, non singulorum*, potius confirmat nostram, quam contrariam sententiam, ut supra diximus, & constat ex verbis, *Vniuersitatis sunt*; quae intelligi debent in communi, ut quia bona publica vsui communi destinata ad commune vniuersitatis pertineant, ex dicta l. 9. tit. 28. part. 3. neque verbum, *sunt*, importat ibi proprietatem, sed adiectum est, ut denotet non esse praedicta bona singulorum vniuersitatis, ut verbis expressis probat dicta l. 19. ibi, *Apartadameñ son del comun*; & quia verbum, *sunt*, est, nunquam importat proprietatem, nisi quando dominum cognitum & distinctum, atque priuatum est illius, ad quem refertur; ut iura contraria probant, ut similiter res communis nunquam dicatur propria nisi quando priuatum pluribus, ut singulis, & respectu partis distinctae cuiuslibet competere, ut etiam supra probauimus. Ideo nihil obstat praedicta verba: *Vniuersitatis sunt*, quominus verius sit praedicta bona ad vniuersitatis commune quoad dominium non pertinere & consequenter super eisdem, vel ex eisdem bonis vniuersitas censum non creauit.

3. Quae tamen receptissima sententia restringenda est, quando ad census creationem accedit Regia licentia: quia accedente constitutio sustinebitur ex his, quae resoluunt Gregor. Lup. in l. 15. tit. 5. part. 5. verb. *Los egidos*, Auendañ. in 1. part. Prator. cap. 12. num. 21. 24. & 26. cum praecedentibus & sequentibus. Auiles in cap. 30. Prator. verb. Gratia. num. 3. dicens, quod ex Regia licentia, cui omnia subiacent, possunt similia bona publica alienari: ergo a fortiori poterunt dari in censum, vel super eis alium constituere: & in specie census ita resoluunt Auendañ. dicto cap. 12. num. 6. Quod intelligendum est, ut commoditates, & fructus eorum bonorum publicorum dentur in censum reservatum, vel super eis alius possit consignari. Et in hunc sensum intelliguntur Bobadilla, & alij, quos referens sequitur Roderic. dicto lib. 1. q. 14. nu. 67. dicens, quod ex licentia Regia super his bonis potest census constitui, ut scilicet intelligatur super commoditate.

Quae quidem omnia aperte procedunt tam in censu consignatiuo, quam reservatiuo: quia cum utroque casu sit necessarium, quod vniuersitas habeat potestatem alienandi, seu obligandi bona, super quibus censum constituit, vel ex quibus reservat, & ea potestatem

testate careat respectu bonorum publicorum; ut quia omni casu eorum obligatio, seu alienatio prohibita sit, merito absque Regia licentia ea bona non poterit alienare, neque obligare.

Ex quo miror de Roderico libr. de ann. redditib. quæst. 14. qui postquam numer. 67. resoluit, super bonis publicis censum absque Regia facultate non posse consignari, numer. 68. & 69. post longa in disputationem id limitat in censu reservatio, resoluens, quod ciuitas & potest accipere rem immobilem in censum reservatum, & suam sub eo censu alteri dare sine Regia licentia, neque iudicis decreto, illud comprobans exemplis minorum, ut quia si procedere potest in minore, procedat etiam in vniuersitate: in quo certe Rodericus salua pace tanti viri euidenter errauit, tam ex eo quod loquitur in bonis publicis, de quibus vniuersitas, neque alienando, neque obligando, neque reservando, seu dando in censum quidquam disponere potest, quam quod ea bona equiparat bonis minorum, quorum minores habent veram proprietatem & dominium disponendi, præcedente legitima solamitate. Et quamuis in dicto numer. 68. ad eius resolutionis confirmationem constituat differentiam inter censum consignatum, & reservatum, dicens, quod in censu consignatio præsupponitur obligatio, & alienatio, siquidem pensio annua promittitur soluenda, & bona obligantur ad eius solutionem, & quod in censu reservatio pro prædio concessio ciuitati, reservata pensione nulla datur alienatio, sed potius acquisitio, adhuc tamen ea differentia nihil efficit in eius opinionis confirmationem, ut quia respectu bonorum publicorum neque constituendo censum super bonis publicis, neque dando bona publica in censum, neque obligando ea domino reservanti pensionem, quidquam ciuitas sine licentia efficere possit, ut ex omnibus supra dictis constat, nisi intelligas Rodericum in bonis, quæ ab usu publica dicta sunt, veluti *Propios de concejos* in quibus licet non indistincte, aliquando tamen procedere possit eius resolutio, ut in casu sequenti dicendum erit.

5 Secundus casus considerari potest respectu bonorum ciuitatis, quæ ab usu publica dicta sunt, quorum minimus in casu præcedenti, an scilicet super eis, vel ex eis possit census formari absque Regia licentia, & posse dicendum videbatur ex eo, quod Doctores, quos supra retulimus in casu præce-

dentis, quamuis doctæ fuerint, an bona publica pertineant quoad dominium ad vniuersitates, & non pertinere securius teneant, omnes tamen vtriusque opinionis sequaces id sentiunt non procedere in bonis, quæ vocantur, *Propios de concejos*, ut quia publica non sunt, nec ad vniuersitates pertinentia incommuni. Ita denique resoluunt Placentinus Doctor antiquus, relatus, & secutus ab Acurcio in dicto. §. vniuersitatis, instituit. de rerum diuis. Ioann. Faber ibi, & last. in addit. ad Porcum super eodem. §. addit. 5. numer. 8. Ioann. Andr. in addit. ad speculat. in tit. de executione sententiar. §. sequitur, versic. sed quid si vniuersitas. num. 5. & sentit Auend. in 2. part. Præ. capit. 12. in princip. per l. sed Celsus. ff. de contrahend. empt. ergo si dominium eorum bonorum ad vniuersitates pertinet, poterunt super eis libere censum creare absque vlla Regis licentia. Quod ita credidit Felician. libr. 2. de censib. capit. 3. numer. 2. licet postea in additione eius loci 2. part. libr. 2. cap. 3. in principio dixerit, eam Regiam licentiam vtilissimam esse.

6 Sed adhuc eo fundamento non obstante, contrariam sententiam veriorē existimamus, & ex eo sustineri credimus: quia ab origine considerando naturam eorum bonorum, nostrique serenissimi Regis potestatem, ac vniuersale totius Regni, eiusque terrarum dominium, quod à principio cum terram calcauit, in ipsum fuit translatum, non spectant ea bona quoad dominium ad vniuersitates, sed ad ipsum inuictissimum Regem. Quod suadet ex l. 2. tit. 5. libr. 7. nouæ Recopilatio. dum Rex promittit se non daturum amplius similia bona, quæ sunt de bursa communis. Probat etiam ex diffinitione dominij; est enim dominium ius de re corporali perfecte disponendi, ex Bart. si quis vi. §. differentia. numero. 4. ff. de acquirend. possessione. de qua diffinitione egerunt eleganter Bart. Socin. consil. 176. 2. part. Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 2. part. ex princip. Gregor. Lup. per text. ibi in l. 1. tit. 1. part. 3. & quamuis aliquando sub verbor. *Dominium*, vtile comprehendatur, in propria tamen, & vera significatione acceptum directum comprehendit, ut post Bart. & alios Mieres in tractat. maioratus. 3. part. quæst. 9. numero. 9. ad medium: ergo notissimum est, quod vniuersitas non habet eorum bonorum dominium, cum nec liberam potestatem eorundem disponendi, habeat per totum tit. 5. & 7. libr. 2. nouæ Recopilatio. & latè per Auiles in

in cap. 30. Prætor. num. 31. per totum, Auend. in 2. part. Prætor. cap. 12. Curia Pisana in cap. 24. & 26. & latè Azuned. in l. 22. tit. 3. libr. 3. nouæ Recopilatio. & in l. 4. & 5. libr. 7. eiusdem Recopilatio. & consequenter si quoad dominium vniuersitatis non sunt neque possunt alienari, neque censibus subijci valebunt cui resolutione accedant. C. de aquæ ducto lib. 11. l. 1. ff. de administrat. rerum ad ciuitatem pertinentium. l. fin. C. de vestigialibus. l. 20. tit. fin. part. 3. dum ea iura probant, quod vniuersitates non possunt ad libitum de redditibus eorum bonorum, quæ *Propios de concejos* nuncupantur, disponere. Iterum etiam suadet hæc nostra sententia ex eo, quod similia bona non solum non pertinent ad vniuersitates quoad dominium directum, sed neque perfectum vtile habent, ut quia restrictum, & limitatum eisdem sit ad similitudinem eius vtilis dominij, quod habent Prælati in rebus Ecclesiæ, quibus nulla bonorum administratio competit, & administratores, seu procuratores bonorum eandem Ecclesiarum vocantur, capit. 2. vbi Abbas numero. 5. de donat. Innocent. in capit. cum super de causa possessionis, & proprietatis, Felin. in capit. quæ in Ecclesiâ. numer. 4. de constitut. & in specie. quæ similia bona, quæ vocantur *Propios de concejos*, non pertineant quoad dominium ad vniuersitates, nec etiam eorundem bonorum vtile perfectum vniuersitates habeant. Probat nouissimè Bartholomæus Ahumada, Mercado in addit. ad Gregor. Lupum in l. 5. tit. 26. part. 2. gloss. 6. numero. 18. per totum, vbi respondet ad l. 9. tit. 28. part. 3. quod loquatur de dominio vtile limitato, & restricto, ad quam legem citius respondetur, quod verba eius ibi, *Son del comun*, non importent dominium vniuersitatis, sed nudum commoditatis eorum bonorum exercitium ad singulos de vniuersitate in communi pertinere, ut supra diximus: ergo si prædicta bona non sunt vniuersitatis quoad dominium vtile, neque directum: & inde absque Regia licentia non possunt alienari, consequenter nec dari in censum, aut censibus subijci valebunt, deficiente Regia licentia; quam sententiam, licet non his fundamentis sequitur Roderic. de annuis redditib. lib. 1. capit. 14. numer. 67. versic. *Secundo casu*, quamuis exemplum, & fundamentum, quo eam comprobat de similitudine pupilli ad rem publicam proprium non sit, ut quia bona pupilli sint propria eiusdem

quoad dominium, bonâ verò vniuersitatis non.

Quæ resolutio intelligitur respectu bonorum, quæ non ad commune vniuersitatis pertinent, neque publico vsui destinata sunt, sed priuatim ad proprium vniuersitatis spectant, ut sunt molendina, & alia prædia, seu hereditamenta, iura, vel facultates, quæ sermone Hispano vocantur, *Propios de concejos*, de quibus habetur in l. sed Celsus. ff. de contrahend. emptio. l. inter publica, & l. bona ciuitatis. ff. de verbor. significat. l. sed si hac. §. qui manu mittitur. ff. de in ius vocando. l. inter publica. l. bona ciuitatis. ff. de verbor. significat. l. 30. tit. 28. part. 3. l. 1. & per totum tit. 5. lib. 7. nouæ Recop.

Et in prædictis bonis intelligenda est, nisi forsam census constituitur pro debito, ad cuius solutionem vniuersitas per sententiam fuit condemnata. Quia eo casu (etiam non accedente Regia licentia ad census creationem, sufficit autoritas, & necessitas sententiæ ad iustificandam eius census creationem, ex resolutione Ludouici Molinæ de Hispanor. primogenit. libr. 4. capit. 5. numer. 2. & 5. per text. in l. 3. §. si pignori, & in l. pupillum. §. si pupillus. ff. de rebus eorum. Quo tamen modo exactio eius census ab vniuersitate fieri debeat, & an singulæ de vniuersitate, vel vniuersitas sit condemnata, & soluere teneatur, alibi ad longum dicendum erit.

7 Quæ quidem omnia rectè procedunt in bonis, quæ vocantur, *Propios de Concejos*, sed non adhuc animus acquiescit, ut quia ea bona in nonnullas species diuidantur, quæ diuersæ sunt qualitatis, & in quibus vniuersitas diuersam habet potestatem, si quidem prædicta bona continent sub se iura piscendi, lignandi, piscandi, aliasque commoditates, & similiter proprietatem montium, terrarum, molendinorum, columbariorum, cæterorumque similium, quæ diuerso modo, atque iure sunt in dominio ciuitatum. Vnde ut omnia suis casibus apertissime cognoscantur, sequentes proponendi, ac decidendi sunt.

8 Primus incommoditatibus iurisdictionis, qui quidem dicendus est ex resolutione eius ancipitis, licet vulgaris dubitationis, scilicet an vniuersitas habeat in territorio actiuam, & passiuam iurisdictionem, & fundet in ea contra Regem, seu dominum, vel è conuerso, Princeps, Dux, Comes, aut Marchio contra vniuersitatem fundet in iurisdictione. Cui dubitationi respondendum est, quod de iure communi, &

Reges Hispania suaduerunt, & fundacionem suam in iurisdictione ciuili & criminali totius Regni contra vniuersitates, & contra dominos vassallorum, ex text. notando in l. 4. tit. 1. lib. 2. ordinamenti, quæ habentur in l. 2. tit. 1. *De la iurisdiccion Real*, lib. 4. nouæ Recopilatio. cuius verba sunt hæc: *El Rey funda su iurisdiccion de derecho comun cerca de la iurisdiccion ciuil y criminal en todas las ciudades, villas y lugares de sus Reynos y señorios.* Quod quidem ius commune à legibus Regni relatum in effectu deducitur ex textu in cap. 1. quæ sint regalia, ibi: *Potestas constituendum magis statum ad ipsam expediendam,* & in authent. vt iudices sine quoquo suffragio, illud videlicet, cap. 1. versic. *Iudices*, vbi glossa de pace iuramento firmanda, & eam resolutione de iure communi secuti fuerunt, Bald. in dicto cap. 1. quæ sint regalia, & in l. qui se patris. C. vnde liberi, & in cap. 1. de alodijs colum. 4. & in cap. 1. quis dicatur Dux, aut Marchio, Angel. in rubric. de iurisdiction. omn. iudic. Gregor. in l. 7. tit. 18. part. 3. verbor. *Que fuisse*, Couarr. in cap. 1. practicar. numer. 8. Ludouic. Pegueira in decisionibus criminalibus decision. 36. numer. 2. Auenda. de exequend. mandatis Reg. cap. 1. ex principio, Azeued. n. l. 1. tit. 1. lib. 4. nouæ Recopilat. numer. 16. Aluar. Valasc. de iure emphytheo. quæst. 8. numer. 20. & 21. cum alijs. Quorum sententiam non uiter confirmat text. in l. 2. & in l. 12. tit. 1. part. 2. l. 7. tit. 18. part. 3. l. 2. tit. 4. ead. part. l. 3. tit. 19. part. 7. Quæ iura notabilia sunt, & à nullo, quem legerim, adducta. Cuius resolutionis ratio est; quia vniuersalis totius Regni iurisdiccion apud Principem residet, tanquam apud fontem, à quo fluunt, & resuunt potestates, sicut flumina ad mare ex Bald. & Angelo suprâ. Fluunt enim, quia ipse dat iurisdictiones ex l. 1. ff. ad l. Iuliam de ambitu cum suprâ relatis. Ad eum etiam resuunt per appellationes, authent. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oporteat per nullitates & querellas. l. accusatoribus. l. absentem. C. de accusatione. & aduertit benè Pegueira in dicta decisio. 36. ex principio.

Quæ resolutio verissima est non solum in Rege contra vniuersitates, sed contra quoscunque Duces, Comites, Marchiones, ac dominos vassallorum, contra quos fundat in iurisdictione, donec euidenter constiterit per legitimū priuilegium, aut præscriptionem, seu consuetudinem legitimè inductam ad eos pertinere iurisdictionem, vt probatur ex iuribus,

& sententijs suprâ relatis, dū generaliter probant, quod rex fundat in iurisdictione contra omnes, & nominatim probat Gregor. in l. 2. tit. 1. p. 2. verb. *Priuilegio*: ergo si Rex fundat in iurisdictione contra dominos, & vniuersitates, & eis, nisi ex priuilegio, & consuetudine, non competit iurisdiccion, manifestū est, quod vniuersitates non valebunt censum creare super emolumentis, vel ex emolumentis iurisdictionis.

9 Et iterum hæc sententia fortius confirmatur, ex eo quod secundum iuris receptas sententias nulla ciuitas, villa, seu oppidum Regni habet actiuam iurisdictionem, nec fundat in ea contra Regem, seu dominum. Sed iurisdiccion cohæret territorio materialiter, & passiuè, & actiuè, ac formaliter in persona magistratus, quasi in iudicibus sit in principio camento agere, & in vassallis in praesentamento pati, & in territorio subpraesentamento vrbis, vel situs, ex Paul. Castrenf. in l. more colum. 1. ff. de iurisdiction. omn. iudic. Bald. in l. 1. §. initio. ff. de officio Præfecti vrbis colum. 2. versic. *Sed hic queritur*, & in cap. vnico in princip. colum. 2. versic. *Considera*, de consuetudine recti feudi; non inest enim iurisdiccion populo, neque actus actiuū ei competunt, sed passiuū, ex Innocentio in cap. cum accessissent, numer. 6. & 7. de constitut. quem sequitur Alexand. consil. 16. numer. 13. volum. 5. & ita in effectu resoluunt Auend. in cap. 1. Prætor. num. 9. Couarr. in practica. quæst. cap. 4. num. 3. 4. & 5. quo quidem modo intelligitur illud vulgare præceptum, quod iurisdiccion cohæret territorio, vt scilicet cohæreat materialiter & passiuè, & in contingentibus intra metam territorij, quasi territorium sit subiectum præbens causam exercendæ iurisdictionis, ex l. pupillus. §. territorium. ff. de verb. significat. l. fin. vbi Bart. numer. 9. Bald. 2. ff. de officio Præfecti vrbis, Bart. in l. 1. numer. 15. de iurisdiccion. omn. iudic. & iterum Bald. in authent. habita. numer. 32. C. ne filius pro patre, & in cap. ad hæc de pace iuram. firmand. & in l. data opera. numer. 29. C. qui accusare non possunt, Angel. in l. more. numer. 3. & in l. fin. numer. 2. ff. de iurisdiccion. omn. iudic. Alexandr. consil. 35. numero. 3. libro. 4. Felinus in cap. Rodolphus numer. 15. versic. *Territorium de rescriptis*, Capitius decisio. 17. numer. 36. cum sequentibus. ergo si vniuersitates nullam habent actiuam iurisdictionem, nisi ex consuetudine, aut priuilegio, eisdem competat, non poterunt super emolumentis, vel ex emolumentis iurisdictionis censum creare,

Que

Quæ sententia & resolutio non solum procedit in ciuitatibus, villis, seu oppidis Regijs, & eorum vniuersitatibus, sed in dominijs quoque locis, seu oppidis, quorum vniuersitates non fundant in iurisdictione, sed e conuerso Duces, Comites, & Marchiones, ex eo quod in ius principis successerint, & eius principis obtinent iura & priuilegia, ex consilio Pauli Castrenf. 227. alias 34. super 1. dubio & 2. colum. 1. lib. 2. quem sequitur Alexandr. consil. 2. numer. 21. & 26. lib. 1. & consil. 29. 30. & 31. volum. 2. Socin. consil. 66. numer. 12. volum. 3. Marian. Socino Junior, qui hæc dicit communem sententiam in consil. 98. numer. 1. volum. 3. Roman. consil. 59. Carol. Rayn. consil. 130. numer. 22. lib. 5. Laurent. Syluan. consil. 63. numer. 24. Gregor. Lup. in l. 5. verb. *El Rey en selamento*, tit. 1. part. 6. & in specie, quod domini vassallorum fundent contra vniuersitates in iurisdictione, probant Abbas in capite si diligenti. numer. 2. de præscript. vbi referens Hostiens. resoluunt, quod Comites, & domini temporales fundant intentionem suam de iure communi quoad iurisdictionem intra limites sui territorij, idem Abbas in capite nimis de iure iurand. Bald. in l. 1. quæst. 43. de rerum diuis. Alexandr. consil. 76. numer. 2. volum. 2. vbi denique notat, quod habere territorium significat, quem esse dominum iurisdictionis, Alberic. Beun. à Sole consil. 103. colum. 2. Matth. de Afflict. in constitut. Neapolitan. tit. 2. rubric. 19. numer. 40. fol. mihi 42. col. 3. Aym. Cratet. consil. 228. num. 3. Auiles in cap. 24. Prætor. gloss. 1. numer. 9. Burg. de Paz consil. 13. num. 23. & hoc quidem, quia cum, vt suprâ diximus in numeris præcedentibus, probat Bald. in l. quanquam. numer. 10. C. de sentent. quæ sine certa quantitate, Felin. in rubric. de appellat. n. 24. Bald. consil. 188. volum. 4. & aliquos referens sequitur Auendaño de exequend. mandat. Reg. 1. part. cap. 1. numer. 8. versic. *Primum est quod populi*, & referens solum Bald. summarie aduertit Molina de primogen. cap. 25. numer. 9. merito Duces, & Comites, qui quoad iurisdictionem in loco Regis successerunt, in ea contra vniuersitates fundabunt, maxime si prædicti Duces, & Comites habeant iuxta priuilegio iurisdictionem, ex l. 2. tit. 15. lib. 2. ordinamenti. l. 2. l. 8. tit. 5. part. 2. l. 2. tit. 4. part. 3. l. 3. tit. 19. parte. 3. in quibus iuribus euidenter probatur, quod solus Rex Hispania, & illi, quibus iurisdiccion concessa est, poterunt vti iurisdictione, & in ea fundabunt. Ergo si ex omnibus suprâ dictis constat, quod vniuersi-

tates nullam habent actiuam iurisdictionem in territorio, neque in ea fundant contra Reges, seu dominos, sed e conuerso contra vniuersitates ab eisdem fundatur intentio, certum est non posse vniuersitates super emolumentis iurisdictionis censum creare, nisi forsam ex priuilegio iurisdictionem habeant.

Quæ quidem omnia non solum vera sunt respectu proprietatis iurisdictionis, sed etiam respectu emolumentorum eius, vt quia emolumenta iurisdictionis, quæ sunt, Penas de Camara, ad Regem, tanquā fructus rei sue priuatiue pertineant, vt satis notum, atque indubitum est.

10 Ex quo pro Marchione de Auñon contra eius villam de Auñon defendi, & obtinui, non habere locum retractum iurisdictionis, qui à villa petebatur ex communitate, quam dicebat cum Marchione habere in iurisdictione: ex qua communitate competere retractum probat l. 55. titulo. 5. part. 5. debet enim lex illa, & aliæ agentes de retractu societatis intelligi in socio, qui habet partem eiusdem rei per participationem eiusdem domini in qualitate, vt quia is dicatur verè socius, atque participes rei, ex l. si quis duos. §. si quis partem. ff. communia prædiorum, vbi probatur, quod non facta translatione domini non dicitur quem habere partem rei, facit l. rectè dicimus. ff. de verb. significatione, quod eleganter tenet Bald. in l. dudum. C. de contrahend. emptio. Gregor. in dicta l. 55. verbor. *Comunalmente de so vno*; & ita post Albericum aduertit Auenda. responso 12. numer. 16. & deducitur ex Socino consil. 107. volum. 3. ciuitas enim, vel vniuersitas in emolumentis, vel fructibus iurisdictionis non habet cum Rege participationem eiusdem domini in quantitate, neque in qualitate, vt quia fructus iurisdictionis ad eam non pertineant in totum, neque pro parte, quia sunt de regalibus, vt notissimum est; ergo in iurisdictione, de qua non participat per omnimodam participationem domini, non habet retractum societatis ex l. 55.

Ex quo & in confirmationem præcedentium nascitur, quod quamuis emphytheo- ta, vel feudatarius habent vtile tantum dominium, cum tamen eius domini sint participes, per participationem eius in qualitate vnus contra alium habebit in eo dominio ius retractus, vt licet non ea ratione resoluunt Afflictis in tractatu

Y 4

Protho-

Prothomis. gloss. l. colum. 3. & post Alexand. resolu. t. Gregor. in dicta l. 55. gloss. 2. quos referens sequitur Mariengo in l. 13. titul. 1. lib. 5. noue Recopilat. gloss. 3. numer. 2. Infertur etiam verus, licet nouus intellectus ad text. in l. 74. Tauri, ut ibi superfluitas praefatur consanguineo in retractu; quia particeps est dominij in qualitate, quod etiam aperte sentit dicta l. 55. aliaque leges Tauri, quae de retractu meminerant, dum dicunt, *Comunalmente de so vno*, quae praesupponunt, participationem eiusdem dominij in qualitate necessariam esse. Inde etiam infertur, usufructuarium non habere ius retractus ex communitate rei, ut quia de re non participet per participationem eiusdem dominij in qualitate, ut in specie aduertit Gregor. in dicta l. 55. verbor. *Comunalmente*, Tiraquell. de retractu. §. 1. gloss. 7. ex numer. 54. Ioann. Mariengo in l. 13. titul. 1. lib. 5. gloss. 3. numer. 12. & 13. & nouissimè Ioann. Gutierrez. lib. 2. pract. quæst. 166. per totam. Cum enim villa de Auñon non haberet cum Rege participationem iurisdictionis in qualitate, retractus sibi non competebar: quibus etiam adijciebatur illud dici commune, quod ad plures pertinet proindiuiso, & cuius non sunt discrete, seu distinctæ partes, sed communiter possidetur non diuisione corporum, sed iuris intellectu. l. illud. ff. de ritu nupt. & hoc in effectu significat verbum, *Consortes*, id est, eos, qui equaliter participant de re in qualitate dominij, l. ff. cons. 185. colum. 4. lib. 2. vers. *Quinto*, & cum Gregorio & alijs resoluit Hieronym. Portoles in tractat. de consortibus, & fidei commisso legum capit. 1. numer. 3. reliquæ enim iurisdictionis, quas populi habent, utendo, nullam praesupponunt, neque continent participationem eiusdem dominij: & ita cessat communio. l. 1. communi diuidendo. Ad rem igitur constat euidenter, quod populi non sunt domini iurisdictionis, & quod inde super eius fructibus sine Regia licentia censum non insigniunt.

Secundus casus verificatur in bonis ab vniuersitatibus emptis ex propria earum vniuersitatum pecunia, veluti sunt molendina, domus, columbaria, & alia similia, quæ priuatiuè ad vniuersitatem, & non in communi ad singulos de vniuersitate pertinent, in quibus securè dicendum est, quod census consignatiuus, vel reservatiuus consistit praecedentibus his, quæ ad alienationem rerum vniuersitatum præce-

dere necessarium est, & consequenter Regia facultate, quæ ad alienanda similia bona semper necessaria fuit, ut supra diximus.

Tertius verò casus verificatur in bonis ad commune vniuersitatum pertinentibus, ut sunt termini. sub quibus continentur, *Montes, Prados dehesas, tierras baldias*, & alia bona similia; & in hoc casu distinguendum est inter proprietatem, & commoditatem eorum bonorum; & quantum ad proprietatem, an super ea possit vniuersitas censum consignare, vel eam in censum reservatiuum clare, pendet resolutio ab alterius ancipitis dubitationis resolutione, nempe, an terminus sint vniuersitatis quoad dominium, vel sint Regum, seu dominorum. In qua dubitatione, quæ nunquam ab origine intellecta fuit prænot, idem est, quod Reges Hispaniæ à principio vniuersam terram expugnaverunt, & ex tunc acquirerunt, & possederunt eam, tanquam rem captam in bello, & iure proprio, ut notant Felin. in capit. cum non liceat de prescriptionib. Belluga in Speculo Principum rubr. 14. & alij per Auend. de exequend. mandat. Reg. capit. 1. n. 7. & melius in c. 4. in princip. ubi iura Regni refert Ioan. Mariengo in l. 3. tit. 10. lib. 5. noue Recop. gloss. 7. n. 2.

Et ita Reges Hispaniæ quantum ad proprietatem terminorum totius Regni fundabunt, & fundant intentionem suam contra vniuersitates, & quoscunque Duces, seu Comites, ut latè resoluit Auend. de exequend. mandat. Reg. 1. part. capit. 12. per totum fere, & capit. 1. atque 4. Ioann. Mariengo in l. 5. titulo. 1. libro. 5. noue Recopilat. gloss. 4. numer. 2. & in l. 1. titulo. 10. gloss. 21. numer. 2.

Ex quo vniuersitatibus nihil fuit à iure deputatum, nec aliquid in terminis habebant nisi quod à Rege ex privilegio datum, vel designatum fuit, ex doctrina Innocentij in cap. cum ad sedem de spoliis. restit. quem sequitur Bald. in l. 1. numer. 12. C. submancipatione liberorum, Ancharran. consil. 142. in principi. Roderic. Suar. in allegat. 7. in principi. & melius Auend. de exequend. mandat. Reg. 1. part. cap. 4. fere per totum, maxime numer. 4. Gregor. Lup. in l. 9. tit. 28. p. 3. verb. *sonestas bleidas*, ubi referunt, & sequuntur Innocentij doctrinam.

Si tamen à principio vniuersitatibus terminorum certum ex privilegio Regis fuit designatum, post designationem à Rege legitime factam fundabit vniuersitas in proprietate terminorum contra Reges, seu dominos, & par-

& particulares, quoad hunc effectum, ut contenta in territorio designato sint ad commodum incolarum, & vicinorum in commune, & non ut sine licentia propria Regis, seu dominorum, præiudiciū iuris vniuersitatum possit de eis libere disponere. Hæc resolutio deducitur ex Paulo Castrensi. in l. 1. ff. de acquir. posses. & in l. rem quæ nobis eod. titulo. ubi l. ff. eleganter, Socin. consil. 86. & 127. 1. part. Cassan. in consuetud. Burgund. rubr. 9. §. 4. gloss. in verb. *Pameix*, & resoluunt Auend. de exequend. mandat. cap. 4. numer. 3. versic. *Si verò*, & sequent. & numer. 4. versic. *Constituto* igitur de limitatione; ubi ad id refert Ioan. Fabr. Oldrald. & alios, & melius statim numer. 5. versic. *Patet ergo*, ubi intelligit doctrinā lasonis; & iterum notanter ipse Auend. in l. p. c. 12. numer. 19.

Qui omnes id securè tenent, ex eo quod assignatio terminorum pertinet ad Regem, fontem nempe iurisdictionis, qui liberè potest super utroque statuere, & Socin. consil. 86. in princip. 1. part. quem ad id refert Auend. 1. part. Prætor. cap. 4. numer. 4. versic. *Et quid assignare*, & cap. 12. numer. 3. versic. *Et assignatio* facitque l. 2. titulo. 1. part. 2. ibi, *El solo es otroso poderoso de partir los terminos de las provincias, e de las villas*, & consequenter constituto de assignatione terminorum à Principe facta, erunt termini propria dos vniuersitatis, ut post Innocentij doctrinam aduertit Auend. in cap. 4. numer. 4. versic. *Et constituto*.

Et ideo in fauorem vniuersitatis condita fuit lex Toleti, quæ habetur in l. 5. titulo. 3. lib. 7. ordinament. de qua tristissimè egit Auend. in dicto cap. 4. Prætor. numer. 10. versic. *Facta autem diuisione*, & cap. 12. numer. 2. & fere per totum; ex qua lege si terra, quæ pertinet ad vniuersitatem, per particularem occupetur, & ipse occupans per triginta dierum spatium de titulo non doceat, restituenta est vniuersitati terra, cuius titulum eo tempore non ostenderet; & ita est intelligenda l. 9. tit. 28. part. 3. Ex qua notanda resolutione aperte deducitur, quod vniuersitas non potest super proprietate, vel emolumentis terminorum censum creare absque Regia licentia, etiam quando ad eam quoad dominium ex privilegio termini pertinerent, cum non ad singulos vniuersitatis, sed ad eius com nune quoad commoditatem pertineant; & a fortiori probatur, quod quando vniuersitas non fundatur in privilegio, non sustinetur census creatio super terminorum emolumentis, non accedente Regia licentia, cum eo casu Rex fundet in terminis contra quascunque vniuersitates, ut prosequitur Roderic. lib. 1. quæstion. 14. numer. 67.

versic. *super bonis publicis*, ubi prædicta non refert.

Prædicta tamen omnia notanda sunt, quando agitur de census creatione super proprietate, vel emolumentis terminorum, qui ab vniuersitatibus iurisdictioni Regiæ subiectis creatur. Sin verò dubitetur de census creatione facta super emolumentis terminorum, qui subiacent iurisdictionis dominorum Regni, eius dubitationis resolutio etiam pendet ab alterius cognitione scilicet an termini sint quoad dominium vniuersitatis, vel dominorum. In qua dubitatione securè tenendum est, quod si ante assignationem terminorum vniuersitatibus factam (statim nempe, cum bello, vel aliter terra, seu provincia à Rege parata, & acquisita fuit) Duci, Comiti, seu alij nobili donetur, talis Regia donatio vim legitimi tituli habeat, ut ex tunc donatarius fundet contra vniuersitates in terminorum proprietate: quia cum terra nouiter bello parata & acquisita, in dominio Regis, qui eam à faucibus inimicorum eripuit, sit, & ipse solus eius terræ terminos diuidere, & donare potuisset, donatione alicui facta, & assignatione terminorum decretata verum dominum fecit donatariū. Quod quidem præterquam quod verum est, & ex supradictis euidenter probatur, manifestè constat ex his, quæ post alios resoluit Auend. de exequend. mandat. 1. part. cap. 12. numer. 19. sin verò postquam Rex vniuersitatibus fecit terræ donationes, & terminos distinctos eisdem designauit, eas Duci, Comiti, aut viro nobili donauerit, vel ex alia causa concesserit; dixerunt fere omnes, qui de hac re meminerunt, quod quamuis concessa vniuersitate, vel territorio, omnis eius vniuersa iurdictio concessa videatur, & quoad eam donatarius fundet, uterque dominus eius fructuum, & emolumentorum sit, non tamen in præiudiciū vniuersitatis, cui ex designatione terminorum dominij ius fuit quæsitum, eorum terminorum dominium concessum videtur, nec in eo contra vniuersitates fundabunt: quia iurdictio longe distat à proprietate terminorum, & nihil eorum proprietas cum iurisdictione habeat commune. Ita resoluunt Abb. in cap. si diligenti notabili 2. de prescriptionib. Bald. in l. 3. procuratore. C. mandati, Paul. Castrensi. consil. 56. volum. 2. Oldrald. consil. 76. in fine, Curt. Iunior consil. 312. numer. 39. vol. 3. Alexand. consil. 76. colum. 2. volum. 2. Hypolyt. Ryminald. consil. 19. numer. 44. & sequenti vol. 1. Ryminald. Iunior supra. Burfat. consil. 41. nu. 1. & 5. volum. 1. & his non relatis alios plurimos referens Anton. Gabr. lib. 1. commun. opin. titulo. de præsumpt. conclus. 9.

num. 4. & per totum. Auend. de exequend. mandat. Reg. cap. 12. ferè per totum, & capit. 4. & notanter Melchior Mieres in tractat. maioratus 4. part. qua. st. 20. num. 4. & 17. Greg. Luo. in l. 9. tit. 28. part. 3. verb. *También a los pobres*, ad med. ubi re ferens Bald. id aduertit, & est receptissima sententia, quod territorio concessio iurisdictionis concessa videtur, non autem terminorum proprietatem concessam videri, & dominos populorum in utraque fundare intentionem, ut constat ex Gabriele supra num. 8. versic. *Contrarium*. Quorum sententiam intelligendam existimo, quando castum, seu termini concessi sunt cum vniuersa iurisdictione, & simul cum nemoribus, montibus, pascuis, defensibus, fluminibus, & alijs terminorum commoditatibus, aut fructibus: quia eo casu verior sententia est, Duces, Comites, seu alios terminorum dominos fundare contra vniuersitates intra fines termini, non solum in iurisdictione, sed in proprietate terrarum, ut præter eos, quos supra tulimus, probant Aretin. consil. 164. *Magnifici*, col. 1. versic. *Primò probatur*. Curtio Iunior, consil. 140. col. fin. & consil. 184. colum. 4. Cuius Arentini, & Curtij Iunioris sententia, quamuis aliquantulum impugnetur per Aym. Crauet. consil. 54. num. 9. autoritate tescionis Matthæi de Afflictis 267. & eiusdem Curtij Iunioris sibi parum constantis in consil. 158. col. fin. denique verissima est, neque directè à Gabriele impugnatur, imò ipse fatetur, quod enumeratio, & specificatio numerorum, montium, & similium iurium, probant contra concedentem, & eius successores, licet non contrahentes terrarum possessores, quibus ius quæsitum erat tempore concessionis, cum ab eisdem ius quæsitum abdicari non potuisset. Quod nostræ resolutioni non aduersatur, cum de probatione dominij montium, nemorum, & aliorum iurium, quæ alijs ad commune vniuersitatis spectarent, dubitetur, & agatur. Quorum bonorum dominium in Duces, seu Comites, per specialem Regis concessionem translatum est. Et ita sunt intelligenda, quæ post Aretin. Curt. Iunior. & Aymon. tradit. Melchior Mieres in tractat. maioratus. 4. part. qua. st. 20. num. 4. prope finem, & num. 17. & ita debet intelligi resolutio Auend. de exequend. mandat. cap. 12. 1. part. num. 6. versic. *Ista tamen præsumptio*, dicentis, quod si agatur de præscriptione proprietatis partis alicuius montis, seu nemoris, plateæ, vel alterius rei communis, ad vniuersitatem sufficit sola

immemorialis. Sin verò de vniuersa terræ præscriptione agatur, necessaria sit expressa totius terræ priuilegiæ concessio. Et ita semel vidi iudicatum in Regia Pinciana Chancelleria. Vnde manifestè constat, quod eo casu vniuersitates non poterunt super emolumentis terminorum censum creare sine Regis, aut dominorum licentia. Quod à fortiori procedet in locis vulgo vocatis, *Solariegos*, ut aduertit Mieres in tractat. maioratus. 4. p. q. 20. n. 5. cum alijs.

Supradicta tamen resolutio, quæ constituitur, quod quando agitur de probanda proprietate vniuersæ terræ, Ducatus, seu Marchionatus, est necessarium priuilegium, aliquibus modis restringitur, scilicet quando cum immemoriali præscriptione concurrunt indicia, quæ denotant proprietatem ad aliquem pertinere. ut aduertit post alios Burgos de Paz consil. 16. num. 12. & 17. ut quando constat, vassallos terminos habere ex locatione, quæ vulgo *Encabeçamiento*, nuncupamus, ut aduertit ipse Burgos de Paz. num. 8. vsque ad num. 11. vel quando vassalli de rebus suis immobilibus, quas possident, non testantur, ut ibi aduertit num. 3. cum alijs, vel quando incolæ, seu vassalli uti non possunt terminis, nisi de licentia dominorum, & plures licentiæ præcesserunt, ut notat ibi n. 4. & n. 7.

Quantum verò ad commoditatem terminorum, an super ea census consistat, vel commoditates, veluti ius pascendi, piscandi, ligna di, dari possint in censum reueruatium, videamus, & prius sciendum est, quid iuris in eis commoditatibus habeant vniuersitates, ut inde constet, quam possint habere potestatem creandi census: & quamuis vniuersitates quodammodo videantur habere dominium eorum bonorum hoc tamen est intelligendum in communi ad utilitatem singulorum de vniuersitate, ut supra diximus, & probatur in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diuis. §. vniuersitatis, institut. eodem l. 9. tit. 28. part. 3. ibi; *Ca todo home, que fuere morador, puede usar de todas estas cosas sobre dichas, e son comunales a todos tambien a los pobres, como a los ricos*, ubi Gregor. Burgos de Paz in l. 3. Tauri conclus. 3. num. 388. eleganter Bertrand. consil. 293. numer. 1. volum. 4. vel secundum nouam impressionem vol. 7. Auend. in cap. Prætor. cap. 4. num. 20. Couarr. cap. 37. practicarum. Ex

quo etiam largo modo poterant nuncupari bona vniuersitatum, quæ vocantur *Propios de concejo*, bona propria singulorum, quatenus res communis dicitur mea, ex l. serui electio. n. 6. fin. deleg. 1. Sed tamen propriè loquendo, atque percipiendo naturam eorum bonorum

rum, neque sunt propria vniuersitatis, neque singulorum, sed solum ad communes vsus, & commoditates pertinentia; non enim competunt ratione seruitutis, quia res sua nemini ferant, l. in re communi. ff. de seruitutibus vrb. inorum prædiorum. l. uti frui. ff. si vltus fructus petatur, neque etiam ea commoditas, atque vsus communis dici potest seruitus realis, quia non adheret rei, neque vltus fructus, qui est in personalem, & extinguitur cum persona, sed proprius dicitur ius incolæ, vel incolatus, quod in vtendi nemoribus & pascuis communibus vnicuique ex vicinis communiter competit: quod non est personale, sed ad hæredes transmissibile: ergo neque ciues, neque vniuersitas habere possunt proprietatem, vel possessionem veram eorum bonorum, quæ communia sunt vsui nempe communi destinata, imò & inter ipsos vniuersitatem, & singulos de vniuersitate quid diuersum consideratur. l. in tantum. §. vniuersitatis de rerum diuis. Ex quo dixerunt notanter Abbas consil. 18. colum. penult. volum. 2. quod actus singulorum de vniuersitate ignorante vniuersitate in communi præiudicium eidem non irrogabunt. Cuius sententiam dixit notandam Capitiu. decis. 209. num. 29. Vrsilius in additiombus ad Afflictum decis. 388. Boer. decis. 125. num. 5. Thesaurus decis. 16. nu. 7. versic. *Sufficere* sicut è couerso in fortiori casu actus singulorum absque scientia, & patientia populi nihil eidem acquirunt, ut est glossa & materia in l. licet. ff. quod cuiusque vniuersitatis & pulchrè declarat Cepola in tractat. de seruitutibus rusticor. cap. 9. de iure pascendi. nu. 26. & 27. Decius consil. 221. & iudicauit Rota, ut per Puterum decis. 26. lib. 2. Vicent. Hond. consil. 79. num. 27. Aym. Crauet. consil. 317. numer. 4. volum. 2. ubi alios refert Paris. consil. 104. numer. 132. volum. 10. Et quod singuli de vniuersitate eidem ignorati non præiudicet eleganter considerat Decius consil. 38. num. 3. ubi dicit ita esse intelligendam doctrinam Bart. in l. qui Romæ. §. Flavius de verbor. sequitur sul. Clar. lib. 4. receptar. sentent. §. donatio. qua. st. 13. versic. *Secundus casus*, optima glossa in l. 7. versic. *El otro*, tit. 4. part. 5. Molina de primogen. lib. 4. cap. 2. numer. 74. cum sequentibus, & facit text. singularis, quem supradicti non referunt, in l. si post mortem. §. hi qui ff. de bono u. posses. contra tabul. ibi, *Cum enim semel beneficio aliorum ad id beneficiu fuerint admissi, iam non currant perant illi, nec bonorum possessionem*, ubi Bart. notat, quod beneficio competentem ex iure alterius possunt uti contra alium, & dicit esse text. notabilem. Traditur etiam in l. concedendo. ff. de aqua

pluvia arcenda. A. Aus enim singuli non de per se absque scientia vniuersitatis, seu populi nihil efficiunt, cum in scientia consistat commodum, seu præiudicium. l. quoties. 1. §. 1. l. quoties. 2. ff. de seruitutibus. l. si à re em. ro, si seruitus vèdiceretur. l. 6. ibi; *Et scierte dixisti*. C. de seruitut. vbi gloss. verb. *science*, ubi Bart. Angel. & Paul. Ripa in cap. cum Ecclesia Sarrina ex numer. 64. de causa posses. Couarr. in regul. possessor. 2. part. in initio. numer. 26. Et quamuis textus dixit, *Science*, & non addit, *Patiente* in scientia tamen stat suppositiue patientia. l. labeo, ubi notat gloss. de aqua pluvia arcend. Innocent. in cap. bona. num. 6. ad finem de postul. Prælat. aliter enim, deficiente nempe scientia eius, cuius interest, diceretur: etus clandestinus. l. clam possidere de acquirend. posses. Couarr. supra num. 8.

Imò & ea scientia, atque patientia populi debet constare specificè per indiuiduum notitiam actuum, vel solemnem eorum notificationem, concilio in forma ordinaria congregato factam, iuxta glossam in rubric. C. quæ sit longa consuetudo. l. municipes in re idiguntur. ff. ad municipalem, Curia Pitana lib. 2. capit. 18. num. 4. ad eod., quod intimatio facta iudicibus de populo, seu rectoribus seorsum à loco, ubi congregantur, non præiudicat, Afflict. decis. Neapolit. 245. num. 10. ubi refert Bart. in l. fin. C. de prædij curialib. lib. 10. dicentem, quod si in instrumeto dicatur, Tales canonici constituerunt talem syndicum, non valet constitutio, nisi dicatur, quod constituentes faciebant maiorem partem capituli. Idem Federic. de Senis consil. 148. & consil. 126. & 288. imò non sufficeret, si tabellio dixisset, præsentibus iudicibus, & rectoribus populi, nisi nomina præsentium de scripisset, ut respondit Gratus consil. 66. lib. 1. & alios referens Casar Vrsilius ad Afflictum dicta decis. 245. num. 8.

Ad rem igitur si prædicta bona communia non sunt vniuersitatis, neque singulorum in vera, & omnimoda proprietate, atque possessione, neque etiam in usufructu formali, aut vsu, & commoditate, sed vsu, atque necessitatibus communibus destinata sunt, & consequenter eorum alienatio prohibetur, ut supra latè diximus, meritò & census consignatio non solum super proprietate, sed neque super usufructu, & commoditate siue superioris licentia fieri poterit.

Ex quo etiam inferitur, & in confirmationem præcedentium adducitur, quod prædicta bona vsui communi destinata in singulorum utilitatem non possunt exequi pro debito ipsius vniuersitatis, nisi cum licentia Regia obligata.

gati sunt, & titulo. C. si propter publicam penitenciam, & C. de communium rerum alienatione, & C. de rebus alienis non alienandis. l. i. l. mancipia. l. nemo. l. fin. & l. unica. C. si communis res pignori data sit. l. si probatū. C. communi diuidendo. ff. si res aliena pignori data sit, quæ prohibent alienationem, seu pignorationem rei communis, & quod pro debito vniuersitatis non possit fieri executio in bonis, in quibus ciues habent vsum, tenet Alexander in l. comodis. ff. de re iudicata, Maranta de ordine iudicorū 6. par. n. 51. pag. 660. Dueñas regula 275. verfic. 13. quia quamuis singuli de vniuersitate habeant vsum tantum bonorum communium, non poterit vniuersitas in eorum prejudicium eum vsum alienare, obligare, seu pro executionibus assignare, contra legem id quod nostrum, de regulis iuris l. 6. §. fin. l. fin. ff. communia prædiorum. l. unica. C. si communis res pignori data sit. l. 2. C. communi diuidendo. l. 7. §. fin. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur. l. 3. §. fin. qui potiores in pignore. l. 6. §. si fundus communi diuidendo. l. si à te. §. si debitor eodem titulo. Bald. in tractat. de pignoribus cap. 12. Negusant. de pignorib. 3. membro 2. par. pag. 19. sub num. 16. Gomez Arias, Antonius Gomez in l. 70. Tauri, & inde dixit Rebusus in tract. de literis obligatorijs artic. 2. gloss. 1. numer. 96. quodres illius, qui nihil debet, non est vendēda pro debito alterius.

27 Ex quo etiam prouenit, quod administratores, seu officiales concilii & vniuersitatis non possunt incarcerationi pro debito censuali vniuersitatis, de quo egerunt benè Bobadilla in Polyt. lib. 2. c. 8. Parlad. lib. 2. rerū quotidiana rum c. ult. 4. p. §. 3. n. 6. & latius Felice de cens. 2. tom. lib. 2. cap. 3. nu. 8. cum alijs.

AN CENSVS CREARI possit à domino, vel superficiarius super solo, aut superficie rei, vel ex eis reservari, Caput LXIX.

SVMMARIVM.

Superficies qua sit num. 1. & quis dicatur superficiarius num. 2.

Superficiarius ex donatione quis sit, & quando possit censum super superficie creare num. 3.

Dominus soli, qui in superficie non habet dominium non poterit super ea censum consignare num. 4.

Superficiarius ex datione soli ad consuevandam superficiem an possit censum reservatum, vel consignatum creare num. 5.

Superficiarius super superficie, vel dominus super solo an censum creare possint, & quando num. 6.

Census consignatus super superficie durabit tantum, quantum superficies, & perempta superficie extingueretur num. 7.

Census creatus super superficie si perimatur, an census extinguatur num. 8.

CAPVT LXIX.

ACCEDAT præcedentibus ea contingibilis dubitatio de censu creando, vel reservando super solo, vel ex sola superficie rei, quæ non ut oportuerat, reperitur examinata; & ad eius veram cognitionem prænotandum est, quod superficies dicitur omne illud, quod supra faciem terræ est, ut in urbanis parietes, tecta, & denique domus ipsa, ut in rusticis arbores, vites, herbæ, & alia similia, ut utrumque constat in l. certo generi 13. ff. de seruitutibus rusticorum. l. eum qui 23. ff. de usufructu. & per totum titulum de superficiebus; & ita declarant Corral. & Eginarius Vaco in l. 3. ff. de seruitutibus. Alciat. in l. fundi, & Rebusus in l. bonorum. §. in bonis de verborum significat. Menoch. de retinend. remed. 4. in princip. & libr. 2. de arbitrarijs casu. 31.

2 Secundò etiam prænotatur, quod superficiarius eadem ratione dicitur, qui superficiem in alieno solo edificauit, ut eam in perpetuum, vel ad tempus haberet, præstita domino soli certa annua pensione vniuersim solucunda, l. superficiario. 74. ff. de rei vendicat. l. damni 18. §. ei qui. ff. de damno infecto, & latè aduertit Valasc. de iure emphyt. quæst. 33. per totam, quo quidem sic præsupposito, sequentes casus considerandi sunt.

3 Primus, quando superficiarius effectus est ex donatione, emptione legato, vel alia simili causa absque vlla pensionis annuæ promissione, seu recognitione in futurum faciēda: quo casu verè superficiarius dicitur, qui ad essentialiam, & substantiam eius contractus nihil interest quod donetur, legatur, seu vendatur, ut explicat eleganter Bart. in l. fin. de superficiebus, l. ass. in l. i. uu. 44. C. de iure emphyt. Menoch. de retinend. remed. 4. numer. 5. & 6. Valasc. de iure emphyt. quæst. 33. numer. 3. & in ea specie cum in superficie habeat superficiarius plenum dominium ad suam utilitatē edificandi in solo alieno ex donatione, veditio-

ione, sed alio titulo, transferente plenum dominium, illud plene consequatur, secunde dicendum est, quod poterit suam superficiem dare in censum emphytheoticum, vel reservatum, aut super ea consignatum designare, tanquam verè dominus superficiei. Ita resoluit Valasc. de iure emphyt. quæst. 33. numer. 12. dicens; sic intelligendum esse text. in l. i. §. quod autem. 2. ff. de superficiebus, constituentis eo casu differentiam inter emphytheotam, & superficiarium, ut quamuis emphytheota irrequisito domino non possint rem alienare sine pœna commissi. l. fin. C. de iure emphyt. superficiarius tamen ex venditione, vel donatione id efficere libere possit, ut qui plenum in superficie dominium habeat: ergo eam in emphytheosim, vel censum reservatum concedere poterit, aut super ea censum consignare.

4 Dominus verò soli, qui in eo plenum habet dominium, ex l. i. §. quod autem ait Prætor. ff. de superficiebus, Bart. in l. i. §. 1. & in l. fin. eodem tituli. Aluarot. in procem. feudor. col. penult. & in superficie donata, seu vendita nullum, certum est, quod superficiem dare non poterit in censum, neque vllum super ea consignare; quia cum datio, vel consignatio præsupponat plenum dominium in dante, vel consignante, ex l. i. §. eam rem. l. 3. l. qui filios. C. quæ res pignori obligari possint. l. qui prædictum. C. si aliena res pignori data sit. l. aliena. ff. de pignoratitia actione. l. 2. & 3. tit. 13. par. 5. & latè diximus in capit. de censu creando super bonis proprijs; & liberis censuarj, & dominus superficiei donatæ, vel venditæ nullum habeat in superficie dominium, in censum eam dare non poterit, neque vllum super ea consignare.

5 Secundus casus consideratur, quando quis non efficitur superficiarius ex donatione, vel venditione, seu alio titulo in ipsum transferente plenum dominium; sed simpliciter ex datione soli ad consuevandam superficiem in perpetuum, vel ad tempus eum obligatione soluendi pensionem annuam in futurum, quo casu certum est, quod dominus in solo habet plenum dominium in superficie directam, & superficiarius vtile tantum. l. 3. §. 1. ff. de noui operis nunciat. l. superficiaria. ff. de rei vendicat. & resoluunt Paris. consil. 301. num. 11. volum. 1. Menoch. de retinend. dicto remed. 4. numer. 5. Valasc. de iure emphyt. quæst. 33. numer. 2. & consequenter in ea specie dicendum videtur, quod superficiarius non possit superficiem dare in censum reservatum; quia cum census reservatus præsupponat translationem vtriusque dominij in

censuarium capite constitutus de religios. domibus, & diximus latè in capite de natura census reservatiui, manifestum est, quod superficiarios habens vtile tantum, non poterit vti quæ directum, & vtile in censuarium transferre, neque in effectu efficere alium superficiarium, cum eo casu se ipsum dominum præsupponeret; quod in effectu benè resoluit Valasc. de iure emphyt. quæst. 33. num. 12. quod existimat verum esse, ad similitudinem emphytheotæ, qui non potest iure quilito domino alienare, iuxta l. fin. C. de iure emphyt. per text. in l. i. §. quod autem. 2. ff. de superficiebus, ubi Bart. hoc ita eleganter explicuit, quod maximè procedere existimauit in superficiario Ecclesiæ, ex l. i. C. de re dominiæ, vel templi, & denique Valasc. in dicto. numer. 12. constituit differentiam inter eos superficiarios, qui ex donatione, seu venditione, vel locatione superficiarij effecti fuerunt, ut primus possit superficiem alienare, secundus non, & ita in censu reservatum dicendum sit.

Neque similiter in hoc secundo casu principali videbatur dicendum, quod superficiarius posset superficiem dare in emphytheosim, cum in effectu, & substantia idem sit, ac si dedisset eam in censum quantum ad superficiarium, qui cum in solo nullum habeat dominium, & in superficie vtile tantum, non poterit subemphytheotico superficie dare in emphytheosim, ut latius diximus in cap. de censu creando abemphytheotico super re emphyteotica.

6 Tertius casus principalis est, quando superficiarius super superficie, vel dominus super solo censum consignauerunt; in domino enim soli cum habeat in eo vtrumque dominium, & inde solum possit vendere, alienare, & hypothecæ subijcere censum, etiam super eo consignauit, licet non super superficie, in quantum habet dominium directum, quod de sui natura infructiferum est; & demum super ea parte soli, quæ fructifera fuerit, respectu ipsius domini censum consignauit, & non super ea, quæ de sui natura infructifera est, ex his quæ latè diximus in cap. de censu creando super rebus de sui natura fructiferis. Exemplum dari potest in solo cuiuscunque domus, quod cum de sui natura infructiferum sit, dominus eius super eo censum male consignabit. Et è conuerso exemplificatur in solo alicuius montis, seu hortæ, domino ipsius concedenti superficiem reservato; quia cum de sui natura fructiferum sit, rectè dominus super eo censum constituere poterit.

In superficiario super superficie dicendum videtur, quod censum super ea recte possit consignare, quia certum est, servitutem posse imponere, ex l. 3. ff. de servitutibus. l. 10. tituli. 31. part. 3. Bart. in l. 1. §. fin. ff. de superficiebus Bald. in l. 3. C. de servitutibus & aqua, pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 2. part. numer. 71. Valasc. de iure emphyt. quæst. 32. numer. 2. Menoch. dicto remed. 4. num. 31. sicut & poterit pignori, vel hypothecæ dare superfic. l. grege. 13. §. & in superficiariis. ff. de pignori bus. l. etiam superficies. l. qui potiores in pigno re. l. tutor. §. fin. ff. de pignoratitia actione, & aduerit Erranc. Balduin. in tract. de pignori b. cap. 12.

7 Erit tamen summè aduertendum, quod in omnibus casibus, in quibus superficiarius super superficie censum potest consignare, dubitabit is census idem tempus quod superficies & extincta superficie, vel eius tempore, census extinguendus erit, ut resoluunt Iul. Clar. recept. sentent. §. feudum. quæst. 37. Gregor. Lup. in l. 1. tituli. 31. part. 3. gloss. magn. Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 2. part. à num. 71. Menoch. dicto remed. 4. numer. 31. Anton. Padilla in l. 3. numer. 5. C. de servitutibus & aqua. Pro quibus facit regula vulgaris, quod resolutio iure dantis, resolutio ius accipientis. l. vestigali. ff. de pignori b. l. Statius Florus. §. Cornelio Felici cum vulgaris. ff. de iure fisci, quod in tantum verum est, ut si superficiarius extincta superficie, super qua censum consignauit, ut domo combusta, seu molendino destructo, velit ea reedificare, id efficere non poterit, ut per Bald. in rubric. C. de iure emphyt. Aluaror. & alios, quos referens sequitur Valasc. dicta quæst. 33. numer. 4. ubi assignat differentiam inter superficiarium, cum emphytheota destructo ædificio recte possit imo præcise teneatur illud reedificare, secundum ea, quæ latè scripsit Valasc. quæstion. 27. num. 2. ex quo rectè infertur in specie superficiarii, quod si in census creatione super superficie promittat eam destructam reedificare, nullo modo ad id teneatur, tam ex natura ipsius contractus, quam ex propria, & peculiari census, cum ex natura superficiæ non solum non teneatur, sed neq; possit eam destructam reedificare ex natura etiam census, perempta re censuali perimatur, ut diximus latè in capite an perempta re censuali extinguatur obligatio soluendi censum.

Si tamen census consignatio super superficie ita superficies perimatur, poterit superficiarius repetere meliorationes, imo liberè eas auferre, iuxta text. in l. sed ad est. §. si inquilinus aream. ff. locati. Et ita resoluunt Bald. in

rub. ic. C. de iure emphyt. dicens ita consuetudine receptum esse, & latè prosequitur Iass. in l. 1. numer. 4. & numer. 47. C. de iure emphyt. Alciat. in l. bonorum. numer. 49. de verborum significat. ut ita dominus census eas meliorationes, quas auferre potest superficiarius, in solutum pro censu accipere possit, quocunque casu extinguatur superficies.

In quo quidem is contractus longè differt ab emphytheoti, cum emphytheota meliorationes suas amittat, ex l. 2. C. de iure emphyt. & latè dixit Valasc. de iure emphyt. quæst. 25. per totum: ex quo intelligitur Bart. doctri na in l. 1. §. 1. num. 2. ff. de superficiebus, qui quidem quamuis ab aliquibus intelligatur, ut probet superficiarium non posse auferre meliorationes extincta superficie, & ita eum male intelligendo reprobaueit Iass. in dicta l. 1. num. 47. C. de iure emphyt. si rectè tamen intelligatur, non loquitur in verosuperficiario, sed in eo, qui superficiem habet in emphytheotum. & in effectu est emphytheota superficies, qui regulatur, amittit meliorationes, ex l. 2. C. de iure emphyt. & quod ita Bart. sit intelligendus aduertit ex ipso Bart. Valasc. de iure emphyt. in dicta quæst. 33. numer. 21. ad med.

AN CENSUS CREARI
possit ab usufructuario, vel
propriario super nuda
proprietate rei. Ca-
put LXX.

SUMMARIUM

*Proprietarius an super nuda proprietate censum
reservatum imponere possit nam 1.*

*Proprietarius an super nuda proprietate impone
re possit censum consignatum. numer. 2. & nu
mer. 4.*

*Intellectus ad l. 2. C. de usufructu, & ad
l. sed si quid. 19. in fine. ff. de usufructu
num. 3.*

*Intellectus ad Extraneum Nicolai V. nu
mer. 5.*

*Usufructuarius an super nuda proprietate censum
possit consignare, vel ex ea reservare, an hypo
thecam constituere. n. 6.*

CAPVT

PRECEDENTI disputationi accedat alia de proprietario, & usufructuario, an scilicet super nuda proprietate rei possint censum consignare, vel eam dare in censum reservatum. Et quantum ad proprietarium cum libere possit disporre de proprietate rei, tanquam verè dominus eius videtur dicendum, quod eam possit dare in censum consignatum, & e converso cum proprietatis nuda usufructu sit de sui natura, licet proprietarius habeat liberam potestatem de ea disponendi, non inde sequitur, quod poterit eam dare in censum reservatum, debent esse de sui natura usufructu, ut latè dictum est in caput. de censu creando super rebus de sui natura usufructu: ergo licet ex potestate dantis census non vitietur vitabitur tamen ex qualitate rei nude, scilicet proprietatis, quæ usufructu est; & ideo ex ea pensio non potest reservari, quia in ea reservatione deficerent præcepta iustitiæ commutativæ, quæ consistunt in æqualitate, ut quia censuarius nihil ex nuda proprietate percipiens solueret annuam pensionem reservatam, quod omnino iniustum est, & contra supradicta naturalia præcepta, ideo in censum reservatum non dabitur à proprietario nuda proprietas, neque consequenter in censum emphytheoticum, in quo similiter res debet esse de sui natura usufructu, licet tempore dationis sterilis sit, ut quia inculta, quæ datur ad culturam, plantationem, seu meliorationem, ut suo loco diximus, & infra dicendum erit.

2 In censu verò consignativo an eum proprietarius super nuda proprietate imponere possit, videamus; & dicendum videtur liberè id facere posse proprietarium, ex textu expresso in l. 2. C. de usufructu ubi rescripserunt Imperatores, dominum proprietatis libere posse obligare proprietatem, quamvis alius habeat usufructum, ibi, *Quares non impedit proprietatis dominum obligare creditori proprietate, manento scilicet integro usufructu cui iuris*; & ibi omnes comuniter hoc aduertunt: ergo si potest proprietatem obligare, poterit etiam super ea censum consignare; & ita in specie resolut Foller. in tractat. de censibus, verbo: Huiusmodi num. 44. ponderans ad id Extraneum Nicolai V. dum dicit: *Et proprietatibus suis*, forsam existimans, verba illa, *Et proprietatibus suis*, importare nudam proprietatem, cuius sententiam libenter amplectitur

Felician. in tractat. de censib. lib. 2. c. 4. nu. 10. per totum.

3 Contrariam tamen sententiam, scilicet, quod proprietarius nullo modo, neque casu super nuda proprietate possit censum consignare, videtur probare text. in l. sed si quid 15. in fine. ff. de usufructu, dum text. dicit: *Proprietatis autem dominus ne quidem consentiente usufructuario servitutem imponere potest*: quem intellexerunt Scribentes, ut aperte probaret proprietarium non posse etiam consentiente usufructuario servitutem imponere super nuda proprietate, ut constat ex Paulo in l. fin. §. liberis. C. de bonis quæ liberis, Cepola de servitutib. urbanor. cap. 14. numer. 8. Alciat. in l. penult. num. 53. C. de pactis, Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis 2. part. numer. 74. quod etiam sequitur Iacob. Cuiac. in §. religiosum, institut. de rerum divis. ut post Alciat. supra tradit rationem Menchaca de success. creat. §. 7. numer. 4. ergo si proprietarius nullam super nuda proprietate servitutem imponere potest, neque super ea censum consignabit.

Sed quamvis text. in l. sed si quid. §. fin. fortissimus. Corrasio, & alijs videatur ad probandum, quod proprietarius nullam possit imponere servitutem super nuda proprietate, eam tamen assertionem firmiter impugnauerunt Franciscus Conan. lib. 4. commentariorum iuris civilis. cap. 3. numer. 3. Pinel. in dicta l. 1. 2. part. numer. 74. C. de bonis maternis, Francisc. Sarmient. libr. 7. Selectar. interpretat. capit. 12. pro quorum sententia expressus est text. in dicta l. 2. C. de usufructu, dum proprietario dedit plenam potestatem obligandi proprietatem, & consequenter consignandi censum super ea, qui text. cabiliari non potest: & ad text. in dicto §. fin. l. sed si quid, respondet Conan. Pinel. & Sarmient. quod verba illa, *Ne quidem consentiente usufructuario*, intelligenda sunt, id est, non consentiente usufructuario, quasi text. probet, quod non consentiente usufructuario, proprietarius in eius præiudicium nullam servitutem possit constituere, ut antè Vipian. probauerat in dicta l. sed si quid §. sed neque servitutem, dicens: *Sed neque servitutem imponere potest fundo proprietario*, quam verborum Vipiani interpretationem, ut scilicet verba, *Ne quidem consentiente*, interpretentur, id est, non consentiente, post Conan. & Pinel. refert, & sequitur Felician. in dicto lib. 2. capit. 4. numer. 10. ad med. quæ quidem si retineatur, nihil obstat text. in d. l. sed si quid. §. fin.

Sed eorum interpretatio sustineri non potest: quia verba, *Ne quidem consentiente*, interpretari non possunt, ut significant, id est,

Non consentiente, cum si recte intelligantur, quandam ampliationem præcentium constituunt, hoc scilicet modo, quia cum Vlpianus antea in §. sed neque servitutem constituat, proprietarium super fundo imponere non posse servitutem, non poterat ipse Vlpianus nisi ampliando, vel limitando, idem in effectu, atque simpliciter constituere in dicto §. fin. quia superfluum videretur eius constitutio, contra regulam præemij digestorum, *Nihil superfluum, &c.* Vnde noviter advertendum est ad intellectum text. in dicto §. fin. ibi, *Ne quidem consentiente*, quod cum Vlpianus in dicto §. sed neque servitutem, constituat, regulariter dominum proprietatis imponere non posse fundo servitutem eam regulam ipse Vlpianus in versic. *Ne quidem consentiente*, ampliat, ut neque etiam usufructuario consentiente possit eam servitutem proprietarius imponere: quod quidem durum, & iniustum videbatur, cum ex consensu usufructuarii nullus sane mentis negare possit, quod super fundo constitui non possit servitus. Sed si recte consideretur ampliatio Vlpiani in dicto verb. *Ne quidem consentiente*, non solum non dura, sed iuridica est: resoluit enim Vlpianus, quod cum ex §. præcedenti constituisset, proprietarium super fundo servitutem non posse imponere, hoc etiam procedat consentiente usufructuario, quia nec eo consentiente servitus super fundo constitui potest, durante scilicet in suo statu usufructu, pereunte tamen sic, ut sic aperte constituat Vlpianus, quod etiam ex consensu usufructuarii non potest super fundo servitus imponi, absque eo quod usufructus pereat, vel præiudicetur, in quo Vlpianus non contradixit Imperatorum constitutioni in l. 2. C. de usufructu, imò omnes evidenter probant, quod proprietarius super nuda proprietate, & absque præiudicio usufructus, recte potest super ea censum consignare, vel servitutem constituere, aut aliter ipsam proprietatem obligare. Ex quibus omnibus diceret quispiam, recte sensisse Felician. in dicto cap. 4. nu. 10. per totum, cum Foller. super nuda proprietate posse recte à proprietario censum consignari.

4 Sed quamvis ex omnibus supradictis verius sit, proprietarium libere posse proprietatem obligare, ego verissimum existimo, nullo modo eum posse super nuda proprietate censum consignare, & hoc non ex defectu potestatis disponendi de nuda proprietate, sed ex natura ipsius nudæ proprietatis: quæ quidem nuda proprietatis de sui natura infructifera est, & ideo super ea census non constituitur, ex his, quæ latè diximus in cap. de censu creando

super rebus de sui natura fructiferis, & non solum est infructifera, sed magis quàm nuda persona, quia multoties persona fructifera est, ut quia laboriosa, & industriosa, & nihil minus, quia non est existens, perpetua, & duratura, neque habet stabile subiectum, sed potius est breviter peritura, super ea sola census non consignatur, ut latè diximus in cap. an super sola persona census possit consignari: ergo proprietarius super nuda proprietate non poterit censum consignare.

5 Neque obstant verba Extravagantis Nicolai V. dum dicit, *Et proprietatibus suis*, quia ea verba non significant nudam proprietatem rerum, sed proprius bona immobilia, quæ multoties vocantur. *Proprietates*, & Hispano sermone, *Propiedades*, sicut Extravagantes Martini & Caixti, quæ meminerunt de rebus immobilibus, & ea bona immobilia significaverunt per verba, *Hæreditatibus & possessionibus*, ac si meminissent de bonis immobilibus, quæ in hæreditatibus, possessionibus, & proprietatibus continentur, ideo malè Foller. & Felician. restricterunt verba Nicolai V. *De proprietatibus suis*, ad nudam proprietatem, cum verius referatur ad bona immobilia, quæ proprietates rectè nuncupantur.

6 In usufructuario verò an super nuda proprietate possit censum consignare, vel eam dare in emphytheoticum reservatium, videamus. & securè dicendum est, quod proprietates ab eo, neque in emphytheosis, neque in censum reservatium dantur, cum eius proprietatis dominus non sit, neque similiter super ea nuda proprietate censum consignabit, quia in re aliena nemo potest hypothecam constituere. l. aliena res. l. si rem alienam. l. rem alienam. ff. de pignoratitia actione. l. quæ prædicem. l. fin. C. si res aliena pignori data sit, neque servitutem imponere. l. 1. ff. communia prædialia. l. 2. ff. de servitutibus. §. adeo instituit. eodem, qui loquuntur in usufructu; & ita resolvunt in usufructuario Padilla in l. in provinciali. numer. 5. C. de servitutibus & aqua, Molina lib. 1. de Hispanor. primogen. cap. 20. num. 1. Ioann. Garc. de expensis. & meliorat. capit. 10. numer. 20. quos & alios refert & sequitur ad id Felician. de censibus lib. 2. cap. 4. num. 9. ubi Felician. reprobat Pinel. alias viri doctissimum, qui in l. 1. C. de bonis maternis. 3. part. numer. 70. dixit, usufructarium posse constituere servitutem super nuda proprietate duraturam tandiu, quandiu durat usufructus, & equiparans ibi usufructuariū vassallo & emphytheotæ, quibus illud concessum est, dicens Felician. errasse Pinel. cum inter usufructuariū, vassallum, & emphytheotam longa

longa sit differentia, ut quia vassallus & emphytheota domini sint, usufructuarius non.

Ego tamen considerabam, quod si rectè, intelligatur Pinelus, non tenet absolute, usufructuarius posse constituere super nuda proprietate servitutem duraturam pro tempore usufructus, sed quod id efficere potest, quando simul super proprietate & usufructu similiter eam constituit. Quod patet, quia dixit Pinel. quod licet non possit usufructuarius in præiudicium domini id facere, manebit tamen servitus, si constituitur durante usufructu: ergo loquitur, quando simpliciter usufructuarius super commoditate usufructus servitutem constituit: quo casu verum dixit Pinel. quia licet usufructuarius directè super nuda proprietate servitutem non constituat, constituendo tamen eam simpliciter super usufructu virtualiter eam super proprietate simul constituit, cum usufructus sit pars fundi, & usufructus commoditate, & utilitate tantum dividuus sit à proprietate: & inde licet in effectu & substantia super sola nuda proprietate servitus non sit constituta quodammodo, quando simpliciter constituitur, tangit dominum, & proprietatem, sicut contingit in emphytheota & feudataria, in quibus loquitur Pinel. qui licet non habeat directum, sed utile tantum dominium, possunt super re emphytheotica, vel feudali constituere servitutem duraturam pro tempore feudi, vel emphytheosis, non quod ita efficere valeant tanquam domini, sed quod in effectu, commoditate, & utilitate domini existimantur, & hoc est, quod si rectè intelligatur, dixit Pinel. idemque in effectu disputavit in dicta l. 1. 2. p. cum præcedent. & sequent.

Secundo etiam modo intelligi potest Pinel. in casu quo loquitur, scilicet in parte usufructuario, qui pro tempore, quo durat usufructus, rectè constituere poterit simpliciter super usufructu & proprietate servitutem, maiori quidem ratione, quam emphytheota & vassallus, ut quia patri usufructuario fortissima privilegia iura concesserunt longe diversa ab his, quæ ceteris usufructuarij concessa sunt, ut advertit ipse Pinel. in dicta l. 1. 2. part. per totam: unde non bene Felician. reprobat Pinelum, & inde resolvitur, quod si usufructuarius nominatim super sola & nuda proprietate censum consignabit, consignatio erit nulla: si verò simpliciter super commoditate usufructus & proprietate, durat

bit pro tempore, quo durat usufructus, ut latius constabit ex his, quæ dicenda erunt in capite sequenti; quibus accedat, quod quamvis usufructuarius super nuda proprietate censum constituere non possit, non tamen existimo id procedere ex ea sola ratione, quod proprietas sit aliena, sed quia quamvis fuisset propria, ut contigit in proprietario, cum tamen sit de sui natura infructifera, census super ea non bene sustinetur.

AN SUPER VSVFRVCTU, seu commoditate usufructus census creatio consistat. Caput LXXI.

SUMMARIUM.

Usfructuarius ex proprietate sermonis an vni ad appellatione domini. n. 1.

Usfructuarius an possit tanquam dominus vni re medio restitutorio ibidem.

Usfructuarius an possit censum super usufructu creare pignorate seu vendere n. 2.

Commoditas usufructus rectè venditur, seu alienatur, licet usus formalis non. num. 3.

In effectu ad l. 2. tit. 1. part. 3. proprietas natur. n. 4.

Intellectus ad l. usufructus 9. C. de usufructu. & ad l. usufructus 65. ff. de iure dot. & ad §. fin. instituit. de usufructu ad l. arboribus. §. usufructuarius ff. de usufructu. & ad l. non vritur 45. ff. de usufructu. & ad l. fin. 75. ff. de reg. iur. n. 5.

Pater licet in bonis filij plenior potestatem, quam ceteri usufructuarius habet, verè tamen usufructuarius est, & usufructus formalis. n. 6.

CAPUT LXXI.

In capitibus præcedentibus resoluimus, proprietarium, vel usufructuariū super nuda proprietate censum creare non posse: unde in præsentia agendum est, an super usufructu, commoditate eius, vel usu tantum, census ab usufructuario creatus consistat: & quantum ad usufructuariū, dicendum videtur, quod possit dare in censum usufructum, vel super eo censum creare: quia

quia licet proprietas resideat penes dominum rei, ex qua recipitur usufructus, vel eius heredem silem civiliter. §. usufructus, instituitur de usufructu, de proprietate tamen sermonis appellatione domini venit usufructuarius tanquam dominus possessionis & fructuum, ut resoluunt Aretin. in §. alienus. numer. 1. instituitur de hered. institut. C. de usufructu capit. 4. numer. 2. Socin. in l. ait Prator. 2. §. fin. ff. de iure iurand. tass. in l. traditionibus. numer. 10. C. de pactis, Alexandr. consil. 125. Puto de iure, numer. 4. volum. 2. Molinæ in Consuetudin. Parisiens. titulu. §. 1. gloss. 1. numer. 88. & latè id comprobatur Borgnin. Cavale. in tract. de usufructu n. cum pluribus alijs, ubi resoluunt, quod usufructuarius habet ius in re, & possidet naturaliter, & quod si fuerit spoliatus, poterit uti remedio restitutorio, capit. reintegrande, & alia ad propositum conducibilia copiose adducit: ergo cum usufructuarius sit dominus usufructus, videtur, quod eum possit dare in censum, vel super eo censum consignare.

2. Secundò usu fructum vendi, alienari, & pignori subijci posse certum est. l. arboribus. 13. §. usufructuarius. l. non vitur. 45. l. cui usufructus. 37. ff. de usufructu. l. usufructu. 58. versic. si verò solut. matrimon. l. necessario. §. fin. ff. de periculo & commodo rei venditæ. l. in venditione. ff. de bon. auctorit. iudic. possidend. l. fructus. 72. de regul. iur. l. fin. de usuris. l. his qui 11. §. usufructus. ff. de pignoribus, ex quibus interpretes deduxerunt usufructum posse vendi, alienari, seu pignori subijci, ut resoluunt Aretin. in l. qui Romæ. §. duos fratres. numer. 18. ff. de verbor. Theophilus, Otomanus, & Misingerius in §. finit in institut. de usufructu, Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 3. part. numer. 88. Iacob. Cuiac. lib. 5. observationum cap. 6. ergo à fortiori usufructuarius poterit usufructum dare in censum, vel super eo censum consignare.

E conversò tamen contrarium omninò videtur dicendum ex regula iuris, qua constituitur, quod usufructuarius non potest vendere, neque alienare usufructum, & quod si forsam vendatur, seu alienetur, extinguitur, & consolidatur cum proprietate. l. si usufructus. 65. ff. de iure dotium. l. si usufructus. C. de usufructu. §. finitur, instituitur. eod. & latè resoluunt glossa, & ferè omnes in dicto. §. finitur, & plures per Negulant. de pignorib. 3. mem-

bro. 2. part. numer. 9. per Covarr. libr. 1. variar. capit. 8. numero. 7. per Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 3. part. numer. 8. per Ioann. Garf. de expens. & meliorat. cap. 10. numero. 28. ergo neque usufructus datur in censum, neque super eo censum consignatur.

3. In hac enim contrarietate plures conciliationes referunt Scribentes, maximè Pinel. & Ioann. Garf. supra, ea tamen proprius ad nostram speciem adaptati, qua resoluuntur, quod quomvis usufructus formalis tamen non vendatur, neque alienetur, neque pignori subijciatur, commoditas tamen ipsius usufructus, quæ ab eo rectè distinguitur, vendi, alienari, atque pignori rectè subijcitur. Quæ conciliationem tradit Acurf. in locis supra citatis, & latè Pinel. & Covarr. supra, Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. numer. 46. & latè prosequitur Ioann. Garf. in dicto cap. 10. numer. 28. cum alijs, & ad eam distinctionem inter usufructum formalem, & commoditatem usufructus amplectitur Felicianus post Covarr. Gomez, Pinel. & alios Hispanos dicto libr. 2. de censib. cap. 4. numero. 2. ex quorum conciliatione aperte deducitur, quod cum commoditas usufructus possit vendi, & alienari, rectè dabitur in censum, vel super ea consignatur. Quæ resolutio præterquam quod verissima est, aperte suadetur ex eo, quod commoditas usufructus, atque ius fructus percipiendi, cum à solo pendeat, & solo cohereat, pro re verè immobili habetur, ex his, quæ latè diximus de iure piscandi, pascendi, decimandi, & alijs similibus coherentibus solo, quæ vere pro immobilibus habentur; & inde super commoditate usufructus sicut super dictis iuribus censum posse constitui, certum est. Si enim commoditas usufructus fructifera est de sui natura, ut quia fructus ipsos contineat: qua ratione cum reservatione certæ pensionis non detur in censum, vel super ea census consignatur, ignoro.

4. Ex quo datur intellectus ad text. in l. 24. titulu. 31. part. 3. dum probatur, quod si usufructus alienetur, extinguitur, & consolidatur cum proprietate, ut lex illa intelligatur in vero usufructu formali, non verò in commoditate usufructus, ut constat ex verbis eius ibi, *Or gassé desputés à otro alguno el derecho que ania en ella, & statim ibi; Conrado esso el derecho que en ella ania non le puede enagenar.* Quæ verba certum est, quod referuntur ad ius formale usufructus, & non ad eius commoditatem, quia commoditas potest alienari.

alienari. Ad quod iterum pondero dictam legem Partitæ, dum faciens expressè differentiationem inter usufructum formalem, & eius commoditatem subdit eleganter, *Ca como guleraque este à tal, que ha el usufruto en la cosa, la pedria arrendar à otro, si quisiese, con todo esso el derecho que en ella ania, non le puede enagenar:* si enim commoditas locari potest, & usufructus nullo modo in alium transferri: ergo inter usufructum formalem, & commoditatem differentia datur, ut usufructus non alienetur, commoditas sic.

Doctrina Feliciani Venit etiam ex supradictis intelligentiari huiusmodi resolutio Feliciani in dicto libr. 2. de censib. capit. 4. numero. 4. versic. *Quia propter*, dicentis, circa conciliationem eius dubitationis, an usufructus formalis possit alienari, quod si alienetur per venditionem, locationem, seu pignorationem, rectè fiat: si verò per cessionem in extraneum transferatur, fieri non potest. *Quia* potest reddens inter cessionem, & aliam alienationem rationem differentiam. Cuius resolutio, quam ad longum prosequitur Felicianus, nullo verò nunquam fuit; quid enim inter cessionem, aut cessionem, ignoro; non enim leges prohibent modum alienandi, sed ipsam usufructus formalis alienationem, ergo quocunque modo alienetur, vel in alium transferatur, iura procedunt.

Deinde admittens Felicianus alienationem factam absque cessione, solum cessionem impugnat; sed sic est, quod à legibus omnis alienatio impugnatur: ergo non ea tantum, quæ sit per cessionem, quia cessio non prohibetur, quatenus est cessio, sed quatenus importat translationem usufructus formalis, quæ prohibita est; & inde in l. usufructu. 9. C. de usufructu, ubi prohibetur alienatio usufructus, dicitur, *tam alienatio, quam manusmissio prohibita est*, quasi non probaretur modus alienandi, sed alienatio, & translatio, & in l. si usufructus. 65. ff. de iure dot. non prohibetur cessio usufructus, quia per cessionem fiat, sed quia cessio habetur pro alienatione, & translatione, ut constat ex text. ibi: *Ad eum transire, & idè Pomponius prohibens cessionem, quatenus est translatio usufructus formalis, admittit statim translationem commoditatis per cessionem, vel venditionem ad similitudinem l. partitæ, dicens, Et ipsum quidem ius remaneat penes maritum, perceptio verò fructuum ad mulierem pertineat*, sentiens aperte

tè, quod usufructus formalis nullo modo alienatur, commoditas verò sic. Ita etiam intelligitur text. in dicto. §. finitur, versic. *Nam cedendo extraneo nihil agitur, ubi gloss. verb. cedendo, dicit, Hic dicit de iure vendendi, quod cedi non potest, imò tunc ad proprietatem redit, ut hic, & ff. de iure dot. si usufructus ibi de ipsa fructuum perceptione, argum. de periculo & commodo rei venditæ. l. necessario. §. fin.* Ecce Acurf. intelligentem, quod si alienatio usufructus formalis fiat per cessionem, nulla erit fin verò commoditas cedatur, cessio valet ergo solum consideratur, an alienetur usufructus, vel commoditas, & non alienatio fiat per cessionem, vel venditionem. Ita etiam intelligitur text. in l. si domina. 10. C. de usufructu, ubi non ideo permittitur translatio usufructus; quia facta fuit per locationem, sed quia commoditas fuit locata. Ita etiam intelligitur text. in l. arboribus. 13. §. usufructuarius, ubi Vlpianus non solum permittit translationem usufructus ex modo transferendi, sed ex eo, quia commoditas sola transfertur manente usufructu formali penes concedentem. Quod aperte suadetur, dum Vlpianus loquitur per verbum, locare, vendere, concedere, & donare, quæ sunt verba importantia cessionem, & translationem, & nihilominus alienationem valere probat, ex eo nempe, quod solum conceditur ius fruendi, id est, commoditas usufructus, non tamen ipse usufructus formalis; dicit enim Vlpianus, *Vel ipse frui ea re, & statim, Vel alij fruendam concedere potest*; & idè elegantissimè resolvit translationem valere, & ius usufructus formalis penes transferentem commoditatem manere, & reddens rationem dicit, *Nam & qui locat, vitur, ut & qui vendit, vitur, & statim, Puto enim uti, atque ideo retinere usufructum, quasi decidat, quod quamvis transferatur commoditas, & vius, ius tamen utendi non alienetur.* Idem etiam in effo. & resolvit Martian. in l. non vitur. 45. ff. de usufructu, dicens eleganter: *Planè illud inceptum est, quod si vendidero usufructum, etiamsi emptor non teneatur, video usufructum retinere; de cibus Marcianus, usufructu vendito, id est, commoditate in alium translata ita manere penes transferentem usufructum, ut etiam si emptor eo non vitur, usufructus non amittitur, quia transferens videtur usufructum retinere: ergo commoditas venditur, usufructus non, & consequenter non ex eo quod venditur, vel ceditur, valet, vel non valet alienatio; sed quia usufructus formalis, vel commoditas tantum alienatur.* Ita etiam intelligitur text. in l. cui usufructus

Aus, ibi, *Vendere potest.* 73. ff. eod. titul. de usufructu, ut intelligatur de venditione commoditatis usufructus, non de venditione ipsius usufructus formalis. Sic etiam intelligitur text. in l. usufructus. 72. ff. de regul. iur. dum dicit Iabolenus, *Fructus rei est, vel pignori dare licere*, quasi dicat, quod commoditas, & utilitas usufructus sit pignori, sicut & vendere, & alienare, ut aduertit glossa ibidem. Cuius Iaboleni responsum eisdem verbis continet in l. fin. ff. de usuris, quæ quidem iura, & conciliationem supra relatum comprobant, & distinctionem Feliciani inter modum transferendi usufructum per venditionem, seu cessionem, reprobant, ut illud tantum genericè distinguatur, an usufructus formalis, vel commoditas alienetur, ut primo casu alienatio nulla sit, secundo teneat.

Et denique fauore aus, ut potius scilicet valeat, quam pereat alienatio usufructus, semper intelligendum est alienantem voluisse non usufructum formalem, sed commoditatem alienare, ut resoluunt Bald. Socin. Curt. Senior, Aym. Crau. & Arretin. quos refert Pinel. in loco supra citato, & post Covar. aduertit Garf. de expens. & meliorat. ca. 10. n. 28. ad fin. ut ita quotiescunque usufructus in censum datur, vel super eo census consignatio fiat, intelligitur data in censum, vel obligata commoditas, & non usufructus formalis.

6 Quod non solum verum est regulariter in usufructuariis, sed in patre usufructuario etiam procedit; quia quamuis in plurimis differat ab alijs usufructuariis, ut quia plures fortiores prerogatiuas in usufructu habeat, ut ad longum profectur Pinel. in l. i. C. de bonis maternis. 2. part. per totam, & notauimus in cap. precedentib. alienando tamen usufructum, vel in censum dando, aut super eo censum constituendo, non videretur alienatus usufructus formalis, sed commoditas eius, ex omnibus supradictis; quia quamuis pater habeat plenissimam potestatem, & similis dominus sit, tamen usufructuarius formalis est, ut usufructum habeat distinctum & separatum a proprietate, quæ residet penes filium. Ita resoluit bene Palac. Rub. in repetit. rubricæ. §. 42. numer. 13. Cast. in l. 48. Tauri, Pinel. in l. i. 3. part. numer. 25. C. de bon. matern.

Quæ quidem omnia procedere posse non videntur in censu consignatio simpliciter redimibili, neque in censu perpetuo, quia cum usufructus morte usufructuarij finitur, & consolidatur cum proprietate in effectu, &

substantia census ad vitam venditoris, & non simpliciter redimibilis constitutus censetur, nisi forsam super alijs bonis immobilibus simul cum usufructus commoditate configuraretur; quia eo casu licet usufructus morte usufructuarij extinctus sit, manebit tamen super alijs rebus, super quibus semel constitutus erat.

AN SVPER VSV, ET habitatione census consistat circa intellectum. l. 24. titul. 31.

part. 3. Caput LXXII.

SVMMARIVM.

Census an possit creari, vel reservari super, vel ex usu & habitatione, & in quo differat usus ab usufructu, & an possit usus alienari. nu. 1. & n. 2. datur nouus intellectus ad l. 24. titul. 31 part. 3.

Usus an contineat subse commoditatem sicut usufructus, ita quod recte datur commoditas utriusque, super qua census consistit, & in quo differat commoditas ab utroque, recte traditur. ibidem.

Commoditas usus quemodò possit considerari, & an datur in usu, sicut in usufructu, & an usus sit personalissimum ius utendi, & intellectus ad plurima iura. n. 3.

Usuarius sylvæ seu montis, an equiparetur usufructuario, & intellectus ad l. Diuus Adrianus ff. de usu & habitatione & ad l. fundi. ff. eod. tit. n. 4. vsq. ad fin.

Habitatione, sicut usus an datur in censum reservatum, vel super ea census consignatus sineatur, & intellectus ad l. cum antiquitas. C. de usufructu, & ad l. 27. tit. 31. part. 3. num. 5.

CAPVT LXXII.

VM in capite precedenti dictum sit de usufructuario censum create super usufructu, vel eius commoditate, in presenti agendum est de census creatione super usu & habitatione. Et quantum ad usum dicendum videtur, quod neque possit dari in censum reservatum, nec consignatus super eo consistit. Quod ex eo constat, quia nature usus

usus longe distat à naturâ usufructus; quamvis enim usufructus, ut supra diximus in capite precedenti, vendi, aut alienari possit, licet quoad commoditatem, licet non formaliter, usus tamen neque formaliter, neque quoad commoditatem alienabilis est. Ita probat text. expressus in §. 1. institution. de usu & habitatione in verbo. fin. dum dicit; *Neque ulli alij ius, quod habet, aut locare, aut concedere, aut gratis concedere potest, cum is, qui usufructum habet, possit hac omnia facere.* Vbi Iustinianus continens differentiam inter usum, & usufructum, aperire decidit, quod quamvis usufructuarius habeat potestatem alienandi usufructum, commoditatem scilicet eius, cum usufructus formalis alienari non possit, ut diximus in capite. precedenti, usuarius tamen nullam habet facultatem alienandi usum. Quod etiam probat text. in l. 20. titul. 31. part. 3. ibi: *Mas non para dar ende a otro, nin para vender, & iterum in l. 21. eiusdem tituli ibi. Mas non puede logar, nin emprestar a otro, & statim in fine ibi. Non para vender a otro ninguna cosa; & ratio assignavit Iustinianus in dicto §. 1. institution. de usu & habitatione, dicens, *Mis autem ius est in usu, quam in usufructu, & unam ex differentiis constituit ipse in dicto. §. Neque ulli alij*, prohibens, quod nulli alij usus vendi, alienari, locari, seu gratis concedi possit, quasi aperte sentiat, quod est quoddam ius mere personale concellum personæ usuarij, quod denotant dictæ leges Particæ, maxime l. 20. ibi, *Porque esse que ha el uso can flamente*, & statim ibi. *Lo que huere menester para comer el, su compañía*, & in l. 21. ibi, *Que aquel, a quien es otorgado, & ibi, Para despesa de si, y de su compañía*, & statim, *Nin para vender a otro*; quæ verba summe personalia sunt, & omnem alienationem, seu translationem præter usum personæ usuarij excludant; & ita, licet non his considerationibus, existimat Felician. de censib. libr. 2. capit. 4. numer. 6. post Hugonem de Neldo, & Cuiacium, negandum esse usuario, quod antea dixerat in usufructuario, resoluens, quod nec usus potest dari in censum, neque super eo consignari.*

2 Ex quibus ego nouiter ad id pondero text. elegantem in l. 24. titul. 31. part. 3. verbo. *Quis dezimos, que si aquel, a quien fue otorgado el usufruto, o el uso en la cosa, otorgasse despues a otro alguno el derecho que auia en ella, que se desara por ende el usufruto, o el uso, e tornasse por ende al señor de la propiedad, e de*

alli adelante no lo deve auer, nin el otro, a quien lo otorgo; qui quidem text. quamvis in resolutione usufructus, vel usus formalis per alienationem equiparet usum, & usufructum; sicut antea fecerat Iustinianus in §. 1. institut. de usu & habitatione ibi. *Isdemque illis modis finitur, quibus & usufructus desinit*. Limitans prohibitionem alienantis in commoditate usufructus formalis ibi, *Comoquier que este a tal, que ha el usufruto en la cosa, la podria arrendar a otro si quisiese*, sicut etiam antea limitauerat Iustinianus in dicto. §. 1. institut. de usu & habitatione in fine ibi, *Cum is, qui usufructum habet, possit hac omnia facere*, quæ necessario referenda sunt ad alienationem commoditatis, neque dictæ leges Particæ, nec Iustinianus prohibitionem alienationis usus in commoditate usus limitauerunt, sed regulariter constituerunt ex stricta naturâ usus, quod neque ipse usus formalis, nec eius commoditas alienari possit: ergo si usus in alienabilis est, neque transfertur in aliam personam præter usufrarium certum erit cum Feliciano, quod neque potest dari in censum, nec super eo, aut eius commoditate census consignare. Ego quidem considerabam in huius resolutionis confirmationem, quod in usufructu formali commoditas à iure usufructus separabilis est, in usu verò nullo modo separari potest, cum in effectu & substantia commoditas & usus idem sint, cum usuarij personaliter uti debeant: ergo mirum non est, si diuersum in usufructu, quod in usu constituitur.

Considerabam etiam contra Felicianum, quod cum ipse libro. 1. cap. 8. numero. 3. cum alijs latè probauerit, ac fundauerit censum posse creari super sola persona censuarij, male postea dixerat libro. 2. capit. 4. numero. 6. quod usuarius super usu censum consignare non valeat, nisi dicas, diuersum esse fundari super persona, & super usu: usus enim ex sui natura resoluitur per alienationem, aut pignorationem, persona vero non: & hoc momo saluari potest Felicianus, quamvis eius sententia, ut suo loco diximus, tenenda non sit.

Considero etiam, qua ratione rubrica de usu & habitatione equiparavit usum habitationi, & è contra, & nihilominus Iustinianus in §. sed si cui institut. de usu & habitatione in fine ibi, *Sed etiam alijs locare, & l. Particæ. 27. titulo. 31. part. 3. E autem si quis arrendar, e ha logar, pnedela fazer*, permiserunt locationem habitationis, & prohibuerunt usus locationem,

Z 3

seu alienationem; & præterquam quod habitatio longe distat ab usu, & usufructu, quia continetur quasi proprium, ut probat Iustinianus in dicto §. sed si cui, ibi, *sed quasi proprium aliquod ius*, est habitatio commoditatis considerabiles, quæ vendi, aut alienari potest, ut infra dicendum erat; ideo mirum non est, si diversum in ea constituitur, quod in usu constitutum est, cum sit usus mera facultas personalis.

3. Ex quo datur intellectus ad text. in §. item is qui ædium, instituit. de usu & habitatione, dum dicit, *ipse tantum inhabitet, neque hoc ius ad alium transferre potest*, & ad text. in §. item is ad quem instituit. eodem, ibi, *ipse tantum opera atque ministerio eius uti potest, ad alium vero nullo modo ius suum transferre ei concessum est*. Et ad text. in l. sed neque locabunt. 8. ff. de usu & habitatione dum dicit, *sed neque locabunt scorsum, neque concedent habitationem sine se, neque vendent usum*, & ad text. in l. 11. ff. eod. ubi Cuius trassumptuauit verba Iustiniani in princip. instituit. eod. dicens: *sed nulli alij ius, quod habet, aut vendere, aut locare, aut gratis concedere potest*. Et ad text. in l. per seruum. 14. ibi: *quia neque locare eius operas possumus*, eod. tit. & ad text. in l. usus aquæ. 22. eod. tit. quæ quidem iura ideo procedunt, quia cum usus sit quædam facultas personalis, non distinctus à commoditate, sicut usufructus neque formalis, neque quantum ad commoditatem vendi, cedi, locari, seu quolibet alio modo alienari non potest, sicut commoditas usufructus alienatur, ut supra diximus; dixit enim eleganter Vlpianus in dicta l. per seruum, postquam in principio dixerat, *quia nec locare eius operas possumus*, in §. si usufructus sequenti, hæc notandissima verba: *Nam fructui & usus inest, usufructus deest, & fructus quidem sine usu esse non potest, usus sine fructu potest*, explicans breuiter naturam, imò & differentiam usufructus, & usus, ut minus iuris in usu, quam in usufructu, quia usufructus continet usum, usus vero non usufructum, sed illam personalem facultatem utendi ad commoditatem personæ: ergo mirum non est, si quamuis super commoditate usufructus census consistat, super usu, qui personalissimus est, consistere non possit.

4. Quæ quidem omnia eleganter limitantur in usufructu alicuius sylvæ, vel montis, qui quidem usum & dare potest in censum, & super eo censum consignare; quia is usufructus vere usufructuarius est. Text. est notandus in l. Diuus Adrianus. 24. ff. de usu & habitatione, ubi Pomponius subdit hæc notandissima

verba: *Diuus Adrianus, cum quibusdam usus sylvæ legatus esset, statuit usufructum quoque eis legatum videri*; text. etiam notandus in l. fundi. 16. ff. eodem text. etiam in l. hoc senatus. 3. §. fin. ff. de usufructu earum rerum, quæ usu contumuntur, in dicto text. in l. quoniam. 10. eodem tit. & ita post Alberic. & Jacob. de Rabena aduertit Gregor. in l. 20. verbor. *Para vender*, tit. 31. part. 3. cuius verissimæ resolutionis ratio ea est; quia nisi usufructu sylvæ, montis, prati, vel alterius similis rei non concederetur facultas alienandi, sed obligandi usum, quem admodum usufructuario, nihil in effectu haberet, cum usus prædictarum rerum sine fructus earum, ut elegantissimè pro ratione designauit Pomponius in dicta l. Diuus 24. ff. de usu & habitatione, ibi, *quia nisi liceret legatariis cedere syluam, & vendere, quemadmodum usufructuariis, licet nihil habiturus essent ex eo legare*; & idem in effectu pro ratione dedit Vlpianus in dicta l. hoc senatus, & in dicta l. quoniam, dum agens delegato eius rei, quæ usu consumitur, ut pecunia, & alia similis in effectu & substantia fecit usufructuarius usufructuarius, quia aliter uti non poterat pecunia consumptibili; nec alia simili re, quæ usu consumeretur: ergo in usufructu sylvæ montis, vel alterius similis rei, qui in effectu, & substantia est usufructuarius, dicendum erit, sicut in vero usufructuario, quod usum dare poterit in censum reservatum, vel super eo censum consignare.

5. Quantum verò ad habitationem idem quod in usu dicendum videbatur: quia ex Vlpiani sententia in l. si habitatio. 10. ff. de usu & habitatione, ex alijs que iuris consultorum responsis constitutum erat, habitatio nem, sicut usum alienari non posse: ergo nec dari in censum, nec super ea consignari, sed quamuis antiquitus de natura habitationis dubitaretur, & consulti aliquando vsui habitationem equiparent, considerantes tamen tempore Iustiniani differentiam constituerunt, habitationem, & locari, & alienari posse, ut constat ex text. in l. cum antiquitas. 13. de usufructu, ibi, *Cui habitatio legata esset, eamdem locare, vel dominium sibi vindicare*, & ex text. in §. sed cui habitatio, instituit. de usu & habitatione, & de iure Regio, ex text. in l. 27. tit. 31. part. 3. *E annis si quis iure arrendat, ologar, pue delo hazer*, Cuius resolutionis ea fuit ratio, quia licet dubitaretur de natura habitationis, & an esset usus, vel usufructus, denique consulti propriam habi-

LXIII. In capite præcedenti, quando census consistat super usufructu, vel usu, & habitatione: unde in præsentem agendum est de censu creando ex alijs, vel

super alijs servitutibus rusticis, vel urbanis. Et in hac dubitatione videbatur dicendum, quod super his servitutibus nullo modo census consistat, ex text. in l. si is, qui. §. fin. ff. de pignori. ubi servitutes urbanas neque pignori, neque hypothecæ dari posse constat, his verbis, *iura prædiorum urbanorum pignori dari non possunt, igitur neque conventire possunt, ut hypothecæ sint*; qui quidem text. quamvis dicat, *iura urbanorum prædiorum*, non reperiri verbum, *urbanorum*, in quibusdam codicibus Marcelli, sed simpliciter dici iura prædiorum, aduertit Francisc. Balduin. in tractat. de pignori. cap. 12. & inde ipse Balduin. resolvit, quod cum text. deberet dicere iura prædiorum, intelligatur de rusticis & urbanis, ut omnes servitutes tam urbanæ & rusticæ, pignori, vel hypothecæ, subijci nequeant, ex eo quod generale sit in omnibus servitutibus ut neque ex tempore, neque ad tempus constituantur. l. 4. ff. de servitutibus, sed perpetuam semper habeant causam. l. foramen. ff. de servitut. urban. & inde inferatur, quod cum pignoratatio omnis ad tempus fiat, donec penunia solvatur, nulla servitus hypothecæ, vel pignori dari possit. Cuius Francisci Balduini sententiam in effectu resolvunt Gabr. Mude. de pignori. capit. quæ res pignori obligari possunt. numer. 12. Ludovic. Carondas libr. 1. verisimilium. capit. 5. Francisc. Duar. lib. 2. animadvert. quæst. capit. 13. Francisc. Ripa in l. obligatione generali. numero. 6. ff. de pignori. ribus.

E converso tamen contrariam sententiam, scilicet, servitutes saltem rusticæ posse pignori, vel hypothecæ dari, resolvit gloss. verb. *utatur*, in l. sed an via. ff. eod. tit. de pignori. Cuius glossæ sententiam sequuntur Odo. fred. Bart. & Angel. & alij in dicta l. si is qui. §. fin. ff. eod. tit. Bart. in l. 1. ff. de usufructu legato, Negusant. de pignori. 3. membr. 2. partis numer. 17. de servitutib. urban. cap. 12. numer. 4. Iass. in §. item servituta. numer. 117. ubi Gomez. numer. 51. instituit. de actionib. & eam esse rationem differentiarum inter rusticæ & urbanas servitutes crediderunt, quia urbanæ servitutes debent constitui perpetuæ, ne ruinis vrbis deformetur, ex §. cum in suo, instituit. de rerum divisi.

AN IN SERVITUTIBUS urbanis, vel rusticis census consistat. Caput LXXIII.

SUMMARIVM.

Census an consistat in servitutibus urbanis, vel rusticis. n. 1.
Servitus urbana, vel rustica, an deget in censum, vel super ea consignetur. n. 2.
Intellectus ad text. in l. si is qui. §. fin. ff. de pignori. n. 3.
Traditur verus intellectus ad l. sed an via. 12. ff. de pignori. cum alijs. numer. 4. usque ad finem.

Quorum sententia, atque distinctio inter eas servitutes probatur, dum Marcellus in dicta l. si is, qui bona. §. fin. ff. de pignori. nominatim dicit, *iura praeiorum urbanorum*, quae scilicet urbanas servitutes comprehendit, atque ipsarum pignorationem prohibet, & dum Paulus in l. sed an via. 12. statim sequenti post responsum Marcelli in dicta l. si is. 11. subdit eleganter, rusticas servitutes subijci posse. Ex quibus duabus legibus simul iunctis aperte deducitur rusticas posse obligari, urbanas verò non, & consequenter distinctionem rectè procedere. Rursus, cum Marcellus in dicta l. 11. §. fin. expressè prohibeat servitutes urbanas neque pignori dari posse, nec conventionem valere, quod hypothecae subijciantur; & statim Paul. in l. 12. sequenti dicat; *sed an via itineris*, loquens per aduersum illam, *sed*, & nominatim in servitute rustica quis poterit negare distinctionem inter eas rusticas, & urbanas servitutes, veram esse: idè post Cuiac. virum doctissimum eam distinctionem libenter amplectitur Felicianus in dicto libr. 2. cap. 4. numer. 8. per totum, ubi in fine dicti numer. 8. eam distinctionem ad nostrum contractum censualem propriè adaptari credit, existimans in servitutibus urbanis nullo casu censum consistere posse, in rusticis verò sic.

2 Ego tamen considerans ab origine naturam eius contractus censualis, atque peculiarem, & propriam servitutem, rusticæ & urbanæ, existimo distinctionem inter eas rusticam, & urbanam servitutes, veram non esse, nec ad nostram census speciem posse adaptari, & tam rusticæ quam urbanæ servitutis alienationem valere, censumque ex eisdem referuari, & super eisdem consignari posse, & hoc ex sequentibus considerationibus. Primò pondero Pauli responsum in dicta l. sed an via, quæ licet loquatur in servitutibus rusticis, non tamen ex natura eius servitutis magis quam urbanæ permittit alienationem, sed nominatim propter utilitatem contrahentium, ut constat ibi: *Qua sententia propter utilitatem contrahentium admittenda est*: ergo si eadem contrahentium utilitas versaretur in urbanis, defectuosa fuisset Pauli sententia, nisi urbanas comprehenderet; & ita Bart. sentiens, licet non ita clarè, hanc ponderationem ad text. in dicta l. sed an via, dixit ibi eleganter, quod si forsam eadem ratio versaretur in urbanis, quæ in rusticis, urbanæ sicut rusticæ rectè obligarentur. Cuius verissimam sententiam sequitur Cepola de servitutib. urban.

præior. capit. 12. numer. 4. ad finem, & prædictam ponderationem iterum confirmo ex proximitate prædictarum legum. 11. & 12. ut Marcellus in dicta l. 11. §. iura præiorum, dum prohibet obligationem servitutis, intelligatur, non tam ex vi pacti propter utilitatem contrahentium, quam ipso mero iure in casu, quo loquitur, de quo infra dicendum erit; quia ex vi pacti propter utilitatem conventionis obligatio valida erat ex æquitate, l. 4. §. fin. de verbor. obligat. §. rectè, institut. mandati, quia licet iuris sub utilitate servitutes ad tempus constitui non possent, per pacti tamen, vel doli exceptionem succurreretur vindicanti. l. 4. ff. de servitutibus. ut sic text. in dicto. §. iura præiorum, de iuris rigore nulla considerata virtute pacti, neque utilitate contrahentium procederet, lex verò 12. ex æquitate, atque utilitate contrahentium virtute pacti procedat: igitur cum Bart. & Cepola si eadem æquitatis, atque pacti ratio in urbanis, quæ in rusticis daretur, eadem etiam obligatio urbanarum servitutum, sicut rusticarum permitte retur.

Secundò & fortissime contra distinctionem supradictam pro hac nostra sententia pondero regulam vniuersalem, qua constituitur, quod omnis res pignori & hypothecae subijci potest, ut nominatim probat text. in l. 2. tit. 13. part. 5. dum dicit, *Empeñarse puede toda la cosa*, quæ ortum habuit à doctrina Azonis, ut aduertit ibi Gregor. gloss. 1. quam regulam ipsa lex dupliciter ampliat. Primò, dum dicit, *Quier sean nacída, ó por nacer*. Secundò dum dicit, *También las que son corporales, como las que lo non son*, & denique designat vniuersalem propositionem, dicens, *Que los homes han de qualq. ni natura que sean*, ergo si iura incorporalia generice, & absolute pignori, & hypothecae dari possunt, servitutes omnes rusticæ, & urbanæ comprehenduntur.

3 Neque aduersus hanc veritatem obstabit text. in dicto. §. iura præior. quia reiecto intellectu Balduini in tractat. de pignori. capit. 12. & Carond. verisimil. libr. 1. existimantium, quod licet in hodiernis codicibus habeatur verbum, *Urbanorum*, in vetustissimis exemplaribus manu scriptis, & alijs, ante Oloandri editionem, nusquam repertum fuit, vel intelligendus est, ut suprà diximus, ex mero ipso iuris rigore, & non ex vi pacti. Vel etiam potest hæc dubitatio intelligi, & conciliari, ut is, cui debetur servitus, non possit illam pignori, aut hypothecae dare: nam sicut servitutem,

tutem, quam habeo fundo alieno, non licet mihi alij concedere, ita neque obligare. Et quod ita intelligatur text. in dicto §. iura præiorum l. ex mero ff. de servitutibus rusticorum præiorum: at si ego velim vicino meo constituere servitutem super prædio meo, ut eam pignori habeat, donec illi pecuniam solvam, atque si intra diem non redimam, possit illam vicino alteri vendere, conventio rectè valeat. Et quod ita intelligatur text. in dicta l. sed an via. 12. ita aduertit in specie Alberic. in dicta l. sed an via in fine, & nouum intellectum sibi attribuit Parlad. libr. 2. rerum quotid. capit. fin. 3. part. §. 3. numer. 48. qui intellectus dum circa dicto §. iura præiorum præsupponit, quod servitutem, quam ego habeo in fundo alieno, non possum alienare, neque obligare, licet possum in eo constitutam alienare, omni nò falsum est, cum reincidat in priorem resolutionem, scilicet quod servitus urbana pignori dari non possit, vel ut liberetur à falsitate, interpretandus erit secundum ea, quæ infra circa verum intellectum dicenda erunt.

Vnde tenendo veram resolutionem à lege Partitæ deductam, quod omnes servitutes rusticæ, vel urbanæ alienari possint. Hæc utilissima distinctio & ad nostram speciem census conducibili utendum est, & ex ea intelligendæ sunt dicta l. 11. & 12. ut si servitutes urbanæ, vel rusticæ, quæ, ut notissimè est, incorporales sunt, corporibus adhæreant de sui natura fructiferis, & obligari, & censum dari possint, & super eis consignari; sin verò, licet cohæreant corporibus, steriles, atque infructiferae sint, nullo modo, neque casu obligentur, neque hypothecae subijciantur. Exemplo dari potest in servitutibus piscandi, pascendi, lignandi, colendi terras, deducendi aquas, vestigalia, decimas, seu alia iura similia percipiendi, vel in alijs servitutibus rusticis fructiferis, quæ, licet rusticæ sint, cum tamen corporibus adhæreant, & inde pro immobilibus habeantur, atque de sui natura sint fructiferae, perpetuamque habeant, ex coherentia inseparabili cum solo, rectè venduntur, alienantur, atque hypothecae subijciuntur, & consequenter super eis census consisteret, sicut super alijs rebus de sui natura fructiferis, ut latè dictum fuit in cap. de censu creando super rebus solo coherentibus; aliæ verò rusticæ servitutes infructiferae, licet solo cohæreant, & à solo pendean, vel immobilibus rebus adhæreant, perpetuamque habeant existentiam, quam-

uis ex eo quod rusticae sint, possint obligari, & hypothecae subijci, secundum distinctionem communem suprà dictam, cum tamen sint infructiferae, nullo modo, neque casu census super eis consisteret, ut latè diximus in capite de censu creando super rebus de sui natura fructiferis, & perpetuam existentiam habentibus. In urbanis etiam servitutibus eadem distinctio rectè adaptatur, quia si fructiferae sint servitutes urbanæ, veluti ususfructus domus, habitatio, seu alia similis, in censum dabitur, & super ea consistet: sin verò infructiferae, non, ex omnibus supradictis.

Quæ resolutio, quamvis ad nostram materiam census propria sit, etiam est propria ad reconciliationem text. dicta l. 11. & 12. ut servitutes urbanæ, vel rusticæ, fructiferae sint, & ex eis commodum percipiatur, rectè obligentur. Sin verò infructiferae, nullo modo. Ita intelligit prædictas leges elegantissimè Bart. in l. si is qui 11. §. iura præiorum, cuius verba, quia singularia sunt, sic se habent: *Quadam sunt iura in re, non in homine, & si quidem talia, ex quibus non percipitur commodum aliquod pecuniarium, non possunt obligari, ut extra de re iudicata, cap. cum Bertoldus. & ibi notatur: si verò ex his commodum aliquod percipiatur, possunt obligari, ut hac. l. §. ususfructus infra eodem tit. l. sed an via, & infra eodem tit. l. grege. §. & in super. ficialis*. Notatu quidem dignissima sunt Bartoli verba, & ad nostram speciem census satis conducibilia. Cuius Bart. doctrinam magis ego declarando, firmiter credo ipsum sensisse, quod iura præiorum urbanorum formalis, servitutes nempe urbanæ formalis pignori dari nullo modo possint, neque conveniri, ut hypothecae subijciantur; commoditas verò earum servitutum alienabilis tamen sit, & vendibilis, & quod in primo casu intelligatur text. in §. iura præiorum in 2. text. in l. 12. sequenti, ut ex ea resolutione deducatur, quod omnes servitutes rusticæ, vel urbanæ, formaliter alienari non possint, commoditas verò earum rectè possit. Quod in effectu circa intellectum prædictarum legum 11. & 12. aduertit Franc. Ripa in l. obligatione generali. ff. de pignori. & ipsum sequitur Gregor. Lup. in dicta l. 2. tit. 13. part. 5. verb. *Natura* ad med. dicens, quod Franciscus Ripa fuit in hoc in noua opinione, licet ipsum sequatur, debens aduertere, quod Bart. in loco suprà citato in effectu antea id ipsum resolverat; & hæc verissima resolutio aperte confirmatur ex his, quæ diximus in capitibus præcedentibus de usufructu, & habitatione, & usufructu.

fructus formalis nullo modo possit obligari commoditas verò sic. Et si rectè intelligamus Marcellum in §. iura prædiorum, hoc in effectu & substantia decidit; dubitauerat autem in §. usufructus, an possit pignori, vel hypothecæ dari, ut constat ex verbis dicto §. usufructus dum dicit, *Usufructus an possit pignori hypothecæ dari, quæstio est.* & cum decideret usufructum a pignori possi dari, ut non intelligeretur locutum fuisse de usufructu formali, neque de alio iure formali prædiorum urbanorum, ingeniosè in continenti in §. iura prædiorum, loquens de iure formali servitutis, subdit: *Iura prædiorum urbanorum pignori dari non possunt, igitur nec convenire possunt, ut hypotheca sint.* decidens, quod iura formalia servitutum non pignori dantur, licet commoditates pignorentur, ex §. usufructus: ut inde ad nostram spectem census inferatur, quod licet super iure servitutis formalis census non constitutur, consisteret tamen super commoditate cuiuscunque servitutis rusticæ, vel urbanæ.

DE CENSU CREANDO super rebus communibus duorum, vel plurimorum, circa intellectum l. 2. de servitutibus, & l. 10.

tit. 31. p. 3. atque aliarum legum Regni. Cap. LXXIII.

SUMMARIVM.

Census an, & quando, super re communi consistat. num. 1. & ibi, quid res communis rectè alienatur quoad partem dantis, & num. 3.
Servitutis an super re communi consistere possint. num. 2.
Intellectus ad l. 10. tit. 31. part. 3. circa constitutionem servitutis super re communi & ad l. 2. ff. de servitutibus n. 3.
Impugnatur Ant. Gom. qui malè intellexit l. per fundum de servitutibus n. 4.
Differentia inter servitutem constitutam & constituendam assignatur n. 5.
Intellectus ad text. in l. 2. §. ex his l. viastine-rit ff. de servitutibus cum alijs n. 6.
Mortuo promissore servitutis quilibet ex heredibus tenetur solidum, & intellectus ad plurimam ibidem.
Servitutem esse individuum quomodo intelligatur, n. 7.

CAPV T LXXIII.

PRÆCEDENTIBVS accedat ea contingibilis dubitatio, an super rebus communibus census constitutur; & quantum ad censum emphytheoticum, seu reservatum respectu partis dantis rem in censum, vel in emphytheosim, dicendum est, quod res communis rectè datur, & cum reservatione pensionis annuæ conceditur, sicut & venditur, & donatur, vel alio quocunque titulo transfertur, text. est in l. falso. C. de communium rerum alienat. l. vnica. C. si communis res pignori data sit. l. dudum. l. de contrahend. empt. l. an diuisionem. C. de iure dotium. l. 5. tit. 5. part. 5. cuius verba sunt hæc. *Dos homes ô mas, aniendo alguna cosa comunalmente de so vno dezimos, qe qualquiera dellos puede vender la su parte, maquer la cosa non sea partida. è puede la vender à qualquiera de los que han en ella parte ò à qualquier otro extraño;* ergo si venditio rei communis valet, datio in emphytheosim, vel in censum valebit, ut ex eadatione pars illius, quoad dominium & possessionem in censum transferatur cum reservatione certæ pensionis annuæ in futurum soluendæ, secundum naturam contractus, qui creatur: & quantum ad censum reservatum non est cur de vera propositionis resolutione dubitetur.

2. Quantum verò ad censum consignatum, in quo tota difficultas consistit, videtur dicendum, quod nullo modo, neque casu super re communi census consignetur, ex ea potissimum ratione, quod in huius census creatione ferè omnes, qui de eius creationis natura meminerunt, intrepidè resolvunt, servitutem quandam realem formari, & inde plures effectus peculiares & proprii ipsius servitutis deduci, ut advertunt Sarmiento, Padilla, Ioann. Guier. Petrus Salazar, Anton. Gam. Lusitan. & Parlador. quos refert Felician. lib. 2. de censibus. capit. 3. numer. 11. in princip. & à nobis latius dicendum erit in cap. de hypothecis eod. suum; sed sic est, quod in re communis vnus ex dominis servitutem imponere potest, text. expressus in l. 2. ff. de servitutibus, vbi dicitur Vlpianus, *Vnus ex dominis communium ad iura servitutem imponere non potest:* text. etiam in l. per fundum, & in l. vnus. ff. de servitutibus rusticor. prædior. l. fin. ff. communia prædiorum, & text. expressus in l. 10. tit. 31. part. 3. ergo similiter neque vnus ex dominis super re communi censum consignabit; & ita in specie, quod census super re communi non

config-

consignetur, probat Salazar de usu & consuetudine capit. 11.

Contrariam tamen sententiam post longam disputationem resoluit Felician. in tractatu de censibus lib. 2. capit. 3. numer. 21. versic. *E contra verò facit,* & sequitur ad numer. 22. per totum, dicit enim Felicianus, quod huius nostræ dubitationis vera resolutio ab alterius ancipitis dubitationis resolutione penderet, an scilicet in census creatione formetur vera servitus, vel tantum hypotheca, seu alius contractus; quia si servitus formaretur, existimat eam servitutem super re communi imponi non posse, ex dicta l. secunda de servitutibus, cum vulgaris, quibus non posse responsum dari credidit, & inde resoluit, in census creatione non formari servitutem, atque consequenter rectè super communi posse censum consignari.

Ego tamen considerans census naturam, resolutionem Feliciani libenter approbo, quāvis differentiam inter servitutem & censum absolutè veram non esse credo; & confirmando resolutionem, scilicet quod census consistere possit super re communi quoad partem creantis, eum pòdero text. in dicta l. falso cum suprà relatis. C. de communium rerum alienat. si enim res communis potest vendi, cur non & obligari, vel hypothecæ subijci poterit? cum id apertè & expressè decidatur in l. sed & quod eas. §. 1. ff. de pignoribus, ibi, *Venditio item, quæ recipit etiam pignorationem potest accipere.* Bonus text. in l. vnica. C. si communis res pignori data sit, & inde Bald. Salicet. & alij ibidem posse rem communem obligare probant, & melius Negusant. de pignoribus. 3. membro secundæ partis. numer. 36. Rursus ex census consignatione super re communi propriè formatur emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis, ex ea nempe parte rei, quæ pertinet ad consignationem: ergo sicut ipsa pars rei communis vendi potest, poterit etiam vendi, imò, & à fortiori ins percipiendi pensionem ex fructibus eius, quasi fructus ipsi vendantur, vel commoditas eos percipiendi, ut latè diximus in capit. an in census creatione formetur emptio & venditio. Demum quamvis vera, & formalis servitus constitui non possit super re communi, (quod tamen intelligendum est ex infra dicendis) super commoditate ipsius rei, sicut vendi potest, quis vnquam prohibuit obligationem, pignorationem, aut servitutem; nonne videmus, quod super usufructu formali hypotheca, vel servitus non consistit, & tamen super eius commoditate consistere potest: ergo quamvis non consisteret super re communi, super

commoditate eiusdem rectè consisteret, & à fortiori census consignatio.

3. Qua sententia firmiter retenta, non obstat fundamentum dictæ legis. 2. cum vulgaris. ff. de servitutibus, dum in re communi videtur prohibere servitutis constitutionem; quia præterquam quod census non sit verè servitus, licet plurima peculiares servitutis habeat, non tamen absolutè verum est, servitutem super re communi imponi non posse. Sed ita demum, ut si parti sociorum præiudicaretur, possint ij, qui eam non constituerunt, contradicere constitutioni, ut respectu partis eorum nulla sit constitutio, non tamen respectu partis eius, qui eam constituit. Quod nominatim probat text. in l. 10. tit. 31. part. 3. ibi, *Es por ventura la otorgassen algunas, è non todos que la pusiesen, non la puede despuës contraslar q la non aya, aqui en la otorgaron:* ergo constitutio servitutis respectu partis constituentis eam nulla non est, quia si esset nulla, ipse constituens posset eam impugnare. Rursus clarius id probat dicta l. partitæ, dum dicit, *Mas los otros, que la non quisieron otorgar, bien la pueden contradezir cada vno dellos tambien por la su parte, como por la de los otros, que non la otorgaron:* ergo si pro parte impugnantis, quia eam non constituit, atque simul pro parte cæterorum, qui eam non constituerunt, impugnari potest constitutio, certum est, quod pro parte illius, qui eam constituit, à nullo impugnari potest, & consequenter respectu eius partis constitutio valet. Demum dicta lex Partitæ reddens rationem supradictorum, nostram hanc sententiam confirmat, dum dicit, *Ca ninguno de los otros non es obligado a la seruidumbre por el otorgamiento de los otros, ni les empece,* verbi enim, *Non es obligado,* & statim sequentia, *Ni les empece,* certum est, quod intelligantur respectu partium eorum, qui servitutem non constituerunt: unde tam in diuisione, quam in ratione probat dicta l. Partitæ, quod respectu partis constituentis valet servitutis constitutio: ergo non bene ponderatur in contrarium. l. 2. ff. de servitutibus, imò si rectè considerentur breuissima verba illius legis, id apertè probat dum dicit Vlpianus, *Vnus ex dominis communium ad iura servitutem imponere non potest,* verbum enim, *Non potest,* interpretatur in præiudicium partis eius domini, qui servitutem non constituit, & non in parte constituentis. Quod etiam clariùs decidit Celsus in l. per fundum. 11. ff. de servitutibus rusticorum prædiorum, dum dicit, *per fundum, qui plurium est, ius mihi esse eundi, agendi potest separatim cedi:* ergo promiscuè loquitur Celsus dicens, *Potest separatim cedi, quasi dicat pro parte cedentis valet cessio,* & iterum

& iterum id sentit. dum dicit in fine, *Et antea quam nouissimus cesserit, eos, qui antea cedere, vetari, uti cesso iure non posse*, quasi dicat Celsus, quod qui semel celsit, nullo tempore poterit impugnare cessionem etiam ante confirmationem non cedet. Idem decidit Paul. Iurisconsultus in h. fin. ff. communia praediorum, dicens *Receptum est ut plures domini, et non pariter cedentes, censum imponant, vel adquirant, verbu enim. Et non pariter cedentes*, ad cessionem vnius referuntur, ut ex ea servitus imponatur, saltem respectu imponentis. Quae quidem iura, quamvis aliquantulum obscura fuissent, per legem Partitae declarantur, & in dubium revocari non possunt: ergo si servitus constitutio valet respectu partis constitutentis, a fortiori & census consignatio valebit. Ita etiam intelligitur text. notandus in l. si quis per fundum. 10. ff. de euictionibus, ubi Celsus probat, quod si quis communem servitum vendiderit, aut cesserit, tenebitur de euictione, ceteris socijs non consentientibus: ergo & pro parte vendentis, vel cedentis valet celsio, & pro ceteris partibus consociorum tenebitur de euictione.

4 Ex quo iuste miror de Antonio Gomezio, 1. tom. variar. cap. 10. de individuis. numer. 18. versic. Tertia conclusio, dicente in distincte, quod si dominus rei communis servitutem super eius parte constituat, erit in suspenso constitutio, donec alij socij consentiant, ad cuius resolutionis probationem refert text. in dicta l. per fundum. ff. de servitutibus rusticorum praediorum, cum vulgata refert etiam text. in dicta l. 10. tit. 3. part. 3. quos non ut oportuerat intellexit, cum expresse probent contrarium, quod etiam antea fenserat in dicto num. 18. versic. *Sexto & finaliter*, debuerat enim advertere, quod praedicta iura absque vlla cabillatione procedunt respectu partis eorum, qui non concenserunt, non tamen constitutentis servitutem, ut supra dictum est.

5 Secundo & principaliter respondetur ad regulam text. in l. 2. ff. de servitutibus, & in confirmatione nostrae resolutionis ponderatur, quod quamvis regulariter servitus realis sit individua. l. pro parte. ff. de servitutibus l. si quis duas. §. si quis partem. ff. communia praediorum. l. & per ius iurandum. §. 1. & §. illud. ff. de acceptilationibus. l. 1. ff. de servitute legata. l. ut pomum. ff. de servitutibus. l. si qui quadraginta. §. quaedam. ff. ad l. Falcidiam, & late prosequuntur omnes in l. stipulationes non diuiduntur de verbor. Anton. Gom. in dicto tom. 2. capit. 10. de individuis per totum, hoc tamen regulariter intelligitur in servitute iam constituta diuidenda, vel conservanda

quia ipsa servitus formalis individua est, ut quia sit tota in toto, & tota in qualibet parte fundi non diuisa, ut in l. certo generi. §. si totus ager. ff. de servitutibus rusticorum praediorum. & in l. si mihi concesseris. eodem tit. & in l. si via constituti. §. fin. eodem tit. & in l. si cui simplicia via. ff. de servitutibus: at vero servitus constituenda, & noviter formanda non diuidi in esse producta, cum ante productionem, & creationem individua dici non possit, cum nec entis nullae sint qualitates, & ex conventionem creari possit super toto, vel parte alicuius fundi, mirum non est, si in parti diuidua, saltem commoditate a domino eius partis constituat, & consequenter neque mirum erit, si super ea parte census creatur, quod in effectu in servitute restricta ad certam partem fundi resoluit Bart. in l. stipulationes non diuiduntur in fine. ff. de verborum, ubi Angel. col. 2. Imola 3. Paul. 4. & post Iass. & Vicent. aduertit Gomezius in dicto cap. 10. num. 5. prope finem.

6 Ex quo veniunt intelligendi text. in l. 2. §. ex his, & in l. via itineris. ff. de servitutibus, & in l. fideicommissa. §. fin. delegat. 3. & in l. fin. ff. de servitute legata, & in l. ea quae in partes. ff. de regul. iuris, & in l. si vnus versic. fin. ff. de servitutibus rusticorum praediorum, & in l. 9. tit. 3. part. 3. dicentes, quod mortuo promissore servitutes quilibet ex haeredibus poterit in solidum, vel a contra, mortuo creditore quilibet ex haeredibus tenebitur in solidum agere, ut quia servitus sit individua, ut intelligantur ex eo, quod agunt de servitute constituta praestanda, vel conservanda; quae quidem servitus cum sit quoddam ius formale individuum, diuidi posse non videbatur, quod in servitute creanda super quacunque re etiam communi dicendum non est, quia cum res communis non sit individua commoditate, vel utilitate, recte super qualibet eius parte poterit servitus creari, non in praedictum consociorum, sed constitutentis eam tantum, ut probat dicta l. 10. Partitae, & alia iura supra relata; ergo a fortiori in censu idem dicendum erit.

Tertio pro hac resolutione pondero, & confido, quod res communis, neque ius communis eius, non est ita individua, ut super qualibet eius parte respectu commoditatis, & census, & servitus creari non possit, sed potius ita commoditate diuidua est, ut & servitus, & census consignatio super eo consistat, sicut a fortiori & ipsa servitus commoditate diuidi potest, quia in eo casu non diuiditur servitus in substantia, sed commoditas, usus, & exercitium eius, quae longe distant ab ipsa

ipsa servitute formali. Ita in servitute resoluit elegans glossa in l. si partem. ff. de servitutibus rusticorum praediorum, ubi Bart. Paul. Castrensi. & communis Scribentium Schola. Idem resoluit & tenet magistraliter Bart. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verborum, estque tam communis, quam recepta sententia: ergo in servitute constituenda super parte rei communis, quae non ita individua est, licet sit communis, sicut servitus ipsa formalis, recte poterit & servitus constitui, & census consignari.

Ex qua verissima resolutione aperte inferitur, & verum dixisse Felician. dum resoluit censum super re communi consignare posse, & male tenuisse, servitutem super eadem communi re non posse constitui. Inferitur etiam intellectus & interpretatio ad resolutionem Angeli & Pauli in l. 2. ff. de servitutibus dicentium, ea ratione super re communi posse constitui hypothecam, & non servitutem, quia cum in servitutis consecratione obligationis nullum hominis factum praeter obligationem requiratur, merito obligatio & hypotheca sustinetur, & servitus non consistit, quam rationem sequitur Iass. in l. stipulationes non diuiduntur num. 10. de verborum. Corrae. in l. 2. num. 11. & 12. ff. de servitutibus, ut eorum distinctio, atque resolutio, quantum ad servitutem intelligatur respectu partis eorum, qui servitutem non constituerunt, ut nulla sit constitutio, & quantum ad partem constitutentis respectu servitutis formalis, quae individua est, & non in eius commoditate, quae diuidi potest, ut sic in effectu & substantia in parte constitutentis servitus constituatur. Iterum etiam inferitur ad vulgarem, licet subtilem, & elegantem resolutionem dicentium servitutem esse individua, ex dicta l. stipulationes non diuiduntur. l. via itineris. ff. de servitutibus, & omnes fundi glebas contineri. l. certo generi. §. 1. ff. de servitutibus rusticorum praediorum. & ideo in fundo communi non posse pro parte etiam imponentis sustineri sine consensu consociorum. l. Sabinus. ff. communis diuidendo. l. in re communium. ff. de servitutibus urbanorum praediorum. l. fin. communi diuidendo. Quam resolutionem praeter ordinarios tenent Duaren. in dicta l. stipulatus non diuid. Conan. lib. comment. capit. 9. numer. 5. ut ea resolutio aperte intelligatur respectu servitutis formalis, & simul respectu partis non imponentis servitutem, ut neque formalis servitus sustineatur, neque etiam quantum ad commoditatem ceteris consocijs praedictetur, licet quoad partem imponentis constitutio teneat.

Demum inferitur ad resolutionem Cuiacii in tractat. 6. ad Africanum in l. 3. 2. ff. de servitutibus rusticorum praediorum dicentis, quod quia servitus est ius incorporeum, quod non est, sed intelligatur, quasi dicat, quod sit in intellectu, ideo constitui non potest in parte rei communis, ut absque consensu consociorum sustineatur, ut intelligatur de servitute formali, quae individua est, non de commoditate ipsius, quae respectu partis imponentis absque consensu consociorum sustinetur. Quae quidem illationes directe tendunt ad confirmationem nostrae verissimae resolutionis, ut scilicet quamvis fateamur veram servitutem formari in censu creatione, posse recte consignari super re communi, ut in parte consignantis eum sustineatur.

Eam tamen resolutionem, quam Felician. tenuit, scilicet super re communi posse censum consignari, a fortiori procedere in rebus constante matrimonio quae sitis, existimat ipse Felician. lib. 2. cap. 4. num. 22. ad finem, breviter ad id referens l. 5. tit. 9. De las ganancias, lib. 5. nouae Recopilat. circa cuius dubitationis veritatem, atque legis intellectum, agendum erit in capite sequenti.

AN CENSUS CREARI possit a merito, vel vxore, vel ab eisdem simul super bonis, vel ex bonis constante matrimonio quae sitis, circa intellectum l. 5. tit. 9. lib. 5. nouae Recopilat. Caput LXXV.

SUMMARIUM.

Census quando consignari possit super bonis constantem matrimonio quae sitis circa intellectum. l. 5. tit. 9. lib. 5. nouae Recop. n. 1.
Maritus & vxor simul censum vel eum super re constante matrimonio quae sitis creare possunt. numer. 2.
Maritus vel vxor altero mortuo, an super bonis constante matrimonio quae sitis censum possint constituere. n. 3.
Medietas bonorum constante matrimonio quae sitis, mortuo vno ex coniugibus ad haeredes recte transit. ibidem.
Mulier constante matrimonio, sine licetia mariti

an possit super medietatem lucrorum censum creare num. 4. Quod licentia requiratur ibi remissum traditur.

Mulier constante matrimonio an sit vera domina medietatis lucrorum constante matrimonio quasitorum ut possit super eis censum creare. n. 5. & sequenti.

Dominum an possit esse penes aliquem, qui non habeat administrationem n. 6.

Mulier an propter delictum perdat bona sua, & maxime medietatem lucrorum constante matrimonio quasitorum, & intellectus ad l. 77. & 78. Tauri num. 7.

Maritus an constante matrimonio possit alienare medietatem bonorum quasitorum ad uxorem pertinentem n. 8.

An & quando fructus qui dantur marito in dote dicantur bona constante matrimonio quasita remissum n. 9.

CAPUT LXXV.

FELICIANVS de censibus lib. 2. cap. 4. numer. 21. & 22. post longam disputationem denique resoluit censum posse consignari super re communi, ex eo quod non est proprie seruitus, sed quædam quasi irregularis hypotheca, quod est intelligendum, ut diximus in capite præcedenti, & denique in dicto num. 22. in fine subdit Felicianus hæc verba: *Quantum tamen resolutionem censu limitandam esse in bonis quasitis constante matrimonio, in quibus poterit maritus censum constituere, quia marito liberum est alienare lucra comparata, & acquisita matrimonio constante. l. 5. tit. 9. de las ganancias lib. 5. noua Recopilat.* Et cum hoc resideret Felicianus in ea tam longa disputationis via, ad cuius questionis, acque Feliciani resolutionis veram cognitionem sequentia prænotanda, & discutenda sunt.

Primò notatur, quod cum ipse Felicianus in dicto num. 21. & 22. resoluisset, censum posse consignari super re communi, non proprie in prædictis verbis dixit, *Quantum tamen resolutionem censu limitandam*, quia potius facultas consignandi censum super rebus constante matrimonio quæ sitis ampliatio est, quam limitatio; quia si limitatio fuisset, regulariter super re communi census non consignaretur, ut ipse Felicianus resoluit. Secundo notatur, quod in hac dubitatione ita breuiter, & in vno tantum casu à Feliciano decisa, sequentes considerandi, ac decidendi sunt.

2. Primus, quando maritus & vxor simul deriderunt re in communem in censum, vel super ea alium consignauerunt, & in hac specie cum

ambo sint veri domini eorum bonorum, habeantque ipsarum liberam administrationem census constitutio & creatio ex omni parte valida erit, cum omnes socij simul non solum vendere, & alienare, aut hypothecæ subijcere, sed super re communi seruitutem constituere possint, ex l. 10. tit. 31. part. 3. & ex his, quæ latè diximus in capitibus præcedentibus.

3. Secundus casus est, quando maritus, vel vxor altero mortuo censum ex re constante matrimonio quæ sita creauerunt, & cum soluto matrimonio ad superstitē irreuocabiler medietas pertineat, & altera medietas ad hæredes præmortui transmittatur, non ex villo facto adquirentis, sed ex ministerio, & prouidentia, à qua prædicta lucra proueniunt, ut resoluit Segura in tractatu de bonis lucrativis constante matrimonio colum. 23. & in l. vnum ex familia. §. sed si fundum col. 46. Palac. Rub. in repetit. rubricæ. §. 62. numer. 31. & post Callan. & alios Burgos de Paz iunior. quæst. 9. num. 21. & 22. & latè Ioann. Garf. de coniug. acquæstu, serè per totum, certissimum est, quod superstes coniux matrimonio soluto de sua medietate liberè disponere poterit, & nullo modo, neque casu de pertinente ad hæredes.

4. Tertius casus contingere potest, quando mulier constante matrimonio sine licentia mariti censum ex bonis eodem matrimonio durante quæ sitis creauit, & in hoc casu certum est, quod creatio nulla erit ex defectu formalis licentiæ mariti, ex l. 54. & 55. Tauri, & quæ ibi tradunt Gomez, & alij; ad quarum legum declarationem, & an licentia expressa requiratur, vel tacita sufficiat, videndi sunt Tiraquel. de legibus connubialib. gloss. 7. verb. *Ex prece.* ex princip. vsque ad num. 47. & latius Ioann. Stephan. Lambertengus in tractatu de contrahentibus, qui sine solemnitate celebrari non possunt, gloss. 7. per totam in verb. *Cen.*

Quartus casus, & in quo tota difficultas consistit, verificari potest in omnibus casus, in quibus de iure, vel ex statuto, aut consuetudine mulier contrahit sine licentia mariti, in quibus non immerito dubitaretur, an constante matrimonio possit vxor super aliqua re sue medietatis censum creare, dando scilicet rem in censum, vel super ea alium consignando, & in hac dubitatione videbatur dicendum, id mulierem facere posse ex sequentibus fundamentis.

5. Primo ex eo, quia medietas bonorum constante matrimonio quasitorum etiam eo matrimonio durante pertinet ad uxorem, ita quod

quod ministerio legis verè domina eius est. Ita resoluit Benedict. in cap. Raynuntius verb. *Et uxorem nomine Adalasia.* numer. 788. Callan. in Consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 2. in verb. *Et participat.* numer. 6. in fine, & in eadem rubrica. §. 6. verbor. *Pardonacion.* numer. 4. Molin. in Consuetud. Parisiens. §. 25. numer. 1. & 2. & ex nostratibus Palacios Rub. in l. 16. Tauri numer. 5. & in rubric. *de dote.* inter vir. §. 46. num. 8. *Presertim.* & numer. 24. verfic. *Bona omnia.* & in §. 74. num. 20. in fine, Gregor. Lup. in l. 55. tit. 5. part. 5. verb. *Comunalmente.* & in l. 51. verb. *Otra mane.* tit. 11. part. 4. Couarr. libr. 3. variar. capit. 19. numer. 2. Anton. Gom. in l. 55. Tauri numer. 56. & in l. 77. numer. 6. Baeza de meliorandis cap. 11. numer. 106. & 120. Segura in l. 3. §. fin. colum. 11. de liber. & posthu. & in tractat. de bonis lucrativis fol. 17. numero. 22. Ioann. Garf. de fructibus & expens. capit. 13. numer. 12. & 13. & nouiter in tractat. de coniugali acquæstu. numer. 188. & antea numero 12. & 13. ubi refert Pinel. & alios Ioann. Matienço in l. 2. tit. 9. libr. 5. noua Recopilat. gloss. 3. Ioan. Gaticrr. in prædictis quæst. ad nouam Recopilat. libr. 2. quæst. 118. per totam: ergo si vxor constante etiam matrimonio vera domina est medietatis lucrorum, poterit de eis ad libitum disponere censum creando.

Quod fortificatur ex l. 77. Tauri, ubi mulier ex delicto & culpa propria perdit medietatem lucrorum constante matrimonio quasitorum; quod efficere non posset, si vera dominæ eorum non esset, cum non possit rem perdere, quia verè dominus eius non est. Non videtur de regul. iuris. l. 1. §. 1. verfic. *sed* ita demum ubi gloss. verb. *Non amittit.* ff. quibus modis ususfructus non amittatur, & ex alia regula, qua constituitur, quod non desit quis habere quod nunquam habuit. l. non potest videri. ff. de regul. iur. quia priuatio præsupponit habitum. l. 10. de verbor. l. mantumisiones cum vulgaris de iussit. & iur.

Fortificatur etiam ex l. 78. Tauri, ubi propter delictum mariti vxor non amittit medietatem bonorum constante matrimonio quasitorum, cuius decilio originem sumpsit à text. notando in l. 2. C. ne vxor pro marito ibi. *Ob maritorum culpam uxores inquietari leges vetant.* & melius itari ibi. *Proinde rationabilis noster fides. quæ à fisco occupare sunt, domini tui esse probaueris ius publicum seruetur.* l. 1. C. ad l. Iuliam de vi publica ibi. *Ob debitum viri, vel eius le munus res uxoris, que pignori capiunt, vim contrahere videntur.* l. 1. r. 6.

vxoris. C. de donat. Inter virum & uxorem ibi. *Neque alieni criminis infamia astringi uxorem.* text. notandis in l. inquis pott hac. 9. C. de bon. præscriptorum ibi. *Vxor eius res proprias ex quocunque titulo sibi quasitas veluti manu inestamox vindicet, aut certo quoquo modo aucupatas recipiat;* & denique eam resolutionem scilicet, quod propter delictum mariti vxor non perdat medietatem lucrorum constante matrimonio quasitorum reloluunt omnes supra relatis tenentes veram dominam esse, & Ioann. Lup. in rubric. §. 66. numer. 18. verfic. *Prædicta.* Callan. in Consuetud. Burgund. rubric. 2. §. 2. verb. *Patracben.* in princip. & iterum rubric. 4. §. 3. in princip. Cifontan. in l. 16. Tauri numer. 13. in fine, Gregor. in l. 2. tit. 2. part. 5. verbor. *Dote.* in princip. Couarr. libr. 2. variar. cap. 8. numer. 7. verfic. *Eodem pacto.* ergo si ita verè domina est, vxor constante matrimonio, ut propter suum delictum perdat medietatem bonorum quasitorum, quam propter delictum mariti perdere non potest, tanquam vera dominæ suæ medietatis, super earectè censum consignabit.

Sed his non obstantibus contrariam sententiam veriore existimo, scilicet uxorem constante matrimonio nullo modo posse super medietate sua lucrorum censum consignare etiam in his casibus, in quibus se sine licentia mariti possit obligare, & hoc ex ea potissimum ratione, quia quamuis in his casibus necessaria non sit licentia mariti expressa, ut quia leges ipsæ, vel consuetudines hoc vxori eam contrahendi dederunt, & inde videtur deficere prohibitio legis, adhuc tamen in eo casu durat alia fortior prohibitio, scilicet quod vxor etiam domina caret administratione bonorum, quæ penes maritum priuatiue residet, & inde alienando, seu contrahendo directè disponit de re aliena, & consequenter nulla erit dispositio, neque bonorum obligatio, aut census creatio, quæ præsupponit in creante veram administrationem, & dispositionem bonorum censualem, ut latè diximus in cap. de censu creando super bonis proprijs, ac liberis censuarij: neque quamuis faceremur dominam esse uxorem, quidquam pugnet sibi prohibitam fuisse bonorum administrationem, cum passim videamus dominis impediri alienationem, absque eo quod veri domini esse decendant. l. non idem omnis. ff. de rei vindicat. lex asse. ff. ad Trebelian. l. 1. §. serui ad filiam. l. si fur. ff. de usufructu, & resoluunt Oldrad. consil. 203. colum. 1. Decius consil. 419. Tiraquel. de retractu conuent. §. 2. gloss. 1. a numer. 36. & in specie Ioann. Garf. da

ASSIM videmus Ecclesias huius Regni, aliorumque Regnorum mundi habere plurimos census, tam reuerentios, & emphyteuticos, quam consignatiuos perpetuos & redimibiles, unde cum earum bona prohibita sint alienari, atque hypothecae subijci, de iustitia creationis similium censuum videamus. Et primò aduertendum est, quòd duplici modo considerantur bona Ecclesiarum, quaedam sunt sacra, diuino cultui, atque ministerio dedicata, veluti calices, ornamenta, & similia, quaedam prophana, veluti domus, prata, hereditates, possessiones, aliaque huius generis. Prima enim bona præterquam quòd sunt Ecclesiarum, (ex quo nascitur regularis prohibitio alienationis eorum, de qua infra dicendum erit) habent simul de sui natura aliam peculiarem, atque fortiore prohibitionem, quæ omnem translationem, obligationem, seu pigporationem comprehendit, scilicet quia cum res sacrae sint, in nullius bonis sunt, ex Iustitiano in §. nullius, instituit. de rerum diuis. & Caio Iuriconsulto in l. r. ff. eod. & consequenter nulla in eisdem bonis cadit obligatio. l. quod nullius. 142. de regul. iur. l. inter stipulantes. §. sacra de verb. l. r. §. si id quod. ff. de actio. & obligat. §. r. instituit. de inutilibus stipulationibus. l. 4. & 6. ff. de contrahend. empt. §. loca sacra instituit. de emptione & vendit. quæ iura expresse prohibent commercium similium bonorum sacrorum, ita quòd vendi, alienari, obligari, seu hypothecae subijci non possint, & de hypotheca est text. in l. r. §. 2. eam rem. ff. quæ res pignori obligari possint. Ex qua ratione aperte deducitur, quòd in omnibus casibus, in quibus cetera bona prophana Ecclesiarum alienari nequeunt, à fortiori prædicta sacra distrahi non poterunt, neque ex eis, vel super eis census cõsisteret, & similiter deducitur, quòd nõ nisi vrgētissima necessitate alienatio sustinetur, vt ad subueniendum pauperibus, ne fame perirent, ad redemptionem captiuorum, vel alia simili fortissima & iustissima causa. l. sancimus. C. de sacrosanct. eccles. text. in l. 3. tit. 13. part. 5. & latius per totum titulum. 14. part. 1. capit. sicut omnino. capit. aurum. capit. glorie Episcop. 12. quæst. 2. ex quo resoluitur non sufficere quamlibet necessitatis causam, nisi sit à iure expressa, capit. 1. de pignori. d. l. sancimus, & leges Partitæ aduertunt, Ripa in l. obligatione. ff. de pignori. Aa Couar.

rimonio quæsitæ, ita quòd tanquam fors dotalis restituantur, traditur post alios à Roderico de annuis redditibus lib. 1. q. 4. numer. 14. vbi distinguit, an dentur marito in dotem pensiones pro tempore matrimonij, an verò pro certo tempore, vt primo casu in sortem principalem non computentur, secundo verò sic.

DE CENSU CREANDO super rebus, vel ex rebus sacris, vel prophanis ecclesiarum, ac præ- latorum. Cap. LXXVI.

SUMMARIUM.

Sacra res an sint in commercio hominum, & an possint alienari, & an ex necessitate vrgenti similis n. 1.

Alienatione prohibita an prohibeatur translatio domini, late traditur n. 2.

Hypotheca an censatur prohibita, si prohibeatur alienatio, & an bona ecclesiarum possint hypothecae subijci n. 3.

Bona ecclesiarum an possint alienari, censibus, vel hypothecis subijci, concurrentibus iuribus, & solemnitatibus, & causis iustissimis nu. 4. & quid in bonis ecclesia collegiis, cathedralis, & hospitalis, vel aliter loci pji, an requiratur solemnitas formaliter n. 5.

Alienatio seu census creatio de re, vel super re ad dignitatem pertinente an requiratur consensum capituli, vel sufficiat licentia Episcopi, vel Archiepiscopi n. 6.

Pontifices an debeant observare solemnitatem alienationis rerum Ecclesiarum n. 7.

Ecclesia an sit restituenda contra alienationem nullam, vel alienatio nulla sit absque restitutione n. 8.

Alienatio rerum Ecclesia facta contra formam iuris, etiam si utilis ecclesie sit, an existere possit n. 9.

Solemnitas, quæ requiritur intervenire in alienatione rerum Ecclesia, an sufficiat, si sequatur n. 10.

Solemnitas in alienationis an sufficiat intervenire, vel sit necessarium, quòd constet intervenire n. 11.

de fructibus & expensis. cap. 13. numer. 10. & magis in specie Palae. Rub. in l. 14. Tauri. numer. 11. & in eubric. §. 68 per totum, sentientes, uxorem verè dominam esse, & maritum verum administratorem sine fraude: ergo licet verè vxor domina sit, cum tamen omnimoda administratio ad maritum pertineat, super medietate lucrorum sine licentia mariti causam non consignabit. Qua sententia reuera non obstat fundamenta in contrariū adducta, quia facile eisdem respondetur, quòd quamuis plures notabiles viri uxorem constante matrimonio veram dominam medietatis lucrorum esse existiment, contrarium tenuerunt etiam plures, vt consta. tex. Anchoran. consil. 102. colum. 1. Boer. in consuetud. Vituricensib. tit. De consuetud. concernans lex in §. 10. col. 1. versic. Et non solum, Castel. in l. 16. Tauri. verb. Ha de auct. colum. 1. versic. Et hoc dicit, & late Tellus Ferdinand. in dicta l. 16. Tauri. numer. 14. vbi hoc late prosequitur. Et quamuis sine præiudicio veritatis faceremur, contrariam sententiam veriore esse, præcisè intelligenda est, vt sit vxor verè domina absque vlla administratione, vt passim contingit in dominis rerum, quasi dominium vxoris sit respectu administrationis anihilatum, & sub nebula detentum, vt considerauit Cassan. in dicta rubr. 4. §. 2. in text. ibi, Est participans, numer. 6. versic. Sed ad hodie, quem referens ita intelligit Burg. de Paz iunior in quaest. 9. numero. 26. vbi per totam quaestionem late examinavit, an vxor constante matrimonio sit vera domina medietatis lucrorum, & denique resoluit dominam esse, licet non administratricem, cum ad maritum administratio priuatiue pertineat.

7 Neque etiam obstat l. 78. Tauri; quia cum vxor vera domina medietatis lucrorum sit ex omnibus supradictis, mirum non erit, si proptereius delictum & culpam perdere possit prædicta bona in parte, vel in totum, vt dicta l. 78. probat. Quoad proprietatem & administrationem, simul videndus est Anton. Gom. ibidem, qui triplici modo eam legem intelligit, & interpretatur. Vnde etiam Burg. de Paz in q. 9. n. 19. Ioann. Garf. de coniugali acquasitu. n. 175.

Terriò etiam minus obstat l. 77. Tauri; quia cum vulgare præceptum sit, quòd delicta suos debent habere autores. l. sancimus. C. de pœnis, cum vulgatis, atque vxor pro marito, & e conuerso puniri non possint, vt C. Ne vxor pro marito, mirum non est, si vxor ex delicto mariti non perdat medietatem lucrorum, neque in hoc ex ultimo considerasse l. 77.

uxorem dominam esse, sed solū non deliquisse, vt ex eo à pœna liberetur, & dorem, atque lucrata liberè consequeretur; quia si lex consideraret solum dominium, cum in marito interueniret dominium & administratio, & in vxore tantum administratio, non rectè equiparet delictum mariti & vxoris vno, cum maritus dominus & administrator magis perderet quam vxor; sed quia dicta lex non principaliter considerauit dominium vxoris, vel mariti, sed quòd delictum suus deberet habere autores, idè propter delictum vnus alterum inquietari vetat. Quæ noua consideratio suadet ex eo, quia lex non solum agit de perditione medietatis lucrorum, sed quoruncumque bonorum vxoris, vel mariti, idè non principaliter considerauit dominium, sed personam delinquentis: ergo licet vxor domina sit, & propter delictum mariti medietatem lucrorum non perdat, non tamen inde inferitur posse disponere liberè de bonis, cum eidem delicti omnimoda eorum bonorum administratio, quæ penes maritum priuatiue relictæ, & ex ea dominium eius anihilatum, & quasi sub nebula detentum est.

8 Vltimus casus figuratur, quando maritus constante matrimonio censum consignauit super bonis eo matrimonio durante quæsitis, tam respectu eius partis, quam alterius medietatis vxoris, & in hac specie bene, licet breuiter, & neminem referens resoluit Felician. in dicto lib. 2. cap. 4. numer. 22. in fine posse maritum, id liberè facere, cum sibi liceat, quæ sita durante matrimonio alienare, cuius resolutionem, quantum ad liberam mariti potestatem alienandi post Bald. Ancharran. & alios, tenet Burgos de Paz iunior. quaest. 9. numer. 3. Ant. Gom. in l. 51. Tauri. numer. 13. vbi dicit hanc esse puram veritatem, & late Molinæ lib. 2. de Hispan. primog. cap. 10. numer. 65. Ioan. Garf. de fructibus & meliorat. cap. 13. numer. 19. & 20. & latius in tractat. de coniugali acquasitu numer. 5. & 6. & numer. 65. & 66. Ioan. Gutierr. in pract. quæst. quæst. 121. & an possit ea lucra donare, Molina dicto cap. 10. Ioan. Garf. in dicto tractat. de coniugali acquasitu. numer. 66. & an possit ea bona perdere ludendo, late post Molinam Nauarr. & alios ipse Ioan. Garf. dicto numer. 66. per totum, qui tamen omnes, imò & l. gesipia Regiæ permittentes alienationem feudalem in marito alienante omnino excluderunt, quæ multoties probari poterit, vt ex eisdem deducitur, & latius ex Mascard. de probat. in verb. Fraus, & verb. Dolus.

9 An verò fructus, qui dantur marito in dotem, dicantur, & quando, bona constante matrimonio-

Couir. libr. 2. variat. cap. 16. numer. 8. ergo si prædicta bona sacra alienari, neque distrahi possunt, nisi ex vrg. ntis maneat necessitas causa, neque etiam in censum dari valebunt, aut super eis census consignari. Quod videtur resolvere Felician. libr. 2. de censib. capit. 3. numer. 7. dum confirmat omni casu prohibitionem alienationis eorum bonorum, licet statim in versio. Ex quo, vt ad propositum accedat, ex vrg. ntissima necessitate posse censum super his rebus constitui credit, dicens, se passim dixisse, super rebus mobilibus censum constitui posse. Cuius posterior resolutio, salua tanti viri autoritate, vera mihi non est; quia præterquam quod dicta bona sacra forte habent alienationis prohibitionem, sunt immobilia, & de sui natura in fructifera, non stabilia, neque existentia, & consequenter nullo modo, neque casu etiam ex vrg. ntissima necessitate in censum dari possunt, neque super eis consignari poterit, licet ex eadem necessitate vrg. ntissima alienari aliquando valeant, vt latissimè resoluimus in capitulis de censu creando super certis rebus immobilibus de sui natura fructiferis, & perpetuam existentiam habentibus.

In secunda verò specie bonorum, quæ non sacra, sed prophana sunt, veluti domus, montes, prata, & similia, videbatur dicendum, in omni census specie constitutionem non valere, ex communi, atque receptissima regula diuina, & positio iure munita, qua constitutum est, bona ecclesiarum alienari non posse, capit. *Caselas*, capit. huiusmodi. §. quod si necessitas. 10. quæst. 2. capit. sine exceptione. 12. quæst. 2. lib. 1. iubemus. 14. C. de sacrosanct. eccles. capit. authent. de non alienand. authent. de ecclesiastic. rer. alienat. authent. de alienat. & emphytheos. cap. non liceat Papæ. 20. cap. indignè. 21. 12. quæst. 1. cap. possessiones. 16. q. 4. c. 1. 17. q. 4. c. si quis Presbyterorum. cap. nulli de reb. eccles. cap. 1. & 2. eod. tit. libr. 6. Clement. 1. & 2. eod. tit. Extravagans, Ambiciose, eod. tit. libr. 6. Concil. Trident. sess. 22. cap. 11. & sess. 25. cap. 11. l. 1. & per totum tit. 4. part. 1. d. 1. 3. tit. 13. part. 5. l. 6. tit. 2. lib. 1. Recopilat. in quibus prohibitio alienationis rerum Ecclesiarum designatur.

Et nominatim in censu reservatio dicendum videtur ex eo, quia cum datio in censum præsupponat translationem domini cap. constitutus de relig. domib. certum erit, quod is census prohibetur; quia prohibita alienatione, verè & propriè censetur prohibita domini translatio. l. 4. §. 1. ff. de alienat. iudicij. l.

alienat. 67. de verb. signific. l. nō alienat ibi de reg. iur. l. 1. C. de fundo dotali, & resoluunt Ancharr. consil. 102. Paris. consil. 83. numer. 8. volum. 1. Cephal. consil. 53. volum. 1. Francisc. Bursat. consil. 181. numer. 29. volum. 2. Alciat. Rebuff. & Fomer. in dicta l. alienatum, dicentes ex propria, stricta, atque vera significatione verbi, *Alienationis*, comprehenditur domini translatio; ergo census reservatio, qui præsupponit translationem domini, sub prohibitione alienationis rerum Ecclesiarum continetur.

In censu etiam emphytheotico idem dicendum videbatur, quia licet in emphytheotico non transferatur vtrumque dominium, vtile scilicet & directum, transfertur tamen vtile. l. 1. §. fin. ff. si ager veſtigialis, & inde quamuis translatio vtilis domini non comprehendatur sub stricta & propria significatione alienationis, vt quia præsupponat alienationem veram domini translationem, comprehenditur tamen sub generica & propria alienationis prohibitionem, vt ita alienatione prohibita, prohibeatur emphytheosis, feudum, & alia similia, quæ dominium saltem vtile transferunt, ex dicta l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager. capit. ad audientiam de rebus Ecclesiarum. Est enim recepta sententia, quod prohibita alienatione prohibetur omnis actus translationis domini vtilis, vel directi, seu alterius cuiuscunque iuris. l. fin. C. de rebus alienis, authent. de non alienand. §. si verò, authent. de non alienat. paterni feudi, cap. Imperialem de prohibita feudi alienat. per Federicū, text. ad id notandus in cap. nulli de reb. eccles. & communiter resoluunt Iass. in §. item si quis in fraudem. num. 24. in lit. de actionib. & relati a Pinelo in l. 1. 3. p. a. n. 8. C. de bonis maternis.

In censu etiam consignatio eadem resolutio procedere videtur, siue in eo censu contrahatur hypotheca regularis, siue ius seruitutis, aut emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam; quia sic hypotheca prohibita censetur, sicut alienatio, cum alienationi proxima sit. l. 1. l. obligatio. 6. l. & quæst. 15. §. & quod dicitur de pignorib. l. est differentia in quibus causis pignus. l. ab eo. C. de seruo pignori dato. l. cum sequentibus tit. 13. p. 5. & in pignore. l. si rem. 9. §. propria. l. cum & sortis. 35. §. pignus de pignoratitia actione. cap. quamuis, cap. prohibemus, cap. fin. de decimis, & inde in speciali hypotheca & pignore intelligunt text. in capit. nulli de reb. eccles. gloss. ibi, verb. hypothecæ communis, ex Hostiens. Ioan. Andr. & Henr. ibid. Abb. n. 3. Veroi. 9. Pinelo in l. 1. 3. p. n. 8. C. de

C. de bonis maternis, Couarr. lib. 2. variat. c. 16. & 17. num. 7. & in seruitute cap. non liceat Papæ. 12. q. 2. lib. 1. iubemus. 14. §. fin. de sacrosanct. eccles. Bursat. conf. 377. num. 2. volum. 4. de emptione & vendit. notissimum est ergo vtroque casu, cum prohibeatur alienatio, translatio domini, emphytheosis, hypotheca, & seruitus, prohibita videatur census creatio.

4 Histamen omnibus pro regula fortiter obstantibus contra census creationem ex bonis, vel super bonis ecclesiasticis prophanis, securè dicendum est, prædictam census creationem iustissimam esse, dummodò in ea seruentur solemnitates, quæ ab eisdem iuribus regulariter prohibentibus alienationem ad eam iustitiam requiruntur, vt apertè ex eisdem iuribus constat, vt resoluunt Cassan. in consuetud. Burgund. tit. *Desmains mortes*, rubric. 9. §. 9. numer. 17. Guillelm. Rodoan. de rebus ecclesiarum. quæst. 17. per totam, Couarr. libr. 2. variat. cap. 17. decis. Pedemont. 171. Bornio. Caualecan. decis. 45. numer. 18. Roderic. Suar. allegat. 21. Roland. à Valle conf. 15. libr. 1. Auendañ. de exequend. mandat. cap. 4. numer. 34. Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 75. numer. 12. 1. part. dicentes, quod in ea rerum ecclesiarum alienatione debent utilitas evidens ecclesie, & vrgens necessitas eius causæ, cognitio, & tractatus, atque consensus capituli.

De causis est aduertendum, quod varîe referuntur in iure, quæ iustificat alienationem, cap. Apostolicos, cap. si quis qualibet cum sequentibus. 12. quæst. 2. quas omnes ad quatuor tantum referri, atque reduci docuit, gloss. in summa. 12. q. 2. communiter recepta, in d. & omnes posse ad vnam tantum reduci obseruat gloss. 1. in cap. nulli de reb. ecclesie, probaturque in cap. sine exceptione. 12. q. 2. ibi, *vt meliora prospiciat*, & istud constat ratione, quia si redimere captiuos, relaxare carceratos, alere pauperes, ædes ruinam minantes, agros infructiferos, & seruos fugitiuos distringere, vel eremitas manumittere, ecclesiæ re alieno liberare, & edificia reficere, ratio postulat, tunc alienare vtilissimum erit ecclesie, & non alienare damnosum, ergo ad vnam utilitatis causam omnes reduci posse constat. Ita debet intelligi text. in d. cap. sine exceptione. 12. q. 2. l. 1. & 2. tit. 14. part. 1. gloss. in summa 12. q. 2. & ita communiter aduertunt Innocent. Hostiens. Ioan. Andr. Henric. Ancharran. Cardin. Ant. & Immola Abbas, Barbacia, & Veroi. in d. cap. nulli de reb. eccles. Couarr. d. libr. 2. cap. 16. Rodoan. de reb. eccles. rubr. de causis, Surdus consil. 115. Bursat. conf.

377. num. 6. vol. 4. & ferè omnes, quos supra retulimus: ergo accedente iusta alienatione iustificatur.

Dummodò, (vt supra dictum est) solemnitas formalis interueniat, quam induxit Agatense Concilium. cap. 7. relatum in cap. *Caselas*, cap. huiusmodi, cap. quod si necessitas. 10. q. 2. Quæ quidem solemnitas ad meliorem formam reducitur per Leonem Pontificem in cap. sine exceptione. 12. q. 2. dicentem, alienationem sine causa & solemnitate factam nullam esse; quo quidem Leonis tempore Augustus condidit dictam lib. 1. iubemus. 14. C. de sacrosanct. eccles. quod Cathedram Constantinopolitanam ecclesiam; & denique ne semel dicta repetamus, solemnitates de scriptis reperiuntur in decretis & constitutionibus supra relatis prohibitionem alienantis nominatim designantibus; quæ quidem diuerso modo respectu ecclesie cathedralis, seu collegialis, monasterij, hospitalis, capellæ, confraternitatis, seu alterius loci pii considerantur; quia in alienatione ecclesie collegialis, vel cathedralis solemnitas est, quod capitulo legitime congregato causa à Præsidente proponatur, iuxta illud Vlpiani consilium in l. 1. & in l. magis puto. §. non passim de rebus eorum. l. 63. tit. 18. part. 3. & quod ibi de causa, de quantitate, de necessitate, de reque deum alienanda tractetur, vt ita ex conferentia tractatus formetur, & maiori parte conferentium alienatio approbetur, ex dicto capitulo sine exceptione. 12. q. 2. & alijs supra relatis: si enim à monasterio, vel communitate regulari alienatio fiat, solemnitas est, vt idem tractatus cum Episcopi autoritate interueniat, cap. Abbatibus. 12. q. 2. cap. in venditionibus, cap. nullus. 17. q. 4. nisi forsam monasteria sine exemptione, quia non indigent Episcopi autoritate, cum sui prouinciales & superiores derint auctoritatem alienationibus, gloss. verb. proprii in Clement. 1. de rebus ecclesie Innocent. in cap. statuiamus in fine de transacta Bened. Capra repetitione eiusdem Clementinæ. numer. 26. Rodoan. de rebus ecclesie in §. monasteriorum autem. numer. 9. & ita intelligenda est dicta Clement. 1. Ludouic. in quæstione Perusina. 30. num. 7. Ioan. Gutier. in prædictis quæstionibus canonicis. q. 35. in hospitali, & confraternitate auctoritate Episcopi constituta, in ecclesijs verò priuatis parochialibus hospitali, confraternitate, seu alijs pijs locis, quæ nullum habent capitulum, sufficit cum causa & tractatu consensus Episcopi, vt omnes supra aduertunt, & tradit Couarr. d. libr. 2. n. 1. Caualecan. decis. 45. numer. 28. in princip.

6 Quæ quidem alienatio, in censum datio, vel alia quæcunque census creatio, si fiat ab Episcopo, vel Archiepiscopo, de re, vel super re ad dignitatem pertinente, an requiratur consensus capituli, cum ipsius capituli inter sit dignitatem conferuari, dubitatum fuit, & alij dixerunt non esse necessarium capituli consensum, ex ea nempe ratione, quia Episcopos in loco Apostolorum successisse constat, cap. in nouo. 2. diff. Concil. Trident. sess. 23. de sacram. ordinis cap. 4. & inde plenam habent in sua diocesi potestatem cap. 1. cap. decretum, cap. nonerint. 10. quæst. 1. cap. conquere de offic. ordinarij cap. præcipimus. 12. quæst. 1. ergo in dispositione bonorum ad dignitatem spectantium, non indigent Episcopi superioris iurisdictione, neque consequenter capituli. Rursus iura, quæ requirunt auctoritatem superioris in alienationibus rerum ecclesiæ, intelligenda sunt de Episcoporum auctoritate & consensu, quæ ceteris omnibus superior est, text. in cap. Abbatibus dicto cap. placuit, dicto cap. in venditionibus cum similibus supra relatis: ergo si Episcopus alienat, nulla alia requiritur auctoritas, neque alterius consensus. Ita aduertit gloss. 1. in cap. Caselas. 10. quæst. 2. gloss. 2. in cap. nullus. 17. quæst. 4. & dicit Veriorem sententiam Veroni in cap. 1. numer. 40. de reb. eccles. Rodoan. in eod. tractat. tit. de auctoritate prælati. numer. 48. E converso tamen dixerunt alij in ea Episcopi alienatione de re pertinenti ad dignitatem Archiepiscopali licentiam, & consensum requiri, existimantes eodem gradu considerari respectu Episcopi, quo Episcopum respectu inferiorum, cap. clericos. 21. diff. cap. benè quidem in fine. 96. diff. cap. filijs, vel nepotibus. 16. q. 7. sed in alienationibus inferiorum necessaria est Episcopi auctoritas & consensus, dicto cap. Abbatibus, cum vulgat. ergo in alienationibus Episcoporum auctoritatem, & consensum Archiepiscoporum necessarium esse constat; facit etiam text. in cap. placuit, cap. si Episcopus. 12. quæst. 2. cap. nullus. 17. quæst. 4. & ita aduertunt gloss. verb. defendere in cap. 1. de rebus eccles. lib. 6. quam sequitur Francus, & Philipp. Prob. ad Monachum ibi, & est communis secundum Innocentium in cap. 1. numer. 3. de his, quæ sunt à Prælato, Alexand. straticus in repetit. Extravagantis. Ambrosiense. numer. 74. de rebus eccles. Gregor. Lupus in l. 63. tit. 18. part. 3. verb. Fulano. Vnde hæc videtur fortis dubitatio, quam curatur componere Panormit. in cap. Apostolica de his, quæ sunt à Prælato, dicens, priorem sententiam procedere, quando Episcopus non iuravit conferuari bona Ecclesiæ, po-

steriorem verò quando iuravit eorum bonorum conservationem. Sed certè fallitur Panormit. quia omnes iurant in consecratione conservationem rerum ecclesiarum, cap. 4. de iure iurand. Vnde Veronius & Rodoan. supra eam partem elegerunt, ut si Episcopi iurent in forma communi, de qua in dicto cap. 4. de iure iurand. prior sententia procedat; sin verò in forma speciali secunda verior sit, sed etiam errauerunt in satisfactione huius difficultatis, quia omnes iurant specialiter non alienare bona in consilio Pontifice, cap. ut super de rebus ecclesiæ, cap. fin. de eccles. edificand.

Vnde in ea difficultate observandum est priorem opinionem procedere in alienationibus ordinarijs parvi præiudicii, in quibus solus Episcopus gerit vices superioris, in consilio quoque capitulo eas facere potest. Secundam verò quando agitur de magno præiudicio ecclesiæ, ut quia res magni valoris alienatur, vel census maximæ quantitatis super rebus dignitatis creatur; quia eo casu iustissimum esse præcedere consensum capituli, atque licentiam superioris dicendum est, cum enim ad capitulum pertineat conferuari dignitatem, ipsiusque bona indies augeri, mirum non est, si eius consensus, superiorisque auctoritas requiratur. Et ad hunc sensum, atque conciliationem reducenda sunt iura supra relata, diuersæque opiniones, de quibus per Auendanum. 1. p. cap. 4. Covarr. lib. 2. variat. c. 17. Pinel. in l. 1. 3. p. ex n. 1. C. de bonis maternis, Roland. c. 6. 54. vol. 2. Menoch. conf. 90. vol. 1. qui de solemnitate alienationis rerum ecclesiarum eleganter egerunt.

Ex quibus omnibus circa alienationem rerum Ecclesiarum, vel census creationem utiliter adductis sequentia notatu digna inferuntur. Primo, malè dixisse gloss. 1. in cap. nulli de reb. eccles. solemnitate authenticæ, hoc ius porrectum. C. de sacrosanct. eccles. quæ refertur in cap. ea enim. §. hoc ius porrectum. fo. q. 2. à Pontificibus observari; erravit enim glossa, cum ex omnibus superioribus constet, ecclesiam habere propriam solemnitatem, eamque præstantiorem, & utilissimam, de qua in d. cap. sine exceptione. 12. q. 2. cum supra relatis.

8 Deducitur etiam errasse glossam verb. Futurorum, in fine in dicto cap. sine exceptione, existimantem, alienationem sine causa solemniter factam validam esse, quamvis ecclesia restitui possit, ex cap. ad nostram de rebus eccles. cap. 1. de in integrum restit. cuius glossæ sententiam dicunt veram Socinus confil. 15. vol. 1. Anr. de Burg. in c. cum dilecti in princ. de

de empr. & vendit. qui quidem cum glossa errauerunt; quia cum certum sit, prædictam solemnitatem formaliter esse necessariam, interuenireque debere in omni rerum ecclesiæ alienatione, dicto cap. sine exceptione, cap. tua nuper, & alia iura supra dicta, certum est, quod non interueniat, nulla in totum erit alienatio, & consequenter quod ecclesia non indiget restitutione. Ita resoluit communis secundum Veron. in cap. cum dilecti. num. 3. de empr. & vendit. Gregor. Lup. in dicta l. 63. verb. Agranada, Covarr. dicto cap. 17. Tiber. Decian. confil. 121. n. 54. vol. 3. Surd. confil. 115. Borlat. 377. volum. 4. numer. 8. Ancharan. q. 52.

9 Infertur etiam alienationem rerum ecclesiarum iustam, & utilem ecclesiæ ex defectu solemnitatis formalis nullam omnino esse, ut resoluit gloss. in dicto cap. sine exceptione. 12. quæst. 2. verb. Prefuturum, communiter recepta secundum plures relatos à Pinelo in dicto l. 1. 3. part. numer. 36. Roland. in dicto confil. 54. Anton. Gabr. lib. 3. commun. opin. tit. de rerum alienat. conclus. 1. numer. 23. Lanos. in repetit. dictæ Extravag. Ambrosiense de rebus eccles. numer. 35. Neque aduersus hanc veritatem obstabit dicere, quod cum ecclesia fungatur iure minoris, cap. superius de in integrum restit. alienatio bonorum eius minus solemniter debet suscipi, si eidem ecclesiæ utilis sit, ut in minore receptum est. l. cum ij. §. ea de transact. l. non eo minus. 14. C. de procurat. & in princip. in statut. de authorit. tutor. iuncta gloss. verb. Alimentarius, in dicto §. ea, communis per plures relatos à Gabriele dicta conclus. 1. in princip. à Deciano dicto confil. 121. numer. 55. quia prædicta equiparatio de minore ad ecclesiam non rectè procedit, minor enim regulariter constituitur aduersus quemcunque contractus; ecclesia tamen cum formalia habeat requisita, quæ inuolabiliter seruari debent, deficientibus deficit solemnitas, imò & substantia contractus, & consequenter ad annulationem nulla indiget restitutione, cum sine solemnitate ipso iure nullus sit contractus, & ita frustra defendit prædictam gloss. Auend. de exequend. 1. part. cap. 4. numer. 31.

10 Quæritur infertur ad intellectum opinionis dicentium, quod si solemnitas non interueniat in alienatione rerum ecclesiæ, sed tantum sequatur, conseruat alienationem, ex text. diffilii in cap. si qua. 12. quæst. 2. & text. gloss. verb. Sede vacante, in cap. 1. n. Sede vacante, communis ex Gregor. d. l. 63. verb. Ensamrsmamnera, Orozco in d. §.

eam. numer. 4. Emmāuel Suar. in communibus opin. 1. tom. tit. de sacrosanct. Eccles. numer. 59. Quæ resolutio vel non est vera, ut quia ea, quæ debent formaliter interuenire, non sufficit, si sequantur, ut alibi latius dictum est circa interuentionem qualitatis formalis, vel eam benignius interpretando intelligere debemus, ut valeat alienatio à die, quo solemnitas interuenit, non à die alienationis, ut inde sequatur, quod si ante solemnitatem diceretur de nullitate contractus, nullus esset declarandus; sin verò post interuentum solemnitatis, ex quadam benignitate suslineatur, cum tempore impugnationis solemnitas sit.

11 Quinto, & ultimo aduertendum est, ita fore necessariam solemnitatem formalem supra relatam, ut non sufficiat, si verè, & integrè concurrat, sed necesse sit, quod euidenter constet in alienationibus interuenisse, quia cum alienationi ius resistat, seclusa solemnitate, qui præten dit eam interuenisse, euidenter id probare debet per scripturam, seu aliter concludenter, ut in cap. de interuentione pretij dictum fuit, & in cap. de probatione solemnitatis formalis infra dicendum erit, & adeo verum est, quod quamuis regulariter solemnitas ex temporis antiquitate præsumatur, etiam si formalis sit, tamen si ex scriptura alienationis euidenter constet, præsumptio in contrarium cesset, secundum ea, quæ latè dicenda erunt de probatione solemnitatis formaliter necessariæ in censu creatione.

DE CENSU CREANDO
super fructibus, vel ex fructibus beneficiorum, seu præbendarum à clerico, seu prælato. Cap.

LXXVII.

SVMMARIVM:

Census an, & quando consistat in fructibus beneficiorum. n. 1.

Fructus præbendarum, & beneficiorum an possint vendi, locari, & hypotheca subijci. ibidem.

Fructus beneficiorum & præbendarum an possint locari ad modicum, vel longum tempus. numer. 24.

A 3

Census

Census consignatiuus an consistere possit super fructibus beneficiorum, vel prabendarum. numer. 3.

Emphytheota, & omnes, qui ad vitam rem habent, an possint ad vitam fructus rei locare. numer. 4.

Fructus rerum ecclesiarum an possint locari ad vitam, vel ad longum tempus. numer. 5.

Patrimonium clericorum, ad cuius titulum ordinantur, an possit dari in censum, vel super eo census conscribi. numer. 5.

CAPVT LXXVII.

CVM in capite precedenti actum sit de censu creando super rebus, vel ex rebus sacris ecclesiarum, atque dixerimus, quod seruatiuris solemnitate formali census in eisdem bonis consistit, in presenti agendum est de census creatione super fructibus, vel ex fructibus prabendarum, seu beneficiorum a clerico, vel prelato facta. Ad cuius dubitationis veram resolutionem distinguendum est inter censum seruatiurum, emphytheoticum, vel consignatiuum. In seruatiuo, qui praeponit translationem vtriusque dominij, tam vtilis, quam directi, & in emphytheotico, qui tantum transfert vtile dominium, ut suis locis dictum est, videtur dicendum, quod fructus beneficiorum, seu prabendarum, dari possint in eum censum, vel emphytheosim, cum seruatiione certae pensionis annuae in futurum soluendae; quia licet ex omnibus supradictis in capite precedenti, ecclesiarum bona sacra, vel prophana, sint prohibita alienari, fructus tamen vendi, alienari, seu alio quocunque titulo transferri recte possunt, ut eleganter resoluit Rodoan. de rebus eccles. quaest. 5. de fructibus ecclesiasticis alienandis, & quaest. 6. de alienatione illarum rerum, quae seruando seruari non possunt, & quaest. 17. de constitut. annui census ferre per totam, maxime ex numer. 7. cum alijs, & statim quaest. 51. de casibus, in quibus sit alienatio, cap. 12. & cap. 3. & post Zabarel. & Bald. aduertit Felician. libr. 2. de censib. cap. 3. numer. 10. dicunt enim Rodoan. & Felician. quod fructus beneficiorum, seu prabendarum possunt alienari, & in causam iudicati accipi, absque eo, quod res ecclesiasticae venditae censuantur: ergo mirum non esse videtur, quod in emphytheosim, vel censum dari possint. Qua quidem resolutione nihil obstante, existimo longe verius, beneficiorum, vel prabendarum fructus non

posse recte dari in emphytheosim, vel censum seruatiuum, non tam ex eo, quod fructus prohibeantur alienari, quam ex ea potissimum ratione, quia licet solo cohaereant, & a solo pendeant, atque dum solo cohaerent, pro immobilibus habeantur separati, tamen a solo res mobiles existimantur, nullamque habent perpetuam existentiam, neque stabile subiectum, & consequenter super eis emphytheosis non consistit, ut latissime dictum fuit in capite. de censu creando super rebus immobilibus soli, & probat text. in §. adeo, institut. locati, ibi, *De praedij, quae perpetuo fructu traduntur*, authent. si quas ruinas, authent. perpetua. C. de sacrosanct. eccles. cum vulgatis, & in censu seruatiuo probat text. in capite. constitutus de religiof. domib. cum his etiam, quae diximus in dicto cap. de censu creando super certis rebus immobilibus: ergo super fructibus beneficiorum, seu prabendarum, quae nullam habent perpetuam existentiam, neque stabile subiectum emphytheosis, vel censu seruatiui non consistit, non ne ad sentum videmus, quod ex fructibus pensio perpetua seruari non potest, cum & ipsi perpetui non sint, neque stabiles, & existentes, forsam breuiter periturae.

2. Rursus fructus prabendarum, seu beneficiorum, non solum in perpetuum non locantur, sed neque ad modicum tempus locari possunt, cap. 2. de locato, cap. fin. ne praelati vices suas, Clement. 1. de rebus eccles. l. 9. tit. 19. part. 1. cum adductis per Alexand. consil. 16. volum. 6. Couarr. libr. 2. variar. cap. 16. imò & hodie per Extrauag. Ambrosio de rebus eccles. ultra triennium locari non possunt sub excommunicationis poena; quam Extrauagantem esse in viridi obseruantia testatur Rodoan. de rebus eccles. quaest. 6. numer. 11. Couarr. dicto libr. 2. variar. cap. 16. numer. 4. Nauarr. in Manuali cap. 27. numer. 149. Auend. de exequend. mandat. 1. part. cap. 4. a numer. 31. Sarmiento de redditibus ecclesiasticis. 1. part. cap. 2. ergo a fortiori neque census super eisdem fructibus consistet, & in hoc de emphytheosi, vel censu seruatiuo certissimum credo veram esse hanc resolutionem, & quod si forsam dentur, vel concedantur cum seruatiione alicuius pensionis, non erit census, neque emphytheosis, sed locatio pro tempore permissio in Extrauag. Ambrosio.

Neque obstat, quod praedicti fructus vendantur, seu alienentur, quia cum venditio, seu alienatio non requirat praecise bona immobilia, neque stabilia, & perpetua, sed quaeli-

qualibet etiam per momentum duratura, vendi possint, ut quia ex natura emptionis & venditionis vnico actu tantum contractus perficiatur, mirum non est, si venditio iusta sit, creatio vero census diuersi generis, atque naturae est; quia praeponit tractum successuum exigendi, & soluendi pensionem annuam, atque vnico actu, & contractu emptum & venditum fuisse ius illud in futurum percipiendi pensionem, donec census finiatur, perpetuum, & stabile: ergo non est mirandum, si huiusmodi census super fructibus non consistat; & inde quamuis Rodoan. Felician. & alij supra relati in censu consignatiuo teneant contrarium, in seruatiuo tamen, vel emphytheotico id non tulerunt, neque vllum verbum de his censibus, quae praeponunt perpetuitatem ex fructibus beneficiorum, seu prabendarum seruandis tradiderunt.

3. In censu tamen consignatiuo an super fructibus beneficiorum, seu prabendarum possit consignari, reperio Follerium in praxi censuali verbo *Huiusmodi census*, numer. 18. credentem, praelatum, seu beneficiarium posse vendere censum annuum super fructibus, atque redditibus eius beneficij, seu prabendae, ut ad eius solutionem in futurum obligetur, cuius sententiam referens sequitur Rodoan. de rebus Eccles. tit. de constitut. annui redditus. numer. 17. & 18. & referens Foller. & Rodoan. id ipsum credens verum esse Felician. de censibus dicto lib. 2. cap. 3. numer. 10. prope finem. Eandem etiam sententiam post Foller. & Rodoan. aduertit Marc. Anton. de Marfil. Bononiensis in tractatu de Ecclesiarum reddituum origine & iure. 3. part. cap. 27. numer. 45. Quam resolutionem ipsi comprobant, ex eo, quod praedicti fructus, sicut possunt liberè vendi, atque hypothecae subijci, & pignori, cap. vestra de locati, ita & super eis recte census consistet.

Sed etiam in censu consignatiuo contrariam sententiam omnino verioram existimo, non tantum ex eo, quod praedicti fructus, sicut venduntur, & alienantur, pignori, & hypothecae non subijciuntur, quam quod etiam si alienari, vendi, aut pignori dari possint, non tamen in perpetuum venduntur, seu pignorentur, sed pro primo, secundò, vel tertio anno, pro quibus sicut & locari per Extrauagantem, Ambrosio, ita & vendi, aut alienari possunt, idè super eis census consignatio, quae praeponit bona stabilia, atque perpetuam eorum existentiam, successiuamque, & pro tempore, quod durat census, perpetuam facultatem exigendi,

& obligationem soluendi praeponunt, consistere non potest.

Ideo aliquantulum sentiens hanc difficultatem, atque sortem repugnantiam Rodoan. de rebus Eccles. quaest. 17. de constitut. redditus. numer. 12. existimauit censum super his redditibus, aut fructibus Ecclesiasticis in perpetuum, neque in distinctè posse consignari, sed demum pro vita consignantis. Cuius conciliatio, atque resolutio per eundem Rodoanum latè confirmatur credentem beneficiarium, seu praelatum pro tempore eius vitae obligare posse fructus, seu redditus beneficij & prabendae, & super eisdem censum liberè pro tempore vitae suae consignare. Ex quo aperte excludit censum perpetuum, qui redimi non potest, vel simpliciter redimibilem, qui donec redimitur, perpetuus dicitur, ut diximus in capite de natura census perpetui; & idè nihil obstant tenentes contrariam sententiam, quia Follerius intelligitur secundum Rodoanum, a quo refertur, & similiter Felicianus intelligitur secundum Rodoanum, quem ipse Felicianus refert, & cuius opinionem sequitur, & Marc. Anton. Marfil. qui loquitur in distinctè, etiam est intelligendus secundum resolutionem Rodoani, & Follerij, quos ipse refert. Vnde constat verius esse, quod nisi ad vitam constituatur super fructibus, aut redditibus beneficij, seu prabendae census consignari non potest.

4. Neque mirum, quod praelatus, seu beneficiarius pro tempore vitae suae super fructibus, & iure percipiendi eos censum constituat, cum & omnes, qui ad vitam rem possident, id facere liberè possint, ut in emphytheota aduertit Rodoan. de rebus Eccles. rubr. de constit. annui census. quaest. 17. numer. 15. & 24. & ante ipsum Guillelm. de Lugno, Bald. Paul. & Salicet. in l. 3. C. de seruitutibus & aqua, & resoluunt Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 3. part. numer. 70. Padilla in dicta l. 3. C. de seruitutibus. nu. 6. Iul. Clar. in §. emphytheosis, quaest. 21. & nos diximus in capite de censu creando ab emphytheota super emphytheosi.

Et in vassallo quod in re feudali, & ipsius tantum praedictum non verè domini possit constituere seruitutem, vel quamlibet aliam obligationem, probat text. in cap. 1. §. quid ergo de inuestitura de re aliena facta, Alexand. qui hanc dixit communem opinionem consil. 18. numer. 5. lib. 5. Curtius in tractat. de feudis. 4. part. in vltima amissionis feudo causa. q. 14. Iul. Clar. in §. feudum. quaest. 73. Rodoan. in dicta, quaest. 17. nu. 15. ubi ex vassallo

argumentatur ad beneficium, & prelatum, quod possit pro tempore vite sue censum super fructibus constituere, & ibi numer. 20. aduertit exemplum de marito, qui licet regulariter non possit imponere censum super fundo dotali, ex l. lege Julia cum vulgaris. ff. de fundo dotali, poterit tamen super fructibus dotis eum consignare, ut inde inferatur ad beneficium, seu Prælatum, & similiter statim Rodoan. numero. 21. cum sequentibus id latè affirmat ex similitudine r. rum fideicommissio, aut restitutioni subiectarum, quæ licet prohibita sint alienari, fructus tamen pro tempore vite possessoris alienabiles sunt; & idè rectè obligantur, pignorantur, atque censui subijciuntur; quod ad longum explicuit doctus Molina libro. 1. de Hispaniar. primogen. capit. 20. per totum, idque magis in specie comprobat eleganter Marc. Anton. Marfil. in tract. de Ecclesiasticorum reddituum origine & iure. 3. part. cap. 27. per totum, resoluens, maxime ex num. 36. vsque ad finem, clericos veros esse dominos Ecclesiasticorum reddituum, & ponderans ad id n. 41. Concil. Trident. sess. 24. cap. 12. de reformatione, & sess. 23. cap. 1. & sess. 25. cap. 1. & denique nu. 45. ponderans omnia præcedentia ad constitutionem census super eisdem redditibus, ut non solum possit fieri, sed quod sine vlla fiat solemnitate, cum agatur de reddituum alienatione.

In eo tamen, quod Marfil. resoluit, scilicet necessariam non esse iuris solemnitate in fructuum alienatione, vel super eis census creatione, reperio, quod id ipsum resoluit Rodoan. in d. c. 17. n. 19. & 25. constituens differentiam inter census consignationem super ipsis rebus ecclesiarum, vel super fructibus beneficiorum, ut primo casu solemnitas, & causa iusta, atque cetera omnia requisita sint necessaria, secundo verò non, quasi fructus non sint veræ res ecclesiasticæ, sed prophanæ, & quorum liberam disponendi potestatem clerici habent.

Cuius Marfilij & Rodoani sententiam confirmat alia Couarrubia in dicto libr. 2. variar. cap. 16. numer. 6. in fine dicentis, Pauli prohibitionem in Extrauag. Ambiciose de reb. eccles. procedere tantum in locatione rerum ecclesiarum ultra triennium, ut ipsas res prohibeat locari, non tamen in redditibus ecclesiasticis, quos locari posse sine vlla solemnitate, atque extra prohibitionem illius Extrauagantis existimat; quod ante ipsum tenuit Federic. de Senis consil. 123. & idem sequitur Auend. de exequend. mand. Reg. 1.

part. cap. 4. numer. 32. pro quibus ego pondero text. notandum in l. 9. tit. 17. part. 1. ibi. *Mas bien pueden ellos y los otros clérigos arrendar los frutos que buieren de las yglesias, e de sus beneficios, e maguer estas rentas vengande cosas espirituales, non lo son ellas, e por ende non faria simonia el que las vendiesse, ni el que las comprasse, pero tal arrendamiento como este non valdria por toda la vida, mas por vida de aquel, cuyo fuesse el beneficio, e non mas:* & hanc ex ultimo veritatem, quamvis vrgenter contrarium defendat Verol. decis. 224. num. 2. Quæ resolutio fortificatur ex eo, quia licet ius decimandi sit quid spirituale, & spiritualibus annexum, cap. constitutus, cap. super eo de transactionib. cum vulgaris; & inde videretur, decimas locari non posse etiam intra triennium, arg. capit. 1. de iure patronat. cap. quamvis de decimis, & per totum tit. de simonia, atque l. 1. quæst. 1. per totam, fructus tamen decimarum ita separatim considerantur à iure ipso decimandi, ut locari, seu vendi, ad libitum rectè possint, gloss. Cardin. & Imola, & communis in dicto cap. 2. de locato, in dicto cap. quamvis, gloss. fin. Dicitur Thom. 2. 2. q. 37. art. 1. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. num. 51. ergo mirum non est, quod & census super fructibus consistat, & secundum Rodoan. & Marfil. nulla solemnitas iuris in eius consignatione requiratur, neque quod in his fructibus non procedat prohibitio Extrauag. Ambiciose.

Ex quo quidem iustissime miror de Gregorio in l. 9. tit. 17. part. 1. verb. *Arrendar*, dum explicans legem illam, subdit, *Intelligenda, quod locatio non sit ad longum tempus, ut in Clem. 1. §. fin. de rebus eccles. existimans per text. illum, locationem ad longum tempus fieri non posse, nisi cum intelligas non de locatione fructuum beneficiorum, de qua loquitur lex Partitæ, sed de locatione rerum ecclesiarum, quæ quidem ad longum tempus fieri non potest, per dictam Clem. 1. & per Extrauag. Ambiciose, & ita intelligendus est Couar. in dicto cap. 16. n. 3. dum resoluit, rem ecclesiæ non posse locari ad vitam, cum ea locatio sit quasi perpetua, & ad longum tempus facta, quæ de iure prohibetur, non tamen de locatione fructuum beneficiorum ad vitam, cum eam permiserit ipse Couar. in dicto cap. 16. num. 6. ad finem, per text. in dicta l. 9. tit. 17. part. 1. & ita per illam legem Partitæ sunt intelligenda quæ tradit Barbosa in l. si filio familias. 26. §. fin. numer. 21. ff. solut. matrim.*

Ex quibus inferitur ad census constitutionem super bonis, ad quorum titulum clericus ordi-

ordinatur, an valida sit, seclusa solemnitate, quæ ad alienanda cetera bona Ecclesiarum necessaria est, & reperio Felicianum 2. part. de censib. 2. tom. lib. 2. cap. 3. numer. 12. qui post Innocent. Gosfred. Vicent. Hostiens. & alios, resoluit seruandam esse formam sancti Concilii Tridentini. sess. 21. de reformat. cap. 2. vbi constituit, quod sine licentia Episcoporum bonorum alienatio non valeat.

AN MONASTERIA,
seu loca pia, confraternitates, hospitalia, vel alia similia religiosa,
sine licentia ordinarij possint cēsum creari. Cap.

LXXVIII.

SUMMARIVM.

Confraternitates an sint loca pia, vel religiosa, aut secularia, & quomodo valeat eorum bonorum alienatio sine ordinarij licentia, vel cum ea. num. 1.

Monasteria de iure communi subiacebant ordinarijs licet succedente tempore eximantur. num. 2. ibique quod solus Pontifex concedit eorum exemptiones.

Exemptiones Romani Pontificis debent inuolabiliter obseruari, & ideo alienationibus bonorum exemptorum non est necessaria licentia ordinarij, sed sufficeret generalis, vel provincialis ordinis, aut saltem Nuncij generalis Hispania. num. 3.

Exempti à iurisdictione ordinaria Ecclesiastica, & quando contrahendo possint renunciare exemptioni, & iterum se contrahendo summittere iurisdictioni ordinarij. num. 4.

Conuentio, per quam quis consentit in iudicem, aliam propriam, cuius iurisdictionis potestas declinari, an & quando valeat. num. 5. & num. 18. resolutur propositio.

Abbas, vel Prælatus monasterij exempti, quando possit consentire, atque prorogare iurisdictionem Episcopi, vel facere deteriorem monasterij conditionem n. 6. & n. 19. vbi respondetur ad text. in cap. cum dilectus de religiosis domibus.

Privilegio suo quando quis possit renunciare prorogando, & extendendo iurisdictionem alterius, modò sit privilegium spirituale, modò temporale personis, communitati, seu collegio, vel ordini concessum, traditur latè numer. 7. & num. 20.

Factum, quod res in suam pristinam, atque primordiam reducantur natam, & statum, sustineatur. n. 8. & 21.

Episcopus rogatus, aat inuitatus iurisdictionem exempti exercere potest. nu. 9. & quomodo hoc intelligatur traditur num. 22.

Exemptus sine licentia superioris an possit sibi colligere confessionem, illique se subijcere num. 10.

Num. 23. traditur sensus ad cap. fin. de penitent. & remiss.

Exemptionis privilegium an respiciat priuam utilitatem exempti, & an eidem utilitati possit renunciari. n. 11. & 24.

In bonis monasterij exempti an possit fieri executio per iudicem laicum. n. 12. & quomodo hoc intelligatur, declaratur n. 25.

Clericus in realibus an possit conueniri coram iudice laico traditur num. 13. & nu. 26. resolutur ea dubitatio.

Exemptus an possit renunciare exemptioni, & quando hoc procedat num. 14. & num. 15. quod exemptus ex vi exemptionis efficitur non subditus Episcopi, & immediate subijciatur Papa, & num. 16. quod Archiepiscopus habet maiorem iurisdictionem in subditos sui suffraganei quam Episcopus in exemptos, & num. 17. quod Episcopus non potest interponere auctoritatem in facto exempti etiam volentis.

CAPVT LXXVIII.

DE I X I M V S in capitibus præcedentibus de censu ex bonis, vel super bonis Ecclesiarum, seu clericorum sacris, vel temporalibus, cum licentia ordinarij creando; unde in præsentī agendum est de eiusdem creatione, à monasterijs, locis pijs, seu religiosis, confraternitatibus, aut hospitalibus faciendā cum licentia ordinarij, vel sine vlla. Et primò, quantum ad confraternitates & hospitalia certissimum est, quod in omnibus casibus, in quibus subiacent iurisdictionis, ac potestati ordinarij Ecclesiasticorum, de quibus per Rodoan. de reb. Eccles. quæst. 28. & q. 41. à num. 12. vsque ad 21. & quæst. 47. per totam, & quæst. 49. & 51. cap. 12. per totum, & cap. 15. per Anton. Gabr. in communib. opin. tit. de pia causa conclus. 1. & 2. Menoch. de recuperanda remed. 15. nume. 2. vsque ad 38. Ioseph. Ludouic. decis. 30. ex nume. 6. vsque ad finem, & decis. 93. numer. 35. cum alijs, Padilla in l. si aquam. num. 48. C. de seruitutibus Mascard. de probat. conclus. 869. Gutier. canonica quæst. cap. 35. Felician. libr. 2. de cens. cap. 3. num. 11. Gironda de gabellis 7. p. n. 41. A 2 s. Azeued.

Azoned. in l. 6. titul. 2. libr. 1. numer. 9. & latè Flores à Mena lib. 2. variar. quæst. quæst. 28. numer. 181. cum sequentibus, non poterunt super eorum bonis censum creare sine licentia Episcopi, atque simul præcedente solemnitate ad constituendum censum super bonis Ecclesiasticis necessaria; sin verò non reputetur pro locis Ecclesiasticis, & pijs, sed verè secularibus, de quo non agimus, quia egerunt supradicti, erit necessaria ea solemnitas ad censum super eorum bonis instituendum, quæ in bonis vniuersitatis alienandis, vel censibus subijciendis exigitur, scilicet quod alienatio, seu census constitutio fiat congregatis hominibus confraternitatis, seu hospitalis in loco solito, atque ordine consueto vocatis, vt notant Ruyn. consil. 175. *Visa donatione*, lib. 1. Ioseph. Ludouic. decis. 93. num. 37.

In monasterijs autem diuersum est dicendum, quia licet de iure ordinarijs Ecclesiasticis subiacerent, capit. obitum 61. dist. capite omnes Basilicæ cum alijs. 16. quæst. 3. capite monasteria, vel monachorum, capit. Abbatibus. 18. quæst. 2. capit. 1. cap. cum Episcopus de officio ordinarij, gloss. in capite nulla 93. dist. text. in authent. vt clerici apud proprios Episcopos in princip. verum succedente tempore compertum est, regulares ab Episcopis, cæterisque ordinarijs plerumque opprimi, odiososque effici, vt in capite nimis iniqua, & in capite nimis praua de excessibus prælatorum, Clement. vnica, eodem titul. vbi referuntur 30. grauamina, quibus regulares efficiebantur, visum fuit Pontificibus summè conueniens eximere eos ab ordinaria iurisdictione, vt considerat Mandos. in titul. de exemptione colum. 2. in fine. Ex quo cum ad Pontifices pertineret erigere nouas religiones, cap. cum plantare, vbi Anton. & Decius de priuileg. similiter & eos eximere ab ordinarijs, alijsque priuilegijs nobilitare, vt quia ipse solus id efficere possit exemptiones, & priuilegia concedendo tam fori, vt in capite. frater. 16. quæst. 1. & in capite. 1. vbi gloss. 2. de priuilegijs in 6. Ancharan. consil. 132. num. 5. quam decimarum, vt in cap. ex parte. 1. de decimis, capit. 2. §. dicere fani de decimis in 6. gloss. in capite à nobis eodem titul. Franc. in dicto §. diocesani capit. cum olim, vbi Decius numer. 1. & 2. de rescriptis, Menoch. consil. 276. numer. 1. libr. 3.

Quæ quidem exemptiones fori debent inuolabiliter obseruari, cap. recepimus, cap. porro, de priuileg. capite cum capella, ibi. *In quantum exempti sunt, Apostolicis priuilegijs deferat reuerentia*, capit. priuilegia in princip. eodem titul. & latè resoluit Hyppolyt. Rimini

nald. consil. 32. num. 16. libr. 1. & eas exemptiones potest dare Summus Pontifex, cap. frater. 16. quæst. 1. capit. priuilegium de verbor. signific. in 6. capit. 1. in princip. vbi gloss. verb. *Exemptionis*, capit. cum persona, capit. cum exemptionem, capit. si Papa. §. 1. & per totum de priuileg. in 6. cap. ad abolendam versic. ult. de hæreticis, Concil. Trident. sess. 14. de reformat. cap. 5. in fine, & sess. 25. de regularibus cap. 3. & 9. cum alijs, & latè dicendum erit in tractatu de exemptione à iurisdictione ordinaria, qui annuente Deo breuiter edendus est, vnde in eorum alienationibus, seu obligationibus, vel censibus constituendis non erit necessaria licentia ordinarij, sed sufficeret autoritas, atque consensus generalis, aut prouincialis sui ordinis, cum habeant in religiosos omnimodam potestatem, vt post Bald. scripsit Ioan. Baptista in repetit. legis, omnes populi num. 24. de iustitia & iure, & post Bald. aduertit Felician. de censibus 2. tom. lib. 2. capit. 3. num. 17. in fine. vbi num. 18. post Abbatem, Ioan. Andr. Roman. & Mandos. aduertit melius esse, si Nuncius Apostolicus dederit eam licentiam, vt quia exemptorum iudex vniuersalis sit.

Vidi tamen semel dubitatum, an monasterium exemptum possit nominatim in simili censuum constitutionibus ad faciliorem eorum exactionem subijcere se ordinario Ecclesiastico, cui seclusa exemptione subiectus erat; quæ dubitatio explicatur, atque resoluitur à Felician. de censib. 2. tom. libr. 2. capit. 3. ex numer. 13. cum alijs, vbi denique id fieri non posse resoluit. Pro qua opinione obtinui, & disputationem pro vtraque parte sequenti modo composui. Videbatur enim dicendum, quod exemptus poterat consentire in iudicem ordinarium, & illi se subijcere, priuilegio exemptionis renunciando, vt resoluit Federic. de Senis consil. 95. quod sequitur Ioan. de Ligniano in Clement. ne in agro de statu regularium, & in cap. significasti de foro competentis, Alueric. num. 8. Salicet. 1. Paul. 2. in l. si quis in conscribendo. C. de Episcopis & clericis. Bart. in l. si quis in conscribendo. C. de pactis, vbi Curr. Senior. num. 12. Barbac. latè dicens hanc opinionem veriore, atque æquiore in capite significasti. numer. 44. de foro competentis. Contrariam tamen sententiam tenent Imola, & Panormit. in Clement. penult. de sentent. excommunicat. Ioan. Andr. Anton. Panorm. Felin. Socin. Alexand. de Neuo, & alij plures, quos refert Felician. d. num. 13. vers. contrariū verò. Quæ quidem difficultas, vt facile vinci possit, fundamenta Federici, atque Feliciani ytriusque partis talia sunt,

Pro

Pro parte Federici de Senis consideratur, quod valet conventio, per quam quis consentit in iudicem alius ordinarium, & proprium, cuius virtute priuilegij, vel exemptionis potest iurisdictione declinari, ex capite. 1. de iudicijs quod ex eotextu deduxerunt Panormit. numer. 7. Decius, & Ripa, quorum opinionem sequuntur plures, quos ipse Felicianus cumulat dicto num. 13. versic. *Pro qua sententia*, igitur exemptus poterit suo priuilegio renunciare, atque se ordinarij iurisdictioni submittere.

Secundò ponderatur pro ea sententia text. in capite cum dilectus de relig. os. domib. vbi Abbas, & prælati monasterij exempti, licet non possint renunciando exemptioni in Episcopum consentire, deteriore efficiendo monasterij conditionem, Abbas tamen, & conuentus simul poterunt Episcopi iurisdictionem prorogare, vt aduertunt Anton. num. 6. Cardin. 5. Panormitan. dicens communem numer. 7. in dicto capite cum dilectus, Oldrad. consil. 97. ergo monasterium exemptum exemptioni renunciando, poterit se iurisdictioni ordinarij subijcere, atque eam prorogare.

Tertiò consideratur pro sententia Federici generalis propositio, qua constituitur, quod quilibet potest renunciare suo priuilegio, siue temporale, siue spirituale sit, siue personis, communitati, collegio, vel ordini concedatur ex dictal. in conscribendo. C. de pactis, capit. ad Apostolicam de regularibus, cap. ex transmissa, capit. in presentia de renunciar. capit. cum pridem de pactis. l. 3. C. de fide instrument. c. si de tertia, cap. accedentibus de priuileg. cap. quod sicut de elect. ergo similiter exemptus exemptionis priuilegio priuatam utilitatem eius respicienti poterit renunciare.

Quartò fortificantur præcedentia ex eo, quod per eam renunciationem, seu conuentionem de accedendo ad iudicem ordinarium deuoluitur iurisdictione ad suum primordiale statum, vt notissimum est: ergo pactum, quo ad eum statum reducitur, iustum est, & seruandum, capit. ab exordio 35. dist. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis.

Quintò ponderatur text. in capite luminoso. 18. quæst. 2. vbi Pontifex decidit, Episcopum rogatum, aut inuitatum posse iurisdictionem suam in exemptum exercere.

Sextò conducit text. in capite fin. de penit. & remis. vbi Gregorius IX. decidit, quod exemptus sine licentia superioris potest eligere sibi confessorum.

Septimò facit, quia priuilegium exemptionis respicit priuatam exempti utilitatem, cui

facile renunciari potest, cap. ad Apostolicam de regularibus.

Octauò iubatur ea sententia ex alia communi dicentium, quod in bonis monasterij exempti potest fieri executio per iudicem secularem, quorum traditio confirmatur ex Innocentio in capite. non minus de immunit. Ecclesiar. Salic. Boer. Tiraquel. & alijs, quos refert Felician. supra num. 16. versic. *Qua propter sunt qui affirmant*.

Demum ponderant, clericos in realibus esse conueniendos coram iudice seculari, ex Federico de Senis consil. 94. Barbac. Benedicto, Boer. Tiraquel. & alijs, quos refert Felician. dicto numer. 16. versic. *Præterea conducit*. Ex quibus sic breuiter adductis, quantum est possibile, fortificatur sententia Federici.

Sed his non obstantibus contraria Ioannis Andreæ, Imolæ, & Panormitani, quos supra retulimus, omninò verior est, & tenenda, pro qua facit text. expressus in capite. cum tempore de arbitris ibi. *Cum & si sponte volueris de iure, ne quæris sine licentia Romani Pontificis renunciare priuilegijs, vel indulgentijs libertatis, quæ monasterium illud iudicant ad ius & proprietatem Romane Ecclesie pertinere*, vbi renuntiatio exemptionis nominatim prohibetur, non solum respectu monasterij, sed & renunciantis, vt constat ex Henrico 8. 11. & 12. Panormi 7. ibidem.

Secundò fortificatur ea sententia, quia certissimum est, quod exemptus ab Episcopo subijcitur immediatè Pontifici, & eius iurisdictioni, vt per text. in capite. penult. de officio ordinarij capit. si Papa de priuileg. in 6. & post alios plures Scribentes aduertit Felici. dicto num. 13. versic. *Secundò facit*, ergo sine Pontificis licentia non poterit exemptus Episcopi iurisdictionem prorogare, capite 1. & 2. & capite significasti de foro competentis.

Tertiò à maiori ratione sic argumentatur Felician. in dicto numer. 13. versic. *Tertiò*, Archiepiscopus habet maiorem iurisdictionem in subditos sui suffraganei, quam Episcopus in exemptos, sed subditi suffraganei sine licentia Episcopi non possunt consentire in Archiepiscopum, capit. Romana de foro competentis in 6. cap. pastoralis de offic. ordinarij: ergo à fortiori exemptus non poterit sine Pontificis licentia in Episcopum consentire.

Quartò & vltimò suam probat sententiam ex capite. autoritate de priuileg. in 6. vbi constituitur, quod Episcopus non potest interponere suam auctoritatem in facto exempti etiam volentis, ex quibus hanc sequitur sententiam & ego in puncto iuris existimo veriore, ex qua infero, quod si monasterium exemptum in

in census constitutione exemptioni renuncia-
uerit, seque ordinaria iurisdictioni subieci-
ri; nullius momenti erit renunciatio, aut su-
missio.

18 - Qua sententia retenta ad fundamenta in
contrarium adducta respondetur ex sequen-
tibus. Et primo ad text. in cap. 1. de iudicijs,
quod non procedit in exemptis, ut notant ibi
Decip. pp. 86. Berol. 117. & alij per Felician.
num. 13. in fine, versic. *Qua verissima opinio
reperitur.*

19 - Secundo ad text. in cap. cum dilectus, res-
pondet Felician. dicto num. 3. versic. *Ad tex-
tum autem*, quod argumentum deducitur à
contrario sensu, & quod ideò nihil urget con-
trariū, quod de iure expressum est, ex li. conue-
nticula. C. de Episcop. & cleric. sed ego cre-
do, quod neque per argumentum à contrario
sensu id à textu deducitur, neque deduci po-
terat contra iuris præcepta supra relata.

20 - Tertiò ad regulam l. si quis in conscriben-
do respondet Felician. dicto cap. 3. numer. 14.
per quatuor columnas ad quem vos miro, ubi
existimat in fine, vel correctam esse per ius
cauonicum dictam l. si quis in conscribendo,
vel mutato rerum statu cessasse illius legis de-
cisionem, ut quia clerici multis ab hinc annis
exempti sint à iurisdictione seculari; sed ego
unico verbo respondeo, quod lex illa male ad
nostrum casum adaptatur, si quidem loquitur
in renunciatione proprii privilegij, & exem-
ptionis privilegium non sit proprium renun-
tiantis, sed totius ordinis, cui renunciatus face-
re non potest præiudicium, sicut neque cleri-
cus renunciando, vel seculari potestati subij-
ciendo, totius Ecclesie clericali privilegio præ-
iudicium potest irrogare.

21 - Quarto ad argumentum de capite ab exor-
dio 25. distin. respondet Felician. numer. 14.
versic. *Neque etiam præiudicat*, non procedere
quando tertio irrogatur præiudicium, quia eo
casu non reducitur ad pristinum, & naturalem
statum, sed melius respondetur, quod licet pa-
ctum, quo res reducitur ad suam primordiale
causam, iustum sit, hoc tamen intelligitur,
quando partes libere possunt rem, vel causam
ad originem reducere; quia facili ex natura
originis reducitur; sed in hac specie cum non
sit in partium potestate, sed in sola Pontificis,
cui per exemptionem subijciuntur exempti,
non poterunt præiudicare per renunciationem
toti ordini: ideò non obstat dictum capite ab
exordio.

22 - Quintò ad text. in cap. luminoso respon-
det Ioann. Andr. in reg. sciendi de regul. iur. in
6. Panormitan. & Socin. in dicto cap. signifi-
cassi, quod non loquitur in exemptis, sed tantum

in privilegiatis; quorum intellectum reprobat
Felician. supra num. 13. versic. *Ad textum ve-
rò in cap. luminoso*, dicens, quod textus ille
loquitur in exemptis, sed per argumentum à
contrario sensu, & quod ideò nihil operatur.
Sed ego considerans verba textus, nullum
verbum reperio, in quo fundetur exemptio;
ideò intellectum Ioannis Andreæ libenteg
admitto.

23 - Minus obstat text. in cap. fin. de poenit. &
& remiss. quia præterquam quod eius consti-
tutio exorbitans videtur, potius confirmat;
quam impugnatur nostram sententiam, ut aduer-
tit Felician. supra, versic. *Denique non obstat.*

24 - Septimò, non obstat, quod exemptio priu-
legij respiciat priuatam utilitatem exempti,
ut inde possit eidem renunciari, ex cap. ad
Apostolicam de regularib. quia etiam exemptio
continet eximentis favorem, tertij nempe
in cuius præiudicium renuntiatio non valet,
ut bene considerat Felic. post alios supra u. 15.
versic. *Deinde non obstat.*

25 - Octauò, licet aliqui teneant, quod in bonis
monasterij exempti executio fieri potest per
iudicem laicum, præterquam quod ea obie-
ctio propria non est ad nostrum casum, respõ-
deretur, contrariam sententiam esse veriore;
ut post plures comprobatur Felicianus supra
numer. 17. versic. *Qua propter*, & statim versic.
Ex quo verò.

26 - Denum non etiā obstat, clericos in reali-
bus esse conueniendos coram iudice seculari
ut plures tenent per Felician. supra versic.
Præterea conuenit; quia ipse respondet statim
in versic. *Tum quia verius*, veriore esse con-
trariam sententiam. Ex quibus euidenter con-
stat, quod si forsam exempti monasteriorum
censum creauerint, & in eius constitutione
exemptioni renunciando ordinario iudici se
subiecerint, non valebit renunciatio, neque
summissio sine Pontificis, vel Nuncij genera-
lis licentia.

DE CENSU CREAN- do à marito constante matrimo- nio super rebus, vel ex rebus, dotalibus. Caput LXXIX.

SUMMARIVM.

*Maritus quando super rebus dotalibus censum pos-
sit creare, extimatis, vel non extimatis. n. 1.
Extimatis*

*Extimatio fundi dotalis marito dari, quando fa-
ciat emptionem verè latè. n. 2.*

*Maritus an sit verè dominus dotis, constite mat-
rimonio, vel uxore tantum ibidem.*

*Uxor quando habeat rei vendicationem directam,
vel utilem, & intellectus ad l. in rebus. C. de
iur. dotum. n. 1. usq. ad n. 7.*

*Possessor rei dotalis, à quo res vendicatur, an libe-
retur offerendo extimationem dotis. nume-
ro 4.*

*Dominium rerum dotalium constante matrimonio
an sit penes maritum, vel uxorem latè discuti-
tur, & intelligitur. n. 5. & 6.*

*Ubi diuersos intellectus ad l. in rebus. C. de iure
dotum traduntur.*

*Maritus an super re extimata in dotem sibi data
censum constituat. n. 7.*

*Maritus an rem dotalē extimatam in censum
reseruatium concedat. n. 8.*

*Maritus super re extimata in dotem data an pos-
sit censum consignare. n. 9.*

CAPUT LXXIX.

VILLELM. Rodoan. in tra-
ctat. de rebus Eccles. tit. de con-
stitut. annui census quæst. 17. nu-
me. 20. in distinctè resoluit, quod
maritus super fundo dotali con-
stante matrimonio, & prohibitione legis Iulie
non poterit in perpetuum censum consignare,
licet possit pro tempore vitæ eiusdem, pro
quo fundus dotalis apud eum manere debet.
Idem resoluit Foller. in praxi censuali, verb.
Huiusmodi, num. 22. existimantes, quod cum
maritus constante matrimonio dicatur domi-
nus dotis. l. ancillam. C. de rei vendicat. l. in
rebus. C. de iure dot. l. Lucius. §. 4. ff. eod. &
in princip. institut. quibus alienari licet, vel
non, rectè poterit constante matrimonio su-
per rebus dotalibus censum consignare; sed
quia non distinctè ut oportuerat eam dubita-
tionem explicuerunt Felician. de censib. libr.
2. cap. 3. numer. 13. & 14. eam aliter explican-
dam esse existimauit, & denique distinguens
resoluit, quod si res dotalis sit marito extima-
ta, poterit in ea liberè censum constituere, cum
certum sit, quod extimatio faciat emptionem
l. si inter. C. de iure dot. & eo casu res dotalis
ad maritum pleno iure pertineat, eamque pos-
sit ad libitum alienare. l. quoties. C. de iure
dot. l. plerumque. ff. eod. tit. l. extimatis, &
l. extimata. ff. solut. matrim. & l. 7. tit. 11. p. 4.
l. 16. & 18. dicto tit. 11. eadem part. quæ no-
tandissimè leges sunt: sin verò res dotalis in
extimata detur marito, non possit super ea

censum consignare; quia cum maritus eo casu
neque verè dominus sit, neque rem dotalē
alienare possit. l. 1. l. dotalē prædium. ff. de
fando dotali. l. 1. C. eod. tit. authent. siue à me.
C. ad Velleian. l. vnic. §. & cum lex. C. de rei
vixoria a. dicta l. 7. tit. 11. part. 4. certum est,
quod etiam censum super rebus dotalibus non
constituit. Quam distinctionem latius prore-
quitur Felicianus. Sed ab origine consideran-
do naturam nostri census, neque eam distin-
ctionem & resolutionem Feliciani sic sumptā
sustineri posse credo, ut ex infra dicendis co-
stabit. Unde ad huius dubitationis veram re-
solutionem sequentes casus considerandi
sunt.

2 - Primus, quando fundus dotalis marito da-
tus est extimatus tali extimatione, quæ faciat
emptionem, & ipse matrimonio constante
illum dedit in censum reseruatium cum re-
seruatione scilicet certæ pensionis annuæ in-
futurum vniformiter soluendæ; quo casu re-
gulariter verum est, dationem in censum va-
lere; quia cum maritus per fundi extimationē
dominus eius fiat, & idò liberè possit fundū
alienare, ut probant prædicta iura, eodem mo-
do poterit eum dare in censum reseruatium
qui præsupponit translationem vtriusque do-
minij, cap. constitutus de religiosis domib.
l. fin. C. de rerū permutat. & à fortiori in cen-
sum emphytheoticum, qui similiter præsup-
ponit translationem vtilis dominij. l. 1. §. qui
in perpetuum. ff. si ager ut agilis, & in hoc
casu intelligi non possunt Rodoan. neque
Foller. dum resoluunt, pro tempore vitæ ma-
riti censum sustineri, cum si maritus possit fun-
dum liberè alienare, liberè etiam, & in perpetuum
possit eum in censum dare; intelligen-
dus tamen est in ea casus specie Felicianus in
dicto lib. 2. cap. 3. numer. 13. dum refert iura
vulgaria, post Campeziū, Covarr. Anton.
Gom. & Ioann. Gutier. resoluit, maritum pos-
se fundum dotalē liberè alienare, & inde su-
per eo fundo censum consistere, licet ipse Fe-
licianus non distinguat inter censum reserua-
tium, & consignatum, sed in distinctè lo-
quatur; quando tamen dici possit, datum esse
fundum extimatum, vel in extimatum, resol-
uit ad longum Covar. in practicis quæstioni-
bus, cap. 28. per totum.

3 - Adversus tamē prædictam resolutionem
obstat fortiter tex. in l. in rebus. C. de iure do-
tium, cuius verba sunt hæc: *In rebus dotalibus,
siue mobilibus, seu sementibus si tamen extant,
siue extimate, siue inextimate sint mulier in
his vendicandis omnem habere potest dissolutionem
matrimonij prærogatiuam, & neminem creditorū
mariti, qui anteriores sunt, posse sibi per eam*

usam in his per hypothecam vendicare, per quæ text. clarè probatur, quod mulier soluto matrimonio potest reuendicare res dotales per maritum constate matrimonio alienatas, siue inextimata, vel extimata fuissent data: ergo maritus dare non poterit irrevocabiliter in censum res dotales extimatas, cum mulier eas soluto matrimonio liberè reuocare possit.

Vnde Acurf. triplici modo respondet ad hanc difficultatem in dicta l. in rebus, verb. *Extimata*; & in tertia satisfactione, quæ communior est, dicit hæc verba: *Vel hic tertio, & verius, quod pro non extimatis habes directam pro his, quæ sunt extimata, habet utilem, scilicet tunc, quando vir alias non est soluendo, ut ff. de donat. inter vir. & ux. l. ux. marito in fine.* Cuius glossæ sententiam & conciliationem post Iass. Bald. Palac. Rub. & Decium dicens communem sequitur Ant. Gom. in l. 50. Tauri. nu. 44. versic. *Quod tamen intellige*, Couarr. in practis quæst. capit. 28. numer. 8. versic. *Quod notat glossa celebris*, Gregor. Lup. in l. 17. tit. 11. part. 4. gloss. verb. *Apreciada*, ad med. Pinelus in l. 1. C. de bonis maternis. 3. part. numer. 15. Mascard. de probat. 2. part. concl. 619. ad finem, Petr. Barbosa in l. extimatis 51. num. 26. cum alijs. ff. soluto matrimonio, quod intelligunt, & ampliant, ut soluto matrimonio propter inopiam mariti mulier non solum aduersus hæredes mariti, sed ad tertios possessores hoc privilegio uti possit, ut extimatas res vtili rei vendicatione inextimatas directam recuperet. Ita probant Gregor. Couarr. & Gom. supra, imò & etiam si vxor consenserit alienationi, aut dationi in censum habere contra res inextimatas directam, & contra extimatas utilem rei vendicationem probant Salicet. in l. interest. C. de usufructu, Bald. Nouel. de dote. 8. part. privilegio. 7. Couarr. dicto num. 8. Ioann. Gutier. post Ioann. Baptist. de iurament. confirmat. 1. part. capit. 1. numer. 9. in fine.

Qui quidem rigorem hunc contra tertios possessores rerum dotialium temperauerunt, si forsam tertius rei possessor offerat extimationem rei dotalis, quia liberabitur à vera restitutione ipsius; quia cum tertius possessor succederet in ius mariti, maritusque haberet electionem restituendi rem, vel offerendi pretium, iustum etiam esset, quod eandem & tertius possessor haberet. Ita post Marian. Socin. consil. 224. lib. 2. & Iass. in l. traditionibus. nu. 20. C. de pactis, resoluit Couarr. dicto capit. 28. num. 8. versic. sed si vxor, Bald. Nouel. de dote. 7. part. privileg. 47. Mathæus de Afflict. decis. Neapolitan. 100. Gregor. Lup. in l. 18. gloss. verb. *Non le finca*, & in l. 34. gloss. 2. tit. 13.

part. 5. quod non procederet, quando constante matrimonio propter inopiam viri vxor repetit à tertio dotem, post Roland. à Valle, Bald. Nouel. & Matth. de Afflict. resoluit Ioann. Gutier. in dicto capit. 1. numer. 10. ad finem, dicens eo casu rem dotalem præcisè esse restituendam, & non sufficere, si tertius præstare velit extimationem. Si igitur hæc omnia vera sunt, & ea fortissima privilegia vendicandi rem dotalem extimatam, vel inextimatam, mulieri competunt, qua ratione sustineri, aut dici potest, quod maritus rem extimatam sibi in dotem datam possit in censum reservatum dare, ignoro? cum sit datio reuocabilis est, nullus erit momenti. Ex quo iustissime miror de Feliciano, qui in dicto lib. 2. capit. 3. numer. 13. resolvens, mulierem etiam consentientem alienationi posse pro dote recuperanda soluto matrimonio agere contra hæredes, vel tertios possessores, etiam si res extimata, vel inextimata daretur in dotem, ex l. in rebus de iure dot. Denique verum existimat adhuc posse maritum super re dotali extimata censum consignare: si enim ex dicta l. in rebus inextimatis, vel non extimatis, vxor habet rei vendicationem utilem, vel directam: ergo census creatio non sustinebitur, sed breuiter soluenda esset, & non in perpetuum duraret, neque donec census redimatur.

Ego tamen ad maiorem intelligentiam supradictorum nouiter considerabam, quod ea, quæ dicta sunt de lege, in rebus. C. de iure dotium, nihil obitare videntur, quominus maritus constante matrimonio, possit rem dotalem etiam extimatam in censum irrevocabiliter dare, ita ut mulier soluto matrimonio eam repetere non possit, & hoc ex ea consideratione, quod cum mulier dando dotem extimatam, ita eam dedisset marito, ut in eum dominium eius transiret, atque ipsum verum dominum efficeret, adeo ut liberè maritus possit dotem alienare, tanquam si mulier extimando dotem verè eam vendidisset, & è conuerso maritus ex pretio extimationis eam emisset, ut prædicta iura probant, & nullus negauit, videtur dicendum, quod facta per maritum alienatione rei dotalis per dationem eius in censum à se dominium eius abdicauit, & in tertium emptorem illud transtulit, ita quod mulier dationem reuocare non possit, cum aliàs mariti alienatio frustratoria fuisset, & nullius momenti, ergo habita distinctione an soluto matrimonio maritus inops, vel diues sit, mulier dationem in censum non poterit reuocare, sed aduersus hæredes mariti pro extimatione dotis agere, & si non extarent hæredes, neque boni

tam

eam perdere, sicut regulariter in omnibus venditoribus decum extat, qui vendendo rem extimatam de signato pretio ad tempus, mortuo emptore eam vendicare, seu repetere non poterunt, sed tantum pretium. Quæ quidem omnia ita iuris principijs constât, ut non indigeant probatione.

Neque aduersus hanc considerationem quidquam obstat, text. in dicta l. in rebus. C. de iure dotium; quia subtiliter eam considerando, poterit intelligi, quando res dotalis data fuit inextimata, ea tamen extimatione, quæ non faceret emptionem; quo casu cum in maritum dominium eius non transiret, ut iura supra relata probant, mirum non est, si absque vlla distinctione, an maritus diues, vel pauper moriatur, habeat mulier rei vendicationem, sicut quando datur dos inextimata, sunt enim plurimi casus, in quibus quia extimatio non facit emptionem, etiam si res dotales daretur extimata, emptionem non faceret extimatio, quos eleganter, & melius, quam in toto corpore iuris retulit, atque explicuit Couarrub. in practis quæstionib. capit. 28. per totum. ubi duodecim exemplis explicuit, in quibus casibus extimatio faciat emptionem, & non nullos considerauit, in quibus etiam si dos daretur extimata, extimatio emptionem non faceret, neque maritum dominum efficeret; idè in his casibus nihil interesset extimatio. Qui intellectus ad text. in dicta l. in rebus non violenter, sed propriè reducitur ex eo text. ibi, *Siue extimata, siue inextimata sint*, dum etiam Imperator equiparat dotem extimatam & inextimatam, dicens, *Siue extimata siue inextimata non sint*, certum est, quod debet intelligi de extimatione, quæ non faceret emptionem, & quæ idem operatur, ac si bona extimata non fuissent, cū aliter esset lex illa correctoria iuris communis, quo decum est, maritum effici dominum rerum extimarum, & in casu non extimarum superflua fuisset: ergo neque probat distinctionem communem, neque quidquam contra nostram considerationem facit, sed præcisè loquitur in dote inextimata, vel extimata ea extimatione, quæ non faceret emptionem.

Rursus si daretur dos extimata ea extimatione, quæ faceret emptionem in dicta l. in rebus, & maritus rem dotalem in censum daret, quod iure res data in censum vendicari possit à tertio, ignoro? ergo si à tertio res vendicatur, & vxor à principio, & ex post facto verè domina sit, ut pro ratione tradit Imperator in dicta l. in rebus ibi, *Cum eadem res & ab initio vxoris fuerint, & naturaliter in eius præmanferint dominio*, ergo d. l. in rebus præcisè

est intelligenda de dote inextimata, vel extimata ea extimatione, quæ non faceret emptionem, quo casu & vxor à principio & ex post facto domina fuit, & ideo habet vendicationem.

Sed hæc nostra noua, & fortissima consideratione, quæ mulieri soluto matrimonio omni casu, & absque vlla distinctione, an maritus pauper, vel diues moriatur, rei vendicationem dotis, utilem, vel directam negat, non obstante, verissimam credo communem resolutionem supra relata, scilicet mulierem soluto matrimonio habere rei vendicationem dotis etiam extimate, quado maritus pauper mortuus est, & eius bona non sunt soluenda, & gloss. communiter ab omnibus recepta in dicta l. in rebus, verb. *Extimata*, in fine, & ex generalitate ipsius l. in rebus, & ita non semel iudicatum fuisse.

Imò & ego ampliando prædictam communem resolutionem, nouiter, & ultra omnes, quos legerim existimo, mulierem soluto matrimonio habere rei vendicationem rerum dotialium existentium etiam extimarum, non solum marito mortuo inope, sed & dicere decedente contra communem distinctionem, & resolutionem supra relata, & hoc ex sequentibus nouiter pensatis fundamentis. Primò ad eius nouæ sententiæ resolutionem prænotandum est, quod in ea dubitatione, an maritus sit dominus dotis, vel dominium eius penes vxorem remaneat, dū penitus diuersæ, ac contrariæ fuerunt communes & receptæ sententiæ, prima fuit opinio dicentium, vxorem esse etiam constante matrimonio verè, & perfectè dominam dotis, naturaleque rerum dotialium dominium penes ipsam manere, & maritum tantum habere civile, & fictitium dominium administrationis. Cuius opinionis, quæ aliquibus noua videretur, fuerunt auctores Martinus glossator antiquus relatus à glossa in dicta l. in rebus verb. *Naturali*, C. de iure dotium & eam opinionem probauit gloss. in l. Lucius Titius. 2. §. idem respondet. 2. verb. *In bonis*, ff. ad municipalem, & resoluit Paul. Castrensis in l. *Dote anellam*, num. 2. C. de rei vendicat. defendit eleganter Zafius lib. 1. singulari intellectu cap. 5. & in l. diuorcio in principio numer. 6. ff. soluto matrimonio Corraf. lib. 1. Miscellaneorum capit. 14. Conan. lib. 8. commentar. capit. 9. num. 5. Duaren. in tractat. de dotibus capit. 1. ad finem, & notat Ludouicus Molin. lib. 1. de Hispan. primog. capit. 23. numer. 6. Garf. in tractat. de expens. capit. 13. à numer. 6. & post Ioann. Igneum, Rogerium, Auferrium, Simancas, & plures alios, eam sententiam eleganter defendit, ac comprobat doctus

doctus Petrus Barboſa iu l. dotalium. 62. ff. ſo-
luto matrimonio ex num. 2. verſic. *Contrarium*
tamen ponderans ad id plurima notata, digniſ-
ſima iura, & ego nouiter pro hac ſententia po-
dero text. in dicta l. in rebus. C. de iure dot.
ibi. *Cum eadem res & ab initio vxoris fuerint, &*
naturaliter in eius pramanserint dominio; quæ
verba cabiliari non poſſunt, quim probent,
vxorem etiam conſtante matrimonio habere
naturale dominium, & maritum ſolum ficti-
tium, & ciuile, nudamque adminiſtrationem;
& clariùs id probat ſtatim, dum dicit, *Non*
enim quod legum ſubtilitate tranſitus earum in
patrimonium mariti videatur fieri, idcirco rei veri-
tas delera, vel confuſa eſt. Quali ſentiat Impera-
tor, quod quamuis iuris ſubtilitate maritus
dominus exiſtatur in rei veritate, vxor ve-
ra domina eſt; ergo ſecundum hanc opinionem
ſi vxor vera domina exiſtit, & conſtante, & a
fortiori ſoluto matrimonio, & dominium eius
ſub adminiſtratione mariti, quaſi ſub nebula
decentum eſt, mirandum non erit, ſi ſoluto
matrimonio habeat mulier rei vendicationem
aduerſus hæredes mariti, vel extraneos abſq;
ulla diſtinctione, an pauper, vel diues maritus
moriatur.

Secunda opinio communis fuit maritum
conſtante matrimonio eſſe verum dominum
dotis, ita tamen quod ſoluto reſoluatur eius
dominium, & ad vxorem ipſo iure reuertatur.
Quam ſententiam probauit Acurſ. in dicta l.
in rebus verb. *Naturali*, & in l. quamuis. 78.
gloſſ. 1. ff. de iure dot. & in l. in rem 24. ff. de
rei vendicat. in princip. & in l. in ſuis, verb.
Quodammodo. ff. de liber. & poſthum. & eam
opinionem dicentes communem ſequuntur
plures notabiles viri, quos reſert, licet non
ſequatur, Petr. Barboſa in l. dotalem. 62. num.
2. ff. ſoluto matrimonio, ubi ex principio legis
eam ſententiam fundit, & videtur probari in
l. 7. & in l. 17. titul. 11. part. 4. ergo etiam ſecun-
dum hanc opinionem, quamuis verior fuiſſet
mirum non eſt, ſi in ſpecie dictæ l. in rebus
mulier habeat rei vendicationem pro dote
etiam extimata aduerſus hæredes, vel tertios
poſſeſſores, marito decedente diuite, vel pau-
pere; quia cum dominium ſecundum hanc
opinionem conſtante matrimonio reuocabi-
liter fuiſſet penes maritum, ſolutoque ſolu-
atur, & ad vxorem reuertatur, ac ſi ſemper
apud ipſam manuiſſet, iuſtum erat in ſpecie
illius text. quod vxor tanquam vera domina
dotem etiam extimata rei vendicaret, & ſi
recte intelligantur verba dictæ l. in rebus,
nihil aliud probant, dum dicunt, *Cum eadem*
res & ab initio vxoris fuerint, & naturaliter in
eius pramanserint dominio, ſentiens Imperator;

quod vxor, quæ ab initio domina dotis exti-
mata fuit, & cuius dominium penes ipſam
ſemper quaſi naturaliter remanſit, habere de-
bet rei vendicationem; & clariùs id ſentit ſta-
tim, dum ipſe Imperator vocat fictiōnem ha-
bere maritum dominium, & veritatem reſide-
re penes vxorem. Ergo certum eſt, quod nul-
la habita diſtinctione paupertatis, ſeu diuitia-
rum mariti, vxor, quæ vel conſtante matrimo-
nio verè domina eſt, vel ſoluto efficitur verè
domina, per reſolutionem domini habebit rei
vendicationem.

Tertiò pondero pro hac ſententia text. in
dicta l. in rebus, dum concedens vxori rei
vendicationem, in diſtinctè loquitur, nulla fa-
cta mentione paupertatis, vel diuitiarum ma-
riti, nec diſtinctionem inter hæredes mariti,
& extraneos, aut extensionem de vno caſu ad
aliū fauens, ſed eam rei vendicationem con-
cedens ex ſola conſideratione domini manē-
tis penes vxorem, vt pro ratione tradit Impe-
rator ibi. *Cum eadem res & ab initio vxoris fue-*
rint, & naturaliter in eius pramanserint domi-
nio; ergo nulla eſt habenda conſideratio, ſeu
diſtinctio ad diuitias, vel paupertatem mariti,
ſed tantum ad dominium vxoris, vel ſemper
apud ipſam manens, vel ſoluto matrimonio,
reſolutum, & ad ipſam reuerſum.

Quartò iterum, & eleganter pondero text.
in dicta l. in rebus, dum dicit, *Et neminem cre-*
ditorum mariti, qui anteriores ſunt poſſe ſibi po-
tiorem cauſam in his per hypothecam vendicare,
vbi aperte probat Imperator, quod cum vxor
ſoluto matrimonio vera domine dotis ſit, aut
per exiſtentiam domini penes ipſam, aut per
reſolutionem, quæ ſit ſoluto matrimonio nul-
lus creditor mariti, etiam anterior, poterit ei-
dem per hypothecam præferri, cum eo caſu
non agat mulier de bonis mariti, ſed de rei
vendicandis proprijs eius, tanquam vera do-
mina: diſtat enim longè agere vxorem tanquam
creditrice mariti, & ad dotem recuperandam
iure prælationis, & tanquam vere dominam
dotis rei vendicationem; quia primo caſu licet
præferatur omnibus creditoribus priorem
etiam hypothecam habentibus. laſſiduis. C.
qui potiores in pignore habeantur: omnes ta-
men communiter intelligunt legem illam, vt
præferatur anterioribus hypothecam tacitæ
habentibus non expreſſam. Secundo enim
caſu cum non agat de prælatione, ſed de rei
vendicatione, tanquam verè domina omni-
bus etiam expreſſam anteriorem habentibus
præfertur, vt probant verba dictæ l. in rebus,
ibi. *Et neminem creditorem mariti, qui antero-*
res ſunt; quæ verba omnem creditorem com-
prehendunt, & eſt ratio originaria; quia mulier
vendicans

vendicans propriam rem, non indiget vllò
prælationis privilegio, ſed omnem credito-
rum concurſum excludit, cum ſuum repetat;
per text. notandum in authent. vt exactione
iſtantis dotis. §. is igitur. collat. 7. Dum
dicit, *Purè unumquemque quod ſuum eſt, ha-*
bere nullo privilegio indiget, text. in l.
li ventri. §. in bonis. ff. de privileg. credit. per
quem text. dicit Bald. in dicta l. in rebus. C.
de iure dotium, quod qui præſtat dominium
actu per manens, eſt potior quolibet
alio creditore; quod etiam ponderauit, & di-
xit notatu digniſſimum Anton. Gom. in l. 50.
Tauri. numer. 41. verſic. *Si verò dos conſiſtit*;
ergo idem dicendum eſt in ſpecie dictæ le-
gis in rebus; cum enim mulier ibi haberet
dominium, ſemper in actu permanens, vt
conſtat in eius ratione, dum dicit, *Cum ea-*
dem res & ab initio vxoris fuerint, & natura-
liter in eius pramanserint dominio; mirum
non eſt, imò iuri ſummè conſonans, quod
vxor verè domina non agens de prælatione,
ſed de rei vendicat. cæteris omnibus præfe-
ratur.

Quintò, ſi ſcitemus veriorē ſententiam
eſſe dicentem maritum conſtante matrimo-
nio eſſe dominum dotis, & ſoluto reſolui,
atque in vxorem reuerti, non erit mirum,
quod in terminis dicta l. in rebus ipſo iure
ad mulierem reuertatur abſque vlla ipſius do-
tis traditione, quia præterquam quod illud
eſt de natura reſolutionis, quamuis regu-
liter ad translationem domini requiratur
traditio. l. traditionibus. C. de pactis, etiam
ſi in remeniat titulus dotis. l. 1. iuncta gloſſ.
ſingulari. ff. de uſucapione, pro dote ta-
men in cauſa reſolutionis domini, maximè
dotis, nulla requiritur traditio, cum ipſo iure
ſoluto matrimonio dominium, caſu quo
conſtante foret penes maritum, ad vxorem
reuertatur, vt bene in ſpecie dictæ l. in
rebus conſiderat Anton. Gom. in dicta l. 50.
Tauri. numer. 41. verſic. *ſi verò dos conſi-*
ſtit in fine, ubi id exemplificat quinque ex-
emplis, & aliquibus iuris deciſionibus compro-
bat.

Sextò, dum ſcribentes ſuprà relati cum
gloſſa in dicta l. in rebus, verb. *Extimata*, re-
ſoluitur, quod ſi maritus inops moriatur, po-
terit vxor etiam a tertio rei vendicare rem
dotalem, ea ratione videntur id tenuiſſe, quia
eo caſu venditio, quæ propter extimationem
rei dotalis facta videtur, habetur, ac ſi nun-
quam facta fuiſſet, & res in extimata data
eſſent, ita quod quamuis maritus dotem ex-
timatam alienet, vxor ex eo quod pro non
extimata habetur, poſſit eam rei vendica-

re. Ita poſt Câmpe. de dote, Purpurat. Ri-
minald. Roland. Pinel. & alios tradit pro
ratione Petr. Barboſa in l. extimatis. 51. nu-
mer. 25. ad fin. & numer. 26. ff. ſolut. matri-
mon. & ego nulla habita diſtinctione diui-
tiarum, ſeu paupertatis, exiſtimo rei ven-
dicationem vxoris contra tertios ideo pro-
cedere extimata; vel non extimata dote,
quia licet maritus poſſit rem dotalem exti-
matam alienare. §. 1. inſtitut. quibus modis
alienari liceat, vel non, cum vulgariſſimè
referendis, cum tamen ſoluto matrimonio
reſoluatur dominium, & conſequenter ius
mariti alienantis, reſolueretur etiam ius ter-
tij accipientis, vt etiam non obſtante alie-
natione in tertium vxor habeat rei vendica-
tionem, ex regula, quod reſoluto iure
dantis, reſoluitur ius accipientis. l. lex
veſtigali. ff. de pignori. l. Statius Florus.
§. Cornelio Felici de iure ſciſci. l. quod
ſi pendente. §. fin. de periculo & commo-
do rei venditæ. l. pæto. §. prædium. de-
legat. 2. l. 1. & 2. C. ſi pignus pignori
datum ſit, capit. nuper de donation. inter
virum cum vulgariſſimè, & ideo mirum non eſt,
ſi in dicta l. in rebus etiam contra tertios, &
dote extimata, habeat mulier rei vendica-
tionem. Neque aduerſus hanc conſidera-
tionem obſtat text. in l. quoties. 4. C. de
iure dot. dum poſſeſſor rei dotalis extima-
tæ offerendo extimationem liberatur, &
probauerunt communiter omnes, quos ſu-
præ retuliſſimus, quia text. ille propriè loqui-
tur, quando ſoluto matrimonio per mor-
tem vxoris maritus vult retinere dotem
extimatam, offerendo extimationem; quo
caſu cum deficiat vxor, cui competit rei
vendicatio, & maritus in vita quaſi domi-
nus ſit, mirum non eſt, ſi virtute domini
ciuilis, cum quo per mortem vxoris conſo-
lidatur naturale, retinere poſſit rem dota-
lem extimatam, offerendo hæredibus exti-
mationem. Qui intellexit ad text. in di-
cta l. quoties, licet nouus, veriſſimus eſt.
Et ſi replicetur, quod ea extimationis obla-
tio, quæ impedit rei vendicationem, non ſo-
lum permittitur in marito retinente rem do-
talem extimatam, ex dicta l. quoties, ſed cui-
libet alio tertio, ex l. intereſt. 6. C. de uſufr-
ctu in fine, dum dicit, *Qui autem proprietatem*
extimatam in dotem accepit, non ideo ma-
nus obligare eam potuit, quoniam ſoluto ma-
trimoni, reſtituenda tibi extimatio eius fuit,
quia text. ille non exprimit, an matrimo-
nium ſolutum fuerit per mortem vxor-
is, vel mariti, neque an vxor, vel
eius hæredes repetant dotem, ideo intelli-

gerdus est ex decem. l. quoties, ut soluto matrimonio per mortem uxoris, & alienatio in tertium à marito viua vxore facta non reuocetur, & extimatio tantum heredibus solvatur. Et si forsam aliquis text. expressus reperitur, qui decidat, quod mulier aduersus tertios possessores non habeat rei vendicationem, nisi ex causa paupertatis mariti, ut communis existimat, sed quod eo casu satisfaciatur tertius possessor offerendo extimationem, ut aliqui, licet male deduxerunt ex dicta l. in rebus, & ex l. quoties, & ex l. interest, supra relatis, non iniuste illud decideretur, cum tertius possessor cum titulo mariti, & bona fide rei vendicationem mulrocius impediatur, ut traditur in l. officium. ff. de rei vendicat. maxime offerendo extimationem, ex qua mulier satisfacta remanet, cessant querationes, quibus leges rei vendicationem induxerunt, scilicet ne vxor remaneret indotata, & absque alimentis, neque à creditoribus excluderetur. Quæ omnia cum cessent, offerendo tertius extimationem, mirum non est, si non habeat locum rei vendicatio, neque lex in rebus, si rectè consideretur, concedit vxori rei vendicationem aduersus tertium, sed prærogatiuam vendicandi dotem etiam extimatam: ergo iuste temperatur ex dicta l. interest, & ex dicta l. quoties, ut offerendo tertius extimationem, vendicatio cesset, & cum hoc temperamento sine vlla distinctione, an maritus pauper, vel diues moriatur, existimo verissimum, vxorem habere rei vendicationem aduersus heredes, vel tertios possessores pro re dotali extimatam.

Septimò, & vltimò pro hac noua resolutione pondero, & considero, quod quamuis plurima iura efficiant maritum verum dominum, & eidem concesserint potestatem alienandi rem dotalem extimatam, ut seclusa prohibitione l. Iuliz, probat text. in princip. institut. quibus alienari licet, vel non, text. in dicta l. interest, ibi, *Non ideo minus obligare eam potuit*. C. de usufructu, text. in dicta l. quoties, ibi, *Maritus dominum constitutus*, & in l. vnica. §. & cum lex Iulia, ibi, *Vel dotis quidem extimatis, in quibus dominum*, & periculum mariti est. l. plerumque. ff. de iure dot. l. extimatis, & l. extimata. ff. soluto matrimonio. l. 7. & l. 17. titul. 11. part. 4. Et hanc sententiam veriore esse existimamus, eam tamen omnes intelligunt, ut constante matrimonio maritus dominus dotis sit, soluto tamen resoluatur dominium, & ad vxorem ita re-

uertatur; ut tanquam vera dominà nulla habita distinctione diuitiarum, vel paupertatis, habeat rei vendicationem, nisi (ut suprà dictum est) temperetur per oblationem extimationis. Ad rem igitur accedamus, si enim ex omnibus suprà dictis apertissimum est, quod maritus nisi pro tempore vitæ suæ alienare non potest rem dotalem, etiam vxore consentiente, & quod soluto matrimonio vxor habet rei vendicationem; ergo non poterit maritus dare rem dotalem etiam extimatam in censum reservatum, nisi pro tempore eius vitæ.

Quam tamen regulam limitamus, nisi in datione rei dotalis extimatæ in censum accedat consensus vxoris, & simul contractus iuramento firmetur, quo casu in perpetuum validus erit, capit. cum non contingat de iure iurand. capit. licet mulieres eod. lib. & resoluuit latè Roland. à Valle & alij per Ioann. Gutierrez de iurament. confirmat. capit. 1. per totum, & Felician. dicto libr. 2. capit. 3. numer. 13.

7 Secundus casus principalis consideratur, quando maritus super re dotali extimatam censum consignauit; & quamuis consignatio valida videatur per iura suprà relata, quæ dominum efficiunt maritum constante matrimonio, & eidem potestatem concesserunt alienandi, & maxime per text. in dicta l. interest. 6. C. de usufructu, ibi, *Non ideo minus obligare eam potuit*, & in seruitute aduertit Cepola de seruitutib. urbanor. præd. capit. 14. numer. 10. quem sequitur Padilla in l. in prouinciali. numer. 28. C. de seruitutibus & aqua, illud tamen intelligo constante matrimonio, quia soluto potius, & facilius resolveretur obligatio, & hypotheca, atque quasi seruitus illa formata ex consignatione census super re dotali extimatam vxoris, quam ipsa rei alienatio, & cum vxor anterior creditrix in bonis mariti existat, & habebit prælationem, si noluerit uti rei vendicatione, & denique nullum præiudicium eidem per consignationem census irrogabitur, ex dicta l. in rebus, & ex l. assiduus. C. qui potiores, atque ex omnibus suprà dictis, & ita intelligendi sunt Foller. & Rodoan. quos refert Felician. suprà, dicentes, pro tempore vitæ mariti tantum valere consignationem. Quod ego etiam intelligo, nisi mulier censum cum marito & censum vendiderit, & consignauerit, & iuramento contractum firmauerit, ut suprà in præcedenti casu dictum est.

8 Tertius casus consideratur, quando maritus

ritus constante matrimonio dedit in censum reservatum rem extimatam sibi in dotem datam, in quo casu videtur resolvere Felician. in dicto libr. 2. cap. 3. numer. 13. *Sin vero res dotalis, dationem in censum non valere*, dum prohibet omnino alienationem per l. 1. C. dotale prædium. ff. de fundo dotali. l. 1. C. eod. in princip. institut. quibus modis alienare licet, vel non. l. vnica. §. & cum lex. C. de rei vxor. act. authent. sine à me. C. ad Velleian. l. 7. & 17. titul. 11. part. 4. cum alijs suprà relatis, nisi fortè mulier contractui consentiat, & contractum iuramento firmauerit; quia licet regulariter alienatio mariti nulla sit, & mulier repetere possit fundum alienatam, ex iuribus suprà dictis, & ex Anton. Gom. in l. 30. Tauri numer. 63. Pinel. in l. 1. C. de bonis matrem. 3. part. numer. 72. iuramento tamen confirmata valida omnino erit, cap. cum contingat de iure iurand. capit. licet mulieres, eod. tit. lib. 6. cum suprà relatis, sed quamuis de iuris rigore non consentiente, & iurante muliere nulla sit alienatio, ad instantiamq; vxoris sit reuocari, vxore non expressè, & in iudicio pugnante, pro tempore vitæ mariti sustinebitur, ut in effectu voluerunt Foller. & Rodoan. suprà.

9 Quartus, & vltimus casus est, quando maritus super re in extimatam sibi data in dotem censum consignauit, in quo clariùs loquitur, & resoluuit Felician. suprà non valere consignationem, ut maritus illius rei nullo modo dominus sit; quia cum alienatio eius rei prohibita sit, prohibita etiam censeretur ususfructus datio, hypotheca, seu pignoratitio, aut alterius seruitutis constitutio, per Molin. libr. 4. de Hispan. primog. cap. 1. numer. 7. & deducitur à Baldo in l. in prouinciali. C. de seruitut. & aqua, Cepola de seruit. urban. præd. cap. 14. numer. 10. Sed quamuis de iuris rigore hæc sententia verior sit, ex l. Iulianus. ff. de fundo dotali, quæ seruitutem prohibet constitui super fundo dotali, salicet, tamen in dicta l. in prouinciali, vbi Padilla numer. 18. intelligunt responsum Vlpiani in dicta l. Iulianus, ut non valeat seruitutis constitutio in perpetuum, secus quam dici, maritus frui dotem, constante nempe matrimonio. Quæ resolutio in praxi recipitur, & ita semel vidi iudicatum, nisi, ut prædictum est, mulier consentiat, & iuret, quia in perpetuum valebit consignatio.

(?)

DE CENSU CREANDO à patre, vel filio ex profectitijs, aduentitijs, seu castren- sibus bonis. Cap. LXXX.

SUMMARIVM.

- Bona profectitia quando possint dari in censum, seu alienare à patre. numer. 1. & quando à filio numer. 2.*
Bona profectitia quando à patre, vel à filio possint subijci hypotheca, vel censui consignatio. numer. 3.
Bona aduentitia quando possint dari in censum reservatum, vel hypotheca subijci, aut alienari. numer. 4.
Bona aduentitia quando possint à patre, vel à filio subijci hypotheca, vel censui consignatio. à patre. numer. 5. & quando à filio. numer. 6.
Bona castrensis quando possint subijci hypotheca, vel censui consignatio, à patre, vel à filio. numer. 7. & quid in bonis quasi castrensis. numer. 8.

CAPVT LXXX.

CONTINGERE potest, quod census reservetur, vel consignetur ex bonis, vel super bonis profectitijs, aduentitijs, seu castrensis à patre, vel à filio

dominis eorum; ideo quando sustineatur datio in censum reservatum ex his bonis, vel consignatio super eisdem, videamus. Ad cuius dubitationis veram resolutionem sequentes casus considerandi, ac decidendi sunt.

1 Primus, quando pater dedit, censum reservatum bona profectitia, quæ sita scilicet per filium ex bonis ipsius patris, quæ verè profectitia sunt, ex l. 50. titul. 17. part. 4. ibi, *De aquellos que ganen los hijos con los bienes de los padres, è tal ganancia como esta llaman en latin profectitium peculium*, & antea fuit opinio Azonis, & Acursij, gloss. 1. in l. cum oportet. C. de bonis quæ liberis, & aduertit Gregor. in dicta l. 5. gloss. 1. probaturque in l. 3. tit. 15. part. 6. ibi, *Con el auer de su padre*, Ex quibus legibus Partit. a

Bb 1

sum.

summouentur diuersae opiniones iuris communis, quas refert Castro de bonis, quae liberis, cap. de bonis profectitijs, numer. 19. cum alijs. Vel etiam potest verificari haec nostra dubitatio secundum veriore opinionem in bonis, quae licet immediate ex substantia patris non proueniant, contemplatione tamen patris ad filium prouenerunt, quae verè profectitia sunt, ut latè dixi in l. 29. Tauri, gloss. 4. numer. 2. cum alijs, & etiam prosequitur Castro in dicto cap. de bonis profectitijs, numer. 1. cum sequentibus, licet ibi aliter sentiat. In his enim, & alijs rebus, quae verè fuerint profectitia, poterit contingere haec nostra dubitatio, an scilicet ea bona possint dari à patre in censum reservatum, & videtur dicendum posse, cum verè sint propria patris, & non filij, ut omnes, qui de natura profectitij peculi egerunt, praesupponunt, & probat dicta l. 3. Partitæ, ibi, *Todos los deue aduzir à particion, con los otros bienes, que fueron de su padre, è particion con los otros hermanos*; ergo bene sunt bona patris, & non filij, conferentis, atque consequenter poterit ea alienare, & à fortiori dare in censum reservatum, cum eadem dispositio sit minus praedudicialis. Idem etiam probatur in l. 5. titul. 17. part. 4. ibi, *Cu quanto quier que ganán de esta manera, o porrazon de sus padres, todo es de los padres, que los tienen en su poder, quæ dum dicit, o por razon de sus padres*, confirmat opinionem dicentium illud esse profectitium, quæ non solum prouenit ex substantia patris, sed quod filius acquirit contemplatione ipsius, de quo diximus in dicta l. 29. Tauri gloss. 4. num. 2.

Quam resolutionem limitandam esse in dote, seu donatione profectitia, facta ex causa matrimonij, vel alio, quo fiat irrevocabilis, ex l. 17. 22. & 24. Tauri quia cum praedictæ dotes, & donationes profectitiae irrevocabiliter fiant, & etiam soluto matrimonio ad patrem non reuertantur, ut quia per matrimonium filia, vel filius liberetur à patria potestate, l. 47. Tauri, merito earum donationum bona, quæ per irrevocabilitatem exierunt à patrimonio patris, in censum reservatum ipse non dabit.

2 Secundus casus consideratur, quando filius aliqua bona ex profectitijs dat in censum reservatum, & si res data in censum fuerit, ex his, quæ pleno iure pertinent ad patrem, certum est, quod nullus erit census, nisi pater dederit consensum dationi rei in censum, quo casu sicut filius alie-

nare, & à fortiori in censum eam dare poterit; si verò res, quæ datur in censum, sit ex his, quæ quamvis à patre proficerentur, irrevocabiliter pertinent ad filium, certum est, quod sicut de alijs bonis proprijs eius poterit de his ad libitum dispo-

3 Tertius casus contingere potest, quando pater, vel filius super bonis profectitijs censum consignauerunt, & si in census consignatione fateamur formari veram emptiorem, & venditionem iuris percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis, ut verissimum est, & diximus in capit. an in censu formetur vera emptio & venditio, cum sequenti, certum erit, quod in exemplis adductis in casibus praecedentibus, & pater & filius poterunt, & non valebunt super eisdem censum consignare, secundum distinctionem supradictam. Sin verò hypotheca regularis, vel servitus realis, seu mixta ex census consignatione formetur, certum etiam erit, quod pater & filius in his profectitijs, quorum veri domini sunt, poterunt censum consignare, sicut & hypothecam, & servitutem constituere, & quod pater in profectitijs, quæ irrevocabiliter filij sunt, nec filius è conuerso super his, quæ ad patrem iure dominij expectant, censum non consignabunt, quod praeterquam quod certum est, apertè constat ex his, quæ diximus in cap. de censu creando super rebus proprijs & liberis censuarijs.

4 Quartus casus consideratur, quando pater aliqua bona aduentitia filij in censum reservatum dedit, & dicendum est, quod cum census reservativus praesupponat alienationem rei censualis, capit. constitutus de relig. domib. non poterit pater sine iudicis decreto, licentia, & autoritate rem in censum dare, ut tener Salicet. in l. Praeses, numer. 5. C. de transact. & latè Caldas Pereyra in l. si curatorem habens, verbor. *Contratum fecisti*, numer. 5. C. si adversus venditionem defendit Iass. in dicta l. Praeses numer. 5. arguendo de legibus, quæ loquuntur in patre, tutores vel curatore filij emancipati, qui non potest alienare sine decreto, l. 3. C. de praed. minor. l. si pupillorum, §. si pater, ff. de rebus eorum.

Sed contrariam sententiam, scilicet non esse necessarium iudicis decretum post Azonem sequuntur Bald. Paul. & Alexand. in d. l. praeses. C. de transact. & plures per Tiraquel. in l. si vnquam in princip. num. 28. C. de renovand. donat. & in tract. de legib. connubialib. gloss. 5. n. 4. latè Ant. Gom. in l. 48. Tauri n. 14. & 15.

& 15. & 2. tom. variar. cap. 14. numer. 13. Co. varr. lib. 1. variar. cap. 8. numer. 5. & bene Arias Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 1. part. numer. 21. ad med. dicunt enim, longè distare patrem curatorem filij emancipati à patre legitimo administratore, cum primo casu nullum habeat pater vsumfructum, secundo verò sic, & inde in alienatione patris administratoris praesumatur maior rectitudo & iustitia, quam in tutore. Neque quidquam obstat, quod pater teneatur facere inventarium sicut tutor; quia praeterquam quod illud procedit ad petitionem filiorum, ne forte postea contingat, quod patre mortuo sine inventario ab aliquibus extraneis bona occultentur, & subripiantur, ut deducitur ex Molina lib. 1. de Hispan. primog. cap. 15. numer. 34. & lib. 3. cap. 24. numer. 4. id enim longè differt ab onere satis dationis, & cautionis, aut rationis reddendæ, seu ab alijs oneribus, quæ extraneis imponi solent, & consequenter à prohibitione alienandi sine decreto, ut bene advertit Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 2. part. numer. 23. & comprobatur Castro de bonis, quæ liberis. 2. part. tit. de alienatione aduentitiorum à patre facta, numer. 121. per totum.

Quod intelligendum est, ut quamvis alienatio à patre facta sine decreto iusta sit, intelligatur, si fiat in casibus sibi à lege permisis, ut propter iustissimam, vel necessariam causam à se alieni, quod filius solvere tenetur, ut resoluit Pinel. post alios in dicta l. 1. 3. part. numer. 21. Gregor. Lup. in dicta l. 24. titul. 13. part. 5. gloss. verb. *En ninguna manera*, intelligens, atque temperans rigorem illius legis, dum dicit, *En ninguna manera*, ut non genericè & absolute impediat patri legitimo administratori alienationem, sed quando alienat in casu à lege non permisso sine causa & necessitate; & quamvis verba praedictæ legis partitæ ibi, *En ninguna manera*, videantur importare decretum iudicis, ut absque decreto rite non fiat alienatio, ut ex verb. *Rite*, ponderavit Iass. in specie in dicta l. Praeses numer. 5. Curt. iun. numer. 5. Cassan. & Crot. quos refert Pinel. in dicta l. 1. 3. part. numer. 21. non tamen verba, *En ninguna manera*, important iudicis decretum, sed omni casu prohibent alienationem, nisi à iure expressum sit. Et consequenter in casibus à iure expressis eam admittit absque villo decreto, ut rectè sentiunt Gregor. supra, & clariùs Pinel. ergo accedente iusta causa rectè pater alienabit aduentitia, & à fortiori ea dabit in censum reservatum, cum minus prae-

iudicialis sit datio in censum, quam alienatio.

Quæ quidem resolutio maiori quidem ratione procederet, si pater daret in censum reservatum, emphytheoticum, vel etiam feudum, bona aduentitia: filij solita in censum concedi, quia absque vlla solemnitate, aut decreto iudicis, id facere poterit, ex doctrina Propositionis in cap. 1. §. sed verum, per quos sit investitura. Ita resoluit Caldas Pereyra in tract. de renovat. quæst. 1. num. 4. & in filio minore in potestate videtur sentire Anton. Gama decis. 36. numer. 4. ubi in maiore, qui forsam exiit à patria potestate, advenit esse faciendam similem dationem cum iuris solemnitate, & causa, & in patre idem resoluit nova additio ad eam decisionem, num. 4.

5 Quintus casus consideratur, quando pater legitimus filij in potestate administrator super bonis aduentitijs censum consignavit. In qua specie videtur dicendum, quod cum tantum habeat vsumfructum eorum, sicut non potest ea bona alienare, neque poterit hypothecam, servitutem, vel censum super eis constituere, ex l. fin. C. de rebus alienis non alienandis, quæ sub appellatione alienationis non solum comprehendit eam, ex qua dominium transfertur, sed etiam hypothecam & servitutem, quem text. extollit Iass. in §. item si quis in fraudem, numer. 23. in fine de action. & ita resoluit latè Pinel. de bonis maternis in l. 1. 3. part. numer. 18. usque ad numer. 20. Caldas Pereyra in l. si curatorem habens, verbor. *Dedisti*, C. si adversus venditionem. Quæ resolutio intelligitur, ut consignatio census tanquam hypotheca & servitus non possit à patre fieri super rebus aduentitijs, nisi ex iusta causa, quemadmodum & alienatio, ut diximus in capit. praecedenti, licet decretum iudicis non sit necessarium, ut ibi explicavimus. Quod probat text. expressus in l. fin. §. ipsum autem filium, versic. *Sed pater*, ibi, *Rectè pignori supponere*, & ibi, *Eisdem venditiones, vel hypothecas*, C. de bonis, quæ liberis, & advertit Pinel. in dicto numer. 18. interveniente tamen iusta causa alienandi, vel censum consignandi iustè id pater facere poterit, neque filius consignationem retractare valebit, ut probat text. in dicto §. sed pater, ibi, *Nullomodo licentia concedenda filijs, eisdem venditiones, vel hypothecas retractare*.

6 Sextus casus verificatur, quando filius familias dedit bona aduentitia in censum, vel super eis censum consignavit, quo casu

videtur dicendum; quod nullo modo datio in censum, seu consignatio sustineatur; quia licet filius sit capax acquisitionis eorum bonorum, & verius dominus quam pater eius, non tamen potest sine licentia patris, consensu, & autoritate, prædicta bona aduentitia alienare. l. fin. §. filijs autem. C. de bonis quæ liberis, & eleganter explicat Minsinger. centuria legali. 3. obseruat. 10. Quæ alienationis prohibitio ex iusta causa inducitur, scilicet ne filij, qui iubenil calore multoties prodigi efficiuntur, tristem exitum sentiant, ut Imperator sentit in dicto. §. filijs, ibi, *Melius est conuolare iuueniles calores, ne cupidini dediti tristem exitum sentiant.* Quam resolutionem confirmat l. de Castro de bonis, quæ liberis. 2. part. capit. de alienat. filij in bonis aduentitijs numer. 122. vbi numer. 123. illud adeo verum existimat, ut procedat etiam accedente iuramento, post Bald. Paul. Castrensis, & alios. Quam ampliationem pronunc non sequor, quia non est nostræ materiæ, & altiore requiritur explicationem. Si ergo filius aduentitia sine consensu patris non potest alienare, nec verè dispensator earum rerum est, non poterit ea in censum dare, neque super eis consignatum imponere sine eiusdem patris consensu. Ego tamen alia fortiori ratione existimo filium id facere non posse, scilicet quia cum filius in his aduentitijs nudam habeat perpetuitatem, quæ de sui natura infructifera est, certum erit, neque ipsam nudam proprietatem dare posse in censum, neque super ea censum consignare, ut diximus in capit. de censu creando super nuda proprietate, vel usufructu rei.

7. Septimus casus exemplificari potest, in bonis castrensis filij, quæ quidem qualia sint, diximus in l. 29. Tauri gloss. 4. numer. 22. cum alijs, & tradit Castro in dicto tractat. tit. de bonis quæ liberis, capit. de bonis castrensis ex princip. & in his castrensis bonis certum est, quod cum filius ad libitum de eis disponere possit, & in censum ea dabit, & super eis censum consignauit. Hanc resolutionem probat expressè. l. 2. ff. ad Macedonian. l. fin. C. de inofficioso testamento. ibi, *In bonis castrensis consuetur pater familias.* l. pater. §. fin. ibi, *Plenam proprietatem.* ff. de castrensi peculio. l. 3. §. 1. ibi, *Id filio queritur.* ff. de donat. inter vir. l. si pater, ibi, *Patri non queritur.* ff. ad l. Corneliam de falsis l. 1. §. neque castrense cum vulgatis, ff. de

collat. bonor. *Si verò secundum illam subtiliorem opinionem Cuiacij, Valdulni, & Orhom, in §. igitur liberi instituta per quas personas nobis acquiritur, & per Emmanuelem Costam in l. qui duos. §. cum in bello, verbor. Patris, de reb. dubijs, & per Cast. supra numer. 146. cum alijs, dicamus dominium expectare ad patrem ex generalitate l. placet. ff. de acquir. rend. hered. & omnimodam administrationem ad filium, ita tamen ut filius utatur in re sibi concessa disponendo, vel alienando, credatur retrò dominum fuisse: sed verò non alienet, existimetur semper, patrem dominum retinere, ut ex aliquibus locis Acurrij ponderat Castro supra numer. 146. & ex aliquibus luribus numer. 149. adhuc securè dicendum est, quod utroque casu & filius rem in censum dabit, & super ea censum consignabit.*

8. Quo & postremo casu verificatur hæc nostra dubitatio in peculio quasi castrensi filiorum clericorum, seu clericorum; qui quasi militando, & publicis numeribus fungendo illud acquirunt, de quo egerunt gloss. in §. igitur liberi, vbi Aretin. numer. 32. Riminald. §. institut. per quas personas nobis acquiratur, Alexand. consil. 2. numer. 32. Decius in l. fin. numer. 5. C. qui testamenti facere possunt, Palam Rub. in rubr. de donat. §. 62. numer. 18. Conan. libr. 9. commentar. cap. 4. numer. 4. Caldas Pereyri in dicta l. si curatorem verb. *Casti*, ex numer. 98. & alibi passim. In quo quidem quasi castrensi peculio certum est, quod filius habet plenam disponendi potestatem, ut quia verè dominus sit, neque usufructus patri queratur, text. est in l. sacrosanctæ. C. de Episcop. & cler. ibi, *Si quando eis libitum fuerit testandi, vel donandi, vel quilibet alio titulo alienandi libera facultate concessa, ut ea bona quocumque tempore nunquam ad diuisionem veniant,* text. in l. 3. tit. 21. part. 1. per totam, & ita resoluunt Andr. Barbac. Hostiens. & antiquiores in capit. quia nos de testament. Couarr. numer. 2. & 3. & ita refert iudicatum fuisse Roderic. Suarez in quæst. maioratus. numer. 31. & 39. cum alijs, Rojas de successione ab intestato cap. 17. numer. 9. Didac. Per. in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordinam. gloss. 1. ver. est & aliud: ergo similiter videtur dicendum, quod possit filius peculium quasi castrense dare in censum reservatum, vel super eo censum consignare.

Quam sententiam ampliandam esse videtur, ut procedat non solum respectu bonorum quasi castrensiū, quæ ad filium prouenerūt, aliunde

aliunde quàm à patre, ex industria nempe eius, postquam miles, vel clericus, aduocatus, seu Doctor, factus est, seu aliam dignitatem consecutus, ex quo bona efficiantur quasi castrensis, in quo casu procedit sine dubio ea resolutio, sed etiam in his bonis, quæ ad filium à patre immediatè, vel ipsius principali contemplatione obuenerunt ante dignitatem consecutam, quia ita prædicta bona profectitia efficiantur quasi castrensis, ac si verè ex causa militiæ, vel dignitatis, à filio quæ sita fuissent, & in eis procederet dicta l. sacrosanctæ, atque de his ad libitum filius disponere poterit, ut intelligendo legem illam sacrosanctæ aduertit Iass. in l. filia licet. numer. 4. de collat. Cror. in l. frater à fac. e. numer. 107. ff. de condit. in deb. Segura in l. Imperator. numer. 54. ff. ad Trebell. Rebus. de privileg. scholar. privileg. 54. Anton. Gom. in l. 29. Tauri numer. 17. & nominatim probat hanc sententiam text. expres. in l. 3. tit. 21. part. 1. ibi, *E otrosi pueden los clérigos hacer testamento de las cosas que les diere sus padres, e de lo que ganaren de otra parte, seyendo en poder de ellos:* ergo de quasi castrensis profectitijs, sicut de verè quasi castrensis filius ad libitum disponere poterit, dando ea bona in censum, vel super eis consignando.

Quæ tamen sententia, licet communis videatur, crudelis tamen mihi videtur, & contra plusimam iuris præcepta. Et primò notiter contra eam considero text. in dicta l. sacrosanctæ ibi, *Et quæcumque in eodem clericali gradu, locoque vincentes acquirere, & habere poterunt, & si in patris, autique, aut pro aui potestate constituti sunt:* quæ aperte præsupponunt ea bona propriè nuncupari quasi castrensis, quæ à filio clerico intuitu clericatus acquisita sunt, & non quæ à patre ante clericatum profectæ fuerunt. Considero etiam, quod si bonè à patre ante clericatum, seu militiam ad filium profectæ, adueniente militiæ, dignitate, seu clericatu, efficiantur quasi castrensis, pater, qui earundem habebat usum fructum, illum perderet: ergo ne eidem præiudicium in usufructu irrogetur, non poterit filius de eis liberè disponere, sicut de acquisitis tempore militiæ, dignitatis, seu clericatus. Ita post Roderic. Suar. aduertit Palam Rub. in repetit. rubricæ. §. 48. numer. 12. Couarr. in capit. quia nos. numer. 2. de testam. Pinel. in l. 1. 1. part. numer. 43. C. de bon. matern. Tellus Ferdinand. in l. 5. Taur. numer. 4. & post alios Ludouic. Molina de Hispan. primogen. libr. 1. capit. 19. numer. 28. & nouissimè Castro de ho-

nis, quæ liberis. §. patre. tit. de filio familias clerico, & eius bonis, ex principio, & ferè per totum. Neque quidquam obstat in contrarium text. in dicta l. 3. tit. 21. part. 1. in fine, quia verba ibi, *E otrosi pueden los clérigos fazer testamento de las cosas que les diere sus padres, e de lo que ganaren de otra parte, seyendo en su poder de ellos,* ut de bonis aduentitijs, vel quasi castrensis liberi disponant, intelligantur & de quasi castrensis profectitijs sine præiudicio ususfructus patris. Ex quibus omnibus iam constat, quando & quomodo census possit creari super peculio, vel ex peculio.

DE CENSU CREANDO
super bonis, vel ex bonis infantis,
pupili, proximi pubertati, seu
minoris, cum tutoris au-
toritate, vel sine
vlla. Caput
LXXXI.

SUMMARIUM.

1. Infans qui dicatur, & an, & quando possit se obligare, vel censum constituere. n. 1.
2. Tutor infantis quando poterit nomine pupili rem alienare, vel censum constituere. numer. 2.
3. Consensus consanguineorum quando sit necessarius in alienatione rei infantis. numero. 3.
4. Pupillus proximus pubertati quando possit se obligare solus, vel sine tutore, atq. censum constituere. n. 4.
5. Minor viginti quinque annorum quando possit se obligare, vel censum constituere. numero. 5.
6. Alienatio rerum minoris, seu census constitutio, quibus solemnitatibus iuris præcedentibus sit facienda, & an utilitas requiratur. n. 6. usq. ad finem.

CAPVT LXXXI.

PRVIMA de infante, pupilo proximo pubertati, seu minore dici poterant, quæ ex proposito ornittuntur, ut ad propria, & peculioria nostræ materiæ accedamus, scilicet quando super bonis, vel ex bonis

B b 4

infantis, pupili, seu minoris census consistat, de quo latè egit Roderic. de ann. redditib. cap. 14. & lib. 3. cap. 10. per totum, ultra quem breuiter, & vt ab origine resolutio agnoscat, sequentes casus proponuntur, ac deciderunt.

Primus, quando infans dedit rem in censum, aut emphytheosim, vel super ea censum consignauit; & in hac specie prænotandum est, infantem dici minorem septennio. l. si infanti. C. de iure deliber. & tradunt plures in Clementis. si furiosus de homicidio, vbi gloss. l. 4. & 5. titulo. 15. part. 5. & ponderat Cuiac. lib. 6. obseruat. capit. 3. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 57. numer. 9. & similiter infantes dicuntur masculi vsque ad decennium, & dimidium, fœminæ vsque ad nouenium cum dimidio, vt explicat gloss. verb. infantia in §. pupilus instit. de inutilibus stipulationib. & in l. pupulum de reg. iur. vbi Decius, & Cagnolus, Angel. & alij in dicto §. pupilus, & in §. is quoque instit. quibus modis recontrahitur obligatio, vbi Nicol. Belon. numer. 25. In quibus enim infantibus, aut proximis infantia, certum est, quod neque rem dare poterunt in censum, neque super ea censum consignare, cum neque civiliter, nec naturaliter se obligare possint, quoniam ætas infantia quod videt, vt vulgariter dicitur, ignorat. l. fin. C. de falsa moneta, non enim à furioso multum distant infantes, vt quia eius ætatis nullum habeant intellectum, vt inquit text. in dicto §. pupilus, instit. de inutilibus stipulat.

Imò non solum infans, sed nec solus tutor infantis nomine poterit rem in censum dare, vel super ea censum constituere; quia licet possit adire hæreditatem, & agnoscere bonorum possessionem, aliaque similia facere, ex quibus aliquid commoditatis pupilo sequatur, non tamen in his casibus, solus contrahere potest nomine pupili, in quibus nihil commodi, sed tantum obligatio passiva contra pupulum sequatur, vt deducitur ex his, quæ notant Scribentes in l. bonorum. 2. C. qui admitti. Ita aduertit Felician. libro. 2. de censib. capit. 2. numer. 3. Quod ego intelligo, nisi cum auctoritate iudicis, atque iuris solemnitatibus, constitutio census fiat, ex his, quæ infra dicenda erunt. Ex quo sustineri non potest resolutio Feliciani lib. 2. de censib. capit. 2. numer. 4. in princip. dicentis, quod si tutor ex consanguineorum voto absque iudicis de-

creto, rem pupili in censum dederit, vel super ea censum consignauerit, & consignatio in præiudicium pupili resultet, non imputabitur tutori, qui cum voto, & consensu consanguineorum id fecit, referens ad id glossam, quam dicit notandam. l. polla, C. de his, quibus vt indignis. Cuius resolutio quantum ad nostri casus speciem conuincitur ex eo, quia cum iudicis auctoritas, ac licentia, & necessitatis causa in his censuum creationibus necessariae sint, vt supra dictum est, & infra dicendum erit, non sufficeret votum, aut consensus consanguineorum. Neque quidquam obstat gloss. in dicta l. polla, quia licet ratione consilij coniunctorum præsumatur abesse à tutore dolus, & culpa, vt notant ibi Salicet. numer. 6. & melius Bald. numero. 3. & Latus Iass. numer. 7. & 9. Cepola cautela 24. Iass. in l. bonorum. numero. 4. C. qui admitti, & in l. 1. numer. 18. C. de transact. Dec. in l. singularia. numer. 26. ff. si cert. petat. & dicunt singulare Petr. Gerard. singul. 57. Hippolyt. singul. 417. numer. 14. cum tamen non sufficiat ad validitatem contractus dolum abesse, nisi accedant iuris solemnitates, nihil interesset, quod dolus & culpa ex presentia consanguineorum ab fuisset, cum solemnitas & causa non interuenerint, maxime quia resolutio glossæ, & communis in dicta l. polla, fundatus in præsumptione, ex Alciato de præsumptionibus præsumpt. 22. numer. 2. & 3. vt quia quilibet actus factus coram consanguineis præsumatur sine metu, fraude, atque dolo, nisi contrarium probetur, quia tunc præsumptio cederet veritati, ex Decio consil. 400. numer. 8. Crauet. consil. 35. numer. 6. Roland. à Valle consilio. 99. numer. 10. volum. 1. & ita intelligitur resolutio glossæ in dicta l. polla: ergo non bene ad nostrum casum adaptatur, in quo non solum requiritur, quod dolus absit, sed quod solemnitas ex causa iusta interueniat.

Secundus casus est, quando pupilus proximus pubertatis aliquam dedit in censum, vel super ea censum consignauit: qui casus verificatur in masculis, qui excesserunt, decem annos cum dimidio, & in fœminis, quæ nouem cum dimidio excesserunt, qui quidem proximi pubertati dicuntur, gloss. verb. *promissit*, in l. 1. ff. de annuar. & tradunt omnes in l. pupillus, & in l. pupulum. ff. de reg. iur. & dicit communem Aretin. in §. si pupilus instit. de inutilibus stipulat. Menoch. de arbitrar. lib. 6. casu 56. num.

num. 20. Caldas Pereyra in l. si curator verb. *Minoribus*. num. 7. & probat. l. 6. tit. 5. part. 6. qui quidem impuberes non sine tutoris auctoritate efficaciter obligari non possunt. dicto §. pupilus, instit. de inutilibus stipulat. l. pupilus. ff. de acquirend. hæred. l. obligari. ff. de auctorit. tutor. in principio institut. eodem. l. 4. tit. 11. part. 5. certum erit, quod neque sine tutoris auctoritate dabunt rem in censum, nec super ea censum consignabunt, imò etiam tutore autore sine iudicis auctoritate, & causæ legitimæ interuentione, nullius erit momenti census creatio, ex supradictis, & infra dicendis, & dabitur in integrum restitutio ex æquitate tituli de minoribus.

Quod ad id verum est, vt pupillus sine tutore non solum immobilia, sed neque mobilia possit alienare, seu hypothecæ subijcere, licet respectu mobiliū in tutore seruetur ea distinctio, vt mobilia, quæ seruando seruari non possunt, ad impuberis utilitatem alienent, mobilia verò, quæ seruando seruari valent, & immobilia sine decreto nullo modo possit alienare, vulgata. l. lex, quam tutores. C. de administrat. tutor. licet de iure Regio aliter videatur statutum in l. 8. tit. 13. part. 5. vbi constituitur, quod tutor in distincte alienat bona mobilia præter seruos antiquos, ex l. 18. tit. 16. p. 6. de quo videndus est Gregor. Lup. in d. l. 8. gloss. verb. *De las cosas muebles*, Villalobos in Anthinom. verb. *Tutor*, Olan. in eod tractat. Anthinom. litera T. num. 39. Ex quibus constat apertè, quod pupilus proximus pubertati sine tutore, & iuris solemnitatibus rem non dabit in censum, nec super ea censum consignabit.

Tertius casus principalis figurari potest, quando minor vigintiquinque annorum rem dedit in censum, vel super ea censum consignauit. In quo quidem casu aduertendum est, quod puberes dicuntur, si masculi sunt, post decimum quartum annum, si fœmina, post duodecimum completum. l. fin. C. quando tutor, vel curator in principio institut. quibus modis tutela finitur. l. 1. tit. 5. part. 6. l. 12. & l. fin. tit. 6. part. 6. l. 60. tit. 18. part. 3. vbi describitur scriptura minoris, allegans text. in l. 5. tit. 11. part. 5. in fine, de quo videndi sunt Gutier. in authent. si sacramenta puberum. numer. 1. & Pereyra in l. si curator in princip. numer. 2. quæ quidem pubertas ex eo tempore proficiscitur, & ultimo die 25. quinque annorum perficitur, atque finitur, & perfecta, atque finita vocatur status, ex l. cum pater. §. curatoris delegat. 2. & aduertit Cuiac. in l. 1. ff. de minorib. & in lib. 6. obseruation. capit. 3.

Hi enim puberes minores 25. annorum curatorem habentes, si contraxerint sine eius auctoritate, dando in censum, vel censum consignando, contractum ipso iure nullum efficerent. l. si curatorem habens. C. de in integrum restit. minorum, nisi forsam iurauerint contractum, authent. sacramenta puberum. C. si aduersus venditionem. l. 16. tit. 11. part. 3. l. 6. tit. 19. part. 6. & si curatore carentes dederint in censum, vel censum consignauerint, ipso iure valebit contractus, sed poterunt aduersus illum, restitutionis in integrum beneficium implorare, vt probant prædicta iura, & l. 4. tit. 11. part. 5. nisi forsam prædicti puberes curatore carentes cum iudicis licentia, atque decreto alienationem fecerint, ex Bald. numer. 4. Salic. 6. Alexand. 3. Iacobin. 2. in dicta l. si curatorem: aliter enim deficiente decreto, & iudicis licentia nulla erit alienatio, etiam si veniam ætatis à principio consequatur, text. vbi gloss. in l. eos. C. de his, qui venia ætatis, imò & in specie consignationis census si eam consignationem ad similitudinem hypothecæ iudicemus, facta cum decreto iudicis à minore curatorem non habente, habebit minor restitutionem, ad similitudinem hypothecæ, vt docuit gloss. in dicta l. eos, verb. *similis*, quam dicit communem, & plures per Gomez. 2. tom. variar. c. 14. n. 13.

Et denique in ea datione fundi minoris in censum, vel consignatiui creatione interuenire debent solemnitates à iure requisitæ, veluti virgens causa, necessitas alienationis, decretum iudicis, tutoris auctoritas, substationes ordinariæ, & aliæ, de quibus traditur per omnes in l. obæ alienum. C. de prædijs minorū. l. magis puto. §. ne passim. ff. de rebus eorum. l. lex quæ tutores. C. de administrat. tutor. l. 8. tit. 13. part. 5. l. 18. tit. 6. p. 1. 6. & eleganter cōsiderat Bald. in l. nulli. C. de sacrosanct. Eccles. Tiraquel de retract. lignag. §. 1. gloss. 6. num. 6. Matth. de Afflict. decif. 249. Capius decif. 113. Paris. consil. 98. lib. 1. & consil. 99. & consil. 10. & 85. eod. lib. Benedic. Bon. de censib. articul. 1. Rodan. de rebus. Eccles. tit. de constitut. annui redditus quæst. 17. numer. 31. cum alijs. Bornin. Caualecan. de tutore & curatore. num. 122. cum pluribus alijs, Couarr. in pract. is quæst. capit. 28. num. 10. qui tradunt aliquas iuris solemnitates necessarias in alienatione rerum minoris, & in census creatione.

Ex quo non iniuste miror de Feliciano de censibus lib. 1. cap. 2. numer. 11. qui postquam per text. in l. lex quæ tutores, cum alijs resolu-

Pro firmiter credit, ob utilitatem minoris evidentem, valere census creationem, dicens esse ad id text. expressum de iure Regio in l. 4. tit. 5. part. 5. ibi, *o per gran pro dellos*, ubi exillimat idem tenuisse Gregor. gloss. verb. *pro dellos*, debuerat enim advertere Felician. decretum iudicis ita esse necessarium in alienatione ob evidentem utilitatem faciendam, sicut in alia, quæ ob necessitatis, causam, vel aliam similem iustam fiat. Quod quidem aperte probat dicta l. 4. Partitæ, in qua Felicianus fundatur; dum enim lex illa designavit causam necessitatis, aut utilitatis evidentis, subdit eleganter; *Es fiente se ha de fazer con muy gran de sabidaria*, & con otorgamiento del juez del lugar. Quæ verba in utroque casu necessitatis, & utilitatis decretum iudicis requirunt, & sic sustineri non potest resolutio Feliciani dicens, sine iudicis decreto valere census creationem, dummodò in minoris cesserit utilitatem & commodum.

Reijcitur etiam ex prædicta resolutione resolutio dicentium, quod tutor, vel curator potest alienare sine iudicis decreto molendina, seu alia bona similia iuxta citra flumen, obnoxiaque inundationi, ut constat ex Angelo in l. non solum. ff. de petit. hæredit. Ripa in l. quominus. numer. 126. ff. de fluminib. Palac. Rub. consil. 138. col. 1. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. numer. 91. quorum sententiam veram non existimo, ut ex l. Arista. ibi. *Adito pratore*, & ex l. ait prator. §. fin. ibi. *Prator aditus*, & ex alijs notandissimis iuribus resoluit Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 3. part. numer. 28. referens ad id Bald. Paul. & Afflict. & considerans, quod licet prædicta bona sint periculo subiecta, non inde sequitur posse liberè alienari sine iudicis decreto, sed quod illud periculum considerabitur à iudice, ut sufficiat pro causa decreti, cum iudicis decretum necessarium sit in alienatione immobilium, etiam si immobilia bona talia sint, ut illis carere expediat, ex l. magis puto. ff. si æ alienum, & in l. si fundus sterilis. ff. de rebus eor. nisi fortè Angel. & alios excusare velimus, ex eo quod molendina multoties non habentur pro rebus immobilibus, ut quia verisimili periculo sint obnoxia, ut Tiraquel. & alij supra advertunt, & inde inferatur, quod si non sunt verè immobilia, sed mobilibus æquiparentur, mirum non est, si alienentur sine iudicis decreto, tanquam mobilia, vel semouentia. Sed hæc etiam consideratio eos non potuit ab errore liberare, quia licet in alijs casibus molendina habeantur pro rebus mobilibus, ut quia sint ruinosæ, vel sita in loco evidenter periculoso, tamen regulariter

pro verè immobilibus habentur, & alienari non possunt sine decreto, ut diximus latè in capit. de censu creando super rebus, quæ pro immobilibus habentur, ideo cum Pinelo supra excusari nullo modo possunt.

Quæ quidem omnia de solemnitate decreti iudicis, & aliarum, quæ formaliter necessaria sunt, intelligenda erunt, quando res noviter datur in censum, vel super ea consignatur: fin verò actum sit de concedendo rem in censum, quæ antea censualis erat, vel de subrogando censu consignatio super re, ex qua antiquitus debebatur, dicendum est, quod tutor, vel curator non tenetur servare in datione rei in censum, vel creatione consignationi iuris solemnitates in prima datione, seu creatione formaliter necessarias; quia res semel effecta alienabilis, sine vlla solemnitate aliè pari potest, de quo per Ruyn. consil. 61. volum. 3. Paul. Castren. consil. 183. numer. 6. 1. part. Dec. & alij in l. si tibi. numer. 5. ff. si cert. petat. Tiraquel. de legib. connubialib. gloss. 6. sub num. 181. cum sequentibus. Et hæc pronunc sufficiunt.

DE CENSU CREANDO super bonis, vel ex bonis furiosi, mentecapti, prodigi, muti, surdi, atque cæterorum, quibus non est intellectus. Cap. LXXXII.

SUMMARIVM.

- Furiosus quando possit contrahere, & censum creare. num. 1.*
Mentecaptus quando possit contrahere, & censum creare. n. 2.
Stultus, qui verè mentecaptus non est, quando possit contrahere, & censum creare. numero 3.
Prodigus quando possit contrahere, & censum reservatum, vel consignatum creare. num. 4. & an resignetur. n. 5.
Et intellectus ad l. & mulierem 15. ff. de curator furios. n. 6.
Curator an de iur mulieri luxuriose viventi. num. 7.

CAPVT

CAPVT LXXXII.

RAE CEDENTIBVS accedat resolutio furiosi, cæterorumque, quibus non est intellectus, an super eorum, vel ex eorum bonis census constitut. Et primò in furioso dicendum est, quod cum nullum negotium, quod ad sui validitatem consensum requirit, facere possit. l. in negot. de regul. iur. l. 2. C. de contrahend. empr. neque ex vilo contractu teneatur. §. furiosus, institut. de inutilibus stipulat. certū erit, quod nec rem dabit in censum, nec super ea censum consignabit, nisi forsam id efficiat cum auctoritate curatoris, qui sicut minoribus furiosis datur. l. 1. & per totum. C. de iure furios. l. 13. tit. 16. part. 6. l. 60. tit. 18. part. 3. & consequenter cum iudicis decreto, alijsque solemnitatibus iuris, quibus cætera bona minorum, seu pupillorum alienantur, quæ ad curatores furiosos extendi orationem Diui Severi, quæ habetur in l. 1. ff. de rebus eorum, ut scilicet decretum iudicis in alienationibus rerum furiosis requiratur, probat l. 2. C. de curatore furios. text. elegans in l. 60. tit. 18. part. 3. & hoc longè maiori ratione quàm in minoribus, ut quia minores habent intellectum, furiosi verò nullum, ex quo neque testamentum faciunt sicut minores. §. furiosus, institut. quibus non est permittum facere testamentum. l. furiosum. C. qui testamenta facere possunt, capit. fin. de successionib. ab intestato. l. 13. tit. 1. part. 6. nec ex voto simplici, aut solemnī obligantur, sicut minores 25. annorum, capit. Goncaldus 17. quæst. 1. cap. sicut tenor de regularib. nec matrimonium contrahere possunt sicut minores, capit. dilectus de sponsalib. l. patre furioso. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris, nec occidendo efficiuntur irregulares, sicut minores. Clement. si furiosus de homicidio: ergo fortioribus rationibus oratione Diui Severi in furiosis procedere constat, ut sine tutoris auctoritate, atque sine iudicis decreto neque rem in censum dare, neque quidquam facere possint.

Quod quidem intelligendum est, dummodò aperte constet, tempore creationis census quem esse furiosum. Quod quidem constabit ex his, quæ latè, ac eleganter tradunt Iacob. Menoch. lib. 6. de præsumptionib. præsumpt. 45. per totam, & ante lib. 1. præsumpt. 24. numer. 15. cum alijs, & lib. 2. præsumpt. 75. numer. 57. latè etiam Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 824. per totam. 1. part. aliter enim præsumeretur quis sanæ mentis, ut ipse regulariter præsupponunt, & si forsam non expres-

sè constiterit, an furiosus; vel sanæ mentis creaverit censum, sed de furore dubitetur, coniectura percipi poterunt, ex his, quæ latè resolvunt Menoch. & Mascard. supra, quæ furoris dubitatio cessaret, si Prætor curatorem ei dedisset, ut respondit Alexand. consil. 85. lib. 2. Corn. consil. 69. n. 30. lib. 1. Anton. Gabr. lib. 2. conclusionum, tit. de sententijs conclus. 5. num. 3.

2 In mentecapto quidem idem quod in furioso supra dictum est, regulariter dicendum erit, cum in iure æquiparentur. l. furiosi, C. de nuptijs. l. humanitates. C. de impuber. §. quæ ratio ne institut. de pupulari. l. fin. §. 1. C. de curatore furios. dicta l. 60. tit. 18. part. 3. cum vulgaris; qui quidem mentecaptus probabitur ex his, quæ ad longum prosequitur Mascard. de probat. conclus. 1049. per totam verb. *Mentecaptus*, & denique dicitur, qui omnino mente captus est, ex Cicerone, quem ponderat eleganter Menoch. dicto lib. 6. de præsumptionib. præsumpt. 45. numer. 6. usque ad numer. 9.

3 Ex quo in stulto, qui verè mentecaptus non est, ut quia aliquid sapit, & intelligit, licet integrum, & plenum intellectum non habet. Idem dicendum non videtur, quia cum stultus aliquid sapiat, & mentecaptus demens & fatuus, omnino mente careant, dissimiles esse constat; ideo stultus, qui sermone Hispano vocatur, *Simple, ô bobo*, cum non ita stultus sit, ut mente careat, sed non ita sciatur, & intelligat, ut alter prudens poterit, & in censum rem dare, & super ea censum consignare; sicut aliter ad libitum disponere, imò & multoties stulti, qui omnino non carent mente, diligentissimi sunt in acquirendo. Ita intelligit Menoch. de præsumpt. dicta præsumpt. 45. numer. 9. lib. 6. referens verba Ciceronis, dicentis, *Ego stultum ne existimo, fatuum esse non opinor*, & ita sunt intelligendi Angel. Arctin. Ioann. Fab. Biglius, Cast. Dec. & Corneus, quos referens sequitur Felician. lib. 2. de censib. cap. 2. num. 14. existimantes, testamentum fatui validum esse, qui quidem debent intelligi in fatuo, qui tantum stultus est, non tamen in mentecapto; & ita post D. Thom. & Isidor. advertit Greg. in l. 13. verb. *salido de memoria*, tit. 1. p. 6. constituens differentiã inter stultum, & mentecaptum; si enim verè mentecaptus est, ut supra diximus, furioso in totum æquiparatur, ex l. 13. tit. 16. part. 6. ibi, *Locos, ô desmembrados*; quæ verba nominatim probant, eam mentecapti & furiosi æquiparationem, & inde quamvis cura furiosi legitima sit, mentecapti verò dativa, debet tamen iudex dare mentecapto, sicut furioso, curatorem legitimum;

num, ut resoluit Gregor. in dicta l. 13. tit. 16. part. 6. gloss. 1. referens se ad ea, quæ dixerat in l. 4. præcedenti: ergo aperte constat, quod in verè mentecapto, dicendum est quod in furioso.

- 4 In prodigo etiam videndum est, quo iure possit dari in censum rem, vel creare configurationem, & præsupposito quod prodigus dicitur dissipator patrimonij, atque substantia eiusdem. l. is qui bonis. ff. de verb. l. 5. tit. 11. part. 5. ibi, *En latin prodigo tanto quiere dezir en romance como desgastador*, ubi Gregor. verb. Prodigus, aduertit, quod is proprie dicitur, qui in sermonibus sapiens, & in factis insipiens est, l. is qui. §. diuus. ff. de tutor. & curat. datis ab his, & post Iass. Caldas Pereyra, & alios aduertit Felician. lib. 2. de censib. capit. 2. numer. 17. resoluendum erit, quod si dicto prodigo nominatim interdicta non sit bonorum administratio, etiam si notè prodigus sit, valebit datio, seu creatio census, ex sententia Bart. & communi omnium in d. l. is qui bonis. ff. de verbor. Aretin. Ferrus, & Roger. in l. is qui lege. ff. de testamētis, & post alios nominatim tenet Felician. dicto lib. 2. capit. 2. numer. 18. fin. verò iudicialiter interdicta prodigo sit bonorum administratio, nullus erit momenti datio in censum, vel consignatio; quia neque naturaliter, neque ciuilitè prodigus teneretur, dicta l. is qui bonis. ff. de verb. norand. text. in dicta l. 5. tit. 11. part. 5. ibi, *Y por esta razon le fuesse dado guarda al guano su pariente propinquo, & a otro, & le fuesse defendido del juez del lugar, que non usasse de sus bienes sin otorgamiento de aquel su guardador ningun promerimiento, que despues desto fiziesse, non valdria, nin ficiaria por ello obligado*: ergo nominatim requiritur iudicis interdictio, & accedente, nullus erit momenti contractus, etiam si iuramento firmaretur, ut post Bart. & Bald. resoluit Gregor. in dicta l. 5. verb. *Non valdria*, per totum, Caldas Pereyra in l. si curator habens. C. de in integrum restit. verb. *Cum non ab similis*, num. 4. Ioann. Gutierrez. de iurament. confirmat. 1. part. capit. 32. numer. 6.

Est et summe notandum, quod si prodigo curator datus sit, virtualiter cōferetur eidem interdicta administratio, argument. l. penult. ff. de curatore furiosi, & tenet nominatim Bart. in dicta l. is, cui bonis. ff. de verbor. Ioan. de Imola, Ludouic. Roman. sequentes eam sententiam Paul. Castrenf. & Alexand. in dicta l. is, cui bonis. Quam sententiam de iure communi veriorē esse resoluit Gregor. in dicta l. 5. tit. 11. part. 5. gloss. verb. *Defendido*, sentiens ibi, dum dicit esse de iure communi

veriorē, de iure Regio per l. illam cōtrarium esse verius, dum dicit lex, *E le fuesse defendido del juez del lugar*, quæ verba videntur formaliter requirere interdictionem administrationis, quamuis ipse Gregor. in fine eiusdem glossæ videatur resoluerē, quod etiam non interueniente expressa iudicis interdictione, si prodigo curator datus sit, poterit prodigus, & curator nomine ipsius petere restitutionem contractus. Ex quo deducitur, Gregor. nihil resoluisse in ea dubitatione, an sufficiat sola datio curatoris ad annullandum contractum postea factū, vel sit necessaria expressa interdictione, imò & magis inclinasse in Bart. doctrinā dicentis, dationem curatoris esse virtualem interdictionem. Cuius Bart. sententiam mihi etiam verior videtur ex l. 4. in fine tit. 15. part. 5. ibi, *O al desgastador de sus bienes, & quien fuesse dado el guardador*: ergo ad hoc ut prodigus in totum utatur iure minoris annullando contractum, petendo restitutionem, vel alia similia faciendo, sufficit datio curatoris, absq; ulla expressa interdictione. Et ita clariùs id resoluit Gregor. in dicta l. 4. gloss. fin. Pro qua sententia ego pondero text. norandum in l. 60. tit. 18. part. 3. ibi, *E de los desgastadores de lo suyo, quando vendiere alguna cosa de qual quiera dellor, que se a raiz*, ubi postquam lex descripsit formam contractus alienationis minorum, quorum iuris, seu tutelis, nulla expressa describitur à iudice interdictione, ut quia virtualiter ex datione tutoris, vel curatoris eidem interdicitur administratio, æquiparat lex illa curatorem prodigi curatoribus ceterorum minorum, ut scilicet nulla sit necessaria expressa interdictio prodigo faciendā. Neque retenta hac Bart. sententia obstat dicta l. 5. dum dicit, *E le fuesse defendido del juez del lugar, que no usasse de sus bienes, sin otorgamiento de aquel su guardador*: quia licet negari non possit, nisi quod verba illa formalia sint, & quod interdictio expressa prodigo est faciendā expressa dicitur virtualitatis, quæ formatur, quando iudex dedit prodigo curatorem, debet enim iudex dicere, qd dat prodigo curatorem, ut eius bona legitime administret: si enim priuatiuè curator dat administrationem: ergo prodigo expressè interdicitur, sicut dicitur expressum illud, quod virtualiter sub decisione continetur, ut vulgaria iura probant; ut tamen euitetur scrupulus, dicat iudex in datione curatoris, quod prodigo dat illum, & eidem interdicit administrationem bonorum.

- 5 Ex quibus intelligitur communis, atque recepta sententia, concedens prodigo restitutionem ad similitudinem minoris, de qua per gloss.

gloss. verb. *Interdici* in l. pâtre pro filio. ff. de minorib. & per Greg. in dicta l. 5. verb. *Defendido*, prope finem, & post Anton. Gom. Pereyra, & alios, Felician. dicto lib. 2. cap. 2. num. 18. ut intelligatur, quando prodigo curator datur fuit, quo casu æquiparabitur minori, ut in dicta l. 5. tit. 11. part. 5. & in dicta l. 60. tit. 18. part. 3. antea tamen cum iure minoris non utatur, & quia licet prodigus sit, possit libere bona sua administrare ante dationem curatoris, & interdictionem iudicis, restitutionem petere non poterit, licet contractum iure ordinario la sionis rescindere valeat.

- 6 Ex qua inferitur intellectus ad text. in l. & mulieri. ff. de curatore furiosi, dum Paulus Iuriconsultus dicit, *Et mulieri qual luxuriose viuit, bonis interdici potest*, ut lex illa intelligenda sit, quando mulier luxuriosè viuens simul prodiga est. Et ita euidenter probatur, quod iudici visum sit necessarium esse eidem dare curatorem, non tamen ut solum sufficiat viuere luxuriosè ad iustificandam interdictionem; quod ita intellexerunt Speculat. in tit. de actore. §. 1. numer. 11. Alberic. & Cuman. in l. is cui bonis. ff. de verbor. Felin. & Dec. in capit. pastoralis de iudicijs, Palac. Rub. in capit. per vestras. §. 70. numer. 23. Anton. Gom. in l. 14. Iauri numer. 14. Caldas Pereyra in l. si curatorem habens verb. *Cum non ab similis*, num. 16. ubi eleganter id explicat, atque intelligit, & ego pro eo intellectu ad dictam l. & mulieri pondero versic. *Prodigus*, eiusdem l. dum dicit, *Prodigus, & omnes*, quasi sentiat Paul. Iuriconsultus, quod mulier luxuriosè viuens, cuius antea meminerat debet esse prodiga, ut eidem bonorum administratio interdiciatur. Nec mirum, quod scemina impudica prodiga non sit, id enim possibile est, non necessarium, & consequenter non bene sequitur, est impudica, ergo prodiga. l. neque naturales. C. de probat. imò verius sequeretur, Est impudica, ergo auara, iuxta illud Ezech. capit. 16. *Meretricibus dantur mercedes*, Quæ sententia, si rectè consideretur, probatur ab Acursio in dicta l. & mulieri. gloss. 1. quem alij in aduertente pro contraria sententia referunt, dicit enim Acurs. *Nota interdici bonis meretrici, quia prodiga est sua persona, per quod presumitur & rerum*, ergo fundat Acurs. præsumptionem prodigalitatis bonorum in prodigalitate personæ; sed impudica prodiga non est, cum vendatur, ergo cessat præsumptio. Rursus si Acurs. fundatur in præsumptione, & ea non est iuris, & de iure, sed facti, ut quia prodiga est personæ, non inferitur necessariò, quod prodiga sit rerum. Et consequenter loquitur Acurs. quando impudica est prodiga personæ

& rerum, quo casu iusta erit interdictione bonorum: ergo rectè lex illa intelligitur in muliere simul luxuriosa & prodiga.

- 7 Ex qua resolutione rejicitur, & merito cautela dicentium, quod legitimi hæredes meretricis faciant, ut eidem curator detur, ut inde post interdictionem testari non possit, iuxta regulam. l. is, cui lege. ff. de testament. quam cautelam descripsit Bald. in capit. cum decorē de æqualitate. Iass. in l. 4. §. sed quod meretrici. ff. de condit. ob turpem causam. num. 2. & ita eam cautelam eleganter impugnat Pinelus in l. 4. C. de bonis maternis. numer. 20. & 21.

De muto, & furdo (ne in his, quæ utilissimæ non sunt, moram faciamus) scripsit Felician. lib. 2. de censib. capit. 2. numer. 10. resoluens, mutum, & surdum posse censum creare, dummodo intellectu non careant, quod ego verissimum existimo.

QVOMODO PROBE-
tur, solemnitate interuenisse in
censibus minorum, Ecclesiarum,
vel earum personarum, quæ
sine solemnitate contrahe-
re non possunt. Cap.
LXXXIII.

SUMMARIVM.

Solemnitatem interuenisse in creatione census minorum, Ecclesiarum, vel similium, probare tenetur, qui se fundat in censu. n. 1.

Solemnitatem interuenisse in census creatione, an sit præsumendum ex aliquo temporis cursu. n. 2. & quando, & quomodo solemnitas extrinseca, vel intrinseca probetur, vel præsumatur. numer. 3.

Solemnitas extrinseca, vel intrinseca, an præsumatur ex immemoriali tempore, vel centum annorum. n. 4. & 5.

CAPVT LXXXIII.

IN capitibus præcedentibus egimus de censibus minorum, Ecclesiarum, prælatorum, seu cæterarum personarum, quæ sine solemnitate contrahere non possunt: unde in præsentia agendum est de solemnitate in similibus censuum creatione necessaria, formaliter

iter probanda; & in hac vtilissima dubitatione, quomodo scilicet probetur, eam solemnitate interuenisse, aduertendum est, quod omnis solemnitas creationis census extrinseca dicitur, ut quia constare debet per scripturam, quæ in censu formaliter est necessaria, ut dicendum est in capit. de scriptura conficienda in constitutione census; quæ quidem solemnitas extrinseca dupliciter potest considerari in censu, vel in pretio ipsius census, vel ordine scripturæ; in pretio, quia debet regulariter interuenire in creatione, atque in actu celebrationis contractus, ut in capit. de pretio diximus; in ordine scripturæ, quia minores, vniuersitatis, possessores maiorum, Ecclesiarum, monasteria, aliaque personæ, quæ sine solemnitate iuris contrahere non possunt, censum constituere volunt. De primo casu diximus in capit. de pretio census, de secundo in præsentia agendum est.

Et primò regulariter est aduertendū, quod cum censuum constitutiones minorum, Ecclesiarum, cæterorumque similium, duplici, ex causa contineant iuris resistentiam, ex parte nempe contractuum, ut quia non interuenientibus iuris requisitis illiciti sunt; & ex parte contrahentium, ut quia prædictæ personæ sine iuris solemnitatibus contrahere non possunt, qui dixerit in eorum contractuum creatione interuenisse solemnitates necessarias, debet illud euidenter probare, ut eleganter resoluunt A. Egid. Belamera consil. 33. in fine, versic. Quoad secundam difficultatem Philipp. Dec. consil. 142. *Pro tenui*. numer. 4. Rebus. in tractat. de alienat. rerum Eccles. sub membr. 10. ad fin. & facit gloss. magna in capit. sicut de re iudicata, & eam resolutionem post Jacob. Butricar. Bart. Alberic. & Fulgos. & Paul. tenet Iass. in l. cum ij. §. eam transactionem. numer. 2. ff. de transact. & in l. contra iuris. numer. 9. ubi hanc dicit communem sententiam. ff. de pactis, testator communem Panorm. in capit. 1. numer. 17. de integrum restitut. & id prosequitur Ripa in l. is cui bonis. numer. 47. de verbor. Fabian. de Monte in tractat. de empt. & vendit. in §. q. princip. li. numer. 112. Philipp. Dec. consil. 142. numer. 4. Roland. à Valle consil. 16. numer. 16. lib. 1. Capicius decis. Neapolitan. 113. Fracif. Curt. ubi etiam dicit communem in tractatu feudorum. 2. part. principali. quæ st. 3. in fine dicentes in Ecclesia, minore, seu alio, qui sine certa solemnitate contrahere non potest, debere constare euidenter de interuentu solemnitate, ut quia ex scriptura creationis census solemnitates requisitas interuenisse constat, & hoc regulariter verum est.

2 Sed vidi multoties agere ad rescindendos, seu annullandos contractus emphytheoticos, vel censuales Ecclesiarum, minorum, cæterorumque personarum, quibus non est permillum libere contrahere, sed interuenientibus certis formalibus requisitis solemnitatibus, ex eo quod ipsorum contractuum scripturis, vel non apparet, vel saltem enunciatiue, constet præcisse requisita formalia, quæ tamen in eis descripta non sunt, & e conuerso dici, ac fundari, quod ex antiquitate temporis decem, viginti, triginta, vel quadraginta annorum, aut tempore immemoriali in eisdem contractibus interuenisse præsumitur, ex ea vulgari regula dicentium, quod ex temporis diuturnitate non solum intrinsecam, sed & extrinsecam solemnitatem præsumi certum sit. Sed licet in hac probatione interuentus solemnitate extrinseca ex temporis diuturnitate plurima dici poterant, quæ de probando interuentu solemnitate per longissimi temporis cursum tradiderunt, eleganter post plures Menoch. libr. 3. præsumpt. præsumpt. 132. & 133. per totam, & Mascard. de probat. consil. 1320. & 1321. atque 1322. tamē quia ad nostram censum speciem, non omnia ab eisdem rectè adaptantur, quæ propria, & vtilissima tantum sint dicenda erunt.

Et primò securè tenendum videtur, quod ex nullo temporis censu præsumatur interuenisse solemnitates formales in creatione horum contractuum, minorum Ecclesiarum, & similium, nisi quatenus constiterit de interuentu per creationis scripturam, ex sequentibus considerationibus. Primò, quia regula vulgaris, quod solemnitas etiam extrinseca præsumitur ex temporis diuturnitate, de qua per text. & omnes in l. sciendum. ff. de verbor. & per Anton. Gabr. in titul. de præsumpt. conclus. 1. per totam, maximè. numer. 61. Couarr. libr. 2. variar. capit. 17. Tiraquel. de præscript. gloss. 4. versic. 36. cum alijs. Menoch. & Mascard. supra, limitatur, ac restringitur, quotiescunque ius resistit actus creationi, sicut resistere videmus constitutionis census, cum nullo modo, neque casu creari possit, nisi interuenientibus solemnitatibus Extravagantiū atque Proprii motus, maximè quando creantur à supraddictis personis: quo casu cōcurrunt simul duæ fortissimæ prohibitiones, ex quibus resistentia maior est, vna ex natura contractus, altera ex parte personarum, cum regulariter contrahere non possint, ex cuius resistentia excluditur omnis temporis præsumptio, & qui se fundat in interuentu solemnitatum, debet eas interuenisse probare, ex traditis per omnes in cap. 1. de præscription. lib. 6. Beroius consil. 114. n. 28. lib. 1.

lib. 1. Marian. Anguisola consil. 97. numer. 4. & consil. 17. & 32. volum. 1. Belamera consil. 10. colum. 2. versic. *Et si dicas*, quod concessio Gabr. de antiquitat. 3. part. principali in princip. numer. 10.

Secundò ponderatur, quod cum iustitia creationis census, atque solemnitas eius contractus à iure canonico pendeant, ac deriuentur, ut quia per constitutiones Extravagantiū, & proprii motus, cum certis solemnitatibus formalibus iustos esse decidatur, de veritate potius, quam de præsumptione, cum in veritate, & non in præsumptione ius canonicum fundetur, agendum est, ut ita solemnitates formales, tam ex parte ipsius contractus, quam contrahentium necessariae; quæ extrinseca sunt, non ex temporis longissimo cursu præcelsisse præsumantur, sed verè interuenisse, ex ipsa contractus scriptura constare debere certum sit. Ita limitant de iure canonico regulam dictæ l. sciendum, Aretin. ibi numer. 12. Anton. Gabr. in commun. opinion. tit. de præsumpt. conclus. 1. in fine, Bornin. Caualecan decis. 46. numer. 16. Iacob Menoch. lib. 3. præsumptionum præsumpt. 133. n. 91.

Tertio & fortiter considero pro hac nostra sententia; quod solemnitates formaliter necessariae ad iustitiam creationis census minorum, Ecclesiarum, cæterorumque, qui regulariter contrahere non possunt, omnino sunt extrinseca ab actu creandi censum, ut quia tractatus licentiæ; præconia, informationes, actus iudiciales, & denique iudicium decreta procedere debent, & in scriptis formanda sunt, cum formaliter requirant scripturam, ergo præcisse debet constare de ipsarum solemnitatum interuentione ex contextura instrumenti creationis census, & non per solum iuris præsumptionem deductam ex longissimo temporis cursu. Ita deducitur a parte ex resolutione Ruyni consil. 68. numer. 18. volum. 1. radicentis, quod licentia Summi Pontificis necessaria, ut commissarius iudicialiter aliquid facere possit, seu alij actus, qui formaliter præcedere debent per scripturam, & non per solum iuris præsumptionem. Quam etiam resolutionem sequitur Beroius consil. 19. numer. 14. & consil. 90. numer. 4. volum. 3. Rota Lucan. decis. 51. 1. part. numer. 25. & post Beroius idem resoluunt Borninus Caualecan. dicens hanc communem sententiam decis. 46. numer. 28. & antea numer. 23. post Cephal. consil. 44. n. 88. vol. 3. idem resoluunt, atque iterum tanquam receptum refert ipse Bornin. in decis. 8. numer. 23. 2. p. & antea iterum dixerat referens Dec. Paris. Bart. & Rodan. in decis. 49. numer. 81.

Quarto accedat, quod prædicta solemnitates extrinseca in creatione census minorum Ecclesiarum, cæterorumque similium necessariae, scilicet consensus, licentia, actus iudiciales, præconia, decretum iudicis, & alia huiusmodi, non solum sunt extrinseca omnino ab actu principali creandi censum, sed sunt principales de per se, ut quia de ipsis conficienda sit scriptura sollemnitas, quo casu non video, cur actus ipsi principales de per se præsumant, quia actus principales nunquam præsumuntur etiam ex longissimo temporis cursu. Ita resoluunt Grammat. decis. 74. numer. 14. Anton. Natta consil. 162. numer. 24. Aymon. Crauet. de antiquit. 3. part. principali in princip. numer. 22. & ita eam regulam intellexit Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 133. numer. 77. ubi refert quandam decisionem Osaici, & dicit verissimam sententiam; quam nonnulli exemplificauerunt, quando fieret mentio in scriptura principali de alio instrumento, seu scripturæ sollemnitate, quo casu ex nulla temporis antiquitate præsumi posse instrumentum illud relatum, nec substantialia illius instrumenti resoluunt Alexand. in consil. 50. colum. 2. volum. 3. & consil. 179. volum. 6. Philipp. Dec. consil. 442. col. 4. in fine, dicens; quod propter temporis antiquitatem, non præsumuntur substantialia additionis hæreditatis, quamuis probata additione præsumatur eam fuisse solemniter factam, quod etiam resoluunt Alexand. in l. qui in aliena. §. 1. de acqui. rend. hæred. & idem in effectu resoluunt Grammaticus decis. 70. numer. 14. Crauet. de antiquitate. 3. part. art. 2. numer. 21. & in actu non solum formali, sed reducibili tantum ad scripturam idem probauerunt eleganter Cephal. consil. 171. numer. 5. cum sequentibus. volum. 2. maximè si scriptura prædictorum actuum à lege requiritur, & in nostri casus specie contingit, cum tractatus, & alia solemnitates contractuum minorum, seu Ecclesiarum, & similium in scriptis reducenda sint, quo casu eum actum reducendi solemnitates ad scripturam, ita extrinsecum, formalem, atque principalem de per se scribentes existimauerunt, ut nullo temporis cursu, neque vlla scripturæ creationis census relatione probari posse crediderunt, sed quod euidenter per scripturam is contractus probandus sit, tenuerint præsumenda non est. Ita eleganter aduertunt Abb. in capit. sicut de re iudicata, Roman. in l. sciendum, ubi Alexand. numer. 12. ff. de verbor. Ruyn. consil. 96. numer. 9. lib. 1. & consil. 49. numer. 9. lib. 4. Anton. Gabr. libr. conclus. tit. de præsumpt. conclus. 1. numer. 60. Beroius consil. 48. numer. 10. lib. 3. & alios referens in fortiori casu, nempe in probatione;

batione solemnitate intrinseca quæ requirit scripturam. Idem resoluit Iacob. Menoch. in dicto lib. 3. præsumpt. 132. numer. 27. ergo aperte constat, quod solemnitates formales, quæ præcedere debent in contrahendis census minorum, Ecclesiarum, & similibus, nullo temporis cursu præsumuntur.

Quintò, si hæc nostra dubitatio adaptetur ad census creationem quæ multoties fit à possessoribus maiorum, à fortiori quidem procederet; quia cum in alienationibus rerum maioratus, seu censu creationibus, super eis dem rebus licentia Regia formaliter sit necessaria, & ea Regia facultas sit actus principalis de per se omnino extrinsecus, & qui requirit scripturam, nullo temporis cursu præsumeretur, ita respondendo tenet in licentia Regia seu Pontificis, Alexand. consil. 9. col. fin. volum. 2. & consil. 17. col. 2. vol. 4. Bald. in l. 2. C. de legitim. hæredib. Aym. Crauet. de antiquitat. tēpor. 3. part. principali in principio. num. 18. Match. de Affili. decis. 107. decidens, quod ubicunque requiritur licentia Pontificis, Regis, vel superioris, nullo temporis cursu probari potest eam in actu intervenisse, nisi forsam probetur, ipsius Pontificis, vel principis licentia illius actus, ad cuius perfectionem licentia erat necessaria, quod etiam tenet Philip. Dec. consil. 409. num. 13. Roland. à Valle post plures consil. 2. numer. 127. & referens Tiraquell. & alios Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 1327. numer. 30. & 31. eleganter Iacob. Menoch. in dicta præf. 132. nu. 70. & 71. ubi post Crauet. & alios id resoluit.

4 Sextò, & ultimò hæc nostra resolutio suadet ex eo, quod cum ex contextura scripturæ censuales euidenter constet, prædictas solemnitates formales extrinsecas, atque de per se principales, quæ scripturam requirunt in actus confectionis eius, atque creationis contractus intervenisse, non solum quis iurabi non potest præsumptione, quantumcunque longissimi temporis sit ad probandum, quod intervenierunt, sed potius præsumptio illa, quæ regulariter deducitur ex temporis diuturnitate, & per inspectionem scripturæ censuales, in qua solemnitates deficiunt, eliditur, & ex ea scripturæ inspectione probatio fortis, & euidentis, quæ in contrarium retorqueretur, nascitur. Ita elegantissimè limitando regulam in contrarium adductam de præsumendo intrinseca solemnitate per longissimi temporis cursum, resolvunt Paul. Castrensis, quia ad hoc solet allegari in consil. 81. In causa, quæ vertitur inter reuerendum, col. 3. versic. Et si dicatur, l. b2. Alexand. consil. 1. Ponderatis his, colum.

penult. vol. 4. Aym. Crauet. qui plures refert in dicta 3. part. de antiquitat. artic. 1. num. 17. Affili. decis. 109. numer. 5. Roland. à Valle consil. 2. num. 130. & consil. 90. num. 44. vol. 1. & post Cephal. Ruyn. Riminald. & Brun. Tiraquel. Ant. Gabr. & alios, resoluit Ioseph. Mascard. de probat. dicta conclus. 1322. num. 33. & 34. ubi numer. 35. existimat, non solum per inspectionem instrumenti excludi præsumptionem, sed etiam aliam fortissimam in contrarium formari, ex qua inconuincibiliter præsumatur, solemnitates formales non intervenisse, referens Stephanum Lambertegum in tractatu de statutis, quod etiam eleganter prosequitur Iacob. Menoch. in dicta præsumpt. 132. numer. 38. 84. & 85. ubi eam dici esse rationem; quia sicut præsumptio cedit veritati, ita & efficaciori præsumptioni, ex l. Diuus. ff. de in integrum restitut. & ex his, quæ ipse Menoch. scripserat lib. 1. de præsumpt. præsumpt. 30.

Quæ quidem omnia verissima existimo, etiam si in instrumento enunciatiue proferatur, quod prædictæ solemnitates formales intervenierunt, etiam si instrumenta antiqua sint, quia licet aliqui teneant, quod in antiquis verba enunciatiua efficiunt probationem, ex glossa 1. & Doctoribus in capite cum solim de censib. & respondit Alexand. consil. 12. Viso processu, num. 8. & consil. 74. viso puncto, & late probat Mascard. de probat. conclus. 106. per totam, tamen in solemnitate omnino formali hoc verum non est, ut scire in specie resolvunt Doctores in capite. 1. de reb. Eccles. Guid. Papa quæst. 151. Rebus in tractat. de alienat. rerum Eccles. verb. prospiciat. num. 75. Rodan. in eodem tractatu rubr. de causis cognit. numer. 46. Ferrara in praxi in forma libelli in actione reali in gloss. veris & legitimis numer. 72. & hoc quidem mirum non est, quia licet in his, quæ non habent iuris resistentiam, si antiquissima sint, sufficiat probatio per verba enunciatiua; in his tamen, quibus ius resistit, & à fortiori, quibus natura ipsa contractus pugnat est, nihil efficere poterit enunciatio eorum, quæ formaliter debent intervenire, quæ in contrarium narrationi ex non interventione probetur, imò & in his, quæ nullam habent iuris resistentiam, antiquitatem, ex qua præsumatur, solemnitate intervenisse debere, esse centum annorum resolvunt dicentes communem Philipp. Dec. Andr. Gail. & alij, quos referens sequitur Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 622. numer. 16. ubi post quæd numero præcedenti dixit, in antiquis sufficere verba enunciatiua, hoc regulariter intelligit,

intelligit, quando antiquitas est centum annorum; ergo aperte constat, quod solemnitates formales non solum debent intervenire in actu creationis census minorum, ecclesiarum, cæterarumque personarum, quæ regulariter sine certis solemnitatibus contrahere non possunt, sed quod debent euidenter probari per inspectionem scripturæ creationis, & quod non sufficiunt ad earum probationem verba enunciatiua, quantumcunque scripturæ censuales antiquissimæ sint.

5 Quæ resolutio vtiliter restringitur, quando scriptura creationis census ita antiqua est, ut excedat centum annorum tempus; quia cum solemnitates formales creationis census extrinsecæ, & de per se principaliter fieri potuissent, licet in scriptura, à qua narratur, neque sint, nec ex ea intervenisse constet, imò potius contrarium, tamen cum ex intervallo fieri potuissent, ex tanti temporis cursu, qui memorialem perficiat, rectè solemnitates illæ præsumerentur; ex doctrina celebri Innocentij ex capit. veniens numer. 2. de verbor. significat. quam sequuntur plures, quos referens sequitur Molina lib. 2. de Hispan. primog. cap. 6. numer. 61. & ego dixi in l. 41. Tauri gloss. 1. numer. 13. cum alijs, quia licet eo casu videatur, quod immemoralis induci non potest, ut quia præsupponant principium deficere, & memoriam hominum excedit, ut ibi ego dixi, numer. 11. ea tamen scriptura creationis census non diceretur initium, quod excludere possit immemoriam, sed actus contrarius, cum in ea scriptura non reperiantur solemnitates; quæ quidem cum ex intervallo, ut prædiximus, intervenire potuissent, & præscriptioni immemoriali non datur initium, sed actus contrarius, & immemoralis, rectè formabitur, ut cum Innocentio, Molina & alijs diximus in l. 41. Tauri gloss. 1. per totam.

DE SCRIPTURA CONSCIENDI IN CONSTITUTIONE CENSUS. Caput LXXXIII.

SUMMARIVM.

Scriptura an sit necessaria in contractu emphyt. n. 1. & 9. ubi traditur intellectus ad l. 28. ti. 8. p. 5. Verbum, Contractus, quando usurpetur pro scriptura ipsa contractus. n. 2. & 10.

Intellectus ad Extravagantes primam, & secundam de emptione & venditione. dicto. n. 2. & 10. Intellectus ad proprium motum Pij. super forma creandi census. n. 3. & 11. Condicio formam inducit & quomodo intelligatur. ibidem. Forma omnino adimplenda est, & actus contra formam annullatur. ibidem. n. 3. ad finem. Intellectus ad leges 4. & 6. tit. 15. lib. 5. nov. Re. copil. n. 4. Scriptura regulariter non est necessaria ad perfectionem & substantiam contractus. n. 5. Regula omnino servanda est, & ab ea non recedendum. n. 6. Probatio quando requiritur, fieri per scripturam, an sufficiat, si fiat per testes. ibidem. Contrahentes possunt compelli ad reducendum contractum in scriptis. n. 7. Scriptura contractus, & ipse contractus, in quibus differant. n. 8. Solvens pensionem censualem virtute illegitima scriptura an in futurum compellatur ad solvendum. n. 12. Scriptura an sit de substantia contractus, quando partes de contrahendo in scriptis egerunt. numer. 13. Intellectus ad l. contractus. C. de fide instrument. ibidem. Scripturam qui tenetur conscribere, an teneatur ad conscribendam publicam, vel privam. numer. 14.

CAPUT LXXXIII.

IN capitulis præcedentibus ad longum scripsimus, super quibus bonis census constituendus sit; in presenti agendum est, an ad substantiam eius creationis sit necessaria scriptura coram tabellione legitime confecta, & in utraque census specie necessariam esse, ex sequentibus suadet. Primò, quia in emphytheosi, cui census non parum assimilatur scriptura, necessaria est. l. 1. C. de iure emphytheor. ibi; *Pactionibus scriptura interveniente*, & in l. 2. C. eod. titul. ibi; *Emphytheosis instrumentis*, & in l. fin. ibi; *Emphytheoticum instrumentum*, & in authent. de non alienand. §. fin. ibi; *Instrumentum emphytheoticum*, & in §. si verò genones ibi; *Inscribi instrumentum*, & in §. ad hæc, versic. *Tabellionem quidem*, & in §. hæc igitur omnia, & in §. quia verò, versic. *Tabelliones*, & in specie emphytheosis tenet hanc sententiam Acurf. in §. ad eò in verbor. *Neque ad locationem* in fine.

instituit. locati, & in l. contrahitur. ff. de pignoribus, & plurimi per Aluar. Vaez de iure emphyt. quæst. 7. numer. 2. Iul. Clar. §. emphytheosis. quæst. 4. & bene probatur in l. 28. tit. 8. part. 5. ibi, *E por escrito, ca de otra guisa non valdrá*: ergo idem videtur dicendum in creatione census consignatiui, vel reservatiui, vt necessaria sit scriptura.

2. Secundò, & magis in specie probatur in Extravag. 1. Martini V. de emptione & vendit. ibi, *Bonis in ipso contractu tunc expressis, & statim ibi, in ipsis contractibus expressis ipsi venditoribus data fuit facultas*, & in Extravag. 2. Calixti III. de emptione & vendit. ibi, *In contractibus super his*, & statim ibi, *Qui in huiusmodi contractibus expressi fuerunt*. Quæ quidem Extravagans, dum sepius repetit verbum, *Contractus*, euidenter probat, esse in census creatione necessariam scripturam: quia verbum illud, *Contractus*, multoties, & propriè usurpatur pro instrumento, seu scriptura ipsius contractus, vt latissimè probat Tiraq. de retract. lignag. §. 2. gloss. 1. numer. 4. cum alijs.

3. Tertiò, pro eadem sententia facit constitutio proprii motus Pij Quinti super forma creandi census, ibi, *Præsentibus testibus, ac notario, & in actu celebrationis instrumenti*. Quæ verba præsupponunt scripturam esse necessariam, cum ex ablato illo absoluto, præsentibus testibus, ac notario, conditio formetur, ex l. 3. testatore. ff. de hæredib. instituend. & ex Bart. in l. 1. numer. 34. ff. de condit. & demonstrat. de cuius textus intellectu in dicta l. 3. testatore. 108. egerunt And. Siculus in cap. dilecti. numer. 15. de iudicijs, Iass. in l. cum mota. numer. 20. vbi Menes. numer. 8. C. de transact. Ant. August. libr. 1. emendationum, cap. 4. ad finem, Alciat. libr. 4. Parergon. capit. 1. & 3. Duaren. in l. qui Romæ. §. Augerius. numer. 11. de verb. Si enim verba proprii motus inducunt conditionem: ergo inducent formam, ex Bald. in authent. matri & auiz col. 1. C. quando mulier tutelæ officio Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 21. numer. 13. cum alijs, & melius de retract. convent. §. 2. gloss. vnica ex numer. 3. cum sequentibus, & consequenter interuentus tabellionis formalis erit, & scriptura formaliter necessaria, aliàs contractus claudicaret, ex regula vulgari de forma adimplenda, de qua in l. cum ij. §. si prætor. ff. de transact. cap. cum dilecti de rescriptis, cap. Pisanis de restitutione spoliar. & ad longum scripsit Ioan. Gracian. reg. 212. *Forma de censibus*.

4. Quartò faciunt quàm plurimā iurā Regni, nempe. l. 4. tit. 15. libr. 5. nouæ Recopilat. ibi, *Que se restringen todos los contratos*, accipiendo verbum, *Contratos*, pro instrumento, vt supra dictum est, & statim. l. 6. eod. titu. 15. libr. 5. ibi, *Y que ningun escriuano de los nuestros Reynos de fe, ni haga escritura*; quæ verba præsupponunt contractum censualem in scriptis esse reducendū, & fortius ex pragmatica Christianissimi Regis Philippi condita 13. die Iulij anno 1583. circa formam creandi, & reducendi censum ad vitam, ibi, *Y que el escriuano, ante quien passare el contrato*. Cum igitur coram tabellione traditio sortis faciendū sit, vt tam ex proprio motu, quàm ex legibus Regni constet, & antea non iustificetur pensionis perceptio: ergo scriptura creationis census conficienda est. Et ita hanc sententiam in specie probat gloss. in cap. 1. §. postquam de cens. in 6. & vnico verb. cam tenet Molin. libr. 2. de Hisp. primog. c. 8. n. 1. in fine.

5. Sed his considerationibus, & fundamentis non obstantibus, contrariam sententiam in vtraque census specie veriorē existimo, ex regula vulgari, qua constituitur scripturam non esse de necessitate contractus. la contrahitur. ff. de pignoratitia actione. l. pactum, quod bona fide. C. de pactis. l. cum res. C. de probat. l. 6. tit. 5. part. 5. quæ regula generaliter procedit, nisi in casibus à iure expressis, in quibus nominatim scriptura est necessaria. Quorum meminit gloss. in dicto §. postquam, & 57. casus designauit Franciscus Francus ibi, Plures etiam tradit Portius in reg. fin. Aluar. Vaez de iure emphytheor. quæst. 7. per totam, Ludouic. Molina in dicto libr. 2. cap. 8. per totum: Vnde præter eos regula l. contrahitur seruabitur, & ab ea non erit recedendum, ex glossa ordinaria in rubric. de reg. iur. in 6. quam sequitur Decius in l. 1. numer. 3. de regul. iur. Tiraquel. de vtroque retract. 1. part. §. 1. gloss. 9. numer. 209. Aym. Crau. consil. 268. numer. 8. ex quo inferitur ad plurimā, de quibus meminimus in l. 4. Tauri, gloss. 4. ex numer. 43. cum alijs; & si ex aduerso replicetur, quod vnus ex casibus à glossa in dicto §. postquam enumerati estis, quando census formatur, vt eo casu scriptura sit necessaria, responderetur, quod in censu, & in omnibus alijs casibus, in quibus requiritur scriptura, debet intelligi, vt sit necessaria ad effectum probationis, non tamen pro forma substantiali contractus, nisi lex ipsa, vel contrahentes nominatim, & formaliter scripturam requirerent. Ita fuit de mente

mentis Baldi in authent. sed non iure, que 1. & Riminald. referens sequitur Aluar. Vaez de iure emphytheor. quæst. 7. numer. 5. Cuius sententia fortissimè suadetur ex eo, quod quantum ad probationem censualem contractus idem operatur probatio legitima, quod scriptura solennis; quia quamuis specificè leges scripturam requirant, non ideo legitimas testium probationes excludant, ex August. Veroio in quæst. familiari 37. quem referens sequitur Valasc. in dicta quæst. 7. numer. 18. dicens, quod nulla probationis species excluditur, nisi à lege nuncupatim sit exclusa, & idem in effectu resoluit Baibacius in cap. sicut consuetudo in princip. de probat. Anton. Natta consil. 198. numer. 19. libr. 1. Molina libr. 2. de Hisp. primog. cap. 8. ex numer. 2. cum alijs, vbi numer. 5. aduertit in fideicommissis, & feudo non esse necessariam scripturam ad eorum substantiam. Iterum etiam & fortius hæc veritas suadetur ex eo, quod substantia creationis census in eo principaliter consistit, quod pro sorte vera recepta annua pensio promittatur, siue solo verbo contractus formetur, aut in scriptis conuentio reducatur, maximè attenda lege Regni, qua constituitur, quod qualitercunque velit quisque se obligare, maneat obligatus. Ex quo probata substantia obligationis, id est, partium conuentione, facile posset venditor compelli ad confectionem scripturæ præcedentis conuentionis, & contractus, ex l. 2. C. de diffusoribus lib. 10. Bald. in l. instrumenta n. 4. C. de fideicommissis. Cepola cautela. 250. incipit, *Statuta*, de quo eleganter Tiraq. de retract. lignag. §. 29. gloss. 5. per totam, & sic sunt intelligenda, quæ tradit Valasc. de iure emphyt. q. 7. nu. 36. vt scilicet confitendo de contractu, & conuentione præcedenti, in qua requirebatur scriptura, possit contrahens condemnari ad conficiendam solemnem. Et in hac specie obtinuit in Regia Pinciana Chancelleria contra quemdam, qui post venditionem census, & conuentionem legitime factam, atque receptionem integræ sortis in scripturam redigere contractum recusabat, & ex eo quod à Principio confecta non fuit, censum non posse sustineri, sed præteritis pensionis solutiones esse computandas in sortem principalem, & tantūdem residuū præstare debere conabatur: qui quidem fuit condemnatus ad conficiendam præcedentis contractus censualem scripturam. Dicebant enim auditores, quod cum præcedens conuentio creandi censum, & consignandi cum super certis rebus immobilibus, atque vera sortis numeratio, & receptio interueniret, atque euidenter constaret, nihil substantiale

deficit ad perfectionem contractus censualem, & ego huic considerationi obijciebam, quod cum ex annuis præstationibus causatis legitima temporis diuturnitate præstitis census infuturum soluendus formetur, & obligationis substantia contrahatur, manifestum est, non esse necessariam scripturam ad perfectionem, & substantiam contractus. Est anima contractus, conuictio & scriptura corpus visibile sicut & differunt continens & contentum. l. rerum mixtura. l. eum qui. ff. de usufructu. Et hinc scriptura dicitur instrumentum notarij ex partium conuentione confectum, contractus tamen ipsa conuentio. Ita Bart. in l. si quis legatum, colum. 2. ad l. Corneliam de falsis, Bald. in l. fin. C. de falsa causa adiecta legato, & consil. 444. lib. 1. Anton. & Panormitan. in rubric. de fide instrument. Ancharran. Alex. Socin. & alij, de quibus per Tiraquel. de retract. lignag. §. 2. gloss. 1. ex princip. vbi numer. 2. post plures aduertit, quod vitiatum instrumentum conuentio sustinetur, vt quia longè sint diuersa & separabilia. Quod eleganter explicuit Melchior Mier. in tractat. maioratus. 1. part. quæst. 62. ex numer. 19. vsque ad fin. ex quibus omnibus tandem constat scripturam non esse de substantia contractus censualem, quamuis conuentione perfecta possit venditor compelli ad conficiendā, vt ex ea facilius, & contractus constet, & ad census exactionem deueniatur.

9. Quæ sententia retenta non obstat fundamenta in contrarium adducta, & ad primum fortissimū quidem de emphytheosi respondetur, quod quāuis cōmunis opinio sit necessariam esse scripturam ad creationem emphytheosis, vt ex supra relatis constat, contrariam etiā sententia cōmunis est, & plurimorū auctoritate munita, quia Acurf. sibi contrarius in l. 1. C. de iure emphyt. oppositum tenuit, & post Bart. Speculat. Anton. Panormitan. Decium, Riminald. Corneum, & alios, eam sententiam sequitur Valasc. de iur. emphyt. quæst. 7. numer. 2. versic. *Sed quāuis ex tot auctoritatibus*, dicens consuetudine id receptum esse, & respondet in vers. *Porro iura* ad l. 1. C. de iur. emphyt. & ad alia in contrariū adducta dum scripturæ meminerunt, quod loquuntur enūciatiuè, nō decidēdo formaliter, quod pro substantia eius contractus sit necessaria scriptura, nec aliter contractū annullando, & quod adeo nihil obstat. Cuius Aluari Valasci satisfactio fortis, & iuridica est.

Sed adhuc restat respondere ad vrgentiſſimum fundamentum contrarium de l. 28. tit. 8. part. 5. dum lex illa expressis verbis subdit, *E por escrito, ca de otra guisa non valdrá*, vbi

Gregor. in verb. *E por escrito*, refert ad id text. in l. 2. tit. 14. part. 1. ibi, *E deuse fazer por carta de escrivano publico*, & constanter tenet esse necessariam scripturam in emphytheosis, non solum ad necessitatem probationis, sed etiam ad substantiam contractus. Cui quidem vrgentissimo fundamento respondetur, quod lex illa 28. Partitæ debet intelligi & interpretari ex verbis dictæ l. 3. tit. 14. part. 1. dum lex ipsa postquam dixit, *E deuse fazer carta de escrivano publico*, subdit, *O del señor que la da*, & inde probet alterum sufficere, vel scripturam publicam tabellionis, vel priuatam domini dantis rem in emphytheosim, vel secundò, quod lex illa 28. ibi, *E por escrito*, *la de otra manera non valdria*, intelligatur, vt emphytheosis non valeat absque scriptura quantum ad passionem, ac partium conventiones, veluti conditiones commissi, prohibitiones alienandi, vel alia similia, quæ quotidie in scriptura eius contractus adijci solent, & si non exprimantur a partibus, adiectæ non intelliguntur, non tamen quod verba illa; *Ca de otra manera non valdria*, ad substantiam contractus emphytheosis referantur, & cum in totum annullent, si in scripturis non formetur, cum eius substantia consistat in sola concessione, vt supra dictum est. Qui intellectus ad legem Partitæ deducitur ex l. 1. C. de iur. emphytheot. ibi, *Passionibus scriptura interveniente*, ubi lex sentit, quod scriptura ad passionem est necessaria, & ita cum text. intellexerunt post Acurf. Iacob. de Arenis ibi. numer. 4. Syluester & Valasc. vt constat ex eodem Valasco in dicta quæst. 7. numer. 2. versic. *Porro iura*, quod ego confirmo ex eadem l. 28. dum statim post verba illa, *E de otra manera non valdria*, subdit sequentia, *Otro si deuen ser guardadas todas las condiciones, que fueran escritas y puestas en el*, quali verba illa, *Escritas y puestas en el*, præsupponant, quod scriptura, quam lex requirit in verbor. *Por escrito*, necessaria est ad implementum, & obseruantiam conditionum, non tamen ad substantiam emphytheosis. Iterum etiam, & clarius, supra dictus intellectus confirmatur ex verbis eiusdem legis ibi, *Ca de otra manera non valdria*, dum correspondent præcedentibus in principio. l. de scriptis ibi, *Tanto quiere dezir en romance como pleyto è postura*, que es fecho sobre cosa ratz, quali verba illa, *Ca de otra manera non valdria*, non substantiam emphytheosis, quæ in sola concessione consistit, sed effectum, conditiones nempe inspiciant, vt ad earum implementum & executionem necessarium

fit, quod in scriptis formentur. Vel iterum ad eam legem Partitæ 28. respondetur, quod verba illa; *Ca de otra manera non valdria*, intelligantur, quoad solemnitatem probationis contractus, ex his, quæ latè resoluit Valasc. de iure emphytheot. quæst. 7. per totam, vel finaliter responderi poterit, quod consuetudo emphytheoticiandi non requirat hodie pro substantia contractus scripturam, quamuis vtilissima sit ad probationis solemnitatem, ex Ioanne Riminald. consil. 421. *Visa facti*, numer. 28. volum. 3. Decius consil. 142. 402. 420. & 540. Corneus consil. 187. col. fin. lib. 1. & post Socin. & Paris. Valasc. in dicta quæst. 7. numer. 2. versic. *Quamuis ad modum*.

10 Ad secundum etenim fundamentum contrarium ab Extravagantibus Martini & Calixti deductum facile respondetur, quod quamuis verbum, *Contractus*, genericè sumptum multoties usurpetur pro instrumento, vel ex communi usu loquendi, (maximè apud Gallos) instrumentum vocari soleat nomine contractus, quod Tiraquel. supra comprobatur. si tamen propriè accipiatur, non significat instrumentum, sed contractum ipsum, conventionem nempe, quæ longè distat ab scriptura, vt ex Bart. Alexandr. & alijs supra tradidimus, vt resoluit Tiraquel. de retract. lignag. §. 2. gloss. 1. ex principio. Vnde nihil obstat verbum, *Contractus*, de quo Extravagantes sepius inmeminerunt.

11 Respondetur etiam ad tertium fundamentum, quod ibi Proprius motus non agit de necessitate conficiendi scripturam, sed numerandi pretium coram tabellione & testibus, quotiescunque census in scriptis formentur, & sic enunciatiue meminit de scriptura, nec forma eius dirigitur circa confectionem scripturæ, sed circa numerationis actum, & non bene sequitur, coram tabellione & testibus debet fieri numeratio: ergo necessaria est scriptura. Quia antecedens procedit, quoties in scriptura contrahitur, non quando contractus ex sola conventionem proficiscitur, tunc enim non est necessaria scriptura, vt supra diximus.

12 Ex qua resolutione verissimè deducitur, iustificatio alterius opinionis dicentium, quod si virtute alicuius instrumenti minus solemnitas plures vniformes præstationes sequerentur ex obseruantia eius subsecuta, tale censualem contractus instrumentum redderetur validum & solemne, ex traditis per Aym. consil. 158. nu. 1. & consil. 244. n. 7. & consil. 101. n. 4. Quæ sententia in eo fundatur, quod cum legitime

legitima conuenio præcesserit, & scriptura non sit ipse contractus, sed quid longè distans ab eo qualitas illa accidentalit, ad contractum scilicet scripturæ, solemnitas, quæ in eius confectione deficit, substantiam eius contractus non destruit, sed potius suppletur ex continua obseruantia, sicut & contractum defectuosum in qualitate accidentali approbat, quia libenter & publice eo utitur, ex resolutione Baldi consil. 184. ad intelligentiam lib. 2. quem refert & sequitur Dec. in l. semper, qui non prohibet, numer. 9. de reg. iur. Alexandr. consil. 117. numer. 2. lib. 2. & consil. 127. numer. 1. & 2. lib. 5. Decius in l. fundus, §. seruum tuum, numer. 11. ff. si cert. petat. & consil. 232. numer. 5. & 316. numer. 6. & his non relatis Burg. de Paz consil. 14. numer. 35. cum alijs. Secundò similiter deducitur, quod si forsam scriptura legitime sit confecta, contractus tamen claudicaret, vt quia præuitatem vsuorum contineret, nullius momenti foret, nec census constitutio sustinebitur tanquam corpus sine anima, imò talis contractus diceretur coloratus & depictus, extrinsecus apparens, & intrinsecus nihil habens, ex Bald. l. ab Anastasio notab. 4. C. mandati, & in l. si non virum. C. de donat. inter vir. & uxorem, quod eleganter exornat Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 2. numer. 14. vbi numer. 15. plures refert, & probat, quod in eo casu poterit quis aduersus eorum contractum suam turpitudinem allegare.

Insertur etiam recte dixisse Felician. in 23. tom. de censib. lib. 3. cap. 4. n. 2. ad constituendam hypothecam censualem non esse necessariam in scriptura, quamuis fundetur in sola lege, contrahitur. ff. de pignori.

13 Hæc tamen omnia, quæ supra dicta sunt, veniunt restringenda, quando contrahentes nominatim promiserunt conficere scripturam contractus censualem; quia eo casu ex hominum pactione & lege in scriptis census reducendas est, & ante confectionem scripturæ nullus erit contractus, ab eoque poterunt partes reuocare, vt quia scriptura, quæ fuit de substantia contractus, deficeret, text. est notandus in l. contractus. C. de fid. instrument. l. 6. tit. 5. part. 5. de quo Socin. consil. 120. numer. 17. volum. 4. Aluar. Vaz de iure emphyt. quæst. 7. numer. 9. & alijs, quorum iurium, & interpretum sententiam plures intelligebant, vt eo casu non sufficiat, si contrahentes de scriptura conficienda meminissent, nisi nominatim dixissent, quod censualem contractus aliter non valeret, quam si conficeretur de eo solemniter scriptura

ra, credentes necessariam esse eam specificam partis conventionem de conficienda scriptura, ad hoc vt ante confectionem contractus sit nullus. Ita resoluit & intelligunt Bart. in dictal. contractus, dicens, quod ea sententia apertissimè ex illo textu & glossa deducitur, & ante Bart. idem tenuit Acurf. in l. testium, verbor. *In scriptis*. C. de testibus, & iterum Bartol. in authentic. sed nouo iure. C. si cert. petat. & post Angel. Salicet. & Fabian. dicit communem Decius consil. 340. *Diuino implorato*, numer. 34. Sed quamuis hæc sit communis sententia, longè communior & receptior est contraria, scilicet quod scriptura est necessaria ad substantiam censualem contractus, quando partes de scriptura conficienda meminerunt, licet nominatim non dicerent, quod aliter nullus esset contractus, sed tantum scripturam conficere permisissent, vel de conficienda meminissent. Hæc est Azonis sententia in rubric. C. de fide instrument. colum. fin. & Placentini Doctoris antiqui, & speculatoris in tit. de emptione & vendit. §. 1. versic. *sed & si dictum*, quorum opinionem sequitur Acurf. in l. contractus, verbor. *In scriptis*, & Clarius in §. 1. institut. de empt. & vendit. verb. *Conficiuntur*, quem sequitur Francisc. Aretin. consil. 160. *Longa est ista consultatio*, colum. 3. versic. *Venia*, cuius dictum dicens notabile sequitur Hippolyt. singulari. 666. & melius in rubric. de probat. numer. 79. Iass. consil. 151. volum. 2. & in §. item si quis institut. de action. Ripa in l. fin. C. de reuocand. donat. Ruin. consil. 1. volum. 3. & hanc opinionem sequitur Socin. consil. 102. numer. 17. lib. 4. Boer. decis. 48. numer. 18. & est magis communis secundum Bursat. consil. 100. numer. 18. lib. 1. Decius sibi contrarius in consil. 159. numer. 4. & in consil. 11. part. 1. numer. 1. qui referens Fulgos. fateatur, quod ipse cum Fulgoso in simili casu obtinuerunt, & quod ita sepius vidit iudicatum in puncto iuris hanc esse veriore sententiam probat Gregor. in l. 6. tit. 5. part. 5. gloss. 1. pro quo facit text. in dictal. contractus. C. de fide instrument. ibi, *Transactio videtur facta in scriptis, de qua conuenit, quod instrumentum conficeretur, vel illa causa, quas in scriptis fieri placuit*. Vbi nihil aliud Imperator requirit ad hoc, vt scriptura sit de substantia contractus, quam quod nominatim contrahentes de ea conficienda meminissent; & id clarius probatur ex dicta l. 6. Partitæ ibi, *La que se haze por escrito es, quando el comprador dize al vendedor. Quiera que desta vendida sea carta lecha,*

postquam legem debitum tenet, & nouis-
sime Olan. in Anthinom. verb. *Contractus*, un.
168. & hęc communis sententia in censu à for-
tiori procedet.

- 14 Adeoque vera est, ut quamuis aliqui te-
nerint, quod is, qui compelli potest ad confi-
ciendam scripturam contractus, non teneatur
conficere publicam cum clausula guarenti-
gia, quoniam ex eo efficeretur eius conditio
multo deterior propter paratam executio-
nem ex ea publica scriptura competentem, ut
in simili probat Angelus in l. si finita, §. ele-
ganter. ff. de damno infecto, ubi Alexand. in
fine, & alij, quos refert Tiraquel. de retract.
lignag. §. 29. gloss. §. numer. 2. longè tamen ve-
rius est, scripturam publicam esse conficien-
dam cum clausula guarentigia, seu alijs in si-
milium censuum creationibus apponi con-
suetis, secundum consuetudinem loci & con-
tractus. Ita ex Alexand. Felino, & alijs re-
soluit Albar Vaez de iur. emphyt. quæst. 7.
numer. 37. & elegantius Tiraquel. in dicto §.
29. numer. 3. & 4. ubi post Decium consil.
483. probat scripturam esse conficiendam
cum hypotheca bonorum, atque solemnii sti-
pulatione, & conditione euictionis, alijsque
consuetis pactionibus. Quorum resolutio
confirmatur ex ea, quia quamuis appella-
tione instrumenti contineatur scriptura priuata
ex l. notionem §. instrumentorum de verbor.
significat. ex communi tamen usu loquendi
non continetur, ex latissime traditis per eun-
dem Tiraquel. de retract. lignag. §. 2. gloss.
1. numer. 29. & 30. sed publica & solem-
nis conficienda est secundum formam prag-
maticæ de Alcalá, quæ habetur in l. 13. ti-
tul. 25. libr. 4. nouæ Recopilar. & bene
probauius in l. 22. Tauri gloss. 1. numer. 18.
& 19.

Et ad hæc reducuntur omnia, quæ late co-
gerit Felician. 2. tom. de censib. libr. 3. cap. 4.
numer. 3. & 4. ubi explicat, quando ex sola
mentionem scriptura necessarium sit, quod
conficiatur, ubi refert, & conciliat contrarias
opinionēs.

DE CONDITIONE non alienandi rem censui sub- iectā in scripturacensua- li adiicienda. Cap. LXXXV.

- Condicio non alienandi rem censualem, an, & quā-
do sustineatur in censu n. 1.*
*Condicio non alienandi rem emphytheoticā quid
operetur remissi. n. 1.*
Condicio an sit pars pretij n. 2.
*Intellectus ad l. fundi partē ff. de contrab. empt.
ibidem n. 9.*
*Promissio non alienandi rē quando impediatur trans-
lationem domini n. 2. & 7.*
*Intellectus ad l. si creditor §. fin. ff. de distract.
pignor. n. 8.*
*Venditio secunda cum hypotheca an praferatur
priori, vel e contra n. 6.*
*Emptor an teneatur stare locationi, quādo res fuit
hypothecata. ibidem.*
*Intellectus singularis ad proprium motum Pij V.
super forma creandi census numer. 4. & nume-
ro 10.*
*Hypotheca sola non impedit translationem domi-
nij n. 11. Licet rem sequatur ibid.*
*Hypotheca specialis an sit necessaria cum pacto
de non alienando, vel sufficiat generalis ad
impediendam translationem domini. numer.
12.*
*Hypotheca specialis an fortior sit, quā generā-
lis, & in quibus differant n. 13.*
*Specialis promissio multoties magis operatur, &
influit, quā generalis, remissimē. numer.
14.*

CAPVT LXXXV.

OLET in his censuum con-
tractibus tempore creationis
ipsorum adijci conditio non a-
lienandi rem censui subiectam,
& inde contingit multoties du-
bitari de vigore & iustitia eius conditionis,
credentibus alijs iniustam esse, alijs verò e con-
uerso existimantibus legitime posse sustine-
ri. Ad cuius dubitationis veram cognitionem
sequentes casus considerandi, & examinandi
sunt. Primus, quando pactum illud non alie-
nandi rem in contractu verè & propriè emphy-
theotico adijcitur; quo casu certissimum est,
& omnino sustineri, & iustissimum esse, tam
ex natura contractus emphytheosis, quā ex
vi conuentionis expressè ex l. fin. C. de iure
emphyt. l. fin. tit. 8. part. 5. de quo late per Iul.
Clar. in §. emphytheosis. q. 13. per totam, cum
alijs, & est tam vulgare, quā receptum. Secū-
dus casus est, quādo ea conditio non alienandi
rē, adijcitur in censu reservatio perpetuo re-
dimibili, seu ad vitā, & in hac specie si pretiū
con-

cessionis rei in censum non infimum, sed
medium, aut supremum sit, secundum ea, quæ
descriptimus in cap. de pretio census reservatio-
ni dicendum est, eam conditionem sustineri,
cū in rei suæ traditione quascunque possit
tradens condiciones adijcere, & per eius co-
ditionis adiectionem, neque censuarius graua-
tur, magis quā si non adijceretur, neque pre-
tium diminutum censetur, cū habeat latitu-
dinem iustitiæ vsq; ad infimum eiusdem pre-
tij speciem. Quæ resolutio ex his, quæ in cen-
su consignatio dicenda sunt, à fortiori con-
firmatur.

Tertius igitur casus, qui considerari po-
test circa prohibitionem alienationis est,
quando super aliqua re immobili consignatur
census perpetuus irredimibilis, in quā
specie regulariter valet ea conditio non alie-
nandi, quia cū pretium creationis eius cen-
sus perpetui naturale habeat latitudinem ius-
titiæ sit, & non individuum, & legale, ut
quia tres species supremi, medij, & infimi
contineat, & inde conditio pretium non mi-
nuat, poterit in eo censu adijci ea non alienan-
di, ex his, quæ in fortiori casu infra dicenda
sunt.

Sin verò in vtriusque census creatione re-
servatiui, & consignatiui infimum tantum
pretium accedat, ut quando domus datur in
censum pro infimo pretio eiusdem, vel quan-
do census perpetuus consignatur, similiter
pro infima eiusdem pretij specie si ea condi-
tio non alienandi adijciatur, vel alia censua-
rio aliquantulum onerosa, & quæ indirectè
minueret pretium, iniusta & rigurosa vide-
retur, cū diminuto infimo constitutionis
pretio proinde habeatur contractus, ac si
pretium individuum, & legale in fraudem
censuarij fuisset diminutum. Quia infima
species pretij naturalis legale pretium est,
ut quia lege vetitum sit illam excede-
re, & inde cū conditio pretium minuat,
ex l. fundi partē. ff. de contrahend. emp-
tion. videatur indirectè conditione dimi-
nutum, & consequenter conditio iusta. Quæ
tamen elegans, & ingeniosa consideratio in-
telligenda est secundum ea, quæ in sequenti
casu proponenda, examinanda, atq; deciden-
da sunt.

- 2 Quartus igitur casus, in quo tota difficul-
tas consistit, est, quando super aliqua re im-
mobili census redimibilis consignatur, vel
ad securiorem pensionis exactionem res ip-
sa hypothecæ subijcitur, & in ea census
creatione conditio non alienandi adiecta est;
quia in hac specie non immerito dubitatur,
an similis conditio non alienandi sustinea-

tur, & non sustineri, ex sequentibus cor-
stat. Primò, quia promissio de non alie-
nando in contractu adiecta non impedit alie-
nationem, nec translationem domini, sed
tantum alienans contra conditionalem pro-
hibitionem, ad id, quod interest, tenetur,
text. est in l. ea lege. C. de condit. ob causam
l. si quis ita. §. ea lege. ff. de verbor. obligat. &
hoc est, quod ab omnibus traditur in l. penul.
ff. de pactis, scilicet non valere pactum, ne
rem suam cuiuspiam alicui liceat alienare; quo-
niam tale pactum substantiæ, ac naturæ domi-
nij repugnat. est enim dominium ius de re
perfectè, ac liberè disponendi. l. in re manda-
ta. C. mandati. l. nemo exterius. C. de iudicijs;
& ita in simili pacto de non alienando, quod
non impedit alienationem, neque dominium
rei alienatæ translationem securè probant
Bart. in l. filius familias. §. diui. 2. numer. 142
delegat. 1. Paul. in dicta l. penult. ff. de pactis,
Iass. in dicta l. si ita quis. §. ea lege. numer. 19.
de verb. & consil. 21. libr. 2. Alexand. consil.
10. volum. 1. numer. 3. Roderic. Suar. allegat.
19. numer. 12. ad finem, Anton. Gom. in l. 40.
Tauri, numer. 13. in fine, Ioann. Gutier. in l.
nemo potest. numer. 26. delegat. 1. ergo si per
eam conditionem non alienandi rem censua-
lem in creatione census adiectam, non impe-
ditur rei alienatio, neque domini eius transla-
tio, nihil obstat prohibitio alienandi vendi-
tori census, quominus possit rem alienare, &
consequenter respectu censuarij non sustine-
bitur ea conditio.

- 3 Secundò suadetur eā sententia ex eo, quia
cū pretium huius census consignatiui redi-
mibilis sit individuum & legale, nullam ha-
bens latitudinem iustitiæ, sicut pretium natu-
rale, sed in puncto indivisibili consistens, mi-
nuī non potest directè, neque indirectè per
conditionis adiectionem. Sed ea conditio nō
alienandi indirectè minueret pretium legale,
cū quælibet conditio sit pars pretij, ex l. fun-
di partē. ff. de contrah. empt. ergo ea tradi-
tio in censu non sustinetur.

- 4 Tertio, & vrgenter facit pro hac sententia
constitutio proprii motus Pij V. super forma
creandi census, ibi, *Quemadmodum neque pa-
ctum auferens, aut restringens facultatem alie-
nandi rem censui suppositam*, ubi Pius V. con-
cessit venditoribus similibus censuum libe-
ram facultatem alienandi bona censuaria, &
inde conditionem non alienandi impugnavit,
& illicitam effecit. Et ita secundum hanc opi-
nionem vidi semel obtentum in Regia Pin-
ciana Chancelleria, & eam tenet Felician.
libr. 1. cap. 1. numer. 1. ubi consultit, quod in lo-
cum eius clausulæ non alienandi adijciatur
pactum

pañum de ingrediendo possessionem rei cen-
sui supposita propria creditoris autoritate,
cuius virtute dari executionem contra tertium
credit.

5 Sed adhuc his fundamentis fortissimis non
obstantibus securè credimus in puncto iuris
longè verius esse, eam pactionem non alie-
nandi in scriptura conditionis similium cen-
suum sustineri, & per eam impediri rei cen-
sualis alienationem, & eiusdem rei domini
translationem. Quod ex eo manifestissi-
mè constat, quia cum in census creatione hy-
potheca legalis, & quidem fortissima con-
trahatur, & ius reale in separabiliter fundo
coherens formetur, necessario fatendum est,
quod per reservationem eius iuris realis, & le-
galis hypothecariz à lege ipsa, & simul ex ho-
minum pactione inducitur, impediatur rei cen-
sualis alienatio, & eius rei dominium in ter-
tium translatio, & mirum non est, si ea condi-
tio non alienandi rem sustineatur; quia regula
leae leg. C. de conditione ob causam cum si-
milibus, restringitur ab ijs, qui eam deduxer-
unt, quando cum pacto de non alienando co-
currit hypothecaria; quoniam restrictio pro-
batur in l. si creditor. §. fin. ff. de districtione,
pignori. dum iuriconsultus Martianus secun-
dum litteram Pisanam, quam omnes sequun-
tur, & probant, subdit, *Nullam esse venditi-
onem*, quem text. ad hoc notant Bart. in l. si ita
quis. §. ea lege. numer. 3. de verb. & in l. ea le-
ge. numer. 5. C. de condit. ob causam in l. filius
familias. §. diu. numer. 14. de legat. 1. vbi Imola
numer. 1. l. 69. Crot. 34. Ripa 87. Loazes 165
& ponderat, atque intelligit Roderic. Suar. in
l. post rem limitat. 1. numer. 18. de re iudicata,
Ant. Gama in l. 40. Tauri. numer. 18. Tiraq. de re-
tract. conuent. §. 3. gloss. 1. n. 2. Fan. de pignori-
bus. 2. part. 1. membro numer. 5. Couar. lib. 3. variar.
cap. 15. numer. 3. & hic habeamus l. fin. tit. 5. p.
5. ad finem, quæ ad litteram transumptauit
Martiani responsum in d. §. fin. ex quo ad no-
stram speciem creationis census propriè infer-
tur, ut simile pactum non alienandi rem cen-
sualem sustineatur.

6 Quæ sententia iterum confirmatur ex eo,
quod si in terminis, quoties C. de rei vendi-
cat. primo emptori fiat venditio cum pacto de
non alienando, & hypotheca, quamvis secun-
do fiat traditio, nihil operabitur secundus co-
tractus, emptio, & venditionis, etiam tradi-
tione vestitus, sed prior emptio præualebit,
ut intelligentes l. quoties resoluunt l. si. ibi n.
28. Ferrar. cautela 48. n. 3. ad fin. Tiraq. de re-
tract. conuent. §. 3. gloss. unica n. 4. Couar. lib.
3. var. c. 19. n. 7. Ant. Gom. in 2. tom. var. c. 2.
sum. 20.

Et similiter in specie l. emptorem. C. loca-
ti, si accedat in locatione pactum de non alie-
nando cum hypotheca, efficiet venditionem
sequentem nullam, ut probant ibi fere om-
nes & Bart. in l. qui feudum. ff. eodem, Paul.
in l. si merces. §. 1. ff. locati, Guid. Papa de
cens. & singulari 719. Bertrand. consil. 143.
colum. fin. libr. 4. Corset. in singulari verbor.
Pactum si propter observationem, Hippolyt.
singulari. 321. Credo te scire, Tiraquel. de
retract. conuent. §. 3. gloss. unica. numer. 3.
Roder. Suar. in l. post rem limitat. 1. ad l.
Regni. numer. 8. Anton. Gom. 2. tom. variar.
cap. 3. numer. 9. Gregor. Lup. in l. 19. titu-
l. 8. part. 3. ergo ita in specie creationis census
videndum est, quod cum hypotheca legalis
fortio, quidem contrahatur, si pactum de non
alienando rem censualem adiectum sit, impe-
diat eius alienationem, imò & domini rei alie-
nationem translationem. Vnde quod ea condi-
tio iuste adijciatur, tenet Felician. sibi contra-
rius lib. 3. cap. 4. numer. 6. Gomez de Leon in
centurijs consil. 59. & latè Roder. lib. 2. q. 9. n.
58. vbi cum præcedentibus & sequentibus nu-
meris eam explicat, ac decedit.

7 Quæ quidem sententia securè retenta, non
obstant fundamenta in contrarium adducta;
quia ad primum respondetur, quod diligen-
ter considerando naturam & effectum huius
prohibitionis non alienandi rem censualem,
non solum non aufert à venditore census
eam adijciente liberam alienandi facultatem
de re propria cuiuslibet concessam, sed potius
ex ea potestate ad libitum disponendi propriè
nascitur iustitia eius conditionis, ut quia tunc
promittens non alienare ad libitum disposu-
isset in fauorem tertij, sicut si rem ipsam ven-
deret, vel ex alia causa in tertium transulisset.
Quæ conuentio voluntaria omnino seruanda
est, sicut quilibet alius contractus; & ideo Iu-
risconsultus Marrian. in dicto. §. fin. subdit,
Nullam esse venditionem, ut pactioni seruetur,
quasi sentiat, quod adeo pactioni standum
est, ex regula, quæ iubet pacta seruari, ut ex
conuentione fieri possit, quod ipsa emptio,
seu venditio sit nullius momenti. Quod non
est abdicare potestatem disponendi, sed po-
tius eam extendere, & ampliare, ut ita gene-
raliter omnibus competat, quod pactioni de
non alienando rem necessario standum sit, &
hunc credo fuisse verum sensum Martiani in
d. §. fin.

8 Secundi, & propriè ad eum, §. respondetur,
quod per eam conditionem non alienandi in
effectum tollitur, nec restringitur facultas
disponendi, quia si venditor census promit-
tat non alienare, & denique alienet, valet
aliena-

alienatio respectu eius, quamvis respectu ter-
tij possessoris nulla sit quoad hunc effectum,
ut pactioni in totum standum esset. Quasi
sentiat Martiano in dicto §. fin. ibi, *Nullam esse
venditionem, ut pactioni seruetur*, quod virtute
præcedentis pacti & hypothecæ venditio nul-
la sit ad effectum impediendi emptorem cen-
sus, seu quemlibet alium creditorem hypo-
thecarium agere contra tertium rei posses-
sorem ad exactionem pensionis, seu cognitionem
census, perinde ac si res censualis à dominio
venditoris non exiret, cum eam, quocumque
vadat, sequatur hypotheca. Ex quo non bene
deducitur à Martiano, quod omnino vendi-
tionem annullauerit, ex utroque nempe latere,
tertij, & venditoris, cum si tertius velit reco-
gnoscere censum, retineat rem, sin verò nolit,
eam sponte derelinquat, & inde nulla detur
venditionis alienatio iure inducitur, nec restri-
ctio facultatis alienandi in persona venditoris,
atque consequenter nullum ex eo pacto non
alienandi grauamen venditor sentiat. Et si re-
plicetur, quod remanet grauatus, cum emp-
tor contra ipsum agere possit euictione, ter-
tius nempe, qui rem ab eodem emit, responde-
tur nihil ob stare tale fundamentum, cum idem
efficere posset tertius deficiente ea pactione
ex sola hypothecâ legali, cui res censualis sub-
jicitur. Quæ quidè & tertium sequitur, & ipse
tertius ex ea conuenitur, & consequenter co-
tra venditorem ageret de euictione; idè non
magis grauatur venditor census per adiectio-
nem eius conditionis, quam si non adijcere-
tur, imò & respectu emptoris census, in cuius
fauorem ea pactio inita fuit, nullum commo-
dum considerabile ex ea reperitur; quia defi-
ciente, ex sola hypothecaria ageret emptor
contra tertium rei possessorem, ut censum
recognoscat, vel rem derelinquat, ut supradic-
tum est. Et quamvis iterum replicetur, quod
quando cum hypothecaria reperitur id pa-
ctum, non solum conuenitur tertius via ordi-
naria, sed executiua, & quod idè per eam
conuentionem magis grauatur venditor, quæ
per solam hypothecam, facile respondetur,
quod ex ea via executiua nihil oneris sentit
venditor, sed tertius rei possessor tantum, imò
nec tertius vllum considerabile, cum in effe-
ctu & conueniendus erat, & soluere, atque
recognoscere tenebatur. Quare ex omnibus
supradictis & nostra sententia confirmatur, &
satisfactio euiciens ad Martiani responsum de-
ducitur.

9 Respondetur etiam ad secundum funda-
mentum de l. fundi partem. ff. de contrahend.
empt. quod ibi conditio locandi in partem
pretij connumeratur; quia propter eam fun-

ditus vilis venditus fuit, ut probat ibi consuli-
tus Iabolenus, dum dicit, *Si modè fundum idè
vilis vendidisti, ut hæc tibi conditio præstare-
tur*: In nostra verò creationis census per adie-
ctionem conditionis de non alienando, neq;
vilis propter eam census venditur, cum le-
gale pretium accedat, neque plus commodi
sentit emptor, quam ex sola hypotheca; nec
venditor in aliquo grauatur, & consequenter
conditio sustinetur. Secundo, & vtiliter respo-
detur ad eam legem, quod idè Iabolenus in
partem pretij fundi conditionem locandi con-
numeravit, quia ex pacto contrahentium in
pretium nominatim fuit connumerata; & quia
principaliter egerunt contrahentes de adie-
ctione eius conditionis, ut constat ex verbis
text. ibi, *Nam hæc ipsum in pretium fundi vide-
retur, quod eo pacto venditus fuerat*. Vnde non
est mirum, si conditio sit pars pretij, in nostra
vero specie creationis census principaliter
agitur de venditione iuris percipiendi pen-
sionem; vnde si accessorie, & minus principa-
liter ad faciliorem executionem contractus, &
securiorem exactionem pensionis, imò & for-
sam ex commune stylo tabellionum ea pactio
non alienandi adiecta sit, non est, cur per eam
venditor grauatus dicatur, neque pretium di-
minutum, nec contractus suspectus, neque
iniusta iudicetur, cum ea, quæ minus principa-
liter, & accessorie accedunt, licet principa-
liter adiecta aliquantulum suspicionis induce-
rent, si accessorie adiecta essent, ab omni sus-
picionis labe libera forent, ut ad longum scrip-
simus circa intellectum capit. fin. de vfu in
capit. an in certitudo, ex qua iustificatur cen-
sus ad vitam, possit aliquo modo assecurari
prope finem.

10 Tertiò non obstant fortissimè verba Pro-
prij motus Pij V. super forma creandi census
ibi, *Quemadmodum pactum auferens, aut restri-
gens facultatem alienandi rem censui suppositam*;
quia Pius V. ibidem probat pactum de non
alienando, quatenus impediret venditori cen-
sus facultatem alienandi, sentiens eleganter
cum Martiano in dicto l. fin. §. fin. de distrac-
tione pignori. quod respectu venditoris census, &
alienatio valeat, & pactum non sustineatur.
Non tamen in totum concedit potestatem
alienandi, sed annullat alienationem respectu
emptoris, & tertij, sicut Martianus reprobandus
pactum, auferens, & restringens facultatem
alienandi rem censui suppositam; quatenus
censuarius impediret eam alienare, non tamè
ut per eam pactionem liber existat tertius rei
possessor ab hypotheca creationis census, cum
non intelligatur voluisse proprium motum ex-
cludere ius tertij, nempe ius hypothecæ, &
pacti.

pacti, quod ex priori constitutione census emptori quæsitum fuit; alias enim si fateamur, quod Pius V. permisit omnimodam alienationem, foret in effectu destruere conditiones censuum, cum venditores passim alienarent, & venderent, bona censuali ad effectum eximendi ea ab obligatione hypothecaria creationis census, & emptores inlustre fraudarent, atque contra ipsius proprii motus mentem, & verba venirent, cum ipse Pius V. ad iustitiam creationis præcisse requirat, quod super bonis immobilibus perpetuam existentiam habentibus census constituatur, & certissimum sit, quod perempta re censuali obligatio soluendi census exstinguitur, ut late scripsimus in capit. an perempta re censuali exstinguatur obligatio soluendi census, & similiter sic receptum, quod ex sola constitutione census nascitur quædam hypotheca legalis, & ius quoddam reale inseparabiliter fundo coherens, & ad quoscunque rei censuales possessores transmissibile, ut ad longum dicendum erit in capit. de hypothecis censuum. Quæ quidem regulæ, & præcepta manifestè præsupponunt, quod venditor per alienationem rei censuales exstinguere non potest ius tertio quæsitum, nempe pactum de non alienando in creatione census adiectum, & hypothecam legalem ex ea contractam. Ex quo evidens satisfactio nascitur ad verba dicti Proprii motus, ut scilicet alienatio teneat respectu censuarij, respectu verò tertij non quo adhuc effectum, & pactioni stetur. Secundò etiam & proprius respondetur ad ea verba Pij V. quod ibi non reprobatur pactum simplex de non alienando, sed qualificatum nempe de non alienando rem censualem sine solutione laudemij, seu quinquagesimæ: quia cum ea conditio soluendi laudemium, seu quinquagesimam in creatione census adiecta censuario vendenti rem censualem nimis præiudicialis sit, & emptori census lucrosa, ut quia præter constitutionis census indirectè minuat, iustè rejicitur à Pio V. cum pretium legale, & individuum census directè, neque indirectè minui possit per conditionis adiectionem. Nos verò loquimur in conditione non alienandi simplici, quæ licet respectu censuarij non sustineatur, respectu tamen tertij, in quem fuit res translata, iustificata est quoad hunc saltem effectum, ut pactioni stetur, ut Martiano supra probauimus in dicto §. fin. Qui quidem nouus, & verus intellectus ad verba proprii motus ex eiusdem contextura confirmatur, dum postquam dixit, *Quemadmodum pactum auferens, aut restringens facultatem alienandi rem censu-*

suppositam, subdit, *Quia volumus remissam semper, & liberè, ac sine solutione laudemij, seu quinquagesimæ, aut alterius quantitatæ, vel rei, tamen inter viros quæ in ultima voluntate alienari.* Ex quibus verbis manifestè constat, quod proprius motus non prohibet pactum de non alienando simplex, sed qualificatum, & quod idè non obstat aduersus suprascriptam resolutionem.

11 Intellige tamen omnia suprascripta, scilicet quod pactum de non alienando respectu tertij validum sit quoad hunc effectum, ut pactioni stetur, quando cum eo pacto concurrat hypotheca rei alienatæ: quia ex utroque vinculo, pacti scilicet, & hypothecæ poterit emptor census tertium conuenire via ordinaria, aut executiva, ut supra diximus. Sin vero pactum, vel sola hypotheca accesserit, valebit alienario, & dominium in tertium translatum esset: ita tamen, ut translatio fiat cum sua causa hypothecæ ad effectum conueniendi tertium via ordinaria, ex l. debitor. C. de distract. pignori. ibi, *Dominium cum sua causa transiit in emptorem*. l. si conuenierit. 2. §. si feudum. ff. de pignoratitia actione. l. debitor. C. de pignoribus. l. res pignoris. C. de remiss. pignoris. l. si prædium. C. de emptionibus. l. alienatio. ff. de contrahend. empt. manet enim debitor, vel censuarius dominus rei hypothecæ subiectæ quoad actum alienandi. l. generaliter. l. in principio. ff. qui & à quibus, & consequenter sola hypotheca, nec solum pactum, sed utrumque simul impediret translationem dominij, ut elegantissimè declarat Tiraquel. in dicto §. 3. gloss. vnica. numer. 4. Negusant. de pignori. 1. membro, secundæ partis principalis numer. 7. & in specie. l. emptorem. C. locati resoluit Bart. in dicta l. emptorem numer. 2. & resoluit Fan. de pignoribus. 2. part. in princip. num. 6. & 7. Roderic. Suar. in dicta limitat. 1. ad l. Regni num. 8. Gregor. & alij, de quibus per Ioan. Gutier. in l. nemo potest. n. 44. delegat. 1.

12 Est tamen in hoc dubitandum, an ad impediendam translationem dominij, & annullandam venditionem quoad hunc effectum, ut pactioni stetur, & ut possit tertius non solum via ordinaria, sed executiva conuenire, sufficiat generalis omnium bonorum hypotheca cum eo pacto de non alienando, vel sit necessaria specialis cum ea pactione. In qua dubitatione plures tenuerunt sufficere ad id generalem hypothecam, eoque potissimum fundamento ducti fuerunt, quod generalis, & specialis hypothecæ potestatem æqualem esse dixerunt, ex l. generaliter. C. qui potiores in pignore; & quia magis videtur restricta potestas alienandi

alienandi per generalem hypothecam, quam per specialem, cum generalis prohibitio nihil excludat, sed generaliter sit intelligenda, ex l. g. l. de pretio de publiciana. Quæ ratio, & alijs eam sententiam tenet Paul. in l. si ita quis. §. ea lege. numer. 5. de verbor. Alexandr. in l. qui absenti. §. fin. de acquirend. possess. Comes. consil. 321. volum. 4. & consil. 6. eodem volum. & facit doctrina Bart. in l. qui fundum. ff. locati, & in l. 1. §. qui autem. ff. de superficiebus, & in l. filius familias. §. si vir in quinquennium. ff. soluto matrimonio. Paul. in l. si merces. §. si fundum. ff. locati, Bald. Angel. & Salicet. in l. emptorem. C. locati, Alexandr. consil. 118. volum. 5. & consil. 59. eod. libr. Guid. Pap. quæst. 480. & singulari 719 Gozadin. consil. 24. & consil. 100. Grat. consil. 95. volum. 1. ubi dicit hanc communem opinionem, Martian. iunior consil. 118. volum. 2. Hippolyt. singulari 321. Ruyn. consil. 180. volum. 1. Socin. Neos consil. 118 volum. 2. Cassan. in consuetud. Burg. rubric. 21. §. 3. numer. 35. Ioann. Crot. in l. filius familias. §. diui. numer. 10. delegat. 1. Cagnol. in l. 3. numer. 175. C. de pactis inter emptorem, Forcatulus in Nescio mantia iuris cap. 13. existimantes hanc opinionem veriore. Pro quorum sententia vrgenter facit, quia hypotheca generalis reseruat ius in re, & sufficit hæc reseruat cum pacto de non alienando ad impediendam dominij translationem. Ita considerauerunt Cassan. in consilio. 11. numer. 55. Guid. Pap. consil. 569. & plures in d. §. diui.

Sed his vrgentissimis fundamentis in contrarium non obstantibus, veriore sententiam existimamus, necessariam esse hypothecam specialem cum pacto de non alienando, ad hoc ut emptor census via executiva tertium rei censuales possessorem conuenire possit. Et ad hoc ut procedat Consulti responsum in dicta l. si creditor. §. fin. & non sufficere generalem. Quod ex eo suadet, quia text. in dicto §. fin. exorbitans est à regula iuris communis, nempe à regula. l. ea lege, cum vulgatis. C. de condit. ob causam, idè non debet extendi ad hypothecam generalem, sed iustè ad specialem est restringendus. Quod non obscurè sentit ipse Martian. dum in §. fin. subdit, *Neliceat debitori hypothecam vendere, vel pignus*; quæ verba in speciali hypotheca sunt verificanda; est enim hypotheca specialis fortior generali, & plus afficit rem; opulentiùsque ius creditori concedit, ex gloss. in authent. de non alienand. §. nos igitur, vers. *Tradere creditoribus*, ad fin. Ex quo debitor potest manumittere mancipia gene-

raliter obligata creditori, & non quæ speciali obligationi subiaceret, ex l. 3. C. de seruo pignori dato manumisso, & ita hypotheca resultans ex ded. uctione rerum conductoris ad domum conductam, de qua in lege, certi iuris. C. locati, non abstat, quin mancipium inuectum, & illatum in domum manumittatur. Quæ fortissimè obstat, si esset specialis. l. licet. ff. in quibus causis pignus tacite contrahitur. l. penult. eod. titul. Alexandr. consil. 118. colu. 1. vol. 5. Ex quo glossa notanda in capit. quāquam. verb. *Plus*, 23. distin. enumerat casus, in quibus prouisio specialis magis operatur, & influit, quam generalis. Et denique licet in aliquibus conueniant specialis & generalis hypotheca, in alijs tamen differunt, de quibus agit Negusant. de pignori. 1. membro. 2. part. 1. & 2. membr. eiusdem. 2. partis per totum, & id manifestè constat, quia specialis hypotheca cum pacto de non alienando nominatim restringit facultatem alienandi rem, & hypothecariæ obligationi eam subijcit. Generalis verò cū pacto eo nullam rem specialiter respicit, sed genericè & confusè omnia comprehendit, & proprius ea tantum, quæ tempore, quo hypothecaria vsurus est creditor, in dominio debitoris sunt. Quibus fundamentis hanc existimo veriore sententiam, & licet non eisdem rationibus eam sequantur dicentes veriore, & communior Bart. sibi contrarius in l. si quis ita. §. ea lege. ff. de verbor. & iterum id sentit in l. qui absenti. §. 1. ff. de acquirend. possess. Bald. etiam sibi contrarius in d. l. ea lege. C. de conditione ob causam, Alexandr. etiam parum sibi constans in l. si filius familias. §. si vir in quinquennium. ff. soluto matrimonio. & plures, quos referens sequitur Anton. Gabr. libr. 3. commun. opin. titul. de pignori. conclus. 1. num. 3. & per tot. eleganter Fanus de pignori. conclus. 1. n. 3. & per totam, eleganter Fanus de pignori. 1. membro. 2. partis. nu. 5. Anton. Negusant. in eodem tract. 1. membro. 2. par. & dicit communem Loazes in l. filius familias. §. diui. num. 170. delegat. 1. & late Roderic. Suar. in l. post rem limitat. 1. num. 11. de re iudicata, Palac. Rub. in rubr. de donat. inter virum. §. 69. num. 4. vers. *Intelligit tamen*, Anton. Gom. in l. 40. Tauri. numer. 19. Couarr. libr. 2. variar. capit. 15. numer. 8. & Ioann. Gutier. in l. nemo potest. ff. de legat. 1. Quæ resolutio à fortiori procedit in contra. censuali, cum in eius creatione non sufficiat hypotheca generalis omnium bonorum, sed necessaria sit specialis, ut late scripsimus in cap. de census creatione super re immobili, & in certa necessariò faciendâ.

Quæ sententia retenta non obstat leuissimè.

in fundamenta in contrarium adducta; quia quamvis generalis hypotheca referretur in re, non tamen afficit specialiter rem, nec tamen ponderis est ad impediendam translationem dominij, maxime in censu, ubi nulla consideratio habetur hypothecae generalis.

DE CONDITIONE retractus in censu creatio- ne adiecta. Caput LXXXVI.

SUMMARIVM

Conditio retractus quando sustineatur in censu emphytheotico reservatio, aut consignatio perpetuo redimibilis, seu ad vitam numer. 1. & 7. per totum.

Duraturum non dicitur, quod est reuocabile. num. 2. & 8.

Conditio non alienandi an iustificet conditionem contractus. n. 3. & 8.

Venditor an teneatur emptori de euictione, quando res abdicatur per conditionem retractus. numer. 4. & 8.

Conditio retractus an minuat pretium venditionis, & in partem eius connumeretur numer. 5. & numer. 9. ibique traditur intellectus ad l. fundi partem ff. de contrahenda emptione.

Licere dicitur, quod lege vetitum non est, quia ubi non datur prohibitio, ibi datur permissio. numer. 6.

Patrum de non vendendo rem nisi Petro, an validum sit. n. 7.

Vendere rem unius potius quam alteri, in aliquibus casibus permissum est, remissione. ibidem.

Retractus an habeat locum in terminis. l. quoties C. de rei vendicatio. numer. 10.

Intellectus ad l. quoties. C. de rei vendicatio. ibidem.

CAPUT LXXXVI

SOLET in similibus censuum creationibus adijci ea conditio retractus, qua conatur emptores eorundem censuum retrahere rem venditam extraneo a censu suo. Et vidi non semel controuersum in Regia Pinciana Chancellaria, an iusta sit ea con-

ditio. Ad cuius dubitationis enucleationem sequentes casus proponuntur, & examinandi sunt. Primus in censu emphytheotico, cui adijcitur conditio non alienandi rem irrequisito domino directi; & in hac specie census non solum ex vi conditionis expressae habet locum retractus, sed etiam ex natura, & lege conventionis, ex l. fin. C. de ipr. emphyt. l. fin. tit. 1. & part. 5. & late per Iulium Clarum in §. emphytheosis quae ff. 13. per totam, & constabit ex capitibus sequentibus; & de huiusmodi iure retractus, seu conditione non est agendum.

Secundus casus consideratur in censu reservatio perpetuo redimibili, seu ad vitam, in cuius creatione, & datione fundi in censum, vulgariter adijcitur conditio non alienandi rem domino irrequisito, ut eam possit iure retrahere, & in hac specie praeterquam quod is retractus a iure domino datur, ut dicendum erit in capit. sequenti, conditio retractus iustissima erit, dummodo census reservatio iusto pretio constitutus sit, secundum ea, quae scripsimus in capit. de pretio census reuerentius; quia si pretium creationis census legitimum est, ita quod per eam conditionem indirecte non minuat, nec illegitimum fiat, manifestum iuris est, posse contrahentes quantumque conditionem non alienandi, & retractus in eo censuali contractu adijcere, ut ex his, quae in capit. praecedenti dicta sunt, & in sequenti dicenda erunt, constat; & fere in specie huiusmodi pacti probat Bald. in l. 1. post princip. C. communi diuidendo per l. Qui Romae. §. coheredit de verbor. obligat. ubi idem aduertunt Imola, Raphael Cuman. Alexand. Iass. & alij, quos referens sequitur Tiraquel. de utroque retract. in praefat. num. 15. cui veritati accedant, quae infra dicenda sunt in fortioribus casibus census consignatiui perpetui, seu redimibilis.

Tertius casus est in censu consignatiui perpetuo irreducibili, qui quidem census cum ab omni suspitione usurarum liber existat, eiusque creationis pretium non sit individuum & legale, sed quasi naturale, habens latitudinem iustitiae, legitime admittet eam conditionem retractus, seu quamlibet aliam, quantumvis venditori onerosam. Quod existimo verum esse, etiam si census consignatiui perpetuus infimo pretio constitutus sit, dummodo iustum, & legitimum accedat, quia per eam conditionem retractus non dicitur pretium diminutum, neque venditor census grauetur, ex his, quae in sequenti casu census consignatiui redimibilis dicenda erunt.

Quartus casus est, quando res immobilis vendi-

venditur alicui pro certo pretio, & quia indiget emptor pecunijs, pro sorte census constituit super eadem re, & alijs nominatim pro fundamento census designatis; & in ea specie cum pretium rei immobilis, pro quo census constituitur, non sit individuum, nec legale, si iusto vendita sit, & similiter legitimo pretio census constitutus, conditio non alienandi, vel retractus in eius census creatione sustinebitur, ut ex his, quae in sequenti casu consignatiui redimibilis dicendum erit, constabit.

Quintus casus magis contingibilis, atque difficilis est, quando in censu consignatiui redimibili ea conditio retractus in fauorem emptoris adiecta est; & in hac specie dicendum videbatur, esse omnino reiiciendum ab eo contractu censuali, ex sequentibus fundamentis. Primo, quia per eam conditionem retractus in effectu tollitur facultas alienandi rem, cum si venditor census eam alienauerit, sit alienatio nulla. Quod patet, quia non est duratura, neque stabilis venditio, quae retrahi potest, ex l. non videtur. ff. de acquir. ed. posses. ex quo non dicitur verum, quod verum non durat. l. pro part. §. verum autem. ff. de in re verso, & facit text. notandus in l. qui concubina. §. si haeres. ff. de legat. 3. ubi haeres non videtur tibi dedisse, quod ita dedit, ut habere non possis, & comprobatur à Tiraquel. de utroque retract. in perfectione numer. 25. cum igitur si venditor census alienat rem censualem, reuocatur alienatio per eam conditionem retractui, & inde venditio non est duratura, neque stabiles, in effectu tollitur à venditore facultas alienandi, & consequenter grauetur, atque inde conditio iniusta videtur.

Secundò fortificatur ea sententia ex eo, quia per conditionem retractus non solum restringitur facultas alienandi rem censualem, sed omnino à venditore census abdicatur, cum volente emptore etiam tertio possessore rei inuito, in quem ex venditione res censualis fuit translata, eam iuste retraheret. Ex quo conditio retractus crudelior est, quam alia de non alienando; quia quando adijcitur pactum de non alienando rem etiam cum hypotheca, certum est non valere venditionem respectu tertij ad effectum pacis impediendae. Sed eam venditionis annulationem pendere à voluntate ipsius tertij possessoris, cum possit recognoscere censum, & rem censualem retinere. In hac verò consideratione retractus nulla datur electio tertio ementi rem censualem, sed praecise ab eodem tollitur ex sola voluntate emptoris census: unde non restringitur

per eam facultas alienandi, sed omnino priuatur censuarius potestate disponendi contra iuris praeccepta; quae liberam hominibus dederunt licentiam ad libitum de rebus suis disponendi.

Tertio hæc pars suadet, quia si huiusmodi conditio retractus in censu admissa fuisset, venditor census, qui rem distraheret, teneretur emptori, tertio scilicet ementi eam, de euictione, & ad interesse, & expensas; quia quamvis in retractu sanguinis dubitetur, an venditor teneatur tertio, à quo bona retrahitur, de euictione, ex late traditis per Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. num. 34. & 35. & num. 55. & in fine eiusdem tractatus. num. 97. in retractu tamen conuentionali, cuius effectus non à lege, sed ab homine pender, videtur dicendum, quod teneatur de euictione, ex toto tit. ff. & C. de euictionibus: ergo nimis grauetur venditor census per eius conditionis retractus adiectionem.

Quartò, & fortiter confirmatur hæc sententia, ex eo quod in his censuum contractibus pretium est individuum, & legale, nullam habens latitudinem iustitiae, sed in puncto indivisibili consistens, ut saepius dictum est, & probauimus in capit. de pretio census. Sed sic est, quod per eam conditionem retractus, saltem indirecte, pretium minuitur, cum in partem pretij connumeretur, ex l. fundi partem ff. de contrahend. empt. ergo ea conditio retractus sustineri nequit in censu: unde etiam eandem sententiam, licet non his fundamentis, tenet, Ioan. Matienço in l. 1. tit. 15. lib. 5. nouae Recopilat. gloss. 1. numer. 6. referens ad id Auendañ. in responso 12. num. 6. & per totum, Roderic. de ann. redditib. lib. 2. quae ff. 1. n. 29. verlic. 14.

Sed adhuc his fortissimis considerationibus non obstantibus, contrariam sententiam veriore existimamus, & ex sequentibus securè probari credimus. Primò ex eo, quod nulla ex constitutionibus, quae de censu meminerunt, reprobant eam conditionem: ergo si non datur prohibitio, necessario datur permissio; quia quod lege vetitum non est, licere dicitur l. nec non. §. quod eis. ff. ex quibus causis maiores. gloss. & Bald. in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diuisione, Iass. in l. ex factio. num. 25. de vulgari, & nulla iuris prohibitio inducitur, nisi in casibus à iure expressis, gloss. ordinaria in capit. fin. de iure patronat. cum traditis per Aymon. in consil. 205. num. 35. Roland. à Valle consil. 27. nu. 14. libr. 1. & dixi late in l. 40. Tauri gloss. 4. ex n. 40. & ita regulanda, & decidenda erit ea dubitatio, ex his, quae in simili specie de iure constituta sunt.

sunt, quod decusum reperitur, quod simile pactum, seu promissio de non alienando rem censuale, nec vendendo eam, nisi Petro, emptori, scilicet census, valeat, ut resoluit Bald. C. communi diuidendo in l. 1. quem sequitur Iass. in l. nem. ff. de pactis per text. in l. qui Romae & coharedes. ff. de verbor. Cassan. in consuetud. Burgund. rubric. 10. §. 1. & latè Tiraquel. de utroque retractu in præfact. num. 15. Auend. respons. 12. numer. 8. & ita in iure sunt plurimi census, in quibus potius debemus rem vni, quam alij vendere, de quibus in l. 1. ubi omnes. C. de metallarijs lib. 11. & in l. 1. C. non liceat habere, & eod. lib. 11. & in l. congruit, & in l. prædia. C. de locat. prædior. ciuil. eod. lib. 8. similiter videmus valere statutum, quod prius res vendatur conuincino, & consanguineo, quam extraneo, vel quod nulli alij vendatur, nisi Petro, ex Bart. in l. 1. C. de debitorib. ciuitatum lib. 11. Ancharan. consil. 160. & 370. Paul. Castrensis. consil. 194. lib. 1. Alexand. consil. 52. lib. 1. & consil. 27. lib. 6. Socin. consil. 172. lib. 2. Decius consil. 619. & 647. & latissimè Tiraquell. in dicta præfatione de utroque retractu numer. 14. cum alijs. Ex quibus iuribus originè sumpsit retractus conuentionalis, cuius occasione tractatum elegatè composuit Tiraquell. in quo plurima notatu digna ad hunc casum conduci bilia scripsit. Cùm igitur in iure receptum habeamus valere similem conuentionem, & pactum de non alienando rem, nisi Petro; & in census constitutione nulla prohibitio detur, dicendum est, eam conditionem retractus in eius creatione permissam esse, maxime, quia ab origine considerando naturam census, nullum præiudicium irrogatur venditori per eam conditionem retractus: ut quia si extraneo rem vendit, & eodè pretio census emptor velit rem venditam retrahere ex ea facultate emptoris retrahendi, neque pretium rei minuat, neque modus soluendi mutetur, nec resolutio differatur, nec libertas de re propria ad libitum disponendi auferatur, neque denique venditor vllum præiudicium sentiat, sed omnia, quæ extraneus emptor promiserat, ad vnguem retrahens seruare teneatur, ac si inter ipsum, & venditorem census, contractus emptionis rei perficeretur. Qua ratione cū mens, & verba Pontificum, ac intentio scribentium qui iustitiā census considerauerunt, casum istū comprehendant, ut quia principaliter desiderant, quod emptor non amplius grauatur, quā ab eisdem permissum est, durum esset, & contra naturalem æquitatē, quæ dictat pacta seruari, impugnari similem conditionem. Ideo hæc sententiā probatur in proprio motu Pij V.

super forma creandi census ibi; ubi autem vendenda sit, volumus dominium census alijs omnibus preferri, etque denunciari conditiones, quibus vendenda sit, & per mensē expectari. Ex quibus verbis non solum competit ius retractus rei censuales domino census, quando conditio retractandi adiecta est, sed si non adijciatur ex ipsa natura creationis census. Et in specie eam sententiam tenuerunt Dominicus Soto de iust. & iur. quæst. 5. art. 2. colum. 3. ad finem, & nouissimè Ioan. Gutier. lib. 2. præf. quæst. ad l. Recopil. quæst. 167. num. 1. & 2. ubi reprobatur Olanum in Anthinom. litera A. numer. 107. & 108. & intelligit fundamenta eiusdem, & secundum hanc sententiam obtinui in Regia Pinciana Chancelleria, & eam tenet Azeued. in l. 13. tit. 11. lib. 5. num. 2.

8 Qua sententiā retenta non obstant fundamenta in contrarium adducta. Quia ad primū secundum & tertium respondetur, ex his, quæ in capit. præcedenti scripsimus circa pactum de non alienando, dum intelligimus text. in l. si creditor. §. fin. de distract. pignor. & ultra ea, quæ ibi tradidimus, magis ad speciem accedendo, respondetur ad prædictas tres obiectiones, quod quamuis per eam conditionem retractus in totum annulletur venditio, & præcisse res à tertio auferatur, nõ ideo tollitur facultas disponendi, cū dispositio & alienatio effectum sortiantur, si non cū persona tertij saltem cū persona retractantis rem. Quod quidem sufficit, ut facultas alienandi non dicatur sublata; quia substantia facultatis disponendi non consistit in affectione personæ, sed in eo substantia facultatis disponendi non consistit in affectione personæ, sed in eo principaliter, quod dispositio teneat, sicut testandi libertas non pendet à quantitate honorum, sed à potestate disponendi, factio nempe testandi; & ita per eam conditionem retractus non tollitur absolute potestas alienandi rem censualem, sed eligendi emptorem. Ex qua quidem electione venditor non grauatur magis, quā si ea conditio non adijceretur, ut in præcedenti capit. circa conditionē non alienandi probauimus; & quantum ad euictionem, de qua venditor tenetur, responderi potest, quod quamuis conditio retractus deficeret, contra ipsum euictione agi posset ex sola census creatione, ut quia tertius possessor ab emptore conueniatur, & à tertio censuarius similiter conueniendus sit, petaturque ab eo, ut rem sibi venditam liberet à censu, ex quo nihil addit, quātum ad euictionem, ea conditio retractus, ut diximus in cap. præcedenti.

Ad

9 Ad quartum igitur, & principale fundamētum del. fundi partē. ff. de contrahend. empt. quatenus, probat, quod adiectio conditionis minuit pretium, respondetur, quod ibi conditio pretium minuit, ex eo quod vilis fundus venditus fuit, ut ea conditio præstaretur, ex verbis expressis l. C. Iaboleni in dicta l. fundi partē, dum dicit, *Ego vero contra pretio si modo ideo fundum vilis vendidisti, ut hac tibi conditio præstaretur*, sentiens eleganter Iabolenus contra Labeonem & Trebatium, ideo conditionem pretium ibi minuisse, quia expressè inter partes conuentum fuit, quod minueretur. In nostro verò casu constitutionis census per eam conditionem retractus neque minus iusto pretio census venditur, nec vilis ob eam constituitur, sed venditor integrum pretium accepit, nempe constitutum à lege, nec retrahit emptor census rem censualem minori pretio, quā à venditore distracta fuit, sed tantundem in quantitate & qualitate præstat, & cum omnibus alijs circumstantijs prioris venditionis, secundum in eius fauorem confici prætendit, ex quo nullum grauamen, neque incommodum venditor sentit. Secundo etiam respondetur, quod tunc pretium per conditionis adiectionem minuitur, quando conditio statim cū adijcitur, effectum sortitur, ut in specie dictæ l. fundi partē, ubi conditio pars ipsius contractus fuit. Imò & ita principaliter egerunt contrahentes de adiectione conditionis, sicut de contractu venditionis fundi, & ea conditio dedit causam contractui, ut apertè sentit Consultus in dicta l. fundi partē, ibi, *Nam & hoc ipsum in pretium fundi videretur, quod eo pacto venditus fuerat*, quasi sentiat, quod ex eo, quia contrahentes conditionem locandi adiecerunt, & eidem consenserunt, contractus perfectus fuit; & ideo mirum non est, si in partem pretij conditio computetur, cū & ea pars contractus, & pretij fuerit: in nostro verò casu nec conditio retractus: statim tempore constitutionis census perficitur, neque ad impletur, sed à futuro, & in certo euentu eius implementum pendet: neque contrahentes principaliter egerunt de adiectione eius conditionis, sed de perfectione contractus: unde & si accessorie, & minus principaliter ad faciliorem executionem contractus adiecta sit neque pretium minuerit, nec vllam iniustitiæ contractus præsumptionem induceret; quotiescunque enim agitur de probanda, seu deducenda prauitate vsurarum, solum attenditur, quod principaliter agitur, nempe iustitia contractus in pretio, & veritas conuentionis, & reliquæ accessorie, & minus

principales conditiones, sine quibus aliis contractus perficeretur, adiectæ non considerantur ad deducendam iniustitiā contractus, sed naturam principalis, sequuntur, & tenent. Ita in effectu deducitur ex Ioanne Maiore in 4. dist. 15. quæst. 31. in fine, Syluest. in verb. *Vsura*, quæst. 35. Caiet. in verb. *Vsura exterior*, versic. *Duodecim casus*, Ioan. Medin. in C. de restit. tit. de vsuris in princip. Dominic. Soto lib. 6. de iustitia & iure quæst. 7. artic. 1. Couarr. lib. 3. variat. capit. 2. num. 5. Qui omnes intelligentes text. in capit. fin. de vsuris resoluunt, quod quæ minus principaliter accedunt, non efficiunt contractum vsurarium, de quo latius scripsimus in capit. an ex incertitudine iustificetur contractus ad vitam, & ita non benè ad nostram speciem census adaptatur Iaboleni responsum in dicta l. fundi partē; & denique super eam conditionem retractus, non magis grauatur venditor, quā si non adieceretur, cū sortem integram constitutionis census, & pretium rei venditæ cōsequatur, manifestum est, quod ea venditio non computatur in pretium, quia venditor grauatur, dum dicit, *si modo ideo vilis fundum vendidisti, ut ea tibi conditio præstaretur*, computans in pretium conditionem; quia per eam vilis fuit venditus fundus; si enim ibi conditio non adijceretur, foret pretium opulentius; & ita ex adiectione & pretium minuitur & venditor grauatur. Ex quo remanet satisfactum ad fundamentum dictæ l. fundi partē.

10 Hæc tamen sententiā, & resolutio videtur restringenda, & limitanda, ut non procedat, quando requisito domino census res censualis alicui vendita, & tradita fuit, quia non erit eo casu locus retractui, cū præferatur secundus emptor; ex regul. l. quoties. C. de rei vendicat. l. 5. tit. 5. part. 5. Quæ quidem iura si procedunt, quando primo pura venditio facta fuit, & secundo res tradita, à fortiori procedent, ubi nulla vera emptio & venditio datur, sed pactum de non alienando cum adiectione conditionis retractus, ut in specie nostræ conditionis. Quod quidem pactum non est venditio. l. sterilis. §. si fundum de actionibus empti, gloss. in l. bonæ fidei, & ibi Iass. ff. de eo, quod certo loco; & ita eam restrictionem tenet Auend. respons. 12. num. 8. & 9. & cum eo idem in effectu sentit Ioan. Matienço in l. 1. tit. 15. lib. 5. nouæ Recopil. gloss. 1. numer. 6. sed ego existimarem, quod etiam si traditio rei censualis venditæ sequatur, sit locus retractui, ex eo quod in censu contrahatur hypotheca legalis eius rei, super qua census constituitur, fortior quidem

quidem alijs regularibus hypothecis, & simul adiectum sit pactum illud de non alienando, impeditur alienatio, atque domini translatio; & consequenter secunda venditio rei censualis, etiam re tradita, non excluderet priorē conventionem non alienandi, nec procederet dicta l. quoties, vt latē diximus in capit. præcedenti & in terminis l. quoties resoluit Ioan. Gutier. in l. nemo potest. numer. 40. & 41. ff. de legat. 1. & ita contra Auend. defendit & resoluit Ioan. Gutier. in practis quæstionibus ad Recopil. 2. part. quæst. 167. numer. 3. versic. *Histamen omnibus*, vsque ad fin.

AN DOMINVS CENSUS habeat ius retractus, ex l. societatis, vel sanguinis sibi competens. Caput LXXXVII.

SUMMARIUM.

Dominus emphytheosis an habeat ius retractus contra venditionem emphytheota. numero. 1.

Dominus directi quando habeat ius retractus vsus domij. n. 2.

Retractus societatis etiam habet locum in rebus immobilibus vel qua pro immobilibus habentur. ibidem.

Retractus an habeat locum inter emphytheotas socios, vel feudatarios. n. 3.

Retractus an sit in cessibile in extraneis, simul cum directi domini iure. n. 4.

Retractus societatis an habeat locum in censu reservationis. n. 5.

Retractus societatis an habeat locum in censu consignationis. n. 6.

Partem alius rei habere intelligitur per domini participationem. ibidem.

Intellectus ad leges Regni de retractu societatis loquentes ibidem.

Usufructuarius an habeat ius retractus societatis. num. 7.

Dominus census quando habeat ius retractus, ex l. societatis per totum, & ex iure sanguinis. num. 8.

Usufructuarius, vel creditor, an habeat ius retractus. ibidem.

IN hac eleganti dubitatione, quādo scilicet dominus census habeat ius retractus ex l. societatis, vel iure sanguinis sibi cōpetens, ita distinguendum existimaui.

Aut loquimur in censu emphytheosis, aut reservationis, vel consignationis. In primo casu verificatur, ea dubitatio, quādo requisito domino directi venditur res in emphytheosim concessa; quia si fiat venditio sine domini cōsensu, non esset necessarius retractus, sed res incidere in commissum, & retractus solueretur, ex l. 2. cum vulgatis. C. de iure emphyt. l. fin. tit. 8. part. 5. & in ea specie, requisito nempe domino, si rem vendiderit emphytheota, locus erit retractus intra duos menses à die, quo dominus fuerit requisitus. l. fin. C. de iure emphyt. l. fin. tit. 8. part. 5. Quæ resolutio confirmatur ex eo, quod cum dominus emphytheosis habeat in ea re emphytheotica principalem partem, directum scilicet dominium, succedit regula retractus societatis, de qua in l. 55. tit. 5. part. 5. & in l. 74. Tauri, imò & de iure communi verior, & receptior sententia est, quod stante lege, vel consuetudine, quæ vicino, aut consanguineo concedit facultatem retrahendi rem venditam, dominus emphytheosis illis præfertur, si voluerit eam retrahere, vt ex dicta l. fin. & per text. in l. si cum dotem. §. ultimo. ff. soluto matrim. resoluunt Guillelm. de Cuno, Rayner. Folles. Alberic. Bald. & alij moderniores, quos referens sequitur Tiraquel. de retract. lignag. §. 21. glossa vnica. numer. 3. & 4. & non referens Tiraquel. idem sequitur Gregor. Lup. in dicta l. 55. gloss. verb. *Comunalmente*, statim post principium vbi ad id refert Alexandr. & alios.

Quæ sententiā procedit non solum quādo emphytheota vendidit rem cum domini cōsensu, sed etiam si eam subemphytheotica verit in casibus, in quibus valet subemphytheotica, quorum remissioe meminimus in capit. de censu creando ex alio veteri censu, & hoc, quia cum dominus habeat potentius dominium directum, scilicet iuste retraheret vtile ab emphytheota venditum; & consanguineo præferendus esset, ex dicta l. 55. part. 5. & 74. Tauri. Quod iubatur ex eo, quia huiusmodi retractus societatis, & communitatis non solum habet locum, quando venditur res immobilis soli, vel quæ pro immobili habetur sed & si mobilis, seu quodlibet aliud ius distractum sit. Et denique generaliter in omnibus rebus, cuiuscunque sint qualitatis, aut quanti-

quantitatis, vt constat ex dicta l. 55. Partitæ ibi, *Algunacosa*, quod quidem verbum generale est comprehendens omnes res mobiles, seu immobiles, ex l. rei appellatione de de verbor. significat. & ita eam legem generaliter in omnibus rebus procedere intellexerunt Gregor. Lup. ibidem, gloss. *Comunalmente*, & latius Ioann. Matienço in l. 13. tit. 11. lib. 5. nouæ Recopilat. gloss. 3. numer. 3. cum alijs, & nouissime Ioann. Gutier. in practis quæst. civilibus, lib. 2. quæst. 165. per totam; idē à fortiori procedet is retractus, quando emphytheota rem sub emphytheotica, cum vtile dominium subalternum dominus directi legitime retrahat, sicut eandem rem emphytheoticam retraheret.

Imò & inter emphytheotas socios respectu extranei emptoris datur ius retractus, ita quod si vnus ex pluribus emphytheotis habentibus rem communem pro diuiso vendiderit partem extraneo domino requisito habebit consors ius retractus, ex resolutione Matthæi de Afflicis in tractat. Prothomiscos, gloss. 1. colum. 3. & post Alexandr. resoluunt etiam Gregor. Lup. in l. 55. tit. 5. part. 5. gloss. 2. quos referens sequitur nouissime Ioann. Matienço in l. 13. tit. 11. lib. 5. nouæ Recopilat. gloss. 3. numer. 2. vbi omnes id existimant verum esse in feudo, referens ad id Ioann. Fab. in §. 1. post princip. institut. de emptio. & venditio, & Matth. de Afflicis. supra.

Quod in tantum verum est, vt ex cessione domini directi possit censuarius vti iure prælationis, seu retentionis, vt tenuit Collectarius in cap. potuit colum. ult. versic. *Quod si dominus*, de locato, Paul. Castrensis. consil. 335. *Laudatio & inuestitura*, in princip. lib. 1. & hanc partem approbasse Senatum Parisiensem testatur Tiraquel. de retract. lignag. §. 26. gloss. 1. numer. 41. vbi refert plures consuetudines dantes cessionario hoc ius prælationis. Quæ sententiā & ampliatio verissima est, quando dominus directi vendidit vtrumque ius, & dominium, directum scilicet, & ius prælationis. Quæ sententiā & ampliatio verissima est; quia cum eo casu cessionarius consequatur totum ius concedentis, habebit etiam ex cessione ius prælationis, & retractus, tanquam verus dominus directi. Et hoc in effectu voluerunt Collectarius; & Paul. Castrensis, quos supra retulimus. Sin vero cessio fiat non totius iuris, sed retentionis, vel prælationis tantum, dominusque in se reseruauerit directum dominium, non cōpeteret cessionario ius retractus. Ita intel-

ligendi sunt plures maximi nominis viri dicentes, dominium feudi, vel emphytheosis non posse cedere ius prælationis, seu retentionis, quod habet in re feudali, siue emphytheotica. Ita voluerunt Guid. Papa decis. 411. vbi fatetur ita semper iudicatum fuisse in curia Parlamenti Delphinatus, Boer. & Cassan. in Consuetud. Buturigenis, & Burgundie; quos refert Tiraquel. in d. §. 26. numer. 4; gloss. 1.

Ad secundum verò casum accedendo, census nempe reservationis, an dominus habeat ius retractus; videamus. Et quamuis ex eo, quod ex fructibus rei censualis pensionem sibi reseruauerit partem in ea videatur habere; & inde inferatur ad retractum societatis, ex l. 55. tit. 5. part. 5. l. 74. Tauri. Adhuc tamen considerando naturam census reservationis, & mentem earundem legum, tenendum est, non habere ius retractus; quia cum in censuarium transferatur vtrumque dominium, tam vtile, quam directum, & penes concedentem nihil remaneat præter ius percipiendi pensionem, ex capit. consil. de religiof. domib. & diximus latē in capit. de natura census reservationis non possit dici, quod dominus census habet partem in re censuali, vt vtatur iure retractus. Quia in socio retrahente requiritur pars rei per domini participationem, ex Bald. in l. dudum. C. de contrahend. empt. & Gregor. in dicta l. 55. Partitæ, verb. *Comunalmente de se vno*, & ita post Alberic. aduertit Auendañ. responso 12. numer. 6. & deducitur ex Socino consil. 107. volum. 3. facitque l. recte. ff. de verb. significat. & clarius probatur in l. si quis duos. §. si quis partem. ff. communia prædior. vbi non probatur, quod non facta domini translatione, non potest dici, quem habere partem rei. Vnde si dominus census nullam habet in re partem, per domini participationem vti non potest iure retractus. Quod tamen an procedat in censu reservationis perpetuo constabit, ex his, quæ in consignatione irredimibili dicenda erunt infra hoc eodem capite; & inde inferendum est, quod si censuarius sub in censauerit rem sibi in censum reservationis concessam, eam alteri concedens cum reservatione pensionis, non erit locus retractus, sed in tertium res ipsa transibit cum onere census. Quæ resolutio notabilis est.

In tertio tamen casu principali census consignatiui, scilicet an dominus census habeat ius retractus, quando res, super qua consignatus est, venditur, vel quæ hypothecæ nominatim subiecta fuit, distrahitur, videat-

Dd

mus: & cum utroque casu censuarius sit verè dominus rerum censualium, & emptor nullam earundem partem consequatur, sed utrumque dominium, tam utile, quam directum penes venditorem census remaneat, nullaque venditio, nec alienatio dictarum rerum censualium contrahatur, sed ius tantum percipiendi pensionem ex fructibus earum venditum sit, ut latè probauimus in capite, an in censu consignatio formetur vera emptio & venditio, securè dicendum est, non procedere in eo censu retractum communitatis, neque posse dominum pensionis super re, quæ venditur, consignare, eam ab extraneo emptore retrahere, ex dictis legibus 55. & 74. quia cum prædictæ leges locio, qui partem integram rei habet, retractum concedant, dum lex Partita subdit, *Des homes, ô mas, auiedo alguna cosa comunamente de so vno*, & l. 74. dum dicit, *O cinel que siene parte en ella, porque era comun*, & hæc communitas, vel societas rei verificanda sit in participatione dominij, ut supra omnes probauerunt, manifestum est, id ius retractus non competere domino census, qui nullam habet rei censualis partem.

Quæ quidem sententia confirmatur ex eo, quod cum dominus census consignatiui in re censuali nullam dominij partem habeat, equiparatur usufructuario, quasi fructus rei immobilis, qui solutioni pensionis subiiciuntur, consequatur, & ipsorum dominus sit. 7 Sed sic est, quod usufructuarius non habet ius retractus: ergo neque dominus pensionis censualis. Maior euidenter constat ex his, quæ diximus in capite de natura census consignatiui. & in capite an in censu consignatio formetur vera emptio & venditio, ex his, quæ infra hoc eodem capite dicenda erunt. Minor etiam ex eo probatur, quia licet usufructuarius ab aliquibus dominus nuncupetur, ut deducitur ex l. 4. ff. de usufructu ibi, *Ususfructus in multis casibus pars dominij est*. l. si postulauerit. ff. ad l. Iuliam de adulteriis. l. qui usufructum. ff. de verbor. l. si ab emptore. ff. de euiction. l. si a reo. §. si reo. ff. de fideiussoribus. l. cum filius. §. si dominus de legat. 2. sunt tamen alia quam plura iura, quibus euidenter probatur, usufructuarii non esse verè dominum, ut constat ex l. rectè dicimus. ff. de verbor. significat. ibi, *Quia usufructus non dominij pars, sed seruitutis*. text. etiam in l. locum, versic. *Proprietarius*. ff. de usufructu. l. fundi Trebatiani. ff. de usufructu legato. l. 3. §. si hæres. ff. usufructuarius quemad-

modum caueat. l. iusto. §. non mutât. ff. de usufructibus, & ad iura in contrarium adducta præterquam quod latè post plures respondet Tiraquell. de retractu. lignag. §. i. gloss. 7. numer. 55. respondetur, quod debent intelligi, ut sit usufructus pars dominij integralis, seu legalis in concreto; quia simul cum proprietate facit integrum, & plenum dominium, sicut paries, & ligna simul cum ceteris ædificijs & materialibus constituunt integram domum, secundum gloss. & omnes in dicta l. 4. ff. de usufructu, Paul. & alij in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acquirend. possess. Aretin. in §. si cui fundus, institut. delegat. Pinel. qui hanc sententiam dicit receptiorem in l. 1. 3. part. C. de bonis maternis. De quo etiam egit subtilis Conan. libr. 4. comment. iuris capit. 3. & 6. cui assentit Pinel. supra numer. 4. & ita receptior sententia est, quod quamuis largo modo usufructuarius dominus nuncupetur, propriè tamen accipiendo naturam usufructus, non dicitur dominus, nec ullam proprietatis partem habet, & consequenter non poterit vi iure retractus, sed in emptorem eum iure seruitutis usufructus res ipsa transibit. Quod in specie usufructuarij probauerunt Gregor. Lup. in l. 55. tit. 5. part. 5. verbor. *Comunalmente de so vno*, Tiraquell. in dicto §. i. gloss. 7. ex numer. 54. Ioann. Matienço in l. 13. tit. 11. libr. 5. nouæ Recopilat. gloss. 3. numer. 12. & 13. & nouissime Ioann. Gutier. in practicijs questionibus ad l. Recopilat. libr. 2. quest. 166. per totam: si enim usufructuarius nequit retrahere rem à proprietario venditam, ut quia nullam in ea partem habeat, eadem ratione nec dominus census, qui tantum seruitutem eius percipiendi pensionem annuam ex fructibus rei censualis habet, iure retractus vi uilebit. Quod iterum, & euidentiùs ex eo suadetur; quia licet domus, seu fundus censualis hypothecæ legali subiiciatur, non inde creditor, dominus scilicet census, partem habet in fundo censuali, nec ex pignore transit in eum dominium vllum, sed verè dominus rei censualis remanet censuarius, & penes eum utrumque dominium utile & directum eiusdem rei manet, ex l. 1. §. seruus. ff. ad Silanian. l. generaliter in princip. ff. qui & à quibus. l. 1. §. per seruum de acquirend. possession. l. statu liber. ff. ad l. Falcid. l. sciendum. §. si creditor. ff. qui satisfacere cogantur, & utrobique Scribentes, ita ut etiam creditore iurato possit debitor rem pignori subiectam in alium transferre. l. si debitori. C. de

C. de

C. de distract. pignorib. ubi glossa plurimam rem refert, ex quo non prohibetur pignus accipere, qui emere prohibitus est, ex l. in quorum. ff. de pignorib. & hinc constat, quod ex pignorationis rei legatæ non reuocatur legatum, nisi per alienationem eius, ex Paul. in l. qui post. C. de legatis, quem ibi sequuntur Alexand. in fin. Cornel. in princip. Iass. numer. 2. Palacios Rubios in repetit. rubric. de donat. inter virum §. 69. numer. 10. versic. *Quod intelligo*. Ripa in l. filius familias. §. diu. numer. 3. de legatis 1. & in l. 1. numer. 12. ff. de pignoribus. Cum igitur non obstat hypotheca, cui domus censualis subiacet, quominus dominium penes debitorem resideat, non poterit dominus census rem ipsam censualem tanquam communem retrahere, ex dicta l. 55. Partitæ, & 74. Tauri, in verb. *Parte en ella*, & iterum Auendañ. responso 23. fere per totum, & nouissime Ioann. Gutier. in pract. quæstionibus ad leges Recopilat. libr. 2. quæstion. 166. per totam; & in hoc casu intelligitur Roder. de ann. redd. libr. 2. quæst. 1. num. 29. versic. *Similiter inutilem, & retribuendam*, quamuis prædicta fundamenta non referat.

Quæ quidem sententia videtur restringenda in censu perpetuo irredimibili; quia domus, seu fundus, super quibus is census perpetuus consignatur, vel quæ ad faciliorem pensionis exactionem hypothecæ subiiciuntur, si forsam à debitore distrahantur, poterunt à creditore retrahi, concurrentibus solemnitatibus requisitis in retractu. Quod ex eo suadetur, quia licet in censu redimibili, ubi datur certa speculationis, hypotheca censualis non importet alienationem, nec à censuario auferat dominium, & inde dominus census nullam habeat eius rei censualis partem, nec res ipsa censualis possit nuncupari communis, in censu tamen perpetuo irredimibili, ubi nulla datur luitionis spes, sed potius impossibilitas redimendi, hypotheca, & obligatio perpetua important quandam alienationem, & efficiunt creditorem quasi dominum rei censualis. Quæ resolutio deducitur ex l. antepenultima in princip. ff. delegat. 3. l. legata in fine. ff. de suppellectili legata, ubi ex hoc dicunt omnes fundum esse creditoris, & ita eleganter resoluunt Tigneus in l. 1. §. seruus. numer. 3. ff. ad Silanian. Andr. Tiraquell. de retract. in præfact. numero 36. & in §. 1. glossa 14. numer. penultimo. Palacios Rubios in repetit. rubric. de donat. inter vir. §. 69. numer. 6. versic. *Prædicta sanè*, cum

alijs, Anton. Gom. in l. 70. Tauri. numer. 23. & in libr. variar. tit. de legatis. numer. 39. versic. *Quod tamen limita*, Menes. in l. prædia. numer. 8. C. de fideicommiss. Matienço in l. 7. tit. 11. libr. 5. nouæ Recopilat. gloss. 7. numer. 12. Unde retractus locum habebit in eo censu perpetuo irredimibili, non solum ex conventionem partium, sed ex l. societatis, ex dicta l. 55. tit. 5. part. 5. & l. 74. Tauri, & ita ferè in specie idem explicat, & resoluit Cassap. in Consuetud. Burgund. rubric. 11. §. 1. gloss. in verb. *Reteneve*, per totum. Restringe etiam supradictam sententiam, quando res, quæ datur in censum reservatum, vel super qua consignatus constituitur, fuerit patrimonialis, quia licet concedens eam cum reservatione pensionis, vel constituens super ea censum, non habeat retractum societatis, habebit tamen ius retractus sanguinis. Quod in quibus casibus procedat, dicendum erit infra in capitibus sequentibus.

AN, ET QUANDO
censuarius habeat ius retractus
communitatis rei. Cap.

LXXXVIII.

SUMMARIUM.

Emphyteota an habeat ius retractus communitatis, quando dominus vendiderit proprietatem. n. 1.

Dominij appellatione an veniat utile tantum, vel utrumque, directum, & utile. numer. 2. ibique per totum traditur intellectus ad l. 55. tit. 5. p. 5.

Superficiarius quando habeat ius retractus, & præferatur consanguineo, & nouus intellectus ad l. 74. Tauri. n. 3.

Censuarius an possit retrahere pensionem censualem à domino venditam. n. 4.

Censuarius census consignatiui an habeat ius retractus sanguinis vel communitatis. n. 5.

VIII

CAPUT LXXXIII.

N cap. præcedenti scripsimus, in quibus casibus dominus census habeat ius retractus communitatis; in præsentia tamè è cōuerso dubitandum est, quādo censuarius eodem

Dd 2

eodem iure retractus uti possit contra venditionem domini census. Quæ resolutio contingere potest aliquibus modis. Primo, quando dominus emphytheosis vendidit rem in emphytheosis concessam, eius nempe proprietatem, & ius percipiendi pensionem, & emphytheota intentat ius retractus societatis, ex dicta l. 55. Partitæ, & 74. Tauri; in qua specie videtur dicendum, quod cum communitas, seu participatio rei necessaria ad retractum societatis debeat contingere, & verificari per dominij participationem, ut ex Bald. Gregor. & alijs in cap. præcedenti resoluius, possit emphytheota proprietatem à domino venditam retrahere, cum habeat utile eiusdem rei dominium; 2. quia dominij appellatione non solum directum, sed etiam utile continetur, feudale, emphytheoticum, aut superficiarium, & etiam dominium iurium, ut post Guilhelm. & Barthol. in l. 1. C. de usufructu eleganter resoluit Nicol. Boer. deciss. 42. numer. 4. Joann. Igne. in l. 1. §. si vir uxori. ff. de acquirend. possels. Alexand. in consil. 96. numer. 6. libr. 4. est enim dominium directum proprietas superior, & utile quidem inferior, ex Bald. in proxi. feudor. numero. 24. & ita quod appellatione dominij utile contineatur, post Boerium resoluit Melchior Mier. in tractat. maioratus. 3. part. quæst. 9. numer. 10. & Latius Pinel. in l. 1. C. de boni. materni. in princip. numer. 8. resoluens post Iass. & alios, quod si quis agat actione reali ad consequendum dominium, dicens ad eum spectare, sufficeret, si utile tantum ad se pertinere probauerit, imò, & facta petitione proprietatis utile dominium contineri tenent plures, quos ibi refert Pinel. dicto numer. 8. versic. *Contra Baldum*; ergo si dominij appellatione utile comprehenditur, & retractum societatis habet particeps dominij, emphytheota competet id ius retrahendi, ex l. 55. Partitæ ibi, *Comunalmente de so uno*, & ita in feudatario, & emphytheota habentibus rem communem, licet tantum habeant utile dominium, si alienauerit unus partem ad ipsum pertinentem, consentiente domino, alter habebit retractum societatis, ut post Matth. de Afflict. Alexandr. Gregor. & alios resoluius in capite præcedenti. numer. 3. & in specie quod emphytheota ratione communitatis, utilis nempe dominij, habeat retractum proprietatis, resoluit Palac. Rub. in l. 70. Tauri. numer. 22. & iterum ipse Palac. in l. 74. Tauri. numer. 5. Quibus accedat, quod ea com-

munitas, & societas rei necessaria ad retractum verificatur, etiam ratione cuiuslibet minimæ partis rei, ut resoluit Anton. Gomez in l. 74. Tauri. numero. 27. versiculo. *Quod etiam nouiter*, & inde propriè infertur ad communitatem rei per participationem utilis tantum dominij.

Sed adhuc supradictis non obstantibus contrariam sententiam veriore existimamus, quam ex eo potissimum fundamento fulciri credimus, scilicet quod cum dicta lex 55. Partitæ subdiderit, *Comunalmente de so uno*, manifeste præsupponit, ad retractum societatis, & communitatis rei debere in consortibus conuenire æqualem participationem dominij in qualitate, ut quia consortes habeant eiusdem qualitatatis dominium, utile nempe, vel directum, sintque in directo vel utili particeps; quia eoca licet unus ex socijs maiorem dominij partem consequatur, cum tamen in qualitate dominij æquales sint, verè socij, atque particeps nuncupantur; & idè eisdem competit ius retractus societatis, ex dicta l. 55. Partitæ, & 74. Tauri; & hoc modo sunt intelligenda fundamenta contraria, quæ probant emphytheotas, vel feudatarios socios habere ius retractus: cum enim particeps sine utilis dominij, eiusdemque qualitatatis, participatio competit legitime, ius retractus communitatis, & similiter ita procedit resolutio Anton. Gomez in dicto numer. 27. dicentis, quod sufficit etiam quæcunque minima rei pars ad retractum: debet enim intelligi in minima parte, eiusdem tamen qualitatatis, ut quia de dominio utili, vel directo participatur. Sin verò in qualitate dominij particeps non sint, ut quia unus directum, & alter utile dominium habeat, quamuis vterque dominus sit respectu diuersæ partis dominij, cum tamen in qualitate dominij differant, non poterunt nuncupari particeps dominij, & sic in specie hypothecæ dicendum est; qui quidem, licet utile possideat dominium, & naturaliter possessione utatur, cum tamen directum integrè penes concedentem remanserit, si de directo retrahendo agatur, cum dici non possit particeps eiusdem, uti non valeret ius retractus.

Maximè cum dominium utile & directum se vera inter se differant, ut quia directum consistat in proprietate rei, ex Bald. in l. penult. C. si non à competente iudice, & omnes passim præsupponunt, utile vero in utilitate, quæ ex re percipitur, seruitute nempe, ex l. 1. §. quod

quod ait. ff. de superficiebus, & vtrumque probat Palac. Rub. dicta l. 74. numer. 2. Quæ ratione non possunt verificari in emphytheota verba dictarum legum 55. Partitæ, & 74. Tauri, dum dicunt. *Comunalmente de so uno*; sed cum ea dominia dissimilia sint, & vterque dominus, & emphytheota distinctam, & cognitam, atque dissimilem dominij partem habeant, non erit locus retractui societatis, & per iura notabilia in eo retractu probat Anton. Gom. in l. 70. Tauri. numer. 27. versic. *Quod tenent singulariter*, & ita in specie, quod emphytheota non possit retrahere proprietatem à domino venditam, ex l. societatis, vel communitatis, resoluit speculat. in titul. de locato. §. nunc aliqua, versic. 93. licet ibi fateatur, quod de consuetudine quorundam locorum ponitur in instrumentis, quod emphytheota possit retrahere proprietatem à domino venditam. Quod quidem cum ex conventionione procedat, ex l. prohibitum est, ut considerat Iass. in suo tractatu de iure emphyt. quem an hoc refert, & sequitur Gregor. Lup. in l. 55. titul. 5. Part. 5. gloss. verb. *Comunalmente de so uno*, versic. Quid tamen si dominus directi, ubi denique resoluit, emphytheotam non habere ius retractus societatis; & hanc sententiam, licet unico verbo renet Castel. in l. 74. Tauri in verbor. *Superficiario*, in versic. *Item potest colligere*, & ad omnia supra dicta deducitur satisfactio ex his, quæ confirmatio ne huius opinionis dicta sunt, scilicet quod quamuis utile dominium veniat appellatione dominij, cum tamen in directo dominus, & emphytheota particeps non sint, non potest admitti retractus societatis.

3. Ex quæ verissimam resolutione datur novus, & verus intellectus ad text. in l. 74. Tauri, dum in retracto præfert superficiarium consanguineo, ut ex eapossimum ratione procedat; quia superficiarius regulariter habet in solo utile dominium, & in superficie directum, ut quia dominus directus remanente sibi pleno iure in solo, concedit alicui in perpetuum superficiem eius soli pro aliqua annua pensione in recognitionem proprietatis, vel ipsam vendit, aut donauit superficiem. Quo casu manifestum est, quod superficiarius in solo habet utile, & in superficie directum, ut probat Cuman. per text. ibi in l. si ego. ff. de novi operis huncia. Bart. in l. 1. per text. ibi. §. 1. & in l. fin. ff. de superficiebus, Albarat. in proxi. feudor. colum. penult. vnde eleganter deciditur in di-

cta l. 74. Tauri, quod superficiarius in retractu præferatur consanguineo; quia cum dominus directi, & ipse superficiarius particeps vtriusque dominij sint in qualitate, & quantitate eius, ut quia in solo habet dominus directum, & idem superficiarius in superficie, & similiter superficiarius in solo utile, & dominus directi idem in superficie, merito ex retractu communitatis & societatis superficiarius præferendus est consanguineo, & iure retractus utitur, ex dicta l. 74. Tauri, & 55. Part. & quod dicta lex 74. Tauri procedere non potest in casibus, in quibus superficiarius non habet in superficie directum dominium, sed utile tantum, sicut in solo, ut quando conceditur eidem superficies sub annua pensione ad longum, vel modicum tempus, vel quando sub eadem pensione locatur, aut in alio casu simili; quia in his omnibus, vel in alijs similibus casibus non solum superficiarius non esset præferendus consanguineo, sed neque haberet ius retractus societatis; quia cum particeps non sit directi dominij, quamuis utile teneat, deficit tamen participatio in qualitate dominij, quæ (ut supra dictum est) requiritur ad retractum communitatis; & inde retractui locus non est; quare is intellectus ad l. 74. Tauri propriè conuenit emphytheotæ, ut non præferatur consanguineo, neque retractum societatis habeat, cum particeps non sit rei emphytheotæ in qualitate dominij cum domino directi, & sic omnia fundamenta, quibus probauimus emphytheotam non habere retractum societatis, procedunt in superficiario, quotiescunque non habebit directum dominium, quia in his casibus equi paratur emphytheotæ. Quæ noua resolutio, & consideratio ad l. 55. Partitæ, & 74. Tauri restringenda est, si forsam emphytheota, vel superficiarius habentes utile tantum dominium, non retractum societatis petierint, sed sanguinis in tentauerint, ut quia consanguinei sint domini directi, quia de eo sanguinis retractu aliter dicendum erit in capite sequenti.

4. In secundo tamen casu census reservatiui verificatur hæc dubitatio, quando dominus pensionis reservatæ vendidit eam, & cessionarius retractum intentat. In qua dubitationis specie quod attinet ad retractum sanguinis, dicendum erit in capite sequenti; quoad verò retractum communitatis, cum censuarius non solum partem habeat in re censuali, sed principalem, vtrumque nempe dominium rei, tam utile, quam directum.

Dd 3

directum, & utramque pensionem civilem & naturalem, habebit etiam à fortiori ius retrahendi, ex l. societas, & communis, & iure retractus pensionem consequeretur, ex dicta l. 55. & 74. maxime, quia cum retractus iste communis competat etiam pro rebus mobilibus, cuiuscunque sint qualitatibus, ut supra diximus, & probauimus in capite precedenti, quamuis pensio censualis, quæ venditur, & retrahi prætenditur, de perse considerata quod mobile sit, secundum aliquorum opinionem, quorum meminimus in cap. an census possit creari ex veteri, vel super veteri censu, poterit tamen censuarius eam legitimè retrahere, liberando se à seruitute, & obligatione soluendi pensionem in futurum, imò & ea liberatio importat emptionem rei immobilis, vel quæ pro immobili habetur, pensionis scilicet, quæ quamuis de perse considerata sit quid mobile, dum tamen habet retractum successuum, & super re immobili consistit, atque consignata est, pro re immobili habetur, & ex l. societas retracti potest, & iure sanguinis, etiam retrahitur, ut dicendum erit in capite sequenti.

5 Tertio casu verificatur ea dubitatio, quando dominus census consignatiui vendidit alicui censum constitutum super rebus censuarii, & censuarius vult eundem censum retrahere, liberationem nempe soluendi. In qua specie quantum ad retractum sanguinis videnda sunt, quæ dicenda erunt in capite sequenti. Quantum verò ad retractum communis considerabam, quod cum bonorum, ex quorum fructibus census exoluitur, & super quibus constitutus est, censuarius verus dominus sit, & quandoque possit censum redimere, etiam in vnum, vel plures possessores, cessione, aut venditione translatum, poterit à fortiori eum retrahere. Et quamuis videatur, quod ea dubitatio, & resolutio raro, vel nunquam, verificari potest, imò sit quæstio de nomine; ego tamen existimo posse verificari, quando dominus census vendidit eum, vel cessione in alium transtulit minori pretio, quam creatus fuit. Quo casu crederem, quod censuarius habebit ius retractus, ex l. communis, ut quia principaliorem census partem habeat, nempe bona, super quibus est consignatus, & eo casu ius retractus utilius erit censuario, quam ius redemptionis; imò & si censuarius eodem pretio, quo censum vendidit, eum ab extraneo retrahere velit, utilius erit sibi ius retractus, quam redem-

ptionis, quia si forsam in solidum cum alijs obligatus sit, aut fideiussor accessit, & censum redimat, forte tantum à correis exigere poterit. Sin verò retrahat sortem, & usuras præteritas & futuras, tanquam si eidem censuario cessione contra correos legitimè facta fuisset, ex his, quæ eleganter dicenda sunt in specie in capite de fideiussoribus censuum. Et in casibus prædictis evidetur urgentissima ratio; quia cum substantia census consistat in rebus censualibus, & censuarius eorundem verus dominus sit, principalioremque partem census habeat, poterit iure retractus communis censualis, ut quia pensio & bona censualia vnum, idemque, & terè indiuisibile corpus efficiant, & inde verificentur in censuario verba dictarum legum Partit. 55. & 74. Tauri, earum effectus.

DE RETRACTU sanguinis in censu admit- tendo. Caput LXXXIX.

SUMMARIVM.

- Retractus sanguinis an habeat locum, quando res datur in emphytheosim. numero 1.*
Retractus sanguinis an admittatur, quando res datur in emphytheosim, vel censum cum pacto redimendi, & conditione, quod interim dum sit redemptio, dominium rei non transferatur. numero 2.
Intellectus ad text. in l. cum manu facta. §. nemo. ff. de contrahend. empt. ibid. & n. 4.
Dominium rei censualis concessa cum pacto redimendi censum, & conditione quod interim non transferatur, annhilominus translaturum sit ex die conventionis. n. 3.
Tempus retractus currit à die conventionis, & non redemptionis. n. 5.
Contractus cognoscitur an sit emphytheosis, vel emptio, ex quantitate pensionis, & pretij. numero 6.
Retractus sanguinis an habeat locum in censu perpetuo, vel redimibili, seu ad vitam, ita quod res data in censum possit retrahi. numero 7.
Res, quæ locatur ad longum tempus, vel concedi-

N capitibus præcedentibus scripsimus, quando dominus census, vel censuarius habeant ius retractus conventionale, vel communis, & præferantur consanguineo. In præsentibus tamen agendum est, quando consanguineo cõpetat huiusmodi ius retractus, & omnibus alijs præferatur: in qua notanda dubitatione plures casus considerantur.

Præmus, quando dominus alicuius rei immobilis cõcedit eam in emphytheosim, & consanguineus contra emphytheotam ius retractus intenteat; & in eo casu videtur dicendum, quod eam legitimè consanguineus retrahat; quia per dationem rei in emphytheosim dominium utile separatur à directo, & transfertur in emphytheotam, atque de familia exit. Unde respectu utilis dominij succedit regula retractus sanguinis. Quod fortificatur, quia datio rei in emphytheosim vera eius alienatio est, ex l. fin. C. de rebus alienis non alienandis, ubi omnes id aduertunt; idè locum habet retractus sanguinis. Quam sententiam securè tenuit quidam modernus Alborno in libr. 3. de contrahibus tit. 3. de retractu, sed malè quidem; & absque ullo legitimo fundamento ductus; quia contraria sententia verior omnino, & receptior est, ex ea potissimum ratione, quod cum in datione feudi in emphytheosim dominium directum rei, quod potentius est, non alienatur, sed utile tantum; quorum consolidatio non benè distinguitur, merito retractus sanguinis locus non est, qui propriè competit, quando verà utriusque dominij translatio contingit. Qua ratione retractum sanguinis non habere locum, quando res data in emphytheosim, adnotarunt Stephan. Bertrand. consil. 7. lib. 1. quem refert Tiraque. de retract. lignag. 6. 33. gloss. unica ex principio, & eleganter post Bertrand. Boer. & alios Covar. libr. 3. variar. resolut. cap. 11. numero 3. & post Gerard. Ioann. Matienço in l. 7. tit. 11. libr. 5. nou. & ecopil. gloss. 1. numero 10. & nouissime Ioan. Gutier. in præf. quæst. ad nou. Recop. lib. 2. q. 145. n. 1. ubi refert Castell. in l. 74. Tauri, quæ sententia receptissima est, quam vidi semel sententia diffinitam in Regia Piniana Chancelleria.

2 Eam tamen extendi debere etiam si post perfectionem contractus conuētum sit, quod census redimatur eo pacto adiecto, ut dominium directum in emphytheotam non transferatur, donec pretium redemptionis sit solutum; tenuerunt plures notabiles viri dicent-

tes, quod cum eo casu ante redemptionem utile tantum dominium ex partium conventionem in emphytheotam, vel censuarium sit translatum, non poterit consanguineus ius retractus habere. Quod quidem ita fuisse decisum in Senatu Neapolitano, teste Afflict. decis. 72. numer. 8. fatetur Couarr. in libr. 3. variar. cap. 11. numer. 3. cui sententia (vt aliqui existimauerunt) consonat text. in l. cum manu sara. §. nemo. ff. de contrahend. emptio. dum dicit Consultus, *Nemo potest videri eam rem vendidisse, de cuius dominio id agitur, nec ad emptorem transeat*; si enim concessa re in emphytheosim, vel censum reservatum perpetuum id pactum adiectum sit, vt in censuarium, vel emphytheotam non transferatur vtrumque dominium, donec redemptio integrè fiat, quamvis adiciatur conditio redimendi, non ideo anteà videtur translatum, quam redemptio legitime fiat; & ideo non erit locus retractus, sicut in vera, & naturali emphytheosi; sed adhuc contra eam ampliationem contraria sententia omnino verior est, scilicet quod eo casu facta concessione emphytheosis, vel data re in censum reservatum sub conditione redimendi, & pacto quod non transferatur dominium, donec redemptio fiat, consanguineus possit statim eam retrahere; quia quamvis is contractus à contrahentibus nuncupetur emphytheoticus, ex pacto tamen redimendi, & ex translatione vtriusque dominij tempore redemptionis natura, & substantia facta emphytheosis mutatur, & in verum emptiois contractum, habita fide de pretio, donec redemptio fiat, conuertitur: quasi res ipsa pro redemptionis pretio vendita sit, & interim pensio annuatim promissa. Qui contractus emptiois non est, & in eo retractus admittitur. Ita in emphytheosi cum eo pacto redimendi post Bertrand. aduertit Tiraq. in d. §. 33. gloss. unica in princip. & post Tiraq. Couarr. d. libr. 3. variar. cap. 11. numer. 3. & melius post Bald. Afflict. & alios ipse Couarr. ibid. numer. 6. & referens Couarr. Ioan. Matienço in l. 7. tit. 11. lib. 5. nou. Recop. gloss. 1. numer. 25. licet ibi malè referat Couarr. Quorum ratio vrgentissima est, ne per id pactum impediens translationem dominij præiudiciū fiat consanguineo, si quidem emphytheota, vel censuarium dam redimenter pensioem consanguineos à iure retractus excluderent, vt proratione tradunt omnes supradicti, & prætereos Afflict. in tractat. Prothomiseos. §. 3. num. 17. & 18. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 2. num. 34. & 35. cum alijs, Cassan. in Consuetud. Burgund. tit. de retract. §. 4.

uenditur, in princip. Quia sententia retenta non obstant fundamenta in contrarium adducta, & primò decis. Neapolyt. 72. num. 8. quam ad id referunt Couarr. supra, & Ioan. Gutier. in pract. quæst. ad leges Recopil. libr. 2. quæst. 145. numer. 4. quia ad eam decisionem respòdetur, quod nihil ibi probat Afflict. & corruptè eum allegauerunt Couarr. & Gutier. voluerunt quidem allegare decis. 338. quæ quidem decisio, licet notanda sit, procedit tamen in casu speciali, scilicet quando quis possidet titulo donationis, vt ex ea constat, in princip. & num. 10. Quia in casu emptiois cum pacto, quod non transferatur dominium, donec pretium exoluatur, eadem decisio resoluit non valere simile pactum, sed emptioem puram sustineri, & idem ipse Afflict. quem refert, & sequitur Tiraquell. in dicto. §. 1. gloss. 2. numer. 35.

4. Secundo respondetur ad text. in d. l. cum manu sara. §. nemo, quod quamvis ob id pactum, quod non transfert dominium, donec pretium exoluatur, veditio transeat in alium contractum, & desinat esse veditio, hoc ideo ibi procedit, quia pactum illud de non transferendo dominium potuit transfundere contractum illum venditionis in alium utilem contractum; & ideo non mutatur emptiois natura. Sin verò huiusmodi pactum de non transferendo dominium contrahatur, & substantiam conventionis, & contractus sit, vt quia vitietur ipse contractus, & in alium utilem transfundi nequeat, tunc simile pactum vitiat, & contractus vt purus sustinetur, vt fraus contrahentium omnino cesset; & ita resoluit in specie, & intelligunt text. in d. §. nemo, Bald. in rubr. C. de contrahend. emptioe, Philip. Dec. cons. 119. num. 4. & 440. n. 1. & ita fuit iudicatum in Consilio Neapol. teste Matth. de Afflict. decis. 338. n. 8. Tiraq. de retract. lignag. d. §. 1. gloss. 2. num. 35. & plures referens Ioan. Matienço in l. 7. tit. 11. libr. 5. nouæ Recop. gloss. 1. n. 26. ergo si concedatur res in emphytheosim cum facultate redimendi, & pacto, quod interim dum redimitur, dominium non transeat in emphytheotam, vel censuarium, nihilominus non erit ille contractus emphytheoticus, sed emptiois, & venditionis, & consequenter consanguineus habebit ius retractus.

5. Quod eleganter extrèditur, vt nouem dies ad retrahendum, de quibus in legibus Regni fit mentio, incipiant currere consanguineo à die contractus, & non redemptionis, vt latè resoluit Tiraquel. de retract. lignag. d. §. 1. gloss. 2. numer. 34. cum alijs, & §. 33. gloss. unica, eleganter Couarr. lib. 3. variar. cap. 11. per totum,

totum maximè numer. 6. versic. 4. & nouissimè post alios Ioan. Gutier. in practicis quæst. ad leges Recopil. lib. 2. quæst. 145. numer. 5. & 6.

Vbi numer. 7. id restringit, quando post perfectionem contractus ex interuallo in alia scriptura pactum redimendi censum adiciatur; quo casu credit & simile pactum valere, & tempus retractus non incipere à die conuentionis, sed redemptionis. Sed ego ex fraudis presumptione, quam omnes supra relati considerauerunt, securius credèrem, quod licet eo casu tempus retrahendi non incipiat consanguineo à tempore prioris conuentionis, curat tamen à die secundi contractus, in quo pactum redimendi adiectum fuit, cum ex eo temporis momento transfusio contractus emphytheotici in emptioem & venditionem formetur.

Prædictam tamen resolutionem, scilicet quod consanguineus non possit retrahere rem concessam in emphytheosim, restringendam esse dixerunt plures, ex rationibus supra dictis, quando contractus emphytheosis fieret in fraudem legis, vt quando emphytheota ultra pensionem dedit concedenti certam pecuniæ quantitatem, & denique pensio modica fuit, & pretium ingens; quia eo casu intelligitur simulatam, & fictam venditionem sub nomine emphytheosis fuisse contractam, & inde retractui locus est. Ita nuncupatum voluerunt Ioan. Faber in §. adeo. numer. 10. institut. de locato, Matth. de Afflict. decis. 72. num. 9. & 10. Carol. Molin. in consuetudinib. Paris. tit. 1. §. 23. num. 17. Tiraquell. de retract. lignag. §. 33. gloss. unica, & §. 30. gloss. 1. maximè numer. 9. vbi latè id discutit.

7. In secundo casu principali, census nempe reservatiui perpetui, videbatur dicendum, quod si res datur in censum, non possit consanguineus eam retrahere, ex resolutione Couarr. in dicto lib. 3. variar. capit. 11. num. 3. ex Boer. & Ioanne Matienço, quos referens sequitur Ioan. Gutier. in practicis quæst. ad leges Recopil. 2. part. quæst. 145. numer. 1. qui quidem omnes nominatim loquuntur in emphytheosi, vel censu. Sed adhuc contraria sententia verior omnino est, & breui, atque inconuincibili ratione probatur, scilicet, quia cum in censuarium irrevocabiliter transferatur vtrumque dominium, tam utile, quam directum, & vtrique possessio, tam civilis, quam naturalis, ex capit. constitutus, de religiof. domib. & ex his, quæ latè diximus in cap. de natura census reservatiui, manifestum est, quod res censualis per concessionem exit

de familia, & consequenter quod eo casu regula retractus, sanguinis procedit. Neque huic veritati obstat resolutio Couarr. & aliorum; quia licet fecerint mentionem de censu vel emphytheosi, necessariò debent intelligi in emphytheotico censu, dum ipse Couarr. & ceteri præsupponit, quod in eo censu, cuius meminerunt, utile tantum dominium, & non directum transfertur in censuarium. Quæ utilis tantum dominij translatio propria est emphytheosis, & non census, vt supra diximus. vnde si non loquuntur in censu, potius probant nostram sententiam. Si tamen is census reservatiui constitutus sit ad vnius vitam, vel plurium personarum sub conditione resolutiva contractus, vidi semel dubitatum, an consanguineus posset retrahere rem in censum concessam, & non posse quibusdam videbatur ratione, quod existimabant eam de familia non existere, licet quodammodò alienetur, ad similitudinem locationis ad longum tempus. Ex qua quod non exeant bona de familia, neque locus sit retractui, dixerunt Boer. in consuet. Buturic. rubric. de retract. §. 1. versic. *trem non habet*, Andr. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 14. num. 84. & sequentib. vel ad similitudinem emphytheosis ad vitam, ex resolutione eorū, quos supra retulimus in principio huius capitis. Sed his considerationibus non obstantibus iudicatum fuit, admittendum non esse consanguineum ad retractum, ex eo solo fundamento, quod quauis bona in censum reservatum ad vitam concessant perpetuò non exeant de familia, cum ex conditione resolutiva contractus ad eam redire debeant exeant tamen pro tempore vitæ in quam concessa fuerunt, & vtrumque dominium, & vtroque possessio in censuarium ad vitam transferuntur; & ideo ex dominij, & possessionis translatione, verè dicuntur exire de familia, & formaliter alienari atque consequenter procedit ius retractus. Et ad fundamenta de locatione ad longum tempus, vel emphytheosis ad vitam, respondebant, quod in eis non solum datur conditio resolutiva contractus, sed deficit vtriusque dominij & possessionis translatio, quæ deficiente non formatur rei alienatio, nec res exit de familia, neque de dominio alienantis, vt vulgaria principia docent.

9. In tertio tamen casu huius dubitationis considerandum est, quod ea dubitatio potest verificari, quando Petrus vendidit Ioanni fundum pro certo pretio, & quia pecunia emptor indigebat pro eodem pretio super eodem fundo vendito censum redimibilem consignauit; quo quidè casu cum vera emptio

Dd 5

& ven

De venditio fundi, pro cuius pretio census constituitur, contrahatur, ut latè post Covarrub. probauimus in capit. an gabella soluenda sit ex constitutione census, securè dicendum est, retractum sanguinis locum habere; & ita in specie eiusdem casus resoluit Covarrub. in libr. 3. variar. capit. 11. per totum; neque indiget eius resolutio vrgenti probatione: quæ tamen an procedat, quando venditor domus, pro cuius pretio census super ea constituitur, sub ea conditione eam vendidit, vel censum creauit, quod interim dum pretium exoluitur, & census redimitur, dominium rei venditæ in emptorem transferatur, dubitauerunt plures, tam exteri, quam nostrates, & nonnulli tenuerunt retractum sanguinis locum non esse, dicentes, quod ex conditione, ut non transferatur dominium, interim dum soluitur pretium eum retractum sanguinis impedit, cum res non alienetur, neque exeat de familia. Alij verò & melius existimantes, quod cum in eo contractu formetur pura emptio & venditio, & eius substantia consistat in translatione dominij in emptorem, non poterit per eam conditionem impediri ea dominij translatio; neque substantia & natura contractus emptio nis mutari, sed potius ea conditio pro non scripta habenda erit, & contractus purus manebit. Quorum posterior sententia receptissima est, addo quod tempus retractus à die conuentio nis currere incipiet, ut vtrumque probauimus in principio huius capituli, dum egimus, an consanguineus posset retrahere bona in emphytheosim concessa.

10 Quarto casu verificatur nostra dubitatio, quando agitur inter emptorem census, & consanguineum censuarij de retractu rei, super qua consignatur, vel de retrahenda creatione ipsius census, ut quia consanguineus offerens pretium velit retrahere bona censualia, vel censum ipsum super eisdem consignatum; & quantum ad retractum bonorum censualium, manifestum est non admitti retractum; quia bona censualia non venduntur, neque alienantur, sed eorum, vtrumque dominium, & possessio penes censuarium remanet, & tantum in fauorem emptoris census hypothecæ subiecta sunt ad securiorem exactionem sortis, & redditus perceptionem, ut ex l. fundus quæ ff. de ann. legat. resoluimus in capit. an in censu formetur vera emptio & venditio, & tenet in specie Speculat. in tit. de locato. §. nunc aliqua verific. 86. & 98. Cast. in l. 74. Tauri in glossa magna, colum. 4. verific. Ex quo vnum singulariter infero, Ioan. Lup. in l. 70. Tauri. numer. 28. Covarr. libr. 3. variar. capit. 11. numer. 4. ad finem, Auend. in responsio 12. per totum, &

referens Covarr. Ioan. Matienço in l. 7. tit. 11. lib. 5. nouæ Recopilat. glossa 1. numer. 17. qui in specie retractus post Cast. & Palac. Rub. loquitur, & idem in specie loquitur Ioan. Gutier. in pract. quæst. ad Recop. lib. 2. q. 146. n. 4. & post Auend. & alios nouissimè id aduertit Ignat. Lafarte de decima vendit. & permittat. capit. 10. num. 21. per totum; quia omnes securè resoluunt, consanguineum non posse retrahere rem, super qua census consignatur. Quod adeò verum esse dixerunt, ut quamuis in ea census creatione nominatim inter contrahentes pactum sit, quod dominium rei, super qua census constituitur, in emptorè transeat, nihilominus translatio eius non fiat, nec plus pactum illud operetur, quam legalis hypotheca ad tutiorem, & securiorem annuæ pensionis solutionem, ut notauerunt Covarr. in dicto lib. 3. cap. 11. numer. 5. ad fin. & Ioan. Gutier. in dicta quæstion. 146. numer. 4. ad finem.

11 Quoad census verò creationem, an scilicet consanguineus offerens pretium, possit eam retrahere, est elegantis, & nouæ dubitationis, cui respondendum videbatur, non admitti sanguinis retractum; quia census creatio non est venditio alicuius rei immobilis, sed tituli tantum, & iuris percipiendi pensionem annuam. Vnde sicut quando venditur census constitutus, non admittitur retractus, eadem à fortiori ratione dicendum est admitti non debere, quando census nouiter creatur, cum aliud sit vendere corpus formatum, aliud ius percipiendi pensionem; argument. l. necessario. §. fin. ff. de periculo & commodo rei venditæ. Et quamuis pro contraria opinione considerari possit, quod cum ex census creatione formetur ius fundo inseparabiliter coherens, haberi debet ius illud pro re immobili, ex resolutione diceat. q. iura, quæ accedunt, siue adherent rebus immobilibus, immobilia quoque eadem esse censetur, ex latè traditis per Tiraquel. qui ferè in specie nostræ quæstionis loquitur de retract. lignag. §. 2. gloss. vnica numer. 78. vsque ad numer. 84. tamen id ius, quod habetur pro immobili, ut quia verè immobile, & corporale non sit, atque patrimoniale, retractui non subiaceret, unde eam sententiam post alios tenet Ioan. Gutier. in pract. cis quæstionis ad Recopilat. libr. 2. quæstion. 140. num. 4.

12 Si tamen censuarium super re sibi data ius censum alium nouiter consignauerit, & consanguineus offerat pretium creationis, retractumque intenet, ut in eius fauorem noui census constitutio fiat, & de conuerso concedens rem censualem nolit consentire oneri eidem iniuncto,

iniuncto, sed velit retrahere rem ipsam; dubitatur, an locus sit retractui, & quis eorum præferatur, dominus, vel consanguineus. De quâ dubitatione videndus est Cast. in Consuetud. Burgund. rubric. 11. Descenses. §. 3. & in text. ibi, Et si laudient. numer. 1. & per totam gloss. fol. mihi 354. col. 4. in fine, & statim in dicto §. 3. verific. ante penult. incipit. Per hoc notatur, in text. ibi, savoir la veult, fol. 357. colum. 3.

13 Quinto modo contingere potest ea dubitatio, quando emphytheota vendidit rem emphytheoticam cum domini licentia, & consanguineus vult eam retrahere. In qua specie merito dubitauerunt Scribentes, an retractui locus esset, ut constat ex Tiraquel. de retract. lignag. §. 21. gloss. vnica. numer. 3. & 4. & §. 1. gloss. 3. num. 1. & 2. & latissimè plures referent, ex Ioanne Matienço in l. 7. tit. 11. libr. 5. nouæ Recopil. gloss. 1. num. 4. vsque ad numer. 8. dicente in dicto num. 8. quod de iure Regio attenta l. 74. Tauri retractus sanguinis procedit in rei emphytheotæ venditione; dicit enim Matienço post Cifontem, Montaluum, Cast. & Greg. Lup. quod cum per eam legē Tauri in retract. utilis dominij præferatur dominus directi consanguineo, manifestè præsupponit lex illa, quod si non concurreret dominus directi, vel superficiarius cum eo consanguineo, sed solus intentet retractum, admittendus sit; ideo hæc sententia tenenda est.

14 Quam limitandam esse credimus, quando emphytheota vendidit commoditates emphytheosis, retento sibi utili dominio, quoniam hæc commoditates immobilia bona non sunt, ut in eis verificetur retractus sanguinis; & quia emphytheota, redditus, & commoditates emphytheosis vendere potest, irrequisito domino, ut quia differant utile dominium, & eius commoditas, & aliud sit vendere emphytheosim, aliud eius commoditates, sicut differunt vendere vsum fructum formalem, & vsum fructus commoditatem, ut habetur in l. necessario. §. fin. ff. de periculo & commodo rei venditæ, quam explicat eleganter Arias Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 3. part. numer. 40. ergo si commoditas utilis dominij vendi potest irrequisito domino, ita quod penes emphytheotam resideat utile dominium formale, & non transeat in emptorem, manifestum est, non posse consanguineum eas commoditates emphytheosis venditas retrahere. Ita eleganter resoluit Bald. in capit. quæ in Ecclesiariu. num. 20. de constit. & in l. fin. lectura vltim. num. 2. C. de iure emphyt. & in capit. 1. §. quid ergo de inuestitura de re

aliena facta; cuius sententiam post Ioan. Lup. Cast. & Pinel. explicat Ioan. Matienço in l. 7. tit. 11. libr. 5. nouæ Recop. gloss. 1. n. 15. & 16. per totum.

15 Sexto verificatur nostrâ hæc dubitatio, quando dominus directi dominij illud vendidit, ius nempe percipiendi pensionem emphytheoticam ex fundo in emphytheosim concessa reservatam. Quod quidem ius, & directum dominium, an retrahi possit à consanguineo, dubitauerunt plures, & tandem resolutum retractum esse admittendum, minori quidem ratione, quam si utile dominium retraheretur, cum potentius sit, quam utile directum dominium, ut notant Salicet. & Iass. in l. 2. C. de iure emphyt. & nuncupatim voluerunt Ioan. Lup. in l. 70. Tauri numer. 22. in fine, Didac. Cast. in l. 74. Tauri, gloss. verb. Parte en ella, colum. 3. in fine. Quorum sententia euidenter suadet ex eo, quod ius emphytheoticum immobile quidem est, ut quia rei solo inseparabiliter coheret, ut sepius in hoc opere diximus, ideo retractum sanguinis admittit.

16 Septimo verificatur ea dubitatio, quando censuarium vendidit rem sibi in censu reservatium concessam; quo quidem casu cum eiusdem rei sit verus dominus, rem censualem ab eodem venditam consanguineus retrahere possit, in d. & domino pensionis reservatæ præferendus erit, cum in ea re censuali nullam dominus pensionis partem dominij habeat, sed vtrumque utile, & directum in censuarium transferatur, & nihil penes concedentem præter ius percipiendi pensionem remanserit, quod licet vulgare, utile tamen, & notandum est, & ex ordinaria regula retractus confirmatur.

17 Octauo ea dubitatio contingere potest, quando dominus pensionis reservatæ vendidit eam, ius nempe percipiendi censum reservatium; & in hac specie si pensio censualis perpetua sit, cum omnes, qui de hac re meminerunt, teneant inter immobilia bona eam pensionem connumerari, ut latè resoluunt plures per Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 6. numer. 7. & 8. videbatur dicendum, consanguineum admitti debere ad retractum, & conuerso tamen in pensione reservata perpetua, vel redimibili, poterat dici, quod cum ea pensio non sit verè res immobilis soli, sed similes pensiones inter immobilia, & bona mobilia tertiam dissimilem bonorum speciem constituent, & leges retractus in rebus verè immobilibus soli loquantur, & verificentur, in eis non procedat ius retractus sanguinis, neque ad eas leges de retractu extendi possint, ex resolu-

resolucione Tiraquell. in dicto §. 1. gloss. 7. numer. 9. ex gloss. 6. numer. 3. Unde huius dubitationis resolutio deducenda erit ex his, quæ in sequenti casu dicenda sunt circa retractum venditionis veteris census, cuius venditio similis est venditioni pensionis reservatæ, cum utroque casu ius percipiendi censum inseparabiliter fundo coherens venditum sit, & inde æqualis detur potestas retrahendi.

21 Non verificari potest nostra hæc dubitatio in venditione veteris census consignativi seu cuiuslibet alterius pensionis, iuris nempe percipiendi eam. In qua dubitatione plures tenuerunt, consanguineum admitti ad retractum; dicebant enim similes veteres census inter immobilia bona debere connumerari, ex Clement. Exiit de paradiso. §. cumque annui redditus de verborum significat. ex l. si quis inquilinos. ff. de legat. 1. l. iubemus nulli in principio. C. de sacrosanct. Eccle. l. hac ædificati. §. is illud. C. de secund. nupt. l. quem admodum. C. de agricult. & censit. lib. 11. §. 1. versic. *si vult enim*, & §. fin. ubi gloss. in authent. de non alienand. aut permutat. reb. Ecclesiast. in §. quoniam autem, versic. *si verò habet redditus*. Ex quibus, & alijs iuribus regulariter plures probauerunt, annuos redditus inter immobilia bona computari, ut constat latissimè ex Tiraquell. lib. 1. retract. §. 1. gloss. 6. per totam, & per Couarr. lib. 3. variar. capit. 7. num. 2. & ex alijs, quos recitamus in capit. de census creatione super alio veteri censu, & inde inferebant eos redditus excusari à satisfactione, sicut bona immobilia, & non posse vendi, neque alienari à minoris pupili tutore, vel curatore, neque ab administratoribus bonorum Ecclesiæ, vel Reipublicæ sine solemnitatibus in venditionibus ceterorum bonorum immobilium eorum requisitis, ut utrumque latissimè probant Tiraquell. Couarr. & alij, quod in censu redimibili procedere probant; quia quamvis redimi valeat, dicunt, quod ex eo non de finit esse perpetuus ex l. sufficit. ff. de condi. in deb. & denique ita census rebus immobilibus æquiparant, ut inter immobilia bona verè, & in totum connumerari existiment. Quæ ratione eam sententiam in specie probauerunt Ioan. Fab. in §. fin. prope fin. institut. de duobus reis, & alij per Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 6. num. 3. & §. 18. Sed adhuc contrariam sententiam receptiorem esse constat, ex eo, quod cum leges retractum concedentes in rebus verè immobilibus, soli nempe, ius illud cōcedant, non debent, extendi ad bona, quæ verè non sunt immobilia, sed vel pro immobilibus

habentur aut tertiam bonorum speciem constituent, ex Abbate in cap. nulli. numer. 10. de reb. Eccle. & ex latè traditis per Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 6. numer. 3. Pinel. in rubr. C. de bonis maternis 1. part. numer. 24. Mieres de maiorat. 1. part. quæst. 40. num. 13. dicentes post plures, quod annui redditus non sunt mobilia, vel immobilia bona, sed tertiam bonorum speciem constituunt: unde in eisdem annuis redditibus retractum sanguinis non admitti dixerunt Palac. Rub. in l. 70. Tauri. numer. 27. & 30. cum alijs, Castel. in l. 74. Tauri, gloss. magna colum. 6. & ante à eleganter Tiraquell. in dicto §. 1. gloss. 6. num. 3. & latissimè Ioan. Matienço in l. 7. tit. 11. lib. 5. nouæ Recopilat. gloss. 1. num. 18. vsque ad n. 23. & nouissimè Ioan. Gutier. in pract. quæst. ad Recopil. lib. quæst. 146. per totam, quod post Cifontaneum in l. 70. Tauri. numer. 25. restringit Mieres in dicta quæst. 40. num. 12. ut procedat in censibus redimibilibus, quorum annuos redditus inter verè immobilia bona non connumerari credunt, & ideo retractui non subiacere tenent, existimantes omnia supradicta procedere in censibus redimibilibus, & idem in censu redimibili dixerunt Couarr. lib. 3. variar. capit. 7. num. 2. & capit. 11. num. 5. versic. *is profecto*. Gregor. Lup. in l. penult. tit. 8. part. 5. gloss. magna & plures per Tiraquell. in dicto §. 1. gloss. 6. numer. 15. in verò census perpetui sicut resoluunt Cifontaneum in dicta quæst. 25. & Mieres in dicta quæst. 40. num. 12. retractum locum habere, ex Bald. & Matth. de Afflict. quos referunt, & ex eo solo fundamento ducti, quod ex receptiori sententia Scribentium annui redditus perpetui immobilibus bonis æquiparantur. Quorum resolutio tenenda non est, sed in retractu securè dicendum, idem esse iudicandum in censu perpetuo, quod in redimibili; quia licet perpetuus magis immobilibus bonis assimiletur, quàm redimibilis, adhuc tamen est dissimilis, & non verè res immobilis soli, ut in eo verificari possint verba, & intentio legum Regni, quæ de retractu meminerunt, formaliter requirentes bona immobilia soli. Unde eam sententiam etiam in eo censu perpetuo admiserunt contra Cifontaneum, & Pelaez Ioann. Gutier. supra in dicta quæst. 146. num. 3. ad fin. & Ioann. Matienço in dicto numer. 18. vsque ad 23. nec Couarr. & alij, qui retractum in censu redimibili negauerunt, eum in perpetuo concessisse visi sunt, sed potius dum generaliter in censu loquuntur, in utroque sunt intelligendi.

22 Decimo verificari potest ea dubitatio, quando censuarius consignatius, vel reservatius

aius vendidit rem sibi datam in censum, vel super qua censum constituit. In qua specie breuiter dicendum est, quod cum in eum censuarius utrumque dominium rei censualis translatus sit, & in consignatio censu nunquam id perdidit, possit tanquam verus dominus liberi disponere dare ipsa censuali, & consequenter sit locus retractui, sicut in aliqua qualibet ordinaria venditione, ut satis notum est.

24 Undecimò, & finaliter verificari potest ea dubitatio, quando censuarius redimit censum, & consanguineus vult retrahere redemptionem, dicens locum non habere, sed ipse pro tantum domino census effici debere. In qua noua dubitatione distinguendum est inter censum redimibilem, & perpetuum; si enim cum pacto redimendi constitutus sit, & tempore redemptionis oblato pretio consanguineus intente ius retractus, regulariter dicendum est non admitti, cum ex actu redemptionis contractus non formetur, sed resoluatur ex sententia Pauli Castrensi. in consilio. 74. In causa mota, libr. 2. versic. *Excluditur*, dicentis, venditorem, qui ex pacto de restituendo rem soluto pretio venditionis redimit eam præferri vicino, aut consanguineo, cui ex forma statuti competit ius retrahendi, & hoc, quia ius retrahendi à principio quæsitum fuit consanguineo sub ea conditione reuenditionis; ideo resolutio iure emptoris resolutur, & ius consanguinei, ex l. vectigali. ff. de pignorib. l. si ex duobus. §. led & Marcellus. ff. de indien. adiect. unde eam sententiam in specie tenet Tiraquell. de retract. lignag. in fine. numer. 118. & elegantius id prosequitur de retract. conuentionis. §. 1. gloss. 7. ex princip. & per totam; fin. verò census perpetuus sit absq; ullo pacto redimendi constitutus, & in continèti redemptio fiat, an ea redemptio sit contractus, vel distractus, dubitauerunt plures ad effectum admittendi, vel excludendi retractum, & aliqui dicebant, verè distractum non esse, sed à venditione partes discessisse, dummodò antequàm ad extraneos actus partes diuertissent, distractus fieret, ex l. ab emptione. ff. de pactis, & ex his, quæ latè tradit Tiraquell. de retract. conuent. §. 6. gloss. 2. alij verò distractum esse existimauerunt, & quando ex intervallo redemptio fieret, id securius procedere credebant dicentes, quod cum debitor annui census ab eius obligatione se liberaret, extinctum, & confusum fuit ius seruitutis soluendi, ex l. si tibi homo. ff. fin. delegat. 1. de cuius quidem dubitationis veritate vide post Tiraquell. supra eundem in fine retract. lignag. numer. 119. vsque ad numer.

121. & in eodem tractatu. §. 1. glossa 2. numero 38.

DE CONDITIONE

commissi in censu adiicienda,
& eius natura, atq; iustitia.

Caput XC.

SUMMARIVM.

Intellectus ad l. 68. Tauri latè examinatur in numer. 1. & per totum caput.
Commisum in censu emphyteotico quādo admitti possit. n. 2.
Commisum quando concedatur in censu consignatiuo perpetuo, vel redimibili n. 3.
Commisum quando admittatur in censu reservatiuo. n. 4.
Pactum legis commissoria, quā iustificatione sustineatur. 6.
Inopia non soluentis non liberat quem ab obligatione quantitatis. n. 7.
Commisum an præsupponat penes concedentem dominium rei concessam manere. n. 5. & 8.
Intellectus Albornoz ad d. l. 68. discutitur, & rejicitur. n. 9.
Commisum an procedat in censu testamentario perpetuo, vel redimibili n. 10.
Commisum cessat, si ex consuetudine non usitatum in quocunque censu. n. 11.
Commisum cessat, si dominus census receperit voluntarie pensionem decursam. n. 12.

CAPVT XC.

N materia census sapissimè dubitatur, an res censualis incadat in commissum, tam ipsius contractus natura, & lege, quàm ex hominum prouidentia & conditione, & tã ex non solutione pensionis per biennium, vel triennium, quàm ex alienatione rei irrequisito domino facta, Cuius dubitationis resolutio pender ab intellectu l. 68. Tauri, cuius verba sunt hæc: *Si alguno pusiere sobre su heredad algun censo, con condicion, que si no pagare à ciertos plazos, que caiga la heredad en comiso, que se guarde el contrato, y se juzgue por el, puesto que la pena sea grande, y mal de la amistad.* Quæ quidem lex 68. Tauri, quæ habetur in l. 1. tit. 15. lib. 5. nou. Recopilat. primò videtur intelligenda, & verificanda in censu verè emphyteotico, & quando datur res in censum cum refer.

reservatione diretti domini, & certæ pensionis annua. Quo casu verissimum est, quod tam ex natura contractus emphytheotici commissum habet locum, ex l. 2. C. de iure emphytheosis. l. penult. tit. 8. part. 5. quàm ex hominum pactione, & lege, ex hac nostra Taurina constitutione. Et ita eam legem nominatim intellexerunt in censu emphytheotico Ludovicus Mexia in l. Regia Toleti De los terminos in 2. part. fundamento 2. num. 35. & sequentibus, maximè num. 43. & in pragmatica taxæ panis conclus. 6. num. 127. cuius intellectum sequitur Ioann. Gutier. de iurament. confirmat. capit. 3. numer. 10. ad fin. de quo etiam meminit ipse Ioann. Gutier. in consil. 12. numer. 2. & iterum in pract. quæst. ad Recopilat. lib. 6. quæst. 168. num. 11. quorum intellectus, quamvis in se verissimus est, cum in emphytheosi detur propriè commissum, ut vulgaria iura probant, literæ tamen dictæ l. 68. conueniens non videtur, dum lex nominatim loquitur in censu, dicens: *Si alguno pusiere sobre su heredad algun censo*, & inde in emphytheosim, non propriè comprehendat, cum inter se in quàm plurimis hi contractus differant, ut passim ex dictis in hoc opere constat; & quia si velimus eam l. 68. Taurinè intelligere in censu emphytheotico, carebit ratione dubitandi, & decidendi, cum si ex lege & natura contractus emphytheotici commissum detur, ut satis notum est, ex partium conventionione a fortiori admittendam erat: & idè lex nihil noui decideret, neque vllam decidendi, aut dubitandi rationem haberet. Quæ, licet non hac consideratione, cum intellectum impugnauit Olan. in Anthinom. iuris litera A. numer. 104. & clarius Ioann. Gutier. ad leges Recopilat. lib. 2. quæstion. 168. numer. 3. Quorum impugnationi accedat proprietas verborum legis, dum dicit: *Si alguno pusiere sobre su heredad algun censo*: quæ propriè videntur verificari in censu consignatiuo, ut infra dicendum erit. Sed adhuc ea impugnatione non obstante verius crederem, eum intellectum ad l. 68. Taurinè non solum in se verum esse, sed literæ dictæ l. germanum, & conuenientem; & in hoc variasse Ioan. Gutier. dum in vna, eademque quæstione, nempe l. 68. numer. 3. & 11. lib. ipsi aduersatur. Quæ resolutio, & confirmatio prioris intellectus, simulq; satisfactio contrariæ obiectionis euidenter constat, ex eo quod verbum, *Censo*, cuius meminit d. l. Taurinè non solum in consignatiuo, vel reservatiuo verificatur, sed emphytheoticum etià comprehendit, ut nominatim probat text. in l. 28. tit. 8. part. 5. dum dicit, *Contratibus emphytheoticis*, *en latín tanto quiere dextr en*

romance, como pleyto, o posura, que es fecho sobre cosa raxa, que es dada a censo señalado: idè non impropriè abitur verbum, *Census*, si in emphytheotico verificatur iterum verb. d. l. *Si alguno pusiere sobre su heredad algun censo*, propriè adaptari possunt ad censum reservatiuū, vel emphytheoticum, quam ad consignatiuū, ut infra dicendū erit; similiter quāvis de iure cōmuni, & Regio, etiam deficiente pactione, ex solā natura contractus emphytheotici commissum detur; & inde inferatur deficere rationem decidendi, & dubitandi ad l. 68. ab origine tamè considerando verba eiusdem, & mentem eorum, qui eam condiderunt, noua, & elegantior ratione decidendi, & dubitandi, ductos, & coactos fuisse constat. Non enim dubitauerunt nec deciderunt principaliter, quod conditio commissi admittatur, cum id de iure cōmuni, & Regio sapius constitutum esse, sed præcipuè decreuerunt, quod ea conditio sustineatur quamvis excederet dimidiam, ut constat ex verbis legis, dum dicit, *Que se guarde el contrato, y se jure por el, puesto que la pena sea grande, y mas de la mitad*, in quo lex illa singularis est, non solum in censu, sed in emphytheosi, in cuius contractu, quamvis dubitatum fuit, an eū rescinderet latio ultra dimidiā, vel enormissimā, ut infra dicendū erit, non tū decisū erat, quid iudicandū foret, quādo deceptio proveniret ex adiectione conditionis commissi, ut quia eius pœna excederet dimidiam, unde dum id decidit dicta l. 68. non solum non caret ratione dubitandi in emphytheosi, sed etiam in eo casu singularis est; & inde intellectus ad eam designatus, quod scilicet loquatur in emphytheosi, non solum verus, sed germanus est, & propriè assignari potest.

Quod autem diximus, commissum venire ex natura contractus emphytheotici, intelligendum est transacto biennio; quia ante biennium etiam si nominatim promittatur cum iuramento, non haberet locum, ut quia conditio intra biennium sit contra naturam contractus, de quo videndus est Roder. de ann. redditib. lib. 2. quæstion. 22. numer. 18. vsque ad num. 20.

3 Secundo enim modo intelligunt legem illam plures notabiles viri in censu consignatiuo, dum dicit, *Si alguno pusiere sobre su heredad algun censo*; quæ verba intelligebant in censu consignatiuo, dicentes in eo sustineri conditionem commissi. Ita probat Ioan. Lup. in dicta l. 68. per totam, Castel. gloss. 1. idem præsupponit Anton. Gom. ibidem numer. 2. ad fin. quorum intellectus apertissimè videtur probari ex verbis eiusdem legis, dum dicit, *Si alguno pusiere sobre su heredad algun censo*, ver-

verbum enim illud, *pusiere*, necessariò referendum est ad eum, qui censum imponit super re sua, venditorem nempe cum venditor, & non emptor sit, qui censum constituit, & imponit; & ideo verba illa, *sobre su heredad*, eodem modo necessario sunt intelligenda, ut referantur ad fundum imponentis censum; quia reguntur à præcedentibus ibi; *Si alguno pusiere*, ut sic proprie interpretatis, & intellectus, euidenter probent, legem illam intelligi, & verificari in censu consignatiuo super re propria censuarij constituto. Sed quamvis eum intellectum ad l. 68. prædicti teneant, & ex verbis eius deductum esse censeant, sustineri quidem non potest, imò & sequentibus convincitur. Primò ex eo, quod ea conditio commissi, & primæua natura eius pœnæ præsupponit rem ex commissio reuerfuram ad eum, à quo fuit profecta, ut probant iura, quæ de commissio meminerunt. Sed in censu consignatiuo res super qua consignatus est, ab emptore non proficiscitur, ut natura commissi requirit, sed nec vllum eius dominium directum, aut vtile, neque vllam naturalem, aut civilem possessionem ex eius census creatione consequitur, nec rem emit, sed censum, ius nempe percipiendi pensionem annuam, unde quamvis eam soluere distulerit, vel recusauerit censuarius per biennium, vel triennium, non admittet ius proprietatis, neque incidet in commissum, sed tanquam debitor poterit coueniri, & bona censualia iudicialiter capi, atque retineri, ut satis notum est, & diximus in capit. an in censu consignatiuo formetur vera emptio & venditio, & dicendū est in capit. de censuum hypothecis. Iterum, & tertio fortificatur hæc impugnatione ex eo, quod si pœna commissi admittatur, sapissimè contingeret, rem censualem magni valoris pro modico pretio census à censuario inuito posse abdicari, & auferri; & inde tam in creatione, quàm in resolutione census per conditionem commissi iniustitia, & fraus, & dolus versaretur, & census inde sustineri nequireret. Ita pro ratione tradiderunt Medina in C. de restitutione. cap. de censu redimibili fol. 187. col. 2. 3. & 4. & latè Mexia super l. Regia Toleti, De los terminos, in 2. fundamento. 2. part. numer. 38. & sequent. b. & cum intellectum impugnauerunt omnes, qui supra, & infra intelligunt l. 8. in censu emphytheotico & reservatiuo. Quæ sententia & resolutio securè proccidit, & verissima est in censu consignatiuo redimibili ad rationem quatuordecim pro vno constituto: quia in eo censu præter fundamenta supra adducta, id ex eo fortissimè suadet, quod cum pretiū huiusmodi census

individuū sit, & legale, nullam habens latitudinem iustitia, sed in puncto indivisibili consistens, non solum directe minui non potest, sed nec indirecto, & simulato modo per eam conditiones commissi adiectionem, quæ sicut quælibet qualia vulgariter pretium minuit, ex l. fundi partem. ff. de contrahend. empt. & eorum, quæ scripsimus in capit. de quantitate pretij census ex solutione, euidenterque constat ex adductis in capite de conditione non alienandi, & de conditione retractus, & quidem hæc resolutio verior est in conditione commissi, quæ (ut omnes passim fatentur) rigorosa nimis est. Subaturq; ex proprio motu Pij V. super forma creandi census, dum in his censibus consignatiuis redimibilibus impugnat pactum cōtinens morosum census debitorem ad pœnam aliquam teneri. Qui quidem proprius motus in hoc non suspenditur per supplicationem Regni ab eodem proprio motu interpositam, cuius supplicationis meminit vulgare caput in Curijs Matriti cōditū: quia ea supplicatio (ut in dicto capite constat) tantum fuit interposita ab his, quæ nouiter in eodem proprio motu circa traditionem pretij in pecunia numerata, & in actu celebrationis instrumenti constituta fuerunt. Non tamen ab his, quæ de inre cōmuni nulli dubitationi subiacebant, ut magis ad lōgum explicuimus circa intellectum eius proprii motus in capitibus præcedentibus: unde in conditionibus contra naturam, substantiam, vel iustitiam census, ut est conditio commissi; nec supplicatum fuit à Proprio motu, nec supplicari potuit. Quare nostram sententiam virgenter confirmat: & idè (licet non his fundamentis) eam securè tenuerunt dicentes l. 68. non posse intelligi in eo censu consignatiuo redimibili Couarr. lib. 3. variar. capit. 7. num. 1. Olan. in Anthinom. litera A. numer. 104. vsque ad numer. 110. Oroz. in l. iuris gentium. §. quio imo. numer. 49. ff. de pactis, Ioan. Matienço in l. 1. tit. 15. lib. 5. nou. Recopilat. gloss. 2. in fin. Ioan. Gutier. de iuram. confirm. capit. 3. numer. 10. & nouissimè in practicis quæst. ad Recopilat. in lib. 2. quæst. 168. nam. 2. & 10. & hæc est verissima resolutio, non obstantibus verbis dictæ l. 68. quæ propriè verificantur in censu reservatiuo, quàm in consignatiuo, ut infra in casu sequenti dicendum erit: & idem post Felicin. & alios resoluit Roderic. lib. 2. quæst. 1. numer. 29. versic. 15. & lib. 2. quæst. 1. num. 77. vsque ad fin. ubi resoluit, quod l. 68. in hoc recessit ab usu.

Ea tamen resolutio, & sententia restringenda videtur in eo, ut scilicet res censualis incida-

dat in commissum pro quantitate pretij creationis census quoad hunc effectum, ut ex pretio eiusdem rei, quæ incidit in commissum, census emptor sortem consequatur, & residuum pretij rei censuario restituat. Ita constat indicatum fuisse in Concilio Neapolitano teste Afflicto decis. 80. per totam; & idem in effectu resoluit Nauarr. in Manuali capit. 28. in additione ad cap. 23. num. 68. dicens, quod ex l. Nauarra pena commissi sustinetur ad effectum vendendi fundum censualem, ut ex pretio redditus, & sortem emptor consequatur. Quem in hoc refert, & sequi videtur Gutierrez de iurament. confirmat. in dicto cap. 31. numer. 11. Eam tamen decisionem Matthæi de Afflicto. quamvis faciant intelligendam esse in censu consignatio pecunia empto, contra Couarr. lib. 3. variar. capit. 7. numer. 1. ad fin. qui eam intelligit in reservatio; negari tamen non potest, quin sit restringenda, & verificanda in censu consignatio perpetuo irredimibili, maiori præiudicio, quam ad rationem viginti pro vno constituto. Qui quidem census cum admittat conditiones venditori præiudiciales, & pretium minuentes, quæ in redimibili sustineri nequeunt, mirum non est, si eam commissi, quæ virtualiter obligat debitorem census ad eius redemptionem, ex opinione Afflicti legitime admittat. Sin verò census perpetuus non sit, sed redimibilis consignatus, non procedet consilij Neapolitani decisio: quia cum per eam conditionem commissi, etiam si respectu quantitatatis pretij census sustineatur, ad veram redemptionem eius sit deuentum, iniusta omnino redderetur, ut quia libertatem censuarij quandocunque redimere censum valentis impediret, ex qua libertate contractus iustificatur, & Pontificis eum permissum, ut late dicendum erit in cap. de census redemptione. Quæ noua resolutio, & iustitiæ summè conueniens est.

Et adhuc sensum sunt reducenda, quæ ante traduntur à Roderico lib. 2. quæst. 2. per totam; quæ aliter in censu consignatio procedere non possunt.

4 Tertiò, & principaliter dicta l. 68. potest verificari, & proprius intelligi in censu reservatio, ut quado tibi dedi fundum in censum cum reservatione pensionis annuæ, & conditione expressa commissi. In qua specie videbatur dicendum non sustineri conditionem; ex receptissima omnium sententia dicentium quod censuarius non incidit in commissum, quantumcunque distulerit, vel recusauerit soluere pensionem; sed ad eius solutionem præterita, vel futuræ cõpelli potest, ex glossa

notanda, & communiter recepta in capit. constitutus, verb. *Iuxta ratam*, in verlic. *Vnde quantumcunque*, de religiof. domib. quam sequuntur dicentes notabilem Fr. Dominic. Sor. lib. 6. de iust. & iur. quæst. 5. artic. 1. pag. 551. col. 1. Iass. in l. 2. numer. 41. & in l. fin. numer. 48. C. de iur. emphyt. Anton. Gom. in dicta l. 68. num. 3. Oroz. in l. iuris gentium. §. quinimo. numer. 48. ff. de pactis, D. Anton. de Padilla in l. 3. numer. 12. C. de servitutibus & aqua, Couarr. in dicto lib. 3. variar. capit. 7. colum. 2. ad fin. & colum. 3. & post Fab. & alios Ioan. Marienço in l. 1. tit. 15. lib. 5. nou. Recop. gloss. 2. numer. 3. dicentes, quod dicta l. 68. intelligi non potest in censu consignatio perpetuo. Quorum intellectus non solum non impugnatur ex verbis eiusdem l. dum dicit, *si alguno pusiere sobre su heredad algun censo*: quæ videbantur verificanda in censu consignatio, ex verbo, *Pusiere sobre su heredad*, sed potius ex eisdem euidenter confirmatur; quia verbum, *Pusiere*, licet ad imponentem, nempe census referri valeat; & similiter verbum, *Sobre su heredad*, ad ipsius imponentis fundum referatur, etiam imò, & proprius ea verba comprehendunt censum reservatio: quia sicut census consignatio imponitur, & consignatur à venditore super eius fundo, eodem modo reservatio dicitur impositus, & consignatus a domino fundi super eo fundo, cum fundum concesserit cum reservatione pensionis, & similiter sicut fundus, super quo census consignatur, proprius est venditoris tempore creationis census; ut in eo verificentur verba legis ibi, *Sobre su heredad*; ita fundus, ex quo census reservatur, proprius est reservantis pensionem, tempore concessionis eius, ut sub eis verbis, *Sobre su heredad*, proprie comprehendantur; & denique prædicta verba, *si alguno pusiere sobre su heredad algun censo*, ad concedentem rem cum reservatione pensionis, qui verè super re propria censum imposuisse dicitur, referri valent, & debent; ut inde intellectus Couarruiæ, & cæterorum interpretum sustineatur, & verus sit. Qui quidem confirmatur ex eo, quia cum res, quæ datur in censum reservatio propria sit concedentis eam, iustè in eius alienatione concedens adijcere potest conditionem commissi, quæ in censu reservatio adiecta, cum principaliter operetur resolutionem contractus censualis, cum ad priorem statum reducens, ac si non contraheretur, mirum non est, si pro iniusta non habeatur, sed omnino seruanda sit, quamvis dimidiam excedat, ut in 2. part. huius legis in cap. sequenti dicendum erit.

Adhuc tamen attenta dicta l. 68. Tauri contrariam sententiã veriorē credit Couarr. in lib. 3. variar. c. 7. n. 1. verlic. *Selet tamen apponi*, dicens, quod forensis usus apud suprema Regis tribunalia eam legem, & pactionem commissi tantum admittit in censu reservatio perpetuo. Quod in effectu tenet Oroz. in l. iuris gentium. §. qui nimo. numer. 49. ff. de pactis, & in

& in l. de quibus num. 25. ff. de legibus, Olan. in Anthinom. iuris litera A. numer. 97. & licet confusè ita resoluit Gutierrez de iuram. cõfirmat. cap. 31. num. 11. & melius Valascus de iure emphyt. quæst. 50. numer. 31. Ioan. Marienço in l. 1. tit. 15. lib. 5. nou. Recop. gloss. 2. numer. 3. dicentes, quod dicta l. 68. intelligi non potest in censu consignatio perpetuo.

Quorum intellectus non solum non impugnatur ex verbis eiusdem l. dum dicit, *si alguno pusiere sobre su heredad algun censo*: quæ videbantur verificanda in censu consignatio, ex verbo, *Pusiere sobre su heredad*, sed potius ex eisdem euidenter confirmatur; quia verbum, *Pusiere*, licet ad imponentem, nempe census referri valeat; & similiter verbum, *Sobre su heredad*, ad ipsius imponentis fundum referatur, etiam imò, & proprius ea verba comprehendunt censum reservatio: quia sicut census consignatio imponitur, & consignatur à venditore super eius fundo, eodem modo reservatio dicitur impositus, & consignatus a domino fundi super eo fundo, cum fundum concesserit cum reservatione pensionis, & similiter sicut fundus, super quo census consignatur, proprius est venditoris tempore creationis census; ut in eo verificentur verba legis ibi, *Sobre su heredad*; ita fundus, ex quo census reservatur, proprius est reservantis pensionem, tempore concessionis eius, ut sub eis verbis, *Sobre su heredad*, proprie comprehendantur; & denique prædicta verba, *si alguno pusiere sobre su heredad algun censo*, ad concedentem rem cum reservatione pensionis, qui verè super re propria censum imposuisse dicitur, referri valent, & debent; ut inde intellectus Couarruiæ, & cæterorum interpretum sustineatur, & verus sit. Qui quidem confirmatur ex eo, quia cum res, quæ datur in censum reservatio propria sit concedentis eam, iustè in eius alienatione concedens adijcere potest conditionem commissi, quæ in censu reservatio adiecta, cum principaliter operetur resolutionem contractus censualis, cum ad priorem statum reducens, ac si non contraheretur, mirum non est, si pro iniusta non habeatur, sed omnino seruanda sit, quamvis dimidiam excedat, ut in 2. part. huius legis in cap. sequenti dicendum erit.

Nec obstat, si aduersus hunc verissimum intellectum quis obiecerit, dicens, quod ea conditio commissi in censu reservatio adiecta sapit pactum. l. commissoria, cum in his censibus formetur quædam hypotheca

legalis, & quod inde iniusta sit, ex l. 1. & fin. C. de pactis pignorum, capit. significante de pignoribus. l. 41. tit. 15. part. 5. quia facillè respondetur, quod quamvis in his censuum contractibus hypothecaria legalis contrahatur in fauorem concedentis rem in censum; respectu tamen censuarij vera alienatio vtriusque dominij eiusdem rei censualis formatur, ut sapissime dictum est: unde in censu non propria datur pactum legis commissaria; neque prædicta iura procedunt, quæ tantum militent in contractu pignoris, & non quando nullo pignore constituto id pactum legis commissoriae adijcitur, ut ex eisdem legis commissoriae, & ex l. fin. ff. de contrahend. empt. & post alios aduertit Greg. in l. 41. gloss. verb. *A pñes* tit. 5. part. 5.

7 Minus etiam obstat inopia censuarij non soluentis, quia obligatio quantitatatis, quæ perire non potest in l. incendium. C. si cert. petat. non excusat propter inopiam. l. continuis. §. illud de verb. gloss. in l. si vchẽ da. §. idem iuris. ff. ad l. Rhodiam de iactu, Bart. numer. 14. in l. quod te mihi. ff. si cert. petat. l. 37. tit. 11. part. 5. verb. *per embargo*, de quo Paris. consil. 100. lib. 1. Roman. consil. 435.

8 Tertiò & finaliter minus obstat dicere, quod commissum præsupponit directum dominium penes concedentem manere, & quod ideò non debet admitti in censu reservatio, ex quo vtrumque transfertur in censuario, neque in alieni præter emphytheoticum. Quia huic fortissimè objectioni facillè respondetur, verissimum esse, commissum præsupponere directum dominium manere penes concedentem, & utile cum eo consolidetur ex non solutione pensionis: sed hoc quidem restringendum; quando ex sola natura contractus (ut quia emphytheoticus est) absque hominum pactione commissum prætenditur: quia tunc in recognitionem directi dominij lex ipsa commissum admittit; & ideò extra casum, quo dominium remanet penes concedentem ea commissi pena non datur. Sin verò actum non sit de commissio legali, sed ex hominum lege, & pactione inducto; ut quia in censu reservatio eius commissi conditio adiecta sit, quamvis penes concedentem rem in censum, nullum remanserit dominium, sed vtrumque in censuarium transferatur, cum tamen non ex commissio legali, nec ex cognitione directi dominij, sed ex lege, & conditione contractus rem in commissum incidisse prætedatur, nõ obstat prædicta obiectio.

Ee commissi

commisum conditionale admittendum est, quod ad l. 68. Tauri summe notandum, & conducibile videtur. Est tamen breviter advertendum, quod hic intellectus Couarr. & aliorum, atque omnia eius confirmationem adducta, intelligenda sunt in censu reservatio perpetuo irredimibili, & non in eo, qui redimi potest, ex resolutione, quam tradidimus in casu precedenti circa conditionem commissi in censu consignatio perpetuo adiecta.

9. Quartus intellectus ad l. 68. Tauri traditur per Bartholom. de Albornoz subtilis qui dicit ingenij in libr. 3. de arte contractuum tituli. 2. *Del censo al quisar*, doctrina. 3. dicentem. l. 68. iustam esse, ex eo quod dis contractus census redimibilis habet, & habere intelligatur ex sui natura pactum de retrouendendo, quod praecessit penam, ita ut dominus census videatur emere rem censualem cum pacto de retrouendendo, quod stante & dominum census interim dum redimitur, verum rei censualis dominum esse credit, & iuste penam commissi sustineri posse existimat. Cuius subtilis Doctoris intellectus praeterquam quod diuinatorius est, & nullo modo ad i. Tauri adaptari potest, fortiter impugatur ab Olano in Anthinom. litera A. numer. 105. & pluribus modis eum impugnat Ioan. Guier. ad leges Recopilat. libr. 2. quod est. l. 68. numer. 4. usque ad fin. quaestio nis, & fortiter conuincitur ex his, quae supra diximus circa verum intellectum d. l. 68. Vnde verissimum est, quod lex illa loquitur in censu emphytheotico, vel reservatio perpetuo, aut forsam in consignatio irredimibili, ut in casibus praecedentibus euidenter probauimus.

10. Et ita in censu testamentario emphytheotico reservatio, vel consignatio, quamuis legale commissum non detur, ex Alberic. in l. 2. C. de iur. emphyt. ubi Ias. num. 48. Foiler. in g. of. censuali n. 91. tamen ex pacto & providentia contrahentium recte dabitur, imo & a fortiori admittetur in casibus, quos supra retulimus.

11. Si tamen similes passionis commissi per non usum in consuetudinem abierunt, ut quia ex consuetudine recepta non videntur, nec obseruantur, existimat Couarr. libr. 3. variar. capit. 7. numer. 1. prope finem non admitti dispositionem dictae l. 68. Quod in alijs censibus (praeter emphytheotico) conducibile est, in quibus raro, vel nunquam eam vidimus obseruari, quamuis fateamur, difficile esse probationem consuetudinis contrariae.

12. Alio etiam vulgari modo excusatur pena commissi, scilicet quando dominus census postimplerem caducitatem voluntarie recepit pensionem, ut alibi ad longum dicendum erit.

Quomodo tamen intelligenda sint verba d. l. 68. ubi *Aunque la pena sea grande y mas de la medida*, nouiter videndum erit in cap. sequenti.

AN POENA COMMISSI admittatur in censu, si excedat dimidiam, & intellectus ad l. 68. Tauri. Cap. XCI.

SUMMARIVM.

Commisum an committatur. & quis in illud incurrat per solam caducitatem absque ulla sententia declaratoria, & intellectus ad l. 68. Tauri. n. 1.

Contractus conditionalis an resoluitur, adueniente conditione, vel non adimplente uno ex contrahentibus. n. 2.

Census redimibilis contractus purus est, licet habeat pactum redimendi. n. 3.

Laesio ultra dimidiam quando habeat locum, & considerari possit in emphytheotico, vel censu. num. 4.

Expensae in rebus emphytheoticis, vel censu libus factas, quando reperere possint emphytheota, vel cessionarius, si res ab eisdem abdicatur per conditionem commissi. numero. 5.

Expense quoties debentur, an possint recuperari absque fructuum compensatione. numero. 6.

Retentio rei an detur pro expensis in ea factis, & transeat in successorem. n. 7.

Creditorum quando praferantur domino census, vel e converso ipse creditoribus in re censuali. num. 8.

Resolutio iure pignorantis resoluitur totum ius accipientis. n. 9.

Caput

N capite precedenti explicauimus, quando in censu admittatur pena, & conditio commissi, & egimus de intellectu & iustitia l. 68. Tauri; sed quia praecipua dubitandi, & decidendi ratio eiusdem legis non consistit in eo, quod in censu admittatur pena commissi, cum id antea decisum esset, ex iuris principijs, & receptis sententijs, & in vtraque specie census (ut diximus in capite. precedenti) sed in eo principaliter fundetur, quod si excedat dimidiam, videtur iniusta nimis, & rigurosa, & nihilominus lex eam approbat, dum dicit, *Puesto que la pena sea grande, y mas de la medida*, necessarium existimauimus ab origine examinare, & intelligere obscura & difficilima verba, quae deceptionem, quantumcunque maxima sit, & dimidiam excludat, excludunt, quae ab interpretibus tam exteris, quam nostratibus nunquam intellectae fuerunt, decedit enim lex, *Quod conditio commissi admittatur in censu, quamuis pena maxima sit, & dimidiam excedat*. Vnde verba eiusdem ibi, *Puesto que la pena sea grande, y mas de la medida*, videntur verificanda, quando ex non solutione praeteritae pensionis, eius nempe, cuius fors dimidiam rei censualis non attingit, res ipsa censualis magni valoris, & vtilitatis a censuario abdicatur: quia in eius abdicatione ex pena commissi considerari potest maxima laesio etiam dimidiam excedens: qua laesione sit considerata in persona censuarij, ex l. nostra non obstabit quominus dominus census virtute conditionis commissi, quae contractum resoluit, & extinguit, per eius contractus resolutionem rem censualem consequatur, ipsaque incidat in commissum, & hoc ad similitudinem contractus emphytheotici, qui ex legali conditione commissi, eo quod est resolutio contractus, per solam declarationem caducitatis a domino factam extinguitur, & resoluitur, ex Bart. in l. 2. numer. 2. C. de iure emphyt. communiter recepto per Paris. conf. 108. numer. 33. libr. 1. Cepol. consil. ciuili. 25. num. 2. Curt. Iunior consil. 149. num. 3. post Ias. in d. l. 2. numer. 10. etiam nulla secuta sententia, sed ipso iure, propter tacitam conditionem eius contractus, qui sub ea resolutione contrahitur. Ita resoluunt Ant. de Butrio in cap. potuit de locato, quem refert, & sequitur Ias. in d. l. 2. numer. 12. & Ruin. consil. 153. numer. 6. libr. 1. & consil. 57. numer. 2. libr. 4. Corneus consil. 155. libr. 2. Alexandr.

consil. 6. numer. 22. libr. 3. Decius consil. 146. numer. 9. Cepola in dicto consil. 25. numer. 3. & 6. Ex qua resolutione proprie inferatur ad nostrum contractum census reservatio perpetui, in quo, (ut diximus in cap. precedenti) proprie debet intelligi & verificari l. 68. ut ideò conditio commissi in eo contractu adiecta sustineatur. Quia cum ex conditione commissi resoluitur contractus, & in resolutione non verè dissensus, & distractus, sed resolutio prioris contractus ex natura conditionis in eo adiectae formetur, dicendum potius est, priorem contractum reduci ad non esse, ut inde in resolutione laesio non consideretur, quam quod resolutio sit verè distractus, ut in ea conditione commissi ex laesione irritetur. Et haec est originaria, & verissima (quamuis noua) ratio decidendi ad eam legem.

2. Et ratio huius rationis vrgentissima est, quia si a principio contractus censualis sub ea formali conditione commissi initus fuit, & propter eam exigua, & minima pensio ex re magni valoris, & vberiorum fructuum reservatur, atque ex non implemento conditionis soluendi pensionem per biennium, vel triennium, sponte censuario resolutioni contractus consensit, resque censualis per caducitatem ad concedentem, a quo profecta fuit, reuertitur, non solum durum non est sustineri in eo censu conditionem illam commissi, sed potius rationi conueniens, & totius iuris dispositionibus satis consonum, tam ex iuribus, quae probant pacta seruari, quam ex toto titulo de conditione ob causam, & de conditione causa data, & ex regula l. explicito. C. de rerum permut. l. fin. tituli. 63. part. 5. atque simul ex constitutionibus, quae de resolutione contractus ex hominum pactione & lege meminerunt. Quae quidem iura, & constitutiones a fortiori hodie seruabuntur, ex l. 2. tituli. 16. libr. 5. nouae Recopilat. quae iubet, qualiacunque pacta seruari, & ita contractus conditionalis resoluitur ex voluntate vnius ex contrahentibus, quando alter conditionem noluit, vel distulit adimplere, ex Gregor. in l. 3. tituli. 64. part. 5. gloss. fin. in fine, & post Padillam & alios resoluit Ioan. Matienço in d. l. 2. gloss. 2. numer. 5. & 6. cum igitur contractus census reservatio perpetui ex conditione commissi resoluitur absque ullo nouo distractu, mirum non est, si in resolutione laesio (quantumcunque maxima sit, & dimidiam excedat) non consideretur, ut ingeniosè, & laetissime d. l. 68. constituit. Cercissimum enim est, quod hic contractus census reservatio

E e 2

ab

ab initio purus fuit, & utrumque dominium in censuarium translatum, sed notissimum est, quod ex conditione commissi resoluitur ad similitudinem census consignatiui redimibilis, cuius contractus quamvis ex facultate redimendi quandoque valeat, & conditionem resolutionis conventionis contineat, adhuc tamen purus est sub ea resolutionis conditione iustus, ut resoluunt Bertrand. consil. 45. libr. 1. Tiraquel. de retract. conuentionali. §. 6. gloss. 2. numer. 19. & §. 2. gloss. 1. numer. 34. cum alijs, & ita uterque contractus referuatur ex conditione commissi, & consignatiui ex parte redimendi adueniente conditione resoluitur, & extinguitur, ex reg. l. si quis hac. ff. de rei vendicat. l. fin. ff. de l. commissaria. l. commissaria. C. de pactis inter emptorem & venditorem. gloss. & Doctores in l. traditionibus. C. de pactis, & per Alexandr. consil. 10. libr. 1. Corneus consil. 96. ad fin. libr. 1. & consil. 102. libr. 2. l. ab emptione. numer. 16. & 17. ff. de pactis, Tiraquel. de retract. conuentionali. §. 1. gloss. 7. numer. 3. cum alijs, ubi numer. 15. id eleganter ampliat ad omnes contractus eam conditionem resolutionis habentes: ergo si contractus census referuatiui perpetui, eo alijs, in quibus procedit l. 68. quorum meminimus in cap. precedenti, ex natura conditionis commissi resoluantur non ex post facto per distractum, sed ab initio prioris contractus, ex vi iustae pactionis expressae, non est habenda consideratio ad lationem, quae contra censuarium contingit, ex resolutione contractus per conditionem commissi inducta, sed inuolubiliter conditio seruanda est, quantumcunque poena commissi maxima sit, & dimidiam excedat, ut eleganter constituit dicta l. 68. cuius haec fuit originaria, & vera ratio decidendi a me nouiter pensata, dum dicit, *Que se guarde el contrato, y se juzga por el, puesto que la pena sea grande, y mas de la mitad.* Cui verissimo intellectui accedat noua consideratio verborum ibi, *Puesto que la pena sea grande*, ex quibus senserunt conditores, quod in resolutione contractus censualis per conditionem commissi non datur latio, sed poenae in cursio, cuius magnitudo non est consideranda, cum omnes contractus de se liciti (quantumcunque poena maxima sit) eam admittant.

+ Ex qua noranda resolutione, & intellectu ad dictam l. 68. infertur ad receptam sententiam dicentium, quod remedium l. 2. C. de rescind. vendit. non habet locum in censu,

vel emphytheosi, attenta praedicta lege Regni, ut resoluunt Pinel. in l. 2. C. de rescind. vend. 1. part. cap. 3. numer. 37. Matienço qui plures refert in l. 1. tit. 11. libr. 5. nouae Recopil. gloss. 8. numer. 7. & in l. 1. tit. 15. libr. 5. eiusdem Recopilat. gloss. fin. Ant. Gom. in d. l. 68. ut ea scribentium communis sententia non sit, generaliter intelligenda in censu, vel emphytheosi, sed in eo tantum casu, in quo latio, quae praetenditur, prouenit ex poena conditionis commissi. Quia cum ea latio, & poena non sit in consideratione ex natura resolutionis contractus, quae inest creationi, & ipso momento producit, ut supra dictum est, quantumcunque maxima sit, & dimidiam excedat, in eo contractu sustinebitur: sin vero in censu, vel emphytheosi latio contingit, non ex poena, & conditione commissi, sed ex pretij creationis census, & emphytheosis modicitate proueniens, vel ex alia causa, quibus ad inuicem contrahentes se decipere solent deducta, securè credorem, communem resolutionem, & intellectum supra dictorum ad eam l. 68. procedere non posse, nec dispositionem eius extendi ultra lationem, quae resultat ex poena commissi, sed in alijs deceptionibus pretij creationis, uti posse quaequam remedio d. l. 2. & in his pretij deceptionibus post eam l. 68. adhuc intactam manere communem sententiam dicentium in censu, vel emphytheosi admitti remedium lationis ultra dimidiam, ut de iure communi resoluunt Bald. in l. 2. numer. 6. in fine. Salicet. numer. 8. Paul. Castrenf. numer. 14. Panorm. in cap. cum causa. numer. 8. de empt. & vendit. Roman. in l. si quis cum aliter. numer. 19. ff. de verbor. Rebus. in 2. tom. tit. de rescis. contractus art. unico, gloss. 115. numer. 112. Ant. Gom. in d. l. 68. numer. 4. ad fin. Anton. de Padilla dicens communem in dicta l. 2. C. de rescind. numer. 28. ubi Pinel. in 1. part. cap. 3. numer. 37. cum enim communis, & recepta sententia sit, quod in censu, vel emphytheosi procedit remedium lationis ultra dimidiam, ut omnes supra relati probant, & nos ad longum scripsimus in peculiari cap. huius tractatus ad eam l. 2. C. de rescind. dici non potest, quod l. 68. Tauri, quae nuncupatim excludit lationem prouenientem ex poena commissi, similiter excludat eam, quae ex pretij creationis modicitate, aut deceptione contingit, cum inter eas deceptionis species logè diuersa ratio versetur, sed potius dicendum est, eam legē ad casum, in quo loquitur, esse restringendā, & communem opinionem Bald. & ceterorum, generaliter in censu, vel emphytheosi esse intelligendam.

Ego

5 Ego tamen licet fatear, praedictum intellectum nouum ad eam l. 68. verissimum esse, etiam considerabam, quod verba dictae l. 68. ibi, *Puesto que la pena sea grande, y mas de la mitad*, poterant verificari in latione census, vel emphytheosis, quae proueniret ex poena commissi, quando censuarium, vel emphytheotain re censuali, vel emphytheotica plurimum expenderet, & ex melioramentis pretium eiusdem rei duplicatur, vel triplicatur, & fructus ex ea prouenientes crescunt, & opulentiores effecti sunt. In qua casus specie, qui frequenter contingibilis est, dubitari potest, an si dominus contra censuarium agat ex l. commissi ad vindicandam rem censualem, vel in emphytheosim concessam, obstat eidem remedium enormissimae lationis, dicens, eam exceptionem impedire caducitatem; vel an ad recuperandas expensas sufficiens sit ea latio, etiam non obstante conditione commissi. Et quantum ad impediendam caducitatem crederem non sufficere lationem, quantumcunque maxima sit, & dimidiam excedat, cum ut praediximus, resolutio contractus censualis per eam conditionem commissi a principio creationis eius ex hominum lege, & pactione inducta sit, & ideo ea conditione commissi verificata, repetitionis expensarum ius, quod distinctum est, illa sum manere videatur, secundum ea, quae infra dicenda sunt. Ad quem casum non improprie adaptari potest dicta l. 68. Quantum vero ad recuperandas expensas in re censuali, vel emphytheotica factas, an sit locus earum repetitioni, quando ex l. commissi res abdicatur, & contractus resoluitur, est elegantis, & nouae dubitationis, in qua dicendum videbatur nihil impedire eam conditionem commissi, quominus censuarium a domino propter eam conditionem rem vendicante integram meliorationum expensarum, quantitatem recuperet. Quia respectu emphytheotae, quamuis eidem obstat regula, quod edificans in re aliena amittat edificiorum estimationem, ex §. cum autem cum vulgatis instit. de rer. diuis. & tamen procedit in estimatione eorum edificiorum, quae si erent in rebus propriis alienis. Ex quo non bene adaptatur ad emphytheotam expendentem, & dominium saltem utile habentem, qui expensas ubique recuperat, ut ex infra dicendis constabit, & alibi ad longum dicendum erit. Iterum etiam in utroque contractu, tam emphytheotico, quam censuali, haec pars ex eo suadet, quia regulariter receptum habemus omni casu soluendam esse estimationem ex-

pensarum & meliorationum expendentem eas, ut in emphytheosi probat text. in l. iubemus nulli. §. sane. C. de sacrosanct. eccles. ubi Bart. & ad idem est text. in l. Senatus. §. Marcellus delegat. 1. ubi Bald. & Angel. & eam sententiam dicit communem Decius in consil. 518. colum. 2. l. in l. 2. numer. 28. C. de iure emphytheot. & in l. 1. numer. 26. eod. tit. l. Paris. consil. 55. numer. 23. libr. 3. Roland. à Valle consil. 28. numer. 16. libr. 1. Iul. Clar. libr. 4. recept. sent. §. emphytheosis. quæst. 45. per totam, Valasc. de iur. emphyt. quæst. 25. numer. 6. Vnde in terminis d. l. 68. dicendum videtur, quod quamvis ex l. commissi res censualis, vel emphytheotica a censuario sit auferenda, expensae tamen eidem restitui debeant.

6 Imò & ipse censuarium absque vlla fructuum compensatione recuperabit eas expensas, ex Acurij sententia in l. emptor, verba superfluum. ff. de rei vendicat. & resoluunt Crot. in l. frater à fratre. numer. 124. ff. de condit. in deb. Couarr. libr. 1. variar. capit. 8. numer. 4. Gregor. Lupus in l. 41. gloss. magna post med. tit. 28. part. 3. Menchaca de success. creat. §. 5. numer. 13. Anton. Gom. in l. 46. Tauri. numer. 3. Pinel. in l. 2. C. de rescind. 2. part. cap. 4. numer. 62. Molina libr. 1. de Hispan. primogen. cap. 26. numer. 14. Si enim expensae soluendae sunt absque vlla fructuum compensatione, idem in censu dicendum erit, quando ex l. 68. res censualis inciderit in commissum, maxime ex alia communis sententia, qua constituitur pro expensis recuperandis posse quem iure retentionis, donec integrè sibi prestentur, ex l. si in area. ff. de condit. in deb. l. 41. tit. 28. part. 3. ubi Gregor. verb. *Entregado*, Anton. de Fano de pignorib. 4. membra. 5. partis numer. 8. post Capram consil. 55. *Punctus*, colum. 2. versic. *Circa quartum*, & in fortioribus terminis probatur in l. exceptionem. §. 1. ff. de condit. in deb. & tradit Valasc. de iur. emphytheot. quæst. 25. numer. 25. in fine. Imò & hoc ius retentionis propter expensas transit in singulare successorem, ex l. hoc iudicium. §. impendias versic. *Sed & his*. ff. de eo quod certo loco, quem text. ad hoc commendat Montalbo in l. 1. verb. *Su parte de la costa*, tit. 4. lib. 3. fori, Fanus de pignorib. 4. part. membr. 5. numer. 23. Boer. decis. 44. *Prasuppono*, numer. 14. vers. Et idem in successorē, & numer. 18. Ex quo mirum non est, si conditio commissi impediat repetitionem expensarum, quae iure iustificatur.

Econuersò tamē, scilicet, quod ex l. 68. res censualis

Ee 3

ineid

incidat in commissum absque vlla recuperatione expensarum, tenendum videtur ex eo, quia cum ex vi conditionis, & culpa censuarij solvens solvere pensionem, vel solvere differentis per biennium, vel triennium commissum verificetur, censuario subueniendum non est repetitione expensarum, sed in totum res ab eo abdicatur, & contractus omnino resoluitur. ex l. 2. C. de iure emphyt. ibi. *Nulla ei in posterum allegatione nomine meliorationis, vel eorum, quae emponere mata dicuntur*, per quem textus tenet Ias. ibi. numer. 27. Molin. in Consuetud. Paris. §. 1. gloss. 5. num. 98. cum precedentibus. Pinel. in l. 1. C. de bon. matern. 2. part. numer. 71. versic. *Quibus in locis*, si enim repetitio expensarum impediret effectum conditionis commissi, fere nunquam procederet dispositio l. 68. cum passim censuarij plurimum expendant in rebus censuabilibus, imò & resolutio contractus censualis, quae resultat ex non implemento conditionis soluendi, sublata, & inutilis censeretur. Quod absurdum magnum esset, & contra naturam resolutionis contractus, atque conditionis commissi. Vnde (licet nouiter) crederem, quod in hac specie verificantur proprie verba dictae l. 68. ibi. *Puesto que la pena sea grande y mas de la mitad*, ut probent, quod quamuis laesio ultra dimidiam resultet ex ea conditione commissi in resolutione contractus circa repetitionem expensarum, nihilominus conditio sustineatur. Quae noua (licet vera) sententia retenta, non obstant fundamenta contraria de repetitione expensarum; quia regulariter vera sunt, sed in resolutione contractus ex conditione commissi non procedunt, ut ex d. l. 68. euidenter constat, & ex verbis d. l. 2. C. de iur. emphyt. probatur.

8 Ex qua noua interpretatione ad praedicta l. deducitur decisio eius dubitationis, quam semel vidi in facti contingentia agitatam in Regia Pinciana Chancelleria, an scilicet dato concursu creditorum in bonis censuarij dominus census emphytheotici, vel reservatiui perpetui, cui inest conditio commissi praeferratur ceteris omnibus creditoribus cum eo ad pensionem rei censualis concurrentibus. In qua dubitatione, cuius alibi ad longum resolutio tradetur, ita aduocati Chancelleriae distinguebant. Quod si dominus census non agat ex conditione commissi ad vendicandam rem censualem, sed ex iure praelationis, ut quia census erat eius naturae, quod praenam commissi non admitteret, tunc creditores sint praeferrandi, qui tempore priores, & iure potiores essent, cum eo

casu res censualis verè & irrevocabiliter censuarij esset, & cum tota eius patrimonij substantia conuersa, & confusa, atque sicut reliqua bona debitis eiusdem censuarij obnoxia, & subiecta: si verò dominus census iure commissi rem censualem vendicare conetur, ut quia census erat eius naturae, quod eam conditionem commissi admisteret, credebant Aduocati praeferrendum esse ceteris omnibus creditoribus anterioribus, etià expressam hypothecam, & obligationem habentibus, dicentes, quod cum ea conditio commissi, quae ab initio creationis census resolutiva contractus est, efficiat, quod res censualis, adueniente ea conditione commissi, & resoluta per eam contractum ad concedentem statim reuertatur, non efficitur eo casu censuarius dominus rei irrevocabiliter, licet interim dum contractus resoluitur, verus eius dominus sit, & quod idè facultas vendicandae rem impedit eo casu confusionem eius cum ceteris bonis censuarij, quoad hunc saltem effectum, ut respectu eiusdem reideatur concursus, & praelatio creditorum; efficit enim conditio commissi, & resolutio contractus, ut potius res censualis videatur esse inter cetera concedentis bona, si commissum verificetur, quam inter censuarij facultates, ut inde ceterorum anteriorum creditorum praelatio iustificetur, ac si cum ea resolutiva conditione, & facultate vendicandae rem eius, utrumque dominium revocabiliter in censuarium transiret. Quae noua, & elegans resolutio confirmatur ex his, quae notanter resoluit Tiraquel. de retract. convent. §. 2. gloss. 1. & unica. numer. 5. cum pluribus alijs, dicens. numer. 9. quod alienatio non proprie dicitur, nisi quando dominium plenè, & irrevocabiliter est alienatum, & alia conducibilia ad propositum adducens. Quae confirmantur ex his, quae tradit Tiraquel. in l. si unquam. C. de reuocand. donat. verb. *Reuertatur*, ex principio, & num. 398. quae ratione non poterunt creditores censuarij praeferrì concedenti rem in censum. Ex quo datur novus & verus intellectus ad text. in cap. constitutus de relig. domib. ut ex eo commissum excludatur, & creditores si forsam eorum concursus in eius specie detur potiores tempore & iure domino census praeferrantur; quia deficit conditio commissi, & resolutio contractus per eam, atq; utrumq; dominium, tam utile, quàm directum in censuarium irrevocabiliter fuit translatum.

9 Ergo à fortiori dicendum est, dominum census praeferrendum esse in re ab eodè concessa & profecta ceteris omnibus creditoribus postea.

CAPVT XCII.

OLET etiam in similibus censuum creationibus adiecti vulgare pactum, quod venditor ad domum emptoris, vel in alium certum locum proprijs expensis annuos redditus decursum mittere teneatur sub

poena designati salarij, & omnium expensarum, quae in itinere ad exigendum, & in exactione fierent, & saepissime dubitari de iustitia huiusmodi pacti. Cuius dubitationis resolutio ex sequentibus casibus constat.

1 Primò enim considerandum est, quid tenendum sit in censu emphytheotico, & reperio Bart. in litem illa colum. 2. versic. *Tu distingue*. ff. de constituta pecunia dicentem, quod emphytheota non solum tenetur solvere pensionem absque monitione, sed simul canonem, ad domum creditoris proprijs expensis portare in recognitionem directi domini. Cuius Bartoli dictum laudans sequitur Ias. in l. 2. quæst. 38. C. de iure emphyt. & dicit communem Cathelian. Cora in memorabilibus. verb. *Emphytheota non soluendo*. Quorum resolutio intelligenda est, quando dominus, & emphytheota sunt eiusdem fori: quia si diuersi fori sint, non tenebitur emphytheota portare afflictum, vel pensionem, ad domum directi domini, sed satisfaciet, si in domo propria protestetur separatim esse solvere canonem, seu pensionem decursam. Ita nominatim tenent, & resoluunt Bart. in dicta litem illa. numer. 9. Alexand. in consil. 92. numer. 5. & 11. volum. 1. Ias. in d. l. 2. numer. 92. & 93. C. de iure emphytheot. Plotus in l. si quando. numer. 182. C. unde vi. Roland. à Valle consil. 87. numer. 13. libr. 1. Purpurat. consil. 522. numer. 11. volum. 2. Rot. Lucana decif. 78. numer. 3. Riminald. Senior consil. 381. colum. 2. volum. 2. Riminald. Junior consil. 171. numer. 45. volum. 2. Socin. Senior in l. cum filius familias. §. fin. ff. de verb. Cassan. in Consuetudinibus. Burgund. rubr. 11. *Descenses*. §. 6. in gloss. *Contre le teneantier*. In numer. 24. qui omnes Bart. sententiam libenter amplexi fuerunt cum ea fori distinctione, imò & prior pars huius sententiae, scilicet quod emphytheota eiusdem fori portare teneatur in horreum domini directi emphytheoticam pensionem, ab aliquibus restricta fuit, ut procederet in emphytheota, & conductore ecclesiae, ex Ias. in l. 2. numer. 42. & 97. C. de iure emphyt. Crot. consil. 114. numer. 10. vol. 1. Petr. de Vbaldis in tract. de duobus fratribus. 6. p. q. 14. n. 15. & in decimis, seu primitijs sacerdotibus à rusticis soluendis post alios

Ee 4

posterioribus censuarij, & rem ex conditione, & iure commissi ad ipsum sine villo pignoris vinculo reueri, cum resolutio iure pignoris (censuarij nempe, qui rem sibi concessam pignoraui, seu obligauit) resoluetur, & totum ius accipientis, eius scilicet creditoris, ex l. lex vectigali. ff. de pignorib. & resoluunt Bald. in l. 2. quæst. 13. C. de rescind. vendit. Salicet. ibi. quæst. 15. Paul. colum. 3. Molin. in Consuetud. Paris. tit. 8. §. 22. numer. 45. Tiraquell. de retract. convent. §. 3. glossa. 1. & unica. numer. 8. vsque ad numer. 11. in quo quidem numer. 11. plurimos refert explicantes, an res emphytheotica, feudalis, vel censualis resoluta contractu reuertatur ad dominum cum onere, vel absque vinculo pignoris, servitutis, seu alterius obligationis. Quae quidem omnia in censu reservatiuo, cui inest conditio commissi, verissima sunt: in consignatiuo tamen procedere nequeunt, ex his, quae dicenda erunt in cap. de praelatione creditorum censuarij.

DE PACTO EXIGENDI SALARIA, & EXPENSAS ITINERIS, & EXACTIONIS IN CENSUS CREATIONE ADIECTO.

Cap. XCII.

SVMMARIVM.

Pensio emphytheotica, vel censualis, quando in loco creditoris, & expensis censuarij soluenda sit. n. 1.

Debitor in quibus casibus proprijs expensis ad locum creditoris portare teneatur. n. 2.

Debitor pensionis census reservatiui perpetui, vel redimibilis, vel consignatiui irredimibilis, an & quando teneatur suis expensis portare pensionem ad locum, creditoris. numer. 3.

Conditio portandi pensionem ad certum locum emptoris expensis debitoris, an & quando in censu consignatiui redimibili sustineatur. n. 4. & res. l. 2. n. 6.

Intellectus ad proprium motum Pij V. super forma creandi census. n. 5.

alios resoluunt. Duenas reg. 161. numer. 4. sententibus, quod inter seculares, & ex causa prophana, & patrimonialis non procedat ea sententia, sed regula seruanda sit, qua constituitur, quod creditor teneatur mittere ad domum debitoris pro pensionis exactione, quam assignauerunt Alberic. de Rosate in d. l. 2. numer. 22. C. de iure emphytheot. & plures per Duenas d. reg. 161. in princip. Socin. jun. in consil. 136. numer. 1. volum. 2. Quare restrictione non obstante Bart. resolutionem cum fori distinctione in emphytheotam verissimam credo; quia quamuis a fortiori in ecclesia procedat, ex lafone, & alijs supra, non tamen Ias. & alij negauerunt posse procedere in emphytheota seculari, neque regula supra adducta 161. quam Duenas assignat, emphytheotam etiam secularem comprehendit, sed potius in eam restringitur, & limitatur, ut constat per eundem Duenas ibi. numer. 12. & ex communi sententia Bart. & sequacium supra adducta; veritas enim una, eademque fortitudine & iustitia munitatio inter emphytheotas seculares, & ecclesiasticos scilicet reuerentia, & recognitio directi dominij. Ex qua regula, qua constituitur, quod debitor non teneatur mittere debitum ad domum creditoris legitime restringitur, & in emphytheutam retorquetur, ut ad id praecise teneatur, ex Bart. sententia supra adducta. Quod senserunt, licet non ita explicuissent, Ioan. Lup. de usuris comment. 2. §. 1. numer. 46. Guillelm. Rodan. de rebus ecclesiae rubr. 10. num. 26. Vnde ad nostram quaestionis speciem infertur, quod si emphytheota sit eiusdem fori, mittere debeat pensionem ad domum creditoris, sint vero diuersi ad id deficiente conditione non teneatur, & merito dicitur deficiente conditione; quia si promiserit emphytheota portare pensionem ad domum creditoris (ut communiter in similibus contractuum creationibus promissum videmus) etiam si diuersi fori emphytheota, & dominus essent, ex vi conditionis expressae ad id tenebitur emphytheota, ut resoluunt in fortiori casu Bald. in l. fin. num. 8. C. de conditionib. insertis, Alberic. de Rosatis in d. l. 2. numer. 22. C. de iure emphytheot. Duenas in d. reg. 161. numer. 18. & omnes supra relati, qui praesupponunt in hoc esse pacta, & conuentiones seruandas. Quae conuentio in tantum procedit, quod si creditor mutet habitationem, & non sit magna distantia, tenebitur emphytheota portare pensionem ad eum locum, ex lafone in d. l. 2. q. 39. C. de iur. emphyt. qui ad id refert Bald. in l. accepta q. 1. 4. C. de usuris. Item & etiam si creditor be-

nitus sit ad eum locum portari debet pensio ex vi pacis expressae desolando in certo loco per text. & gloss. in l. viaras, vbi Bart. & Bald. C. de usuris, & omni casu expensis emphytheota debet pensio portari, ex Bald. in d. l. acceptam. q. 15. & Ias. in d. l. 2. quest. 41. & alijs.

3 Secundo enim modo verificari potest haec nostra dubitatio in censu reservatio perpetuo, vel redimibili, & similiter in consignatio perpetuo irredimibili, in quibus censuum speciebus hac distinctione utendum est. Quod si praedicti census constituti sint infimo pretio, ut quia pro infima pretij specie naturalis constituantur, secundum ea, quae de quantitate pretij scripsimus in cap. de pretio census, iniusta videatur ea conditio, vel saltem sustineatur, & reguletur eius iustitia ex resolutione eorum, quae dicenda sunt in sequenti casu circa censum consignatum redimibilem; quia licet aliquantulum diuersi videantur hi contractus, cum in censu consignatio redimibili detur pretium individuum, & legale nullam habens latitudinem iustitiae, & in consignatio, vel reservatio perpetuo, vel in reservatio redimibili non legale, neque individuum, sed naturale pretium interueniat per species infimi, medijs, & supremi distinctum, tamen respectu infimae speciei naturalis pretij legale, & individuum dicitur pretium, atque tanquam si a lege designatum esset, directe, nec indirecte minui non potest, & consequenter respectu eius infimae speciei pretij naturalis non sunt diuersi praedicti census, sed aequalem iustitiam, & equitatem in pretio exigant, & aequaliter in eis admittitur, vel excluditur conditio exigendi salaria, seu quaelibet alia, quae pretium minueret, & eius iustitiam violaret. Ex quo proprie haec dubitatio in censu consignatio, vel reservatio perpetuo, vel in reservatio redimibili contingens, quando praedicti census creantur pro infima specie pretij eorundem, decidenda est, ex his, quae in sequenti casu in censu consignatio redimibili dicenda sunt. Sin vero praedicti census creati non sint pro infima specie pretij eorum, sed vel per media, aut suprema existimarem in ipsarum creatione sustineri conditionem exigendi salaria, & expensas exactionis, cum eo casu reliquum iusti pretij constitutio iustificet conditionis adiectionem, ut constat ex his, quae diximus in cap. de quantitate pretij census.

4 Tertio, atque vulgari, & contingibili modo verificatur haec nostra dubitatio, quando in censibus consignatis redimilibus ad rationem

rationem quatuordecim pro vno constitutis ea conditio portandi pensionem ad certum emptoris locum expensis, & labore debitoris census, & sub poena expensarum itineris, & exactionis, certique vnoquoque die salarij adiecta fuit. In qua census specie non sustineri eam conditionem, ex sequentibus suadet. Primò, ex eo quod pretium eorundem censuum cum sit individuum, & legale, nullam habens latitudinem iustitiae, sed consistens in puncto indivisibili, nullo modo minui potest directe, neque indirecte, sed conditio exigendi salaria, & expensas itineris, & exactionis indirecte minuit pretium: ergo sustineri nequit. Maior notissima est ex vulgatis legibus Regni, quae pretium designauerunt. Minor etiam aperte constat ex l. fundi partem ff. de contrahend. empt. & ex his, quae diximus in cap. de pretio census. Consequentia equidem patet. Secundò vigentissimè facit, quia in his censuum creationibus pacta, quae subeunt solutiones onerum ad eum expectare ad quae ex natura contractus ex iuris praecipis non expectabant, sustineri nequeunt. Sed sic est, quod ex iuris receptis sententijs expensas, atque salaria itineris, & exactionis debiti ad debitorem minimè spectare constat: ergo neque ad censuarium etiam ex vi conditionis expressae. Maior euidenter probatur ex proprio motu Pij Quinti super forma creandi census, ibi, *Annulamus pacta continentia solutiones onerum ad eum spectare, ad quem de iure, & ex natura contractus non expectarent.* Minor constat ex regula iuris, qua constituitur, debitorem non teneri ad domum creditoris debitum portare, de qua in l. cum hi. §. causa huiusmodi. ff. de transact. l. item illa verba, vbi gloss. ff. de constituta pecunia Duenas regul. 161. igitur consequentia notissima est. Tertio etiam facit pro hac sententia ipse Proprius motus, ibi, *Pacta continentia morosum census debitorem teneri ad interesse, & cambium seu certas expensas, aut certa salaria seu expensas medio iuramento creditoris liquidandas, iunctis verbis sequentibus ibi, Ex toto irrita sint, & nulla.* Quae verba fortissima sunt pro supradicta sententia.

Contrariā tamen fortissimè constat suaderi ex eo, quod huiusmodi pactum venit extrinsecus a contractu, & ab eius natura, simulque a creditore propter conditionem debitoris, vel eum in eius personam cadentem, quidem non debet imputari creditori, nec eidem nocere, ex l. item illa in princip. ff. de constit. pecun. l. si vno. §. item cum quidam, vbi per gloss. & D. D. ff. locati. Quamuis enim respectu venditoris videatur haec conditio praei-

dicialis, & pecunia aestimabilis, respectu tamē emptoris id non contingit, cum in nihilo fiat locupletior per eius adiectionem; neque ultra pretium a lege designatum quidquam consequatur. In hac enim census creatione solum consideratur, quod pretium legale constitutionis census in fauorem emptoris non minuat. Ex quo constitutio, & creatio, cui adharet simile pactum, quamvis emptor locupletetur, & venditor ex negligentia, & culpa propria aliquantulum grauetur, legitima est. Si enim creditor facile poterat emere censum ab his, qui erant eiusdem fori, & forenses praetulit, iuste potuit stipulari, ut eum inde non seruaret ab expensis portandi pensionem; alias enim fraudaretur emptor in emptione census, & longè iustius est, non dolo se fraudare emptorem, qui bona fide substantiam pecuniae suae in censuarium transulit, quam intuitu charitatis & miserationis succurrere venditori, qui libenter promissum portare pensionem ad domum emptoris, cum venditor ex negligentia culpabili distulerit mittere pensionem, & praeter pensionem ex ea negligentia nihil emptor consequatur: debet enim considerari in ea census creatione ad annullandas condiciones eius contractus commodum emptoris, & damnum venditoris, ut scilicet utrumque in eisdem conditionibus simul concurrant, sicut in conditione soluendi laudemium, vel aliud simile, vel saltem est considerabile, quod emptor ex conditionis adiectione locupletior fiat, ut inde sequatur damnum venditoris, & consequenter irritetur conditio. Sed si non locupletetur emptor cum damno venditoris, sed venditor ob suam culpam, & causam ultra legitimi pretij quantitatem indirecte per conditionis adiectionem in aliquo grauetur, hoc eueniret extrinsecus a contractu, ex quo cum non annullaret, maximè quia si huiusmodi pactum reijceretur, sequeretur prohibitio creandi censum inter forenses, cum nemo ita imprudens sit, ut censum emeret ad rationem quatuordecim pro vno cum onere mittendi proprijs expensis ad locum venditoris pro pensione exigenda, & consequenter cessaret commercium, atque venditori fieret iniuria, cum forenses non inueniret, qui deficiente ea conditione ab eo censum emeret. Vnde post longam disputationem hanc sententiam firmiter tenet Cabalius de contractibus quaest. 9. per totam, vbi ad longum ea explicuit.

6 Ego tamen quamuis non dubitem, quin in alijs contractibus receptissimum sit valere simile pactum portandi pensionem, seu debi-

tum ad certum locum, vel soluendi expensas in exactione factas; in hac tamen contractus censualis specie propter naturam eius, & rigorem pretij à lege designati, auctoritatemque proprii motus, cuius verba ad id notissima sunt, verius crederem, eam conditionem ex fundamentis suprà relatis iniustam esse. Quæ quidem fundamenta præterquam quod defortissima sunt, ex sequentibus fortificantur, & satisfactio ad ea, quæ in contrarium adduximus, deducitur. Primum enim aduertendum est, quod quamuis simile pactum consideretur extrinsecus à natura contractus, non inde sequitur, posse sustineri in census creatione, imò potius è conuerso deducitur, quod si extrinsecè à natura contractus censualis initum est contra, vel præter naturam eiusdem contractus erit, & consequenter reiiciendum. Maxime quia nihil interest, an extrinsecè, vel ex natura contractus obueniat, si præiudicialis sit, sed solum consideratur, quod in vim conditionis incontinenti in actu creationis census adijciatur, ut inde per eius conditionis adiectionem venditor in pretio grauetur, & ea conditio ut præiudicialis à creatione reiiciatur, inducit enim conditio formam, ex Bald. in authent. matri & auia. C. quando mulier tute lre officio fungi possit. Quam sequitur Tirac. de retractu lignag. §. 1. gloss. 21. numer. 13. Ex quo si ea conditio adijciatur, cum indirecè minuat pretium legale, sustinenda non est. Secundo etiam respondetur, quod simile pactum in pecunia extimatur respectu emptoris census, & ex eo sit locupletior, cum si deficiat, difficilius, & maioribus expensis pensiones decursas consequatur, atque longioribus dilationibus vexatus, cum maxime facultatis suæ dispendio fructus sortis percipiat. Quæ quidem incommoda cum cessent per adiectionem eius conditionis, sentiret emptor ex ea lucrum, & commodum considerabile, & locupletior effectus esset, atque consequenter pecunia æstimari posset pactum illud, & inde fundamentum contrarium in fauorem huius partis retorquetur. Tertio nihil obstat dicere, quod cum emptor facile poterat emere censum ad his, qui erant eiusdem fori, si forensem prætulit, iussè potuit stipulari, ut eum indemnem seruaret ab expensis portandi pensionem; quia potius contra emptorè dicendum est, quod sibi debet imputare, si cum posset conuicinium venditorem census inuenire, forensem elegit, & quod ex forensi prælatione non iustificatur onus venditori census iniunctum. Neque finaliter obstat dicere, quod reiicere simile pactum, est impedire forensem commercium, quia non

impeditur ex eo facultas contrahendi eum forensibus, nec substantia contractus restringitur, aut mutatur, sed forma creationis designatur contractui, ut propter eius pretij iustitiam inuolabiliter seruetur, nec venditor necessitate coactus libenter eam conditionem, seu quamlibet aliam pretium minuentem admitat. Ex quibus vigentissimis fundamentis videtur sententia Regia Pinciana decisum eam conditionem iniustam esse, à qua sententia supplicatum fuit, & denique iudices decreuerunt, eam conditionem exigendi salaria & expensas exactionis reducendam esse ad legitimam & necessariam earundem expensarum quantitatem ad eas scilicet expensas, quæ præcisse in exactione fieri deberent, quas censuarum soluere debere iusserunt, ne emptor in pretio grauatus maneret, & venditor eum eius iactura locupletior efficeretur. Quod bene probatur ex his, quæ latè diximus, ac resoluius in capit. de censu ex pœna conuentionali creando, ubi iustitiam eius pœnæ reduximus ad legitimam partis interesse, quod quidem in hoc casu iudices prudenter debent extimare. Quæ resolutio confirmatur ex his, quæ latè in specie tradunt Roderic. de ann. reddit. lib. 3. quæst. 5. numer. 10. ad finem cum alijs, & lib. 2. quæst. 6. per totam, ubi post Nauarr. & Gutier. hoc bene resoluit. Et adhuc sensum, atque conciliationem sunt reducenda, quæ tradit Felician. in 2. tomo de censibus lib. 3. cap. 1. numer. 5. versic. *Quibus adijciendum est*, fol. 213. quæ aliter procedere non possunt.

AN DECIMA, VEL gabella debeat, & soluenda sit ex constitutione census. Caput XCIII.

SUMMARIVM.

- An decima, vel gabella debeat ex constitutione census. n. 1.*
Verbum. Emptio, & venditio, an comprehendat alios contractus. ibidem.
Census ad vitam dicitur contractus emptoris, & venditoris. n. 2.
Gabella quando debeat ex venditione veteris census. n. 3.
Gabella an debeat ex cessione, qua vocatur sermone Hispano, Traspallo. ibidem.

Gabella

- Gabella soluenda est in loco, ubi sita sunt bona censualia. n. 4.*
Gabella an sit distribuenda inter bona sita in diuersis territorijs, & an pro ea quilibet possessor conueniatur in solidum. n. 5.
Gabella an soluenda sit ex creatione census super vestigialibus seu alijs iuribus Regalibus. numer. 6.
Gabella an soluenda sit ex contractu censuali, vel alio nullo. n. 7.
Decima seu gabella an debeat ex contractu emphytheosis. n. 8.
Decima an debeat ex contractu census pradialis. n. 9.
Gabella quando debeat ex redemptione census. numer. 10.
Gabella quando debeat ex resolutione contractus vel eius distractu. n. 11.
Distractus dicitur, quando per actus retrosimiles contractus resoluitur. n. 12.
Gabella debetur ex venditione rei immobilis seu census, ex eo tantum, quod liberè ad venditorè peruenit. n. 13.
Gabella an debeat ex censu testamentario. numer. 14.

CAPUT XCIII.

VLGARIS regula est, quod ex solo contractu venditionis, & per mutationis, vestigial, seu decima debeat. l. 1. & 2. tit. 7. lib. 9. noua Recopil. In quibus legibus venditionem strictè accipere debemus; nam licet soleat omnes contractus comprehendere. l. statu liberi. §. Quintus Mucius de stat. liber. & resoluit Tirac. de retractu lignag. §. 2. gloss. 2. numer. 1. id tamen solum procedit data paritate rationis, ut intelligendo dicto §. Quintus Mucius eleganter explicuit Pined. in l. 2. 2. part. capit. 1. numer. 12. C. de rescindend. vendit. Quare cum census creatio secundum omnes sit vera emptio & venditio, & ex eo iustificatur, ut probauimus in capitibus præcedentibus; securè dicendum est, ex eo contractu decimam, seu vestigial deberi gabellario, qui erat tempore creationis; & ita pœnam omnes in censu resolunt, ut constat ex Parladorio rerum quotidianarum capit. 3. numer. 38. & numer. 49. de vsuris. quæstion. 6. numer. 29. Didac. Perez in rubric. tit. 2. lib. 8. ordinamenti. pag. 33. colum. 2. Auend. responso 23. numer. 1. & latissime Ignat. Lafarte de decima vend. & permutat. capit. 10. per totum; de quo latè egit Roderic. lib. 2. de ann. redditib. quæst. 4. per totam, ubi nonnullas quæstiones pertinentes ad materiam soluendi

gabellam tradit, & resoluit Felician. 2. tomo lib. 2. capit. fin. numer. 1. Quorum ratio iuridica est, quia cum is contractus censualis vera emptio & venditio sit, ut notissimum est, & probauimus in capit. præcedenti, certum est, decimam ex eo contractu deberi, ex regula Regni; & idem dicendum erit in contractu census ad vitam, in quo vera emptio, & venditio formatur, ut resoluit Soto lib. 6. de iustit. & iur. quæst. 5. articul. 2. in 1. & 2. conclus. Co-uarrub. lib. 3. variar. capit. 7. numer. 3. & capit. 9. numer. 7. & diximus in quodam capite in principio huius operis, ubi meritò reprobauius Dominic. Soto, & Sarmient. tenentes, censum ad vitam non esse venditionem, sed aleatorium quendam contractum, vel alium innominatum. Quod etiam contra Sarmiento tenuerunt Lafarte, Gironda, & alij, quos refert, & sequitur Felician. in 2. tomo de censibus lib. 2. capit. fin. n. 3. 4. & 5. qui numer. 2. aduertit deberi gabellam ex censu, tanquam de re immobili, ut soluenda sit non gabellario *Del viento*, ut aiunt, sed gabellario bonorum immobilium.

Sed quia dicentes ex contractu censuali decimam deberi, in distinctè loquuntur, & procedunt ad veram intelligentiam huius regulæ nonnullas ampliationes, & restrictiones adducere decreuimus, quibus hæc decimæ materia cognoscatur.

3. Amplia primò eam regulam, ut non solum decima debeat ex contractu census consignatiui perpetui, redimibilis, seu ad vitam, sed ex venditione veteris census, aut cessione eiusdem legitime facta, cum in ea cessione vera emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam, & alienatio sortis contrahatur, ut post Bald. doctrinam resoluit Parlador. rerum quotid. cap. 3. numer. 27. & post eum probauerunt Didac. Per. in rubrica tit. 2. lib. 8. ordinam. pagin. 34. col. 1. & nouissime Ignat. Lafarte de decima vendit. & permutat. capit. 10. numer. 8.

Quam ampliationem intellige, & extende, ut si forsam censuarius nomine proprio perfectam contractum cessionis alicui tertio incontinenti, vel ex interuallo pecunia recepta eundem censum vendiderit, seu cesserit, duplex decima debeat, cum duplex contractus emptoris & venditoris, & uterque perfectus formetur: sin verò constiterit, quod prima cessio, seu venditio census nomine tertij facta fuit, ut in ea, quam vulgus nuncupat, *Traspasse*, debetur vnica decima tantum, ut qui vnicus contractus fiat. & non plures, ut diligenter resoluit Ignat. Lafarte de decima vendit. & permutat. cap. 10. numer. 13. vsq. ad 22.

maximè

maximè num. 17. ubi existimât id euidenter constare, quando à principio nomine Sei quis pretium e misit: quia tunc quamvis de pecunia propria emerit, neque aliter constaret de præcedenti mandato, vnicam venditionem forma: i credit, nihilque emeti quæsitum esse faretur, sed ei, cuius nomine emptio facta fuit, per text. in l. si procurator. ff. de acquirenda posses. l. per procuratorem. ff. de acquirenda posses. ubi similiter intelligit legem Regni. Cuius Ignatij resolutio in effectu deducitur à Parlador. in dicto capit. 3. §. 2. numer. 27. quamvis non ita ad longum id explicuerit.

4 Eandem tamen regulam, scilicet quòd ex census creatione decima soluenda sit, restringendam esse constat ex his, ut solui debeat gabellario eius loci, in quo bona sita sunt; ut resoluunt Parlador. rerum quotidian. capit. 3. §. fin. per totum, diligenter id explicans, & Auend. responso 23. numer. 1. Didac. Perez in rob. tit. 2. lib. 8. ordinam. pag. 37. col. 1. In qua decimæ computatione tantum consideranda erunt bona specialiter censui subiecta, & non quæ sub generali obligatione continentur. Quia prædicta bona generaliter obligata, quasi pro non scriptis habentur, tam ad census securiorem exactionem, quam ad decimæ petitionem, cum ex proprio motu Pij V. & receptis iuris sententijs nullius considerationis sit generalis bonorum obligatio, ut dicendum erit in capit. de censu creando super rebus immobilibus fructiferis. Unde eam computationem respectu rerum specialiter censui subiectarum, post Parlador. in dicto capit. 3. §. fin. ad fin. aduertit Ignat. Lafarte in dicto capit. 10. numer. 13. Imò non solum fiet computatio respectu rerum, quæ nominatim censui subiectæ fuerunt. Sed etiâ si sita sint in diuersis territorijs, distribuenda esset decima pro rata iuxta quantitatem, & qualitatem earum, quæ in vnoquoque territorio sunt, ita quòd vnusquisque possessor non in solidum conueniatur, nec quilibet gabellarius in solidum decimam exigat, sed pro rata sit exigenda, & à possessoribus soluenda, ut considerant Couar. lib. 3. variar. capit. 7. num. 8. Ex Guid. Papa decis. 432. Cassan. in Consuetud. Burgund. rubric. 5. §. 2. num. 35. Parlador. in d. c. 3. §. fin. ad fin. quod notatu dignum dixerunt.

6 Limita secundò eam regulam in constitutione census super aliquo iure Regali nominatim facta, ut quia quis obligationem soluendi pensionem annuam specificè consignauit super vectigalibus, seu alijs iuribus regalibus, à Rege venditis, seu donatis. De quibus

egerunt. l. 6. in fine tit. 10. lib. 5. nouæ Recopilat. & l. 9. eiusdem tituli, & l. 55. in quaterno gabellarum, & egit, Menchaca de successione, creat. 1. part. lib. 3. §. 28. versic. *Idem*, quia ex tali censu super eo regali iure constituto non debetur gabella. Quod suadetur ea ratione, quia si verum est, idè decimam deberi ex constitutione census ad regulationem rerum, super quibus fit consignatio, quòd earundem quasi vera emptio formatur, in hac specie debita non est, quia non cōtrahitur emptio eius iuris regalis, super quo census constituitur per constitutionem eius. Iterum ex eo constat, quia si ius ipsum regale à domino venderetur decima non esset soluenda: ergo à fortiori non debetur ex consignatione census super eo iure facta. Antecedens probatur ex antiqua praxi Hispaniæ, quam testatur communiter receptam Ignat. Lafarte de decima vendit. & permutat. cap. 10. num. 76. ubi eam restrictionem tenet, & vnica ratione probat, nempe quia ea iura vectigalia, cum ex rebus corporalibus non consistunt, neque super eis sita sint, pro pecunia, quæ annuatim exigitur, reputantur; & idè decimam ex ipsarum venditione non deberi credit, ex l. 34. tit. 18. lib. 9. nouæ Recopilat. ibi, *Ni de la moneda*, ad similitudinem obligationis personalis ad pecuniam debitam, qua vendita non deberetur ex ea venditione gabella, ex dicta l. 34. ibi, *Ni de la moneda*, quia licet vera venditio eo casu contrahatur. l. 17. tit. 10. lib. 5. nouæ Recopilat. ubi loquens de his iuribus dicit, *Que las tales universidades y personas pue dan vender, dar, donar, trocar, cambiar, y enagenar las dichas mercedes*, & in l. 15. eodem lib. & tit. ibi, *Los mandados de juro, que se compraron por razones precios*, & probat Sarmient. lib. 7. Sellestar. cap. 1. numer. 13. cum tamen omnis actio reguletur ex natura rei, ad quam comperit. l. si ad resolutionem. C. de prædijs minor. & ipsius rei debita naturam sequatur. l. 1. ubi gloss. C. si aduersus transact. & probat Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. ex princip. & ferè per totam, meritò ex actione, seu obligatione ad rem pecuniariam, quæ contrahitur ex venditione huius iuris incorporalis decima debita non est, sicut ex ipso pecunia non deberetur. Ita aduertit Ignat. Lafarte in dicto capit. 10. numer. 76. & antea comprobauit in capit. 9. numer. 32. & 33. cum alijs. Ego tamen in puncto inris securius crederem, quod ex hac consignatione census super iuribus Regalibus, seu alijs incorporalibus nominatim facta decima soluenda sit. Quod ex eo fortissimè suadetur, quia negari non potest, quòd in ea consignatione formetur vera emptio & venditio, cum materia

materia vendibilis in actu detur, ius nempe in esse productum, & formatum percipiendi pensionem annuam ex vectigalibus, seu alijs similibus iuribus Regalibus, ut comprobatur eleganter Sarmiento in dicto lib. 3. cap. 1. numer. 13. unde in consequentiam necessariam succedit præstatio gabellæ: Quo solo fundamento ductus hanc existimò veritatem, & ad contraria respōdeo, quòd quamvis verum sit, per consignationem census super vectigalibus facta non censi vendita ita regalia, non idè decima excusatur: quia non debetur ex eo, quòd bona super quibus fit consignatio, vendita sint, sed ea potissimum ratione quia ex consignatione super eisdem iuribus facta formatur vera emptio & venditio iuris percipiendi censum ex vectigalibus designatis; ex qua iuris venditione decima deberi constat, sicut quando census consignatur super rebus immobilibus, quia non contrahitur emptio rerum in mobilia, sed iuris percipiendi pensionem annuam ex fructibus earundem, ut eleganter probauimus in capit. an in censu consignatio formetur vera emptio & venditio. Secundò etiam responderetur, quòd quauis ingeniosè tentari possit, quòd decima non debeat ex venditione iuris Regalis, ut quia ibi pecunia vendita censetur, ut supra diximus, longè tamen receptius eam deberi decimam, & non censi venditam pecuniam, sed ius quoddam percipiendi eam, nempe ius vectigale, seu aliud Regale. Quod quidem licet quid immobile non sit, neque corporale, habetur tamen pro immobili, ut quia solo cohaeret, vel à solo pendet, & habet stabile subiectum, & perpetuam existentiam, atque in actu semper permanet, ut deducitur eleganter ex Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 6. num. 14. & melius glossa numer. 33. & 34. Auend. de exequend. mandat. Reg. 2. part. cap. 14. num. 15. & magis ad longum diximus in capit. de censu super censu creando, ubi quando similia bona pro immobilibus habeantur, vti inter explicatur. Imò quamvis fatere non esse quid immobile, saltem pecunia, similia iura non sunt, ut in eis procedat. l. 34. tit. 18. lib. 9. Recopilat. si enim verè essent pecunia, non fieret super eis consignatio alterius pecuniæ, census nempe, ut passim fit. Unde resoluendum est, quòd non obstat quæcunque praxi Hispaniæ, quam testatur receptam Ignat. decima soluenda est, ex consignatione census super vectigalibus facta. Quod notatu dignum est. Limita tertio prædictam sententiam, quotiescunque cōtractus censualis nullus fuerit, ut quia cōtra formam substantialem creationis formetur. Quia tunc

non debetur gabella, ex vulgata regula iuris, qua constituitur, ex contractu nullo decimam non deberi quam dederunt Scribentes ex text. in l. 2. C. de Eunuchis, & probant Paulus in l. licet Prætoris. §. si filius familias. num. 2. ff. de peculio Roman. consil. 78. Rinald. iunior consil. 273. num. 68. volum. 3. Alexand. consil. 59. numer. 1. & 9. volum. 4. Aymon. consil. 4. num. 22. lib. 1. Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 2. num. 7. Grammat. decis. 74. num. 27. Bertrand. consil. 211. num. 3. lib. 1. Bornin. Caualecan. decis. 11. num. 59. & in terminis nostræ decimæ, de qua eximus, probant Auend. responso 13. num. 3. Gomez Arias in l. 55. Tauri num. 14. & latius omnibus quamuis supradictos non referat, comprobatur Ignat. Lafarte. de decima vendit. capit. 14. ex princip. & in specie contractus censualis probat Foller. in praxi censuali verb. *Census*, num. 55. ubi ad id refert Petrus à Velapertica, Ioan. Fab. & Alberic. in l. fin. §. fin. autem. C. communia delegatis. Quod in tantum verum est, quòd repetitio decimæ indebitæ soluta competere post declarationem nullitatis contractus, ut probat Bald. in §. fin. autem. Tiraquell. de retract. conuent. §. 6. gloss. 2. num. 6. versic. *Primum igitur*, & in specie census Foller. in verb. *Census*, num. 56. Quod qualiter sit intelligendum, cum aliquibus restrictionibus tradit Ignat. Lafarte. in dicto capit. 14. per totum.

8 Limita quartò in censu emphyteutico, ex quo non debetur gabella, ut nominatim aduertit Roderic. lib. 2. quæst. 22. numer. 28. quamvis laudemium debeat regulariter, ut antea dixerat. numer. 21. cum alijs, & latius in dicto lib. 2. quæst. 4. per totam: in quo certè errauit Menchaca lib. 3. de successione, creat. §. 28. numer. 28. intelligens ita text. in l. 10. tit. 17. lib. 9. nouæ Recopilat. & in l. 12. in quaterno gabell. dum leges illæ dicunt, *Empeñamientos*, in emphyteos; quare cum errasset, reperio, quòd postea in secunda editione Venetijs facta eam expositionem ex industria omisit, quasi impropria sibi videretur.

9 Limita quintò in censu reservatio prædiali perpetuo ad similitudinem emphyteosis constituto; quia ex eius creatione decima non debetur, tam ex eo, quòd in emphyteos si debita non est, ut resoluunt Boer. decis. 234. numer. 5. Quem referens sequitur Parlador. rerum quotidian. capit. 3. num. 28. Lafarte. de decima vendit. capit. 1. numer. 42. quam ex alijs rationibus infra dicendis. Ex quo hæc sententia, quòd ex censu reservatio perpetuo decima debita non sit, verima est, quamvis si ex partium

partium conuentione annua pensio debita redimatur, vel ab ipso censuario ematur, decima soluenda sit ex actu redemptionis, ut dicendum erit in restrictionibus sequentibus. Limita etiam sextò in censu reservatiuo prædiali redimibili, vel perpetuo, licet non ad similitudinem emphytheosis constituto; quia ex eius creatione decima soluenda non est. Quod ex eo manifestè constat; quia cum in actu creationis census reservatiui prædialis nulla vera emptio, & venditio formetur, sed pactum nudum rei traditione vestitum, ut benè probauimus in capit. an ex censu reservatiuo formetur vera emptio, & venditio, nõ debetur ex eo contractu gabella; & ita in specie resoluit latè Ignat. Lasarte de decima vendit. capit. 10. ex numer. 44. cum alijs, maxime num. 50. 51. 55. 57. vbi ex num. 59. vsque ad 64. respondet ad fundamenta contraria, & iterum capit. 20. numer. 13. & 14. ponderans, & intelligens text. notandum in l. si tibi areq. ff. de præscript. verb. & hæc sententia verissima est. Quod etiam resoluit Roderic. lib. 2. de annuis redditibus quæst. 22. n. 28. qui vsq; ad n. 31. id intelligit limitans aliquibus modis, & benè.

10 Limita etiam septimò, ut hæc decima censualis debita sit ex census consignatiui creatione, non tamen ex eius redemptione; quia ea redemptio potius distractus est, quàm contractus, ex l. 2. C. de pactis inter empt. & venditor. Quæ sententia confirmatur ex his, quæ tradunt Tiraq. de retract. conuent. §. 1. gloss. 1. ex princip. & §. 6. gloss. 2. num. 17. & 18. Ant. Com. 2. tom. variar. capit. 2. num. 31. Finel. in l. 2. C. de rescind. vendit. 2. part. cap. 3. numer. 36. Menchaca lib. 1. controuer. vsufreq. capit. 11. num. 16. Parlad. rerum quotid. cap. 3. num. 33. & anteà Bart. numer. 12. in l. ab emptione, vbi Orozco. ff. de pactis, Molinæ in Consuetudinib. Parisiens. tit. 1. §. 22. num. 12. & 2. p. tit. 2. & 55. gloss. 1. numer. 47. & 58. numer. 74. vbi omnes dicunt eam veram, & receptam sententiam.

11 Quæ quidem intelligenda est, quando à lege ipsa, vel ex conditione resoluitua à principio adiecta, contractus censualis resoluitur, & extinguitur; quia tunc verissimum est ex resolutione decimam non deberi, cum ea resolutio non sit contractus, sed distractus. Sin verò contractu iam perfectò absque villo redimendi pacto ex partium conuentione redimatur, in ea redemptione formabitur vera emptio & venditio, & consequenter decima soluenda erit, ut in censu consignatiuo perpetuo, quem si forsam partes redimi conueniant, duplex decima debetur, una ex creatione, altera ex

redemptione, ut quia utroque tempore contrahitur emptio & venditio non distractus. Hæc resolutio probatur ex traditis per Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 11. numer. 41. & in specie aduertit Didac. Perez in tit. 2. lib. 8. ordinam. pag. 34. colum. 1. in princip. quem referens sequitur Ignat. Lasarte in dicto capit. 10. numer. 11. & ratio euidentissima est; quia cum contractus census perpetui. Semel perfectus fuerit, & ex eo ius fisco quæsitum, atque consequenter gabellario. l. 1. tit. 17. lib. 9. nouæ Recopilat. non potuerunt partes ab eo discedere in præiudicium fisci, & gabellarij. Ius nostrum de regula iuris. l. quod nostrum est, eodem tit. & ita doctrina Baldi & Paul. Iterum, & melius resoluit Ignat. Lasarte in dicto tractat. de decima. capit. 14. num. 17.

12 Iterum etiam non procedit dicta communis sententia, scilicet, quod ex resolutione contractus non debeat gabella, quando census consignatiuus pecunia constitutus ex partium conuentione per dationem alicuius rei, quæ non sit pecunia, redimitur, veluti quando fundus pro censu datur, ut in specie l. si quis argentum. §. si verò. C. de donat. Tiraquel. de retract. lignag. lib. 1. gloss. 6. numer. 20. quia cum eo casu non formetur in redemptione verus distractus, qui per actus retrosimiles fit. l. 1. C. quando liceat ab emptione discedere. l. 2. & 3. C. de rescind. vend. sed potius nouus contractus, nempe reuenditio illius census contrahatur, aut permutatio pro illo fundo, de quo videndus est Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 2. numer. 41. & de retract. conuent. §. 6. gloss. 6. Ignat. Lasarte in d. cap. 10. n. 10. 11. & 12. cum alijs, & melius in cap. 14. ex numer. 7. atque statim num. 37. vbi ad longum scripsit, quando ex reuenditione formetur nouus contractus, vel distractus; & quado decima debeat, tam in terminis. l. 2. C. de rescind. vendit. quàm l. 2. C. de pactis inter emptorem, & in specie tituli de ædificio ædifico, scilicet quando ex culpa venditoris, qui rem morbosam vendidit, venditio resoluitur, aut rescinditur, & ultra ipsum videndus est Follet. in praxi censuali verb. Censur, num. 55. cum pluribus alijs.

Tertiò etiam restringe prædictam sententiam, scilicet quod ex resolutione census decima non debeat in censu reservatiuo perpetuo, seu redimibili; quia si redimibilis ex pacto de redimendo, & perpetuus ex partium conuentione redimatur, utroque casu decima debetur ex redemptione; & hoc quia cum in eius census creatione non formetur emptio, aut venditio, & in actus resolutionis vera contra-

contrahatur, ut quia emittitur illud, seu obligatio soluendi annuam pensionem, ut diximus in capit. de natura census reservatiui, merito ex resolutione, & non ex creatione decima soluenda erit, ut diximus supra n. 9.

13 In hoc tamen censu reservatiuo erit notanter considerandū, quod si ego dedi Titio domum, seu fundum in censum reservatiuum pro decem annuatim soluendis, & simul cum onere alium veterem censum agnoscendi super eadem re consignatum, non debetur decima, nisi tantum ex quantitate veteris census cum in ea tantum parte venditio contrahatur, & in reservatione pensionis nulla formetur. Quæ consideratio probatur ex simili resolutione dicentium, quod ex sola pecunia realiter venditori soluenda decima debetur, deducto onere censuali, vel alio simili super re vendita deducto: quasi ego venditor videas in tantum habere in fundo, quā ipse fundus ultra census quantitatem valet, argumēt. text. in l. si fideicommissum. §. tractatum. ff. de iudicijs capite. §. fin. versicul. Item quæsitū. ff. de vsu fructu legato, vbi quantum Regalia tributa valent, id minus in bonis esse computatur, de quo egerunt Tiraquell. de retract. lignag. §. 6. gloss. 1. numer. 8. & §. 1. gloss. 14. numer. 114. cum pluribus alijs, & §. 15. gloss. 1. num. 5. vbi fatetur, quod de quantitate pretij rei venditæ ad solutionem gabellæ detrahenda sunt, quæ impenso fuerunt in proxenetas, & proclamatores. Videndus est etiam Auend. responso 23. numer. 2. Valasc. de iure emphytheosi. quæstion. 17. numer. 9. & 10. & quāuis prædicta non referat, idem explicuit Lasarte de decima vendit. cap. 10. numer. 16. vsque ad 25. & melius 37. quorum resolutio propriè ad nostram speciem adaptatur, cum in effectu datio fundi in censum cum reservatione certæ pensionis, & onere soluendi veterem censum super ea re consignatum in quantitate veteris census sit vera emptio, aut permutatio, ut inde legitime decima debeat, & respectu pensionis reservatæ nulla emptio contracta sit. Quod notatu dignum est ad intelligentiam cuiusdam doctrinæ Ioannis Fabri in §. pretium autem institut. de emptione dicentis, quod si vendidero fundum decem aureis in pecunia mihi soluendis, & in super eo pacto, quod emptor Titio alios decem à me sibi debitos statim soluat, viginti in pretio sunt, ut ex omnibus integrum laudemium præsteretur. Quæ doctrina in totum aduersatur resolutioni prædictæ, nisi consideremus, ut dictum est, quod in parte pensionis reservatæ non contrahitur emptio, & quod in casu Ioannis Fabri in totum vera for-

matur, ideo diuersa est casus species, & consequenter vtriusque resolutio.

14 Septimò, & finaliter restringitur resolutio prædicta in censu testamentario, ut ex eadem regulariter decima non debeat, sicut neque debetur ex quocunque relicto in testamento ut in legato probant Alexand. consil. 34. num. 5. lib. 4. Ruin. consil. 34. colum. fin. in princip. lib. 4. Roland. à Valle consil. 26. num. 21. lib. 4. & in legato relicto pro maiore ablatis Corser. singul. 18. & in vendit. rerum, quæ pro animæ exoneratione relicta sunt, per Battachin. tradit Parlad. rer. quotid. cap. 3. num. 18. & eam sententiam, licet prædictos non referat, explicat, & intelligit Lasarte de decima vendit. cap. 20. n. 59. vsque ad 63.

DE CORREIS, VEL
fideiussoribus censuum infolidum
obligatis via executiua, vel ordinaria in solidum, vel pro parte,

à creditoribus conueniendis. Caput
XCIII.

SUMMARIUM.

Correi debendi infolidum an possint accedere in censu, & an obligatio videatur multiplicata contrahaturam censum n. 1.

Correi infolidum obligati respectu creditoris non sunt, neque possunt esse fideiussores sed principales debitores, quāuis constet pecuniam in vnus utilitatem fuisse conuersam n. 2.

Correi debendi an habeant interesse beneficium diuisionis, & quid de iure Regio. & intellectus ad l. 1. tit. 16. lib. 5. nouæ Recopilat. numer. 3.

Pecuniam fuisse conuersam in utilitatem vnus ex correis, licet non consideretur respectu creditoris consideratur tamen respectu correorum, ut inter ipsos mul. m. operetur n. 4.

Resolutio Guillelmi de Cumano consideratur respectu creditoris, quando correus obligauit se ex intervallo n. 5.

Correi debendi, licet in scriptura nominatim non renunciauerint beneficio diuisionis, an ea renunciatio à lege facta sit, discutitur, & resolutur. num. 6. vbi numer. 7. agitur de beneficiis expensarum.

Creditor an sicut potest eligere quemlibet ex correis, ita quālibet ex hypothecis, & an

De Censibus Hispania.

- prius deuenire debeat ad speciales hypothe-
cas, quam ad cetera bona generaliter obligata
accedere possit. & quid in censu n. 8.*
*An creditor qui habet pignus, possit capere per-
sonam debitoris n. 9.*
*An creditor ex pluribus hypothecis, poterit eli-
gere meliorem ad suum debitum consequendum.
num. 10.*
*Creditor, qui exit contra unum ex correis, an
etiam lite pendente possit agere contra alios.
& quid si in processu creditorum bona sibi adiu-
dicata sint. n. 11.*
*Mulier, qua simul cum marito tanquam fideiusso-
r in solidum se obligauit, an in totum impug-
nare possit obligationem; quamuis dicatur con-
uersam fuisse in eius utilitatem, & intelle-
ctus nouus & uerus ad l. 61. Tauri. numero
12.*
*Traditur quid erit accedente renuntiatione, vel
lesione uxoris. n. 13.*
*Mulier, qui se cum marito obligauit in solidum
tanquam rei principalis, quomodo succurratur
contra obligationem n. 14.*
*Quando mulier in solidum se obligauit cum ex-
traneo quomodo succurratur traditur remissi-
ne. n. 15.*
*Liberatio unius ex correis facta a creditore sponte
per pecuniam, vel ex sententia, quando case-
ris proficiat. num. 16.*
*An computetur, quod creditor recipit ab uno ex
correis, in sortem principalem. n. 17.*

CAPVT XCIII.

IN hac censuali materia dubita-
tum vidi, an plures correi, vel
fideiussores accedere possent in
solidum obligationi censuali, &
quidam Aduocatus solemnis di-
cebat, non posse naturaliter & effectiue plu-
res in solidum obligari, cum pro vnica tantum
sorte, & pensionibus multiplicatis plurimorum
obligatio successiua, quae plures personas in
perpetuum, & in solidum praesupponit, non
contrahatur, ne pro vna, eademque quanti-
tate soluenda, maxime obligationis perpetuae
plures in solidum onerentur, cum de iure pro
ea tantum parte sortis, quae ad quamlibet pro-
rata effectiue proueniret, ex natura successi-
uae obligationis vsurarum vnusquisque, & non
in amplius obligatus sit, ex l. eos in fine. C.
de vsuris, & in censu deducitur ex l. 6. tit. 15.
lib. 5. nouae Recopilat. ibi, *De a catorze mil
cada millar*, quae praesupponit vnica tantum
obligationem soluendi vnum pro quatuorde-
cim in censu contractam esse; sed adhuc
considerando effectum, substantiam, commo-

docunque huius obligationis, recte plures in
solidum obligationi censuali accedere posse
in Regia Pinciana Chancellaria iudicatum
fuit, ex eo, quod in ea obligatione in solidum
contracta neque fors multiplicatur, neque
pensio duplicatur, seu maior efficitur, neque
veditor in plus grauatur, nec emptor amplius
lucratur, quam si vnica tantum idoneus obli-
garetur, sed vnica contrahitur pro sorte &
vsuris obligatio, vnicaque solutione sortis,
vel pensionis ceteri in solidum obligati libe-
rantur; & demum multiplicatio, seu cumula-
tio debitorum in solidum se obligantium, vel
rerum hypothecae subiectarum tantum ope-
ratur eius vnicae pensionis, vel sortis, securio-
rem exactionem, amplioresque securitatem,
vt per totum titulum ff. & C. de duob. reis, ma-
ximè l. duobus. §. fin. §. eod. ibi, *Vbiq; enim
cum vnica sit obligatio*; cum igitur census emp-
tor idem in vtroque casu consequatur, vel
quando vnus, seu plures obligantur in soli-
dum, & in securitate pro pensione exigenda
excessus non detur, neque dari possit, meri-
to plures correi, seu fideiussores in solidum
passim accedunt, & obligantur; & ita non ob-
stante cabilosa impugnatione dicti Aduocati
obtentum fuit: vnde si iustitia nonissima est,
ad effectum obligationis plurimorum in soli-
dum se obligantium accedamus.

2 Et primò si correi, vel fideiussores in soli-
dum vno tempore, atque contextu obligan-
tur, consideratur in eis duplici modo obliga-
tio, nempe respectu creditoris, vel inter ipsos
in solidum obligatos; respectu creditoris certum
est, quod omnes sunt principales, & non fideiussor-
es, quamuis constet, quod pecunia ad vnum
eorum tantum proueniret, vt quia actus debi-
torum creditori non possent praediacare, vnde
in solidum obligati sunt, & tanquam prin-
cipales in solidum conueniri possunt, ac tenen-
tur. Ita respectu creditoris resoluit Paulus in
l. sed & Iulianus num. 3. ff. ad Macedonianum,
Roman. consil. 114.

3 Habebunt tamen eo casu de iure commu-
ni beneficium diuisionis, authent. hoc ita. C.
de duobus reis, licet hodie de iure Regio be-
neficium illud sublatum sit per text. in l. 1.
titul. 16. lib. 5. nouae Recopilat. quae in effectu
videtur excludere omne diuisionis benefi-
cium inter plures, qui obligantur in solidum
à iure communi inductum, dum dicens, *Saluo
si en el contrato se dixere, que cada qual se obliga
in solidum*, in quo confirmauit obligationem
in solidum inter plures contractam, subdit in
continenti, exclusionem beneficii diuisionis
his verbis, *Y esto no embargante qualesquier le-
yes del derecho comun, que contra esto hablan*,
scilicet

Caput

XCIII.

215

scilicet non obstante dicta authent. hoc ita.
C. de duobus reis, quae quidem lex. 1. quam-
uis ab aliquibus intelligatur in fideiussoribus,
se in solidum obligantibus, vt notant Greg.
in l. 8. titul. 12. part. 5. verb. *Cada vno*, Matien-
ço in dicta l. 1. gloss. 3. & 5. Olan. in Anthi-
nom. litera E. numer. 37. eorum tamen intel-
lectus diuinatorius est ad eam legem; quia si
rectè consideretur, proprie loquitur in duo-
bus correis, dum dicit, *Que si dos personas se
obliguen por contrato*, iunctis verbis sequenti-
bus ibi, *Si en el contrato se dixere, que cada vno
sea obligado in solidum*, quae verba non tam
proprie ad fideiussorem in solidum cum prin-
cipali obligatum, quam ad duos reos deben-
di obligatos in solidum referenda sunt, nec
vllum verbum in ea lege reperitur, quod ad fi-
deiussores proprie referatur. Vnde quod
lex illa loquatur in correis in solidum obliga-
tis, tenent Duenas regula 335. numer. 19.
Ioan. Gutier. de iuram. confirmat. 1. part. cap.
23. numer. 10. Azeued. in d. l. 1. numer. 4. &
Ierum Gutier. libr. 3. pract. quæst. 95. quos
referens sequitur Roderic. libr. 2. de an-
nuis redditibus quæst. 2. numero. 6. &
Felicianus de censibus libro. 3. capit. 2.
num. 3.

4 Ex quo vel reprobatur resolutio Guillel-
mi de Cuno in d. l. Sed Iulianus dicentis,
quod eo ipso quod probatur pecuniam ad
vnum peruenisse, ceteri gaudent beneficio fi-
deiussorum, quem sequitur Paul. consil. 331.
column. 1. libr. 1. Hippolyt. in rubr. de fideius-
sorib. quæst. 58. uumer. 370. vt scilicet eius
opinio falsa sit, vt existimat Roman. dicto
consil. 114. Paris. in additionib. ad Alexand.
consil. 29. libr. 7. velut non reprobetur, in-
telligenda est, vt eo casu non respectu cre-
ditoris, sed inter correos habenda sit ea
consideratio, an ad vnum tantum pecunia
perueniret, arg. text. in l. vir uxori. §. fin. ad
Velleianum, Bart. in l. reos. numer. 3. de duo-
bus reis, Corneus consil. 124. libr. 1. Rub. in
rubr. de donat. inter virum. §. 49. num. 3. Ti-
raq. post plures de retract. §. 31. gloss. 1.
num. 9.

5 Vel demum vt à correctione liberetur
Guillelmus, intelligendus est etiam respectu
creditoris, quando censu iam constituto, vel
contractu perfecto alij ex intervallo interces-
serunt; quia eo casu habebunt beneficium
ordinis fideiussoribus competens, ex glossa
verb. *Fideiussorem* in authent. de fideiussori-
bus in princ. in vers. *Si quis igitur*, & resol-
unt Alexand. consil. 126. in fine libr. 6.
& consil. 29. numer. 36. libr. 7. vbi fatetur,
non reperire contradictorem, & consil. 32. nu-

11. lib. 4. Tiraq. lib. 1. retract. §. 31. gloss. 1. nu-
8. Gregor. in l. 9. tit. 12. p. 5. verb. *Primeramen-
te*, ad finem, Tiber. Decian. consil. 72. n. 6. libr.
2. Gutier. de iuram. confirm. 1. part. cap. 23. n.
8. & 11. Qua consideratione habitâ correi
debendi tanquam principales, vel fideiussor-
es erunt in solidum, vel pro parte conuenien-
di.

6 Ex quibus venit decidenda ea dubitatio,
quam bene explicuit Rodericus de ann. red-
ditib. libr. 2. quæst. 5. numero. 11. vs-
que ad 14. scilicet, quod licet correi dea-
bendi nominatim in scriptura non renuncia-
uerint beneficio diuisionis, renunciatum
quidem censetur ex sola obligatione in soli-
dum contracta, cuius sententiam nouiter con-
firmo ex dicta l. 1. titul. 16. libr. 5. ibi, *Y esto
no embargante qualesquier leyes de derecho co-
mun, que contra esto hablan*, & consequenter
non obstantibus legibus, qua renunciatio-
nem specialem requirebant, quia lex, quae
fuit contenta cum obligatione in solidum cō-
tracta, vt correi non obstantibus legibus iu-
ris communis contrarium statuentibus, in so-
lidum, & non pro parte tenerentur omne be-
neficium diuisionis, quod eam obligationem
in solidum soluendi posset impedire, & con-
sequenter diuisionis excluderent: ideo nul-
la alia renunciatio necessaria fuit; si enim in
solidum voluerunt se obligare, & illud no-
minatim in scriptura dixerunt: ergo non so-
lum in solidum se obligauerunt, vt dixit l. 1.
ibi, *Saluo si en el contrato se dixere, que cada
vno se obliga in solidum*, sed in solidum se obli-
gando prædicto beneficio diuisionis virtuali-
ter renunciauerunt, vt quia sit omnino con-
trarium, & incompatible cum effectu obliga-
tionis, in solidum contractæ; ideo lex Regni
non obstantibus legibus iuris communis
ex sola obligatione in solidum contracta
dicto diuisionis beneficio renunciatum esse
constituit ibi *Y esto no embargante qualesquier
leyes de derecho comun, que contra esto hablan*.

7 Sed quamuis correi, qui simul se obliga-
uerunt in solidum, etiam si probetur, pecuniâ
in utilitatem vnus tantum fuisse conuersam,
& non renunciauerint expresse beneficio diui-
sionis, illud perdidierint, aliud tamē, quod vo-
cant beneficium expensarum habebunt, quo
suis expensis offerant facere notissimū, quod
pecunia in vnus utilitatem fuit conuersa, vt
eo constituto non solum ab alijs correis libere-
tur, sed & creditores vt prius eū, qui pecuniâ
recepit, cōueniant, cōpellere possit, ex Bart.
per text. ibi in l. vnde quæritur. ff. cōmodati
& post Gomez. 2. tom. var. c. 12. n. 2. & in l. 61.
Tauri. n. 3. Ant. Gabr. libr. 3. cōm. opin. tit. de

Ff

fide-

fideiussoribus concl. 2. num. 3. sicut enim non refut. expensis inter correos consideratur, ad quem pecunia perveniret, refut. respectu creditoris habetur ea consideratio, nisi etiam beneficium expensarum fuerit renunciatum, quia nihil beneficium illud importaret, ut predicti omnes advertunt: igitur contra in solidum obligatos in solidum etiam agendum est.

8 Quæ quidem creditoris facultas eligendi quoniamlibet ex correis debendi in solidum, non solum procedit respectu personarum, sed & rerum censualem, super quibus census consignatur, vel quæ pro hypothecis fuerunt designata; quia sicut quælibet persona ex natura obligationis in solidum pro toto potest conveniri, ita, imò & a fortiori quælibet res hypothecæ subiecta in solidum exequi, atque distrahi valebit, & magis afficit rem hypothecæ specialis, quam personam correi obligationis in solidum contracta, ut quia licet quælibet persona per obligationem in solidum obligetur, ea obligatio magis sit virtualis ex dicta l. 1. tit. 16. lib. 5. quam specialis, & hypothecæ bonorum non solum sit virtualis, sed specialis: idè & quælibet res in solidum per specialem hypothecam afficitur, & in solidum ab ea integrum censum exigi posse certum est.

Quod adeò verum existimo, ut antea quæ ab hypothecis specialibus, vel qualibet earum census exigatur, à cæteris debitoris bonis exigendus non sit, non solum ex eo, quod hypothecæ specialis sit prius excutienda, ex l. 2. C. de pignor. quam dicendo singularem intelligunt & explicant Roman. cōf. 187. Aym. cōf. 77. numer. 6. Negusant. de pignorib. 5. part. 2. membro. num. 55. Covarr. lib. 3. variar. cap. 18. Cacheran. decis. Pedem. 158. num. 2. Roland. à Valle cōf. 36. lib. 4. Molina de Hisp. primog. cap. 7. numer. 21. Ioan. Gurierr. cōf. 51. per totum, sed simul ex eo, quod secundum veriorē sententiam in hac censuali materia obligatio generalis bonorum nihil proficit, imò extinctis hypothecis specialibus extinguitur census, ut suis locis latè diximus, ex quo bona specialiter obligata non solum prius sunt excutienda, sed ab eis tantum census exigendus est & stante decis. dictæ l. 2. hoc in censu rectè procederet; quoniam quando in specie illius legis agitur contra debitorem, præsumitur, atque præsupponitur, quod hypothecæ sufficiunt ad debiti exactionem, donec contrarium evidenter probetur. Ex qua præsumptione fundatur lex illa ad constituendum, quod prius hypothecæ specialis excutatur, ut notant gloss. in l. 2. verbi. Redigere, quam sequuntur ibi Sa-

liet. in 1. oppositione. num. 2. Ias. in principi. institut. de actionibus. n. 94. Ripa in l. privilegia. n. 92. de privileg. credit. Paul. cōf. 50. n. 28. lib. 1. Negusant. de pignorib. 5. p. membro 2. n. 51. in fin. Covarr. d. c. 18. n. 1. decis. Pedem. & Roland. supra: igitur si evidenter constet hypothecæ census sufficere, ut quia non solum à principio, & ex post facto sufficiunt, sed quocumque tempore etiam peremptis, cætera bona non considerantur: ergo in censu non solum procedit constitutio l. 2. sed omni non necessaria est.

Adeò quod si deficient hypothecæ, deficeret etiam census, & personalis obligatio correorum in solidum, non solum ex natura census, sed hypothecæ regularis, ex Bald. d. c. trina in l. creditor, qui non idoneum, col. 1. vers. Quæro utrum. ff. si cert. petat. dicentis, 9 quod creditor, qui habet pignus, non potest petere capturam sui debitoris, etiam si dicat, eum esse suspectum de fuga, quem in hoc sequuntur ibi Aretinus, & Alexand. n. 2. Ias. in principi. institut. de actionibus. n. 94. Ripa in l. privilegia. num. 22. de privileg. credit. Roland. cōf. 36. numer. 2. lib. 4. quorum sententiam etiam hodie verissimam esse, & practicari stante legē Regiæ, quæ capturam permittit, firmiter credo, dummodo pignus à creditore non auferatur; quia si captura excusatur dando fideiussorem *De sancamento*, vel etiam si ne fideiussore, constituto debitorem bona libera sufficientia possidere, ut diximus in cap. de censu creando ex bonis liberis censuarij, merito si creditor sufficiens pignus habeat, debitoris captura excusabitur. Verum Baldi sententia in censu verissima est, in quo nihil aliud consideratur, quam quod bona specialiter obligata existant: igitur quæ dicta sunt respectu personarum, procedunt respectu rerum.

10 Est tamen notandum, quod ex pluribus hypothecis non poterit creditor eligere meliorem, sed tenebitur mediocria bona accipere. l. fin. §. sed & si quis; ubi DD. C. communia delegat. quod sequitur Petrar. in sua praxi tit. de forma libelli pro legato fol. mlii 418. Quod ex ea ratione procedit, quia inter debitorem & creditorem equalitas est servanda, ex quo sicut debitor creditori non potest pro suo debito offerre deteriora bona, ita neque creditor pro suo credito utiliora, & meliora accipere, ut considerat Ioseph. Ludov. decis. 65. n. 10. & bene Alexand. in l. mutuum damus. §. mutui datio. n. 26. ff. si cert. petat. Sali. licet. in authent. hoc si debitor ad fin. C. de solut.

11 Quæ quidè omnia adeò vera sunt respectu correos-

correctum, atque bonorum censualem, ut quamvis creditor cepisset agere ordinariè, vel executivè contra unum, ad alio, sine metu litis pendentia accedere posset. l. reos. l. fin. C. de duobus reis, imò & secundum plures, etiam in processu creditorum bona pro suo debitori alicui fuissent adjudicata, adhuc contra alios correos haberet recursum, ut notat Felician. lib. 3. de censib. c. 2. n. 8. quod post Gurierr. lib. 1. prax. quæst. 46. ex num. 60. iterum repetit in 2. p. de censib. lib. 3. c. 2. num. 8. vers. sic, in num. 8.

12 Poterit tamen contingere casus, in quo non solum sit habenda ea consideratio, an pecunia sit converfa in utilitatem viri ex correis ut inde pro ea tantum parte teneatur, sed etiam ut in totum liberetur, ut in vxore in solidum cum marito promittente, in cuius favorem stat constitutio legis 61. Tauri, quæ notando, & utilissima est, ad cuius perfectam intelligentiam sequentes deducuntur conclusiones. Primæ, quod vxor non potest se obligare tanquam fideiussor sui mariti, quævis dicatur, quod in eius utilitate debitum fuit conversum, ut constat ibi, *La mujer no se puede obligar por su marido, aunque se diga y alegue, que se convirvió la tal deuda en provecho de la mujer.* Cuius legis ratio decidendi non consistit in eo, an mulier pro alio intercedere possit, vel non quia licet in iure valeret intercessio, pro quolibet extraneo, ut ex toto tit. ff. & C. de fideiussoribus. l. 1. & per totum tit. ff. 15. part. 5. tamen propter sexus facilitatem succurrebatur eidem Velleiano, ex l. 1. & per totum. ff. & C. ad Velleian. l. 2. tit. 12. part. 5. & advertit Anton. Gomez in dicta l. 61. numer. 11. idè non videbatur ea lex necessaria, cum antea idem constitutum fuisset. Neque etiam fuit eius ratio decidendi, an pro marito posset tanquam fideiussor se obligare, quia similiter ante ipsam idem iure constitutum erat, & non solum eidem succurrebatur Velleiano, sed nulla ipso iure erat intercessio, & obligatio, authent. si qua mulier. C. ad Velleiano. authent. ut nulli iudicium. §. illud collat. 9. & ratio erat, quia eo casu præsumebatur inter virum & vxorem donatio contra totum tit. de donat. inter virum, & considerat Anton. Gom. in dicta l. 61. numer. 2. sed vera ratio decidendi eius legis fuit dubitare, an sufficeret, si fateretur per mulierem in obligatione fideiussionis, quod debitum fuit conversum in eius utilitatem, ad hoc ut subsisteret obligatio, & non sufficere constituit dicta lex ea ratione, quod etiam ea confessio haberet vim donationis inter virum

& vxorem. Ego tamen considero, quod quando intercedit pro extraneo, iubatur Velleiano, diuersa ratione, qua intercessio annullatur, quando intercessit pro marito, ut quia quando pro extraneo fideiussit, obstat sola fragilitas eius, in qua fundatur Velleian. & idè valeat obligatio mero iure, licet eius beneficium succurratur, quando vero pro marito obligatur, non solum consideretur fragilitas, sed & facta donatio, imò & principalis mariti reverentia, metusque reverentialis. Ex quibus simul concurrētib; mirum non est, si fideiussio nulla existat ipso iure, etiam si allegetur, vel in scriptura fateatur in eius utilitatem causam fuisse conversam, ibi, *Aunque se diga y alegue, que se convirvió la tal deuda en provecho de la mujer.* Quæ quidem verba intelliguntur à Gomezio ibidem n. 2. ut etiam si evidenter probetur, debitum fuisse conversum in utilitatem vxoris, adhuc fideiussio nulla sit, quod ego non admitto; quia lex non decidit casum, in quo utilitas probatur, sed tantum eum, in quo allegatur, ibi, *Aunque se diga y alegue: unde casus, in quo probatur, remanet in dispositione iuris communis, quo decisum est, ut actione de in rem verso contra eum, in cuius utilitatem pecunia conversa fuit, iustissime agatur, ex toto tit. ff. de in rem verso, & post Paulum, & alios tradit ipse Gomez in dicta l. 61. numer. 2. Rursus præcepta iustitiæ commutariæ, quæ consistunt in æqualitate, & quæ prohibent, ne quis locupletetur cum iactura aliena, vxorem eo casu obligarent ad hoc, ut licet ex contractu fideiussionis pro marito facta de iure non teneatur, obligetur tam ex titulo de in rem verso; longè enim distant hi duo casus, allegari, & fateri, pecuniam fuisse conversam in utilitatem vxoris, & evidenter probari conversionem. Primus enim nihil operatur ex defectu probationis, ut quia confessio vxoris in eo casu nulla sit, & idè à lege reprobetur, atque quandam donationem inter virum & vxorem, metumque reverentialem præsupponat, secundus vero casus omni careat suspitione, ut quia probando conversionem contra ipsam urgeant totius iuris præcepta, idè à iuris dispositione terminetur, alias enim veritas excluderetur, quæ nunquam est excludenda, sed omnem iuris præsumptionem, atque fictionem potius excludit. Et si rectè consideretur eadem lex 61. in fine, nominatim decidit formam probandi eam conversionem, dicens, *pero si lo que se convirvió en provecho della, fue en las cosas, que el marido la era obligado a dar, así como vestirla, y darla de comer, y las otras cosas necesarias, mandamos qd por**

est illa non sea obligada a cosa alguna. Quæ verba quamvis ponantur in casu sequenti, scilicet quando vxor obligatur cum marito in solidum, & non vt fideiussor, vtrumque tamen comprehendit, vt quia in vtroque militet vnica, sola, & eadem ratio, scilicet conuersio debiti in vtilitatem vxoris, quæ vtroque casu obligat eam, ne locupletetur cum aliena iactura: igitur si non est dicendum, conuersum in vtilitatem vxoris fuisse, quod ad ipsam prouenit, ex obligatione mariti alendi ipsam, merito quod ex alia causa vxoris propria proueniret, in eius priuatam vtilitatem conuersum esse dicendum est, veluti si debitum ipsius exoluatur: ideo probata legitima conuersione, etiam tanquam fideiussor teneret obligatio, vt præsupponunt verba ibi, *T mandamos que por ello no sea obligada a cosa alguna*: ergo pro eo, quod ex alia causa in eius vtilitatem conuersum fuit, rectè tanquam fideiussor accedit, & eo modo sunt intelligenda verba legis, ibi, *Ann que se diga, y alegue*, vt aliud sit, si verè probetur.

- 13 Quæ quidem omnia, licet notatu digna sint, hodie tamen cessabunt, si dicta lex 61. renuncietur cum iuramento, vt bene resoluit Gutierrez de iuram. confirmat. cap. 56. num. 6. & per totum, nisi mulier enormiter læsa sit, vt quia maximum præiudicium sentiat in dotataque, vel pauper existat, vt post Alciatum ibi comprobatur Gutierrez. numer. 7. & alibi nos ad longum diximus. Si tamen euidenter constaret, pecuniam non in vxoris, sed potius mariti vtilitatem fuisse conuersam, crederem firmiter non obstante quacunque renunciatione dictæ legis 61. fideiussoriam obligationem, quæ mero iure valuit propter iuramentum & renunciationem, rescindendam esse, vt quia eo casu vxor dicatur enormiter læsa, & obligatio, atque iuramentum sit contra præceptum naturale, ne quis locupletetur cum aliena iactura; in quo casu neque iuramentum obligat, neque renunciatio quidquam operatur, vt vulgaria iura probant. Neque obstat, si dicatur, quod ea consideratio militaret etiam in extraneo fideiussore soluente, quod in eius vtilitatem conuersum non fuit, quia respondetur, quod in extraneo non datur resistentia fideiubendo, in vxore verò lex ipsa iussissima resistit: ergo casus dissimilis est. Rursus in vxore consideratur affectio mariti, ex qua prohibetur præsumpta donatio, atque metus reperiuntur, & simul ne maneat indotata: ergo si ex læsione maxima vxoris contractus rescinditur, à fortiori concurrentibus his considerationibus, quando

pecunia conuersa non est in eius vtilitate, rescindendus erit.

- 14 Secunda conclusio dictæ legis 61. Tauri, scilicet, quod quando vxor non est fideiussor, sed in solidum cum marito obligatur, nulla etiam sit obligatio, neque quidquam soluere teneatur, nisi illud tantum, quod euidenter constiterit, conuersum fuisse in eius vtilitatem, apertè videbatur contra ius commune, quo decisum erat, vel reos in solidum obligatos in solidum teneri, nulla facta consideratione, in cuius vtilitatem debitum conuertatur. l. 1. & per totum. ff. de duobus reis. l. 1. & per totum. C. eodem, & ex alijs traditis à Gomez. in d. l. 61. numer. 3. vers. *Ex qua*, vel tanquam simpliciter obligatos in solidum, pro parte tantum posse conueniri. l. reos. §. cum in tabulis de duobus reis. tamen hoc in extraneis procedit, non verò in marito & vxore corarius debendi, quia simul & in solidum obligatis, totum præsumitur ad maritum peruenire, vt ita vxor non teneatur, nisi in eo, quod probatum fuerit, in eius vtilitatem fuisse conuersum, vt prout deciderit aduertit Gomez. numer. 3. in dicta l. 61. vers. *Ex qua lege sic intellecta*, ad fin. quod ante ipsam verissimum erat, ex doctrina Speculatoris, & aliorum, quos referens sequitur Rodericus de ann. redditib. lib. 2. q. 5. numer. 16. vbi refert opinioniones de iure communi contrarias, quod post Bald. Imol. Gomez. Gutierrez. & Menoch. verum existimat, etiam si vxor simul cum marito contrahens iurauerit contractum, quia etiam in eo casu existimat præsumendum esse debitum non in vtilitatem vxoris, sed mariti conuersum fuisse, ex quo infert post Gomez. Parit. Burg. de Paz. Castella. & Ferraram, quod si vxor rem dotalem simul cum marito alienans iurauerit, vel ex contractu iurato aliquid soluerit, aget ad pretium rei dotalis, vel illud, quod soluit, recuperandum ab hæredibus mariti, & quod si mariti bona, vel hæredes non superessent, aut non soluendo forent, rem dotalem à possessoribus vindicabit, quod ego intelligo, quando non renuntiavit dictæ legi 61. cum iuramento; quia secuta renunciatio, & confirmatione iuramenti non rescindetur contractus, nisi læsio enormissima resullaret, vel indotata maneret, vt supra diximus. In quo casu existimo locutum fuisse Rodericum, cum alias eius resolutio procedere non posset, nisi forsam præter confessionem vxoris probaretur, debitum fuisse in eius vtilitatem conuersum, vel vxor acceptasset bona constante matrimonio quesita, ex quo probaretur, conuersio in eius vtilitatem, vt ex Azued. Menoch. & Ronchegali. p. Roder. resol.

resoluit in dicta quæst. 5. numer. 19. & 20. respectu tamen mariti non improbat l. 61. Tauri obligationem in solidum contractam, ideo in totum teneretur, vt per text. in l. si Titius & Seia. ff. de fideiussoribus. & post Alberic. in authent. si qua mulier col. 2. ad Velleian. resoluit Gomez in dicta l. 61. numer. 3. vers. *Quæ tamen si maritus*. Quæ quidem omnia in obligatione mariti & vxoris conducibilia sunt.

- 15 Quid tamen erit dicendum, quando mulier contraxit cum extraneo, cum quo in solidum se obligauit, an in solidum, vel pro parte teneatur, vel sit habenda consideratio ad eam tantum partem, quæ in eius vtilitatem conuersa fuit, & videnda sunt, quæ tradit Rodericus de annuis redditib. lib. 2. quæst. 5. numer. 21. vsque ad 39. vbi agit de intellectu legis, vir vxori. §. mulier. ff. ad Velleian. & plurima in propositum conducibilia adducit, quæ nos ex industria omittimus, ne sit ex voluminibus volumina componere; & quia sequentia vtiliora nos expectant.

- 16 Quibus sic additis, cum dixerimus, corarium in solidum obligatum in solidum teneri, ac conueniri, videamus, an vno ex coraris liberato, alijs liberatio proficiat, & an sententia pro vno lata cæteris proficere possit; quod indistinctè, vt oportuerat, decidi non potest: ideo Bart. in l. ex duobus n. 16. ff. de duobus reis distinguit inter causam facti, vt quia dubitetur de debito, vel non debito, & causam iuris, vt quia dicatur, quod persona non potuit obligari. In primo casu constituit, quod liberatio vnius alteri proficit, siue sint socij, siue non, in secundo vero eidem non proficere credit. Cuius Bart. distinctionem impugnatur, explicatur, & confirmatur Felix. 2. tom. de censib. lib. 3. cap. 2. n. 7. vbi nu. 8. agit de eo, quod attinet ad liberationem; sed ego non tam dubito de potestate creditoris liberandi vnū ex coraris, quam de vtilitate liberationis, cui scilicet proficiat, vel noceat liberatio, an proficiat debitori liberato, ita quod cæteri in solidum adhuc pro toto conueniri possint, aut etiā cæteris in solidum obligatis pro sua parte proficere possit, vel an noceat creditori liberati, vt pro ea parte, quæ correū liberavit, census extinguatur. In qua dubitatione firmiter credere, qd si creditor correū, vel hypothecā sponte liberaret, nulla pro eo recepta pecunia, cæteri corari, seu bona adhuc in solidum obligata existerent, ex l. ab omnibus vbi glossa. & Bart. ff. delegat. 1. & nominatim ita fuit decisum in decisione Sacri palatii, quæ est Robusterij. 1. 12. n. 5. Quod prosequitur Felix. illud limitas. 2. p. lib. 3. c. 2. n. 8.

Quæ sententia fortificatur ex eo, quia si creditor tacite, & indirectè potest vnū ex coraris liberare, nihil ab eo vnquam petendo, cur non expresse, & sponte id efficere possit, ignoret, & si à principio eū vt correū ipsum non accipere potuit, cur non & ex post facto cum omittere libenter possit, ac liberare, nescio, si quidē vtrumque consistit in eius voluntate.

Quod tamen limitarem, ac intelligerē, vt respectu creditoris liber existat correus liberatus, non vero respectu correū, qui cēsum soluisset, si in eius, qui liberatus fuit vtilitate, fors conuerteretur: quia non obstante liberatione creditoris poterūt cæteri corari quatenus vtilitas fortis ad liberatū proueniret, cū cōuenire, ex omnibus præceptis iustitiæ cōmutatiue, quæ à creditore liberate correū in ceterorū correorū præiudiciū tolli nō possent, qd ex distinctione Felix. nō violenter deducitur. Sin verò pro reo, vel hypotheca liberatis pecuniā creditor accipiat, quod facere potest, non solū liberatio coraris proficeret, sed creditori liberati noceret, ex eodē Felix. de cens. lib. 3. c. 2. nu. fin. vt quia illud in effectu recipiat propter causam census, cuius cōtemplatione nihil directè, neque indirectè possit recipere ultra sortem principalem.

- 17 Erit tamen dubitandum, an illud, quod pro liberatione recepit, cōputetur in sortē, vel in redditus futuros. Quæ dubitationem disputat & resoluit Felix. d. 2. p. de censib. lib. 4. c. vnico num. 29. vers. *Perum cum agamus*, fol. 259. vsque ad finem, vbi contra quendam dicentem, quod pretium remissi pignoris, vel hypothecæ, aut liberati corari, vel fideiussoris non imputatur in sortem, sed in vsuras præteritas, & futuras, resoluit, in sortem esse imputandum, & aliquibus fundamentis, ac cōsiderationibus illud comprobatur, quod ego vltra ipsum ex eo inconuincibiliter confirmo, quod quando creditor aliquid ultra pensionē annuā recipit, non id recipere intelligitur ad extinguendam pensionē decursam, vel futuram, quæ longè minor est, sed potius sortem, cui magis correspondet quantitas recepta, vt quia debitū fortis maius, & opulētius sit, & respectu fortis, durior, atque fortior obligatio, ex l. 1. & sequentib. ff. de solutionibus, nisi forsam, quod sæpissimè contingere potest, plures redditus decursi essent, quorum quantitate correspondeat illud, quod recipit pro liberatione; quia eo casu cū solutū in dubio magis cedat in vsuras, quàm in sortem, ex his, quæ post Mascard. & alios tradit in se Felician. dicto numer. fin. vers. *In qua dubitatione*, cum sequenti, in decursas iuste computabitur, ad quarum extinctionem m

quantitatem illam recepisse creditorem præsumendum est; & ad hunc sensum sunt reducenda, quæ tradit Roderic. de ann. redditib. lib. 2. q. 1. num. 20. vsque ad 24. ubi neminem referens in esse & u. resolut. dum in num. 21. subdit hæc verba. *Sed in reliqua non solum præterita, sed & futura si reliqua, quæ nunc debentur, cum summam exhauiant, & num. 25. agit, an debitor offerens alium fideiussorem idoneum possit compellere creditorem, ut liberet eum à fideiussione.*

Ex quibus omnibus regula ferè infallibilis constituitur, qua probatur, quòd creditor census via ordinaria, vel executiua aduersus correos, vel quemlibet eorum in solidum agere libere poterit, quod an in hæredibus correorum ita procedat, in capite sequenti dicendum est.

DE HÆREDIBVS CREDITORIS, vel debitoris census, quomodo via executiua, seu ordinaria conueniant, vel conueniantur. Caput XCV.

SUMMARIVM.

Hæredes creditoris eodem iure ac potestate, seu ordine conuenire possunt debitoribus censuales, quo ipse creditor defuncti poterat num. 1. & si vnus ex hæredibus petat pro parte valebit petitio, non pro omnibus, licet vetificetur, nisi ceteri petenti sui iura cesserint; quia iudiciu conualescit, tanquam intentatum à litis consorte. ibid.

Hæredes debitoris quando possint conueniri pro censu, & an in solidum, vel pro parte n. 2. & quid quando hæres est possessor rei censualis. n. 3. ubi bene.

Actiones quomodo, & quando confundantur per successionem, eleganter discutitur. nu. 4. ubi n. 5. an solum procedat respectu personarum debitoris & creditoris, vel simul respectu correorum vtriusque, ita quòd correus succedendo agere possit contra alios, vel contra ipsam agi, ut quia successio habeatur pro solutione. & num. 6. quòd actio & passio sunt in comparibilia in vno subiecto, & quòd successio habeatur pro solutione.

Actiones non confunduntur per successionem, quòd hæres conficit inuentarium, num. 7. & n. 8.

quid quòd hæres est creditor hypothecarius, & quid etiam deficiente hypotheca, quando creditor debitori succedens fuit granatus de restituenda hereditate. n. 9.

Res legata, qua subijcitur censui consignatio, reservatio, vel emphyteutico, an liberetur à censu per hæredem, vel legatarium remissive. num. 10.

CAPV T XCV.

HÆREDES creditoris eodem iure, ac potestate, seu ordine, conuenire posse debitoribus censuales, quo ipse creditor defuncti poterat, certum est, cum vna, eademque persona reputentur, actionesque actiua, & passiva in eos transeant. l. 1. C. de act. ab hæredibus, & contra hæredes. l. qui testamentum. ff. de probat. authent. de iure iurando à moriente præstito in princip. cum vulgatis, ideò & ordinariè, & executiue in solidum, vel pro parte, uti voluerint, poterunt correos conuenire pro censu, dummodo pro ea tantum parte, qua defunctum representant, id faciant. l. pro hæreditarijs. C. de hæreditarijs actionibus: unde si cum plures sint hæredes, vnus in solidum petat executionem contra correos aduersariusque plures hæredes esse probauerit, non in totum annullabitur executio, pro qua petentem hæredem esse probauerit, etiam si ceteri, quod ab vno gestum est, ratificauerint, cum non possit quis ratum habere, quod suo nomine gestum non est, nisi forsam ut valeat, ceteri coheredes executionem petenti iura sua cesserint, vel donauerint, ita quòd in eum in solidum actiones transferantur; quia eo pacto executioni, atque exactioni locus erit, cum ius superueniens sufficiat, ut pro parte, cesset iudicium conualescat, ex l. si res aliena. §. fin. ff. de pignorat. act. & post Bald. Nouel. & Ant. Gabr. aduertit Parlad. rerum quotid. cap. fin. 3. part. §. 3. num. 3. ubi notat, quòd vnus ex hæredibus, tanquam litis consors, & pro ceterorum partibus executio nem petere potest, ex l. 1. C. de consortibus eiusdem litis. l. 10. tit. 5. part. 3. quamvis solutio eidem non fiat in totum, nisi ratificatio sequatur. Et ex parte hæredum creditoris nihil aliud est aduertendū, nisi quòd debet euidenter probare se esse hæredem, ut post Roderic. Suar. & alios aduertit ipse Parlad. & est tã vulgare, quam receptum.

Ex parte tamen hæredum debitoris, qui similiter à domino census, vel eius hæredibus conue-

conueniri possunt, alia sunt ex diuerso consideranda, & inter ea quòd debent probare hæredem esse censuarij eum, contra quem petierint executionem, ut latè prosequitur Parlad. dicto cap. fin. 4. part. §. 1. per totum, quo quidem probato meritò dubitari poterit, an hæres in solidum, vel pro ea parte tantum pro qua hæres sit, conueniatur, & exequatur; & si possessor est rerum censualium in solidum conuenitur, tanquam possessor, ex his, quæ dicenda sunt in capite sequenti circa tertios possessores rerum censualium & quæ infra in hoc capite dicenda erunt: si verò possessor non esset, sed tantum hæres, pro parte, qua hæres sit, erit conueniendus, ex dicta l. pro hæreditarijs. C. de hæreditar. actionib. l. 1. cum vulgatis. C. si cert. petat. Quod ampliat dupliciter Parlad. in dicto cap. fin. 4. part. §. 1. numer. 1. 1. vsque ad 14. ubi numer. 15. aduertit, quòd quando pro debito pignus, vel hypotheca data est, erit in electione creditoris agere pro rata aduersus singulos debitoribus actione personali, vel in solidum contra hypothecarum possessores, ex dicta l. pro hæreditarijs. C. de hæreditarijs actionibus. l. fin. C. si vnus ex pluribus hæredibus, in quo Parlad. confirmat distinctionem supradictam inter hæredem possessorem, vel non, ut possessor in solidum, alius verò pro parte possit conueniri.

Quod non solum verum est, quando hæres possessor rei censualis conuenitur hypothecaria via ordinaria ad soluendum, & recognoscendum, sed via executiua ad pensionis exactionem; quia licet executio præsupponat actionem personalem, & hæres personaliter pro parte sit conueniendus, si tamen conuenitur personaliter pro censu, simul tanquam hæres equi & possessor, in solidum, & conueniri, & exequi posset, tã ex l. fin. C. sine censu, vel reliq. quam ex eo, quòd cum bona censualia non solum hypothecæ subijciuntur, sed & fortiori vinculo quasi seruitutis affecta sit aduersus quemcunque hæredem, possessorem in solidum, executio procederet, ex l. pro hæreditarijs. C. de hæreditarijs actionibus. l. si necessario. §. si vnus. ff. de pignorat. act. l. creditoris. ff. de distract. pignor. l. fin. C. si vnus ex pluribus, Bart. in d. l. creditoris, & post Roderic. Suar. Parlad. in c. fin. 4. p. §. 1. n. 15. & 16. maxime cum in censibus vulgare sit pactum illud de non alienando cum hypotheca speciali, quod afficit omnino rem, ut non consideretur tertia persona, sed creditor, qui alienauit, ut ita via executiua procedatur contra tertium. Ex quo in censu utilissimum erit considerare, an hæres possessor sit, necne rei cen-

sualis, ut in solidum; vel pro parte conueniatur.

4 Solet tamen contingere, creditorem succedere debitori, vel è contrà debitorem creditori, & dubitari de census resolutione per confusionem actionis, ad effectum, ut neque hæres debitoris conueniatur, neque creditoris amplius reum pro censu conuenire possit. Et in hac confusionis materia, quæ confusè ab Scribentibus traditur, sequentia ad nostrum censum conducibilia notanda sunt. Primò constituitur regula, tam respectu creditoris, quam debitoris, qua cauetur, quòd per confusionem vnus in bonis alterius actiones actiua, & passiva vtriusque confunduntur, text. in l. Stichum. §. additio. ff. de solutionibus. l. debitori. C. de pactis. l. Vranus. ff. de fideiusoribus. l. hæres à debitore. 22. §. cum tu. l. Lucius. 25. l. debitoris. §. 1. ff. eod. tit. l. qui hominem. 25. §. quidem filium, de solutionibus. l. Mucianæ cautionis in fine. ff. de condit. & demonstrat. l. 24. tit. 13. part. 5. de quo latè egerunt Menes. in l. 3. numer. 12. C. de fideicommissis. l. 3. §. ex pluribus. numer. 40. de acquirend. posses. Benedict. in cap. Raynuntius, verb. Mortuo. 1. numer. 47. Dueñas reg. 118. Aretin. consil. 147. Paul. consil. 77. volum. 2. Menchaca. de success. creat. §. 6. num. 69.

5 Quam regulam applicando ad nostram censum speciem limitandam credimus, ut solum procedat respectu personarum debitoris & creditoris, non verò respectu ceterorum correorum vtriusque; quia correus succedens creditori, vel creditor succedens correo aduersus alios correos in solidum obligatos agere poterunt in solidum, sicut defunctus, cui successerunt, agere poterat, ut quia solum confundantur actiones personales hæredis & defuncti. Quam dubitationem posuit Paulus Iurisconsultus in l. Vranus. 72. ff. de fideiuss. verific. *Sed cum duorei, dicens, Sed cum duo rei promittendi sint, & alteri extiterit hæres creditor, in ista dubitatio est, vtrum alter quoque liberatus est, ac si fuisset soluta pecunia, an personarum tantum exempta sit confusa obligatio.* Cui dubitationi respondet his verbis, *Et pro additione hereditatis, confusione obligationis, eximi personam, sed & accessiones eius persona liberari, decidens statim casum nostrum ibi, igitur alterum reum eiusdem pecunie non liberari;* quod etiam probatur in l. hæres à debitore 22. §. cum ita. ff. eodem, ubi differentia personarum excludit confusionem, ibi; *Tunc enim confusa prior obligatione posteriore duraturam, text. etiam in l. Titius. 25. ff. eodem, ubi Consultus proposuit questio-*

nem his verbis: *Quaro, an quia aduersus Scium debitorem sapienter confusa sit actio, propter ea parte, qua visio fratris sui hares extiterit, cum coheredibus eius agere in solidum possit.* Cui respondet cum Marcelo his verbis, *Marcelus responderet, cum heredibus sei non pro maiori, quam hereditaria parte mandati agi posse.* text. etiam in l. si debitori creditor. §. 51. ff. eod. n. ibi, *Quod ad ipsius quidem portionem attinet, obligatione confusione intercedit, sed pro parte coheredis obligatio salua est.* Et ratio quidem notissima est, scilicet quia confusa obligatione solum persona, & eius accessiones liberantur, ut probat Consult. in dicta l. Vranus, ibi, *Et puto additione hereditatis, confusione obligationis eximi personam, & accessiones ex eius persona liberari: ergo non personae correorum, neque accessiones ex eorum personis provenientes liberantur.* Quod ex rationibus confusione aperte suadet, de quibus per Bald. in l. si vvor. ff. de bonis autoritate iudicis possidendis, Menes. in l. 3. n. 12. C. de fideicommissis, Alberic. in d. l. Vranus. n. 5. & late per Roderic. de ann. redditib. lib. 2. quæst. 19. per totam.

6. Maxime ex duabus potissimis, ad quas omnes aliae reducuntur, scilicet, quia actio & passio simul in eodem subiecto esse non possunt, ut Paulus proratione reddit in dicta l. Vranus ibi, *Propter illam rationem, quia non possunt pro eodem apud eundem obligati esse, & quia successio in eo casu ad confundendam obligationem habetur loco solutionis; ex eodem Paulo in dicta l. Vranus ibi, Veluti solutionis iure sublata obligatione.* l. sed debitori. §. 1. ibi, *Aut est verius solutionis potestate; sed hæc secunda ratio, scilicet quod successio habeatur loco solutionis, videtur obitare contra earundem legum decisionem; quia si successio ad confundendas actiones habeat vim solutionis, correi omnino liberarentur, cum solutio debitum extinguat, quod ponderauerunt Bart. in l. si is, qui pro emptore. ff. de usufructibus, ubi Ias. numer. 386. Bologner. numer. 389. Cui difficultati respondent aliqui, quod successio habetur pro solutione, quando conuenit heredi, ut pro solutione habeatur: quia cum successio sit titulus lucrativus & fauorabilis respectu heredis. l. unica. C. de imponenda lucrativa discrep. lib. 10. merito in fauorem, & non in damnum eiusdem pro solutione habenda est. Quæ consideratio probatur in dicta l. Stichum. §. additio, vers. Aliquando, ubi quia nihil operaretur successio, si non haberetur loco solu-*

tionis, credit successor in solutionem. l. is cui §. si is qui fundum. ff. de eundem. ubi successio habetur loco solutionis ex eo, quod expedit ipsi successor, ad hoc ut paret sibi actionem de euictione contra primum venditorem: Ponderatur etiam d. l. Vranus in 1. part. ubi quia nihil inter erat heredis, successio habetur pro solutione, & debitorem, atque fideiussorem liberat, & in 2. part. non habetur successio pro solutione; quoniam heredi fieret præiudicium, imò cum correo heredi præiudicium irrogaretur, si successio respectu correorum haberetur pro solutione, merito pro solutione non habetur, ut decidit Paul. in d. l. Vranus. Sed licet hæc sit verissima ratio, potius tamen dici potest effectus & decisio, quam ratio decisionis, & aliquantulum impropria videtur, quia effectus solutionis non pender ab utilitate, seu damno heredis, sed à natura ipsius solutionis, ut quia de sua natura debitum extinguit, debitoresque liberat: ergo non est habenda ratio ad commodum, seu damnum heredis, unde credendum, quod successio habetur tantum loco solutionis inter personas heredis & defuncti, atque respectu successionis earum personarum, non tamen inter alias, ut nominatim probat d. l. Vranus, ibi, *Additione hereditatis, confusione obligationis eximi personam, & accessiones ex eius persona liberari: ergo correi nullo modo liberantur.*

Secundò etiam intelligo confusionis materiam, ut non solum correi non liberentur, neque actio respectu eorum confundatur, sed quod etià respectu ipsius correi heredis personalis actio confusa sit, quando legitime non confecit inuentarium, ut quia beneficium inuentarii confusione impediatur. l. fin. §. si uerò, ubi notant omnes. C. de iure deliberandi. gloss. & DD. in l. debitori. C. de pactis, Corn. cons. 190. n. 7. vol. 2. quod etiam erit utilissimum ad hoc ut correus succedens creditor, vel creditor succedens debitori, si ex alia causa creditor sit defuncti, quamuis non sit hypothecarius, sed personalis, possit ad eundem cum beneficio inuentarii petere in conuersu creditorem, vel extra concursum debitum suum, quia beneficium inuentarii reddit heredem tutum ab omnibus damnis, in quæ incidisset, si simpliciter adinisset. l. fin. §. & si praefata. C. de iure deliberandi. ubi dicitur, quod nihil penitus heres, qui inuentarium fecit amittere potest de sua substantia. Et ne videar aliena transplantare, in finitos ad hoc citat Roland. in tractat. de confus. inuent. in 4. part. §. 1. est utilitas fol. mihi 96. & inuentarium præseruat omnes actiones competentes hære-

heredi, & quoad damnum vitandum constituit heredem, ac si hereditatem non adiuisset, dicta l. fin. §. in computatione, & dicit Bald. ibi colum. 2. quod facit censeri hereditatem iacentem, & numer. 3. dicit, quod heres poterit citatis creditoribus & legatariis implorare separationem bonorum pro suo credito, & idem dicit in l. debitori. numer. 3. ubi Alexand. numer. 4. C. de pactis, & ibi Alexand. dicit, se aliàs hoc fecisse seruari. Idem etiam ibi tenuit Ias. & Decius. numer. 17. & Curt. Senior. 11. qui dicit, quod heres duas repræsentat personas, sua nempe, & testatoris, & late prosequitur Roland. in dicto tractat. de confus. inuent. in decima utili fol. mihi 131. ubi alios refert, & idem dicit Becius in consil. 113. num. 37. in fine. decis. Pedemont. 181. & in terminis, quod heres, qui confecit inuentarium possit petere creditum suum, in quantum scilicet excedit valorem relictæ, tenuit Alexand. in dicta l. si cum dotem. §. si pater, colum. 2. vers. Quod tamen hodie. ff. solut. matrim. & bene verum est, quod non potest petere, quatenus vires hereditatis superent, quia beneficium inuentarii operatur, ne heres ultra vires hereditatis teneatur. Sed bene tenetur, quatenus est in hereditate, Imol. in cap. ex parte colum. 8. vers. Sed aduerte, de feud. quem refert, & sequitur Dec. in dicta l. debitori. numer. 20. C. de pact. Roman. in consil. 18. num. 4. Fulgos. in consil. 67. colum. 2. & notat gloss. & DD. in l. fin. §. in computatione. C. de iure deliberandi. Alexander in consil. 30. num. 2. volum. 6. ubi inquit, quod heres facto inuentario non potest impugnare factum defuncti, quatenus hereditas est soluendo. Decius, qui ita intelligit in l. ex qua persona. numer. 2. vers. Et quod dictum, ubi etiam Cagnol. in fin. ff. de regul. iur. Afflict. lib. 2. Const. Neapol. rubr. 5. num. 9. Boer. in decis. 23. num. 20. Socin. Iun. in consil. 108. n. 42. volum. 2. Grat. in consil. 9. num. 18. vol. 1. Crauet. in consil. 225. num. 12. Ex ea, de pact. num. 227. vers. Ista limitatio. Et conueniunt quæ dicta sunt supra ex Roland. in tractat. de confus. inuent. in 4. part. §. prima utilitas, & ante prædictos inquit Bart. in l. cum vir. num. 14. ff. de usufructibus, quod si heres veniat contra factum defuncti, facto inuentario, exceptione repellitur usque ad quantitatem, quæ sibi remanet. Et idem dicit post gloss. dicta l. fin. §. in computatione. numer. 7. & communem dicit Afflict. in præiud. feud. num. 7. volum. 1. Bertrand. in consil. 7. vol. 1. secundum ordinem antiquum. Bursat. consil. 49. n. 51.

Quod rectè intelligit gloss. in l. fin. §. in computatione, verb. *Confundantur.* C. de iure

deliberandi. ut procedat quoad effectum & exercitium actionum, licet mero iure confundantur, quam in hoc sequuntur Corn. numer. 4. Alexand. & Paul. numer. 5. & est communis sententia per Menchacam de success. creat. §. 6. num. 46. vers. Licet autem: quæ communis sententia ab alia communi impugnatur, quam tradit Menes. in dicta l. 3. numer. 24. C. de fideicommissis, sed ea disputatio, atque communes sententiæ contrariæ inutiles sunt & sine effectu considerabili, aduertendum tamen utiliter est quoad eam confusionis speciem, quod licet inuentarium non conficiatur cum solemnitate, quam exigit l. fin. §. cum igitur, & per totam l. C. de iure deliberandi. sed cum minori secundum consuetudinem regionis, sufficeret ad hoc, ut saluum existeret ius heredis creditoris, ut primus omnium notauit Roland. in summa artis notariatus in rubric. de inuentario ab herede confecto, & probat Bald. in dicta l. fin. in princip. numer. 10. Paul. numer. 3. Ias. numer. 5. in dicto §. cum igitur, Angel. in l. 1. §. stipulatio hæc. num. 20. ff. si cui plusquam per l. falcid. idem Angel. in tractat. de inuentario. num. 13. & Guid. Papa in eod. tractat. numer. 9. Caldensis de arte testandi tit. 11. cautela 13. num. 3. qui ait: gat. l. 2. C. quemadmodum. testam. aper. sed est melior text. in l. fin. §. 1. Corbitrium tutelæ, ibi, *Nisi prius inuentario publicè confecto secundum morem solitum restituantur.*

8. Tertiò etiam intelligitur confusionis materia, ut locum non habeat in creditore hypothecario, qui debitori successit; quia is creditor etiam non facto inuentario non solum poterit agere contra correos, sed etiam in concursu creditorum debitum suum exigere, & recuperare, ut quia solum confundatur actio personalis, ex dicta l. Vranus ibi, *Eximi personam, non tamen hypothecaria.* ex l. existente. §. latinus. ff. de except. rei iudicatæ. Quam sententiam dicit communem Curt. in dicta l. debitori. C. de pactis. Menes. in dicta l. 3. numer. 31. Cuiac. in tractatu ad Africanum pag. 211. allegans pro ea sententia text. quasi expressum in l. cum quis 38. §. fin. de solutionibus. qui tamē text. non bene probat hanc sententiā, quia loquitur in diverso casu, scilicet, cum debitor successit fideiussori, in qua specie, licet non teneatur ex fideiussoria obligatione, quoniam principalis obligatio tollit fideiussoriam, hypothecaria tamen actio salua manet creditori, quæ utilis est; quoniam expedit eidem potius incumbere pignori, quam in personam agere. §. furri. instit. de obligationibus quæ ex delicto nascuntur. l. plus cautio. ff. de regul. iuris. Sed licet pro prædicta sententia

sententia non faciat bene text. in dicta l. cum quis. facit tamen dicta l. ex se tante. §. latinus & induci potest l. grega. §. etiam. ff. de pign. libus. quibus licet respondere conetur Menes. supra numer. 37. non tamen bene respondet; ideo eam sententiam per text. indico. §. latinus tenet Bald. in l. 2. in princip. C. de bonis auctorit. iudic. possidend. Roman. consil. 276. numer. 1. Alexand. in l. debitori. numer. 7. vbi Dec. numer. 6. C. de pactis. Veron. consil. 129. numer. 16. volum. 1. Socin. Iun. consil. 37. colum. 2. numer. 7. volum. 3. Gozadin. consil. 94. numer. 47. Neuzant. consil. 69. n. 15. Roland. consil. 65. nu. 15. & sequenti vol. 2. Menoch. consil. 89. numer. 31.

Qua sententia retenta non obstat, quod actio hypothecaria accessoria videtur ad principalem obligationem personalem. l. soluitur in fine principij. ff. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur, & ideo sublata persona l. actione, non potuit hypothecaria manere l. cum principalis. l. nihil. ff. de reguliur. nam respiciendo hypothecariam actionem æque personalem, ac principalem. l. eos de vlturis, & ideo interdum manet sublata personali. l. intelligere. C. de luitione pignor. quod maxime procedit in specie dictæ l. debitor, vbi manet naturalis obligatio, cui accedere potest hypothecaria; nam quamvis per additionem confundatur personalem, vbi tamen additio fuit coacta, licet ea voluntas sufficiens sit ad civilem obligationem inducendam, vel tollendam. l. si mulier. §. si metu coactus. ff. ad S. C. Trebelian. non tamen tollit naturalem, quæ sine consensu neque inducitur, neque tollitur. l. cum amplius. §. his natura de reguliur. quomodo est intelligendus text. in dicto. §. latinus, in quo non potuit ad esse consensus in hærede errante, argum. l. si per errorem. ff. de iurisd. omni. iud. & ideo & naturalis & hypothecaria actio ei conseruatur.

Neque obstat rursus, quod pro aditione hæreditatis hæres consecutus fuit domum. l. cum hæredes. ff. de acquiren. posses. l. his verbis ad hæred. §. vltim. de hæred. qualitat. unde pignus durare potuit, in nostro text. versic. *Quomodo*, regula nec pignus, de reguliur. Sed respondeo, dictam regulam. l. nec pignus procedere in dominio irrevocabili; ceterum si tale sit dominium, quod reuocari speratur, adhuc durat pignus à principio bene constitutum, argumen. l. in bellum. §. si qui. feruum de captiuis. l. nam non quocunque delegat. 1. & l. vltim. §. si antiquos creditor, & notat gloss. in l. qui à debitore. ff. qui potiores, quam probat Bart. in l. si finita. §.

Iulianus. numer. 4. ff. de damno infecto, Tiracquel. de utroque retract. §. 1. gloss. 7. numer. 70. Pro qua sententia est d. §. latinus, vbi notat gloss. verb. *Constituto*, illud ad praxim, ex constitutionibus Principum hæredem, qui adiuit, posse id, quod sibi debeat, non obstante confessione deducere, quamvis pignus sibi non cauerit l. imponenda. l. irritum. ff. ad l. Falcid. versic. *Integram hæreditatem soluat*, suo debitore non deducto, poteris ex capite conditionis indebiti illud repetere, & notat Roman. consil. 227. n. 2. & est recepta sententia Socini in d. l. debitor. n. 5.

Quartò limitatur etiam deficiente hypothecaria, quando creditor debitori succedens fuit grauatus restituere alijs hæreditatem; quia eo casu poterit retinere creditum suum, & residuum restituere, ut quia confundatur actiones quoad creditores & legatarios, & non quoad fideicommissarium. Castro in l. ita tamen. §. si ex Trebel. numer. 2. ff. ad Treb. vbi miratur, quod Doctores hæc non posuerunt in locis ordinarijs, cum milles eueniat in facto, & dicit se ita consuluisset, prout verè consuluit in consil. 77. numer. 1. volum. 2. vbi concludit, posse grauatum deducere dotes maternas aduersus fideicommissarium, quia in fideicommissi restitutione non veniunt bona propria grauati. l. cohæredi. §. cum filie ff. de vulgar. Idem tenuit Alexand. in dicto §. si ex Taeb. numer. 3. & ante eos Angel. in consil. 64. in fine, vbi quod deducit, non solū civiliter, sed naturaliter etiam debitum; quia iura antiqua quoad hoc non fuerunt immutata. Roman. in consil. 276. numer. 2. vbi quod grauatus utitur iure detractionis, vel retentionis, hanc opinionem dicit vnoore, & communi calculo receptam Roland. in dicto consil. 65. numer. 13. vol. 2. vbi refert Bald. Angel. & Castrenf. Roman. Alexand. Cap. Socin. Iass. Crot. Ruyn. Paris. & Socin. Iun. addo Capr. in consil. 63. numer. 2. Ruyn. in consil. 206. numer. 11. volum. 2. Bertrand. consil. 57. numer. 3. in 1. part. 2. volum. consil. 148. numer. 6. in 1. part. tertij consil. 52. numer. 22. 2. part. eiusdem volum. quia inuentario non confectio lex disponit, quod hæres teneatur in solidum legatarijs, & creditoribus, non autem fideicommissario, Cuman. in consil. 37. Quidā, Ripa in consil. 122. numer. 7. vbi dicit, actiones non omnino confundi, sed in restitutione fideicommissi reuincere. l. si hæres. §. cum ex Trebelliano. ff. ad Trebel. & quod additio hæreditatis tali casu viam habet solutionis. l. stichum. §. additio. ff. de solut. Natta in consil. 255. vbi dicit, quod hæres grauatus detrahit quidquid sibi à defuncto debeat. l. ab omnibus.

DE TERTIIS POSSESSORIBUS rerū censualium via ordinaria, vel executiua pro redditibus decursis conueniendis. Caput

XCVI.

SUMMARIVM.

Tertij possessores rerum censualium triplici modo conueniuntur de re cognoscendum via ordinaria, & similiter via ordinaria ad soluendos redditus decursos, quod raro contingit, aut de mum via executiua pro pensione, quod est ordinariū, de qua late discutitur. n. 1.

An competat personalis actio contra tertium rei possessorem. n. 2.

Dominus emphytheosis an pro pensione possit agere hypothecaria, via executiua, vel rei vendicatione. n. 3. & num. 4. an procedat si emphytheosis pro canone obligauit omnia bona. & numer. 5. quid erit, si tertius accipit rem cum onere soluendi pensionem.

Tertius possessor rei in censum reservatiuum datæ an possit conueniri via ordinaria, vel executiua. numer. 6.

Tertius possessor rei census consignatiui an possit conueniri, ut recognoscat, vel executiue, ut soluat pensionem. numer. 7. & numer. 8. de pacto non alienandi rem cum hypotheca.

Tertius rei censualis possessor an conueniatur nulla facta prius debitoris principalis excusatione, quando renunciatur beneficio excusationis, vel non facta renunciatione eius beneficij. numer. 9.

Excusatio est quidam iuris rigor, qui non tangit bona fidem, sed extrinsecus ventilatur. numer. 10.

An prius euinci debeant hypotheca speciales. numer. 11.

Et intellectus ad l. 2. C. de pignoribus. numer. 13.

Quid faciendum si debitor principalis non est soluendo. n. 12.

Tertij possessores rerum censualium an conueniantur in solidum, vel pro parte, traditur late. n. 14.

nibus. §. fin. ff. de legat. 1. in imponenda, & l. irritum. C. ad l. falcid. Calcan. in consil. 37. numer. 7. & sequentibus. imo & si in restitutione hæres non retinisset sibi creditum suum, posset repetere, ut post Bald. concludit Crau. in consil. 144. numer. 5. & dicit, quod etiam detrahit hæres fideicommissum, quod testator fuerat grauatus restituere. Cephal. in consil. 272. numer. 42. hoc etiam tenuit Gigas de pensionibus. quæst. 49. in fin. A Emilian. in consil. 44. numer. 7. Port. Imol. in consil. 92. numer. 93. & Phanuc. in tractat. dot. gloss. 8. numer. 68. vbi post Corn. & Capic. quos refert, inquit, maritum ab vxore institutum posse ante omnia deducere lucrum dotis sibi ab statuto delatum, & si aduerit sine inuentario. Et ratio præmissorum est, quia in restitutione fideicommissi venit id solum, quod grauatus habuit iure hæreditario, & non alia. cohæredi. §. cum filio. ff. de vulgar. l. 3. §. vxor in fin. ff. de dote præleg. l. si res in princip. ff. ad Trebel. ita Bald. in dicta l. debitori. numer. 4. Castrenf. dicto consil. 77. numer. 1. Alexand. in consil. 20. numer. 9. & sequent. volum. 2. Dec. in consil. 91. in fin. Natta in consil. 255. numer. 7. Cephal. in consil. 272. numer. 42. Crauer. in dicto consil. 144. numer. 3. quod procedit, etiam si quid à testatore prouenisset, aliunde tamen, quam ex testamento. l. 3. §. si rem. ff. de legat. 3. Alexand. dicto consil. 20. numer. 9. Nec id venit restituendum, quod ad hæredem uti hæredem prouenit, si alio titulo quæsitum sit, quam hæreditario. l. qui hæredi. §. cum hæreditas. ff. de condit. & demonstrat. & pulchrè ponit D. Bec. in consil. 24. numer. 7. Ex quibus constat, quomodo ab hæredibus, & contra hæredes actiones transferantur, & competant.

Quid tamen erit dicendum, si defunctus alicui legauerit rem censu consignatiuo redimibili, vel reservatiuo, aut emphytheotico subiectam, an hæres teneatur eam liberare ab onere census, vel legatarius liberam habere, vel ad legatarium cum onere transeat, ita quod & censum deinceps soluere debeat, vel eum si voluerit, redimere obligatus sit; quam dubitationem explicuit late Felician. 2. tomo de censib. lib. 1. capit. 1. numer. 5. versic. *Vnde nunc illud obseruo*, cum alijs, vbi denique resoluit, hæredem ad id teneri, si census redimibilis sit, sin verò perpetuus, vel reservatiuus, aut emphytheoticus, legatarius, cuius resolutionem

admitto.

IERTII possessores rerum censualem triplici modo possunt conueniri à creditoribus, vel eorum heredibus. Primo, vt recognoscant censum in futurum solvendum, de quo etiam alibi dicendum erit. Secundo, vt pensionem via ordinaria soluat, quod fere nunquam visum est, cum via executiva agatur. Tertio, exequendo scripturam censualem contra possessores rerum censualem pro redditibus decursis, ad quem exigendi modum reducenda sunt, quæ in presenti capite dicenda erunt. Et primò exemplificatur hæc nostra dubitatio in tertijs possessoribus rerum emphytheoticarum, vt quando emphytheota sub emphytheoticauit, vel alio modo in tertium rem ipsam emphytheoticam transiit, dominusque emphytheosis agit contra possessorem pro canonis exactione. In quo casu videbatur dicendum, quod contra tertium non agatur hypothecaria, sed personali tantum, vt post Iass. in l. 2. num. 86. C. de iure emphyt. tradit Valasc. de iure emphyt. quæst. 4. num. 7. & eleganter respondendo ad obiectiones contrarias probat Petr. Surd. decis. 32. num. 2. & 3. Ex quo cum actio personalis non detur contra tertium rei possessorem. l. fin. §. fin. de contrahend. emptio. l. 1. §. si hæres percepto fundo ad Trebelian. l. quædam. §. ij. autem. ff. de edendo, dicendum videbatur, contra eum via executiva agi non posse.

Rursus si (vt diximus in capite præcedenti in princip. & in capit. 23. huius operis) in censu emphytheotico formatur vera & regularis hypotheca ad exigendam pensionem, necessario dicendum videtur excusationem legitimam debere præcedere, vt tertius possessor rei emphytheotice hypothecaria conueniatur, vt ponderauit Valasc. de iure emphyt. quæst. 4. num. 7. versic. *Remota*, & Petr. Surd. decis. 32. in fine. In quo constituerunt differentiam inter censum, & emphytheosim ipse Valasc. quæst. 32. num. 14. & Petr. Surd. decis. 32. num. 15. vt in censu nulla requiratur excusatio, in emphytheosi verò sic.

Sed contrariam sententiam veriorē existimo, tam ex his, quæ latè dixi in capit. 23. huius operis, vbi euidentissimè probaui, quod pro canone emphytheotico competit hypothecaria, quam quod emphytheosis deducitur in scripturam, quæ non solum habet hypothecam, sed pactum de non alienando. Ex quo si tertius possessor voluerit rem

emphytheoticam retinere, necesse habebit canonem offerre, & soluere, iuxta consilium Pauli Castrensis in l. Imperatores in princip. ff. de publicanis, Roman. consil. 311. num. 2. & 417. numer. 7. Afflic. decis. 95. numer. 3. Foller. de censib. num. 97. versic. huiusmodi census, Rodoan. de rebus Eccles. quæst. 66. num. 63. versic. *sed intellige*, ex quo dominus propter non solutionem canonis poterit à tertio possessore vendicare rem emphytheoticam ex Petr. Cyno, & alijs in l. 2. C. de iur. emphyt. vbi Iass. num. 150. & 154. & Paris. de Puteo, Amadeus, quos refert Petr. Surd. decis. 32. numer. 8. in fine, constanter tenuerunt, quod pro canone datur hypothecaria.

Ego tamen ultra omnes, quos legerim considerabam pro hac verissima sententia, quod tertius possessor rei emphytheotice legitimè à domino ordinariè, vel executiue conuenitur, etiam nulla facta excussione, & pondero ad id naturam eius contractus, datur enim res emphytheotica à principio cum reservatione pensionis annuæ in recognitionem directi domini, vt communiter omnes præsupponunt, ex Bart. vsque ad moderniores, quos referens sequitur Valasc. de iure emphyt. quæst. 1. numer. 15. ergo ius percipiendi pensionem ex natura reservationis rem ipsam, tanquam seruitus sequitur. Et inde dixerunt plures, seruitutem creati in emphytheosi, non ab emphytheota, qui dominus non est, sed à domino directi in actu reservationis; & in hunc sensum intelliguntur quæ tradit Valasc. decis. quæst. 1. num. 18. ergo si seruitus contrahitur, vel saltem ius reale coherens inseparabiliter fundo, poterit tertius possessor absque principalis debitoris excussione directè conueniri.

Rursus non est dare medium, nisi quod tertius haberet rem emphytheoticam cum domini consensu, vel domino ignorante. Primo casu certum est, quod cum rem ipsam accepisset consentiente domino, quæsi cum eo contraxit, & eum virtualiter in dominum recognouit, atque consequenter directè manet domino obligatus, & ab eo poterit conueniri, vt eleganter tradit Petr. Surd. decis. 32. ex numer. 10. vsque ad 15. in verò ignorante, non rectè possidet, cum nulla sit alienatio absque domini consensu, ex l. 2. & per tot. C. de iur. emphyt. l. 28. tit. 8. part. 5. ergo utroque casu poterit tertius directè à domino via ordinaria, vel executiue conueniri; ita discurrendo argumentatur, atque resoluit Valasc. de iure emphyt. quæst. 32. numer. 23. per totum: ergo nulla erit in emphytheosi

necessa-

necessaria excussio, non solum quoad hunc effectum, vt dominus directi via ordinaria auctus tertium rei possessorem petere possit, vt recognoscat censum, & soluat pensionem, verum & via executiua virtute scripturæ censualis. Si enim res emphytheotica est domino obligata pro canone, vt latè diximus in capit. 23. & probat Angel. in l. vniuersas. C. ne res domini. Iass. in l. 1. numer. 70. C. de iure emphyt. vbi allegat Paulum in l. in venditione. ff. de act. empti dicentem, quod idè dominus vendicauit rem ab emptore, & iterum Iass. in l. 2. nu. 105. & 154. C. de iur. emphyt. Pinel. in l. 1. 2. part. numer. 72. C. de bonis matern. Negusant. depignoribus. 4. membro. 2. partis numer. 127. & similiter in scriptura præter naturam contractus emphytheotici, & eius hypothecam adest pactum de non alienando, de quo infra dicendum erit, merito contra tertium rei possessorem & via executiua, & ordinaria iuste agi poterit.

4 Maximè si primus emphytheota pro solutione canonis obligauit omnia sua bona, ex Bart. in l. qui fundum. ff. locati, Paul. Castrensi. in l. si merces. §. 1. ff. locati, Negusant. de pignorib. 2. membro. 2. part. numer. 33.

5 Et hinc dubio si tertius rem emphytheoticam accepit cum onere emphytheosis, vt post Afflic. Roman. & alios aduersus Petr. Surd. decis. 32. numer. 10. vsque ad numer. 15.

6 Quæ quidem omnia similiter procedunt in censu reservatiuo, quia virtute reservationis pensionis factæ in instrumento censuali, quæ reservatur ex fundo, vel defundo, & hypotheca formatur, imò & ius fortius hypotheca regulari contrahitur, vt diximus in capit. 4. censu reservatiuo, & ex ea scriptura solemnè, in qua census reservatiuus constituitur, ipsæ exequendi verum producit. Ex quibus hypotheca, & iure exequendi rectè aduersus tertium agitur, vt diximus supra, & infra dicendum erit.

7 In censu verò consignatiuo nullus vnquæ dubitauit, nisi quod tertius rei censualis possessor possit directè hypothecaria conueniri si quidem certum sit, quod ad eum res transit cum onere census, vt eleganter aduertit Petr. Surd. decis. 32. num. 2. in fine, & numer. 3. & numer. 4. §. 6. vbi refert text. in Clement. 1. vbi gloss. de censib. l. rescripto. §. sciendum de muner. & honorib. & post Innocent. Speculat. & alios verum existimat etiam in fisco, vel Ecclesia, de quo nos latè diximus in tractat. de tributis, & non solum in

censibus futuris, sed præteritis, p. si Rodan. Corbolum. Amad. Laydenf. & alios aduertit.

Ex quo dominus census, vel poterit agere contra tertium via ordinaria, vt recognoscat, atque futurum soluat pensionem, de qua recognitione egerunt latè Cassan. in Consuetudinib. Burgund. rubric. 11. §. 3. & §. 6. Guid. Papa decis. 43. & 576. Benedic. in cap. Raynuntius. verb. *Et uxorem nomine Adalafiam*. num. 444. Tiraquell. de retract. lignag. §. 6. gloss. 1. numer. 21. Couarr. lib. 3. variat. cap. 7. num. 6. Aym. Crauet. consil. 217. Foller. in praxi censuali verb. *Huiusmodi census*, numer. 96. & late Felician. in 2. tomo de censib. lib. 3. cap. fin.

Vel agere poterit via executiua, quæ licet non competat contra tertium rei possessorem, cum sit actio personalis, ex dicta l. 1. §. si hæres percepta. ff. ad Trebel. & tradit late Parlador. lib. 2. rerum quotid. capit. fin. 4. part. §. 5. ex principio, Gutierr. in l. nemo potest. num. 27. delegat. & etiam si agatur hypothecaria, ex eod. Gutierr. ibid. numer. 36. & post eum Roderic. de annu. redditib. lib. 2. quæst. 9. num. 53. tamen cum in scriptura censuali accedat hypotheca, & simul pactum de non alienando, contra tertium rei possessorem habebit locum via executiua, ex textu vulgari in l. si creditor. §. fin. de distract. pign. ibi, *Nulla esse venditionem, ut pactum situr*, vbi probat eleganter Consultus, quod accedente pacto de non alienando, & hypotheca speciatim, imò pedit pactum translationem domini quoad hunc effectum, vt pactum situr, per quem text. habere contra tertium locum via executiua tenuerunt omnes, & nominatim in censu Ioan. Gutierr. & alij supra, Parlador. lib. 2. cap. fin. 4. part. §. 5. numer. 16. vsque ad finem, & bene prosequitur Roderic. decis. quæst. 9. numer. 53. cum alijs, & numer. 61. Ex quibus dum aliqui tenent sufficere hypothecam generalem, in censu errauerunt; cum generalis obligatio non sufficiat ad eius census creationem, maximè quia etiam in hypotheca regulari non sufficere generalem obligationem tradunt plures per Ant. Gab. libr. 3. commun. opin. tit. de pignorib. conclus. 1. per totam, Menoch. & alij, quos refert Parlador.

8 Supradicta tamen resolutio, scilicet quod in censibus necessaria sit hypotheca specialis, & pactum de non alienando, adhuc vt contra tertium rei censualis possessorem via executiua agi possit, limitatur, atque restringitur in censu emphytheotico, in quo quidè quamuis deficiat pactum de non alienando rem

ram emphytheoticam; quod quidem semper adicitur in scriptura emphytheosis, adhuc tamen dominus directi contra tertium pro exactione canonis via executiva agere poterit; quia cum alienatio pactione deficiente ipso iure nulla sit. l. fin. C. de iure emphyt. l. fin. tit. 18. part. 5. deficiente pacto de non alienando ex sola natura contractus emphytheotici poterit dominus contra tertium, vel iure commissi agere ad resolvendum contractum, & recuperandam rem, vel si maluerit exigere pensionem via executiva. Ita post Bart. & alios, resolvit Parlador. rerum quotidian. capit. fin. 4. part. 5. numer. 4. & 5.

Secundo etiam ego limitarem supradictam prohibitionem conveniendi tertium via executiva deficiente pacto de non alienando in censu vere reservatio, qui quidem cum à principio creationis reservetur ex re, quæ datur in censum, ita quod ex reservatione pensio reservata, & ius percipiendi eam, remaneat penes concedentem, ac si in aliam res translata non fuisset, certum est, quod ipsa reservatio quoad eum effectum, ut pensio reservata percipiatur, virtutem prohibitionem alienationis importabit, sicut & pactum de non alienando quoad hunc effectum, ut pactioni stetur, & quod ideo dominus pensionis persequendo rem, poterit agere contra tertium via executiva pro pensione. In re igitur, quæ datur in censu reservatio, fortissimum ius habet dominus pensionis, fortius equidem competenti domino census consignatiui in hypothecis censuibus, ut quia hypothecæ censuales à principio, & ex post facto censuarij fuissent; bona vero data in censum reservatio à principio essent concedentis, & ex post facto censuarij, cum ea tamen reservatione pensionis, ut quia pensio, & ius percipiendi eam penes concedentem semper mansisset, & cum quadam resolutionis contractus natura, de qua diximus in capitibus de censu reservatio: ergo mirum non est, si longè maiori ratione, quam in censu consignatio, in reservatio tenendum sit, quod tertius rei possessor pro pensione directe via executiva conveniatur, etià deficiente pacto de non alienando.

Tertio, & noviter in censu consignatio considerabam subtiliter, defendi posse, quod deficiente pacto de non alienando tertius rei censualis possessor via executiva directe conveniatur. Pro qua sententia considero, quod si contra tertium agitur directe via ordinaria ex hypothecaria irregulari census ad recognoscendum, vel rem dimittendam, etiam

nulla facta excussione, ex eo quidem quod hypothecaria censualis est fortior, & opulentior cæteris omnibus contractibus, & hypothecis regularibus, ut quia sit quoddam ius inseparabiliter coherens fundo censuali, quod transit directe cum fundo ad quemcumque possessorum, ut latè diximus in cap. precedenti, & omnes fatentur, eadem ratione dicendum est, quod ius exequendi in eo, censu fortius, & opulentiùs debet esse quocumque alio iure exequendi regulari, ut ita adversus tertium possessorem directe competat. Secundo considero, quod quando ius exequendi diprovenit ex hypotheca regulari passivè est personale, & personalis obligatio principalior, hypothecaria vero ad securiorem debiti exactionem; ideo mirum non est, si adversus tertium rei possessorem ius illud personale, quod principaliter deducitur in iudicium adversus tertium deficiente pacto de non alienando directe competere non possit, & quod eo casu hypothecaria agi non possit adversus tertium, non facta prius excussione, cum sit actio subsidiaria & accessoria. At verò in censu diversum est, cum enim hypotheca in regulari, ius nempe reale sit principalius in eodem contracta, & personalis accessoria, mirum non est, ut quemadmodum adversus tertium competit directe ad recognoscendum, vel rem dimittendam, similiter ius exequendi passivè personale conueniatur, & accessorium, atque iuri reali coherens, ab eoque pendens adversus ipsum competere possit. Tertio iudicium summarium exequendi, & ordinarium petendi recognitionem adversus tertium, tantum differunt in breuitate, quia in alijs similia sunt, ab unoque fonte derivantur, ergo sicut contra tertium non contentum in instrumento censuali agi potest via ordinaria, ut quia nihil interest, quod personaliter non sit obligatus, si possessor sit, ita & contra ipsum via executiva agi poterit, ut quia licet in scriptura non exprimat, virtualiter tamen, quatenus possessor est, continetur.

Quarto considero, quod via ordinaria actiue, & passivè fundatur in instrumento censuali, actiue, quia directe agi potest contra possessorem, etiam nulla facta excussione, passivè, quia bona censualia, quæ petuntur, continentur in instrumento censuali; ergo similiter via executiva actiue & passivè fundari potest in scriptura, & consequenter fundata actiue & passivè & perfecta est, & in iudicium contra tertium reducibilis.

Quinto pondero, quod dominus emphytheosis, ut supradiximus, potest agere

adversus tertium, in quem res fuit alienata, non solum ad rem iure commissi petendam, sed via executiva ad pensionem exigendam. Quod quidem, quamvis, ut supradiximus, fundetur in nullitate alienationis, prohibitio neq; legali, in eo tamè fundatur, quod in emphytheosi principalior obligatio est realis, & personalis accessoria, ut notissimè est, & ideo ex eo iure reali competenti domino, inseparabiliterq; coherenti fundo iustificatur executio; quia postquam dominus omisso iure commissi elegit exactionem pensionis, cessat nullitas, & resolutio contractus: ergo executio fundatur in solo iure reali electo, & consequenter rectè ea sententia de emphytheosi ad nostrum casum adaptatur. Sexto considero casum de fideicommissario legatario omnium honorum fisco, monasterio, testamentario, & alijs similibus rerum defuncti, possessoribus, qui quidem, licet non sint hæredes, sed tantum possessores, adhuc directe via executiva pro debitis defunctis conveniri possunt ut latè resolvit Parlador. in utroque casu lib. 2. rerum quotidianar. capit. fin. 4. part. 5. 2. per totum: ergo à fortiori in nostro casu dicendum videbatur, in quo tertij possessores rerum censualium possident rem censui subiectam, iurique reali obnoxiam. Septimò, quamvis tertius rei censualis possessor non exprimat in scriptura, nec recognoverit censum, tacite, imò & virtualiter in ea continetur, dum possessor est, sed sic est, quod tacite ex instrumento colligitur, virtualiterque in ea continentur, dum possessor est, sed id, quod tacite ex instrumento colligitur, virtualiterque in ea continetur, etiam ad fundandam viam executivam, pro expresso habendum est, ut latè resolvit Parlador. dicto lib. 2. 1. part. cap. fin. 5. 11. ampliatione 4. per totam, ubi post plures id latè comprobatur: ergo eodem modo ad fundandam viam executivam contra tertium rei possessorem, sufficeret tacitum illud, imò & virtuale, quod deducitur ex possessione. Quæ considerationes noviter pensitate, fortes equidem sunt ad fundandum, quod etià si in censu deficeret pactum de non alienando via executiva, locum habere potest contra tertium possessorem. In hoc enim casu sunt intelligenda, quæ post Milanensem, & alios latè tradit Felician. in 2. part. de censib. lib. 3. capit. 4. num. 5. usque ad 10. ubi disputat, an pro censu possit exequi tertius possessor, in quo resolvit non posse, nisi prius soluto tertio, probet hypothecam, quam possidet, esse censualem, quæ continetur in scriptura; deficiente enim pacto de non alienando, posset eius sententia sustineri, accedente verò

non, ut quia via executiva locum semper haberet ex omnibus supra dictis, & Felicianus ipse fatetur.

Sed quamvis in puncto iuris hæc sententia posset defendi, securior tamen est, quod pactum de non alienando in censu ad eum effectum interveniat, ut ego passimè vidi adiectum fuisse, quamvis Felician. dicto lib. 3. capit. 4. numer. 6. teneat se vidisse passim instrumenta censualia mandari executioni absque clausula de non alienando, non quod id iure verum existimet, sed quia notarij non pactum illud specialiter, ut oportuerat, describunt, sed dumtaxat obligant, censuarios non vendere res censuales, in certis pensionibus. Quam quidem obligationem dicit Felician. & rectè, non esse pactum de non alienando, sed ego communiter vidi formari rectè pactum illud, si non tam specialiter, ut oportuerat, saltem formaliter, ita quod in effectu, & substantia censuarij promittant non vendere, nec alienare sine consensu, atque licentia domini, in quo quidem consistit substantia pacti; ideo non semper in scripturis censualibus adiectum reperitur eo modo, quo sufficit, & consequenter executio locum habebit adversus quemcumque tertium possessorem, ut Felician. denique resolvit in dicto capit. 4. num. 6.

Reperio tamen, quod ipse Felician. eodem tractatu de censib. lib. 1. capit. 10. numer. 3. resolvit, propter eam conventionem, & clausulam de non alienando rem censualem, non competere ius exequendi contra tertium fundi censualis possessorem, dicens, quod quamvis in alijs contractibus id importet pactum illud, ut libenter fateri potest Roderic. Suar. Covarr. Gutierrez & alios, in censu tamè nihil operatur, & ita licet in dicto capit. 10. num. 1. referat aliqua fundamenta, quibus probat valere in censu similem pactionem. Denique in numer. 2. eam reprobat, & denique numer. 3. ex eius pacti reprobatione inferitur, quod cum in censu adijci non possit, ut quia censuarius habeat liberam facultatem, si adijciatur, nihil operabitur, ut ex eo tertius possessor via executiva possit conveniri, cuius Feliciani resolutio præterquam quod ex diametro contra ipsum pugnat, cum in lib. 3. cap. 4. numer. 6. resolvat virtute eius pacti contra tertium habere locum via executiva, & in lib. 1. cap. 10. num. 3. contrarium tenet ex omnibus supradictis etiam convincitur. Quibus constat, non solum pacto illo accedente, sed & deficiente posse defendi executionem contra tertium rei censualis possessorem locum habere, & ad fundamenta Feliciani dum reprobat

reprobatur in censu conditionem illam non alienandi, ex eo quod minuit partem pretij, latissimè satisfactum est, ex his, quæ diximus in cap. de conditione non alienandi in constitutione census adiecta, ubi eam iustissimam esse defendimus. Ex quibus iam constat, contra tertium rei censualis possessorem accedente pacto de non alienando locum habere via executiva, imò & deficiente iure defendi posse, licet securior sit præcedens resolutio.

Sed in hac materia de censu exequendo contra tertios rerum censualium possessores tres principales dubitationes se offerunt examinandæ, ac decidendæ. Prima, an sit prius facienda excussio in bonis principalis, quam ad tertios deueniatur. Secunda, an similiter hypothecæ speciales sint prius exequendæ, ac excutiendæ, quam ad cætera bona debitoris accedatur. Tertia, an unusquisque tertius possessor insolidum, vel pro parte sit cōueniendus, & exequendus. Quoad primam excussionis dubitationem præsupposita ordinaria renunciatione huius beneficii, quæ in census scriptura vulgariter adijcitur, superflua esse videbatur. Sed adhuc vtilissimum erit scire, an nulla facta excussionis renunciatione tertij possessores rerum censualium uti possent eo beneficio. Quam dubitationem plures in censu tradiderunt, & non esse necessariam excussionem tenuerunt Guid. Papa quæst. 42. & alij plures per Felician. qui eam sequitur lib. 3. de censib. cap. 4. numer. 9. qui quidem in 2. tomo lib. 3. capit. 4. numer. 15. versic. *In numer. 9. statui*, pro ea sententia refert Petr. Surd. decis. 32. numer. fin. Milanensem in decis. 2. Rodoan. Ioann. Bapt. Lup. & additionem ad Anton. Gamm. Sed in versic. *Semper*, dicens, sollicitum & anxiatum fuisse incognitione rationis eius resolutionis, fateatur nullam potuisse reperire, atque denique cum Ioan. Garcia de expens. cap. 4. num. 44. mutato consilio existimat necessariam esse excussionem, ut quia in censu nullum privilegium, quod eam excludat, reperiatur, contra regulam excussionis, de qua in authentic. hoc si debitor. C. de pignorib. l. 14. tit. 13. part. 5. credit enim Felician. quod cognitio veritatis eius dubitationis consistit in eo, an in censu formetur hypotheca regularis, vel ius quoddam seruitutis fundo coherens inseparabiliter, sentiens, quod si seruitus formaretur, non esset excussio necessaria, sin verò hypotheca regularis contraheretur, sic: & inde resoluens, certius esse, censum non esse onus reale affixum prædio, ut ipse sæpissime antea probauerat, sed solum in eo contrahi

quandam irregularem hypothecam, atque demum excussionem necessariam esse resoluit. In quo certè Felic. mutato consilio errauit: quia licet aliquibus visum fuisset, excussionem etiam in censu esse necessariam, si eidem beneficio renunciatum non est, ut aduertit Garcia supra, & ante ipsum Guid. Papa. decis. 9. & decis. 177. num. 2. ubi refert casus in quibus actio personalis sequitur fundi possessorem, de quo Ripa in l. 2. §. si hæres percepto ad Trebel. & id sequatur Cassan. in consuetudin. Burg. rubr. 11. de censib. §. 6. num. 2. fol. mihi 1420. si rectè considerentur, id non probant, imò ipse Guid. Papa, & Cassan. contrariæ fuerunt sententiæ, pro qua eos refert ipse Felician. lib. 3. capit. 4. numer. 9. sed omisso argumento ab autoritate ad rationem, circa cuius cognitionem sollicitum fuisse Felician. fateatur, accedamus, ad ea, quam ipse proponit, scilicet in censu non contrahi hypotheca regularis, sed ius quoddam seruitutis, verissima est, ut in omni casu probauimus supra in cap. 23. & in censu reseruativo, vel consignatio respectu bonorum, super quibus nominatim constituitur, dubitari quidem non potest, in his verò, quæ in vim hypothecarum ad securiorem census exactionem obligantur, licet aliquantulum consideratio diuersa sit, in effectu tamen, & substantia ex coherencia contractus censualis, & effectu, atque rationis paritate, ut quia ad vnum tantum effectum prædicta bona censui subiiciuntur, idem etiam est dicendum, si quidem hypotheca eorum bonorum, atque obligatio sit principalior, & personalis accessoria, vel forsam inutilis, ut sapissimè in hoc opere dictum est, & ideo excussio regulanda non sit ex legibus hypothecarum regularium, in quibus personalis, quæ non datur contra tertium possessorem, principalior est; unde considerando vulgarem, & peculiarem rationem iuris realis huius census, & addendo, quod hypotheca censualis est principalior obligatio, & personalis accessoria, vel inutilis, non resultat durum, imò satis naturale, atque iuri consonum, quod excussio non sit necessaria; cum enim hoc beneficium excussionis sit quidam rigor iuris, gloss. verb. communi diuidendo in l. si mancipium. §. 1. ff. de euic. n. 1. qui non tangit bonam fidem, sed extrinsecus ventilatur, ex l. ass. in l. alienam sub num. 2. limit. 5. C. de procuratoribus, mirum non est, si in censu, ubi bona fides versatur, & ex bono, & æquo agitur, iste defectus, & rigor iuris non noceat, ut considerat bene Angel. in §. item si quis in fraudem sub n. 10. versic. *Item quare statuitur institutio de actionibus*, ubi

ubi l. l. numer. 78. Aufrer. ad Capellam Tolosanam. quæst. 296. Romanus consil. 430. Decius in cap. ex parte colum. 2. de officio delegati sub numer. 3. in 4. effectu, Boer. decis. 221. sub numer. 14. & 25. idem excussio necessaria non est, quare eam sententiam merito tenuerunt supradicti, & ante eos Matth. de Afflict. decis. 95. qui licet terminis vtatur emphytheoticis, re tamen vera casus illius quæstionis non est emphytheoticus, sed census, quia fundus ibi non fuit acceptus à creditore, sed ipse erat debitoris, & pro ducatis eum summisserat creditori, secundum ea, quæ Auend. responso 12. numer. 12. Idem expressum tradit Couar. variar. resolut. lib. 3. cap. 7. numer. 6. qui inquit, quod hæc hypotheca non sequitur in hoc leges aliarum hypothecarum, neque in ea habet locum dispositio authent. hoc si debitor. C. de pignorat. allegat Guid. Papa. quæst. 42. & 576. ubi dicit sic fuisse indicatum, idque in difficultioribus terminis, scilicet intentata non hypothecaria, sed actione personali aduersus tertium possessorem; quod idem visus est tradidisse Pyrrhus ad Consuetud. Aurel. tit. de executiones. cap. 16. sed saltem cum intentatur hypothecaria, adde Gutier. in l. nemo potest delegat. 1. numer. 31. Cuius conclusionis ea assertor ratio, quia in hoc contractu ius quoddam videtur constitui, tanquam onus ipsius fundi, quod transeat in quemcunque possessorem, & Nauar. in comment. de usuris in notab. 2. sub numer. 81. versic. *Quarto*, ius census maius onus esse, quam ius pignoris dixit. Quam rationem secutus Valasc. de iure emphyt. quæst. 32. numer. 13. voluit hanc non esse hypothecam, sed ius reale prædio inherens, & numer. 14. idem posse creditorem via directa agere aduersus singularem successorem, non excusso principali, sentit hoc satis aperte Nauar. in dicto comment. de usuris sub n. 114. in q. 17. post Extravag. Pij V. & idem in quæst. 22. sub n. 116. qui etiam illud colligit, nec volente creditore posse debitorem principalem cōueniri, alienato prædio, super quo constitutus erat census; quia id onus transijt cum ipsa re, & census consistere non potest super sola actione personali, ut ipse satis latè, & respondendo ad fundamenta Couarruiæ, & aliorum probauit ibi in dicto notab. 22. à numer. 75. vsque ad fin. idem Alborno in arte de contratis lib. 3. tit. 2. ubi inquit, quod actio est realis contra ipsam rem censiticam, & Fra. Franc. Garcia Theologus de contract. part. 2. capit. 3. & 4. Facit lex Regni, secundum quam potest creditor excutere possessorem bono-

rum peccatorum, non excusso debitore principali.

11 Quæ resolutio nouiter ex eo suaderetur, quia debitor principalis aut non est possessor rerum censualium, aut earum, vel alicuius possessor est. Primo casu conueniri non potest, sed demum tertius possessor, tam ex eo, quod in debitore principali non datur personalis effectiua, vel inutilis accedit, quam quod etiam in terminis hypothecarum regularium non euictis bonis specialiter suppositis bona in generali obligatione comprehensa libera manent. l. res hypothecæ, versic. *Sed in tonditionali*. ff. de pignoribus. l. si creditor. 7. Ca de fideiussorib. l. fenerator. ff. de nautico fœnore, & in terminis euictionis non secuta. l. 2. C. de pædis pignorum, & bonis specialiter suppositis sufficientibus, non est recurrendum ad bona generaliter obligata. l. si fideiussores. 4. l. si fideiussor obligari. 16. §. fin. ff. de fideiussorib. igitur si ad bona generaliter obligata non prius recurritur, quam ad hypothecas speciales accedatur, creditor non possessor hypothecarum, sed potius tertius, qui eas possidet, cōueniendus est absque vlla excussione, maxime in censu, in quo vel hypotheca generalis nihil operatur, ut sæpius diximus, vel in terminis hypothecæ regularis tantum importat subsidiariam securitatem. l. 57. tit. 18. part. 3. Azeued. in l. fin. tit. 21. libr. 4. nouæ Recopill. numer. 53. ergo excussio necessaria non est, ut tertius possessor possit conueniri, quando principalis nullam possidet ex hypothecis; quibus accedat regula l. 2. C. de pignor. cum infra dicendis.

Rursus, si principalis possidet aliqua bona, & similiter tertius possessor est, electio, quæ competit creditori agendi contra tertium, vel principalem, clarum est, quod per eam excussionem facultas eligendi tolleretur: ergo ne corrigantur iura, quæ talem electionem ex natura ipsius hypothecæ regularis concesserunt creditori hypothecario, per exceptionem, quæ de apicibus iuris est, & ex bono, & æquo non procedit, iuste beneficium excussionis in eo casu denegatur.

12 Demum ex ipsa natura excussionis faciendæ non est, quando reus principalis non est notoriè soluendo, glossa singularis in verb. *Excussum*, in l. decem. 116. ff. de verb. obligat. Negulant. de pignorib. 8. part. membro. i. numer. 14. latè Vbesembichius consil. 10. numer. 39. & idem quando debitor est absens, & non potest commodè conueniri, ut communiter traditur post gloss. in authentica hoc si debitor. C. de pignorib. Socin. regula 134. fallentia. 3. Vbesembichius supra. n. 37. & 38. Hippolyt.

Riminald. consil. 402. numer. 1. libr. 4. Bor-
sit. consil. 48. numer. 12. libr. 1. Sed debi-
tor principalis, qui non est possessor rerum
censualium, quamvis locupletissimus sit, pau-
per, atque non soluendo proprie dici potest,
ut quia nullo modo teneatur, sed potius pos-
sessor: ergo directe ad tertium possessorem re-
rum censualem nulla factio excusatione princi-
palis deueniendum est. Vnde eam sententiam
post longam disputationem, licet non ex his
fundamentis, tenet Roder. de ann. reddit. lib.
2. q. 9. n. 51. cum alijs.

13 Quoad secundam verò dubitationem de l.
2. C. de pignoribus an in censu etiā procedat,
respondetur, quod si in hypotheca regulari iu-
stissima est, ut omnes fatentur, ex Molina lib.
4. cap. 7. n. 2. loa. Gutier. consil. 50. per totum,
et fortiori in censibus procedere debet, ut quia
in censu principaliter considerentur hypothe-
cæ speciales, nihilq; operetur generalis obli-
gatio; quod etiam confirmatur ex his, quæ su-
prà de excusatione diximus.

14 Ad tertiam igitur dubitationem, scilicet an
tertij possessores rerum censualem in solidū,
vel pro parte conueniantur, videbatur dicen-
dum, pro parte esse conueniendos, ut ex do-
ctrina Ioannis Fabritienent plures, quos refert
Felicianus lib. 3. de censib. cap. 4. nu. 11. vers.
occurrit tamen; & in censu Guid. Papa, Cass.
Rupeian. Couarr. & Salazar, quos refert ipse
Felicianus, statim in vers. *Nec autem desunt*, pro
qua parte expendant textum in cap. constitu-
tus de religio. domib. vbi Panormit. numer.
8. subdit, quod quando vna pensio constitui-
tur pro pluribus rebus, tacite videtur distribu-
ta obligatio soluendi in singulas res, ut quæli-
bet teneatur pro rata ad eius pensionis solu-
tionem. Pro quibus ego considero, quod
iustitia census pendet à correspondentia fru-
ctuum rerum censualem, ut diximus in cap.
de censu creando super rebus de sui natura
fructiferis: ergo quilibet possessor rei censua-
lis pro parte tantum, qua fructus percipit, co-
ueniendus videtur.

Sed adhuc Felician. in d. cap. 4. n. 11. vers.
Contrariam verò, amplectitur contrariam sen-
tentiam, scilicet quod quilibet tertius posses-
sor in solidum teneatur. Quod iterum resol-
uit. 2. tom. lib. 3. cap. 4. n. 17. post Nauar. Ro-
doan. Petrum Surdum, & Ioannem Lupum
dicentem eam sententiam magis commu-
nem.

Quæ quidem confirmatur ex eo, quia siue
hypothecam regularem in his censibus for-
mari, siue ius reale coherens inseparabiliter
fundo, simul creari fateamur, utroq; casu præ-
cisè dicendum erit, possessorem in solidum

conueniri, quia hypotheca individua est. l.
hereditariam. ff. de eui. tionibus. l. pignoris.
ff. de pignoribus cum vulgaris; & ideo in hy-
potheca communiter omnes id resoluunt, ut
notat gloss. Bart. & nouiores in dicta l. Mos-
chis. ff. de iure fisci, Corneus consil. 135. libr.
1. Ias. post alias in §. item si quis in fraudem.
numer. 128. instituit. de actionibus, Negusant
de pignoribus. 1. membro octauæ partis prin-
cipalis numer. 50. ponderantes ad id dictam l.
Moschis ibi, *Omni debitorum*, quæ verba
quemcunque in solidum comprehendere
existimant Scribentes ibidem, & verb. *Om-
nem*, ut de quolibet in solidum intelligatur,
Tradunt Bart. & Imola, & DD. in l. hoc articu-
lo. ff. de heredib. instituend. in iure verò rea-
li ad similitudinem seruientis contracto, cum
sit quid individuum, coherens ceteris insepa-
rabiliter fortius & opulenter ceteris hypo-
thecis regularibus, à fortiori dicendum erit
eo iure conueniri in solidum possessorem,
cū & alia ius illud reale fortiora operetur.
Ex quo merito reprobat Valasc. de iure
emphyt. quæst. 32. numer. 15. qui cū hanc
posteriorem sententiam libenter sequatur, di-
xit illud ob stare, quod in his censibus non
formatur hypotheca, sed ius reale, sentiens
contra iuris regulas esse, quod ex eorum reali
in solidum tertius possessor conueniatur; de-
buerat enim advertere, quod in his censuum
creationibus hypotheca quidem formatur;
sed fortior, & opulenter ceteris regularibus,
quasi ius quoddam reale fundo coherens inse-
parabiliter cū hypotheca formetur, quod ad
quoscunque transit in solidum possessores, &
quod ideo fortiori ratione poterant in solidū
conueniri.

Considero etiam pro hac sententia, quod
cū in contractibus mens contrahentium an-
te omnia consideretur. l. fin. C. quæ res obli-
gari possunt, & latè tradit Andr. Tiraquell. in
l. si vnquam, verb. *Liberis*, num. 47. C. de reuo-
cand. donat. quando plurima prædia in censi-
bus subiiciuntur, ea mens, & intentio, quæ co-
siderari potest, ut melius, & opulenter emp-
tori prospiciatur, tam in securitate, quam in
exactione, retorquetur contra emptorē ipsum,
si diuisis, atq; separatis hypothecis censuali-
bus contra quēlibet possessore in solidū age-
re non posset cū solutio, & exactio partium
maxima in commoda contineat. l. 3. ff. familie
Ereiscund. cum vulgaris, pōdero etiam, quod
cū à principio in solidum aduersus censua-
rium agere potuisset emptor, ut quia totus
fundus, & quālibet ipsius pars sit subiectus
oneri censuali, & postea sine facto, aut consen-
su emptoris inter plures diuidatur possessores
non

non debeat ea diuisio cedere in eius præiu-
diciū, quia nec fecit, nec consensit, arg. l. si
consensit. §. fin. ff. quibus modis pignus, vel
hypotheca soluitur. l. is qui fundum. 31. ff. de
usufructu legato, & est text. notandus in l.
cū possessor in princip. ff. de censib. & facit
regula l. 2. C. si vnus ex pluribus. Ex quibus
hanc sententiam existimo veriorē; & eam,
licet non his considerationibus sequuntur
Petr. de Salazar de usu & consuetudine capit.
11. numer. 85. Didac. Per. in proemio titul. 2.
lib. 8. ordinam. Aluar. Vaez in dicta quæst.
32. numer. 15. Gomez de Leon in centuria iu-
ris cap. 17. Roderic. Suar. in l. post rem iudica-
tam limitat. 1. ad l. Regni numer. 14. Azeued.
in l. 1. tit. 15. lib. 5. nou. Recop. num. 15. per to-
tum, vbi refert, in consilio Neapolitano ita de
cisum fuisse teste Matthæo de Affli. decis.
153. per totam, & post Azeued. & alios ita re-
soluit Felician. lib. 2. de censib. cap. 4. num. 10.
versic. *Occurrit tamen inquirendum*, vbi refert
Felician. quod in Regno Neapolitano contra-
ria sententia seruatur, teste Matthæo de Affli.
in consilio Neapolitan. lib. 1. rub. 17. nu. 26.
& quod ita in eo Regno fuit factum decretū,
quod diuideretur debitum contra possessores
pro rata, quod impossibile videbatur, cū no-
stra hæc sententia decisione Consilij Neapo-
litani confirmata sit, teste eodem Matthæo de
Affli. in decis. 153. per totum, quem refert
Azeued. suprà; quomocunq; igitur sit, hæc
resolutio verior est.

Neque obstat text. in dicto cap. constitu-
tus de religio. domib. quia Felician. post Mi-
lanensem in dicta decis. 13. num. 12. responder
in 2. tom. lib. 3. cap. 4. numer. 17. in fine, quod
loquitur in actione personali, quæ diuidi po-
test, non verò in reali, vel intellige in censu re-
seruatio constituto ex pluribus, atque diuer-
sis ecclesijs, ut ab vnaquaque ecclesia census
diuisim reseruetur ad similitudinem plurima-
rum rerum censualem possessorum, qui vna
sententia condemnati sunt, ex l. 1. C. si plures
vna sententia. l. 4. tit. 27. part. 4. quem casum
posuit Felician. lib. 3. cap. 4. num. 11. prope fi-
nem.

Demum non obstat noua consideratio de
correspondentia pensionis & fructuum rerū
censualem, quia non bene sequitur, corres-
pondentia est necessaria: ergo possessor est
pro parte conueniendus, cū si emptor posses-
sor in solidum conueniat, non teneat-
ur præcisè recognoscere, aut solu-
ere, sed si maluerit di-
mittere rem.

(§.)

D E FIDEIVSSORIBVS
censuum quales, & quando cum
hypotheca, vel sine vlla acce-
dere possint. Caput
XCVII.

SUMMARIUM.

*Contractus fideiussionis non solum est iustus, sed
plures dixerunt, quemquam de iure naturali
sub peccato proximum fideiubere teneri, numer.
1. Et ideo regulariter valet fideiussio. nu-
mer. 2. Et in specie contractus censuali. nu-
mer. 3.*

*Fideiussores an possint accedere in contractu cen-
suali, latè discutitur. n. 4. & 6.*

Quare fideiussores dotium non dantur. n. 5.

*Fideiussores debent esse idonei, facultate, & faci-
litate, & an nouiter dandi sint, si veteres fiant
non soluendo. n. 7.*

*An fideiussoria obligatio sit principalis, vel ac-
cessoria, & an possit esse sine principali. n. 8.*

Et quid in hypotheca. n. 9.

*Qui tenetur dare fideiussores, an satisfaciatur obli-
gatio bona sua, si idonea sunt. n. 10.*

*An teneatur debitor census dare novos fideiusso-
res quando veteres sunt non soluendo. numer.
11.*

An sit onerosum, dari novos fideiussores. n. 12.

*Nouus fideiussor: an dandi sint in censu, quando
veteres sunt non soluendo, si id promittatur in
scriptura censuali. n. 13.*

*An si condemnatus dare novos fideiussores, dedis-
set pauperes, satisfaciatur. n. 14.*

*Approbatores fideiussorum, qui vocantur, Abo-
nadores, quando, & quomodo accedere possint
in censu. n. 15.*

*An in casibus, in quibus accedunt approbatores
sit facienda prius excussio in bonis principa-
lis, etiam si renunciatur. n. 16.*

*Fideiussores censuum, vel approbatores eorum;
quomodo conueniantur, an in solidum, vel pro
parte. n. 17.*

*An possit fideiussor aliquid recipere pro fideiuf-
sione. n. 18. et aditur remissus.*

*Fideiussor an possit compellere creditorem, ut eū
liberet, offerendo alium idoneum. n. 19.*

*Et quid erit, si pro liberandis hypothecis aliquid
acceperit remissus. n. 20.*

*Si dominus census fecit capi, & in carcerari prin-
cipalem, & in ea executione cepit fideiussorē
De saneamiento, an ex eo liberetur fideiussor
n. 21. & an liberetur noua obligatione. n. 22.*

682

Fideiuf.

Fideiussor, qui diu stetit in obligatione censuali, an & quando possit compelli debitorum, ut eum liberet a fideiussione remissa. n. 23.

CAPVT XCVII.

- E**X sua natura contractum fideiussionis non solum iustum esse, sed teneri quemquam de iure naturali proximum suum sub peccato si deiubere, tenent Archidiaconus. in cap. sicut per text. ibi. l. 1. q. 1. Auiles in c. 23. Pr. et. gloss. verb. *De orden. n. 9.* Ex quo cum sit actus charitatis, iuramentum de non fideiubendo non obligat iurantem, ex Abbate in cap. si verò n. 5. de iure iurand. quem sequitur Sforzici in tractat. de restit. 1. part. quæst. 54. art. 2. num. 4.
- 2 Ergo à fortiori procederet regula, quod unusquisque pro vnoquoque potest fideiubere, & valere obligatio, etiam respectu cuiuslibet principalis obligationis. l. & sequenti. ff. de fideiussor. l. 5. tit. 12. par. 5. vbi Greg. verb. *se pue obligat.*
- 3 Et ideo nominatim quod in his annuis censibus fideiussor accedere possit, probat Felicius de censib. lib. 1. cap. 4. numer. 3. Brun. à Sole quæst. 3. numer. 12. quod latius comprobat Rodericus de ann. redditib. lib. 2. quæst. 12. numer. 9. per totum, qui verum esse credit cum Feliciano numer. 5. Perr. Surdo consil. 118. numer. 6. lib. 3. contra Nauarrum consil. 9. num. fin.
- 4 Sed quamvis ex natura contractus fideiussionis id verum sit, ex natura tamen contractus censualis non immerito defendi posset, etiam ante Proprium motum Pij V. non posse accedere fideiussoribus contractui censuali. Quod suadet ex eadem ratione, qua Rodericus dicta quæst. 12. numer. 3. tenet suam sententiam, dicit enim cum Salomone, quem ad id ponderat, ideo prohibita esse fideiussionem, ne contingat frequenti, & in consulta fideiussionis obligatio, nimium debitis alienis illaqueari, & à functione propria intempestiue auocari. Ex quo numer. 4. infert rationem decidendi ad l. 1. C. ne fideiussores dotium dentur; quia cum frequentia matrimoniorum, & dotium sit necessaria, si fideiussores interponerentur, breui tempore contingeret, omnes fere Regni habitatores fideiussionibus proprio, vel hereditario nomine implicitos esse, librisque vniuersi populi adimplerentur. Quam, & alias rationes ad eam legem considerauerunt Orozco, Alciatus, & Ioan. Gutier. quos referens sequitur Rodericus dicto. numer. 4. ad finem.

Quæ quidem ratio non improprie ad nostram materiam censualem adaptatur, cum usus contractuum censualium frequentissimus sit. Sed poterat obijci, quod etiam emptiones & venditiones frequentissimæ sunt, quibus fideiussores accedunt, & emptiones naturales sunt, & ex eis innumerabiles lites excitantur; & tamen obligationem fideiussoriam iustissimam esse, nemo negauit; ideo non bene ex frequentia matrimoniorum, seu dotium impugnatur dotis fideiussio, sed ex alia fortior ratione, nempe affectione paterna erga filias, quæ promittentes, & fideiussores cogit, vel simul ex frequentia, & affectione, atq; alijs rationibus ab Alciato & Orozco consideratis, & similiter non ex sola frequentia contractuum censualium resultaret prohibitio fideiussorum.

6 Quare nouiter considerabam, quod in hac materia censuali iustificatio obligationis perpetuæ, ac successiuæ pendet à vera integritate receptionis, ut quia sicut non recepta in tegra, vera, certa, & legitima sorte, non detur usura, neque census consistat. 14. quæst. 3. per totam; ita à non recipiente sortem nihil debeat; cum igitur fideiussor, qui sortem non recepit, soluendo censum quidquam ultra sortem præster, obligatus non videtur, ne sine sorte pensionem exoluens usura committatur: si enim tertij possessores rerum censualium, etiam si sortem non recepissent, in solidum tenentur, & possunt conueniri, ut diximus in capitibus præcedentibus, hoc enim præcissum non est, sed voluntarium, siquidem dimittere possint res censuales. Rursus possessores fructus percipiunt, unde ex equitate l. curabit. C. de actionib. empti. l. si me & Titium. ff. si cert. petat. pensionem soluere debent, cum ad eos cum onere census bona transferint: at verò fideiussores, qui vel solam personam, vel sine villo modo sortis bona obligationi perpetuæ censuali subiecerunt, contra totius iustitiæ commutativæ præcepta obligari videntur, cum nihil commodi sentiant, imo respectu eorum creditor locupletetur cum aliena iactura; ideo iniuste & inequaliter accedere videntur. Demum in censu personales obligatio non consideratur, ut sapissimè in hoc opere dictum est: ergo male fideiussor accedit.

Quæ quidem omnia, licet contra consuetudinem totius Regni, quæ receptum est, fideiussores accedere in censu, sufficere non videtur, erunt tamen digna consideratione ad facilius, atq; iustius interpretandam fideiussorum censualium materiam, scilicet, ut difficilius obligentur, faciliusque liberari possint, atque minus quam possibile sit, grauentur, siquidem obstat

obstat eorum obligationi naturæ fideiussionis, & contractus censualis; equitasque non recipiendi sortem, atq; simul proficerent ad excludendas rigurosas de apicibusque iuris & captiosas constitutiones, receptasque sententias contra fideiussores crudeliter prolatas.

7 Et primò, notatu digna erunt ad decisionem eius vulgaris, licet vtilissimæ dubitationis, an scilicet datis semel fideiussoribus, si fiant non soluendo, vel moriantur, alij nouiter idonei dandi sint, præsupposito quod fideiussores debent esse idonei tam facultatibus, quam facilitate conueniendi. l. 2. ff. qui satisfacere cogantur. l. quos nos. 239. §. locuplex. ff. de verbor. significat. l. rescripto. 6. planè. ff. de munerib. & honorib. Ex quo non dicitur cautum, si idonei non caueatur. l. quoties. 6. l. de die. §. 1. & §. si feruum. ff. qui satisfacere cogantur. l. 3. ff. de fideiussorib. & inde licet creditor ignorauerit recepisse minus idoneum fideiussorem, poterit agere aduersus debitorem quanti sua interest idoneum datum fuisse, ut distinguit Alexand. consil. 60. volum. 5. quem sequitur Marfil. in rubr. de fideiussorib. numer. 73. Cagnol. in l. qui cum alio in princip. ff. de regul. iur. ex quo videbatur dicendum, quod si fiant non soluendo, vel moriantur, alij nouiter idonei dandi sint. Ego tamen alius considerans census materiam, id in censu non procedere existimo, ut quia semel contracto censu, quamvis pereant hypothecæ, aliæ de nouo dandæ non sunt, ne resultet assicuratio perpetua eius debiti successiuæ, & quia receptissimum est, quod peremptis hypothecis censualibus perimitur census. Si enim hoc contingit in hypothecis, à fortiori in fideiussoribus, ut quia fideiussio non solum sit ita accessoria ad obligationem principalem, quod extincta principali extinguatur etiam fideiussoria. l. 1. & l. si stichum. §. fin. ff. de fideiussorib. 6. fideiussores obligari, institut. eod. tit. gloss. in l. si hæres pecuniam. ff. ad Trebelian. Cynus, Bald. & Salicetus in l. 1. C. de fideiussorib. Bald. in l. cum oportet. §. fin. numer. 2. C. de bonis, quæ liberis, Petr. Surd. consil. 359. numer. 27. Sed magis accessorie consideratur ad obligationem principalem, quam hypothecæ, ut quia hypotheca aliquando possit esse sine obligatione principali, gloss. in l. si hæres pecuniam. ff. ad Trebelian. fideiussio verò non, ut probant prædicta iura, & in specie constituit eam differentiam inter fideiussorem & hypothecam Petrus Surd. consil. 201. numer. 9. vbi post Baldum & alios aduertit obligationem fideiussoriam neque creari, neque sustineri posse sine obligatione

principali, hypothecam verò sic ergo si non uas hypothecæ non tenetur dare censuarius, quamvis veteres perirent, neque etiam novos fideiussores, datis mortuis, vel non idoneis effecis.

- 10 Rursus in casibus, in quibus debitor tenetur dare novos fideiussores, satisfaci obligando sua bona, maxime si idonea sint. l. quicumque, vbi Bart. C. de fundis patrimonialib. lib. 11. l. de creationibus. C. de episcopali audientia. l. 1. si magistratus. ff. de magistratibus conueniendis. l. 1. ff. de custodia reorum. l. filio in fine. ff. ut legatorum nomine caueatur. l. omnes, vbi Bald. C. de episcop. & cleric. & bene Paul. Castr. in l. 1. ff. qui satisfacere cogantur, & in l. diuortio. §. interdum. ff. solut. matrim. dicens, quod ubique ex legis, vel statuti dispositione tenetur quis satisfacere, releuatur à satisfactione, si soluendo & idoneus sit. Idem voluit Bart. in l. 1. C. de mulieribus, lib. 10. Ioann. de Platea in l. quicumque. 2. C. de fundis patrimonialib. lib. 11. Roman. consil. 67. numer. 4. Alexand. consil. 37. numer. 12. volum. 2. las. in dicta l. 1. numer. 18. ff. qui satisfacere cogantur, & hinc videmus, quod possidens immobilia releuatur ab onere satisfaciendi. l. sciendum. ff. qui satisfacere cogantur, quod alius prosequitur Felin. in capit. ad hæc circa med. de sentent. excommunicat. Marfil. in rubr. de fideiussorib. numer. 228. ergo in casu, quo censuarius bona sua obligauit, & simul dedit fideiussores, idem est dicendum, cum bona censualia semper sufficiant ad census exactionem, ita quod peremptis perimitur census, & noua non sunt addenda, ut quia creditor à principio creationis cum eisdem fuit contentus, & consequenter respectu fideiussorum, quos à principio recepit, id ipsum dicendum est si quidem eos à principio recipiendo in perpetuum approbavit. l. 3. in fine. ff. de fideiussorib. l. si creditores. ff. de priuileg. creditorum. l. inter causas. §. ab esse. ff. mandati. l. si is, a quo. §. fin. ff. ut in possessionem legatorum, Alexand. in consil. 60. volum. 3. Gozadin. consil. 3. numer. 19. Marfil. in l. si quis neque. numer. 4. ff. de quæstionib. & in rubr. ff. de fideiussorib. numer. 66. Cagnolus in l. qui cum alio in principio numer. 7. ff. de regul. iur. Tiraquell. in l. boues. §. hoc sermone. in prima limitatione. numer. 36. datio enim fideiussorum in hoc censuali contractu, sicut & hypothecarum in primo actu dandi consummatur, sicut & quælibet dispositio, ut ex dicta l. boues. §. hoc sermone dixit verum esse in qualibet dispositione Alexander consil. 16. numer. 91.

volum. 4. cum alijs per Tiraquei. in dicto. §. hoc sermone in princip. idē repetenda non est, quia quod semel vtiliter agitur, perpetuatur, licet casus ille sequatur, à quo actus incipere non potuisset, capit. factum legitime de regul. iur. in. 6. l. in ambiguis. §. non est nouum. ff. eodem. Est enim multum onerosum dare novos fideiussores. l. si is, à quo. §. fin. ff. ut in possessionem legatorum, ubi probatur non conuenire, quod per singula momenta quis oneretur, petendo ab eo fideiussorem, Bald. nume. 6. Salicet. 4. in l. 2. C. de hæredit. vel actione vendita, & aduertit Petrus Surd. decis. 279. num. 13.

Et hanc nostram sententiam probat text. in l. si nomen. ff. de hæreditate, vel actione vendita, & in l. pupilli. §. soror. ff. de solutionibus, ubi periculum debitoris spectat ad cessionarium, vel emptorem, & in l. 1. C. de periculo & commodo rei venditæ dicitur, quod casus fortuitus post perfectam venditionem pertinet ad emptorem, & semper dominus rei sustinet casum fortuitum. l. quæ fortuitis. C. de pignoratitia actione. l. si ut certo. §. nunc videndum in fine. ff. commodati, atque in specie Bart. in l. satisfare. 3. in fin. ff. de fideiussorib. dicens, quod si fideiussor efficitur non soluendo, debitor non tenetur iterum satisfare. Idem Bart. in l. prætoris. 2. ff. de prætorijs stipulat. Angel. in l. 2. in princip. ff. qui satisfare cogantur, dicens, quod venditor, qui emptori debet dare fideiussorem non satisfabit iterum eo facto paupere. Itaque post plures nominatim elegantissimè consuluit Petr. Surd. conf. 18 per totum, ubi numer. 13. refert Bart. Angel. & alios tenentes eam opinionem, quorum resolutio, licet in alijs contractibus aliquando non procederet ex natura contractus, vel pactione contrahentium, in censu tamen indistinctè verissima est, ut quia semel legitime censu constituto, dati que fideiussoribus, designatis que hypothecis, omnia illa periculo subijciuntur, ex eoque periculo contractus iustificetur, atque quod magis est, premissis, ut diximus, hypothecis, perimatur census: quare noui fideiussores dandi non sunt.

Næque obstat, quod regulariter quando fideiussor efficitur non soluendo, debitor novam præstare teneatur cautionem, ut quia nova causa interveniat, ex l. 1. §. quod ait prætor. ff. quorum legatorum. l. prætoris. 2. ff. de prætorijs stipulationibus, Tiraquei. in dicto. §. hoc sermone in princip. numer. 19. quia illud, & omnia supradicta procedunt, quando

quis officio iudicis tenetur dare fideiussores; quo casu, cum sola iuris æquitate ad id compellatur, & quando primus fideiussor moritur, vel facultatibus lapsus est, subest illamet equitas, quæ à principio militabat, cogitur debitor alium dare fideiussorem; nos verò loquimur, quando ex conventionione partium dedit quis fideiussores; quia eo casu cum non semper daret obligatio dandi, sed potius primo actu extinguatur, non debet sine nova conventionione debitor cogi. Ita Bart. distinguit in dicta l. 2. in fine. ff. de fideiussoribus, cuius distinctionem sequuntur Ias. in l. si ab arbitro. §. fin. numer. 11. ff. qui satisfare cogantur, Alexander dicens communem in consil. 60. numer. 4. volum. 5. quos referens sequitur Petr. Surd. dicto conf. 18. numer. fin. quia secundum eos minus agitur cum homine, quam cum lege, ex l. Celsus. ff. de arbitris; ergo à fortiori id in censu dicendum erit; in cuius contractu non solum à principio perfecta fuit obligatio, sed ex natura eius contractus repeti amplius, aut renovari non debet: neque venditor census novis gravaminibus affici, seu novas hypothecas, aut fideiussores adijcere compelli.

13 Quæ quidem omnia sine dubio procederent, quando in contractu non adijcitur pactum dandi novos fideiussores, vel hypothecas; quia cum eo casu illud, à contrahentibus omitatur, pro omisso habendum est. l. quidquid ad stringendæ. ff. de verb. obligat. l. si extraneus. ff. de condit. ob causam. l. si cum dotem in princip. ff. solut. matrim. Sed si forsam in contractu censuali censuarius promitteret, quod extinctis hypothecis, vel mortuo fideiussore, aut effecto non soluendo, novas hypothecas, aut fideiussorem daret; erit vtilissimum resolvere, an noviter fideiussor dandus sit; quod in facti contingentia vidi disceptatum in Regia Pinciana Chancelleria, me pro censuario patrocinante; & advocati creditoris dicebant, quod licet venditor non teneatur fideiubere in casu evictionis, ad illud tenebitur, si nominatim in contractu promittat, ut in l. illud queritur in princip. & in l. emptori. ff. de evictionibus. l. 1. §. stipulatio dupla. ff. de prætorijs stipulationibus. l. pacta conventa. ff. de contrahend. empt. & quod ideo facta promissione in censu, adimplenda erat. Sed responsum fuit, quod cum fideiussio sit onus, ut supra diximus, & etiam pactione expressa non possit promitti assicuratio, seu hypothecarum evictio, ut quia hæc omnia ad substantiā, & essentiam contractus censualis periculo subijci debeant,

debeant, merito non magis efficitur pactum dandi novas hypothecas, vel fideiussores, quam si non apponeretur: & quod idē dandi non erant; In qua causa censuarius virtute pacti expressi condemnatus fuit. Sed postea contigit, quod dedit eos fideiussores, non tamen idoneos, sed pauperes, & à creditore obijciebatur satisfactum non esse; cum obligatio dandi fideiussores intelligatur de idoneis. l. 2. qui satisfare cogantur, cum alijs supradictis. Sed debitor censualis respondebat, sufficere simpliciter dare novos fideiussores, quamvis non sint idonei, ut quia darentur non tam ex natura census, quam virtute pacti; quo casu per nudum factum dandi eos satisfactum erat. Cui difficultati iudices considerantes defectum prioris sententiæ, & quod de iuris rigore ex natura census non fideiussores dandi non erant, decreuerunt, debitorem satisfecisse quoscunque offerendo, etiam pauperes. Quorum sententiam, etiam seclusa iniustitia prioris sententiæ, iustissimam existimavi, ac defendi, ex Baldi doctrina in l. mulier. 28. in prima lectura. numer. 2. & in 2. lectura. numer. 5. C. de iure dot. dicentis, quod quidam homo dives suscepit tutelam pupili, & dedit pro fideiussore quendam famulum suum adeo pauperem, ut nihil haberet patrimonij; dubitabatur, an posset opponi de paupertate, & respondit Bald. quod non, ut quia principalis sufficientia bona haberet oblita; movetur Bald. argument. text. in l. si plures. 28. §. præterea. 2. de fideiussoribus, cuius verba sunt hæc: *Præterea, si queratur, an soluendo sit principalis fideiussor, etiam vires secundi fideiussoris ei aggreganda sunt*, ubi gloss. verb. *Aggreganda*, fatetur, quod principalis est soluendo, quando fideiussor soluendo est; & denique dicit Bald. notabilem doctrinam esse, & alibi non reperiri. Iterum repetit in lectura 2. dictæ l. mulier. numer. fin. dicens, quod quando principalis debitor est multum idoneus, tolleratur fideiussor minus idoneus; quam dicit esse conclusionem peregrinam, & facere ad excusandos approbatores fideiussorum ad id deputatos Florētis, & Papiæ; quod etiam sequitur Hyppolyt. de Marfil. in tractat. de fideiussoribus. numer. 179. ubi loquitur etiam stante statuto, quod detur fideiussor; quia sufficit dare quemlibet etiam pauperem, dummodo principalis debitor idoneus sit. Tandē inquit Marfil. esse menti tenendum, idem tenet Baldus in authentic. sed hodie. C. de actionibus, & obligationibus. numer. 1. versic. *Rationem est*, post Bart. in dicto §. præterea;

ubi Paulus Castrensis, & post Alexand. in l. si constante. 25. numer. 1. 3. versic. *Sed ultiamoniani*, soluto matrimonio, tradit Bacca de inope debitore capit. 4. non er. 42. & si prædictorum sententia extra causam census procedit, in censu à fortiori verissima est, ut quia debitor principalis ad eam census causam solvendo semper sit, sicut & hypothecæ, quas dedit à principio, semper sufficere debent sine periculo peremptionis, & similiter fideiussores qui sub periculo paupertatis, atque mortis dati, atque recepti fuerunt; aliis enim, ut dictum est, creditor securus esset de hypothecis & fideiussore, atque consequenter de censu, ex quo resultaret in iustitia contractus.

15 Secundò, & principaliter advertendū est, quod non solum ex consuetudine totius Regni dantur fideiussores, sed solent accedere in censu alij, qui vocantur *Alonadores*, seu approbatores, qui quidem dupliciter obligantur & accedunt. Primo modo approbando fideiussores, secundo affirmando bona censualia propria esse censuarij, atque sufficientia ad census constitutionem; in quibus dubitatum fuit, an sit verè fideiussores; & quod habeantur pro fideiussoribus facit text. in l. cum ostēdimus. §. fin. ff. de fideiussoribus tutor. ibi. *Eadem causa videtur affirmatorum, scilicet qui cum idoneos esse tutores affirmaverunt, fideiussorum vi census tenent*. Et è conuerso quod non sint fideiussores, probat text. in l. eleganter. §. fin. ff. de dolo, ubi ille, qui affirmaverit alium esse debitum, idoneum, & locupletem, & fortè ex eo alius cum eo contraxerit, non videtur intercessisse. De quo egerunt conciliando prædicta iura Anton. Gom. 2. tom. variar. capit. 13. de fideiussoribus. numer. 5. Bacca de inope debitore capit. 1. numer. 27. Cephal. consil. 437. numer. 14. & 18. Anton. Gam. decis. 380. Ioan. Gutierr. post Auend. & Iul. C. lar. lib. 1. præct. quæst. q. 132. ex numer. 7. Azebed. latè in l. 6. tit. tit. 10. libr. 9. nouæ Recopil. quorum resolutio est, quod pro fideiussoribus non habeantur, nisi in tribus casibus. Primo, favore minorum dicta l. cum ostendimus, secundo, quando prædicti approbatores dolo, & calliditate fideiussores, seu bona approbaverunt. Tertiò, in approbatoribus conductoris reddituum Regalium, vel fisci administratore, ut aduertit Gutierr. in dicta quæst. 132. Quomocunque igitur sit, habeantur, nec ne pro fideiussoribus, vel approbatoribus, videamus ad quid ex approbatione obligantur.

16 Et primò, si approbauerint fideiussores, conciliatur præcedens dubitatio in hunc modum, ut verè fideiussores non sint, sed probatione obligantur.

fideiussoribus habeantur, quoad indemnitate eius, quod approbaverunt, ut ita non antea teneantur, neque conveniri possint, quam fiat excusio eorum bonorum, vel personarum, quos approbaverunt, etiam si beneficio excusio specialiter renunciant, ex l. decem. ff. de verb. l. fin. ff. si cert. petat. & resoluit in specie Anton. Gamm. decis. 380. numer. 2. Ioann. Gutier. de iuram. confirm. 1. part. capit. 13. per totum, quod ex natura approbationis suscipitur, in qua licet approbatur renunciant, excusio non antea potest conveniri, quam fiat excusio, ex Anton. Gamm. in dicta decis. per totam, & post Rebus. & Girondam Azue. in l. 6. tit. 10. lib. 9. noua Recopil. numer. 5. cum alijs, si autem non fideiussores, sed bona hypothecata approbaverint, teneantur ex dolo, si scirent bona minus valere, & si ignorauerint ad interesse, ut post Auend. Iul. Clar. & Vaez. resoluit Gutier. dicta quæst. 132. numer. 9. ad fin. Ego tamen considerabam, quod in ea census materia obligatio eorum approbatorum nullius est momenti, ut quia si bona sufficiant, non cadat dies, in quem obligantur, si verò cesserit, ut quia facta sit legitima excusio hypothecarum debitorum, & fideiussorum, & ad censum non sufficiant, omnes liberentur, fideiussores scilicet, & debitores, ut sapissime in hoc opere dictum est; idem inutilis videtur eorum accessio, & approbatio. Quæ resolutio, licet noua sit, verissima est, tam ex eo, quod in censu non potest creditor efficere, quod bona, seu fideiussoras soluendo semper sint, ut quia periculo ex natura contractus subijciuntur, quam quod sufficit, si a principio verum dixissent approbatores. Quod suadet ex eo, quia si semel datis hypothecis, vel fideiussoribus idoneis, alij de nouo dandi non sunt, ut supra diximus, ut quia priores hypothecæ, & fideiussores contractum censualem consumauerunt, atque ex omni parte perfectum fecerunt: ergo neque approbatorum accessio, seu obligatio nihil aliud operatur, quam ut creditor per approbationem testium certificetur de valore rerum hypothecarum, vel securitate fideiussorum, ex Baldi doctrina supra relata in l. cum mulier. C. de iure dotium, quam dicit esse peregrinam, & multum facere ad excusandos approbatores fideiussorum ad id deputatos Florentiæ & Patie.

17 Cum igitur visum est, quomodo fideiussores, vel approbatores eorum obligentur, videamus quomodo conueniendi sint. Et quæ

tum ad approbatores in dicta est facienda est excusio, ut supra diximus, quantum verò ad fideiussores regulariter beneficijs fideiussorum, si eisdem nominatim non renunciant, uti debent, ut notissimum est, in solidum quæ erunt conueniendi erunt, ut supra diximus, & tradit Roder. lib. 1. de ann. redditib. q. 18. nu. 37. vsq; ad finem.

18 Et si aliquid recipiant pro fideiubendo, an beneficijs fideiussorum utantur, videnda sunt, quæ tradit Roder. lib. 2. de ann. redditib. q. 12. num. 11. vsque ad 15. & ferè per totam, atque quæst. 13.

19 Sin verò nihil pro actu fideiubendi recipiant, inter eas dubitationes, quæ ad liberationem pertinent, ea connumeratur, an creditor teneatur fideiussorem liberare, si ei offeratur alius idoneus, & Roder. lib. 2. quæst. 12. numer. fin. resoluit non teneri ea ratione, quod creditor non cogitur mutare debitorem. l. si mandato meo. verfic. *Idem sine negotia mea*. ff. mandati, nisi iusta causa interueniat, veluti si fideiussor pro indemnitate fideiussoris speculam penes fideiussorem depositam habeat; quia ad eam liberandam tenebitur creditor alium æquè idoneum fideiussorem accipere. Quod iterum post Pinel. repetit quæst. 16. num. 8. Ego tamen ex rationibus eiusdem Roderici in dicta quæst. 12. numer. fin. regulariter crederem, quod quotiescunq; creditoris nihil interest, alium fideiussorem, vel pignora æquè idonea habere, & debitori maxime conuenit in locum datorum novos fideiussores, seu pignora subrogare, tenebitur consentire, ut quia quod sibi non nocet, & prodest debitori, facere teneatur; est enim dicendum, quod vel casus Roderici verus non est, vel quod ad eum casum facultas debitoris non restringatur, si quidem non ex privilegio casus, sed ex ratione id contingat; licet enim creditor non compellatur accipere unum pignus pro alio. l. si rem alienam. §. omnis. ff. de pignoribus, sicut neque unum fideiussorem pro alio, ut supra diximus, tamen cum incommodum evidens debitori sequatur, & creditori nullum præiudicium irrogetur, ad id teneri videbatur; adhuc tamen, licet non dubitetur, an ratio Roderici ad alios casus extendatur, dubitari tamen potest de veritate casus, quem ipse proponit; quia licet non teneatur creditor petere novas hypothecas, vel fideiussores, antiquas tamen liberare pro alijs nouiter sibi oblaris debere durum est, siquidem à contractu priori contra eius voluntatem discedere compellendus non sit. Vnde in puncto iuris credo non esse veram resolutionem Roderici, sed regulariter

lariter receptus, ac verius non posse creditorem compelli, ut nouum etiam idoneum, vel nouas etiam æquivalenter hypothecas prioribus liberatis accipiat.

20 Quid tamen erit, si pro liberandis hypothecis, vel fideiussoribus quid quam creditor recipiat, an valeat liberatio, & quibus proficiat, vel noceat, tradit Roder. dicto lib. 2. q. 12. n. 10. vsque ad 19. & diximus in cap. de correis debendi.

21 Et quid si dominus census principalem fecit capi, & in carcerari, & capto in ea executione accepit fideiussorem de saneamiento, an ex eo liberetur fideiussor, ita quod contra eum pro ea quantitate amplius agi non possit, quasi nouata maneat fideiussoria obligatio. Et videtur quod sic, per text. in l. de bonis. §. qui pupillo, ibi, Hæc enim possessio pro satisfactione est. ff. ad Carbonianum, & ex l. si rem. §. omnis. ff. de pignoratitia actione; *Satis factum etenim accipimus, quem admodum voluit creditor, licet non sit solum, siue alijs pignoribus, sibi cauere voluit, ut ab hoc recederet; siue fideiussoribus, siue reo dato, siue præiis aliquo, vel nuda conuentione.* Et in terminis ponderat Bald. in l. fin. §. sed si cum scio numer. 8. ad fin. & numer. 10. ff. si cert. petat. Neque obstat. l. fin. C. de nouationib. ubi interuentu nouæ personæ non fit nouatio, nisi expressum sit, neque etiam l. si Titius verfic. *Sed ita demum*. ff. de fideiussoribus, cuius argumento etiam iure antiquo receptum est, nouationem non fieri, quando non renouatur principalis obligatio, sed fideiussoria, ut tradunt Ripa in l. si se non obtulit. §. si ex conuentione. numer. 7. de re iudicata, Ronchegal. in l. 3. in princip. numer. 15. de duobus reis, Menoch. lib. 3. præsumptionum præsumpt. 133. numer. 12. quia respondetur, illud procedere, quando debitor dat secundum fideiussorem ex sua libera, & spontanea voluntate, quia non liberatur primus; non verò quando compulsus & captus pro debito id fecit, quia tunc nouatur prima obligatio fideiussoria, ut quia quodammodo creditor contentus fuit electione secundi fideiussoris, argument. l. sed & si unus. §. si ante de iudicijs, & dicta l. de bonis. §. qui pupillo, cū supra adductis. Pro qua consideratione facit, quod titulus. C. de nouationibus, & dispositio l. fin. eiusdem tituli. quæ nouationes præsumptivas rejicit, procedit tantum in nouatione voluntaria, non verò in necessaria, ut bene aduertit Cuiacius in paratilda ad illud titulum, alia enim est causa nouationis voluntariæ, & illius, quæ indicio accepto fit; quia

iudicium in iurum redditur. l. Inter stipulationem. §. 1. de verb. & ideo per licis contestationem fit nouatio, iuxta l. delegare. 11. l. aliā 29. ff. de nouationibus, & transfunditur prima obligatio in secundam, quod quomodo procedat, non explicat Cuiac. Explicuit tamen notanter subtilis Cumanus in dicta l. aliam. numer. 9. inferens ad intellectum plurimorum iurum, quæ alias non intelligerentur, maxime cum ad inducendam nouationem sufficiant, coniecturæ, ex gloss. in l. 2. ff. de nouationibus, quam sequitur Afflicus decis. 44. numer. 15. & dicit communem Ronchegal. in dicta l. 3. in princip. numer. 18. de duobus reis, Menoch. lib. 3. præsumpt. 133. numer. 36. quia quamuis in his, in quibus antiquitus fiebat nouatio ipso iure, ut per interuentum personæ hodie non fiat, etiam ope exceptionis, ex pluribus, quos refert Menoch. supra quæst. 134. numer. 48. Contraria tamen sententia communis est, ex his quæ tradit ibi. numer. 46. & eam dicunt communem Decius consil. 400. in fine, quod Barbacla consil. 86. colum. penult. verfic. Præterea facit lib. 4. ubi fateatur, ab hac opinione non esse recedendum in iudicando & consulendo, quando accedunt aliquæ coniecturæ. Ex quibus non violenti deducitur voluntas nouandi. Ita conciliat

22 Ronchegal. in dicta l. 3. numer. 18. Menoch. supra. numer. 49. si enim non solum est coniectura nouandi interuentus secundi fideiussoris iudicialiter accepti, sed debitum securum esse non solum interuentu secundi fideiussoris *De saneamiento*, sed & primæ obligationis principalis, ut quia bona censuaria semper sufficiant, atque quocunque casu, & euentu soluendo sint, ut quia periculo peremptionis subijcit debent, merito accessione secundi fideiussoris *De saneamiento*, primus quantum ad eam debiti partem liberatur.

23 Sed an fideiussor, qui diu stetit in obligatione censuali, possit ex aliqua causa compellere debitorem, & eum liberare à fideiussione; præsupposito, quod obligatio censuali, cui se subiecit, perpetua est, explicuerunt Felician. lib. 3. de censibus capit. 3. numer. 9. & iterum in 2. tomo lib. 3. capit. 3. per totum, atque melius, & alius Roder. lib. 2. de ann. redditib. quæst. 13. per totam.

DE VIA EXECVTI-
ua in materia censuali pro redditi-
bus decursis census, brevis
compilatio. Caput
XCVIII.

SYMMARIUM.

*Diuisio vniuersalis materiae executionis in tres
partes in quibus continentur sex partes, in
quas Parlador. per totum discursum tractatus
executionis materiam diu sit breuiter, & vti
liter facta num. 1.*

*Agitur de possessorio pro censu sine ulla scriptu-
ra num. 2.*

*Personae, quae possunt petere executionem, vel con-
tra quas petenda est, remissimè traduntur. nu-
mer. 3.*

*De iudicibus executionem fieri mandantibus
agitur remissimè n. 4.*

*De executione facienda per auxilium brachij
secularis n. 5.*

*De executoribus meris, seu mixtis. nume-
ro 6.*

*Fideiussores De saneamiento, quando sint dandi
in via executiua, & intellectus ad leges Re-
gias. n. 7.*

*Et quid si a debitore in locum fideiussoris bona im-
mobilia offerantur. n. 8.*

*Et quid si dicta bona offerantur probato per testes
esse sua. n. 9.*

*Exceptiones legitima quando admittantur ad
impediendam executionem, & an omnes, vel
ille tantum, qui a lege Regia, vel titul. 21.
lib. 4. nou. Recopil. exprimuntur, admittenda
sint, late discutitur. n. 10.*

*Ins exequendi an datum sit scripturae publica,
vel contractui, vel simul scriptura, & con-
tractui. n. 11.*

*Exceptiones quae requirunt altiore indagine
an admittende sint. n. 12.*

*Exceptiones solutionis, vel aliae legitima, quo-
modo probentur, & admittantur ad impedi-
dam viam executiuam. n. 13.*

*An per tres solutiones posteriores probentur om-
nes praecedentes, & praeterita. numero
14.*

*Et an hac probatio habeat locum contra tertium
successorem. n. 15.*

CAPVT XCVIII.

VNIVERSAM executionis
materiam in sex partes diuisit
Parlador. lib. 2. rerum quotidian.
cap. fin. per tot. in quarum prima
egit de instrumentis publicis,
vel priuatis, & sententijs, atque alijs scriptu-
ris, quae possunt, ac debent mandari execu-
tioni, quae continetur fol. 109. vsque ad 170.
& diuiditur in duodecim paragraphos, in se-
cunda egit de iudice ordinario, delegato, vel
Ecclesiastico, qui possunt instrumenta prae-
cedentia mandare executioni, & comprehen-
ditur sub tribus paragraphis, habeturque
fol. 171. vsque ad 176. in tertia demonstrat,
per quas personas executio sit petenda, ubi
complectitur creditores, procuratores, haere-
des, cessionarios, & alios, qui actiue quali-
ficare debent personas, & continetur sub qua-
tuor paragraphis ex fol. 178. vsque ad 190.
in quarta agit de his personis, contra quas
executio petenda est, veluti de haerede, de eo,
qui loco haereditis habetur, de his, qui rem de-
bitoris gerunt, de minoribus, de tertijs pos-
sessoribus, de fideiussoribus, quae continetur
in septem paragraphis, & habetur fol. 191.
vsq; ad 218. in quinta parte prosequitur exe-
cutionis ordinem, nempe de petitione execu-
tionis, de mandato executorio, de pignori-
bus capiendis, de tempore faciendi executio-
nem, de satisfactione a reo praestanda, de reo
non satisfaciente, & in carcerem mittendo,
cessionemque bonorum faciente, de praconijs
seu pignorum subhaestione, de citatione,
quae vocatur de remate, de decimis, atque
demum in §. 11. per totum de exceptionibus
legitimis admittendis, vel reiiciendis, de exe-
cutione sententiae, de additione, de appella-
tione, de reuocatione venditionis bonorum;
quae quidem quinta pars continetur in 18.
paragraphis ex fol. 213. vsque ad 296. & sta-
tim designat finalem tractatus partem de de-
cima, seu executionis sportula, quae vnico
tantum §. continetur; quo quidem modo, ac
discursu explicuit executionis materiam; nos
autem credimus, eas sex partes ad tres tantum
esse reducendas, nempe de executionis ori-
gine, de progressu executionis, atque de eius-
dem fine, & effectu, in quibus tribus partibus
non erit ad longum agendum de via execu-
tiuam, seu materia executionis, ut quia esset
procedere in infinitum, repetereque tradita
a Parladorio, sed tantum de his agemus,
quae ad nostram censualem materiam perti-
nentia sunt.

Et

Et primò cum de sola scriptura censuali
exequenda, vel non agatur, & nihil censualis
scriptura habeat peculiare, nisi pactum de nò
alienando, quod vulgariter in ea cum hypo-
theca speciali adijcitur, de quo suo capite no-
minatim diximus, illud tantum addendum
erit, quod ad census possessorum non requi-
ritur scriptura, sed annuae praestationes vnifor-
miter praestitae ad id sufficerent, ut etiam di-
mus in capitibus de censu ex consuetudine,
seu praescriptione inducendo, & quòd ad in-
ducendum possessorum formale, vel restitui-
tionem status, etià in annuis praestationibus
personalibus sufficiat consuetudo soluendi,
ad longum diximus in capit. an possessorum
vel petitorium formetur in his annuis prae-
stationibus; & hoc quoad primam partem
executionis instrumentorum censualium suf-
ficiat.

Quoad secundam verò circa personas, quae
possunt petere executionem, vel contra quas
executio petitur, eam prosequitur ad lógum
Parlador. in 2. §. & 4. parte, & nos de correis
debendi, haeredibus, tertijs possessoribus,
atque fideiussoribus diximus in capitibus
praecedentibus, & ideo nihil addendum est:
quantum verò ad iudices mandantes fieri
executiones, de quibus agit Parlador. dicto
cap. fin. in 2. part. §. 1. 2. & 3. aduertendū est,
quòd in dicto §. 1. num. 7. agens de submissio-
ne, & literis requisitorijs, fatetur, quòd in eis
debet iudex requirens mittere exemplum
obligationis, quam exequitur, & quòd aliàs
iudex requisitus literas requisitorias ad im-
plere non tenetur, ex Bart. Paul. & Couarr.
quos ipse refert, in quo verum dicit, sed iu-
dex requisitus non debet esse scrupulosus,
neque attendere ad solemnitatem, seu nulli-
tatem scripturae, quae sibi ostenditur, sed visa
scriptura censuali mandare executioni literas
requisitorias, ex traditis per Couarr. lib. 1. va-
riar. cap. 1. num. fin. Guid. Papa. decis. 574.
de quo in censu meritò dubito; quia iudex
requisitus poterit attendere ad substantialia
contractus, veluti an in scriptura censuali in-
teruenisset pretium, & an constaret per fi-
dem tabellionis, vel per solam confessionem
censuarij, & inde, vel admittere, ut ita faciendo
non dicatur scrupulosus, sed iuris ordinem
adimplere, ex traditis a Parladorio.

Quae quidem literae requisitoriae etiam
dantur a iudicibus Ecclesiasticis contra per-
sonas seculares, eo scilicet modo, ut postquā
per censuras Ecclesiasticas contra eos ege-
runt, in eorum contumaciam auxilium bra-
chij secularis ad procedendum via executiuam,

vel ordinaria inuocare possint, vt nominatim
probat text. in l. 1. titul. 1. lib. 4. nou. Reco-
pilat. vbi latè prosequitur Azeued. & nomina-
tim aduertit ipse Parlador. dicto cap. fin. §. 2.
numer. 1. & 3. in quo praeter eum est aduertē-
dum, quòd iudex Ecclesiasticus nunquam
potest inuocare brachium securale, nisi ad id
inuocandum habeat specialem commissionem;
Federic. de Senis consil. 251. num. 4. Oldrald.
consil. 89. n. fin. quos & alios refert & sequi-
tur Marquesan. in tractat. de commissionibus
2. part. cap. 5. num. 30. Neque vnquam ad in-
uocandum huiusmodi brachij secularis auxi-
lium Ecclesiastici procedere possunt, nisi
praecedentibus censuris, & contumacia, text.
est in cide maledicti ibi, *si necesse fuerit*, Ol-
drald. dicto consil. 89. numer. 5. diceas quòd
inuocatio tunc demum locum habet, quando
inuocatus fecit quod potuit, & non habet
ultra quid faciat: vnde iura, quae de hac inuo-
catione meminerunt, eam clausulam vulgarē
adijciunt, *si necesse fuerit, si opus fuerit*, vel
alias similes, vt aduertit Vescius in sua praxi
lib. 8. capit. fin. n. 9. versic. *in hac varia*, vbi
dicit, ita seruari de stylo curiae, docet Mar-
quesan. dicto cap. 5. numer. 26. cum quatuor
sequentibus, Roland. à Valle consil. 37. num.
5. lib. 1. & in executione obligationis Chame-
ralis, in qua rigurose proceditur debet citari
debitor ad videndum se aggruari, & reaggra-
uari, & ad inuocandum auxilium brachij se-
cularis, vt attestatur Massa, Galeus in for-
mula obligationis Chamberae. cap. reliqua de
processu versic. 52. & 53. & hic est stylius cu-
riae, qui seruandus est ad inuocandum auxi-
lium brachij secularis, vt censuris praeceden-
tibus praecedat etiam in obedientia, Iacob.
Bucard. in tractat. de stylo curiae auditoris
Chamer. c. 8. & 9.

Sed haec omnia, quae Parlador. aduertit in
6 capit. fin. 2. part. §. 1. & 2. intelligenda sunt in
iudice ordinario, Ecclesiastico, vel seculari,
vnde statim in §. 3. agit de iudice delegato,
seu executore mero, vel mixto; & ideo vidē-
dum est, cui ex his iudicibus assimilatur ille,
qui a supremo consilio, seu alijs curiae Regiae
iudicibus, aut Chancellarum virtute sub-
missionis specialis, atque debitoris expensis
sapissimè datur ad exigendum censum. Et
dicendum est, non assimilari iudicibus meris
neque mixtis, de quibus agunt glossa, & Do-
ctores in cap. pastoralis. §. quia verò de officio
delegat. hi enim vel sunt, quibus committi-
tur executio sententiae, vel quibus mandatur,
quod aliquid certis personis restituant, vt
post alios aduertit Parlador. dicto §. 3. sed po-
tius assimilatur his iudicibus executoribus,
quorum

quorum meminit Bart. in l. à Diuo Pio. num. 7. de re iudicata, quibus nudum factum exequendi committitur, à quibus neque appellatur, neque coram eis quidquam allegatur, ne verum processum executiuum formare tenentur, sed solum partem requirere, vt soluant, & non solvente, bona eius distrahere, qui proprie vocantur nuncij, vel executores, vt in gloss. 2. in l. executorem, & in l. si vt proponis. C. de execut. rei iudicatæ: hi enim omnia præter nudam executionem debent superioribus remittere. cap. de cætero de re iudicata, ex quo Bald. notanter in l. 1. colum. 1. versic. *Sed pone*. l. si contra ius, vel utilitatem publicam resoluit, quod si Princeps mandet exactori, vt compellat debitores omni coactione, tenebitur id facere absque dilatione, vel audientia, nisi aliud sit, ex l. municipali, quem retulit Calcan. consil. 120. n. 8.

Alij enim iudices executores non solum mixti, sed & meri, de quibus agit Pariad. quibus sæpissime committuntur executiones, qui non sunt verè nuncij, aut exactores, non solum habent merum factum exequendi, sed & causæ cognitionem, licet summariam, admittendi, audiendique exceptiones reorū, atque cuiusque tertij oppositionem, ex gloss. in cap. et si non cognitio. 25. quæst. 2. in verb. *Cognoscantur*, ibi, *vel distingue, an delegetur mera executio, aut mixta*; & idē resoluil glossa notanda in capit. pastoralis. §. quia verò de offic. deleg. ibi, *Mixta dicitur, quæ habet cognitionem annexam, vt cum Papa mandat alicui restitui rem suam*, in quo casu tenet glossa, quod admittantur coram executore legitimæ exceptiones, quantumcunque absolute Papa rescribat; allegat text. in capit. ex parte. 2. eodem tituli. & in cap. & si non cognitio, & in capit. si quando de rescriptis, & in capit. accepimus de ætate & qualitate, tenetque eadem glossa, quod si mixtus executor non admittat legitimas partis exceptiones, poterit ab eo iuste appellari. Idem etiam, licet summarie, in executore mixto probat glossa in verb. *Fraus*, in fine in cap. de cætero de re iudicata, & in l. & si non cognitio verb., *De omni*, C. si contra ius, vel utilitatem publicam dum dicit, *Ibi de nuncio, hic de iudice executore* sequitur Rebus. de sentent. & executionib. artic. 7. gloss. 9. num. 8. post Bald. & Aufrerū & iterum gloss. 12. num. 19. per totam. Guid. Papa in fortiori casu in quæst. Delphinatus 574. & iterum Rebus. in eodem tractat. gloss. 16. & inde dixit Oldrald. consil. 227. num. 1. & 2. quod si mixtus executor procedit tanquam merus, poterit ab eo appellari, & peti restitutio aduersus spoliationem ab eo factā,

Cuius sententiā post Philip. Dec. Crauer. Roland. & alios sequitur Mascard. pe probat. 3. part. concl. 1325. num. 17. Quibus accedat text. notandus in l. et si non cognitio. C. si contra ius, vel utilitatem publicam, qui secū dum plures loquitur in mero executore, & canonizatur in capit. & si non cognitio. 25. q. 2. confirmaturque in l. 52. tituli. 18. part. 3. quibus est similis. l. 2. in 2. part. C. de dilationibus. & inde Greg. in dicta l. Partitæ, verb. *Por falsas cartas*, cum Abbate & Felino resoluit, quod lex illa procedit, quoties aliquid simile contra sententiā opponitur; quamuis enim merus executor non cognoscat de iustitia, vel iniustitia literarum, sed illud debeat remittere, vt in l. sic proponis. C. de executione rei iudicatæ, adhuc ex iniustitia notoria agit de meritis causæ gloss. notabilis in dicto capit. & si non cognitio, quam sequitur Gregor. in dicta l. 52. verb. *Por falsas cartas*, quod in effectu resoluit Rebus. post Innocent. & Iacobin. in dicto tractat. art. 7. gloss. 12. n. 19. in fin.

Imò & prædicti executores debent eo casu dare terminos competentes, vt eleganter resoluit Cassodōr. decis. 2. in tituli. de dilationibus, quem sequitur Menoch. de recuperanda remed. 15. quæstion. 25. numer. 324. dicentes etiam in fortiori casu, quod spoliatori conuento concedenda est dilatio, vt extra locum iudicij testes commorantes examinari faciat, maxime si malitia nō præsumatur, vel probetur, ex doctrina Innocentij in cap. prout dedolo & cōtumacia, Angel. in l. qui prior. ff. de iudicijs, Barbacia in consil. 23. colum. 9. in fine lib. 1. quibus accedit Menoch. dicta quæstion. 25. numer. 332. & maxime si damnum considerabile, vel irreparabile ex denegatione termini sequeretur; quia tunc etiam in spolio dilatio non denegatur, vt explicat Menoch. d. quæst. 25. n. 334. & post Menoch. id eleganter prosequitur Mascard. de probat. concl. 1328. per totam, & nominatim. n. 5.

Isti tamen iudices ordinarij, vel executores in executionibus contractuum censualium debent obseruare formam legis 19. tituli. 2. lib. 4. nouæ Recopilar. maxime circa fideiussionis *De saneamiento*, vt in earum defectum capiendus sit debitor, ex eadem l. ibi. *Y quē en defecto de las dichas fianças sea preso el deudor*, quam in Regno prædicari certum est, vt tradit Parlador. libr. 2. capit. fin. 5. parte. §. 5.

Sed illud intelligit Auend. in dictionario verb. *Almoneda*, vt si debitor offerat bona sua, in quibus fiat executio, atque testibus proba;

probauerit esse sufficientia, excusabitur à satisfactione, ex Puteo, Castan. Felino, & Maranta, quos ipse refert, & ex Bart. doctrina in l. neq; d. fin. de in ius vocado, dicentis, quod captus vt soluat, nō debet relaxari, donec soluat, vel indicet bona, ex quibus fiat solutio.

Cuius Auend. sententiā improbat Ioan. Gutier. lib. 1. pract. quæst. quæst. 132. per totam, maxime num. 6. dicens, quod hodie procedere non potest, ex dicta l. 19. tituli. 2. dū dicit, *Con fianças de saneamiento*, quam ego fortius pondero, dum subdit, *Por no estar declarada por leyes de los Reynos la forma*: ergo si legis ordo formalis est, erit præcise obseruandus, l. cum hi. §. prætor. ff. de transacionib. cum vulgatis, Bald. in authent. matri & auia. C. quādo muliertutela officio. Rursus dicit lex, *Ordenamos y mandamos*, & statim, *Con fianças de saneamiento*: ergo fideiussio formalis est, & ratio iustissima videtur; quia debitor si non daret fideiussorem, facile posset offerre bona mobilia, seu immobilia, quæ vel proprii non essent, vel debitis anterioribus obligata fuissent: quare vt excluderetur illud inconueniens, atque cessarent simulationes debitorum, non fuit lex contenta cum oblatione bonorum, nisi darentur fideiussores, qui prædicta bona asscuerent.

Quod requirit lex tam respectu bonorum mobilium, quam immobilium; quia licet dicat, *Que se haga la execucion en bienes muebles*, y a falta de ellos en bienes raizes *con fianças de saneamiento*, vt sic videatur constituere differentiam inter bona mobilia, & immobilia, vt quia mobilia possint à debitore creditori statim tradi, ac præstari, & ex eo respectu eorum non requiratur fideiussio; tamen considerando legis contexturam, & eius mentem respectu omnium bonorum, tam mobilium, quam immobilium, requirit fideiussionem; dicit enim in vna eademque clausula, *Mandando que se haga la execucion en bienes muebles*, y a falta de ellos en bienes raizes *con fianças de saneamiento*, ergo fideiussio respectu omnium bonorum necessaria est. Rursus ratio legis eadem, atque vnica est; quia sicut bona immobilia possunt esse aliena, vel debitis obnoxia, ita & mobilia, imò facilius in bonis mobilibus posset fraus contingere, si quidem facilius dantur, extrahuntur, & reuocantur: vnde respectu omnium necessaria est fideiussio, vt creditores asscuerentur.

Sed quamuis Ioann. Gutier. reprobet Auend. dum formaliter non requirit fideiussorem *De saneamiento*, mihi tamen sententiā Auend. verissima est; quia lex dum dixit, *La*

forma que se ha de tener, non fecit formalem fideiussionem, sed progressum executionis; id est, stilum exequendi, alias sequeretur, quod executio sine fideiussione *De saneamiento*, nulla esset, siquidem ommissio formæ actum vitiat: sed nulla non est: ergo non est formalis, ex quo multoties remittitur ab aliquacelo, seu partibus: igitur ratio decidendi eiusdem legis non fundatur in forma, sed in substantia, & effectu; effectus igitur est, vt eutetur cautela debitoris offerentis bona in locum fideiussionis, cum posset dare, vel offerre aliena, seu debitis anterioribus obnoxia.

Quæ quidem cautela ita cessaret probando per testes proprietatem bonorum, & quod libera sunt, ac si daretur fideiussor de saneamiento, tam ex eo, quod prædicti testes, qui vocantur *De abono*, fideiussores sunt, vt notat ibi Auend. & diximus in capit. præcedenti, quā quod per fideiussorem *De saneamiento*, nihil aliud agitur, quā asscurare bona: ergo sufficeret offerre bona, sicut dare fideiussorem, imò fortior asscuratio est offerre bona cum testibus ea approbantibus, quā dare fideiussorem, siquidem fideiussor vnus est, testes verò approbatores plures. Rursus fideiussor sola extrajudiciali obligatione approbat bona, testes verò iudicialiter deponendo ea approbant. Demum fideiussor simpliciter se obligat sine cognitione bonorum, aut pretij eorum, testes verò approbatores & bona cognoscunt, & pretium designant, quantitatēque approbant, atque denique iudicialiter ea approbando se obligant: idē verior, iustior, atque opulentior asscuratio est, quæ sit per approbatores, quā per fideiussionem facta: ergo obligatio dandi fideiussorem adimpletur per designationem bonorum, secuta testium approbatione, & casus offerendi bona virtualiter à lege comprehenditur, vt quia vtrumque pendeat ab vnica tantum ratione; scilicet, vt bona asscuerentur, ne creditor decipiat. Cum igitur ex his, quæ diximus in cap. præcedenti, qui tenetur præstare fideiussores, liberetur à præstatione, si habeat, & offerat sufficientia bona, & inde diues liberetur à captura personali, quæ contra iuris regulas inducitur, mirum non est, imò iuri, atque rationi summè conueniens, si legem, quæ requirit fideiussorem *De saneamiento*, ad casum eandem rationem habentem, vt minus quā possibile sit, ius commune corrigat, extendamus.

Quæ quidem sententiā indubitabilis est in censu, in quo bona censualia non solum habentur loco fideiussores ex principio creationis contractus, vt ita debitor liberetur dare alium fideiussorem.

fideiussorem effecto primo non soluendo, ut diximus in cap. præcedenti, sed semper sufficiunt ad census exactionem, ita quod alia bona censuibus peremptis addenda non sint: et ergo etiam nullo dato fideiussore de sanamienro, neque approbatoribus eorum bonorum, censuarius carcerandus non est, ut diximus in cap. præcedenti, & in cap. an persona censuarij possit capi, & incarcerari, & consequenter doctrina Auend. contra impugnacionem Ioan. Gutier. verissima est.

10 Visis enim supradictis, & omisis alijs, quæ circa via executiuam facile adduci poterant, accedamus ad exceptiones, quibus debitores procurant impedire viam executiuam, & ab origine examinemus eam vulgarem, licet male discussam dubitationem, an scilicet in via executiuam admittendæ sint omnes exceptiones legitimæ, vel tantum quæ nominatim continentur in l. 1. tit. 21. lib. 4. nou. Recopil. in qua dubitatione Auend. de exeq. mandat. Reg. 1. part. cap. 16. numer. 4. resoluit, quod cum lex nominatim admittat eas quinque exceptiones, & simul alias excludat, ibi, *Que no sea admitida, ni recebida por nuestros jueces ninguna otra excepcion, ni defension, salvo paga del deudor, o promission, o pacto de no lo pedir, o excepcion de falsedad, excepcion de usura, o temor, o fuerza*, quandam formam inducit, à qua non est recedendum, ex Veroio. quæst. 116. quod fortificat Auend. numer. 5. ex verbis legis, ibi, *Y si otra qualquiera excepcion se alegare, no sea recebida*, cum verbum, *Qualquiera*, omnes alias, etiam legitimas excludat, ex Hippolyto, & Tiraquel. quos ipse refert. Et de nique numer. 6. concludit, quod non solum lex excludit alias exceptiones etiam legitimas, sed & iudicis officium, ubi illud profequitur vsque ad finem capituli. Et iterum id profequitur, ac tenet contra Roderic. Suar. dicens, quod in hoc fuit locutus præcipitantes in l. 4. & 5. tit. de las excepciones. n. 27. vers. *Et iste Dominus Rodericus*.

Contrariam tamen sententiam probat lex. 2. tit. 21. lib. 4. nou. Recopilat ibi, *Salvo si dentro de diez dias mostraren la al paga, o legitima excepcion*, quæ cabilari non potest, quia loquitur in exceptione solutionis, vel quacunque alia legitima. Et idem probat l. 19. cod. tit. & lib. ibi, *Si dentro de diez dias se opusiere, y alegare excepcion legitima, conforme a la ley primera y segunda deste titulo*: unde eam sententiam probant plures per Suarez de Paz in pract. 1. tom. 4. part. cap. 3. numer. 35. ubi refert Roder. Suar. Ant. Gom. Castel. Couarr. Didac. Per. & alios, & idem tenet Ioan. Gutier. in pract. quæst. 1. part. quæst. 111. per totam,

& libr. 3. quæst. 15. numer. 42. qui respondent ad fundamenta in contrarium adducta.

Quod ultra eos ex eo constat; quia lex. 1. ponit regulam, ut non admittatur vlla alia exceptio ibi, *Que no sea admitida, ni recebida por nuestros jueces ninguna otra excepcion*, à qua regula excipit exceptiones speciales ibi, *Salvo paga del deudor, o promission, o pacto de no lo pedir, o excepcion de falsedad, o excepcion de usura, o temor, y fuerza*. Ex quo non videtur exclusisse omnes alias exceptiones legitimas, imò eas, ac si nominatim expressisset, admisisse, ut quia exceptio in aliquibus casibus expressis à lege inducta habeat locum in alijs similibus non exceptuatis habentibus eandem, vel similem rationem, & omnes censentur excepti, licet non exprimentur à lege, Casus est notabilis in cap. cum dilecta vers. *Nos igitur ibi, Eiusdem aequitatis similitudine*, de confirmat. utili vel inutili, quem ex tollit Panorm. ibi. numer. 6. & 7. Corset. in singulari verb. *Extensio*. 1. idem Panorm. in cap. ad audientiam. numer. 2. per text. ibi de cleric. non residentib. & ad idem est vulgaris traditio glossæ in l. 1. verb. *Indicari*, vers. Nam sufficit. C. de condit. in deb. quam sequitur Alexandr. consil. 130. numer. 5. libr. 4. Ripa in l. si constante. numer. 81. soluto matrim. Euerardus loco. 9. ab exceptione ad regulam. numer. 5. & cum alijs, ut receptum tradit Couarr. in cap. alma mater. 1. part. §. 11. numero. 15. versic. Tertiò etiam, & quia si lex, quæ aliquas exceptiones, seu defensiones legitimas admitteret, similes excluderet, iniustissima foret, rationeque decidendi careret, cum eadem ratio respectu omnium versaretur; & idem ius in omnibus esset constituendum, ne constitutio claudicaret.

Neque obstabunt verba dictæ l. 1. ibi, *Que no sea admitida, ni recebida por nuestros jueces ninguna otra excepcion, ni defension*, iunctis verbis sequentibus, ibi, *Y si otra qualquiera excepcion se alegare, no sea recebida, ni el que la alegare sea oido*: quia si rectè considerentur, impossibile est, quod intelligantur de legitimis exceptionibus, aut defensionibus; quia licet multoties semel admittæ non proficiant, nunquam tamen admitti prohibentur, neque audientia earum denegatur, vel proponi, seu allegari prohibetur, quia esset contra ius naturale; idem de friuolis, quæ non solum sunt excludendæ, sed possunt, ac debent non admitti, lex 1. intelligenda est, ut infra latè dicendum erit: ergo legitimæ non excluduntur.

Rursus

Rursus non obstabunt verba l. 19. dum sapè reperit verbum, *Forma*, ex quo deducit Auend. formam indiuiduam dedisse executioni; quia respondetur, verum esse in modo procedendi, non tamen in exceptionibus admittendis, imò potius in eo confirmavit dispositionem legum. 1. & 2. præcedentium, dū dicit, *Y alegare excepcion legitima, conforme a la ley primera y segunda deste titulo*.

11 Ego tamē, licet existimem, veriore esse hanc posteriorem sententiam, credo tamen, quod ad veram cognitionem eius vulgaris dubitationis prius est discutienda noua quædam, & vtilissima dubitatio, an scilicet lex dederit ius exequendi scripturæ publicæ, vel contractui, vel simul scripturæ, & contractui; quia si scripturæ tantum datum esset ius exequendi, non admitterentur nisi exceptiones quæ opponerentur aduersus solemnitatem scripturæ; si vero contractui, similiter non admitterentur, nisi quæ respicerent iustitiam contractus: sin vero utriusque scripturæ, & contractui exequendi ius concessum esset, omnes exceptiones deberent admitti, quæ tam opponerentur contra scripturam, quam aduersus contractum. Et in ea dubitatione securè dicendū est, quia via executiuam datur in his Regnis non solum contractibus, neque solum scripturis, sed simul scripturis, & contractibus, ut sic detur contractui, qui reducitur ad scripturam, ut probat l. 1. tit. 21. lib. 4. nou. Recopil. dum dicit, *Mandamos que contra las obligaciones, y contratos, y compromissos, o sentencias, o otras qualesquier escrituras, que tengan aparejada execucion*. l. 2. ibi, *Cartas y contratos publicos, y recados ciertos y obligaciones*, l. 3. ibi, *Por contratos, obligaciones, o sentencias*, atque ex omnibus alijs legibus tit. 21. lib. 4. nou. Recopilat, aperte deducitur. Quod est summè notandum, quia ius exequendi poterat dari contractui, vel scripturæ, cum aliud sit contractus, aliud scriptura, veluti continens & contentum, ex Felino in cap. cum venerabilibus de exceptionibus num. 25. & longè distat dari ius exequendi contractui, vel scripturæ, ut colligitur ex adductis ab Angelo & Imola in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. Paul. in l. fin. de constit. pecunia, Alexandr. in l. si ita stipulatus. 126. §. Gryflogonus. ff. de verb. Benedic. de Barcis in tractat. de quarentigia. quæst. 6. & si vni tantum daretur ius exequendi, plurima inconuenientia, atque inaequalitates sequerentur, ut quia contractui, scriptura etiam minus solemniter exequeretur; & dato scripturæ, etiam si contractus fuisset iniustus, mandaretur executioni, cum accessorium deberet sequi naturam sui principalis,

capit. accessorium de regul. iur. in 6. l. si quis cum debitore ubi gloss. ff. de iureiurad. quod notauerunt eleganter Roderic. Suar. in l. post rem iudicatam in declaratione legis Regni in 2. part. §. sed pro euidentia. numer. 24. Benedic. de Barcis in dicta quæst. 6. Felin. in dicto capit. venerabilibus, atque benè probatur ex his, quæ tradunt Iass. in dicto. §. Gryflogonus. num. 48. & latissime Tiraquell. de iure constitut. limitat. 7. num. 24. & sequenti: idem prudentissimi Legislatores ex utroque simul, iustitia contractus, & solennitate scripturæ composuerunt ius exequendi. Qui nouus discursus non solum à prædictis legibus Regni deducitur, sed à cæteris omnibus, qui de via executiuam meminerunt, probatur.

Sed quamuis leges Regni simul considerauerunt iustitiam contractus, & solennitatem scripturæ, ut ex his duobus capitibus formaretur ius exequendi, recte tamen senserunt, quod in verbis scripturarum in modum se obligandi, & promittendi difficultates plures poterant excitari, dubitando, an esset necessarium in scriptura verbum, *Promitto*, & clausula guarentigia, aliaque plura, quæ magis superficiem contractus, quam substantiam ad formandum ius exequendi respiciebāt: idem decreuerunt, quod quomodocunque quis obligare se voluisset, existeret obligatus, atque eius obligationis scriptura exequeretur, dando contractui eam vim, ac potestatem, ut à tempore, quo creatur, & in scripturam deducitur, nascatur ex eo ius exequendi liquidum, verum, & in esse productum.

Et cum creationi iuris exequendi dedissent tempus, ac formam, resolutioni, atque extinctioni eiusdem iuris dandam esse necessarium putauerunt, si quidem creatio præsupponat resolutionem, & omnis res per quoscūque causas nascitur, per easdem dissoluatur: idem exceptiones, quibus resoluendum, & extinguendum, aut excludendum erat, opposuerunt tam scripturæ, quam contractui, ut constat ex l. 1. tit. 21. lib. 4. quæ exceptiones iuris exequendi resolutiuas his verbis designauit, *Salvo paga del deudor, o promission, o pacto de no pedir, o excepcion de falsedad, o excepcion de usura, o temor, o fuerza*, quæ quidem exceptiones opponuntur tam contractui quam scripturæ, nempe contractui, ibi, *Excepcion de usura, o temor, o fuerza*, & scripturæ, ibi, *Excepcion de falsedad*. Et cum legislatores cognouissent, quod licet creatio iuris exequendi formetur tempore, quo contractus reducitur ad scripturam, resolutio tamen eius

eius iuris non solum poterat causari ex exceptionibus, quæ eodem tempore, quo contractus creatur, nascebantur, sed ex alijs, quæ postea ex intervallo nasci poterant, veluti ex solutione, ex promissione, vel pacto de non petendo illud exequendi ius extinguere voluerunt, non solum per exceptiones utrumque respicientes, & contractum, & scripturam, quæ simul cum contractu nascebantur, sed per alias, quæ postea nascerentur, his verbis, *Paga del dendor, o promission, o pacto de no pedir: unde deinceps nescio quo fundamento dubitari possit, an omnes exceptiones legitimæ aduersus executionem admittantur, si quid est omnestam quæ nascuntur tempore contractus, quam quæ postea se offerunt, admittit fucunt.*

Ex qua verissima, atque indubitabili resolutione fortificatur intellectus, quem dedimus ad dictam l. 1. titul. 21. lib. 4. ibi, *Si oia qualquiera exceptio se alegare, no sea recibida, ut intelligatur de friuolis, non verò de legitimis; quia licet friuola certum sit quod non impediunt viam executiuam, & inde inferatur, quod lex 1. caret ratione dubitandi, ea tamen superflua non sunt, sed vtilissima; non enim probat, quod exceptio friuola non impediat executionem, quia hoc esset superfluum sed quod non admittatur, etiam si allegetur, ibi, *No sea recibida, & simul quod rejiciatur, & repellatur, ibi, Ni el que la opusiere sea oydo, atque demum quod statim non obstante allegatione ad veram contractus executionem deueniatur, ibi, No embargante el juez proceda a execucion del tal contrato; quæ quidem omnia superflua non fuerunt, sed summè necessaria, si quidem quælibet exceptio, etiam quæ venit excludenda, repellenda non est statim, neque audientia deneganda; cum igitur neque admitti debeat, imò & repellenda sit, & statim contractus exequendus, non est possibile, quod lex intelligatur in legitima exceptione, quæ admittenda est, & executionem sicut alia legitimæ impedire debet.**

Ex quo nouiter infero, quod si exceptiones friuolæ opponantur, poterit statim iudex, cognito quod friuolæ sint, eas repellere, & opponentem non audire, neque concedere decem dies, sed statim ad veram contractus executionem deuenire, ut verbis expressis probat lex ibi, *No embargante el juez proceda a execucion del tal contrato.* Neque illud durum est, aut rigorosum, sed iustissimum, & summè conueniens; quia si citatus de remate non se opponens potest statim condemnari, maiori ratione condemnabitur, si friuolas opposuerit exceptiones. Ex quibus apertissimè

constat, quod omnes exceptiones legitimæ tam quæ nascuntur tempore contractus, quæ quæ ex post facto se offerunt recipientes scripturam, vel contractum, dummodo in decem dies demostrentur, admittendæ sunt, ut executionem impediunt.

Ex quo meritò reprobatur Parlador. qui in lib. 2. rerum quotid. capit. fin. §. part. §. 11. admittit aliquas exceptiones legitimæ, & in eodem §. numer. 41. vsque ad 54. alias legitimæ, & iustissimas rejicit, credens non omnes legitimæ esse admittendas. Reprobatur etiā ipse Parlador. dum in dicto §. 11. numer. 9. facit inter legitimæ quandam distinctionem his verbis, *Atque ut apertius meam tibi exponam sententiam, summa rei hac est, hocque velle Regia illa leges videntur, ut non tantum aduersus executionem admittamus exceptiones directas, id est ipsius Henrici legis verbis nominatim comprehensas, sed viles, id est, aliasque ex ipsius sententia, atque mente colligi iussu queant, admittentes legitimæ, directas, & viles, dicens, quod viles sunt etiā legitimæ, ut statim prosequitur ibi, Etenim legitima exceptiones non tantum dicuntur illa quas legis verba distinxerunt, sed illa etiā, quæ ex sententia, seu mente ipsius comprehendi rectè possunt l. nominis & res. §. verbi ff. de verb. sign. verb. inquit, ex legibus sic accipiendum est, tam ex legum sententia, quam ex verbis.* In quo quidè obscure loquitur, & videtur se ipsum impugnare, dum in dicto numer. 9. admittit exceptiones legitimæ directas, & viles, sub quibus omnes legitimæ comprehenduntur, & statim numer. 41. cum alijs plures alias legitimæ, quæ proueniunt ex mente, & ratione legis, rejicit, & excludit.

12 Sed adhuc habito pro constanti, quod omnes exceptiones legitimæ sunt admittendæ, est elegantis dubitationis, an ex his exceptionibus, quæ utrumque respiciunt, scripturam, & contractum, & quæ tempore creationis contractus, vel ex post facto nascuntur, omnes in distinctione admittantur, vel illæ tantum, quæ naturaliter in eo iudicio breui, ac summario executionis includi possunt, & non alia, quæ altiore indaginem requirunt, atque via ordinaria disceptari, ac terminari debent. Et Parlador. in dicto §. fin. §. part. §. 11. per totum, agens de his exceptionibus legitimis, postquam plures nominatim admisit, quæ altiore indaginem requirebant, subdit n. 40. illud esse verum, quando requirentes altiore indaginem in continenti probantur, non alias, ex l. 3. §. ibidè. ff. ad exhibendū, & post Bart. Ias. & Ant. Canariū; atque denique post legē Partitæ, Greg. & alios eas existimat probari in continenti, quæ in termino decem dierum probantur.

Cuius

Cuius resolutio ut ab origine intelligatur, quantum ad exceptiones requirentes altiore indaginem, duo tempora distincta consideranda sunt. Primum, quando proponuntur. Secundum, quando impediunt. In primo tempore omnes debent admitti, cuiuscunque qualitatibus, atque naturæ sint, dummodo friuolæ, impertinentes, aut calumniosæ non appareant. In secundo tamen tempore, scilicet ad impediendum effectum executionis consideratur, an illæ, quæ requirunt altiore indaginem, in continenti, id est, intra decem dies probentur, nec ne; & si non probantur, nulla est questio, sin verò probatæ sint, & ab actore petente executionem non impugnentur, vel si eas contradiceret, nihil probaret, etiam impedire debeant, cum legitimæ sint, & probatæ, ut quia sola impugnatio actoris, vel earum natura non eas rejiciat. Et si actor replicaret, quod in eius præiudicium exceptiones illæ abbreviantur, ut quia cum sint actiones ordinariæ, & requirentes altiore indaginem, in iudicio ordinario includantur, & inde citationes, termini, probationes, conclusiones causarum, atque testium probationes abbrevientur, contra naturam iudicij ordinarij, facile responderetur, quod cum actor vel non impugnauerit eas, vel impugnationem non probauerit, & reus liquidissimis probationibus se defenderet, curandum non est de futuro actoris eventu qui non spectat ad iudicem, sed de præsentis veritate rei, quæ ius exequendi in continenti excludit; si enim exceptio solutionis, vel alia legitimæ legis, quæ de sui natura requirunt longam disputationem, iudiciumque ordinariū probatæ in termino decem dierum executionem excludunt, cur non ceteræ omnes legitimæ in eo termino euidenter probatæ eam non excluderent, ignoro.

Sin verò contra exceptiones ordinariæ in continenti a reo probatas actor replicauerit, & ex diuerso probauerit, maioris est dubitationis, quid a iudice sit agendum, & subdistingendum est; quia si replicatio, & probatio actoris non dirigatur ad excludendas exceptiones rei, sed ad fundandam, seu fortificandam viam executiuam, non ideo excluderet exceptiones, neque ius exequendi reuoludabit; quia cum a principio quando datur mandatum de exequendo, debet esse formatum, liquidum, atque in esse productum, ut notissimum est, meritò in præiudicium rei illud in progressu executionis non fundabit, nec reuoludabit; quia licet accessorium in progressu executionis, veluti interesse, & damna liquidari possit, adhuc tamen exceptiones re-

quirentes altiore indaginem, quæ in continenti probantur, non excluderentur, sed potius executionem excluderent, ut quia actor eas directe non impugnauit, neque petijt excludendas, sed tantum egit de reuoludando iure exequendi.

Sed si actor directe contra exceptiones obsecrit, & simul probauerit, ita quod probatio inter se pugnant forent, etiam erit subdistingendum; quia si solum obiecit contra exceptiones dicendo veras non esse, & tacite consensisset includi, ac ventilari in eo iudicio summario, iudex non obstante quod de sui natura requirerent altiore indaginem, causam ex rigore probationum terminauit, proliquisioribus, atque clarioribus reuocando, vel confirmando executionem, in dubioque reofacundo; sin verò actor impugnando rei exceptiones, atque contra eas probando, simul peteret, quod in eo iudicio non includantur, ut quia requirunt altiore indaginem, & adhuc liquidissimè probarentur, ita quod rei probationes euidenter actoris vincerent, iudex pro eis rectè iudicabit reuocando executionem, ut quia sola natura earum exceptionum, de qua actor opponit, non eas a iudicio summario excludat, sed in eo, sicut alia legitimæ includantur. Et si ex aduerso replicetur, quod in hoc casu actori fieret præiudicium, cum exceptiones ordinariæ requirentes altiore indaginem præsupponant defensiones in via ordinaria, cum dilationibus, & terminis competentibus, quæ tolli non possunt, neque restringi, quatenus ad defensionem obicientis sequuntur, facile responderetur, quod cum actor breuitati termini consentiret, probando, atque solum obijciendo de natura exceptionum, per eius consensum hæc omnia summouentur, ac quæ veritati statuitur.

Qui quidem omnes casus ita in se verissimi sunt, quod nulla indigent probatione. Sed si actor non solum impugnauerit rei exceptiones, sed simul peteret esse ab eo iudicio summario rejiciendas, & in eo non includendas, tanquam requirentes altiore indaginem in via ordinaria, & quod super hoc articulo ante omnia pronuncietur, est elegantissimæ dubitationis, an sint ab eo iudicio rejiciendæ, vel in eo disceptandæ, ac terminandæ, & an prius super hoc articulo terminetur, vel omisso ad vltiora procedendum sit. In qua dubitatione, quæ duas continet partes, & a nullo, quem legerim, proponitur, neque disceptatur, prius discutimus, an sit exceptiones admittendæ, vel excludendæ, & statim agemus, an is articulus ante omnia terminetur,

H

vel

vel ad diffinitivam referendus sit. Et quod sint excludenda, quando petitur ab actore, ex sequentibus suadetur.

Primo ex parte actionum, seu exceptionum, quæ si de sui natura requirunt altiore indaginem, certum est, quod non possunt includi in iudicio summario, & executivo, siquidem omnis actio & causa regulariter est ordinaria glossa in l. 3. §. fundum, verbor. *In hac actione*. ff. ad exhibendum, quam dicit notandam Auiles in capit. 2. Præ. gloss. verb. *Casus*, in fine; & ideo debent in ea causa intervenire dilationes iudicij ordinarij, de quibus in l. 1. & in authent. offeratur. C. de liti. contestatione. l. prolata, ubi omnes. C. de sentent. & interlocut. cap. quoniam contra de probationib. c. forus de verb. signif.

Secundo ex parte iudicij, & instantiæ summarie id aperte constat; quia ea instantia, vel iudicium non potest recipere causas civiles requirentes altiore indaginem, ex his, quæ resoluit Innoc. in capit. qualiter & quando. 2. numer. 5. de accusationib. & ex Baldo in l. ea quidem colum. antepenult. C. de accusationib. dicente, quod in iudicio inquisitionis, seu correctionis, ex eo quod summarium est, non agitantur causæ civiles, & in iudicio syndicatus aduertit Auiles in cap. 4. Syndicatorum gloss. 1. num. 11. & in iudicio inquisitionis facit glossa notanda in cap. nulli, verb. *Extraordinarium*. 2. quæst. 1. quam sequitur Decius in rubr. de iudicijs. 2. Lectura num. 7. ubi Ripa numer. 54. Nauarr. numer. 18. Aretin. in dicto cap. qualiter & quando, Maranta de ordine iudiciorum. 4. part. dist. 10. numer. 5. Iul. Clar. libr. 5. recept. sentent. §. fin. quæst. 3. num. 3.

Sed his non obstantibus etiam pugnante actore recipienda sunt in eo iudicio summario omnes exceptiones legitimæ, quantumque requirant altiore indaginem, seu amplissimam cognitionem, & si probentur in progressu executionis, proficerent reo; quod apertissime probatur ex his legibus Regijs, atque ex omnibus supradictis. Neque obstabit præiudicium actoris, siquidem duobus remedijs notissimis uti poterit, agere nempe, si forte condemnatur in secunda instantia, vel etiam in executiva petere, quod terminus prorogetur: quia licet ad petitionem rei non concedatur prorogatio decem dierum, ut latè tradit Azeved. in l. 2. tit. 21. libr. 4. nouæ Recopilat. numer. 10. vsque ad 13. prorogatur tamen ad actoris petitionem, ubi aduertit. numer. 14. & antea in l. 1. dicens, quod terminus actori communis erit:

ergo respectu primi temporis, scilicet quando proponuntur, omnes indistinctè legitimæ, etiam requirentes altiore indaginem admittenda sunt.

Constituto igitur, quod omnes exceptiones legitimæ admitti debent, etiam quæ requirunt altiore indaginem, constabit aperte quid sit agendum in secunda dubitatione, an scilicet articulus de admittendis, vel reiiciendis ante omnia terminetur, vel sit reservandas, procedaturque ad vltiora, ut per sententiam exceptiones excludantur, vel proficiant. In quo quidem articulo videbatur dicendum, quod ante omnia terminandus sit, neque procedatur ad vltiora; quia exceptiones transactionis, compromissi, & aliæ similes liti ingressum impediunt, & ideo si de eis excipiat, de illis ante liti contestationem agendum est. l. fratris. C. de transactionibus. l. postquam liti. C. de pactis, text. in capit. 1. de liti. contestat. libr. 6. l. 7. tit. 16. part. 3. l. 5. tit. 10. eadem part. exceptio enim notoria non reservatur procedendo ad vltiora, sed ante omnia terminatur, ex opinione Ioann. & Azonis, quam ponit Acurf. in l. 1. gloss. 1. C. de ordine iudiciorum, glossa in cap. 1. de ordine cognitionum, probaturque in l. 11. tit. 3. part. 3. ibi, *En non deuey adelante con el pleito principal fasta que de sentencia sobre ellas*, sed hoc est intelligendum in causis ordinarijs, quia in executiuis, & summarijs, ubi facile prædictæ exceptiones sine longissima dilatione expediri non possent, iustissime ad vltiora procedendo reservantur; non enim suspendi potest instantia executiua. Quod suadetur ex his, quæ tradunt Gregor. in dicta l. 11. Partitæ, & Molina libr. 4. de primogenijs cap. 9. numer. 40. cum alijs, & iterum Greg. in l. 10. tit. 3. part. 6. & facit text. in l. ubi pactum. C. de transact. ibi, *Ante cognitionem causæ*, ubi glossa exponit cognitionem causæ principalis, & Bald. ibi numer. 4. Angel. 6. nisi forsam exceptio, quæ opponeretur fuisset in competentia iurisdictionis; quia etiam in via executiua prius esset terminanda, tanquam fundamentum instantiæ, ex Paulo in l. 1. numer. 9. C. de ordine iudiciorum, Bart. in l. multum. ff. de condit. & demonstrat. Calcan. cons. 115. num. 4. Maranta de ordine iudiciorum. 4. par. dist. 20. num. 16. Asinius in praxi cap. 8. §. 13. num. 2. & in iudicio inquisitionis, quod est summarium, Innocent. in cap. exhibita de iudicijs, Paz in praxi 8. tempore obijciendi exceptiones peremptorias. numer. 4. & 5.

13 Vltimo, cum principalis, & ordinaria excep-

exceptio, quæ contra executionem opponitur, sit solutionis, aduertendum est, quod regulariter debet probari per scripturam, licet etiam probetur per testes, ex pluribus, quæ refert Felician. in 2. tom. de censib. lib. 3. cap. 5. num. 5. ubi in lib. 4. cap. fin. numer. 16. cum alijs agit in qua moneta fiat solutio, sed inter eas quæstiones, quæ circa solutionem in materia census se offerunt, ea videtur vulgaris, an per tres posteriores solutiones probentur omnes præcedentes & præteritæ. In qua dubitatione Felician. de censib. 2. part. lib. 3. capit. fin. num. 5. vers. *sed an probatis*, resoluit, quod seclusa pactione ordinaria, quæ in his censibus adijcitur, recte per eas tres solutiones posteriores probatur factas fuisse præcedentes, ex vulgata. l. qui cunque. C. de apochis publicis libr. 10. quam post Padillam, Mascard. Menoch. & alios ibi comprobatur, ac confirmatur; sed eius legis rationem non designat. Quare quæ communiter ab Scribentibus irraditur, ea est, quod quando creditor simpliciter, & absque vlla protestatione circa præteritum recipit tres vltimas annuas præstationes intelligitur præteritis renunciasse, ex eo quod sibi factæ fuerunt. Ita aduertit Bald. in cap. literæ de dilatione. Bart. Alexand. & alij plures, in l. si certis annis. C. de pactis, & ferè omnes in dicta l. quicunque. Ex qua ratione, & decisione infertur, quod si creditor recipit eas vltimas tres annuas præstationes, præstandum solum esse ius sibi de præterito competens, non procederet lex illa; quia eo casu ex protestatione facta circa præteritum deficit consensus non petendi præteritas præstationes, quiquidem consensus, atque renunciatio præteritarum præstationem inducit ex simplici receptione canonis trium annorum. Ita in specie intelligit gloss. in dicta l. quicunque, verb. *Cautiorem*, in fine, ubi idem resoluit Lucas de Penna colum. 2. quem sequitur Gabr. consil. 313. num. 5. lib. 2. Mascard. de probat. conclus. 1326. numer. 13. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 139. num. 30. hinc etiam infertur, quod præsumptio huius legis non habet locum contra tertium, cui factæ non fuerunt tres posteriores solutiones: exemplum dari potest, quando antecessori præteritæ præstationes debentur, & successor tres vltimæ præstationes factæ fuerunt; quia respectu successoris fortis erit præsumptio, respectu verò antecessoris, tertij nempe, nullius momenti. Cuius resolutionis ratio ea considerari potest; quia cum antecessor postremas non receperit solutiones, ex quibus resultat præsumptio, & quasi consensus, atque renunciatio iuris præteriti, & consequenter nulla de-

tur eius renunciatio, neque consensus induci non potest, contra eum ignorantem, & nescientem legis præsumptio, sed demum contra successorem recipientem tres vltimas annuas præstationes, qui quasi consentiendo videtur tunc, atque credito præterito renunciare. Ita in specie resoluit C. thalianus Cota in memorabilibus, verb. *Solutio facta*, in fine, quem referens sequitur notat. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 139. numer. 32. ubi in specie loquitur. Cui accedit limitatio singularis ad text. in l. locū de in re verso. ff. de vsuris, quæ probat, quod ex annuis præstationibus vniformibus, & causatis per decennium satis inducitur obligatio soluendi pensionem in futurum, ut illa præsumptio tertio nocere non possit, ut aduertit Menoch. dicta præsumpt. 139. num. 32. ubi se refert ad ea, quæ antea dixerat præsumpt. 131. Quam resolutionem ipse Iacob. Menoch. exemplificat in exactoribus tributorum censuum, vel canonum, ut tres vltimæ solutiones factæ successor non præiudicant antecessori, quominus possit præteritas sibi debitas exigere.

DE RECOGNITIONE census ab hæredibus censuarij possidentibus, vel non possidentibus hypothecas censuales, seu ab alijs tertijs possessoribus rerum censualium præcisse faciendæ. Caput XCIX.

SUMMARIVM.

Hæres non possessor rerum censualium antequam recognoscere censum num. 1. & num. 2. agit de recognitione rerum possessoris, & an si post recognitionem vendiderit rem censualem, an liberetur. num. 3.

Hæres, vel certius possessor rei censualis recognoscens censum tenetur soluere redditus, tam præteritos, quam futuros, nisi creditor propter negligentiam præteritos non recuperauerit. num. 4.

Recognitio census an præiudicet recognoscenti, & omnibus ab eo causam habentibus, quamvis non appareat de primitiua census constitutione, num. 5. & num. 6. datur distinctio verissima.

Hh 2

Et num.

Et num. 7. limitatur in censu reservatiui, vel emphytheotici. Recognitio erronea alicuius rei censualis, licet repetita, an efficiat eam rem censualem. numer. 8.

Et numer. 9. trahitur bene materia recognitionis emphytheotice, & num. 10. materia tacite recognitionis.

Usufructuarius an, & quando teneatur recognoscere censum. n. 11.

CAPVT XCIX.

IN hac recognitionis materia, de qua late egit Felician. libr. 3. de censib. capit. 6. per totum, quæ vulgaris est, licet necessaria, sequentia tantum conducibilia se offerunt prænotanda.

Primum, quod hæres non possessor rerum censualium recognoscere non repetitur, quia contra hæredem non possessorum, quatenus repræsentat personam defuncti solum datur personalis; sed ea non datur in censu, ut sæpissimè dictum est: ergo censum non recognoscit: si verò possessor sit, recognoscere tenebitur, non tamen simpliciter, tanquam hæres, sed tanquam possessor hypothecaria. ex l. 1. & 2. C. si vnus ex pluribus.

Neque obstat, quod Felician. libr. 3. de censib. capit. 6. numer. 1. versic. *Sed ego*, crediderit contrarium; quia loquitur præsupposito quod in censu non solum datur personalis, sed quod super sola persona constituitur, & conseruatur, quod omnino falsum est: ergo hæres non possessor non recognoscit.

Rursus in censu boni tantum censualia obligata existunt, ut passim in hoc opere probatur, & inde non solum hæredes possessoris, sed & tertij, qui personali non tenentur l. 1. §. si hæres percepto fundo. ff. ad Trebel. ratione possessionis rei censualis ut recognoscant, conueniuntur, ut late post plures probat ipse Felician. in dicto capit. 6. per totum: ergo recognitio non fit ratione personalis obligationis, sed hypothecaria, & realis: idè hæres non possessor non recognoscit. Accedat, quod natura recognitionis non est præcissa, sed alternatiua, scilicet ut recognoscatur, vel dimittatur res censualis, ut etiam fatentur omnes, & ipse Felicianus recognoscit: ergo hæres non possessor quia uti non potest alternatiua, recognoscere non debet.

Demum recognitio ita fit ratione rei, quod si tertius possessor nominatim recognoscit, obligando se personaliter, & postea rem alienauerit, non obstante expressa obligatione personali recognitionis per alienationem à censu liberabitur, & onus eius ad possessorem transiret, ut post Paris. & Couarr. probat ipse Felician. dicto libr. 3. capit. 6. numer. 7. versic. *Tertio inquirendum*, Roderic. de ann. redditib. libr. 2. cap. 9. numer. 56. ergo recognitio non fundatur in personali, sed in reali obligatione: igitur hæres ex sola personali recognoscere non tenebitur, atque consequenter neque hæres, qui nunquam fuit rei censualis possessor, neque possessor, qui definit possidere, obligati existunt; atque inde tota hæc recognitionis materia reducitur ad possessorem, siue hæredem, siue tertium, ut is alternatiuè compellatur recognoscere censum, aut dimittere rem.

In recognitione tamen facta certum est, quod tenentur non solum futuri, sed & præteriti annuas præstationes soluere recognoscences, ut quia res ipsa censualis, pro qua recognoscunt, ad utrumque sit obligata, ut notant Ancharran. consil. 386. colum. 1. Aym. consil. 217. Afflic. decis. Neapolit. 95. Foller. de censib. verb. Huiusmodi. numer. 97. Petr. Surd. decis. 32. numer. 6. & post Rodan. & alios Felician. in 2. part. de censib. libro. 3. 2. part. capit. fin. in princ. versic. *Aduersum autem tertium possessorem*, nisi creditor eas ob negligentiam non recuperaret, quia sibi imputare debet, ita quod pro eis ad tertium accedere non posset, ex l. iure ciuili. ff. de condit. & demonstr. & post Socin. tenet Felician. libr. 3. capit. fin. numer. 3. in fin.

Quam recognitionem præiudicare recognoscenti, ac omnibus, qui ab illo causam habent, quamuis non appareat de primitiua census constitutione, resoluunt Guid. Papa, Guillelm. Alciat. Rebuf. Antonius de Padilla, Valasc. Foller. & alij, quos referens sequitur Felician. dicto libr. 3. capit. fin. numer. 4. in princip. Barfat. consilio. 27. numer. 9. & 10. volum. 1. & Achyl. Pedroc. consilio. 39. numero. 161. & 162. Sed hæc propositio falsa semper mihi visa fuit, ex eo quod census constitutio debet constare verissimo titulo creationis eius, vnotissimum est, sed recognitio non est titulus, sed probatio, ut docet Paul. in l. 2. publici. §. fin. ff. de positi. Alciat. responsum libr.

lib. 6. responso 6. numer. 12. Aluar. Vaez de iur. emphyt. quæst. 8. numer. 18. ergo alius titulus creationis ultra recognitionem edendus est; quod, licet in alio proposito, bene comprobatur Roderic. libr. 1. de ann. redditib. quæst. 19. numer. 9. Quamuis enim confessio erronea principaliter propter se facta inducat plenam probationem, donec constiterit de errore, ut aduertit ibi Roderic. numer. 8. cum tamen creatio, & institutio census sit formalis, non sufficeret sola recognitio ad eius inductionem, maximè cum non solum sit de substantia, atque essentia census ipsius individua, & specialis creatio, verum in eius constitutione plurima formalia interuenire debeant, & interea traditionem veri, & integri pretij, ut passim in hoc opere dictum est: ergo ea omnia probari non poterunt interuenisse ex sola recognitione. Imo si secundum eundem Felicianum pretium creationis census debet interuenire in pecunia numerata, & in actu celebrationis contractus, videlicet quod si anticipetur, nulla sit constitutio, ut latissime id comprobatur in capit. de pretio census, aperte sequitur, quod si non constat de primitiua creatione, atque integri pretij pecuniarij in actu creandi, traditione aliter quam per recognitionem censuarij, vel tertij possessoris, non probaretur census constitutio. Rursus quando contra Felicianum ipsum fateamur vtriusque esse, quod pro pretio legitimo, integro, & vero, licet anticipato, creari potest census, adhuc tamen fatendum non est, imò firmiter negandum, quod traditio eius pretij probetur per solam confessionem censuarij, ut latissime probauimus in capit. an pretium census probetur per solam confessionem censuarij: ergo neque census creatio, cuius substantia, & essentia consistit in vera, & integra pretij traditione, probari poterit per recognitionem; quæ nihil aliud est, quam quædam confessio præcedentis creationis census, atque pretij traditionis. Demum census constitutio probatur per scripturam creationis, vel ex temporis cursu cum causæ concomitantia, ut diximus in capitibus de censu ex tempore inducendo, & de scriptura conficienda in constitutione census: ergo non sufficeret sola recognitio, quæ licet in contractibus simpliciter licitis vim habeat confessionis, & inde plurimum operetur in censu, qui simpliciter licitus non est nisi concurrentibus requisitis ad eius creationem formaliter necessarijs, tanquam confessio nihil operatur.

Quæ ratione in hac dubitatione, quæ regulariter negatiue est decidenda, hac distinctione vrendum existimauimus; quia si recognitio fit simpliciter sine vlla hypothecarum mentione, neque causæ creationis census expressione, sed dicendo, quod recognoscitur obligatio soluendi annuatim, nulla erit recognitio, imò & plures recognitiones, etiam si virtute earum longissimo tempore factæ fuissent solutiones; quia eo casu diceretur census ignorantia, id est, cuius causa ignoratur, qui tam humanis, quam diuinis legibus prohibetur capit. peruenit, de censibus, & late diximus in capit. de censu ex tempore inducendo sine vlla causæ concomitantia; aut enim causa soluendi exprimitur in recognitione, seu recognitionibus, & virtute earum longissimo tempore census, cuius causa expressa fuit, præstitus est, secundum ea, quæ diximus in capit. de censu inducendo ex temporis cursu cum causæ concomitantia; & in casu si recognitio virtualis repetita ex sola vniiformi præstatione per decennium facta inducta obligatio soluendi in futurum formatur, ut ibi diximus, a fortiori formetur, si eodem legitimo tempore virtute recognitionis expressi alicuius census præstationes vniiformiter fierent, cum fortior sit expressa, quam virtualis recognitio.

Quod ego limitarem, si causa census, quæ repetitur in præstationibus annuis, aut recognitionibus, de sui natura iusta sit, ut quia dicatur, quod ex causa census reservatiui, vel emphytheotici, aut simpliciter ex causa census quidquam præstatur; quia si nominatim exprimeretur causa census consignatiui emptij ad rationem quatuordecim pro vno constituti, non iustificabitur eius census creatio per plures annuas præstationes; neque etiam per repetitas recognitiones, donec constaret de originaria census creatione, nisi tempus immemorabile sequatur; quia cum ius commune resistat creationi factæ sine pretio, & alijs requisitis formalibus, necessaria erit immemorialis; ut hæc omnia præcessisse intelligantur; cum enim eo casu non possit census vocari census ignorantia, ut quia in præstationibus exprimitur causa census consignatiui; sed solum deficiente substantia eius contractus, nempe pretij traditio; merito ex tanto temporis cursu rectè præcessisse præsumeretur, & præsumpta sufficeret ad census iustitiam, & eadem ratione minori consuetudine soluendi

Hh 3 non

non iustificaretur, donec de originaria census creatione aliter quam per eam virtualem, vel expressam recognitionem, seu repetitas recognitiones constaret. Ex quo datur noua, & elegans limitatio ad totam materiam. l. cum de in rem verso. ff. de usuris. l. licetis annis. C. de pactis, ut tempus ordinarium, de quo ibi, non sufficiat ad inducendum censum consignatum emptitium, etiam si annuæ præstationes repetitæ fierent, cum causæ ipsius census concomitantia, atque virtualem, vel etiam expressam recognitionem importarent; quia licet recognitio habeat vim confessionis expressæ, & ex sola confessione censuarij etiam expressa, & quantumcunque repetita, non probetur pretium interuenisse, sed sit necessarium, quod verum, integrum, & legitimum interueniat, & quod interuentio probetur aliter quam per confessionem censuarij, ut sapientissime in hoc opere dictum est, & Felicianus securè fitetur, vniformis annua præstatio, etiam longissima, ad inducendum censum consignatum non sufficeret, neque consequenter recognitio expressa, nisi constaret de originaria ipsius census creatione. Quod quidem, licet nouum, notatu dignum, atq; verissimum est.

Sin verò recognitio vna, vel plures fierent ratione rei censualis, ut quia causa census reservationi, vel emphytheotici quidquam solutum sit, facilius per eam census probaretur; quia cum prædicti census simpliciter iustissimi sint, atque res immobilis, cuius occasione præstatur, loco sortis succedat, recognitioque vim obtinet confessionis, censum probabit, donec contrarium probetur, etiam si de creationis originali scriptura non constiterit, & in his censibus reservationi, & consignatio intelligendi sunt dicentes, recognitionem præiudicare recognoscenti, & eius hæredibus, omnibusque alijs, qui ab eis titulum, & causam habet, etiam si non appareat de ipsa census origine, quorum supra meminimus, atque meminit Felician. libr. 3. capit. 6. de recognitione numer. 4. qui aliter intelligi, neque accipi possunt.

Sed hoc erit limitandum, quando ex scriptura censuali, vel aliter ex probatione legitima constaret, rem illam, cuius occasione census præstatur, vel recognitio, aut plures recognitiones factæ sint, à censu liberam esse, ut quia ex limitibus, seu confinibus, diuersam esse apparuerit, tunc enim

8 recognitio erronea etiam repetita à pluribus eiusdem rei censualis possessoribus, censuale esse non probabitur, neque quidquam, quamuis antiquissima foret, ad census creationem probandam, seu obligationem soluendi eum in futurum efficiant, ut probant omnes, qui tenuerunt, recognitionem præiudicare recognoscenti, atque successoribus, qui loquuntur in recognitione non erronea, sed ratione rei censualis facta, ut post Paulum, Alciatum, Valascum, & Menochium aduertit, & se ipsum intelligit Felicianus dicto libr. 3. capit. 6. numer. 4. versic. *Qui omnes in meam videntur sententiam consensisse*, & probat Roderic. de annuis redditib. libr. 1. quæst. 19. numer. 8. & 9. & antea per eundem Roderic. dicto libr. 1. quæst. 15. numer. 18. & num. 26. & 28.

9 Quæ verissima resolutio inconuincibiliter probatur ex natura erroris, atque confessionis erroneæ, siquidem ubi adest error, ibi adesse non potest consensus. l. si per errorem in fin. de iurisdic. omnium iudicum, ubi inquit, errorem imperitiam detegere, prout contingit, quando iniuste, ignoranter, vel sine causa recognoscitur census, ut inquit Bald. in l. quidam elogio numer. 16. in fine, versic. *Est autem scientia*. C. de iure deliber. error est applicare animum ad falsum, unde sicut scientia versatur circa verum, & est verorum, ut in l. si pater de hæred. instit. ita è contrario error circa falsum, & qui per errorem consentit, potius contradicere dicitur, quam consentire, ut notat per text. ibi idem Bald. in l. error in fine. C. ad l. salid. refert & sequitur Gregor. Lopez l. 10. tit. 2. part. 4. gloss. 2. verb. *Non consuetudine*, & facit elegans dictum eiusdem Bald. in capit. vigilanti numer. 5. ad med. de præscript. ubi inquit, quod erronea conscientia non damnat quemquam, & allegat. l. regula est. §. qui ignorauit de iur. & facti ignorantia, & quod erronea confessio tam extra iudicium, quam in iudicio, nihil noceat, sunt iura expressa, ut in l. non fatetur, & ibi latè Bart. de confes. ubi numer. 1. tenet, etiam in decisorijs litis non nocere confessionem erroneam per text. ibi, & videt. l. 1. tit. 13. part. 3. & ibi Gregor. & facit l. non id circo. C. de iur. & facti ignorant. ubi, *Cum nullus sit errantis consensus*; & fere in terminis, quibus loquitur, est text. expressus in l. falsa ibi, *Respondendo id, quod paternum erat, ex matris esse bonis, nihil existit*. C. eodem, ubi gloss. fin. dicit, *Nihil existit, quod ad dominium perdendum, vel mutandum, in quo sola voluntas*

voluntas non sufficit, & eam sequuntur Bart. Paul. & Iass. & Paul. numer. 2. & 4. notat, quod licet quis ex certa scientia dicat, & confiteatur, quod res sua est mea; quod per hoc nihilominus non transfert vllum dominium propter talem simplicem falsam confessionem, & sequitur, & comprobat ibi Bald. numer. 4. & Salicet. l. cum testamentum. C. eodem, idem notat glossa fin. in dicta l. non id circo gloss. fin. C. de iur. & facti ignorant. ubi expressè notat, quod confessio erronea & falsa scienter facta non nocet, & sequitur ibi Bart. Bald. & Iass. & probat ibi satis expressè text. ipse in verbis supra relatis, ibi, *Cum nullus sit errantis consensus*, & quod confessio erronea & falsa etiam a sciente facta possit reuocari, & reuocetur per instrumenta, vel per testes, per quos talis error probetur est gloss. expressa in l. de arate. §. fin. gloss. fin. post med. de interrogat. act. ibi, & ita esse probatur per instrumenta, vel testes, quod res aliter se habet, & probat late Gregor. Lop. d. l. 5. tit. 13. part. 3. verb. *Probat el yerro*, dicitur autem aperte constare de errore, quando probatur contrarium eius, quod dictum fuit, ut notat expressè Bart. in l. non fatetur. numer. 4. de confes. & Afflic. decis. 44. numer. 3. & ex multis refert Molina de Hisp. primogen. lib. 2. capit. 8. numer. 37. imò, & scientia, quæ ob errorem fuit lata, & à qua non fuit appellatum, reuocatur, si error probabilis postea detegatur, ut in capit. fraternitatis de frid. & malef. ibi, sententiam diuortij per errorem, licet probabilem, non minus esse prolatam de frig. & malef. & ibi notat gloss. ex expressa, verb. per errorem, ubi allegat plura iura idè statuentia, & ibi sequitur, & comprobat late Abb. num. 17. & 18. videndus: & concedenda est talis restitutio, ut est textus expressus in l. fin. in fine. ff. de confes. & est gloss. expressa ita tenens in l. non fatetur, verb. Qui errat, post principium & ex Alexand. & alijs resoluunt optime Gregor. Lop. dicta l. 5. verb. *In yzo acaba-do*, in fine videndus in hoc; & his non relatis resoluit optime Maur. tract. de restit. in integrum cap. 385. & 386. ubi agit de errore, quæ restitutio maximè procedit in nostro casu, ubi adest enormissima læsio, quo etiam casu subuenitur maiori, ut resoluit idè Naua. ubi supra c. 381. Tādè est notissima, & verissima resolutio, quæ supremi iudices, & supremorum tribunalium debent iudicare secundum veritatem, & sola veritate in spectâ, ut notat Bart. in l. A Emilius numer. 5. de minor. & Dec. consil. 200. in fine, & refert, &

sequitur Aymon. Cræuet. consil. 98. num. 7. & nouissime Lancellotus tractat. templum omnium iudicum in c. 7. de Præside & Senatoribus n. 18.

Et iterum confirmantur præcedentia ex natura ipsa recognitionis per errorem factæ; cuiuscunque iuris fiat recognitio, siue obligationis soluendi in futurum, siue alicui domino, vel iudici se subiiciendo; quia nihil operabitur erronea recognitio, vel summissio; neque probat dominium, seu possessionem, respectu illius, in cuius fauorem fiunt, nisi de eius iure & origine cuiusdenter appareat, ut notat Bart. in l. si aliquam rem. ff. de acquirenda possessione. & facit text. singularis in capit. peruenit de censibus optimè Mat. h. de Afflic. omnino videndus, quia singulariter loquitur in proposito in capit. 1. de capitaneis qui euenam vendidit. numer. 12. & quod per huiusmodi recognitionem quando non constat de iure illius, in cuius fauorem fit, non transfertur dominium, neque iurisdic. facit in proposito quod notat Bart. in l. quod meo colum. fin. versic. *Sed sufficit*, ff. de acquirenda posses. dicens, quod si aliqui se submittant alterius iurisdictioni, non transferunt in eum ius aliquod, quod ipsi non habent; notat Innocent. in capit. dilectus de capellis monachorum, & in capit. olim cl. 3. de restitut. Spoliator. textum in l. colona. C. de agric. & censit. lib. 11. Tiraquel. in tractat. de iure constituti. 2. part. ampliat. 34. numer. 4. optimè Bald. in l. 2. numer. 50. C. de seruitutibus & aqua, ubi dicit, quod si homines faciant iuramentum fidelitatis, per hunc actum non transferunt possessionem dominij, neque iurisdictionem, si non poterant tradere possessionem iurisdictionis, quia alius possidebat eos.

10 Dum tamen duplicem cognitionem considerauerimus, vnâ expressam nominatim recognoscendo, & aliam tacitam ex vniformi annua præstatione pensionis deductam, aduertendum esse necessarium existimaui, quod inter eas notabilis differentia versatur, diuersæque sunt naturæ, ac potestatis, quia recognitio expressa præsupponit formalem obligationem soluendi in futurum censum; deducta verò ex annua præstatione vniformi nullam futuram promissionem continet, sed tantum pro vna vice solutionis actum probat, hoc est, quod recognitio expressa respicit totum ius, & principaliter cedit ad obligandum in futurum; solutio verò pensionis solum respicit terminum elapsum, & actum soluendi dirigit ad liberandum.

Rursus recognitio expressa importat veram, & formalem confessionem futuræ obligationis solvendi censum, censu maiores, atque principaliter propter se factam; tacita verò deducta ex annuis præstationibus solum operatur per functionem, incidentem, & minus deliberatam confessionem, non propter se, sed neque ad se in futurum obligandum productam, sed solum ut solvendo decursam pensionem ab obligatione solvendi eam se liberaret factam, ut bene considerat Roderic. libr. 1. de annuis redditibus capit. 3. numer. 24. & 27. ex quo bene deducitur ad recognitionem materiæ. I. cum de in rem verso; quod ex annuis præstationibus uniformibus non tam formatur confessio, & recognitio in futurum solvendi, quam præsumptio tituli solemnisi stipulationis, & inde numer. 28. advertit, utilissimum esse, quod debitores in solutionibus expressè confiteantur, & recognoscant ideo soluisse, quia deinceps ad solvendum obligati existunt. Et statim in vers. *Poterit autem debitor reddere*, infertur ex eo, quod condemnationis super pensione nihil infert in futurum, quantum ad ius, & obligationem solvendi, ex gloss. singulari in authent. de instrument. caut. & fid. §. in his verò insinuent, ubi Angel. numer. 15. & ex Gregor. numer. 4. in l. 115. tituli 18. part. 3. gloss. 1. ponderans etiam Innocentij doctrinam in cap. cum Ecclesia Sutrina numer. 2. de causa possels. & propriet. quæ certè digna sunt ponderatione.

Erit tamen recognitio expressa quoad effectum obligandi quemquam in futurum, non solum ea, quæ sit recognoscendo, sed quæ facta virtualiter censetur, quando emptor rei censualis se nominatim in partem pretij oneravit eius census solutione, quia cum eo casu principaliter agatur de suscipiendo in se futuram obligationem, verè recognovisse causam dicendum est, ut notanter post Aymon. consil. 212. numer. 7. & 8. resoluit Felician. dicto libr. 3. cap. 6. numer. 6. & bene Petrus Surd. decis. 32. prope fin. & post Petrum Surdum, Roman. Affli. Guilhelm. & Cassan. advertit Felician. in 2. part. lib. 3. dicto cap. 6. vers. *Circa verò*, sed illud est intelligendum, quando emptor non solum emit cum onere census, sed nominatim censum, quo res ipsa oneratur, solvere in partem pretij promittit; quia si solum emit rem sciens censui subiectam, ut quia vendita id expressè, ex sola scientia non induceretur recognitio, licet tanquam possessor ad recognoscendum, & solvendum compelli possit, imò ad

recognoscendum teneretur, nisi eidem emptori aliter quam per certificationem venditoris de censu constaret, ut per Guid. Pap. decis. 24. tenet Felician. in 2. p. lib. 3. c. 6. vers. *Verum ea decisionem*.

Quæ quidem omnia aperte procedunt in hæredibus possidentibus res censuales, vel possessoribus earum. Unde quid sit in usufructuario rei censualis videamus, & non teneri recognoscere censum resoluit Felician. in 2. part. de censib. libr. 3. capit. 6. numer. 4. versic. *Sed dubitari*, ut quia usufructuarius certæ rei ad æris alieni solutionem non teneatur, ex l. fin. ff. de usufruct. legat. & resoluunt dicentes communem Covarr. & Franc. Marc. atque alij, quos ipse Felician. refert, ubi in versic. *Non obstat*, respondit ad objectionem de l. hæcenus. ff. de usufruct. quod licet usufructuarius certæ rei teneatur ad onera realia per illum text. hoc in censu non procedit, ut quia non sit onus reale, & quod etiam in alijs casibus ultra censum non procedit text. ille in oneribus debitis ex priuata conventionione, ex Pinelo de bon. matern. 2. part. numer. 7. versic. *Limita quinto*, & cum hoc denique resider. Cuius resolutio, atque discursus mihi verus non videtur, quia licet ex natura usufructus alicuius rei particularis liberè usufructuarius ad censum non teneatur, imò & ex natura contractus censualis, ut quia bona censualia præter hypothecæ non sint censui obligata, ut sæpè diximus, ex natura tamen hypothecæ specialis eius rei, cuius usufructus relinquitur, legatarius tanquam possessor ad censum teneretur, sicut quilibet alius successor, vel possessor eiusdem rei; cum enim res ipsa censualis specialiter sit hypothecæ subiecta, & ius obligationis, atque servitutis ab ea non possit separari, sicut neque res à causa, notissimum est, quod testator legando eam non poterit tollere ius creditoris: igitur legatarius ad censum teneretur, & consequenter tanquam possessor ad recognoscendum; quod non tam procederet ex regula 1. hæcenus, quam ex peculiari natura census; quæ licet secundum Felicianum non sit onus reale, receptissimum est, ut sæpissimè diximus, quasi ius servitutis continere. Ex quo etiam admitti non potest alia Feliciani resolutio in dicto numer. 4. versic. *Quoad verò usufructuarius*, ubi agens, an usufructuarius omnium bonorum teneatur ad æris alieni solutionem, & ad census præstationem; denique resoluit, in alijs debitis præter censum, non teneri, sed hæredem; in censibus verò obligatum esse convincitur, ex ea ratione, quia in censu

censu non est considerandum, an sit usufructuarius omnium bonorum, vel certæ rei, sed an sit possessor, vel non, rerum censualium, ut quia inter bona testatoris, quorum usufructus relinquitur, censualia ab usufructuario possideantur; quia cum non ratione quantitatis bonorum, sed qualitatis eorum, ut quia libera, vel oneribus subiecta sint, obligatio, & onus regulatur, ius, & non quantitas, erit attendendum; non enim solvitur census pro quantitate, sed pro iure: ergo obligatio iuris exigendi censum ab impositione eius producta, attendenda est, non substantia bonorum.

Non etiam admittitur alia Feliciani resolutio in dicta 2. part. lib. 3. capit. fin. numer. 4. versic. *Sed adhuc ipsum*, ad medium, ubi cum Panormitano, Socino, & Bornigno Cavalcare soluit, quod si usufructuarius pro censu conveniatur, poterit nominare proprietarij, ut recognoscatur, & solvat, & sic iudicium evitare, etiam si contra ipsum ageretur hypothecaria, nisi fuisset usufructuarius omnium bonorum, quod in versic. Ex quibus infertur; crediti procedere in hærede grauato fideicomisso, quando hæreditatis lucro fruitur, & in possessore maioratus, marito, prælato, tutore, & curatore, in quibus certè non militat diuersa ratio, neque diuersum ius statuendum est, neque quid aliud considerari debet, quam esse, vel non esse possessores rerum censualium ut quia sint hæredes usufructuarij, vel fideicommissarij, aut donatarij, si possideant, recognoscere debeant: sin verò non, nequaquã; quia tota vis, ac obligatio recognoscendi pædet à possessione rei censualis, quocumque titulo possideatur, si quidem resoluta possessione, resoluitur recognitio, ut supra diximus.

DE CESSIONIBVS,
quæ à debitoribus fiunt, correis,
vel fideiussoribus, soluentibus
sortem, vel pensionem
censualcm. Caput C.

SUMMARIUM.

Correo soluenti creditori sortem, & usuram, an sint actiones cedendæ. n. 1.
Et an intelligatur deducta parte correi soluentis. num. 2.

Et an procedat non solum in correo solvente, sed in ipso debitore censuario, quandoque eius interesset. & in fideiussore atque tertio possessore, alijsque soluentibus. n. 3.
Fideiussori ementi censum an sit cedenda actio contra correos insolentibus obligatos, & an emere possit censum numer. 4. ubi traditur eleganter intellectus ad text. in l. 1. C. de dolo, & quando fideiussor possit emere pignora à creditore.
Fideiussor emens censum à creditore, vel eum redimens, seu bona censualia, quæ à creditore iure pignoris possidebantur, recuperans, an teneatur ea cum fructibus debitori restituere. num. 5.
Fideiussor an emendo pignora à creditore committat dolum, vel illud facere possit. n. 6.
Et intellectus ad l. 1. C. de dolo n. 7.
Creditor an, & quando teneatur cedere contra se posteriori creditori offerenti sortem cum usuris. n. 8.
Quando secundus creditor habeat ius offerendi, & quomodo verificetur dubitatio. numero 9.
Creditor primus an teneatur cedere contra se correo & fideiussori, & quomodo verificetur ea dubitatio n. 10. & n. 11. traditur novus intellectus ad text. in l. 2. C. de fideiussoribus.
Creditor an teneatur cedere contra se tertio possessori. n. 12.
Correus correo, & fideiussor fideiussori, quando contra se cedere teneatur, & quomodo exemplificatur ea dubitatio. n. 13.
An possessori hypotheca cedenda sit actio. numero 14.
An compossessor compossessori cedere debeat contra se. num. 15.
An possessor teneatur fideiussori cedere contra se. num. 16.

CAPVT C.

ORREIS, vel fideiussoribus soluentibus sortem, vel pensionem censualem; diuerso modo actio cedenda est; idè non omnes casus, qui ad materiam cessionis accedunt, sed hi tantum, qui proprij nostræ materiæ censualis sunt, examinandi, ac decidendi erunt.

Et primò, quando correus solvendo creditori sortem, & usuram, actiones sibi cedendas esse contendit, cessionem fieri debere constat, ex his, quæ latè resoluit Felician. libr. 3. de censibus cap. 2. num. 17. Roderic. de ann. redditib.

Hh 5

Quod

2. Quod intelligendum est, deducit a parte correi soluentis, ut resoluunt Ronchegal. in l. reos in princip. num. 41. & 43. ff. de duobus reis, Natta consil. 658. Cephal. consil. 220. num. 11. Petrus Surdus decil. 308. numer. 7. & post gloss. & DD. in l. 1. in fin. C. de duobus reis, Gregor. & alios, resoluunt Roderic. lib. 2. de annuis redditibus. quæst. 17. num. 14. & 15.
3. Quod non solum procedit in correo solvente, sed etiam in ipso debitore censuario, cuius interest aliquando, ut actiones sibi cedantur, ex his, quæ tradit Bart. in l. 1. §. cum prædium. ff. de pignoribus, & in l. Aristo. quæst. 3. ff. quæ res pignori obligari possunt, & post Bart. aduertit Felician. de censib. lib. 3. capit. 2. numer. 17. ubi antea procedere in fideiussoribus, & in tertio pignoris possessore vrgenter probat, atque denique in omnibus soluentibus certum esse defendit ex n. 17. in princip. quod etiam quasi regulariter consuluit Roderic. lib. 2. q. 17. n. 15. ad fin. & quæst. 16. n. 11. & 16.
4. Vidi tamen disceptatum in Regia Pinciana Chancellaria, an fideiussori ementi censum cedenda sit actio contra correos in solidum obligatos, & Felicianus in 2. tomo de censibus lib. 3. capit. 2. numer. 9. in vers. In num. 17. & 18. resoluunt, quod fideiussor potest emere nomen debitoris, seu usus annui redditus, non tamen rem a debitore pignoratam, intelligens eo modo text. in l. 1. C. de dolo, nullam tradit rationem differentie inter emptionem annui redditus, & pignorum. Quod etiam in fideiussore emente censum resoluunt Roderic. lib. 2. de ann. redditibus. quæst. 9. nu. 5. licet ibi non meminerit de l. 1. C. de dolo, meminit tamen postea in quæst. 13. numer. 3. ubi eam intelligit procedere ea ratione, quia fideiussor certabat ibi de lucro ex infortunio debitoris, atque de acquirendo sibi vili pretio ipsius debitoris prædia, non vero de emptione annui redditus, quorum resolutio vera est, sed ratio differentie inter emptionem pignorum, & census, omnino diuersa, scilicet quia fideiussor emendo censum a creditore non quidem emit pignora, sed ius percipiendi censum; ideo non succedit regula in censu iure pignoris, sed vero titulo emptionis & venditionis, ut quia titulus emptionis, & cessionis eiusdem effectus sint, & in iure non refert creditorem vendere, seu cedere iura sua. l. cum hi. l. fideiussor de negot. gest. & toto tit. C. de hæred. vel act. vendita, emendo tamen pignora ab eo, qui iure pignoris ea possidebat eodem iure pignoris, non vero titulo emptionis succedere certum est, si quidem cessionem

rius eodem iure potatur, quo cedens poterat uti. l. cum secundus. ff. de distract. pignori. l. si potiores. C. de his, qui in priorum creditorum locum succed. ergo mirum non est, si fructuat, ex dicta l. 1. C. de dolo, cum in sortem pignoris semper computentur. l. 1. & 2. C. de pignorat. act. cessione tamen valida sit ex dicta l. 1. C. de dolo, quod nominatim probat text. in l. 45. tit. 13. part. 5. ibi. *Quando quier que el señor del precio diesse lo que pagó, renudo seria el fiador de se lo desamparar*: ergo interim dum pretium sibi restituitur, pignora restituere non tenetur, & ita Gregor. in dicta l. 45. verb. *El fiador*, præsupponit esse intelligendam, d. l. 1. C. de dolo, dum subdit simpliciter addendo eam ad l. Partitæ, hæc verba, Adde l. 1. C. de dolo, & ibi DD.

Ex quo inferitur ad cognitionem eius dubitationis, quod ad longum explicuit Escobar de ratiocinijs comput. 17. per totam fol. 272. ubi postquam dubitabit, an fideiussor censualis emens censum a creditore, vel eum redimens, seu bona censualia, quæ a creditore iure pignoris possidebantur, recuperans, teneatur ea cum fructibus restituere debitori, ex dicta l. 1. C. de dolo. Denique resoluunt teneri, ut quia creditor, cui fideiussor successit, qui ea bona iure pignoris possidebat, eodem iure in fideiussorem ea transtulisset, ut eius resolutio intelligatur, & tantum procedat, quando fideiussor a creditore pignora emit, quæ iure pignoris possidebat, non tamen quando censum ipsum; quia eo casu nihil debitori restituere tenebitur, neque censum, donec redimatur, neque redditus, quos irrevocabiliter suos fecerat, quia longe diuersum est, emere pignora, vel censum. Primum enim quodammodo prohibetur ex dicta l. 1. C. de dolo. Secundum vero nullo iure prohibitum est. Vnde in cognitione huius differentie certe erravit, maleque emptionem census, & pignorum æquiparavit.

6. Inferitur etiam non bene DD. deduxisse ex dicta l. 1. fideiussoribus non posse emere pignora debitori, aliis teneri ac fide recepta, ut Felician. præsupponit ab ea deduxisse communi voto in 2. part. lib. 3. capit. 2. numer. 9. in vers. In numer. 17. & 18. ubi fatetur, quod cum ea lege consonat l. 44. & 45. tit. 13. part. 5. ubi refert Gregorium gloss. 1. ad med. & Ximenez ad concordant. ad eam l. in quo quidem errauerunt DD. quia dicta l. 1. non solum id non prohibet fideiussori, sed nominatim permittit, dummodo oblato sibi pretio pignora restituat, & idem probat dicta l. 45. tit. 13. part. 5.

7. Et quod magis est, non solum dicta l. 1. permittit emptionem pignorum, & irrevocabilem facit, sed in casu, quo pretio fideiussori soluto, ea cum fructibus restituere teneatur, pretium, & redditus antea eidem solvendi sunt, ut probat text. ibi, *Oblata quantitate sortis, & usurarum*, in quo lex prima singularis est, quia si fideiussoris emptio nulla & reprobata fuisset, usura sibi non restituerentur: ergo si quantitas sortis, & usurarum ex dicta l. 1. præstatur, iustissima fuit. Et ratio decidendi eius legis fundatur in eo casu in præceptis iustitiae commutativæ, quæ consistunt in æqualitate, ut quia si per eam l. fuit consultus, ne fidei receptæ gratia de dolo actio posset exerceri, quod pignora cum fructibus debitori a fideiussore emente ea restituerentur, ut verbis expressis probat lex illa ibi, *Nefidei recepta gratia de dolo posset actio exerceri*. Iunctis verbis præcedentibus, ibi, *Tibi dominium cum fructibus, quos bona fide percipit, consultus restituet*. E converso etiam consultus videretur, quod pretium fideiussori cum redditibus antea solvatur, ne debitor locupletaretur cum fideiussoris iactura, atque brevissimo tempore fors fideiussoribus ex fructuum perceptione extingueretur, in quo præsupponit lex, quod fideiussor non successit in pignoribus iure pignoris, si quidem eo casu fructus extinguerent sortem principalem. l. 1. & 2. C. de pignorat. act. sed titulo vero emptionis, & venditionis, dum dicit, si fideiussor a creditore pignora emit, & quod ideo tanquam bona fidei possessor fructus facit suos ibi, *Cum fructibus, quos bona fide percipit, & adhuc æquitate magna consultus existimavit* capit. ne fidei ruptæ gratia de dolo, posset actio exerceri, atque ut in totum intercommutantes æqualitas servaretur, unusque cum alterius iactura non locupletaretur, quod pretium fideiussori cum usuris antequam pignora cum fructibus restituat, a debitore solvatur, ex quo textu deducta sunt practica rotius Regni restituendi debitoribus bona cum fructibus, præstato prius creditoribus pretio cum redditibus, de quo alibi dicendum erit. Ex quibus constat, quod male omnes intellexerunt dictam l. 1. C. de dolo.

In hac tamen cessionis materia præter ea, quæ tradit Roderic. lib. 2. de ann. redditibus. quæstion. 16. & 17. Felician. de censib. 2. part. lib. 3. ca. 2. per totum examinat septem quæstiones utiles, & contingibiles, quarum prima est.

An venditor teneatur cedere contra se creditori posteriori offerenti sortem cum usuris.

Secunda, an primus creditor teneatur cedere contra se correo, & fideiussori.

Tertia, an, & quando creditor teneatur cedere contra se tertio possessori.

Quarta, an correo correo, & fideiussor fideiussori contra se cedere teneatur.

Quinta, an etiam possessori rei hypothecata creditor cedere teneatur.

Sexta, an compossessor compossessori contra se cedere teneatur.

Septima, an possessor teneatur fideiussori cedere contra se. Que quidem dubitationes, licet utilissimæ sint, atque necessariae, conveniunt, ut Feliciani resolutiones ad nostram censualem materiam applicentur. Vnde in prima quam examinat in vers. *Quo circa*, usque ad numer. 13. denique resoluunt teneri primum creditorem posteriori contra se cedere, nisi possideat hypothecam ante debitum secundi creditoris: utroque tamen casu contrarium existimo, ex regula, qua constituitur, quod nunquam cessio intelligitur facta, neque est facienda contra se ipsum, l. si peculium. §. sicut. ff. de peculio legato, Alexand. consil. 149. *Visa processu*, colum. 2. lib. 2. Imò si cessio nocere posset cedenti, neque aquam cedere teneretur. In creditore. ff. de evictio. nibus, ibi, *Sine dispendio creditoris*, notatur per gloss. in l. mulier. ff. qui potiores in pignore, quod etiam probatur ex regula Baldi in l. emptor. C. de hæreditate, vel actione vendita. numer. 2. vers. *Quid ergo*, dicentis, quod emptor hæreditatis non habet utilem rei vendicationem contra venditorem possidentem, text. etiam in l. 2. C. de fideiussoribus, ubi cessio non est facienda fideiussori in cedentis præiudicium, Franc. decil. 260. 2. part. per totam, Socin. consil. 206. volum. 2. ex septimo casu. Quod latè explicat Roderic. de ann. reddit. lib. 2. q. 9.

9. Sed in ea dubitatione aduertendum est, quod primus creditor duplici modo potest possidere pignora debitoris, vel iure pignoris, tanquam creditor, aut tanquam extraneus tertius nempe, cui a iudice fuerunt in solutum data, ut tanquam plus offerenti in publica subhastatione addicta. In primo casu rectè verificatur dubitatio, quia cum secundus creditor habeat ius offerendi primo, primusque præcise teneatur eidem cedere actiones, ut regulariter supra dictum est, rectè dubitatur, an debeat cedere contra se. In secundo vero casu cum non sit certum, imò dubitatisimum, an secundus creditor habeat ius offerendi primo, & certius sit non habere, ut post longam disceptationem resoluunt Felician. de censib. 2. tomo. lib. 3. capit. 2. numer. 14. per totum.

torum, ubi per decem columnas id prosequitur, non bene cadit ea dubitatio, cum is, qui non habet ius offerendi, non possit petere, quod sibi cedantur actiones, & quod est magis etiam incasu, quo daretur ius offerendi, nescio, quo fundamento defendit priorem creditorem, scilicet: undò debere contra se: si enim primus creditor non est obligatus debitori, contraquem cedenda est actio, sed potius creditor anterior, qui per obligationem secundi definit esse creditor, ut quia debitum extingatur, & inde nihil in eo remaneat cessibile: ergo actio, quam non habet, cedenda non est. Neque interest, an prius, vel posterius sit debitum secundi creditoris, cum utroque casu nihil remaneat cessibile penes primum: ergo contra se cedere tenetur, ideo in casu, quo secundus creditor soluendo primo possessori hypothecarum censualem omnes ab eo hypothecas reciperet, dubitatio non est verificabilis, cum nihil penes eum, contra quem cedatur actio, remansisset. Sin vero secundus creditor non omnes recuperaret hypothecas, sed penes primum, cui debitum praeferretur, aliqua remaneret, ut quia secundus vnam tantum emerit, sed pro debito acceperit, cum eo casu primus adhuc bona debitoris retineat, non immerito dubitatur, an vendendo illam contra aliam penes se manentem cedere teneatur, quod est in effectu cedere contra se, tanquam contra possessorem hypothecae censuales.

In qua dubitatione, si eius possessio anterior fuisset, obligationi secundi creditoris nihil cedere debet contra se, ut quia tempore, quo debitum secundi creditoris fuit contractum, bona illa à primo creditore possessa in patrimonio debitoris non essent, neque consequenter secundo creditori obligari potuissent, imò ea primus creditor irrevocabili-ter possideret. Sin vero debitum secundi creditoris, antequam primus possideret bona censuales, contraheretur, cum ad ipsum transirent, affecta obligatione secundi creditoris contra hypothecam manentem penes se cedere tenebitur; & hac distinctione utitur Felicianus supra. Quod ego dupliciter limitarem, primo quando penes cedentem remansit hypotheca specialis; quia si tradidit secundo creditori bona debitoris specialiter hypothecata, & retinuit aliam sub generali obligatione comprehensam, contra eam cedere non tenetur, ut quia in censu non datur generalis, ut suo loco diximus, sed ad debitorem spectat eam male possessam recuperare. Secundo limitatur, quando secundus creditor primo soluit integrum debitum, cuius obli-

gatio prior fuit possessio, ut quia non integrum sed partem eius soluit, & pro residuo aliquam retinuit hypothecam contra eam apud seipsum manentem quidquam cedere non tenetur, ut quia nominatim aliquam solam transulisset. Quae quidem omnia ampliarem, siue primus venditor iure pignoris; aut tanquam tertius possessor iudicialis bona censuales ab eo possessa secundo creditori vendidisset, quia contra aliam penes se manentem, & consequenter contra se ipsum tenebitur cedere; cum enim utroque casu possideat rem censui subiectam, etiam si non iure pignoris, sed alio iustissimo titulo conveniri recte poterit pro censu: ergo & cedendo contra se cedere debet. In quibus casibus recte procederet resolutio Feliciani in eius prima dubitatione.

10 In secunda tamen, quatenus dubitat, an primus creditor teneatur cedere contra se correo, & fideiussori, resoluit ipse Felicianus, teneri per text. in l. 2. C. de fideiussoribus, & plures, quos ipse refert in 2. part. lib. 3. cap. 2. num. 15. quia talis dubitatio impossibile est, quod verificetur in simili casibus praecedentibus, scilicet quando penes creditorem vendentem, seu cedentem alia remansit debitoris hypotheca, & simul totum creditum recuperabit; quia eo casu cum contra ipsum, tanquam contra possessorem hypothecae debitoris detur actio cessibilis, ut quia creditor non sit, sed pro tertio possessore habendus, merito ad cedendum contra se ipsum tenetur; sed si vel nulla hypotheca debitoris apud eum remansit, vel aliquam pro residuo debiti retinuit, nullam contra se actionem cedere tenebitur, ut quia non eam tanquam tertius, sed tanquam creditor retineat, & veluti creditor contra se ipsum actionem cedere non possit, efficiendo se vno eodemque tempore creditorem, & debitorem.

11 Ex quo datur novus, & verus intellectus ad text. in dicta l. 2. C. de fideiussoribus, quae mihi expressa videtur ad probandum hunc discursum, dum decidit, quod creditor habens fideiussorem, & pignora, potest fideiussorem convenire, dummodo in eum ius pignorum transferat: ubi verbum, *ius pignorum*, est summe ponderandum, ut quia omnia pignora debet cedere fideiussori, sentiens, quod si aliqua retineat, teneretur cedere contra se, tanquam contra eum, qui definit esse debitor, & possessor remansit, & etiam est notabilis in versic. *sed cum in alia*, dum subdit, *sed cum in alia quaque causa eadem pignora, vel hypothecas habet obligatas, non prius est compellendus transferre pignus, quam omne de-*

bitum

bitum exoluatur, ubi si vel ex alia causa pignora possideat, vel aliqua pro residuo debiti retineat, non antea tenebitur omnia cedere fideiussori, quam si omne debitum sibi praestetur; sin vero non omnia cedat, sed aliquod retineat, & integrum debitum consequatur, contra se ipsum, tanquam contra pignoris possessorem cedere tenetur. Et ratio differentiae notissima est; scilicet quia si creditor per solutionem fideiussoris remaneat satisfactus, atque debitum extinctum, & adhuc non ex alia causa pignus retinet, verè possessor est, & non creditor diceretur; ideo tanquam possessor poterit directe conveniri, & contra se ipsum tanquam contra verè possessorem hypothecae compelli, ut cedat actiones; sin autem vel omnes hypothecas fideiussori traderit, vel aliquam ex alia causa, seu pro debiti residuo retineat, cum adhuc verè creditor sit, debitumque in totum non extinctum, sed ex alia causa, aut prima debet, merito prius compellendus non est transferre pignora, neque cedere actiones, quam omne debitum exoluatur, ut verbis expressis probat dicta l. 2. & cum his declarationibus intelligo Felicianum in resolutione secundae quaestionis.

12 Tertia quaestio Feliciani est, an creditor teneatur cedere contra se tertio possessori, quam explicat in 2. part. lib. 3. capit. 2. numer. 16. per sex columnas, ubi denique resoluit teneri cum aliquibus declarationibus. Sed eius dubitatio, atque resolutio impossibile est, quod verificetur, quando creditor censuales tertio possessori alicuius hypothecae, ius percipiendi censum cecisset, cum eo casu nihil in creditore censuali remaneat penes se cessibile, ut quia statim recepto pretio cessionis & resoluatur debitum; & definat esse creditor: igitur si nihil remanet penes eum cuius respectu actio contra ipsum cedatur, neque cedere complectendus est; neque si forsam cesserit actiones, se in cessione passivum non comprehenderet; quare ea dubitatio poterit verificari, quando creditor hypothecarum censualem possessor recepto integro debito tertio possessori alterius hypothecae aliqua retenta ceteras reliquit, atque cessionem transulit; quia eo casu proprie dubitaretur, an cedere contra se teneretur, & cum facta sibi debiti solutione, & ab eo hypothecarum cessione adhuc possessa hypothecae remansisset, nulloque titulo eam potuisset retinere, aut eam tradere, vel contra ipsum cedere actiones, compellendus est, ne cum aliena iactura locupletetur, atque sine titulo & sorte fructus percipiat. Ad quem casum

credo reducenda esse, quae Felicianus latissimè sermone cumulavit.

13 Quarta dubitatio Feliciani est, an correus correo, & fideiussor fideiussori contra se cedere teneatur, de qua in dicta 2. part. lib. 3. c. 2. num. 17. versic. *Quoad quartum*, cuius dubitationis resolutionem credit pendere ab alterius resolutione, scilicet an correus, vel fideiussor agat in solidum contra correum, seu confideiussorem, vel deducta sua parte in qua verissimè resolvit, quod deducta sua parte per gloss. in l. vir uxori. §. mulier. ff. ad Veleianum, & ex Bart. Bald. & alijs, quos ipse refert. Quo praesupposito resolvit, quod correus correo, vel fideiussor confideiussori contra se cedere teneatur. Sed etiam eo casu difficilis videtur verificatio. Et dum Felicianus existimat prius esse resoluendum, an correus, vel fideiussor in solidum, vel deducta sua parte, agere possint contra correos aperte praesupponit idem esse dubitari, an teneatur cedere contra se, ac si dubitaretur, an deducere debeant suam partem, si quidem cedendo simpliciter non reducendo eam, videantur cessisse contra se, vel deducatur. Et in hunc sensum verificata dubitatio Feliciani recte procedit. Ego etiam verificari posse Feliciani dubitationem existimo, quando correus, vel fideiussor virtute cessionis creditoris hypothecam caperent censualem. Atque deducta sua parte pro residuo agerent contra correum, vel confideiussorem; quia si aliter correus, vel confideiussor offerat eisdem quantitatem solutam, tenebitur hypothecam offerenti tradere, aut si maluerit, eam retinere contra se ipsum, tanquam contra possessorem hypothecae actiones cedere, ne recipiendo quantitatem solutam, & simul retinendo hypothecam, aliquid ultra sortem à se debitam recipiat. Quod non violenter deducitur ex dicta l. 2. C. de fideiussoribus.

14 Quinto dubitat Felicianus, an etiam possessori hypothecae cedenda sit actio, non tamen dicit, a quo, vel contra quem, neque in ea quaestione quidquam resolvit, sed ad sextam dubitationem transit: unde ea dubitatio resoluenda est ex his, quae in praecedentibus dicta sunt, quando creditor, vel correus cedit. Quae similiter procederent in cessione facta correo, vel confideiussori, quam in ea, quae fieri tertio possessori.

15 Sexta dubitatio Feliciani est, an compositor compositori contra se cedere teneatur, quam explicat in 2. part. lib. 3. cap. 2. num. 19. versic. *Quoad quintum*. In qua denique resoluit teneri, quod ego intelligo, si compositor sit ex correis, vel confideiussoribus, quia

quia vel deducit suam partem, vel cedere tenebitur contra se, ut deducatur, vel si com possessor cedendo quātitatē, pro qua possidet offerenti eam, adhuc alterius rei censualis possessor remaneat, quia cum satisfactis omnino sit, vel tradere tenebitur omnes hypothecas censuales, quarum possessor erat, vel pro ea, quam retineret, contra se ipsum cedere, ex dicta l. 2. C. de fideiussoribus.

16 Septima & vltima dubitatio Feliciani fuit, a possessor teneatur fideiussori cedere contra se, quae habetur dicto capit. 2. numer. 19. versic. *Postremo*, in qua ponit duas opiniones contrarias, & denique resoluit cum Speculatore, & alijs, debitum esse diuidendum inter possessorem, & fideiussorem, & quod ita audiuit iudicatum in Regia Pinciana Chancelaria in causa monasterij Carmelitarum, & Ludouici Salazar: sed ea causa diuersa fuit, ut quia monasterium possidens rem censualem virtute cessionis Ludouicum fideiussorem conueniebat; & quia tanquam tertius hypothecae possessor, qui emit hypothecam, id facere non potuit, condemnatus fuit. Quomocunque igitur sit, non videtur ea Feliciani dubitatio verificabilis; quia si possessor alicuius rei censuales fideiussori eam vendiderit, ut quia fideiussor passim pro censu molesteretur, licet vendendo cedat actiones contra se ipsum, eas non celsisse certum est, cum non sit correus, neque fideiussor, cuius pars deducenda sit, sed extraneus possessor, qui postquam rem censuale à debitore emit, ne à debitore conueniatur, eam vendidit fideiussori, ex quo cum possessor desierit esse, liber existit, & consequenter nihil penes eum remansit, cuius occasione cedat contra se: ergo dubitatio non potest verificari, nisi eam verifikes in possessore, correo, vel confideiussore, qui celsis actionibus fideiussori soluenti, adhuc retinet rem censualem. Qui casus cum similibus precedentibus sit, eisdem regulis, ac legibus iudicandus est.

DE LIBERTATE
redimendi censum sub ea facultate
à principio creationis eius
contracta. Caput CI.

SUMMARIUM.

Censarius quocunque voluerit, potest redimere censum pro eodem pretio, quo creatus fuit

num. 1. & num. 2. quod ea facultas non est possessoris, neque potest poni in facultate emptoris, sed venditoris.

Pactum, ne possit redimi census, an valeat. num. 3. & quid in pacto, ut intra certum tempus fiat redemptio, & quod transacto redimi non possit. num. 4.

Pactum, quo venditor promittit sortem restituere, si non soluat pensionem per biennium, an valendum sit. num. 5. & quae actiones competant venditori ad redimendum. numer. 6. & an valeat pactum de redimendo censu pro maiori sorte, quam fuit creatus. n. 7.

Ins. & facultas redimendi an aliquo tempore possit praescribi, late discutitur num. 8. & an valeat pactum inter ciues redimendi, vel diuidendi inter se censum certo tempore designato. num. 9. & n. 10. traditur, an valeat pactum, quod post quatuor annos debitor teneatur dare nouas hypothecas, vel redimere censum, & numer. 11. quid si coheredes redimit pro parte, an possit alios coheredes compellere, ut partem redimant.

CAPVT CI.

IN capitulis precedentibus huius secundae partis egimus de census creatione, atque progressu, unde in praesenti, & sequentibus agendum est de eius resolutione, & redemptione. Et primo ut clarius procedatur, regula constituitur, qua probatur, censuarium liber posse quocunque voluerit, redimere censum pro eodem pretio, quo creatus fuit, ut pro regula constituens late prosequitur Rodericus de annuis redditibus lib. 1. quæst. 6. & probatur in Extrauaganti prima & secunda Martini & Calixti de emptione & venditione, & in proprio motu Pij V. super forma creandi census, atque in legibus Regni, quæ de censu meminerunt. Quæ quidem regula sequentibus modis ampliatur, ac intelligitur.

Primo modo ampliatur, ut ea facultas redimendi posita non sit, nec villo modo poni possit in facultate emptoris, sed semper in venditoris libera voluntate. Ex quo si redimendi facultas poneretur in ementis facultate, contractus esset usurarius, ex dictis Extrauagantibus prima & secunda, & resoluunt Couarr. lib. 3. variar. capit. 9. num. 4. Soto de iustitia & iure lib. 6. quæst. 5. artic. 3. conclus. 1. Ex quo reprobatur, & merito Medina in C. de restitut. capit. de censu redimibili versic. *Qua de pacto redemptionis*, qui eam actionem licitam

licitam dixit, dummodo iustum pretium accedat, quem reprobauit Roderic. lib. 2. quæst. 1. numer. 3. vbi num. 19. post Baldum, Guidonem, Cepolam, Tiraquel. & alios comprobatur usurarium esse contractum, in quo ponitur facultas redimendi in voluntate emptoris, & in num. 2. eiusdem quæstionis formaliter requirit, quod fors in perpetuum alienetur absque vlla facultate petendi eam, quod antea dixerat lib. 1. quæst. 4. Ex quo nunquam ea libertas, atque facultas redimendi ponitur in voluntate emptoris, sed venditoris.

Secundo ampliatur; ut quāuis census ematur cum ea pactio, ne venditori liceat eum redimere, nisi post decem annos, vel aliquod certum tempus, ea conditione non obstante possit quocunque redimi, & extingui ad libitum censuarij, ne detur in lucro emptoris certitudo, & inde usura proueniat. Defectus enim libertatis redemptionis usura arguit, & probat, & contra Extrauagantium primæ & secundæ Martini & Calixti de emptione & venditione præceptum est; ideo vel annullat ea contradictio contractum, vel pro non scripta habetur, ut diximus in cap. de iustitia huius census consignatiui redimibilis.

Amplia etiam, si adijciatur pactum, ut intra certum tempus fiat redemptio, & transacto redimi non possit census, quia adhuc quocunque poterit venditor eum redimere, vel si è conuerso adijciatur pactum negatiuum, quod census non possit redimi, nisi post certum tempus; quia utroque casu libera facultas redimendi venditori datur, ut utrumque comprobatur Roderic. de annuis redditibus lib. 1. quæst. 18. numero 1. & ferè per totam quæstionem, & libro 2. quæstione 1. numer. 14. cum alijs, vbi numer. 15. reprobatur Felicianum dicentem, nullam versari differentiam inter illud pactum affirmatiuum, vel negatiuum; credit enim Roderic. maximam dari, ut quia negatiua pactio potentius neguet, & afficiat, quàm affirmatiua, ut notatur in l. hoc genus de conditi. & demonstrat. Decius in l. 1. colum. 3. C. de pactis. Sed ego credo verissimum dixisse Felicianum, quantum ad iniustitiam contractus, ut ex utroque pacto, seu conditione efficiatur iniustus, & nulla inter eas pactiones detur differentia. Quāuis enim fortior sit negatiua, quàm affirmatiua, eodem modo vitatur contractus per affirmatiuam, sicut per negatiuam, ideo quoad eum effectum inter se non differunt, ut Felicianus existimat; ait,

5 Amplia etiam, ut non possit valere pactum, quo venditor promittit restituere sortem, si per biennium distulerit solvere pensionem, ut quia ea conditio non solum in effectu & substantia operetur commissum, sed impediat in directè libertatem redimendi; ideo quāuis Olanus in Concordia iuris litera A. numer. 112. scripsit licitam esse eam pactionem, qua censuarios Regni Nauarræ uti solitos esse affirmat, miraturque, quod nostrates ea pactione non vtantur, atque in confirmationem suæ opinionis adducit legem municipalem Nauarræ, quam ipse refert in alio proposito in litera A. num. 96. & inde possit inferri, iustam esse eam pactionem, si quidem si fuisset iniusta, à viris Catholicis, atque prudentissimis Regni Nauarræ per legem municipalem non confirmaretur. Ex quorū confirmatione aliquantulum cessat suspicio, capit. nisi essent viri prouidi de præbend. Tiraquel. loquens in redditibus lib. 2. retractus ad finem. numer. 132. adhuc tamen considerans ab origine iustitiam census, quæ principaliter consistit in facultate redimendi, atque naturam eius pactionis, quæ restringit eam facultatem, & quodammodo pretium minuit cum in partem pretij computetur, ex l. fundi partem. ff. de contrahenda emptione, securè dicendum est, iniustum efficere contractum, & ab eo esse reiiciendam, quod latius prosequitur Roderic. lib. 2. de ann. redditibus. quæst. 1. numer. 4. cum alijs, vbi reprobatur, & merito, Medinam, Nauarrū, & Gutierrez, quos ego propter eorum auctoritatem intelligerem in casibus, in quibus in censu commissum datur de quibus egimus in capitulis de commissis: cum enim pactum commissum sit, etiam iusta erit pactio præcedens.

6 Iterum etiā amplia, ut ad eā redemptionem venditori census competant duæ actiones, antiqua descendens ex contractu præambulo, informata ad id, quod deducitur in pactum, & altera præscriptis verbis insurgens ex dicto pacto coherentia contractus, ut in pacto redimendi rem venditam post plures probatur eleganter Tiraquel. de retract. conuent. §. 1. gloss. 1. num. 21. quod in quocunque contractu admittit, ex gloss. 1. & communi in l. in bonæ fidei. C. de pactis, quam sequuntur plures per eundem Tiraquel. in dicta gloss. 1. numer. 3. Quæ resolutio ad contractum census consignatiui propriè adaptatur cum in eo ex natura & lege contractus pactum redimendi adiectum sit.

Amplia etiam, & non amplius emptoris census pro redemptione soluendū sit, quàm venditori datum fuit pro creatione, ex quo si pactum

pañum inter eos initum sit, quod censuarius maiorem sortis quantitatem restituat, vel quid aliud faciat, quod eidem onerosum esse possit, pretiumque augere valeat, illicitum erit pactum, & contra iustitiam commutativam contractus, & non obstante pactione redemptionis pro sola quantitate in pretio, & substantia creationis admittendo sit. Ita resolvunt Conrad. de contract. quæst. 84. concl. 4. Cavalin. de usuris quæst. 51. Couatrub. lib. 3. variar. capit. 9. numer. 4. Dominic. Soto de iust. & iure lib. 6. quæst. 5. art. 3. in prima conclusionem, & facit text. in c. illo vos de pignorib. & plures Tiraquel. de retract. conventio nali in præfatione num. 31. vbi numer. 32. & 33. resolvit eandem præsumptionem usurarium deduci ex pacto contrario, cuius ipse meminit, nempe si paciscantur contrahentes quod minus pretium restituendum sit, quam ab emptore fuit profectum. Quia ea pactione proprie nuncupatur captiosa liberalitas interpretationi prudentum nimis semper odiosa ex l. cum Aquiliana. ff. de transactionibus, vbi numero 32. ipse Tiraquel. ad id plura refert, & anteà num. 17. alios retulerat impugnantes clausulas inusitatas, & captiosas, fictas, & simulatas, ex quo cessat plurimorum controuersia dubitantium, quod si in pacto redimendi nullum certum pretium designatum esset, sed simpliciter dictum, quod venditor quandocunque possit censum redimere, an ea redemptio, quæ in liberum censuarij arbitrium confertur, sit faciendâ pro iusto valore rei, vel pro pretio à venditore recepto. Cuius dubitationis meminerunt Cagnol. in l. 2. colum. 6. notabili 8. C. de pactis inter emptorem, Tiraquel. de retract. convent. §. 1. gloss. 3. numer. 2. ut in ea dubitatione non sit amplius insistendum, cum si certum pretium interuenit in creatione, idem interuenire debeat in redemptione. Inferitur etiam ex supradicta resolutione, quod si quis emerit censum creatum ad rationem viginti pro vno, minori quidem pretio, scilicet ad rationem quatuordecim pro quolibet milliaro, & ille census redimatur, non poterit recipere secundus emptor veteris census, cessionarius nepe, restituendum illud sortis, quod superest, & distat ex quatuordecim ad viginti, sed tantundem consequentur ex redemptione quantum præstitit pro acquisitione, & reliquum restituatur censuario, ne secundus emptor cum eius iactura locupletetur, aliquid ultra sortem ab eo profectam recipiens, & censuarius detrimentum patiat contra iuris præcepta, quæ verant aliquid percipi ultra sortem principalem. Quæ resolutio præterquam quod deducitur ex supradictis, probatur euidenter ex his, quæ latè resoluit Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 18. n. 13. vsq; ad num. 18. & de retract. convent. §. 1. gloss. 3. per totam. Et hinc etiam inferitur, quod si emptor postquam censum emerit ad rationem quatuordecim pro vno, pretium augeat vsque ad viginti, ut vulgariter fit, maxime à possessoribus primogeniorum, tenebitur venditor in redemptione sortem prioris creationis cum augmento restituere, ut æquale pretium interueniat in creatione, ac in redemptione. Ita eleganter probat Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 18. num. 50. cum alijs. Qui quidem discursus, atque resolutio scilicet quod census redimi non possit maiori pretio, quam à principio creatus fuit, confirmatur ex adductis à Feliciano lib. 1. de censibus capit. 7. num. 14. Michael Salom. 2. tom. de iustitia art. 3. contr. 23. col. 1413. Emmanuel Rodrigue z in motu proprio Pij V. sexta conditione, dubitationis. Ioann. Lupus de usuris commentario 2. §. 2. n. 70. Francisc. Milanensis decis. 2. lib. 2. numer. 69. & latius id prosequitur Roderic. de annuis redditibus lib. 2. quæst. 1. num. 20. cum alijs, vbi fatetur, quod pactum illud est contra præceptum negatiuum creandi censum, & quod ideo in totum annullam contractum.

8 Ampliat etiam, ut neque ea facultas redimendi præscriptione extingui possit, ad cuius ampliationis veram cognitionem aduertendum est, quod inter Scribentes fuit controuersum, quæ præscriptione extingui posset pactum de retrouendendo; & denique omisiss, quæ facile in hoc adduci poterant, ferè omnes huius dubitationis memores distinguunt, dicentes, quod si huic pactioni nullum certum tempus designatum sit, sed simpliciter conventum, quod emptor possit restituto pretio venditionis rem venditam redimere, pactum, illud præscribatur triginta annorum spatio. Ita post plures resolvunt Balbus de præscript. 4. part. quintæ partis quæstion. 3. Cagnol. in l. 2. C. de pactis inter emptorem numer. 72. Tiraquel. de retract. convent. §. 1. gloss. 2. num. 1. vsq; ad num. 5. vbi aliquibus modis id intelligit, & denique in hac specie simplicis facultatis redimendi hæc est verâ resolutio, quamuis nonnulli teneant vnicum annum sufficere, ut aduertit Cagnol. supra numer. 70. sin vero non simpliciter pactum redimendi adiectum sit, sed sub his verbis toties, vel quandocunque, aut perpetuo, merito dubitauerunt Scribentes, an ex eorum verborum adiectione impediatur cursus præscriptionis, vel nihilominus legitima præscriptio

tio facultatem redimendi extinguat, & in ea dubitatione fuerunt tres opiniones penitus diuersæ, ac contrariæ. Prima, quod sufficit decennalis præscriptio, cuius autor fuit Ancharrabus, quam referunt Iass. in l. perens numer. 10. C. de pactis, & in l. finali ad finem. C. de institution. Andr. Tiraquel. de retract. convent. §. 1. gloss. 2. numer. 8. Quæ tamen sententia merito rejicitur, ut ex infra dicendis constabit. Secunda opinio fuit, quod venditor ex verbis supradictis possit quandocunque, etiam transactis triginta, vel quadraginta annis, imò, & nulla obstante præscriptione uti facultate redimendi. Quam amplexi fuerunt plures per Tiraquel. in dicta gloss. 2. numer. 15. cum pluribus alijs, & per Ioann. Lupum de usuris comment. 2. §. 3. numer. 99. versic. 1. vbi plurimos huius opinionis sequaces præter Tiraquel. refert. Tertia, & posterior opinio fuit, quod ea redimendi potestas ex verbis supra relatis deducta triginta annorum spatio præscribatur, & extincta sit. Quam sequuntur plures maximi nominis viri, de quibus per Tiraquel. in dicta gloss. 2. numer. 7. & per Anton. Gabr. lib. 5. communem opinionem titul. de præscriptionibus conclus. 6. & per Ioann. Lupum in tractat. de usuris comment. 2. §. 3. numer. 99. versic. *sed altera & tertia*. Qui quidem eleganter eas opiniones ornauerunt, & explicuerunt, sed non bene ad nostram census speciem adaptantur, quia facultas redimendi censum, qui de sui natura redimibilis est, peculiari quidem, ac naturali conditione præscribere nequit, nec vlllo temporis cursu finire. Quod suadetur euidenter tam ex eo, quod regulariter facultati liberæ non præscribitur, ut per Anton. Gabr. in dicto lib. 5. titul. de præscriptionibus conclus. 10. quam quod si facultas redimendi censum præscriptione extingueretur, contractus ipse censualis ad eum statum deueniret, à quo incipere non posset, & consequenter ne fæneratius sit, pactum redimendi in creatione necessarium, & à lege sub intellectum, tanquam de substantia, & iustitia creationis nulla præscriptione extingui posset. Quæ resolutio deducitur ex alia Philippi Decij, & Purpurati in l. perens. C. de pactis, Gerard. in singul. 18. Balb. de præscriptionibus. 4. part. quæst. 3. in fine, Cagnol. in dicta l. 2. C. de pactis inter emptorem numer. 88. Tiraquel. in dicta gloss. 2. numer. 33. Gabr. in dicta conclus. 6. numer. 12. dicentium, quod ex contractu reprobato non datur iusta causa præscribendi. Ex quo in-

censu nulla obstante præscriptione dicendum est, censuarius quandocunque uti posse redemptione ex autoritate eorum, qui secundam opinionem sequuntur. Quam etiam secuti fuerunt plures per Aluar. Valasc. de iure emphyt. quæst. 11. numer. 17. cum alijs, vbi eam constanter defendit. Et hanc sententiam nominatim, & bene prosequitur Roderic. lib. 1. de annuis redditibus quæstion. 17. numer. 76. cum alijs, vbi probat, quod ea facultas redimendi est de necessitate iustitiæ, atque validitatis census, & inseparabilis ab eo contractu, & consequenter imprescriptibilis. Quod altius prosequitur, limitat, & intelligit dicto lib. 1. quæst. 19. per totam, & anteà dixerat lib. 1. quæst. 6. numer. 44.

9 Sed an huiusmodi pactum de redimendo censu intra certum tempus validum sit inter debitorem, & fideiussorem, seu aliam tertiam personam, vidi semel disceptatum in Regia Pinciana Chancellaria, atque decisum valere. Quod resoluit Felician. de censibus lib. 1. capit. 7. numer. 17. ex quo ipse utiliter addidit in dicto capite. 7. numer. 5. in 2. part. de censibus aliam quæstionem utilem, & necessariam, scilicet, an si Petrus accepit in censum redimibilem quingentos aureos, ex quibus mutuauit Franciscus tercentos, eo pacto, ut quandiu Franciscus non redderet Petro eam pecuniæ quantitatem, pro illa teneatur redditus per soluere, & demique postquam impugnauit & confirmauit eam pactionem, resoluit valere ex eo, quod in mutuo substatueatur, ut quia per eam nihil paciscens lucretur, sed solum se conferuet indemnem, quod facere potest. Theologorum & Pontificum sententia, deducta ex capit. peruenit de fideiussoribus, & ex alia, qua iustificatur interesse lucri cessantis, vel damni emergentis, apud quem fundamenta videri poteritis.

10 Iterum ex prædicta obseruatissima regulâ redimendi censum ad libitum venditoris infertur, an valeat conventio, ut intra quatuor annos teneatur debitor census supponere aliam hypothecam ad maiorem securitatem exactionis census, & quod non assignata debeat soluere sortem cum usuris. Quam conventionem valere, frequentissimamque esse in Regno Valentia fatetur Francisc. Garcia de contractibus. 2. part. capit. 4. pagin. 119. Quod tamen impugnat Ludouicus Lopez in instruct. negotiant. lib. 1. capit. 57. versic. *Resolutio*, in qua dubitatione Felicianus in 2. part. de censibus lib. 1. capit. 7. num.

num. 1. & 2. referens Garciam, & Ludovicum Lopez existimat, eam conventionem nullum vitium continere, si debitori facile sit prestare novam hypothecam, ut quia eo casu nullum possit gravamen considerari: fin verò facile non sit debitori iniustam, & usurariam esse conventionem credit, liquidem peream non solum gravatur, sed eius libertas redimendi restringitur. Cuius Feliciani distinctio, scilicet esse facile, vel difficile debitori dare novam hypothecam, ut ex ea facilitate, vel difficultate iustificetur, vel iniustum reddatur, pactum redimendi in defectum dandi eas mihi nunquam satisfacit. Non enim pendet iustitia, vel iniustitia eius pactionis à facilitate, vel impossibilitate debitoris, sed à gravamine, à natura, à iustitiaque eius contractus. Cum enim libertas redimendi restringi non possit, neque debitor gravari, neque periculum hypothecarum assicurari, valet. Ideò indistincte credo sententiam Francisci Garciae veram non esse.

II Demum, si cohæres partem census redemit, est dubitationis, an possit compellere cohæredem, ut aliam partem redimat. Quod explicuit Felicianus lib. 4. de censibus cap. unico n. 10. & latius prosequitur in 2. part. lib. 4. d. c. unico eodem n. 10. cum alijs, ubi sequitur sententiam Follerij, & Benedicti Bonnij, atque denique resolvit, quòd cohæres conventus ut redimat partem census, satisfacit præstando cautionem de indemnitate alterius cohæredis, qui aliam partem redemit, ex l. hæres. 25. §. idem iuris. ff. famil. erciscundæ. Sed ego credo, neque cohæredem teneri præstare indemnitatem si cohæres solvat, ad iudicium à creditore cessis contra cohæredem agere possit, & alias præstando cautionem quodammodo cohæres oneratur, atque libertas eius infringitur. Ex quibus omnibus aperte constat, quam ampla, atque libera sit potestas censum redimendi.

DE NATURA, ATQUE

forma redemptionis census

consignatiui redimi-

bilis. Caput

CII.

SUMMARIVM.

per redemptionem resolvitur census. n. 1. & an redemptionem habeat vim solutionis. n. 2.

Redemptio an sit facienda de sorte cum usuris. n. 3. & an in pecunia numerata sicut census creatio. n. 4.

Redemptio census an censetur facta, ex eo quòd creditor recepit pignora pretiosa. n. 5. & quid si per executionem accipiat bona censuaria. num. 6.

Redemptio census an fiat per graduationem virtutis sententia factam, vel non obstante graduationem peti possit à correis. n. 7.

Redemptio an fiat per compensationem, & quum effectum operetur compensatio. n. 8.

Redemptio vere & propriè sit per consignationem, oblationem, & depositionem. num. 9. & non sufficit confessio depositarij. num. 10. & depositum debet fieri citato creditore. num. 11. atque debet esse integrum. num. 12. debet fieri purè, & simpliciter, & non sub conditione. num. 13. debet fieri cum iudicis autoritate. num. 14. & regulariter debet fieri coram iudice venditoris redimentis, nisi aliud conveniatur. num. 15.

Depositum ad redimendum an possit libere revocari à deponente. num. 16. & an reprensus depositum renuntiet iura redimendi. n. 17. & quid si deposita fors pereat. n. 18.

Si redemptio fiat usufructuario, an extinguatur usufructus census, vel fors sit tradenda usufructuario. n. 19.

CAPUT CII.

E GIMVS in capit. præcedenti de facultate libera redimendi censum; unde in præfenti agendum est de natura redemptionis; & primò aduertendum est, quod adveniente die redemptionis contractus ipso iure resolvitur ex vi conditionis resolutivæ, quæ inest creationi, & ex regula vulgari, qua constituitur, quod solutione eius, quod debetur, tollitur omnis obligatio. Ad quod faciunt præcepta l. commissoria; de quibus in l. fin. ff. de l. commissoria. C. de pactis inter emptorem & venditorem. l. si quis hac. ff. de rei vendicat. l. 38. tit. 5. part. 5. & similiter faciunt iura, quæ de indiem adiectione meminerunt; ut in toto tit. de indiem adiection. l. 40. tit. 5. part. 5. Quæ quidem iura non improprie ad nostram casus speciem adaptantur, imò fortiori quidem ratione in censu procedunt: quia quamvis in his pactionibus, l. commissoria, & adiectionis indiem dubitetur, an ipso iure resolvant contractum, & verius sit, per eas conditiones resolvui, ut per gloss. communiter recep-

receptum in l. ab emptione. verb. Cogaris. ff. de pactis, advertit Tiraquell. de retract. convent. §. 1. gloss. 7. numer. 4. & 5. in contractu tamen censuali omnino certius est, in quo cessat dubitatio, quæ in alijs contractibus versatur, scilicet, an conditio resolutiva, quæ datur in his pactionibus legis commissoria, & adiectionis in diem, procedat in alijs contractibus, de quo per Tiraquell. dicta gloss. 7. numer. 15. cum alijs. & per Gregor. in l. 38. gloss. Que sea desfecha, tit. 5. part. 5. cum enim ea resolutio contractus ex peculiari, ac propria natura, atque iustitia eiusdem censualis contractus redimibilis proveniat, notissimum est ipso iure dari, & competere censuario; indeque deducitur in eo contractu censuali cessare distinctionem, quam in his pactionibus legis commissoria, & adiectionis in diem, atque alijs vim resolutivam contractus habentibus plures fuerunt distinguentes, an ea pacta verbis directis, vel obliquis, clavis, vel dubijs formentur, de quibus per Tiraquell. in dicta gloss. 7. numer. 16. & 17. quia quodcumque, & quomodocumque constiterit censum esse redimibilem, redemptione contractus ipso iure extinguendus erit. Quæ resolutio conducibilis est ad cognitionem eius dubitationis, an scilicet si emptor census consignatiui, vel concedens rem in reservatum illum, seu pensionem reservatam vendiderit, seu obligaverit, & censuarius sortem redemerit, ipso iure census resolvatur, ita quod resolutio iure dantis resolvatur ius accipientis, & quamvis circa pactum de retrovendendo, & resolutionem contractus emptionis ea sit anceps dubitatio, ut constat ex traditis à Tiraquell. in dicta gloss. 7. ex numer. 3. usque ad numer. 17. & in specie numer. 6. 7. & 13. & iterum per eundem de retract. convent. §. 3. gloss. unica ex princip. maxime ex numer. 8. in hac tamen specie census ea controversia cessat, cum in consignatio solutione sortis liberetur venditor, & in reservatio adveniente conditione redimendi resolvatur contractus, interimque dum conditio adimpletur, dominium rei censualis sub conditione resolutiva in censuarium translatum sit, ut diximus in cap. de natura census reservatiui, & dicendum erit in cap. de prælatione creditorum censualium, & ita facta redemptione omnes obligationes, pacta, conditiones, submissiones personarum, & iuris translationes resolvuntur, & finiuntur, ut post Bart. & alios resolvit Foller. in praxi censuali, gloss. magna n. 45. Decius conf. 88. valet statutum col. 1. & in l. si filius. ff. si certum petat

tur, & in conf. 238. proponitur in quinto dubio, Cagnol. in l. 2. q. 5. C. de pactis inter emptorem & venditorem.

2 Ex quo quidem discursu adveniendum est, quòd licet Felician. in 2. part. de censib. libro. 4. capit. unico numero. 12. versic. Qualiter autem probari possit redemptio, existimet, illud posse iudicari ex his, quæ de probationibus conclus. 1319. & à Menochio de præsumptionib. libr. 3. præsumpt. 135 verius tamen est, redemptionem non in totum habere locum solutionis, ut quia solutio est præcissa debiti contributio & resolutio, redemptio verò voluntaria; quia offerens sortem non debet, quod offert, cum non possit compelli ad offerendum in princip. instituit. de obligationib. ideo solutio est quantum ad resolutionem, non vero quantum ad necessitatem.

3 Sed an ea redemptio facienda sit de sorte integra cum usuris totius anni capti, vel decursus prorata, vel sine usuris, fuerunt tres opiniones penitus diversæ; ac contrariæ. Prima, quòd fors tantum est restituenda sine usuris eius anni, de qua per Barbosa, quem post Alexandrum, Verolum, Baldum, Casanazum, & alios confirmat quinque fundamentis, atque rationibus Felicianus in 2. part. de censibus libr. 3. capit. unico numero. 7. versic. Secunda opinio est. Et eam sententiam esse in puncto iuris testatur Anton. Thesaurus decis. Pedemont. 56. numer. 2. posseque dici communem fatetur ipse Felician. Sed mihi verà nunquam fuit in materia censuali, siquidem donec census redemptione resolvatur, currere debet, aliasque sequeretur, quod omnes facerent redemptionem in fine anni, ut usuras excusarent, contractusque, qui à principio creatus fuit individuus, eiusque continuus discursus usque ad redemptionem dividiretur in effectum, & substantiam; cum pro tempore produceret usuras, pro alio vero non, stante vna, eademque ratione, atque causa producendi. Secunda enim opinio fuit Guid. Papæ, decis. 271. quem sequitur Boer. decis. 23. numer. 4. dicentis, redimentem teneri solvere sortem cum usuris totius anni capti. Quæ quidem sententia merito reprobatur à Cagnolo in l. 2. C. de pactis inter emptorem, & venditorem numero. 77. Tiraquell. de retract. convent. §. 5. gloss. 3. & post Barbosa in l. divorcio in princip. 2. part. numero. 74. & 75. ff. solut. matrim. advertit Felician. dicto numero. 7. versic. Prima ergo opinio

& merito quidem Guidonis sententia repro-
batur, quia si facta redemptione usurae totius
anni capiti solueretur, certum est, quod em-
ptor census reciperet aliquid ultra sortem
principalem, & consequenter committeret
usuram: quare tertia opinio communis & ve-
rissima fuit, quod praestanda sit fors cum us-
uris prorata, quam post Cumanum, Alcia-
tum, Tiraquell. Couar. Roland. Gutier-
rez, Cavalcan. Valasc. Anton. Thesaur.
Francisc. Milanens. Barbof. & alios sequi-
tur Felician. in dicto numer. 7. versic. *Ter-
tia opinio*, estque tam communis, quam
verissima sententia, & fundatur tam in prae-
ceptis iustitiae commutativae, quae consi-
stunt in aequalitate, quam in natura ipsius
contractus censualis, in quo emptor fa-
cit fructus suos, donec fors sibi restitui-
tur, & non minori, nec maiori tempo-
re.

4 Sed an ea redemptio debeat fieri in pecu-
nia numerata, sicut census creatio, expli-
cuit Felician. in 2. part. de censib. libr. 1.
cap. 8. numer. 11. per totum, ubi refert
Nauarrum, Petrum Surdum, Franciscum
Milanensem, quos dicit tenuisse non esse
formale, quod redemptio fiat in pecunia nu-
merata, quorum opinionem admittit, quan-
do partes contentiunt, quod redemptio fiat
in alia specie, quam pecunia; secus verò
si oppressi necessitate id faciant. Ego ve-
ro firmiter credo, resolutionem veram non
esse, & conciliationem inutilem fuisse si
enim in creatione contractus interuenit
pretium in pecunia numerata, ergo in re-
solutione interuenire debet, ut forma crea-
tionis seruetur in resolutione, ex l. de tu-
rella. C. de in integrum restit. l. si ad re-
soluendum. C. de praedijs minorum, ad-
dendo huic considerationi, quod quantitas
pretij indiuidua debet esse in actu redemp-
tionis census, sicut & creationis, ut & em-
ptor tantundem integraliter recipiat, & ven-
ditor idem in specie & quantitate soluat;
& inde nihil in resolutione magis, vel
minus detur, vel recipiatur, quam in
creatione datum, vel receptum fuit. Quod
enim conciliatio inutilis sit, aperte constat,
quia si emptores loco fortis in pecunia
quidquam in specie recipere velint, cer-
tum est, absque labe usurae id efficere pos-
se, siquidem in fauorem venditoris illud
faciant, nisi forte, quod est contingibile, à
venditoribus in specie quidquam ultra sor-
tem recipiant, quod nequaquam facere pos-
sunt.

5 Ex quo credendum veram non esse resolu-

tionem Feliciani in 2. part. de censib. libr.
1. capit. 10. numer. 20. resoluentis, quod si
emptor recipiat à venditore pignora pretio-
sa vendibilia, auri, seu argenti, vel alterius
speciei, consebitur census redemptus, ut
quia penes se retineat sortem in specie,
quod quidem si, ut supra diximus, actum
sit inter partes, ut census redimatur, recte
procedit, sin verò nihil agatur, sed simpli-
citer à creditore pignora recipiantur, cum
recipi possint ad securiorem ex actionem
census, vel ut interim, quod fideiussor prae-
statur, retineantur, aliaque simili iusta
causa, non est dicendum, recepta fuisse,
ut census redimeretur, cum solutio & re-
demptio nominatim faciendae & probandae
sit, & ita ipse Felicianus se ipsum declarat
statim in numer. 21. versic. *Neque ob esse
potest*, ubi resoluit, quod quando emp-
tor census recipit pignora pro securitate
fortis, videtur voluisse, quod census
redimatur, secus verò si pignora ca-
piat, vel retineat pro redditibus decur-
sis.

6 Sed circa formam redemptionis vidi du-
bitatum in Regia Pinciana Chancellaria, an
census videatur redemptus, ex eo solo,
quod creditori pro redditibus decursis bo-
na censualia per sententiam de remate ad-
iudicata fuerint, an vero etiam non obstan-
te adiudicatione in futurum à debitore cen-
sum exigere posse. In qua dubitatione,
quae altius erit repetenda in capit. 108.
de possessionibus rerum censualium, quas
correi accipiunt, reperio Parlador. libr.
2. rerum quotidianarum capit. fin. 5. part.
9. 16. numer. 23. & 24. dicentem, red-
ditum amplius non currere. Cuius con-
trarium resoluit Boer. decisio. 309. ubi
post longam disputationem concludit, in
Senatu Burdegaliensi à maiori Senatorum
parte decisum fuisse redditus cursum non
impediri, ideoque posse creditorem age-
re pro redditibus futuris aduersus debito-
rem, aliaque bona ipsius. Quare Felician.
in 2. part. de censibus. libro. 1. capit. 10.
numer. 21. per totum referens Boer. & Par-
lador. atque respondens ad Parladorij fun-
damenta, Boerij partem sequitur: mihi ta-
men utraque opinio & Parladorij & Boerij
verissima videtur, dummodò concilien-
tur, ut quando creditor non omnes hypo-
thecas censuales, sed vnā tantum pro
executione accepit, aduersus alias specia-
les pro redditibus decursis agere possit, ne-
que census redemptus videatur, licet
compensare teneatur fructus cum sorte
princi-

paliali, si excessiuos receperit, ut equa-
litas inter eos seruetur, secundum ea, quae
dicenda sunt in capit. 108. de possessio-
nibus creditorum: sin autem omnes hypo-
thecas acceperit, census in futurum extin-
guatur, & hoc modo intelligatur senten-
tia Parladorij, quam ipse recte confirma-
uit, ex Gregorio Lopez, & Aluaro Valas-
co, licet ea fundamenta leuissima esse cre-
diderit Felicianus dicto numero. 21. non
enim leuia, sed fortissima sunt, non enim
Parladorius dubitat, an creditor, qui ca-
pit vnā hypothecam, possit agere contra
alias, sed an captis omnibus possit agere
contra debitorem virtute obligationis ge-
nerales bonorum: in quo casu resoluit non
posse duplici fundamento, vno Gregorij, &
altero Aluari Vaez. Gregorij enim est,
quod peremptis bonis censualibus, perimi-
tur census, ex quo bene insert Parlador.
quod captis à creditore etiam extinguatur,
siquidem eo casu apud venditorem non re-
maneant hypothecae speciales, quarum oc-
casionem census praestetur, & obligatio ge-
neralis non sufficiat, ut verior sententia
est. Rursus Aluari Vaez ratio est, quia
non potest emptor census agere aduersus
venditorem non possidentem bona censua-
lia. Vnde si creditor ea possideat, ut quia
per sententiam ultimae additionis sibi data
fuerint, redemptio census iuste formatur,
ut quia in eius creatione hypothecae tantum
speciales considerentur. Quae quidem fun-
damenta non potuerunt videri fortissi-
ma Feliciano, cum ipse semper tenuis-
set, super omnibus bonis generaliter, imò
super sola persona creari posse, & consi-
stere censum. In quo certè lapsus fuit,
ut per discursum totius tractatus euidenter
constat: quare recte conciliantur Boer. & Par-
lador.

Ex quibus etiam venit decidenda alia re-
solutio Feliciani libr. 3. de censib. capit. 2.
numer. 8. dicentis post longam disputatio-
nem, quod creditor, cui per sententiam in
concursum creditorum bona pro suo debito
fuerunt adiudicata adhuc habeat recursum
contra alios correos, seu fideiussores, vel
tercios possessores rerum censualium, quod
iterum repetit in 2. tomò dicto libr. 3.
capit. 2. numer. 6. versic. *In numer. 8.*
ubi refert Gutierrez libr. 1. pract. quæst.
quæst. 46. à numer. 60. vsque ad 64. à
cuius opinione libenter dissentio, dum-
modo per sententiam transactam in rem
iudicatam bona creditori adiudicata sint,
etiam si alia specialiter hypothecata su-

per sint; quia cum ea adiudicatio ne-
cessaria sit, pugnanteque creditore se-
quatur, vim obtinet solutionis, & con-
sequenter redemptionis, atque resolu-
tionis census; ideoque extincto & resolutio
non poterit emptor pro eo agere aduersus
correos.

8 Quid tamen erit in compensatione, vi-
deamus, scilicet an compensatione census
redimatur, & videtur quod sic, cum ha-
beat locum solutionis. l. si debitor. ff. qui
potiores in pignore, & melius quam alibi
probat per Tiraquell. de retract. lignag.
9. 1. gloss. 3. per totam, imò & ex sen-
tentia Ioannis Fabri in. 9. in bonae fidei in-
stitut. de actionibus. In omni casu, in quo
cessatio solutionis praedictat, quantum ad
penam, usuras, & interesse, compensatio
admittitur ipso iure, & loco vere solutionis
habetur, siue iure actionis, siue officio iu-
dicis, etiam privilegio minoris, seu alio
non obstante. Cuius doctrinam sequitur
plures referens Tiraquell. in dicta gloss. 3.
numer. 8. & 9. & magis in specie Sebast.
de Medicis in tract. de compensationibus
quæst. 50. 1. part. numer. 1. & plurimi
per Ioann. Lupum de usuris commentar. 2.
9. 4. numer. 115. Quae tamen resolutio
Ioannis Fabri, & ceterorum, quamvis ge-
neraliter vera sit, in censu tamen non vide-
tur admittenda, quia in eo contractu nulla
contrahitur obligatio fortis restituendae,
nec censuarius praecisse ad restitutionem
tenetur. Igitur nulla compensatio admit-
tenda est, donec debitor significet credi-
torise velle redimere censum, & sortem
cum debito compensari, alioquin circum-
uenirentur creditores, qui pecuniam ab eis-
dem debitam censuarijs otiosam haberent.
Ita ingeniosè aduertit Cavalinus de usuris,
quæst. 43. per totam, Ioann. Lupus de usuris
commentar. 2. 9. 4. numer. 115. in fine, quibus
accedat, quod licet compensatio ipso iure
fiat, intelligitur tamen, si petatur. l. fin.
C. de compensat. gloss. & DD. in l. si
constat eodem titulo, & per Tiraquell.
in l. si vnquam verb. *Reuertatur*, nume-
ro. 13. C. de reuocand. donat. ideo legiti-
mè opposita compensatio impeditur
cursum usurarum, & non ante oppositionem.
De qua quidem compensatione, & an per
eam census redimatur, egerunt Roderic.
libr. 2. de ann. redditib. quæst. 18. Fe-
lician. 2. tom. de censib. libr. 4. capit.
vnico numer. 13. versic. *Sed an compensatio-
ne*, ubi ad longum prosequitur vsque ad nu-
mer. 14.

- 9 Est tamen faciendū, ut verē & legitimi fiat, per oblationem, consignationem, atque depositionem, ut ad longum scripserunt Causalini. de vsuris quæst. 39. Tiraquell. de retract. conuentionali. §. 4. gloss. 1. per totam, & gloss. 2. in princip. & gloss. 6. 7. & 10. & de retract. lignag. §. 1. gloss. 17. numer. 8. & §. 6. gloss. 3. per totam, vbi ad longum explicuit materiam oblationis, consignationis, & depositionis pretij, & post Tiraquell. id scripsit Foller. in praxi censuali, gloss. quæ incipit, *Vi vides*, ferē per totam, & melius, ac latius Ioann. Lup. de vsuris commentar. 2. §. 3. per totum, est tamen in hac consignationis, & oblationis materia notandum, quod prius offerenda est creditori fors censualis, quam consignatio, vel depositio fiat, ex Saliceto in l. 2. in §. notabili. C. de vsuris, Cagnol. in l. 2. C. de pactis inter emptorem. numer. 113. Tiraquell. de retract. lignag. §. 9. gloss. 3. numer. 5. Ioann. Lup. in d. §. 3. numer. 105. Et adeo verē est faciendā depositio, ita quod non sufficit depositarij confessio, ut post Tiraquell. Ioann. Lup. Menoch. Iosephum Ludovic. & alios aduertit Felician. 2. tom. lib. 3. c. vnico. numer. 2.
- 11 Imo ea depositio debet fieri creditore citato, ex Menoch. de arbitrar. casu 232. lib. 2. Ioseph. Ludovic. decis. Perusina. 105. n. 3. Ioann. Lup. de vsuris. §. 4. numer. 4. non ut depositum habeat necesse citationem, sed ut per eā creditor sciat sortem depositam esse ad eā recipiendam cum vsuris. *Feliciano ubi supra*
- 12 Et huiusmodi depositum de sorte & vsuris debet esse integrum, ut impediatur cursus vsurarum, ex Follerio in praxi censuali. numer. 49. Tiraquell. post plures de retract. conuentionali. §. 6. gloss. 4. numer. 23. Francisc. Milanens. decis. 18. Regni Sicilia. numer. 23. vsque ad 28. lib. 2. & post alios Felic. supra numer. 3.
- 13 Vbi in vers. *Quarto requiritur*, aduertit, quod depositum est purē faciendum absque vlla conditione, seu qualitate, ex Bart. Menoch. & alijs.
- 14 Et similiter est faciendum cum iudicis auctoritate, ex Bart. in l. acceptam prope fin. C. de vsuris, Alex. & alijs, per Tiraq. §. 4. gloss. 7. n. 1. de retract. conuent.
- 15 Iudex tamen debet esse venditoris, redimentis nempe censum, ut post Bald. Alexandr. & alios aduertit Ioann. Lup. de vsuris. §. 4. numer. 12. & post eos Felician. dicto numer. 3. vers. Sed coram quo iudice. In quo ego considero, quod cum censuarius agat de distrahendo contractu, resoluendoque censu, debet sequi forum creditoris ex l. 2. vbi gloss. 6. vbi, & apud quem. Signorol. consil. 162. Tiraquell. lib. 1. retract. §. 8. gloss. 5. numer. 2. & post Tiraquell. & Signorol. Roderic. de ann. redditibus lib. 1. quæst. 18. numer. 54. vers. vltimō notabis, totum tamen hoc pendet à conuentione contrahentium.

- 16 Si tamen debitor deposueris sortem eum vsuris, an libere possit reuocare depositum, & mutare voluntatem redimendi, dubitauerunt plures, & regulariter est dicendum, depositum posse reuocari sortem recuperando, ex l. acceptam, vbi Bart. Salicet. & omnes. C. de vsuris, Tiraquell. dicto §. 4. gloss. 9. numer. 1. quod est intelligendum antea quam creditor acceptauerit depositum, quia cum per acceptance debitorem liberetur, creditorque ius reuocabile consequatur, merito depositum reuocare non poterit, ut post Tiraquell. & alios aduertit Felician. supra. numer. 4. vbi alias refert ad eum casum limitationes.
- 17 Sed an repetens depositum videatur reuocasse iuri redimendi, explicat benē Felician. supra n. 5. per totum, ad quem vos mitto, quid benē loquitur.
- 18 Vbi numer. 6. resoluit, cuius periculo perire debet fors deposita, quæ periuit.
- 19 Si tamen redemptio fiat vsufructuario, & nō proprietario, an extinguatur cēsus, & vsufructus eius, vel adhuc fors est tradenda vsufructuario, late disputat Felicianus in 2. part. de censib. lib. 3. cap. vnico numer. 15. cum alijs fol. mihi 241. vbi ad longum illud disputat, ac explicat.

AN REDEMPTIO FIAT
per præscriptionem census, & quāto
tempore census præscribat
tur à censuario, vel ter
tio possessore. Ca
put. CIII.

SVMMARIVM.

Præscriptionis census materia remissimè demonstratur. n. 1.
Census emphytheoticus quo tempore, & quo modo in perpetuum præscribat, & intellectus ad l. 1. & 2. C. si aduersus creditorem, & ad leges Partic. vbi agit de præscriptione emphytheotica. n. 2.

Census reservatiuus, & res censualis quomodo à tertio præscribat, & intellectus ad l. 1. & 2. C. si aduersus venditionem, & leges Partic. tum n. 3.
Tertius possessor rei censualis an præscribat eam longissimo tempore. numer. 4. & an præscriptio formetur, si adsit pactum de non alienando, vel qualibet alia prohibitio alienationis. numer. 5.
Intellectus ad l. 10. tit. 26. part. 4. quæ de præscriptione feudis loquitur. n. 6.
Pactum de non alienando rem censui subiectam, an impediat præscriptionem in tertio rei censualis possessore. n. 7.
Ius exequendi virtute scripte penitus censualis quo tempore præscribat. n. 8.
Intellectus ad l. 63. Tauri. n. 9.

CAPVT CIII.

- AEPISSIME contingit cēsum redimi, & extingui, præscriptione, sicut & solutione & redemptione, ut constat ex his, quæ tradunt Roderic. de ann. redditib. lib. 2. quæst. 9. numer. 13. cum alijs vsque ad numer. 60. & numer. 24. 61. & 63. Felician. in 2. part. de censib. lib. 3. cap. 4. numer. 18. cum alijs, fol. mihi 182. ex quo censuarij, vel tertij possessores sapissimè obijciunt, extinctum esse censum præscriptione, ut quia possidentes cum titulo, & bona fide res censuales per spatium decem, vel viginti annorum, pensionem censualem non soluisent, in præsentendum est de veritate huius resolutionis, quando, & quomodo contingere possit. Ad cuius verissimam resolutionem sequentes casus considerantur, atque deciduntur.
- 2 Primus in censu emphytheotico, ut quia tertius possessor rei emphytheotice, qui eam cum titulo, & bona fide per spatium decem, vel viginti annorum possidet, conuentus à domino directi pro canone & pensionem obijcit se emphytheosim præscripsisse, & rem illam à canone liberam esse, ut quia nunquam ipse tertius pensionem soluisset; & in hac specie cum tertius rei emphytheotice possessor cum titulo & bona fide possideret, præscriptione se liberaffe à futura solutione constat, ex vulgata regula l. 1. & 2. C. si aduersus creditorem. l. 27. tit. 29. part. 3. l. 39. tit. 13. part. 5. Quæ quidem iura, licet loquantur in præscriptione hypothecæ, non

tamen in eo, quod hypothecā præscribitur, fundantur, sed ex eo, quod tertius rei possessor cum titulo & bona fide possideret, & præscribit, procedunt, & ideo ad nostram speciem census perpetui emphytheotici rectē adaptantur, vnde in specie census perpetui resoluit Balb. in tractatu de præscriptione. 4. part. quartæ partis principalis quæst. 8. numer. 4. in tertio enim possessore cum titulo bona fide præscribitur, & quod magis est, ipse Balb. post speculat. Bartol. & alios in dicta quæst. 3. in principio resoluit, non solum tertium rei emphytheotice possessorem, sed & ipsum emphytheotam non soluentem per tempus quadraginta annorum posse præscribere emphytheosim, quod ante ipsum tenuerat Corneus consil. 142. numer. 11. volum. 3. quod certè durum videbatur, cum emphytheota, cui à domino data fuit res in emphytheosim, habere non possit bonam fidem, habita tamen, præcederet Cornei, cæterorumque resolutio, in casu tamen, quo emphytheota ipse præscribat, id non efficit ex naturali possessione, quam ipse habet, ut malè existimauit Bart. in l. 1. numer. 9. ff. de acquirend. posses. communiter reprobatus à Ias. ibi numer. 12. Ripa. 54. Alciato. 30. Couarr. in regul. possessor in initio secundæ partis numer. 4. quia naturalis possessio non sufficit ad præscriptionem. l. adquiretur in fine. ff. de acquirend. rerum dominio, sed dum taxat ciuilibis, ut docet gloss. & communiter omnes ibi in l. 3. §. 6. ex contrario. ff. de acquirend. posses. sed verius est prouenire eam præscriptionem contra dominum ab emphytheota causatam in quasi possessione ciuili, quam ipse emphytheota habet iniure emphytheosis, ut quia emphytheota naturaliter, & quasi ciuilitè possideat, secundum veriorē sententiam, & ita contra Bart. resoluit benē Valasc. de iure emphyt. quæst. 8. numer. 30. per totam. Ad rem igitur, si emphytheota ipse potest præscribere censum emphytheoticum, à fortiori totius rei emphytheotice possessor cum titulo, & bona fide contra dominum præscriberet, ex dicta l. 1. & 2. cum alijs, C. si aduersus creditorem.

- 3 Secundus casus consideratur in censu reservatiuo, ut quia censuarius, cui data fuit res in censum cum reservatione pensionis, alicui eam dederit, seu aliter alienauerit; quia tertius ille possessor rei censualis cum titulo & bona fide eam præscriberet,

ex ratione dicta l. 1. & 2. C. si aduersus creditorem, & dictarum legum Partitæ; cum enim ipse tertius à domino rei censualis titulum & causam habeat, ut quia dominus eidem rem censualem vendidisset, pensionem ex primæna cōcessione reseruatam præteritam & futuram iustæ præscribit, & ab ea in totum se liberat.

4 Tercius casus principalis verificatur in cōsignatiuo, quotiescunque tertius rei censualis possessor obijcit, se nunquam soluisse pensionem, sed per longissimum temporis spatium cum titulo & bona fide possidere rem ut liberam. Quo casum idem quod in præcedentibus resolutione plures notabiles viri ad similitudinem præscriptionis hypothecarum, ex dicta l. 1. & 2. C. si aduersus creditorem, & ex dictis legibus Partitæ. Et denique nominatim id in censu probant Casan. in consuetudin. Burgund. tit. l. De censibus §. 2. numer. 26. Petrus Foller. in praxi centuar. l. verb. *Huiusmodi census super rebus* num. 118. Gomez de Leon in centuar. 50. & post Méchacam, Balb. & alios Ioann. Gutierrez. libr. 1. quæst. ciuil. q. 90. nu. 3. Felic. de censib. lib. 3. cap. 4. num. 12.

Reperio tamen, quod Petrus Salazar de vsu & consuetudine capit. 11. numer. 56. cum alijs, existimans in censu seruitutem quandā formari, faretur tertium possessorem præscribere non posse eam seruitutem soluendi censum, nisi per decem annos, retro negauerit soluere pensionem, & ex inde creditor acquiescere, iuxta doctrinam glossæ in l. qui luminibus. ff. de seruitutibus urbanorum prædiorum dicentis, in seruitutibus incipere currere præscriptionem à tempore prohibitionis, quam sequuntur fere omnes ibidem in l. 1. C. de seruitutibus & aqua, Menoch. de arbitr. casu 160. n. 7. decis. Pedem. 245. nu. 4. Sed hæc consideratio vera mihi non videtur, tam ex eo, quod ut sæpius diximus cōstitutio nostri census non est verè & proprie seruitus, licet aliquid habeat seruitutis, cū sit ius reale coherens inseparabiliter fundo; quā ex ea porissimum ratione, quod glossa in dicta l. qui luminibus loquitur in seruitutibus negatiuis, quæ consistunt in mera facultate, ut in seruitute deducendi aquam de puteo, coquēdi in furno, & ex alijs similibus, in quibus cū iure familiaritatis permitti censentur, mirū non est si ad hoc, ut ex præscriptione efficiatur necessaria, & præcissa requiratur domini putei, seu molēdini prohibitio, ut ex ea prohibitione incipiat currere præscriptio, quā in nostri casus specie omnino cessat, cū actus exigendi pensionem censuale non sit meræ

facultatis, sed necessarius, idē subuertitur argumentum, & inde licet alia ratione, reprobatur Salazar, Felician. d. lib. 3. cap. 4. n. 11.

Ego tamen fortius, & nouiter considerabam aduersus resolutionem Feliciani, quod cū in his censuum scripturis semper adiatur pactum illud de non alienando rem censualem, negari non potest, nisi quod ex eo pacto, atque prohibitione alienatio nulla sit, ex l. si creditor. §. fin. de distract. pignorib. cum vulgatis, & quod ideo bona alienata contra prohibitionem, adhuc manent penes alienantem, ut resoluunt Angel. Imola, Barr. Ripa, Iaf. & alij, quos referens sequitur Ioann. Gutierrez in dicta l. nemo potest numer. 28. Anton. Gom. in l. 40. Taurinum. 18. & consequenter si præscriptioni resistit expressa alienationis prohibitio inchoari, nec perfici potest: quia ubi lex inhibet usufructum, & præscriptionem: nihil prodest possidenti bona fides. l. ubi lex, cum similibus. ff. de usufructu pignorib. & late post plures resoluunt Molina lib. 4. de Hispan. primogen. capit. 10. num. 1. per totum, Gomez in l. 40. Taurinum. 90. Neque obstat, quod ea prohibitio alienationis proueniat ex contractu, & non ex ultima voluntate, & quod inde non impediat translationem dominij in tertium, ex differentia, quam inter eas prohibitiones ex ultima voluntate, vel contractu prouenientes assignauerunt Scribentes, de quibus per Ioann. Gutierrez in dicta l. nemo potest numer. 25. vsque ad 27. delegat. 1. quia quamuis verum sit, quod sola prohibitio alienationis proueniens ex contractu non impediat translationem dominij ex l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbor. cum vulgatis. nec per consequens præscriptionem; tamen quando cum prohibitione adest hypotheca, ut in nostra casus specie, ubi non solum hypotheca, sed & ius simul reale coherens inseparabiliter fundo, formatur translatio dominij, prohibetur ex dicta l. si creditor. §. fin. de distract. pignor. & ita latè aduertit Gutierrez in dicta l. nemo potest. num. 28. cum plurimis alijs, ubi in hypotheca censuali id à fortiori comprobat, & consequenter prohibetur præscriptio: si enim lex virtute pacti de non alienando cum hypotheca resistit præscriptioni; ergo non sufficit ordinaria, nec triginta annorum, sed requiritur immemorialis, ex c. 1. de præsc. lib. 6.

Rursus ex natura ipsa prohibitionis alienationis cum hypotheca id apertius constat; si enim prohibita dicta alienatione & dominij translatio impeditur, & alienatio nulla omnino est quoad eum effectum, ut pactioni stetur, ex dicta l. si creditor. §. fin. de distract. pignor.

pignori. *Nullam esse venditionem, ut pactioni stetur*, ergo à fortiori & dominij translatio quoad ipsum effectum per præscriptionem impeditur, atque per consequens præscriptio, quæ sub alienationis nomine continetur ex l. alienationis. ff. de verbor. significat. & ita aduertunt Bart. & Bald. per text. ibi in l. 2. C. de usufructu pro emptore, ubi glossa. verb. *Non potuerunt*, plurima iura refert Bart. etiam in l. filius familias. §. diui numer. 22. delegat. 1. & in l. ubi lex ff. de usufructu ubi ubi que Ioann. de Imola glossa. fin. ubi DD. in l. quemadmodum. C. de agricolis & censitis lib. 11. Angel. post Iacob. Butricar. & Cynus in dicta l. ubi lex, & benè Gregor. Lup. in l. 10. tit. 26. part. 4. ubi glossa. verb. *Nin le empece tiempo que fuese pasado*, colum. 3. ad med. referens ad id text. in dicta l. 2. C. de usufructu pro emptore, pro quo ego pondero 6 text. in dicta l. 10. tit. 26. part. 4. ibi, *Nin le empece tiempo que fuese pasado, en que huuiese estado otro algun tenedor del*, ubi tertius possessor feudi in eum translati illud præscribere non potest, ex eo quod prohibitio alienationis ipsius feudi impedit totalem præscriptionem, & de emphytheosi idem dici poterat: ergo ita videtur dicendum in tertio possessore rei censualis; cū enim alienatio eius ita nulla sit quo adhuc effectum, ut pactioni stetur, ut penes alienantem bona manere censeantur, & inde dominus census possit directè agere contra tertium via ordinaria, vel executiua, ut suprà latè dictum est, dicendum erit, quod & præscriptio nullius est momenti quoad eum saltem effectum, ut & tertius via executiua conueniatur.

Pro qua resolutione pondero text. in l. 1. C. si aduersus creditorem, dum in principio probat, quod hypothecaria præscribitur tempore ordinario per tertium rei possessorem, & statim in fine subdit, *Præterquam si debitores, vel qui in eorum iura successerunt, obligati rei possessioni incumbant*. Quæ quidem iura præcisse sunt intelligenda, quando res à tertio possessa obligata sunt cum prohibitione alienationis, quia si de simplici hypotheca absque vlla prohibitione & pacto intelligerentur, procedere non possent, imò forent apertè superflua, & contraria præcedentibus, cū in præcedentibus de simplici hypotheca loquatur, & ex verbo, *Præterquam si debitores*, diuersum casum in eisdem tertijs possessoribus designare debent, scilicet quando adest hypotheca, & prohibitio alienationis: ergo ex omnibus supradictis apertè constat, quod ad hoc ut tertius rei censualis possessor præscribat hypothecam ipsius rei censualis, &

liberetur ab obligatione soluendi in futurum, non sufficit præscriptio ordinaria, neque regula l. 1. & 2. C. si aduersus creditorem.

7 Ex qua resolutione, quæ fortissima est, & conuinci non potest, primò infertur, quod quando nostrates communiter teneant l. 63. Tauri, quæ hodie habetur in l. 6. tit. 15. lib. 4. nouè Recopilat. non corrigere decisionem l. 1. & 2. C. si aduersus creditorem, sed dictam l. 63. procedere respectu principalis debitoris, & ad l. 1. C. si aduersus eum legibus Partitæ procedere respondeant in tertijs possessoribus rerum, ut aduertunt Gomez in dicta l. 63. in fine, Cifontanus, Castel. Palac. Rub. Olan. Gomez de Leon, & Salazar, quos referens sequitur Ioann. Gutierrez in practicis quæstion. lib. 1. quæst. 190. numer. 8. Felician. in dicto lib. 3. de censib. capit. 4. num. 12. adhuc tamen prædictus titulus. C. si aduersus creditorem, neque leges Partitæ procedere non possunt, quando tertius possessor possidet rem hypothecæ speciali subiectam cum pacto de non alienando; quia cum pactum illud efficiat, quod res à dominio alienantis exire non posset, quo adhuc effectum, ut pactioni staretur, ex dicta l. si creditor. §. fin. de distract. pignor. nec per vllam præscriptionem exire, quamuis quoad alios effectus exeat, & in tertium transferatur.

Secundo infero ad impugnationem Ioann. Gutierrez in dicta quæst. 90. qui quidem in numer. 1. prope finem, ponderans pactum de non alienando ad impediendam præscriptionem, quem ego procedere intelligo, dum modo præscriptio tertij nihil impedit quoad eum effectum, ut stetur pactioni, sicut nec alienatio, cui præscriptio æquiparatur, nihil impediret, ex dicta l. si creditor. §. fin. ubi, *Nullam esse venditionem, ut pactioni stetur*, quia quoad cum effectum, ut stetur pactioni & tertius conueniatur, impossibile est, quod sicut neque quidquā prodest alienatio, proficit etiam aliquid præscriptio. Quid enim importat, habere tertium rei possessorem titulum, & bonam fidem, & non errasse in iure, sed ignorasse factum, ut considerat Gutierrez dicto num. 1. si contra eum titulum, & bonam fidem, atque ignorantiam resistit prohibitio iuris expressa, deducta ex prohibitione hominis cū hypotheca, quæ & dominij rei ab alienante exire prohibet, & alienationem contra pactum nullam efficit? Nonne videmus, in prohibitionibus alienationum bonorum maioratus tertios rerum possessores, quibus bona conantur præscripsisse, habere titulum, & bonam fidem, ignorantiamque qualitatibus rerum,

rerum liberam existimantes, & nihilominus ex resistencia testatoris, hominis nempe prohibitione eas prescribere non posse: ergo eadem, imò & maiori ratione nihil obstat titulus, bona fides, seu ignorantia tertij prescribere volentis contra hominis prohibitionem alienationis.

Tertio benè infero Ioann. Gutier. in d. q. 99. nu. 1. prope finem ponderasse l. 1. C. si aduersus creditorem ibi. *Præter quam si debitor, vel qui in eorum iura successerunt, obligare rei possessioni incumbant*, pro hac nostra sententia, & statim numer. 10. in fine malè, & absq; vilo fundamento respondisse additam l. 1. q. loquitur de possessione actuali, & naturali cum in effectu, & substantia idem quod & nos libenter faciemur, respondeat, scilicet, q. tertius, qui vere, & naturaliter possedit rem hypothecæ subiectam, & prohibitam alienari, rectè conueniatur, & quod tempore ordinario non prescribat. Quare in puncto iuris verissimum existimo, tertium rei censualis possessorem prescribere non posse rem ipsam censualem tempore ordinario, sed necessariam esse immemoriam, vel quadraginta annorum, cum titulo; cum obstat aduersus eam prescriptionem iuris resistencia.

Quæ quidem omnia intelligenda sunt, quando agitur de prescribenda re censuali, hypotheca scilicet census, inducendaque in totum liberatione à canonis præstatione: si vero ageretur de prescribendo iure exequendi ex contractu censuali, videtur, quod sufficiant decem anni contra verum creditorem, ex l. 63. Tauri, dum dicit, *El derecho de executar por obligacion personal se prescribe por diez años*, & à fortiori contra tertium rei possessorem; argum. dictæ l. 1. & 2. C. si aduersus creditorem, vt in vera creditore aduertit Parlador. lib. 1. rerum quotidianarum capit. 1. §. 12. num. 6. & alijs, & in tertijs possessoribus numer. 8. vbi Parlador. existimat, ius exequendi per decennium, non modo pro præteritis annis, sed etiam pro futuris prescriptione decem annorum omnino extinctum esse, ex eo quod cum ius illud exequendi proveniat ex contractu, in qua principio interposita fuit, vnica stipulatio tantum, sufficeret vnica tantum prescriptio, ex glossa notanda in l. cum notissimi. §. in his. C. de prescriptionibus triginta, vel quadraginta annorum, & ex his, quæ latè reijcit Balb. de prescript. 4. part. quartæ partis principalis quæst. 4. in princip. Boer. & Gomez, quos ipse Parlador. refert.

Ego tamen contra Parlador. considerabam

regularem præxim huius Regni, quam ferè omnes Regnicolæ tradiderunt, scilicet, quod ius exequendi prescribatur per decennium, quantum ad annuas præstationes præteritas, non verò quantum ad futuras, & sub eorum censura existimo verius, quod ius exequendi proveniens ex contractu censuali non prescribatur, nisi tempore triginta annorum. Quod ad sensum patet, quia de iure communi eo tantum tempore prescribatur, vt tradunt plures per Anton. Gom. in dicta l. 63. in principio. vbi ceteri glossatores, id aduertunt Parladorum post Bald. Balb. & Maranta. lib. 11. rerum quotidianarum, capit. 1. §. 11. numer. 12. ergo quamuis postea l. 63. Tauri tempus illud triginta annorum ad decennium restrinxerit, intelligenda est in obligatione momentanea, & quæ vnico tantum actu solutionis extingitur, vt constat ibi, *El derecho de executar por obligacion*, non vero in iure exequendi resultante ex contractu, non momentaneo, sed perpetuo, tractuque successuum habente, in quo quidem annuatim nascitur pro qualibet annua præstatione verum ius exequendi, & inde non vnicum exequendi ius prescriberetur, sed plurima exequendi iura; ergo si possumus intelligere l. 63. sine violentia, sine correctione, propriè, & verè, vt de vnico iure exequendi intelligitur, & ea interpretatio sumenda erit. Rursus exequendi ius proveniens ex contractu censuali non vere dici potest ius exequendi, de quo loquitur l. 63. Tauri: quia dicta l. 63. loquitur de iure exequendi proveniens ex obligatione personali dum dicit: *El derecho de executar por obligacion personal*, veluti ius omne, quod contrahitur, & formatur ex regularibus obligationibus, in quibus, principalior obligatio est personalis, & hypothecaria accessoria; quod quidem ius prescribi per decennium contra ius commune, probat dicta l. ibi, *Se prescribe por diez años*: & ideo non debet extendi ad ius exequendi proveniens ex obligatione successiva, & perpetua, non principaliter personali, sed potius reali, vt quia principalior sit hypothecaria irregularis, ius nempe reale, & accessoria personalis, quia in ea, & de iure communi requiritur, sicut antea tempus triginta annorum, & ex natura contractus, à fortiori id suadet, cum annuatim vnicum, & plenum, ius exequendi formetur; ideo licet non his considerationibus l. 63. Tauri non intelligitur, nec procedit in iure exequendi, quod provenit ex obligatione reali, probat Dueñas regula 6. limitatione 1. Auend. de exequend. mandat. 2. part. capit. 30. numer. 12. & Parlador.

Parlador. lib. 1. capit. 1. §. 15. numer. 17. Quæ quidem sententia in puncto iuris verissima est, licet praxis Regni eam aliter acceperit vt scilicet ius exequendi prescribatur per decennium, quoad præteritas præstationes, & non quoad futuras.

In hac tamen prescriptionis materiâ an sufficiat vnica prescriptio, vel sint necessariae tot prescriptioes, quot annuas præstationes, & à quo tempore incipiat contra tertium currere prescriptio, an à tempore, quo principalis debitor cessauit soluere pensionem vel à tempore, quo tertius possidet rem ipsam censualem, dicendum erit latè in capite sequenti.

AN IN PRÆSCRIBENDA obligatione soluendi in futurum censum, necessariae sint tot prescriptioes, quot præstationes, vel vnica prescriptio sufficiat. Caput C.III.

S V M M A R I V M.

Annua præstationes procedentes ex contractu vel vltima voluntate, quomodo prescribantur & an sit necessaria tot prescriptioes, quot præstationes, late discutitur num. 1. & per totum vsque ad fin.

Opinio Aluari Vaez Lusitani aduocatur & reijcitur. n. 2.

Traditur noua, & elegans consideratio, atque resolutio circa prescriptioem annuarum præstationum procedentes ex contractu, vel ex vltima voluntate. numer. 3. vsque ad finem capituli.

C A P V T C I I I.

IN capitibus præcedentibus egimus de prescriptioe obligationis censualis in futurum inducendæ à censuario, vel tertio rei censualis possessore, atque simul de prescribendo iure exequendi, quod ex ipsa scriptura censuali nascitur: vnde in presenti necessario agendum est, an ad eam obligationem soluendi censum in futurum prescribendam, necessariae sint tot prescriptioes,

quot annuas præstationes, vel vnica tantum prescriptio sufficiat.

Ad primum accedendo, nescio, quo fundamento ductus Guillelmus Benedict. in cap. Raynuntius, verb. *Et uxorem nomine Adalafiam*, numer. 6. scripsit passimè, & actiue prescriptionem acquiri, & extinguere vt de acquisitione in futurum diximus in cap. de censu ex consuetudine inducendo, & de resolutione dicendum erit in presenti. Et primò aduertendum est in hac dubitatione, communem esse, & receptam distinctionem, quod aut loquimur in annuis præstationibus præcedentibus ex contractu, aut debitis ex vltima voluntate, si procedunt ex contractibus, existimant Scribentes communiter sufficere vniam prescriptionem triginta annorum, tam pro primo, quam pro sequentibus annis in futurum, ad extinguendam in totum obligationem soluendi censum; quia eo casu vnica formatur à principio stipulatio, & vnica nascitur actio, & obligatio soluendi in perpetuum. Nec sunt tot obligationes, quot annuas præstationes. l. Stichum; aut Pamphylum. §. stipulatio. ff. de verbor. l. Senatus. 35. §. fin. ff. de donat. causa mortis; ac proinde vnica sufficit prescriptio pro præteritis, & futuris, quod similiter Scribentes comprobant, ex l. eos. C. de vsuris, & canonistæ ex cap. de quarta de prescriptionibus: fin verò debentur ex vltima voluntate, existimant tot esse necessariae prescriptioes, quot annuas præstationes; quia sunt plurima legata, scilicet legatum pro primo anno purum pro sequenti conditionale. l. cum in annos. ff. quando dies legati cedat. l. si in singulos. 4. ff. de annuis legatis, & ideo mirum non est, si pro primo tantum anno formetur prescriptio, & non prosequentibus, quorum dies non venit, ex l. cedere diem de verbor. & ex l. cum notissimi. §. illud. C. de prescript. triginta, vel quadraginta annorum; & denique his considerationibus hanc distinctionem inter contractus, & vltimas voluntates tenuit glossa in l. cum notissimi. §. in his verb. cuiusque anni, vbi post diuersas opiniones Martini, & Vulgarini eam conciliationem elegit, & fuit opinio Azonis in summa eodem tituli. colum. 1. numer. 6. Iacob. Butricarij in quæst. fin. glossa fin. in l. de pupillo. §. si in pluribus. ff. de noui operis nuntiatione, vbi Bartol. quæstion. 22. Alexand. numer. 3. Cuman. columna 2. dicēs hanc esse magis communem opinionem, Imola, Roman. Alexand. & Iass. in dicta l. Stichum. §. stipulatio, Fulgos. dicens hanc magis communem sententiam in dicta l. cum notissimi. §. in his. Corneus. consil. 22. nu. 23. vol.

vol. 3. Quam etiam distinctionem dicentes verissimam & communem, sequuntur Balb. de prescript. 4. part. quartæ partis principalis, quæ est. 4. per totam, Giga de pens. quæst. 83. Iass. consil. 7. lib. 1. Panormitan. Ioann. Andr. & alij in capit. auditis de præscriptionibus & benè Anton. Gomez 1. tomo variarum capit. 11. numer. 45. versic. *Quartus effectus*, Ioann. Parlador. rerum quotidianarum lib. 1. capit. 1. §. 5. numer. 7. Iassimè Valasc. consult. 49. numer. 1. & per totam, Felician. de censib. 2. part. lib. 4. cap. unico numer. 14. ubi plurimos referunt.

E conuerso etiam contra prædictam communem distinctionem tenuit Martin. glossator antiquus, quem sequuntur ultramontani dicentes absque vlla distinctione, an proueniant ex contractu, vel ex vltima voluntate, esse necessarias tot præscriptiones, quot præstationes, vt in quolibet anno requiratur vnica præscriptio. Quod tenuerunt Iacob. de Arenis. Petrus Cynus, & Alberic. Rayner. in dicta l. de pupillo. §. si in pluribus. ff. de noui operis nunciatione, ubi Iass. num. 2. Paul. Castrensis. dicens magis communem sententiam in l. plures apochis. C. de fide instrument. numer. 6. & eleganter Anton. de Butr. in capit. prouenit de censib. colum. penult. Pro qua sententia ponderant text. in dicto §. in his, dum agens de præscriptione annuæ præstationis, æquiparans prouenientes ex contractu, & ex vltima voluntate, dicit, *In his etiam promissionibus, vel legatis, vel alijs obligationibus, qua donationem per singulos annos, vel menses, aut aliquod singulare tempus continent, subdit in decisione, sed ab initio cuiuscunque anni, vel mensis, vel alterius singularis temporis computari, manifestum est.* Secundò aduertunt, quòd in contractibus, licet prima obligatio pura sit, pro sequentibus tamen annis idem est, vt ad sensum patet, sed donec veniat dies creationis, non incipit currere præscriptio. l. cum notissimi. §. illud. C. de præscriptionibus triginta, vel quadraginta annorum. l. 1. in fine. C. de annali exceptione: ergo annuæ præstationes futuræ, donec cesserint, præscribi non possunt. Hanc sententiam denique tenent Salicetus in dicto. §. in his, Boerius quæst. 406. & iterum quæst. 336. & dicens communem Stephanus Aufrer. quæst. Tolosana 342. per text. quem existimant expressum in dicto. §. in his, dum æquiparat annuas præstationes prouenientes ex contractu, vel ex vltima voluntate, & hanc opinionem esse magis communem, & in iudicando & consulendo sequendam testatur Gvid. Pap. in quæst. 406. col. 2.

2 Inter eas tamen opiniones diuersas reperio, quòd Aluar. Vaz Lusitan. consultat. 49. per totam, explicans, quomodo præscribantur annuæ præstationes præteritæ, & futuræ, procedentes ex contractu, vel ex vltima voluntate, referens prædictas citra, & ultramontanorum opiniones, denique num. 6. 7. & 8. designat nouam opinionem, dicens, quòd sufficiat vnica præscriptio triginta annorum ad liberandum debitorem in perpetuum ab annuis præstationibus, ex contractu, vel vltima voluntate procedentibus. Et primò ponderat regulam. l. in omnibus, & l. sicut in rem C. de præscript. triginta, vel quadraginta annorum, quæ in actionibus personalibus generaliter & absolute triginta annos designat absque vlla distinctione, an sint actiones merè personales, vel annuæ præstationes, procedentes ex contractu, vel vltima voluntate. Secundò considerat, quòd sicut obligatio soluendi censum in futurum vnica præscriptione formatur, secundum formam traditam à Doctoribus, in l. cum de in rem verso. ff. de viuris, & in capit. peruenit de censib. mirum non est, si vnica præscriptione formata, & inducta extinguatur, cum omnes res, per quas cunque causas nascitur, per easdem dissoluitur, & maxime cum præscriptio favorabilior sit ad liberandum, quam ad obligandum. Et demum aduertit, quòd si propter exordium obligationis potest agi, vt debitor condemnatur, non solum ad præteritas, sed ad futuras præstationes, ex l. 1. C. de fideicommissis, quòd eadem ratione contra ipsum exordium obligationis idem operabitur in extinguendo longissimi temporis cursus. Ex quibus iam constat, quam difficilis sit huius nostræ disceptationis resolutio.

3 Vnde in eavarietate opinionem ausus sum designare nouam quidem, & iuridicam distinctionem, scilicet, quòd in omnibus annuis præstationibus tam ex contractu, quam ex vltima voluntate, si accessorie, & minus principales sint ad aliam priorem obligationem principaliorē, quæ ex prætio, vel sorte certa formata fuit, præscripta obligatione principali vnica præscriptione triginta annorum, accessorie in præteritum, & futurum præscribantur, vt quia extinguatur præscriptione principium & origo obligationis, à qua ceteræ omnes accessorie pendent, eodem modo, ac si solutione, vel redemptione principalis obligatio tolleretur. Exemplum dari potest huius primæ partis nostræ distinctionis in censu, qui quidem certa sorte creatur, & formatur, atque in eo contrahitur vnica, & principalior obligatio soluendi censum, & plu-

plures annuæ præstationes accessorie in futurum nascituræ, in quo si præscribitur obligatio principalis, mirum non est, si accessorie extinguantur. Et quia exemplum istud ad præstationes prouenientes ex contractu refertur, similiter hæc prima pars nostræ distinctionis exemplificatur in vltima voluntate, vt quando in testamento sit alicui donatio simplex, vel remuneratoria, seu testator quidquam debitum iussit soluere, & interim dum res traditur, vel præstatur, voluit, quòd quid annuum præstaretur vniformiter, secundum ea, quæ diximus in capit. de censu testamentario; in quo etiam casu, cum ex testamento formetur principalis quedam obligatio, & promissio pro sorte debita, vel pro donatione simplici, vel remuneratoria, facta, & annuæ præstationes inde prouenientes accessorie sint, præscripta obligatione testamentaria censuali principali, extinguerentur etiam annuæ præstationes ab ea pendent, secundum nouam opinionem Aluari Vaz in dicta consultatione 49. numer. 6. quæ sic potest intelligi, & verificari: sin verò annuæ præstationes de per se principales sint, vt quia non sunt accessorie, nec correlative ad alium contractum, seu obligationem principaliorē, nec ad aliquam sortem, seu pretium, pro quo promitterentur, sed quælibet est vnica obligatio principalis à se ipsa pendens, & annuatim formata; & in hac specie siue proueniant ex contractu, siue ex vltima voluntate, quælibet annua præstatio, quæ de per se principalis est, requirit vnica perfectam præscriptionem, cum eo casu tot obligationes non sint, quot præstationes, & consequenter tot præscriptiones ad summouendas necessariæ sint, & in his intelligitur, & verificari potest opinio ultramontanorum supra relata. Exemplum dari potest in donatione, seu promissione alimentorum ad vitam vnus, vel plurimorum ex fundo, vel de fundo, ex contractu, vel ex testamento facta. Quæ quidem promissio, seu donatio tempore quo fit, non parit vnica, sed plurimas vniformes, & de per se principales producit annuas obligationes, & in his procedentibus ex contractu, vel ex vltima voluntate, necessariæ sunt tot præscriptiones, quot annuæ præstationes; quia cum nulla sit à principio principalior obligatio contracta pro certa sorte, ad quam annuæ præstationes respectum habeant, & correspondentiam, quæ præscripta accessorie soluendi obligationes extinguantur, sed plures formantur obligationes de per se; argument. l. cum in annos. ff. quando dies legati cedat. l. si in singulos. 4. ff. de

annuis legatis, tot erunt præscriptiones necessariæ, quot præstationes: & in hoc casu debet intelligi resolutio tam ultramontanorum, quam citramontanorum dicentium, in annuis præstationibus ex vltima voluntate prouenientibus, necessarias esse tot præscriptiones, quot præstationes, vt quia sint plura legata, & plures annuæ obligationes. Ita deducitur eleganter ex Aymon. Crauet. in tractat. de antiquitat. temporum 4. part. numer. 182. Corneo consil. 22. colum. 1. volum. 2. Hanc enim nouam, & elegantem resolutionem, vt nulla fiat distinctio inter contractus, & vltimas voluntates, sed inter principales de per se, & accessorias annuas præstationes ad aliam principaliorē obligationem deduxi ex Paulo Castrensi in l. plures apochis numer. 6. ad fin. C. de fide instrument. dicit enim Paulus: *Nam interdum obligatio annua est principalis, non respectiva respectu alterius obligationis, & procedit. Quod dixi interdum non est principalis, sed respectiva, puta præstatio usurarum propter obligationem sortis, & stando per triginta annos, quòd non petant sortem nec tu soluas usuras, præscribis obligationi sortis, quæ est principalis, & in consequentiam annuæ obligatione usurarum tam pro omnibus præteritis, quam pro futuris annis, vt in l. eos in principio. C. de usuris, & ita loquitur iste text. & sic non facit contra Martinum, cuius opinio loquitur & debet intelligi in annua præstatione, non respectiva ad aliam principaliorē, sed æquæ principalem, vt si ex causa donationis se obligasti mihi ad dandum quolibet anno decem.* Hæc sunt notatu dignissima verba Pauli Castrensis, cuius & Pauli resolutionem in effectu tradunt Iacobus Butricarius in dicta l. cum notissimi. §. in his, quæst. fin. ubi Bald. in fine, & rectè, eam ponderauit Anton. Gomez dicto 2. tom. variar. capit. 11. numer. 45. prope finem vers. *Vel aliter, & secundò, & verius.* Pro qua verissima resolutione pondero text. notandum, quem meritò Paulus Castrensis ponderauit in l. eos 26. C. de usuris, dum dicit, *Eos, qui à principali actione per exceptionem triginta, vel quadraginta annorum, siue personali, siue hypothecaria ceciderunt, subemus non posse super usuris, vel fructibus præteriti temporis, aliquam mouere questionem.* Vbi Iustinianus ex eo quòd principalis obligatio præscriptione extincta fuit, annuas præstationes præteritas, & futuras præscriptas esse constituit, reddens rationem in fine dicens *Principalis enim actione non subsistente satis superuacuum est, super usuris, vel fructibus adhuc indicem cognoscere.* Non enim Iustinianus considerauerit, quòd annuæ præstationes procederent ex contractu, vel

ex ultimā voluntate; sed quod forent accessoriae, & correspondere ad aliam principalem obligationem, vel quod de per se fuissent principales. Secundò, in d. & nouiter intelligo, & pondero pro hac sententia text. in dicta l. cum notissimi. 6. in his. C. de prescriptione triginta, vel quadraginta annorum, dū equiparans cōtractus, & ultimas voluntates, subdit; *sed ab initio cuiusque anni, vel mensis, vel alterius singularis temporis computari, manifestum est.* Quem textum expressum esse pro ultramontanorum opinione, & cabilari, neque responderi posse aduertit Aluar. Vaez in dicta consultatione 49. numer. 6. versic. *Ceterum superior.* ut ille text. intelligatur, ut probet, quod sufficiat vnica praescriptio triginta annorum, & quod ea praescriptio incipiat currere ab initio cuiusque anni, vel mensis, vel alterius singularis temporis, à quo cessatum est in solutione, ut ex inde cēpta continetur, & perficiatur, per triginta annos, ex gloss. ibidem, quā sic respondet post Bart. & communem Anton. Gom. in dicto num. 45. prope finem; Parlador. dicto libro 1. capit. 1. §. 15. num. 7. prope finem; dicere enim text. in dicto §. in his, quod incipiat currere praescriptio ab initio cuiusque anni, vel mensis, quo cessatum est in solutione, nō est dicere, quod necessariae sint tot praescriptiones, quod praestationes, sed quod ea praescriptio, quae necessaria est incipiat currere ab eo tempore, cum ab eo qui cesset in solutione, & secundū hunc intellectum debemus intelligere, quod in dicto §. in his praestationes annuae de per se non fuerunt principales, sed accessoriae ad aliam obligationem principalem, ut videtur sentire text. ibi. *In his etiam promissionibus, vel legatis, vel alijs obligationibus, quae dationem per singulos annos, vel menses, aut aliquod singulare tempus continent:* ergo si obligationes, de quibus ibi, sub se continent dationem per singulos annos, accessoriae sunt ad aliam principalem obligationem, & consequenter quamuis proveniant ex contractu, vel ex ultima voluntate, ibi, *Promissionibus, vel legatis,* praescriptio, quae incipere debet à tempore cessationis cuiuslibet anni, vel mensis, quo solutio facienda est, vnica sufficit, ut quia principali obligatione praescripta, accessoriae extinguatur, sicut in dicta l. eos, et si ut aliqui, & male crediderunt text. in d. §. in his, intelligendus sit, ut sint necessariae tot praescriptiones, quod praestationes violando verba, ibi, *sed ab initio cuiusque anni, vel mensis,* praescriptio intelligendus esset in annuis praestationibus, non correspondens, & accessorij, sed per se principalioribus, quarum quaelibet de per

se requirit vnica; plenam, & formatam praescriptionem. Quod ego in illo text. probari non existimo, sed verius, quod supra dictum est.

Tertiò pro hac nostra verissima resolutione intelligo nouiter, & pondero text. in dicta l. cum notissimi. §. illud, qui quidem text. dum probat praescriptiones triginta, vel quadraginta annorum, quae personalibus, vel hypothecarijs actionibus opponuntur, initium accipere post conditionis exitum, vel institutae diei certae, vel incertae lapsum, intelligendus est in contractibus, vel ultimis, voluntatibus quae non succedunt, & perpetuam obligationem soluendi continent, nec plures annuas praestationes, sed vnica tantum obligationem, & praestationem praesupponunt, quae vnica praescriptio extinguenda est; quo casu certum erit, quod ea praescriptio inciperet currere à die, quo cesset dies obligationis vel conditio ad impletur, cum antea nihil sit, quod praescribatur, & sic ad nostram speciem praescriptionis plurimarum obligationum trahendus non est, & si forsam trahatur, quod à tempore, quo cesset dies obligationis, currat praescriptio etiam annuarum praestationum intelligendus erit eo modo, quo supra dictum est, scilicet quod si agatur de praescriptione annuarum praestationum, ex eo quod principalior obligatio praescripta sit, sufficiet vnica praescriptio, quae currere incipiat à tempore, quo cessatum est: sin verò de praescribendis annuis praestationibus de per se principalioribus sint necessariae tot praescriptiones, quot praestationes.

Sed quamuis haec nostra distinctio, & resolutione inter principalem, & accessorias obligationes soluendi provenientes ex contractu, vel ex ultima voluntate, iuridica, & verissima sit; patitur tamen magnam difficultatem, scilicet quod annuae praestationes principales de per se, nunquam, vel raro praescriberentur, cum sit procedere in infinitum, dari tot praescriptiones, quot praestationes. Et denique, licet praeteritae praescribi possent, futurae tamen nunquam praescriberentur. Ideò ne detur res impraescriptibilis, cum regulariter quaecunque praescribi possit respondendum est huic fortissimae obiectioni. Et satisfactio ea potest considerari, quod detur in eo casu praescriptio immemorialis, aut centenaria, vel quadraginta annorum, cum aliquo titulo, saltem ut aiunt, colorato, sicut admittitur in omnibus casibus, in quibus regulariter non datur; quia ea praescriptio nunquam cessatur exclusa, ut ego dixi in l. 41. Tauri; hoc enim medium ad eam obiectionem consideravit

rauit. Boerius decis. 136. in fin. & post Bart. Guid. Boer. & alios aduertit Aluar. Vaez in dicta consultat. 49. numer. 9. Ex quibus inferatur ad intellectum cuiusdam resolutionis Ioannis de Platea. C. de executor. & militaris annonae lib. 12. ubi concludit aduersus futuram praestationem annonae praescribi non posse, ut procedat ex eo, quia cum annona civilis ad instar usufructus regulatur, quamuis ex contractu constituitur, aperte constat, quod cum eius annona civilis praestationes, seu solutiones principales sint de per se, non sufficiat vnica praescriptio, sed tot requirantur, quot annuae praestationes erunt: argum. text. in l. si usufructus alternis. ff. quibus modis usufructus amittatur, & in specie annonae civilis ita resoluit Emmanuel Castro in rubrica. C. de annoniis civilibus numer. 45 & sic non negat Platea omnem praescriptionem immemorialem centenariam, vel quadraginta annorum cum titulo, seu ordinariam, quae in his praestationibus annuis principalioribus de per se non procedit. Intelligitur etiam huiusmodi Benedi. in capit. Raynuntius, quem in principio huius capituli retulimus, dum fatetur, annuas praestationes futuras praescribi non posse, ut intelligatur in annuis praestationibus de per se principalioribus, & an praescriptione ordinaria non immemoriali, centenaria, vel quadraginta annorum. Quae quidem omnia de praescriptione à fortiori procedunt in tertio, ut notat Parlador. rerum quotidian. §. 1. & latè diximus in capit. praecedenti.

De secundo verò casu, scilicet, quando incipiat currere praescriptio à tertio rei censuali possessore, dicendum erit in cap. sequenti.

AN PRAESCRIPTIO
tertij possessoris rerum censualium
currere incipiat à tempore, quo
principalis debitor soluere
cessauit, vel à quo tertius
ipse possessor est.

Cap. CV.

S V M M A R I V M.

Praescriptio census contra tertium rei censualiis possessorum, an incipiat currere à tempore, quo principalis debitor soluere cessauit, vel à quo

tertius ipse possessor est, nouiter, & utiliter discutitur. num. 1.
Impeditio iuramenti pccimento, an, & quando currat praescriptio n. 2.
Solutio pensionis an extinguat obligationem respectu creditoris, & fideiussoris simul, & an solutione hypotheca extinguatur n. 3.
Restitutio quando datur contra legitime impeditum agere, & an impedimentum cum non exisset, sed restitueretur n. 4.
Praescriptionem currere contra ignorantes incorporalibus, vel incorporalibus iuribus, quando possit. num. 5.
Et quando scientia in praescriptione requiratur. num. 6.
Praescriptio regulariter incipit currere ab eo tempore, quo cessatum est in solutione, & quomodo hoc intelligatur. num. 7.

CAPVT CV.

N capitibus praecedentibus egimus de praescriptione obligationis soluendi pensionem annuam in futurum; unde in praesenti agendum est, à quo tempore incipiat currere ea praescriptio à tertio possessore rei censuali praetensa, an à tempore, quo principalis debitor cessauit in solutione, vel ab eo, quo tertius possidet rem censualem, & videtur dicendum, quod incipiat currere contra dominum census à tempore, quo principalis debitor soluere cessauit; & hoc ex consilio Alexandri, quem omnes ad eius dubitationis decisionem ponderant in consilio, nempe 58 lib. 5. in fine, resoluit enim Alexander, quod cum actio hypothecaria non detur contra tertium possessorem, nisi excusso debitore principali, non currit creditori tempus illud praescriptionis, nisi post eam excussionem, & consequenter postquam agere potest creditor aduersus tertium rei possessorem, & inducit ad id text. in capit. quia diuersitatem de concessione praebendae. Neque obstat inquit Alexander, si dicatur, quod sua culpa, & negligentia non potuit agere contra tertium, cum potuisset breuiter agere contra principalem, & illum excutere, & quod ideo sibi imputet, si non fecerit; quia respondet, quod licet impedimentum culpa impediti processerit, tamen adhuc non ei currit praescriptio, ex dicto capite, quia diuersitatem. Cuius Alexand. resolutionem sequuntur Affli. decisione Neapolitana 139. col. 3. Ioan. Crot. in l. si is qui pro emptore numer. 57. de usufructu pionibus, & eam latè confirmat Andreas Tiraquel. de praescriptionibus. §. 1. gloss. 7. ex num.

num. 2. usque ad finem; quam unico verbo sequitur Parador. lib. 1. rerum quotidianarum capit. 1. §. in fine, & denique pro hac Alexandri opinione ponderat Felicianus quinque fundamenta in libro 3. de censibus capit. 4. numer. 12. versic. *Cui resolutioni coniuncta est*, licet eam sententiam non sequatur. Ex qua resolutione Alexandri videbatur in nostri casus specie dicendum, quod cum creditor, dominus nempe census, non facta excusatione debitoris principalis quodammodo sit impeditus agere aduersus tertium rei possessorem non possit aduersus ipsum currere prescriptio, nisi a tempore, quo facta excusatione illa tertium libere possit conuenire, ex vulgata regula l. 1. C. de annali exceptione cum similibus.

Sed contra sententiam Alexandri receptior longe videtur prescriptionem inchoari, & incipere ab eo die, quo tertius rei censuali possessor rem ipsam cum titulo & bona fide capit possidere, etiam si ex parte debitoris census cessatum non sit in solutione, ut quia & ipse libenter & integre soluit annuatim, & creditor sine lite vlla pacifice quidem percipit pensionem. Quam resolutionem veriorum existimauerunt Aymon. Crauet. consil. 148. & consil. 165. Balb. de prescriptionibus. 4. part. quartæ partis principalis quæst. 3. numer. 6. Negusant. de pignor. 2. membro sextæ partis colum. 3. versic. *Secundo quaritur* Gregor. Lupus in l. 27. tit. 29. part. 3. & post Speculatorem, Henric. Cuman. Dec. Socin. Paris. Roland. à Valle, & alios existimat verior sententiam Feliciani. in dicto libro 3. capit. 14. num. 12. versic. *Secunda opinio est*, usque ad finem, ubi quinque fundamentis comprobatur eam sententiam, respondens ad ea, quæ in contrarium adduxerat; & quidem prædicta fundamenta Feliciani, imò & satisfactiones ad contraria in eum finem tendunt, ut probet, quod cum creditor, dominus nempe census, maxime hodie, tanta renuntiatione beneficii excusationis nullo modo sit impeditus, quominus agere possit contra fideiussores, vel tertios rerum hypothecæ subiectarum possessores, ut quia facile possit impedimentum remouere, dici non possit, quod contra ipsum, tanquam contra legitime impeditum non currat prescriptio. Fortificaturque Feliciani prædictam resolutionem ex natura contractus censualis, dicens, quod cum dominus census etiam nulla facta excusatione possit agere hypothecaria contra tertios rei possessores, ut nos supra latè diximus in capitulis de hypothecis censuum, necessaria non est excusatio principalis debi-

toris, ut tertius sit conueniendus; & consequenter quod cum dominus census nullo iuris impedimento sit agere impeditus, poterit aduersus ipsum prescriptio inchoari, & formari a tempore, quo tertius capit possidere rem censualem, & non ab eo, quo debitor cessauit in solutione. Qua consideratione eam sententiam & legendam, & iudicandam, & consulendo verior esse fatetur, neque de ea posse dubitari credit, & iterum eam sequitur Felician. in 2. part. de censib. lib. 3. cap. 4. numer. 19. ubi refert Hieronym. Laurent. de cis. 49. n. 4. & Pinel. in authent. nisi tricenale li. 4. C. de bon. matern.

Mihi tamen altius consideranti rem hanc, atque rigorem huius secundæ durissimæ opinionis, fateor libenter Alexandrum errasse in fundamento prioris sententiæ, scilicet dum resoluit, quod quia debitor principalis impeditus est iuris impedimento, ne possit ante excusationem conuenire tertios rei possessores, contra ipsum currere prescriptio non possit, tanquam contra legitime impeditum quia cum certum sit, nullam esse necessariam excusationem, impedimentum deficere constat, & inde corrumpitur fundamentum Alexandri, atque ideo merito eum reprobauerunt Scribentes omnes supra relati, & præter eos eleganter Pinel. in authent. Nisi tricenale numer. 48. per totum. C. de bonis maternis, dicens virum illum alioqui doctissimum errasse, & forsam affectione causæ consulendo deceptum fuisse; sed non fateor, nec fateri potest, Alexandrum omnino errasse in sententia, sed verum dixisse, & procedere posse, quando prius est facienda legitima excusatio, quam tertius conueniatur, ut contingere potest in aliqua obligatione, quæ renuntiationem excusationis non continet, vel quæ talis naturæ est, ut quamvis renunciatur excusatio, adhuc legitime faciendâ sit, ut in obligatione conditionali, vel indemnitate, seu alia simili: quo quidem casu cum excusatio sit prius faciendâ, & ita creditor principalis respectu tertij, tanquam impedito iuris impedimento currere non potest. Ita præsupponunt omnes supra relati, qui Alexandrum reprobauerunt, & nominatim Tiraquel. in dicto tractatu de prescriptionibus. §. 1. gloss. 7. numer. 2.

Imo quod magis est, in hac nostrâ censuali materia, in qua non loquitur Alexander, verior existimo priorem opinionem, quæ ex Alexandro omnes in prescriptione hypothecæ regularis deduxerunt, & ex sequentibus nouiter pensatis considerationibus sequendam esse. Primò considero in domino census

census impedimentum iuris legitimum, ex quo contra ipsum nulla potest currere prescriptio, non quidem excusationis, ut considerauit Alexander, sed longè iustius, & fortius, nempe quod si censuarius post alienationem rei censualis annuatim pacifice soluit censum tempore decem, viginti, vel triginta annorum, & dominus ignorans alienationem, sponte, absque vllio iudicis præcepto recipiens pensionem, satisfactus maneat, apertè ex multiplici capite reperitur, impeditus agere contra tertium. Primò, ex capite solutionis, ut quia solutione pensionis eidem factæ tollitur omnis obligatio debitoris, ut vulgaria iura probant, imò & respectu eius pensionis omnis hypotheca l. soluitur, cum sequenti. ff. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur, gloss. verbor. *Aliene*, in l. intelligere. C. de luitione pignoris, quod respectu solutæ pensionis verum credit in specie nostræ pensionis Felician. in dicto libr. 3. capit. 4. numer. 12. versic. *Neque etiam obstat*, imò & non solum debitor soluendo pensionem se ipsum liberat ab eius solutione, sed & etiam correos & fideiussores liberos esse constat. l. solutionem. ff. de solutionibus. l. soluendi. ff. de negot. gest. & traditur in l. Modestinus. ff. eodem titulo de solutionibus: ergo nullo modo, neque casu percepta pensione potest dominus census pro ea conuenire censuarius, neque tertium rei censualis possessorem, aut fideiussorem legitimo iuris impedimento, quod ipse submouere non potest, impeditur diceretur, & consequenter impossibile est, quod contra ipsum legitime impeditum currat prescriptio ex regula l. 1. C. de annali exceptione, quam Scribentes deducunt ex authent. nisi tricenale. C. de bonis maternis.

Quod etiam fortificatur, quia impedimentum domini census, quod ab eo submoueri non potest, non est facti, ut succedat regula dicentium, non excusari, sed dari restitutionem ex causa, ut post Bart. Bald. & alios resoluit Pinel. in authent. nisi tricenale numer. 41. C. de bonis maternis. Sed est quoddam iuris legitimum impedimentum, cum, ut supra diximus, soluendo censuarius, liberat se, & correos, atque fideiussores, atque consequenter ex regulis iuris non potest dominus eos conuenire, & ideo legitime impeditus est. In quo casu omnes

demando dixerunt excusare impedimentum, & non currere impedito prescriptionem, ex regula dictæ l. 1. C. de annali exceptione cum vulgari, & in fortiori casu facit textus notandus, quem etiam Alexander ponderauit in cap. quia diuersitatem de concessione præbendæ, ubi Episcopum suspensum excusat iuris impedimentum, etiam si eius origo proveniat ex culpa impediti, cum absque culpa non poterat ibi Episcopus suspendi, ut eleganter post plures resoluit Pinel. in dictis authent. nisi tricenale. numer. 46. dicens, quod culpa Episcopi in eo text. non fuit ordinata ad casum impedimenti, & quod ibi eum legitime excusabit. Quod ex Decio, Aymone, Alexandro, & alijs vtiliter comprobatur: ergo a fortiori in nostri casus specie iuris impedimenti dominus census ipse excusabit, cum neque vlla culpa in eo interveniat, neque vllomodo percipiendo pensionem possit agere pro ea contra correos & fideiussores, & consequenter eidem legitime impedito non curreret prescriptio.

Et si forsam ingeniosè replicetur, quod quamvis dominus percipiendo pensionem impeditus sit petere eam tali impedimento iuris, quod ab eo non potest amoueri, tamen non est impeditus agere contra tertios rerum censualium possessores hypothecaria ad recognoscendum, cum etiam percepta a censuario pensione possit illud, quandoque voluerit contra tertios petere, ut ad sensum patet, & diximus in capitulis præcedentibus; quia in censu per solutionem pensionis non extinguatur, neque resoluitur hypotheca censualis in futurum, ex l. ita soluitur cum sequenti. ff. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur, loquatur in debito momentaneo hypothecario, quod resoluitur, & extinguatur vnica solutione: ergo non extinguatur hypotheca, & dominus census hypothecaria, quando voluerit agere, potest contra tertium, impeditus dici non potest, quominus agat, & consequenter contra ipsum rectè curreret prescriptio hypothecæ, etiam si alienationem eiusdem rei censualis ignoret, cum certum sit prescriptionem currere contra ignorantes. l. finali circa finem. C. de prescriptione longi temporis, & latè tradit Balb. de prescriptionibus. 4. part. quartæ partis principalis, quæst. 28. ubi regulam illam constituit. Huic fortissima obiectio facile respondendum est, quod contra dominum ignorantem

alienationem rei censuales neque currere potest præscriptio; neque est negandum legitime fuisse impeditum. Et primo advertendum est, quod quamvis regulariter verum sit, præscriptionem currere contra ignorantem inter alias limitationes, quæ ad eam regulam designantur, ea principalior est, ut procedat in rebus corporalibus, non verò in iacorporalibus, veluti servitutibus, aut iure percipiendi pensionem annuam. Quod quidem vel est ius reale servitutis coherens fundo inseparabiliter, vel ius incorporale, ut diximus in capitibus præcedentibus, & ad sensum patet: in quibus enim iacorporalibus iuribus regula omnino contraria constituitur, quod in eorum præscriptione, scientia, & patientia eius, contra quem præscribitur, interueniat, quia cum in ea præscriptione quasi possessio sit necessaria, & ea sine scientia, & patientis aduersarij non causetur, scientiam formaliter requiri constat. Ita aduertunt omnes per text. ibi in l. 1. C. de servitutibus & aqua, & tradit in specie Balb. in dicta. quæst. 28. numer. 5. & eleganter prosequitur Iosephus Mascard. in tractat. de probat. conclus. 1210. numer. 38. & 39. ubi numer. 40. post plures rationem communem reddit, dicens hanc esse verissimam, & omnino tenendam sententiam, & Parlador. rerum quotidianarum capit. 1. §. 7. & 8. ubi agit de præscriptione rerum incorporalium: ergo si in nostri casus specie requiritur scientia, & patientia, ignorantia domini, legitimum impedimentum erit, ut contra ipsum currere non possit præscriptio.

6 Rursus, quando sciens ius sibi competere, ignorat factum, ex quo sibi competat, non currit contra eum ignorantem facti præscriptio, ut limitando regulam supradictam intelligit eleganter Petrus de Parusio in tractat. 4. Episcopalis cap. 2. ad fin. intelligens eo modo dictam l. fin. C. de præscriptione longi temporis, quem refert, & sequitur Philippus Cornueus cons. 338. videtur in præfenti consultatione circa finem, vol. 1. ergo Dominus census, qui licet habeat scientiam iuris sui ex hypotheca censuali scriptura; ignorat tamen factum alienationis rei censuales, ex qua alienatione causatur sibi ius petendi, vel annuam pensionem, vel recognitionem, & nascitur exercitium sui iuris, non præiudicabitur præscriptione tertij possessoris.

Tertio considero regulam, quod præscriptio currat contra ignorantem, ut intelligatur de ignorante quodammodo negligente, ut

quia aliquam causam habet non ignorandam, veluti dominus rei, contra quem præscribitur, qui cum scire debet statum rei suæ, ignorat tertij possessionem, vel in tertio creditore, cui res alienata hypotheca subiecta est, qui cum tempore debiti transactio debere scire statum rei in tertium translatæ, neglexerit potest debitum, & supinè, atque negligenter ignoravit alienationem. In quo casu mirum non est, si ignorantia culpabilis sit, & præscriptionem non excludat, ut deducitur ex dicta l. fin. & ex aliquibus scribentibus ibidem: si verò creditor omnino ignorans est alienationis rei hypothecæ subiectæ, neque ullam causam habet non ignorandi, ut dominus census, qui non debet existimare, quod censarius, qui pacifice semper soluit contra pactum scripturæ censuales rem alienavit, nec alienationem ignorando potest dici negligens, cum ignoret illud, quod iniuste factum est, & fieri non poterat, durissimum esset contra eum currere præscriptionem, & iustissimum haberi pro legitime impedito, ut aduersus eum nullo modo currat, & consequenter ex omnibus supradictis satisfactum remanet forti obiectio, quam considerauimus, scilicet, quod cum dominus census possit contra tertium agere hypothecaria, ut recognoscat, licet integre pensio soluta sit, non diceretur impeditus, quominus agat, & quod ideo contra ipsum recte potest currere præscriptionem, qui cum in nostri casus specie ignorantia excludit præscriptionem, ut bene dictum est, impeditus iuris impedimento legitime diceretur, ut præscriptio sibi non noceat, & consequenter non inciperat eo casu currere præscriptio à tempore, quo tertius possidet, sed ab eo, quo cessatum est in solutione principalis debitoris.

Secundò, & principaliter pro hac nostra verissima resolutione considero, quod hodie in scriptura censuali semper adijcitur pactum illud de non alienando, quod quidem iustissimum est, ut scripsimus in peculiari capite eius pacti, & cum hypotheca speciali census, est omnino certum, quod alienatio rei censuales in tertium facta virtute eius pacti de non alienando, & nulla est, & quoad hunc effectum, ut pactio fiat, non transfertur dominium in prædictum tertium, sed remanet penes debitorem alienantem, ut probat nominatim text. in l. si creditor. t. fin. de distract. pignor. ibi, *Nullam esse venditionem, ut pactio fiat.* & late diximus in capitibus præcedentibus de hypothecis censuum: ergo

ergo tertius rei censuales possessor, in quem res illa translata non fuit quoad hunc effectum, ut domino census præiudicaretur, nullo modo præscribere eam potest, nisi à tempore, quo dominus census sciat, & consentiat, vel debitor cessauerit in solutione, quo tempore astringitur dominus ipse agere contra hypothecas, & querere possessores earum.

7 Tertio pondero regulam verissimam in præscriptione, & maxime annuarum præstationum, scilicet, quod præscriptio non incipit currere, nisi ab eo tempore, quo cessatum est in solutione. l. cum notissimi. §. in his. C. de præscript. triginta, vel quadraginta annorum. Sed si debitor census pacificè per tempus viginti, aut triginta annorum soluit pensionem, & similiter dominus census eodem tempore pacificè percipit eam, dici non potest, quod cessatum fuit in solutione, cum principalis debitor soluat: ergo præscriptio, non à tempore, quo tertius possidet, sed ab eo, quo cessatum est in solutione, currere inciperet, nec contra hoc fortissimum fundamentum concludenter respondit Felicianus libr. 3. de censib. capit. 4. numer. 12. versic. *Præterea non obstat*, text. in dicta. l. cum notissimi, imò si rectè consideretur Felicianus, tenet expressè nostram sententiam, quia denique resoluit, quod text. in dicto. §. in his, loquitur, quando agitur de præscribendo in totum annuo redditu, quia tunc existimat incipere currere præscriptionem à die, quo cessatum est in solutione, credit tamen, quod in ea dubitatione, quam ipse explicat, non agitur de præscribendo prorsus, & omnino censu, sed solum de excludenda actione hypothecaria, ne locum habeat aduersus tertium rei possessorem manere in ipso censu: ergo in casu, quo agitur de præscribendo omnino censum, fatetur, præscriptionem incipere currere à die, quo cessatum est in solutione, & consequenter text. in d. §. in his expressus est. Nec intelligo, quomodo potest sustineri distinctio Feliciani ad dictum. §. in his, quia agi non potest de præscribenda hypotheca à tertio possessa, quin simul non agatur deliberanda omnino ea hypotheca à solutione census, & consequenter de extinguendo omnino censu præscriptione tertij possessoris. Demum text. in d. §. in his capitulari non potest.

Quartò considerandum est fortissimum, id est, crudelissimum in conueniens huius præscriptionis, scilicet, quod sine vilo facto, seu negligentia domini census, in eius maximum præiudicium extingueretur, ut

puta, quia debitor pacificè solvens per viginti, triginta, vel quadraginta annorum tempus, posset alienare omnia bona censuaria, & ex post facto tertij possessores obijcere contra dominum, iustissimè ignorantem alienationem, præscriptionem. Ex quo sequeretur peremptio, & extinctio census, cum hypotheca eximantur, & liberentur ab eo, absurdum equidem magnum, & nouus, atque iniustus modus redemptionis, quo facile venditores vterentur, ut hæredes ipsorum à censu liberi manerent, cum certum sit, quod vel repudiantes hereditatem, vel non possidentes hypothecas censuales liberi existant, ut post Couarr. & alios diximus in capitibus de hypothecis censuum, ergo ne sequatur illud in conueniens, & absurdum maximum, incipere debet currere præscriptio à tempore, quo cessatum est in solutione.

Quintò pro hac nostra sententia non violenter, sed propriè considero quinque fundamenta, quæ referuntur à Feliciano pro contraria sententia in dicto libr. 3. cap. 4. numer. 12. versic. *Secunda opinio est*: dirigit enim Felicianus prædicta omnia fundamenta ad probandum, quod dominus census non est impeditus agere contra tertium rei possessorem, ut quia possit facile remouere impedimentum agendo libere contra tertios, quando voluerit, & quod ideo tanquam contra non impeditum currere potest præscriptio; & nihil aliud probant, neque præsupponunt prædicta fundamenta, ut ex eisdem constat, sed ut supradicta omnia euidenter probant, ita legitime impeditus est iuris impedimento, ut nec illud possit remouere, cum respectu pensionis censuales soluendo debitor eam, omnes liberentur, & respectu hypothecaria ex ignorantia alienationis impeditus sit: ergo cessantibus fundamentis Feliciani cessabit eius resolutio, & fundamenta pro hac nostra sententia retorqueri possunt.

Vnde licet non his fundamentis, hanc nostram resolutionem tradit Petrus Foller. in praxi censuali, verb. *Huiusmodi census super rebus*, nume. 117. dicens, quod si tempore alienationis hypothecæ nullam creditor habuit scientiam alienationis, quod in dubio præsumitur ex l. verius. ff. de probat. aduersus illum nulla currat præscriptio, si verò sciret, & taceret, legitime contra ipsum inducatur. Quod in effectu, & substantia est dicere, quod donec ex parte domini census ignorantis alienationem, de turn negligentia agendi contra tertios, non curret præscriptio, & quod si detur aliqua

KK 2 scientia

scientia alienationes, currere incipiat, imo & nostra resolutio benignior est respectu tertij possessoris, dum solum requirimus, cessatum esse in solutione à debitore; ut inde dominus census inquirere debeat hypothecas, & si non inquirat, negligens sit, ut ex eo tempore iuste possit contra eum incipere præscriptio.

Neque etiam obstat, quod Felicianus in dicto numero. 12. verificat, *secunda opinio*, referat pro sua sententia plures Doctores; quia si omnes ab eo relati considerentur, non improbant directè nostram sententiam, sed reprobant fundamentum, quo Alexander in dicto consil. 58. volum. 5. in fine eam fundavit, scilicet impedimentum excussionis non factæ contra principalem debitorem; quod quidem, cum hodiè excussio renunciatur, existimaverunt non esse legitimum impedimentum, in quo quidem verum dixerunt, iuris impedimentum noviter pensitatum, & consideratum, quod supra designavimus. Neque supradicti Scribentes consideraverunt, ut ex eisdem constat, nec si considerarent, potuissent tenere eam sententiam absque maximo iuris errore: ergo si scribentes reprobant sententiam Alexandri ex falsitate fundamenti, ipsam directè non impugnant. Ex quibus, sub lectoris censura existimo hanc sententiam, ut præscriptio contra dominum census incipiat currere à die, quo cessatum est in solutione, & non à tempore, quo tertius possidet rem censualem, & verissimam, & omnino tenendam in iudicando & consulendo credo.

DE PERSONIS, QUÆ
possunt facere redemptionem,
& quibus facienda est.
Cap. CVI.

SUMMARIUM.

Debitores censuales, & eius heredes creditoribus, vel eorum hereditas possunt facere redemptionem, & idem dicendum est in tertijs possessoribus rerum censualem, vel fideiussoribus. num. 1.

Tutores seu curatores, aut prælati, an, & quando facere possint redemptionem, & quando ipsi facienda sit. n. 2.

Pretium redemptionis tutori traditum, si pereat, an liberetur censarius, & quando solvendi tutoribus consequatur plenam, plenioram, vel plenissimam liberationem. n. 3.

Redemptio an sit facienda emptori veteris census, seu primo venditori. n. 4.

Heredes censuarij possunt liberè redimere censum. num. 5. *Quid in quolibet extraneo, & qualiter intelligatur.* n. 6.

Usufructuarius omnium bonorum, vel particularis certa rei, an possit redimere censum. num. 7. *Quid in fideicommissario gravato de restituenda hereditate.* num. 8. *Quid in maioratus possessore.* n. 9.

CAPV T CVI.

REDEMPTIO census fieri debet, & facienda est personis legitimis, quæ liberè possint, & solvere, & recipere solutionem, atque solvendo, vel recipiendo sortem, debitum census extinguere. I. si reus paratus. ff. de procuratoribus, de quo per Tirraquel. de retract. lignag. §. 9. gloss. 3. numer. 4. ideo regula tam actiue, quam passivè est constituenda, ut omnes, qui solvendo extinguere possunt debitum, valeant redimere censum. Et his omnibus, quibus debitum solvi potest, redemptio legitimè fiat, cum redemptio sit liberatio ab obligatione, quæ per legitimam personam personis etiam legitimis facienda est: ideo cum serè impossibile sit, casus omnes, quibus personæ legitimæ solvere, vel recipere possint debitum, ad aliquos frequentiores accedamus.

1. Et primò debitores censuales, vel eius heredes, creditoribus, vel eorum hereditas facere possunt redemptionem, siquidem & alij solvere, alij verò recipere quidquam valeant, quod non indiget iuris probatione, cum sine personæ principales, quæ censum creaverunt, & resolvunt, & idem dicendum est in tertijs possessoribus rerum censualem, seu fideiussoribus possidentibus vel non hypothecas, qui libere poterunt censum redimere se liberando, imò & multoties cessiones petendo, ut diximus in capitibus præcedentibus.

2. Secundus casus contingere potest in tutoribus, curatoribus, seu prælati, qui sæpissimè faciunt redempiones, imò & quæ primò possunt, tenentur minorum bona à censibus liberare. In quibus actiue & passivè dubitatur, an possint censum redimere & redimētes omnino liberare. Quæ dubitatio continet duas partes, scilicet, an possint redimere censum minorum, & an eis tanquam legitimis administrato-

instructoribus possit fieri redemptio. Circa primum reperio Felicianum lib. 4. de censib. cap. unico numer. 4. resoluente, redemptionem factam ab eo, cui alienare prohibitum est, inanem, & inutilem esse ex eâ ratione, quod redemptio sit alienatio, ut ipse antea dixerat, & quod ideo prohibita sit tutori, vel curatori absque iuris solemnitate; arg. l. fin. C. de rebus alienis. Ex quo infert, quod redemptio facta à tutore, curatore, prælato, seu administratore absque iuris solemnitate in alienationibus necessaria non valet, in quo præsupponit casum, quo tutor redimit censum à minore debitum, & statim subdit hæc verba: *Neque ex illa impediri cursus redditus annui, in quo videtur præsupponere casum, quo redemptio facta sit tutori, diversum equidem à priore, & ideo confusè loquitur, maxime quia statim reassumit casum antecedentem, scilicet quando tutor facit redemptionem, & subdit hæc verba: Quoniam redemptio alienatio est iuris ad percipiendos redditus competentis, quod incet immobilis computatur, sentiens aperte, quod quia per redemptionem quasi alienatur ius percipiendi censum, non sit facienda redemptio sine iudicis autoritate; utroque tamen casu & actiue, & passivè, Feliciani sententia periclitatur: quia & curator potest facere redemptionem census à minore debiti, & eidem facta redemptio eius census, qui minori debetur, legitimè est. In primo enim casu, scilicet, quando tutor facit redemptionem sine iuris solemnitate, reperio, Rodericum lib. 2. de annuis redditibus quæst. 15. numer. 78. cum alijs, qui merito reprobant Felicianum, dicit enim in numer. 86. quod quamvis qui recipit solutionem, videatur quodammodo alienare. §. nunc admonendi insit quibus alienare licet, vel noni huiusmodi tamen alienatio neque tutori, neque curatori prohibetur, utriusque enim rectè solvitur. I. quod si fortè. §. 1. l. solutam. ff. de solutionibus. Sed hoc fundamentum Roderici contra Felicianum non respicit hanc priorem partem, scilicet an tutor possit facere redemptionem, sed secundam, scilicet, an eidem possit fieri redemptio, atque sortem censum recipere valeat, de qua infra dicendum est; ideo non bene Rodericus ex eo fundamento reprobant Felicianum, subdit tamen alia fundamenta fortiora, dicens, quod eum debitor redimit censum, resolvitur contractus invito creditore, & inde redemptio alienatio non est, sed resolutio, igitur tutor, vel curator eam facere potest. Utinam subdit n. 81. quod prohibitio alienationis non pertinet ad necessariam*

alienationem. I. alienationis cum vulgatis. ff. familiæ erciscunda, sicut est redemptio ergo sub ea prohibitionem redemptio non potest contineri; & num. 82. id comprobatur ex l. C. quâdo decreto opus non est, & ex alijs ab eo relatis, quibus accedat, quod redemptio non solâ non est alienatio, sed potius liberatio, & consequenter resolutio alienationis; quæ quodammodo à minore creando censum contraria fuit: ergo ad liberandum minorem, eiusque bona per actum redemptionis ab obligatione censuali eximenda, nulla iuris solemnitas necessaria est; si enim tutor, curator, vel prælatus, quam primum potuerint, tenentur censum redimere, bonaque minorum à censu liberare; quod faciendo non solum non alienant, sed ab alienatione bona liberant: ergo ex natura sui officij debent facere redemptionem; ideo nulla alia solemnitas iuris necessaria est.

3. Prosequitur enim Rodericus materiam, & numer. 83. resolvit, quod si pretium redditus tutori, aut curatori solutum eorum negligentia, vel fragilitate pereat, poterat minor restitui contra receptionem, iuxta textum in dicto. §. admonendi, verificat. *Ex contrario*, in quo Rodericus transit ad priorem casum Feliciani, quem explicat numer. 3. per totum, scilicet quando solvens tutori, vel curatori consequatur plenam, plenioram, vel plenissimam securitatem, liberam scilicet à restitutione, & distinguit inter eas liberationes, dicens, quod debitor consequitur plenam liberationem, quando solvit pupillo, vel minori, absque tutoris, vel curatoris autoritate, si pecunia extat; quoniam debitori exceptio de dolo datur aduersus minorem, dicto. §. at ex contrario, & plenioram, quando solvit tutori, aut curatori, ut quia prorsus eo casu liberetur, nisi perempta, aut perditâ pecunia minor utatur contra solutionem restitutionis beneficio, ex l. lucius. §. tutela, & ex alijs ab eo relatis; atque denique plenissimam, non subiectam restitutioni, quando ex iudicis præcepto, & autoritate tutori, vel curatori solvit. I. ait prætor. §. permittitur. ff. de minoribus cū alijs ab eo adductis. Quam distinctionem prosequitur per totum numer. 3. atque denique statuit tres propositiones, quas confirmat. Prima, quod redemptio facta pupillo, vel minori, inutilis est. Secunda, quod facta tutori, vel curatori, valida sit, licet aduersus eam minor restituatur. Tertia, quod facta tutori, vel curatori, cum iudicis autoritate, ac licentia, omnino legitima, atque valida est, & ab omni restitutionis beneficio aliena. In prima verum dicit. In secunda & tertia reducenda est ad unicam tantum propositionem, scilicet, quod solvens tutori, vel

curatori, consequatur omnimodam liberationem, ut quia personæ legitimæ fiat solutio, & inde aduersus solutionem restitutio non datur, etiam si facta non sit iudicis autoritate & licentia. Quam sententiam tenuerunt Cagnolus in l. 2. C. de pactis inter emptorem & venditorem. numer. 37. Francisc. Milanens. decis. 18. Regni Siciliae, Symoncel. de decretis, titul. 8. numer. 119. decisio Rotæ Florentinæ 1. num. 38. & eleganter Martinus Monterus decis. 1. Regni Aragoniæ fere per totam, maximè numer. 24. Mauricius de restructur. cap. 176. Menchaca, & alij, quos referens sequitur Caldas Pereira in l. si curatorem vers. la fio. num. 60. Vincent. de Franch. decis. 206. numer. 16. & alij. Et quamuis Felician. in 2. part. de censib. lib. 4. capit. unico. numer. 8. vers. in num. 3. adhuc teneat, & confirmet suam sententiam, diligenterque procuret respondere ad fundamenta Martini Monteri, in puncto iuris verius existimo, debitorem soluentem tutori, vel curatori omnino liberari, licet cum Feliciano videatur tenere Symoncelo dicto libr. 2. titul. 7. numer. 2. fateor tamen securius facere debitores, si cum iudicis autoritate tutoribus, vel curatoribus censum redimendo sortem præstarent, ut aduertit Roderic. libr. 2. quæst. 15. numer. 83. quod quidem cum facile sit faciendum consulo.

4 Expedito quidem Feliciano ab hac difficultate, explicat aliam dubitationem, quam dicit contingibilem, scilicet, an redemptio facienda sit venditori veteris census, quando vendidit sine cessione actionis, an eiusdem veteris census emptori. Et pro venditore ponderat, quod in iuribus incorporalibus dominium non transfertur sine cessione ex l. emptor. l. qui tibi. C. de hæredit. vel actione vendita, pro emptore etiam ponderat, quod etiam si cessione facta non sit, emptor habet utiles actiones, dicta l. emptor, & l. penult. C. de hæreditate, vel actione vendita, cum alijs, & quod ideo emptor absque cessione poterit agere aduersus tertios pignorum possessores l. si à creditore. C. de hæreditate, vel actione vendita, cum alijs, & quod ideo emptor absque cessione poterit agere aduersus tertios pignorum possessores. l. si à creditore. C. de hæreditate, vel actione vendita. Vnde in vers. Sed omnem difficultatem, resoluit quæstionem ex decis. l. 3. C. de nouationibus. Ego quidem existimo, inutilem esse quæstionem, & eius discursum, si quidem nulla reperitur emptio veteris census, in qua vendito iure percipiendi censum actiones non cedantur. Sed si forsam

reperitur, quod raro accideret, distinctio Feliciani deducta ex l. 3. C. de nouationibus, adhuc non procederet, neque posset verificari, quia licet in venditione census deficiat actionis cessione, certum est, quod redimens censum recuperat creationis scripturam: ergo impossibile est, quod ignoret ad quem census pertineat, emptorem scilicet, vel alium. Et consequenter ea dubitatio, quam Felicianus proponit, cui scilicet facienda sit redemptio, an venditori veteris census, vel emptori eius, verificabilis non est.

5 Hæredes etiam redimere posse censum certum est, ex l. si pactum. C. de probationibus. Quod latissime intelligit, & resoluit Tiraquel. de retract. conuent. §. 1. gloss. 6. per totam, & Foller. in praxi censuali gloss. in verb. *Et videtur*, nu. 26. cum alijs, etiam si ab uno ex pluribus hæredibus redemptio fiat, ex Paulo cons. 221. lib. 1. & cons. 74. lib. 2. l. in l. stipulationes non diuiduntur, colum. 13. de verb. Boer. decis. 151. Tiraquel. latè in dicto §. 1. gloss. 6. numer. 30. cum alijs, ubi aliquibus modis intelligit.

6 Imò & si quilibet extraneus offerat sortem cum usuris, redemptio erit admittenda ex l. soluendo. ff. de negot. gestis. l. si pro me de solutionib. l. cum & post limin. ibi, *Oblatum pretium à te, vel alio*. C. de captiuis; & post limin. reuersis. l. decem. §. 1. vers. *Sed quid significanti*. ff. de solut. & quæ tradit eleganter Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. numer. 255. Quod quidem intelligendum est, quando extraneus non vult sibi cedi ius exigendi pensionem in futurum, sed solum agit de redimendo censum, & de extinguendo obligationem, atque liberando ab ea censuatium. Quo casu verissimum est, quod redemptio ab extraneo fieri potest, cum solutio importet naturalem & veram liberationem, & ideo procedant iura supradicta. Sin verò extraneus agat de cessione actionis sibi in futurum facienda contra censuarium, cum eo casu redemptio non sit debitoris liberatio, sed potius mutatio creditoris, ut in effectu conuertatur in emptionem veteris census, ad cuius solutionem censuarium tenebatur, etiamque facta solutione tenetur; non erit ea redemptio pugnante creditore admittenda, neque extraneus ullum consequendi ius cessionis habebit. Quæ resolutio, & conciliatio deducitur ex Cavalino de usuris. quæst. 45. per totam, & adhuc casum sunt reducenda, quæ tradit Tiraquell. in dicta gloss. 9. numer. 255. cum alijs, & plura ad id conducibilia videri possunt per eundem Cavalinū de usuris. quæst.

q. 46. per totam, & per Roder. lib. 2. de ann. redditib. lib. 2. q. 16. per totam.

7 Qui quidem Rodericus dicto lib. 2. quæst. 15. numer. 84. dubitat, an ab usufructuario omnium bonorum redemptio fieri possit per debitorem. Quæ dubitatio non est bene proposita, quia si per debitorem, quomodo ab usufructuario, ideo debuerat proponere dubitationem uno ex duobus modis. Primo, an usufructuario omnium bonorum redemptio census fieri possit per debitorem. Secundo, an ipse usufructuarius eam liberè faciat creditori, cum non sit compatibile, fieri ab usufructuario per debitorem, & quantum colligere potui à Roderico, illud dubitat, an usufructuario fieri possit redemptio per debitorem, dum resoluit, quod usufructuarius potest recipere solutionem, & debitum extinguere, ex l. uxori me. ff. de usufructu legato, & ex Petro Surdo consil. 162. numer. 14. libr. 2. & quod in eum transeunt actiones activæ, ex Odrado & Couarr. quod intelligit, dummodo recipiat sortem nomine proprietarij, & non suo proprio, siquidem nomine proprio neque directas, neque utiles actiones habeat, nisi pro usufructu tantum, ex Canalicano, quem ipse refert. Quod confirmat usque ad numer. 85. & numer. 86. id bene extendit ad usufructuarium particularem, quod in fine intelligit, dummodo usufructuarius prius cautionem præstiterit, cum antea non dicatur procurator nomine proprietarij, neque eius nomine actiones exerceat, ex l. 1. C. de usufructu in quo quidem discursu verum resoluit, quia cum usufructuarius alicuius rei restituere debeat sortem census successori in proprietate, licet eam possit recipere, facereque redemptionem, iustissimum tamen est, quod fors libera, & secunda existat. Vnde in casu contrario, scilicet quando usufructuarius redimit censum super bonis, quorū usufructum percipit, constitutum, videamus, an nomine proprio id facere possit. Et an sortem recuperet ab hærede proprietarij. Et securè videtur dicendum, quod cum usufructuarius ad opera census, pensionem nempe soluendam teneatur, redimendo censum, sortem à proprietario recuperabit, non usuras, nisi forte censum emerit, actionesque sibi contra proprietarium, sicut alteri emptori extraneo cederentur.

8 Quod etiam efficere poterit fideicommissarius grauatus de restituenda hæreditate; quia cum ante restitutionem dominus sit redditus annui. l. fin. §. fin. autem subconditione. C. de caducis tollendis; facta sibi redemptione recipere poterit sortem, &

censuarium liberare; ut Roderic. à iuribus dicta quæst. 15. numero. 87. dummodo cautionem præstet, quamuis enim prohibitus sit alienare bona restitutioni subiecta, redimendo tamen nihil alienat, sed ex natura & lege contractus eum resoluit. Et si replicetur, quod redemptio dicitur alienatio, ut quia ius exigendi pensionem per redemptionem extinguatur, & quodammodo alienetur, erit tamen alienatio impropria & necessaria, quæ non comprehenditur sub prohibitione alienationis, ut latè comprobatur Roderic. ex num. 78. cum alijs. Et similiter in casu contrario, scilicet emendo fideicommissarius censum, super bonis restitutioni subiectis consignatum, poterit actionibus celsis sortem ab imponentis hæredibus recuperare, ut in maioratus posse fore redimendo censum sub loco diximus; sicut enim maioratus possessori potest census redimi, ipseque recipere sortem, dummodo statim deponatur, ut in alium censum subrogetur, secundum ea, quæ dixit Molina libr. 2. c. 10. num. 6. & Rodericus dicto libr. 2. quæst. 15. num. 89. ita maioratus possessor, qui redimit censum, sortem ab hæredibus prædecessoris recuperabit, ut bene diximus in dicto capite.

Ex quo ad maritum infert Rodericus num. 88. & 90. ad prælatum, & 91. ad executorem testamenti, ut hi omnes, qui directe non possunt alienare, possint redimendo, & sortem recipiendo resolvere censum, & à fortiori liberando bona ab obligatione censuali id facere poterunt.

DE CENSUS REDEMPTIONE in totum, vel pro parte facienda. Caput CVII.

SUMMARIUM.

Creditor an, & quando compellatur recipere particularem solutionem. n. 1. & nu. 12. ubi traditur intellectus ad legem quidam existimauerunt ff. si certum petatur.

Socius an possit redimere partem molendini, seu alterius rei, quam cum socio dedit alicui cum pastore trouendendi, & intellectus doctrina Bartoli. n. 2. & 13.

Pactum redimendi an contineat rem traditi, & si diuiduum, vel indiuiduum. n. 3. & 14.

KK 4

Redemp.

Redemptio & solutio partis an debeat continere tantam commoditatem, sicut totum respectu totius. n. 4. & 15.

Census constituitur an contineat plures partium venditiones, unam scilicet pro quolibet millario, vel unicam tantum pro integra sorte. nu. 5. & 9. & 16.

Redemptio ex sua natura diuidua est, tamen ex natura materia, quam ex effectu redemptionis num. 10.

Facultas redimendi censum est quadam gratia à Pontificibus venditoribus concessa, ideo extenditur, ut pro parte fieri possit. n. 11.

Redemptio census an sit in totum facienda, quando emptor aliàs non esset censum empturus. nu. 6 & 17.

Pactum, quod redemptio non admittatur pro parte, an validum sit. nu. 7 & num. 18. ubi traditur intellectus ad l. tutor. 4. §. Lucius Titius ff. de usuris.

Census redemptio an sit in totum facienda, vel pro parte admittatur. n. 8.

Heres censuari an possit pro parte redimere censum. n. 19.

An pactum sit validum quo censuarius obligatur ad redimendum integrum censum, & quod pro parte redimere non possit. numero. 20.

An pactum quo censuarius ad redimendum integrum censum obligatur, iuramento firmetur. num. 21.

CAPUT CVII.

IXIMVS in capite præcedenti liberam redimendi censum facultatem concessam esse censuario cum aliquibus extensionibus & restrictionibus. Vnde in præsentia agendum est, an in totum sit facienda redemptio, vel si fiat pro parte, admittatur etiam creditore pugnante. Quæ dubitatio vulgaris est, & multoties contingit, quamvis à nullo, quem legerim, ut oportuerat, discussa, & intellecta sit. In qua dubitatione dicendum videbatur, quod redemptio pro parte admittenda non sit, sed in totum fieri debeat, aliàs possit creditore eam legitime recusare. Quod ex sequentibus suadet. Primo ex vulgata regula iuris, qua constituitur, quod creditor non possit compelli recipere particularem solutionem, deducta ex Iuliano in l. quidam existimauerunt. 21. ff. si certum petatur, & ex Vlpiano in l. qui pignori. 19. ff. de pignoris, ubi interpretes idem pro regula constituerunt, & melius Duenas regula. 158. & So-

cinus regula. 51. Cuius regula ratio est, quia peculiaris solutio plurimam secum affert incommoda, ut nominatim probat Iuriscultus in l. planè. ff. familia erciscunda. ubi, *Quia sæpe & solutio & exactio partium non minima incommoda habet.* Idem probat Vlpian. in l. cum hi 8. §. causæ. ff. de transact. ubi, *Et miratur singulos conveniri difficile ei sit, & iterum ipse Vlpian. in l. solent 3. ff. de alimentis, & cibariis legatis. ubi, Quæ quia minime eis sunt, ad nihilum perducuntur:* ergo nec censuarius poterat compellere creditorem, ut partem sortis recipiat.

2. Secundò iubatur ex sententia ex resolutione Bart. in consil. 195. Angelotus, dicentis, quod Angelotus, & Andræolus dederunt Catherinæ medietatem alicuius molendini, pro certa quantitate pecuniæ cum pacto redimendi, & quod unus eorum volens redimere partem, iustè non fuit admissus, eo quod datio molendini fuit facta pro vna pretij quantitate per l. quod autem. §. cum l. sequenti. ff. de indic. adiectione. Cuius Bartoli doctrinam, & consilium, licet corruptè, refert Foller. in praxi censuali gloss. verb. ut vides. n. 37. & ante ipsum idem Bart. consilium refert, & explicat Tiraquel. de retract. lignag. §. 23. gloss. 1. num. 6. vsque ad num. 8. ergo eadem ratione censuarius non est admittendus ad redemptionem census pro parte.

3. Tertiò fortificat eam sententiam, quod pactum redimendi continet rem tradi. l. 1. l. ex. pro de actionib. empti. l. si traditio. C. eod. l. in conventionibus in fine de verbor. obligat. rem autem tradi est quid individuum. l. stipulationes non diuiduntur in principio de verbor. oblig. & utrumque comprobat Tiraquel. in dicto. §. 23. gloss. 1. num. 13. ergo redemptio diuidi non potest, nec pro parte fieri, ut in individuo post moderniores explicat Sarmiento libr. 6. Selectar. interpretat. capit. 16. per totum circa explicationem. l. 2. §. & harum. ff. de verb.

4. Quartò facit pro hac sententia, quia non datur tanta utilitas, & æstimatione rei in parte respectu partis, quanta in toto respectu totius. l. si quis aliam de solutionibus. l. fundus ille de contrah. empti. l. melius. §. in fundo delegat. 2. ergo ne sequatur emptori census damnum vllum ex particulari sortis solutione in totum redemptio facienda est, & pro parte non admittenda. Quod argumentum fortificatur ex traditis per Tiraquel. in d. §. 23. n. 14. 15. & 16. & per Foller. in dicta glossa censuali num. 37.

5. Quintò considerandum est pro hac opinione, quod in specie creationis census, quamvis

vis plures annuæ præstationes uniformes virtualiter & effectiue formetur, vnica tantum emptio & venditio iuris percipiendi pensionem annuam contrahitur, ut diximus in capitibus de natura & iustitia census consignati. ergo similiter resolutio & redemptio vnica tantum, & indiuidua debet esse. Quod fundamentum confirmatur ex doctrina Bartoli in l. scire debemus in principio, versic. Cuius utilitatis ff. de verb. obligat. dicentis, quod ubi agitur de resolutione contractus venditio plurium rerum vnico pretio facta cæsetur vna venditio. Cuius doctrinam post Alexad. & alios sequitur Tiraquel. in dicto. §. 23. gloss. 1. num. 4. & 5. & num. 11. & 12. ubi post Raphael. Cuman. idem confirmat: ergo si vnica contrahitur emptio in census creatione, vnica resolutione & redemptione extinguendum est contractus.

6. Sextò, & vrgenter ea sententia fortificatur, ex eo quod emptor census ius percipiendi pensionem non emisset, nisi totus & integer census sibi venderetur, ut quia pretium illud ad emptionem eius, vel alterius census definitum habeat. Quæ ratione in totum fieri debet, ex doctrina l. si quis aliam. ff. de solut. & l. si stutas. §. qui fundum. ff. de contrahend. empti. & ex his, quæ post plures tradit Tiraquel. in dicto. §. 23. gloss. 1. num. 3. 4. & 5. & facit text. in l. cum eiusdem. §. interdum. ff. de ædificio edicto, per quem id comprobatur Tiraquel. in dicta gloss. n. 20. & 21. referens Dec. consil. 421. colum. 1. ergo eadem consideratio habenda est in census redemptione, ut non fiat pro parte, ex eo, quia verisimiliter intelligitur, quod emptor aliàs censum non emeret.

7. Septimò & finaliter facit pro hac sententia fortissimus text. in l. tutor. 41. §. Lucius Titius. ff. de usuris, ubi Iuriscultus Modestinus respondet, quod cum Lucius Titius centum deberet, & usuras alicuius temporis, si minus consignaret usuras partis consignatæ, non excusabit. Qui text. videtur omnino decidere eam dubitationem, & ita per eum textum in specie census id constanter tenuit dominus Francisc. Sarmiento in libr. 7. Select. interpretat. capit. 1. num. 27. quæ fundamenta satis vrgent pro hac opinione, quam etiam sequitur Francisc. Garf. Spino, & alij relati à Feliciano lib. 1. capit. 8. num. 16. Emmanuel Rodriguez. in explicat. motus proprii in 6. requisito dubit. 4. Ioannes Baptist. de usuris commentar. 2. §. 2. num. 71. & post Iacob. de Grat. late disputat. atque resoluit Roder. de ann. reddit. lib. 1. q. 18. n. 35. vsque ad num. 39. ubi alia refert fundamenta.

8. Sed adhuc his nouissimis fundamentis non obstantibus, neciter adductis, & consideratis, contrariam sententiam vrgenter existimamus, & ex sequentibus firmiter defendimus. Primo, ex eo quod censuales contractus ex prima ipsorum natura diuiduè contrahi caperunt, emendo scilicet vnum quodlibet milliare pro viginti, vel minus, secundum temporis usum, & eorum contractuum frequentiam, ut constat ex Extravaganti prima & secunda de emptione & venditione. Vnde ex cōsequētia necessaria à causa efficiēti deducta ab eisdem Extravagantiū Pontificibus redemptio pro parte fuit admittenda, cum naturaliter omnis res per quasunque causas nascitur, per easdem dissoluitur, ex vulgata regula nihil tam naturale de regula iuris.

9. Secundò id fortificatur ex eo, quod in creatione huius contractus censualis, quamvis vnica emptio & venditio totius iuris pensionem annuam percipiendi possit considerari, ut quinto fundamento contrario scripsimus; in effectu tamen & substantia plures contrahuntur, & formantur, scilicet vna pro quolibet millario, ut in creatione præsupponunt Pontifices in dictis Extravagantibus prima & secunda de emptione & venditione. Et hoc euidenter ratione, quia licet vnico pretio & contextu præstationes annuæ vendantur, & inde vnica emptio & venditio contrahi videatur, & vnica tantum pretium expressum sit, ex his, quæ per text. in l. cum eiusdem. ff. de ædificio edicto. resoluit Tiraquel. in dicto. §. 23. gloss. 1. num. 11. & 12. & nos in quinto fundamento scripsimus, nihil tamen hæc considerationes obstant, quominus verè in effectu & substantia plures annuæ præstationis emptiones contractæ censeantur, argum. l. si plura mancipia. §. si. ff. de ædificio edicto. & eorum, quæ tradit Tiraquel. de retract. lignag. §. 23. gloss. 1. num. 17. vsque ad 20. & Joann. Matienço in l. 7. tit. 11. libr. 4. nouæ Recopilat. gloss. 7. num. 27. cum alijs, maxime cum in ea census creatione partes sint quotitatiue similes, & æquales, atque eiusdem naturæ, commoditatis, & æquitatis, ac respectu quantitatis diuiduæ. Quia in eo casu sine dubio procedit resolutio dicentium plures diuiduos contractus formari. Ergo si plures contractus formantur, & venditiones diuiduæ contrahuntur, mirum non est, quod ea, quæ contrahitur vnico pretio, pro parte distrahi, & resolui possit. Nam huic veritati obstat, quod in venditione plurium rerum vnico pretio facta, vnica tantum emptione formetur. De quo plura per Matienço

in dicta gloss. 7. numer. 20. vsque ad 26. ut in de inferat, quod vna tantum res retrovendi non possit. Quia ea omnia procedunt ex diversitate pretij qualitatibus, bonitatis, atque naturae cuiuslibet rei, ne si vna creatio retrovendatur, vel retrahatur, incommoditas, & inaequalitas emptoris sequatur; & ideo ad nostram emptionem & venditionem census non adaptantur. Quia in ea datur inaequalitas, & identitas, atque individuitas tam pretij, quam commoditatis, & tam respectu partis, quam respectu totius. Vnde plures diuiduae venditiones & distractiones considerantur. Si enim vna emptio redditus plurimum milliarum resolvitur, atque diuiditur in plures emptiones, & venditiones ex natura ipsius contractus; ergo & vna facultas redimendi censum multiplicabitur in plures facultates redemptionis, ut si distractus eiusdem naturae, cuius fuit contractus, ex regulis nihil tam naturale de regulis. l. qui fundum. §. qui bona fide. ff. de emptore.

10 Tercio facit pro hac sententia, quia haec census redemptio diuidua est, tam ex natura materiae, quam ex effectu redemptionis. Ex natura materiae, quia rem diuiduam continet, redditus scilicet, qui diuidi possunt, sicut ususfructus. l. 4. §. fin. l. stipulationes non diuiduntur de verbor. ex effectu etiam, quia solutione partis liberatio pro ea contingere potest absque totius corruptione. Quae considerationes efficiunt rem diuiduam. l. 2. §. & harum de verbor. & probat eleganter Sarmient lib. 6. Selectar. interpretat. capit. 16. ex principio: ergo si materia diuidua est, tam natura, quam effectu, non corrumpetur substantia contractus ex diuisione per partis redemptionem inducta. l. 1. §. si ususfructus. ff. ad l. falcid. l. 2. §. fin. de usufructu.

11 Quarto ea sententia suadet ex eo, quod redimendi facultas est mera gratia à Pontificibus venditori census concessa, ut constat ex prima Extravaganti de emptione & venditione. ibi, *Semper, & in ipsis contractibus data fuit facultas, atque gratia.* Et in secunda Extravaganti. ibi, *Illorum vendentium favore.* Sed ubique gratiam & fauores conuenit ampliari, ex vulgata regula iuris: ergo ex natura gratiae & fauoris apertissime deducitur, quod Pontifices essentialiter dederunt censuario liberam facultatem redimendi censum pro parte, & quod aliter non satisfacit causae efficienti Extravagantium, nec voluntari Pontificum in eis virtualiter desiderantium, quod censuarius arando cunque, & quomodo cunque velit, censum redimere admittatur.

Quinto, & finaliter eam sententiam probant Pontifices in dictis Extravagantibus prima & secunda de emptione & venditione, dum Martinus Quintus subdit, *In toto, vel in parte, & Calixtus Tertius, In toto, vel in parte.* Quae verba formalia non solum sunt in substantia redimendi, sed etiam in qualitate redemptionis, ut pro parte fieri possit. Vnde hanc sententiam probat Archiepiscopus Florentinus de usuris. 3. part. §. 14. Syluester. verb. usura in princip. quae st. 12. & melius omnibus eam defendit, atque per decem columnas ingeniosa & solida fundamenta refert, & considerat Pizarro ad ordinationes de Guadalupe gloss. verb. *Entodo, & en parte*, per tota, Soto de iustitia & iure libro 6. quae st. 3. artic. fin. Gutierrez lib. 2. pract. quae st. 174. Azue do in l. 1. titul. 15. lib. 5. noua Recopil. num. 5. Felician. lib. 1. capit. 8. numer. 16. Nauar. in capit. 1. 14. quae st. 2. numer. 85. & iterum post alios Felician. 2. part. fol. 57. numer. 12.

Qua verissima sententia retenta non obstant fundamenta in contrarium adducta, quibus ex sequentibus respondetur. Primo ad regulam de l. quidam aestimauerunt. ff. si cert. petat. scilicet, quod creditor non possit compelli recipere particularem solutionem. Satisfactio notissima est, quod in pluribus casibus restringitur, quia ad nostram speciem census adaptantur. Primo, quando agitur de libertate consequenda. l. cum haeres. §. si duo de statu liberis, ut in redemptione contingit, cum ex ea censuarij à seruitute soluendi pensionem liberentur. Secundo, quando agitur de vitando distractione praediorum, agrorum, & similium personarum, quae occasione debiti tributi fieri praetenditur. l. placet. C. de collatione fundorum patrimonialium lib. 11. Iterum & tertio, quando agitur de libertate pignoris, ex l. fin. ff. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur, sicut in redemptione videmus. Ex qua bona censuaria liberantur pro parte, quae census redimitur. Item si debitor ad integram census redemptionem, seu alterius debiti solutionem impotens est, ut quia totalem redemptionem facere nequeat. Quia de aequitate iudex compellet creditorem, ut partem sortis recipiat, ex dicta l. quidam aestimauerunt, iuncta secunda lectura glossa, ibi, & tradunt Iass. & alij; Fanus de pignoribus. 3. part. quintae partis numer. 25. Quod quidem proprie verificatur in specie redemptionis census, in qua absque maximo grauiamine censuarij, atque bonorum eius dispensatio integram redemptionem facere nequit. Ex quo ab est libertas, quae iustificat contractum, causa

causa nempe finalis, ex qua permisi fuerunt contractus censuales redimibiles, & similiter deficit facultas ad libitum redimendi censum, quam respectu partis, sicut totius sortis, Pontifices censuario concesserunt, & formaliter, & essentialiter, atque praecise induxerunt, sentientes id ex eo procedere; quia praeterquam quod iustitia census principaliter consistit in facultate redimendi, obligatio natura & effectu diuidua est; & ideo ex partis solutione pars extinguitur, & aboletur, ex dicta l. 2. §. & harum de verbor. obligationibus & quae tradit Sarmiento lib. 6. Selectar. capit. 17. ad id recte conducunt, probaturque in l. cui ususfructus. ff. de usufructu legato. Quae omnia ad censum recte adaptantur, cuius contractus ex natura materiae, & obligationis diuiduus est, & quantitas sortis eius tam respectu partis, quam totius affert utilitatem. Item etiam regula supradicta in censuali contractu ab Extravagantibus supra relatis merito restringitur. In quibus Pontifices considerantes omnia, quae supradicta sunt, & forsam alia quam plurima nobis incognita, adhuc in eo census contractu decreuerunt, quod ex solutione partis pretij, vel sortis creationis extinguatur pro parte obligatio. Vnde cum in specie id Pontifices decreuerint, non obstat regula iuris, qua constituitur, quod creditor non possit compellere recipere debiti partem.

13 Secundo minus obstat Bartoli consilium 195. pro secundo fundamento contrario adductum. Quia praeterquam, quod intelligi debet ex his, quae trahit Tiraquel. de retract. lignag. §. 23. gloss. 1. numer. 6. cum alijs, respondetur, quod Bartolus & sequaces loquuntur, quando ex pacto de retrovendendo cum defuncto facto velit haeres redimere partem fundi. Quia tunc non tenebitur emptor retrovendere, nisi totum cum damno afficiatur emptor partem eius fundi retrovendendo, ex l. melius. §. in fundo delegat. 2. & notat Bald. consil. 384. *Duo sunt*, col. 2. lib. 1. & consil. 32. lib. 2. & in l. si quis alia. ff. de solut. l. fundus ille, cum glossa. ff. de contrahend. empt. nos vero loquimur in censu, cuius redemptio praeterquam quod est diuidua natura & effectu, & ideo per partes fieri potest, non magis praedudicat emptori particularis, quam integralis, ut supra diximus: ideo mirum non est, si censuarius, vel eius haeres pro parte redimere possit censum, ita nominatim respondet ad consilium Bartoli Follerius in praxi censuali gloss. magna num. 37. ad finem, quamuis in haeredibus censuarij teneat, quod licet possit vnusquisque redi-

mere partem census ad ipsum pertinentem; non tamen respectu alterius partis eximetur, & obligatione soluendi pensionem nec bona hereditaria ab eo possessa in totum liberabuntur. Sed adhuc pro reliqua parte census hypotheca subiecta manebunt. Quod confirmat Foller. ex Bald. in l. si pater. C. de collat. & ex Bart. Bald. Salicet. & alijs. in l. 3. C. de negotijs gestis. Pro cuius resolutione facit text. in l. communi 7. in princip. ibi, *Alioquin praestatio veltigalis confunderetur.* ff. communi diuidu do, ubi gloss. verb. *Confunderetur*, & faciunt, quae tradit eleganter Afflict. de c. 153. *Venditur*, maxime numer. 4. & quae dicenda sunt in cap. de hypothecis censuum.

14 Tercio minus obstat dicere, quod pactum redimendi censum continet rem tradi, & quod ideo est indiuiduum. Quia facile respondetur, quod quamuis id verum sit, conuenio tamen redimendi censum diuidua est, tam natura, quam effectu, & ipsa redemptio quatenus continet sortis praestationem, merito diuidi potest per partes; non enim redemptio continet rem indiuiduam tradi, sed diuiduam solui. Ideo de traditione rei diuiduae ad solutionem sortis diuiduae non bene infertur.

15 Ad quartum fundamentum similiter respondetur, debere intelligi in reuenditione fundi, ut in praecedenti satisfactione probauimus, in qua reuenditione non datur tanta utilitas, seu aestimatio partis respectu partis, quanta datur in toto respectu totius. Vnde in censu diuersum esse debet, cum eius constitutio sicut & redemptio natura & effectu sit diuidua, & tanta in parte respectu partis, quanta in toto respectu totius detur utilitas, atque commoditas, & identitas.

16 Ad quintum argumentum contrarium praeterquam quod satisfactum remanet in his, quae diximus in fundamentis nostrae opinionis, ubi probauimus plures contractus emptionis & venditionis in censu creatione formari, facile respondetur, quod licet vnica emptio & venditio contraheretur, cum tamē natura & effectu diuidua sit, ut saepius diximus, diuidi potest à censuario, redimendo censum pro parte.

17 Ad sextum fundamentum contrarium confirmatum ex locis Tiraquel. respondetur ex eiusdem resolutione, quod debet intelligi in rebus quarum diuisio praedudicialis esset, & minorem utilitatem contineret in parte, quam in toto, cum eo casu si emptor virsimiliter non emeret, nisi totum, iustum sit, quod venditor totum, & non partem reuendere compellatur. Quae consideratio in censu non procedit ex effectu, & natura redemptionis, quae diuidua

diuidua est, & eiusdem utilitatis in parte, cuius in toto. Et quia si pactum expressum non redimendi, nisi integrum censum, libertatem redemptionis in parte non impedit, ut infra dicendum erit, neque tacitum, & sub intellectu deductum à voluntate emptoris nolentis recipere partem redemptionis.

12 Septimò non obstat fortissimum Modestini responsum in l. tutor. 41. §. Lucius Titius. ff. de usuris, cuius autoritate motus Sarmiento in libr. 7. Selectar. capit. 1. numer. 27. securè fatetur, validum esse pactum, quod census pro parte redimi non possit, imò & absque ulla pactione emptorem ad id non esse compellendum; quia ad eum textum respondet Alciatus intelligi debere, ut ex eo procedat, quod debitum erat usurarium. In quo usura per stipulationem sub ea conditione debita erat, si non soluerit illa decem, promittis usuram, ut in l. l. §. si cert. petatur. Ex quo existimat indiuiduum effici illud, quod alias ex propria natura diuiduum erat, quasi conditio, quæ formalis, & indiuidua est, indiuiduū debitum efficiat, ut ex l. cui fundus. ff. de condit. & demonstrat. constat, ut in pænā probatur in l. 2. §. fin. l. in euictione circa finem eodem titul. Hæc est Alciati sententia & interpretatio additum. §. Lucius Titius, quæ prius fuit Raphaelis Fulgosit ibidem. Quorum intellectus ad eum textum sustineti non potest ex sequentibus. Primò conuincitur, quia ex Modestino in dicto §. Lucius non constat conditionaliter fuisse conceptam stipulationem, scilicet si non solueris intra decem menses, usuram præstabis, imò nec constat de ulla stipulationis conceptione, sed tantum contractum videtur fuisse debitum cum usuris, ut denotant verba text. ibi *Lucius Titius cum censum, & usuram aliquanti temporis deberet*, quali debitum illud à principio non sub ulla conditionis conceptione, sed pure contracta fuisset, ut Alciatus existimauit, ideò rejicitur eius intellectus. Secundò submouetur, dum præsupponit indiuiduum effici solutionem debiti pecuniarij propter usurarum adiectionem contra l. cum aliter. l. idē iuris. ff. de compensationibus. l. si constat. l. etiam. C. eodem titul. Tertiò rejicitur, ex eo quod credit conditionem, eoque debent, usura naturam debiti contracti mutari, & interuere. In quo fallitur Alciatus, quia quauis in dicta l. l. ea conditio, propterquam debentur usurae, nunc petor, & habeatur pro conditione, verè tamen & in totum conditio non est, cum tacitè de iure insit ex natura usurarum, ut quia usura non debeatur, nisi quando cessatum sit in solutione debiti in die

contracti, ut in dicta l. l. ea. Quartò & fortissimè intellectus Alciati in specie nostræ contractus censualis impugnatur ex eo, quod si in specie dicti §. Lucius conditio, ut pro parte extingui debitum nequeat, ut in totum fiat solutio, debitorem astringat, ea ratione, quod est indiuidua, notissimum est ad nostrum contractum non posse adaptari responsum. d. §. Lucius, cum redimendi conditio in eo adiecta, natura & effectus diuidua sit, ut supra latè probauimus, & infra dicendum erit. Ideo cum intellectum Alciati eleganter impugnauit Sarmiento in lib. 6. Selectarum interpretationum cap. 16. per totum, maximè ex numer. 3. cum alijs. Vnde verus intellectus ad text. in dicto §. Lucius deducitur ex vulgata regula iuris, qua constituitur, quod inuito creditore debitori non licet particularem facere solutionem, quæ probatur in l. Iulianus. 13. §. offerri de actionib. & obligat. l. obligatione. C. de solutionibus. Quæ quidem regula limitatur à Pomponio in dicto §. Lucius, nisi aliud conuenit sit. Vnde seclusa conuentione probat Pomponius prædictam regulam, & ex ea infert ad decisionem dicti §. ut ex oblatione partis debiti liquidi nec usura eius partis, quæ offertur, excusentur. Quæ quidem regula, in aliquibus casibus non procedit, qui propriè ad nostram censum speciem adaptantur, quorum meminit supra numer. 13. ut in pecunia pro libertate danda, seu consequenda, & in redemptione pignoris nihil obstat responsum Modestini, imò intelligendo ab origine Modestinum, potest rectè ponderari pro hac nostra sententia, quia si ex lege & pactione contractus potest creditor compelli recipere debiti partem, ut probat ibi, *si non hac lege mutua pecunia data est, ut liceret, & particulatim quod acceptum est, soluere*, & redemptio census pro parte ex natura & lege contractus censualis fieri potest, ut constat ex Extravaganti Martini & Calixti, & ex alijs supra relatis, merito dicendum est, non solum eam censum redemptionem pro parte fieri posse, sed & ad nostram sententiam probari in d. §. Lucius.

19 Ex quo impugnatur, & meritò Rodericus lib. 1. quæst. 18. num. 36. ubi ex antecedentibus deducit conclusionē, quod census pro parte redimi non potest, nisi aliud inter contrahentes conueniatur, ampliando eam ad hæredes, ut neque pro parte redimere possint censum; si enim ex natura ipsius contractus redimibilis est pro parte, & similiter ea redimendi facultas in hæredibus æquior, & iustior est, ut quia pro parte tantum representet personam defuncti, pro parte redimere posse censum certissimum est. Sed

20 Sed an pactum adijci possit, quo censarius obligetur ad redimendum integrum censum & quo pro parte redimi non possit, explicat Felicius lib. 1. capit. 8. numer. 16. versic. *Quinta conditio est*, ubi resoluit, non valere simile pactum, & postea in 2. part. dicto libr. 1. capit. 8. numer. 12. illud repetit, & pro parte affirmatiua refert Molinam, Ioannem Lupū, Emmanuēlē Rodríguez, Francisc. Milanens. atque denique in vers. *post longam verò disputationem*, refert Michaelē Solum. Ioannem Gutierrez, & alios dicentes, quod si pretium accedat in census creatione, opulētius quam ad rationem quatuordecim pro vno, valebit pactum, ut quia pretio possit iustificari, quod ipse libenter sequitur in versic. *igitur saltem*, ego tamen credo, quod cum census vel sit redimibilis, vel perpetuus, si non accedat pretium census irre dimibilis, poterit non obstante pacto redimi, ut quia facultas redimendi sit de natura & substantia contractus. Ex quo reperio, quod ipse Felicius in 2. part. libr. 1. capit. 8. numer. 14. intrepidè resoluit, quod huic beneficio redimendi pro parte non potest renunciari, neque renunciatum cēsetur, etiam accedente pacto, ut pro parte redimi non valeat, cum facultas redimendi in fauorem publicum induta sit: ergo si renunciatio nem inutilem esse existimauit, à fortiori pactum inutile & inane esse præsupponit.

21 Iuramento tamen posse confirmari simile pactum, resoluit statim numer. 15. ubi numer. 16. per totum illud ampliat, ut neque iuramentum illud possit ab Episcopo relaxari. Quod ego verum non credo; quia si pactum, seu renunciatio impediens liberam redimendi facultatem, contra substantiam contractus est, licet absque relaxatione non possit impugnari, relaxari tamen poterit, ac debet si iuramentum, ut non obstante pactione relaxetur.

DE POSSESSIONIBVS,
quas correi, seu fideiussores pro
sorte, vel pensione censuali bono-
rum debitoris accipiunt, &
an per eas census redi-
matur. Caput
CVIII.

SUMMARIUM.

Creditor censuales, correi, & fideiussores, qui

accipiunt possessiones rerum censualium pro redditibus decursis, an verè sint domini, & fructus suos faciant num. 1.
Possessores an teneantur stare locatōni facta per debitorem n. 2.
Et an teneantur restituere fructus, vel compensare in sortem n. 3.
Bona censualia, qua adiudicantur in publica subhastatione, an efficiantur capientium si contingat lasio, vel si nulla interueniat intra quantū tempus in eos transferatur dominium. numero 4.
Et quid in pignore iudiciali, vel conuentionali. num. 5.
Secundus creditor, quando videtur contra primum iure offerendi, an soluere teneatur sortem integram, & primus compensare fructus, vel quomodo hoc intelligatur n. 6.
Restitutio fructuum, qua iubetur fieri in supremis tribunalibus, an sit restitutio gratia, vel iustitia n. 7.
Creditor, cui in publica subhastatione bona fuerunt addita, si ab eo auferantur, an possit iterum agere aduersus debitores, vel fideiussores. num. 8.
Debitor, qui consensit, ut creditor acciperet bona censualia, vel ea dimisit, an possit iterum ea recuperare. n. 9.

CAPVT CVII.

CREDITORES censuales, correi, vel fideiussores, celsis actionibus multoties bona censualia per executionem pro redditibus decursis accipiunt, possident, atque eorum fructus percipiunt, & inde transactis aliquibus annis lites inter eos & debitores excitantur, tam circa bonorum recuperationem, quam circa fructuum compensationem; unde quamvis Parlador. lib. 2. rerū quotidianarum 5. part. 6. 13. *De additione & §. 16. De remedijs retrahentis bona ab executoribus addita*, aliqua non contemnenda tradiderit, non tamen propriè, ut necessarium est, ad nostram materiam census adaptantur.

1 Vnde videamus primò, quo iure, quoque dominio, & potestate creditores, correi, vel fideiussores, qui bona censualia pro redditibus iudicialiter capiunt, in eis succedant; & videtur dicendum, quod tanquam domini titulo venditionis iudicialis, ex l. 1. C. si in causam iudicati pignus distractum sit. l. si ob causam iudicati. ff. de euictionibus, & eorum, quæ latè tradit Pinelus in l. 2. C. de rescind. 2. part.

2. part. capit. 1. numer. 26. Lafarte de gabellis cap. 7. num. 55.

Sed contrarium videtur requirere Felician. in 2. part. de censibus lib. 3. capit. 4. numer. 14. in versic. *Prima regula*, ubi resoluit, quod creditor, qui per sententiam visum additionis consecutus est possessionem iudicalem, non succedit in plenum ius, sed tantum intencum.

2. Ex quo inferri tenet stare locationi facta per debitorem, & similiter quod ex ea possessione solum retinet bona in pignus iudiciale, atque ideo non facit fructus suos, sed cum re ipsa eos debitori soluenti pretium cum usuris restituere tenetur. In quo certe Felicianus erravit, quia similes possessores titulo venditionis iudicialis, & vere domini sunt, ut supra diximus, & fructus suos faciunt, tamquam titulo, & bona fide possidentes, ex l. ex diverso. ff. de rei vindicatione. capit. grauis de restitutione spoliatur cum materia.

Neque obstat illatio Feliciani; quia ad primam respondetur, quod si possidens iudicialiter tenetur stare locationi debitoris non ideo procedit, quod dominus verus non sit, sed quia succedit quasi emendo per iudicis sententiam, ut quia omnis ille, qui succedit per sententiam iudicis, teneatur stare locationi debitoris, ex celebri sententia Baldi in capit. quoniam frequenter §. vltim. in fine ut lite non contestata, quam extollit Iass. in l. divorcio. numer. 55. soluto matrimonio, decis. Pedemont. 82. n. 6. Carocius de locatione 4. p. rubr. de successore. q. 6. & 7. num. 5. Ferr. Surd. decis. Mantuana 46. n. 2. & 30.

3. Minus etiam obstat secunda illatio Feliciani dicentis, quod is possessor iudicialis tenetur debitori restituere bona cum fructibus, praestita ab eo sorte cum usuris; quia ea resolutionis dubitatio, quae frequens, & vtilissima est, non ita breuiter expediri potest, quod ipse Felicianus antea in dicta 2. part. lib. 1. capit. 55. ex principio eam latissime explicans, in tres casus diuersos non diuiserit. Vnde examinemus casus Feliciani, ut ab origine veritas cognoscatur, & primus est, quando res in causam executionis adiicitur in publica subhastatione, alij, quam creditori. In quo numer. 3. existimat, non posse rescindi additionem, nisi praetextu lationis ultra dimidiam, & intra quadriennium, ex Carocio, Didaco Perez, & alijs, quos ipse refert, quod ea potissimum ratione tenet, quia ea additio loco verae venditionis iudicialis habetur, ex Pinelo in l. 2. 2. part. capit. 2. num. 26. Lafarte de gabellis capit. 7. numer. 55. & ideo & dominium transfertur in emptorem, & fructus, quos percipit, restituere non tene-

tur. Quod etiam post Lafarte dicto capit. 7. numer. 54. existimat verum esse, non solum quando extraneo, sed etiam quando ipsi creditori res addicitur, dummodo in publica subhastatione tanquam pluris licitanti adiiciatur, existimans publicam subhastationem principaliter esse considerandam, & cum hoc denique residet. In quo quidem verum dicit, sed erit limitanda, si accedat enormissima latio, quae intra triginta annos poterit intencari, ex l. fin. tit. fin. part. 6. quod in censu sepius contingit; quia cum pro censu passim capiantur bona censalia, quae sunt maximi valoris, in quibus semper enormissima latio datur, semper res censualis reuocabitur cum fructibus praestita sorte executionis cum usuris, imo crederem in censu non esse necessariam enormissimam, vel enormem lationem, sicut requiritur in venditionibus iudicialibus pro alijs debitis non censualibus, sed sufficere, quod creditor quomodocumque locupletetur cum iactura debitoris, vel aliquid ultra pensionem sibi debitam recipiat, quia cum nihil ultra pensionem directae, vel indirectae possit recipere, si fructus maiores pensione capiat, diceretur committere usuram aliquid recipiendo ultra sortem principalem; ideo licet in additione iudiciali formetur vera emptio, non ideo emptor fructus excessiuos suos facit, neque debitorem quocumque tempore bona censalia petere volentem a petitione excludit, cum de iniustitia, quae resultat ex perceptione excessiuorum fructuum, per quam in effectu recipit aliquid ultra sortem, agere quodcumque liceat debitori, si enim ex titulo creationis census, in quo vera venditio formatur, nihil ultra pensionem recipiendum est, ergo neque ex venditione iudiciali, licet vera venditio sit, nihil ultra pensionem recipiendum erit, cum utroque casu non tam consideretur titulus contractus, quam iusta correspondentia de pensione ad sortem, quae directae, vel indirectae excedi non potest, sed ut iustitia contractus, atque aequalitas inter commutantes seruetur, semper est in censu consideranda; ideo practica receptissima Regni, quae in regularibus emptionibus & venditionibus seruatur, in censu absque ulla latione ex sola natura contractus, & pretij indiuiduitate atque correspondentia, & aequalitate de pensione ad sortem a fortiori procedit. Quod ex eo iterum suadet, quia si creditor ultra pensionem sortis quidquam ex fructibus reru censuali percipit, in sorte illud computare debere ex contractu aequalitate contractus, ut quia pretium sit indiuiduum, ergo quilibet excessus consideratur.

Secundus

5. Secundus casus Feliciani est, quando ipsi creditori res ipsa addicitur in publica subhastatione pro debito iuxta decisionem Vlpiani in l. a Diuo Pro §. si pignora. ff. de re iudicata. In quo Felicianus in 2. part. lib. 1. capit. 3. numer. 5. resoluit, quod nostris temporibus obtinuit, ut liceat quodcumque debitori rem cum fructibus retrahere, soluta sorte, expensis, & usuris ad rationem quatuordecim, vel 18. pro vno, quod existimat originem sumpsisse, atque procedere ex eo, quod additio in eo casu habet vim pignoris iudicialis, ex Iass. Gomezio, Platea, Negusantio, & alijs, quos ipse refert, ut quia pignus iudicale dicatur illud in cuius possessione actor mittitur pro executione sententiae, vel instrumenti, ex quo inferri duo. Primum, quod in pignore iudicali quodcumque debitor offerat debitum, recuperabit pignus, ex l. propterandum. §. fin. autem reus. C. de iudicijs. Secundum, quod fructus percepti ex pignore, vel impantur in sortem principalem, vel restituantur debitori, ex l. 1. & 2. C. de distr. pignor. & denique ponderat l. 1. C. de dolo. l. 44. & 45. tit. 13. part. 5. & cum hoc denique residet; sed licet in hoc casu differat Felician. in resolutione a precedenti, non tamen differt in specie, nisi in eo tantum, quod creditori, vel alij extraneo fiat additio quasi pignoratia, de quo certe merito dubito; quia si additio facta etiam interposita persona vera emptio & venditio est, licet persona a creditore interponatur, ut probat Lafarte de decima cap. 13. numer. 19. ubi agit de clausula illa *Cum beneficio de traspasso*, maiori quidem ratione diceretur vera emptio, quae facta fuit creditori, ut quia esse emptionem, vel pignorationem non consistat in identitate vel differentia personarum, sed in ipsa originaria natura contractus. Et si recte consideretur, magis accedit pignorationi additio facta extraneo, quam quae sit creditori, siquidem extraneo iure poterat pignori, creditori vero non absque usurae suspitione. Vnde praxis, quam Felicianus post Matiençum, Padillam, Parladorium, & alios indubitabilem esse credit, non ex eo procedere existimo, quod in eo casu pignoratia contrahatur, sed quia licet vera emptio & venditio sit, cum tamen creditor non possit recipere fructus excessiuos ultra sortem, vel eos restituit, vel in sortem computat. Quae ratio iustitiam & aequalitatem, in qua census fundatur, praesupponit; quia quocumque titulo pignus creditori adiiciatur, vel iure pignoris, vel titulo venditionis iudicialis, debet dari aequalis correspondentia de pensione ad

sortem, & e converso, ut ita nihil recipiatur vitra sortem: ergo in censu nulla differentia constituta est inter additionem extraneo, vel creditori factam titulo venditionis iudicialis, vel facta pignorationis.

Tertius, & vltimus casus Feliciani est, quando additio sit non creditori, sed personae ab eo interpositae. In qua specie dicto lib. 1. cap. 3. numer. 6. in 2. part. resoluit, quod quomuis secundum Lafarte formetur vera emptio, poterit tamen censuarius quodcumque voluerit, rem additam in publica subhastatione etiam cum fructibus recuperare, ut quia non tam vera emptio secundum Lafarte, quam pignoratia contrahatur. Cuius resolutio in censu verissima est, sed non ex fundamentis Feliciani, cum si utroque casu & titulo bona fide a creditore possideantur, cum fructibus restituenda sint, ut supra diximus, ut quia restitutio fructuum non tam fundetur in titulo contractus, quam in eius iustitia, quae correspondet de pensione ad sortem in quantitate principaliter pendet. Ex quibus omnibus deducitur, quod censuarius quodcumque voluerit, poterit a creditore bona censualia sibi in publica subhastatione addita, cum fructibus restituere sorte, expensis, & usuris, recuperare, nulla facta distinctione quod iustitiae, vel longissimi temporis, neque actionis enormis sit, seu enormis, sed solum considerando naturam contractus, qui amittitur, ut aliquid directae, vel indirectae ultra sortem recipitur. Ex qua resolutione deducitur, quod licet praxis Regni in contractibus regularibus emptionis & venditionis vera sit, in censu tamen non procedat.

6. Secundum inferri, quod quicquid & equalitas huius resolutionis non solum procedit, quando censuarius a creditore reuocat additionem, sed quando secundus creditor offerendo priori sortem cum usuris eam reuocat, tunc intencat, ut resoluit Felician. dicto cap. 3. numer. 7. vel. Occurrit autem, in quo aperit praesupponit, quod restitutio non respicit personam reuocantis additionem, sed iustitiam eius, & aequalitatem, atque correspondentiam fructuum ad sortem, neque similitudo respicit titulum additionis, sed eandem correspondentiam, & aequalitatem, quod clarius resoluit numer. 8. dum reddens rationem praedictae Regni censet deduci ex celebri recepto Diocleciani in l. curabit. l. de actionib. empti, dicens, quod sicut antea dixerat in lib. 1. cap. 3. numer. 13. & resoluit Barbosa in l. de diuisione numer. 14. & 38. ff. soluto matrim. lex illa, & aequalitas iustitiae commutativae postulat, ut qui commodum ex re aliena percipit, eius co-

modi compensationem praestet, cum enim creditor cum modo sentit ex pecunia debitoris, & de conuerso debitor ex re creditoris, merito ut inter eos, atque alios commutantes res proprias seruetur aequalitas, & aequitas in iustitia commutativa, unus fructus & alius redditus restituere tenetur, ut verbis expressis probat Felicianus, ergo aperte praesupponit, quod in omni casu hoc procedere debet, & maxime in censu, ubi non solum ex praecipis iustitiae commutativae servari debet aequalitas, sed ex natura contractus censualis, ita formaliter servanda est, quod directe, neque indirecte excedi possit. Vnde si recte consideretur Felicianus, sibi ipsi in hoc contrariatur, licet in dicto numer. 8. verum dicat.

7 Tertio etiam inferitur ad intelligentiam resolutionis Covarrubias lib. 2. cap. 11. numer. 3. versic. *Quod si substat*, dicit enim, quod in supremis tribunalibus non fit fructuum restitutio ea ratione, quod ex gratia potius quam ex iustitia fiat, & quod in restitutione gratia non valet fructus, ut probant plures per Felicianum, dicitur 2. part. capit. 8. numer. 2. Quia quidem scriptum est in censu non procedit ex omni causa, sed ex gratia, & quia semper non solum ex gratia, sed ex iustitia, & ex iustitia fit fructuum restitutio.

Quibus sic utiliter explicatis revertamur ad principium nostrae dubitationis principalis, scilicet, an possit creditor rem censualium verè dominus esse, & fructus percipere, & dicendum est, verè dominus esse, & fructus percipere, si legitime forti correspondens restituere debere, sed tantum excessivos, & hoc magis ex natura contractus censualis, qui respectu excessus non eos veros dominos facit, quam ex titulo venditionis iudicialis, cuius auctoritate verè domini sunt.

8 Est tamen utilissima dubitationis quid erit dicendum, si creditori bona censualia in publica subastatione addita fuerunt, & postea ab eo per alios anteriores, & posteriores creditores auferuntur, an creditor, à quo abdicantur, iterum actione prima agere possit aduersus debitorum, correos, vel fideiussoribus, sicut autea poterat, vel primitiva actio extincta sit, & nouiter exempto contra debitorem principalem, & eius heredes de euictione tantum agat. Et videtur dicendum, quod creditor actione prima, & non posteriori exempto agere possit, ex eo, quod cum reuocabilitate bona sibi data fuissent, resoluta additione, atque possessione reuertitur causa ad primarium statum, ut quis ex mente & intentione partium, atque legis dispositione

actio contra eum non fuit sublata, argum. l. Titius. ff. de iure fisci. l. si creditor. ff. de solutionibus. Pro qua sententia, quamuis alia poterant adduci, tamen considerando naturam additionis, qua sicut in emptio & venditio importat translationem dominij, atque vera emptio & venditio est, prioremque contractum resoluit, securius est dicendum, quod per eam census, & eius hypotheca resoluantur, atque prior obligatio extinguatur, ita quod amplius non reuincatur, nec ex alio primæ, sed nouiter ex emptio agi possit, per textum expressum in l. eleganter. 24. ff. de pignoratitia actione, ubi in nostris terminis creditor impetravit à iudice, ut pignus veniret, & consequeretur creditum, vel possideret iure dominij, postea euictum fuit ab anterioribus creditoribus, qua situm fuit, an prima pignoratitia contra ea agere possit, & respondeo illam finitam esse, & à prima obligatione recessum videri, & uti actione ex emptio posteriori ad id, quod deest, vel interest, agi posse, ut in quantitate debiti, qua deest, satis fiat. Ad idem facit text. etiam in l. si pradium. 4. C. de euictione, ubi idem omnino statutum est, & etiam clarius in l. si plus. 74. versic. *Et si infra*. ff. de euictione. quam ad hoc adducit Decius consil. 449. numer. 39. & text. in l. si ob causam 13. in fine. C. eodem. Secundo idem etiam tradit Bart. in dicta l. eleganter numer. 2. ubi per illum text. hoc deducit notabile inter alia, quod re euicta non agitur prima actione, sed posteriori vili exempto. Nec obstat doctrina Negusant. de pignoribus. 6. part. 1. memb. numer. 4. ubi in simili casu, si creditor obligetur emptori de euictione, determinat secuta euictione emptori creditorem habere primam actionem, & illam interea in suspensio fuisse, quasi sub conditione tacita, si pignus venditum non euincatur. Quoniam respondeo, quod nullo iure sano fundatur Negusantius, & contra illum etiam illo casu tenuit famosissimus Carolus Ruyn. ut ipse refert, & de utraque opinione consultus Decius in hoc ad haret Ruyn. ut patet apud Decium consil. 449. *Vista duobus consilijs excellentissimorum*, & num. 37. 38. & 39. Præterea in receptione insolutorum multo maiori ratione procedunt superiores ex dicta l. eleganter, ibi, *Quemadmodum si pro soluto ciues data fuisset*. dicta l. si pradium. 4. C. de euictionibus, quæ non recipiunt aliam interpretationem, gloss. in dicta l. eleganter verb. Pro soluto, ubi Bart. numer. 1. & in l. si quis aliam. 46. atque eleganter id comprobabat Petrus Sord. decis. 11. ex numer. 2. ubi numer. 3. aduertit, quod si res data insoluto

euin-

euinceretur, non posset creditor redire ad primam actionem. Quod confirmat. n. 4. & 5. neque in hoc contradicit Negusant. supra, imò expresse admittit, quibus addendus est Cepola cautela. 123. *Si aliquis*, Salicet. num. 4. & Angelus in l. libera. C. de sententijs & interlocutionibus, & ita casus erit citra omnem difficultatem. Neque obstat text. in dicta l. libera, quia procedit, quando res pro alia redatur in solutum; nos verò quando res datur pro quantitate. Quam conciliationem tradit gloss. in d. l. eleganter, ubi Bart. num. 4. & in d. si quis aliam. n. 2. post medium vers. *Tertio casu*, & rationem assignat Bart. in dicta l. eleganter num. 4. scilicet, quia quando res datur pro quantitate, contrahitur vera emptio, ideo liberatur venditor tradendo rem, licet non faciat emptorem dominum irrenocabilem. l. ex empto. in princip. ff. de actio. empti; sed quando datur species pro specie, ut in d. l. libera, non potest dici emptio, sed permutatio, vel contractus innominatus, in quo præcise requiritur, quod res fiat accipientis pleno iure dominij. l. fin. ff. de condic. ob causam. l. 1. C. de rerum permutatione. Quibus accedat. l. 4. C. de fideiussoribus, ubi fideiussores primi contractus novatione secuta ex sequenti obligatione non posse conueniri, nisi expresse in secundo obligati quoque sint, probatur, & l. si cures. C. locati, ubi fideiussor in prima condictione non tenetur in secunda. Ex quibus aperte constat, actione primæ in hoc casu agi non posse, sed nouiori exempto.

9 Demum ex supradictis inferitur ad cognitionem veritatis eius dubitationis, quam late Felicianus explicuit in 2. part. libr. 3. cap. 4. n. 20. ubi denique resoluit, tertium possessorem rei censualis, qui ut pareret iudicato, elegit rem dimittere creditori, pœnitere posse, & rem ipsam repetere, ac censum recognoscere, mouetur enim ex eo, quia cum creditor actione hypothecaria consequatur prædium, illud possidet iure pignoris, atque consequenter quodcumque restituere tenetur, ex l. si fundus. §. creditor. ff. de pignoribus, & ex Bart. sententia in l. 1. §. cum prædiu. ff. de pignoribus. Ex quo inferit, quod sententia in actione hypothecaria ita concipitur, ut debitor soluat, aut rem dimittat tenendam iure pignoris. Sed eius resolutio in censu mihi vera non videtur, ut quia quando contra tertium agitur ad recognoscendum, vel rem dimittebam virtute sententiæ, in cuius executione creditori res addicitur, non agitur, ut dictum est, hypothecaria, neque fundus hypothecæ iure possideatur, sed titulo venditionis iudicialis. Cui sententiæ, licet debitor parere possit, retineat

do rem, & censum recognoscendo; si tamen eam dimittat, & creditori per sententiam addicatur, verum dominum effici certum est, & consequenter non poterit debitor dimittens pœnitere, atque rem dimissam recuperare: procederet tamen resolutio Feliciani, quando creditor actione ordinaria hypothecaria agit contra tertium ad recognoscendum, & debitor rem dimittit; quia cum eo casu iure pignoris possideatur, eam postea poterit recuperare.

DE TERTIIS OPPOSITORIBUS, qui pro suo interesse, vel coadiuuando se opponunt executionibus, seu possessionibus creditorum.

Cap. CIX.

SUMMARIUM.

Tertius oppositor executioni dicens, se præferendum esse, an efficiat causam ordinariam, & intellectus ad l. 4. tit. 4. lib. 3. Recop. & an eo casu sit necessaria cautio. n. 2. & an statim debeat docere de iure suo, vel procedat lex illa favore dotis. n. 3.

An sit necessaria saltem summaria cognitio, & probatio, vel sufficiat sola oppositio. n. 4.

Tertius oppositor post sententiam, qua vocatur de ræce ad impediendam venditionem bonorum, quomodo admittatur, & impediat, & an sententia præstita cautione exequatur. n. 5.

Tertius oppositor non solum post executionem, sed possessionem bonorum creditori datam, quomodo admittatur, & an habeat reuocatoriam, & quando debeat hac reuocatoria. n. 6. & n. 7. traditur, quid erit, quando tertio res addicitur, pendente concursu creditorum.

Tertius, qui se opponit coadiuuando causam principalem, quomodo admittatur, & in quo statu negotium accipere debeat. n. 8.

CAPVT CIX.

EXECUTIONIBUS, quæ virtute scripturæ censualis quotidie fiunt, septissime, ut impediantur, tertij pro suo interesse se opponunt, dicentes, eas fore reuocandas, quorum oppositio iustificatur ex triplici capite. Primo, ex causis, atque exceptionibus; secundo ex parte se opponentium,

l. l.

vt

ut quia verè eorum inter sit executionem reuocari. Tercio ex modo, atque facultate se opponendi, quorum duo priora capita examinanda non sunt in præfenti, ut quia de exceptionibus, quibus executio impediatur, suo loco dictum sit, & de interesse oppositoris ex ipsa causa naturæ euidenter constare possit: igitur de tertio capite agendo sequentes casus considerantur, ac deciduntur.

1. Primus, quando statim facta executione tertius se opponit, dicendo esse reuocandam, & ipse pro certa quantitate præferendus. In qua specie credo, impediri statim executionem, & causam effici ordinariam, ex l. 41. tit. 4. lib. 3. nouæ Recopilat. quæ quidem lex, licet loquatur in muliere pro dote se opponente aduersus executionem in bonis mariti factam regulariter in omni casu procedit, & ad omnes personas extenditur, quæ tanquam tertij se opponere solent, ut de iure cōmuni prouatur in l. a diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudicata, vbi l. 1. n. 16.

2. Etiam sine vlla tertij cautione, quia eo casu neque est qui cautionem recipiat, nec vlla possessio impeditur, ut eleganter resoluit Innocent. in cap. veniens 1. n. 1. Bald. n. 6. Abbas 6. Felin. 9. vbi id procedi aduertit, vbi possessio non est penes partes, Bart. in l. penult. ff. de petit. hæredit. dicit communem Conarr. cap. 16. præf. num. 3. versic. *secundus casus*, dicit communiorum Minsingerius, centuria 3. obseruat. 73. Lancelot. de attentatis. 2. p. cap. 12. ampliat. 14. nu. 15. Parlador. lib. 2. rer. quotid. 5. part. §. 11. num. 59. vbi aduertit, quod antequam audiatur tertius, non habet necesse docere de iure suo, ut antea requirebatur per text. in d. capit. veniens de testib. & quod statim cum se opponit, impedienda est via executiua, & ordinariè procedendum, ex d. l. 41.

Sed statim n. 62. se ipsum impugnare videtur, dum resoluit, quod si tertius se opponens executioni non probauerit per instrumentum liquidum de iure suo, instrumenta liquida & publica ceterorum creditorum exequenda erunt, & bona in causam executionis capiēda, ex l. a diuo Pio §. si super rebus, in quo præsupponit, quod casus legis 41. specialis est in muliere pro dote, quod in effectu resoluit Ioan. Gutier. in l. nemo potest n. 396. delegat. 1. Sed Azebedus in dicta l. 41. hoc non sequitur, sed firmiter tener, quod statim causa regulariter in omnibus per oppositionem fiat ordinaria, dicens ita communiter præf. Car. Cuius resolutio verissima est, neque percipio, quare ratione Parlad. & Gutier. contrarium tenuissent, si quidem l. 41. non solum specialis non est pro dote mulieris, sed generalis respectu

omnium se opponētium, dum dicit, *Se opusiere la muger por su dote, o otras personas*, quæ solum requirit oppositionem, sine vlla summaria cognitione, ut requirebatur in dicto cap. veniens, & in distinctè efficit causam ordinariam, etiā ante summariam cognitionem, vel probationem ex sola simplici oppositione, dum dicit, *Se opusiere la muger por su dote, o otras personas, no se mande dar informacion sumaria, sino que reciban luego a prueva con termino ordinario a los opositores en via ordinaria*. Nota verbum, *O otras personas*, quæ non solum mulierem, sed omnes opositores comprehendit, & sequens verbum, *No se mande dar informacion sumaria*, vbi omnino excluditur cognitio, seu probatio, quantumcunque summaria sit. Et demum verba, *Sino que reciban luego a prueva*, quæ causam efficiunt ordinariam, & ne dubitaretur de termino, an deberet dari summarius, vel ordinarius, concludit lex dicens, *Con termino ordinario a los opositores en via ordinaria*. Ex quo indubium reuocari non potest, neque amplius dubitari, an requiratur summaria cognitio, vel per solam oppositionem causa fiat ordinaria. Quod adeo verum est, ut causa per oppositionem ordinariè effecta, etiā si tertius de suo iure nihil doceat, non reuocabitur executio, quāuis enim interpetentem executionem, & se opponentē magis, vel minus constare possit de iure, ut quia creditor exequendo producat scripturam, & tertius se opponēdo non aliter doceat de iure suo, quā per oppositionem, lex tamen 41. solum considerauit, quod nullus eorum habebat possessionem bonorū debitoris, sed vterque, actio nem tantum, licet vnus per scripturam, & aliter per solam oppositionem, & quod ideo licet in probatione actionis petens executionem præferatur, in possessione tamen ante adiudicationem nullus præferatur, sed possessio bonorū debitoris vacans est, & cōsequenter vterque agat de cōfirmādo actionē per sententiā, atque ideo iuste causa fiat ordinaria.

Ex quo intelligitur sententiā dicentium, quod tertius, qui pro suo interesse curat impedire executionem, sufficit, si summarie, vel se implere doceat de iure suo, Abbas in dicto cap. veniens col. 4. in vers. *Nunc restat*, Cardin. consil. 7. incipit, *Causa fæctum omnium*, Speculator in tit. de officio iudicis in §. postremo, Bart. in l. a diuo Pio. §. si super rebus in princip. Felin. in cap. super vers. *Ad hoc videretur*, de re iudicata, Petr. Surd. consil. 181. num. 22. colum. 172. ad finem, ut scilicet nulla summaria, neque semiplena probatio, seu cognitio, atque iuris iustificatio sit necessaria, ut executio impediatur, & via ordinaria agendum sit, sed quod statim facta tertij

o ppo.

oppositione, & terminus ordinarius designetur, & causa ordinaria ex sola oppositione facta sit.

Secundus casus contingit, quando tertius se opponit post sententiā, quæ vocatur *de remate*, ad impediendam eius executionem, ne scilicet bona vendantur, & eorum possessio creditori detur. Et in hac specie videtur dicendum, quod sententiā *de remate*, etiam appellatione pendente sit exequenda, neque impediatur eius executio per tertij oppositionem, dummodo præstetur non solum ordinaria fideiussio legis Toleti, sed cautio, de qua in l. is, a quo. ff. de rei vendicat. Ex qua lege Conar. c. 14. præf. n. 4. tenet, neque discussio nem causæ, neque sententiæ in ea lata executionem propter oppositionem tertij impediri, sed quod præstita cautione sententiā exequenda est. Quod quodocunque executio præstetur super eadem re, super qua fuit lata sententiā, notauerunt ex eo textu Andr. Gail lib. 1. obseruat. cap. 70. nu. 22. Menoch. consil. 488. n. 7. Barbosa in l. si alienam num. 18. soluto matrim. Gregor. in l. 1. tit. 14. part. 4. glos. 1.

Sed licet respectu debitoris ea sententiā vera sit, respectu tamen tertij procedere non potest; quia text. in l. is, a quo, practicitur, quando executio fit in eadem re, in qua fuit lata sententiā, & alter ex litigantibus possidebit. Quo casu præstita cautione executio non suspenditur; at verò quando tertius se opponit executioni sententiæ *de remate*, virtute cuius creditor possessionem bonorum debitoris nondum ceperat, potest dici respectu possessoris & tertij possessio vacans; ideo succedit decisio text. in dicto cap. veniens, vbi quia possessio erat vacans a nullo ex litigantibus habita, executio suspenditur, etiam præstita cautione. Quæ resolutio scilicet, quod quando possessio vacat, suspendatur executio etiā præstita cautione, tenent Innocent. in dicto cap. veniens n. 1. vbi Bald. Abb. & alij, Couar. Minsinger. & Lancelot. supra, Zucard. in l. fin. num. 331. 374. 380. C. de edicto Diui Adriani tollendo, Menoch. de adipiscend. remed. 4. num. 573. Petr. Surd. consil. 214. num. 12. ad finem, fol. 321. Ad cuius resolutionis veram cognitionem est text. notandus in dicto cap. veniens, vbi quia de canatus vacauit, ut admonet Abb. ibi numer. 7. & Innocent. in cap. cum super num. 6. vers. sed quidem de re iudicata: ideo propter oppositionem tertij fuit impedita executio sententiæ inter alios lata, ad idem facit text. in l. penult. ff. de petit. hæredit. ut ibi considerat Bart. ideo enim ibi executio non suspenditur, sed cautionem præsta

re sufficit, cum saluare sit ei, qui in executione tardior venerat, & ideo executio fit taliter, quod alteri non præiudicet, vbi autem fieret præiudicium, ut quia possessio esset vacans, secus dicendum esset. Pro qua opinione pulchram rationem perpendit Innocent. quia quando possessio vacat, interest tertij, ne ab alio occupetur, cum facilius possit suam con se qui possessionem vacantem, quā quando est capta ut in l. fin. C. de edict. Diui Adriani tollend. sed quando alius est in possessione, tunc tertij non magis interest, possessionem esse penes vnum, vel penes alium; quia ita poterit possessionem auocare ab vno, prout ab alio, & ideo cautio sufficit, ut in dicta l. is, a quo. Cuius est hæc vera interpretatio. Et Innocentium in dicto secundo casu, quādo possessio vacat ex prædicta ratione, indistinctè sequuntur omnes, ut patet ex Bart. in l. a diuo Pio. §. si super rebus n. 3. & ibi l. fin. n. 16. dicit cum Innocentio transire omnes, Zafio. n. 5. ff. de rei vendicat. & est communis omnium distinctio, teste Couar. in præf. cap. 16. num. 2. vers. *Is tandem*, Abbas. num. 8. & Felin. 9. in cap. veniens de testib. idem Abb. & Felin. in cap. cum super de re iudicata, Bart. rectè explicans in l. penult. ff. de petit. hæred. Mohe dan. decis. Rotæ 86. & 98. Vincent. de Francia decis. 161. numer. 12. Bantijs de nullitate tit. quis possit dicere de nullitatib. num. 23. Menoch. de adipiscend. remed. 4. n. 573. Personæ lis de adipiscend. n. 394. Minsinger. obseruat. centu. 3. obseruat. 73. Ioseph. Ludouic. decis. Petr. 26. n. 14. in fin. & apud omnes receptissimum est.

Quæ quidē omnia à fortiori procederent, si cum oppositione aduersus sententiā nondum executioni mandatam simul appellatio interponatur; quia etiam præstita cautione non exequeretur sententiā, ut adducitur ex Speculatore in tit. de suplicatione. §. ante penult. & eo nō relato Mōterrofo in praxi in tract. de Chancellariis, tit. *Del segundo proceso*, per appellationem. c. 2. fol. 83. Pæz in praxi 1. tom. 6. part. cap. 2. cuilibet enim tertio liberū est pro suo interesse à sententiā inter alios lata appellare, dummodo in appellatione causam sui interesse alleget, & ipsam summarie probet. l. a sententiā. l. si pro lutorio, & ibi Bart. ff. de appellationibus. Innocent. & Abbas. n. 6 Felin. num. 5. in dicto cap. veniens, Innocent. numer. 1. Abbas. 13. Felin. 11. in capit. cum super de re iudicata, Couar. rub. cap. 15. præf. numer. 5. Monterus in decis. de Aragon. 42. numer. 97. cuius appellationis effectus est, ut executio quoad ipsum tertium appellan tem suspendatur, ex dicto capit. super de

L. 12

re iud.

DEBITOR censuarius inops effectus multoties petit dilationem moratoriam ad soluendum, de qua in l. quoties, & in l. vniuersa. C. de precibus imperat. off. rend.

& in l. 32. & 33. tit. 18. l. 4. tit. 24. part. 3. quam dilationem in censu non esse concedendam, tenet Bened. Bon. in tractat. de censib. art. 75 nu. 108. & eam sententiam sequitur Pyrrhus ad Consuetudines Aureliae tit. de executione ex locato cap. 18. quam sententiam dixerunt confirmari ex gloss. in l. cum fructuarius. ff. de usufructu, perquam Speculator, Pyrrhus, & Masuerius relati à Rebusio in tract. de literis dilatorijs art. 1. gloss. l. n. 21. dixerunt, quod in oneribus personalibus non prodest moratoria dilatio; facit etiam, quod in pensionibus domorum non admittitur ea moratoria dilatio, ex Boer. decis. 296. Marc. Ant. Cucusin tract. de moratoria praescript. n. 10.

Contrariam tamen sententiam tenet Felician. in tract. de censibus. 2. part. lib. 3. cap. fin. in fin. vers. *Antea quam verò hinc discedam*, ubi postquam eam proposuit dubitationem, resoluit, quod licet Doctores in dicta l. quoties teneant, dilationem à Principe debitori concessam, non impedire cursum usurarum, fatentur tamen eum impedire, quoad hunc effectum, ne ipsa dilatione pendente debitor possit pro usuris conueniri. In quo praesupponit, quod licet dilatio suspendat usurarum executionem, non tamen interim resoluit cursum earum, sed finita dilatione poterit debitor conueniri pro usuris praeteritis, sicut pro futuris. Pro quo refert Marc. Ant. Cucum in d. tract. n. 148. & retenta hac opinione respondet ad glossam & Speculatorem, quod nihil dicunt, neque probant, & ad resolutionem Pyrrhi, quod loquitur attenta Consuetudine Aureliae, & cum hoc denique residet.

Reperio tamen, quod Roderic. de ann. redditib. lib. 3. q. 9. ex n. 16. cum alijs usque ad finem, non solum credit dilationem moratoriam procedere in censu, sed quod magis est, defendit, pendente dilatione resolui cursum usurarum, ita quod amplius peti non possint usurae, quae eo tempore currere potuerunt; quia hoc dilationis rescriptum existimat non continere simpliciter inducias compulsionis, sed debiti usurarij resolutionem pro tempore dilationis, quod defendit ingeniosè, si verum dixisset.

Vnde considerando originariam census naturam, existimo sequentes casus considerandos, ac distinguendos esse. Primus in censu

L. 3. emphy-

DE INOPE DEBITORE
census, qui vel petit dilationem ad soluendum, quae vocatur, *esperas*, vel re censualem de relinquit offerendo eam creditori, vel censum extinguere vult, dando bona in solutū estimata.

Cap. CX.

SVMMARIVM.

Censuarius inops effectus quando possit petere dilationem moratoriam ad soluendum, de qua in l. quoties, & in l. vniuersa. C. de precibus imperatori offerendis. nu. 1. & n. 2. traditur sententia Roderici, & in num. 3. exemplificatur in censu emphyteutico, & n. 4. quid dicendum sit in censu reservatino, & quid in consignatib. traditur. n. 5.

Censuarius inops an possit dimittere rem censualem creditori, etiam si censum recognouisset, late, ac eleganter resoluitur. n. 6. ubi refertur intelligitur Felician. Traditur verus intellectus ad l. si quis argentum. §. si verò. C. de donationibus. n. 7.

Censuarius inops an possit se liberare à censu dādo bona creditoribus estimata, discutitur late n. 8. & n. 13.

An aliud pro alio inuito creditore solui possit. num. 9.

An emphyteota possit dare intellectum creditoribus rem in emphyteosim concessam. n. 10.

An censuarius census reservatibi, possit dare rectoribus rem censualem in solutum. num. 11. & quid dicendum in censu consignatibo perpetuo redimibili, seu ad vitam. n. 12.

Factum ne quis possit soluere debitum per datio nem rei censualis intellectum an sit validum. num. 14.

An ad soluendum censuarius creditoribus in rebus hypothecatis sit necessaria solemnitas, authent. hoc nisi debitor. C. de solutionibus n. 15. & quid si cum iuramento sit renuntiatum beneficium dicta authentice. n. 16.

re iudicata, ubi Innocent. Abbas, Felin. & omnes, Franc. Bruni. decis. 291. num. 6. etiam si principales appellare nequeant; quia adhuc tertius appellare poterit, in o. & etiam ubi causa principalis committeretur cum clausula appellacione remota, Felin. in dicto cap. veniens num. 5. de testibus, Gutierrez in l. nemo potest. num. 388. delegat. 1. & in supplicatione idem resoluunt Paetz. 1. tom. 6. part. cap. 2. num. 9. & post tres sententias tradit Couarr. dicto cap. 15. pract. n. 9. maxime si possessio vacans est, ut doctè aduertit Achylles personal. de adipiscenda. n. 340. & ex n. 334. de quo bene Surd. conf. 266. numer. 17. & num. 22. & conf. 271. num. 55.

6. Tertius casus contingere potest, quando tertius se opponit, non solum post sententiam, sed post executionem eius, atque possessionem bonorum debitoris creditori factam, petendo reuocationem eius, & quod sibi bona tradantur. Quo quidem casu duplici modo tertius agere potest, vel appellatione interposita apud superiorem, petendo sententiam reuocari, vel agendo reuocatoria possessionis datae creditori, tanquam antiquior, & potior creditor, & in his duobus casibus etiam nullā praestita possessoris cautione, non reuocatur executio, neque eius possessio, donec superior reuocet sententiam & possessionem, ut quia contra titulo iudiciali possidentem agatur, & à possessione ante reuocationem sententiae de re nate amouendus non sit, ut in fortiori casu possunt ponderari d. l. is, a quo, & omnia supradicta. Et text. in l. si ob causam iudicati de emptionibus, & quae diximus, & dicenda erunt in capitulis de venditione iudiciali, & de reuocatoria.

7. Quod tamen intelligendum est, nisi facto creditorum concursu sententia de remate exequatur, & creditori possessio bonorum debitoris detur: quia tertius se opponens admittitur, & possessio reuocatur. Textus est notandus in l. pupillus. ff. quae in fraudem creditorum, ibi, *Quoniam alij creditores sua negligentia expensum ferre debent*: ergo quando datur concursus, & consequenter nulla negligentia, solutio reuocari potest, & statim ibi, *Quia ius civile vigilansbus scriptum est*; non enim potest vigilare creditor dato concursu creditorum; & clariùs in principio eius legis, ubi loquens, quando datur concursus, scilicet quando fit solutio per gratificationem, decidit, solutionem reuocari. Idem probat text. in l. qui autem. 6. vers. Qui vero bona possessa eod. tit. ubi reddens textus rationem concursus subdit, *Cum tam conditio omnium creditorum par facta est*, text. notandus in l. & si non expedire-

rit. §. si pupillus cum §. sequenti de bonis auctoritate iudicis possidēdis, ubi postquā text. ille posuit regulā l. pupillus in §. quod si utroque designauit casum concursus, & in eo decidit, quod creditor, qui factio concursu quidquam recuperauit, illud cum alijs communicare tenebitur, ubi gloss. verb. *Communicandum*; idem resoluit, & facit l. 3. tit. 27. part. 3. quae loquens de executione sententiae etiam post executionem admittit tertium potiora iura habentem, ibi, *O que auia derecho en ella*, text. etiam in l. 9. tit. 15. part. 5. quae postquam designauit regulam. l. pupillus loquens in eo de bitore, qui metu creditorum bona dimisit, subdit haec verba: *Mas si la paga fuesse despues que fue fecha la entrega, à que desamparasse sus bienes, quier lo fiziesse de su voluntad, quier por premio del juzgador, estences bien le podrian de mandar los otros deudores al que huiesse recebiendo, e deue ser tornada y ajuntada con los otros bienes, que desamparò, & deuenlo parar todo entre los deudores, en la manera que diximos*. Vbi Greg. gloss. 1. 2. & 3. & fuit doctrina Baldi post Oldrad. in l. fin. §. & si praefatam in fine. C. de iure deliberandi, & Baldum sequitur Gregor. in l. 7. tit. 6. part. 6. verb. *Que las demandas*, prope finem, ubi inducit doctrinam Angeli, idem Gregor. in l. 11. tit. 14. part. 5. in princip. & ad hoc ponderat l. 3. tit. 27. part. 3.

Sed si creditor, cui etiam pendente concursu datur possessio bonorum debitoris, vel debitum recuperat, dederit fideiussores de stando iuri, & restituendo quando sibi iussum fuerit, excusabitur à restitutione eius, quod recepit, ut quia hic sit effectus fideiussionis, scilicet quod intelligatur pecuniā extare, Paul. conf. 289. alias 285. vol. 1. Vincēt. de Franch. decis. 71. n. 9. 1. p.

8. Quae quidem omnia intelligenda sunt in tertio oppositore, qui agit de alio excludendo, & se includendo, ac praefendo; sin verò tertius se opposuerit coadiuuando causā principalis debitoris contra aliū oppositorē, vel oppositores, aduertendū est, quod semper debet accipere causā in eo statu, in quo se opponit. Haec est receptissima sententia, de qua per Couarr. pract. quae st. cap. 13. & 14. Iosephus Ludouicus decis. Perusina. 26. num. 25.

pro quo est text. in cap. fin. in fine ut lite pendente lib. 6. & late

Petrus Surdus decis. 60.

n. 6. & decis. 147.

num. 6.

De

8 *emphytheotico*, in quo quidem cum non solum ex partium conventionione, sed ex natura contractus, atque pœnatâcità, vel expressa commissi, pensio annuatim soluenda sit, ita quod cessans soluere pensionem incidit in commissum, non prodest *emphytheotē* contra dominum moratoria dilatio, ut Pyrrhus in oneribus personalibus aduertit; esset enim iniquissimum, quod *emphytheota* fructibus rerum vteretur, & pensionem soluere differret, neque dominus directi verè creditor dici potest, ut dicendum erit in cap. de concursu creditorum, cuius ratione procedit resolutio Boerij decis. 296. Marc. Ant. Cuc. de morat. præscript. num. 100. dicentium, quod moratoria dilatio non habet locum in pensionibus domorum, quos in hoc sequitur Felic. 2. part. lib. 3. in fine libri. Cum enim dominus pensio nis propter non solutionem eius possit ejcere conductorem, non concurrat cum cæteris creditoribus ad se præjudicandum ex moratoria dilatio.

Quod tamen intelligendum, ac limitandū est, quando *emphytheota*, vel dominus pensionis concurrat, ut creditor pro pensionibus decursis. Ex quibus verum, atq; liquidum debitum est formatum; quia eo casu cum vere creditores sint debiti momentanei, neq; quidquam agant de iure successiuo *emphytheosis*, dilatio eis, sicut cæteris creditoribus præiudicabit.

4 Secundus casus contingere potest in censu reservatuo, in quo si eius qualitatē sit, ut in eo admittatur pœna commissi, idem sine dubio quod in *emphytheosi* dicendum erit: si verò naturam reservatui non excedat, quamvis utrumque dominium trāsferatur in censuarium, & inde censuarius rei censualis vere dominus sit, solamque pensionem soluere teneatur, neque possit ab eo propter non solutionem eius res auocari, cum tamen ea translatio dominij fiat sub conditione resolutionis contractus, ut in cap. de concursu creditorum dicendum est, veniente casu resolutionis propter non solutionem pensionis ob paupertatem dominus census absque ulla dilatio ne recuperare poterit rem extra creditorum concursum, licet respectu præteritæ pensionis, ex qua debitum liquidum formatur, dilatio præiudicetur.

5 Tertius casus consideratur in censu consignatuo, de quo egerunt inter se pugnantes Felician. & Roderic. & ad eius dubitationis clariorem intelligentiam, atque cæterorum censuum verissimam cognitionem, aduertendum est, quod casu, quo dilatio domino census præiudicaret, non efficeret præiudicium

respectu sortis, siquidem fors in perpetuum alienatur, neque unquam repeti potest à censuario, nec villo tempore, donec voluerit censum redimere, est restituenda: ergo si dominus census respectu sortis creditor non est, in ea dilatio tanquam creditor non comprehenditur, siquidem maiorem dilationem continet, atque concedit natura ipsa redemptionis census, quam ipsa Regia dilatio: igitur si dilatio non respicit sortē, sed in sua natura respectu sortis manet: ergo suspensio dilationis vsuras tantum respiceret, & consequenter si eas suspendit, sicut aliud quodcunque debitum, impossibile est, quod pendente dilatio ne resoluantur, sed quod tantum suspendantur, ut trāsacto tempore dilationis etiā præteritæ, sicut futuræ peti possint, ex resolutione Marc. Ant. Cuc. quam Felicianus iustissimè sequitur, & contra Rodericum d. lib. 3. q. 9. n. 21. qui sentit eam dilationem continere non solum indicias moratorias, sed veram & formalem debiti principalis dilationē, in quo certè lapsus fuit, siquidem non sortis, sed vsurarum tantum dilationem respicit; est enim diuersum differri debiti solutionem, vel resolui & extinguī; quando enim differtur transacto tempore peti potest: si verò resoluitur, nunquam. Cum igitur natura morariæ dilationis sit tantum differre: ergo debitum formatum, & in esse productum, quod verè peti potest, differt; non vero quod ex sua natura in aliquod tempus collatum est, atque naturaliter differtur: ergo dilatio non respectu sortis, sed vsurarum procedit: si enim fors viuat: ergo vsuras producit, & consequenter pro tempore dilationis currere debent, licet non petantur; non enim potest dari fors sine vsuris: igitur dilatio vsurarum tantum suspendit, non extinguit. Quod confirmatur ex tribus fundamentis relatis à Roderico d. q. 9. n. 18. 19. & 20. quibus nō respondet, & sic eum vincere debent. Qui quidem nu. 25. & 26. modernum Parisiensem, & Carrocium, atq; Boerium refert, atque aliquibus modis illud limitat, ac intelligit.

6 Secundus verò casus principalis, in quo debitor inops potest liberari à census solutione, contingit, quando rem ipsam censualem dimittit creditori, quod an tibi facere liceat, videamus. Et Felicianus in 2. par. de censib. lib. 1. cap. 4. n. 1. vers. *Rursus omnes* in fine resoluit, per textum in l. cum fructuarus. ff. de usu fructu, & post Bursatū conf. 224. vol. 4. quod si obligatio census respiceret fructus rerum censualium, & propter eos pensio præstaretur, posset debitor quandocunque voluerit, dimittere rem, & cedendo satisfacere. In quo aperte præsupponit, posse bona libere

libere cedere, quia quāvis ipse in dicto cap. 4. ex principio late disputet, an in censu vendatur fructus, vel ius percipiendi, utroque tamen casu soluitur pensio ratione fructuum, & ideo bona debent esse de sui natura fructifera, & fructus maiores, vel correspondentes pensioni; & similiter peremptis rebus censu libus extinguitur census, ut de vnoquoque in suo capite peculiari actum fuit: ergo censuarius dimittendo rem satisfacit, cui accedat, quod solum venditur ius percipiendi pensionem ex fructibus rei censualis absq; ulla obligatione personali effectiua, præstando tantū censum, ut ex fructibus pensio percipiatur; aliàs propter non præstationem fructuum capitur persona censuarij, ut hæc omnia ad longum probauimus suis capitibus: ergo censuarius satisfacit dimittendo rem. Qui quidem discursus, atque resolutio deducitur à Feliciā no in d. 2. p. lib. 3. c. ult. n. 1. vers. *Sed ego contra*, in fine vers. ubi resoluit, quod si possessor cōueniatur actione hypothecaria, satisfacit dimittendo rem affectam onere census, ex his, quæ obseruat schola communis in l. 1. & 2. C. si vnus ex pluribus, quod si verum credit in hypotheca regulari, à fortiori in irregulari huius contractus censualis. Idem etiam in effectu resoluit Roderic. de ann. redditib. lib. 2. quaest. 9. numer. 68. ad medium; agit enim in dicto numer. 68. per totum de quaestione illa, an debitor census possit compellere creditorem ut fundum pro censu hypothecatum in solutum accipiat, & post longam disputationem distinguit tres casus. *Primus*, quando redditus debetur limitatim ratione fundi, in quo credit, quod censuarius etiam tertius possessor, qui ratione eius fundi recognouit censum, liberabitur cedendo fundum; arg. l. filius familias. §. apud Marcellum delegat. 1. ibi, *Berthevis legatarius audiendus, si velit totum fundum præstare*; dicit enim, quod cum eo casu onus reale sit, & à re ipsa originem habeat, debitor liberatur eam creditori cedendo, ex Bald. in l. creditor. 2. ff. si cert. petat. sicut possessor liberatur re obligata perempta, arg. l. grege. l. lex vedigale. l. cum tabernam in princip. ff. de pignoribus; qui quidem discursus & resolutio ad nostram materiam censualem rectè adaptatur; quia cum census limitatim ratione rei censualis, atque fructuum eius debeat, & præstetur, quædamque irregularis hypotheca naturam habens feruitutis in eo contrahatur, merito dimittendo eam, cuius occasione obligatus existit, debitor liberatur. Secundus casus, in quo Rodericus exemplificat quaestione, est, quando redditus constituitur

tur principaliter super personā, & simul super aliquo fundo, atque generaliter super omnibus bonis. In quibus resoluit, debitorem non satisfacere dimittendo rem creditori, ut quia persona principaliter obligetur, atque cætera bona existant obligata, ex Bellug. in Speculo Principum rubric. 41. numer. 43. quod fortificat ex eo, quia perempta re censuali, credit census non extingui. In qua resolutione, licet videatur tenere, quod in censu consignatuo redimibili non satisfaciat censuarius dimittendo rem, illud tamen tenet præsupposito, quod in censu principalis obligatio est personalis, & quod potest consistere census super sola persona, vel generaliter super omnibus bonis, & similiter, quod peremptis rebus censualibus non resoluitur census. In quibus propositionibus lapsus fuit, ut quia prædictæ propositiones veræ non sint, imò veriores contrariæ, ut suis locis latissimè probauimus.

7 Neque obstat satisfactio, quā ipse tradidit ad l. si quis argentum. §. si vero. C. de donationibus, dicens, quod loquitur in redditu ex donatione debito, & specialiter fauore donatoris, ex Bald. in princip. illius legis, & Barb. quem refert Tiraquel. libr. 1. retract. §. 34. gloss. 1. quia textus ille si rectè consideretur, neque probat nostram sententiam, neque consequenter satisfactione indigebat. Non probat, quia casus dissimilis est, & ratio diuersa; nos enim agimus quando censuarius, qui super certo fundo constituit censum, vel tertius possessor eiusdem fundi satisfacit dimittendo illum; textus vero in dicto. §. si vero, quando ex possessionibus generice redditus certus fuit donatus, nulla designata possessione, ex qua præstaretur; ut constat ibi, *Ex possessionibus donauit, non tamen nomina possessionum edixit*, ergo casus dissimilis est, & ratio diuersa. Rursus quando redditus certus ex possessionibus generice relinquitur, & inde tenetur donans certum designare, agitur de assignatione redditus super certo fundo; quādo verò constituto censu super certo fundo censuarius illum dimittere creditori præten dit, non agitur de assignando, sed de dimittendo: ergo casus dissimilis est. Demum in §. si verò compellitur donans certum fundum assignare, in nostro verò casu censuarius dimittit fundum designatum: igitur male textus ille ponderatur ad probandum, quod censuarius satisfacit dimittendo fundum, siquidem illum sponte non dimittat, sed compellitur designare, ratificas potius constitutionē redditus, quam recusans eius solutionē. Secundo tamen textu in d. §. si vero, verissimum est, censuariū

satisfacere dimittendo fundum censualem.

Neque etiam obstat, ut obijcit Rodericus n. 68. in princip. quod emphytheota domino inuito rem emphytheoticam renunciare non potest, ex l. 2. ibi, *Si dominus voluerit*, C. de iure emphyt. & per Tiraquel ab eo relatu; quia licet hoc verum esset, de quo alibi dictu fuit, ad censum tamen consignatum non a lapratur; quia emphytheota non liberatur nisi tota re perempta, censuarius vero sic, licet pro parte primatur, ut suo loco diximus. Rursus, emphytheoticus contractus pro quacunque etiam minima pensione creatur; ideo quantumcunque fructus deficiant, dummodo res in totum non pereat recte conseruatur; census vero tam reservatiuus, quam consignatiuus, & eius substantia, atque iustitia a correspondentia fructuum percipiendorum pendet; ideo sicut re censuali effecta in fructifera extinguitur, & resoluitur census, eodem modo, imo & a fortiori, satisfaceret censuarius dimittendo rem censualem. Quare non bene de emphytheota ad censuarium argumentatur Rodericus, maxime quia dicta l. 2. C. de iure emphyt. non impedit emphytheotam re emphytheoticam renunciare, neque de hac renuntiatione vllum verbum continet; quia verba ibi, *Si dominus voluerit*, licet ex non implemento conditionum concedant domino facultatem repellendi emphytheotam, non tamen emphytheotae negant libertatem renunciandi rem, imo text. ille eam nominatim concedit; quia si per non implementum conditionum ab eo posse auocari probat, & inde possit emphytheota indirecte non adimplendo priuari, poterit etiam rem dimittere, imo & effect. euides dimittendi cautela non adimplere condiciones. Ex quibus constat fundamenta Roderici periclitari, & firmum remanet, quod censuarius dimittendo rem creditori satisfacit; si enim tertius rei censualis possessor alternativae tenetur recognoscere censum, vel dimittere rem; ergo iuste remittit eam, & consequenter remissio, quae non fundatur in privilegio personae, sed in natura contractus, in censuario similiter procedit: quare hoc remedium, licet fateamur non observari, iustissimum, & observandum est.

8 Tertius casus Roderici est, quando censuarius non se liberare procurat dimittendo rem, neque petendo moratorium cautionem, sed bona censuaria creditoribus in solutum dando, in quo quidem casu existimat Roder. id fieri non posse, sed quod ceteris creditoribus cum oneribus census bona tradantur; & quod ita praxi receptum est. Ad cuius resolutionis ve-

9 ram cognitionem advertendum est, regulariter aliud pro alio inuito creditore solui non posse l. 1. §. mutuidatio. ff. si cert. petat. l. cum a quo. ff. de solutionibus, de qua late, ac eleganter egerunt Ant. Thesaur. decis. 153. Pedemont. per totam, Ioan. Gutier. de iuram. confirmat. cap. 29. per totum, ubi referunt plures Doctores, tam exteros, quam nostrates, qui de hac regula meminerunt, eam aliquibus modis explicantes. Iustinianus tamen veteris iuris a ceruitatem destruere volens, constituit in authent. hoc nisi debitor. C. de solut. & in authent. de fideiussor. 6. quod autem; quod si creditor pecuniam, aurum, vel argentum, seu pretiosa mobilia non habeat, offerendo bona stabilia creditoribus, ab eorum debitis liberetur. Quod etiam comprobat l. 3. tit. 14. part. 5. ad quorum iurium intellectum, & ut iure procedere possint, necessarium est, quod praecedant requisita, de quibus per Ioan. Gutier. in dicto cap. 29. & per decis. Pedemont. supra relatum, & per Baecam de inope debitore cap. 1. num. 46. cum sequentibus. Hieron. Laur. decis. 132. per totam, habetur in 3. tom. decisionum fol. 130. elegantissime Ioseph. Ludovic. decis. 64. in 2. tom. decisionum fol. 165. Pedemont. decis. 133. & 147. 2. p. Surd. decis. 113. & 259. & 163. ubi aliqua traduntur, quae omittuntur ex industria, ut ad census materiam nominatim accedamus, in qua sequentes casus proponuntur.

10 Primus in censu emphytheotico, in quo dicendum est, quod emphytheota non potest dare creditoribus in solutum rem in emphytheosim concessam; quia cum eius rei nullum habeat directum dominium, nec inter eius bona in concursum creditorum connumeretur, sed dominus directi possit rem emphytheoticam ex non solutione pensionis vendicare, imo & ipsa res per non solutionem pensionis, aut alienationem ad dominum revertatur, & inde ceteris omnibus creditoribus etiam anterioribus, in ea re dominus praefendus sit, merito eisdem creditoribus in solutum eam non dabit, ut ad sensum patet, & constat ex his, quae in capite sequenti dicenda erunt.

11 Secundus casus consideratur in censu reservatiuo, in quo quidem etiam videtur dicendum, quod censuarius adueniente concursu creditorum non possit rem censualem eisdem in solutum dare; quia licet verum sit, quod in censuarium transferatur utrumque dominium, tam utile, quam directum, & inde inferatur, quod res censualis inter bona censuarij facto concursu creditorum connumerari debeat, cum tamen ea concursu facto quodammodo resoluitur contractus,

vt

ut quia sub conditione resolutiva a principio formetur resolutio, facit, ut nec bona censuarij aestimentur, nec in concursum veniant creditorum, nec consequenter cum ad dominum ex resolutione proveniant, possit censuarius ea dare creditoribus in solutum, ex his, quae etiam dicenda erunt circa censum reservatiuum in capite sequenti, & nominatim, licet unico verbo, quod in censu reservatiuo non admittatur remedium bonorum aestimatorum, probat Felician. fol. 200. col. 2. ad fin. vide ibi.

12 Tertius casus verificatur in censu consignatiuo perpetuo redimibili, seu ad vitam, ut quando dominus census cum alijs creditoribus agit de exigenda sorte census cum vris, & censuarius non habens pecuniam, aurum, argentum, nec alia bona pretiosa immobilia, offerendo bona stabilia censuaria, vel non censuaria creditoribus conatur ab ipsorum debitis se liberare, dando eisdem praedicta bona aestimata in solutum; & in hac specie a fortiori si procedere videtur dispositio text. in authent. hoc nisi debitor. C. de solut. ut scilicet censuarius dando praedicta bona in solutum, satisfaciatur, secundum ea, quae resoluunt decis. Pedemont. 153. & Ioannes Gutier. de iuram. confirmat. capit. 29. est enim in censu consignatiuo quaedam peculiaris ratio, scilicet, cum in eo non contrahatur principaliter obligatio personalis, sed realis, imo & ius quoddam reale cohaerens inseparabiliter fundo censuali, & onus reale habens originem principaliter a re ipsa, certum est, quod dando censuarius, vel cedendo rem ipsam censualem liberatur. Ita eleganter resoluit Bald. in l. creditor. 2. ff. si cert. petatur, dicens, quod si aliquod onus reale sit, quod habeat originem a re ipsa debitor eius oneris liberabitur rem ipsam creditori cedendo. Cuius resolutionem tanquam elegantem sequitur Andr. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 6. numer. 21. ubi ex numer. 20. referendo plures alios id comprobatur, & ex ipsa natura contractus aperte suadet. Si enim in censu contrahitur emptio & venditio, non ipsius rei censualis, sed iuris percipiendi pensionem annuam ex fructibus eiusdem. Et haec est principalior obligatio, atque personalis, si accedat, vel inutilis sit, vel saltem accessoria, quis dubitare poterit, quin censuarius rem ipsam cedendo liberetur. Rursus si res ipsa censuali perempta, vel infusa differa effecta census ipse extinguitur, ut suo loco latissime probauimus: ergo principalior obligatio, atque actio erit in rem, & consequenter re cessante, vel data in solutum censuarius liberabitur. Demum si censuarius

non obligat principaliter personam, nec census super sola persona consignari potest, ut suis locis latissime diximus; & inde praecise infertur, quod debitum censuale non concernit totum censuarij patrimonium praesens, & futurum, sed tantum respuit bona censuaria, quasi sit onus reale habens originem a re ipsa censuali annexum, & cohaerens inseparabiliter eidem; ergo dando censuarius rem ipsam principaliter censui obligatam, & strictam, merito liberabitur, & ita vidi non semel iudicatum in Regia Pinciana Chancellaria. Vnde hanc sententiam, licet non his considerationibus probant Azedo in l. fin. tit. 21. libr. 4. noua Recopilat. num. 133. Felician. in 2. p. de censib. lib. 3. cap. 5. num. 15. numer. fin. ubi num. 16. infert, quod si bona in solutum data, & adjudicata aestimata postea euincantur, extinguitur hypotheca, & non competit actio primaeva, quae fuit extincta, sed solum utilis actio ex empto, siue a parte, siue a iudice data fuerint; atque ideo liberari fideiussores. Quod non ita contingeret, nisi per eam dationem redemptio vera formaretur. Et in vers. Quare consultit, ut protestetur, quod re euicta sibi maneat integra, & illa actio primitiva, ex glossa in l. eleganter. ff. de pignorat. act. & ex Bart. Bald. Salicet. Corneo, & Petro Surdo, quos ipse refert, & ipse Bald. per text. ibi in l. si quis argentum. §. si vero. C. de donat. & alij per Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 6. n. 20. Burfat. consil. 84. n. 9. libr. 1.

13 Ex quo credo non bene dixisse, Rodericu lib. 2. de ann. red. quaest. 9. nu. 68. dum tenet, quod census neque redimi, neque extinguere posse per dationem bonorum aestimatorum, dicens, ita in Regia Pinciana Chancellaria iudicatum fuisse, & antea lib. 1. quaest. 18. numer. 50. quod etiam tenuit Gutier. in libr. 1. pract. quaest. 46. num. 16. quem refert, & sequitur Felician. in 2. part. lib. 1. cap. 8. num. 11. versic. *Contrarium tamen*; quia postea, ut dictum est, mutato consilio, licet breuiter, nostram sententiam tenet Felician. dicta 2. part. lib. 3. capit. 5. numer. 15. ad med. & constat ex Paulo consil. 41. ultra ea, quae superius lib. 2. quem & alios refert Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 6. num. 1. ceteri enim non bene cognouerunt naturam census; distat enim longissime a natura ceterorum contractuum, ut supra diximus.

Pro qua sententia ego pondero ultra naturam contractus censualis eius naturalem resolutionem; quamvis enim creatio census consignatiui regulariter ex pecunia faciendi sit, tamen ex alijs rerum speciebus dummodo legitimum pretium accedat, formari potest,

L. 15

vt

salutē suū loco diximus. Ex quo infertur, quod modus resolutionis debet correspondere aui creationis, ut ita succedat regula, quod omnis res per easdem causas, quibus nascitur, resoluitur. Ex quo miror de prædictis Scribentibus, qui tenuerunt ex pretio legitimo in speciebus constituto creati posse censum, & negauerūt, resolui, ac redimi posse per dationem bonorum æstimatorū; cum non solum liberatio & redemptio favorabilior sit creationi, sed nullam habeat, sicut creatio, iuris resistētiam. Et inde, & verior & iustior sit hac resolutio, multumque fortificat libertatem redimendi. Ex quo Pontifices censum iustificauerunt.

Vnde ex ea sententia sequentia notabilia inferuntur. Primum, non bene in censu admitti resolutionem Ferraræ responso libelli actionis hypothecariæ verb. *Exceptionem solutionis* numer. 64. dicentis valere pactum, nequis possit solvere debitum datione insoluto; quem sequitur Carrocus in tract. de obligat. 2. part. quæst. 10. num. 1. & alij relati à The fauro decis. Pedemontana 153. numer. 13. quia præterquam quod Ferrara & Carrocus contrarium tenuisse videantur, ex sola libertate redemptionis in censu, ubi longe maior libertas redimendi datur, à fortiori procederet. Neque admittitur distinctio Feliciani in 2. part. lib. 3. cap. 5. num. 1. in princ. distinguētis inter debitores pascifcentes in carceribus, vel extra carceres; quia utroque casu non obstante pacto libere in bonis æstimatis posset facere redemptionem.

Secundo, & nouiter infero ad eodē veram esse in censu hanc sententiam, ut quamuis in alijs contractibus necessarium sit, quod interueniant & concurrant requisita supra relata, ut procedat remedium dandi bona æstimata, & inter ea quod censuarius pauper sit, neque possit ex alijs, bonis solvere debita, in censu tamen id non requiratur, sed sufficere, quod vel bona specialiter hypothecata sufficiant, vel quod censuario volente ea æstimata dentur; cum enim possit dimittere ea creditoribus se liberare, ut supra diximus, ergo & dādo legitime æstimata eis dē se liberabit; quia totum pendet à possessione hypothecarum, atque eorum substantia, & existentia, nulla habita consideratione ad alia bona, ut ex de natura seruitutis, & consequenter de natura census; qui de seruitute multum participat.

Et si ut ego semper existimaui, hoc beneficium in censu magis ex natura contractus, atque libertate redimendi, quam ex authent. hoc nisi debitor debitoribus conpetat, non erit necessarium, quod requisita eius authen-

tice simul concurrant, scilicet deficere pecuniam debitori, & quod creditor ex bonis debitoris rem, quam maluerit, elligere valeat, & quod debitor de cuiusdā cautione caveat, atque demum quod emptores earum rerum non reperiantur. Primum quidem necessarium non est, si quidem censuarius cedere, ac demittere possit rem censualem, ut supra diximus. Secundum similiter, scilicet, elligere meliorem rem, etiam in terminis dictæ authenticæ non obseruatur, ex l. 3. tit. 14. part. 5. ibi. *A bien vista del juzgador*, quæ excludit electionem, ut aduertit Gregor. in dicta l. Partita, verb. *Del juzgador* Gutier. de iurament. confirmat. cap. 29. nu. 3. versio. *Hodie est aduertendum*, & à fortiori non requiritur in censu. Tertium quidem, scilicet, quod debitor caveat de cuiusdā cautione, non etiam à principio est necessarium; quamuis res censualis, quæ datur, debeat esse censuarij. Demum vltimum requisitum, scilicet, ut emptores non reperiantur, etiam non requiritur, si quidem quocunque casu censuario liceat dimittere rem, primo & tertium de cautione etiam in terminis dictæ authenticæ non procederet; quando censuarius ita pauper esset, ut fideiussores non posset reperire, quia eo casu sufficeret eius iuramentum, ex Bart. in l. 2. §. quod diximus. ff. si quis cautionibus, cum alijs relatis à decis. Pedemont. 70. n. 5. gloss. in authent. de fideiussorib. §. quod autem, verb. *Dare possit*, ubi Bart. sub num. 8. Vincent. Carroc. in tract. de obligationibus. 2. part. quæst. 10. num. 17. imò & cautio iuratoria præstari non debet de iudicis officio, sed tantum parte perente, ex glossa celebri in l. vniuersa verb. *Præbeatur*, ibi. *Demum si aduersarius postulet*. C. de precibus Imperatori offerendis, cum pluribus, quæ in eius confirmatorem tradit Hyppolytus in rubrica de fideiussoribus, num. 144. Ioan. Gutier. in l. nemo potest num. 433. maxime si personæ, quæ præstare volunt cautionem iuratoriā, honestæ sint, & in dignitate constitutæ; quia admittuntur ad eam præstandam. l. quoties. C. de dignitatibus lib. 12. ubi notant D. D. decis. Pedemont. 70. numer. 3. Carrocus ubi supra quæst. 10. numer. 45. qui licet referat Iulium Clarum in §. fin. quæst. 46. versio. *Scias autē*, contrarium prædicari dicentem; tamē Iulius Clarus non loquitur in cautione iuratoria dādam causæ civili, sed præstandam in causâ criminali. Vnde nō constat, neque ex vna ad aliam, tanquam à diuersis potest fieri illatio. J. Papinarius exuli de minoribus. l. inter stipularum. §. sacram. de verb. ob. ibi, *Sed hac dissimilia sunt*.

Quid

16 Quid tamē erit dicendum, quando in contractu censuali accedit iuramentum, an cesset beneficium authenticæ, hoc nisi debitor, & videtur quod sic: cum ille, qui iurat, teneatur præcisse ad factum, gloss. in l. si pecuniam ff. de condit. causa dato, verb. *Necessitas habet*, ibi. *Et quia iurasti*, cum alijs, quos refert, & sequitur Decius ibi, Gutier. dicto cap. 29. numer. 6. Vincent. de Franchis decis. 81. ubi alios refert. Contrarium tamē, scilicet, quod remedium authenticæ hoc nisi debitor non excludatur per iuramentum, tenent Cephal. consil. 195. lib. 2. Iosephus Ludouicus decis. 64. num. 8. ubi alios referunt. Quas opiniones contrarias conciliabat quidam Aduocatus in hunc modum, ut ex solo iuramento ad corroborationem contractus non renunciatur beneficio dictæ authenticæ, ut quia iuramentū sit stricti iuris, & non extēdatur, ex doctrina Barr. & sequacium in authent. sacramenta puberum, col. 2. C. si aduersus venditionem, dicentis, quod iuramentum, de quo ibi, solum facit minorem maiorem, non tamen tollit aliud impedimentum. Quam sententiam esse communē notat Paulus ibi num. 10. Tellus Ferdinand. in l. 17. Tauri numer. 108. & in muliere nupta iurante alienationem rei dotalis Alciat. in cap. cum contingat. nu. 130. de iure iurand. Corneus in dicta authent. sacramenta puberum. num. 30. Tellus dicto num. 108. Quod intelligit ibi num. 111. quādo renunciatio fuit specialis, & similiter iuramentum speciale. Quod in terminis dictæ authenticæ hoc nisi limitat, & intelligit Anton. Thesaur. decis. 153. num. 14. Vincentius Carrocus supra quæst. 10. num. 78. & nominatim Vincent. de Franch. decis. 81. Gutier. dicto cap. 29. Anton. Thesaur. decis. 153. qui omnes distinguunt inter iuramentum confirmans renunciationem specialem, vel generalem: imò & in censu accedente iuramento sub censura Sanctæ matris Ecclesiæ defendi potest, quod adhuc procedat beneficium dictæ authenticæ, non tam ex eius potestate, quam ex natura ipsius census, qui habet naturalem conditionem, atque facultatem redimendi, & quomodocunque obligationem extinguendi, & peremptis rebus sic stantibus intelligendum est, cap. v. niens. cap. clericus de iure iurando, Ripain l. 2. §. mutui datio. numer.

28. ff. si cert. petatur.

DE PRÆLATIONE creditorum censualium inter se, vel cum alijs non censualibus creditoribus. Caput CXI.

SYMMARIVM.

Prior tempore potior esse in iure ex regula vulgaris in prælatione creditorum. num. 1.
Dominus emphytheosis an præferatur in re emphytheotica ceteris creditoribus etiam anterioribus. n. 2.
Creditor habens tacitam priorem an præferatur posterioribus habentibus expressam posteriorem vel e converso. n. 3.
Dominus emphytheosis an præferatur mulieri, vel fisco, etiam anterioribus creditoribus. numer. 4.
Resoluto iure dantis resolvitur ius accipientis, regulariter traditur. n. 5.
Prior hypotheca præferatur posteriori, etiam si prior sit generalis, & posterior specialis. numer. 6.
Dominus census reservatini an præferatur ceteris omnibus creditoribus posterioribus. numer. 7.
Resoluto pensionis, quæ fit in creatione census reservatini quid operetur. n. 8.
Dominus census reservatini an præferatur omnibus creditoribus etiam anterioribus. numer. 9.
Intellectus ad l. in rebus. C. de iure dotium non iter traditur. n. 10.
Creditor census consignatini an præferatur omnibus creditoribus etiam anterioribus, discentur. n. 11.

CAPVT CXI.

FELICIANVS de censibus lib. 3. cap. 5. per totum scripsit latē materiā prælationis creditorū, designans regulam cum ampliationibus, ut prior creditor præferatur posteriori. Cuius resolutionis, licet in ordinarijs hypothecis, ac prælationibus earū viles sint, ad nostram census speciem non adaptantur, idē cū prælatio creditorum ex natura cuiusque census, & eius contractus apertius cognoscatur, sequentes casus circa cuiuslibet census naturā proprii considerandi, ac decidendi sunt.

Primus

¶ Primus in censu emphytheotico, scilicet quando dominus emphytheosis ceteris creditoribus emphytheotice præferri conatur, et si creditores posteriores sint, certum est, præferendum esse; quia cum in emphytheosi hypotheca legalis formetur, imò & fortius ceteris regularibus, ut diximus in capite de hypothecis censuum, succedit regula, qui prior est tempore, potior debet esse in iure, regula qui prior de regulis iuris lib. 6. l. quoties utriusque. ff. eodem tit. l. prior in principio. l. qui valneum. ff. qui potiores in pignore. l. 27. & 29. tit. 13. p. 5. Et si ex aduerso replicetur, quod in scriptura emphytheosis nūquam res ipsa data in emphytheosim expressè subiicitur hypothecæ, sed quod tacite ex natura rei, & contractus hypothecata manet, & quod inde hypotheca tacita erit, atque consequenter non præferenda expressis posterioribus, respondetur facile, adeo veram esse regulam supradictam. l. potior ut creditor prior habens tacitam hypothecam posteriori habenti expressam præferatur. l. 1. C. si per publicam pensationem l. hac ad dictali. 6. is illud. C. de secund. nuptijs. l. 1. C. de alie. gerend. & resoluit Negusant. de pignoribus. 2. membro num. 10. ampliat. 14. Ripa in l. privilegia. num. 5. C. de privilegijs creditorum, Ioann. Marienq. in l. 7. tit. 16. lib. 5. nouæ Recopilat. gloss. 5. num. 10. & quamvis quod durum est, hypotheca tacita anterior præferatur posteriori etiam expressè, quando actus ille ex quo nascitur tacita hypotheca anterior, reducitur ad scripturam, ut considerant Felician. lib. 3. de censib. cap. 5. num. 9. adhuc ad nostram speciem prælatio adaptatur cum hypotheca, quæ tacite, vel expressè formatur in contractu emphytheosis, semper reducitur ad scripturam, cum sit de substantia huius contractus emphytheotici, quod in scriptis contrahatur, ut diximus latè in capite de scriptura conficienda in constitutione census; ergo utroque casu, vel quando res in emphytheosim concessa expressè hypothecæ subiicitur, vel quando tacite ex natura rei, & contractus actus formatur, præferatur ex ea dominus census ceteris omnibus creditoribus posterioribus expressam etiam hypothecam habentibus.

¶ Quæ resolutio ampliatur, etiam si posteriores creditores sint omnino privilegiati, veluti fisco, aut mulier pro dote, seu alij, qui regulariter præferuntur anterioribus creditoribus tacitam hypothecam habentibus; quia cum dominus emphytheosis non solum fundetur in prioritate hypothecæ, sed in dominio directo, quod resoluitur, & ad ipsam reuertitur,

ex alienatione rei emphytheotice, vel ex alia simili causa, ut infra dicendum erit, certum est, quod omnibus fisco, mulieri, atque ceteris in re, cuius verè dominus est, præferendus erit, cum si rectè causa consideretur in re ipsa emphytheotica, quæ non est emphytheota, sed domini, concursus creditorum non datur, sed ipse dominus ex non implemento conditionum contractus possit rem ipsam auocare, & vendicare, & concursus præsupponat bonam ipsius emphytheotæ debitoris, & non alterius tertij, domini nempe emphytheosis.

¶ Si enim certum est, quod resolutio iure datus resoluitur ius accipientis, ex l. lex vetigali fundo. ff. de pignor. l. 3. ff. quibus modis pignus vel hypotheca soluitur cap. 1. §. rursus de controuersia inuestitura, & latè, ac eleganter resoluit Andr. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. num. 70. cum alijs præcedentibus & sequentibus, Pinel in l. 1. C. de bonis maternis 3. part. ex num. 72. cum alijs, & latè Felician. de censib. lib. 2. cap. 4. num. 13. prope finem cum alijs, de cis. Pedemont. 156. nu. 14. & latè de hac resolutione agit Ioann. Garf. in tit. de hypothecis post contractum, qui habetur post tractatum de expensis, ubi latè comprobant, quod resolutio feudæ, vel emphytheosis resoluitur seruitus à vassallo, vel emphytheota constituta, seu quælibet obligatio contracta, & quod dominus directus ad onera, seu obligationes medio tempore contractas non tenetur: ergo resoluta emphytheosi per concursum creditorum, ut quia contra domini voluntatem in tertium transire non potest, ita contractus ipse resoluitur, ut in eadem re emphytheotica dominus directus ceteris omnibus creditoribus posterioribus etiam privilegiatis præferatur.

¶ Sin verò creditores anteriores essent, ut potest exemplificari in creditoribus, qui antea quàm emphytheota rem in emphytheosim recepisset, cum eo contraxerunt, & ipsius emphytheotæ bona generaliter habent obligata, præsentia, & futura, & nonnulla specialiter. Quo casu inter dominum emphytheosis, & priores creditores emphytheotæ, eis potest agitari circa prælationem, dicendo creditores, quod cum omnia emphytheotæ bona præsentia, & futura, generaliter obligata habeant, in ea generali obligatione continentur res emphytheotice postea quæ sita, & de conuerso dominus obijciendo, quod cum in emphytheotam non transferatur, nisi tantum utile dominium, & naturalis possessio directæ & civilis possessione penes eum manente, impossibile est, quod res illa emphytheotica quæ nunquam à dominio concedetur exiit, deducatur in conuersum creditorum ipsius emphytheotæ, nec comprehendatur sub obligatione generali bonorum omnium præsentium, & futurorum. In qua dubitatione breuiter resoluendum est, dominium directi ceteris omnibus creditoribus etiam anterioribus tacitam, vel expressam hypothecam habentibus, quamvis privilegia, tum præferendam esse, quia licet regulariter verum sit, quod prior hypotheca præferatur posteriori, etiam si prior generalis sit. l. 2. ff. qui potiores in pignore. l. si generaliter. C. eodem tit. & resoluunt Ripa in dicta l. privilegia. numer. 7. ampliat. 5. Negusant. in dicto 2. membro numer. 14. tamen illud intelligitur in bonis debitoris, quorum utrumque dominium, tam utile, quàm directum ad ipsum spectat, ut ex dicta l. 2. constat ibi, subdit enim Ulpianus: *Qui generaliter bona debitoris pignori accepit*: verba enim, *Bona debitoris*, in bonis proprijs debitoris verificantur; & consequenter verificari non possunt in bonis emphytheoticis, quæ inter eius bona non connumerantur, sed extra patrimonium eius sunt, cum propria sint domini directi; & inde quamvis bona in futurum quæ sita regulariter comprehendantur sub hypothecæ generali bonorum, ut post Bart. & communem aduertit Gregor. in l. 27. tit. 13. part. 5. gloss. 1. per totam tamen non comprehenditur res post obligationem generalem in emphytheosim concessa, quæ debitoris propria non efficitur.

¶ Secundus verò casus consideratur in censu reservatiuo, ut quando plures creditores concurrunt ad bona censuarij, & dominus census ceteris omnibus posterioribus præferendus esse conatur; quo casu prælationem habere constat ex eo, quod in eo contractu censuali hypotheca non solum tacita, sed expressa formatur eius rei, quæ datur in censum, tam ex natura ipsius contractus, ut quia de fundo, vel ex fundo pensio reservatur, & promittitur. Quo casu contrahitur vera hypotheca, ut latè diximus in capite de censu ex fundo, vel de fundo creando, circa intellectum l. fin. ff. de contrahend. empt. quam quod semper nominatim, & expressè in scriptura res ipsa censualis non solum hypothecæ subiicitur, sed prohibetur alienari, & hypothecari, ut ad sensum patet, & consequenter prior hypotheca expressa censualis, mirum non est, si posterioribus præferatur ex regula l. potior, cum vulgatis, imò ut supra diximus, si sola tacita hypotheca in eo censu contraheretur, cum tamen ea tacita hypotheca in scriptis reducatur, pro expressa haberi constat.

¶ Præterea in eo censu reservatiuo conside-

rari debet, quod eius conditio & natura est resolutiua contractus, ut quia res conceditur in censum cum reservatione pensionis annuæ, sub ea scilicet conditione, ut pensio uniformiter annuatim solvatur. Quæ conditio ita naturaliter connexa est dationi rei in censum, ut licet non suspendat perfectionem actus, nec translationem utriusque dominij in censuarium, quia contractus dicitur purus, & dominium statim transfertur, capit. constitutus de relig. domib. adueniente tamen in bonis censuarij concursu creditorum, qui in re censuali, ex qua pensio fuit reservata, præferri velint, ex natura ipsa contractus in fauorem domini concedentis rem in censum census ipse quali resoluitur, & quodammodo quoad effectum scilicet resolutionis conditionalis existimatur ut inde dominus census ceteris omnibus creditoribus in ea re præferatur; reservatio enim pensionis ex natura ipsius reservationis licet nihil iuris de nouo tribuat reservanti in re censuali, tamen conseruat sibi ius, quod habet in ipsa re tempore creationis, ac si dictum esset, quod in eo statu illud permaneret, ut eleganter post Ruyn. Socin. & Aymon. resoluunt Menoch. consil. 319. num. 22. vol. 4. & elegantius consil. 341. num. 17. cum alijs, ubi notanter explicat, quando reservatio ius antiquum conseruet, & quando quidquam de nouo tribuat, explicat etiam Ioann. Garf. de nobilit. gloss. 8. n. 12. ubi in princ. d. & glossæ agens de reservatione proprietatis finita causa possessoria aduertit, quod reservatio alicuius iuris, quamvis nominatim non fiat ab ipso iure censetur facta, ut quia ius ipsum reseruet, & conseruet reservanti, ius, quod habet in re: ergo concursu creditorum adueniente dominus census præferatur in re propria, ut quia censuarius in præiudicium reservantis pensionis rem censualem obligare non possit, ad similitudinem reservationis beneficiorum à Papa factæ, quod quidem operatur, ut non possint beneficia reservata vniri, vel conferri ab alio, quàm ab ipso Pontifice. Quod procedit virtute reservationis, ut in specie vnionis decidit Rota de cis. 4. in tit. de reb. Eccles. non alienandis, & post Cardin. Zauarel. & Garciam Lupum resoluunt Menoch. consil. 294. num. 5. Atque denique cum res, ex qua pensio reservatur, in præiudicium pensionis reservatæ libera debeat esse ab omni onere, ut resoluunt Garcia Lup. de pensionibus qua lit. 17. Gigas in eodem tract. qua lit. 58. 59. & 90. Philippus Dec. consil. 56. & post alios Flamin. Paris. lib. 6. de resignat. beneficiorum q. 2. n. 135 à fortiori dominus census ceteris omnibus creditoribus in reservatione præferendus est, cum

cum obligationes censuarij nihil sibi nocere potuissent.

9 Sin vero creditores anteriores essent, ut quia censuarius antequam recepisset rem in censum, omnia bona sua, tam presentia, quam futura, generaliter obligaret, videbatur dicendum, domino census preferendos esse; quia cum censuarius efficiatur verus dominus rei censualis, dicto cap. constitutus de religiosis domib. & inde res illa censualis, quæ in futurum ad ipsius patrimonium provenit, inter eius bona connumeretur; videtur quod succedat regula l. 2. ff. qui potiores in pignore probantis, quod generalis hypotheca anterior præferatur speciali posteriori; verba enim illius legis ibi, *Qui generaliter bona debitoris pignori accepit, censualia quæ debitoris sunt, comprehendunt*; differunt enim eo casu census emphytheoticus & reservarius, ut quia cum ex emphytheotico non transferatur dominium directum in emphytheotam bona concessa in emphytheosim post obligationem generalem omnium bonorum presentium & futurorum in obligatione generali præcedenti non veniant, cum vero ex censuali contractu in censuarium utrumque dominium, tam utile, quam directum transferatur, in generali anteriori obligatione bona censualia postea, quæ sita & comprehensa videantur; & ideo in hoc casu dominus census nullam videtur habere prælationem.

Sed adhuc eo casu si naturam reservationis pensionis, quam supra designavimus, consideremus, & fateatur, ut fatendum est, dato concursu creditorum, quasi resolui contractum, saltem quoad hunc effectum, ut dominus census recuperet rem, præferaturque cæteris creditoribus, eamque liberam ab omni onere censuarij, consequenter certum erit, quod dominium in ipsum translatum reuocabile iudicabitur, sicut multoties iniure contingit; ut quia qui verè domini sunt, ut maritus in dote, atque in bonis constante matrimonio quæsitis possessor maioratus in eius bonis, licet habeant reuocabile dominium, verè tamen domini sunt, & reuocabile dicetur, ut quia in præiudicium eius, cui bona sunt restituenda, nihil efficere possunt. Ergo reuocato dominio, resolutoque contractu per concursum creditorum, mirum non sit, si ad similitudinem emphytheosis, ut in casu præcedenti dominus census cæteris omnibus, etiam anterioribus creditoribus præferatur.

Imo & fortificando præcedentia aduertendum est, quod in ea dubitatione, an ex non solutione canonis res incidat in commissum, gravissimi Doctores resolvunt incidere, non

solum emphytheotam, sed & censuarium, ut diximus in cap. de constitutione commissi in censu admittenda; quorum resolutio, licet in censu admittenda regulariter non sit, ut quia commissum regulariter non procedat in censu, ut ibi late probavimus, poterit tamen procedere, & verificari in nostri casus specie, scilicet quando censuarius ita cessavit in solutione pensionis, ut eam nullo tempore solvere possit, ut quia factus sit concursus creditorum; & creditores anteriores petierint rem ipsam censualem; quo casu cum censuarius cesset in solutione, non solum per biennium, aut triennium, sed omni tempore in futurum, & res ipsa censualis extaret, quodammodo per non solutionem resoluatur contractus, & dominus census in re ipsa præferendus erit. Ita intelligo Baldi resolutionem in consil. 177. vol. 3. dicentem, communem esse traditionem, licet admittens commissum in censu non sustineatur; quatenus tamen probat, ut censuarius effectus non soluendo cadat à iure suo, verissimum dixit. Pro quo etiam pondero text. si res etiam intelligatur, notandum in l. in rebus. C. de iure dotium, dum in rebus dotalibus ex tantibus concedit mulieri rei vendicationem, ut ille text. ex eo procedat, quia licet maritus constante matrimonio verè dominus dotis sit, cum tamen soluto dominium illud resoluatur, & ad uxorem reuertatur, ut quia dos pro oneribus matrimonij eo constante in maritum transferatur, & eo soluto cessante causa soluendæ dationis dotis resoluatur, mulier ipsa tanquam verè domina bonorum extantium ea bona re vindicando cæteris omnibus creditoribus, etiam anterioribus præferatur, de cuius l. in rebus intellectu late dixi in cap. de censu creando à marito constante matrimonio super rebus uxoris; ergo eadem ratione dominus census, qui quasi reuocabiler sub conditione resolutiva contractus dedit rem in censum, dato concursu creditorum, cæteris omnibus, etiam anterioribus præferendus erit.

Considero etiam pro hac sententiâ, quod indatione rei immobilis in censu vulgariter adiunguntur conditiones commissi non alienandi, non diuidendi bona, ingrediendi propria autoritate possessionem, & alia similes. Quas conditiones ex partium conventionem in censu reservatiuo validas esse constat, ut diximus in capitibus de conditione commissi, & conditione non alienandi. De quo vide Molin. de contractib. 2. p. disput. 381. col. 4. fol. 829. ergo ex his conditionibus magis afficitur res ipsa censualis, quam ex omni hypotheca, etiam anteriori; quia si datur commissum ex alienatione,

tione, vel non solutione, resolvitur contractus si alienatio prohibetur, nulla fieri potest, quæ dominium transferat in accipientem, quoad hunc saltem effectum, ut pactioni stetur; ergo ex utroque casu, vel ex ea contractus resolutione, vel ex non translatione dominij in alium in præiudicium domini census cæteris omnibus creditoribus præferendus est.

Rursus quamvis fateamur, quod bona censualia post obligationem generalem censuarij bonorum omnium presentium & futurorum recepta comprehendantur sub ea præcedenti generali obligatione. Intelligendum est, ut sub ea contineantur ad effectum, ut creditor ex fructibus rei censualis possit debitum exigere, donec contractus ex concursu creditorum resoluatur; non tamen quod res ipsa facto concursu creditorum vendatur ad satisfactionem eorum in præiudicium domini census, cum ad ipsum eo casu reuertatur, vel etiam est intelligendum, ut præcedens obligatio generalis posteriori obligationi censuali speciali cum clausulis commissi, & de non alienando, atque precarij, & alijs similibus præferatur; & ita in secundo creditore habente ius hypothecæ cum clausula constituti, seu precarij, quod præferatur etiam anterioribus, decisum fuit in consil. Pedemon. ut constat ex decis. 183. per totam; ergo ex omni parte, aut resolutionis contractus, aut natura ipsius præfertur dominus census cæteris omnibus creditoribus anterioribus.

Considero etiam, quod si dominus census cæteros omnes creditores anteriores non excluderet, euidenter fraudaretur, & contractus claudicaret, ut quia existente re censuali propria ipsius, ex qua pensionem reservauit, nulla sibi pensio præstaretur, contra præcepta naturalia, quæ prohibent ne quis locupletetur cum iactura aliena, & contra præcepta iustitiæ commutativæ, quæ consistunt in æqualitate, cum esset maxima inæqualitas, quod extante re propria penes alium, pensio domino non præstetur, quando res ipsa periit, perire censum iustum est. Quando verò extat contra omne naturæ præceptum, videtur quod concedens eam cum expressa reservatione pensionis, atque pacto soluendæ eam, contra pactum ipsum à creditoribus sibi auferatur. Nonne certissimum est, quod in datione cuiuscunque rei meæ possum ego adijcere quæcunque pacta resolutiva contractus, & quod ea pacta omnino seruanda sunt, etiam à tertijs, cum quibus inita non fuerunt; ergo ex natura contractus, ex vi resolutionis, atque pacti, dominus rei censua-

lis cæteris omnibus creditoribus præferendus erit.

Demum considero, quod in censu reservatiuo dominus nullum pretium pro re censuali recepit præter pensionem ab eo reservatam sibi annuatim soluendam; ergo si pensio, quæ loco pretij succedit, non præstetur, resoluendus est contractus ex non solutione pretij, in quo differt consignatiuus à reservatiuo censu, quia cum in consignatiuo pretium integrum censuarius recipiat tempore creationis, omnino purus, & perfectus est contractus, & consequenter ex non solutione pensionis, cum fors integra percipiatur, & irrevocabiler alienatus non resolvitur, accedatque natura ipsa census reservatiui, non est emptio venditio, aut vera permutatio, sed quoddam pactum nudum rei traditione vestitum, ut diximus late in cap. de natura census reservatiui; ergo traditio illa, qua vestitur pactum illud, si pactum non seruetur, resoluenda est, & res ipsa censualis ad concedentem reuertetur. Quæ resolutio à fortiori procederet, si forsam dominus census non recuperando rem censualem, sed potius creditores eam vendendo, non haberet, unde sortem census perciperet; quia eo casu sine dubio, atque difficultate eam recuperabit; argument. text. not. diffini in dicta l. in rebus. C. de iure dotium; secundum lectionem, & intellectum Acurij ibidem dicentis, mulierem pro dote recuperanda saltem habere utilem rei vendicationem, etiam pro bonis æstimatis, ut scilicet quando maritus non est soluendo possit ea bona rei vindicare. Cuius Acurij resolutio communis est, ut late diximus in cap. de censu creando à marito constante matrimonio super rebus uxoris; & propriè ad nostram speciem adaptatur, cum sit dominium dotis resoluatur soluto matrimonio, & ad uxorem reuertatur, ut inde competat rei vendicatio, census etiam reservatiuus ex eius natura & virtute pacti cessante omnino solutione pensionis in futurum etiam resoluatur, & res ipsa ad dominum concedentem reuertatur.

Ultimò considerabam, quod cum dominium rei censualis transferatur in censuarium, de cuius bonis formatur concursus, poterit ad creditores anteriores res censualis transire cum onere pensionis reservatæ: quo casu omnibus provideretur, & creditoribus, & domino census.

1 Tertijs, & magis contingibilis casus si figuratur in censum consignatiuo; in quo quidem dicendum videtur, quod censu sit consignatiuus, qui continet expressam hypothecam;

eam, & obligationem bonorum venditoris censu, præferatur omnibus creditoribus posterioribus tacitam; vel expressam hypothecam habentibus, ex regula. C. qui prior de regul. iuris lib. 6. l. quoties utriusque. ff. eod. l. qui valneum in princip. l. potior in princip. ff. qui potiores in pignore. l. distractis, & l. sequenti. C. de pignoribus. l. 27. & 29. tit. 13. par. 5. quæ regula procedit, ut etiam prior creditor censualis præferatur fisco & mulieri in dote, alijsq; privilegiatis creditoribus, ut late probat Felician. d. lib. 3. de censib. c. 5. per totum, ubi n. 18. vers. Decimo ampliatur, extendit eam regulam, ut non solum præferatur pro sorte census, sed & pro vsuris, annuis nempe præstationibus futuris, etiam si medio tempore contractus sint obligationes, ex l. lucius, quæ notanda est. ff. qui potiores in pignore habeantur, & quantum ad posteriores creditores hæc est verissima resolutio.

Quantum verò ad anteriores, an censuarius eisdem præferatur ex regula præcedenti, quæ priores posterioribus præferuntur, præferendum esse anterioribus creditorem censualem posteriorem dicendum est. Quæ regula & vera, & communis existimatur, licet sequentibus modis nouiter pensatis limitetur. Primo modo limitatur in omnibus casibus, in quibus in censu consignatio admittitur commissum, ut in censu consignatio perpetuo, in quo ex partium conventionem plures commissum admiserunt, ex l. 68. Tauri, & ex his, quæ circa eius intellectum diximus in cap. de commissio in censu admittendo, vel etiam in censu consignatio redimibili ad rationem viginti pro vno constituto, & creato, secundum ea, quæ diximus in cap. de commissio in censu admittendo; cum enim quando commissum admis-

titur, habeat contractus censualis conditionem formalem resolutionem eius, resolutio per commissum, clarum est, quod censuarius ceteris omnibus creditoribus in bonis censualibus præferendus erit, secundum ea, quæ supra diximus in specie census emphyteotici.

Secundò limitatur, quotiescunque creditor censualis habet instrumentum de actuali numeratione pecuniæ, & priores creditores solum habent instrumenta confessata; quo casu censuarius ceteris omnibus etiam anterioribus præferendus est. l. Titius. ff. quæ res pignori obligari possunt. l. diuersi verb. Data, iura & glos. ibi, C. qui potiores in pignore, & post Bald. Angel. Cathel. Cota, Gregor. Tiraq. & alios Felic. de cens. lib. 3. c. 5. n. 24. Ioan. Gu-tier. de iurament. confirmat. 3. p. c. 15. nu. 21. quamvis Ioan. Matienço in l. 7. tit. 10. lib. 5. nouæ Recopilat. glos. 5. contrarium, & male sentiat, dicens nihil interesse, an instrumentum contineat numerationem, an verò solam confessionem.

Tertiò, & nouiter limitari posse videbatur prædicta regula, quoties in scriptura censuali adiectum esset constitutum, & precarium, ut quia venditor se nomine emptoris constituisse possidere, & precario habere bona censualia; quo casu certum est, quod in emptorem transiit possessio prædictarum rerum, ex qua possessione mirum non est, si creditoribus, etiam anterioribus non habentibus precariam, aut constitutum præferatur. Ita ferè in specie resoluit Gratus responso 63. nu. 33. 2. p. & deducitur ex Tiraq. de iure constitut. in 1. p. n. 12. & 35. & limitatione 14. nu. 7. & post Negulant. & Menoch. decis. Pedemont. 136. per totam, ubi n. 6. & 7. cum sequentibus id deducitur.

FINIS.

INDEX OMNIUM RERUM, ac sententiarum maxime notabiliū quæ in hoc libro de Censibus continentur, ordine alphabetico digestus.

A.

BLATIVVS absolutus inducit conditionem, & formam. cap. 37. num. 6. & continuatur discursus usque ad numerum. 25. folio. 92. & capit. 48. numero. 3. folio. 201.

Abas vel prælatus monasterij esse empti, quando possit consentire, atque prorogare iurisdictionem Episcopi, vel facere conditionem monasterij deteriorem. cap. 78. numer. 6. & 11. fol. 190.

Actus voluntarij non inducunt necessitatem, neque extenduntur ultra agentis intentionem. capit. 70. numero. 9. folio. 18.

Actus inutilis, & inuallidus, quando operetur ad emptionem actus vallidi. cap. 36. numer. 11. fol.

89. Actus creationis census in effectu & substantia diuiduus est, & reduci potest ad partes. cap. 26. nu. 2. fol. 90.

Actiones, seu nomina debitorum, an inter mobilia, vel immobilia connumerentur, seu constituent tertiam speciem bonorum, capit. 38. numero. 1. folio. 99.

Actio criminis felonatus an competat quando emptor succurri potest per actionem ex contractu. capit. 53. numer. 9. fol. 128.

Actiones ad res immobiles competentes an computentur inter immobilia bona. cap. 56. num. 16. fol. 135.

Actiones, seu facultates ad emendum bona immobilia, quæ præcisse emendæ sunt, an computentur inter immobilia bona. capit. 56. numero. 20. & 21. folio. 135.

Actiones, quo modo, & quando confundantur per successionem.

- nem. capit. 95. numer. 4. folio. 228.
- Actiones quando confundantur, & an procedat tantum respectu personarum debitoris, & creditoris, vel simul respectu correorum vtriusque, ita quod correus succedendo, agere possit, contra alios, vel contra ipsum agi, vt quia successio habetur pro solutione. cap. 95. nu. 5. fol. 228.
- Actio, & passio sunt incompatibilia in vno subiecto, & successio habetur pro solutione. cap. 95. n. 6. fol. 228.
- Actiones non confunduntur per successionem quando hæres conficit inuentarium. cap. 95. nu. 7. fol. 228.
- Actiones an sint cedendæ correo soluenti creditori sortem, & vsuras. capit. 109. numer. 1. & an intelligatur deducta parte correi soluentis. numero. 2. folio. 245.
- Actiones, an cedendæ sint non solum correo soluenti, sed ipsi debitori censuario, vel alijs soluentibus. cap. 100. numer. 3. fol. 245.
- Actio an sit cedenda fideiussori ementi censum contra correos in solidum obligatos, & an emere possit censum. cap. 100. nu. 4. fol. 245.
- Actio an sit cedenda possessori hypothecæ. cap. 100. numer. 14. fol. 247.
- Actio an sit cedenda a compositore. capit. 100. numer. 15. folio. 247.
- Actionem, an teneatur cedere possessor contra se, fideiussori. cap. 100. nu. 16. fol. 247.
- Alunatio an sit de natura emptio- nis, & venditionis. capit. 17. numero. 6. & 17. folio. 43. & 45.
- Alimenta, & ius alimentorum an vendi possint, & iusti, propter in certitudinem contractus. capit. 20. numero. 3. folio. 51.
- Alimenti, an præstanda sint a creditoribus debitoribus captis pro re censuale. cap. 35. numer. 10. & an idem dicendum sit in possessoribus maioratum. num. 11. fol. 128.
- Alunationis maioratus cessante causa, cessat ipsius alunationis permissio. cap. 65. numer. 3. fol. 166.
- Alunatione prohibita generaliter, alunatio rerum vsus fructus prohibita est. cap. 68. numer. 15. fol. 174.
- Alunatione prohibita an prohibeatur translatio dominij. cap. 76. n. 2. fol. 185.
- Alunatio rerum ecclesiæ facta contra formam iuris etiam si ecclesiæ utilis sit, an existere possit. capit. 76. numero. 9. folio. 187.
- Alunatio rerum minores, seu constitutio census, quibus solemnitatibus iuris præcedentibus facienda sit, & an utilitas requiratur.

- tur. cap. 81. numer. 6. per totum. fol. 197.
- Albornoz intellectus ad legem. 68.
- Tauri discutitur, & reijcitur. capit. 90. numero. 9. folio. 217.
- Albari Baez Lusitani opinio adducitur, & reijcitur. cap. 104. num. 2. fol. 254.
- Annue præstationes ad inducendam obligationem in futurum debent esse causatae, & non simplices, neque in solo temporis cursu fundare, & obiectio contraria soluitur cap. 5. num. 4. & 5. fol. 12.
- Antonius Gomez impugnatur. ca. 74. num. 4. fol. 182.
- Arbores an, & quando habeantur inter immobilia, & super eis, vel fructibus earum possit census consistere. cap. 56. numer. 15. fol. 134.
- Archiepiscopus habet maiorem iurisdictionem in subditos sui suffraganei, quam Episcopus in exemptis. capit. 78. numer. 16. fol. 190.
- Asscuratio periculi census ad vitam, an pro pecunia fieri possit. capit. 21. numero. 1. folio. 53.
- Asscuratio vitæ ex qua census ad vitam iustificatur, an possit fieri cum ipso venditore census in continenti, vel ex interuallo. capit. 21. numer. 4. & 5. cum alijs. fol. 53.
- Asscuratio in continenti, vel ex interuallo quando sit valida, & ratio differentia inter eas. cap. 21. num. 14. cum sequentibus. fol. 54. & 55.
- Auri vel argenti appellatione quando comprehendatur pecunia. capit. 39. numero. 4. folio. 100.
- Auri vel argenti materia quando possit dici pecunia. cap. 39. num. 7. fol. 100.
- Auri, vel argenti materia, licet proprie non possit dici pecunia, sed massa, & metalum, in valore tamen, & estimatione idem sunt. capit. 39. numero. 8. folio. 100.
- B.** **BARTOLI** doctrina in consilio. 195. explicatur. capit. 107. numer. 2. & 13. fol. 260. & 262.
- Bona quæ subijciuntur hypothecæ ad securitatem census solum obligatur, non vero venduntur. capit. 17. numero. 3. folio. 43.
- Bona super quibus nominatim constituitur census, an vendita, vel obligata censcantur. capit. 17. numero. 4. & 7. fol. 43.
- Bona femouentia, veluti oues boues, & similia an possint dari in censum reservatum. cap. 49. numer. 6. & sequentibus fol. 121.

Bona inseparabilia solo, & corporibus coherencia si considerentur separati a solo non sunt bona vere immobilia soli, se incorporalia, & imbibilia, si tamen recte considerentur pro immobilibus habentur. capit. 52. numero. 10. & 13. folio. 126.

Bona mobilia præciosa an inter immobilia connumerentur. capit. 56. num. 24. f. 135.

Bona super quibus census consignatur debent esse fructifera de sua natura, & fructus maiores, vel correspondentis pensioni. capit. 58. numero. 18. folio. 140.

Bona super quibus census consignatur debent esse stabilia, & existentia. capit. 58. numer. 19. fol. 140.

Bona censualia an possint vendi, vel dari in censum reservatibum. capit. 61. numer. 5. fol. 151.

Bona maioratus semel legitime alienata an in perpetuum alienabilia sint. capit. 65. numer. 1. fol. 165. & alia vide in verba maioratus, & in verbo res.

Bona communia vniuersitatis vsui publico destinata qualia sunt. capit. 68. numero. 1. folio. 162.

Bona communia vniuersitatis vsui publico destinata, an sint propria vniuersitatis quoad dominium. capit. 68. numero. 2. folio. 196.

Bona publica alienari nequeunt. ca. 68. num. 2. vers. quod ex eo. fol. 170.

Bona ciuitatis, quæ vocantur (proprios de concejos) qualia sint. capit. 68. numero. 5. folio. 170.

Bona ciuitatis supradicta, an sint propria vniuersitatis, quoad dominium. capit. 68. numer. 6. fol. 170.

Bonorum prædictorum ciuitatis diuersæ species numerantur. capit. 68. numero. 7. folio. 171.

Bona communia an dicantur esse in seruitute populorum. cap. 68. num. 13. fol. 173.

Bona ecclesiarum an possint alienari censibus, vel hypothecis subijci concurrentibus iuribus, & solemnitatibus, & causis iustissimis. capit. 76. numero. 4. folio. 188.

Bona ecclesiæ collegialis, cathedralis, & hospitalis, vel alterius loci pii, an requirant solemnitatem formaliter ad alienationem. capit. 76. numero. 5. folio. 186.

Bona patrimonialia clericorum ad cuius titulum ordinantur an possint dari in censum, vel super eo census constitui. cap. 77. num. 6. fol. 188.

Bona profectitia quando possint dari in censum, seu alienari a patre. cap. 80. numer. 1. fol. 194.

Bona profectitia quando possint dari

dari in censum seu alienari a filio. cap. 80. n. 2. fol. 194.

Bona profectitia quando a patre, vel a filio possint subijci hypothecæ, vel censui consignatibo. cap. 80. numero. 3. folio. 194.

Bona profectitia quando possint dari in censum reservatibum, vel hypothecæ subijci, vel alienari. cap. 80. numero. 4. folio. 194.

Bona aduentitia quando possint a patre, vel a filio subijci hypothecæ, vel censui consignatibo a patre. capit. 80. numero. 5. & quando a filio. numer. 6. fol. 195.

Bona castrensia quando possint subijci hypothecæ, vel censui consignatibo a patre, vel a filio. capit. 80. numer. 7. fol. 195.

Bona quasi castrensia, quando possint subijci hypothecæ, vel censui consignatibo a patre, vel a filio. cap. 80. numero. 8. folio. 195.

Bona super quibus census constituitur, an dicantur vendita, & dominium eorum translatum in emptorem census, vel remaneat pœnes censuale. capit. 89. numer. 11. fol. 213.

Bonorum censualium dominium non transfertur in emptorem census, etiam ex pactioe censuali. cap. 89. numer. 12. fol. 213.

Bona censualia, quæ in publica subhastatione adiudicantur, an efficiantur capientium, si contingat læsio, vel si nulla interueniat, intra quantum tempus, in eos transferatur dominium. capit. 108. numero. 4. fol. 263. & quid in pignore iudiciali, vel conventionali. num. 5. ibidem.

Bona censualia an possint dari in solutum ab emphytheuta censuario, reservatuo, vel consignatuo. capit. 110. numero. 10. & 11. 12. quam folio. 268. & 269.

C.

CAUSA specialis aleganda, & prouanda est, & quæ ex ea causa immediata, & specifica annuæ præstationes fuerunt factæ. capit. 6. numero. 7. & 6. fol. 15.

Causari accipitur pro titulo, sed pro causa immediata, contra Salicetum, & Alexand. cap. 6. n. 7. fol. 15.

Canonis præstatio sola cassata, inducit subiectionem. cap. 6. num. 8. fol. 15.

Casus fortuitus in solitus, & in opinatus, quis dicatur remissiue. capit. 60. numero. 15. fol. 149.

Causa publica quæ sic, explicatur. c. 62. num. 19. f. 155.

- Causa finalis vel impulsiva quæ dicatur, & quando omisio earum vitiet gratiam. cap. 62. numer. 22. fol. 156. & cap. 63. numer. 15. fol. 159.
- Causa quæ narratur in supplicatione verâ debet esse, ne causetur vitium subreptionis. cap. 63. nu. 14. fol. 158.
- Causæ impulsivæ omisio, quid operetur, & quæ sit fundata iniure, vel stilo, & an ea possit dici finalis. cap. 63. numer. 17. fol. 159.
- Casus fortuitus per emptionis rei censualis, quando excuset censuarium. cap. 60. numer. 13. fol. 149.
- Census significat extimationem patrimonij, & descriptionem facultatum civium. capit. 1. numer. 1. fol. 1.
- Censum ageri significat nomina, & facultates singulorum civium Romanorum recensere. libr. 1. capit. 1. numero. 4. folio. 1.
- Censoris unde dicantur. lib. 1. cap. 1. num. 5. fol. 1.
- Census sumitur pro substantia ipsius patrimonij, lib. 1. cap. 1. num. 8. fol. 1.
- Census adiectivè acceptus, quid significet. ibidem numero. 9. folio. 2.
- Census usurpatur pro codice, in quo bona censualia describuntur. ibidem numero. 10. fol. 2.
- Census significatio propior, implicatur. ibid. num. 12.
- Census significat vsuras pupillaribus quæ debentur a tutoribus, & curatoribus. libr. 1. capit. 2. numero. 1. folio. 2.
- Census nomine comprehenduntur redditus, quia depositaris probeniuntur. ibidem numer. 2. fol. 2.
- Census ex sententia, & transactione creatur. capit. 2. numero. 7. fol. 3.
- Census constituitur ex pœna conventionali, adiecta facto hominis, vel dactioni quantitatis, vel traditioni certæ speciei. capit. 1. numero. 8. folio. 3.
- Census formatur ex dote promissa, non soluta. cap. 2. numero. 11. fol. 3.
- Census dicitur quem vassalli, solariegui dominis præstant. cap. 2. n. 12. fol. 3.
- Census formatur ex testamento. cap. 2. num. 14. fol. 3.
- Census inducitur ex tempore, cum causæ concomitantia. cap. 2. n. 15. fol. 3.
- Census, quando sumitur pro iuribus regalibus, quæ vulgo vocantur (juros) & qua ratione inter se differant. cap. 2. n. 14. fol. 5.
- Census sumitur pro privilegio percipiendi aliquid annuatim, ex iuribus regalibus, veluti de rentas Reales, & cap. 2. numero. 25. fol. 5.

Census

- Census accipitur pro tributo, & in quo differat a censu. capit. 2. numero. 16. folio. 5.
- Census accipitur pro tributis pectos Reales. cap. 20. numer. 27. fol. 5.
- Censusiuræ, & propriæ diuiditur in reservatium, & consignatibum. capit. 2. numer. 29. & 30 f. 6.
- Census ex temporis cursu sine concomitantia causæ, quando possit induci. capit. 5. numero. 1. cum sequentibus. folio. 12.
- Census quem soluunt vassalli, quomodo formetur, & an sit de substantia creationis, quod detur terra vulgo (poblacion) cap. 12. numer. 1. 2. & 3. fol. 32.
- Censuarius solariegius an possit de relinquere solum cum edificijs, & secum portare bona mobilia. capit. 12. numero. 4. & 5. fol. 32. & 33.
- Census præsumitur perpetuis ex natura contractus emptio-nis, & venditionis. capit. 18. numero. 5. folio. 47.
- Census redimibilis an aliquo modo possit dici perpetuus, contra Lafarte. cap. 18. numer. 8. fol. 47.
- Census constitutus sub ea conditione ne liceat venditori redimeri cum nisi per decem annos, an valeat. capit. 19. numero. 4. 5. vsque ad 8. fol. 48.
- Census redimibilis ad vnam, vel plurimum vitas constitutus, an sit vallidus. cap. 20. numer. 1. fol. 51.
- Census ad vitam plurimorum, quando creari possit. cap. 20. numer. 6. fol. 52.
- Census personalis in dubio præsumitur, ut quia in dubio minimum est sequendum, & an in dubio præsumatur, reservatibus, vel consignatibus, an emphyteoticus, & quid quando soluitur aliquid nomine census. capit. 22. numero. 18. 19. 20. & 21. fol. 58.
- Census realis vel personalis, quando iudicatur ex conceptione defundo vel ex fundo ad alimenta. capit. 24. numero. 1. fol. 62.
- Censualis contractus, an præsumatur in dubio, & refertur affirmatibæ sententia. cap. 22. n. 3. fol. 56.
- Census defundo, vel ex fundo ex causa alimentorum relictus, vel promissus, an inducant hypothecam, & sit realis, vel personalis. capit. 24. numero. 2. folio. 62.

¶ 4

Cen?

Census inducitur ex conceptione defundo, vel ex fundo facta in testamento ex causa alimentorum. cap. 24. n. 6. fol. 63.

Censum realem, vel personalem quando inducat promissio sola defundo, vel ex fundo, non ex causa alimentorum, sed simpliciter facta. cap. 24. n. 12. fol. 64.

Census an possit creari ex suprema specie pretij naturalis. c. 27. n. 4. fol. 69.

Census constitutus minori pretio quam legali, an ex temporis antiquitate iustificetur. ca. 28. n. 9. & 10. fol. 72.

Census, qui creatur ex pretio rei immobilis venditæ, an sit verè census, vel emphytheosis, aut emptio & venditio cum pacto legis curabit de emptionibus empti. ca. 30. n. 1. fol. 75.

Census qui creatur ex pretio rei immobilis venditæ, an sit iustus, & eius iustitia late discutitur. ca. 30. n. 2. & 3. fol. 77.

Census minori pretio quam ad rationem quatuordecim pro vno constitutus an sit nullus. c. 32. n. 8. fol. 79.

Census minori pretio constitutus quam ad rationem quatuordecim pro vno, an confirmetur, si venditor velit agnoscere contractum. c. 32. n. 16. fol. 80. Et quid si iurauerit contractum. ibidem n. 17. & an possit emptor patere quam sibi restituatur fors, vel fletur contractui. ibid. n. 18. & an taxatio pretij procedat contra mi-

norem. n. 19. & an successor impugnet censum minori pretio constitutum. n. 20. fol. 80.

Celsio actionis pro minori pretio facta, an & quando vallida sit. ca. 34. n. 12. fol. 82.

Census noui creatio, an propius quam veteris venditio accedat ad inter vsurium, vel in utroq; versetur, eadem ratio. cap. 34. num. 18. fol. 83.

Censum nouum constituens, dicitur quasi conducens vsum sortis vendens vero veterem non, & ratio differentia. cap. 34. num. 16. fol. 83.

Census noui creatio non recipit augmentum, neque diminutionem, quantumcumque venditor inops sit, & quid in venditione veteris census. c. 34. n. 16. fol. 83.

Censu vendito minori pretio quas fuit creatus ad quem pertineat excessus legitimi pretij, an ad emptorem, venditorem, seu deuotorem. c. 34. n. 39. fol. 85.

Census, vide verbum exceptio, & verb. reservatiuis, & verb. consignatus, & verb. emphytheosis.

Censuarius volens uti remedio restitutionis contractus, habet aliud scilicet educationis ad legitimam quantitatem. cap. 35. num. 14 fol. 87.

Celsio actionis minori pretio facta quam auge designatur, non est in totum nulle, sed ad statum iustitiae reducitur. cap. 36. num. 19. fol. 89.

Census creatus ex debito, an sit nullus

lus in foro conscientia. c. 38. n. 6. & 16. fol. 97. & 98.

Census quando creari possit pro redditibus decursis. cap. 38. num. 11. fol. 88.

Census creatio quando promittitur pecunia, & datur species tantum, vel species, & pecunia simul, an vallida sit. c. 38. n. 18. fol. 99.

Census an possit constitui alio titulo quam emptionis seu venditionis. cap. 40. n. 5. cum sequentibus & n. 19. fol. 102. & 103.

Census iniustus confirmatus sint entia an per temporis cursum possit corroborari. cap. 41. num. 3. & 4. fol. 104.

Census iniusti reductio facta per sententiam, vel sine sententia, an tractu temporis possit fortificari. c. 41. n. 4. fol. 104.

Census emphytheoticus, reservatiuis, vel consignatiuis, an & quando iuste constituatur ex transactione. cap. 42. num. 1. & sequenti fol. 104.

Celsio actionis an sit facienda in continenti, vel sufficiat, si fiat ex intervallo. cap. 43. num. 3. & 17. fol. 105. & 107.

Census pecuniarius ad vitam, vel perpetuus, an reducatur. c. 46. n. 18. fol. 115.

Census an perimatur, per emptare censuali, vel obligatio soluendi pensionem in futurum. c. 50. n. 2. & 14. fol. 120. & 121.

Census an creari possit super sola persona censuarii. cap. 50. n. 3. 5. & 15. fol. 121. & 122.

Census an creari possit super rebus quæ licet non sint immobilia soli, sunt tamen simpliciter immobilia. c. 51. n. 1. fol. 123.

Census an possit creari, & formari super molendinis. cap. 51. n. 8. vsque ad decimum tertium. fol. 124.

Census an possit formari ex rebus solo coherentibus inseparabiliter. cap. 52. n. 9. 10. & sequentibus fol. 126.

Census an possit consignari, vel reservari super piscibus, aut ex piscibus, qui sunt in lacu. c. 52. nu. 15. fol. 126.

Censuarius si capiatur pro debito censuali, an sit alendus à creditoribus. c. 53. n. 10. & 11. fol. 128.

Census quando possit reservari ex alio censu reservatiuo. ca. 54. n. 1. fol. 129.

Censuarius, an possit dare in censum rem sibi datam cum reservatione pensionis, faciendo scilicet secundum censuarium. c. 54. n. 2. fol. 129.

Census pecunia emptus an possit super officiis reipublicæ consignari. c. 55. n. 6. & 7. traditur sententia affirmatiba, & n. 8. & 9. contra ria fundamenta diluuntur. fo. 132. & 133.

Census an possit consignari super fructibus pendentibus. c. 56. n. 1. 2. & 3. & 4. fol. 133. & 134.

Census an super insulis, vel nauibus consistat. cap. 56. num. 6. & 7. fol. 134.

Census an consistat in nauibus. cap. 56. num.

56. numero. 8. cum sequentibus. fol. 134.
- Census an possit consistere super actionibus ad res immobiles competentibus. cap. 56. n. 14. & 15. vsque ad decimum nonum, & in eo negatiue resoluitur. fol. 134. & fol. 135.
- Census an possit creari super actionibus, & facultatibus emendi bona immobilia. cap. 56. n. 20. & 21. fol. 135.
- Census an possit consistere super piscibus qui sunt in lacu. c. 56. nu. 23. fol. 135.
- Census an super bonis mobilibus præciosis creari possit. c. 56. num. 24. fo. 136.
- Census an possit creari super aliquo edificio, cuius parietes sine ecme to, & calce sunt. c. 56. nu. 28. f. 136.
- Census an possit constitui super columnis domibus affixis, aut cæteris rebus positis, vt perpetuo maneant. c. 56. n. 26. f. 136.
- Census an possit constitui super domo exemptibili, quæ solo affixa non est, aut si affixa continuo eximi potest. c. 56. n. 27. f. 136.
- Census an possit constitui in bonis mobilibus, vel semouentibus, quæ alicui fundo deseruiunt, veluti serui bobes, & alia bona similia. c. 56. n. 19. f. 136.
- Census an consignandus hic, super certis bonis nominatim designatis, vel sufficiat si consignetur super omnibus bonis generaliter. c. 57. n. 5. & 6. in principio, & resoluitur in vers. sed is. fol. 136. & 137.
- Censuarius an quod ad modo dicatur priuari liuertate. c. 58. n. 3. & 28 fol. 139. & 141.
- Census an perimatur perempta re, subiecti hypothecæ. c. 58. nu. 6. & fol. 139. & n. 31. f. 141.
- Census an debeat consignari super rebus iure immobilibus. c. 58. n. 8. fol. 139. & n. 39. f. 142.
- Census an creari possit super re mobili. c. 58. n. 11. f. 139. & nu. 36. f. 142.
- Census personalis an licitus sit, secundum motum proprium Pij V. ca. 58. n. 12. f. 139. & n. 24. f. 140. & nu. 27. fol. 142.
- Census consignatio super rebus immobilibus, an principaliter fiat in emptores per venditoris utilitatem. c. 58. n. 13. f. 139. & num. 38. fol. 142.
- Census an possit exigi a constituyente commisso tertio possessore rei vel eius hæredibus. cap. 58. num. 15. fol. 139. & num. 46. fol. 142.
- Census super bonis mobilibus consignari non potest. c. 58. num. 20. fol. 140.
- Census redimibilis super sola persona dari non potest. cap. 58. num. 22. fol. 140.
- Censuarius an possit dimittere rem censualem. cap. 59. nu. 14. fol. 145.
- Census constitutus super re, quæ omnino sufficit ad pensionem, an supplendus sit ex alijs bonis censuarij. cap. 60. num. 3. & 9. f. 147. & 148.
- Censuarius si ex ponte reedificauerit rem censualem peremptam, an

- an census reuiuiscat. cap. 60. nu. 14. cum sequent. f. 149.
- Censuarius cuius culpa res censuales perijt, an teneatur ad reedificationem. c. 60. n. 12. f. 149.
- Census consignatio an consistat super rebus alienis. cap. 61. numer. 3. fol. 150.
- Censuarius qui cabillofus super rebus subiectis hypothecæ censum consignabit ad quid teneatur. ca. 61. num. 8 fol. 151.
- Census consignatio an in dubio iudicatur facta super proprietate, usufructu, vel commoditate. cap. 62. num. 9. fol. 153.
- Census quando consistat super bonis maioratus, qui habent expressam prohibitionem alienationis, & quid operetur in eo casu facultas regia. cap. 62. numer. 10. fol. 153.
- Censio an sit facienda in continenti, vel possit fieri ex interuallo. ca. 65. num. 9. fol. 166.
- Census quando creati possit ex bonis, vel super bonis emphytheoticis. c. 67. num. 1. f. 168.
- Census an possit constitui super bonis vniuersitatis quæ vsui publico destinata sunt absque regia licentia, vel cum illa. cap. 68. num. 3. fol. 170.
- Census consignatibus super superficie dabitur tantum quantum superficie, & perempta superficie extingueretur. c. 69. n. 7. f. 175.
- Census creatio super superficie si perimatur, census extinguatur. cap. 69. num. 8. fol. 175.
- Census an possit creari, vel reservari super, vel ex vsu, & auitatione. ca. 72. num. 1. fol. 178.
- Census an, & quando super re communis consistat. cap. 74. numer. 1. fol. 181.
- Census quando consignari possit super bonis (constante matrimonio) quaesitis. c. 75. n. 1. f. 183.
- Census creatio de re, vel super re ad dignitatem pertinente, an requiratur consensus capituli, vel sufficiat licentia Episcopi, vel Archiepiscopi. c. 76. n. 6. f. 186.
- Census an, & quando consistat in fructibus beneficiorum. cap. 77. num. 3. fol. 188.
- Censuarius, an possit retraheri pensionem censualem a domino venditam. cap. 88. n. 4. fol. 211.
- Censuarius census consignatiui, habeat ius retractus sanguinis vel communitatis. cap. 88. nu. 5. fol. 211.
- Census redimibiles contractus, purus est, licet habeat pactum redimendi. cap. 91. n. 3. fol. 218.
- Cedere an quis teneatur vide in verbo actionis, in verbo, fideiussor, & in verbo creditor.
- Census constitutio an contineat plurius partium venditiones, vnâ scilicet, pro quodlibet milliaro, vel vni cantantum pro integra sorte. c. 107. n. 5, 9. & 16. fol. 260. & 262.
- Censuarius reservatiui census, an possit dare hereditoribus rem censualem in solum. cap. 10. & 11. & quid in censu consignatiuo perpetuo.

- perpetuo redimibili seu ad vitā.
num. 12. fol. 269.
- Ciuitas an possit censum referuati-
bū constituere super bonis il-
lius vsui publico destinatus, vel
possit rē in eum censum recipere.
cap. 68. n. 4. fol. 170.
- Ciuitates quando possint censum
creare super commoditatibus iu-
risdictionis. cap. 68. n. 8. fol. 171.
- Ciuitates quando possint super cō-
moditatibus terminorum cen-
sum constituere. cap. 68. n. 11. fol.
172.
- Ciuitates quando possint censum
constituere super emolumentis
terminorum, qui subiacent iuris-
dictioni dominorum regni. cap.
68. num. 12. fol. 173.
- Clerici cōprehenduntur designatio-
ne pretij census facta a lege re-
gia. cap. 32. n. 10. fol. 79.
- Clericus in realibus an possit conue-
niri coram iudice Layco. cap. 78.
n. 13. & 26. fol. 190.
- Consignatibus census an probeatur
ex decenniali prætatione vnifor-
mi cum causæ concomitantia.
cap. 6. n. 2. & 3. fol. 14. & quid re-
quiratur ad istius census indu-
ctionem.
- Consuetudine soluendi vertute ti-
tuli inualidi fauore tantum sol-
uendis an inducatur census, cap.
7. n. 1. & 2. & quidem censu testa-
mentario. n. 3. fol. 16. & 17.
- Contractus natura semper est con-
sideranda. cap. 14. n. 12. fol. 37.
- Consignatiui census origo, & iusti-
tia in genere perpetui, redimibi-
- lis, seu ad vitam explicatur. cap.
16. n. 1. & per totum. fol. 40.
- Consignatibus census in genere
an licitus sit. cap. 16. n. 2. fol. 41. &
an mutuum occultetur in eo. n.
11. ibidem. fol. 41.
- Consuetudo an possit approuare cē-
sum consignatibū in foro con-
scientiæ. c. 16. n. 20. f. 42.
- Consignatibus census perpetuus iu-
stificatur ex perpetuitate, vt quia
in eo deficiat certitudo lueri. ca.
18. num. 1. & 2. fol. 42.
- Consignatibus census quando præ-
sumatur in dubio redimibilis vel
perpetuus. c. 18. n. 3. f. 46.
- Confessio repetita in annuis præsta-
tionibus quid operetur. cap. 18. n.
4. fol. 47.
- Consignatibū censum redimibi-
lem plures dixerim iustum, fa-
cultate redimendi, & alios con-
tra. cap. 19. num. 1. & 2. fol. 47. &
resoluitur affirmatiue. ibidem n.
3. fol. 48.
- Contractus qui potest fieri cum plu-
ribus, an possit fieri cum vno, &
sit licitus. cap. 21. numer. 5. & 9.
fol. 53.
- Colonia perpetua seu locatio ad
longum tempus. cap. 22. num. 4.
fol. 56.
- Contractus natura prouatur ex no-
mine dato a partibus eidem, vel
ex nomine repetito per partes in
solutionibus per confessionem
earum, vel ex verbis enuntiatis
cap. 22. numero. 5. & 6. 7. quam
fol. 56.
- Contractus substantiæ, & essentiæ mul-

- multoties consideratur prius
quam nomen. cap. 22. n. 12. 13. &
14. fol. 57.
- Contractus natura prouatur ex con-
iecturis, vt quando pensio præ-
tatiui occasione, alicuius rei im-
mobilis, vel quando adest aliqua
consuetudo inductiua, vel inter-
pretatiua. cap. 22. n. 17. fol. 57.
- Contractus præcedentis renouatio
quando inducatur. cap. 22. n. 26.
fol. 58.
- Conditio seu grauamem adiectum
creationi census quando mi-
nuat, vel augeat, pretium, & quo
modo intelligatur. cap. 28. n. 14.
fol. 72.
- Contractus simulatio an præsuma-
tur ex promissione facta a vendi-
tore diloluendis collectibus seu
oneribus. cap. 28. n. 5. fol. 72.
- Conditiones minuentes pretium
legale an in totum annullant
contractum vel in totum reijciā-
tur. cap. 28. n. 7. fol. 72.
- Consuetudo an possit efficere quā
census minori pretio quam a le-
ge designatum est constitua-
tur, & an sufficiat consuetudo or-
dinaria vel in memorialis. cap. 32.
n. 11. 12. & 13. fol. 79.
- Consuetudo omnis, seu præscriptio
excluditur ad iustificandum cen-
sum minori pretio constitutum.
cap. 32. n. 15. fol. 80.
- Consignatibus census ad vitam cō-
stitui non potest pro duabus vitis
sed pro vna tantum. cap. 33. n. 4.
& constituti antea pro vitis plu-
rimorum reducendi sunt, ad
- duas tantum vitas. cap. 33. n. 4. &
5. fol. 81.
- Consignatibus census ad vitam cō-
stitutus maiori pretio, quā ad ra-
tionem septem pro vno ad illud,
pretium reducendus est. cap. 33.
n. 6. fol. 81.
- Consignatiui census ad vitam consti-
tuendi sunt, in pecunia nume-
rata. cap. 23. n. 3. fol. 81.
- Consignatibus, census illegitimo
pretio cōstitutus an rescindatur
remedio. l. 2. C. de rescindenda
venditione, vel in totum sit nul-
lus seu reducendus. cap. 36. nu. 1.
fol. 88.
- Contractus indibiduum pro parte
annullari, & pro parte sustineri
non potest. cap. 36. n. 7. fol. 88.
- Consignatibus census perpetuus,
illegitimo pretio constitutus, re-
ducendus est, etiam contradicē-
te emptore. cap. 36. n. 3. fol. 191.
- Contractus simulatio multipliciter
deducitur, & an deducatur quā-
do loco pecuniæ datur merces.
cap. 27. n. 8. & 27. fol. 90. 95.
- Consignatibus, vel referuatibus cen-
sus quando possint creari ex auro
vel argento, & differentia inter
aurum, & argentum designatur.
cap. 39. n. 1. & 2. fol. 99.
- Consignatibus census an possint
creari in sententia hoc modo,
vt declaretur præcessisse legiti-
mam consuetudinem. cap. 40. n.
3. fol. 101.
- Consignatibus census redimibiles
an constitui possint per senten-
tiam condemnatoriam, sub ea con-

- conditione; vt certa quantitas, vel fors præstetur, & interim, quod non præstatur, saluatur, quid annuatim. cap. 4. n. 4. & sequent. fol. 101.
- Conditio in debiti non obstat contra sententias obstat tantum, conditio sine causa. cap. 41. n. 5. fol. 104. quod procedit etiam si sententia fuisset antiquissima ibi dem. n. 6.
- Confessio dedo se recepta præcedente vera dotis traditione, excludit omnem simulationem. cap. 43. n. 15. fol. 107.
- Confessio censualis de receptione integri pretij an prouet veram eius traditionem, vel sit necessaria alia prouatio. cap. 45. n. 1. cum sequentib. fol. 110.
- Confessio partium denominatione peccunie, an probet, naturalem numerationem an sit reprobam ab onore probandi, & an in totum præiudicet confitenti. cap. 45. num. 1. & 13. fol. 110. & 111.
- Confessio venditoris nominis seu actionis an, & quando prouet veram receptionem pretij. cap. 45. num. 2. fol. 110. & numer 14. fol. 111.
- Confessio depositarij an prouet veram numerationem depositi. cap. 45. num. 3. & 15. folio. 110. & 111.
- Confessio creditoris de receptione peccunie a fideiussore an sufficiat; vt fideiussor agere possit de exceptione contra deuitorem, cap. 45. num. 4. & 16. folio. 110. & 112.
- Confessio dotis receptæ a marito facta an, & quando probet veram dotis receptionem in præiudicium mariti, vel creditoris, & quid si confessio sit iurata. cap. 45. n. 5. & 17. fol. 110. & 112.
- Confessio receptionis mutui quæuis regulariter excludatur per exceptionem peccunie non numeratæ, si tamen renuntietur an confessio præiudicet confitenti. cap. 45. n. 6. & 18. fol. 110. & 112.
- Confessioni an stetui in contractibus suspectis vel prohibitis, vel ultra confessionem requiratur alia prouatio. cap. 45. num. 11. fol. 111.
- Confessio in contr. & libus censualibus, aut aliter prohibitis de receptione integri pretij an prouet verum receptionem si excedant aliæ coniecturæ. cap. 45. num. fin. fol. 112.
- Contractus potius habet præsumptionem veritatis, & bonæ fidei quam simulationis, nisi in materia, suspecta, in qua fauore anime præsumitur simulatus donec probetur iustus. cap. 45. num. 8. fol. 111.
- Confessione ex partium dicentium præcessisse vel interuenisse licentiam an prouet ipsa licentia. cap. 45. n. 10. fol. 111.
- Consignatibus census an possit esse frumentarius, & quando, & quatione sit reducendus ad peccuniam. cap. 46. n. 9. & 10. & nouissi-

- uissimæ ratio traditur, & nu. 12. agitur de reductione census antiquissimi, & num. 13. ampliatur, etiam si a principio pensio frumentaria non resultet excessiua in quantitate. fol. 114.
- Consignatibus census quibus nomine videatur perpetuus in effectu, & substantia redimibilis reducendus venit. cap. 46. num. 16. fol. 115.
- Contractus iustificatur ex dubio euentu valoris rei. cap. 47. n. 2. 13. 14. & 15. fol. 115. & 116.
- Contractus quando habeat firmitatem vel mutationem late explicatur. cap. 47. num. 13. 14. & 15. fol. 116. & 117.
- Consignatiui census perpetui quorum pensio constituta fuit in frumento reducuntur ad peccuniam. cap. 47. n. 5. vsq; ad. 11. fol. 116.
- Consignatibus census præcisse creatus est, & super certis rebus immobilibus tam ex proprio motu Pij V. quam ea extrauagantibus, & iure regio. cap. 50. n. 1. & 2. 4. & 6. vsq; ad finem. fol. 121.
- Consignatibus census creandus est super rebus immobilibus de sui natura fructiferis. cap. 53. n. 2. & 3. cum sequent. fol. 127.
- Consignatibus census an possit creari, & constitui super alio: reueruatiuo. cap. 54. n. 4. fol. 130.
- Consignatibus census an possit super alio consignatiuo perpetuo constitui, & an is census inter immobilia connumeretur. cap. 54. n. 5. fol. 130.
- Consignatibus census an super alio consignatiuo, consignari possit. cap. 54. n. 6. vsq; ad finem. cap. fol. 130.
- Consignatibus census an inter immobilia bona connumeretur. cap. 54. n. 6. fol. 130.
- Consignatibus census redimibilis an aliquo modo possit dici perpetuus. cap. 54. n. 9. & per totum. fol. 131.
- Consignatibus census vel reueruatiuis non potest creari neque sustineri super dignitatibus quæ vendi non possunt. cap. 55. n. 1. fol. 131. per totum.
- Consignatibus vel reueruatiuis census an possint constitui super dignitatibus de sui natura fructiferis veluti rectoria, & tabellionatus. cap. 55. n. 2. fol. 131.
- Columnne domibus affixæ, an inter immobilia bona existimentur. cap. 56. n. 26. fol. 136.
- Consignatio expetiales super certis rebus iustior est, tã ex parte emptoris venditorisque ipsius consignationis. cap. 57. nu. 8. in medio. fol. 137.
- Consignatibus census an possit creari super sola persona censuarij, & negatiue resoluitur. cap. 58. num. 16. fol. 139.
- Consignatibus census perpetuus verificari non potest super sola persona. cap. 58. n. 21. fol. 140.
- Conditio redificandi domum censualem destructam, an sustineatur in censum. cap. 60. num. 12. fol. 149.

Con-

Cencepsio rei in censum, an prior vel posterior sustinenda sit. cap. 61. n. 2. fol. 150.
 Confessio partis an prouationem inducat ad prouandam narrati-
 bam facultatis regie ad imponen-
 dum censum super bonis maio-
 ritatis. cap. 63. n. 24. fol. 160.
 Consignatibus census, an possit co-
 sistere super fructibus beneficio-
 rum vel prauendarum. cap. 77.
 n. 2. fol. 188.
 Confraternitates an sint locapia, vel
 religiosa, aut secularia, & quo-
 modo valeat eorum bonorum
 alienatio sine ordinari scientia
 vel cum ea. cap. 78. n. 1. fol. 189.
 Conuentio per quam quis consen-
 tit in iudicem alias proprium cu-
 ius iurisdictio poterat declinari,
 an & quando valeat. cap. 78. n. 5.
 & 18. fol. 190.
 Consanguineorum consensus qua-
 do sit necessarius in alienatione
 bonorum infantis. cap. 81. num.
 3. fol. 196.
 Contractus verbum quando usur-
 petur pro scriptura ipsa contra-
 ctus. cap. 84. nu. 2. & 10. fol. 201.
 & 202.
 Conditio forma inducit, & quomo-
 do intelligatur. cap. 84. n. 3. & 11.
 fol. 201. & 202.
 Contrahentes possunt compelli
 ad reducendum contractum in
 scriptis. cap. 84. n. 7. fol. 202.
 Conditio non alienandi rem cen-
 sualem, an & quando sustineat-
 ur in censum. cap. 85. nu. 1. & 5.
 fol. 203. & 204.

Conditio non alienandi rem em-
 phytheoticam quid operetur re-
 missiue. cap. 85. n. 1. fol. 203.
 Conditio an sit pars pretij. cap. 85.
 n. 2. fol. 204.
 Conditio non alienandi seu retra-
 ctus iustificet conditionem con-
 tractus. cap. 86. num. 3. & 8. fol.
 207.
 Contractus cognoscitur, an sit em-
 phytheosis vel emptio ex quatita-
 te pensionis, & pretij. cap. 89. nu.
 6. fol. 213.
 Commissum in censu emphytheo-
 tico quando permitti possit. cap.
 90. num. 2. fol. 215.
 Commissum quando concedatur
 in censu consignatiuo, perpetuo
 vel redimibili. cap. 90. nu. 3. fol.
 215.
 Commissum quando admitatur in
 censu reservatiuo. cap. 90. num.
 4. fol. 216.
 Commissum an praeponat domi-
 nium rei concessa, maneri penes
 concedentem. cap. 90. n. 5. & 80.
 fol. 216.
 Commissum an procedat in cen-
 su testamentario perpetuo vel re-
 dimibili. cap. 90. num. 10. folio.
 217.
 Commissum cessat in quocumque
 censu si ex consuetudine non vs-
 sitatur. cap. 90. n. 11. fol. 217.
 Commissum cessat se dominus cen-
 sus receperit voluntarie pensio-
 nem decursam. cap. 90. numer.
 12. fol. 217.
 Commissum an committantur, &
 quis in illud incurrat per solam
 caduci-

caducitatem absque vlla senten-
 tia declaratoria. cap. 91. numer. 1.
 fol. 218.
 Contractus conditionalis an resol-
 uatur adueniente conditione,
 vel non ad implendo vno ex con-
 trahentibus. cap. 91. numer. 2. fol.
 218.
 Conditio portandi pensionem ad
 certum locum emptoris, expen-
 sis debitoris an & quando in cen-
 su consignatiuo redimibili susti-
 neatur. cap. 92. num. 4. & 6. fol.
 220. & 221.
 Correi deuendi in solidum, an
 possint accedere in censu, & an
 obligatio videatur multipli-
 cata contra naturam census.
 cap. 94. numero. 1. folio.
 224.
 Correi in solidum obligati respec-
 tu creditoris non sunt neque
 possunt esse fideiussores, sed
 principales debitores quamuis
 constet pecuniam in vnus
 vtilitatem fuisse conuersam.
 cap. 94. numero. 2. folio.
 224.
 Correi debendi an habeant inter se
 beneficium diuisionis, & quid
 iure regio. cap. 94. numer. 3. fol.
 224.
 Correo respectu considera-
 tur pecuniam fuisse conuer-
 sam in vtilitatem vnus, ex
 correis licet non confidere-
 tur respectu creditoris, &
 inter ipsos multum operatur.
 cap. 94. numero. 4. folio.
 225.

Correo obligato ex interualo,
 quid operetur respectu credi-
 toris, & consideratur re-
 solutio Guillelmi de Cuma-
 no. cap. 94. numero. 5. fol.
 225.
 Correi debendi licet in scriptura
 nominatim non renuntiaue-
 rint beneficium diuisionis,
 an a lege talis renuntiatio fa-
 cta sit. cap. 94. numer. 6. fol.
 225.
 Correi an habeant beneficium ex-
 pensarum. cap. 94. numer. 7.
 fol. 225.
 Correis, an proficiat liberatio
 vnus facta creditori expon-
 te. cap. 94. uumer. 16. folio.
 227.
 Correo correo quando contra se
 cedere teneatur. cap. 100. nu. 13.
 fol. 247.
 Creditor an possit elligere quem-
 libet ex correis, & quemlibet
 ex hypothecis, & an prius de-
 benire debeat ad expetiales hy-
 pothecas, quam ad caetera bo-
 na generaliter obligata, & quid
 in censu. cap. 94. numer. 8. fol.
 225.
 Creditor qui habet pignus, an
 possit capere personam debi-
 toris. cap. 94. numer. 9. folio.
 225.
 Creditor qui egit contra vnum ex
 correis an etiam lite pendente
 possit agere contra alios, & quid
 si in processu creditorum bona
 sint sibi adiudicata. cap. 94. num.
 11. fol. 225.

Creditor ex pluribus hypothecis, an possit eligere meliorem ad suum debitum consequendum. capit. 94. numero. 10. folio. 225.

Creditor an teneatur computare in sorte principali quod recipit ab uno ex correis. cap. 94. num. 17. fol. 227.

Creditor an, & quando teneatur cedere contra se posteriori creditori offerenti sortem cum usuris. capit. 100. numer. 8. folio. 246.

Creditor secundus an habeat ius offerendi, & quomodo verificetur dubitatio. cap. 100. numer. 9. fol. 246.

Creditor primus an teneatur contra se cedere correo, & fideiussori, & quomodo verificetur ea dubitatio. capit. 100. numer. 10. fol. 246.

Creditor an teneatur cedere contra se tertio possessori. cap. 100. num. 12. fol. 247.

Correus correo quando contra se cedere teneatur. cap. 100. num. 13. fol. 247.

Creditor censuales correi, vel fideiussores qui accipiunt possessionem rerum censualium, pro redditibus diuersis an iure sint domini, & fructus suos faciant. capit. 108. numer. 1. fol. 263.

Creditor secundus quando utitur contra primum iure offerendi, an soluere teneatur sortem integram, & primum compen-

sare fructus, vel quomodo hoc intelligatur. capit. 108. numer. 6. fol. 264.

Creditor cui in publica subhastatione bona fuerunt ad dicta, si ab eo auferantur an possit iterum agere aduersus debitores vel fideiussores. cap. 108. numer. 8. fol. 264.

Creditor prior tempore potior est in iure ex regula bulgari in praelatione creditorum. cap. 111. num. 1. fol. 270.

Creditor habens tacitam hypothecam priorem an praeferatur posterioribus, habentibus expressam posteriorem, vel econuerso. cap. 111. num. 3. fol. 270.

Creditor census consignatiui an praeferatur omnibus creditoribus, etiam anterioribus. cap. 111. num. 11. fol. 272.

D.

DE V S est vniuersi operis principium effectuum causarum, & in omni scientia principium est expectandum. num. 1.

Descriptio personarum Romae solebat fieri, ut status distingueretur ad effectum soluendi tributa. sub. 1. capit. numero. 16. fol. 1.

Descriptio praedicta habet aliquas significationes, & effectus. ibidem. num.

Decima iure diuino debita, nomine

ne census intelliguntur. cap. 2. n. 9. fol. 3.

Debitum, an per decemnum praescribatur. capit. 5. numer. 6. folio. 13.

Decima, seu gabella quando debeatur ex censu reservatiuo. cap. 15. numer. 8. fol. 39. & cui gabellario debeatur, & quid in venditionibus conditionalibus. 162. num. 13.

Debitor obligatur restituere mutuum in genere, quod non procedit in censu. cap. 16. num. 3. & 12. fol. 41.

Decima vel aniuersaria, quae promittuntur, vel debentur ex fundo, vel de fundo an inducat hypothecam. capit. 24. num. 10. fol. 63.

Debitor haereditarius conuenitur haereditatis petitione veluti iuris possessor. cap. 26. num. 5. & 14. fol. 66. & 68.

Deceptio an considerari possit inter species infirmi, medij, & supremi pretij naturalis. cap. 27. num. 5. fol. 69.

Deceptio inter latitudinem iusti pretij si notabilis sit an sustineatur. cap. 27. num. 8. cum sequent. fol. 70.

Debitor redimendo censum an satisfaciatur si dederit pretium emptionis. capit. 34. numer. 4. folio. 85.

Debitum successuum, & perpetuum veluti ius alimentorum an sit quid immobile. cap. 38. numer. 2. fol. 27.

Debitum ex quo census creatur debet esse legitimum certum, & liquidum tanquam pretium rei. capit. 38. numer. 19. & 20. folio. 29.

Debitum praecedens an possit transfundi in aliam causam. cap. 38. n. fin. fol. 29.

Debitor an possit condebnari, ut quandiu, non paruerit sententiae soluat usuras. cap. 40. numer. 12. fol. 102.

Debitor an possit condebnari ad inter esse ubi ex mora ipsius ius creditoris non est factum deterius. cap. 40. numer. 17. folio. 103.

Decima vide verbum gabella decimandi ius quid immobile reputatur, & inde datur in censum reservatum ad quam super eo consignatibus designari potest, quod extenditur ad tertias dominorum. cap. 52. num. 5. fol. 125.

Debitorum pauperes qui ex fructibus rerum censualium solbere nequeunt, nisi pane sudoris se priuent, an liberentur absolutione. cap. 53. numer. 4. in medio fol. 127.

Debitor censuarius an in carcereatur. cap. 59. num. 13. fol. 145. & quomodo intelligatur.

Debitor censuarius conuentus, si nominauerit, vel obtulerit fructus rerum censualium, an satisfaciatur creditori, & persona capienda non sit. cap. 59. numer. 13. vers. quare. fol. 145.

992

Debitor

- Debitor in quibus casibus proprijs
expensis teneatur pensionem por-
tare ad locum creditoris. cap. 92.
num. 2. fol. 220.
- Debitor pensionis census reserva-
tius perpetui, vel redimibilis te-
netur suis expensis portare
pensionem ad locum credito-
ris. capit. 92. numero. 3. folio.
220.
- Debitor si in locum fideiussoris bo-
na immobilia offerat, an excusse-
tur a fideiussore. cap. 98. num. 8.
fol. 239.
- Deposuitum ad redimendum cen-
sum debet fieri citato creditore,
integrum, pure, & cum alijs re-
quisitis relatis. cap. 22. num. 11. &
12. & sequent. fol. 251.
- Deposuitum ad redimendum, an
possit libere reuocari a deponen-
te. cap. 102. numer. 16. & an repe-
tens depositum renuntiet iura-
re dimendi. numer. 17. & quid si
deposita fors pereat. numer. 18.
fol. 151.
- Debitor, qui consentit, ut creditor
acciperet bona censuaria, vel ea
dimisit an possit iterum ea re-
cuperare. cap. 108. numer. 9. fol.
265.
- Diligentia facta ante venditionem
census ut legitime vendatur quid
operetur. cap. 34. numer. 37. fol.
81.
- Differentia inter creationem no-
ui census, & venditionem ve-
teris potius est verbalis quam
realis. capit. 34. numer. 24. fol.
84.
- Distractus dicitur quando per actus
retro similes contractus resol-
uitur. capit. 93. numer. 12. fol.
223.
- Dominus recipiens a vassallo fun-
dum in pignus, percipiens fru-
ctus an teneatur compensare. ca.
10. num. 16. & 17. fol. 28. 29.
- Dominium utile an transferatur in
emphyteutam. cap. 11. num. 9.
10, quam fol. 31.
- Dominus concedens rem in em-
phyteosim an in se dominium
directum retineat. cap. 11. num. 11.
& 12. fol. 31.
- Dominus vassallorum an possit ex-
pellere vassallos a solo. cap. 12. nu.
6. fol. 33.
- Dominium transfertur in censua-
rium in censu reservatio ad vi-
tam, pro tempore quo durat cen-
sus. cap. 14. numer. 2. 3. & 4. fol.
37.
- Dominium utile, & naturalis posses-
sio transfertur ex locatione sim-
plici, vel ad longum tempus. cap.
15. num. 3. fol. 38.
- Donatio omnium bonorum an in
totum sit nulla, vel reducenda ad
legitimam quantitatem. capit.
36. numer. 11. fol. 89. & numer. 29.
fol. 90.
- Donatio quæ reuocatur propter na-
tuitatem filiorum, an in totum
sit nulla, vel reducat ad legi-
timam quantitatem. capit. 36.
numer. 12. fol. 89. numer. 21. fol.
91.
- Donatio excedens quinquaginta
solidos sine insinuatione
facta

- facta, an sit reducenda ad legiti-
mam quantitatem. cap. 36. num.
16. fol. 89.
- Dominium directum, & verum, an
detur in rebus mobilibus, & an
eisdem formetur contractus em-
phyteoticus. capit. 48. nu-
mer. 2. cum sequentibus. folio.
118.
- Dominium tam utile quam dire-
ctum transfertur in censuarium
ex natura census reservati-
ui. capit. 49. numero. 4. folio.
120.
- Dominium seu vera possessio an
detur in iuribus in corporali-
bus. cap. 52. numer. 10. & 13. fol.
126.
- Domus exemptibilis quæ solo affi-
xa non est, an inter immobilia
connumeretur. cap. 56. num. 27.
fol. 136.
- Domus destructa, an domus am-
plius nuncupetur, maximi quan-
do habetur respectus ad vsum-
fructum. capit. 60. numer. 5. fol.
147.
- Dominus emphyteosis, quan-
do possit censum creare, vel
consignare ex re, vel super
re semel concessa in emphy-
teosim. capit. 67. numer. 2. fol.
168.
- Domini, nempe Ducis, Comi-
tes, & alij an habeant domi-
nium in terminis ciuitatum,
vel sint ipsius vniuersitatis.
capit. 68. numero. 12. folio.
173.
- Dominus soli, qui in superficie non
habet dominium, non poterit su-
per ea censum consignare. cap.
69. num. 4. fol. 175.
- Dominium an possit esse pœnes ali-
quem, qui non habeat adminis-
trationem bonorum. cap. 75. nu-
6. fol. 184.
- Dominium rerum dotarium const-
tante matrimonio, an sit pœnes
maritum vel uxorem. cap. 79. nu.
5. & 6. fol. 192.
- Dominus emphyteosis an habeat
ius retractus contra venditi-
onem emphyteotæ. cap. 87. nu.
1. fol. 208.
- Dominus directi quando habeat
ius retractus dominiij utilis.
capit. 87. numero. 2. folio.
208.
- Dominiij participans intelligitur ha-
bere partem illius rei. cap. 87. nu.
6. fol. 209.
- Dominus census quando habeat
ius retractus ex lege societatis
per totum, & ex iure sanguinis.
cap. 87. num. 8. fol. 209.
- Dominiij appellatione an veniat uti-
le tantum, vel vtrumque, scilicet
directum, & utile. cap. 88. num. 2.
fol. 210.
- Dominium rei censualis concessa,
cum pacto redimendi censum,
& conditione quod interim
non transferatur an nihilominus
translatum sit ex die conven-
tionis. capit. 89. numer. 3. fol.
212.
- Dominus emphyteosis an præfe-
ratur in re emphyteotica cæ-
teris creditoribus, etiam ante-
riori.

- rioribus. capit. iii. numer. 2. fol. 270.
 Dominus emphytheosis an præferatur mulieri, vel fisco etiam anterioribus creditoribus. cap. iii. num. 4. fol. 270.
 Dominus census reservatiui an præferatur cæteris omnibus creditoribus posterioribus. cap. iii. num. 7. fol. 271.
 Dominus census reservatiui, an præferatur omnibus creditoribus etiam anterioribus. capit. iii. numero. 9. folio. 271.
 Dubia, & in certa an existimentur perpetua. cap. 54. numer. 9. fol. 130.

E.

- E**CCLÉSIA nouiter edificata in solo antiquitus perempto, an retineat priuilegia veteris. cap. 60. num. 15. fol. 149.
 Ecclesia an sit restituenda contra alienationem nullam, vel alienatio nulla sit absque restitutione. capit. 76. numero. 8. fol. 186.
 Ecclesiæ bona non possunt subijci hypothecæ speciali, poterunt tamen generali obligari. cap. 57. numer. 10. per totum. fol. 137.
 Emphytheosis, sub nomine census comprehenditur, & in quo differt ab eo. capit. 2. numer. 28.

- fol. 6.
 Emphytheosis constitutione, non venditur res, sed datur cum reservatione pensionis annuat. capit. ii. numero. 5. & 16. fol. 30.
 Emphytheosis contractus an pro substantia eius reservanda sit minima pensio, vel maxima. capit. ii. numero. 7. folio. 30.
 Emphytheosis quando in dubio præsumatur seu census Colonia, seu locatio ad longum tempus. capit. 22. numer. 1. fol. 55.
 Emphytheosis an possit induci sine scriptura quæ vocatur præsumpta. capit. 22. numer. 2. folio. 56.
 Emphytheosis probatur ex quantitate fructum, & pensionis, & quod pensio regulariter est minima, licet possit esse magna. cap. 22. num. 11. fol. 56. vbi consideratur differentia inter hos contractus.
 Emphytheosis pro minima pensione sustinetur. cap. 35. num. 5. fol. 87. & 10. fol. 88.
 Emphytheosis concessa ultra generationem vtrum in totum annulletur, vel reducenda sit ad gradus permisos. cap. 36. numer. 11. fol. 89.
 Emphytheosis cuius pensio excessiua est, an reducatur ad iustitiam. cap. 46. num. 4. fol. 113.
 Emphytheosis ad cuius substantiam, & essentiam, requirit bona immo-

- immobilia soli, ex quibus formetur & constituatur. cap. 48. num. 1. 2. & 3. fol. 118.
 Emphytheosis præsupponit manere directum dominium pœnes concedentem rem in emphytheosim, ideo in rebus mobilibus talis contractus formari non potest: cum in his rebus non detur concursus vtriusque dominij. cap. 48. numer. 2. fol. 118. & impugnatur ibid.
 Emphytheosis an præsuponat perpetuitatem eius rei quæ datur in emphytheosim. cap. 48. nu. 5. 6. & 7. fol. 119.
 Emphytheosis an perimatur peremptare quæ datur in emphytheosim. cap. 48. num. 9. & sequentibus. fol. 119.
 Emphytheosis, quod requirat bona sterilia, quomodo intelligatur. cap. 53. numer. 1. vers. quibus accedat. fol. 127.
 Emphytheosis vel census super re sterili an sit contra præcepta iustitiæ commutatiuæ. cap. 53. num. 1. fol. 127.
 Emphytheosis an extinguatur in totum vel in parte, peremptare in emphytheosim concessa. capit. 60. numer. 1. fol. 146. & 6. folio. 148.
 Emphytheosis dominus an pro pensione possit agere hypothecaria, via executiuæ, vel rei vendicatione. cap. 96. num. 3. & an procedat si emphytheota pro canone obligauit omnia bona. numer. 4. & quid si tertius accipit rem eum onere soluendi pensionem. nu. 5. fol. 231.
 Emphytheota an possit sub emphytheoticare, & efficere secundum emphytheotam. cap. 54. num. 2. fol. 129. vers. & quamuis.
 Emphytheotica res an detur ad culturam, plantationem, & meliorationem, & quomodo hoc intelligatur. cap. 44. num. 2. cum sequentibus. fol. 119.
 Emphytheotici census definitio, & plura de eius essentia. cap. ii. nu. 1. 2. 3. & 4. fol. 30.
 Emphytheoticus census an possit esse frumentarius. cap. 46. nu. 3. & 4. fol. 113.
 Emphytheoticus census quoad substantiam, & essentiam eius, necessario requirit bona immobilia soli. cap. 52. numer. 9. folio. 126.
 Emphytheotici census, & reservatibus quomodo, & quo tempore præscribantur, & plura circa præscriptionem. cap. 103. num. 2. cum sequentibus, cætera vide in verb. præscriptio. folio. 252.
 Emphytheota quando possit rem dare in censum, vel sub emphytheoticare aut super ea censum, vel seruitutem constituere. cap. 67. num. 3. fol. 168.
 Emphytheota, & feudatarius, licet tantum habeant utile dominium, in eo ius retractus habent. cap. 68. numer. 10. vers. ex quo. folio. 171.
 Emphytheota an habeat ius retractus

- tractus communitatis, quam dominus vendiderit proprietatem. cap. 88. n. 1. fol. 210.
- Emphytheota, & omnes qui ad vitam rem habent, an possint ad vitam fructus rei locare. cap. 77. n. 4. fol. 88.
- Emphytheota an possit dare creditoribus in solutum rem concessam in emphytheosim. cap. 110. n. 10. fol. 268.
- Emere an liceat censum valentem mille pro centum. cap. 34. num. 23. fol. 83.
- Emi an possit seu vendi minori pretio quam a principio fuit constitutus census ad vitam vnius vel duorum. cap. 34. numer. 28. fol. 85.
- Emptio & venditio verè formatur in censu consignatio perpetuo redimibili, seu ad vitam. cap. 17. num. 1. fol. 43.
- Emptio & venditio proprius formatur in venditione veteris census. cap. 34. n. 2. fol. 81.
- Emptio & venditio vel datio in solutum, an formetur in creatione census pro debito legitime contracto. cap. 38. numero. 4. folio. 97.
- Emptio & venditio formatur in census creatione, & quid vendatur vel ematur in ea. cap. 58. num. 12. fol. 139.
- Emptio & venditio in censu vere formatur. cap. 59. numer. 1. folio. 143.
- Emptio & venditio verbum an comprehendat alios contractus. cap. 93. n. 1. fol. 222.
- Emptionem an, & quando faciat extimatio fundi dotalis marito dati. cap. 79. n. 2. fol. 191.
- Emptionis & venditionis contractus natura est vt perfectio contractu periculum sit emptoris. c. 60. n. 5. fol. 147.
- Emptor in censu an pensionem recipiat, & lucrum sentiat ex re aliena. cap. 16. numer. 5. & 14. fol. 41.
- Emptor qui sit, verum pretium rei venditæ, non habet remedium restitutionis contractus per lationem. cap. 34. numero. 21. fol. 83.
- Emptor census consignatiui qui sci re debet pretium legale, an possit agere remedio lationis. cap. 36. num. 5. fol. 88.
- Emptor census debet diligenter inquirere an fructus rerum censu alium sufficiant ad pensionem, & alimenta censu alia, alias sibi præiudicat. cap. 53. num. 5. & sequentibus. fol. 128.
- Emptor an teneatur stare locationi quando res fuit hypothecata. ca. 85. num. 6. fol. 204.
- Emptores rerum defuncti an satisfaciant soluendo testamentario. cap. 64. num. 13. fol. 164.
- Emptores rerum monasterij an teneantur probare pretium conuersum fuisse in eius utilitatem. cap. 64. num. 14. fol. 165.
- Episcopus rogatus aut inuitatus iurisdictionem in excessum exercere potest, & quomodo hoc intelligatur. cap. 78. numer. 9. & 22. fol. 190.

- Episcopus non potest interponere auctoritatem suam, in facto excepti, & volentis. cap. 78. num. 17. fol. 90.
- Exceptiones legitimæ quando admittantur ad impediendum executionem, & an omnes quæ lege Regia. tit. 21. lib. 4. nouæ Recopilationis exprimuntur, admittendæ sint. cap. 98. numer. 10. fol. 239.
- Exceptiones quæ requirunt altioris indaginem an admittendæ sint in via executiua. cap. 98. num. 12. fol. 248.
- Exceptiones solutionis, vel aliæ legitimæ quomodo probentur, & admittantur ad impediendam viam executiuam. cap. 98. num. 13. fol. 248.
- Excusio est quidam iuris rigor, qui non tangit bonam fidem: sed extrinsecus ventilatur. cap. 96. num. 10. fol. 232.
- Excusio an facièda sit quando reus principalis non est soluendo, vel absentatur & non potest comodi conueniri. cap. 96. num. 12. fol. 133.
- Exemptiones Romani Põtificis debet inuolabili obseruari, & ideo alienationibus bonorum, exemptorum, non est necessaria licentia ordinarij, sed sufficit generalis, vel prouincialis ordinis: aut saltem Nuntij generalis Hispaniæ. cap. 78. n. 3. fol. 189.
- Exempti a iurisdictione ordinaria ecclesiastica an & quando contra hendo possint renuntiare exemptioni, & iterum se contrahendo submittere iurisdictione ordinarij. cap. 78. n. 4. fol. 189.
- Exemptionis priuilegium an respiciat priuatam utilitatem exempti, & an eadem utilitati possint renuntiare. cap. 78. numer. 11. & 24. fol. 190.
- Exemptus sine licentia superioris, an possit sibi eligere cõfessorem, illiq; se subijcere. cap. 78. n. 10. & 23. fol. 190.
- Exemptus an possit renuntiare exemptioni & quando hoc procedat. cap. 78. n. 4. fol. 190.
- Exemptus ex vi exemptionis efficitur non subditus Episcopi, & immediate subijcitur Papæ. cap. 78. n. 15. fol. 190.
- Executio pro debitis vniuersitatis, an possit fieri in bonis quæ pertinent incommuni ad commoditatem singulorum vel in bonis singulorum. cap. 68. num. 16. fol. 174.
- Executio an in bonis monasterij exempti, possit fieri per iudicem Laycum, & quomodo hoc intelligatur. cap. 78. num. 12. & 25. fol. 190.
- Executio facièda est aliquando, per auxilium brachij secularis. cap. 98. n. 5. fol. 238.
- Executionem petere quæ personæ possint vel contra quas personas petenda sint. cap. 98. numer. 5. fol. 238.
- Executionis materia in tres diuiditur

tur partes, in quibus continentur sex: in quibus Parladorius diuisit tractui executionis. cap. 98. n. 1. fol. 238.

Executores Meri, seu Mixti qui sint, & quod eorum officium. cap. 98. n. 5. fol. 238.

Exequendi ius an sit datum scripturæ publicæ, vel contractui, vel simul scripturæ, & contractui. ca. 98. n. 11. fol. 240.

Expensas in rebus emphytheoticis vel censualibus factas, quando repetere possint emphytheota vel cessionarius si res ab eisdem abdicatur per conditionem commissi. cap. 91. n. 5. fol. 219.

Expensæ quoties debentur, an possint recuperari absq; fructuum compensatione. cap. 91. nu. 6. fol. 219.

Exequendi ius virtute scripturæ censualis quo tempore præscribatur. cap. 103. n. 8. fol. 258.

Extravagantes constitutiones obseruantur in iudicijs: & sunt inuolabiliter custodiendæ. cap. 17. nu. 2. fol. 43.

Extravagantes Martini & Calixti, & ceteræ omnes seruandæ omnino sunt tanq; leges Pontificiæ. cap. 58. n. 17. fol. 139.

F.

FACIENDA ex interuallo, an in continenti facta valeant, & è contra. cap. 43. n. 4. fol. 105. & n. 31. fol. 108.

Facultas regia an iustificetur ex sola voluntate regis, vel sit necessaria causa publica vel euidens utilitas ipsius maioratus. cap. 62. n. 11. vbi intelliguntur resolutiones Molinae, fol. 153.

Facultas regia ad constituendum censum super bonis maioratus, an possit concedi non solum quando adest prohibitio expressa alienationis, sed quando simul accedit alia, qua testator prohibet ne petentur ad id regie facultates. ca. 62. n. 12. vbi ad longum interpretantur rationis Molinae, folio. 154.

Facultas ad constituendum censum super bonis maioratus, an concedatur quando non solum, adest prohibitio alienationis expressa, & alia ne scilicet petatur, sed pena priuationis imponitur successoribus eam petenti. cap. 62. nu. 13. fol. 154.

Facultas regia ad constituendum censum super bonis maioratus, an possit concedi quando simul cum dictis clausulis prohibendi alienationem non petendi facultatem, atq; priuandi successoris petentes eam, ad sunt clausulæ derogatoriæ expetiales vel generales prædictæ facultatis. cap. 62. n. 14. fol. 154.

Facultas regia ad constituendum censum super bonis maioratus, an possit concedi quando non solum adiectæ fuerint omnes clausulæ præcedentes, sed attestatore, excluditur omnis causa quæcūq; sit,

sit, vel contingere aut excogitari possit, non tamen excludit nominatim publica, & utilissima maioratur. cap. 62. numer. 15. fol. 155.

Facultas regia ad constituendum censum super bonis maioratus, an possit concedi quando solum ad sunt dictæ prohibitiones pœni, & clausulæ derogatoriæ, & excluditur omnis causa, sed nominatim exclusa est publica, & utilissima maioratur. ca. 62. n. 16. & 17. 18. quam, fol. 155.

Facultatis regie interpretatione, an sit facienda mentio dictarum prohibitionem pœnarum, & clausurarum, vt facultas quæ conceditur liberetur a subceptione. cap. 62. n. 21. fol. 156.

Facultas regia an possit postea concedi ad bona maioratus alienanda, vel censibus subiicienda: non obstantibus prædictis clausulis & prohibitionibus, si ipse possit eximi in facultate regia ad instituendum maioratum: & virtute eius instituatur cum eiusdem clausulis, & an Regis tali casu concedere possit prædictam facultatem. cap. 62. n. 20. fol. 155.

Facultatem regiam ad constituendum censum super bonis maioratus, an tertia persona petere possit. cap. 63. n. 2. fol. 157.

Facultas regia ad imponendum censum super bonis maioratus, an possit peti ab vxore possessoris maioratus ex aliqua causa. ca. 63. n. 3. fol. 157.

Facultas regia constituendi census super bonis maioratus, vt concedatur necessarium est quod bona libera deficiant, & quod id probetur. cap. 63. n. 12. fol. 158.

Facultas regia vt concedatur constituendi census super bonis maioratus, necessarium est, quod probetur redditus bonorum maioratus, non sufficere ad debita soluenda. cap. 63. n. 13. fol. 158.

Facultas regie requisita ad imponendum censum super bonis maioratus an supleantur per clausulam motu proprio ex certa scientia, ac de plenitudine potestatis. cap. 63. n. 25. 26. vbi traditur late virtus atq; potentia earum clausularum. fol. 160. & 161.

Fandus ex peccunia matrimoniali emptus an matrimonialis sit. ca. 60. n. 26. fol. 142.

Feliciani intellectus ad textum in l. 3. §. fin. de ann. leg. refellitur. c. 3. n. 19. fol. 8.

Feliciani doctrina intelligitur. cap. 14. n. 11. fol. 37.

Feliciani resolutiones explicatur, & an venditor vel possessor rei censualis conueniri debeat. cap. 23. numer. 11. 12. & 13. fol. 60. & 61.

Fœdum consuetum dari in masculos tantum si detur in masculos & fœminas reducitur, vt potius valeat quam per ea. cap. 36. num. 18. fol. 82.

Fœdum licet regulariter consistat in rebus vere immobilibus, consistere etiam potest in his quæ licet

- cet iure immobilia nō sint, sunt tamen coherencia solo. cap. 52. n. 8. fol. 226.
- Fœdatarius an possit secundū fœd datarium efficere ca. 54. n. 2. vers. quamuis. fol. 129.
- Fœdum licet regulariter non consistat nisi super rebus immobilibus foli, consistit etiam super cēsu. cap. 54. n. 8. fol. 130.
- Fœdatarius, an possit rem fœdalem alienare vel dari in censum. cap. 66. n. 4. fol. 167.
- Fœdatarius, an possit sub in fœdare siue domini consensu. cap. 66. n. 2. fol. 167.
- Fœdatarius an possit super re fœdali censum consignare. cap. 66. n. 3. & 4. fol. 167.
- Fœdatarius an possit super re fœdali constituere hypothecam, vel seruitutem. cap. 66. numer. 4. fol. 167.
- Fœdi dominus an possit, rem fœdalem dare in censum, vel super ea censum constituere. cap. 66. n. 5. & 26. fol. 168.
- Fœdum an sit beneficium, & habeatur pro seruitute. cap. 66. nu. 7. fol. 168.
- Fiscus an sit priuilegiatus, vel non in terminis legis cum de in rem verso. ff. de usuris. c. 8. n. 21. fol. 23.
- Finis an sit considerandus vel status præsens. cap. 54. numer. 9. fol. 131.
- Fideiussores, an, & quando accedere possint in contractu censuali. ca. 58. numer. 14. fol. 139. & num. 39. fol. 142.
- Fideiussores an accedant in cēsu, & possint capi, & in carcerari. cap. 59. n. 5. & 12. fol. 143. & 145.
- Fideiussor qui diu stetur in obligatione potest compellere debitorem vt ab ea liberet eum. cap. 65. nu. 4. fol. 166.
- Fidei commissarius consentiens vt fundus per fidei commissum, sibi relictus vendatur pro soluendis debitis testatoris nihilominus peccent agere ad pretium. cap. 65. n. 6. fol. 166.
- Fideiussionis cōtractus non solum est iustus, sed explurimorum sententia, quilibet debere naturali, & sub peccato mortali, fidei vire tenetur. cap. 97. numer. 2. fol. 134.
- Fideiussio regulariter valet respectu cuiuslibet obligationis. cap. 97. n. 2. fol. 234.
- Fideiussores, an possint accedere in contractui censuali late discutitur. cap. 97. n. 4. & 6. fol. 234.
- Fideiussores dotium non dantur, & quare. cap. 97. n. 5. fol. 234.
- Fideiussores debēt esse idonei facultate, & facilitate, & an nobiter dandi sint, si veteri fiant non soluendo. cap. 97. n. 7. fol. 235.
- Fideiussoria obligatio an principalis sit: an accessoria, & an possit esse sine principali. cap. 97. num. 8. & quid in hypotheca. numer. 9. fol. 235.
- Fideiussoris qui tenentur dare bona sua an satisfaciāt obligando bona sua, si idonea sunt. cap. 97. n. 10. fol. 235.

Fide-

- Fideiussores nobis, an teneatur debitor census dare, quando veteris fuerint non soluendo. cap. 97. n. 11. fol. 235.
- Fideiussores nobis dare, an sit onere sum. cap. 97. numer. 12. folio. 235.
- Fideiussores nobis an dandi sint in censu, quando veteres fuunt, non soluendo, si id promittatur in scriptura censuali. cap. 97. numer. 13. fol. 235.
- Fideiussores nobis dare condemnatus an si dedit pauperes satisfaciāt. cap. 97. n. 14. fol. 236.
- Fideiussorū aprobatores, qui vocantur (abonadores) quando, & quo modo, & quando accedere possint in censu. cap. 97. numer. 15. fol. 236.
- Fideiussores censum, vel aprobatores eorum an in solidum, vel pro parte conueniantur. c. 97. n. 17. fol. 236.
- Fideiussor, an possit aliquid recipere pro fideiussione. cap. 97. n. 18. fol. 236.
- Fideiussor, an possit compellere creditorem, vt cum liberet offerendo alium idoneum. cap. 97. n. 19. fol. 237.
- Fideiussor, an possit compellere creditorem, vt cum liberet, vel hypothecas si aliquid receperit. ca. 97. n. 20. fol. 237.
- Fideiussor principalis obligationis an liberetur ex eo quod dominus census capit, principalem obligationem, & in ea executione cepit fideiussorem (vulgo de saneamiento) cap. 97. n. 21. fol. 237.
- Fideiussor an noua obligatione liberetur. cap. 97. numer. 22. folio. 237.
- Fideiussor qui diu stetit in obligatione censuali an & quando possit compellere debitorem vt cum liberet a fideiussione. cap. 97. nu. 23. fol. 237.
- Fideiussorum aprobatoribus datis, an sit, facienda prius excussio in bonis principalis, etiam si excussio renuntiata fuerit. cap. 97. nu. 16. fol. 236.
- Fideiussores (de saneamiento) quando sint dandi in via executiva. cap. 98. n. 7. fol. 238.
- Fideiussores (bulgo de saneamiento) an cēsent, si in locum illorum bona immobilia offerantur. cap. 98. num. 8. & quid, si dicta bona offerantur prouato per testes esse sua. cap. 98. n. 9. fol. 239.
- Fideiussor, an possit emere pignora a creditore. cap. 100. numer. 4. fol. 245.
- Fideiussor emens censum a creditore vel cum redimens, seu bona censualia quæ creditore iure pignoris possidebantur recuperans an teneatur ea restituere debitori cum fructibus. cap. 100. num. 5. fol. 245.
- Fideiussor, an emendo pignora a creditore commitat dolum, vel illud facere possint. cap. 100. num. 6. fol. 245.
- Fideiussor fideiussori an cedere teneatur. cap. 100. n. 13. fol. 247.
- Fictio brebis manus, de qua lex singularia

- gularia. ff. si certum pettatur quo modo procedat. cap. 17. num. 20. folio. 45.
- Fideiussor, an pro pecunia possit fideiubere. cap. 21. n. 2. fol. 53.
- Formę omisio, an annullet contractum. cap. 36. n. 6. fol. 88.
- Forma mutata substantia eius mutatur, & quomodo hæc proposito intelligatur. cap. 39. numer. 6. fol. 100.
- Forma mutata an mutetur eius substantia. cap. 66. n. 1. vers. quę sententia. fol. 146.
- Forma omnino est ad implenda, & actus contra illam, est nullus. ca. 43. n. 1. & 16. fol. 105. & 107.
- Forma omnino ad implenda est, & actus contra formam annullatur. cap. 84. numer. 3. ad finem fol. 201.
- Frumetarij antiquissimi census per legem reducti fuerunt ad pecuniam. cap. 5. n. 14. fol. 13.
- Fructus dotis retardatę si excedatur onera matrimonij, an in ex censu computentur in sortem. ca. 1. n. 8. 9. & 10. fol. 24.
- Fructus an vendatur in censu consignatiuo. cap. 17. n. 21. fol. 45.
- Frumentarius census ad pecuniā reducendus est & traditur ratio, & prosequitur late. c. 47. n. 10. cū precedet. & sequent. fol. 116.
- Frumentaria pensio census, reduci- tur ad pecuniariam. cap. 47. n. 5. & 11. fol. 116.
- Fructus rerum immobilium super quibus census consignandus est debent esse maiores, vel ad mi- nus correspondentes pensioni, ita quā sufficiant ad pensionem, & alimenta censuarij. cap. 53. nu. 4. cum sequent. fol. 127.
- Fructus pendentes vtrum compu- tentur inter mobilia, sui immo- bilia bona ex eo quā immobili- bus cohærent. cap. 56. n. 2. 3. & 4. fol. 133. & 134.
- Fructus pendentes an sint partes fun- di & super eis possit census con- signari. cap. 56. nu. 3. & 4. fol. 133. & 134.
- Fructus qui dantur marito in dotē an & quando dicantur bona con- stante matrimonio quęstita. cap. 75. n. 5. fol. 184.
- Fructus præbendarum, & beneficio- rum an possint vendi locari, & hypothecę subijci. cap. 77. nu. 1. fol. 187.
- Fructus beneficiorum, & præbenda- rum, an possint locari ad modi- cum, vel longum tempus. cap. 77. n. 2. fol. 187.
- Fructus rerū ecclesiarum an possint locari ad vitam vel ad longum tē- pus. cap. 77. n. 5. fol. 188.
- Fundus quādo dicatur suppositus, & hypothecę subiectus ex con- ceptione de fundo vel ex fundo taxatiue, & consequenter census realis, vel personalis. cap. 24. n. 11. fol. 63.
- Fundus quando videatur taxatiui, designatus, vt sic formetur hy- potheca. cap. 25. nume. 8. & 9. fol. 65.
- Fundans se in narratiua Regię licen- tię tenetur, probare veritatem narrati-

- narratiuę. cap. 63. numer. 19. fol. 160.
- Fundaris si in suplicationibus regia- rum facultatum, quoad alienan- da, & obliganda bona maiora- tus, euidenter eam debet proba- re. cap. 63. n. 20. & quando narrā- tur debita pro causa debita pro- banda sunt. nu. 21. & quod bona quę alienantur ex censibus subij- ciuntur debitis correspondeant. cap. 63. nu. 22. maximi si princeps fateatur concessisse facultatem, vt quia causa enarratiua vera sit & fuit, non probanda est. nu. 23. & an prædicta probentur per par- tis confessionem. numer. 2. fol. 160.
- Furius quando possit contrahere, & censum creare. cap. 82. numer. 1. fol. 198.
- G.**
- G**ABELLA venit, census, apellatione. cap. 2. num. 10. fol. 3.
- Gabella quando debeatur ex censu reservatiuo, & cui gabellario de- beat, & quid in venditionibus conditionalibus. cap. 15. n. 8. vsq; ad 13. fol. 39. & 40.
- Gabella debetur in loco vbi bona existunt, & quomodo intelligen- tur. cap. 17. nu. 7. 18. & 19. fol. 43. & 45.
- Gabella propius debetur in vendi- tione veteris census. cap. 34. nu. 3. fol. 82.
- Gabella vel decima an debeatur ex constitutione census. cap. 93. n. 1. fol. 222.
- Gabella quando debeatur ex vendi- tione veteris census. cap. 93. nu. 3. fol. 222.
- Gabella an debeatur excessione, quę sermone hispano vocatur, (traspasso) cap. 93. n. 3. fol. 222.
- Gabella soluenda est in loco vbi sita sunt bona censualia. cap. 93. n. 4. fol. 222.
- Gabella an sit distribuenda inter bo- na sita in diuersis territorijs, & an pro ea quilibet possessor conue- niatur in solidum. cap. 23. numer. 5. fol. 222.
- Gabella an soluenda sit ex creatio- ne census super vectigalibus, sui alijs iuribus regalibus. cap. 93. n. 6. fol. 222.
- Gabella an soluenda sit ex contra- ctu censuali nullo, cap. 93. nume. 6. fol. 222.
- Gabella seu decima an debeat ex contractu emphytheosis. cap. 93. n. 8. fol. 223.
- Gabella seu decima an debeatur ex contractu census prædialis. cap. 93. n. 9. fol. 223.
- Gabella quando debeatur ex redēp- tione census. cap. 93. numer. 10. fol. 223.
- Gabella quando debeatur ex resolu- tione contractus, vel eius distra- ctu. cap. 93. n. 11. fol. 223.
- Gabella debetur ex venditione rei immobilis, seu census, ex eo tan- tum quod liberi ad venditorem peruenit. cap. 93. n. 13. fol. 224.
- Gabella

Gabella an debeat ex censu testamentario. cap. 93. n. 14. fol. 224.

Gabella seu decima quando debeat ex censu reservatiuo. cap. 15. n. 8. ad finem, & cui gabellario debita sit, & quid in venditionibus conditionalibus. n. 13. f. 39, & 40.

Gener propter onera matrimonij protest recipere fructus dotis retardata interim dum sibi non soluitur. cap. 10. n. 6. fol. 27.

Gener an lucretur fructus, & si a principio non fuit promissa certa pensio, dum dos præstatur: vel quantitas certa non destinatur. cap. 10. num. 14. & 15. fol. 28.

Gener an faciat fructus suos quando dos sibi promissa ab extraneo non traditur. cap. 10. n. 18. & quid in bidua. n. 19. & 20. f. 29.

Gener si distulerit petere dotem an sibi præiudicet. ca. 10. n. 21. & quid in marito solito negotiari. num. 22. fol. 29.

Gener vide, verbo maritus gratia quando vitietur ex omissione causæ impulsivæ, & vel finalis, & que dicatur causa finalis, & impulsiva. cap. 62. n. 22. fol. 156.

H.

HABITATIO debetur censuario usufructuario non tamen legatario quod ex natura utriusque procedit. cap. 4. n. 8. fol. 102.

Hæreditates, & possessiones an inter immobilia bona computentur.

cap. 57. n. 5. & 13. fol. 136. & 138.

Hæredes creditores eodem iure, ac potestate, seu ordine possunt debitorum censuales, convenire, quo ipse clericus defunctus poterat. cap. 95. n. 1. fol. 227.

Hæredes creditores, si quilibet petat pro parte balbebit petitio, non pro omnibus licet, ratificetur nisi ceteri sua iura cesserint petenti, quia iudicium conualescet tanquam intentatum a litis consorte. cap. 95. n. 1. fol. 227.

Hæredes creditoris quando possint conveniri pro censu, & an in solidum, vel pro parte. c. 95. n. 2. f. 227.

Hæres creditoris, quando est possessor rei censualis, an possit conveniri in solidum. c. 95. n. 3. f. 228.

Hæres si creditor est hypothecarius, & confecit inventarium, an confundatur actiones, & quid deficient hypotheca, quando creditor succedens debitori fuit gravatus de restituenda hæreditate. ca. 95. n. 8. & 9. fol. 229.

Hæres an teneatur rem legatam quam subijcitur censui consignatiuo, reservatiuo, vel emphyteotico liberari a censu, vel legatarius ipse. cap. 65. n. 10. fol. 230.

Hæres recognoscens censum, tenetur soluere redditos, tam præteritos, quam futuros, & limitatur. cap. 99. n. 4. fol. 242.

Hypotheca tacita non datur, nisi in casibus a iure expressis. c. 23. n. 1. f. 59.

Hypotheca an detur in fructibus presentibus tempore obligationis. c. 23. n. 2. & 10. f. 59. & 60.

Hypo.

Hypotheca vel ius reale an formetur in censu reservatiuo, vel consignatiuo. cap. 23. nu. 5. 6. & 7. fol. 60. & quod formetur iusquod datur reale coherens fundo inseparabiliter fortius & opulenter ceteris omnibus hypothecis regularibus. ibid. n. 9. & 10.

Hypotheca licet non inducatur ex sola conceptione de fundo, vel ex fundo, si adest aliqua coniectura, veluti causa alimentorum, aut dispositio testamenti, ea inducitur. c. 24. n. 4. f. 62.

Hypotheca ad solutionem census inducitur ex conceptione de fundo, vel ex fundo quando cum ea conceptione adest expressa suppositio fundi. c. 24. n. 7. & 8. f. 63.

Hypotheca generalis, an afficiatur sicut specialis. cap. 57. num. 1. fol. 136.

Hypotheca generalis an idem operetur respectu cuiuslibet rei, sicut specialis. c. 57. n. 9. & 10. f. 137.

Hypothecam an iudicat conceptio de fundo, vel ex fundo, quando pensio est perpetua. cap. 24. nu. 9. & 10. fol. 63.

Hypotheca generalis in locatione, an sufficiat, ut conductor non possit expelli peremptorum sicut hypotheca specialis. cap. 57. nu. 2. & 11. fol. 136. & 137.

Hypotheca generalis anterior, an præferatur speciali posteriori. ca. 57. n. 3. & 12. f. 136. & 138.

Hypotheca extincta, an census extinguatur. cap. 58. num. 6. fol. 139. & num. 31. fol. 142.

Hypotheca an mutetur vel finiatur ex mutatione qualitatis rei. cap. 60. num. 19. fol. 149.

Hypotheca secunda cum traditione, an præferatur priori. cap. 61. n. 2. fol. 150.

Hypotheca, an censeatur prohibita, si prohibeatur alienatio, & an bona ecclesiarum possint hypotheca subieci. c. 73. n. 3. f. 185.

Hypotheca sola non impedit translationem domini, licet res ipsam sequatur. c. 85. n. 11. f. 205.

Hypotheca an sit necessaria specialis cum pacto de non alienando, vel sufficiat generalis ad impedendam translationem domini. ca. 85. num. 12. fol. 205.

Hypotheca specialis an fortior sit, quam generalis, & in quibus differat. cap. 85. n. 13. f. 206.

Hypothecæ speciales an prius evinci debeant. c. 96. n. 12. f. 233.

Hypotheca prior præfertur posteriori, etiam si prior sit generalis, & posterior specialis. cap. 111. nu. 6. fol. 270.

I.

INTER usurium pro miscum, & successibum, quod formatur quando emptor eligit, vel condemnatur restituere rem venditam cum fructibus census, nomine comprehenditur. cap. 2. num. 3. fol. 3.

Interesse momentaneum, vel casuale, quod debetur ratione lucris.

¶¶¶

crice.

- cricesantis, vel damni emergentis, census dicitur. cap. 2. num. 5. fol. 3.
- Inter vsurium promiscuum, & successibum ratione rei venditæ, non solutæ vocatur Censur. lib. 1. cap. 2. num. 6. fol. 3.
- Impositionum species, quæ præstantur dominis huius regni a vassallis referuntur. cap. 8. num. 1. fol. 20.
- Impositionis dominorum contra vassallos in proprietate, vel possessione, quo tempore præscribantur? cap. 8. num. 2. fol. 20. & an sufficiant duo actus præstationis in possessorio. num. 3. & an necessarium sit tempus quadraginta annorum, cum causa soluendi. num. 4. & 5. fol. 21.
- Impositionis dominorum contra vassallos in proprietate, an præscribantur per immemoriam. cap. 8. n. 6. 7. & 8. fol. 21.
- Impositionis dominorum contra vassallos an præscribantur per tempus triginta annorum. cap. 8. num. 18. & quid in præscriptione ordinaria cum titulo. num. 18. & 20. fol. 22. & 23.
- Inter vsurium promiscuum omni iure reprobatum est, nisi sub nomine lucricessantis, & damni emergentis. cap. 10. numer. 1. fol. 27.
- Inter esse ratione dotis retardatæ quando peti, ac solui possit. cap. 10. num. 2. fol. 27.
- Indubijs, quod minimum est sequitur. c. 14. n. 5. fol. 37.
- In certitudo vitæ iustificat contractum census ad vitam. capit. 20. numer. 2. vsque ad finem. folio. 51.
- Inter esse iustum, & legale atque ferre indiuiduum, dicitur, quod adequat hortem principale viginti annorum. cap. 29. num. 4. & 5. fol. 73.
- Inter esse iustum, & legale taxatum ad rationem viginti pro vno, quinque scilicet, pro centenariio. cap. 3. num. 9. fol. 77.
- In utile, & in validum quando operetur ad emptionem actus valide cap. 36. n. 20. fol. 89.
- Incorporalia, & inuisibilia, quæ corporibus coherent inseparabiliter pro re immobili habentur. cap. 56. num. 7. fol. 126.
- Infulæ maris an possint inter immobilia bona connumerari. cap. 56. num. 6. fol. 134.
- Instrumenta belica veluti balistæ, bombarde, aut similia quando inter immobilia bona connumerentur. cap. 56. n. 25. fol. 135.
- Infans qui dicatur, & an, & quando possit se obligare, vel censum constituere c. 81. n. 1. fol. 196.
- Inopia non solventis non liberat quem ab obligatione quantitatis cap. 9. n. 6. fol. 217.
- Inops censuarius factus quando possit petere dilationem moratoriæ ad soluendum de qua in l. quoties, & in l. vniuersa de precibus imperatori offerendis. cap. 110. n. 1. & quid in censu emphytheotico. num. 3. & quid in censu reservatiuo

- uatiuo vel consignatiuo. num. 4. & 5. fol. 267.
- Inops censuarius an possit dimittere rem censualem creditori etiam si censum recognovisset late resoluitur. cap. 110. num. 6. & 7. fol. 267. & 268.
- Inops censuarius an possit se liberare a censu dando bona creditoribus extimata. cap. 110. num. 8. & 13. fol. 268. & 269.
- Ius percipiendi pensionem ex fructibus rei censualis, an vendatur in censu consignatiuo. cap. 17. n. 22. fol. 45.
- Iudex potest taxare interesse, & fructus in casibus, quibus peti possunt, & solui debent ad rationem viginti pro vno, quinque scilicet pro centenariio. cap. 31. numer. 8. fol. 77.
- Iurisdicção quæ cohæret solo materialiter, & passivè, imò fructus iurisdictionis recte dantur in censu reservatiuo, & super eisdem consignatur. cap. 52. nu. 6. & 7. fol. 125. & 126.
- Iurisdictionum commoditates ad quem pertineant. cap. 68. num. 8. fol. 171.
- Iurisdictionis cohærent solo inseparabiliter, & quis habeat intentionem fundatam in illis. cap. 68. num. 9. fol. 171.
- Iurisdictionis retractus, quo civitates hodie utuntur. cap. 68. nu. 10. fol. 172.
- Ius percipiendi pensionem census, an sit eiusdem naturæ, & qualitatis, cuius sunt bona super, quibus

constituitur. c. 89. n. 14. fol. 213.

Iudices executionem fieri mandantes qui debent esse. cap. 98. num. 4. fol. 238.

L.

LEGATVM alternatibû, veluti lego Petro censum, vel decem annuatim iustum est, & vnum vel alterum exigipoteest non autem principale. cap. 3. nu. 6. & sequent. fol. 7.

Legatum vxori factum interim dū dos sibi præstetur an valeat. cap. 3. nu. 12. & 16. fol. 7. & resolutius affirmatiue.

Legatum annum vsusfructus finitur morte vsufructuarij, & quantum ad perpetuitatem, & extinctionem vtrumque legatum, & vsusfructus, & annum, equiparantur. cap. 4. num. 1. fol. 9. & in quibus differant late traditur. ibidem num. 2.

Legatum annum vel census testamentarius si directæ respiciat personam legatarij vsusfructus est, si vero personam hæredis solventis dicitur legatum annum. cap. 4. num. 3. fol. 9.

Legatum vsusfructus, & annum legatum in quibus differant: capit. 4. numero. 13. & 14. folio. 11.

Legatum vsusfructus vel annum relictum reipublicæ perpetuum est cap. 4. num. 15. fol. 11.

¶¶¶

Lxiiso

Læsisio ultra dimidium an habeat locum in contractu emphytheosis. cap. 35. numer. 4. 5. 8. & 9. fol. 86.
Læsisio enormis vel enormissima an habeat locum in contractibus correspectibus. cap. 35. num. 11. & 12. fol. 87.
Læsisio enormis, vel enormissima an habeat locum in contractu locationes. cap. 35. numer. 13. fol. 87.
Læsisio an rescindat generalem omnem contractum. cap. 36. num. 1. fol. 88.
Læsisio an consideretur ad rescindendum contractum tam respectu emptoris quam venditoris. ca. 36. num. 2. fol. 88.
Læsisionis remedium an comperat scienti verum valorem rei. cap. 36. num. 4. & 5. fol. 88.
Læsisio excluditur ex dubio euentu rei. cap. 47. num. 2. fol. 115. & num. 13. & 14. fol. 116.
Legatum rei alienæ ignoranter factum an valeat. cap. 61. nu. 1. vers. quia quamuis. fol. 150.
Liberatio ab obligatione soluendi debitum equiparatur accipienti pecuniam naturaliter. cap. 38. n. 10. fol. 98.
Libertatis priuatio, an sit intrinsicè malum, & an libertas sit præcepti diuini aut naturalis. cap. 58. nu. 3. & 48. fol. 139. & 141.
Licere dicitur quod legi vetitum non est, quia ubi non datur prohibitio ibi datur permissio. cap. 86. n. 7. fol. 207.

Liberatio vnius ex correis facta a creditore exponte, per peccuniam vel ex sententia, quando ceteris proficiat. cap. 94. numer. 16. fol. 227.
Locationis pensio ad modicum tempus sub censu concipitur. cap. 2. num. 16. fol. 3. idem in locatione ad longum tempus. ibi. n. 17.
Locupletari an quamuis possit cum iactura aliena. cap. 17. n. 9. & cap. 40. num. 16. fol. 103.
Locationi factæ per debitorem an teneantur stare possessorum censualium. cap. 108. num. 2. fol. 163.

M.

MARITVS non substituens onera matrimonij fructus non lucratur. c. 10 n. 11. f. 24. & quid si nulla dentur pignora genero, sed solū dotis promissio interueniat. n. 12. vel quando non fuit adiectū factū de lucrands fructibus. n. 13. fol. 28.

Maritus faciens dilationem in restitutione dotis debet soluere inter esse ad rationem viginti pro vno, quinq; scilicet pro centenariio, & quid si a principio, designatū sic huiusmodi interesse. c. 31. n. 9. f. 77
Marito sustinēti onera matrimonij, in interim dum dos sibi soluitur, præstatur interesse ad rationē viginti pro vno. c. 3. n. 1. & 12. fol. 78.

Maiores.

Maioratus res destructa, si reedificetur, an reuiuiscat qualitas maioratus. capit. 60. numer. 18. folio. 149.
Maioratus institutor, an possit dare rem maioratus in censum reservatium quando maioratus rebocabilis, vel in rebocabilis est. cap. 62. numer. 1. & 2. vbi remissive agitur de subrogatione vnius rei maioratus in locum alterius. fol. 152.
Maioratus institutor an possit censum consignare super rebus maioratus quem instituit. cap. 62. n. 4. fol. 152.
Maioratus successor an possit concedere rem maioratus in censum reservatium. cap. 62. num. 5. fol. 153.
Maioratus successor an possit super bonis maioratus, qui non habet expressam prohibitionem alienationis censum consignare absq; regia facultate pro tempore vitæ suæ vel in perpetuum. cap. 62. nu. 6. fol. 153.
Maioratus successor qui habet expressam prohibitionem alienationis, an possit absque facultate regia super bonis maioratus census consignare. cap. 62. num. 7. & quid super usufructu formali eius maioratus. ibid. fol. 153.
Maioratus successor qui habet expressam prohibitionem alienationis, an & quando possit super nuda commoditate ipsius maioratus censum constituere. cap. 62. num. 8. fol. 153.

Maioratus possessor solus potest petere facultates regias, ad constituendos census super bonis maioratus. c. 63. n. 1. f. 157.
Maioratus successor quando, & qualis citandus sit, ad concessionem facultatis regie. cap. 63. num. 7. & an sit citandus possessor maioratus absens quando ab vxore petitur licentia, & quid ad soluenda debita maioratus. num. 8. & an successores habituales citentur. num. 9. & an omnes qui habent habitualement spem. num. 10. & an sit necessaria iustissima causa. nu. 11. fol. 158.
Mandatum speciale habens ad recipiendum idem est, ac si dominus recipiat, habens vero generale, & virtuale tenetur, coniecturis probare necessitatem recipiendi. capit. 64. numero. 10. vers. & iterum in medio. folio. 164.
Mandatum speciale habens ad recipiendum mutum non tenetur conuertere pecuniam in utilitatem mandantis ad hoc vt ipse obligetur. cap. 64. n. 11. & 12. f. 164.
Maioratus successor si redimat censum cum facultate regia super eo consignatum an possit ab hæredibus prædecessoris, sortem & vsuras exigere. cap. 65. num. 1. fol. 165.
Maioratus bona semel, & legitime alienata an in perpetuum alienabilia sint. cap. 65. numer. 1. fol. 165.
Maioratus bona nunquam alienari

9993

scu

seu obligari possunt, nisi deficientibus bonis liberis. cap. 65. num. 3 fol. 166.
 Maioratus rei quæ semel exiuit a corpore illius, an amplius ad ipsum maioratum reuertatur. cap. 65. n. 27. quam fol. 165. & 166.
 Maioratus successor qui veterem censum super eo constitutum redimit, an possit rem maioratus pro sorte, & vsuris alienare, vel super eo alium censum constituere. ca. 65. num. 10. fol. 167.
 Maritus, & vxor simul super re constante matrimonio quæ sita recte possunt censum creare. cap. 75. n. 5. fol. 183.
 Maritus vel vxor altero mortuo an super bonis constante matrimonio quæ sitis censum possunt cōstituere. capit. 75. numer. 3. fol. 183.
 Maritus an constante matrimonio possit alienare medietatem bonorum quæ sitorum pertinentem ad vxorem. cap. 75. num. 8. fol. 184.
 Maritus quando possit censum creare super rebus dotalibus extimatis vel non extimatis. cap. 79. num. 1. fol. 191.
 Maritus an sit iure dominus dotis constante matrimonio vel vxor tantum. capit. 79. numer. 2. fol. 191.
 Maritus an super re extimata in dote sibi data censum constituat. cap. 79. num. 7. fol. 193.
 Maritus an rem dotalem extimaram in censum reservatum

concedat. cap. 79. numer. 8. fol. 193.
 Maritus super re extimata in dote data an possit censum consignare. cap. 79. n. 9. fol. 194.
 Medietas bonorum constante matrimonio quæ sitorum mortuo vno ex coniugibus ad heredes recte transit. c. 79. n. 3. f. 183.
 Mentecaptus quando possit contra here, & censum creare. cap. 82. n. 2. fol. 198.
 Minimum quando sequatur in dubijs. cap. 18. num. 5. cum sequent. fol. 47.
 Minor viginti quinque annorum quando possit se obligare, vel censum constituere. cap. 81. num. 5. fol. 197.
 Motus propius an sit seruandus in creatione census. cap. 16. num. 21. fol. 42.
 Modus per quem deuenitur, ad casum prohibitionis reprobatur. c. 34. num. 25. fol. 84.
 Molendina an computentur inter bona immobilia. cap. 51. num. 8. 9. & 10. fol. 124.
 Molendina non liberat quemquam a satisfactione vel fideiussione, & possunt absque iudicis decreto alienari. c. 51. n. 11. f. 124.
 Molendina ita ruynosa, vt periculū sit in mora absque iudicis solemnitate vendi possunt. cap. 51. n. 12. fol. 124.
 Molendina, quæ non solum periculo ordinario subiacent, sed quo ad instar nauium super flumina veluti ambulant, neque sunt immo-

immobilia, neque solo coherent, & super eis census constitui non potest, & possunt absque iudicis decreto alienari. cap. 51. num. 13. fol. 124.
 Monasteria de iure communi subiacebant ordinarijs, licet succedente tempore eximantur, & solus Pontifex eorum exemptiones concedit. cap. 78. num. 2. fol. 189.
 Mutuare aliquid cum pacto pœnali quod si non soluat ad certum tempus præstetur aliquid nomine pœni an liceat, & differentia inter pactum & sententiam. capit. 40. numer. 13. folio. 103.
 Mulier nullam habet bonorum mariti administrationem, non solum maioratus, sed neque quæ sitorum constante matrimonio. cap. 63. num. 4. fol. 157.
 Mulier sine licentia mariti non potest in iudicio aliquid petere. cap. 63. num. 5. fol. 157.
 Mutuans pecuniam magistro nauis an teneatur prouari euidenter, vel per coniecturas mutuum fuisse conuersum in utilitatem nauis. capit. 64. numer. 1. in medio, & numer. 10. fol. 162. & 163.
 Mulieres constante matrimonio sine licentia mariti an possint super medietate lucrorum censum creare, & quæ licentia requiratur. capit. 73. numer. 4. fol. 183.
 Mulier constante matrimonio an

sit vera domina medietatis lucrorum quæ sitorum ad hoc vt possit super eis censum creare. cap. 75. num. 5. & 6. fol. 184.
 Mulier an propter delictum perdat bona sua, & maxime medietatem lucrorum cōstante matrimonio. cap. 75. num. 7. fol. 184.
 Mulier, quæ simul cum marito tantquam fideiussor, & in solidum se obligauit an in totum, impugnare possit obligationem quamuis dicatur conuersam fuisse in eius utilitatem. cap. 94. numer. 12. fol. 226.
 Mulier quæ simul cum marito in solidum se obligauit quid possit facere accedente denuntiatione, vel læsione illius. cap. 94. num. 13. fol. 226.
 Mulier qui se, cum marito obligauit in solidum tantquam reus principalis quomodo possit sibi succurrere contra obligationem. ca. 94. num. 14. fol. 226.
 Mulieri quæ in solidum se obligauit cum extraneo quò modo succurratur. cap. 94. num. 15. fol. 227.

N.

NARRATIVÆ veritas prouanda est, ab illo qui facultatem impetrat a Principi ad imponendum censum super bonis maioratus, & plura alia. capit. 63. num. 19. cum sequentibus. fol. 160.

¶¶¶ 4

Naues

Naues an inter immobilia bona cō numerentur. cap. 56. nu. 8. 10. & sequent. fol. 134.

Nabis præsuntur peritura potius, quam duratura, & certis limitibus circumscribitur. cap. 56. num. 11. fol. 134.

Notario solo vel cum testibus quando detur integra fides. cap. 44. n. 1. fol. 108.

Notarius vel tabellio non potest dare fidem nisi duo quo fuit rogatus. cap. 44. num. 4. fol. 108.

Numeratio vera peccuniae, an probetur si depolita fuisset in saculo. cap. 44. n. 6. fol. 109.

O.

OBLIGATIO minor in dubijs iudicatur. cap. 14. n. 5. fol. 37.

Obligatio personalis sola an detur in censu emphyteotico ve simul hypothecaria. cap. 23. num. 1. fol. 59.

Obligatio quæ formatur in censu, an personalis sit, principalis, vel accessoria ad rem. cap. 58. num. 5. fol. 139. & numer. 30. fol. 141.

Obligatio personalis in censu datur. cap. 59. num. 1. & 2. f. 143.

Obligatio est mater actionis. cap. 59. num. 2. fol. 143.

Obligatio realis, & hypothecaria, an possit induci sine actione personalis. cap. 59. num. 3. & 10. folio. 143. & 145.

Obligatio personalis an ex omni contractu, & obligatione oriatur. cap. 59. num. 4. & 11. fol. 143. & 145.

Obligatio personalis an detur cum obligatione hypothecaria. cap. 59. num. 6. & 15. fol. 144. & 146.

Obligatio personalis effectiua, vel ius reale, aut seruitus cohærens rebus in separabiliter, an detur in censu. cap. 59. num. 7. per totū fol. 144.

Obligatio personalis, an remaneat extinta, vel per emptam censuali aut subiecta hypothecæ. ca. 60. num. 2. & 7. fol. 146. & 148.

Obligatio competens ratione rei an finitur finita re. cap. 60. num. 5. fol. 147.

Officia seu dignitates reipublicæ an pretio extimari possint, & vendi a rege, vel comitibus, seu dominis vassallorum reipublicæ. cap. 55. num. 1. fol. 131. & sequentibus.

Officia seu dignitates, quæ vendi nequeunt, ut militia doctoratus personalis sunt, & cum persona extringuntur. cap. 55. num. 1. folio. 131.

Officia seu dignitates, quæ iure personalis non sunt, an possint vendi a Rege Comite Marchiones, vel depriato in priuatum transferri. cap. 55. num. 2. vers. in primo casu, & num. 3. fol. 131. & 132. & num. 8. fol. 133.

Officia reipublicæ an imputentur in legitimam, & inter fratres conferantur, seu diuidantur.

dantur. cap. 55. numer. 4. folio. 132.

Officia reipublicæ, an pro debitis vendi seu distrahi possint. cap. 55. n. 5. fol. 132.

Officia reipublicæ publica, an possint dari in censum reservatibū. cap. 55. num. 5. vers. tertius casus. fol. 132.

Officia reipublicæ an habeant stabile subiectum ut perpetuam existentiam. cap. 55. numer. 9. & 10. fol. 133.

Opere personales quādo locari possint. cap. 58. numer. 1. & 26. folio. 138. & 141.

Opere per personalis, an locari possint, in perpetuum. cap. 58. n. 2. & 27. f. 139. & 141.

P.

PACTA & conditiones iniusta, quæ multoties adiunguntur in creatione census, an efficiant contractum nullum, vel pro non adiectis censeantur. cap. 36. nu. 21. fol. 89.

Pactum, seu pœnas, ut interim dum soluitur pretium rei venditæ, res siue locata pro tali pretio an valeat. cap. 9. n. 20. fol. 26.

Pactum nudum contrahitur in censu reservatiuo traditione rei vestitum. cap. 15. num. 9. 11. & 12. fol. 39. & 40.

Pactum redimendi an sit stimabile peccunia. cap. 19. num. 8. fol. 48.

Pactum quo emitur census vsq; ad quatuordecim annos ut tractis illis fors restituatur. cap. 19. nu. 9. fol. 49.

Pactum ut intra certum tempus redemptio fiat, & transacto illo non possit. cap. 19. num. 10. 11. & 12. fol. 49.

Pactum in censu quod si pensio non solvatur, fors restituatur: an valeat. cap. 19. n. 13. & 14. fol. 49.

Pactum redimendi intra certum tempus, & si non redimatur, interim fructus alicuius fundi percipiantur. cap. 19. n. 15. fol. 50.

Pactum ut census ematur ad limitatum tempus dando quatuordecim, ut in annos quindecim solvatur vnum annuatim an valeat. cap. 19. n. 16. fol. 50.

Pactum quo confertur facultas redimendi in voluntatem emptoris an valeat. cap. 19. n. 17. f. 50.

Pactum redimendi censum a fideiussore adiectum an validum sit. cap. 19. n. 18. fol. 50.

Pactum assecurandi naues, an valeat? & quid si fiat cum tertio. ca. 21. n. 3. fol. 53.

Pactum an valeat quod si debitum non præstetur ad certum tempus, solvatur quid annuatim. ca. 40. n. 7. fol. 102.

Pactum de non alienando cum hypotheca generali an afficiat rem, sicut si accederet especialis hypotheca. c. 57. n. 8. vers. demū. f. 137.

Pactum an possit quis se subijcere carceribus. c. 52. n. 5. & 12. fol. 142. & 145.

Pactum,

Pactum, quo res in suam pristinam reducatur naturam substatetur. cap. 78. n. 8. & 21. fol. 190.
 Pactum de non vendendo rem nisi Petro, an validum sit. cap. 86. n. 7. fol. 207.
 Pactum legis commissoriae, qua iustificationi sustineat, cap. 90. num. 6. fol. 266.
 Pactum ut census non possit redimi an valeat. cap. 101. num. 3. fol. 248.
 Pactum ut redemptio fiat intra certum tempus, & eo transacto census redimi non possit an valeat. cap. 101. n. 4. fol. 248.
 Pactum quo venditor census promittit sortem restituere, si non soluat pensum per biennium an validum sit. cap. 101. numer. 5. fol. 248.
 Pactum de redimendo censu pro maiori sorte, quam fuit creatus, an valeat. cap. 101. numer. 7. folio. 248.
 Pactum factum inter ciues redimendi, vel diuidendi inter se censum, certo tempore designato an valeat. cap. 101. n. 9. fol. 249.
 Pactum an valeat quod post quatuor annos debitor teneatur dare nouas hypothecas, vel redimere censum. cap. 101. num. 11. folio. 249.
 Pactum quod redemptio non admittatur pro parte an validum sit. cap. 107. numer. 7. & 18. folio. 261. & 262.
 Pactum an sit validum quo censuarius obligatur ad redimendum

integrum censum: & quod pro parte redimere non possit. cap. 107. n. 20. fol. 263.
 Pactum quo censuarius obligatur ad redimendum integrum censum an iuramento firmetur. cap. 107. n. 21. fol. 263.
 Pactum nequis possit soluere debitum per dationem rei censualis in solidum: an sit validum. ca. 110. n. 14. fol. 269.
 Pater transiens ad secundas nuptias, si relinquat uxori, plusquam vni ex filiis, primi matrimonij, an relictum annulletur in totum. cap. 36. n. 15. fol. 89.
 Pascendi ius immobile reputatur, & ideo datur in censum reservatium, & super eo constituitur census consignatiuus. cap. 52. n. 1. fol. 125.
 Passagij ius quid immobile reputatur, & inde datur in censum reservatium, & super eo iure consignatur. cap. 52. n. 2. fol. 125.
 Pater licet in bonis filij, plenioris potestatis quam ceteri usufructuarij habeat, iure tamen usufructuarius est, & formalis. cap. 71. num. 6 fol. 178.
 Peccunia verbi, an in sola peccunia verificetur, vel alias species comprehendat. cap. 37. nu. 7. 12. & 26. fol. 92. 93. & 95.
 Peccuniae verbum an comprehendat debitum. cap. 38. numer. 3. fol. 97.
 Peccuniae appellatione, quando comprehendatur aurum, vel argentum. cap. 39. n. 3. & 4. fol. 100.

Peccunia

Peccunia destinata ad emendum bona immobilia an computetur inter ea. cap. 56. n. 21. fol. 135.
 Peccunia redacta ex venditione rerum immobiliu an computetur inter immobilia bona. cap. 56. nu. 22. fol. 135.
 Pensio quam soluit colonus annuatim pro terra inculta colenda, & fructibus ex ea percipiendis, continetur sub censu: & in quo iste contractus differat a locatione & vero censu. cap. 2. n. 18. fol. 4.
 Pensio, quae ex contractu libellario soluitur, continetur sub censu, & cuius qualitatibus sit praedicta pensio, & in quo differat a vero censu. cap. 2. n. 19. fol. 4.
 Pensio quae ex contractu perpetuario provenit, census appellatur & in quo differat a vero censu. cap. 2. n. 20. fol. 4.
 Pensio quae provenit ex contractu feudali comprehenditur sub censu: & in quo differat a vero censu. cap. 2. n. 22. fol. 5.
 Pensio quam superficiarius soluit pro superficie sub censu comprehenditur, & in quo differat a vero censu. cap. 2. n. 23. fol. 5.
 Pensio uniformis praesupponit censum informis locationem. cap. 22. nu. 22. fol. 58. & an pensio uniformis praestita occasione rei immobilis praesupponat locationem, emphyteosim, vel coloniam. nu. 23. 24. & 25. ibi. fol. 58.
 Pensio peccuniaria vel frumentaria, quae reservatur ex datione rei in censu, an debet correspondere

re infimo, medio, vel supremo pretio rei censualis. cap. 29. num. 7. fol. 73.
 Pensio quae reservatur ex creatione emphyteosim, non solvetur pro pretio, sed in recognitionem directi dominij. cap. 35. numer. 5. fol. 86.
 Pensio census consignatiui perpetui, an in peccunia sit constituenda: & an antiqua frumentaria reducenda sit ad peccuniam. cap. 47. n. 1. fol. 115.
 Pensio censualis an de iure potuisset constitui in frumento vel alia specie. cap. 47. num. 1. f. 115. & 12. fol. 116.
 Pensio census consignatiui redimibilis & perpetui non potest consistere in frumento, vel alia specie, sed in sola peccunia. cap. 47. n. 5. cum sequentibus. fol. 116.
 Pensio censualis reservata, considerata de se destinata, & separata a solo: an sit quid immobile: vel inter mobilia computetur. cap. 5. num. 1. vers. qua sententia. fol. 129.
 Pensiones locationis ad modicum vel longum tempus differunt inter se: & a vero censu. cap. 2. nu. 17. fol. 3.
 Pensionis annuae reservatio ex fructibus beneficii ut mensa capitularis: an & quando inducat hypothecam, & obligationem realem. cap. 24. n. 3. fol. 62.
 Pensionis annuae promissio facta in testamento absque causa alimentorum, inducit hypothecam:

thecam. cap. 24. numer. 5. folio, 62.

Pensionis peccuniaria iustitia, quæ reservatur in creatione census reservatibum prædialis regulanda est ad instar precij rei immobilis in censum data. cap. 29. nu. 2. fol. 73.

Pensionis reservatæ non in peccunia sed in alia specie iustitia pendet a sortis correspondentiæ id est à quantitate fructum rei censualis, quæ loco sortis habetur. c. 29. n. 6. fol. 73.

Pensionis reservatio an præsupponat sortem & an in pensione aliqua fors detur, substantia vel qualitas, vel usura. cap. 54. n. 1. vers. de nique. fol. 129.

Pœna adiecta heredi, si decem annua titio non dederis, eidem censum solvere tenearis, non inducit usurum: quod secus est in contractibus & quare. cap. 3. n. 9. & 14. fol. 7.

Pœna duplex est legalis & conventionalis. cap. 9. n. 1. fol. 14.

Pœna quæ facti hominis adijcitur servanda est. cap. 9. nu. 2. & 3. & an reducatur ad legitimum interesse. n. 4. & 5. & quid accedente iuramento. fol. 24. & 25.

Pœna adiecta dationi certæ speciei quando sit observanda. cap. 9. n. 7. fol. 25. & quid si resultet excessiva ultra legitimum interesse. n. 8. & quid si factum hominis vel datio speciei non præsupponant interesse. n. 9. cod. fol.

Pœna adiecta dationi quâtitatis cer-

ta ex testamento veluti quando testatur legavit Petro centum: & interim dum sibi præstatur, decem annua: an valida sit. cap. 9. n. 10. fol. 25.

Pœna adiecta dationi quâtitatis certe in contractibus an valida sit. c. 9. n. 11. & 12. fol. 25. & quid si adijciatur inter solitos fœnerari, vel per dinumerationem dierum, mensium & annorum. nu. 13. & 14. & an differentia prædicta procedat in mutuo. n. 15. fol. 26.

Pœna adiecta dationi certu quâtitatis per dinumerationem dierum, mensium, vel annorum an possit excedere legitimu interesse. ca. 9. n. 16. & 17. f. 26. vbi agitur de salario excessivo & expensis quæ superant legitimum interesse.

Pœna adiecta factu hominis, vel dationi speciei, seu quâtitatis certe in contractu nullo, an sit observanda. cap. 9. nu. 18. fol. 26. & quid si promittatur non allegare nullitatem contractus. nu. 19. ibid.

Pœna adiecta dationi quâtitatis, quando contineat usuræ pravitatem. cap. 40. n. 13. fol. 103.

Perempta re censuali, an perimatur census. cap. 58. n. 9. fol. 139. & nu. 34. fol. 142.

Personalis obligatio an sit principalis vel accessoria. cap. 23. nu. 16. fol. 61.

Personalis census quomodo formetur verè, & propriè: & quis dicatur. cap. 25. n. 1 fol. 64.

Personalis census an formetur ex simplici

simplici promissione de soluendo quid annuatim de fundo, vel ex fundo: non ex causa alimentorum neque ex testamento, & an promissio transit in singularem successorem: & inducat hypothecam. cap. 25. numer. 3. & 4. folio. 64. & 65.

Personalis census perpetuus redimibilis seu ad vitâ non emit titius: sed ex causa alimentorum, servitiorum, vel alia similia potest esse frumentarius. cap. 46. numer. 1. & 2. fol. 113.

Personales census quomodo verificentur, & quando liciti sint. cap. 58. numer. 7. folio. 139. & num. 32. fol. 142.

Petitorium formale an detur in annuis præstationibus personalibus, vel tantum competat actio personalis. capit. 26. numer. 1. fol. 66.

Petitorium formale quid sit, & quod requiratur duo extrema habilia, dominium agentis, & possessio rei conuentæ. ca. 26. n. 1. vsque ad finem. fol. 66.

Petitorium formale nõ dicitur quando agitur ad usum, vel ad usum fructum, cum deficiat substantia petitorij, scilicet ius reale, licet possit censuarius condemnari ad dandum. cap. 26. n. 2. fol. 66.

Pignoris iure resolutio, resoluitur totum ius accipientis. cap. 91. n. 2 fol. 219.

Pignorationis contractus an detur in censu consignatio. cap. 17. n. 23. fol. 45.

Piscandi ius quid immobile est, & ideo datur in censum reservatibum, & super eo iure consignatur. cap. 52. n. 2. fol. 125.

Pisces qui sunt in piscina seu lacu, quasi naturaliter vt multiplicentur & crescant, an & quando computentur inter mobilia bona. cap. 56. n. 23. fol. 135.

Pontifices an debeant observare solemnitate alienationis rerum ecclesiarum. cap. 76. num. 7. fol. 186.

Possessor tertius hypothecæ an possit oponere beneficium excussionis. cap. 23. n. 15. fol. 61.

Possessor tertius rei an possit petere reductionem huius census, de frumento ad peccuniam. cap. 46. n. 17. fol. 115.

Possessor rei dotalis a quo res venditur, an liberetur offerendo estimationem dotis. cap. 79. nu. 4. fol. 191.

Possessores iudiciales rerum censualium an verè sint domini: & an teneantur stare locationi factæ per debitore, & an teneantur restituere fructus, vel compensare in sortem. cap. 108. numer. 1. 2. & 3. fol. 263.

Possessorium formale an detur in annuis præstationibus personalibus: vel tantum actio personalis ad soluendum. cap. 26. nu. 3. & 9. fol. 66. & 67.

Possessorium formale an detur pro libertate possidendi ius percipiendi pensionem annuam. cap. 26. n. 6. fol. 66. & n. 15. fol. 68.

Posses-

Possessorium formale licet non detur in annuis præstationibus: datur tamen status ad quem fit restitutio: & quis dicatur is status cap.26.n.10.& 11.fol.67.

Potentia propinqua actui, habetur pro ipso actu, & paria sunt quæ in actu existunt, vel in via deductionis ad actum. cap.38.numer.9.fol.97.

Potentia propinqua reducibilis ad actum, an sit habenda pro acto. cap.39.n.5.fol.100.

Pupillus proximus vbertati, quando possit solus se obligare, vel sine tutore censum constituere, c.81.n.4 fol.196.

Præscriptio in memorialis an requirat contradictionem, & a quo tempore incipiat currere. cap.8.n.23. & 24.fol.23.

Præscriptio an detur in facultate & iure redimendi censum. cap.107.n.8.fol.248.

Præscriptio census emphytheotici, quo tempore & quomodo in perpetuum inducatur. cap.103.nu.2.fol.252.

Præscriptio census reservatiui, & rei censualis, quomodo a tertio procedat. cap.103.n.3 fol.252.

Præscriptio rei censualis a tertio possessore, an longissimo tempore introducatur: & an præscriptio formetur, si adsit pactum de non alienando, vel quælibet alia prohibitio, alienationis. cap.103.nu.41.fol.252.

Præscriptio in tertio possessore rei censualis, an impediat pactum

de non alienando rem censui subiectam. cap.103.n.7.fol.253.

Præscriptio iuris exequendi competentis virtute scripturæ censualis, quo tempore inducatur. cap.103.n.8.fol.253.

Præscriptio annuarum præstationum procedentium ex contractu, vel vltima voluntate quomodo fiat: & an sint necessariae tot præscriptiones, quot præstationes, cap.104.numer.1.& sequentibus.fol.254.

Præscriptio annuarum præstationum, ut in numero præcedenti, noua & eleganti sententia declaratur. cap.104.nu.3.per totum.fol.255.

Præscriptio census contra tertium possessorem rei censualis an incipiat currere a tempore quo principalis debitor soluere cessauit: vel a quo tertius ipse possessor est. cap.105.n.1.fol.256.

Præscriptio an & quando currat impedito iuris impedimento. cap.105.n.2.fol.256.

Præscriptio quando requirat scientiam. cap.105.n.6.fol.257.

Præscriptio regulariter incipit currere ab eo tempore quo cessatum est in solutione, & quomodo hoc intelligatur. cap.105.nu.7.fol.258.

Præscriptionem currere contra ignorantem in incorporalibus, vel corporalibus iuribus quando possit. cap.105.n.5.fol.257.

Præscriptione omni exclusa an excludatur in memorialis. cap.8.n.16. &

16. & quid in præscriptione quadraginta annorum cum titulo. num.17.fol.22.

Præscriptionis census materia remissa siue demonstratur. cap.103.nu.1.fol.252.

Præstatio annua limitata ex vnica causa an aliquid operetur extra illam. c.7.n.12.f.18.

Præstatio annua facta animo se liberandi, quin inducat liberationem. cap.7.n.13.f.18.

Præstatio annua personalis an præscribatur: & consequenter an possideatur. cap.26.nu.4.fol.66.& num.13.fol.68.

Præstationes simplices annue non sufficiunt ad inducendam obligationem soluendi in futurum: & si sint triginta annorum: nam debent esse causatae etiam in causis ecclesiarum. cap.6.nu.9.10. & 11.fol.15.

Præstationes annue per decennium virtute tituli inualidi, an sufficiant ad inducendam obligationem soluendi in futurum. cap.7.nu.7. & 8.fol.18.

Præsumptio iuris regulariter transfert onus probandi in aduersarium. cap.45.n.8.f.111.

Pretij reductio quæ respicit publicam utilitatem non obligat Principem ad restitutionem. capit.32.nu.14.fol.80.

Pretij designatio obseruanda est in foro conscientiae. cap.32.nu.9.fol.72.

Pretij excessus restituendus est si census redimatur venditori, & non

emptori. capit.34.numer.8.fol.82.

Pretij census, ac sortis traditio an sit necessaria in actu celebrationis contractus? c.38.n.7.f.97.

Pretium naturale cuiuscunque rei non est indiuiduum, sed ex communi hominum estimatione formatur. c.27.n.1.f.69.

Pretium naturale an, & quando possit interuenire in censu consignatiuo redimibili, seu ad vitam vel perpetuo, seu constituto ex pretio rei mobilis. cap.27.nu.2. & 3.fol.69.

Pretium rei immobilis probatur per extimatores eiusdem rei, & an pensio censualis ad instar eius pretij reservata iusta sit. cap.27.nu.22 fol.71.

Pretium rei immobilis probatur per communem estimationem, & an pensio constituenda sit ad instar eius pretij? cap.27.numer.21 fol.71.

Pretium rei immobilis an probeatur ex instrumentis venditionum similium rerum immobilium vicinarum. c.27.n.23.f.71.

Pretium rei immobilis censualis an probeatur per estimationem communem. cap.27.nu.20. vel ex fructibus viginti annorum. nu.24. vel ex qualitate eiusdem rei. nu.26.fol.71.

Pretium indiuiduum, & legale nullo modo excedi potest absque culpa, & restitutione, latitudinem non habet. cap.28.nu.1. cum sequent. fol.72.

Pretium

Pretium legale continet publicam
utilitatem, & ideo comprehendit
omnes personas, etiam ecclesiasti-
cas. c. 28. n. 8. f. 72.
Pretium legale, & indiuiduum in-
teruenire debet in census creatio-
ne: & quibus exemplis verificetur. c. 28. n. 11. f. 73.
Pretium legale an ex tempore pos-
sit variari. c. 28. n. 9. & 10. f. 72.
Pretium rei immobilis datæ in cen-
sum, probatur ex estimatione
hominum, vel instrumentis anti-
quis consuetudine extimandi, &
denique ex cumulo fructuum ip-
sius rei viginti, vel triginta anno-
rum. c. 29. n. 3. f. 73.
Pretium census reservatiui redimi-
bilis an sit res ipsa quæ datur in
censu: an vero quantitas pro qua
redimendus est. c. 29. n. 10. f. 74.
Pretium census reservatiui redimi-
bilis an sit constituendum ad ra-
tionem quatuordecim pro vno.
cap. 29. n. 11. & 12. f. 74.
Pretium census reservatiui ad vitam
quale sit, & eius diuersas formu-
las. cap. 29. n. 14. f. 74.
Pretium census creati ex pretio rei
immobilis venditæ an debeat re-
gulari ad rationem quatuorde-
cim pro vno, vel maiori, seu mi-
nori. cap. 30. num. 4. vsque ad fi-
nem. fol. 75. & 76.
Pretium census consignatiui perpe-
tui, quantum & quale sit, & a qui-
bus possit designari. cap. 31. nu. 1.
fol. 76.
Pretium census consignatiui redi-
mibilis aliquem considerabatur

ad rationem viginti pro vno. ca.
32. num. 1. fol. 78.
Pretium census consignatiui ab ali-
quibus consideratur ad rationem
quindecim pro vno. cap. 32. num.
2. aliquando decem pro vno. nu.
3. & in aliquibus prouincijs ad ra-
tionem septem pro vno. num. 4.
& duodecim pro vno. nu. 5. fol.
78. & 79.
Pretium census consignatiui redimi-
bilis hodie designatur ad rationem
quatuordecim pro vno. cap. 32. n.
6. fol. 79. & refertur disceptatio
Roderici curantis defendere an-
te legem Regiam pretium esse
ad rationem viginti, vel triginta
pro vno.
Pretium census consignatiui ad vi-
tam aliquem regulabatur secun-
dum coniecturam verisimilem
vitæ. cap. 33. nu. 1. aliquando vnus
pro sex, alibi ad rationem vnus
pro octo, alias pro duabus vitis
ad rationem nomem pro vno, &
denique diuersimodè loqueba-
tur. num. 2. fol. 80.
Pretium indiuiduum, & legale cen-
sus consignatiui ad vitam l. regia
designatur ad rationem septem
pro vno. c. 33. n. 3. f. 80.
Pretium indiuidui creationis cen-
sus designatur ad Regiam, an exten-
datur ad venditionem veteris vel
sit diuersa ratio. c. 34. n. 14. f. 83.
Pretium census an debeat interueni-
re in pecunia numerata in vendi-
tione veteris census. c. 34. n. 41. f. 85.
Pretium census consignatiui, vel re-
servatiui an debeat interuenire in

in pecunia numerata, vel in alijs
rerum speciebus mobilibus, vel
semouentibus. cap. 37. nu. 1. & 2.
fol. 92.
Pretium emptionis consistit in pe-
cunia numerata, & pecunia est
forma, atq; materia pretij. c. 37. n.
4. 5. 13. & 21. f. 92. 93. & 94.
Pretium census consignatiui, & re-
signatiui an possit interuenire in
mercibus, & pecunia. c. 37. nu. 19.
& sequent. f. 94.
Pretium an constituatur iustius in
massa methali quam in pecunia.
c. 39. n. 9. f. 100.
Pretium transactionis nō potest di-
ci indiuiduum, & legale: sed na-
turale. cap. 42. num. 2. in medio.
fol. 104.
Pretium census an debeat interueni-
re in actu celebrationis instrumē-
ti, coram testibus, & nob. suffi-
ciat si anticipetur. c. 43. n. 1. & se-
quent. f. 105.
Pretium census qui super bonis ma-
ioratus cum facultate regia con-
stituitur, si accedat clausula vt cō-
uertatur in certam causam, an
possit conueri in aliam. c. 64. n.
1. fol. 162.
Pretium creationis census super bo-
nis maioratus cum facultate re-
gia, quod per eam facultatem præ-
cipitur: vt apud sequestrum ad ali-
quam specialem causam depona-
tur: an possit solui possessori ma-
ioratus, vel in aliam causam con-
ueri. c. 64. n. 3. f. 162.
Pretium quod prouenit ex facultate
Regia in qua non præcipitur,

quod in certam causam cōuertatur,
neq; apud sequestrū deponatur,
an sufficiat si possessori maio-
ratus soluatur. c. 64. n. 4. f. 162.
Pretium regulariter, in quacumque
causa iuris resistentiam habente,
conuertendum est in utilitatem
eius qui contra iuris resistentiam
recipit pretium. cap. 64. numer. 4.
fol. 162.
Pretium conuertendum est in utili-
tatē Ecclesiæ rei publicæ seu vni-
uersitatis. c. 64. n. 5. & 6. f. 163.
Pretium rei maioratui subiectæ alie-
natæ ex facultate Regia, conueri
debet in utilitatem maioratus. c.
64. n. 7. & 8. f. 163.
Pretium quod prouenit ex faculta-
te Regia concessa ad soluēda de-
bita, an sit præcisse conuertendū
in solutionem eorum: ita quod
vere debita extinguantur. ca. 64.
n. 9. & 10. f. 163.
Princeps vel Rex potest designare
pretium legale, & indiuiduum a
quo recedi non potest. cap. 28. n.
2. fol. 72.
Princeps, & Respublica quando pos-
sit assignare pretium cuiuslibet
rei. c. 31. n. 2. f. 77.
Princeps an possit pecuniæ consti-
tuere maiorem valorem quam va-
let materia seu methallum. c. 39.
num. 2. f. 100.
Princeps a lege coactiuā solutus est.
c. 63. n. 6. f. 158.
Priuatio libertatis, an sit intrinsece
malum. cap. 58. num. 3. fol. 139. &
num. 28. f. 141.
Priuilegium quod rei factæ com-
petit.

petit; competit rei quæ est in fieri
c. 38. n. 2. f. 97.
Privilegio suo quando quis potest
renuntiare prorogando iurisdic-
tionem alterius, modo sit privi-
legium spirituale, modo tempo-
rale, personis, communitate, seu
collegio, vel ordini concessum.
c. 78. n. 7. & 10. f. 90.
Probatio decem annorum, ex qui-
bus præstationes annuæ factæ
sunt: an recipiat probationem in
contrarium. cap. 6. numer. 13. fol.
16.
Probatio vera legitima, & integra
numerati pretij quæ dicatur?
capit. 44. numer. 9. 10. & 11. folio.
109.
Probatio quâdo requiritur fieri per
scripturam an sufficiat si fiat per
testes? c. 84. n. 6. f. 201.
Probationis forma aliqua designa-
ta, an ceteræ species probationis
censeantur exclusæ. cap. 44. n. 2.
fol. 109.
Prodigus quando possit contrabe-
re, & censum reservatibum, vel
consignatibum creare. c. 81. n. 4.
fol. 198.
Prodigus an restituatur aduersus cõ-
tractus a se factos. c. 81. n. 4. verû
& est summa. f. 198.
Promissio gratuita in quo differat a
promissione pretio facta. capit.
58. numer. 4. fol. 139. & numer. 19.
fol. 141.
Promissio non alienandi rem quan-
do impediat translationem do-
minij. c. 81. n. 2. & 7. f. 204.
Promittere gratis aliquid annuatim

licitum est. cap. 58. numer. 4. fol. 139.
& numer. 19. f. 141.
Proprietarius an super nuda pro-
prietate possit censum reservati-
buni imponere? cap. 70. numer. 1.
fol. 176.
Proprietarius an possit super nuda
proprietate imponere censum
consignatibum. capit. 70. numer. 2.
fol. 176.
Proprietarius an possit libere pro-
prietatem alienare. cap. 70. numer.
4. fol. 176.

Q.

QUALITAS contra-
ctus probanda est, & nul-
lus actus probatur, nisi
quatenus infertur a causa
de necessitate, & sublata
causa corrumpit obligatio. c.
6. numer. 4. fol. 15.

Qualitas probari debet probata sub-
stantia. cap. 21. numer. 8. fol. 36. &
illa natura, & substantia pro-
bantur ex quantitate pensionis,
& fructuum. cap. 22. numer. 9. fol.
56.

Qualitas contractus debet proba-
ri per eum qui in ea se fundat:
& si allegatur factum cum qua-
litate, verumque est proban-
dum. capit. 22. numero 16. folio.
57.

Qualitatem contractus allegans pro
fundamento tenetur eam pro-
bare euidenter. cap. 14. nume. 10.
fol. 37.

Ratione

R.

RATIONE cessante le-
gum Regni, & extrauagan-
tium loquentium de cen-
su, an earum prohibitio
cesset? cap. 37. numer. 18. fol.
93.

Recognitio census an præiudicet re-
cognoscenti, & omnibus ab eo
causam habentibus, quamvis nõ
appareat deprimitiua constitutio
ne census. c. 99. n. 5. f. 242.

Recognitio census si simpliciter, &
absque vlla mentione hypothe-
carum fiat, & absque expressione
creationis census, nulla est. c. 99.
n. 6. f. 243. & n. 7. limitatur in censu
reservatuo, & emphyteotico.

Recognitio erronea alicuius rei cen-
sualis, licet repetita an efficiat eã
rem censualem. cap. 99. numer. 8.
fol. 243.

Recognitio duplex est expressa, &
tacita, & latè explicatur tacita re-
cognitio. c. 99. n. 11. f. 244.

Recognitionis erroneæ materia tra-
ditur bene. cap. 99. numer. 9. fol.
243.

Redditus anni cum adæquantur ad
sortem cessat interesse. c. 16. n. 9.
fol. 41. & 19. f. 42.

Redemptio census pro eodem pre-
tio quo creatus fuit quodcum-
que potest fieri a censuario. c. 101.
num. 1. f. 247.

Redemptio facta a coherede pro par-
te, an sit causa ut creditor possit

alios coheredes cõpellere, vñ par-
tem, redimant. c. 101. num. 11. f. 249.
Redemptio an habeat vim solutio-
nis. c. 102. n. 1. f. 150.

Redemptio an sit facienda de sorte
integra cum vsuris totius anni in-
cepti, vel decursis pro rata, vel si-
ne vsuris. c. 102. n. 3. f. 257.

Redemptio an debeat fieri in pecu-
nia numerata, sicut creatio census.
c. 102. n. 4. f. 250.

Redemptio census an censeatur fa-
cta ex eo, quod creditor recepit
pignora præcissa. cap. 102. numer. 5.
fol. 250.

Redemptio an videatur facta ex eo,
quod creditor per executionem
accipiat bona censualia. c. 102. n.
6. fol. 250.

Redemptio census an fiat per gra-
duationem virtute sententiæ fa-
ctam, vel non obstante gradua-
tione peti potest a correis. c. 102.
num. 7. f. 251.

Redemptio an fiat per compensatio-
nem, & quæ in effectu operetur
compensatio. c. 102. n. 8. f. 251.

Redemptio verè, & proprie fit per
consignationem oblationem, &
depositionem. c. 102. n. 9. f. 251.

Redemptio non inducitur ex con-
fessione depositarij. c. 102. n. 10. &
depositum debet fieri citato cre-
ditore. n. 11. & debet esse integrum.
n. 12. debet fieri pure simpliciter,
& non subconditione. n. 13. & cõ-
iudicis autoritate. n. 14. & regu-
lariter debet fieri corã iudice ven-
ditoris, & redimētis nisi aliud cõ-
ueniatur. n. 15. f. 251.

99992

Re-

- Redemptio si fiat usufructuario, an extinguatur usufructus census, vel fors sit tradenda usufructuario? c. 102. n. 19. f. 251.
- Redemptio an sit facienda emptori veteris census, seu primo venditori, c. 106. n. 4. f. 259.
- Redemptio & solutio partis an debeat continere tantam commoditatem, sicut totum respectu totius. cap. 107. num. 4. & 15. fol. 160 & 162.
- Redemptio ex sui natura diuidua est, tam ex natura materie, quam ex effectu redemptionis. c. 107. n. 10. fol. 161.
- Redemptio census an sit in totum facienda, quando emptor alias non esset censum empturus. c. 107. n. 6. f. 261. & 17. f. 262.
- Redemptio census an possit fieri pro parte ab hærede censuarij. c. 107. num. 19. f. 262.
- Redemptione census resoluitur. ca. 102. n. 1. f. 249.
- Redemptionem possunt facere debitor census, & eius hæredes creditoribus, vel eorum hæredibus, & idem dicendum est inter tunc possessoribus rerum censualiū, vel fideiussoribus. c. 206. n. 1. f. 258.
- Redemptionem an, & quando facere possint tutores, curatores, aut prælati, & quando ipsis facienda sit. c. 106. n. 2. f. 259.
- Redemptionis pretium tutori traditum si pereat, an liberetur censuarius, & quando soluendo tutoribus consequatur plenam, pleniorē, & plenissimam liberationē. cap. 106. n. 3. f. 259.
- Redimendi facultas non potest poni voluntate emptoris, sed venditoris. c. 101. n. 2. f. 247.
- Redimendi actiones quæ competant venditori. c. 101. n. 6. f. 248.
- Redimendi ius, & facultas, an aliquo tempore possit præscribi. ca. 101. n. 8. f. 248.
- Redimendi pactum an contineat rem tradi, & sit diuiduum, vel indiuiduum. cap. 107. num. 3. f. 260. & 14. f. 262.
- Redimendi censum facultas, est quædam gratia a Pontificibus venditoribus concessa: ideo extenditur ut pro parte fieri possit. cap. 107. num. 11. fol. 161.
- Redimere censum libere possunt hæredes censuarij. cap. 106. nu. 5. & quid in quolibet extraneo. n. 6. fol. 259.
- Redimere censum an possit usufructuarius omnium bonorum, vel particularis certæ rei. cap. 106. & quid in fideicommissario grauato de restituenda hæreditate. n. 8. & quid in maioratus possessore. nu. 8. & 9. f. 260.
- Redimere partem molendini seu alterius rei, an possit solius quam dedit alicui cum pacto retrouendendi. cap. 107. num. 2. f. 261. & 13. fol. 162.
- Reductio alicuius contractus ad iustitiam, quomodo procedat, & an in censu consignatio admittatur. c. 36. n. 4. f. 88.
- Reductio census frumentarij ad pecuniam sit à lege ipsa, & ideo facienda

- cienda est, debitore nolente, & non petente. c. 46. n. 14. f. 114.
- Rem liberam ab obligatione tenetur reddere cuius occasione obligata fuit. c. 65. n. 4. f. 166.
- Rem maioratus alienans ob inopiæ causa, superuenientibus diuitijs tenetur eam redimere. c. 65. n. 5. & 8. fol. 166.
- Rem maioratus consentiens alienari pro soluendis debitis testatoris poterit ab heredibus pretium exigere. c. 65. n. 6. f. 166.
- Regula omnino obseruanda est, & ab ea non est recedendum. c. 84. num. 6. f. 201.
- Renuntiatio casuum fortuitorum an valida sit. c. 60. n. 11. f. 148.
- Requisitum speciale an sufficiat si generali fiat. c. 57. nu. 7. vers. quia quotiescunque. f. 137.
- Res propria, quando possit domino seruire. c. 23. n. 2. f. 59.
- Res mobilis ad scripta solo an possit dari in emphytheosim. c. 48. n. 15. f. 119. & 16. f. 120.
- Res communis quando dicatur mea. c. 68. n. 13. f. 174.
- Res omnis pignori, & hypothecæ subijci potest. c. 73. n. 2. f. 180.
- Res communis recte alienatur quo ad partem dantis. cap. 74. num. 3. fol. 182.
- Res sacræ an sint in commercio hominum, & an possit alienari, & an ex necessitate urgentissima? cap. 76. n. 1. f. 185.
- Res quæ locatur ad longum tempus, vel cõceditur in emphytheosim, an dicatur exire de familia, ut in ea admittatur sanguinis retractus. c. 89. n. 8. f. 213.
- Reseruatibus census, vel emphytheosis an præsumatur, vel inducatur ex tempore cum causæ concomitantia. c. 6. n. 1. f. 14.
- Reseruatibus census omnibus est frequentior, & creari potest, perpetuus redimibilis, seu ad vitam. ca. 13. n. 1. & 2. f. 34.
- Reseruatibus census in quo differat ab emphytheosi, & quando, & quomodo ex illis transferatur dominium in censuarium. cap. 13. n. 3. & 4. f. 35.
- Reseruatibus census, vel emphytheoticus contractus, non tam ex verbis quam ex effectu, & substantia iudicantur. cap. 13. num. 5. 6. & 7. fol. 35.
- Reseruatui census iustitia fundatur in præceptis iustitiæ commutatiuæ cap. 13. num. 10. vsque ad finē. cap. fol. 36.
- Reseruatibus census an in dubio sit iudicandus perpetuus, vel redimibilis. cap. 14. num. 1. per totum fol. 36.
- Reseruatibus census non potest vocari emphytheoticus. cap. 15. n. 1. fol. 38.
- Reseruatibus census in quo differat a permutatione, & natura vtriusque. c. 15. n. 2. f. 38.
- Reseruatibus census in quo differat a locatione simplici, vel ad longum tempus, & quæ sit natura eorum. capit. 15. numer. 3. folio. 38.
- Reseruatibus census an sit vera empti

- emptio, & venditio. cap. 15. nu. 4. vsque ad finem f. 38.
- Reservatibus census perpetuus redimibilis seu ad vitam, pro maiori, vel infimo pretio creatus, an rescindatur latione, vel sit nullus in totum, vel reducendus sit ad legitimam quantitatem pretij. ca. 35. n. 1. & sequent. f. 85.
- Reservatibus census, vel consignatibus, an creari possit ex debito contracto ex mercantijs, seu alijs rerum speciebus. cap. 38. num. 1. fol. 96.
- Reservatibus census an formari possit ex debito perpetuo, & successivo? c. 38. n. 2. f. 97.
- Reservatibus census an formari possit in sententia declarari, si iuste creatus sit vel non. cap. 40. num. 1. & 2. f. 100.
- Reservatibus census perpetuus redimibilis, seu ad vitam, an possit esse frumentarius? cap. 46. n. 5. 6. & 7. f. 113. & 114.
- Reservatibus census frumentarius si iniustus sit ex tempore reducendus sit. cap. 46. numer. 7. & 8. fol. 114.
- Reservatibus census formatur ex rebus verè immobilibus. c. 49. n. 1. & sequent. f. 120.
- Reservatibus census an, & quando præsuponat perpetuitatē: & quare formandus sit ex rebus immobilibus. c. 49. n. 4. f. 120.
- Reservatiui census bona debent esse ex sui natura fructifera, & traditur nova ratio: quare census reservatibus requiratur bona immobilia. c. 49. n. 5. f. 120.
- Reservatibus vel consignatibus census an possit creari ex rebus, quæ licet non sint immobilia soli, neque simpliciter immobilia, sunt tamen coherentia solo inseparabiliter. c. 52. n. 1. f. 125.
- Reservatibus census vel emphytheoticus creandus est ex rebus de sui natura fructiferis, & non ex sterilibus. cap. 53. nu. 1. & per totum. fol. 127.
- Reservatibus census an possit aliquo modo creari ex alio consignatiuo. c. 54. n. 3. f. 130.
- Reservatibus census creandus est ex bonis proprijs concedentis rem in censum. c. 61. n. 1. f. 150.
- Reservatibus census vel consignatibus an, & quando accedente regia facultate creari possit super bonis, vel ex bonis maioratus qui non habent expressam prohibitionem alienationis, sed solum tacitam: & an regia facultas in eo casu aliquid operetur. cap. 62. numer. 9. fol. 153.
- Reservatio omne illud quod non conceditur reservat, & ideo pensio reservata non perdit naturam beneficij resignatiui, imo pars rei, & servitus quedam dicitur. c. 14. n. 6. 7. 8. & 9. f. 37.
- Reservatio in censu prædiali perpetuo, res ipsa quæ datur, succedit loco pretij. c. 29. n. 1. f. 73.
- Resolutio iure dantis, resolvitur ius accipientis, & explicatur. cap. 11. num. 5. f. 270.
- Resolutio pensionis quæ fit in creatione

- tionis census reservatiui quid operetur. c. 111. n. 8. f. 271.
- Rescissio an dicatur legitime, & integre facta si deficiat vnicus natus. c. 36. n. 8. f. 89.
- Restitutio status datur quando annua pensio personalis, quæ annuatim soluitur est causata ex causa nempe legitima, debita, & præstita. c. 26. n. 12. f. 67.
- Restitutio fructuum quæ iubet fieri in supremis tribunalibus, an fiat ex gratia, & iustitia. cap. 108. nu. 7 fol. 264.
- Retentio rei an detur pro expensis in ea factis, & transeat in successorem. c. 91. n. 7. f. 219.
- Retractus iurisdictionis respectu civitatum an habeat locum. ca. 68. num. 10. fol. 182.
- Retractus an habeat locum in emphytheuta respectu feudatarij, & è contra: vel in superficiam, & consanguineo, vel in usufructuario. c. 68. n. 61. in med. f. 172.
- Retractus conditio an minuat pretium venditionis, & in partem eius quo numeretur. cap. 86. n. 5. fol. 207. & 9. fol. 208.
- Retractus an habeat locum in terminis legis, quoties C. de rei vendicat. in contractu census. cap. 86. num. 10. fol. 208.
- Retractus conditio an minuat pretium venditionis, & in partem eius connumeretur? cap. 86. nu. 5. fol. 207. & 9. fol. 208.
- Retractus societatis etiam habet locum in rebus immobilibus, vel quæ pro immobilibus habentur. c. 87. n. 2. f. 208.
- Retractus an habeat locum inter emphytheotas, socios, vel feudatarios. c. 87. n. 3. f. 209.
- Retractus an sit iuscessibile in extraneos, simul cum iure directi dominiij. c. 87. n. 4. f. 209.
- Retractus societatis an habeat locum in censu reservatiuo. ca. 87. num. 5. fol. 209.
- Retractus societatis an habeat locum in censu consignatiuo. cap. 87. n. 6. f. 209.
- Retractus ius an habeat usufructuarius, dominus vel creditor. c. 87. num. 7. & 8. f. 209.
- Retractus ius communis, vel sanguinis an habeat emphytheota superficiarius, & censuaris? cap. 88. per totum. fol. 210. & vide quodlibet in suo proprio verbo.
- Retractus sanguinis an habeat locum quando res datur in emphytheotico. c. 89. n. 1. f. 212.
- Retractus sanguinis an admittatur quando res datur in emphytheotico, vel censum cum pacto redimendi, & conditione, quod interim dam sit redemptio, dominium rei non transferatur. c. 89. num. 2. f. 212.
- Retractus tempus currit à die conventionis, & non redemptionis. c. 89. n. 5. f. 212.
- Retractus sanguinis an habeat locum in censu perpetuo, vel redimibili, seu ad vitam, ita quod res data in censum, possit retrahi. cap. 89. num. 7. fol. 213.
- Retractus sanguinis an habeat locum

cum quādo res venditur pro certo pretio, & quia statim non soluitur, pro eo census constituitur. cap. 89. n. 9. f. 213.

Retractus sanguinis an admittatur quando quis nouiter super bonis suis censum creauit, & consanguineus vult retrahere bona censualia. c. 89. n. 10. f. 213.

Retractus sanguinis quis preferatur? consanguineus, vel concedens rem in censum in creatione census, de censuario facta, super re sibi concessa in censum. cap. 89. n. 15. fol. 213.

Retractus iurisdictionis quo ciuitates hodie vtuntur. c. 68. n. 10. f. 213.

Retrahere an possit consanguineus creationem census consignatiui à consanguineo super bonis eius factam. c. 89. n. 13. f. 213.

Retrahere an possit consanguineus rem emphytheoticā ab emphytheota venditam. c. 89. n. 16. f. 214.

Retrahere an possit consanguineus commoditatem emphytheosis, ab emphytheota venditam. cap. 89. n. 17. f. 214.

Retrahere an possit consanguineus ius directi dominiij à domino venditum? c. 89. n. 18. f. 214.

Retrahere an possit consanguineus rem venditam à censuario, quæ sibi data fuit in censum reservatum. c. 89. n. 19. f. 214.

Retrahere an possit consanguineus pensionem reservatam venditam à concedente rem in censum qui eam sibi reservauit. cap. 89. n. 20. fol. 214.

Retrahere an possit consanguineus veterem censum ab emptore venditum. c. 89. n. 21. f. 214.

Retrahere an possit consanguineus rem censualem à censuario venditam? c. 89. n. 23. f. 214.

Retrahere an possit consanguineus redemptionem census, & deficere quod non redimatur. cap. 89. num. 24. fol. 215.

Rex an habeat fundatam intentionem in terminis. c. 68. n. 11. f. 172.

Roderici conciliatio l. 1. quæst. 7. n. 8 & 21. impugnatur. c. 36. n. 34. f. 91.

S.

Sarmiento dicens in censu ad vitam non formari emptionem, sed aleatorium contractum impugnatur. c. 17. n. 24. f. 45.

Scriptura contractus an præsumatur ex tempore. c. 6. n. 1. f. 14.

Scriptura in censu quid operetur. c. 18. n. 4. f. 47.

Scriptura an pro substantia emphytheotici contractus requiratur. c. 22. n. 2. f. 56.

Scriptura an sit necessaria in contractu emphytheotico. cap. 84. n. 1. fol. 201. & 9. fol. 202.

Scriptura regulariter non est necessaria ad perfectionem, & substantiam contractuum. cap. 84. nu. 5. fol. 201.

Scriptura contractus, & ipse contractus in quibus differant. cap. 84. num. 8. fol. 202.

Scriptura an sit de substantia contractus.

ctus, quando partes de contrahendo in scriptis egerunt.

Scriptura in censu necessaria nō est, ad obtinendum possessorem. c. 98. num. 1. fol. 238.

Scripturam qui tenetur conficere, an teneatur ad conficiendam publicam vel priuatam. cap. 84. nu. 14. fol. 203.

Sententia debet esse conformis libello. c. 40. n. 8. f. 102. & n. 14. limitatur & intelligitur. f. 103.

Sententia quando possit confirmare censum à principio iniuste creatum. c. 41. n. 1. & sequent. f. 103.

Sententia habetur pro veritate, & non admittit cōditionem in debiti. c. 41. n. 1. f. 103.

Sententia in causa census iniusti an & quando possit transire in rem iudicatam. c. 41. n. 3. f. 103.

Sententia lata contra extrauagantes, ex ipso iure est nulla. cap. 58. num. 23. fol. 140.

Seruitia personalia quo tēpore præcribantur. c. 8. n. 22. f. 23.

Seruitus seruitutis an aliquo modo possit constitui, & an seruitus in abstractu aliquid sit, & an sit qualitas vel substantia. c. 54. n. 1. vers. dicens. f. 129.

Seruitus seruitutis, pensio pensionis & pecunia ex pecunia, an possint ab aliquo dari, vendi, seu cedi. c. 54. n. 3. vers. ex qua. f. 130.

Seruitus super rebus alienis constituta an teneat. c. 61. n. 4. f. 150.

Seruitus urbana, vel rustica an detur in censum, vel super ea consignetur. c. 73. n. 2. f. 180.

Seruitus super parte rei communis à domino constituta, an sit in suspensio, donec alij socij consentiant. c. 74. n. 4. f. 182.

Seruitus constituta, & constituenda differunt, & differentia inter illas assignatur. c. 74. n. 5. f. 182.

Seruitutes omnes rusticæ, vel urbanæ alienari possunt, & quomodo procedat. c. 73. n. 4. f. 181.

Seruitutes an super re communi consistere possint. c. 74. n. 2. & 3. f. 182.

Seruitutes promissore mortuo, quilibet ex hæredibus tenetur in solidum. c. 74. n. 6. f. 182.

Seruitutem esse indiuiduā quomodo intelligatur. c. 74. n. 7. f. 183.

Seruitutibus urbanis, vel rusticis an census consistat. c. 73. n. 1. f. 180.

Solariegus census quomodo probetur, latè traditur. cap. 12. num. 9. & 10. fol. 34.

Solemnnitas quæ requiritur interuenire in alienatione rerum ecclesiæ, an sufficiat si sequatur. ca. 76. num. 10. fol. 187.

Solemnnitas extrinseca, vel intrinseca quando, & quomodo probetur, vel præsumatur. cap. 83. num. 3. fol. 199.

Solemnnitas extrinseca, vel intrinseca, an præsumatur ex immemoriali tempore, vel censum annorum. c. 83. n. 4. & 5. f. 200.

Solemnnitatem alienationis, an sufficiat interuenire, vel sit necessariū quod constet interuenisse. ca. 76. num. 12. fol. 187.

Solemnnitatem interuenisse in creatione census minorum, ecclesiarum,

rum, vel similitum probare tene-
tur qui se fundat in censo. ca. 83.
n. 1. fol. 199.
Solemnitatem interuenisse in cen-
sus creatione an sit præsumendū
ex aliquo temporis cursu. cap. 83.
n. 2. fol. 199.
Soluens pensionem censualem vir-
tute illegitimæ scripturæ an in
futurū compellatur ad soluendū.
cap. 84. n. 12. fol. 22.
Solutio primi & vltimi anni, decem
annorum an sufficiat ad inducē-
dam obligationem soluēdi in fu-
turum. cap. 6. n. 12. fo. 16.
Solutio impositionum a vassallis
præstita an præsumatur ex coactio-
ne dominorum, an ex spontanea
voluntate. cap. 8. n. 8. & 10. fol. 21.
& an talis præsumptio in vassallis
dominorū qui non recognoscūt
superiorem. nu. 11. & 12. & an im-
memorialis excludat probatio-
nem in contrarium. n. 13. & quid
quando vassalli compelluntur a
iudice. n. 14. fol. 22.
Solutio pretij census non probatur
per coniecturas, & præsumptio-
nes. cap. 44. n. 10. fol. 109.
Solutio probanda est ab eo qui in
ea se fundat, & solutio est quid
facti, & non præsumitur. cap. 45.
n. 7. fol. 100.
Solutio & traditio pretij quoties-
cunq; requiritur vera & natura-
lis: non sufficit si probetur civilis
& confessa: quia aliud est confite-
ri aliquid recepisse, & aliud vere
illud recipere. cap. 45. numer. 9.
folio. iii.

Solutio pensionis emphytheotica,
vel censualis quando in loco cre-
ditores & expensis censuarij fa-
cienda sit. cap. 92. n. 1. f. 220.
Solutio pensionis an extinguat obli-
gationem respectu creditoris &
fideiussoris simul & an solutione
hypotheca extinguatur. cap. 105.
n. 3. fol. 257.
Solutio a censuario facienda credi-
toribus in rebus hypothecatis, an
debet habere solemnitates tex-
tus in authenticæ hoc nisi debi-
tor. C. de solutionibus. cap. 110.
nu. 15. & quid si cum iuramento
sit renuntiatum dictæ authenti-
cæ. n. 16. fol. 270.
Solutione decemnali, si titulus inua-
lidus sit, auctoritate iuris publici
propter defectum solemnitatis,
vt in causa testamenti an census
inducatur. cap. 7. numer. 5. & 6.
fol. 17.
Solutione decemnali, & titulo inua-
lido, odio recipientis, an induca-
tur census. cap. 7. n. 4. fol. 17.
Solutionem particularem an & quā-
do compellatur creditor recipere.
cap. 107. numer. 1. & 12. folio.
261.
Solutiones omnes præcedentes &
præterite an probentur per tres
solutiones posteriores. cap. 98. n.
14. & an hæc probatio habeat lo-
cum contra tertium successorē.
n. 15. fol. 242.
Sors nulla neq; pretio ex parte reci-
piētis licet non interueniat, cē-
sus potest dari & afferuntur varię
conceptiones instituendi cēsum
testa-

testamentarium. capit. 2. numer.
4. fol. 6.
Sortis traditio ad iustitiam creatio-
nis census reservatiui, an debeat
interuenire in actu celebrationis
contractus. capit. 43. numer. 23.
fol. 108.
Sortis traditio creationis cēsus quo-
modo probetur latē traditur. ca.
44. n. 1. cum sequent. fol. 108.
Spes considerabilis vel in certa quā-
do consideretur in materia ven-
dibili, vt dicatur quid sit vendibi-
le. cap. 17. n. 25. fol. 46.
Specialis prouisio multoties magis
operatur, & influit quam gene-
ralis. cap. 85. n. 14. fol. 206.
Speculatoris doctrina pōderatur. c.
25. n. 2. fol. 64.
Stipendia quæ annuatim militibus
præstantur seu officialibus rei
publicæ census appellatione ve-
niunt, a vero tamen censu distin-
guntur. cap. 2. n. 21. fol. 4.
Subreptio semper causatur ex om-
missione causæ finalis non sem-
per causæ impulsivæ. cap. 63. nu.
15. fol. 159.
Subreptionis & obreptionis mate-
ria, & differentia inter eas latē cō-
numeratur. cap. 63. num. 16. & 17.
fol. 159.
Subrogatum quando sapiat naturā
eius in cuius locum subrogatur.
cap. 60. n. 15. & 18. fol. 149.
Successor maioratus an citandus sit
ad concessionem facultatis re-
gie, ad imponendum censum su-
per bonis maioratus, & alia plu-
ra. cap. 63. n. 7. cum sequent. & vi-

de verb. Maioratus, & verb. facul-
tas. fol. 150.
Successor maioratus, vide verb. Ma-
ioratus.
Successor Maioratus, vide in verbo.
Maioratus successor.
Superficiarius quis ducatur. cap. 69.
n. 2. fol. 174.
Superficiarius ex donatione quis
sit, & quādo possit censum super-
ficie creare. cap. 69. n. 3. fol. 174.
Superficiarius super superficie, vel
dominus super solo an censum
creare possit, & quando. ca. 69. n.
6. fol. 175.
Superficiarius ex datione soli ad cō-
ficiendam superficiem an possit
censum reservatibum vel config-
natibum creare. c. 69. n. 5. f. 175.
Superficiarius quando habeat ius
retractus & præferatur consan-
guineo. cap. 83. n. 3. fol. 201.
Superficies quæ sit. cap. 69. nu. 1. fol.
174.

T.

TABELLIO an punia-
tur conficiens scripturā cō-
tra l. Regni. cap. 32. num. 8.
fol. 79.

Tabellio si dat fidem de actu præce-
denti de quo non fuit rogatus,
& in ea fide mentiris sit, an cō-
mittat falsitatem. c. 44. n. 4. cum
sequent. fol. 108.

Tabellioni danti fidem de recep-
tione sortis, vel testibus contra-
rium deponentibus standum sit.
cap.

cap. 44. numer. 5. per totum. fol. 109.

Tabellionis fides de receptione seu traditione sortis, excludit omnem simulationem contractus. ca. 43. n. 16. fol. 107.

Tabellionis falsitas euidenter est probanda quia semper pro tabellione præsumitur. cap. 44. n. 3. fol. 108.

Tempus sine concomitanti causæ quando possit inducere vel tollere obligationem. c. 5. n. 2. fol. 12.

Tempus non solum non est causa inducendi obligationem, sed neque ipso tantum probari potest obligationem inductam fuisse. cap. 5. n. 6. fol. 12.

Tempus non est modus inducendæ obligationis, neque confirmandæ inualide, licet sit modus probanda obligationis efficacia. cap. 7. n. 10. fol. 18.

Tempore inmemoriali sine alterius causæ concomitantia, an induci possit obligatio census, disputatur. cap. 5. nu. 9. 10. 11 & 12. & tandem resoluitur negatiue. f. 13.

Termini an sint proprii vniuersitatum quoad dominium proprietatem vel comoditatem tantum. cap. 63. n. 11. fol. 172.

Tempus inmemoriale habet vim tituli, & inducit præsumptionem, quod vassalli soluunt non ex tirānide, sed ex spontanea voluntate. cap. 8. n. 2. fol. 21.

Tertij possessores rerum censualiū triplici modo conueniuntur de recognoscenda via ordinaria & ad soluendos redditus decursums similiter via ordinaria denique via

executiua pro pensione. cap. 96. n. 1. & sequent. fol. 230.

Tertij possessores rerum censualiū an conueniantur in solidum, vel pro parte tradit late. cap. 96. n. 14. fol. 233.

Tertius rei possessor an teneatur personali actori. c. 96. n. 2. f. 230.

Tertius possessor rei in censum reservationibus datæ an possit conueniri via ordinaria vel executiua. cap. 96. n. 6. fol. 231.

Tertius possessor rei census confignatiui an possit conueniri ut recognoscat: vel executiue ut soluat pensionem. cap. 96. n. 7. fol. 231.

Tertius possessor rei in censu emphytheotico via executiua conueniri potest, licet non interueniat pactum de non alienando rem cum hypotheca. cap. 96. n. 8. f. 231.

Tertius rei censualis possessor an conueniatur nulla prius facta executio debitoris principalis quando renuntiatur beneficio excussionis vel non facta renuntiatur eius beneficio. cap. 96. n. 6. fol. 232.

Tertius possessor rerum censualiū an teneatur recognoscere censum, & si post recognitionem vendiderit rem censualem an liberetur. cap. 99. n. 2. & 3. fol. 242.

Tertius possessor rei censualis recognoscens censum, tenetur soluere redditus, tam præteritos, quam futuros: nisi creditor propter negligentiam præteritos non recuperauit. c. 99. n. 4. f. 242.

Tertius oppositor executioni dicens præferendum esse: an efficiat causam

sam ordinariam: & an tali casu sit necessaria cautio: & an statim debeat docere de iure suo. c. 109. n. 12. & 3. fol. 265.

Tertius oppositor executioni ut faciat causam ordinariam, an sit necessaria humana cognitio & probatio, vel sufficiat sola oppositio. cap. 109. n. 4. fol. 265.

Tertius oppositor post sententiam que vocatur de trance ad impedendam venditionem bonorum, quomodo admittatur & impediatur: & an sententia præstita cautione exequatur. cap. 109. n. 5. fol. 266.

Tertius oppositor non solum post executionem sed post possessionem bonorum creditori datam admittitur: & quomodo? & an habeat reuocatoriam, & quando illa detur. cap. 109. n. 6. & quid erit quando tertio res adijcitur pendente concursu creditorum. n. 7. fol. 266.

Tertius qui se opponit coadiuuando causam principalis quomodo admittatur, & in quo statu negotium accipere debeat. cap. 109. n. 8. fol. 266.

Testamentarius census ad alimenta constitutus an duplicem hypothecam habeat. c. 3. n. 5. fol. 7.

Testamentarius census sub hac conceptione: lego titio centum & interitum dum præstantur decem annua: an iustus sit. cap. 3. n. 11. & 12. fol. 7.

Testamentarius census in quo mentio fit de usufructu, vel de annuo legato eius naturam non mutat.

cap. 4. n. 4. fol. 9.

Testamentarius census directus ad censuarium petendus est actione confessoria contra quemlibet possessorem, directus vero ad rem, petitur actione personali. ca. 4. n. 5. fol. 10.

Testamentarius censuarius si sit usufructuarius, tenetur reficere prædium, & ad illius tributaria obligari: si vero legatarius ad id non tenetur. c. 4. n. 6. fol. 10.

Testamentarius censuarius si usufructuarius sit propria auctoritate capit censum, si legatarius minime. cap. 4. n. 7. fol. 10.

Testamentarius census relictus ad usufructum perit extincta re, ad annum legatum conseruata. cap. 4. n. 9. fol. 10.

Testamentarius census relictus ad usufructum confiscatur usufructu confiscato, quod secus est in censu annuo. cap. 4. nu. 10. fol. 10.

Testamentarius census vniuersitati vel municipibus relictus, quando temporalis seu perpetuus iudicandus sit. cap. 4. n. 11. fol. 9.

Testantium voluntates an Reges mutare possit. cap. 62. n. 18. f. 155. & sequere sub hoc signo.

Titulus ut præsumatur ex censu decemnij debet accedere iuramentum. cap. 3. n. 14. fol. 16.

Titulus vitiosus cum annuis præstationibus an inducere possit obligationem soluendi in futurum: & quid si memorialis præstatio allegetur. c. 7. nu. 14. 15. & 16. f. 19.

Traditio vera & corporalis requiritur

cur ad translationem domini re-
rum corporalium, & ad transla-
tionem rerum in corporaliu so-
lo coherentium. c. 52. n. 12. f. 126.
Transactione an & quando consti-
tuatur iuste census consignatibus.
cap. 42. n. 2. cum alijs fol. 104.
Transactione an & quando confirme-
tur census iniuste a principio crea-
tus. cap. 42. n. 3. & 4. fol. 105.
Tutor & curatur an debeant inter-
esse, & redditus ad rationem vi-
ginti pro vno, quinque; scilicet pro
centenario: & an a principio ta-
xari possit huiusmodi interesse.
cap. 31. n. 10. fol. 77.
Tutor infantis, quando possit nomi-
ne pupilli rem alienari, vel cen-
sum constituere. ca. 81. n. 2. f. 126.
Tutor vel curatur an possint molé-
dina vel alia bona similia, que
obnoxia sunt mundationi sine
decreto iudicis alienare. c. 81. n. 6.
vers. reijcit. f. 127.
Tutores seu Prælati an possint re-
dimere censum & quando ipsis
facienda sit. cap. 106. nu. 2. fol. 258.
& vide verbum redemptio quò
ad cæteras personas.
Testamēto & donatione cōstitui po-
test census & declaratur Felicia-
nus. cap. 3. n. 1. fol. 6.
Testamēto rectè potest contrahi.
ibi. nu. 2. ratioq; ex qua id potest
contingere, declaratur. ibid. n. 3.

V.

VASSALLI si solū præsta-
tiones ratione alicuius fun-

di, seu terre, an præsumatur coa-
ctus seu ex voluntate soluisse. ca.
8. n. 15. fol. 22.
Vassalli an liberi sint. cap. 12. n. 4. &
5. fol. 32.
Vassalli vulgo solariegos an aliquo
modo possint solum transferre
in alios. cap. 12. n. 7. fol. 33.
Vassalli huiusmodi an possint ex-
pelli propter non solutam pen-
sionem, & ad quid teneantur. ca.
12. n. 8. fol. 33.
Vassallorum impositiones continē-
tur sub nomine census. cap. 2. n.
13. fol. 3.
Vectigalia & regalia iura immobi-
lia reputantur, & inde super eis-
dem census consignatur, & ex
eisdem resignari potest. cap. 52. n.
3. fol. 125.
Vehetria quid dicatur & in quo dif-
ferat a solariego. ca. 12. n. 2. fol. 32.
Vendens rem maioratus ad dotem
constituendam, ob ipsius ægesta-
tem, superuenientibus diuitijs
teneatur aliam rem in eius locum
subrogare. c. 65. n. 7. fol. 166.
Vendere rem vni potius quam alte-
ri in aliquibus casibus permittum
est. c. 86. n. 7. fol. 207.
Vendi an possit census semel legi-
timè constitutus, minori pretio.
cap. 34. n. 1. & sequen. fol. 81.
Vendi an possit minori pretio quā
a principio creatus fuit reservati-
bus vel emphytheoticus census.
cap. 34. n. 4. & quit in censu con-
signatiuo perpetuo. n. 5. fol. 82.
Vendi an possit minori pretio con-
signatibus census redimibilis crea-

tus

tus a principio maiori pretio quā
a lege designatum est. cap. 34. n.
6. fol. 82.
Vendi an possit minori pretio cen-
sus consignatibus constitutus ad
rationē quatuordecim pro vno.
cap. 34. n. 7. fol. 82.
Vendi an possit census litigiosus mi-
nori pretio quam a principio fiat
constitutus. cap. 34. nu. 34. fol. 85.
Vendi potest ius percipiendi pen-
sionem ex rebus semouentibus.
c. 50. n. 1. fol. 121. & 13. & 14. fol. 122.
Venditio an possit fieri pretio supre-
mo pecunia credita ad tempus,
& quid utroq; iure sit obseruan-
dum. ca. 27. n. 7. cum alijs. fol. 69.
Venditio nominis seu actionis va-
let regulariter ideo non datur in
ea venditione enormis læsio, sed
habetur communis extimatio ho-
minum. cap. 34. n. 10. fol. 82.
Venditio veteris census proprius est
emptio & venditio, quam con-
tractus nouæ creationis vt quia
magis in eo casu præexistat matè-
ria vendibilis. cap. 34. n. 11. fol. 82.
Venditio veteris census an causetur
ægestate venditoris, sicut vendi-
tio fundi vel an detur in his casu-
bus diuersa ratio. ca. 34. n. 14. f. 83.
Venditio veteris census facta mino-
ri pretio quam fuit creatus, an in-
totum sit nulla vel reducatur ad
statum iustitiæ. cap. 36. n. 22. f. 90.
Venditio rei aliene quando valeat.
cap. 61. n. 1. fol. 150. vers. quia licet.
Venditio secunda cum hypotheca,
an præferatur priori, vel e contra.
cap. 85. n. 6. fol. 204.

Venditio non dicitur duratura que
retrahi potest. c. 86. n. 1. & 8. f. 207.
Venditor census teneatur soluere im-
pensas conficiendi inst. u. neta cé-
lualia & quando. c. 28. n. 6. fol. 72.
Venditor obligatus nominatim ad
census euictionem atque solutio-
nem redditus, an adhuc valeat vé-
ditio veteris census minori pretio
facta. c. 34. n. 35. f. 85.
Venditor census consignatiui redi-
mibilis an possit agere ex læsione
ad rescindendum contractum. c.
36. n. 6. f. 88.
Venditor census an teneatur mani-
festare emptori veteris census re-
rum censualium. cap. 53. n. 6. & 7.
fol. 128.
Venditor non committit crimen
stellionatus, quando emptor scie-
bat priorem hypothecam rei cen-
sualis. c. 53. n. 8. f. 128.
Venditor an teneatur emptori de
euictione quando res abdicatur
per conditionem retractus. cap.
86. n. 4. & 8. fol. 207.
Verba de fundo, vel ex fundo recte
explicantur, & reprobatum intel-
lectus aliquorum. c. 25. n. 7. f. 65.
Verba que possunt intelligi natura-
li & civiliter, naturali sunt intel-
ligenda. cap. 37. n. 6. fol. 92.
Verba enuntiativa quando indu-
cant probationem. cap. 45. n. 10.
fol. 111.
Verbum vitia, denotat per emptio-
nem census que per alluionem
causatur. cap. 1. n. 3. fol. 1.
Verbum, res, in comprehendat bo-
na mobilia & immobilia, corpó-
ralia,

ralia, & incorporalia. cap. 49. n. 2. fol. 120.
 Vestimentorum appellatione, an pannus comprehendatur. ca. 39. n. 5. fol. 100.
 Vniuersitas an habeat interdictorio actiuam, & passiuam iurisdictionem, & fundet in ea contra regem seu dominum vel è contra. cap. 68. n. 8. fol. 171.
 Vniuersitas & actus singulorum de vniuersitate in quo differant. ca. 68. n. 14. fol. 174.
 Vniuersitatis administratores an possint incarcerationi pro debito censuali vniuersitatis. cap. 68. nu. 17. fol. 174.
 Vsuaris sylue seu montis an æquiparetur usufructuario. cap. 72. n. 4. fol. 179.
 Vsura que prouenit ex ordinatione montis pietatis, appellatur census. cap. 2. n. 4. fol. 3.
 Vsura non potest reperiri in censu testamentario constituto per modum annui legati. cap. 3. n. 7. fol. 7. neq; interpretatiua. ibid. nu. 8.
 Vsura non datur sine sorte neq; fructu. cap. 5. n. 13. fol. 13.
 Vsura, an sit aliquid recipere propter assecurationem periculi. cap. 21. n. 8. fol. 53.
 Vsura datur mutuo atq; in alijs contractibus. cap. 21. n. 11. fol. 53.
 Vsura & interesse si promittantur excessiue vel ubi non debentur, an promissio reducat ad legitimam quantitatem. cap. 36. nu. 23. fol. 90.
 Vsura in legatu & fideicommisso

post moram, hæredis debentur. cap. 3. n. 15. fol. 8.
 Vsura vsurarum quando peti possint, & iuste debeantur. cap. 38. n. 11. fol. 28.
 Vsuaris est recipiens aliquid ultra sortem: & vsura est quicquid sorti accedit. cap. 16. n. 4. & 13. fol. 41.
 Vsurarum prohibitio ad contractus, non ad testamenta prætenditur. cap. 3. n. 18. fol. 8.
 Vfus in quo differat ab usufructu, & an vfus possit alienari. cap. 72. n. 1. fol. 178.
 Vfus an contineat sub se commoditatem, sicut usufructus, itaq; recte detur comoditas vtriusq; super qua census consistit, & in quo differat comoditas ab vtroq;. ca. 72. n. 2. fol. 179.
 Vfus comoditas quomodo possit considerari, & an detur in vfu sicut in usufructu, & an sit personalissimum ius vtendi. cap. 72. n. 3. fol. 179.
 Vfus & habitatio an detur in censum reservatibum, vel super ea census consignatibus sustineatur. cap. 72. n. 5. fol. 179.
 Vusufructuarius an super nuda proprietate censum possit configare, vel ex ea reservare, aut hypothecam constituere. cap. 70. num. 6. fol. 176.
 Vusufructuarius ex proprietate sermonis an veniat appellatione domini. cap. 71. n. 1. fol. 177.
 Vusufructuarius an possit tanquam dominus vti remedio restitutorio. ca. 71. n. 2. fol. 177.

Vfus.

Vusufructuarius an possit super usufructu censum creare, pignori seu vendere. cap. 71. numer. 2. fol. 177.
 Vusufructuarius an habeat ius retractus societatis. cap. 87. numer. 7. fol. 209.
 Vusufructuarius vel creditor an habeat ius retractus. cap. 87. num. 8. fol. 209.
 Vusufructuarius an possit redimere censum & quid in fide commissario, & possessore maioratus. cap. 106. n. 7. 8. & 9. fol. 260.
 Vusufructus commoditas recte venditur seu alienatur, licet vfus formalis non. cap. 71. numer. 3. folio. 177.
 Vusufructus formalis an possit alienari per venditionem, locatio-

nem, seu pignorationem non autem per cessionem. ca. 81. n. 4. vers. venit etiam. fol. 178.

Vusufructu alienato an extinguatur & consolidetur cum proprietate. cap. 81. n. 4. fol. 177.

Vtile per inutile quando vicietur. cap. 36. numer. 14. folio. 89. & 30. fol. 91.

Vxor non potest contrahere sine licentia mariti, & ex tali contractu non nascitur obligatio naturalis. cap. 63. n. 6. fol. 158.

Vxor quando habeat rei venditionem directam, vel utilem. ca. 79. n. 2. fol. 191. & 7. fol. 193.

Vxor obligatio standi in iudicio, vel contrahendi fundatur in iure diuino. cap. 63. numer. 6. fol. 158.

F I N I S.

IVRA

IVRA HOC LIBRO DE censibus explicata sequenti indice reponuntur.

EX IVRE PONTIFICIO.

TEXTVS in cap. salubriter de vsuris capio num. 3. 4. & 7. cum sequentibus fol. 27.

Textus in cap. 1. de scēdis cap. 10. num. 16. fol. 28.

Textus in cap. constituende de religiosis domibus cap. 13. num. 3. & 4. cum sequent. fol. 35.

Textus in cap. fin. de vsuris cap. 21. num. 4. & 5. fol. 12 & sequent. fol. 53. & 54.

Textus in cap. per vestras de donationibus inter cap. 21. numer. 8. fol. 54.

Textus in cap. fin. de restitutione spoliatorum cap. 26. num. 6. & 15. fol. 66. & 68.

Textus in cap. quærelam de electione cap. 16. num. 8. 17. & 18. fol. 67. & 68.

Textus in cap. cum dilecti de emptione, & venditione cap. 27. n. 18. fol. 71.

Textus in cap. constitutus de religiosis domibus cap. 49. numer. 2. fol. 120.

Textus in cap. 1. de in integrum restitutione cap. 49. numer. 2. fol. 120.

Propius motus Pij Quinti, cap. 50.

numer. 1. 2. 16. & 18. fol. 121. 122. & 123.

Extravagantes Calixti, & Martini, cap. 50. numer. 4. & 6. vsque ad fin. fol. 121. & cap. 57. numer. 4. & 13. fol. 136. & 138. & cap. 58. num. 8. 9. 33. & 34. fol. 139. & 142.

Extravagantes Nicolai. 5. & Gregor. 13. pro regno Sicilia circa obligationem personalem censuarij, cap. 58. num. 10. 35. & circa creationem census super re mobili. numer. 11. & 36. fol. 139. & 142.

Motus propius Pij Quinti super forma creandi censum, cap. 92. n. 5. fol. 221.

Extravagantes Martini Quinti, & Calixti, cap. 37. num. 6. & 22. fol. 92. & 94.

Propius motus Pij Quinti, cap. 37. numero. 22. 23. & 24. folio. 94.

Textus in cap. licet heli de simonia, cap. 40. n. 18. f. 103.

EX DIGESTIS vetereri.

LEX si quis ita legauerit, ff. de usufructu. l. defuncta versic. sempronio, cap. 4.

INDEX.

34

pit. 4. numero. 3. folio.

L. an usufructus. 56. de usufructu, cap. 4. n. 13.

L. cum de in rem verso. ff. de vsuris, capit. 5. numer. 1. & 4. fol. 12. & cap. 6. num. 3. fol. 14. & cap. 26. n. 4. fol. 66.

L. finalis §. fin. ff. de contrahenda emptione. cap. 24. num. 1. & 4. fol. 62. & cap. 25. numer. 4. 5. & 6. fol. 65.

L. neque vllam §. fin. ff. de petitione hereditatis, cap. 26. n. 5. & 14. fol. 66. & 68.

L. in causæ. §. idem Pomponius: de minoribus, capit. 27. numer. 5. 11. & 12. folio. 69. 70. & 71.

L. fundi partem. ff. de contrahenda emptione, cap. 28. numer. 3. fol. 72.

L. placuit, l. pecunia fenebris. ff. de vsuris, capit. 36. numer. 24. fol. 90.

L. rogasti. §. si tibi. ff. si certum petatur, capit. 40. numer. 13. fol. 103.

L. 1. §. fortius. ff. de vsuris, cap. 40. num. 19. fol. 104.

L. creditor qui non idoneum. ff. si certum petatur, cap. 54. num. 6. fol. 139. & numer. 31. folio. 142.

L. creditor qui non idoneum. ff. si certum petatur, cap. 60. num. 8. fol. 142.

L. finalis, ff. de exercitatoria actione, capit. 64. numer. 10. folio. 165.

L. liuerto. ff. de negotijs gestis, cap. 64. n. 11. fol. 164.

L. 1. §. non autem. ff. de exercitatoria actione, cap. 64. numer. 12. fol. 164.

L. si usufructus. ff. de iure dotium, cap. 71. n. 5. fol. 178.

L. arboribus. §. usufructuarius. ff. de usufructu, capit. 71. folio. 178.

L. sed neque locabunt. ff. de vsu, & habitationi, cap. 72. numer. 3. fol. 179.

L. 21. l. per serbum. l. vsus aquæ. ff. de vsu, & habitatione, cap. 72. nu. 3. fol. 179.

L. Diuus Adrianus, ff. de vsu, & habitatione, ibidem.

L. fundi, ff. eodem titulo, ibidem.

L. si is qui. §. fin. ff. de pignoribus, cap. 73. n. 3. fol. 180.

L. sed an vix. l. si is qui. §. iura prædiorum. ff. de pignoribus, cap. 73. num. 4. fol. 181.

L. 2. ff. de seruitutibus, cap. 74. nu. 3. fol. 182.

L. 2. §. ex his. l. via it'neris, ff. de seruitut. cap. 74. num. 3. & 6. fol. 181. & 182.

L. fundi partem, ff. de contrahenda emptione, cap. 85. nu. 3. & 9. fol. 204. & 205.

L. si creditor. §. finali, ff. de distractione pignorum, cap. 85. num. 8. fol. 204.

L. cum manofata. §. nemo, ff. de contrahenda emptione, cap. 89. n. 2. & 4. fol. 212.

L. quidam existimauerunt, ff. si certum petatur, cap. 40. numer. 13. fol. 103.

99999 2 tum

tum petatur, capit. 127. numer. 12. fol. 261.

L. tutor, §. Lucius Titius, ff. de usuris, cap. 109. numer. 18. folio 262.

EX DIGESTO

nouo.

LEX obligationum facere, §. plaut. ff. de obligationibus, cap. 5. numer. 3. folio 12.

L. pecunia de verborum significatione, cap. 37. numer. 12. & 26. folio 93. & 95.

L. 2. ff. ad legem aquiliam, cap. 39. numer. 4. & 11. fol. 110.

L. modestinus, ff. de solutionibus, capit. 43. numer. 2. & 20. folio 105. & 107.

L. fructus, ff. de regulis iuris, cap. 71. numer. 5. fol. 178.

EX DIGESTO INS.

fortiato.

LEX annua, §. final. ff. de annuis legatis, cap. 4. numer. 12. fol. 10.

L. cum quidam, ff. eodem titul. cap. 4. numer. 16. fol. 11.

L. Gaius Cæcus, ff. de annuis legatis, capit. 24. numer. 5. folio 62.

L. secunda, ff. de alimentis, & cibariis legatis, cum l. cum ijs, §. si vni, ff. de tranfact. cap. 24. numer. 6. fol. 63.

L. quidam de testament. ff. de legatis. 1. capit. 25. numer. 9. folio 63.

L. si sic, §. 1. de legatis. 1. ibidem.

L. ex his verbis, ff. quando dies legati cedat, & l. Paulus Callimachus, §. Iulli. de legat. 3. ibidem.

L. Quintus Mutius, §. 1. ff. de auro, & argento legati, cap. 39. numer. 2. fol. 99.

L. vestimentorum eodem titul. cap. 39. numer. 5. fol. 100.

L. quæsitum, §. illud, ff. de legatis 3. cap. 39. numer. 6. fol. 100.

L. fundum quem, ff. de annuis legatis, cap. 58. numer. 5. fol. 139. & numer. 30. fol. 141.

L. Lucius Titius, ff. de alimentis, & cibariis legatis, cap. 59. numer. 15. fol. 146. & cap. 60. numer. 9. folio 148.

L. mulierem, ff. de curatoribus furiosis, cap. 81. numer. 6. fol. 199.

EX CODICE, ET

authenticis.

LEX si certis annis Codice de pactis, cap. 7. numer. 7. & 8. fol. 18.

L. 1. Codice de fideicommissis, ibidem.

L. si quis argentum Codice de donationibus, cap. 31. numer. 4. & 12. fol. 77. & 78.

L. si quis argentum, §. si autem donator Codice de donationibus, cap. 32. numer. 8. fol. 98.

L. ab Anastasio Codice mandati, cap.

cap. 34. numer. 25. & sequentibus, fol. 84. & cap. 45. numer. 14. folio 111.

L. per diuersas Codice mandata, ibidem.

L. finalis Codice de iuri emphytheotico, cap. 37. numer. 5. 13. & 21. folio 92. 93. & 94.

L. pretij Codice de rescindenda venditione, cap. 37. numer. 15. & sequentibus, fol. 93.

L. prima Codice de rerum permutatione, ibidem.

L. si pro mutua Codice si certum petatur, ibidem.

L. si prædium Codice de euictionibus, cap. 38. numer. 4. fol. 93.

L. finalis Codice de usuris, cap. 38. numer. 12. fol. 98.

L. si pro auro C. de usuris, cap. 39. numer. 9. & 15. fol. 100.

L. finalis Codice de fideicommissariis libertatibus, cap. 40. numer. 18. fol. 103.

L. traditionibus C. de pactis cum §. adeo instit. locate, cap. 48. numer. 5. 10. & 11. fol. 119.

L. secunda Codice de alubionibus, cap. 58. numer. 15. & 40. fol. 139. & 142.

L. 3. Codice sine censu vel reliquis, capit. 58. numer. 15. & 40. fol. 139. & 142.

L. quoties C. de rei vindicatione, cap. 61. numer. 2. fol. 150. & cap. 66. numer. 6. fol. 168. & cap. 67. numer. 1. fol. 168.

§. item ij de usu, & habitatione, cap. 72. numer. 3. fol. 179.

L. in rebus Codice de iure dotium,

cap. 79. numer. 3. 5. 6. & 7. fol. 191. & 192.

L. contractus Codice de fide instrumentorum, capit. 84. numer. 13. fol. 203.

L. quoties C. de rei vindicatione, cap. 86. numer. 10. fol. 208.

L. 1. C. de dolo, cap. 100. numer. 4. & 7. fol. 245. & 246.

L. 2. C. de fideiussoribus, cap. 100. numer. 11. fol. 246.

L. 1. & 2. C. si aduersus creditorem, cap. 93. numer. 3. fol. 252.

L. 1. & 2. C. si aduersus venditionem, capit. 93. numer. 3. folio 252.

L. si quis argentum §. sui. C. de donationibus, capit. 110. numer. 7. fol. 278.

Authentica hoc nisi debitor C. de solutionibus, capit. 110. numer. 15. fol. 269.

L. quoties l. vniuersa. C. de precibus imperatori offerendis, cap. 110. numer. 1. fol. 267.

L. in rebus. C. de iure dotium, cap. 111. numer. 10. fol. 271.

EX IVRE REGIO.

LEX 3. titul. 15. lib. 5. compilationis, cap. 1. numer. 11. fol. 2.

L. 26. titul. 13. part. 7. numer. 17. fol. 11.

L. 63. tauri, & l. 6. libr. 4. compilationis, capit. 5. numer. 7. folio 13.

L. 9. tit. 15. lib. 4. compilationis, cap. 5. numer.

I N D E X.

- 5. num. 8. fol. 13.
- L. 3. titul. 15. libr. 5. compillation. cap. 17. num. 5. 14. & 16. folio. 43. & 44.
- L. 8. tit. 15. libr. 5. compillat. cap. 20. n. 6. fol. 52.
- L. 6. titul. 15. libr. 5. compillat. cap. 28. num. 9. & 10. fol. 72. & cap. 29. n. 11. & 12. fol. 74.
- L. 4. & 6. titul. 15. libr. 5. compillationis, capit. 32. numer. 6. folio. 79.
- L. 9. titul. 15. libr. 5. compillationis, & l. 8. eodem titul. libr. 6. & l. 8. & 10. tit. 15. compillationis, cap. 33. num. 7. & 8. fol. 81.
- L. 11. titul. 15. libr. 1. compillationis, capit. 36. num. 4. & 5. fol. 88.
- L. 1. tit. 11. libr. 5. compillatio. ibidem, num. 1.
- L. 56. titul. 5. part. 5. ibidem, numer. 2.
- L. 6. titul. 15. libr. 5. compillationis, & l. 8. eodem titul. & libr. capit. 36. num. 6. fol. 88. & num. 26. fol. 90.
- L. 8. tit. 15. libr. 5. compillationis, cap. 37. num. 9. & 28. fol. 93. & 95. cum sequent.
- L. 8. tit. 15. libr. 5. compillationis, cap. 39. num. 14. fol. 101.
- L. 10. titul. 15. libr. 5. compillationis, capit. 43. numer. 5. & 22. fol. 105. & 108.
- L. 64. tit. 15. part. 3. cap. 43. numer. 4. fol. 111.
- L. 4. titul. 15. libr. 5. compillationis, cap. 46. numero. 3. & 4. fol. 113. & numer. 14. & 16. fol. 114. & 115. & cap. 47. nu. 1. 3. & 16. fol. 115. 116. & 117.
- L. 7. titul. 15. libr. 5. compillationis, capit. 47. numer. 1. 4. 17. & 19. fol. 116. & 117.
- L. 10. tit. 15. libr. 5. compillationis, cap. 15. num. 4. 16. & 17. fol. 121. 122. & 123.
- L. secunda, titul. 15. libr. 5. compillationis, cap. 53. numer. 6. & 7. fol. 128.
- L. 4. titul. 16. libr. 5. compillationis, cap. 53. numer. 10. & 11. fol. 128.
- L. prima, secunda, & 4. tit. 15. libr. 5. compillationis, cap. 58. numer. 25. fol. 140.
- L. 19. titul. 21. libr. 4. compillationis, capit. 59. numero. 13. folio. 145.
- L. 63. tit. 5. part. 5. cap. 61. numer. 6. fol. 151.
- L. secunda, titul. 15. libr. 5. compillationis, capit. 61. numer. 7. folio. 151.
- L. 24. tit. 31. part. 3. cap. 72. num. 2. fol. 179.
- L. 27. titul. 31. part. 3. cap. 72. numer. 5. fol. 179.
- L. 10. titul. 31. part. 3. cap. 74. numer. 3. fol. 182.
- L. 5. tit. 9. libr. 5. compillationis, cap. 75. num. 1. fol. 183.
- L. 77. & 78. tauri, capit. 75. numer. 7. fol. 184.
- L. 28. titul. 8. part. 5. cap. 84. numer. 9. fol. 201.
- L. 74. tauri, capit. 88. numer. 6. folio. 209.
- L. 55. titul. 5. part. 5. cap. 87. numer. 6. fol.

I N D E X.

36

- fol. 209.
- L. 68. tauri, cap. 90. num. 1. & sequentibus, fol. 215. & cap. 91. numer. 1. fol. 218.
- L. prima, titul. 16. libr. 5. compillation. cap. 98. numer. 3. fol. 224.
- L. 61. tauri, cap. 94. n. 12. fol. 228.
- L. 27. titul. 29. part. 37. cap. 93. num. 3. fol. 252.
- L. 29. tit. 13. part. 5. cap. 103. numer. 2. fol. 256.
- L. 1. tit. 26. part. 4. cap. 103. numer. 6. fol. 256.
- L. 63. tauri, capit. 103. numer. 9. fol. 256.
- L. 41. tit. 4. libr. 3. compillat. cap. 109. num. 1. fol. 265. l. 32. & 33. titul. 18. & l. 4. tit. 24. part. 3. cap. 110. num. 1. fol. 267.

F I N I S.